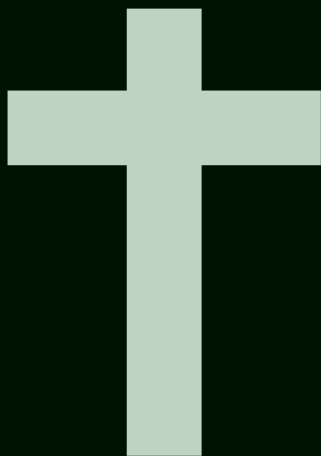

Ŋwa' Nyo' Moŋkan mo
Monfem

New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)

N̄wa' Nyo' Monkan mo Monfɛm New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Noone

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Noone

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
5b12a3f8-7a2a-5b6f-b1da-1bf94b13fc2e

Contents

Matio	1
Maaku	55
Luka	88
Jon	144
Nwa' Lemme	184
Lum	235
1Kol εν	261
2Kol εν	285
Galëshia	301
Efesus	310
Filibi	319
Kolose	326
1 Tesalonika	332
2 Tesalonika	337
1 Timatio	340
2 Timatio	348
Taytus	353
Filemun	357
Ibulu	359
Jem	379
1 Bita	386
2 Bita	393
1 Jon	398
2 Jon	404
3 Jon	405
Jut	407
Mwεεm mvù Jisos to duηcεε	410

**Saaka wvù Jee wvu
εkumε Jisos no
Matio
to Sanεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Mat
wvun e**

Saaka wvù jee wvù nu ê Nwa' Mat wvun e, jemyi le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Saaka wvù jee wvun nu fô bonyii bocii le yî εkolε ke nshε le. Nwa' wvun dunçi le è nu Jisos Wee N'yεεyi wvu leη wvù kee keelooce enele fiεε fi bonci bo Nyo' le jemyi. N'yεεyi wvu Jisos tfuu ê ηwa' wvun e nu ε bó ε baance bikuu bitin. (1) No Jisos to beneε shii yî kum e no yεεyi ekumε bonyii bò bvunfon bvü fowe nu bvubole. (2) No Jisos to nyaε ntefe ê boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ekumε lemme di wvù to tumεε bó yî dvü le. (3) Bonğan bò Jisos to maε ekumε bvunfon bvü fowe. (4) N'yεεyi ekumε fiεε fi è nu wee ηgoo Jisos. (5) N'yεεyi ekumε no wonη wvun nu ke eka bò no bvunfon bvü Nyo' le nu ke eto.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e
1:1–2:23 Kfuu di bo Jisos Klistu le
bò no bó to bokεε wvù
3:1–12 Lemme di Jon Nleseejoo le
3:13–4:11 No bó to leσεε Jisos ê joo
bò no Satan to momεε wvù
4:12–18:35 Lemme di Jisos to
ghane gee Galilee
19:1–20:34 ε Jisos nε Galilee, gen
Jelusalem
21:1–27:66 Kema ke Jisos e ke
fokemεse Jelusalem bò mbew
jó le
28:1–20 No Tata Jisos to buyεε
yî kpwe le, dunçe εkolε kew ê
bonyii bew

*Kfuu di bo Jisos Klistu le
(Luk 3:23–38)*

¹ Eyan nu εdiee ε bo'icee kfuu di bo Jisos Klistu le. Jisos Klistu to nu waa Nfon Dawe wvù to nu waa Abla'am. ² Abla'am to nu icee Aysik, ε Aysik nu icee Yakow, ε Yakow nu icee Judas bò boom bo ice le, ³ ε Judas nu icee Beles bò Sela bò bwee bó to nu Tama. ε Beles nu icee Eslon, ε Eslon nu icee Lam. ⁴ ε Lam nu icee Aminada, ε Aminada nu icee Na'shon, ε Na'shon nu icee Salmon. ⁵ ε Salmon nu icee Boas wvù bwee to nu La'ab. ε Boas nu icee Obεδ wvù bwee to nu Lut. ε Obεδ nu icee Jεεse. ⁶ ε Jεεse nu icee Nfon Dawe.

ε Nfon Dawe nu icee Saamun wvù bwee to nu kpweε Uliaa. ⁷ ε Saamun nu icee Le'ubwam, ε Le'ubwam nu icee Abija, ε Abija nu icee Asa. ⁸ ε Asa nu icee Je'ushεfat, ε Je'ushεfat nu icee Jolam, ε Jolam nu icee Usaya. ⁹ ε Usaya nu icee Jotam, ε Jotam nu icee A'as, ε A'as nu icee Esikaya, ¹⁰ ε Esikaya nu icee Manase, ε Manase nu icee Amos, * ε Amo nu icee Josaya. ¹¹ ε Josaya nu icee Jεkonaya bò boom bo bwee bó le. Bó to boke bó ε è to nu kefew kè bonyii bo Babilon to kooyεε bonyii bo Islael gen dvü wonη wvubo wvù Babilon e.

¹² Ejim jodvu, no bó to kooyεε bonyii bo Islael gen dvü Babilon, ε Jεkonaya no nu icee Shiltia, ε Shiltia nu icee Selubabel, ¹³ ε Selubabel nu icee Abiud, ε Abiud nu icee Eliakim, ε Eliakim nu icee Aso, ¹⁴ ε Aso nu icee Sadok, ε Sadok nu icee Akim, ε Akim nu icee Eliyu, ¹⁵ ε Eliyu nu icee Eliεsa, ε Eliεsa nu icee Matan, ε Matan nu icee Yakow. ¹⁶ ε Yakow nu icee Yosεw wvù dwee Maalia, ε Maalia nu wvù to bokεε Jisos wvù bó teje le Klistu.

¹⁷ Nonεn bo'icee kfuu di bo Jisos e ban ε mum ε no nu yuufe ncow

1:1 Lum 1:3–4; 2Tim 2:8; Mat 20:30–31 1:2 Kej 21:2–3; 25:26; 29:32–30:24 1:3 Kej 38:29–30; Lut 4:18–22 1:5 Yosh 2:1–24; Lut 1–4 1:6 2Sam 11–12 1:7 2Klo 11:31–13:23 1:8 2Klo 13:23–21:20; 26:1 1:9 1Klo 26:1–28:27 1:10 2Klo 29:1–33:25 * 1:10 Bon'wa' bo boyvuum bomew keηke diee din le Amon. 1:11 2Klo 34:1–36:21 1:16 Luk 1:27

bonɛw keekɛw yî Ablam e eto ebuy yî Nfon Dawe le, bvuu nu yuufe ncow bonɛw keekɛw yî Nfon Dawe le eto ebuy seke bó to kooyɛɛ bonyii bo Israeɛl ɣɛn dvú Babilon. E keekɛw seke bó to kooyɛɛ bonyii bo Israeɛl eto ebuy seke bó to bokɛɛ Klistu nu tɛn ɛ bo'icee kfuu dibole nu yuufe ncow bonɛw.

*Ekumɛ no boo di Jisos e to lenɛɛ
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Boo di Jisos Klistu le to len ɛ je yin e. Bwee wvú Maalia to nu ɛ bó ɛ seyse wase le wvú nu ke enu kpwɛɛ Yosɛw. E bó sɛ keeke etaashe bvujen, nu ɛ fí to nɛ buy le wvú nu wase bó fue ɛ mvunɣay mvu Keyoy ke Yuule le. ¹⁹ No fí kooyɛɛ nonɛn, ɛ Yosɛw wvú dweese, no ɛ to nu wee wvu teyey yaa koonke keeshoose wvú kɛ, mum yɛn le wen nu egawsɛn bó wvú ɛ ɛ nu ɛjim ɛjim. ²⁰ No wvú to bɛɛ kpwaake keege nonɛn, ɛ fi kooy le nceendaa Tata to nu ɛ nɛ to fô wvú le ɛ ɛfile le seke wvú to leete gay ɛ wvú le, “Yosɛw, waa Nfon Dawe, fo wo efan keejo Maalia bwee yew wo le kɛ, njefo fue din di wvú nu bó dí nu ɛ wvú kɛnke ɛ mvunɣay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹ Wvú nu ke eboo wan diemsɛn ɛ wo ecu diee diew le Jisos, † njefo wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefɛ bibole.” ²² Mwɛɛm mvun mvunciim to kooyi keege ɛ fi eto ekocɛn no Tata to jemyɛɛ wase diuw wee we ntum e le, ²³ “Ben eyeke eyuw, wan wvu tfu mvu nu ke eleem bó fue, eboo wan diemsɛn ɛ bó etɛnɛ wvú le Emanwɛl.” Diee din nu le, “Nyo' nu beene ɛ bó.” ²⁴ No ɛfile kiɛ lamɛɛ Yosɛw nonɛn, ɛ wvú ke kamse mum ge kɛ no nceendaa Tata gayɛɛ ɛ wvú. Wvú to nu ɛ jo Maalia bwee yew we le, ²⁵ geenɛn ɛ bó wvú fanɛ yaa ecee diɛwɛ no wee bó kpwɛsɛ ké no cee kɛ. E bó wvú ke ce nonɛn ɣɛn buy

no Maalia to ghanɛɛ eboo. E Yosɛw mum cu diee di wan e le Jisos.

2

E bogoyfee ɣɛn keebun Jisos

¹ Bó to boke Jisos ntɛw wvu Betelɛ'em wvu ɛ keba ke won ɛ kɛ Judea le. E ɛ to nu kefew kedvu le ɛ 'Elod nu Nfon wvu Judea jodvu. E fí kooy le bogoyfee bomew to nu ɛ nɛ won wvumew e ɛ keba kɛ diuu sane le, to Jerusalem no biwci le, ² “Nfon Bojuu wvú bó boke wɛ nu fɛɛ? Bese biwci nen njefo bese nu ɛ yɛn jon ye le ɛ keba kɛ diuu sane le, ɛ mum ɛ no too keebun wvú.”

³ E Nfon 'Elod dioo yuw saaka wvun ɛ wvú shiw fitele fiew, shiw noo fi bonyii bo Jerusalem e bocii. ⁴ E wvú tooy bocee ncese bo baay baay bocii bó bonyii bocii bó dunɛi bonci bo Nyo' le ɛ bonyii, ɛ bó tase. E wvú bife ɛ bó le laa fô bó to nu keeke eboo Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ, nu fɛɛ le? ⁵ E bó tfuse le, “Bó to nu keeke eboo ntɛw wvú Betelɛ'em wvu ɛ keba kɛ Judea le. Fifi nu no wee ntum Nyo' to sanɛɛ le, ⁶ ‘Wo wvú Betelɛ'em wvu won wvú Juda le, fo wo ekpwaakɛ le wo nu fintɛw fi caan baay won wvú Juda le kɛ.

E keɛ le wee nu ke ebuy ntɛw wvun ɛ wvú nu ke esaake bonyii bem bo Israeɛl.’”

⁷ E Nfon 'Elod mum tooy tɛn bogoyfee ba ɛjim ɛjim biwɛɛ yuw ɛ bó ntay kefew kɛ jon yidvu to buyɛɛ. ⁸ No wvú yuw mum tum bó Betelɛ'em gay le, “Ben eɣɛn ebosɛn egom wan wvudvu ntay. Ben dioo ɛ gom ɛ yɛn, kase to see ɛ me, wvu le ɛ nulo ɛ me tɛn enɣɛn embun wvú.” ⁹ E bonyii bodvu yuw no Nfon gay nonɛn, mum buy no ɣɛnɛn ɣɛn wvubo. E bó dioo gene, ɛ fí

kooy le jon yi bó to yeneε ê keba kè diuu sane le ye to nu ε no lenε gene ê bó fwe dunji bó je. E yi ke gen nen buy fò wan wvudvu to nu, mum leem fò. ¹⁰ No bó yeneε jon yidvu le nonen, ε njon yuwyε bó baay, ε ye no jee bó. ¹¹ E bó ke gen ley yew yi wan to nu dvú le, yen wan bô bwee wvú Maalia le, mum gbwe ê wan ejise bun wvú. No bó bun mum yene bikele bibole bvuse mwεem mvubole mvu kembunfon e, nya ê wvú. E mwεem mvun to nu ketwaa ke bigwe e kè yeεle, bó kfuu jiin dimew, noo kfuu nfley mvu. * ¹² E Nyo' ke ciise lo ê bó ê εfile le le bó eyene fo bó ebvuu etu jim le bó eyen Nfon 'Elod e ke. E bó ke mum tu wase jim won wvubole ê je mi le jεy.

E Yosεw jo wan ε bó bó sam gen Ijiw

¹³ No bogoyfee ba nen'yεε wase gen, ε fi kooy le nceendaa Tata to nu ε ne to fò Yosεw e ê εfile le gay ê wvú le, “Ja we ejo wan bô bwee é ben ε bó efεε egen won wvú Ijiw e, enú jó egen ebuy kefew kè me nu nke engay le ben ekase le. Me ngayte nen njefo Nfon 'Elod nu egomte wan wvudvu keeyu.” ¹⁴ E Yosεw mum ja we, jo wan bô bwee entan ne gen Ijiw, ¹⁵ mum no nu jó gen buy kefew kè Nfon 'Elod to lae le. Fí to kooy nonen keege é fi eto ekocen no Nyo' to jemyεε diuw wee ntum we le le, “Me nteje waa wεm wvú ε buy ε è nu won wvú Ijiw e.”

E Nfon 'Elod yuwyε boom Betelε'em

¹⁶ E 'Elod ke dioo yen le bogoyfee ba nu ε lee wen, ε fi ffuw wvú baay. E wvú mum tum bonyii le bó egen Betelε'em noo biba bi mbew jó le bicii, eyuwyε boom bolemε bó nu ε kew bilum bifεε ε tu jim. Wvú to nya bilum bin bii no wvú to biwceε

ê bogoyfee ba yuw ntaf kefew kè bó to yeneε jon ye le. ¹⁷ E bó gen yuwyε boom ba nonen, ε fi mum kocen no wee ntum Nyo' wvú Yelimia to jemyεε wase le,

¹⁸ “Bó nu ε yuw etale ntef wvú Lama le, ε wee fuunke kpwe, beele ffule. E è nu Lashel ε wvú beele boom bew.

E bó cimse wvú cimse nkuun, njefo ke boom bew beε ke.”

E bo Yosεw ne Ijiw kase tu jim

¹⁹ E Nfon 'Elod ke dioo la, ε fi kooy le nceendaa Tata to nu ε buynen fò Yosεw e ê εfile le won wvú Ijiw e, gay ê wvú le, ²⁰ “Ja we ejo wan bô bwee é ben ε bó ekase etu jim won wvú Islael e, njefo bó ba bô se gomte keeyu wan wvun nu ε kpweken wase.” ²¹ Nonen ε Yosεw mum ja we jo wan bô bwee ε bó bó no tuu jim won wvú Islael e. ²² Geenεn, ε wvú ke dioo to, yuw le waa Nfon 'Elod wvú Akilius nu ε die kentaw ke ice le Judea ε no saake, ε wvú mum fan keegen jó. E bó bvuu lew ε wvú ê εfile le le fo wvú egen jó ke. E wvú mum beε gen wase ε è nu ê keba ke won e kè Galilee le, ²³ gen no cee ntef wvú bó tenje le Nasalet e. Fí to kooy nonen keekocen no wee ntum Nyo' to jemyεε wase le, “Bó nu ke etenje wvú le Wee wvu Nasalet.”

3

N'yεyεi Jon Nleseεjoo

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ E to nu kefew kekie le, ε Jon Nleseεjoo ne buy gen nkpwaante ê keba ke won e kè Judea le no fewci ê bonyii le, ² “Ben ekumen mvuntelem mvunen, njefo bvunfon bvu fowe nu wase nceencee.” ³ Jon wvun nu wvú wee ntum Nyo' wvú

* **2:11** Jiin din ê diεw bala le nu, «frankincense», ε nfley wvun nu, «myrrh». **2:15** Os 11:1 **2:18** Yeli 31:15-16 **2:23** Luk 1:26; 2:39, 51; Jon 1:46 **2:23** Os 11:1 **3:2** 4:17; Luk 3:3 **3:3** Yεsa 40:3

Yesaya to jemyεε ekumε wvú seke wvú to gayεε le,

“Diεw wee fuunke ηkpwaante le,

‘Bó eseysel je Tata,

enεle é yí enù teytoy.’”

⁴ Jon to jiise ndvú ε bó kene bô yvúw nyam mi yì bó tenje le kamel, seenke kecaw cin ε bó kene bô jew nyam, ε mwεεm mwew mvudien nu cúma bô ndonj. ⁵ No wvú to fewci nonen, ε bonyii mum no buyte Jelusalém bô bontεw bocii bo Judea jodvu le noo biba bi mbew Joo Joodan e bicii, gene fô wvú le. ⁶ No bó gene nonen no senje bibefe bibole, ε wvú mum leese bó ê joo ê Joo Joodan e.

⁷ Geenεn, ε wvú ke dioo yen ε Bofalassii bô Bosadusii bomew nteen too le wvú elese bó ê joo, ε wvú gay ê bó le, “Eηgokε ke yó le, è tefe yεε ben le ben elewtè shém Nyo' yì ffuuke yì wvú nu ke edunje ε ben, ε se no too nen?” ⁸ Ben egeè mwεεm mvù dunji le ben nu ε kumεn wase mvuntelem mvunen. ⁹ Fo ben emum eduù ke lo ê bikuu binen le Abla'am nu icee wene ke. E me ensee ê ben le ε nulo é Nyo' ebanke eta eyan é yó etu boom bo Abla'am e. ¹⁰ Ben ekeè le bó nu ε gεε wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu ε bó nu egbwo naa eley yì gεη e, eton lo. ¹¹ Me nleese ben ê joo njefo ben nu ε kumεn wase mvuntelem mvunen. Geenεn ε wee wvú too ê me ejim nu ε wvú kuuke fele me. E bolaba bew nu ε me mbaa ncm ηkpwenten keentuu ke. Wvú nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le noo ηguy e. ¹² Wvú keηke fiεε fiew εbo fi wvú nu efεeten egin dvú, eyese fò wvú fεetene, ebaance egin egeε é ηwaw e, emum ekuu nyiim eton é ηguy wvú fiee se njime le.”

E Jon lese Jisos ê joo

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ No Jon to leese bonyii ê joo nonen, ε Jisos ke mum ne ê keba ke wonj e kè Galilee le gen fô Joo Joodan e le Jon elese ten wen ê joo.

¹⁴ Geenεn ε Jon no tune gayte le, “E nu wo wvú be keηke keelese me ê joo, wo ε kaa ε no too fô me le neε le?” ¹⁵ E Jisos tfuse ê wvú le, “Cine é fi enù nonen keseen. E nu ê yin je le yì bee wo nu ege fiεε ficii fi Nyo' gomte.” Nonen ε Jon mum bee, ¹⁶ lese Jisos ê joo. Ke no Jisos to buyte ê joo nonen, ε fi kooy le εbulε to nu ε yene, ε wvú yen Keyoy ke Nyo' le no kí shiile too nu diεwe εbembε le, to mum beem yì ye le. ¹⁷ E fi kooy le diεw to nu ε jeme fowe le, “Wvun nu Waa wεm. Wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvú baay.”

4

E dεwle no momte Jisos

(Mak 1:12, 13; Luk 4:1-13)

¹ E Keyoy ke Yuule mum ne jo Jisos gen bô wvú ηkpwaante le dεwle emom wvú. ² E wvú gen no nu jó shee too cee, yaa diee fiεε yì εdiuw e mbaanyε. Ejim jodvu ε jenj no yuu wvú. ³ E wvú wvuwe wvú ké no momte bonyii mum to gay ê wvú le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo gay ε eta eyan tu bontuw bo bvulem e.” ⁴ E Jisos tfuse le, “Fí nu ε bó ε sanj le, ‘Ke wee cee ke nje bvulem maan ke. Wee cee ten nje diεw yicii yì buyte diuw Nyo' le.’”

⁵ Nonen ε dεwle mum jo wvú gen dvú ê kelaante kè yuule le, leke fô kegoy ke yew ncese le, ⁶ gay ê wvú le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, njefo fi nu ε bó ε sanj le, ‘Nyo' nu ke gay é bonceendaa bew eceyεy wo.’”

3:4 2Bfn 1:8 **3:7** 12:34; 23:33; 24:15-25, 37-39 **3:9** Luk 1:54-55; Jon 8:39; Lum 2:28-29; 4:12
3:10 7:19 **3:11** Luk 3:16 **3:12** Yeli 13:24; Mat 13:30 **3:15** 5:17; 28:19 **3:16** Yesa 63:19; Esek 1:1-3; Jon 1:51; Lem 7:56; Mwm 4:1; 19:11 **3:17** Yesa 42:1; Mben 2:7; Mat 12:18; 17:5
4:1 Ibu 2:18; 4:15 **4:2** Ksm 34:28; Mat 6:16-17 **4:4** Dito 8:3 **4:6** Mben 91:11-12

Ɛ fí bvuu nu ɛ bó ɛ san] ɛ,
 ‘Bó nu ke eka wo
 fo wo ekfun ekale yi tɛ le.’ ”

⁷ Ɛ Jisos tfuse ɛ wvú ɛ “Bó nu ɛ san
 tɛn ɛ,
 ‘Fo wo emomtè Tata wvù Nyo’ wo
 kɛ.’ ”

⁸ Ɛ dɛwle bvuu jo Jisos fò, ɛn
 wase dvú yi ɛkolɛ ke kum mvu le
 ɛ wvú defe ewe nɛay, mum dunɛɛ
 bitum bi yi ɛkolɛ ke nshɛ le bicii bô
 bvukukɛ bvù nu bi le ɛ wvú. ⁹ No
 wvú dunɛi nonɛn mum gay ɛ, “Me
 nu enya mwɛɛm mvun mvunciim
 ɛ wo, ɛ wo fɛn ɛ gbwe ɛ me ejise ɛ
 wvum me.” ¹⁰ Ɛ Jisos gay ɛ wvú ɛ,
 “Gɛnɛ eke Satan! Bó nu ɛ san] ɛ,
 ‘Ɛ wvumtè Tata wvù Nyo’ wo,
 lemte kɛ ɛ è nu wvú le maan.’ ”

¹¹ Nonɛn ɛ dɛwle mum cinɛ Jisos e,
 ɛn. Ɛ fí kooy ɛ bonceendaa bo
 Nyo’ le to nu ɛ nɛ to no taale fô wvú
 le.

*Ɛ Jisos kɛw lemme diew Galilee
 (Mak 1:14, 15; Luk 4:14, 15)*

¹² Ɛ Jisos ke nɛ yuw ɛ bó nu ɛ
 koo Jon Nleseɛjoo ɛ fen yew ncaw
 e, ɛ wvú mum nɛ kase tu jim keba
 kè Galilee le. ¹³ Ɛ wvú ɛn buy
 Nasalet, nɛ jó ɛn no cee ɛ kelaante
 kè Kafana’um e. Kelaante kin nu
 mbew Mamase yi Galilee le noo
 mbew biba bi bonyii bo Sɛbulun bô
 bo Naftali le. ¹⁴ Fifin to kooy nɛn
 keekocɛn no wee ntum Nyo’ wvù
 Yɛsaya to jemyɛɛ wase le,

¹⁵ “Keba kè Sɛbulun bô kè Naftali
 bì nu mbew mamase le Joo Joodan
 kewvu keki,
 nshɛ yi Galilee jo bonyii bô yaa nu
 kɛ Bojuu,

¹⁶ bonyii bô se shee cee ejiwɛ le,
 nu ɛ yɛn wase n’yuw wvu baay e.
 Diuu nu ɛ san wase
 fô bonyii ban bô se shee cee gbwen
 ejiwɛ ke kpwe le.”

¹⁷ Ɛ kɛw kefew kekiɛ le, ɛ Jisos
 mum kɛw no fewci ɛ bonyii gayte le,
 “Ben ekumɛn mvuntelem mvunɛn,

njefo bvunfon bvú fowe nu wase
 nceencee.”

*Ɛ Jisos tee bonyii bonɛw ɛ bó enù
 boom bew bo ηgoo le
 (Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Ɛ Jisos ke nɛ no lenɛ mbew
 Mamase yi Galilee le, yɛn bonyii
 bomew e bofɛɛ, ɛ è nu wee bô waa
 bwee. Bonyii ban to nu Semon wvù
 bó to tenɛ ɛ Bita, bô waa bwee wvù
 Andulu, ɛ bó laanɛ kensan] ɛ ma-
 mase le, no nɛiɛn wvubo to nu byé
 yi koolɛɛn. ¹⁹ Ɛ Jisos gay ɛ bó le, “Ben
 ebii me le ɛ me enɛ ɛ ben ekoole
 wase ɛ è nu bonyii.” ²⁰ Kan] mwaan
 ɛ bó mum cinɛ binsan] bibole no bii
 wvú le. ²¹ Ɛ Jisos ke dioo nɛ fò ɛnɛɛ,
 bvuu yɛn bonyii bomew e bofɛɛ ɛ è
 nu tɛn wee bô waa bwee. Bonyii
 ban to nu Jɛm bô waa bwee wvù
 Jon bô to nu boom bo Sɛbedee le, ɛ
 bó nu ɛ kekon] e bô bo icee bó wvù
 Sɛbedee tumci binsan]. Ɛ wvú tee
 tɛn bó. ²² Kan] mwaan ɛ bó mum
 cinɛ kekon] e bô icee bó le no bii
 wvú le.

*Ɛ Jisos no yɛɛyi bonyii bvuu fele bo
 bincɛm e
 (Luk 6:17-19)*

²³ Ɛ Jisos ke nɛ mum no ɛnɛ ɛ
 keba kè Galilee le keci yɛɛyi bonyii
 yéw bunle yibole bvuu fewci saaka
 wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bvú
 Nyo’ le. Wvù to fele tɛn kɛnɛm
 keci noo ntum tfuu yi bonyii le.
²⁴ Nonɛn, ɛ saaka wvu ekumɛ wvù
 saanɛn ɛn wvù Silia le tfuu.
 Ɛ bonyii mum no too bô bonyii
 bocii bô to ɛmkenɛ noo bô to nu yi
 monlum e fô wvú le, kɛnɛɛ è nu bô
 bonceendaa bo dɛwle le nɛiɛnɛ
 bô bó, kɛnɛɛ bô gbwee kɛnɛnɛ,
 kɛnɛɛ bô nu ɛ kpwe keba kemwaan].
 Ɛ bó too dvú nonɛn ɛ wvù fele bó
 bocii. ²⁵ Naa fɛɛ fô wvù to ɛnɛ nu
 ɛ bibombom bi bonyii le bi baay no
 shfumte ke ɛ wvù ejim. Bonyii ban
 to nɛn’yi ɛ keba ke wvù e kè Galilee

le, ε bomew nen'yi ê Bilaante bi Yuufe le, bomew Jêlusalêm noo bontew bo Judea le bomew e. Ε bomew nen'yi Joo Joodan kewvu keki.

5

*Njoŋ wvù è nu wvu baay
(Luk 6:20-23)*

- 1 Ε Jisós ke díoo yèn kebombom ke bonyii le nonen, mum nè ben gèn shii yî kum e, ε boom bew bo ngoo le baance to mbew ye le. 2 Ε wvù mum kew no yeyi bó gayte le, 3 “Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò kee le bó fuute yî mwεem mvu ê keyoy e, njefo bvunfon bvú fowe nu bvubole. 4 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò beele le, njefo Nyo' nu ke ecimse bó. 5 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò joo bikuu bibole fokuse, njefo bó nu ke eyow ekole ke nshε le. 6 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò jen yuu bó ε kendon yumte bó ekumε nce wvu teyey e, njefo Nyo' nu ke ege é bó effuu. 7 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò camte shen fô bomew e, njefo Nyo' nu ke ecam ten shen fô bó le. 8 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò yuule ê mvuntelem e, njefo bó nu ke eyen Nyo' le. 9 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò too bó nyεkeey e, njefo Nyo' nu ke etenje bó le boom bew. 10 Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bò bonyii bone bikaa ê bó ejim nje bó cee nce wvu teyey, njefo bvunfon bvú fowe nu bvubole.

11 Njoŋ wvu baay nu wene, seke bonyii nan'yi ben, bone bikaa ê ben ejim, jemyi kfuú mwεem mvù befe mvunciim ê ben yî ecici le nje ben nu bonyii bem. 12 Fí ke díoo kooyi nonen ε ben no yuukè njoŋ lanlanè, njefo mmawce wene wvù kuuke nu woŋ wvu we le. Ben ekeè le è nu ke nonen no bonyii to bone bikaa ejim jo bonyii bo ntum Nyo' le bò to yawεε to fwe ê ben e.

Ben nu nkaww bó n'yuú wvu yí woŋ wvun e

(Mak 9:50; Luk 14:34, 35)

13 Ε nu ben nkaww yí yî nshε yin e. Geenen é nkaww nè lo ε cife, é bó ebvuu ege nεε dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? Ke è nulo é bó ebvuu ege fiε fi jee dvú efey le bó elañ lo é bonyii efele leenci bó bikaa ke. 14 Ε nu ten ben n'yuú wvu yí woŋ wvun e. Ke kelaante kè bó bom yî kum e ké no nyiime ke. 15 Ke wee ké tfuuke ten ken'yeese bvuu jo nkaa kfuke dvú ke. Wvú ké tome ε è nu yí fiε fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le, ε kí mum no yeese wee tfuu wvù nu yew. 16 Ε nu ke lenlen no n'yuú wene kenke keebaa ê bonyii ejise, wvu le bó eyene lemme dinen di jee le emum enyaa mbense ê icee wene wvù nu fowe.

N'yeyi ekumε bonci bo Muses e

17 Fo ben ekpwaakè le me nto keenfiwε mwεem mvù nu ê Nwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le ke. Me nto keenje é mvú ekocen lo. Ke me nto keenfiwε lo ke. 18 Ε me ensee ê ben kecey le ε gen ε buy naa no εbulε bó nshε nu ke eka, nu ε ke fijise fi nwa' le ê Nwa' bonci le naa é fi cim doose nεε, nu ke eyuu efey kuse se fiε fidvu ε kocen no fi dunji ke. 19 Fí ε mum ε no nu le é è nu naa yεε wvù jine nci mvu ê bonci ban e,

é wvuwε nci cim doose naa nεε, ε no yεεyi bonyii lε bó ejinè tεn nonεn, tu mwεtεn nu ke enu lo wee wvu caan ente jo bvunfon bvυ fowe. Geenεn é wee gεεle bonci ban, bvuu yεεyi tεn bonyii lε bó egεεlè, tu mwεtεn nu ke enu lo wee wvu baay ente jo bvunfon bvυ fowe. ²⁰ Nonεn me ε no nseje ê ben lε, é gee dinen di teytoy baa fele di bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le noo di Bofalasii le, ben saa ke eyuu eley bvunfon bvυ fowe le kε.

N'yεεyi ekumε shém yì ton'yεen

²¹ Ben nu ε yuw wase lε bó to nu ε gay ê bonyii bo fwele lε, 'Fo wo eyu wee kε. E wee yu lo wee, tu wvú kεnjke nsaw.' ²² Geenεn me ε no ngayte ê ben lε wee tfuu wvú ton'yi shém bò waa bwee, nu ε wvú kεnjke tεn nsaw. Wee é nan waa bwee, é wvú no keè lε wvú nu ke eleem fwe dvu bonyii bò saake bonsaw. Wee é tee waa bwee lε, 'keyun' é wvú no keè lε wvú nu ke eley nguy wvu baay e. ²³ Fí ε mum ε no nu lε, é wo leeme keenya nnya yo fô ketanj ke ncese lε, ε kume lε waa bwoo kεnjke wo fô shem, ²⁴ é wo cinε nnya yo le mbew ketanj ke ncese lε, gεn ε ben ε wvú yaw mance mwεεm, ε wo sε kase to nya nnya yo. ²⁵ E wee jo wo ε no gεne dvú yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvú yanseñ seyse tu wee bò nsan ε è bεε ê je, fo wvú ke egeñ efese wo can wee wvú saake bonsaw e, é wvú efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. ²⁶ E me ensee ê wo keceey lε ke wo nu ke ebuy dvú sε wo ε mase ε law finyinyi ficii fi bó shieele kε.

N'yεεyi ekumε kenjan

²⁷ Ben nu ε yuw wase lε bó to nu ε gay lε, 'Fo wo ejan kpwεε wee kε.' ²⁸ Geenεn me ε no ngayte ê ben lε, wee tfuu wvú taale kpwoon kεnjke

shiee we, nu ε wvú ε jan ke wase wvú ê fitele le. ²⁹ E jise diuw di εceey gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu lanj. Fí jee lε wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, εfey fo bó ke elanj ye yo yicii nguy wvu baay e. ³⁰ Kebo kuw ke εceey é no gee tεn ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu lanj. Fí jee lε wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, εfey fo ye yo yicii egeñ nguy wvu baay e.

N'yεεyi ekumε keekun kpwoon (Mak 10:11, 12; Luk 16:18)

³¹ Bó to nu ε gay tεn lε 'E wee kun lo kpwεse, é wvú sanj ηwa' nya ê kpwoon wvudvu wvú dunji lε ke wvú bεε kpwεε wen kε.' ³² Geenεn me no ngayte ê ben lε, é wee kun lo kpwεse, ε è baa nu lε kpwoon wvudvu nu ε ge nsake, tu wvú nu ε ge lε wvú egeñ etu kpwoon nsake. Wee é jo kpwoon wvú buy ê diemsen yew ε gee yew dvu wvú, tu wvú nu ε jo kpwεε wee.

N'yεεyi ekumε keejeme fiεε ekan

³³ Ben nu ε yuw wase tεn no bó to gayεε ê bonyii bo fwele lε, 'Fo wo ejeme fiεε ekan sε wo nu ke ege fí kε. Wo kεnjke keege fiεε fi wo nu ε jeme ε kan lε wo nu ege fô Tata le.' ³⁴ Geenεn me ε no ngayte ê ben lε, fo wee dioo ε jeme fiεε kan naa lo kε. Fo wvú ekan ê diee di fowe le kε, njefo fowe nu kawla Nyo'. ³⁵ Fo wvú ekan nshe kε, njefo nshe nu kedvuushεε ke bikaa bi Nyo' le. Fo wvú ekan Jεlusalεm kε, njefo Jεlusalεm nu kelaante ke Nfon wvu baay e. ³⁶ Fo wvú cim ekan naa εkolε kew kε, njefo kε wvú nulo ege é yvuw miaanj etu dibvuu kεnεε eyiile kε. ³⁷ E wee beje fiεε lε 'Eε,' é fí kocen nonεn. Wvú é tun lε, 'Aay,' é fí kocen nonεn. E wvú bvuu bise

lo fiεε fó, tu fifiε nε wase fô Satan wvù weε kebefε le.

N'yεεyi ekumε keetfuse envuke
(Luk 6:29, 30)

³⁸ Ben nu ε yuw wase tεn le bó to nu ε gay le, 'E weε bvuse jise di weε le, é bó bvuse tεn diεw. Weε é baa εge ke weε le, é bó baa tεn kew.'
³⁹ Geenεn me ε no ηgayte é ben le, fo weε etεεncinè fiεε bó weε wvù befe ke. E weε surj lo kedieεw kuw ke εcεεy, é wo banke ke εηkoηko ε wvù mεse. ⁴⁰ Weε é shomse wo le wen efi kekum kuw ke ente, é wo mεse nya naa noo ke εkfuη fó. ⁴¹ Weε é kan wo le wo elen egeη may mwaan, é wo len buy naa bomay bofεε ben ε wvù. ⁴² Weε é no leke fiεε é wo, é wo nya. Weε é no foole fiεε é wo, fo wo etun keenya ke.

N'yεεyi ekumε no weε egeè bó weε weε bvuban
(Luk 6:27, 28, 32-36)

⁴³ Ben nu ε yuw wase le bó to nu ε gay le, 'E koonkè waa bwoo bané weε wo bvuban.' ⁴⁴ Geenεn me ε no ηgayte é ben le, ben ekoonkè bonyii bonεn bo bvuban e, ebunleè fô bó bone bikaa é ben εjim e. ⁴⁵ Nonεn, é ben emum enu boom bo Icee wene wvù nu fowe le. E nu wvù wvù ké no gee ε diuu sane fô bonyii bó befe le noo bó jee le. Wvù ké no gee tεn ε jan too fô bonyii bó gee mwεεm teytey, noo fô bó yaa gee ke mwεεm teytey e. ⁴⁶ Ben kpwaake le é ben koonke ke ε è nu bonyii bó koonke ben, é sεw wvudvu enu la fô ben e? Ke naa bonyii bó fii shile gee ke tεn nonεn e? * ⁴⁷ E ben fεn gayte ke ε è nu boom bo bwee wene le, tu fiεε fi ben gee fi bonyii bomew yaa gee ke nu la? Ke bonyii bó yaa kee ke Nyo' ké no gee ke lenlen e? ⁴⁸ Fí ε mum ε no nu le ben kenke keejεε gεne mεεse no Icee wene wvù nu fowe jee gεne mεεse."

6

N'yεεyi ekumε nnya

¹ "Ben eyεnè fo ben dioo gee mwεεm mvù jee, no gee fwe dvu bonyii wvu le bó eyεnè ke. E ben gee nonεn, é icee wene wvù nu fowe saa ke emawcε ben ke. ² Nonεn, seke wo nyaa fiεε é weε wvù fuute, fo wo emum etoonke soη diεwe no bonyii bo kensaa ye le ké no gee yéw bunle le noo jé le, wvu le bonyii ebenseè bó ke. E me ensee é ben kecεεy le bó nu ε kenke wase mmawcε wvubo. ³ Geenεn, seke wo nyaa fiεε é weε wvù fuute, fo wo ege é kebo kuw ke εηkoηko ekiεε fiεε fi ke cεcεy gee ke. ⁴ Nonεn é nnya yo enù é nnyile le, é Ico wvù ké no yεne mwεεm mvù bó gee é nnyile le ke emawcε wo.

N'yεεyi ekumε bunle
(Luk 11:2-4)

⁵ Seke ben bunlee, fo ben egeε diεwe no bonyii bo kensaa ye le ké no gee ke. Bó ké no koonke keeleemene yéw bunle le, noo ntasεn jé le sε bunlee, wvu le bonyii eyεnè bó le. E me ensee é ben kecεεy le bó nu ε kenke wase mmawcε wvubo. ⁶ Geenεn seke wo nu keebunle, ε wo ley gen yew ente, faa kembun sε no bunlee é Ico wvù nu é nnyile le. E Ico wvù ké no yεne mwεεm mvù bó gee é kenyle le ke emawcε wo. ⁷ Ben dioo bunlee, fo ben eshe elamté diεwe no bonyii bó maa Nyo' ké no gee ke. Bó ké no gee nonεn kpwaake le bó nu eyuw bunle yibo nje díεw yì bó jemyi nteen. ⁸ Fo ben enù ke diεwe bó le ke. Ben ekeè le Icee wene ké no kee wase fiεε fi ben shieele ε ben sε ké no biite. ⁹ E nεε no è nulo é ben ebunleè nεn:
'Icee wese wvù nu fowe,
geε é bonyii ewvumtè diee diuw,

5:38 Ksm 21:24 5:39 Lum 12:17 5:40 1Kol 6:7; Ibu 10:34 5:43 Lew 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27 5:44 Ksm 23:4-5; Lum 12:20; 1Bi 2:20-23; Luk 6:28; 23:34; Lem 7:60; Lum 12:14; 1Kol 4:12; 1Bi 3:9 5:45 Efe 5:1 * 5:46 Bonyii bó fii shile nu ε bonyii to yene le ε nu bonyii bó befe. 5:48 Lew 19:2 6:1 23:5 6:8 6:32; Luk 12:30 6:9 Esek 36:23

10 ege é bvunfon bwuw eto,
ege é fiεε fi wo shieele enù fokuse
fεn no fi nu fowe.

11 Nya bese bô mwεεm mvudien
mvu εben.

12 Lεεshε bibefε bisεse,
no bese lεeshi bibefε bi bonyii
bomew gee fô bese le.

13 Fo wo ecinε é bese eley mmom yi
eghaw bese le kε.

Fi bese can wee kebefε le.* [Bvun-
fon nu bwuw, ε mvunɣay nu
mwuw, ε bvukukε nu bwuw
sekecii se nka. Fí enù nonen.]

14 Ben ekeè le é ben lεeshi bibefε
bi bonyii bomew gee fô ben e, é
Icee wene wvù nu fowe elεeshi tεn
binen. 15 Geenεn, é ben nu se ben
lεeshi bibefε bi bonyii bomew gee
fô ben e, é Icee wene wvù nu fowe
saa elεeshi tεn binen kε.

*N'yεεyi ekumε mbam mwεεm
mvudien*

16 Seke ben bamte mwεεm
mvudien, fo ben etaalè nen yvulaa
diwε no bonyii bo kenduɣce ye
le kε no gee kε. Bó ké kumen
monshim mobole sekεkε, wvu
le bonyii eyenè le bowen bamte
mwεεm mvudien. E me ensee é
ben keceey le bó nu ε kenke wase
mmawce wvubo. 17 Geenεn, seke
wo bamte mwεεm mvudien, ε
wo yefe εkolε kuw, cukε bvushiw
bwuw, 18 wvu le fo eyenè bonyii le
wo bamte mwεεm mvudien kε, é
eyene Ico wvù nu é nnyilε le. E Ico
wvù ké no yene mwεεm mvù bonyii
gee é kenylε le ke emawce wo.

*N'yεεyi ekumε ntfu
(Luk 12:33, 34)*

19 Fo ben egeε ntfu wene fokuse
fεn fô è nulo é shéw ekan, ε è nulo tεn
é wvù eduwse, ε bocoon nulo enɣoy
eley econ kε. 20 Ben egeε ntfu wene
ε è nu won wvu we le, fô è yaa nulo

é shéw ekan kε, ε è yaa nulo tεn é
wvù eduwse kε, ε bocoon yaa nulo
tεn enɣoy eley econ kε. 21 Ben ekeè
le fô wee gεke kpaw we nu kε fô fô
fitele fiew nu enu.

*Ken'yεese ke ye wee le
(Luk 11:34-36)*

22 Jise di wee le nu ken'yεese ke
ye ye le. Nonen, é jise diuw yuule
lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yinseñ bô
n'yyu. 23 Geenεn, é jise diuw jiime
lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yinseñ bô
kejiwε. E n'yyu wee nε ε tu kejiwε,
é kejiwε kedvu ebεmte wase nεε?

*Nyo' taale fô bonyii bew e
(Luk 16:13; 12:22-31)*

24 Kε wee nulo elemte bocce εkolε
le bofεε kε. E wvù lemte nonen,
é wvù ebane wvumvu, koonke
wvumvu, kenεε eyuuke wvumvu
le ntay, joo wvumvu ekuse. Kε ben
nulo elemte Nyo' le bvuu lemte
bigew e kε.

25 Nonen, me ε no nɣayte é ben le
fo ben eyanyanè ekumε nshii wene
le laa ben nu ke edie la, kenεε ewu
la, kenεε ekumε ye yene laa ben nu
ke ejise la le. Kε keyoy ke wee le fele
mwεεm mvudien, ε ye wee fele tεn
ndvú le? 26 Ben etaa eyen no mvun-
yii mvù bile we nu. Kε mvú ké
no jewyi, kenεε gbweci nɣu baanci
gεεle é bigonε le kε. Geenεn, Icee
wene wvù nu fowe nyanyi kε mvù.
Kε ben fele mvunyiim e? 27 E nu
yεε é ben entelεn wvù yanyanε, wvù
nulo ebise kε naa kefew caan yí
nshii we le? 28 Ben yanyanε ekumε
ndvú nje la? Ben kε etaa eyen
no fow kuu nkpwaante nu. Kε fow
ké no lemte kenεε shile ndvú kε.
29 Geenεn, é me ensee é ben le kε naa
Nfon Saamun bô bvukukε bvucii
bvù wvù to kenke to ké suute ye no

6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Jon 4:34; 6:38-40; Lem
21:14 6:11 6:24-34 6:12 6:15 6:13 10:16-25; 24:3-28; Jem 1:12-15; Jon 17:15; 2Tes 3:3;

2Tim 4:18 * 6:13 Bonɣwa' bomew kenke fen le, "Bvuse bese é kebefε ente." 6:14 5:24; Luk
6:37; Efε 4:32 6:15 18:35 6:16 Yesa 58:5; Mat 4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37;
4:2; 5:33; 18:12; Lem 13:2-3; 14:23; 2Kol 6:5; 11:27 6:19 Jem 5:2-3 6:20 19:21; Mak 10:21;
Luk 12:33 6:24 6:11 6:25 Fili 4:6; 1Bi 5:7 6:26 10:29-31; Luk 12:6-7 6:29 1Bfn 10
6:30 14:31

nu ε wvú ε buy fô fow mvu le κε.
³⁰ Ε Nyo' suute εgay yo ηkpwaante
 nen, εgay yô kuu εben, buy ntfuu ε
 bó ε fwεε wase fotaη, tu κε é nulo é
 wvú esufe ben efey lo nonen e? O
 oo bonyii bo mbee wvù doose le!
³¹ Nonen, fo ben eyanyaηè duu le
 laa ben nu ke edie la, ewu la, kenεε
 ejise la ye le ε. ³² Mwεεm mvun
 mvunciim nu mvù bonyii bò yaa
 kee κε Nyo' ké no leese bvufee yí
 dvú le. Ben nu finen ε Icee wene
 wvù nu fowe kee ε ben shieele
 mwεεm mvun mvunciim. ³³ Ben
 eyaw elese bvufee bvunen ε è nu yí
 bvunfon bvú Nyo' le noo yí fiεε fi
 læη fi wvú gomte le, é wvú emum
 enyaa ten mwεεm mvun mvunciim
 é ben. ³⁴ Fí ε mum ε no nu le, fo
 ben eyanyaηè ekumε ntfuu κε. Bó
 nu ebuy eyanyaηe yí fiεε fi ntfuu le,
 ε è nu ntfuu. Njεw wvu yí diuu le
 ekocen κε yí diuu didvu diε le.”

7

*Fo wee elomtè gee di wee mvu le
 κε*
(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Fo ben elomtè gee di bonyii
 bomew e κε, nonen é Nyo' saa ke
 elom ten dinen κε. ² Ben ekeè læ je
 yí ben lomte gee di wee mvu le jó,
 nu κε yí Nyo' nu ke elom ten dinen
 jó. Fiεε fi wee feeke fiεε jó se nyaa é
 wee, nu κε fí fi Nyo' nu ke efew jó se
 nya é mwεten. ³ Ε nu nje la wvù wo
 ké no taale ε è nu sheshe yí nu é waa
 bwoo jise, geenen yaa yene kekew
 kè nu é diuw jise le κε? ⁴ Ε nulo é wo
 eghan nεε se no gayte é waa bwoo
 læ, ‘Ke leem é me embvuse sheshe é
 wo jise,’ geenen ε kekew nu é diuw
 jise le? ⁵ Wo nu wee kenduηce ye!
 Yawε ebvuse kekew kè nu é diuw
 jise le se looce eyen sheshe yí nu é
 jise di waa bwoo le, emum ebvuse.

⁶ Fo ben ejo fiεε fi Nyo' le enya é
 bwé κε. Ε ben ge nonen, é yí ebanke
 ye elumye lo ben. Fo ben ejo ten
 εjise ε ban eyene enya é bonkunyam
 κε. Ε ben ge nonen, é bó efoy κε lo
 bô bikaa.

Ben ebiitè, gomtè, kumci
(Luk 11:9-13)

⁷ Ben ebiitè, é Nyo' ke enya é ben.
 Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben
 eyen. Ben ekumci kembuη, é Nyo'
 ke eyene é ben. ⁸ Ben ekeè læ wee
 tfuu wvù biite, nu ke ekeηke, ε wee
 tfuu wvù gomte, nu ke eyen, ε wvù
 kumci kembuη nu ε bó nu ke eyene
 é wvú.

⁹ Ε nu yeε é ben entelæη wvù waa
 we bife bvulem, é wvù enya ε è nu te
 é wvú? ¹⁰ Kenεε wvù bife bye, é wvù
 enya ε è nu yo é wvú? ¹¹ Ε ben fen
 bò è nu bonyii bò befe kee keenya
 mwεεm mvù jee é boom bonen, tu
 κε Icee wene wvù nu fowe nulo
 enya mwεεm mvù jee é bonyii bò
 biite é wvù efey naa lo nonen e?
¹² Fí ε mum ε no nu le, naa la fi
 ben shieele le bonyii egeè fô ben e,
 enù fí fi ben egeè ten fô bó le, njefo
 fifin nu naa fiεε ficii fi Nwa' bonci
 bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo
 ntum Nyo' le yeεyi.

*Diuw ketaaη wvu fiasaa noo wvu
 gbwuuu*
(Luk 13:24)

¹³ Ben eley é ketaaη e ε è nu fô
 diuw wvu fiasaa le, njefo diuw wvù
 nu gbwuuu nu wvu cekey keeley
 fó, ε wvuwe nu wvù gene fô bó nu
 ke elese lo bonyii, ε bonyii leyte
 fô wvuwe le nteen. ¹⁴ Ben ekeè læ
 diuw ketaaη wvu fiasaa, bò je yí
 temyi nu yí gene fô nshii wvù mey
 lo le. Ε bonyii bò yene yí le nu caan.

*No è nulo é wee ekiεε bonyii bo
 ntum Nyo' le bo mbiay e*
(Luk 6:43, 44)

15 Ben eyenè ekumε bonyii bò mbiaye le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le. Bó too fò ben e yen'yi ye le le è nu njée, geenεn ε ente nu bokuula bò nulo eyese lo njée.

16 Ben nu ke ekiεε bó ε è nu yí gee dibole ke leηleη no bó ké kiεε kete yí mvuntam mvù yumte yí dvú le. Ε nulo é bó ekoy yoη yí bisafe le, kenεε ekoy fimbi yí εwantε le? *

17 Fí nu le kete kè jee kecii ké no yumte mvuntam mvù jee, ε kete kè befe yumte mvuntam mvù befe.

18 Kε kete kè jee nulo eyum mvuntam mvù befe kε. Ε kε è nulo ten é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee kε. 19 Kete kecii ké yaa yumte mvuntam mvù jee nu ε bó ké gbwo ton lo. 20 Nonεn, ben nu ke ekiεε bonyii bo mbiaye e bodvu ε è nu yí gee dibole.

(Luk 13:25-27)

21 Kε è nu wee tfuu wvù teηe me le, 'Tata, Tata', wvù nu ke eley bvunfon bvú fowe le kε. Ε nu ke eley kε wee wvù gee fiεε fi Icem wvù nu fowe shieele. 22 Ε nu ke enu εbvubwε bvú nsaw wvu fokemεse le, é bonyii nteen ebiite é me le, 'Tata, Tata, bese se teete kε bontum bo Nyo' le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuuεe bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuu gee binghaw bi mwεεm e yí mvunγay mvu diee diuw e?' 23 Ε me emum enγay lo é bó le, 'Kε me ηke nu ε ηkiεε wa lo ben kε. Ben enε lo é me εjise bonyii bò buwyi mwεεm.'

Wee kembom wvù keηke bvufee bò wvù nu keyuη

(Luk 6:47-49)

24 Nonεn, wee tfuu wvù yuuke njeme wεm wvun, gee no wvù gayte nu diεwε wee bvufee wvù to bomεε yew ye yí kεmbaan e. 25 Ε

jan ke gbwe, ε jóo yinεen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, geenεn ε yí fanε yaa ekese kε, njefo wvù to nu ε lese kenffuy kedvu yí kεmbaan e.

26 Geenεn, ε wee wvù yuuke njeme wεm wvun yaa gee no wvù gayte, nu kε diεwε keyuη ke wee le wvù to bomεε ye yew ε è nu yí monshεεm e.

27 Ε jan ke gbwe, ε jóo yinεen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, ε yí kεse, shii fokuse yicii nen wuuu."

Mvunγay mvu n'yεεyi le mvù Jisos keηke

28 Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, ε kebombom ke bonyii le kedvu no keηke lo ηghaw yí n'yεεyi we le, 29 njefo wvù to yεεyi diεwε wee wvù keηke mvunγay mvu n'yεεyi le. Kε wvù to yεεyi diεwε no bonyii bobole bò dunçi bonci bo Nyo' le to ké no yεεyi kε.

8

Ε Jisos fε wee ntun wvu baay (Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Ε Jisos ke nε yí kum e bow, ε kebombom ke bonyii le ke baay shfum bi wvù le. 2 Ε fí kooy le wee mvu wvù to cεmte bô ntun wvu baay, to nu ε nε to tum εnvuw fwe dvu Jisos gay é wvù le, "Tata, wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fεn kooηke lo." 3 Ε Jisos mum nεke kebo kum wvù le gay le, "Me ηkooηke lo, bonεn le eyuule." Kan mwaan, ε ntun wvu baay wvudvu mum ka yí ye le, ε wvù no yuule. 4 Ε Jisos ciise lo é wvù le, "Ε yenè, fo wo esee é wee kε. Geenεn, genε dunçe ekole kuw é cee ncese, emum enya nnya yí Muses to gayεε le wee keηke keenya keedunçe é bonyii le wen nu ε bonεn wase yí ntun wvun e ε no yuule."

7:16 12:33 7:16 Jem 3:12 * 7:16 Fen jemyi é diεw yi ejεεje le le, "Ε nulo é bó ekoy mvuntam mvu gleb e yí bisafe le, kenεε koy mvuntam mvu fig e yí kete ke bíay e?" 7:17 Gal 5:19-23 7:19 3:10; Luk 3:9; Jon 15:2, 6 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Lum 2:13; Jem 1:22-25; 2:14-26 7:23 25:12; 2Tim 2:19 7:24 7:21 7:28 Mak 1:22; Luk 4:32 7:28 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Luk 7:1 8:4 Lew 14:2-32; Mat 12:16; Mak 7:36; Luk 17:14

Ɛ Jisos fɛ waa lemme ɛkolɛ ke bonyii bo nci le
(Luk 7:1-10)

⁵ Ɛ Jisos ke nɛ ɣɛn ley kelaante kɛ Kafana'um e, ɛ ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kemew to ɣɛn wvú le no kule can ɛ wvú gayte ɛ, ⁶ “Tata, waa wɛm lemme jiime yew nɣɛyte lo, ɛ wvú ɛ kpwe wase keba kemwaan.” ⁷ Ɛ Jisos gay ɛ wvú ɛ, “Me nu ento enfɛ wvú.” ⁸ Geenɛn, ɛ ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kedvu tfuse ɛ Jisos ɛ, “Tata, kɛ me wvun nu ɛ me ɛ nɣkocɛn wee wvú wo eto ɛ wvú yew kɛ. Jeme kɛ ɛ ɛ nu diɛw ɛ waa wɛm lemme emum ebonɛn. ⁹ Ɛ keɛ ɛ me nu ɛ mvunɣay mvu wee mvu le ɛkuse, ɛ bonyii bo nci le nu tɛn ɛ me ɛkuse. Ɛ me nɣkɛ ɛnɣay ɛ mvu ɛ, ‘Ɛ ɣɛnɛ,’ ɛ wvú no ɣɛne lo, nɣkɛ ɛnɣay ɛ mvu ɛ, ‘To,’ ɛ wvú no too lo. Ɛ me nɣkɛ ɛnɣay tɛn ɛ nɣfwa wɛm ɛ, ‘Geɛ nɛn,’ ɛ wvú no gee lo.” ¹⁰ Ɛ Jisos dioo yuw fiɛɛ fi wvú jeme, ɛ diuw yum lo wvú. Ɛ wvú jeme ɛ bonyii bɔ to bii wvú le ɛ, “Ɛ me ensee ɛ ben keɛɛy ɛ, me nɣke mbaa n'ɣɛn wase wee le kɛ naa Islael ɛ wvú ɛ lese kɣuu fin fitele yí ɣɛm e nɛn kɛ. ¹¹ Ɛ me ensee ɛ ben ɛ bonyii nteen nu ke enɛ biba bicii ɛ kɛw jò diuu sane ɛ ɣɛn ɛ buy jò dí seeyi, eto eshii ediekene bɔ bo Abla'am noo Aysik noo Yakow won Nyo' wvu we le, ¹² geenɛn, ɛ boom bɔ won wvudvu nu wvubo nu ɛ bó ɛ lan ɛ ɛjiwɛ le ɛkɣun fò bonyii nu ke ebeele nɣgeci bigew.” ¹³ No Jisos jeme nonɛn mum gay ɛ ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kɛ ɛ, “Ɛ ɣɛnɛ ɛ, fi ege ye fò wo le no wo nu ɛ lese fitele yí ɣɛm e.” Ɛ waa lemme ɛkolɛ ke bonyii bo nci le wvudvu mum bonɛn lo kɛ sekedvu.

Ɛ Jisos fɛ bonyii bo bincɛm e nteen
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Ɛ Jisos ke nɛ ɣɛn ley yew dvu Bitá, ɣɛn ɛ mwɛse Bitá jiime ɛmte bɔ ken'ya'. ¹⁵ Ɛ Jisos kum kebo kew

e, ɛ ken'ya' kedvu mum cinɛ wvú le, ɛ wvú mum ja we taa fiɛɛ ɛ Jisos die.

¹⁶ Ɛ ɛ ke no nu ɛkiɛguu, ɛ bonyii no too bɔ bonyii nteen bɔ boncɛndaa bo dɛwle le to nɣnɣsɛne bɔ bɔ. Ɛ Jisos no bvuuɛ biyoy bidvu ɛ ɛ nu kɛ bɔ diɛw maan. Ɛ wvú bvuu no fele tɛn bonyii bocii bɔ to ɛmkenɛ. ¹⁷ Fifi to kooy keege ɛ fi ɛkocɛn no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyɛɛ wase ɛ, “Wvú nu ɛ jo wase bontun bosɛɛ, ɛ tuu bincɛm bisɛɛ.”

Bonɣew bo wee wvú bii Jisos e
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Ɛ Jisos ke dioo ɣɛn ɛ kebombom ke bonyii le ke baay ɛ tase wase mbew ye le, ɛ wvú gay ɛ boom bew bo nɣoo le ɛ, “Beene elente mase eɣɛn kewvu keki.” ¹⁹ Ɛ we mvu wvú to dunɣi bonci bo Nyo' le mum bencɛ gay ɛ Jisos ɛ, “Wee n'ɣɛɣi, me nu embii wo le naa fɛɛ fò wo ɣɛne.” ²⁰ Ɛ Jisos tfuse ɛ wvú ɛ, “Nyám yi nɣkpwaante kɛnɣke bibuw bibole, ɛ mvunyiim mvú bile we kɛnɣke yéw yibo, geenɛn kɛ wee wvú dieɛ nu Waawee kɛnɣke naa lo fò wvú ejike ɛkolɛ kew kɛ.” ²¹ Ɛ we we nɣoo mvu gay ɛ wvú ɛ, “Tata, yawɛ ecinɛ ɛ me ɛnɣɛn endwey icɛm nɛɛ no mbii.” ²² Geenɛn ɛ Jisos tfuse ɛ wvú ɛ, “Ɛ biɛ me le, ecinɛ ɛ bonyii bɔ nu le bó nu ɛ kpwekɛn wase edweyte bonyii bobole bɔ kpwekɛn.”

Ɛ Jisos wam nffum
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Ɛ Jisos ke ɣɛn ley ɛ kekoɣ e, ɛ boom bew bo nɣoo le bi tɛn wvú le jó. ²⁴ Ɛ fi kooy ɛ nffum mvu wvu baay to nu ɛ nɛ seɛɛ kɛw ɛ mamase yidvu le no bvuyte joo ɛ yí bene, gomte keeyinɣɛn ɛ kekoɣ e. Ɛ ɛ to nu ɛ Jisos leete lo fiew. ²⁵ Ɛ boom bew bo nɣoo le ɣɛn no kamsee wvú gayte ɛ, “Tata, fiɛɛ, beene nu ekpwekɛn.” ²⁶ Ɛ wvú kamsee gay ɛ bó ɛ, “O oo

bonyii bo mbee wvú doose le. Ben fane la?" No wvú gay nonen mum ja we wam nffum wvudvu noo joo yi baay, ε nfvú lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. ²⁷ Ε diuw yum bonyii bodvu nen kaww. Ε bó ghay le, "Kfuu wvuwvun wee nu wvu nεε wvú naa nffum noo joo yuuke wvú le?"

Ε Jisos bvuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii bofεε le

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Ε Jisos ke lente buy kewvu keki ε keba ke bonyii bo Gadala le. * Ε bó bonyii bofεε tasen ε bonceendaa bo dεwle le nu yí bó le. Bonyii bodvu to buy ε ditfum di bó dweyte bonyii jó le, ε bó to ké no cεwkene baay, ε wee yaa nulo efey lo je jó ke. ²⁹ Ε fi kooy le bó to nu ε kew no wamte foweεwe biite le, "Waa Nyo', wo fii la ε bese? Wo to fen keenya ngew ε bese se kefew ε kpwen e?" ³⁰ Ε to nu ε ngoo bonjkunyam bomew diekene kelenj kedvu le ε bó duule lo. ³¹ Ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum leke Jisos le, "Kee wo, ε wo bvuse lo bese, ε wo ciinse bese yí bonjkunyam boba le." ³² Ε Jisos mum gay ε bó le, "Ben egen lo." Ε bó mum buy, gen ley yí bonjkunyam bodvu le. Ε fi kooy le ngoo bonjkunyam yidvu yicii to nu ε sen bow ε njon e, shii ε mamase yidvu le kpweken jó. ³³ Ε bonyii bó to cεyte bonjkunyam bodvu fεε lo, gen εlaante, see fiεε ficii naa noo fi kooyεε bó bonyii bó bonceendaa bo dεwle le to nu yí bó le. ³⁴ Ε fi kooy le kelaante kedvu kecii to nu ε buy lo keeto yen Jisos e. No bó toε yen wvú le, leke le wvú ene gbwen bowene.

9

Ε Jisos fe wee ε wvú ε kpwe wase keba kemwaanj

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Ε Jisos ley ε kekonj e, kase lente gen ε kelaante kew e. ² Ε fi kooy le bonyii bomew to nu ε to bó wee mvu fô wvú le ε wvú ε kpwe wase keba kemwaanj, ε bó ε tuu ε fikεey e. Ε Jisos yen no bonyii bodvu nu ε lese fitele yí ye le, ε wvú gay ε wee wvú to kpweε keba kemwaanj we le, "Nsaa yem, jice fitele le. Me nu ε nleεshe wase bibefe biuw." ³ Ε fi kooy le bonyii bomew bó to dunji bonci bo Nyo' le to nu ε kew no wvukene εbonεbon gayte le, "Wee wvun joo bvudvuu bvú Nyo' le." ⁴ Ε Jisos kieε fiεε fi bó kpawaci, bife ε bó le, "Ben kenjke njkwawce wvú befe ε mvuntelem mvunen e nen nje la? ⁵ Fiεε fi nu cekey keegay nu fi la? Keegay ε wee wvun le me nu ε nleεshe wase bibefe biew, nuu le wvú eja we elene le? ⁶ Geenen, me nu enge ε ben ekiεε le wee wvú diee nu Waawee kenjke mvungay fokuse fen keeεshe bibefe." No wvú gay nonen mum gay ε wee wvú to kpweε keba kemwaanj we le, "Ja we, ejo fikεey fiuw egene fô yew e." ⁷ Ε wvú mum ja we no gene fô yew e. ⁸ Ε kebombom ke bonyii le yen fiεε fi kooyεε le, ε nfan koo bó, ε bó no tumte monjkum mo Nyo' wvú nu ε nya kfuú mvumvun mvungay ε wee wvu wum.

Ε Jisos tee Matio

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Ε Jisos ke ne fó dioo lene gene yen wee mvu le ε bó tenje le Matio, ε è nu wee wvú to fii shile, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le. Ε Jisos gay ε wvú le, "Ε bii me le." Ε wvú mum ne we no bii wvú le.

¹⁰ Ε Jisos ke gen shii dioo diekene yew dvu Matio, ε fi kooy le bonyii bomew nteen bó to fii shile, noo bonyii bó befe bomew ten to nu ε to shii no diekene bó bo Jisos noo boom bew bo ngoo le. ¹¹ Ε Bofalasii dioo yen no bó bó diekene nonen

* **8:28** Bonjwa' bo boyvuum bomew tenje le, "Gadalen, bomew le Gelgesen." **8:29** Mak 3:11; 1Kol 15:24 **9:2** Luk 7:48; Mben 103:3; Jon 9:2 **9:6** Jon 5:36 **9:9** 8:21-22 **9:10** 11:19; Mak 2:15; Luk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7

mum bife ê boom bew bo ngoo le le, “E nu nje la wvù wee wene n'yεεyi diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?”¹² E Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Ke bonyii bô temyi ké no gomte wee εfuwe ke. E ké no gomte bô cemkene.¹³ Ben egeɛn ekpwawce, eyen laa kenyi ke fiεε fi bó san fin ε Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, ke me nshieele le bó egeè boncese fô me le ke’, nu le la le? Ben ekeè le ke me nto keentee bonyii bô nu teytey ke. Me nto keentee ε è nu bô befe.”

E bonyii bife ekume keebamte mwεεm mvudien
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ E boom bo ngoo le bo Jon Nleseεjoo le ke nε to bife ê Jisos le, “E nu nje la wvù bee Bofalasii ké no bamte mwεεm mvudien, ε boom buw bo ngoo le yaa bamte ke?”¹⁵ E Jisos tfuse ê bó le, “Ben kpwaake le è nulo é bó ebe bonyii bô bvujen, é bó egeɛn enu yii yii ε cee bvujen nu bô bó? Geenεn, diuu too lo di bó nu ke efi cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekew ebamte mwεεm mvudien.¹⁶ Ke wee nulo ejo njaw ndvu yi fiε, etumce ndvu yi yvum dvú ke. E wvù ge lo nonεn, é njaw ndvu yidvu emεse esaa ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fô emεse ekuw efey lo no kí be shee nu.¹⁷ E ke wee nulo ten ejo mbvuum mo monfεm egeεε ê gham mbvuum wvù bó kene bó jew nyam e, * ε wvù ε yvumen wase ke. E wvù ge lo nonεn, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, é gham wvudvu ebvuyε etawse lo, é mbvuum modvu emum egeɛn kuse. Fi leɲ nu le bó keɲke keεgeεε mbvuum mo monfεm ε è nu ê gham wvu fwε

le. Nonεn, é mbvuum bô gham emum enù.”

E kpwoon mvu kum Jisos e bonεn, ε Jisos yemmke waa wee wvu baay

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Ke no Jisos to beε jemyi ê bó nonεn, ε fi kooy le wee wvu baay mvu to nu ε to ley tum envuw ê wvù ejise leke le, “Waa wεm wvù kpwoon nu ε kpwe ke keseen nεn, geenεn, to ekum wvù le bô kebo kuw é wvù ekase etu dvú.”¹⁹ E Jisos mum nε we ε bô wvù no gene, ε boom bew bo ngoo le bii ten wvù le.

²⁰ E fi kooy le kpwoon mvu wvù to nu ε cem wase bô kencem ke bokεnε le bilum yuufe ncow bifεε to nu ε to ê Jisos ejim kum ngeɛm ndvu ye le.²¹ Wvù to kum nonεn, ε wvù to jeme wase fô fitele fiew e le, “E me encim enkum ke naa ε è nu ndvu ye le, tu me ε mbonεn wase.”²² No wvù kumεε nonεn, ε Jisos banke ye yen wvù le, gay ê wvù le, “Bwεεm, fo wo efanè ke. Fitele fiuw fi wo lese yî yεm e nu ε ge wase wo ε bonεn.” Ke sekedvu, ε kpwoon wvudvu mum bonεn lo.

²³ E Jisos ke gen fεse fô yew e fo wee wvu baay wε, yen bonyii bô to ké no toonke bondon bo kpwe le noo kebombom ke bonyii le. E fó ffule lo bô kpwe.²⁴ E Jisos gay ê bó le, “Ben etawse, wan wvudvu baa kpwe ke, wvù leete lo.” E bonyii bodvu no kiele lo wvù.²⁵ E bó ke dioo bvuse bonyii bodvu ekfun, ε wvù mum ley gen yew, jicε wan wvudvu yî kebo le, ε wvù mum ja we.²⁶ E saaka wvu ekumε fiεε fidvu ghan gen ê keba ke won e kedvu le keci.

E Jisos yene ejise binfefe bifεε

²⁷ E Jisos ke nε fô yew e fε, dioo lenε gene, ε binfefe bimew bifεε, ε

9:13 Os 6:6; Mat 12:7; Luk 19:10 **9:14** 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 **9:15** 22:2; 25:10; Jon 2:1-12; 3:29; Mwm 19:7 * **9:17** Bojuu to ké kene gham mbvuum ε è nu bó jew nyam. **9:20** Lew 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44 **9:22** 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Lem 3:16 **9:24** Jon 11:11-13 **9:25** Mak 5:41 **9:27** 20:29-34

è nu bolemse no kujene bii wvú le wamte foweewe gayte le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô bese le.”²⁸ E Jisos ke gen ley yew, e hinfefe bidvu bi wvú le, e wvú bife ê bó le, “Ben nu e bee le è nulo é me enje fiεε fi ben beele fin e?” E bó bee le, “Eε Tata.”²⁹ E Jisos mum kum ejise εbole gay le, “Bii fitele fi ben lese yî yem e, fi ege le ye nonen fô ben e.”³⁰ E ejise εbo mum yene. E Jisos looce lew lo ê bó gay le, “Ben eyenè fo ben emom ege é wee ekieε ke.”³¹ Geenε, e bó kaa gen no sanse lo saaka εkumε lemme di Jisos e ê keba ke won e kedvu le kecii.

E Jisos fε kencife

³² No bonyii bodvu to nen'yεε wase egene, e fi kooy le bonyii to nu e ne to bô kencife kemew fô Jisos e e nceendaa dεwle nu yî ye le. ³³ E Jisos dioo bvuse nceendaa dεwle wvudvu yî wee wvudvu le e wvú mum kew no jemyi. E kebomom ke bonyii le yen nonen no ghayte gayte le, “Ke bó ke nu e yuu wase eyen fiεε le diεwe fin e won wvú Israe e ke.”³⁴ Geenε, e Bofalasii gay fibole le, “Wvú bvuse bonceendaa bo dεwle le ban nen e è nu bô mvungay mvu nfon bonceendaa bo dεwle le bodvu.”

Ngbwele duule baay, e bonyii bo ngbwele le nu caan

³⁵ E Jisos ke ne no ghane ê bilaante le bicii noo ê bontεw e yeeyi bonyii yεw bunle yibole, bvuu fewci ten saaka wvú jee εkumε bvunfon bvú Nyo'le. Wvú to ghane nonen fele ten kencem kecii noo ntun tfuu. ³⁶ E wvú ké eyen kebomom ke bonyii le, é shen koo wvú bó bó njefo bó to nu yî monlum e, se wee wvú efi bó, diεwe njée yî nu se wee ncey e. ³⁷ E wvú ke mum ne gay ê boom bew bo ngoo

le le, “Ngbwele duule baay, geenε e bonyii bo ngbwele le nu caan. ³⁸ Nonen, ben ebunleε le Tata wvú Cee wεε eciinse bonyii bo ngbwele le wεne dvu wvú.”

10

E Jisos tum boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ E Jisos ke ne tee boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε e bó to. E wvú nya mvungay ê bó mvú bó ebvuse biyoy bi yiile yî bonyii le bvuu fele kencem kecii noo ntun tfuu dvú. ² Eyan nu ediee e boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε le bodvu: Wvu fwe nu Semon wvú bó to bvuu tenje le Bitá, bó Andulu wvú waa bwεe. E bomew nu jem wvú waa Sebεdee bó waa bwεe wvú Jon noo ³ Filew bó Batolomu, Toma bó Mat wvú to fii shile, jem wvú waa Alfiyus, Tadio bó ⁴ Semon wvú to nu ngoo Boselot e * bó Judas Iskaliot wvú to gesεε Jisos.

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ E Jisos tum bonyii bo yuufe ncow bofεε ban, gay ê bó le, “Ben dioo gene, fo ben egen bvudvuu le se è nu bvú wee juu le ke. Fo ben egen bilaante bi è nu bi bonyii bo Samalia le ke. ⁶ Ben egen e è nu fô boom bo Israe e bó nu e lakεn wase diεwe njée le. ⁷ Ben dioo gene no fewci ê bó gayte le, ‘Bvunfon bvú fowe nu wase nceencee.’ ⁸ Ben efelè ten bonyii bó cemkene, geε e bonyii bó kpwekene tuu dvú, felè bonyii bó kenjke ntun wvu baay, bvusè bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le. Me nu e nya mvungay ê ben ecici. Ben egen le efi ten bonyii dvú ecici. ⁹ Ben dioo gene, fo wee ejo bigew suu yî kecaw e ke, kenεε è nu bi bó kene bó ketwaa ke bigew e ké yeεle, kenεε è nu ké baa,

9:29 8:13 9:30 12:16; Mak 7:36 9:31 Mak 7:36 9:32 12:22-24 9:34 10:25; 12:24, 27; Mak 3:22; Luk 11:15, 19 9:35 4:23 9:36 Ktj 27:17; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 14:14; 15:32;

Mak 8:2 10:2 Jon 1:40-44; Lem 1:13 * 10:4 Boselot to nu Bojuu bó to tomte won, diuu keebvuse yî ngεw e can bonyii bo Lum e. 10:5 Luk 10:4-12 10:5 Luk 10:33 10:6 Yeli 50:6; Mat 15:24; Lem 13:46 10:7 4:17

kenεε kè bó kene bó kfuu ketwaa kè nεε. ¹⁰ Fo wee ejo εkεε. Fo wee ejo bikum bifεε kenεε bolaba bomew, kenεε kembang kε. Ben ekeè le é wee lemte lemme, tu è nu fò wvú kεηke keediekene. ¹¹ Ben dioo ε γεν ε ley ê kelaante le, kenεε ntεw e, gom yen wee wvú nu ε kocεn e, ε ben ε bó no cee γεν buy kefew kè ben ke enεε jó le. ¹² Ben ke dioo ε γεν, ε dioo leyte yew dvu wee, gay yew e. ¹³ ε yew yidvu nu ε yí ε kocεn, é kembonεn kenεn eto yew dvudvu. ε yew yidvu baa nu ε yí ε kocεn, é kembonεn kenεn ekase etu ê ben. ¹⁴ ε wee fan keefiisen ben kenεε keeyuw fiεε fi ben jemyi le, é ben dioo buyte yew dvudvu kenεε kelaante kedvu le kucε kebvu ke yí bikaa binεn e. ¹⁵ ε me ensee ê ben keceεy le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεεm ebonen yí kelaante kè Sodom bó kè Gomola le efey kelaante kekie.

Bongεw bo boom bo ntum e bo Jisos e

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ Ben eyekε yuw, me ntumte ben ε ben nu eγεν enu diεwε njée le ente jo bokuula. Nonεn ben dioo ghane no feefenè diεwε yó le, enù ten nyεkeey diεwε bibembε le. ¹⁷ Ben dioo ghane no yenè ekumε bonyii. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bó saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle yibole. ¹⁸ Bó nu ke egufe ben eγεν dvú fwe dvu bonyii bó saake biba bi won e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu le ben emum ejeme ê bó noo ê bonyii bó yaa nu ke Bojuu ekumε me. ¹⁹ Bó ke dioo ε nya ben ê bó nonεn, fo εkolε ekfumtè ben le laa ben nu ke eγεν ejeme naa la ê je yí nεε le le, njefo Nyo' nu ke enya fiεε fi ben ejeme

kefew kedvu le. ²⁰ Ben ekeè le ke è bεε ke ejemyi ben ke. ε nu ke ejemyi Keyoy ke Icee wene le diuw wene le. ²¹ Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee ε bó yuwyi bó. ²² Bonyii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn wee wvú nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvú nu ke eboy. ²³ Seke bonyii ε bon bikaa ê ben ejim ê kelaante kemew e, ε ben fεε γεν ê kemew e. ε me ensee ê ben keceεy le, ke ben nu ke elen bilaante bi Islael e bicii sε wee wvú diee nu Waawee ε to ke.

²⁴ Kε waa ηwa' ké no fele wee wvú yeeyi wvú ke, ε ke waa lemme ké no fele ten cee εkolε we ke. ²⁵ Fí nu len le waa ηwa' nulo enu diεwε wee wvú yeeyi wvú le, ε waa lemme nu ten diεwε cee εkolε we le. ε bó tenje cee yew le wvú nu Belsebu, é bó saa ke etee boom bo yew e bó diee di bemte fele lo didie?

(Luk 12:2-7)

²⁶ Nonεn fo ben efanè wee ke. Ben ekeè le ke fiεε nu dvú fi bó banji fi nu ke enu sε fi ε buy εmwa ke. ε ke fiεε nu dvú ten fi bó nyile fi nu ke enu sε bó ε kiεε ke. ²⁷ Fiεε fi me nseje ê ben entan, ε ben no jemyi ê bonyii εmvnsheer. ε fi me ntfumfume lo é ben, ε ben jan ε è nu fò εkolε ke yew e. ²⁸ Fo ben efanè bonyii bó nulo eyu ke ε è nu nyam ye maan sε è nulo é bó eyu ten keyoy ke. Ben efanè ε è nu Nyo' wvú nulo elεse keyoy ke wee le bó ye ye ηguy wvu baay e. ²⁹ Kε bó geese mvunsha mvunfεεm ke yí finyinyi le maan? Geenεn, ke fimwaan ké gbwe fokuse sε Icee wene nu ε bee ke. ³⁰ Finεn nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yí nu ê ben εfa. ³¹ Nonεn fo ben

efanè ke. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

(Luk 12:8-9)

³² E wee beje é bonyii fwe le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee tén mweten fwe dvu Ice wvù nu fowe. ³³ Geenén naa yee wvù ma lo me fwe dvu bonyii, nu é me nu nke ema lo tén wvù fwe dvu Icem wvù nu fowe.

Jisos to bô kenjawesen

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Fo ben ekpwaakè le me nto é è nu bô nyekyey yî nshé le fen ke. Ke è nu fifi fi me nto dvù ke. Me nto é è nu bô jem. ³⁵ Ben ekeè le me nto keenje é wan wvù diemsén ediuu bô ice, é wan wvù kpwoon diuu bô bwee, é kpweé wan diuu bô bwee dweese. ³⁶ Bonyii bo bvuban e bo wee le nu ke enu ke bonyii bo é wvù yew. ³⁷ E wee koonke ice kenéé bwee fele me, tu wvù baa ekpwenten keenu wee wem ke. Wee é no koonke tén waa we wvù diemsén kenéé wvù kpwoon fele me, tu wvù baa ekpwenten tén keenu wee wem ke. ³⁸ E wee baa etuu kew kentam ebii me le, tu wvù baa ekpwenten keenu wee wem ke. ³⁹ E wee bawci nshii we, é wvù ke elase ke nshii wvudvu. Geenén é wee lase nshii we nje me, é wvù ke ekenke nshii wvù mey lo.

(Mak 9:41)

⁴⁰ E wee fiisene ben, tu wvù fiisene é è nu me. Wee é fiisen me, tu wvù fiisene é è nu wee wvù tum me. ⁴¹ E wee fiisene wee ntum Nyo' njefo wvù kee le è tum Nyo' wvù, tu wvù nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bew bo ntum e dvù. E wee fiisene wee wvu teyey njefo wvù kee le mweten nu wee wvu teyey, tu wvù nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bo teyey dvù. ⁴² E me ensee é ben

keceey le, é wee nya ke naa fiko fi joo yì le le é wee mwaan ngoo bonyii bo caan caan ban e njefo wvù kee le è nu wee wem ngoo, tu ke mweten nu ke efufe mmawce we ke.”

11

E Jon Nlesejoo tum boom bew bo ngoo le fô Jisos e

(Luk 7:18-35)

¹ E Jisos ke mese tefe boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow boféé mum né fó no ghane é bilaante bi jó le yeeyi bonyii bvuu fewci saaka wvù jee. ² E to nu kefew kedvu le, é Jon Nlesejoo nu yew ncaw e. E wvù ke né yuw ekumé mwéém mvù Klistu to gee, mum tum boom bew bo ngoo le le bó egen, ³ ebife é wvù le laa, è nu wvù wvù to nu keeke eto, nuu bó ecyètè wee mvu le. ⁴ E bó gen bife, é Jisos tfuse é bó le, “Ben ekase egen esee é Jon mwéém mvù ben nu é yuw bô mvù ben yen e. ⁵ Binfele yene wase mwéém e, é bonten é lene teyey, é bonyii bô camkene bô ntun wvu baay bonene, é bincife yuuke mwéém, é bonyii bô kpweken kaase tuu dvù, é bó bvuu fewci tén saaka wvù jee wvù wvu Nyo' é bonyii bo kefufe le. ⁶ Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa manene me ke.”

⁷ E boom bo Jon e bo ngoo le ba ke né, é Jisos mum kéw no jemyi é kebombom ke bonyii le ekumé Jon biite le, “Ben se shee buyte gene nkpwante keegen yen é è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? ⁸ No é baa nu nonén, ben é se é no buyte gene jó nje la? Ben se gene keeyen wee le é wvù é sufe ye bô ndvù yì bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bô suute ye bô ndvù yì bonene ké no nu é è nu é bontow e. ⁹ No è baa nu nonén, ben é se é no buyte gene

10:32 Mwm 3:5

10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12

10:34 Luk 2:14

10:35 May 7:6

10:35 10:21; 24:10; Mak 13:12; Luk 21:16

10:37 Dito 13:6-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk

18:29

10:38 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Jon 12:25-26

10:40 18:5; Mak 9:37; Luk

9:48; Jon 13:20; Gal 4:14

11:1 7:28

11:2 14:3

11:3 Jon 1:15, 27; 3:31; 11:27

11:5 Yésa

35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18

jó nje la? Keegen yen wee ntum Nyo' le nuu? 'Eε, é me ensee ê ben le é nu wee ε wvú fele wee ntum Nyo'.

10 Ε nu wvú wvú bó to sanεε ekumε wvú ε Nyo' gayte le,

'Yεke eyuw, me nu ηke enciense wee wεm ntum é wvú esa fwe dvu wo,

eseyse je yo é wo se no too.'

11 Ε me ensee ê ben keceey le, ente jo bonyii bó bokene nu ε boo wase, nu ε bó baa boo wase wee wvú kuuke fele Jon Nleseεjoo ke. Geenen, ε wee wvú nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvú fowe nu ε wvú kuuke fele wvú. 12 Ε kεw yí kefew kε Jon Nleseεjoo to kεwεε lemme diew e ε to ε buy ke-seen e, nu ε bonyii taanke bvunfon bvú fowe, * ε bonyii bo mvunγay e lole bó mvunγay. 13 Ε fi nu nonen njefo bonyii bo ntum Nyo' le bocii noo bonci bo Muses e to jemiyi ekumε bvunfon bvú fowe ke ghan to buy kefew ke Jon Nleseεjoo le. 14 Ε ben nu ε yen le ben nulo ebee, é ben bee le Jon wvun nu Elayja wvú to nu keeke eto. 15 Wee wvú kenjke bitem ε wvú yuw."

16 Ε Jisos ne ghay ye le, "Ε nulo é me enfewsen εngoke ke keseen kin ε é nu bó la? Bó nu ke lo diεwe boom bo caan caan e bó shiiyen mondvuum mo way e, ε bomew teje bomew biite le, 17 'Bese toonjke ndon se ben bine lo le? Nyaa ηkiee kpwe se ben beje lo le?" 18 Me njemyi nonen njefo Jon to nu ε to fanje yaa diekene kenεε wukene ke, ε ben no jemiyi le wvú kenjke nceenda dεwle yí ye le. 19 Wee wvú diee nu Waawee ε dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyen, wvú ghane wuwte mwεem mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bó fii shile noo bonyii

bó befe bomew. Ben ekeè le bvufee ké no dunji ye ε é nu yí fiεε fi bvú lemte le."

Ε Jisos no shaanke gee di bilaante bimew e

(Luk 10:13-15)

20 Ε Jisos mum ne kεw no shaanke gee di bilaante bimew bi wvú to yamεε ge binghaw bi mwεem e bí le, njefo wvú to nu ε ge nonen, ε bonyii bo jó fanje yaa cim kumen nce wvubo ke. 21 Ε wvú no shaanke nonen, jemiyi le, "Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ε ηgew wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo ηge binghaw bi mwεem e bi me nto ηgeε jo ben ε é nu Taya bó Sidon, tu bó to nu ε jise wase bimbamkpwe, kfum taan ye le nceke keedunεε le bó nu ε kumen wase mvuntelem mvubole. 22 Ε me ensee ê ben le, é nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. 23 Noo ben bonyii bo Kafana'um, ben kp-waake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay! Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egen won bonjku le. Ben ekeè le, é me nto ndioo ηge binghaw bi mwεem e bi me nto ηgeε jo ben ε é nu Sodom, tu kelaante kedvu be bee dvú ε to ε buy eben e. 24 Geenen, é me ensee ê ben le, é nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonene fô bonyii bo Sodom e fele ben."

Kemmbunj ke Jisos e yaatene lo

(Luk 10:21-22)

25 Ke kefew kedvu le, ε Jisos ne gay le, "Me nyaa keyoone ê wo Icem Nfon εbulε bó nshe le wo nu ε nyile mwεem mvun é bogoyfee noo bonkiefiεε, ε dunεe ε é nu é mvunley mvu boom e. 26 Ε nu no fi nu Icem, njefo é nu no wo to shieele le fi enú.

11:10 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76 bó mvunγay," 11:14 1Bfn 17:1; Mala 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13

23; 7:16; Luk 8:8; 14:35

11:18 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33

11:19 9:10; 11:2

11:21 15:21; Yesa 23:1-16; Amo 1:9-10; Lem 12:20

11:23 Yesa 14:13, 15

11:24 10:15; Luk 10:12

11:25 Yesa 29:14; 1Kol 1:18-29

* 11:12 Kenεε le, "... nu ε bvunfon bvú fowe too

11:15 13:9, 43; Mak 4:9,

11:19 9:10; 11:2

11:21 15:21;

11:23 Yesa 14:13, 15

11:24 10:15; Luk 10:12

11:25

27 Icem nu ε nya wase mwεεm mvunciiim ê me. Kε wee nu dvú wvú kee Waa Nyo' efey Ice kε. E ke wee nu dvú wvú kee Ice efey Waa we noo bonyii bò Wan nu ε caw keedunε Ice ê bó kε.

28 Ben bocii bò nu εkuse jo bvujite ε bvú ghaake ben, ben eto fô me le, é me enge é ben elεεten. 29 Ben ejo ε è nu kemmbun kem eshfumε, ebii n'yεeyi wεm e, njefo me nu fiem wee wvu nyεkeey, ηκεηκε fitele fi lεεtene, é ben ke eκεηκε nλεεten fô mvuntelem mvunεn e. 30 Kε kemmbun kem ghaake nshfumε le kε, ε ke bvujite bwem jite kε.”

12

E Jisos nele saaka wvu ekumε diuu di mbam e
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 E è no nu kε kefew kedvu le, ε Jisos bò boom bew bo ηgoo le no lene fele wεε εγιη wvumew e, ε è nu diuu di mbam e. E to nu ε jerj yuu boom bew bo ηgoo le, ε bó mum nε kew no sumyi bicεε diee. 2 E Bofalasi yεn, gay ê Jisos le, “Taa eyεn, boom buw bo ηgoo le gee fiεε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e kε.” 3 E wvú bife ê bó le, “Ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le no jerj to yuu Nfon Dawe bò ηgoo ye, ε wvú ge le? 4 Wvú to nu ε ley yew Nyo' le, die blεed wvú bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, ε è to nu nci fo wvú keεε bonyii bò to nu bò wvú edie. E to nulo edie kε bocee ncese. 5 Nuu le ben ke baa tan wase ten ê bonci bo Muses e no è ké dioo nu diuu di mbam e, ε bocee ncese ηgoy nci mbam ge lemme dibole yew ncese le, geenεn ε nsaw saa nu kε? 6 E me ensee ê ben le fiεε nu dvú fεn keseen fi kuuke fele yew ncese. 7 Bó nu ε san ê Nwa' Nyo' le ε Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii

ecamtε ε è nu shen fô bonyii le, kε me nshieele le bó egeε boncese fô me le kε.’ E ben fεn be kee fiεε fi bvudvuu bvudvu bvun gayte, ben saa esaake bonyii se bó keηke jay kε. 8 Fí nu le wee wvú diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

E Jisos fε wee diuu di mbam e ε kebo ε kpwe

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 E Jisos ke nε fó, gεn ley yew bunle yibole. 10 E fi kooy le wee mvu to nu dvú ε kebo kew kemew ε kpwe wase. E bonyii bomew nε bife ê Jisos le, “Nci nu ε bee le è nelo é bó efε wee diuu di mbam e?” E bó to biite nonεn gomte ε è nu fiεε fi bó etey yí ye le. 11 E Jisos tfuse ê bó le, “E nu yεε ê ben ente wvú keηke njee, yí e gbwe ê fweη diuu di mbam e, é wvú enu se wvú ε jice ε gufe ε bvuse? 12 Kε wee wvu wum fele naa lo njee baay e? Nonεn tu nci nu ε bee le wee ege lemme di jee diuu di mbam e.” 13 E wvú mum gay ê wee wvú kebo to nu ε kpwe wε le, “Nεke kebo kuw.” E wee wvudvu nεke. E kí mum bonεn no nu ke diεwε kemew kie le. 14 Geenεn ε Bofalasi buy gεn mum jo nsey no bó nu ege se yu Jisos.

Jisos nu wee lemme wvu Nyo' wvú wvú nu ε caw

15 E Jisos kiεε ekumε nsey wvú bó joε, mum nεnε fó. E bonyii nteen bi wvú le. E wvú fε bó bocii bò to keηke bincεm, 16 ciise ê bó le fo bó ege é bonyii ekiεε wen kε. 17 Fí to nu nonεn keege é fi ekocεn no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyεε le, 18 “Ben etaa eyεn, wvun nu waa wεm lemme wvú me nu ε ncaw.

Me ηkooηke wvú, ε fitele fiem yuuke njonη bò wvú.

Me nu ηke enya Keyoy kem ê wvú,

é wvú efewci ê bitum ekume je yi teytey yi me nsumtene bonsaw jó.

19 Kε wvú nu ke ewaale bô bonyii, keneε kumte diuw ke.

ε ke wee nu ke eyuw diεw ye bifian bi jí le ke.

20 Kε wvú nu ke emεse engoy gayi di ηgeyte wase ke.

ε ke wvú nu ke ejimse ken'yeese kè beεnci jiwejiwe ke.

Wvú nu ke ege nonen egeεn ebuy no je yi teytey

yi wvú sumtene bonsaw jó nu ke eso.

21 ε bitum bicii nu ke etaale fwe ε bí ε gee bvufee yi ye le.”

Mvungay mvu Jisos e nen'yi fee?

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 ε bonyii bomew ke ne to bô wee mvu ε wvú ε fefe, nu ken-cife, ε nceendaa dεwle nu yi ye le. ε Jisos fe wvú ε wvú no jemyi bvuu ye ne mwεem e. 23 ε diuw yum bonyii bô to nu fó bocii, ε bó no biite le, “ε nulo é wee wvun enu waa Nfon Dawe?” 24 Geenεn ε Bofalasii dioo yuw no bô biite nonen gay le, “Wee wvun bvuuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu ke bô mvungay mvu Belsebu wvú nfon bonceendaa bo dεwle le.” 25 ε Jisos kieε fiεε fi bó kpawwci mum gay ê bó le, “ε ketum ne ε gawsen ε no diuu ekinεkin, tu kí nu ke ene etu binffuy. Kelaante keneε yew ε ne ε gawsen ε no diuu eyineyin, yi saa ke eleem ke. 26 Nonen, é Satan bvuuuse Satan mvu yi wee le, tu wvú nu ε gawsen wase ye ye. ε fi nu nonen, bvunfon bwew saa ke eleem ke. 27 ε è nu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu bô mvungay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse bô mvu yeε le? Fiεε fi boom bonen bodvu gee nu edunεε le ben nu ε gbwe wase nsaw. 28 Geenεn é me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô mvungay mvu Keyoy ke Nyo' le, tu

bvunfon bvú Nyo' le nu ε to wase fô ben e. 29 Ben kpwaake le è nulo é wee eley yew dvu ntememvungay, ekuu mwεem mwew ebuy dvú, se wvú ε yaw ε koo ntememvungay wvudvu ε kay e? Seke wvú ε kay nonen se kuu mwεem mwew keεεy buy dvú. 30 ε wee baa nu ê keba kem e, tu wvú bane me. Wee é no nu se wvú fici me keebaanci lo, tu wvú tawse lo. 31 Nonen, é me nsee ê ben le Nyo' nulo elεeshε mwεem mvú befe noo diεw yi befe yicii yi bonyii jemyi. Geenεn é wee jeme diεw yi befe ekume Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' elεeshε ke. 32 ε wee jeme diεw yi befe ekume wee wvú diee nu Waawee, tu Nyo' nulo elεeshε. Geenεn é wee jeme diεw yi befe ε è nu ekume Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεeshε é è cim nu kefew kin e keneε kefew kè too le ke.

Bó ke kieε kete yi mvuntam mwewe

(Luk 6:43-45)

33 ε wee keηke kete kè jee, é wvú ekeηke mvuntam mvù jee mvù yumte yi dvú le. Wee é no keηke kete kè befe, é wvú ekeηke ten mvuntam mvù befe mvù yumte yi dvú le. Bó ké kieε kete ε è nu yi mvuntam mvù yumte yi dvú le. 34 Engoke ke yó le kin. Ben nulo ege neε se no jemyi njeme wvú jee ε ben nu bonyii bô befe? Ben ekeè le fiεε fi nu ε yiηsen ê fitele fi wee le nu fi fi ké no buyte diuw we le. 35 Wee dioo nu wee wvù keηke ntfu mwεem mvù jee yi ye le, ε wvú no bvuuuse mwεem mvù jee. ε dioo nu wvù keηke ε è nu ntfu mwεem mvù befe, ε wvú no bvuuuse mwεem mvù befe.

36 ε me ensee ê ben le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemase le, é wee ekeηke keetanε diuw yi diεw yi ncewncew yi wvú ke nu ε jeme wase le. 37 Ben ekeè

le bó nu ke edioo esaake wee, é enu díew yí buyte diuw we le yí nu ke ege é wvú eyuu, ε è nu ke ten díew yí buyte diuw we le yí nu ke ege é wvú eley ηgew e.”

Ε bonyii bomew no gomte le Jisos edunçe kenghaw ke fiεε le

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Ε bonyii bomew bò to dunçi bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum ne gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, bese gomte le wo ege fiεε fi dunçi mvunğay mwuw é bese eyen.” ³⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Engokε kè befe kè nu ε cinε wase Nyo' le ε tu díewe kpwoon nsake le, gomte keeyen fiεε fi dunçi mvunğay mwem e! Ke è nulo é me endunçe fiεε ê ηngokε kin efey fi wee ntum Nyo' wvú Jona le ke. ⁴⁰ No Jona to cee ê shem jo bye yí baay ediuw εta, nu ke lenηη no wee wvú diee nu Waawee nu ke enu ente jo nshε ediuw εta. ⁴¹ Ε nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é bonyii bo Ninivε eleem bò ηngokε ke keseen kin ege é bó elese kí ηgew e, njefo bó, bonyii bo Ninivε to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewci, kumen nce wvubo. Geenεn ben eyekε eyuw, wee nu fen bò fiεε ε fi kuuke fele fi Jona le. ⁴² Yaa wvú to saake ketum kè Sheba nu ke eleem ten diuu di nsaw wvu fokemεse le bò ηngokε ke keseen kin ege é bó elese kí ηgew e, njefo wvú to nu ε ne ketum kew e ê kendvuse ke won ε keeto eyuw bvufee bvυ Nfon Saamun e. Geenεn ben eyekε eyuw, wee mvu nu fen bò fiεε ε fi kuuke fele fi Saamun e.

(Luk 11:24-26)

⁴³ Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum γεν ηkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ke dioo ε gom ηkuuη, ⁴⁴ mum jeme é ekole kew le, ‘Me nu enkase entu ê me yew fô me nse mbuyεε.’ Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu se fiεε dvú, ε bó ε yeεe

ε seyse yí ε no yuule, ⁴⁵ nonεn ε kí mum kase γεν, to bò biyoy bimew bisooshwiη bì befe fê kí, ε bò bí mum to ley no cee dvú. Ε mwεεm mum mεse fo yí mwetεn e sekedvu fey no mvú se shee nu. Ε nu ke lenηη no fí nu ke enu fô εηgokε kè befe ke keseen kin e.”

Bonyii bò è nu kfuu di Jisos e

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Ke no Jisos to bεε jemyi ê bonyii nonεn, ε fí kooy le bwee Jisos bò boom bo bwee Jisos e to nu ε to leem ekfuη no gomte le bò bó ejeme. ⁴⁷ Ε wee mvu gay ê Jisos le, “Bwoo bò boom bo bwoo le leeme ekfuη gomte le ben ε bó ejeme.” * ⁴⁸ Ε wvú bife ê wvú le, “Bwεεm nu yeε, ε boom bo bwεεm e nu baa?” ⁴⁹ No wvú bife nonεn, mum no lomte bonyii bew bo ηgow le, gayte le, “Bwεεm bò boom bo bwεεm e ban. ⁵⁰ Ben ekeè le wee tfuu wvú gee fiεε fi Icεm wvu fowe shieele nu ε wvú nu waa bwεεm bò jεme yem no bwεεm.”

Bonğan ekumε bvunfon bvυ fowe

13

(13:1-50)

Ngan ekumε wee wvú to tfumyi ηgow

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ke εbvubwε, ε Jisos ke ne buy yew, γεν shii mbew mamase le. ² Ε kebombom ke bonyii le ke baay tase mbew ye le nen ghemm. Ε wvú mum ne wase ley shii ε è nu ê kekon ε ê joo, ε kebombom kedvu no leeme ê ηkpwaante ηgem joo le. ³ Ε wvú no jemyi mwεεm nteen ê bó ê bonğan e. Wvú to nu ε gay le, “Wee to nu ε laa keegen etfume ηgow. ⁴ Ε wvú ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε mvunyiim to tace die. ⁵ Ε yimi ηgow gbweken

12:38 16:1-4; Mak 8:11-12 **12:38** Jon 6:30; 1Kol 1:22 **12:40** Jona 1:17; Mat 27:63 **12:41**

Jona 3:5 **12:42** 1Bfn 10:1-10 **12:45** 2Bi 2:20 * **12:47** Ke bonğa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε san díew Nyo' jó kenke kencim kin ke. **12:50** 6:10

fô bvudvuu bvü eta le ε nshε yaa nu fô ntay ke, ke mum yanşen buy njefo ke nshε to nu fô ntay ke. ⁶ Ε mvum ke dioo kew ebaa mum sun ηgow yidvu. No yí to baa cime geη ntay ke, ε yí mum yowlen. ⁷ Ε yimi ηgow gbweken ê bisafe le. Ε bisafe bidvu ke ku mum ban ηgow yidvu. ⁸ Ε yimi ηgow gbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku yum ntay. Ε binyi bimew no nu ejise gbwee, bimew mbanşooaan, bimew mbaanshe. ⁹ Wee wvü kenke bitem, ε wvü yuw.”

Shiee wvü Jisos jemyi ê bonğan e (Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Ε boom bo ηgoο le bo Jisos e ne bence gen bife ê wvü le, “Ε nu nje la wvü wo jemyi ê bonyii ban ε è nu ê bonğan e?” ¹¹ Ε wvü tfuse ê bó le, “Ε nu ben bò Nyo' nu ε ge wase le ε nulo ε ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bvü fowe le mvü nu ê kenyile le. Geenεn wvü baa ge le è nulo ε bonyii ban ekiεε ke. ¹² Ben ekeè le wee wvü kenke fiεε nu ε bó nu ke ebise ε wvü ekεηke ε fi duule. Ε wee wvü yaa kenke ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvü kenke nu ε bó nu ke efi lo ê wvü. ¹³ Ε neε fiεε fi me njemyi ê bó ê bonğan e, njefo bó taale mwεεm yaa ye ne ke. Bó yeke mwεεm, yaa yuuke kenεε kee mvü ke. ¹⁴ Fiεε fi wee ntum Nyo' wvü Yesaya to jemyεε nu ε looce naa ε kocεn bó fiεε fi bonyii ban gee. Wvü to nu ε gay le,

‘Ben nu ke eyeke naa mwεεm, geenεn yaa yuuke ke.

Ben nu ke etaale naa mwεεm, geenεn yaa ye ne ke.

¹⁵ Ε è ge njefo mvuntelem mvu bonyii ban e nu ε le wase, ε bitem bibole nu ε bí ε cin wase, ε bó ε kfuke wase ejise εbo.

Ε bó ge nonεn wvu le fo bó eyenè mwεεm e bó ejise εbo, yuuke mwεεm bó bitem bibole,

ε mvuntelem mvubole eyvuwsee, ε bó emum ekase etu jim fô me le, ε me enfε bó.’

¹⁶ Geenεn, njon wvu baay nu wene njefo ejise eyene nu yò ye ne mwεεm e, ε bitem binεn nu bì yuuke mwεεm. ¹⁷ Ε me ensee ê ben keceey le, bonyii bo ntum Nyo' le nteen bó bonyii bo tey tey bomew to shee beele keeyεn mwεεm mvü ben ye ne le, ke fanε yaa eyεn ke. No beele ten keeyuw mwεεm mvü ben yuuke, ke fanε yaa eyuw ke.

Fiεε fi ηgan wvu ekume wee wvü to tfumyi ηgow dunçi

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Ben eyuw le fiεε fi ηgan wε wvu ekume wee wvü to tfumyi ηgow dunçi. ¹⁹ Wee ké yuuke fiεε fi ekume bvunfon bvü fowe se wvü ε kiεε kenyi kedvu, ε Satan wvü wee kebefε mum to cun diεw yí bó jewe fô fitele fiew e bvuse. Fifin nu ηgow yí bó to dioo tfumyi ε yí gbweken ê je. ²⁰ Ε ηgow yí bó to tfumyi ε yí gbweken fô bvudvuu bvü eta le nu wee wvü yuuke diεw Nyo' mum fiisen lo kan mwaanη bó njon. ²¹ Geenεn, ε yí baa cime geη yí ye le ke. Ε yí moocε ke caan. Ε ηgew ke dioo ε kew kenεε bó bone ε è nu bikaa ê wvü ejim nje diεw yidvu, ε wvü mum tfuw bikaa kan mwaanη. ²² Ε ηgow yí bó to tfumyi ε yí gbweken ê bisafe le, nu wee wvü yuuke diεw Nyo', ε ken'yanjan ke ekume mwεεm mvu yí won wvun e, noo shiee bvukuke mum tase ban diεw yidvu ε yí laaye lo ecici. ²³ Ε ηgow yí bó to tfumyεε yí nshε yí jee le mum nu wee wvü yuuke diεw yidvu, yuw naa ntay no gee no yí gomte diεwe ηgow yí yum yimi ε nya ejise gbwee, yimi ejise mbanşooaan, yimi mbaanshe le.”

Ngan ekume ηgow egiη bó yi εgay

²⁴ Ε Jisos bvuu ma ηgan mvu ê bó le, “Bvunfon bvü fowe nu ε è nulo

é bó efeweŋen bó wee mvu wvù to gɛnɛɛ tfume ɲgow yì jee yì è nu egiɲ ê wvù wɛne. ²⁵ E bonyii ke dioo eleete wase, e wee we bvuban gɛn tfume ɲgow eɲay yò fieesene egiɲ ente dvudvu mum nɛnɛ. * ²⁶ E egiɲ yodvu ke dioo eku wase ekɛw etfumyi, e ɲgow eɲay ye mum yɛnɛ tɛn. ²⁷ E bonyii bo lemme le bo wee wɛɛ wvudvu le to bife ê wvù le, 'Cee ekole, wo to dioo tfume ɲgow wɛne e è nu yì egiɲ, yì eɲay yin e ghan nɛɛ le e se no nu ente dvudvu?' ²⁸ E wvù tfuse ê bó le, 'E ge ke wee wɛm bvuban fife fɛɛ.' E bonyii bo lemme le bodvu bife ê wvù le, 'Wo gomte le bese eɲen edvun'yɛ?' ²⁹ E cee ekole wvubo tun gay ê bó le, 'E nelo é ben dioo dvun'yì ene ebaale tɛn egiɲ ente dvudvu. ³⁰ Ben ecinɛ é mvù ekuu mvunciim eɲen ebuy kefew ke ɲgbwele le. E ke dioo enu kefew ke ɲgbwele le, é me eɲgay ê bonyii bo ɲgbwele le le bó eyaw edvun'yɛ eɲay yodvu ebaance eyile eɲee bijiw e bijiw e, é bó ke eton, emum ebaance egiɲ eɲee ê ɲwaw wɛm e.' "

Ngan ekumɛ kfiuu ɲgow fintam fimew

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ E Jisos bvuu ma wvumvu ɲgan ê bó le, "Bvunfon bvu fowe nu diɛwe jise di ɲgow fintam fimew e, † fi wee to joɛ tfume ê wvù wɛne. ³² ɲgow yin nu e yì ɲoynene baay fele ɲgów mi yicii. Geenɛn, seke yì e buy, e yì ku kuw fey tej mwɛɛm mvunciim, mum nɛ tu wase kete wvu le è nulo é mvunyiim mvù bile we eyoote yì tiɛw yidvu le."

Ngan ekumɛ fintunɲɛn
(Luk 13:20-21)

³³ E wvù bvuu ma wvumvu ɲgan ê bó le, "Bvunfon bvu fowe nu diɛwe fintunɲɛn fi kpwoon to fewɛɛ

mvuum bintee bi baay baay bitete, jo fiysɛn dvù, tow gɛɛ, e fi mum ge e mvuum modvu ben."

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisos to jemyi mwɛɛm mvun mvunciim ê kebombom ke bonyii le e è nu ke ê bonɲan e. Kɛɛɛy, ke wvù to ké jeme fɛɛ ê bó se è nu ê ɲgan e ke. ³⁵ Wvù to gee nonɛn keege é fi ekocɛn no wee ntum Nyo' mvu to jemyɛɛ wase le, "Me nu ɲke endioo eɲawse diuw wɛm é ebuyte ke bonɲan. Me nu ɲke embwaashe mwɛɛm mvù to nu ê kenyile le e kɛw no bó to bomɛɛ woɲ."

Fieɛ fi ɲgan wvu ekumɛ ɲgow egiɲ bô yì eɲay duɲci

³⁶ E Jisos ke nɛ cinɛ kebombom ke bonyii le ley gɛn yew. E boom bew bo ɲgoo le bi wvù le bife ê wvù le, "Ke yuuse ê bese fɛɛ fi ɲgan wvu ekumɛ eɲay yo wɛne eya duɲci." ³⁷ E wvù mum gay le, "Wee wvù tfumyi ɲgow yì jee nu wee wvù diee nu Waawee. ³⁸ E wɛɛ nu woɲ wvun. E ɲgow yì jee duɲci boom bò è nu bo bvunfon bvu Nyo' le. E eɲay nu boom bò è nu bo wee kebefɛ wɛ le. ³⁹ E wee bvuban wvù to tfumyɛɛ ɲgow yidvu nu dɛwle. Kefew ke ɲgbwele le nu kefew kè woɲ wvun nu ke eka. E bonyii bo ɲgbwele le nu bonceendaa bo Nyo' le. ⁴⁰ Ke no bó ké baayi eɲay baance ton bó ɲguy, nu ke lɛɲɲɛn no fi nu ke enu kefew kè woɲ kaa wase le. ⁴¹ Wee wvù diee nu Waawee nu ke ecinɛ bonceendaa bew, é bó eghan ebaance mwɛɛm mvunciim mvù too bó kebefɛ noo bonyii bò gee bibefɛ bocii ebvuse ê bvunfon bwew e, ⁴² elan ê kembvuwlɛn ke ɲguy e. E nu fó fò bonyii nu ke ebeele ɲgeci bigew. ⁴³ Nonɛn é bonyii bo teytey ebaa diɛwe diuu le é bvunfon bvu Icee

* **13:25** Eɲay eyan nu e bó teɲɛ é diɛw bala le le «darnel» e ɲgow yidvu nu njiw. **13:30** 3:12; Mwm 14:14-15 **13:31** 17:20; Luk 17:6 † **13:31** Fintam fin nu è diɛw bala le le «mustard». **13:32** Esek 17:23 **13:33** 1Kol 5:6; Gal 5:9 **13:34** 13:10-17 **13:35** Mben 78:2 **13:40** 7:19; Jon 15:6 **13:41** 24:31; Mak 13:27 **13:42** 8:12 **13:43** Dan 12:3; Biku 5:31; Mat 11:15

bó le. Wee wvù kɛŋke bitem ε wvù yuw.

Ngan ekumε ntfu noo jise di banje le

⁴⁴ Bvunfon bvufowe nu diεwε ntfu mvu wvù wee to joe gen nyile wene le. ε wee mvu ke to yen mum kase banje, no kfuuyi ε njon yuu lo wvù. ε wvù mum gen gese mwεεm mvunciim mvù wvù to kɛŋke, gen guy wεε wvudvu.

⁴⁵ ε bvunfon bvufowe bvuu nu ke diεwε wee way mvu wvù to ghane gomte ejise ε ban yò jee nen ntay. ⁴⁶ ε wvù ke dioo egomte, gen yen dimew e ε è nu naa di lumte. ε wvù mum gen gese mwεεm mvunciim mvù wvù to kɛŋke gen guy jise di banje le didvu.

Ngan ekumε kensan je byé le

⁴⁷ Bvunfon bvufowe bvuu nu ke diεwε kensan e kè bó to tfumyεε ê joo, ε dikfuu di byé le dicii tase jó, ⁴⁸ ε kí yinjen. ε bonyii mum gufe bvuse ê ηkpwaante, shii fokuse, caw byé yì jee gεε ê ηkàa le, lan yì befe. ⁴⁹ ε nu ke no fí nu ke enu kefew kè won kaa le. Bonceendaa bo Nyo' le nu ke ebuy eto egawsen bonyii bò befe fò bo teyey e, ⁵⁰ emum elan bò befe ê kembvuwlen ke nguy e, fò bonyii nu ke ebeele ngeci bigew.”

⁵¹ ε Jisos mum bife ê boom bew bo ngoo le le, “Ben nu ε yuw mwεεm mvun mvunciim ntay e?” ε bó bee le, “εε.” ⁵² ε wvù mum gay ê bó le, “Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù dunji bonci bo Nyo' le wvù bó nu ε yεyi wase wvù ekumε bvunfon bvufowe nu diεwe cee yew wvù kɛŋke ntfu, ε wvù nulo ebvuse mwεεm mvu mvunfem kenεε mvu mvuyvuum jó.”

*ε bó ma lo Jisos ntεw we le
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ ε Jisos ke mεse ma bonjan ban, mum nε jó, ⁵⁴ gen ntεw we le, gen ley no yεyi bonyii yew yibo

yi bunle le. ε bó yuw n'yεyi we no kɛŋke lo nghaw, mum kεw no ghayte le, “Wee wvun jo fεε bvun bvufewe bvufowe bô mvungay mvù wvù gee binghaw bi mwεεm e dvù nen? ⁵⁵ ε nu ke waa cee la wvun wvù kane bite? Kε bwee nu Maalia le? Kε boom bo bwee le nu jem bô Yosεw noo Semon noo Judas e? ⁵⁶ Kε jéme ye yicii nu beene ε bó fen e? Wee wvun ε ja fεε bô mwεεm mvun mvunciim nen?” ⁵⁷ No bó ghay nonen mum ma lo wvù. Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' mondvuum e monciim, εfuw ke won we le noo ê kfuu diew e.” ⁵⁸ ε Jisos fanje yaa ebvuu ege binghaw bi mwεεm e jó nteen kε, njefo bó to baa elese fitele yi ye le kε.

14

*Ekumε kpwe Jon Nlesejoo
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ ε to nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod wvù to saake keba ke won e kè Galilee yuw ekumε lemme di Jisos e. ² ε wvù gay ê bocee won bew le, “Wee wvun nu Jon Nlesejoo ε wvù ε kase ε buy yì kpwe le. ε nu fiεε fi ge wvù ε se no kɛŋke mvungay keege binghaw bi mwεεm e bin nen.”

³ Fí nu ε 'Elod to gay ε bó koo Jon, kay, fen yew ncaw e nje 'Elodia wvù kpweε Filew wvù waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. ⁴ ε Jon no tune gayte le nci baa bee le wvù ejo wvù kpweε le kε. ⁵ ε 'Elod mum no gomte le wen eyu Jon, geenen no fane bonyii, njefo bonyii to kɛŋke Jon diεwε wee ntum Nyo' le.

⁶ ε è ke no nu diuu di Nfon 'Elod to gee ηkaw keekume diuu di bó to bokεε wvù, ε waa 'Elodia wvù kpwoon ley cεŋ bine fwe dvu bonyii bò to nu fò ηkaw wvudvu le, ε 'Elod yen ε ye yvuwε wvù. ⁷ ε wvù mum kaw wan wvudvu, die kelew le wen

nu efene wvú ε è cim nu naa bô la fi wvú ε bife le wen efene wvú dvú. ⁸ Ε bwee wan mum beyse wan le wvú egay le wvú enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ê juy e ê wvú. ⁹ Ε wvú gay, ε Nfon 'Elod yuw nonen ε ye keeshe lo wvú. Geenen nje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bô to nu fô ηkaw e, ε wvú mum gay le bó ege no wan gay. ¹⁰ Ε wvú mum tum bonyii ε bó gen yew ncaw e bvuse ekole ke Jon e, ¹¹ to dvú ê juy e nya ê wan kpwoon wvudvu, ε wvú mum gen dvú nya ê bwee. ¹² Ε boom bo Jon e bo ηgoo le ke gen jo gvune di Jon e dwey, gen see saaka wvudvu ê Jisos.

Ε Jisos nyanje bonyii bontfuke botin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Ε Jisos ke dioo yuw fiεε fi kooy bô Jon, mum ley ê kekonj e lewse ye gen fô bonyii yaa nu ke. Geenen ε bibombom bi bonyii le yuw, mum buy ê bilaante le len bô bikaa bi wvú le. ¹⁴ Ε wvú ke buy ê kekonj e dioo fεεε ê ηkpwaante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm. Ε shen koo wvú bô bó, ε wvú mum no fele bonyii bô to cemkene. ¹⁵ Ε è ke dioo nu ekiεguu, ε boom bew bo ηgoo le bence gay ê wvú le, "Fen nu ηkpwaante, ε diuu ε gen wase, gayε le bonyii ban egen bontew e eguy mwεεm mvubole mvudien." ¹⁶ Ε Jisos tfuse ê bó le, "Ke shieε nu dvú wvú bó enεε ke. Ε nu enya ben fiεε ê bó edie." ¹⁷ Ε bó tfuse ê wvú le, "Bese keηke ke ε è nu bontuw bo bleεd e botin bô byé yifiεε maan." ¹⁸ Ε wvú gay ê bó le, "Ben eto dvú enya ê me." ¹⁹ Ε bó to dvú, ε wvú fi, mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse yí εgay e. Ε wvú jo bontuw bo bleεd e bo botin ba bô byé yi yifiεε ye, taa we, nya

keyoone ê Nyo', mum guushe bontuw bodvu nya ê boom bew bo ηgoo le, ε bó mum gawce ê kebombom kedvu. ²⁰ Ε bonyii bocii die ffuu. Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le baance bimbεke bi to sheεεε ε bí yiηsen ηkáa yuufe ncow fiεε. ²¹ Bonyii bô to dieε mwεεm mvudien mvudvu to nu bolemse diεwε bontfuke botin e, ε se jo bokεε bô boom.

Ε Jisos len yí joo le

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

²² Ε Jisos mum gay ê boom bew bo ηgoo le le bó eley ê kekonj e esaa fwe kewvu keki é wen esheε egay kebombom ke bonyii le é kí ekfuyi. ²³ Ε wvú ke sheε gay bó le, mum ne ben yí kum e wvú embenj keegen ebnle. Ε ekfuη ke jiim ε wvú nu ke fô wvú embenj. ²⁴ Geenen è to nu kefew kedvu le, ε kekonj nu wase ê joo ncejole, ε joo kale kí, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. ²⁵ Ε è ke no nu wase en'yulem, ε Jisos ne no too fô bó le lenε yí joo le. ²⁶ Ε boom bew bo ηgoo le dioo yen no wvú lenε yí joo le, ε kedvum gbwo bó. Ε bó no gayte le "Ε nu ηkfusay." Ε bó mum no wamte foweεwe bô nfan. ²⁷ Kan mwaanj ε Jisos mum jeme ê bó le, "Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke."

²⁸ Ε Bita gay ê wvú le, "Tata é è fen nu wo, é wo gay ε me nlen ten yí joo le nto fô wo le." ²⁹ Ε Jisos gay ê wvú le, "Ε toò le." Nonen ε Bita mum buy ê kekonj e no lenε yí joo le gene fô Jisos e. ³⁰ No wvú to lenε gene, dioo yen no fwefwe gee, ε wvú mum no fane, mum kew no shiile ê joo. No wvú shiile mum bee le, "Tata fi me!" ³¹ Kan mwaanj ε Jisos lanj kebo jice wvú le gay ê wvú le, "O oo, mbee wo doose baay! Wo be keηke kemaηen nje la?" ³² Ε bô wvú mum ben ley ê kekonj e, ε fwefwe wvudvu mum lu. ³³ Ε boom bew bo

14:13 15:32-39

14:14 9:36

14:20 2Bfn 4:43-44

14:23 5:1; Luk 5:16

14:25 Job 9:8

14:26 Luk 24:37

14:30 8:26

14:31 6:30; 8:26; 16:8; 17:20; Luk 12:28

14:33 16:16; 27:54;

ngoo le bô to nu ê kekon e mum nya n'wvum ê wvú gay le, "Kecεεy, wo nu Waa Nyo'."

Ε Jisos fε bonyii bo bincem e Geneſalet

(Mak 6:53-56)

³⁴ Ε bó ke lente mamase buy keba kè Geneſalet e. ³⁵ Ε bonyii bo jó yen wvú le kiε wvú, mum ciinse ntum ê keba kedvu le kecii, ε bonyii no too bó bonyii bo bincem e bocii fô Jisos e, ³⁶ leke le wvú ecine é bó ekum ke naa ε è nu ngem ndvu ye le. Ε wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

15

Ekume nce wonj bô diεw Nyo'

(Mak 7:1-13)

¹ Ε Bofalasii bô bonyii bomew bô to duŋci bonci bo Nyo' le ke mum ne Jelusalem to fô Jisos e bife ê wvú le, ² "Ε nu nje la wvú boom buw bo ngoo le beete bô nce wonj bo'icee boſεεbeene bo fwele? Ke bó cuke can ê je yì nci gomte le ſε diekene ke." ³ Ε Jisos tfuſe ê bó le, "Ε nu nje la wvú ben beete finen bô bonci bo Nyo' le bii ε è nu nce wene wonj e? ⁴ Me njemyi nen, njefo Nyo' to nu ε gay le, 'Wvumε ico bô bwoo.' Bvuuy gay ten le, 'Ε wee nan lo ice kenεε bwee, é bó yu lo mwεten.' ⁵ Geenεn, ben ε no gayte finen le, 'Ε wee ne ε gay ê ice kenεε bwee le, "Fiε fi wo bee keεkeε can yem e nu ε me ε nya wase ê Nyo'," tu ke è nulo é wvú ebvuu ejo fiε fidvu efi ice kenεε bwee dvú ke.' ⁶ Ε neε no ben bii nce wene wonj e nen mum gee ε diεw Nyo' tuu fiε fi εcici. ⁷ Bonyii bô jemyi jεy gee jεy ban! Fiε fi wee ntum Nyo' wvú Yeſaya to jemyεε ekume ben nu naa lo keceεy, no wvú to gayεε le,

⁸ 'Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu,

ε mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

⁹ Bó bunlee me ε è nu ke εcici, njefo bó joo mwεem mvù è kp-wawci bonyii yεyi le è nu diεw yem.' "

Fiε fi nulo ebefe bô wee

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Ε Jisos ke ne tee kebombom ke bonyii le ε kí to. Ε wvú gay ê kí le, "Ben eyeke eyuw, ekiεε nta. ¹¹ Ke fiε fi leyte ê wee εmvu nulo ebefe bô wvú ke. Ε nu fiε fi buyte lo é wee εmvu fi nulo ebefe bô wvú."

¹² Ε boom bo Jisos e bo ngoo le ke ne to gay ê wvú le, "Wo kee ke le Bofalasii be ε yuw fiε fi wo be jeme fiε fi ε gbwe bó?" ¹³ Ε wvú tfuſe ê bó le, "Kete kecii kè è nu ſε è yele Icem wvú nu fowe nu ε bó nu ke ebaa. ¹⁴ Ben edaaye ê bó le, è nu binfefe bì duŋci je ê bonyii. Ε kenfefe duŋci je ê kemew, é bó bocii ke egen egbwεken ê kentuke le." ¹⁵ Ε Bitā gay ê Jisos le, "Ke yuuse ê beſe fiε fi ngan we jemyi." ¹⁶ Ε Jisos bife le, "Ke ben ten kee mwεem e? ¹⁷ Ke ben kee le fiε ficii fi leyte ê wee εmvu booke ê shem ké ghan buy lo le? ¹⁸ Geenεn, ε fiε fi buyte diuw wee le nen'yi ε è nu fô fitele le. Ε è nu fiε fi beete bô wee. ¹⁹ Fí ké ne ε è nu fô fitele le, ε wee ſε no keεkeε kpawce wvú befe, mum yu wee, jo kpweε wee kenεε dwee wee, jan kenjan, con bvucōn, ben jim nsaw mbiay kenεε befe bô diee di wee le, ²⁰ Mvun nu mwεem mvù nulo ebefe bô wee. Ke keediεken bô can ſε bó ε cuke nulo ebefe bô wee ke."

Ε kpwoon mvu wvú to nu wee ketum lese fitele yì Jisos e

(Mak 7:24-30)

²¹ Ε Jisos ke ne fó lewſe ye gen keba ke Taya bô Sidon e. ²² Ε fí kooy le kpwoon mvu wvu Kaanan wvú to nu jó to nu ε ne to yen Jisos e,

bee fô wvú le le, “O Tata, waa Nfon Dawe, camε ke shen fô me le. Waa wem wvú kpwoon nu ε nceendaa dεwle mvu njinsene naa lo bô wvú baay.”²³ Geenεn ε Jisos yuw fanε yaa ghay lo ke. Ε boom bew bo ηgoo le bence to lεke wvú gay le, “Gayε ke ê kpwoon wvun le wvú egeñè. Wvú bii nyaa njεese ê beene.”²⁴ Ε Jisos tfuse le, “Bó to tum me ε è nu fô bonyii bo Islael e maan bô nu diεwε njée yì nu ε nε wase ε no bvuyte lo le.”²⁵ Geenεn ε kpwoon wvudvu to ke tum εnvuw ê Jisos ejise gay le, “Tata, fi ke me.”²⁶ Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Ke fì nu leñ keejo ηgu boom elan fô bwé le ke.”²⁷ Ε kpwoon wvudvu gay le, “Ε nu kecey icεm. Geenεn naa bwé ké no bonyi ke tfúw yì icee bó dioo diekene ε yì no gbwekene.”²⁸ Ε Jisos mum tfuse ê wvú le, “O kpwoon wvun, mbee wo temyi lo. Fí ekooy fô wo le no wo shieele.” Ke nonεn ε waa we mum bonεn lo.

Ε Jisos nyane bonyii bontfuke bonεw

²⁹ Ε Jisos ke nε fó no gene, gen fey mbew Mamase yì Galilee le, ben gen yì kum e, shii fó.³⁰ Ε kebombom ke bonyii le ke baay to fô wvú le nεn ghemm. Ε bomew to too bô bonyii bô nu bontεne, noo bô keñke bonfiaw ye le, noo bô nu binfefe, noo bô nu bincife, noo bomew bo bincεm e nteen. No bó too bô bó, no jiwse ê wvú ejise ε wvú fele bó.³¹ Ε kebombom kedvu no keñke lo ηghaw no bó to yene ε bincife jemyi, ε bonyii bô keñke bonfiaw ye le bonene, ε bontεne lene ten teyey, ε binfefe yene mwεεm e. Ε bó tum monkum mo Nyo' bonyii bo Islael e.

(Mak 8:1-10)

³² Ε Jisos mum tee boom bew bo ηgoo le gay ê bó le, “Me ηkeñke shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bô εdiuw εta, ε fiε fi

bó edie yaa bvuu nu ke. Ε ke me ηgomte le me encine bó le é bó egeñ jen ke, njefo è nulo é bó egeñ egbwe jen ê je.”³³ Ε boom bew bo ηgoo le gay ê wvú le, “Ε nulo é beene ejo fεε mwεεm mvudien ηkpwaante jan mvú ekpwεnten keenyanε kfuu kin kebombom ke bonyii le dvú?”³⁴ Ε Jisos bife ê bó le, “Ben keñke bontuw bo bleed e bomεε?” Ε bó tfuse le, “Ε nu bosoooshiwy bô mvubyetele nen caan.”³⁵ Ε Jisos mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse.³⁶ Ε bó shii, ε wvú jo bontuw bo bleed e bo bosoooshiwy ba noo byé yidvu, nya keyoone ê Nyo', mum guushe nya ê boom bew bo ηgoo le, ε bó mum gawce ê bonyii bodvu.³⁷ Ε wee tfuu die, ffuu. Ε bó baance bimbeke bì to sheεεε, ε bí yinεn ηkáa yisooshiwy.³⁸ Bonyii bô to dieε to nu bolemse bontfuke bonεw, ε se jo bokenε noo boom.³⁹ Ε wvú mum cine kebombom kedvu le ε kí no kfuuyi. Ε wvú ley ê kekon e gen ê keba kè Magadan e.*

16

Ε bonyii bomew no gomte le Jisos ege keñghaw ke fiε le

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Ε Bofalasií bô Bosadusií ke nε to fô Jisos e keemom wvú, mum gay le wvú ege fiε fi dunçi mvun gay mvú nε fowe.² Ε Jisos gay ê bó le, “Ε ke dioo nu seke diuu seeyi ε εbule yεεle, ε ben no gayte le, ‘Εkfun nu ebuy ejon,’ njefo ben nu ε yen ε εbule yεεle.”³ Ε ke dioo nu seke diuu sane ε εbule yεεle ε kembew ε suu, ε ben no gayte le, ‘Nffum nu ke efey εben,’ njefo ben nu ε yen ε εbule yεεle ε kembew ε suu. Ben kee keetaa εbule mum kiεε no ekfun nu enu, geenεn yaa kee ke bonciise bô mwεεm mvú kooyi yì kefew kin e dunçi nje la?⁴ Εηgoke kè befe kè nu ε cine wase Nyo' le ε no nu diεwε

kpwoon nsake le kin, gomte fiεε fi dunɔi mvungay mvù nε fowe. Kε è nulo é me endunɔε fiεε ê kí efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le kε.” No wvù gay nonen mum cinε bó le nε no gεne.

É Jisos tefe boom bew le bó eyenè ekumε gee di Bofalasií bô Bosadusii le

(Mak 8:14-21)

⁵ É boom bo Jisos e bo ngoo le ke dioo fεse kewvu keki yen le bó be ε daayε keejo blεed. ⁶ É Jisos ke nε gay ê bó le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yí fintunɔεen fi Bofalasií noo fi Bosadusii le.” ⁷ É boom bew bo ngoo le mum kew no jemyi εbonebon ekumε fiεε fidvu, gayte le, “Wvù jemyi fintunɔεen fin nen njefo beene baa to bô blεed kε.” ⁸ É Jisos kiεε fiεε fi bó jemyi ekumε fi mum gay le, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le ban! Ben jemyi εbeneben ε è nu ekumε blεed wvù ben baa kenke kε nje la? ⁹ Ben baa yne wase mwεm e le? Kε ben kumyi bontuw bo blεed e bo botin bô bonyii se dieε bontfuke botin e? Bimbεke bì ben se baance se nu nkáa yimiεε? ¹⁰ É kε ben bvuu kumyi ten bontuw bo blεed e bo bosooshwi y bô bonyii be die bontfuke bonεw e? Ben be baanci bimbεke bí ε buy nkáa yimiεε? ¹¹ É ge la wvù ben baa kiεε le kε me njemyi ε è nu ekumε blεed kε? Me mbvuu ngayte kε le ben ejoò kefew ekumε fintunɔεen fi Bofalasií bô Bosadusii le.” ¹² No wvù jeme nonen ε bó mum kiεε le kε wvù jemyi le bó ejoo kefew ε è nu ekumε fintunɔεen fi bó towte ê blεed e kε, le wvù jemyi ε è nu ekumε n'yεεyi wvu Bofalasií bô Bosadusii.

É Bitá cεε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ É Jisos ke gεn buy ê keba ke won e kè Kaysalia Filibi le, ke nε bife ê boom bew bo ngoo le le, “Bonyii duu le wee wvù diee nu Waawee nu yεε?” ¹⁴ É bó tfuse ê wvù le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu Yelimia kenεε wee ntum Nyo' wvumvu.” ¹⁵ É wvù bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yεε?” ¹⁶ É Semon Bitá tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', Nyo' wvù kenke nshii.” ¹⁷ É Jisos tfuse ê wvù le, “Semon waa Jona, Nyo' nu ε buw wo, njefo kε fin nu ε è seje wee wvu wum ê wo kε, è seje Icεm wvù nu fowe ê wo. ¹⁸ Me ε no ngayte ê wo le wo nu Bitá, * ε è nu yí kεmbaan kin e wvù me nu nke en'yoo kentaashe kem ke bonyii bo mbee le. É kε mvungay mvu kpwe le nu ke eyuu eghaw kentaashe kedvu kε. ¹⁹ Me nu nke enya ken'yene ke bvunfon bvu fowe le † ê wo. Fiεε fi wo ε kε ε suu fokuse fεn, tu bó nu ε suu wase fowe. Fiεε fi wo ε kε ε fay fokuse fεn, tu bó nu ε fay wase fowe.” ²⁰ No Jisos gayεε nonen, mum loocε ciise lo ê boom bew bo ngoo le le bó eyene fo bó ke emom esee ê wee le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε kε.

É Jisos jeme ekumε kfiu kpwe yi wvù nu ke ekpwe

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ É kew yí kefew kekiε le, ε Jisos mum kew no dunɔi ê boom bew bo ngoo le le wen kenke kε keegen Jεusalem. É wen nu egn eyen bonɔgw nteen can bonyii bô saake won e bô boceε ncese bo baay baay noo bonyii bô dunɔi bonci bo Nyo' le. Bó nu ke eyu wen, é ediuw ebuy εta é wen ekase ebuy yí kpwe le. ²² É Bitá mum jo wvù ε bó wvù lewse ye. É wvù mum kew no saake

16:6 Luk 12:1 **16:7** Mak 6:52 **16:8** 14:31 **16:9** 14:20 **16:10** 15:37 **16:14** 14:2; 17:10-13; Mat 21:11 **16:16** 14:33; Jon 1:49; 11:27 **16:18** Luk 22:32; Jon 1:42; 21:15-17; Efe 2:20 * **16:18** Diee di Bitá din nu le, «TE». **16:19** Luk 11:52; Mat 18:18; Jon 21:15-17 † **16:19** Fen nu teyey le, bin'yene bi bvunfon bvu fowe le. **16:20** 17:9 **16:21** 17:22-23; 20:17-19; 26:2

wvú yí fiεε fidvu le, gayte le, “Tata, Nyo' elεwseé. Kε fin fiεε nu ke eyuu ekooy bô wo kε.”²³ E Jisos banke ye gay ê Bitá le, “Ja ê me ejim Satan! Wo jewsee lo me njefo kε wo leeme ê keba ke Nyo' le kε. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.”²⁴ No Jisos jeme nonεn, mum gay ê boom bew bo ηgoo le le, “E wee gomte keenu wee wεm ηgoo, tu wvú kεηke keetun εkolε kew, etuu kentam kew ebii me le.”²⁵ Ben ekeè le wee wvú bawci nshii we fo wvú elase nu ke elase kε lo. Geenεn ε wee wvú lase nshii we nje me nu ke ekεηke nshii.²⁶ E bó baanci naa woj wvun nen tfuu, ε nya ê wee wvú ε die, ε ke ε lase nshii we, é sεw wvudvu enu la? Nu le fiεε nu dvú fi è nulo é wee esum keyoy kew dvú le? ²⁷ Ben ekeè le wee wvú diee nu Waawee nu ke eto bô bonceendaa bew ê bvukukε bvú Ice le, emum elaw wee tfuu yí fiεε fi wee nu ε ge le. ²⁸ E me ensee ê ben keceey le bonyii bomew leeme fen bô yaa nu ke eyuw wvunη kpwe sε bó ε yen no wee wvú diee nu Waawee too bô bvunfon bwew kε.”

17

E Jisos duηce bvukukε bwew bvú wvú to kεηke fowe

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ E εdiuw ke fey εsoocaan, ε Jisos jo Bitá bô Jεm noo Jon wvú waa bwε Jεm, ε bó bó ben yí kum wvumew e ε wvú defe ewe, no nu fó εbonεbon. ² E bó ke nε yen ε nfieesen ye ε kumεn ê bó ejise, bvushiw bwew ε no baa lawkene diεwε diuu le, ε ndvú ye baa tεn lawkene nen mwawmwawmwaw. ³ E fi kooy le Muses bô Elayja to nu ε nε buynef fô bó le, no jemyi bô bo Jisos. ⁴ E Bitá mum nε bvumtεn gay ê Jisos le, “Tata, fi jee no beene nu fen. E wo fen koonke lo é me en'yoo

cún fen she, é yimi enu yo, yimi yí Muses, yimi yí Elayja.”⁵ Kε no wvú to bεε jemyi, ε fi kooy le kembεw kè baa nen bvuuu to nu ε nε to ban bó, ε diεw jeme ê kembεw kedvu le le, “Wvun nu Waa wεm, wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njonη bó wvú baay. Ben eyuukè ε è nu wvú le.”⁶ E boom bew bo ηgoo le dioo yuw diεw yidvu ε kedvum gbwo bó, ε bó gbweken tum monshim fokuse. ⁷ Geenεn ε Jisos gen kum bó le gayle, “Ben eja we. Fo ben efanè kε.”⁸ E bó dioo cake ejise we fanε yaa bvuu yen wee mvu le εfey Jisos kε.

⁹ E bó ke nε yí kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos lew ê bó le, “Fo ben ke esee fiεε fi ejise eyene be yen ê wee sε wee wvú diee nu Waawee ε buy wase yí kpwe le kε.”¹⁰ E boom bew bo ηgoo le bife ê wvú le, “E nu nje la wvú bonyii bô duηci bonci duu le Elayja kεηke keeke eyaw eto é Mboyse wvú Nyo' to kawεε sε to?”¹¹ E Jisos tfuse le, “E nu keceey le Elayja kεηke keeyaw eto ekene mwεεm mvunciim.”¹² Geenεn é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase bó fanε yaa kiεε wvú kε, ε mum ε ge fiεε fi bó koonke bô wvú. E è nu ke lεηlεη no wee wvú diee nu Waawee nu ke eyen ηgεw can yibole.”¹³ No wvú gay nonεn, ε boom bew bo ηgoo le mum kiεε le wvú jemyi ε è nu ekume Jon Nleseejoo.

E Jisos fε wan mvu wvú to gbwee kεηgbwe

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ E Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke how fεse fô kebombom ke bonyii le to nu. E wee mvu nε to tum εnvuw ê Jisos fwe, gay ê wvú le, ¹⁵ “Tata, camε ke shen fô waa wεm e. Wvú gbwee kεηgbwe, yεne ηgεw baay. Wvú nen'yi gbwe fotan, ké nε gbwe ê joo le.”¹⁶ Me mbe ε

16:24 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25-26; 1Bi 2:21 **16:27** Mben 62:12; Job 34:11; Mat 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Luk 13:27; Jon 5:29; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 1Bi 1:17; 2Tim 4:14; Mwm 22:12 **16:28** 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32 **17:1** 5:1 **17:2** 2Bi 1:16-18; Mwm 1:16 **17:5** 3:17 **17:9** 16:20 **17:10** Mala 3:23-24; Mat 16:14 **17:12** 11:14; Luk 1:17; Jon 1:21 **17:17** Dito 32:5, 20

nto bô wvú fô boom buw bo ηgoo le bó ε mom ηkuuη keefe wvú.”¹⁷ Ε Jisos gay le, “O oo! Εηγοκε ke εcici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ηke enu beene enγen embuy neε? Me nu ηke enkuu shém bô ben enγen embuy neε? Ben eto bô wan wvudvu fen enya ê me.”¹⁸ Ε bó to dvú, ε Jisos wam nceendaa dεwle wvú to nu yí wan wvudvu le ε wvú buy, ε wvú mum bonen lo kan mwaan.

¹⁹ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le ke ne gen fô wvú le ejim ejim, bife ê wvú le, “Ε nu nje la wvú bese be mom ηkuuη keebvuse nceendaa dεwle wvudvu?”²⁰ Ε wvú tfuse ê bó le, “Ε nu njefo mbee wene doose lo. Ε me ensee ê ben keεεy le, é ben be keηke mbee ε wvú nu ke naa diεwe shem nsusu le, * tu ben nulo egay ê kum wvun le wvú emvuw ye fen egen eleem fofe, é wvú mvuwe, fiεε saa nu dvú fi nulo eghaw ben ke.”²¹ [Geenen, ke kfuu wvuwwun nceendaa dεwle nulo ebuy se wee ε bunle ε she mbam mwεεm mvudien ke.]†

Ε Jisos bvuu jeme ekume kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² No Jisos bô boom bew bo ηgoo le to taashεε Galilee, ε wvú gay ê bó le, “Wee wvú diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii le,²³ é bó eyu wvú, é ke edioo enu ediuw εta, é wvú ebuy yí kpwe le.” Ε bó yuw nonen, ε ye keeshε bó baay.

Ekume shile wvu yew ncese

²⁴ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke gen buy Kafana'um, ε bonyii bô to fii shile wvu yew ncese ke to yen Bita le sow ê wvú le, “Wee wene n'yεεyi ké no laanke ke shile wvu

yew ncese?” †²⁵ Ε wvú bee le, “Εε.” Ε Bita ke dioo tu fô yew e, ε ê yaw Jisos jike fiεε fidvu fokuse, bife ê wvú le, “Semon, wo yene fiuw le la? Bonfon bo fokuse fen ké no fii shile bô kensuw ε è nu ê baa? Bó ké no fii ê boom bo won e, nuu ê botolo le?”²⁶ Ε Bita tfuse le, “Bó ké no fii ε è nu ê botolo.” Ε Jisos gay ê wvú le, “Tu ke boom bo won e yaa keηke keelaanke ke.”²⁷ Geenen, wvu le fo bee wo eteensen mvuntelem mvu bonyii bodvu le, gene elan fincaw ê mamase le, bye yí wo ε yaw ε koo, ε wo yene diuw wvudvu, é wo eyen jise di bigew e jó, emum ebvuse egen enya ê bó keelan shile wesebeewo dvú.”

18

Wee wvú kuuke ente jo bvunfon bvufowe

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Ε è no nu ke kefew kedvu le, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le to bife ê wvú le, “Wee wvú kuuke fele wee tfuu ê bvunfon bvufowe le nu wvú la?”² Ε Jisos mum tee wan caan leke ê bó entelεη,³ gay le, “Ε me ensee ê ben keεεy le, é ben baa ekumen etu diεwe boom bo caan caan e, tu ke ben nu ke eyuu eley naa lo bvunfon bvufowe le ke.”⁴ Naa yee wvú nu ε jó ekole kew caan ε no nu diεwe wan wvun e, nu ε wvú nu wee wvú kuuke ente jo bvunfon bvufowe.⁵ Ε wee fiisene wan diεwe wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene ε è nu me.

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ Ε è nu le wee ege é wee wvú nu ε lese fitele yí yem e diεwe boom bo caan caan ban e ege kebefε, é fí ejee fô wvuwe wee le le bó esheηke kebwee ke diene le ê kendon kew e, edomse wvú é wvú eshii egen ê joo yi baay e.⁷ Ngew wvu baay nu fô bonyii bo yí won wvun e. Mwεεm

^{17:20} 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6

† ^{17:21} Ke boηwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawεε san diεw Nyo' jó keηke kencim kin ke.

^{17:22} 16:21 ^{17:24} Ksm 30:13 † ^{17:24} Shile wvun to nu diεwe keηgawten ke nlawma wee lemme le yí diuu le. ^{18:1} Luk 22:24 ^{18:3} 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ^{18:4} 23:12 ^{18:5} Luk 10:16

* ^{17:20} Nsusu yin nu ê diεw bala le le, «mustard».

mvù teeyi bonyii ε bó gee bibefe kenjke ke keenu. Geenε ε ηγεw wvu baay nu fô wee wvù teeyi wee mvu ε wvù gee kebefε le. ⁸ Ε kebo kuw kenεε ekale kuw gee ε wo gee kebefε, ε wo sum kebo kedvu kenεε ekale kedvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mεy lo le bô kebo kenεε ekale kenjfyte, efey keekεjke can yicii kenεε bikaa bicii ε bó ke ejo wo etfume ηguy wvù mεy lo le. ⁹ Ε jise diuw gee ε wo gee kebefε, ε wo min jise didvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mεy lo le bô jise dimwaan, efey keekεjke ejise ecii, ε bó ke elanj wo ηguy wvu baay e.”

Ngan ekume njee yi to lae

(Luk 15:3-7)

¹⁰ “Ben eyεnè fo ben ejod mvu boom bo caan caan ban e ekuse ke. Ε me ensee ε ben le fowe nu ε bonceendaa bo Nyo' le bô shee bô bó ké no nu ke sekεcii ejise jo Icem wvù nu fowe. ¹¹ [Ε wee wvù diee nu Waawee to to keeboyse bonyii bô nu ε laken wase.] *

¹² Ben kpwaake le la? Ε wee kenjke njée gbwee, yimiaanj ε la ente dvudvu, wvù saa eyaw ecine yi mbanj bvuuke ncow bvuuke le ε kum, egen egom njee yimiaanj yi la yidvu? ¹³ Ε me ensee ε ben keceey le, ε wvù gom ε yen, ε wvù eyuuke njonj bô njee yimiaanj yidvu fele yi mbanj bvuuke ncow bvuuke yi baa la ke. ¹⁴ Ε nu ke lenjεn ten no Icen wvù nu fowe baa shieele le wee mwaan ηgoo boom bo caan caan ban e ela ke.

No ε nulo ε wee emancε mwεem bô waa bwee

¹⁵ Ε waa bwoo ge fiεε fí ε befe fô wo le, ε wo gen yen wvù le dunce jay we ε wvù ke ben ε wvù bofεε. Wvù ε yuw fiεε fi wo jeme, tu wo ε kase wase e kenjke waa bwoo jim. ¹⁶ Wvù ε no nu se wvù ε yuw fiεε

fi wo jeme, ε wo jo wee mwaan kenεε bofεε ε ben ε bó kase gen fô wvù le, wvu le njeme wemen ekenjke bonyii bofεε kenεε botete bô eben jim nsaw wvudvu. ¹⁷ Wvù ε gen ε fanj keeyuw fiεε fi bó jemyi, ε wo jo keseen gen dvù fô kentaashe ke bonyii bo mbee le. Wvù ε fanj keeyuw naa noo kentaashe ke bonyii bo mbee le, ε wo jo wvù diεwe wee wvù yaa kee ke Nyo' kenεε diεwe wee wvù fii shile le.

¹⁸ Ε me ensee ε ben keceey le fiεε fi ben ε ke ε suu fokuse fen, tu bó nu ε suu wase fowe, fiεε fi ben ε ke ε fay fokuse fen, tu bó nu ε fay wase fowe. ¹⁹ Me ε mbvuu ε no ηgayte ε ben le, ε bonyii bofεε ε ben ente beje yi fiεε le fokuse fen, ε leke ε bunle le, ε Icem wvù nu fowe ege fimwεten fô bó le. ²⁰ Ben ekeε le fô bonyii bofεε kenεε botete nu ε taashe ε diee diem e, nu ε me nu ε bó entelenj.”

Ngan ekume wee fioo wvù yaa koole ke shen

²¹ Ε Bita mum bence bife ε Jisos le, “Tata, ε nu bokanj bomεε bô waa bwεem gee mwεem mvù befe fô me le, ε me enleeshi ke lo? Ε nulo ε ke egen ebuj bokanj bosooshwi e?”

²² Ε Jisos tfuse ε wvù le, “Ke ε nelo ε me enjay ε wo le ε nelo enu ke bokanj bosooshwi maanj ke. Ε nelo enu mbanjsooshwi bokanj bosooshwi.

²³ Ε neε fiεε fi bó nelo efewsen bvunfon bvù fowe bô nfon mvu wvù to gomte keekpwanjen bô bonyii bew bo lemme le bô kpwan we to nu can yibole. ²⁴ No wvù to kewεε keetaasse, ε bó to bô wee mvu ε ye fioo nu bikele bi bigew e bontfuke yuufe. ²⁵ No ke ε to nulo ε wvù elaw, ε nfon wvudvu mum gay le bó ejo wvù bô kpwee noo boom noo mwεem mwew mvunciim egese eto bô bigew hidvu elaw fioo ye

18:8 5:29-30 **18:10** Jon 10:11-15 * **18:11** Ke bonjwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawεε sanj diεw Nyo' jó kenjke kencim kin ke. **18:14** 6:10 **18:15** Lew 19:17; Gal 6:1 **18:16** Dito 19:15; Jon 8:17; 2Kol 13:1; 1Tim 5:19 **18:17** Tay 3:10 **18:18** 16:19; Jon 20:23 **18:19** 7:7 **18:20** 28:20 **18:22** Kenj 4:24 **18:23** 25:19

dvú. ²⁶ No nfon gay nonen, ε wee wvudvu gbwe ê wvú ejise ku can ê wvú gay le, ‘Tata, kuu ke shém bee wo, me nu nke enlaw fiεε ficii.’ ²⁷ Ε shen ge ε cee ekole we cinε wvú le daaye lo ê fioo yidvu le. ²⁸ Geenεn, ε wee wε keβεε ke buy dīoo gene, buynεn yī wee mvu wvù bō bō lemte nfon e, ε wvú to kenke wvú fioo ekεle ke bigew e ke kemwaan. † Ε wvú mum jice wvú yī sew e gay le, ‘Lawε fioo yo.’ ²⁹ Ε wee lemme wvudvu mum gbwe ten ê wvú ejise, lεke wvú gay le, ‘Kuu ke shém bee wo, é me nke enlaw wo.’ ³⁰ Ε wvú tun, jo wvú gen fen yew ncaw e le wvú enù dvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye. ³¹ Ε bonyii bomew bō bō bō to lemte dīoo yen fiεε fi kooy le, ε fi ley bō baay. Ε bō mum gen see fiεε ficii fi be kooy ê nfon. ³² Ε nfon tooy wvú ε wvú to, ε wvú gay ê wvú le, ‘Wo nu fiεε fi ecici. Me mbe ε ndaaye ê yo fioo le yicii njefo wo be ε ku can ê me. ³³ Ke è be nulo ten é wo ecam shen fō wee wvú ben ε bō lemte le nō me mbe ε ncam ten fō wo le?’ ³⁴ Ε nfon ton’yε shém, nya wvú le bō efen yew ncaw e, enyεwle bō wvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye yicii. ³⁵ Nonεn, è nu ke lenlen no Icem wvù nu fowe nu ke ege bō wee mwaan mwaan ben e, fen é wee baa elεεshε bō fitele fiew ficii fiεε fi befe fi waa bwee nu ε ge fō wvú le.”

19

N’yεyi ekume keekun kpwoon (Mak 10:1-12)

¹ Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mεse, mum nε ê keba ke won e kè Galilee le gen ê kè Judea le Joo Joodan wvuke. ² No wvú gen, ε ke-bombom ke bonyii le shfum bi wvú

le, ε wvú fe bó bocii bō to cemkene jó.

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

³ Ε Bofalasii ke nε to fō wvú le keemom wvú, mum bife le, “Nci nu ε bee le è nulo é wee ekun kpwεse yī fiεε le kenεε è nu naa fi la?” ⁴ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben ke baa tan wase fiεε fi bó san le, ‘Fonkεw nu ε wee wvù to bomεε bonyii to bom bó ε bó no nu diemsen bō kpwoon’ e?” ⁵ Wvù to bom nonen mum gay le, ‘Ε nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecinε ice bō bwee le etaashe bō kpwεse, é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.’ ⁶ Nonεn, ke bó bεε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. Fí ε mum ε no nu le, fiεε fi Nyo’ nu ε taashe wase, fo wee emom egawsen ke.”

⁷ Ε bonyii bodvu mum bife ê Jisos le, “Ε no nu nje la wvù Muses to gayεε le wee nulo esan nwa’ enya ê kpwεse wvù dunji le wen nu ε kun wase wvú, emum ekun wvú?” ⁸ Ε Jisos tfuse le, “Ε to nu nje bikuu binen bì temyεen wvù Muses to cin’yεε le wee nulo ekun kpwεse. Geenεn, ke è nu no fi to nu fonkεw ke. ⁹ Me ε no ngyate fiem ê ben le, é wee nε ε kun kpwεse ε jo wvumvu, é è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε nε ε no ghane gee nsake, tu wvú nu ε ge kebefε ke diεwε keejan kpwoon mvu.”

¹⁰ Ε boom bo Jisos e bo nḡoo le yuw fin gay ê wvú le, “Ε è fen nu no fi nu ekume diemsen bō kpwoon, é fi ejee le wee emεy fiew nonen se wvú ε taashe bvujen.” ¹¹ Ε Jisos gay ê bó le, “Ke è nu wee tfuu wvù nulo ebee fifin fiεε ke. Ε nulo ebee ke bonyii bō Nyo’ nu ε ge le bó ebee. ¹² Ben ekeè le bonyii bomew nu dvú ε bó yaa ké no kenke shieε kpwoon ke, ε è nu no bó to bokεε wase bó ε bó nu. Ε bomew nu nonen ε è ge bonyii bō can le bó enu nonen. Ε bomew

18:27 Luk 7:42 † **18:28** Ekεle ke bigew e kin nu ê diεw Glek e ke diεwε bodanali gbwee le.

18:33 5:7 **18:34** 5:26 **18:35** 6:12, 15; Efe 4:32; Kolo 3:13; Jem 2:13 **19:1** 7:28; Luk 9:51

19:4 Kenj 1:27 **19:5** Kenj 2:24; Efe 5:31 **19:7** 5:31 **19:9** 5:32; Luk 16:18 **19:10** 1Kol

nu fibole nonen ε è ge bó bô bikuu bibole le bó enu nonen nje bvunfon bvu fowe. Wee wvù nulo ebee fifin ε wvù bee.”

É Jisos laŋ kembonen yi boom bo caan caan e

¹³ É bonyii ke ne no too bô boom fô Jisos e le wvù ekum bó le, ebunle fô bó le, ε boom bew bo ngoo le mum no saake lo bonyii bodvu. ¹⁴ É Jisos gay fiew le, “Ben ecine é boom bodvu etoo fô me le. Fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvu fowe nu ε è nu fô bonyii diewe boban e.” ¹⁵ No wvù gay nonen, mum gee can ye yi bó le mum ne no gene.

Jisos bô cee kpaw

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ É fi kooy le wee mvu to nu ε ne to fô Jisos e, bife é wvù le, “Wee N'yeeyi, fiε fi jee fi me ηκηke keenge nse ηκηke nshii wvù mey lo nu la?” ¹⁷ É Jisos bife é wvù le, “Wo biite ε è nu é me ekume fiε fi jee nje la? Wee wvù jee mey ke mwaan. É wo gomte keeke eley nshii wvù mey lo le, é wo no geele bonci bo Nyo' le.” ¹⁸ É wee wvudvu bife é Jisos le, “Bonci bo Nyo' le nu bò la?” É Jisos tfuse le, “Fo wo eyu wee, fo wo ejan kpwee wee, fo wo econ bvucōŋ, fo wo eben jim nsaw mbiay, ¹⁹ è wvumtè ico bô bwoo, noo le, è koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.” ²⁰ É cuwee wvudvu mum gay é wvù le, “Bonci ban bocii nu ε me nse ηgeele wase. É bvuu sheke la?” ²¹ É Jisos tfuse é wvù le, “É wo fen gomte keenu wee wvù jee gene meeese, é wo gen gese mwem mvù wo keŋke, gaw bigew bidvu é bo kefufe le, é wo ke emum ekeŋke ntfu ε è nu fowe. É wo dioo ε ge nonen emum eto ebii me le.” ²² É cuwee wvudvu yuw nonen, mum

ne no gene nu lo shen shen, njefo wvù to keŋke kpaw baay.

²³ É Jisos mum gay é boom bew bo ngoo le le, “É me ensee é ben keceey le fi nu ke etemyi fô wee kpaw e keeley bvunfon bvu fowe le. ²⁴ É me embvuu ensee é ben le, fi nu cekey fô nyambala le keeley é jise di tase le fele fô wee kpaw e keeley bvunfon bvu Nyo' le.” * ²⁵ É boom bo Jisos e bo ngoo le yuw fifin, ε diuw yum bó baay. É bó bife le, “É è fen nu nonen, é ke yuu eboy yeε?” ²⁶ É Jisos taa bó nen, gay é bó le, “É è nu fô wee wvu wum e, tu fi nulo eghaw. Geenε fô Nyo' le nu ε ke fiε yaa nulo eghaw wvù ke.” ²⁷ É Bita gay é wvù le, “Taa eyen, bese nu ε cine wase fiε ficii le ε no bii wo le. Bese nu ke ekeŋke la?” ²⁸ É Jisos gay é bó le, “É me ensee é ben keceey le seke wee wvù diee nu Waawee ε shii wase yi kawla we bvukuke le woŋ wvu fwε le, é ben ban bò se bii me le, eshii ten yi bokawla le yuufe ncow bofε esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difε. ²⁹ Wee tfuu wvù nu ε cine la diew e, keŋε boom bo bwee le, keŋε jéme ye le, keŋε ice le, keŋε bwee le, keŋε boom e, keŋε ηε le, ε wvù cin'yi nje yem, nu ke ekeŋke bonyii bô mwem bokan gbwee fele no wvù se keŋke. É wvù nu ke ekeŋke ten nshii wvù mey lo. ³⁰ Geenε, bonyii nteen bò nu fwe keŋen nu ke enu ejim, é nteen bò nu ejim keŋen enu fwe.”

20

Ngan ekume wee wvù to joε bonyii bo lemme le lese wene

¹ É Jisos bvuu gay le, “Bvunfon bvu fowe nu diewe cee la mvu wvù to buyε ja fontanentan gen keejo bonyii bo lemme le elese é wvù wene. ² No wvù to geneε yen bó le,

19:14 18:3 **19:18** Ksm 20:12-16; Lεw 19:18

19:19 22:39 **19:21** 6:20; 8:21-22; Luk 12:33

19:22 Mben 62:10 * **19:24** Nyambala yin nu ε bó teŋe é diew bala le le «camel». **19:26** Saka 8:6; Luk 1:37 **19:28** 25:31; Luk 22:30; 1Kol 6:2; Mwm 3:21 **19:29** 10:37 **19:30** 20:16; Mak

10:31; Luk 13:30 * **20:2** Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvù yi lemme di yi diuu le.

ε bó bó mum kamen le wvú nu ke elaw bó danali danali yí diuu le.

* Ε wvú mum ciinse bó ε bó γεν no lemte ê wvú wene. ³ Ε ê ke no nu diewe didiuvu bvuuke le, ε wvú buy γεν γεν bomew bonyii le ε bó leeme fô way laame. ⁴ Ε wvú gay ê bó le, 'Ben egen ten elemte ê me wene, é me nke enlaw ben no bó ké no laake.' Ε bó mum γεν. ⁵ Ε wvú ke bvuu buy ke diewe emvunsheen entelen e, bvuu kase buy ke diewe didiuvu ditete le, joo ke bonyii bo lemme le. ⁶ Ε ê ke no nu diewe didiuvu ditin e ekiéguu, ε wvú bvuu buy γεν γεν bonyii bomew e ε bó leemene. Ε wvú bife ê bó le, 'E nu nje la wvú ben to ε she leemene fen diuu dicile ecici?' ⁷ Ε bó tfuse le, 'E nu njefo wee baa jo bese lemme le ke.' Ε wvú mum gay ê bó le, 'Ben egen le ten elemte ê me wene.'

⁸ Ε ê ke no nu ekiéguu, ε cee wee mum to gay ê cee ekole bonyii bew bo lemme le le wvú etee bonyii bo lemme le, enya nlawma wvubo, keeke yí bonyii bò be to ejim e, egen emese yí bò be to fwe le. ⁹ Ε wvú mum kaw no laake. Ε bonyii bò bó to joe bó yí lemme le didiuvu ditin to ε wvú law bó danali danali. ¹⁰ Ε bonyii bò bó to yawee ejo ke dioo to mum no kpwaake le bó nu elaw bó efey bomew ba. Geenēn, ε bó law ke ten bó danali danali. ¹¹ Ε bó fi nlawma wvubo mum kaw no wvukene cee la we, ¹² gayte le, 'Bonyii ban bò wo be jo ejim lem ke ntaf kefew mwaan maan, geenēn wo ε law bee bó lenlen, ε bese nu bò be she ε ngvuse yí lemme le diuu dicile ε mvum sheyte yí yese le.' ¹³ Geenēn ε cee wee wvudvu tfuse ê wee mvu bó le le, 'Nsaa yem, ke me mbaa njay fiεε bee wo ke. Bee wo be kamene ke lemme din yí danali le?' ¹⁴ Joo nlawma wo egenē. Ε kon me le me enlaw wee wvu ejim lenlen diewe no me nlaw wo. ¹⁵ Ke me nkenjke mvungay keenje fiεε fi me

nkonjke bó fiεε fi è nu fiem e? Nuu le wo bene kendon njefo me nu ε n'yene can yem fô bonyii le le?" ¹⁶ No Jisos jeme nen, mum mese le, "E nu ke no bonyii bò nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bo fwe nu bo ejim."

Ε Jisos bvuu jeme ekume kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Ε Jisos ke no bene Jelusalem, ε bó boom bew no ngoo le bo yufe ncow bofεε buy ê je, ε wvú tee bó ε bó bó lewse ye, ε wvú gay ê bó le, ¹⁸ "Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalem, ε bó nu egen enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duñci bonci bo Nyo' le, é bó esaw wvú esumten le bó eyu wvú, ¹⁹ emum enya wvú can bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, é bó esewse wvú, tamte wvú bò bonjgbwan, emum eta wvú yí kentam e, é ke edioo enu ediuw eta é Nyo' ekase ebvuse wvú yí kpwe le."

Ε bwee Jon bó jem leke bintaw bi boom bew e ê Jisos

(Mak 10:35-45)

²⁰ Ε bwee boom bo Sebēdee le ke ne to fô Jisos e bó boom bew, tum envuw ê wvú ejise keeleke fiεε. ²¹ Ε Jisos bife ê wvú le "Wo be gomte le la?" Ε wvú gay ê wvú le, "Kawe le è nu ke edioo enu seke wo saake wase hvunfon bwuw, é boom bem bo bofεε ban eshii mbew yo le, wvumvu ê ebo kuw ke elemse le, wvumvu ê ke ekene le." ²² Ε Jisos tfuse ê boom bodvu le, "Ke ben kee fiεε fi ben biite ke. Ε nulo é ben ke ewu fiko fi ngew e fi me nu nke en'wu?" Ε bó tfuse le, "Bese nulo ke ewu." ²³ Ε wvú gay ê bó le, "E nulo é ben ke ewu fiko fiem keceey. Geenēn keeshii ê ebo kem ke elemse bó ke ekene le yaa nu bvudvuu bwem keenya é ben

ke. Mondvuum modvu nu ε è nu fô bonyii bô Icem nu ε seyse wase ε gee fô bó le.”²⁴ Ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw εκυμε fιεε fidvu, ε shém ton'ye bó bô boom bo bofeε bodvu.²⁵ Geenεn ε Jisos tee bó bocii, ε bó to ε wvú gay ê bó le, “Κε ben kee le bonyii bô saake bitum ké no shiile lo yî bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole duηci mvunγay mvubole ê we jo bó? ²⁶Κε fifie κηηke keenu ê ben enteleη κε. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ê ben enteleη κηηke keenu wvú lemte lo ben e. ²⁷Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben enteleη, tu wvú κηηke keenu nfwa wene. ²⁸Ε nu κε ληηηη no κε wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le κε. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen yî kpwe le.”

*Ε Jisos yene ejise binfefe bifεε
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

²⁹ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke γεν dioo fele Jeliku, ε kebombom ke bonyii le no shfumte ê wvú εjim.³⁰ Ε fi kooy le binfefe bimew bifεε, ε è nu bolemse bi to ké no shiile diuw je le, to nu ε dioo yuw le Jisos fele lo, ε bí mum no wamte gayte le, “Tata, Waa Nfon Dawe, came shen fô bese le.”³¹ Ε kebombom ke bonyii le no wamene bó gayte le bó eban lo. Geenεn ε bó bvuu wam γεν lo fwe fwe le, “Tata, Waa Nfon Dawe came shen fô bese le.”³² Ε Jisos mum leem, tee bó, ε bó to, ε wvú bife le, “Ben gomte le me enge la fô ben e?”³³ Ε bó tfuse le, “Tata, gee é ejise eyese eyene ye.”³⁴ Ε shen koo Jisos, ε wvú kum ejise εbole. Kan mwaan ε bó mum no yene mwεm e, mum ne no bii Jisos e.

21

*Ε Jisos ley Jelusalem diεwe Nfon e
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo fenene Jelusalem, ε bó nu wase ntεw wvú Bεtfaj e yî Kum Bite bi Olif e, ε wvú mum tum boom bew bo ηgoo le bomew bofeε, ² gay ê bó le, “Ben egen ntεw wvu fwe we le. Ben nu dioo ε γεν, emum eyen lo bwee kembεεbey e ε bó ε suu ε waa we nu mbew ye le, é ben efay, eto dvú ê me. ³ Ε wee bife lo fιεε ê ben, é ben tfuse le Cee Ekole κηηke shiee wvudvu, é wvú emum ecine lo kan mwaan é ben eto dvú.”⁴ Fifi to kooy nonεn keege é fi eto ekocεn no wee ntum Nyo' mvu to jemyεε, gayte le,

⁵ “Wee egay ê kelaante kè Sayon le, ‘Ben etaa eyen, Nfon wene too ê ben e.

Wvú nu ε shike ekole kew, ε ben yî kembεεbey e, ε è nu waa kembεεbey, ε kί bεε caan.’ ”

⁶ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le ba γεν, ge κε no wvú to jemyεε.⁷ Ε bó to bô kembεεbey kedvu noo wan, yey bikum bibole yî dvú le, ε Jisos ben shii yî kemew e, no gene. ⁸ Ε kebombom ke bonyii le nteen no yeyte tεn bikum bibole ê je, ε bomew faasshi tíew bite yeyte.⁹ Ε kebombom kè to gene fwe dvu Jisos bó kè to bii εjim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le leεε! Nyo' nu ε lan kembonεn yî wee wvú too ê diee di Tata le leεε! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leεε!”

¹⁰ Ε Jisos ke γεν fεse Jelusalem, ε kelaante kedvu kecii shiw. Ε bonyii no ghayte, biite le, “Wvun se nu yεε le?”¹¹ Ε kebombom tfuse le, “Ε nu

20:26 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48   **20:28** Yesa 53:12; 1Kol 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Tim 2:5-6; 1Bi 1:18-19   **20:29** 9:27-30   **20:30** 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mak 10:47-48; 11:10; Luk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Jon 7:42   **21:5** Yesa 62:11; Saka 9:9   **21:8** 2Bfn 9:13   **21:9** Mben 118:26; 148:1; Mat 20:30-31   **21:11** 16:14; 21:46; 26:68; Luk 7:16

wee ntum Nyo' wvù Jisos wvù nē ntew wvù Nasalet e, Galilee.”

Ɛ Jisos kun bonyii Ɛ bó kamene way fô yew ncese Nyo' le

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹²Ɛ Jisos ke gen fô yew ncese Nyo' le, kun bonyii bocii bô to geese bô bô to guyte mwεem fô, baashe bidan bi bonyii bô to kumene bigew e, bô bintaw bi bonyii bô to geese bibembε le. ¹³Wvù to kuunke gayte le, “Fí nu Ɛ bo Ɛ san Ɛ Nyo' gayte le, ‘Bó nu ke etenje yew yem le yew bunle.’ Ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocoon.”

¹⁴Ɛ Jisos no nu fô yew ncese le, Ɛ binfele bô bontenje too Ɛ wvù fele bó. ¹⁵Geenen, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le ke dioo yen binghaw bi mwεem e bi wvù to gee, bô no boom bo caan caan wvuuyi fô yew ncese le, gayte le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le leεε,” Ɛ fí no ton'yi lo bó. ¹⁶Ɛ bó mum waa lo Jisos le, “Kε wo yuuke fiε fi boom ban gayte le?” Ɛ wvù tfuse Ɛ bó le, “Ɛε, me n'yuuke lo. Fí nu le ben ke baa tan wase fiε fi bó san le, ‘Nyo' nu Ɛ ge mbense wvù jee gene mεese Ɛ no buyte dew boom bo caan caan e, noo dew boom bô bæe yamte emben e?’ ” ¹⁷Ɛ Jisos ke nē cinε bó le, buy Ɛ kelaante kedvu le, gen ntew wvù Betani le, ce jó.

Ɛ Jisos low kete kemew

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸Ɛ Ɛ ke no nu entanentan, no Jisos to kaase tuu jim elaanle, Ɛ jen no yuu wvù. ¹⁹Ɛ wvù yen kete kemew e mbew je le Ɛ bó ké no diee, * mum gen fô, geenēn fanε yaa yen fiε le yí dvú le ke, yen ke Ɛ è nu bibε yí dvú le maan. Ɛ wvù mum low kete kedvu gay le, “Fo fintam bæε ke ebvuu eyuu eyum lo yí yo

le ke!” Kan mwaan, Ɛ kete kedvu mum yowlen lo. ²⁰Ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e dioo yen nonen, Ɛ diuw yum bó. Ɛ bó no ghayte le, “Kete kedvu ghan nεε Ɛ se yowlen lo kan mwaan nen?” ²¹Ɛ Jisos tfuse Ɛ bó le, “Ɛ me ensee Ɛ ben keceey le, Ɛ ben lese fitele yí Nyo' le, yaa kenke naa lo kemañen ke, ben saa ge ke Ɛ è nu fiε fi me nge bô kete kin maan ke. Ben Ɛ cim Ɛ gay Ɛ kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe Ɛ joo yi baay e,’ Ɛ fí ekooy nonen. ²²Ɛ naa la fi ben bunlee leke, nu Ɛ ben nu ke ekenke fen Ɛ ben nu Ɛ lese fitele yí Nyo' le.”

Ɛ bó bife fô mvungay mvu Jisos e nē

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³Ɛ Jisos ke bvuu kase ley fô yew ncese le, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won Bojuu ke to yen no wvù yeeyi bonyii, mum bife Ɛ wvù le, “Wo jo feε mvungay Ɛ se no gee mwεem mvun? Ɛ nya yeε mvungay mvudvu Ɛ wo?” ²⁴Ɛ Jisos tfuse Ɛ bó le, “Me ten nu embife fiε Ɛ ben. Ɛ ben tfuse lo, Ɛ me emum ensee Ɛ ben wee wvù nya mvungay le me engeε mwεem mvun. ²⁵Jon to leese bonyii Ɛ joo Ɛ mvungay mvudvu nē feε? Ɛ to nya Nyo', nuu wee wvu wum Ɛ?” No wvù bife nonen, Ɛ bó no kenene ebonεbon gayte le, “Ɛ beene tfuse le è to nya Nyo', Ɛ wvù ebife Ɛ beene le laa Ɛ è ge la fo beene ebee Jon e le? ²⁶Geenen, Ɛ è yaa nulo Ɛ beene etfuse le, ‘Ɛ to nya wee wvu wum,’ ke, njefo beene fane kebombom ke bonyii le, no bó bocii nu Ɛ bee le Jon to nu wee ntum Nyo'.” ²⁷Nonen, Ɛ bó mum tfuse Ɛ Jisos le, “Kε bese kee ke.” Ɛ Jisos mum gay Ɛ bó le, “Tu ke me nu ensee ten Ɛ ben wee wvù nya mvungay Ɛ me le me engeε mwεem mvun ke.”

Ngan ekumε boom bolemε bofeε

21:13 Yesa 56:7; Yeli 7:11 **21:15** 20:30-31
Kete kin to nu kè bó tenje Ɛ díew bala le le, «fig».
14:5

21:16 Mben 8:2 **21:19** Luk 13:6 * **21:19**
21:21 17:20; Luk 17:6 **21:22** 7:7 **21:26**

28 E Jisos gen fwe bife le, “Ben kp-waake le la ekumε fin? Wee mvu to kenke boom bolemse bofεε. E wvú ke nε gen fô wan wvu fwe le, gay ê wvú le, ‘Waa wεm, gεnε eshe elemtê wεne εben.’ 29 E wvú tfuse le, ‘Kε me nu engen kε.’ Geenεn ke nε kase kumεn fitele fiew mum gen wεne dvudvu. 30 E wee wvudvu gen fô wvu ejim e gay ke fiεε fi wvú be gay wase ê wvu fwe. E wvú tfuse ê wvú le, ‘Me nu engen icεm.’ Geenεn, fanε yaa gen kε. 31 Tu entelεj jo boom bo bofεε ban, nu ε wvú to gee fiεε fi ice shieele nu wvú la?’ E bó tfuse le, “E nu wvu fwe.” E Jisos mum gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceεy le, bonyii bò fii shile noo bokεnε bo nsake le nu ε bó leyte wase bvunfon bu Nyo’ le fwe ê ben e. 32 Me njemyi nεn njefo Jon Nlesεejoo to nu ε to keedunε je yi teyety ê ben, ε ben fanε yaa bee wvú le kε, geenεn ε bonyii bò fii shile bó bokεnε bo nsake le bee wvú le. E ben ke dioo cim yεn no bó beje nonεn, fanε yaa ekumεn mvuntelem mvunεn ebee ten wvú le kε.”

Ngan ekumε bonyii bò wee to tεεε wεε ê bó

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 E Jisos bvuu jeme le, “Ben ebvuu eyuw ngan mvu. Wee mvu to nu ε lem wεε mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, gem bó ketaaj keεkεε, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte ε mbvuum buyte, tum ketaale ke wee ncey e wεne dvudvu, mum tεse wεε wvudvu ê bonyii, mum nε gen ketum kemew e. 34 E kefew kè bó ké no koyte mvuntam mvudvu ke to kocεn, ε wvú tum bonyii bew bo lemme le fô bonyii bò wvú to tεεε wεε ê bó le, le bó egen efi mwuwene mvuntam. 35 E bó gen, ε bonyii bò wvú to tεεε wεε wvudvu ê bó koo bó, suj mvu, yu mvu, tumyε mvu

bô eta. 36 E wvú bvuu tum bomew bonyii bo lemme le ε bó duule fele bo fwe ba, ε bonyii ba bvuu ge ke lenlen no bó gee bó bo fwe ba. 37 Ejim jodvu ε wvú tum wase ε è nu waa we, kpwaake le bó nu egen ewvum waa wen wvun. 38 Geenεn, ε wvú gen, ε bonyii bodvu dioo yεn wvú le, jeme εbonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wεε mvun. Ben eto ê beene eyu wvú emun eyow bvushεw bvudvu.’ 39 E bó mum koo wvú bvuse wεne, mum yu.”

40 No Jisos fε nεn, mum bife le, “Wee wεε wvudvu nu ke edioo ε to ege nεε bó bonyii bodvu?” 41 E bó tfuse le, “Wvú nu ke eto elese lo mvunyaame mvudvu, etεse wεε wvudvu ê bonyii bomew bò nu ke enyaa mwew mvuntam seke njkoy e.” 42 E Jisos bife ê bó le, “Ben ke baa taj wase ê Nwa’ Nyo’ le le, ‘Tε didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε kase nε tu tε di buu di yew e. E fifin nu ε è ge ke Tata, bonyii ε no taale kenke nghaw’ e?”

43 Me ε mum ε no nseje ê ben le, Nyo’ nu ke efi bvunfon bwew can yene le, enya ε è nu ê ketum kè nu ke egee no wvú gomte le.” 44 [“Tε didvu din nu é wee gbwe yî dvú le, ecaafie lo, é dí gbwe yî wee le, efoonce lo mwεten.”] †

45 No Jisos ma ngan wvun nεn, ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii dioo yuw, mum kiεε le wvú ma ε è nu ekumε bowen. 46 E bó mum no gomte keekoo wvú, geenεn, kase fan kebombom ke bonyii le, njefo kebombom kedvu to kenke Jisos le è nu naa wee ntum Nyo’.

22

Ngan ekumε nkaw bvujen (Luk 14:15-24)

21:28 7:21   21:28 Luk 15:11   21:31 6:10   21:32 Luk 7:29-30   21:33 Yesa 5:1-2
21:35 22:6   21:39 Ibu 13:12   21:41 22:7   21:42 Mben 118:22-23   21:43 Dan 2:34-35,

44-45   † 21:44 Kε boŋwa’ bo boyvuum bomew bó bó to yawεε san diεw Nyo’ jó kenke kεncim kin kε.   21:46 21:11; 26:4-5

1 E Jisos bvuu no jemyi ê bó ê bonjan e, ε wvumvu no nu le, 2 “Bvunfon byu fowe nu ε è nulo é bó efewsen bó nfon mvu wvú to seyse nkaw bvujen bvu waa we wvú diemsen e. 3 E wvú ke tum bonceendaa bew le bó egen etooy bonyii bó wvú to beε bó bó nkaw bvujen wvudvu le bó etod. Geenε, ε bonceendaa bodvu gen ε bonyii bodvu fanε yaa to ke. 4 E wvú tum bomew bonceendaa gay ê bó le, ‘Ben egen ejeme ê bonyii bó me nse mbeε bó nkaw bvujen wvun le bó eyeke eyuw, me nu ε nseyse wase mwεem mvudien, ε ngbwō binson bi nyám e bó boom bo bona’ le bó fanken. Me nu ε nseyse wase mwεem mvunciim, le bó etod le fō nkaw e.’ 5 Geenε, ε bó gen ε bonyii bodvu case lo, nε fibole no gene. E wee mvu laa wene dvu wvú, ε wee mvu laa way we. 6 E kebese ke bonyii le kooyε bonceendaa bodvu nyewle bó bó, mum yuwye bó. 7 E fitele bente nfon wvudvu, ε wvú ciinse bonyii bew bo jem e, ε bó gen lese lo bonyii bó yuwyeε bonceendaa bew, mum ton kelaante kebole. 8 No wvú ge nonen, mum gay ê bonceendaa bew bomew le, ‘Me nu ε nseyse wase nkaw bvujen. Geenε bonyii bó me nse mbeε ba se baa nu naa lo bonyii ke. 9 Ben egen ntasen jé le yicii, ebe bonyii bocii bó ben ε yen, le bó eto fō nkaw bvujen wvun e.’ 10 E bonceendaa bodvu mum buy gen jé le yicii, kum bonyii bocii bó bó to yenε, bonyii bó jee bó bó befe to dvú. E yew bvujen mum yinzen bó bonyii.

11 E nfon ke nε ley yew bvujen yidvu le keeyen bonyii bó to toε fō nkaw e, mum yen wee mvu le dvú ε wvú baa jise ndvú nkaw bvujen ke. 12 E wvú bife ê wvú le, ‘Nsaá yem, wo ghan nεε ε se ley dvun se ndvú nkaw?’ E wee wvudvu mey diuw tfu. 13 Nonen, ε nfon mum gay ê

bonceendaa bew le, ‘Ben ekay can ye noo bikaa, etfume wvú ê ejiwε le ekfun, jō bonyii nu ke ebeeε ngeci bigew.’” 14 No Jisos jeme nonen, mum gay le, “Ben ekeè le Nyo’ nu ε be bonyii nteen, geenε ε caw ke caan.”

E bó tele Jisos ekumε shile wvú lanzen

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 E Bofalassii mum nε gen seyse no bó nu ege é Jisos se lowsen njeme é bó ekoo wvú. 16 E bó mum tum boom bobole bo ngoo le noo ngoo bonyii bo Nfon ‘Elod e fō Jisos e. E bó gen jeme ê wvú le, “Wee n’yeyi bese kee naa le wo nu wee keceey, ε wo yeyi bonyii bó je yi yi Nyo’ ê je yi keceey e. Ke wo ké no joo le wee mvu nu jeyε ke, njefo ke wo taale laa mweten nu naa la le. 17 Ke see ê bese wo nkpwawce. Nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa, nuu fo bó elaanke le?”

18 E Jisos kieε fieε fi bó weentene bó fi, mum gay ê bó le, “Ben bonyii bó jemyi jeyε, gee jeyε ban, ben teeyi me nje la? 19 Ben eto bó bigew bi ben ké no laanke shile dvú é me en’yen.” E bó to bó danali, nya é wvú. 20 E Jisos bife é bó le, “Ekoε kin kè nu yí dvú le nu ke yeε le? E diee nu di yeε le?” 21 E bó tfuse le, “E nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew.” E wvú mum gay ê bó le, “Ben emum enyaà le é Kaysa fieε fi è nu fi Kaysa le, nyaà é Nyo’ fi è nu fi Nyo’ le.” 22 E bó yuw nonen, ε diuw yum lo bó. E bó mum cine wvú le nε no gene.

E bó tele Jisos ekumε mbuy wvu yi kpwe le

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ke ebvubwe, ε Bosadusii nε to fō Jisos e. Bosadusii nu ngoo bonyii bó to ké no duu le ke bonyii nu ke ebuy yi kpwe le ke. No bó toε, mum bife é Jisos le, 24 “Wee n’yeyi, Muses to nu ε gay le, “E wee kpwe lo se wan,

tu waa bwee kenke keegeε kpweε ε bó wvú eboo boom ê diee di nkfu waa bwee wvudvu le.’²⁵ Keseen, boom bo wee mvu le to cee bee bó jan bosooshwi. E wvu ngaywee ke jo kpwoon, ke ghan kpwe ε bó wvú baa kenke wan ke, cine kpweε le ê ejime kew.²⁶ E fi kooy ke nonen bó ejime kew noo ejime ke wvuwe le, gen buy yí wvu bosooshwi e.²⁷ Ejim jodvu, ε kpwoon wvudvu ten kpwe.²⁸ Nonen keseen no bó bocii bosooshwi to nu ε jo kpwoon wvudvu, ê nu ke edioo enu seke bonyii buyte yí kpwe le, é kpwoon wvudvu enu kpweε yεε?”

²⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “Ben nu ε jay baay, ε è nu njefo ke ben kee fiεε fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le ke. E ben yaa kee ten mvungay mvu Nyo' le ke.³⁰ Ben ekeè le è nu ke enu seke bonyii buyte yí kpwe le, ke bolemse bó bokene beε ke ebvuu etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le fowe.³¹ E dioo nu fi ekume mbuy wvú bonyii nu ke ebuy yí kpwe le, ben ke baa tan wase Nwa' Nyo' yuw fiεε fi wvú jemyi ê ben e? Nyo' to nu ε gay le,³² ‘E nu me Nyo' Abla'am bó Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow.’ Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bó nu dvú.”³³ E ke-bombom kè to leeme fó yuw ntfuse wvú Jisos nya, ε diuw yum lo bó bó n'yεεyi we.

Nci wvú fele bonci bocii

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ E Bofalasii ke dioo yuw le Jisos nu ε ban lo diuw Bosadius, ε bó mum baance ye to fó wvú le.³⁵ E wee mvu bó le wvú to looci kee bonci bo Nyo' le, mum tele wvú bó mbife mvu le,³⁶ “Wee n'yεεyi, nci wvú kuuke fele bonci bocii nu wvú la?”³⁷ E Jisos tfuse ê wvú

le, “Nci wvú kuuke nu wvú gayte le, ‘E koonkè Tata wvú Nyo' wo bó fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvú kecii, egeε bvufee bwuw yí ye le bvucii.’³⁸ Wvuwvun nu nci wvu fwe wvú kuuke fele bonci bocii.³⁹ E wvú bii wvú le nu ke diewe wvuwe le. E wvú nu le, ‘E koonkè waa bwoo no wo koonkè ekole kuw.’⁴⁰ Mweεm mvuncciim mvú nu ê Nwa' bonci le, noo mvú nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le, leeme ε è nu yí bonci bo bofεε ban e.”

Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu waa yεε?

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ No Bofalasii to nu ε bó taashe fó, ε Jisos mum ne bife mbife mvu ê bó le,⁴² “Ben kpwaake le la ekume Mboyse wvú Nyo' to kawεε? Ben kpwaake le è nu waa yεε?” E bó tfuse ê wvú le, “E nu waa Nfon Dawe.”⁴³ E Jisos kase bife ê bó le, “No è nu waa Nfon Dawe, ε fí ghan neε ε Keyoy ke Yuule se ge ε Dawe no teje wvú le Tata wen? Dawe to nu ε jeme le,

⁴⁴ ‘Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wem le wvú eshii ê εbo kew ke εceεy e, egeen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e é wvú etome bikaa biew yí bó le.’

⁴⁵ E Dawe fen teje wvú le Tata wen, é wvú ebvuu eghan neε se no nu waa we?”⁴⁶ No Jisos jeme nen, ε wee fanε yaa nu dvú mwaan wvú etfuse fiεε ê wvú ke. E kew ten ebvubwe le, ε wee fanε yaa ke ebvuu emom lo ebife fiεε ê wvú ke.

23

E Jisos ceεyε kenyi ke bonyii bó duñci bonci noo ke Bofalasii le

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 E Jisos mum ne jeme ê kebom-bom ke bonyii le bô boom bew bo ngoo le le, 2 “Bonyii bô dunçi bonci bô Bofalasiî nu bonyii bô nu ε jo kentaw ke Museş e. 3 Fî ε mum ε no nu le, ben eyuukè fiεε ficii fi bó seņe ê ben, mum geè. Geenεn, fo ben egeè fiεε fi bó gee ke, njefo bó fewci jεεy, gee jεεy. 4 Bó nen'yi yile bvujite ε bvú fele mvunğay mvu bonyii le yike bonyii dvú, ε è yaa nu naa lo é bó kebεε emom keelaw ke naa lo kpwan εbo keefice bó ke. 5 Mwεεm mvú bó gee mvunciim nu ke keege le bonyii eyenè bó le. Mvunƙuw mvubole mvu N'wa' Nyo' le nu naa mvú kukene. * E mvunjεεnƙen mvu ngem ndvú yibo le nu naa mvú dewkene. 6 Bó ké gene fô nƙaw e no koonƙe keeshii ke ε è nu fô bonyii ewvumte bó, ké gen yéw bunle le no koonƙe ke keeshii ε è nu yî hintaw bi fwe le. 7 Bó ké no koonƙe ten keelene ê way ε bonyii gayte bó le, bvuu koonƙe le bonyii etenè bó le Bolabay. 8 Geenεn, fo wee ebenè ε bonyii teņe wvú le Labay ke, njefo ben ƙeņke Wee N'yεεyi ke mwaan maan, ε ben bocii nu boom bo bwee wan e. 9 Fo ben etenè wee mvu yî nshε le fεn le è nu icee wene ke, njefo ben ƙeņke Icee wene mwaan wvú nu fowe. 10 Fo wee ebenè ε bó teņe wvú le Cee Ekole ke, njefo Cee Ekole wene nu ke mwaan wvú è nu Klistu. 11 Wee wvu baay ê ben εntelen ƙeņke keenu wee wvú lemte lo ben e. 12 Naa yεε wvú bensee ekole kew, nu ε Nyo' nu ke eshike lo wvú, ε naa yεε wvú shiwse ekole kew, nu ε Nyo' nu ke ebense lo wvú.

E Jisos tooshε bonyii bô dunçi bonci bô Bofalasiî

(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52;

20:47)

13 Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bô dunçi bonci noo ben Bofalasiî. Ben nu bonyii bô jemyi jεεy, gee jεεy! Ben leeme ejise jo bonyii banƙi je yî leyte bvunfon bvu fowe le. Ke ben koonƙe keeley bvú le ke, ε bvuu ε no baanƙe je fo bonyii bô koonƙe keeley e.

[14 Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bô dunçi bonci noo ben Bofalasiî. Ben looci shiwse lo bokε' bo bonƙfu le, gee dibunle di dewkene keeduunƙe ye. Ben ekeè le wene ngεw nu ke efo lo.] † 15 Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bô dunçi bonci noo ben Bofalasiî. Ben nu bonyii bô jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nen'yi len won tfuu bvuu lente jóo yi baay baay ke le ben gomte wee mwaan wvú ebanƙe etu wee wene mbee. E wvú ké tu wase wee wene mbee, ε ben kase ge ε fiew mεse fo lo, ε wvú no nu wase wee nguy wvu baay ke diewe ben e.

16 Ngεw wvu baay nu wene. Ben nu binfefe duu le ben dunçi je ê bonyii! Ben nu bonyii bô duu le, ‘E wee jeme fiεε, ε kan diee di yew ncese le, tu ke è nu fiεε ke. Geenεn, é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di ketwaa ke bigew e kè yεle ke yew ncese le, tu wvú ƙeņke keege no wvú jeme ε kan.’ 17 Binfefe bin! Ben nu biyun! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? E baay kuuke ketwaa ke bigew e kè yεle, nuu yew ncese yî gee ε ketwaa kedvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? 18 Ben jemyi ten le, ‘E wee jeme fiεε ε kan diee di ketan ke ncese le, tu ke è nu fiεε ke. Geenεn é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di fiεε fi wee nya ncese dvú, tu wvú ƙeņke keege no wvú jeme ε kan.’ 19 Binfefe bin! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? E

23:3 Lum 2:21-23 23:5 Ksm 13:9; Dito 6:8; Ktj 5:38-39; Mat 6:1 * 23:5 Mvunƙuw mvun nu mvú bó to gεεle bonci bo Nyo' le bomew jó, jiise yî monshim bô nƙeņƙe e. 23:8 Jon 13:13 23:11 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26 23:12 Mben 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14 † 23:14 Ke bonƙwa' bo hoyvuum bomew bô bó to yawεε san diew Nyo' jó ƙeņke kencim kin ke. 23:16 5:34-37 23:16 15:14 23:18 Ksm 29:37

baay nnya yidvu kuuke, nuu ketan̄ ke ncese le kè gee ε nnya yidvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? ²⁰ Fiεε fi nu, nu le é wee kan diee di ketan̄ ke ncese le, tu wvú kan nonen ε kan noo mwεem mvunciim mvu yí dvú le. ²¹ E wee kan diee di yew ncese le, tu wvú kan nonen ε kan noo Nyo' wvú cee dvú. ²² E wee kan won̄ wvu we, tu wvú kan ε è nu kawla Nyo' noo wvú wvú Nyo' wvú shiile yí dvú le.

²³ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεey, gee jεey! Ben ké no nyaa keba kemwaan̄ é Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yicii yí ben keeke naa noo mwεem jεey jεey mvù ben keeke gεele é mbáse le le yí eshumte, geenen laan̄ke fiεε fi jite fi nci jemyi ekumε fi le ben egeè, fi è nu keegeε mwεem lan̄ fò bonyii le, camte shen fò bonyii le noo keelese fitele yí Nyo' le. Ben be kan̄ke keegeè mwεem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke. ²⁴ Binfele bi duñci je é bonyii! Ben kun̄yi yeεguu bvuae é mbvuum e, geenen kaa miu nyam yi baay eshem! †

²⁵ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεey, gee jεey! Ben cuke mvun̄kom bò shúw ye le, geenen ε mwεem mvù nu ε yin̄sen jó nu mvù ben loci é bonyii noo mvù ben yeεle ejise dvú. ²⁶ Binfele bi Bofalasii le, ben eyaw ecukε mvun̄kom bò shúw ente, wvu le mvú emum eyuule tan̄ ye le.

²⁷ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεey, gee jεey! Ben nu diεwε jém yí bó nu ε seyse ε yefe yí ε no baa yen'yi ejise jee, geenen ε ente jodvu nu ε jó ε yin̄sen bò bikufe bi bin̄kpwe

bi bonyii le noo mwεem mvunciim mvu nyene. ²⁸ E nu ke lan̄lan̄ no ben yen'yi ejise le ben nu bonyii bo teytey, geenen ε ente nu ε ben ε yin̄sen bò kenleεma noo gee di befe.

(Luk 11:47-51)

²⁹ Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò duñci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεey, gee jεey! Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le, feele tan̄ jém bonyii bò to kan̄ke nce wvu teytey seyse ε yí jee. ³⁰ Ben gee nonen gayte le, 'E bese to bee nu wase dvú kefew ke bo'iceε bosese le, tu bese to baa leem fisese fò fiεε fi bó to gee keeyuwyi bonyii bo ntum Nyo' le ke.' ³¹ Ben jemyi nonen, jemyi ε è nu ekumε bikuu binen mum tomte bò dew yene le ben nu naa boom bo bonyii bò to yuwyeε bonyii bo ntum Nyo' le. ³² Ben emum egen lo fwe emese lemme di bo'iceε bonen to kεweε! ³³ Yó yin! Eηgokε ke yó le kin! Ben kpwaake le ben nu ke enu se bó ε lese ben ηguy wvu baay e?

³⁴ No fi nu nonen, me ε mum ε no ntumte bonyii bo ntum Nyo' le fò ben e noo bonyii bo bvufee le bò bonyii bò duñci bonci. Ben nu ke eyuwye bomew, etawye bomew yí bintam e, etam bomew yéw yene bunle le, ebone bikaa é bomew ejim bilaante bicii bi bó gene bí le. ³⁵ Ben nu ke egeè nonen wvu le ελεme ke bonyii bocii bò to cee nce wvu teytey yí nshε le bò bó yuwyeε enù fò ben efa. Eλεme kin nu ke enù fò ben efa ε kεw yí ke Abel wvù bó yue se wvú kan̄ke jay e, ε to ε buy yí ke Sakalia wvù waa Belekaya wvù ben to yue entelan̄ jo yew ncese bò ketan̄ ke ncese le. ³⁶ E me ensee é ben keceey le, lon mwεem mvun mvunciim nu ke ekoo eηgokε ke keseen kin."

23:21 1Bfn 8:13   **23:23** Lεw 27:30; May 6:8; Luk 18:12   **23:24** 15:14   † **23:24** Nyam yi baay yin nu é diεw bala le le, «camel».   **23:25** Mak 7:4   **23:26** Jon 9:40   **23:28** Luk 16:15
23:30 5:12; Lem 7:52   **23:33** 3:7   **23:34** 1Tes 2:15   **23:35** Ken̄ 4:8-10

*Ɛ Jisos bɛm bonyii bo Jelusalem
(Luk 13:34-35)*

³⁷No Jisos jeme nɛn, mum bɛm lɛ, “Ɛbɛɛy Jelusalem! Ɛbɛɛy Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bò Nyo' tumte fô wo le bô eta! Ɛ nu wase bokan bomɛɛ no me mom keembaanɛ boom buw kɛ diɛwɛ no bweeshie kɛ baanɛ boom bew kfukɛ ê bibɛ biew e, wo ɛ fan? ³⁸Taa eyɛn, bó nu ɛ lan wase yew yo, ɛ yí nu etu binffuy. ³⁹Me nsenje lo ê wo lɛ kɛ wo bɛɛ ke ebvuu eyɛn me le kɛ, eɛn ebuy kefew kè wo ke egay lɛ, ‘Nyo’ nu ɛ lan kembonɛn yí wee wvù too ê diee di Tata Nyo' le.’”

24

Ɛ Jisos see lɛ bó nu ke ebvuw yew ncese

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

¹Ɛ Jisos ke buy yew ncese le, ke dioo ɛne, ɛ boom bew bo ngoo le bence to mbew ye le no duŋci yéw yi fô yew ncese le ê wvù. ²Geenɛn, ɛ Jisos jeme ê bó lɛ, “Ben yɛne yéw yin e? Ɛ me ensee ê ben keɛɛy lɛ kɛ tɛ dimwaan nu ke eshɛɛ yí dimew e se bó ɛ base fokuse kɛ.”

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³Ɛ Jisos ke dioo ɛn ben shii yí Kum Bite bi Olif e, ɛ boom bew bo ngoo le bence to ɛbonebon fô wvù le bife lɛ, “Kɛ see ê bese kefew kè fiɛɛ fidvu fin nu ke ekooy, noo nciise wvù nu ke edunɛɛ kefew kè wo nu ke ekase eto noo lɛ wonj kaa wase?” ⁴Ɛ Jisos tfuse ê bó lɛ, “Ben eyɛnè fo wee ke elɛɛ ben é ben ejay je. ⁵Ben ekeè lɛ bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tɛɛke fojise, ɛ wee duu lɛ è nu wen wvù Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ. Ɛ bó dioo gee nonɛn emum elɛɛle bonyii nteen ɛ bó jayte je. ⁶Ben nu ke eyuuke lɛ bó tumte jem, bvuu yuuke ten bosaaka lɛ jem nu enu. Fo ben ke dioo eyuuke

nonɛn, ɛ finteem no buyte ben kɛ. Mvumvun nu mwɛɛm mvù kɛnke keeke ekooy. Geenɛn ɛ mvù yaa mum duŋci lɛ wonj kaa wase kɛ. ⁷Ketum nu ke etumte jem bó kemew, ɛ nfon mvu tumte jem bó wvumvu. Jej nu ke ekoole, ɛ nshe shiike mondvuum e mondvuum e. ⁸Ɛ mvumvun mvunciim bɛɛ kɛ lo mvun'yanj kɛ diɛwɛ seke kpwoon ɛ kɛw lume.

⁹Bonyii nu ke enya ben é bó enyɛwle bó ben, eyuwyɛ ben. Bitum bicii nu ke ebane ben nje diee diem. ¹⁰Nonɛn é bonyii nteen emum etfuw bikaa ê me ejim, banene, geese bikuu bibole. ¹¹Ɛ bonyii nteen bò mbiayte lɛ è tum Nyo' bó nu ke ebuynɛn emum elɛɛle bonyii nteen. ¹²No kebefɛ nu ke eduule kɛ ɛne lo fwe, nu ɛ fí nu ke ege é kɛnkonɛn ke bonyii le nteen emum ewɛɛ. ¹³Geenɛn, wee wvù nu ke ekuu shém eɛn ebuy fokemese nu wvù nu ke eboy. ¹⁴Ɛ bó kɛnke ke keeke efewɛɛ saaka wvù jee wvun wvu ekumɛ bvunfon bvú Nyo' le eɛn ebuy yí ekole ke nshe le kecii é bitum bicii eyuw, nonɛn é wonj se keeke eka.

N'yɛɛyi ekumɛ kefew ke ngɛw wvu baay e

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵Nonɛn seke ben ɛ yɛn ɛ ke maante ke fiɛɛ le kè nulo ejinj bvuudvuu kè wee ntum Nyo' wvù Dania to jemɛɛ ekumɛ kí, ɛ kí leeme wase yew ncese le, (wee wvù taanɛ njwa' wvun eyuw fin ntay), ¹⁶ɛ bonyii bò nu Judea mum fɛɛ ben yí dikum e. ¹⁷Fo wee wvù nu é yew we dioo ɛ shii bvuu ley keeji fiɛɛ fi nu yew kɛ. ¹⁸Fo wvù nu wɛne ebvuu ekfulɛ lɛ wen eɛn ejo ndvu ye yi bulɛɛn kɛ. ¹⁹Ngɛw wvu baay ɛdiuw yoya le nu ke enu wvu bokɛnɛ bò nu bó difue, noo bò yamsee boom e.

20 Ben ebunleè le fo kenlewte kin ke enu e è nu kefew ke nffum e, kenεε diuu di mbam e ke, 21 njefo ηγεω wvu baay nu ke enu kefew kekiε le, ε kfuu wvuwe ηγεω ke baa yuu nu wase ε κew no woj to κewεε ε to ε buy keseen e, ε ke kfuu wvuwe beε ke ebvuu eyuu enu dvú ke. 22 E Nyo' to baa fafe εdiuw ε ηγεω wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaan bee ke eboy ke. Geenen Nyo' nu ε fafe εdiuw yodvu nje bonyii bew bò wvú nu ε caw. 23 E nu ke edioo enu sekekiε wee é jeme ê ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvú Nyo' to kawεε wvun fen!' Kenεε le, 'Wvuwe fofe!' Fo ben ebee ke. 24 Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bò Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwεem mvú temyi mvú dujci mvungay mvubole, egee ten mwεem mvu diuw wvú yumεen e wvu le bó elεε bonyii é bó ejay je, leε naa noo bonyii bò Nyo' nu ε caw, fen é je nu dvú. 25 Ben eyeke eyuw, me nu ε nsee wase mwεem mvun ê ben é mvú se keeke ekooyi. 26 Nonen, é bonyii ne ε no gayte ê ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvú Nyo' to kawεε we ηkpwaante,' fo ben egen jó ke. Kenεε le, 'Ben etaa eyen, wvuwe yew ente,' fo ben ebee bó le ke. 27 Ben ekeè le no jan ké lawte we ê keba ke diuu sane le, ba gen buy jò diuu seeyi, nu ke lenlen no nto wee wvú diee nu Waawee nu ke enu. 28 'Naa fee fò kenkpwe ke fiε le nu, nu ke fó fò bonjuluη nu etaashi.'

Ekume no jisos nu ke eto

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 Kan mwaan seke kefew ke ηγεω wvu baay wvun e ε to wase ε fey, é diuu ne esεε ejime, kpwee

saa ebvuu ebaa ke, é jón enε fowe egbweken, é mwεem mvu fowe mvunciim mvú kenke mvungay eshiike. 30 E nciise wee wvú diee nu Waawee emum ebuynen yí ebule le. E bitum bicii bi yí nshε le emum ekew effule lo bò kpwe. Bonyii nu ke eyen no wee wvú diee nu Waawee shiile too ê kembεw e fowe bò mvungay noo bvukuke bvu baay. 31 Son yí baay nu ke edioo ε jeme foweewe, é wvú emum eciinse bonceendaa bew é bó egen εbuw ε woj yo εna le noo fowe, ebaance bonyii bew bò wvú nu ε caw.

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 Ben eyeyi fiε yí kenjvum e. Tíew ye ké boci, é bibε ekew etεeke yí dvú le, é ben mum kiεε le ekfuη kumene wase. 33 E nu ke lenlen no ben nu ke edioo ε yen mwεem mvun e mvunciim, é ben emum ekiεε le wvú nu wase nceencee naa wase ê yew fwese. 34 E me ensee ê ben kecey le ke ηngoke ke keseen kin nu ke eka se mwεem mvun mvunciim ε kooy wase ke. 35 Ebule bò nshε nu ke eka, geenen ke diew yem nu ke eyuu eshiw ke.

Ke wee nu dvú wvú kee diuu di jisos nu ke eto ke

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 Ke wee nu dvú wvú kee diuu didvu kenεε kefew ke. Ke naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kenεε Waa Nyo' kee ten ke. E kee ke Nyo' Ice wvú emben. 37 Ke lenlen no fi to nu kefew ke Noa' le nu ke no fi nu ke enu seke wee wvú diee nu Waawee kaase too. 38 E to nu ε joo baa yinzen wase yí ekole ke nshε le, ε bonyii nu fibole diekene bvuu wukene, ε bokεε bò bolemse taashi bvujen, ε bonyii nyaa boom ε bolemse taashi bvujen bò bó, ke

gen buy diuu di Noa' to leyεε ê nguwa e, ³⁹ ε bonyii bodvu yaa kee fiεε fi nu ekooy ke, gen buy seke joo to yinjenεε yî nshε le, kuu bó bocii gen dvú. É nu ke lenjen no fi nu ke enu diuu di wee wvú diee nu Waawee nu ke eto le. ⁴⁰ Bolemsε bofεε nu ke enu wεne, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴¹ É bokεne bofεε nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴² Nonen, ben emum eceyte njefo ke ben kee diuu di Tata wene nu ke eto ke. ⁴³ Ben ekeê le é cee yew kee kefew kè coon nu ke eto entan, é wvú eceyte, wvú saa ke ecine é bó eto engoy yew ye ke. ⁴⁴ Fí ε mum ε no nu le, ben ten kenke keeceyte njefo wee wvú diee nu Waawee nu ke eto é kefew kè ben yaa kee ke le.

N'yeyi ekume waa lemme wvu keceey noo wvú yaa nu ke wvu keceey (Luk 12:41-48)

⁴⁵ Waa lemme wvú nu wvu keceey bvuu kenke bvufee nu wvú la? Ke è nu wvuε wvú cee ekole we nu ε geε wvú le wvú etaalé fô yew ye le, le kefew ke edioo ε kocen, ε wvú nya mwεem mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? ⁴⁶ Njon wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuε wvú cee ekole we nu ke edioo etoo eyen ε wvú gee lemme lenjen no wvú bee kegee. ⁴⁷ É me ensee é ben keceey le cee ekole we nu ke ebense wvú é wvú etaale fô mwεem mwew e mvunciim. ⁴⁸ Geenε é waa lemme wvudvu ne ε no nu wvú kenke kenje kè befe, ε jeme é ekole kew le, 'Ke cee ekole wem nu ke eyanjen ekase eto ke', ⁴⁹ ε mum ε kew ε no suunke boom bo lemme le bomew bò bó lemte, diekene bvuu wukene bó bonyii bò wuwte mbvuum, ⁵⁰ tu cee ekole we nu ke ene esese ebuynen diuu dimew di wvú yaa be kpwaake le noo é kefew kè wvú yaa be kee le ke. ⁵¹ Wvú nu ke edioo ε buynen

nonen, emum enya nguwa é waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egen enu ngoo bonyii bó jemiy jεεy, gee jεεy e, ε è nu fó fó bonyii nu ke ebeele ngeci bigew."

25

Ngan ekume ngón bokene bomew yuufe

¹ "É nulo é bó emum efewsen bvunfon bvú fowe bó ngón bokene bomew yuufe bò to joe bin'yese bibole, buy keegen efiisen cee bvujen mvu. ² Bó to nu nonen ε bo botin nu biyun, ε bo botin feefene. ³ Fí nu le bò to nu biyun to dioo jo bin'yese bibole fanε yaa jo mεem momew ke, ⁴ geenε ε bò to feefene jo bibole bin'yese jo mεem momew mbew yî dvú le. ⁵ É bó gen no ceyte cee bvujen wvudvu, ε wvú no dvuyte keeto, ε nyii mum ne no yeke bó, ε bó mum lefe. ⁶ É è ke no nu entan entelen, ε bó ne yuw ε wee wvule le, 'Eeeee, ben etaa eyen, cee bvujen wvun εεε! Ben ebuy eto efiisen wvú leεε.' ⁷ É ngón bokene ba bocii mum ja we bense bin'yese bibole. ⁸ É ngón bokene bò to nu biyun ba gay é bò to feefene ba le, 'Ben enya ke bese bó mεem monen momew. Bin'yese bisese shiile wa lo.' ⁹ Geenε ε bò to feefene ba tfuse le, 'Ke è nelo é mó ekocen fô beene le bocii ke. Ben egen ε è nu fô bonyii bó geese le, eguy monen.' ¹⁰ No bó to gene keeguy, ε cee bvujen mum shεε fεse. É ba bò to nu ε seyse wase ye ε no ceyte, mum gen ley bó wvú yew nkaw bvujen e, ε bó mum faa kembun. ¹¹ Ejim jodvu ε ngón bokene bomew ba bò to genεε keeguy mεem fεse, leem é yew fwese no gayte le, 'Cee ekole, cee ekole, yene kembun é bese eley.' ¹² Geenε, ε wvú tfuse é bó le, 'É me ensee é ben keceey le ke me nkee ben ke.' ¹³ Fí ε mum ε no nu le, ben

eseyse ye, eceytè, njefo ke ben yaa kee diuu kenεε kefew kè me nu ηke enjkase nto ke.

Ngan ekumε boom bo lemme le botete

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Kefew kedvu nu ε fi nu ke enu diεwe wee mvu wvù to nu keegen ghane, tee boom bew bo lemme le gεε kpawaw we can yibole. ¹⁵ Wvù to nu ε nya mvu waa lemme bikele bi bigew e bitin, nya mvu bikele bifεε, nya mvu ekεle ke bigew e kemwaan. Wvù to nyaa ke bii no mvunγay mvu wee le nu. No wvù nyae nonen, mum laa ghane diεw. ¹⁶ ε waa lemme wvù to fiε bikele bi bigew e bitin mum gen lo kan mwaan ge way dvù, die sεw bikele bitin. ¹⁷ ε wvù to fiε bikele bifεε ge ten way, die sεw bikele bifεε. ¹⁸ Geenεn, ε waa lemme wvù to fiε ekεle kemwaan wε, gen fiew cim fokuse nyile bigew bi cee ekole we le bidvu fò.

¹⁹ ε cee ekole boom bo lemme le bodvu ke laa ghane diε, gen ce jó baay. ε wvù ke dioo kase to, mum tee boom bew bo lemme le le bó ekpwanşen mwεεm. ²⁰ ε waa lemme wvù to fiε bikele bi bigew e bitin mum to wase bó bikele yuufe, gay le, 'Cee ekole, wo to nya me bikele bi bigew e bitin, taa eyen me nu ε nshεε ε ηge way dvù, ε ηkeηke bimew bikele bitin ê we jodvu.' ²¹ ε cee ekole we gay ê wvù le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fò fiεε fi caan e ntaγ. Nonen, me nu enjεε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fò fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvuu cee ekole wo le.' ²² ε waa lemme wvù biew bigew to nu bikele bifεε to ten, gay le, 'Cee ekole, wo to nya me bikele bi bigew e bifεε. Taa eyen, me nu ε nshεε ε ηge way dvù, ε ηkeηke bimew bikele bi bigew e

bifεε ê we jodvu.' ²³ ε cee ekole we gay ê wvù le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fò fiεε fi caan e. Nonen, me nu enjεε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fò fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvuu cee ekole wo le.' ²⁴ ε waa lemme wvumvu wε wvù to fiε ekεle ke bigew e kemwaan to ten, gay le, 'Cee ekole, me ηkee le wo nu wee wvù temyi ejim. Wo ké no gbweci ε wo baa jewe ke, baanci εgin ε wo baa le ke. ²⁵ Nonen me nse ε mum ε nfan ε ηgen ε nyile bigew biuw fokuse. Taa eyen, bigew biuw bin, jice.' ²⁶ ε cee ekole we tfuse ê wvù le, 'Wo nu waa lemme wvù befe, nu kenkpwen! Wo se kee le me ηké no ηgbweci ε me mbaa njewe ke, mbaanci εgin ε mbaa nle ke. ²⁷ No wo se kee nonen, tu wo se bee egeε bigew biem ntfu wvu le seke me ε ηkase enfi bigew biem bidvu bó sεw ê we jodvu.' ²⁸ No wvù gay nonen, mum gay le bó efi ekεle ke bigew e kedvu ê wvù, enya ê wvù keηke bikele bi bigew e yuufe. ²⁹ Le bó ekeè le wee wvù keηke nu ε bó nu ke ebise é wvù ekeηke nteen. Geenεn ε wee wvù baa keηke, nu ε naa fi caan fi wvù keηke nu ε bó nu ke efi lo ê wvù. ³⁰ No wvù gay nonen mum gay le, 'Ben etfume kenεε ke waa lemme le kin ê ejjwe le ekfun, fò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.'

N'yeeyi ekumε nsaw wvu fokemese

³¹ ε nu ke edioo enu kefew kè wee wvù diee nu Waawee kaase too ê bvukuke bwew e, ε wvù too bó bonceendaa bo Nyo' le bocii, é wvù emum eshii yî kawla we bvukuke le. ³² Bitum bicii bi yî ekole ke nshe le nu ke ebaancε ê wvù fwe, é wvù emum egaw bó diεwe no wee nceγ ké gaw njée bvuse ê hie tewe le. ³³ Wvù nu ke egeε njée εbo eceey,

geε bíe tewe ebo eηkoηko. ³⁴ Wvú wvù Nfon nu ke emum egay ê ba bô nu ebo eεεey le, ‘Bonyii bô Icεm nu ε lanη kembonen yî bó le, ben eto ekeηke bvudvuu ente jo bvunfon bvù wvù to seysεε fô ben e ε kew no bó to bomεε won, ³⁵ njefo jeη to yuu me, ε ben nya me bô mwεεm mvudien. Kendonη to yumte me, ε ben nya me bô fiεε ε me η'wu. Me nto nu tolo, ε ben fiisen me. ³⁶ Me nto nu kenyi kencimte, ε ben jise ndvu yî yεm e. Me nto ncεmte ε ben to gay me le. Me nto nu yew ncaw e, ε ben to gay me le.’ ³⁷ Wvù nu ke edioo ε gay nonεn, é bonyii bo teyey bodvu emum ebife ê wvù le, ‘Tata, è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε jeη yuu wo, ε bese nya mwεεm mvudien ê wo, kenεε seke la wvù kendonη to yumte wo ε bese nya fiεε ε wo wu? ³⁸ E nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε wo nu tolo, ε bese fiisen wo, kenεε kenyi kencimte, ε bese jise ndvu yî yo le? ³⁹ E è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε wo cεmte kenεε nu yew ncaw e, ε bese to gay wo le?’ ⁴⁰ Nfon nu ke emum etfuse ê bó le, ‘E me ensee ê ben kecεεy le no ben to geε mwεεm mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to ge ε è nu fô me le.’ ⁴¹ Nonεn, wvù nu ke emum egay ê ba bô nu ebo eηkoηko le, ‘Ben bô lon nu ε koo, ben enε lo ê me ejise, egen eley ηguy wvù mεy lo wvù bó to seysεε fô dεwle bô bonceendaa bew e, ⁴² njefo jeη to yuu me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε fidien ke. Kendonη to yumte me, ε ben fanε yaa enya me bô fiεε é me en'wu ke. ⁴³ Me nto nu tolo, ε ben fanε yaa efiisen me ke. Me nto nu kenyi kencimte, ε ben fanε yaa ejise ndvu yî yεm e ke. Me nto ncεmte, mbvuu no nu yew ncaw e, ε ben fanε yaa

eto egay me le ke.’ ⁴⁴ Bó ten nu ke emum bife ê wvù le, ‘Tata, è nu seke la wvù bese to yεnεε wo le ε jeη yuu wo, kenεε ε kendonη yumte wo, kenεε ε wo nu tolo, kenεε kenyi kencimte, kenεε cεmte, kenεε yew ncaw e, ε bese fanε yaa efi wo ke?’ ⁴⁵ Wvù nu ke emum etfuse ê bó le, ‘E me ensee ê ben kecεεy le, no ben to baa ege mwεεm mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to baa ege ε è nu fô me le ke.’ ⁴⁶ Boba bonyii nu ke emum egen eley ηgεw wvù mεy lo le. Geenεn, é ba bô nu teyey egen eley fibole ε è nu nshii wvù mεy lo le.”

26

Ε bó kaa mvunanj ê Jisos ejim

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ E Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, gay ê boom bew bo ηgoo le le, ² “Ben ekeè le è shεete wase εdiuw εfaa, é emum enu Nkaw Danεfey, ε bó nu ke emum enya wee wvù diee nu Waawee can bonyii le é bó eta yî kentam e.” ³ Ke kefew kedvu le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonη mum gen baance ye ê ntow Kayfas wvù to nu ekole ke bocee ncese le, ⁴ mum cu ntaη no bó nu ke ewεentεn se koo Jisos, eyu. ⁵ E bó dioo cu nonεn, gay le, “Fo beene emom fiεε fin kefew ke Nkaw e ke, njefo é beene mom lo, é fi eto bô diuw ê bonyii entelerη.”

Ε kpwoon mvu yefe Jisos bô nfley wvù shfuunηkene Betani

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ E Jisos ke no nu ntεw wvù Betani le, yew dvu Semon wvù wee ntun wvu baay. ⁷ E bó ke shii no diekene, ε kpwoon mvu ne ley bô fikaa fimew ε bó kene bô te,* ε è

25:35 Yεsa 58:7   **25:40** Bηgn 19:17; Mat 10:40, 42; 12:50; 28:10   **25:41** Jut 7; Mwm 20:10, 15   **25:46** Dan 12:2; Jon 5:29; Jem 2:13   **26:1** 7:28   **26:2** 16:21   **26:4** 21:46   **26:6** Luk 7:37-38   * **26:7** Fikaa fin nu ε bó to kene bô te di bó teηe «alabaster».

nu fi nfiey mvu wvù shfuun̄kene le, ε wvù lumte naa baay, mum fuce yì ekole ke Jisos e. ⁸ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yèn nonen ε fiεε fidvu ton'yε lo bó. Ε bó gay le, “Wvù nyεw bô nfiey wvun nen nje la? ⁹ Bó be nelo egese nfiey wvun bigew nteen, enya bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le.” ¹⁰ Geenen, ε Jisos kίε ηkpawawε wvubo, gay ê bó le, “Ben nyaa ηγεw ê kpwoon wvun nje la? Wvù nu ε ge ε è nu fiεε fi jee fô me le. ¹¹ Ben ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bó sekecii, geenε ke me nu ηke enu beene sekecii ke. ¹² Wvù fuci nfiey wvun yì yem e nen seysee lo me no bó nu ke edwey me. ¹³ Ε me ensee ê ben keceey le naa fee fô bó nu ke efewci saaka wvù jee wvun yì ekole ke nshε le kecii nu ε fiεε fi kpwoon wvun ge nu ε bó nu ke esenje ten, keekumyi wvù.”

*Ε Judas gese Jisos
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

¹⁴ Ε wee mvu ηgoo boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofee wvù bó to tenε le Judas Iskaliot mum ne gen fô bocee ncese bo baay baay, ¹⁵ bife ê bó le, “Ε me nya Jisos can yene le, ε ben enya la ê me?” Ε bó mum tan bigew mbaanshe bì bó kene bô ketwaa kè baa, nya ê wvù. ¹⁶ Ε κew sekekie le, ε wvù mum κew no gomte je yì wvù nu enya Jisos jó can yibole.

Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le die Nkaw Danefey

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Ε è ke dioo nu diuu di fwe di Nkaw Bleeð wvù bó baa gee Fin-tun̄leen jó, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e to fô wvù le, bife ê wvù le, “Wo gomte le bese egen eseyse fô wo nu edie Nkaw Danefey ε è nu fee?” ¹⁸ Ε wvù tfuse ê bó le, “Ben

egen elaante, eyen key e, egay ê wvù le, ‘Wee N'yεeyi gayte le kefew kewene nu ε kocen wase. Wen nu edie le Nkaw Danefey bô boom bowene bo ηgoo le ε è nu ê wvù yew.’” ¹⁹ Ε boom bo ηgoo le bodvu gen ge ke no Jisos be gay ê bó, mum seyse mwεem mvudien mvu Nkaw Danefey e dvù. ²⁰ Ε è ke no nu ekiεguu, ε wvù shii bô boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofee keediekene. ²¹ Ε bó dioo diekene, ε wvù ne gay ê bó le, “Ε me ensee ê ben keceey le, wee mvu ben e nu egese me.” ²² No wvù gay nonen, ε boom bew bo ηgoo le ne no nu yii yii baay, mum κew no biwci ê wvù mwaan̄ mwaan̄ le, “Ε nu me le Tata?” ²³ Ε wvù tfuse ê bó le, “Wee wvù nu egese me nu wvù nu ε lese εbo ê shuw e bee wvù. ²⁴ Wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to san̄ε ekume wvù. Geenen, ηγεw wvu baay nu fô wee wvù gese wee wvù diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwee wee le baay fen é bó to baa eboo wvù ke.” ²⁵ Ε Judas wvù to nu keegese Jisos bife ten ê wvù le, “Ε nu me le Wee N'yεeyi?” Ε Jisos gay ê wvù le, “Wo nu ε jeme bô diuw wo.”

*Ε Jisos bô boom bew die ntaashe
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20;
1Kol 11:23-25)*

²⁶ No bó to diekene, ε Jisos ne jo bleeð, nya keyoone ê Nyo', mum guushe nya ê boom bew bo ηgoo le gay le, “Ben eko edie, fin nu ye yem.” ²⁷ Ε wvù mum jo ten fiko, nya keyoone ê Nyo' mum nya fiko fidvu ê bó gay le, “Ben ewu bocii. ²⁸ Fin nu elemε kem kè Nyo' gbwo mon̄kan dvù kí ε buy nje wee nteen, wvu le wvù eleεshε bibefe bibole. ²⁹ Ε me ensee ê ben le ke me mbεε ηke embvuu en̄'wu mbvuum mo twen̄ kete kè lane le man ε κew keseen e, ε gen ε buy diuu di me nu ηke en̄'wu

mó monfem beene ente jo bvunfon bvú Icém e ké.”³⁰ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke mèse, yem ñkiee mbense, mum buy ben gen yí Kum Bite bi Olif e.

E Jisos gay le Bitá nu ke ema wen
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34;
Jon 13:36-38)

³¹ No Jisos bô boom bew bo ngoo le to gene, ε wvú nε gay ê bó le, “Entañ jo eben nu ε ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ejim nje fiεε fi nu ke ekooy bô me. E nu no bó nu ε san ε Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu ncey njée é ngoo njée esaan ken.’”³² Geenεn, seke Nyo' ε bvuse me yí kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.”³³ E Bitá mum gay lo fiew ê wvú le, “E bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ejim nje fiεε fi nu ke ekooy bô wo, tu ké è nulo é me ñke en'yu entfuw bikaa ê wo ejim ké.”³⁴ E Jisos gay ê wvú le, “E me ensee ê wo kecey le entañ jo eben jan, nu ε nyimshie nu ke enu le yí eton, ε wo ε ma wase me bokan botete.”³⁵ E Bitá gay ê wvú le, “E è cim nu naa le me nu enkpwe lo bee wo, tu ké è nulo é me en'yu ma wo ké.” No wvú gay nonεn, ε boom bo ngoo le bo Jisos e bomew ba bocii gay ké ten nonεn.

E Jisos bunle Geεmane
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke gen ley fô weε ketaañ wvumew e, ε bó teñe le Geεmane, ε Jisos gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ben eshii fεn é me en'wawce eceñ nene embunle.”³⁷ E wvú jo Bitá bô boom bo Sebεdee le bo bofεε, ε bó bó gen. E wvú kéw no nu yii yii, ε fitele fiew buuke.³⁸ E wvú mum gay ê bó le, “Fitele fien nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshεε fεn é beene eceyte.”³⁹ No wvú gay

nonεn, mum bence gen fwe caan, gbwe tum bvushiw fokue mum bunle le, “Icém, é je nu dvú yì è nulo é wo ege é fiko fi ñgew e fin efey se me ε ñ'wu, é wo ge. Geenεn, fo wo ege no è shieele me ké, gee no è shieele wo.”⁴⁰ E wvú ke nε kase tu jim fô boom bew bo ngoo le, yen ε bó leete. E wvú bife ê Bitá le, “Fí nu le ké è nulo é ben eshii we ebuy ntam kefew mwaan e?”⁴¹ Ben enú we, bunleé fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben. E nu kecey le fitele koonke lo, geenεn ε nyam ye weeyi.”⁴² E wvú bvuu kase gen yí bokan bofεε le bunle le, “Icém, é è fεn nu le ké fiko fin nulo efey se me ε ñ'wu, é wo ge ké no wo koonke.”⁴³ E wvú dioo ekase etu jim bvuu yen ε boom bew bo ngoo le leete njefo nyii to nu é bó ejise.⁴⁴ E wvú bvuu cine bó le, kase gen bvuu bunle yí bokan e botete, bunlee jemyi ké ε è nu fiεε fi wvú be shee jemyi wase.⁴⁵ E wvú bvuu kase tu jim fô boom bew bo ngoo le gay ê bó le, “Ben fεn bεε ké leete leetene finεn e? Ben etaa eyen, kefew nu ε kocεn wase. Bó nu ε gese wase wee wvú diee nu Waawee ê bonyii bò befe.”⁴⁶ Ben enε we é beene egeñè. Ben etaa eyen, wee wvú gese me wvun ε wvú too wase.”

E bó koo Jisos

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53;
Jon 18:3-12)

⁴⁷ Kε no Jisos to bεε jemyi nonεn, ε Judas wvú to nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynεn. Wvú to too bô kebombom ke bonyii le ke baay, ε bó keñke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò saake won.⁴⁸ E to nu ε wee wvú to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay le, “Wee wvú me nu ñke engay wvú le, embam

enocce, nu wvú, é ben emum ekoo.”
 49 No bô bó toε, ε wvú mum gen lo fô Jisos e kanj mwaan gay wvú le le, “Me ngayte wo le Wee N'yεεyi.” No wvú gay nonen, mum bam wvú ηocce. 50 É Jisos gay ê wvú le, “Nsaa yem, gee lo fiεε fi wo to keege.” É bonyii ba mum gen lo fô Jisos e koo wvú, ghen. 51 É fi kooy le wee mvu wvú to nu bô Jisos to nu ε mum dvun nyo ye jem, cun kentuntun ke nfwa ekole ke bocee ncese le dvú, sum. 52 É Jisos gay ê wee wvudvu le, “Kase etfuse nyo yo jim fô bvudvuu bwew e. É keè le wee tfuu wvú cawse nyo we, nu ke ekpwe yi nyo le. 53 Wo kpwaake le ke è nulo é me engay é Icem eciinse bonceendaa bew fen kanj mwaan bontfuke le, ε bó fele ηgôo yuufe ncw fεε le? 54 Geenεn, é me nε ε nge nonen, é fi ke eghan nεε se kooy no bó sanj ê N'wa' Nyo' le le fi kenjke keenu?”

55 Sekekiε, ε Jisos mum bife ê ke-bombom kiε le, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse ke diεwe ben too keekoo ε è nu coon e? Me nse nshee no diuu nu, ε me ε nshii yew ncese le n'yεεyi bonyii se ben koo me nje la? 56 Geenεn, fifin ficii jo bvudvu keege ε fi eto ekocen ke no bonyii bo ntum Nyo' le to sanjεε.” É boom bo Jisos e bo ηgôo le bocii mum lanj wvú fó, fεε lo.

É Jisos leem yew nsaw e

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

57 É bonyii bò to koolεε Jisos mum jo wvú gen bô wvú fô Kayfas wvú cee ekole ke bocee ncese le. É bonyii bò duñci bonci bo Nyo' le bô bonyii bò saake wonj to taashε wase fó. 58 Bó to gene bô Jisos ε Bita bii lo ejim ncejole. É wvú gen buy naa lakfulεεη ekole ke bocee ncese le, mum ley gen shii bô bonyii bò to

ceyte la didvu keeyen no fi nu ke eghan eleem. 59 É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi mbiay e fi bó etey yi Jisos e wvu le bó eyu wvú. 60 Geenεn, fanε yaa kenjke fiεε ke, naa no bonyii nteen to cim too fwe bene jim nsaw mbiay. É fi ke ghan nen, ε bonyii bomew bofεε to leem fwe, 61 gay le, “Mbwe wvun se gayte le wen nulo esâw yew ncese Nyo' ekase ebom yi ediuw e eta.” 62 É ekole ke bocee ncese le mum ja we bife ê Jisos le, “Kε wo kenjke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεem mvù bonyii ban jemyi yi yo le?” 63 É Jisos mey diuw tfu. É ekole ke bocee ncese le kase gay ê wvú le, “É diee di Nyo' wvù kenjke nshii le, é wo fen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', é wo see ê bese.” 64 É Jisos tfuse le, “Fí nu no wo gay. Geenεn é me ensee ê wo le, ejim jo kefew kin nu ε ben nu ke eyen wee wvù diee nu Waawee le, ε wvú ε shii é εbo ke εεεy ke Wee wvù kenjke Mvunjay e, ke ebvuu eyen no wvù too ê kembεw e fowe.” 65 É ekole ke bocee ncese le yuw nonen, mum saayε ndvú ye le, gay le, “Wvú joo bvudvuu bvù Nyo' le. Shiee nu dvú wvù beene ebvuu egomte wee le wvù eleem fen ejeme fiεε le? Ben nu ε yuw wase no wvù joo bvudvuu bvù Nyo' le. 66 Ben ε sumten le la?” É bó tfuse le, “É nu wee wvù bó eyu lo.” 67 É bó mum kεw no cyte ncej yi bvushiw bvù Jisos e, kfune wvù bô mvunjo, suunje bô can gayte é wvú le, 68 “Wo wvù nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, ke gee kewee ntum Nyo' kuw keseen fô bese le. Ke see wee wvù sunj wo.”

É Bita ma Jisos

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62;

26:50 Kεnεε le, “Nsaa yem, wo to keege la?” 26:52 Kenj 9:6 26:55 Luk 19:47 26:56 Mat 26:31; Luk 24:46 26:61 27:40; Jon 2:19; Lem 6:14 26:63 Yesa 53:7; Mat 27:12-14; Mat 14:33; 27:40, 43; Luk 22:70 26:64 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 26:65 Ktnj 14:6; Esl 9:3; Lew 24:16; Jon 19:7 26:67 Yesa 50:6; 53:5 26:68 21:11

Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ɛ to nu ɛ Bitá ɛ shii ɛkfunj lak-fulɛɛɛj e. Ɛ wan kpwoon mvu wvù to lemte fò, nɛ to mbew ye le gay ê wvù ɛ, “Wo tɛn beɛ ben ɛ Jisos wvu Galilee wvudvu.” ⁷⁰ Geenɛn, ɛ Bitá tun fwe dvu bonyii bocii gay ɛ, “Ƙɛ me ŋkee fiɛ fi wo jemyi ɛ.” ⁷¹ Ɛ Bitá mum nɛ buy gɛn no nu diuw kebuw e. Ɛ wvumvu wan kpwoon wvù to lemte tɛn fò, yɛn wvù le, mum jeme ê bonyii bò to leemene fò ɛ, “Wee wvun beɛ bò Jisos wvu Nasalet wvudvu.” ⁷² Ɛ Bitá bvuu tun, lew lo gay ɛ, “Ƙɛ me ŋkee wee wvudvu ɛ.” ⁷³ Ɛ kefew ke dioo bvuu gɛnce caan, ɛ bonyii bò to leemene fò bence gɛn mbew Bitá le gay ê wvù ɛ, “Ƙɛɛɛy, keɛɛɛy wo nu tɛn wee mvu bó le, njefo njeme wo gene diɛwɛ wvubole.” ⁷⁴ Ɛ Bitá mum kan, tee lon yí ɛkolɛ kew e gay ɛ, “Ƙɛ me ŋkee wee wvun ɛ.” Kanj mwaan ɛ nyimshie mum toj. ⁷⁵ Ɛ Bitá kume njeme wvù Jisos be jeme ê wvù ɛ, “Nyimshie ke enu le yí eton, ɛ wo ɛ ma wase me bokanj botɛte.” Ɛ wvù nɛ fò buy ɛkfunj, beɛ kpwe baay.

27*Ɛ Judas shiim**(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-**32)*

¹ Ɛ ɛkfunj ke dioo yuule too, ɛ bo-cee ncese bo baay baay bò bonyii bò saake wonj, shii cu ntanj ɛkume Jisos keeyu wvù. ² Ɛ bó mum kay wvù, jo gɛn nya can Baylet wvù wee sa' wvu ê keba kedvu le.

³ Ɛ Judas wvù to gesɛɛ Jisos ke dioo yɛn ɛ bó nu ɛ leke ɛ bó nu eyu wvù, ɛ wvù kumɛn fitele fiew, jo bigew bi mbaanshe biɛ kase gɛn dvù keetfuse ê bocee ncese bo baay baay bò bonyii bò saake wonj. ⁴ No wvù gɛn, gay ê bó ɛ, “Me nu ɛ ŋge kebefɛ keɛngese wee ɛ wvù baa

keɛɛɛ jay ɛ.” Ɛ bó tfuse ê wvù ɛ, “Fifiɛ keɛɛɛ la keege bò bese? Ɛ kee wo fifiɛ.” ⁵ Ɛ Judas mwase bigew bidvu fokuse yew ncese le, mum buy, gɛn shiim. ⁶ Ɛ bocee ncese bo baay baay tace bigew bidvu gay ɛ, “Bin nu bigew bi ɛɛɛɛ le, ɛ nci baa beɛ ɛ bó egɛɛ bibin ntfu wvu yew ncese le ɛ.” ⁷ Ɛ bó shii cu ntanj, gɛn guy gbwen wee mvu wvù bomte nsháan dvù ɛ bó ke edweyte botolo fò. ⁸ Ɛ nu fiɛ fi bó tenje gbwen wvudvu ɛ to ɛ buy ɛben e ɛ, “Gbwen ɛɛɛɛ.” ⁹ Fí to kooy nonɛn ɛ fiɛ fi wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyɛɛ mum to kocɛn no wvù to gayɛɛ ɛ, “Bó to nu ɛ jo bigew bi mbaanshe bi è to nu kp-waw we no boom bo Islael to seysɛɛ yí ɛkolɛ kew e, ¹⁰ guy gbwen wee wvù bomte nsháan dvù, ɛ no Tata Nyo' to gayɛɛ ê me.”

Ɛ Jisos leem fwe dvu Baylet wvù wee sa' bala wvu Lum

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ No Jisos to leemɛɛ fwe dvu Baylet wvù wee sa', ɛ Baylet bife ê wvù ɛ “Ɛ nu wo wvù Nfon Bojuu le?” Ɛ Jisos tfuse ɛ, “Ɛ nu no wo gay.” ¹² Geenɛn, ɛ bocee ncese bo baay baay bò bonyii bò saake wonj ke dioo keɛ keeteyte mwɛɛm yí ye le, ɛ wvù fanɛ yaa bvuu tfuse fiɛɛ ɛ. ¹³ Ɛ Baylet mum bife ê wvù ɛ, “Ƙɛ wo yuuke kfuɛ mwɛɛm mvun mvù bó jemyi yí yo le le?” ¹⁴ Geenɛn, ɛ Jisos fanɛ yaa tfuse fiɛɛ ê wvù naa ke fimwaan ê mvù bó teyɛɛ yí ye le ɛ. Ɛ wee sa' wvudvu taa nɛn ɛ diuw yum wvù baay.

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵ Ɛ to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danɛfey e, ɛ wee sa' wvun bvuse wee mwaan yew ncaw e wvù bonyii gomte ɛ wvù ebvuse. ¹⁶ Ɛ to nu kefew kedvu le, ɛ wee

mvu nu yew ncaw e, ε bó ké no kee wa lo wvú yí gee di befē le, ε diee diew nu le Balabas. ¹⁷ Ε bonyii ke dioo to tase, ε Baylet bife ê bó le, “Ben gomte le me embvuse ε è nu yee yew ncaw e? Ben gomte le me embvuse Balabas, nuu Jisos wvú bó teje le è nu Mboyse wvú Nyo' to kawee le?” ¹⁸ Wvú to biite nonen njefo wvú to kee lo le bó to nya Jisos can wen e ε è nu njefo bó to bene kendorj bô wvú. ¹⁹ Ε keebvuu bise fó nu ε seke wvú to shiilee wase fó bó ké no saake bonsaw, ε kpwe se tum ntum fó wvú le gay le, “Fo wo ege fiεε bô wee we ke. Ε nu wee wvu tey tey. Me njemyi nen njefo εfile nu ε njinjen bô me entan eben baay ekume wvú.” ²⁰ No Baylet bifεε nonen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won beyse bonyii le bó egay le wvú ebvuse ε è nu Balabas, elese lo Jisos. ²¹ Ε wee sa' bvuu ne bife ê bó le, “Wee wvú ben gomte le me encine ente jo bonyii bo bofεε ban nu wvú la?” Ε bó tfuse le, “Balabas.” ²² Ε Baylet bvuu bife ê bó le, “Ε me ndioo ε ncine nonen, enge neε bô Jisos wvú bó teje le Klistu?” Ε bó bocii gay le, “Bó eta lo wvú yí kentam e.” ²³ Ε wvú kase bife le, “Bó eta wvú nje la? Fiεε fi befē fi wvú ge nu la?” Ε bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, “Bó eta lo wvú yí kentam e.”

²⁴ Ε Baylet ke dioo yen le ke je nu ke, le é wen lumtene bô fiεε fin, é diuw ke enε ebuy. Ε wvú fi joo, cuke can ye dvú fwe dvu kebombom ke bonyii le gay le, “Ke εbo kem nu fó kpwe wee wvun e ke. Ε kee ben dvú.” ²⁵ Ε bonyii bocii tfuse ê wvú le, “Εε, cine é εleme kew enu yí bikuu bisese le noo yí boom bosese le.” ²⁶ Ε Baylet mum bvuse Balabas no bó to gomte, gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yí kentam

e.

Ε bonyii bo nci le no sewse Jisos (Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Ε bonyii bo nci le bo wee sa' le mum jo Jisos ley dvú entow we le fó bó to teje le Bletolium, mum kum kebese ke ηgoο bonyii bo nci le kecii ε kí tase gem Jisos keεkeε. ²⁸ Ε bó baayε ndvú ye, jo ndvu bvunfon yí yeele shfuse yí ye le, ²⁹ mum lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvú εfa, mum nya ηkêw ê εbo kew ke εceey e le è nu ketoome. Ε bó mum no too ηgvuumene ê wvú fwe sewse wvú gayte le, “Bíaa kem-baan! Nfon Bojuu!” ³⁰ No bó gee nonen, no cuyte ncej yí ye le, fii ηkêw we shele wvú dvú fofa. ³¹ Ε bó ke sewse wvú nonen mese, mum baa ndvu bvunfon ye, jise wase ε è nu ndvú ye yí ye le, mum jo wvú keegen eta yí kentam e.

Ε bó ta Jisos yí kentam e

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² No bó to gene, buy nen yí wee mvu wvu ê kelaante kè Selin e ε diee diew nu le Semon. Ε bó kan wee wvun ε wvú tuu kentam ke Jisos e. ³³ Ε bó ke gen buy bvudvuu bvumew e ε bó teje le Golgota, (ε diee din nu le Ngbwow Ekole,) ³⁴ ε bó mum nya mbvuum ê wvú ε bó ε fiysen bô fiεε fimew ε fi cewcewe diewe lele le wvú ewu. Geenε ε wvú dioo mom, fan keewu. ³⁵ Ε bó mum ta wvú yí kentam e, jo ndvú ye tum kan dvú keegaw ê bikuu bibole. ³⁶ No bó ge nonen mum shii fó no ceyte wvú. ³⁷ Ε bó san ηwa' wvú dunji fiεε fi bó taε wvú yí kentam e nje fi, mum ta yí kentam e ê we jo ekole kew ε wvú nu le, “Wvun nu Jisos, Nfon Bojuu.” ³⁸ Ε bó ta ten bocooj bofεε yí bintam e bô bo Jisos, wvumvu εbo εceey, wvumvu εbo εηkojko jo

27:19 Luk 23:47   **27:20** Lem 3:13-14   **27:24** Dito 21:6-9; Mben 26:6   **27:25** Lem 5:28

27:26 20:19   **27:28** Luk 23:11   **27:29** 27:11   **27:30** 26:67   **27:35** Mben 22:18   **27:37** 27:11   **27:38** Yesa 53:12   **27:39** Mben 22:7-8; 109:25   **27:40** 26:61, 63

Jisos. ³⁹ E bonyii no fele yene Jisos e mæeke lo bikuu, baale wvú bô boncun, ⁴⁰ gayte le, “Wo wvú se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yî ediww e eta, ke fi le ekole kuw! E wo fen nu Waa Nyo', é wo shii yî kentam kie le.” ⁴¹ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duñci bonci noo bonyii bô saake wonj no sewse ten wvú gayte le, ⁴² “Wvú se fii bonyii bomew se wvú nulo efi kew ekole ñkuuñ. Ke wvú nu Nfon bonyii bo Israel. Wvú eshii le yî kentam e keseen é bese emum ebee wvú le. ⁴³ Wvú se geete ekole yî Nyo' le. E Nyo' fen koonke wvú, é wvú fi le wvú keseen no wvú se duu le wen nu Waa Nyo'.” ⁴⁴ E bocoon ba bô bó to taç yî bintam e bô bo Jisos, no baale ten wvú bô boncun ke nonen.

E Jisos kpwe

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ E diuu ke ben leke, e ekfunj ne jiim wonj tfuu gen buy didiuu ditete emvunsheen. ⁴⁶ E è ke no nu ke diewe didiuu ditete le, e Jisos ne funj foweewe le, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Fi nu le, “Nyo' wem, Nyo' wem, wo lanj me nen nje la?” ⁴⁷ E bonyii bomew bô to leeme fó dioo yuw, gay le, “Wee wvudvu tenje Elayja.” ⁴⁸ E wee mvu bó le mum lewte lo kanj mwaan jo kuca, ffum é mbvuum mo ñgbwayñgbwayi le, bon yî fite le neke le wvú ewu. ⁴⁹ Geenene e bomew bonyii gay le “Ke leem nen é beene eyen laa Elayja nu eto efi wvú le!”

⁵⁰ E Jisos bvuu wam foweewe, e keyoy kew mum buy. ⁵¹ E fi ne kooy le, ndvu yî to gawsene yew ncese ente to nu e sele entelenj kew fowe bow buy fokuse biba bifee. E nshe shiw, e eta wamken, ⁵² e jem ten yene ye e bonyii bô è to nu bo Nyo' le nteen bô to kpwekenee wase mum kase buy yî kpwe le.

27:42 27:11 27:43 Mben 22:8; Mat 26:63
Mben 69:21 27:51 Ksm 26:3; Ibu 10:19-20
21:22-23 27:63 12:40 27:64 28:13

⁵³ E Jisos ke dioo buy yî kpwe le, e bonyii bodvu ne gen é kelaante kè yuule le Jelusalem, e bonyii nteen yen bó le. ⁵⁴ E cee ekole bonyii bonci le bô bonyii bô bó to nu fó cepte Jisos ke dioo eyen no nshe shiw, bô fi ee ficii fi to kooyee, e nfan koo bó baay. E bó gay le, “Kecceey, keceey wee wvun se nu Waa Nyo'.” ⁵⁵ Bokene nteen to leeme ten fó ntamndwee taale. E bokene ban nu bô to nen'ye Galilee no bii Jisos e fici wvú. ⁵⁶ Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen noo Maalia wvú bwee jem bô Yosew, noo bwee boom bo Sebdee le.

E bó dwey Jisos

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ E è ke no nu ekiegu, e cee kp-waw mvu wvu Alimatia ne to e diee diew nu le Yosew. Wvú ten to nu wee ngoo Jisos mvu. ⁵⁸ E wvú gen yen Baylet e leke le wvú enya gvune di Jisos e è wen é wen egen edwey. Nonen e Baylet mum gay le bó egen enya é wvú. ⁵⁹ E Yosew fi gvune didvu mum kule é ndvu yî yuule le, ⁶⁰ mum gen jike é jem yi ye le e yî bee fie, e wvú to cow jem yidvu yî kemaan e, mum binse kebwee ke te le ban diuw jem yidvu dvú, mum nene. ⁶¹ Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu we to nu fó, e bó e shii mbew jem yidvu le keba keki.

E bó no cepte jem Jisos

⁶² E ekfunj buy yuu, e diuu di bó to ké no seysee mwem mvu mbam wvubole e fey wase, e bocee ncese bo baay baay bô Bofalasi gen yen Baylet e, ⁶³ gay é wvú le, “Wee wvu baay, bese kumyi fi ee fi wee mbiay we to jem ee seke wvú to bee dvú. Wvú to nu e gay le, è nu ke edioo e buy ediww eta é wen ekase ebuy yî kpwe le. ⁶⁴ No fi nu nonen, gaye é bonyii egen ecepte jem egen ebuy

27:45 Amo 8:9 27:46 Mben 22:1 27:48
27:54 14:33; 26:63; Mak 15:39 27:57 Dito

ediuw eta, njefo bese fane le è nelo é boom bew bo ngoo le ke ene egen econj gvune diew enene dvú emum esenje é bonyii le, 'Wvú nu é buy yí kpwe le.' É bó ge nonen, é yiyin mbiay yi keseen efo efey lo yi fwe." ⁶⁵ É Baylet gay é bó le, "Ben ejo bonyii bo nci le é ben é bó egen, é ben egay é bó ecéyte jem yidvu ntay no è nulo é ben ecéyte." ⁶⁶ Nonen é bó mum gen looce fen diuw jem, mum ge nciise yí te di bó to banje diuw jem dvú, mum gee bonyii bo nci le bò ecéyte. *

28

É Jisos buy yí kpwe le

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ É diuu di mbam e ke fey, é ekfunj ke no gbwekene too, é è nu diuu di fwe yí kema le, é Maalia Magdalen bó Maalia wvumvu we gen keetaa jem. ² É fí kooy le, nshe to nu é ne shiw bó mvungay, njefo nceendaa Tata to nu é shii we to binje kebwee ke te die di bó to banje diuw jem dvú mum shii yí dvú le. ³ Nceendaa wvudvu nu é bvushiw bwew to lawkene diewe jaj e, é ndvú ye baa nen bvuuu. ⁴ É bonyii bò to céyte jem ba yen wvú le fan baay, cin nen kikikiki, gbweken fokuse no jiimene diewe binjkwpe bi bonyii le. ⁵ É nceendaa Nyo'wvudvu gay é bokene ba le, "Fo ben efanè ke. Me nkee lo le ben gomte é è nu Jisos wvú bó se tae yí kentam e. ⁶ Ke wvú bæ fen ke, wvú nu é buy wase yí kpwe le no wvú to gayee. Ben eto eyen fô wvú se jiime. ⁷ Ben emum egen cekey esee é boom bew bo ngoo le le wvú nu é buy wase yí kpwe le, le wvú nu é sa wase fwe dvnun Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó. Ben eyeke eyuw, ben nu é yuw wase no me nsenje é ben." ⁸ É bokene ba mum ja

fô jem cekey cekey bó nfan, geenen kenjke ten njon wvu baay, no lewte gene keegen see é boom bo Jisos e bo ngoo le. ⁹ No bó to gene, é fí kooy le bó bo Jisos to nu é tasen, é wvú gay bó le le, "Me ngayte ben e." É bó mum to mbew ye le, gbwe bam bikaa biew, wvum wvú. ¹⁰ É Jisos gay é bó le, "Fo ben efanè ke. Ben egen egay é boom bo bwem e le bó egenè Galilee eyen me le jó."

É bonyii bò to céyte jem see fiε fi to kooyε

¹¹ É bokene ba ke ne dioo egene, é fí kooy le bonyii bo nci le bò to céyte jem bomew to nu é ne gen elaante gen see fiε ficii fi to kooyε é bocee ncese bo baay baay. ¹² É bocee ncese bo baay baay bodvu mum kum bonyii bó saake wonj é bó bó shii cu ntañ, mum ban diuw bonyii bo nci le ba bó bigew nteen, ¹³ gay é bó le, "Ben egaytè é bonyii le ben se leete boom bew bo ngoo le é se é to é conj gvune diew é gen dvú. ¹⁴ É ben senje nonen, fí ley bitem bi wee sa' le, wvú é no gomte keenya ngew é ben, é bese eseyse wvú, wvú saa ebvuu enya ngew é ben ke." ¹⁵ Nonen é bó mum fí bigew bidvu mum no senje ke no bó to gayee é bó. Kenfe kedvu kin é mum é lam ente jo Bojuu é to é buy eben e le bó to conj lo gvune di Jisos e.

É Jisos tum bonyii bew yí wonj e tfuu

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Lem 1:6-8)

¹⁶ É boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe ncow mwaanj mum ne gen Galilee, ben gen yí kum wvú Jisos to gayee é bó le. ¹⁷ É bó dioo yen wvú le, wvum wvú. Geenε bomew no manene wvú. ¹⁸ É Jisos bence to gay é bó le, "Bó nu é nya wase mvungay mvunciim mvu fowe noo

* **27:66** Nciise wvun to nu keege le fo wee efey lo fô ke. **28:6** 16:21 **28:7** 26:32 **28:10** 12:50; Jon 20:17 **28:13** 27:64 **28:16** 5:1; 26:32; 28:10 **28:17** 14:31 **28:18** Dan 7:14; Mat 11:27

mvu fokuse ê me. ¹⁹ Nonen, ben egeen le bitum e bicii, egeè e bonyii nu bonyii bem bo ngoo le, eleeè bó ê joo ê diee di Nyo' Ice bó Wan noo Keyoy ke Yuule le. ²⁰ Ben eyeyi bó le bó egeè fiεε ficii fi me nu e n'yeyi ben dvú. Ben eyeke eyuw, me nu enu beene sekecii engeen embuy naa kefew kè won nu ke eka.”

28:19 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; Lem 1:8; Mwm 7:9 Mat 3:15; Mak 16:16; Lem 2:38; 8:36; 1Kol 1:13-16; Efe 4:5; Jon 3:22; 4:1-2; Lum 6:3-4; 2Kol 13:13; Lem 2:38; 8:16; Lum 6:3, 4; Gal 3:27; Kolo 2:12   **28:20** 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

Saaka wvù Jee wvu
εkumε Jisos no
Maaku
to Saηεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Mak
wvun e

Saaka wvù jee wvù Mak to saηεε wvun duηci le Jisos nu wee wvù to gee mwεεm bvuu keηke mvuηgay keejeme fiεε é fi enù no wvù jeme. Wvù to duηci mvuηgay mvun yî n'yεεyi we le bô keebvuuse bonceendaa bo dεwle le, noo keelεeshi bibefe bi bonyii le. Jisos to teηe εkolε kew le wen nu wee wvù diee nu Waawee, ε wvù ε to keenya εkolε kew keeboyse bonyii. Diee din nu di nu ê ηwa' Dania le 7:3-14.

Mak yam ε saη ε è nu εkumε mwεεm mvù Jisos to gee efey mvù wvù to jemyi. Biba bi fokemεse ke ηwa' wvun e jeme εkumε mwεεm mvù to kooyεε bô Jisos yî kema keew ke fokemεse le, efey mvunciim no bô to taε wvù yî kentam e, bô no wvù to buyεε yî kpwe le, ben we.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e
 1:1-13 Keηkεwce ke saaka wvù jee εkumε Jisos e
 1:14-9:50 Lemme di Jisos e ê keba kè Galilee le
 10:1-52 ε Jisos ne Galilee gen Jelusalem
 11:1-15:47 Kema ke Jisos e ke kemεse le mbew Jelusalem e noo Jelusalem
 16:1-8 Mbuy wvu Jisos yî kpwe le
 16:9-20 Ekumε no Jisos to duηceε εkolε kew no wvù to buyεε yî kpwe le bô no wvù to benεε we

Saaka wvù Jon Nleseεjoo to fewci
 (Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Wvun nu saaka wvù jee wvu εkumε Jisos Klistu wvù Waa Nyo'.
² Wvù to kεw kε no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saηεε ε Nyo' gayte le,
 “Yeke eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvù esa fwe dvu wo,

wvù nu egen eseyse je yo.

³ Diεw wee fuηke ηkpwaante le bô eseyse je Tata,
 enele é yî enù teytey.”

⁴ Nonεn, ε wee mvu wvù bô to teηe le Jon Nleseεjoo ke mum ne buyneη ηkpwaante, no fewci é bonyii le bô ekumεn mvuntelem mvubole, é wen elese bô é joo wvu le Nyo' elεshe bibefe bibole. ⁵ ε bonyii mum no buyte é bontεw bo woη wvù Judea le tfuu noo é ke-laante kè Jelusalem e kecii gene fô Jon e, seηe bibefe bibole, ε wvù mum leese bô é joo é Joo Joodan e.

⁶ Jon to jiise ndvù ε bô kene bô yvùw nyam mi yî bô teηe le kamel, seenke kecaw cin ε bô kene bô jew nyam, diee ε è nu cúma bô ndonj.
⁷ Wvù to fewci, gayte le, “Wee mvu too é me εjim kuuke fele me, ε me mbaa ncim enkocεn keεηgvuuce fokuse enfay laba we kε. ⁸ Me nleese ben ε è nu é joo, geenεn, ε wvù nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

No bô to leseε Jisos é joo bô no Satan to momte wvù
 (Mat 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Kε εdiuw yoya le, ε Jisos ne Nasalet é keba ke woη e kè Galilee le, to ε Jon lese wvù é joo é Joo Joodan e. ¹⁰ Kε no Jisos to buyte é joo neη, mum yeη ε εbulε yene ye, ε Keyoy ke Yuule no shiile too yî ye le diεwε εbembε le. ¹¹ ε diεw jeme fowe le, “Wo nu Waa wεm, nu fitele fiem, ε me n'yuuke njoη bô wo baay.”

12 E Keyoy ke Yuule mum ge lo kan mwaan ε Jisos gen no cee ηkpwaante. 13 E wvú no nu jó yí εdiuw e mbaanyε, ε Satan momte wvú. Wvú to nu jó nonen bô nyám yi ηkpwaante, ε bonceendaa bo Nyo' le taale fô wvú le.

E Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le

(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 E bó ke ne koo Jon lese yew ncaw e. E è no nu ejim jodvu, ε Jisos gen Galilee, no fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' jó. 15 E wvú no fewci, gayte le, “Kefew nu ε to wase ε kocen, ε bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceence. Ben ekumen mvuntelem mvunen, ebee saaka wvú jee wvun e.”

16 E Jisos ke no fele mbew Mamase yí Galilee le, yen Semon bô waa bwee wvú Andulu le ε bó laanke kensan ε mamase le, no ηkien wvubo to nu byé yi koolen. 17 E Jisos gay ε bó le, “Ben ebii me le ε me enge ε ben ekoolé wase ε è nu bonyii.” 18 Kan mwaan, ε bó mum cinε binsan bibole, no bii wvú le. 19 E Jisos ke dioo kençi gene fwe, yen Jem bô waa bwee wvú Jon e, bô to nu boom bo Sebēdee le, ε bó bó nu ε kekon e tumci binsan. 20 E Jisos mum tee lo ten bó. E bó cinε icee bó le ε kekon e bô bonyii bô bó to joε ε bó elemte bó le, mum no bii wvú le.

E Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wee le

(Luk 4:31-37)

21 E bô bo Jisos ne gen ε ke-laante kè Kafana'um. E è ke no nu diuu di mbam e, ε Jisos mum gen lo yew bunle le no yeeyi bonyii dvú. 22 E bonyii no yuuke kenke lo ηghaw yí n'yeeyi we le, njefo wvú to yeeyi diewe wee wvú kenke mvunḡay mvu n'yeeyi le. Ke wvú to yeeyi diewe no bonyii bô duñci bonci bo Nyo' le to ké no yeeyi ke.

23 Ke sekedvu, ε wee mvu ne fese yew bunle yidvu le, ε è to nu wee ε keyoy kè yiile nu yí ye le. 24 No wvú ley dvú, mum wam le, “Jisos wvu Nasalet, wo fii la ε bese? Wo to keelése bese le? Me ηkee naa wo. E nu wo wvudvu wvú yuule wvú ne fô Nyo' le.” 25 E Jisos kan keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Ban lo, buy yí wee wvun e.” 26 E keyoy kedvu mum ge ε wvú gbwe fokuse no taake, ε kí fun foweεwe, mum buy yí ye le. 27 E bonyii yen nonen, ε diuw yum bó, ε bó no ghayte ebonebon biite le, “Fin nu la? E nu n'yeeyi mvu wvu fwε le? Wee wvun kenke mvunḡay kane naa noo biyoy bi yiile ε bí yuuke wvú le.” 28 Kan mwaan, ε saaka wvu ekumε Jisos saanken gen bontεw bocii bo ε keba kè Galilee le.

E Jisos fe bonyii bo bincem e nteen
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 E Jisos ke buy yew bunle yidvu le, gen yew dvu Semon bô Andulu, ε Jem bô Jon nu bô bó. 30 E to nu ε mwese Semon jiime, cemte bô ken'ya'. Ke no Jisos ley yew, ε bó mum see lo ε wvú ekumε kpwoon wvudvu. 31 E Jisos gen fô wvú to jiime, jice wvú le yí kebo le, cake wvú we. E ken'ya' kedvu mum cinε wvú le, ε wvú ja we, taa fiεε bó die.

32 E è ke no nu ekiεguu ebvubwe no diuu to seeyi, ε bó no too bô bonyii bocii bô to cemkene noo bonyii bô bonceendaa bo dεwle le to njijsene bô bó fô Jisos e. 33 E kelaante kedvu keci tase ε fwese. 34 E wvú fe bonyii nteen bô to kenke bincem jεy jεy, bvuu bvuse bonceendaa bo dεwle le nteen yí bonyii bomew e. E wvú dioo bvuuuse, saa ebee le bonceendaa bodvu ejemyi lo ke, njefo bó to kee wee wvú è nu wvú.

E Jisos fewce diεw Nyo' Galilee
(Luk 4:42-44)

35 E è ke no nu kebitele, e Jisos ja we, buy gen bvudvuu bvumew e wvù embenj no bunlee. 36 E Semon bò bonyii bò bó to nu, shεε buy gen keegom wvù. 37 E bó yen wvù le, gay è wvù le, “Bonyii bocii nu e shεε e no gomte wo.” 38 E Jisos tfuse fiew è bó le, “Beene edanjen egen bontεw bomew e wvu le è nulo é me enfewce ten diεw Nyo' jó. E nu fιεε fi me nto nje fi.” 39 E wvù mum no ghane keba kè Galilee le kecii fewci diεw Nyo' yéw bunle yibole, bvuuσε bonceendaa bo dεwle le yì bonyii le.

E Jisos fε weε e wvù cεmte bò ntun wvu baay

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 E weε mvu wvù to cεmte bò ntun wvu baay ke ne to, tum εnvuw è Jisos ejise, lekε wvù gay le, “Wo nulo efe me é me en'yuule, é wo fen kooηke lo.” 41 E shen koo Jisos, e wvù neke kebo kum wvù le, gay è wvù le, “Me ηkooηke lo, bonen le, eyuule.” 42 Kanj mwaan, e ntun wvu baay wvudvu mum cine wvù le, e wvù bonen mum no yuule. 43 E Jisos mum gay le wvù egenè lo, looce ciise lo è wvù, 44 gay le, “E yenè fo wo esee è wee ke. Geenεn, genε edunçe ekole kuw è cee ncese, emum enya nnya yì Muses to gayεε le wee keηke keenya keedunçe è bonyii le wen nu e bonen wase yì ntun wvun e ε no yuule.” 45 No Jisos ciise nonen, e wee wvudvu kaa no gene bwaashi lo fιεε fidvu. E saaka wvudvu saanjen, e je fanje yaa bvuu nu dvù yì è nulo é Jisos eley ke-laante le endan ke. E wvù mum mεy ke wase no nu ηkpwaante, e bonyii nen'yi mondvuum e mondvuum e, too fò wvù le.

2

E Jisos fε weε e wvù e kpwe keba

kemwaan

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 E ediuw ke dīoo genci, e Jisos kase to jim Kafana'um. E bonyii yuw le wvù nu wase fò yew e, 2 e bó mum to tase fò nteen, e je fanje yaa nu dvù fò yì è nulo é wee tome ekale naa noo è yew fwese ke. E wvù no fewci diεw Nyo' è bó. 3 E bonyii bomew ke ne no too bonεw bò wee mvu fò wvù le e bó e shfumε è fikεy e, e wvù e kpwe wase keba kemwaan. 4 E fi ghaw keeley gen bò wvù fò wvù le njefo bonyii to faci baay. E bó mum ben e è nu è yew we, too keyey. No bó tolεε nonen, mum shike wee wvudvu è fιεε fi wvù to jiime jó le. 5 E Jisos yen no bó nu e lese fitele yì ye le, e wvù mum gay è wee wvù to nu e kpwe keba kemwaan wε le, “Nsaa yem, me nu e nλεshe wase bibefe biuw.” 6 E bonyii bomew bò to dunçi bonci bo Nyo' le bò to nu fò yuw nonen, mum no wvukene è mvuntelem e, biite le, 7 “Wee wvun jemyi nen neε le? Wvù joo bvudvuu bvu Nyo' le. E nu yeε dvù wvù nulo eλεshe bibefe efey Nyo' maan?” 8 E Jisos mum kieε lo è fitele fiew e fιεε fi bó to kpwaake, mum bife è bó le, “Ben se keηke kfuu ban bonjkwawce è mvuntelem mvunen e nen nje la? 9 Fi cekey keegay è wee wvun nu fi la? Keegay le me nu e nλεshe wase bibefe biew, nuu le wvù ejo fikεy fiew egene le? 10 Geenεn, me nu enje é ben ekiεε le wee wvù diee nu Waawee keηke mvungay fokuse fen keeleεshe bibefe.” E wvù mum gay è wee wvù to nu e kpwe keba kemwaan wε le, 11 “Me njemyi è wo, ja we ejo fikεy fiuw egene fò yew e.” 12 E wvù mum ja we, jo no buyte e bonyii bocii taale wvù. E bó no tumte monjukum mo Nyo' le, gayte le, “Bese ke baa yen wase kfuu fin fιεε le ke.”

E Jisos tee Lεwe le wvù enù waa

we ηgoo

(*Mat 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³ Ε Jisos ke bvuu nε γεν mbew mamase le, ε kebombom ke bonyii le to fó, ε wvú no γεεyi bó. ¹⁴ Ε wvú ke nε dīoo gene, yen Λewe wvú waa Alfiyus e, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le, ε no fii shile. Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε bii me le.” Ε wvú mum nε we no bii wvú le.

¹⁵ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke γεν no diekene yew dvu Λewe bô bonyii bô to fii shile noo bonyii bomew bô befe ten. Kfuu ban bonyii to ké no bii wvú le naa nteen. ¹⁶ Ε Bofalasii bô to duñci bonci bo Nyo' le yen no Jisos diekene bô bonyii bô befe noo bô to fii shile, mum bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Ε nu nje la wvú wvú diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?” ¹⁷ Ε Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Κε bonyii bô temyi ké no gomte wee efuwe κε. Ε ké no gomte bô cemkene. Κε me nto keentee bonyii bô nu teyey κε. Me nto keentee ε ê nu bô befe.”

Ekume keebamte mwεεm mvu-dien

(*Mat 9:14-17; Luk 5:33-39*)

¹⁸ Ε ê ke no nu, ε boom bo Jon e bo ηgoo le, noo bo Bofalasii le bamte mwεεm mvudien. Ε bonyii bomew mum to bife ê Jisos le, “Ε nu nje la wvú boom bo ηgoo le bo Jon e, noo bo Bofalasii le bamte mwεεm mvu-dien, ε boom buw bo ηgoo le yaa bamte κε?” ¹⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen ebvuu ebamte mwεεm mvu-dien ε cee bvujen nu bô bó? Κε è nulo é bó ebamte mwεεm mvudien ε wvú nu bô bó κε. ²⁰ Geenε, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw eshee mbam mwεεm mvudien kefew kedvu le. ²¹ Κε wee nulo ejo

njaw ndvu yi fie, etumce ndvu yi yvum dvú κε. Ε wvú ge nonεn, é njaw ndvu yidvu ke emεse esaa lo ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emεse ekuw efey lo no kí be shee nu. ²² Κε è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfεm, egεε ê gham mbvuum wvú bó kene bô jew nyam e, * ε wvú ε yvumεn wase κε. Ε wvú ge nonεn, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bô gham ela εcici. Fi lej nu le, bó κεηκε keεgeε mbvuum mo monfεm κε ε è nu ê gham wvu fwe le.”

Ekume diuu di mbam e

(*Mat 12:1-8; Luk 6:1-5*)

²³ Ε to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no lene fele wee εγιη wvumew e. Ε boom bew bo ηgoo le κεw no sumyi bicεε diee. ²⁴ Ε Bofalasii yen, bife ê Jisos le, “Tata, taa eyεn, è nu nje la wvú boom buw bo ηgoo le gee fieε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?” ²⁵ Ε Jisos bife ten ê bó le, “Ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le no jer to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye ε wvú ge le? ²⁶ Ε to nu kefew kè Abiata to nu ekolε ke bocee ncεse le, ε Dawe leyew Nyo' le jo bleεd wvú bó to gee ncεse dvú fô Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvú, ε è to nu nci fo wee edie bleεd wvudvu efey bocee ncεse.” ²⁷ Ε Jisos mum mese gay ê bó le, “Nyo' to geke diuu di mbam e nje wee. Wvú to baa bom wee nje diuu di mbam e κε. ²⁸ Nonεn, wee wvú diee nu Waawee nu Cee Ekolε naa noo wvu mbam.”

3

Ε Jisos fe wee ε kebo kew ε kpwe

(*Mat 12:9-14; Luk 6:6-11*)

2:14 Mat 8:21-22   **2:15** Mat 9:10   **2:17** Luk 19:10   **2:18** Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34
2:19 Mat 9:15   * **2:22** Gham mbvuum nu ε Bojuu to ké kene ε è nu bô jew nyam.   **2:23** Dito
 23:24-25   **2:24** Ksm 20:8-10   **2:25** 1Sam 21:1-6; Λew 24:5-9   **2:27** Dito 5:14   **2:27** Mat
 12:1-14; Luk 13:10-17; 14:1-6; Jon 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16   **3:1** 2:27-28

1 E Jisos ke bvuu gen ley yew bunle le. E wee mvu nu dvú ε kebo kew ε kpwe. 2 E bonyii bomew bò to nu dvú no gomte fiεε fi bó etey yí Jisos e, mum lun εjise yí ye le no taale laa wvú nu efe wee wvudvu diuu di mbam e le. 3 E Jisos gay ε wee wvú kebo to nu ε kpwe wε le, “Ja we eto fen.” 4 No wvú toε, ε Jisos bife ê bonyii le, “Fiεε fi nci nu ε bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” E bó cife. 5 E Jisos ton'ye shém bô bó, taa bó bocii kenεn, ε shen koo wvú yí mvuntelem mvubole mvú yiile le. E wvú gay ε wee wvú kebo to nu ε kpwe wε le, “Nεke kebo kuw.” E wvú nεke ε kí mum bonεn. 6 E Bofalasií mum buy, gen lo kan mwaan ε bó bo ngoo bonyii bo Nfon 'Eld e jo nsey no ε nulo é bó ege se yu Jisos.

E bonyii no nen'yi biba bicii too fô Jisos e

7 E Jisos bô boom bew bo ngoo le mum nε jó gen fô Mamase yi Galilee le. E kebombom ke bonyii le ke baay bi wvú le. E bomew bonyii to nε keba kè Galilee bô kè Judea le. 8 E bomew to nε Jelusalem, bomew keba kè Idumea le, bomew Joo Joodan wvuke, bomew biba bì Taya bô Sidon e. Kebombom kedvu to to nonεn njefo bó to yuuke mwεem mvú wvú to gee mvunciim. 9 E Jisos nε gay le boom bew bo ngoo le egom kekon eseyse egeε é wen eley jó fo kebombom ke ene eface wen. 10 Wvú to gay nonεn njefo wvú to nu ε fe wase bonyii nteen, ε bonyii bo bincem e bεε ke too keekum wvú le. 11 E bonyii bò biyoy bì yiile to njinsene bô bó ké yen Jisos e mum no gbwekene fwe dvu wvú wamte gayte le, “Wo nu

Waa Nyo.” 12 No bó wamte nonεn, ε Jisos loocε ciise lo é bó le fo bó ege é bonyii kiεε wen ke.

E Jisos baa bonyii yuufe ncow bofeε le è nu boom bew bo ntum e (Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 E wvú ke nε ben gen yí kum e, tee bonyii bò wvú to shieele ε bó to fô wvú le. 14 E wvú baa bonyii yuufe ncow bofeε, tee bó le boom bew bo ntum e, * wvu le bô bó enù, é wen etumte bó ε bó ghane fewci diεw Nyo', 15 bvuu keŋke mvungay keebvuuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le. † 16 Bonyii bodvu to nu: Semon, wvú wvú to nyaε diee diew dimew le Bita. 17 Jem bô waa bwεe wvú Jon bò to nu boom bo Sebεdee le, bò wvú to nyaε diee é bó le “Boanεges” di nu le, “Boom bo jan yí baykene le.” 18 E bomew nu Andulu, Filew, Batolomu, Matio, Toma, Jem wvú waa Alfiyus, Tadio, Semon wvú to nu wee ngoo Boslot, ‡ 19 noo Judas Iskaliot wvú to ghanεε gese Jisos.

E bonyii no duu le Belsebu wvú nfon bonceendaa bo dεwle le nu yí Jisos e

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 E Jisos ke nε gen fô wvú to cee, ε kebombom ke bonyii le bvuu tase fô, ε bó boom bew bo ngoo le fanε yaa keŋke naa lo je keediekεn ke. 21 E kfuu diew ke dioo yuw, mum gen keejo wvú njefo bonyii to duu le wvú ghaanene lo. 22 E bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le bò to nen'yeε Jelusalem bow jó no gayte le, “Belsebu nu yí ye le, ε wvú bvuuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu bó mvungay mvu nfon bonceendaa bodvu le.” 23 E Jisos ben bó, bife é bó é ngan e le, “E nulo

3:6 Jon 5:16, 18   **3:11** 1:24; 5:7; Mat 8:29; Luk 4:34, 41; 8:28   **3:12** 1:34; Luk 4:41   * **3:14**

Ke bon'wa' bo boyvuum bomew keŋke njeme wvú le, “Tee bó le boom bew bo ntum e” ke. † **3:15** Bon'wa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “E bó efele ten bonyii bo bincem e.”   **3:16** Lem 1:13;

Jon 1:40-44   ‡ **3:18** Boslot to nu Bojuu bò to tomte won, diuu keebvuse yí ngεw e can bonyii bo Lum e.   **3:21** 3:31; Jon 7:5   **3:22** Mat 9:34; 10:25

é Satan ebvuu ebvuuse ekole kew yí wee le nEE le? ²⁴ E ketum ne e gawsen e no diuu ekinikin, kí saa ke eleem ke. ²⁵ Yew é ne e gawsen e no diuu eyineyin, yí saa ke eleem ke. ²⁶ Nonen, é Satan ne e gawsen bô ngoo ye e no diuu ebonebon, wvú saa ke eleem ke, é emum enu kemese kew. ²⁷ Geenən, ben ekeè le ke wee nu dvú wvú nulo eley yew dvu ntememvunḡay, ekuu mwεem mwεεy keceey elewte dvú, se wvú e yaw e kay ntememvunḡay wvudvu e se kuu ke. ²⁸ E me ensee é ben keceey le, Nyo' nulo elεshe mwεem mvú befe noo díew yí befe yicii yí bonyii jemyi. § ²⁹ Geenən, é wee jeme díew yí befe ekumε Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' elεshe ke, njefo wvú nu e ge kebefε e è nu kè mey lo.” ³⁰ Jisos to jemyi nonen njefo bonyii bodvu to duu le keyoy kè yiile nu yí ye le.

Bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ E bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e mum fεse, leem ekfun, tum wee le wvú etee wvú. ³² E to nu e kebombom ke bonyii le e shii e gem wvú e tase. E bó gay é wvú le, “Bwoo bô boom bo bwoo le gomte wo ekfun.” ³³ E Jisos bife le, “Bwεem bô boom bo bwεem e nu baa?” ³⁴ No wvú bife nonen mum jinje bonyii bô to shileε gem wvú ba, gay le, “Bwεem bô boom bo bwεem e ban. ³⁵ Wee tfuu wvú gee fíε fi Nyo' gomte, nu wvú wvú nu waa bwεem bô jeme yem noo bwεem.”

4

Ngan ekumε wee wvú to tfumyi ngow

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ E Jisos ke bvuu kew no yeyi bonyii mbew mamase le, e kebombom ke bonyii le e tase fó nen

ghemm. E wvú mum ne wase ley shii e è nu é kekonj e é joo, e kebombom kedvu no leeme ngem joo le é njkpwaante. ² E wvú no yeyi bó bó mwεem nteen é bonḡan e. E wvú ne ma ngan mvu é bó le, ³ “Ben eyeke eyuw, wee to nu e laa keegen etfume ngow. ⁴ E wvú ke dioo etfumyi, e yimi gbweken é je, e mvunyiim to tace die. ⁵ E yimi ngow gbweken fô bvudvu bvú eta le e nshe yaa nu fó ntay ke. E yí mum yanḡen buy njefo ke nshe to nu fó ntay ke. ⁶ E mvum ke dioo ekew ebaa, mum suḡ ngow yidvu e yí yowlen, njefo yí to baa cime ḡen ke. ⁷ E yimi ngow gbweken é bisafe le. E bisafe bidvu ke ku mum ban ngow yidvu e yí fanje yaa eyum mvuntam ke. ⁸ E yimi ngow gbweken e è nu yí nshe yí jee le, ke buy, ku yum, duu fey no bó to tfumyεε, e jise di ngow e yumte ejise mbaanshe, dimew ejise mbansoocaan, dimew ejise gbwee.” ⁹ No Jisos ma nonen mum mεse le, “Wee wvú kenke bitem e wvú yuw.”

Shiee wvú Jisos to jemyi é bonḡan e

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ E Jisos ke dioo nu wase wvú embenj, e bonyii bomew bô bó to nu noo boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε bife é wvú ekumε ngan wvudvu. ¹¹ E wvú tfuse é bó le, “E nu é ben bô Nyo' nu e duḡce wase kenyile ke bvunfon bwew e. Geenən, fô bonyii bomew e nu e fíε ficii nu ke e è nu é bonḡan e, ¹² wvu le bó ke etaale naa ntay, geenən yaa yene ke, ke eyeke naa ntay, yaa yuuke ke. E fi nu nonen wvu le fo bó ke ekumen mvuntelem mvubole, é Nyo' elεshe bibefe bibole.”

Fíε fi ngan wvú Jisos to maε duḡci (Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ E Jisos ne bife é bonyii ba le, “Fí nu le ben baa kieε fíε fi ngan wvun

jemyi le? E ben baa kiere wvun, é ben ke ekiere bomew bonjan nee le? ¹⁴ Ngow yi wee wvudvu tfumyee nu diew Nyo'. ¹⁵ Ngow yi gbwee é je nu bonyii bò yuuke diew Nyo', é Satan mum to lo kan mwaan bvuse diew yidvu fò mvuntelem mvubole. ¹⁶ E ngow yi gbwee fò bvudvuu bvu eta le nu bonyii bò yuuke diew Nyo', fiisen lo kan mwaan bò njon, ¹⁷ geenen, é yí baa cime geŋ fò mvuntelem mvubole ke. E yí mooce ke fò caan, é ngew ke dioo é to, kenee bonyii bon é è nu bikaa é bó ejim nje diew yidvu, é bó mum tfuw lo bikaa kan mwaan. ¹⁸ E ngow yi to gbwee é bisafe le nu bonyii bò yuuke diew Nyo', ¹⁹ é ken'yanjan ke ekume mweem mvu yi woj wvun e, bò shiee bvukuke noo shiee mweem mvumew mum tase ban diew yidvu é yí laaye ecici. ²⁰ Ngow yi gbwee yí nshé yi jee le é mum é no nu bonyii bò yuuke diew Nyo', fiisen, no gee no yí gomte gene lo fwe fwe, ke diewe ngow e fò yí é yum ejise mbaanshe, yimi ejise mbansoocaa, yimi ejise gbwee."

Ekume ken'yeese
(Luk 8:16-18)

²¹ E Jisos ne bife le, "Wee ké leyte bò ken'yeese yew kfuke bò nkaa, kenee lese egaaku le? Ke wee ké leyte dvú tome é è nu yí fiie fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le le? ²² Ben ekeè le fiie ficii fi nu é nnyile le nu é bó to nyile le bó ke ege é fi eyene, é fi nu ejim ejim ficii é bó ege é fi ebuy emwa. ²³ Wee wvù kenjke bitem, é wvú yuw." ²⁴ E Jisos bvuu gay le, "Ben dioo yeke diew Nyo' no yeke ntay, ekeè le je yi wee yeke jó nu no Nyo' nu ke efew se nya é mweten, é wvú nu ke enya naa fesen lo. ²⁵ Wee wvù kenjke fiie nu é bó nu ke ebise. E wee wvú yaa kenjke ke fiie nu é naa

fi caan fi wvú kenjke nu é bó nu ke efi lo é wvú."

Ngan ekume ngow no yí ké no kuu

²⁶ E Jisos bvuu jeme le, "Bvunfon bvuu Nyo' le nu diewe ngow fò wee é tfume wene. ²⁷ E ké dioo nu entan é wvú no leete, é ekfun ké yuu é wvú ne we. E ngow yidvu ké buy no kuu, é wvú yaa cim kee laa yí gee nee se kuu le, ²⁸ é è gee ke nshé é yí se kuu. E yí ké ne yaw low, ne fò nya bikem, ké ne fò tum ejise. ²⁹ E yó ké dioo é be, é wvú mum jo finyo ley wene, njefo kefew ke ngbwele le nu é kocen wase."

Ngan ekume kfuu ngow fintam fimew

(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ E Jisos bvuu ne gay le, "E nulo é beene efewsen bvunfon bvuu Nyo' le bó la? E nulo é beene efewsen bó ngan wvù la? ³¹ Bvú nu ke diewe kfuu ngow fintam fimew, * fi noynene ejise fele mvungoke mvunciim fokuse fan. E wee ké tfume wene, ³² é yí ku, yin fey bite bicii bì bó tfumyi wene, é tiwe ye fanjen no nyaa kendvuj, é mvun-yiim mvù bile we nulo eyoote yéw yí dvú le é kendvuj kedvu le."

³³ E nee no Jisos to fewci diew Nyo' é bonyii é bonjan e diewe ban e, é je yi è nulo é bó eyuw e. ³⁴ Ke wvú to ké jeme fiie é bó se é nu é ngan e ke. Geenén, é wvú ké dioo nu wase bó boom bew bo ngoo le ébonébon, mum mase yuuse bonjan bodvu bocii é bó.

E Jisos wam nffum

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ E Jisos yeyi bonyii ébvubwe, é è ke dioo nu fokiuguu, é wvú gay é boom bew bo ngoo le le, "Beene elente mamase egen kewvu keki." ³⁶ E bó mum cine kebombom ke bonyii le kè to nu fò le, ley é kekonj kè Jisos to nu wase jó kie le, é bó

4:19 1Tim 6:9-10 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33

4:22 Mat 10:26; Luk 12:2 4:23 Mat 11:15

4:24 Mat 7:2; Luk 6:38

4:25 Mat 25:29

4:27 Jem 5:7; Mwm 14:14-15

* 4:31 Fintam fin

nu é diew bala le le, «mustard». 4:32 Esek 17:23

bó no leenci, ε bikonj bimew bii bó le. ³⁷ No bó to leenci, ε nffum wvu baay nε sεsε kεw no bvuyte joo ε yí leyte ê kekonj e gomte keeyinjεn. ³⁸ Jisos to nu ê kekonj e ejim leete, ε wvú ε jike ekolε yí mbwaan e. Ε bó gεn no kamsee wvú gayte le, “Wee n'yεεyi, kpwe gomte keejo beene nεn ε wo yaa ghayte kε le?” ³⁹ Ε Jisos kamse, wam nffum wvudvu, gay ê joo le, “Ε nù nyεkey.” Ε nffum wvudvu mum lu, ε mondvuum cife nεn ndvumm. ⁴⁰ Ε wvú mum bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben fane la? Ben baa lese wase fitele yí yem e le?” ⁴¹ Ε ye bεm bó, ε bó no ghayte εbonebon le, “Wvun wee nu wvú nεε, wvú naa nffum bó joo yuuke wvú le?”

5

Ε Jisos bvuse bonceendaa bo dεwle le yí wee le

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le lente mamase yidvu buy wvuke, keba ke bonyii bo Gelasan e. ² No wvú to buyte ê kekonj e, ε bó wee mvu tasεn ε keyoy kè yiile njijnsene bó wvú, ε wvú buy ê ditfum di bó to dweyte bonyii jó le. ³ Wee wvudvu to ké no cee ê ditfum didvu le. Ε wee yaa to nu dvú wvú nulo ebvuu ekay wvú ε ε cim nu naa bó ncaw kε. ⁴ Bokaη nteen nu ε bó to ké leese wvú ê difwanj e, kay can ye bó boncaw, ε wvú sumyε boncaw bodvu, sawyε difwanj. Kε wee to nu dvú wvú nulo ejice wvú le kε. ⁵ Wee wvudvu to ké no kale ê ditfum didvu le bene buyte yí dikum e εntaη bó εmvunsheεj, wamte, kaashi ye ye bó εta.

⁶ No wvú yεnεε Jisos e bεε nce-jole, lewte to tum εnvuw ê wvú ejise, ⁷ wam foweεwe le, “Jisos Waa Nyo', Nyo' wvú nu εkolε ke Mwεεm Mvuncim e, wo fii la ê me? Me nleke lo wo ê diee di Nyo' le le fo wo enya ηγεw ê me kε.” ⁸ Wvú to jemyi

nonεn, njefo Jisos to nu ε wam wase le, “Keyoy kè yiile kin, buyε lo yí wee wvun e.” ⁹ Ε Jisos bife ê wvú le, “Diee diuw nu yεε.” Ε wvú tfuse le, “Diee diem nu kebombom, njefo bese duule lo.” ¹⁰ No wvú tfuse nonεn, mum lεkε Jisos shiee le le fo wvú ekunj bowen keba kedvu le kε.

¹¹ Ε to nu ε ηgoo bonkunyam diekene yí mbεke le fó. ¹² Ε biyoy bi yiile bidvu mum lεkε Jisos le, “Ciinse bese ε è nu ê bonkunyam boba le é bese eley yí bó le.” ¹³ Ε Jisos bee. Ε biyoy bidvu mum buy yí wee wvudvu le, gεn ley yí bonkunyam e. Ε ηgoo yidvu to nu bonkunyam diεwε bontfuke bofεε le. Ε bó sεn, bow ê ηkonj e, shii ê mamase yidvu le, le jó. ¹⁴ Ε bonyii bò to cεyte bonkunyam bodvu ja fó, fεε lo, gεn see saaka wvudvu εlaante bó ê bontεw bo jó le. Ε bonyii no yuuke, buyte keeto eyεn fiεε fi to kooyεε le. ¹⁵ Ε bó to fô Jisos to nu, yεn wee wε wvú kebombom ke bonceendaa bo dεwle le to shee njijnsene bó wvú, ε wvú ε shii fó, ε jise ndvú, ε bvufee bwew ε kase wase ε tu fó. Ε bó fan baay. ¹⁶ Ε bonyii bò to yεnεε fiεε fi to kooyεε le, mum no seηε ê bó no fí to kooyεε bó wee wε noo ηgoo bonkunyam ba. ¹⁷ No bó yuw nonεn, kεw no lεke Jisos le wvú enε gbwen bowene.

¹⁸ Ε Jisos dioo leyte ê kekonj e, ε wee wvú bonceendaa bo dεwle le to buyεε yí ye le wε mum no lεke Jisos le bó wen εgene. ¹⁹ Ε Jisos tun, gay ê wvú le, “Ε gεnè ε è nu fô yew e, εgεn esee ê bonyii buw fiεε fi Tata ge fô wo le, bó no wvú nu ε cam shen fô wo le.” ²⁰ Nonεn, ε wee wvudvu mum nε, gεn no ghane wonj wvudvu le tfuu wvú bó to teηε le Bilaante bi Yuufe le, seηε fiεε fi Jisos ge fô wvú le. Ε bonyii no yuuke, keηke lo ηghaw.

Ekumε waa Jaylus noo kpwoon mvu wvú to kumεε ndvu Jisos e

bonen

(*Mat 9:18-26; Luk 8:40-56*)

²¹ E Jisos kase lente ê kekonj e tu kewvu keki no nu mbew mamase le, ε kebombom ke bonyii le bvuu tase fó. ²² E cee ekolε yew bunle mvu mum nε to fó, ε diee nu Jaylus. No wvú yεn Jisos e, gen gbwe ê wvú ejise, ²³ lεkε wvú shiee le gay le, “Waa wεm wvu caan wvù kpwoon kpwee lo. Kee wo, to ke ekum wvú le é wvú ebonen fo wvú ekpwe.” ²⁴ E Jisos mum nε ε bô wvú no gene, ε kebombom ke bonyii le shfumte bii faci Jisos.

²⁵ Kpwoon mvu to nu ente jo kebombom kedvu ε wvú ε cem wase bô kencem ke bokene le bilum yuufe ncow bifεε. ²⁶ Wvú to nu ε yεn wase ngew can bonyii bo bifuu le nteen, jewse fiεε ficii fi wvú to kenke, ε mwεem foo ke gene lo. ²⁷ No wvú to nu ε yuw wase ekumε Jisos, ε wvú mum to ê wvú ejim ê kebombom ente, kum ndvu ye le, ²⁸ njefo wvú to gayte fô fitele fiew e le, “E me ncim enkum ke naa ε è nu ndvu ye le, tu me ε mbonen wase.” ²⁹ No wvú to kumε nonen, ε kencem kew mum semε lo kan mwaan. E kpwoon wvudvu yuw ten ye ye le le wen nu ε bonen.

³⁰ E Jisos dioo yuw ye ye le le mvungay nu ε buy yî wen e, ε wvú banke ye kan mwaan, bife ê bonyii le, “E kum yεε ndvu yεm e?” ³¹ E boom bew bo ngoo le tfuse ê wvú le, “Wo yεne ε kebombom ke bonyii le faci wo, ε wo bvuu biite wee wvú kum wo le le?” ³² E Jisos mεy ke no taale kenene keeyen wee wvú kum wvú le. ³³ Nonen, ε kpwoon wvudvu no wvú to kee fiεε fi to kooyεε bô wvú, ε wvú mum to, fane, ciinke, tum envuw ê Jisos ejise see keceey kew kecii ê wvú. ³⁴ E Jisos gay ê wvú le, “Waa wεm, fitele fiuw fi wo lese yî yεm e nu ε ge wase wo

ε bonen. E genè ntay. Kencem kuw ka wa lo nen.”

³⁵ Ke no Jisos to bæε jemyi ê kpwoon wvudvu nonen, ε bonyii bomew fεse fó ε bó nε fô yew e fo Jaylus wvù cee ekolε yew bunle wε, gay ê wvú le, “Waa wo nu ε mεse wase. Wo bvuu shee nyaa ngew ê wee n'yεεyi ε è nu wvú la?” ³⁶ No bó gay nonen, ε Jisos yuw, geenεn ge ke diεwε wvú baa yuw ke, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanè ke, lese ke ε è nu fitele yî yεm e maan.” ³⁷ E bó no gene ke lo, ε Jisos fanε yaa bee le wee mvu ebi wen e efey Bita bô jem noo Jon wvù waa bwεe jem ke. ³⁸ E bó ke gen fεse fô yew e fo Jaylus, ε Jisos yεn ε bonyii beele ffule lo fó, ε kpwe ghamte lo. ³⁹ E wvú ley yew, bife le, “Ben beele, ffule mondvuun nen nje la? Wan baa kpwe ke, wvú leete lo.” ⁴⁰ E bó no kieele lo wvú. E wvú nε bvuse bonyii bocii ekfun, jo ke ε è nu cee wan bô bwεe wan noo bonyii bew bo ngoo le bo botεte ba, ε bô bó ley gen fô wan wvudvu to jiime. ⁴¹ E wvú jice wan wvudvu le yî kebo le jeme ê díεw yibole le, “Talita kum!” Fì nu le, “Wan kpwoon, me njemyi ê wo le, ja we.” ⁴² Kan mwaan nonen, ε wvú mum ja we no lenε. E bó yεn nonen ε diuw yum bó. Wan kpwoon wvudvu to nu bilum yuufe ncow bifεε. ⁴³ E Jisos ciise lo ê bó le fo bó ege é wee ekiεε fiεε fi be nu ke, mum gay le bó enya fiεε é wvú edie.

6

E bó ma Jisos ntεw we le
(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ E Jisos ke nε fó, ε bô boom bew bo ngoo le gen ntεw wvubole. ² E è ke no nu diuu dibole di mbam e, ε wvú gen yew bunle le kεw no yεεyi bonyii. E bonyii nteen no yuuke no wvú yεεyi kenke lo nghan. E bó mum nε no ghayte gayte le,

“Wee wvun yeyi mvun mwεem fεε nεn? Wvú jo bvun bvufee fεε? Wvú ghan nεε ε sε no gee bin binghaw bi mwεem e? ³ ε nu ke wvú wε wvú kane bite wvú waa Maalia le? Ke ε nu waa bwee Jem bô Yosεs noo Judas bô Semon e? ε ke jéme ye nu jan beene ε bó le?” No bó ghay nonen mum ma wvú. ⁴ Nonen ε Jisōs gay ε bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' naa mondvuum e monciim. ε nu ke wōj we le bó ε kfuu diew e noo ε wvú yew dvú bó yaa ké no wvumte wvú ke.” ⁵ No bó ma Jisōs nonen, ε fí mum ghaw wvú keebvu ege binghaw bi mwεem e jó nteen, efey ke le wvú to nu ε kum bonyii bo bincem e caan ε bó bonen. ⁶ ε wvú kenke lo ḡhaw no bó to baa lese fitele yí ye le ke.

ε Jisōs tum boom bew bo ḡgoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

ε Jisōs ke nε fó no ghane bontεw bo jó le yeyi bonyii. ⁷ ε wvú ke nε tee boom bew bo ḡgoo le bo yuufe ncow bofεε, no tumte bó ekfuḡ bofεε bofεε, nyaa mvuḡgay ε bó mvú bó ebvuuse biyoy bi yíile yí bonyii le dvú. ⁸ ε wvú dioo tumte bó gay le fo bó ejo naa lo fiεε efey kεmāj ke. Fo bó ejo mwεem mvudien ke. Fo bó ejo ekele kenεε bigew ε bicaw bibole ke. ⁹ Bó elese bolaba, geenen fo bó etfume bikum bifεε ke. ¹⁰ ε wvú bvuu gay ε bó le, “Ben ke dioo ε ḡen ntεw e, ε ley yew, no cee ke ε ε nu dvú ḡen buy diuu di ben ke enε jó. ¹¹ ε ntεw mvu tun keefiisen ben, eyuw fiεε fi ben jemyi, ε ben nεnε jó, dioo nεn'yi kucε kebvú ke yí bikaa binen e, ε enu nciise fiεε fi bó mom.” † ¹² Nonen, ε bó mum nε ḡen no ghane fewci le bonyii ekumen mvuntelem mvubole. ¹³ ε

bó bvuu no bvuuuse ten bonceenda bo dεwle le nteen yí bonyii le, yeefe bonyii bo bincem e nteen bó mεem ε bó bonene.

*No bó to yue Jon Nleseεjoo
(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ ε Nfon 'Elod ke yuw saaka wvu ekumε Jisōs, no bonyii to yuuke wase diee diew mondvuum e monciim, ε bonyii bomew no gayte le, “Jisōs wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le. ε nu fiεε fi ge wvú ε sε no kenke mvuḡgay keege binghaw bi mwεem e bin nεn.” ¹⁵ ε bomew gayte le, “ε nu Elayja ε wvú ε kase ε to.” Bomew le, “Wvú nu wee ntum Nyo' mvu ke diεwε bo fwele fwele le.” ¹⁶ ε 'Elod dioo yuw mwεem mvun nεn gay fiew le, “ε nu Jon Nleseεjoo wvú me nto mbvuσεε ekole kew ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le.”

¹⁷ Jon nu ε 'Elod to tum bonyii ε bó ḡen koo wvú, kay fen yew ncaw e nje 'Elodia wvú kpwεε Filew wvú waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpwεε le. ¹⁸ ε Jon no tune gayte ε wvú le, “Nci baa bee le wee ejo kpwεε waa bwee kpwεε le ke.” ¹⁹ No Jon to gayte nonen, ε 'Elodia mum no kenke wvú fô fitele le gomte keeyu wvú, geenen yaa kenke je ke, ²⁰ njefo 'Elod to fane Jon le wvú nu wee wvu teyey bvuu nu wee Nyo'. ε wvú mum no yene fo bó eyu wvú. 'Elod to ké dioo yeke fiεε fi Jon jemyi, ε fitele fiew no saake wvú baay, geenen ε wvú no yuuke ke njon keeyeke fiεε fi wvú jemyi. ²¹ ε je ke mum yene fô 'Elodia le diuu dimew di 'Elod to gee ḡkaw bó bocee wōj noo bikuu bi nci le noo bonyii bo baay baay bo Galilee keekume diuu di bó to bokεε wvú. ²² ε waa 'Elodia wvú kpwoon ke ley cεj bine, ε fi jon 'Elod bó bonyii bew bo ḡkaw e. ε wvú mum gay ε wan wvudvu

6:3 Jon 6:42   **6:4** Jon 4:44   * **6:8** Bó to shee leese bigew fwele ε bicaw e.   † **6:11** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le. “ε me ensee ε ben keceey le ε nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemεse le, ε mwεem ebonen fô kelaante kε Sodom bó kε Gomola le efey ntεw wvudvu.”   **6:13** Jem 5:14   **6:14** 8:28   **6:15** Luk 7:16   **6:17** Lεw 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

le, “Bife naa fiεε fi wo koonke, é me enfene wo dvú.” ²³ ε wvú bvuu die kelew gay le, “ε wo bife naa la é me, ε è cim nu naa kenjawten ke won wem e, é me enya é wo.” ²⁴ ε wan kpwoon wvudvu mum buy gen bife é bwee le, “Me enjay le bó efene me bó la?” ε bwee tfuse le, “Genε egay le bó enya ekole ke Jon Nlesejoo le é wo.” ²⁵ ε wvú mum yanjen tu jim kan mwaan, gay é Nfon 'Elod le, “Me ngomte le wo enya ekole ke Jon Nlesejoo le é me keeseen é juy e.” ²⁶ ε Nfon yuw nonen, ε ye keeshε wvú baay. Geenε nje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bò to nu fò nkaw e, ε wvú fanε yaa egomte keebvuu ekumen diεw ye yì wvú to jemyεε é wan ke. ²⁷ ε wvú mum tum lo nceendaa kan mwaan le wvú egen eto bó ekole ke Jon e. ε wvú mum gen yew ncaw e, bvuse ekole ke Jon e, ²⁸ gεε é juy e, to dvú nya é wan wvudvu. ε wvú fi, buy dvú gen nya é bwee. ²⁹ ε boom bo ngoo le bo Jon e ke dioo yuw, mum gen jo gvune di Jon e dwey.

ε Jisos nyanε bonyii bontfuke botin

(*Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14*)

³⁰ ε boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim fò wvú le, see mwεem mvuncim mvù bó to gee bó mvù bó to yeεyeε bonyii dvú é wvú. ³¹ ε wvú mum nε gay é bó le, “Ben eto ke ben ben é beene egen bvudvuu bvù bonyii yaa nu ke fò le, elεeten caan.” Wvú to gay nonen njefo bonyii nteen to too fò bó to nu, é bomew dioo nen'yi, é bomew no too. ε bó yaa cim kenke naa lo kefew keediekεn ke. ³² ε bó bó mum ley é kekon e base ye εbonebon no gneε fò bvudvuu bvù bonyii yaa nu ke le. ³³ Geenε, ε bonyii nteen yen ke bó le no bó gene, kiεε bó, mum nε é bilaante le

bicii no lewte sumtene bó. ε bó gen fεse fò, ε Jisos bó boom bew bo ngoo le se ke fεse. ³⁴ ε Jisos ke dioo fεese é nkpwaaante, yen ke-bombom ke bonyii le nen ghemm, ε shen koo wvú bó bó, njefo bó to nu diewε njée yì nu se wee ncey e. ε wvú mum kew no yeεyi bó, ke yeεyi bó bó mwεem nteen. ³⁵ ε diuu ke dioo seeyi, ε boom bew bo ngoo le benceε gay é wvú le, “Fen nu nkpwaaante ε kefew ε gen wase, ³⁶ ke cine bonyii ban e é bó egen bontεw bó εla yo nceencee le, eguy mwεem mvubole mvudien.” ³⁷ ε Jisos tfuse fiew le, “ε nu enya ben fiεε é bó edie.” ε bó bife é wvú le, “Wo gomte le bese egom bodanali gee fε eguy mwεem mvudien dvú eto enya é bó?” ³⁸ ε Jisos bife é bó le, “Ben kenke bontuw bo bleεd e bomεε? Ben ke gen taa.” ε bó gen taa, to see le, “Bontuw bo bleεd e nu botin bó byé yifiεε.” ³⁹ ε Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le egay le bonyii eshiiyen ngóo le ngóo le, yì nkfunkfun e. ⁴⁰ Nonen, ε bonyii bodvu mum shiiyen fokuse ngóo le gbwee gbwee bomew mbaanshen mbaanshen. ⁴¹ ε Jisos jo bontuw bo bleεd e bo botin ba bó byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone é Nyo', mum guushε nya é boom bew bo ngoo le, ε bó nya é bonyii. ε wvú gawce ten byé yi yifiεε ye é bó bocii. ⁴² ε bonyii bocii die ffuu. ⁴³ ε boom bo Jisos e bo ngoo le baanceε bimbεke bi bleεd e bó bi byé yì shεεteε le, ε bí yinjen nkáa yuufe ncow fiεε. ⁴⁴ Bonyii bó to dieε mwεem mvudien mvudvu to nu bolemsε bontfuke botin.

ε Jisos len yì joo le

(*Mat 14:22-33; Jon 6:15-21*)

⁴⁵ ε Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le eley é kekon e kan mwaan esaa fwe Besayda é wen eshεε egay bonyii le é bó ekfuuyi.

7

46 E wvú ke shεε gay bó le, mum ne ben yí kum e keebunle. 47 E ekfun ke jiim, ε kekon nu wase ê joo entelen, ε Jisos bεε ke nkpwante wvú emben. 48 E wvú yen no boom bew bo ngoo le katene bô kekon keekey, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. E ê ke no nu ke diεwe en'yulem e ε wvú ne no too fô bó le, lene yí joo le. E wvú to too gomte keefey mbew bó le. 49 E bó díoo yen wvú le no wvú lene yí joo le, no kpwaake le è nu nkfusay. E bó wam foweεwe, 50 njefo bó bocii to nu ε yen wvú le ε kedvum gbwo bó. Kan mwaan, ε Jisos mum jeme ê bó gay le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke.” 51 No wvú gay nonen, mum ley shii ê kekon e bó bó, ε fwefwe wvudvu mum lu. E bó taa nen, ε diuw yum bó nen kaww, 52 nje bvufee bvubole to kfufene lo, ε bó to baa cim kiεε ten fiεε fi bontuw bo blεed e ba to dunji ekumε Jisos ke.

E Jisos fε bonyii bo bincem e Genesalet
(Mat 14:34-36)

53 E bó ke lente mamase buy keba kè Genesalet e, wow kekon ngem joo le. 54 No bó buyεε ê kekon e, ε bonyii mum kiεε lo Jisos kan mwaan, 55 no lewte gene bontεw bo jó le bocii, bvuuεε bonyii bo bincem e too bó bó ê mvunkeεy e naa fεε fô bó to yuuke le Jisos nu fó le. 56 E Jisos ké gen naa fεε kenεε wvú gen ntεw e, kenεε elaanε, kenεε nkpwante, ε bonyii no gεεle ke bonyii bo bincem e fô bonyii ké no taashi. E Jisos ké díoo fele, ε bó no lεke le wvú ecinε é bó ekum ke naa ngem ndvu ye le. E wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

6:48 Job 9:8; Luk 24:28   6:49 Luk 24:37   6:51 4:39   6:52 8:16-18; Mat 16:7-9   6:56
Mat 9:20; Lem 5:15   7:2 Mat 23:25; Luk 11:38-39; Kolo 2:21-22   * 7:2 Bó to kenke keecuke

can yin ê je yí nce wvubo won gomte le. † 7:4 Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise le, “... noo bintaw bi bó to ké no jiime yí dvú le se diekene.” 7:6 Yεsa 29:13   7:10 Ksm 20:12; 21:17

Bonci bo wee wvu wum e
(Mat 15:1-9)

1 Diuu dimew ε Bofalasii bô bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le ne Jelusalem to tase mbew Jisos e. 2 E bó ke ne yen ε boom bo ngoo le bo Jisos e bomew diekene bô can yile, fi nu le bó to baa cuke can ke. * 3 Bojuu bocii, se bvuu ge Bofalasii to bii ke ε è nu nce won wvu bo'icee bobole bo fwele le, le ke è nulo é wee edie fiεε se wvú ε cuke can lenlen no bó to ké cuke ke. 4 Ke è nulo ten é wee ke ekfulε fô way edie fiεε se wvú ε cuke ye ê yiye je le ke. E bó bvuu gee mwεem mvumew mvu nce won e nteen, ke diεwe keecuke mvunkom noo bibεen noo bonton. † 5 E Bofalasii bô bonyii bô dunji bonci bodvu mum bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú boom buw bo ngoo le yaa bii nce won bo'icee bosεεbeene bo fwele le ke? E nu nje la wvú bó diekene bô can yile?” 6 E Jisos tfuse ê bó le, “Yεsaya wvú wee ntum Nyo' to nu ε jeme kecey le ben nu bonyii bô jemyi jεεy gee jεεy. Ben gee ke ε è nu fiεε fi wvú to sanεε le, Nyo' gayte le,

‘Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu,
ε mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

7 Bó bunlee me ε è nu ke ecici,
njefo bó joo mwεem mvú è kp-
wawci bonyii,
yεεyi le è nu diεw yem.’

8 E nu ke ten no ben cin'yi bonci bo Nyo' le, gεεle ε è nu bó è gεke bonyii.” 9 E Jisos gay ê bó le, “Ben looci naa kee keetun bonci bo Nyo' le wvu le ben ebii ε è nu bonen e. 10 Fí nu ε Muses to gay le, ‘Wvumε ico bó bwoo.’ Bvuu gay ten le, ‘E wee nan lo ice kenεε bwεe, é bó yu lo mwεten.’ 11 Geenεn, ben ε no

gayte finen le, 'E wee kenjke fiεε fi ε be nelo é wvú efi ice kenεε bwee dvú, ε ne ε gay é ice kenεε é bwee le fiεε fidvu nu wase Koban,' fi nu le é nu wase fi Nyo' le, ¹² tu ben baa bvuu bee le wvú ejo fiεε fidvu efi ice kenεε bwee dvú ke. ¹³ Ben gee nonen, gee ε diεw Nyo' tuu fiεε fi εcici nje nce wene won wvú ben yeεyi bonyii dvú. E mwεεm mvumew bvuu nu ten dvú nteen diεwe mvun e mvú ben gee."

Fiεε fi nulo ebefe bô wee
(Mat 15:10-20)

¹⁴ E Jisos bvuu tee bonyii ε bó to, ε wvú gay é bó le, "Ben bocii eyeke eyuw fiεε fi me njemyi, ekiεε ntaε. ¹⁵ Ke fiεε fi wee dieε ε fí bow é shem nulo ebefe bô wvú ke. E nu fiεε fi buyte diuw wee le fi beete bô wvú. [¹⁶ Wee wvú kenjke bitem keeyuw, ε wvú yuw."] †

¹⁷ E Jisos ke cinε bonyii bodvu le, leyew, ε boom bew bo ηgoo le bife é wvú ekumε ηgan wvudvu. ¹⁸ E wvú tfuse é bó le, "Ke ben ten kee mwεεm e? Ke ben kee le fiεε ficii fi wee leese é wvú εmvu yaa nulo ebefe bô wvú ke le? ¹⁹ Fí nu nonen, njefo fí ké leyte saa gen ε é nu fô fitele fiεε e ke, bow ε é nu é shem, ke mum ghan buy lo." (No Jisos to gayεε nonen, ε fí mum no nu le mwεεm mvudien mvunciim yuule lo.) ²⁰ E wvú bvuu gen fwe gay le, "E nu fiεε fi buyte yí wee le fi beete bô wee, ²¹ njefo mwεεm mvú befe mvú wee gee nen'yi fô fitele fiεε e. Mwεεm diεwe bonjpwawce bô befe, keejan kenjan, keecon bvucōj, keeyu wee, keejo kpweε wee kenεε dwee wee, ²² keedewkene εjise yí mwεεm e, keebuwyi mwεεm, keelεle kenlεema, keege nnyen, keebene kendon, keebeete bô εdieε ε bonyii, keebense ye noo keeyunεene keyunεεε. ²³ Mwεεm mvú befe mvun mvunciim nen'yi

ε é nu fô fitele fi wee le se beete bô mwεεm."

Fitele fi kpwoon mvu ε é nu wee ketum to lesεε yí Jisos e
(Mat 15:21-28)

²⁴ E Jisos ke ne jó, gen keba ke bilaante bi Taya bô Sidon e. No wvú gen jó, leyew dvumew fanε yaa gomte le wee ekiεε le wen nu jó ke. Geenε, ε bonyii kiεε ke lo. ²⁵ Kpwoon mvu to nu jó ε keyoy kè yiile nu yí waa we wvú kpwoon e. Kan mwaan no wvú yuw ekumε Jisos, mum to gbwe bikaa biew e. ²⁶ Kpwoon wvudvu to nu wee Glek, ke é to nu wee Juu ke. Bó to boke wvú Fonishia won wvú Silia le. No wvú gbwe nonen, mum lεke Jisos le wvú ebvuse nceendaa dεwle wvudvu yí waa wen e. ²⁷ E Jisos tfuse é wvú le, "Cinε é bó eyaw enyanε boom, njefo ke fí nu len keejo ηgu boom elan fô bwé le ke." ²⁸ E kpwoon wvudvu tfuse é wvú le, "E nu keceεy icεm. Geenε, boom ké dioo diekene ε bwé no bonyi ke tfúw yí gbwekene fokuse." ²⁹ E Jisos mum gay é wvú le, "Nje fiεε fi wo tfuse fin, wo nulo egeε fiuw, nceendaa dεwle wvudvu nu ε cinε wase waa wo le." ³⁰ E kpwoon wvudvu mum ne no gene fô yew e, dioo gen yen ε waa we jiime fontaw ε nceendaa dεwle wvudvu ε buy wase.

E Jisos ge ε kencife no yuuke mwεεm jemyi

³¹ E Jisos ne é keba kè Taya le, fey Sidon bvuu fey keba kè Bilaante bi Yuufe le, mum tu je fô Mamase yí Galilee le. ³² E bonyii bomew ke ne to bô wee mvu ε é nu kencife ε wvú yaa kee keejeme ke. E bó lεke Jisos le wvú egeε can ye yí ye le, efe wvú. ³³ E Jisos mum jo wvú ε bô wvú buy é kebombom ente no nu εbonebon. E wvú lese boom bew bo can e é bintunεan bi

wee wvudvu le, cuy nceŋ kum leme di wee wvudvu le dvú, ³⁴ taa we, shom, § jeme ê wvú le, “Efata,” fi nu le, “Yene.” ³⁵ E bintuntun bi wee wvudvu le mum yene kaŋ mwaan, e leme diew yaaten, e wvú mum no jemyi naa ntay. ³⁶ E Jisos mum ciise lo ê bonyii le fô bó ke esee ê wee ke. Geen, no wvú to ciise, e ê kaa no nu ke no bó nu esenje gene dvú fwe fwe. ³⁷ E diuw no yumte bonyii naa baay. E bó no ghayte, gayte le, “Jisos kee keege mwεem mvunciim naa ntay. Wvú gee e bincife yuuke mwεem, e bindvumem jemyi.”

8

E Jisos nyaje bonyii bontfuke bonew
(Mat 15:32-39)

¹ Ke ediuw yoya le, e kebom-bom ke bonyii le bvuu to tase nen ghemm. E è ke no nu e bó yaa bvuu keŋke mwεem mvudien ke, e Jisos tee boom bew bo ŋgoo le gay ê bó le, ² “Me ŋkeŋke shen fô kebom-bom kin e, njefo bó nu wase bee bó ediuw eta, e fiεe fi bó edie yaa bvuu nu ke. ³ E me ncine lo bó e no gene ela ebole, ê bó egn egbwe jen ê je no bomew bó le ne ncejole.” ⁴ E boom bew bo ŋgoo le tfuse le, “E nulo é wee ejo fεε mwεem mvudien ŋkpwaante jan keenyaje kfuu ban bonyii dvú?” ⁵ E wvú bife ê bó le, “Ben keŋke bontuw bo bleed e bomεe?” E bó tfuse le, “E nu bosooshwiw.” ⁶ E Jisos mum gay le kebom-bom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. E bó shii, e wvú jo bontuw bo bleed e bo bosooshwiw ba, nya keyoone ê Nyo', guushe, nya ê boom bew bo ŋgoo le le bó egawce ê bó. E bó mum gawce. ⁷ Bó to keŋke ten mvubyetεe nen caan. E wvú bvuu jo, nya keyoone ê Nyo', gay e bó gawce ê bonyii bodvu. ⁸ E

wee tfuu die ffuu. E bó baance bimbeke bi to shεεε, e bi yinŋen ŋkâa yisooshwiw. ⁹ Bonyii bó to dieε to nu diewε bontfuke bonew e. ¹⁰ E wvú mum cine bó le e bó no kfuuyi. E wvú ley lo ê kekoŋ e kaŋ mwaan bó boom bew bo ŋgoo le mum ne gen keba kè Dalmanuta le.

E Bofalasii no gomte le Jisos edunce keŋghaw ke fiεe le
(Mat 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ E Bofalasii ke ne to fô Jisos e, kew mbew bó wvú, gay le wvú ege fiεe fi dunci mvunŋay mvù ne fowe. E bó to gayte nonen momte lo wvú. ¹² E Jisos shom naa baay, gay le, “Eŋgokε kin gomte fiεe fi dunci mvunŋay mvù ne fowe keege la dvú? E me ensee ê ben keceey le ke eŋgokε kin nu eyen fiεe le ke.” ¹³ E wvú mum cine bó le, kase ley ê kekoŋ e, no gene kewvu keki.

E Jisos tefe boom bew bo ŋgoo le le bó eyene ekumε gee di Bofalasii bó di 'Elod e
(Mat 16:5-12)

¹⁴ Jisos to gene e boom bew bo ŋgoo le e daaye keejo bleed, keŋke ke e è nu ntuw mwaan ê kekoŋ e. ¹⁵ E wvú no teete bó gayte le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yî fintunŋeen fi Bofalasii noo fi 'Elod e.” ¹⁶ E boom bew bo ŋgoo le mum kew no jemyi ebonebon ekumε fiεe fidvu, gayte le, “Wvú jemyi fintunŋeen fin nen njefo beene baa keŋke bleed ke.” ¹⁷ E Jisos kiεe fiεe fi bó jemyi ekumε fi, mum bife ê bó le, “Ben jemyi e è nu ekumε bleed wvù ben baa keŋke ke nje la? Ke ben yene wase mwεem e keŋεe kee mwεem e? Fi nu le bvufee bvunen baa yene wase le? ¹⁸ Ben keŋke ejise yaa yene mwεem e le? Ben keŋke bitem yaa yuuke mwεem e? Ke ben kumyi mwεem e? ¹⁹ Seke me nto ŋguushe bontuw bo bleed e botin e bonyii

die bontfuke botin, ben to baanci bimbêke bi to shêetee ε bí yinşen nkáa yimiéé?” Ε bó tfuse le, “Yuufe ncow fiéé.” ²⁰ Ε wvú bvuu bife le, “Ékumε bontuw bo bosooshwiy bô bonyii be die bontfuke bonεw, ben be baanci bimbêke bi be shêke bí ε yinşen nkáa yimiéé?” Ε bó tfuse le, “Yisooshwiy.” ²¹ Ε wvú mum bife ê bó le, “Kε ben kee wase mwεεm e?”

Ε Jisos yene ejise kenfefe ntεw wvú Besayda le

²² Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke lente buy Besayda, ε bonyii bomew to bô kenfefe kemew fô wvú le leke le wvú ekum wvú le efe wvú. ²³ Ε Jisos jicε wvú le yí kebo le, jo ε bó wvú buysen ntεw wvudvu. Ε wvú cuy nceη yí ejise eye le, gee can yí ye le mum bife ê wvú le, “Wo yene fiéé le?” ²⁴ Ε kenfefe kedvu cake ejise we, taa gay le, “Me n'yene bonyii le jiwejiwe ε bó lene nu diεwε bite le.” ²⁵ Ε Jisos bvuu gee can yí ejise ε wee wvudvu le, ε wvú taa nen tunη, ε ejise eye mum yuu, ε wvú no yene mwεεm mvunciim e ntay. ²⁶ Ε Jisos mum gay ê wvú le, “É genè fô yew e, dioo gene fo wo ebvuu eley ntεw e ke.”

Ε Bita cεε le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne fó no gene bontεw bo keba kè Kaysalia Filibi le. Ε bó dioo gene, ε wvú bife ê bó le, “Bonyii duu le me nu yεε?” ²⁸ Ε bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseejoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' mvu.” ²⁹ Ε wvú mum kase bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yεε?” Ε Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.” ³⁰ Ε Jisos mum ciise lo ê bó le fo bó ke emom esee fifin ê wee ekumε wen ke.

Ε Jisos jeme ekumε kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Ε wvú mum kew no yεεyi boom bew bo ηgoo le jemyi ekumε ekole kew le, “Wee wvú diee nu Waawee keηke keeke eyen bonεw nteen, é bonyii bô saake won bô bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duñci bonci bo Nyo' le ema lo wvú. Bó nu ke emum eyu wvú, é ediuw ke ebuy εta é wvú ekase ebuy yí kpwe le.” ³² Wvú to jemyi mwεεm mvun ê bó endan. Ε Bita mum jo wvú ε bó wvú lewse ye, mum kew no saake wvú yí fiéε fidvu le. ³³ Ε Jisos banke ye, taa boom bew bo ηgoo le, wam Bita gay le, “Ja ê me ejise Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme ê keba ke Nyo' le ke. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.”

³⁴ Ε wvú mum tee kebombom ke bonyii le bô boom bew bo ηgoo le, gay ê bó le, “É wee gomte keenu wee wεm, tu wvú keηke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. ³⁵ Ben ekeè le wee wvú bawci nshii we fo wvú elase, nu ke elase ke lo. Geenεn, wee wvú lase nshii we nje me noo nje saaka wvú jee nu ε wvú ε bawce lo nshii wvudvu. ³⁶ Ε bó baanci naa won wvun nen tfuu ε nya ê wee wvú ε die, ε ke ε lase nshii we, é sew wvudvu enu la? ³⁷ Fiéε fi è nulo é wee esum keyoy kew dvú nu la? ³⁸ Ben ekeè le ε wee wuumene keebii me le noo diεw yεm e ente jo εηgokε kè buwyi mwεεm kin kè nu diεwε kpwoon wvú nu ε cine wase dweese le ε no gee ε è nu nsake le, é wvú no keè le wee wvú diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mwεten seke wvú ε kase ε to ente jo bvukukε bvú Ice bô bonceendaa bo Nyo' le bô yuule le.”

9

¹ Ε Jisos bvuu gay ê bó le, “É

me ensee ê ben keceey le, bonyii bomew leeme fen ε bó yaa nu ke eyuw wvun kpwe se bó ε yen ε bvunfon bvu Nyo' le ε to bô mvun gay mvumwew ke.”

*Enfiiesen Jisos kumen
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Ε εdiuw ke fey εsoocaa, ε Jisos jo Bitá bô Jem noo Jon ε bô bó ben yí kum wvumew e ε wvú defe ewe, no nu fó εbonebon. Ε bó ke ne yen ε nfiiesen ye ε kumen ê bó ejise, ³ ε ndvú ye baa lawkene naa fele lo no ε nulo ε wee ecuke fokuse fen é yí ebaa. ⁴ Ε bó ke ne yen ε Elayja bô Muses ε buynen fô bó le, ε no jemyi bô bo Jisos. ⁵ Ε Bitá ne bvumten gay ê Jisos le, “Cee Ekole, fi jee no beene nu fen. Cine é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, ε yimi nu yi Elayja.” ⁶ Wvú to jeme nonen njefo kedvum to nu ε gbwo bó baay ε wvú fanε yaa bvuu kίεε fiεε fi wvú ejeme ke. ⁷ Ke no wvú jeme nonen, ε kembew ne to ban bó, ε diew jeme ê kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem, ε wvú nu fitele fiem. Ben eyuukε ε è nu wvú le.” ⁸ Ε bó ne seSe dioo taa fanε yaa bvuu yen bonyii ba le ke, yen ke wase ε è nu Jisos e maan.

⁹ Ε bó ke ne yí kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos ciise ê bó le fo bó ke esee fiεε fi bó be yen e ê wee se wee wvú diee nu Waawee ε buy wase yí kpwe le ke. ¹⁰ Ε bó yuw ke nonen gee ê bó εshem, geenen no ghayte ke εbonebon le laa mbuy wvú yí kpwe le wvun se nu la le. ¹¹ Ε bó ne bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú bonyii bô dunji bonci duu le Elayja keηke keeke eyaw eto é Mboyse wvú Nyo' to kawee se to?” ¹² Ε Jisos tfuse ê bó le, “E nu keceey le Elayja nu ke eyaw eto ekene mwεεm mvunciim é mvú etu no mvú to nu. Geenεn, è no nu nje la wvú bó nu ε san le wee wvú diee nu Waawee

keηke keeke eyen bongew nteen, é bonyii ema wvú? ¹³ Geenεn é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase, bonyii ε ge fiεε fi bó koonke bó wvú. Ε è nu ke no bó to sanεε ekumε wvú.”

*Ε Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wan mvu le
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke bow to buy fô boom bew bo ηgoo le bomew to nu, yen ε kebombom ke bonyii le ke baay ε gem bó, ε bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le beeke mbew bó bó. ¹⁵ Kan mwaan no kebombom kecii yenεε Jisos e, mum seSe wvú baay, lewte gen gay wvú le. ¹⁶ Ε wvú bife é bó le, “Ben beeke mbew ε è nu ekumε la?” ¹⁷ Ε wee tfuse é wvú é kebombom ente le, “Wee n'yεεyi, me mbe ntoo bó waa wem fô wo le njefo keyoy kemew nu yí ye le, ε è nu kè ké ge ε wee tu kencife. ¹⁸ Keyoy kedvu ké cuute wvú tufe fokuse, ε diffuw no buyte é wvú emvu ε wvú ηgeci bigew, nen'yi taame. Me ε ηgay le boom buw bo ηgoo le ebvuse keyoy kedvu, bó ε mom ηkuun.” ¹⁹ Ε Jisos yuw nonen, gay é bó le, “O oo! Εηgokε kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ηke enu beene engen embuy neε? Me nu ηke ηkuu shém bó ben engen embuy neε? Ben eto bó wan wvudvu fen enya é me.” ²⁰ Ε bó mum jo wan wvudvu no too bó wvú fô Jisos e. No keyoy kedvu yenεε Jisos e, mum cufe wan wvudvu kan mwaan ε wvú gbwe fokuse no binlene fó, ε diffuw buyte emvu. ²¹ Ε Jisos bife é ceε wan wvudvu le, “Fiεε fin to kew seke la?” Ε wvú tfuse le, “Fí to kew ε wvú beε caan. ²² Keyoy kedvu nu ε tufe wase wvú bokaη e bokaη e ηguy e noo é joo le gomte keeyu wvú. Ε wo nulo ege fiεε, kee wo, é wo cam ke shen fô bese le, fi bese.” ²³ Ε Jisos bife é wvú le, “Le laa è nulo é me ege fiεε le le? Nyo' nulo ege fiεε

ficii fô wee wvù nu ε lese fitele yî ye le.”²⁴ Kan mwaan ε cee wan wvudvu mum funj foweewe le, “Me nu ε nlese fitele yî Nyo' le. Gee é me embvuu enlese enfey lo nonen.”²⁵ Ε Jisos dioo yen ε kebombom ke bonyii le lewte too taashi fô wvù to nu, ε wvù wam keyoy kè yiile kedvu gay le, “Wo, keyoy kè yiile kin kè gee ε wan wvun yaa jemyi ke yaa yuuke ten mwεem ke, me ngayte ê wo, buye yî wan wvun e, egen lo. Fo wo ke ebvuu eley yî ye le ke.”²⁶ Ε keyoy kedvu funj foweewe, bvuu cufe wan wvudvu, tufe ê je yî befefe le, mum buy yî ye le. Ε wvù no jiime fokuse ke diewe kenkpwe ke wee le. Ε wee nteen yen nonen, mum no duu le, “Wvù nu ε kpwe wase.”²⁷ Ε Jisos jice wvù le yî kebo le cake ε wvù leem we.

²⁸ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo gen ley yew, ε bó bife ê wvù ejim ejim le, “Ε nu nje la wvù bese be mom ηkuuη keebvuse nceendaa dewle wvudvu?”²⁹ Ε wvù tfuse ê bó le, “Fieε fi nulo ebvuse kfuu wvun nceendaa nu ke bunle yî temyi maan. Ke è nulo é fieε fimew jεy ebvuse ke.”

Ε Jisos bvuu jeme ekume kfuu kpwe yî wvù nu ke ekpwe

(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ Ε bó ke ne fó fey je yî Galilee le, ε Jisos yaa gomte le wee ekieε ke,³¹ njefo wvù to lene yeεyi boom bew bo ηgoo le. Wvù to yeεyi bó le bonyii nu ke enya wee wvù diee nu Waawee can bonyii le é bó eyu wvù. Ε bó dioo ε yu wvù nonen, é ke edioo enu ediuw eta, é wvù ebuy yî kpwe le.³² No wvù gay nonen, ε bó fanε yaa kieε fieε fi wvù jemyi ke, geenen, no fane keebife.

Wee wvu baay nu yeε?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Ε bó ke gen buy Kafana'um, ke dioo ley nu yew ε Jisos bife ê bó

le, “Ben be beeke mbew ê je ε è nu ekume la?”³⁴ Ε bó mεy diuw tfu, njefo bó to lene ê je beeke mbew εbonebon le laa wee wvu baay se nu yeε le.³⁵ Ε Jisos shii fokuse, tee bó bo yuufe ncow bofεε gay ê bó le, “Ε wee gomte keenu wee wvu fwe, tu wvù kenke keejo ekole kew le wen nu kencilejimε noo wee wvù lemte fô bonyii bocii le.”³⁶ No wvù gay nonen, mum jo wan caan leke ê bó enteleη, mum kase jo koyce gay ê bó le,³⁷ “Ε wee fiisene wan diewe wvun e ê diee diem e, tu wvù fiisene ε è nu me. Wee é fiisen me, tu ke wvù fiisene ε è nu ke me ke, tu wvù fiisene ten ε è nu wee wvù tum me.”

Ε wee baa kicine wo, tu wvù tomte wo
(Luk 9:49-50)

³⁸ Ε Jon gay ê wvù le, “Wee n'yeεyi, bese se nu ε yen wee mvu le ε wvù tenje diee diuw se bvuuuse bonceendaa bo dewle le yî bonyii le, bese ε kan, njefo wvù baa nu wee wesebeene ηgoo ke.”³⁹ Geenεn ε Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ecilè kfuu wvuwe wee ke. Ben ekeè le é wee gee kenghaw ke fieε le tenje diee diem, tu ke è nulo é wvù ebvuu ejeme fieε fi befefe ekume me ke.⁴⁰ Ε wee baa kicine beene, tu wvù tomte beene.⁴¹ Ε me ensee ê ben keceey le, é wee nya ke naa fiko fi joo le é ben njefo bó tenje ben le bonyii bo Klistu le, tu ke è nu naa lo é wvù ke efufe mmawce we ke.”

Mwεem mvù nelo egee ε bonyii gee bibefe

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Ε Jisos bvuu gay le, “Ε è nu le wee ege é wan mwaan ηgoo boom bo caan ban bó nu ε lese fitele yî yem e ege kebefe, é fi ejee fô wvuwe wee le le bó eshenke kebwee ke diene le ke baay ê kendon kew e, edomse wvù ê joo yi baay e.⁴³⁻⁴⁴ Fiε bvuu è no nu le, é kebo kuw gee ε wo

gee kebefε, ε wo sum kebo kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le bô kenkfuyte ke kebo le, efey keekenke can yicii egeη nguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njime. * 45-46 ε ekale kuw gee ε wo gee kebefε, ε wo sum ekale kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le nu nteηε, efey keekenke bikaa bicii ε bó elañ wo ηguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njime. 47 ε jise diuw gee ε wo gee kebefε, ε wo min jise didvu. Fí jee λε wo eley bvunfon bvυ Nyo' le bô jise dimwaan, efey keekenke ejise ecii, ε bó elañ wo ηguy wvu baay e. 48 Bvudvuu bvun nu bvù yín yì diee bonyii fó yaa ké kpweken ke, ε ηguy yaa ké jime fó ke. 49 Ben ekeè λε bó nu ke eseyse wee tfuu bô ηguy lenlen no bó ké seyse fiεε bô ηkauw. 50 Nkauw nu fiεε fí jee, geenεn ε yí nelo ε cife, ε wo ebvuu ege neε dvù ε yí se ebvuu ekase eyeke? Ben enù diεwe ηkauw yì yeke le, ε wee noo wee enù yì nyekeye e.”

10

Ekume keekunη kpwoon

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

1 ε Jisos ke ne jó, gen keba ke won e kè Judea le, lente Joo Joodan gen wvuke. ε bibombom bi bonyii le bvuu no taashi too fô wvù le, ε wvù no yεeyi bó ke no wvù to ké no yεeyi. 2 ε Bofalasii ke ne to keemom wvù, mum bife ê wvù λε, “Nci nu ε bee λε è nulo ε wee ekuη kpwece?” 3 ε Jisos kase bife ten ê bó λε, “Muses to nya nci λε ben egeè neε?” 4 ε bó tfuse λε, “Muses to nu ε cine λε è nulo ε wee ekuη kpwece. ε wvù dioo kuunke, san ηwa' wvù duηci λε wen nu ε kuη wase wvù nya ê wvù.” 5 ε Jisos tfuse ê bó λε, “ε to nu nje bikuu binen bì temyεen wvù

Muses to sanεε nci wvun. 6 Geenεn, è to nu fonkεw seke Nyo' to bomte mwεεm, ε wvù bom ε è nu diemsen bô kpwoon. No wvù bom nonen gay λε, 7 “ε nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecine ice bó bwee le etaashe bô kpwece, 8 ε bó bofεε emum etu wase wee mwaan.” Nonen, ke bó beε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. 9 Fí ε mum ε no nu λε, fiεε fí Nyo' nu ε taashe wase, fo wee emom egawsen ke.”

10 ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo nu yew, ε bó bvuu bife ê wvù ekume fiεε fidvu. 11 ε wvù tfuse ê bó λε, “Naa yεε wvù kuη kpwece ε jo wvumvu, nu ε wvù ε ge kebefε ke diεwe keejanη kpwoon mvu. 12 ε kpwoon buy dweese le, ε gen ê diemsen mvu le, tu wvù nu ε ge kebefε fô dweese le keejim bô diemsen mvu.”

ε Jisos lanη kembonen yì boom bo caan caan e

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 ε bonyii ke ne no too bô boom fô Jisos e λε wvù ekum bó le, ε boom bew bo ηgoo le no saake lo bó. 14 ε Jisos dioo yen nonen, ε shém ton'ye wvù, ε wvù gay ê bó λε, “Ben ecine ε boom bodvu etoo fô me le, fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvυ Nyo' le nu ε è nu fô bonyii diεwe boban e. 15 ε me ensee ê ben keceey λε ε wee baa efisen bvunfon bvυ Nyo' le ke diεwe wan caan e, wvù saa ke eley bvunfon bvudvu le ke.” 16 No wvù gay nonen, mum no joo bó koyci, gεεle can yì bó le, laanηke kembonen yì bó le.

Jisos bô cee kpaw

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 ε Jisos ke ne λε wen egeηe, ε wee mvu lewte to tum envuw ê wvù ejise bife ê wvù λε, “Wee n'yεeyi, wo wvù wee wvù jee, fiεε fí me ηkerηke

* 9:43-44 Bon'wa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen ε bvuu ε bise ten ejim jo 46 λε, “Bvudvuu bvun nu bvù yín yì yaa kpwekene ke diee bonyii fó, ε ηguy yaa ké jime fó ke.” 9:47 Mat 5:29 9:48 Yesa 66:24 9:49 Lew 2:13 9:50 Luk 2:14; 1Tes 5:13; Lum 12:18 10:1 Luk 9:51 10:3 Mat 5:31 10:6 Kenj 1:27 10:7 Kenj 2:24 10:11 Mat 5:32; Luk 16:18; 1Kol 7:10-11 10:15 Mat 18:3

keenje nse nkenke nshii wvù mɛy lo nu la?" ¹⁸ E Jisos tfuse ê wvù le, "Wo teje me le wee wvù jee nje la? Ke wee nu dvù wvù jee ke. E nu ke Nyo' maan wvù jee. ¹⁹ Ke wo kee bonci bò le, 'Fo wo eyu wee, fo wo ejaŋ kpwee wee, fo wo econ bvucorj, fo wo eben jim nsaw mbiay, fo wo efiw kenfiw, noo le è wvumtè ico bô bwoo?" ²⁰ E wee wvudvu tfuse ê Jisos le, "Wee n'yeyi, bonci ban bocii nu e me nto nkew wase no ngeele naa e me mbɛɛ cuwee." ²¹ E Jisos taa wvù nen tunj, korj wvù, mum gay ê wvù le, "Tu fiɛɛ nu e shɛɛ fimwaan fi wo bɛɛ ege. Gene egese mwɛɛm mvù wo kenke, egaw bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le, é wo ke emum ekenke ntfu e è nu wonj wvu we le. E wo dioo e ge nonen, emum eto ebii me le." ²² No Jisos jeme nonen, e wee wvudvu yuw e bvushiw tfuse lo wvù, e wvù banke ye no gene nu lo shen shen, njefo wvù to kenke kpaw baay.

²³ E Jisos nɛ banke ye taa boom bew bo ngoo le nen, gay ê bó le, "Fí nu ke etɛmyi baay fô bonyii bo kpaw e keeke eley bvunfon bvù Nyo' le." ²⁴ E njeme wvudvu ffumse boom bew bo ngoo le. E Jisos bvuu gay ê bó le, "Boom bem, fí tɛmyi baay fô wee le * keeley bvunfon bvù Nyo' le! ²⁵ Fí nu cekey fô nyambala le keeley ê jise di tase le fele fô wee kpaw e keeley bvunfon bvù Nyo' le." ²⁶ E bó yuw nonen e fí ghaw bó baay, e bó no ghayte le, "E è fen nu nonen, é ke eyuu eboy yɛɛ?" ²⁷ E Jisos kase taa bó nen, gay le, "Fifin nulo eghaw wee wvu wum, geenɛn yaa nulo eghaw Nyo' ke, njefo Nyo' nulo ege fiɛɛ ficii." ²⁸ E Bita mum nɛ gay ê Jisos le, "Taa eyɛn, bese nu e cinɛ wase fiɛɛ ficii le e no bii wo le." ²⁹ E Jisos tfuse ê wvù le, "E me ensee ê

wo keɛɛy le, ke wee nu dvù wvù nu e cinɛ yew e, keɛɛ boom bo bwee le, keɛɛ jɛme ye le, keɛɛ bwee le, keɛɛ ice le, keɛɛ boom e, keɛɛ nɛ le, e wvù cin'yi nje yɛm noo saaka wvù jee wvù wvu Nyo', ³⁰ wvù nu ke enu sɛ wvù e kenke yéw noo boom bo bwee le, noo jɛme, noo bobwee, noo boom, noo nɛ yí nshii wvu keseen e bokan gbwee ke. E bonyii nu ke ebone ten bikaa ê wvù ejim, é ke dioo enu kefew ke nshii wvù too le, é wvù ekenke nshii wvù mɛy lo. ³¹ Geenɛn, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu ejim, é nteen bò nu ejim keseen enu fwe."

E Jisos bvuu jeme yí bokan e botete ekumɛ kpwe ye

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke nɛ jo je, no bene Jelusalɛm e wvù saa fwe. E boom bew bo ngoo le kenke lo nghaw. E bonyii bò to bii ten no kenke nfan. E Jisos bvuu jo boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ e bó bó lɛwse ye e wvù no seɛɛ é bó fiɛɛ fí nu ke ekooy bó wvù. ³³ E wvù gay ê bó le, "Ben eyekɛ eyuw, beene bene wase gene Jelusalɛm, e bó nu eɛn enya wee wvù diee nu Waawee can bocee ncese bo baay noo bonyii bò duŋci bonci bo Nyo' le, é bó esaw wvù esumtɛn le bó eyu wvù, emum enya wvù can bitum e, ³⁴ é bó esɛwse wvù, cuyte nɛɛn yí ye le, suunke wvù, emum eyu wvù, é ke dioo enu eɛɛɛɛɛ, é wvù ebuy yí kpwe le."

E Jem bô Jon lɛke bintaw bi baay ê Jisos

(Mat 20:20-28)

³⁵ E Jem bô Jon bò to nu boom bo Sɛbɛdeɛ le nɛ bence to fwe dvu Jisos gay ê wvù le, "Wee n'yeyi, fiɛɛ nu dvù fí bese gomte le wo ege fô bese le." ³⁶ E wvù bife ê bó le, "Ben gomte

10:19 Ksm 20:12-16; Dito 24:14 **10:21** Mat 19:21 **10:22** Mben 62:10 **10:24** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, "fô wee wvù nu e gɛɛ bvufɛɛ yí kpaw e ..." **10:27** Mat 19:26 **10:29** Mat 10:37 **10:31** Mat 19:30 **10:32** 8:31 **10:34** 15:15-20

le me enge la fô ben e?" 37 E bó tfuse le, "Bese gomte le seke wo nu yî bvukuke bwuw e, é bese eshii yî bintaw bi baay baay e, wee mvu é ébo kuw ke eceey e, wvumvu é ébo ke eηkorjko le." 38 E Jisos tfuse é bó le, "Ke ben kee fiεε fi ben biite ke. E nulo é ben ke ewu fiko fi ηγεw e fi me nu ηke en'wu, keηεε eley kfuu ηγεw wvu baay wvú me nu ηke enley wvú le?" 39 E bó tfuse é wvú le, "Bese nulo ke ege." E Jisos gay é bó le, "Ben nulo ewu fiko fi ηγεw e fi me nu ηke en'wu, eley ten kfuu ηγεw wvu baay wvú me nu ηke enley e, 40 geenεε e keeshii é ébo kem ke eceey e keηεε ke eηkorjko le yaa nu bvudvu bwem keenya é wee ke. Mondvuum modvu nu fô bonyii bó bó nu ε seyse wase fô bó le." 41 E kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekumε fiεε fidvu mum no ton'yi shém bó Jem noo Jon. 42 E Jisos tee bó bocii ε bó to, ε wvú gay é bó le, "Ke ben kee le bonyii bó é nu bó saake bitum ké no shiile lo yî bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole duñci mvunγay mvubole é we jo bó? 43 Ke fiεε keηke keenu é ben εntelεη ke. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay é ben εntelεη keηke keenu wvú lemte lo ben e. 44 Wee é no gomte keenu wee wvu fwe é ben εntelεη, tu wvú keηke keenu nfwā wee tfuu. 45 Ben ekeè le ke wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen can kpwe le."

*E Jisos yene ejise Batimayus
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

46 E bó ke len to buy ntεw wvú Jeliku le. E Jisos ke dioo nεn'yi jó bó boom bew bo ηgoo le noo kebombom ke bonyii le, ε kenfefe kemew ε shii diuw je le leke mwεεm

ε diee nu le Batimayus, wvú waa Timayus. 47 E wvú dioo yuw le é nu Jisos wvu Nasalεt, ε wvú mum kew no wamte foweεwe le, "Jisos, Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le." 48 E bonyii nteen nε kew no wamene wvú gayte le wvú ebanj lo. Geenεε ε wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, "Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le." 49 E Jisos leem, gay le bó etee wvú. E bó mum tee kenfefe kedvu gay le, "Ekole kuw ε jon wase, ja we, wvú teje wo." 50 E kenfefe kedvu mum mwase ndvu ye fokuse, may we gen fô Jisos e. 51 E Jisos bife é wvú le, "Wo gomte le me enge la fô wo le?" E kenfefe kedvu tfuse le, "Wee N'yεεyi, me ηgomte keen'yene mwεεm e." 52 E Jisos mum gay é wvú le, "E gene fiuw. Fitele fi wo lese yî yem e nu ε ge wase wo ε bonεn." Kanj mwaan nonεn ε ejise eye mum yuu ε wvú no yene mwεεm e, mum no bii Jisos e jò wvú to gene.

11

*E bó fiisen Jisos Jelusalem diewe
Nfon e*

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 E Jisos bó boom bew bo ηgoo le len ke dioo fenεne Jelusalem, nu wase mbew ntεw wvú Betfaj bó wvú Betani le bó nu mbew Kum Bite bi Olif e, ε wvú baa boom bew bo ηgoo le bofεε tum, 2 gay é bó le, "Ben egen ntεw wvu fwe we le. Ben nu ke eleyte jó nεn kanj mwaan, eyen waa kembεεbey e ε bó ε suu, ε wee ke baa ben wase yî dvú le ke, é ben efay eto dvú. 3 E wee bife é ben laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole keηke shieε wvudvu, ε wvú nu ekase etfuse jim ke keseen keseen." 4 E bó mum nε gen yen waa kembεεbey wvudvu le ε bó ε suu diuw fwese yew mi le diuw je

le. E bó mum fay. ⁵ E bó dioo fayte e bonyii bomew bò to leeme fó bife ê bó le, “Ben gee e è nu la? Ben fayte waa kembey we nje la?” ⁶ E bó mum see ê bó fiεε fi Jisos be gay. E bó mum cine e bó no gene dvú. ⁷ E bó to dvú fô Jisos e, yey ndvú yibo yî nyam yidvu le, e Jisos mum ben. ⁸ E bonyii nteen no yeyte ndvú ê je, e bomew faasshi tiεw bite ηkpwaante, yeyte ten ê je. ⁹ E bonyii bò to gene fwe dvu Jisos noo bò to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le leεε! Nyo' nu e lanj kembonèn yî wee wvú too ê diee di Tata le leεε! ¹⁰ Nyo' nu e lanj kembonèn yî bvunfon bvú icee wesebene wvú Dawe le bvú too le! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leεε!” ¹¹ E Jisos gen fese Jelusalēm, ley fô yew ncese le, taa no mwεem mvunciim nu. E wvú dioo mεse e kefew e gen wase e bô boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncw bofεε ne gen Betani.

*E Jisos jinj kete kemew
(Mat 21:18-19)*

¹² E ekfunj buy yuu e Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne Betani bvuu no gene Jelusalēm, e jenj no yuu wvú. ¹³ E wvú lanj jise yen kete kemew e ncejole e kí teεke e bó ké no diee. * E wvú mum no gene fó keeyen laa è nulo é wen ekoy fiεε yî dvú le edie le. E wvú dioo gen buy fó fanje yaa yen fiεε le yî dvú le ke, yen ke e è nu bibε le maan, njefo è to baa nu kefew kè kí ké no yumte ke. ¹⁴ E wvú mum gay ê kete kedvu le, “Fo wee bee ke ebvuu eyuu edie fiεε yî yo le ke.” No wvú gay nonen e boom bew bo ηgoo le yuw.

*E Jisos kunj bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

¹⁵ E bó ke gen fese Jelusalēm, e Jisos gen fô yew ncese le ke w no kuunje bonyii bò to kamene way fó. E wvú no kuunje nonen baashi bidan bi bonyii bò to kumene bigew e, noo bintaw bi bonyii bò to geese bibembε le. ¹⁶ E wvú fanje yaa bvuu bee ten le wee etuu fiεε elen edanjen dvú fô yew ncese le ke. ¹⁷ E wvú no yeyyi bó gayte le, “Ke bó nu e sanj le Nyo' gayte le, ‘Yew wen nu e bó nu ke etenje le yew bunle fô bitum e bicii?’”

Geenen ben e banje e tu tfum bocooj.” ¹⁸ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò to dunji bonci ke yuw mum no gomte je yî bó eyu wvú jó. Bó to kenje nfan ekume wvú njefo kebombom ke bonyii le to yuuke wase n'yeyyi we e diuw yumte lo bó. ¹⁹ E è ke dioo nu fokiεguu, e Jisos bô boom bew bo ηgoo le buy ê kelaante kedvu le.

*N'yeyyi wvú nen'yi yî kete kè Jisos to jinje le
(Mat 21:20-22)*

²⁰ E Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke buy no fele fontanentan, yen kete kie le e kí e yowlen wase kecii e shii e buy yî gen e. ²¹ E Bitá kume fiεε fi se kooyεe, jeme ê Jisos le, “Wee N'yeyyi, yen no kete kie kè wo se jinje e yowlen wase.” ²² E Jisos jeme ê bó bocii le, “Ben elese fitele yî Nyo' le. ²³ E me ensee ê ben keceey le, é wee gay ê kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e’, e wvú gayte nonen yaa manene ke ê fitele le, e wvú e bee le fiεε fi wvú gay nu ekooy, é wvú emvuwe. ²⁴ Nonen é me ensee ê ben le, fiεε ficii fi ben leke ê bunle le, e ben e bee le ben nu e kenje wase, nu e ben nu ekenje. ²⁵ Ben dioo leem ten keebunle, é è nu le wee kenje wee mvu fô fitele le, é wvú leεshe nya ê wvú. Ben egeè nonen wvu

11:8 2Bfn 9:13   **11:9** Mben 118:26   **11:10** Mben 148:1; Mat 20:30-31   **11:13** Luk 13:6

* **11:13** Kete kin nu kè bó tenje ê diεw bala le le «fig».   **11:17** Yesa 56:7; Yeli 7:11   **11:18** 12:12; 14:1-2   **11:23** Mat 17:20; Luk 17:6   **11:24** Mat 7:7; Luk 11:9   **11:25** Mat 7:1; Luk 6:37

le Icee wene wvù nu fowe elɛɛshi ten binen bibefe. [26 E ben baa elɛɛshi bibefe bi bonyii bomew e, Icee wene wvù nu fowe saa elɛɛshi ten binen ke.]” †

E bó bife fô mvunḡay mvu Jisos e ne
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 E Jisos bó boom bew bo ḡḡoo le bvuu gen ley Jelusalem. E wvú ke dīoo ḡhanci fô yew ncese le, e bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò duḡci bonci bo Nyo' le noo bonyii bò saake woḡ ne to yɛn wvú le, 28 bife ê wvú le, “Wo jo fɛɛ mvunḡay e se no gee mwɛɛm mvun? E nya yɛɛ mvunḡay mvudvu ê wo le wo egeè mwɛɛm mvun?” 29 E Jisos gay ê bó le, “Me nu embife fiɛɛ ê ben fimwaan, é ben dīoo e tfuse, é me emum ensee ê ben wee wvú nya mvunḡay le me enḡeè mwɛɛm mvun. 30 E to nya yɛɛ mvunḡay e Jon se no leese bonyii ê joo? E to nya Nyo' nuu wee wvu wum e? Ben ke tfuse é me en'yuw!” 31 E bó ne no keḡene ebonebon le, “E beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa e è ge la fo beene ebee Jon e le? 32 Beene e tfuse le è to nya wee wvu wum, é fi ecem jó?” Bó to fane bonyii nḡefo bonyii bocii to nu e bee le Jon to nu naa wee ntum Nyo'. 33 Nonen, e bó mum tfuse ê Jisos le, “Ke bese kee ke.” E Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvunḡay ê me le me enḡeè mwɛɛm mvun ke.”

12

Nḡan ekumɛ bonyii bò wee to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 E Jisos mum ne no jemyi ê bó ê bonḡan e le, “Wee mvu to nu e lem wɛɛ mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvú, gem bó ketaan keɛkeɛ, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte e mbvuum buyte,

tum ketaale ke wee nɛy e wɛne dvudvu, mum tɛse wɛɛ wvudvu ê bonyii, mum ne gen ketum kemw e. 2 E kefew kè bó ké no koyte ke to kocɛn, e wvú tum waa we lemme mvu fô bonyii bò wvú to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó le le bó enya mvuwene mvuntam é wvú eto dvú. 3 E wvú gen e bó kaa koo lo sun, kuḡ e wvú tu jim cancan. 4 E wee wɛɛ we bvuu tum wvumvu waa lemme, e wvú gen e bó bvuu sun kay ekole, shoose wvú. 5 E wvú bvuu tum wvumvu, e bó yu wvuwɛ. E wvú bvuu tum bomew mwaan mwaan e bó duule lo, e bó sun bomew, yuwɛ bomew. 6 E wvú ke tum, e è to ke wase wee mwaan shɛɛ, e wee wvun nu waa we, e è nu fitele fiew. E wvú mɛse tum wvú fô bó le kpwaake le bó nu eḡen eḡwun waa wen wvun. 7 E wvú gen, e bonyii bodvu jeme ebonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wɛɛ wvun, ben eto é beene eyu wvú é bvushɛw bvudvu enu wase bvusɛɛbeene.’ 8 E bó mum koo wvú, yu, bvuse lan ekfuḡ jo ketaan.” 9 No Jisos jeme nen, mum bife le, “Fiɛɛ fi è nulo é wee wɛɛ wvun ege nu la? Wvú nu ke eto elɛse lo bonyii bodvu, etɛse wɛɛ wvudvu e è nu wase ê bonyii bomew. 10 Ben ke baa tan wase bvudvuu bvun ê N'wa' Nyo' le le? Bó nu e san le,

‘Tɛ didvu diɛ di bonyii bo kembom e to tunɛɛ,
to nu e ne kase tu tɛ di buu di yew e.
11 Fifi nu e è ge ke Tata,
bonyii e no taale keḡke ḡghaw.’ ”

12 E bonyii ba yuw ḡan wvun, mum kiɛ le Jisos ma e è nu ê bó. E bó mum no gomte keekoo wvú, se fan e è nu kebombom ke bonyii le kè to nu fó. E bó mum cine wvú le ne no gene.

E bó telɛ Jisos ekumɛ shile wvú lanɛɛn
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

† 11:26 Ke bon'wa' bo boyvuum bomew bò bó to yawɛɛ san diɛw Nyo' jó keḡke kencim kin ke.
11:32 Mat 14:5 12:1 Yɛsa 5:1-2 12:6 1:11 12:10 Mben 118:22-23 12:12 11:18

13 E bikuu bi won e ke ne tum Bofalasi noo bonyii bomew bo ngoo Nfon 'Elod e le bó egen etele Jisos ekoo wvú yí njeme we le. 14 E bó to, gay ê Jisos le, "Wee n'yeyi, bese kee le wo ké no jemyi ke e è nu keceey, njefo ke wo fane jise di wee le ke, kenεε mwεten nu naa la. Wo yeyi keceey e è nu je yí yí Nyo'. Ke see ê bese laa nci nu e bee le bó elaanke shile ê Kaysa, nuu wvú baa bee le? * 15 Beene elaanke, nuu fo bó elaanke le?" E Jisos kiεε fiεε fi bó to wεentene dvú, tfuse le, "Ben teeyi me nje la? Ben ke eto bó danali é me en'yen." 16 E bó to dvú, e wvú fi, bife le, "Ekole kin kè nu yí dvú le nu ke yεe le, e diee din nu di yεe le?" E bó tfuse le, "E nu ke Kaysa le, e diee nu ke ten diwe." 17 E Jisos mum gay ê bó le, "Ben enyaà fiεε fi è nu fi Kaysa le ê wvú, nyaà fi Nyo' le ê Nyo'." E bó yuw nonen, e diuw yum lo bó ekumε wvú.

E bó tele Jisos ekumε kentaashε ke kpwoon bó diemsen e seke bó e buyi kpwe le

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 E Bosadusi bomew ke ne to keebife fiεε ê Jisos. Bosadusi to nu bonyii bó to duu le ke bonyii nu ke ebuy yí kpwe le ke. 19 No bó to nonen, gay le, "Wee n'yeyi, Muses to nu e sanj ê beene ê bonci le le, 'E waa bwee wee kpwe e gεε kpwoon se wan, tu wee wvudvu keηke keegεε kpweε ηkfu

é bó wvú eboo boom ê diee di ηkfu waa bwee wvudvu le.'

20 Nonen, wee mvu to keηke boom bolemε bosooshwi, e wvu ngaywee ke jo kpwoon, ke kpwe se bó wvú e boo wan. 21 E ejimε kew gεε kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. E fi ke kooy ke ten lenlen bó ejimε ke wvuε le. 22 E bó ghan gεε wvú bocii, e wee fanjε yaa nu

dvú ente jo bonyii bo bosooshwi bodvu wvú eboo wan bó kpwoon wvudvu ke. Ejim jodvu e kpwoon wvudvu kpwe ten. 23 No bonyii bo bosooshwi bodvu to nu e jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii buyte yí kpwe le, é wvú enu kpweε yεε?" 24 E Jisos gay ê bó le, "Ben jemyi nen jayte lo njefo ke ben kee fiεε fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le ke, yaa kee ten mvungay mvu Nyo' le ke. 25 Fiεε fi nu, nu le è nu ke enu seke bonyii e buy wase yí kpwe le, ke bolemε bó bokeneε beε ke ebvuu etaashi bvujen ke, e bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom e bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diweε bonceendaa bo Nyo' le fowe. 26 Fiεε fi ekumε le bonyii nu ke ebuyte yí kpwe le, ben ke baa tanj wase bvudvu ê Nwa' Muses e ekumε kete kè to beenci e Nyo' jemyi ê Muses gayte le,

'E nu me Nyo' Abla'am bó Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow e?'

27 Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bó nu dvú. Ben nu e jay baay."

Nci wvú fele bonci bocii

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 E wee mvu wvú to dunji bonci bo Nyo' le ke to, dioo yuw no Jisos bó bonyii ba beeke mbew, bvuu yen no wvú nu e tfuse fiεε fi bó bife ê wvú ê je yí jee le, e wvú mum bife ten ê Jisos le, "Nci wvú fele bonci bocii nu wvú la?" 29 E Jisos tfuse ê wvú le, "Nci wvú fele bonci bocii nu wvun wvú duu le,

'O bonyii bo Israel ben eyuw, Tata Nyo', wvú Nyo' wesebeene, Tata Nyo' wvudvu nu ke mwaan. 30 E koonkè Tata wvú Nyo' wo bó fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvú kecii, egeε bvufee bwuw yí ye le bvucii, elemtè fô wvú le bó mvungay mwuw mvunciim.'

* 12:14 Kaysa nu Nfon wvu baay wvu Lum. 12:17 Lum 13:7 12:18 Luk 20:27 12:19 Dito 25:5-6; Kenj 38:8 12:26 Ksm 3:2, 6 12:29 Dito 6:4-5 12:31 Lew 19:18; Mat 22:39

31 E nci wvù bii wvun e nu le,
‘E koonjke waa bwoo no wo koonjke
ekole kuw.’

Ke wvumvu nci bvuu nu dvú wvù fele boban ke.” 32 E wee wvù to duñci bonci bo Nyo’ le we gay ê Jisos le, “Wee N’yeyi, wo nu e tfuse naa leñ. Wo jemyi e è nu keceey le Nyo’ nu ke mwaan e wvumvu yaa bvuu nu dvú efey wvù ke. 33 E keekoonjke wvù bô fitele ficii, geele bvufee yî ye le bvucii, lemte fô wvù le bô mvunjay mvunciim bô keekoonjke waa bwoo no wo koonjke ekole kuw, nu e fi fele naa lo keegee boncese bô nyám yî tonen noo boncese bomew.” 34 E Jisos dioo yen no wvù tfuse diewe wee bvufee le, e wvù mum gay ê wvù le, “Ke wo nu ncejole keeley bvunfon bvù Nyo’ le ke.” Ejim jodvu, e wee fan e yaa ke ebvuu emom eto keebife fi e è wvù ke.

Mboyse wvù Nyo’ to kawee nu waa yee

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 E Jisos ke no yeyi bonyii fô yew ncese le, ke ne bife ê bó le, “Bonyii bô duñci bonci ghan nee le e se no duu le Mboyse wvù Nyo’ to kawee nu waa Nfon Dawe? 36 E Keyoy ke Yuule to ge wase e Nfon Dawe wvun jeme ekume Mboyse wvudvu gayte le, ‘Tata Nyo’ to nu e gay ê Tata wem le wvù eshii ê ebo kew ke eceey e, egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e é wvù etome bikaa biew yî bó le.’

37 E Dawe kebee teje wvù le Tata wen, é wvù ebvuu eghan nee se no nu waa we?” No Jisos to jemyi mwem mvun nen e kebombom ke bonyii le ké to nu fó, no yeke e njon yuu lo bó.

E Jisos tooshe gee di bonyii bô duñci bonci bo Nyo’ le

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 E wvù dioo yeyi bonyii ne gay ê bó le, “Ben ejod wee ben e bonyii bô duñci bonci bo Nyo’ le. Bó ké no koonjke keetfumy ndvù yî baay baay ghanci dvù mondvuum mò bó kamene diwaci le, le bonyii egaytè bó le bô n’wvum. 39 E bó ké gen yéw bunle le, keene fô ñkaw e, caw ke e è nu bintaw bi baay baay se shii yî dvù le. 40 Bó shiwse lo mwem mvu boke’ bo bonjku le, mum buwse bó bô dibunle di dewkene. Ngew wvubo nu ke eyuu ekuuke baay.”

Nnya kpwee ñkfu

(Luk 21:1-4)

41 E Jisos ke ne gen shii keba keki fô finkuw fi nnya le fô yew ncese le, no taale no bonyii too geele bigew ê finkuw fidvu le. E bonyii bo kpaw e nteen no too geele bigew jó e bí duule. 42 E kpwee ñkfu mvu ke ne to e è nu wee kefufe, gee mvunyinyi jó mvunfem mvù gee jise di bigew e e dí baa buy fi e le ke. 43 E Jisos ben boom bew bo ñgoo le gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey le kpwee ñkfu wvun wvù nu wee kefufe nen, nu e nya e fey bonyii bocii bô geele fi e è finkuw fi yew ncese le fin e. 44 Bonyii bocii bô be nyaa, be too e è nu bô tfúw kpaw wvubo wvù nu e yin sen wase e no fuci kuse. Geen en wvù e to bô kefufe kew kecii e nya fi e ficii fi wvù kenke, e è nu fi fi wvù bee keecee yî dvù le.”

13

Binghaw bi mwem e bi nu ke ekooyi seke won nu keeke eka

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 E Jisos ke dioo nen’yi fô yew ncese le, e waa we ñgoo mvu ghay ê wvù le, “Wee N’yeyi taa eyen bibwee bi eta le bi nu yî yéw yin e. E nu naa lo binghaw bi yéw e!” 2 E Jisos tfuse ê wvù le, “Wo yene binghaw bi

yéw e bin e? Kε te dimwaan nu ke eshεε yí dimew e sε bó ε base fokuse kε.”

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ E Jisos ke gεn ben shii yí Kum Bite bi Olif e ê keba kè taale yew ncese le, ε Bitá bô Jεm noo Jon noo Andulu gεn εbonebon bife ê wvu le, ⁴ “Kε see ê bese kefew kè fiεε fidvu fin nu ke ekooy, ebvuu esee nciise wvù nu ke eduηce kefew kè mwεεm mvudvu mvun mvunciim nu ke ekooy.” ⁵ E Jisos mum gay ê bó le, “Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. ⁶ Bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le, ‘E nu me wvudvu.’ * E bó dioo gee nonen emum elεεle bonyii nteen ε bó jayte je. ⁷ Ben ke dioo ε yuw le bó tumte jem kenεε le jem nu enu, fo finteem ebuytè ben kε. Mvumvun nu mwεεm mvù kenke keeke ekooy. Geenεn ε mvù yaa mum duηci le woη kaa wase kε. ⁸ Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Nshε nu ke eshiike mondvuum e mondvuum e, ε jerj koole. E mvumvun mwεεm bεε kε lo mvun'yan kε diεwe seke kpwoon ε kεw lume.

⁹ Ben dioo nu no yenè. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bô saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle le. Ben nu ke eleemεn fwe dvu bonyii bô saake biba bi woη e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu le ben ejeme ê bó ekumε me. ¹⁰ Geenεn ε bó kenke kε keeyaw efewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' é bitum bicii. ¹¹ Seke bó ε koo ben ε no gεne dvú keenya yew nsaw e, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egeη ejeme le la le. Seke ben ε gεn, no jemyi kε ε è nu fiεε fi buyte diuw wene le kefew kekε le, njefo kε è bεε ke ejemyi ben

kε. E nu ke enya Keyoy ke Yuule njeme diuw wene le. ¹² Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa é bo'icee bobole εjim, gee ε bó yuwyi bó. ¹³ Bonyii bocii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn, wee wvù nu ke ekuu shém egeη ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy.

Ekumε mwεεm mvù bemte mvù nu ke ekooyi

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ (Wee wvù taanke ηwa' wvun eyuw fin ntay,) seke ben ε yen ε kemaante ke fiεε le kè nulo ejin bvudvuu leeme wase fô kí yaa be kenke keenu kε, ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yí dikum e. ¹⁵ Fo wee wvù nu é yew we dioo ε shii bvuu ley yew le wen ejo naa lo fiεε elewte dvú kε. ¹⁶ Fo wee wvù nu wene ebvuu ekfulε le wen too ejo ndvu ye yi bulεen kε. ¹⁷ Ngew wvu baay εdiuw yoya le nu ke enu wvu bokεne bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. ¹⁸ Ben ebunleè le fo fiεε fin ke ekooy ε è nu kefew ke nffum e kε. ¹⁹ Bonyii nu ke eyen ηgew εdiuw yoya le, ε kfuw wvuwe ηgew ke baa nu wase dvú ε kεw no Nyo' bomεε woη ε to ε buy keseen e kε. E kε kfuw wvuwe bεε ke ebvuu eyuu enu dvú kε. ²⁰ E Tata to baa fafe εdiuw ε ηgew wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaan bee ke eboy kε. Geenεn, nje bonyii bew bô wvù to cawεε wase gεε, wvù nu ε fafe εdiuw yodvu. ²¹ E wee ke egay lo é ben εdiuw yoya le le ‘Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvun fen!’ Kenεε le, ‘Ben eyen wvuwe fofel!’ Fo ben ebee kε. ²² Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bô Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bontum Nyo' le, emum egee mwεεm

* **13:6** “... me wvudvu,” jemyi ε è nu ekumε Mboyse wvù Nyo' to kawεε. **13:8** 2Klo 15:6; Yεsa 19:2 **13:9** Mat 10:17-22; Jon 16:1-4 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53 **13:13** Jon 15:21; Mwm 13:10 **13:14** Dan 9:27 **13:15** Luk 17:31 **13:19** Dan 12:1; Mwm 7:14 **13:21** Luk 17:23-24 **13:22** Mat 24:24

mvù dunçi mvungay mvubole, gee tɛn mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e, momte fɛn é je nu dvù, keelɛ bonyii bô Nyo' nu ɛ caw é bó ejay je. ²³ Ben eyɛnè. Me nu ɛ nsee wase mwɛɛm mvun mvunciim ê ben é mvù sɛ keeke ekooyi.

No fi nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Ɛ nu ke edioo enu ɛdiuw yoya le seke bonɔɔw bodvu ɛ fey wase, é diuu enɛ esɛsɛ ejimɛ, é kpwee saa bvuu baa tɛn kɛ, ²⁵ é jón enɛn'yi fowe gbwekene, é mwɛɛm mvu fowe mvunciim mvù kɛɲke mvungay eshiike. ²⁶ Nonɛn é bonyii emum eyɛn no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembɛw e kɛɲke mvungay mvu baay noo bvukukɛ. ²⁷ Ɛ wvù emum eciinse bonceendaa bew é bó egɛn ɛbuw ɛ woɲ yo ɛna le yí nshɛ le noo fowe, ebaance bonyii bew bô wvù nu ɛ caw.

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ Ben eyɛɛyi fiɛɛ yí kɛɲgvum e. Tíɛw ye ké boci, é bibɛ ekɛw etɛɛke yí dvù le, é ben mum kiɛɛ le ekfuɲ kumene wase. ²⁹ Ɛ nu kɛ lɛɲlɛɲ no ben nu ke edioo ɛ yɛn ɛ mwɛɛm mvun kooyi, é ben emum ekiɛɛ le wvù nu wase nceencee naa wase é yew fwese. ³⁰ Ɛ me ensee é ben keceɛy le kɛ ɛɲgokɛ ke keseen kin nu ke eka sɛ mwɛɛm mvun mvunciim ɛ kooy wase kɛ. ³¹ Ɛbulɛ bô nshɛ nu ke eka, geenɛn kɛ diɛw yɛm nu ke eyuu eshiw kɛ.

(Mat 24:36-44)

³² Geenɛn kɛ wee nu dvù wvù kee diuu didvu kɛnɛɛ kefɛw kedvu kɛ. Kɛ naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kɛnɛɛ Waa Nyo' kee tɛn kɛ. Ɛ kee kɛ Ice wvù ɛmbeɲ. ³³ Nonɛn ben eyɛnè bvuu cɛytɛ, † njefo kɛ ben kee kefɛw kedvu kɛ. ³⁴ Fí nu ke

enu diɛwɛ wee fò wvù gene ghane, ɛ dioo nɛn'yi, ɛ gɛɛ yew ye can boom bew bo lemme le, wee bô diɛw lemme, wee bô diɛw lemme, ɛ gay é wee wvù cɛyte diuw ketaaɲ lɛ wvù eshɛɛ ecɛytɛ ntaɲ. ³⁵ Nonɛn ben emum ecɛytɛ, njefo kɛ ben kee ke-few kè cee yew nu ke ekase eto kɛ. Ɛ nɛlo é wvù ke eto ekiɛguu, kɛnɛɛ ɛntaɲ ɛntelɛɲ, kɛnɛɛ seke nyimshie yi fwe le, kɛnɛɛ ɛntaɲɛntaɲ. ³⁶ Fo wvù ke enɛ esɛsɛ ebuynɛn eyɛn ɛ ben leete kɛ. ³⁷ Fiɛɛ fi me njemyi é ben fin nu ɛ me njemyi tɛn é wee tfuu lɛ, 'Wee wemɛn ecɛytɛ.'

14

Ɛ bonyii cu ntaɲ keekoo Jisos eyu
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Ɛ to shɛɛte wase ɛdiuw ɛfaa é emum enu diuu di Nkaw Danɛfey noo Nkaw Blɛɛd wvù bó baa gɛɛ Fin-tuɲlɛɛn jó kɛ. Ɛ bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le no gomte je yi bó ekoo Jisos jó é kenyilɛ le, eyu. ² Ɛ bó cu ntaɲ ɛbonɛbon lɛ, "Fo beene emom fiɛɛ fin kefɛw kè bó gee Nkaw e kɛ, njefo é beene mom lo, é fí eto bô diuw é bonyii ɛntelɛɲ."

Ɛ kpwoon mvu yefe Jisos bô nfley wvù shfuɲkɛne

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Ɛ Jisos ke no nu ntɛw wvù Bɛtani le, yew dvu Semon wvù wee ntun wvu baay, ɛ bó ke shii no diekene,* ɛ kpwoon mvu nɛ ley bô fikaa† fi nfley mvu wvù shfuɲkɛne le. Nfley wvudvu to lumte naa ntaɲ, ɛ bó kene bô naad ɛwvunɛwvun. No wvù ley, mum koy diuw fikaa fidvu fuce nfley wvudvu yí ɛkolɛ ke Jisos e. ⁴ Ɛ bonyii bomew kaa nɛ no wvukene ɛbonɛbon gayte lɛ, "Wvù

13:24 Mat 24:29   **13:26** Mat 24:30   **13:30** Mat 16:28   **13:32** Lem 1:7   **13:33** Mat 24:36   † **13:33** Boɲwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn lɛ, «bunlèè».   **13:34** Mat 25:14-15; Luk 19:12-13   **14:1** 11:18   **14:3** Luk 7:37-38   * **14:3** Ɛ diɛw Glek e nu le: "Jiim no diekene", ɛ é nu no bó to ké no diekene kefɛw kekíɛ le.   † **14:3** Fikaa fin nu ɛ bó to kene bô tɛ dimew di bó tɛɲɛ é diɛw bale le lɛ «alabaster».

nyew bô nfiey wvun nen nje la? ⁵ E be nelo é bó egese nfiey wvun é wvú efey lo bigew bodanali gee te, enya bigew bidvu é bonyii bo kefufe le.” E bó mum no nasene lo yí ye le. ⁶ Geenen, e Jisos jeme é bó le, “Ben ecine wvú le nyekeey. Ben nyaa ngew é wvú nje la? Wvú nu e ge e è nu fi e fi jee fô me le. ⁷ Ben ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben e bó sekeci. E ben nulo efici bó seke ben koonke. Geenen, ke me nu nke enu beene sekeci ke. ⁸ Kpwoon wvun nu e ge e è nu fi e fi wvú nulo ege. Wvú yefe me bô nfiey wvun nen seysee e è nu no bó nu ke edwey me.† ⁹ E me ensee é ben keceey le, naa fee fô bó nu ke efewci saaka wvú jee yí ekole ke nshé le keci nu e fi e fi kpwoon wvun ge nu e bó nu ke esenje ten, keekumyi wvú.”

E Judas gen keegese Jisos
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ E Judas Iskaliot wvú to nu wee ngoo boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofee, mum ne gen fô bocee ncese bo baay baay e wvu le wen egese Jisos é bó. ¹¹ E bó dioo yuw nonen yuw njon baay, mum kaw wvú le bó nu enya bigew é wvú. E wvú mum kew no gomte je yí wvú nu enya Jisos jó can yibole.

E Jisos bô boom bew dieken yi kemese le

(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

¹² E diuu di fwe di Nkaw Bled wvú bó baa gee Fintunjen jó di bó to ké no seele waa keyaw wvu Nkaw Danefey ke to kocen, e boom bo Jisos e bo ngoo le bife é wvú le, “Wo gomte le bese egen eseyse e è nu fee fô wo nu edie Nkaw Danefey?” ¹³ E wvú mum tum boom bew bo ngoo le bomew bofee, gay é bó le, “Ben egen elante, ben nu dioo gene, eyen wee le e wvú e tuu joo é nshaan

e, é ben ebi wvú le. ¹⁴ Seke wvú e gen e ley yew yí wvú ley dvú le, e ben gay e wee wvú kenke yew yidvu le Wee N'yeeyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kewene kè bó boom bowene bo ngoo le nu edie Nkaw Danefey dvú nu fee le? ¹⁵ Wvú nu ke emum eduñce kebuw ke baay yew yí ewe le e bó e looce wase e seyse kí e no nu lo, é ben emum eseyse mweem mvudien dvú.” ¹⁶ E boom bo ngoo le bodvu mum ne gen elante, gen yen mweem e ke lenlen no Jisos to jemye é bó. E bó mum seyse mweem mvudien mvu Nkaw Danefey e dvú. ¹⁷ E è ke no nu ekiuguu, e Jisos bó boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofee taashe dvú. ¹⁸ E bó ke shii no diekene, e Jisos ne gay é bó le, “E me ensee é ben keceey le wee mvu ben e nu egese me, e wee wvun nu wvú diekene bee wvú.” ¹⁹ E bó yuw nonen, ne no nu lo yii yii, mum no biite é wvú wee mwaan mwaan le, “E nu me le?” ²⁰ E wvú tfuse le, “E nu ke wee mvu ben bo yuufe ncow bofee le wvú bee wvú cuwte bled é shuw e. ²¹ Wee wvú diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to sanee ekume wvú. Geenen, ngew wvu baay nu fô wee wvú gese wee wvú diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwee wee le baay fen é bó to baa eboo wvú ke.”

E Jisos bô boom bew die ntaashe
(Mat 26:26-30; Luk 22:14-20)

²² No bó to diekene, e Jisos ne jo bled, nya keyoone é Nyo', guushe, nya é boom bew bo ngoo le gay le, “Ben eko, fin nu ye yem.” ²³ E wvú mum jo ten fiko, nya keyoone é Nyo', mum nya fiko fidvu é bó, e bó wu bocii. ²⁴ E wvú gay é bó le, “Fin nu elame kem kè Nyo' gbwo monkan dvú kí e buy nje wee nteen. ²⁵ E me ensee é ben keceey le ke me mbee nke embvuu en'wu mbvuum

† **14:8** Wee Juu to ké kpwee, e bó yefe gvune diew bó nfiey se dwey. **14:12** Ksm 12:1-14 **14:12** Ksm 12:15-20 **14:17** Jon 13:2, 21-30 **14:18** Mben 41:9 **14:22** 1Kol 11:23-25 **14:23** 1Kol 10:16 **14:24** Mat 26:28

mo twenj kete kè lane le man ke ε γεν ε buy diuu di me nu nke en'wu mō monfem ente fo bvunfon buv Nyo' le.”²⁶ Ε Jisos bō boom bew bo ηgoo le ke mase, yem ηkiee mbense, mum buy ben γεν yī Kum Bite bi Olif e.

Ε Jisos gay le Bitā nu ke ema wen (Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Ε Jisos ke ne gay ê bō le, “Ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ejim. Ε nu no bō nu ε sanj ε Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu ncey njée é njée esaanjken.’

²⁸ Geenεn, seke Nyo' ε bvuse me yī kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.”²⁹ Ε Bitā tfuse ê Jisos le, “Ε bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ejim, tu ke è nulo é me nke en'yu entfuw ke.”³⁰ Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε me ensee ê wo keceey le entanj jo eben jan, nu ε nyimshie nu ke enu le yī etonj bokanj bofeε, ε wo ε ma wase me bokanj botete.”³¹ Ε Bitā jeme teme lo gay le, “Ε è cim nu le me enkpwe lo bee wo, tu ke è nulo é me en'yu ema wo ke.” No wvú gay nonen, ε bō bocii gay ke ten lenjlenj no wvú gay.

Ε Jisos bunle Gesemane

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Ε bō ke γεν ley fō weε ketaanj wvumew e, ε bō teje le Gesemane, ε Jisos gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben eshii fen, é me enjen embunle.”³³ Ε wvú mum jo Bitā bō Jem noo Jon, ε bō bō ne fō. Ε wvú ne no kpwaake mwεem ε monlum koole wvú.³⁴ Ε wvú gay ê bō le, “Fitele fiem nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben esheε enù fen ceyte.”³⁵ Ε Jisos ne fō bence γεν fwe caan, gbwe fokuse, bunle le é je be nu dvú, é kefew ke ηgew e kedvu efey ke lo.³⁶ Ε wvú bunle le, “Abba, Icem, wo nulo ege fiεε ficii.

Cake fiko fi ηgew e fin fo me en'wu. Geenεn, geε ke no wo koonke. Fo wo ege no me ηkoonke ke.”³⁷ Ε Jisos kase tu jim fō bō le, yen ε bō leete. Ε wvú bife ê Bitā le, “Semon, wo leete lo le? Ke è nulo é wo ecey eγεν ebuy yī ntam kefew e ke mwaan e?”³⁸ Ben enù we bunleε fo mmom ke eto fō ben e eghaw ben. Ε nu keceey le fitele koonke lo, geenεn ε nyam ye weeyi.”³⁹ No wvú jeme nonen bvuu kase γεν bunle ke no wvú be bunle wase.⁴⁰ Ε wvú dioo kase tu jim bvuu yen ε boom bew bo ηgoo le leete njefo nyii to nu ê bō ejise baay. Ε bō fanε yaa kieε fiεε fi bō etfuse ê wvú ke.⁴¹ Ε wvú kase tu jim yī bokanj bo botete le, bife ê bō le, “Ben fen beε ke leete leetene finen e? Dí nu ε kocen. Ε nu wase kefew. Bō nu ε gese wase wee wvú diee nu Waawee ê bonyii bō befe.”⁴² Ben enε we é beene eγενè. Ben etaa eyen, wee wvú gese me wvun ε wvú too wase.”

Ε bō koo Jisos

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Ke no Jisos to beε jemyi nonen, kanj mwaan ε Judas wvú to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofeε mum buynen. Wvú to too bō kebombom ke bonyii le ε bō kenke nyó bō bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay bō bonyii bō dunji bonci noo bonyii bō saake wonj.⁴⁴ Ε to nu ε wee wvú to geseε Jisos to seyse wase nciise bō bonyii bodvu gay le, “Wee wvú me nu nke enjay wvú le, embam enoce, nu wvú, é ben emum ekoo, ejo egene dvú eyenè fo wvú elewte.”⁴⁵ No Judas to nonen, mum γεν lo kanj mwaan fō Jisos e, gay wvú le le, “Wee N'yeyi.” No wvú gay nonen, mum bam wvú ηoce.⁴⁶ Ε bonyii ba mum koo Jisos, ghenj wvú.⁴⁷ Ε wee mvu wvú to leeme bō bo Jisos mum

dvun nyo ye jem, cun kentuntun ke nfwa ekolε ke bocee ncese le dvú, sum. ⁴⁸ E Jisos bife ê bonyii bodvu le, “Ben to keekoo me ε no too bó nyó noo bibuse ke diεwe ben to keekoo ε è nu coon e?” ⁴⁹ Me nse nshee nu beene no diuu nu fô yew ncese le, n'yεεyi bonyii se ben koo me nje la? Geenεn, fifin kooyi keseen nen le fiεε fi bó to sanεε ê N'wa' Nyo' le eto ekocεn.” ⁵⁰ E boom bo Jisos e bo ngoo le bocii mum lan wvú fó, fεε lo. ⁵¹ E cuwee mvu no bii wvú le, ε wvú baa tfume fiεε ye le ke, ε wvú bu ke ε è nu waa ndvu ye le. E bó gen le bó koo ten wvú, ⁵² ε ndvu yidvu feyε, ε wvú cinε dvú lewte kenyi kencimte.

E bó saw nsaw Jisos

(*Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24*)

⁵³ E bó mum jo Jisos, gen bó wvú fô ekolε ke bocee ncese le. E bocee ncese bo baay baay bó bonyii bó saake won noo bonyii bó dunji bonci nu ε bó to tase wase fó. ⁵⁴ Bó to gene bó Jisos ε Bitá bii lo ejim ncejole. E wvú gen buy naa lakfulεen yi ekolε ke bocee ncese le, mum shii bó bonyii bó to ceyte la didvu no yosene nguy. ⁵⁵ E bocee ncese bo baay baay bó bonyii bocii bó saake bonsaw mum no gomte fiεε fi bó etey yi Jisos e, ege é bó eyu wvú. Geenεn, fanε yaa yen fiεε le ke. ⁵⁶ E bonyii nteen mum ben jim nsaw mbiay ekumε Jisos. Geenεn, ε wee no jemyi fiεε ε fi yaa too kpwentene bó fi wee mvu le ke. ⁵⁷ E bonyii bomew ke nε mum leem we, cu yibo mbiay yi ye le gay le, ⁵⁸ “Bese se nu ε yuw ε wvú gayte le wen nu ke esáw yew ncese yin yi bó bom bó can, ejo ediuw εta ekase bom yimi ε è yaa nu bó can ke.” ⁵⁹ Naa no bó to jemyi nonεn, ε njeme wvubo

fanε yaa etoo kpwentene ke. ⁶⁰ E ekolε ke bocee ncese le mum ne leem we fwe dvu bonyii, bife ê Jisos le, “Kε wo kenke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvú bonyii ban jemyi yi yo le?” ⁶¹ E Jisos mey diuw tfu, fanε yaa tfuse fiεε ke. E ekolε ke bocee ncese le bvuu bife ê Jisos le, “E nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawεε wvú Waa Nyo', Nyo' wvú bó bensee?” ⁶² E Jisos tfuse le, “E nu me. Ben nu ke eyen no wee wvú diee nu Waawee ε shii ê εbo ke εceey ke Wee wvú kenke Mvungay e, ke ebvuu eyen no wvú shiile too we ê kembεw e.” ⁶³ E ekolε ke bocee ncese le yuw nonεn, mum saayε ndvú ye le, bife le, “Shiee nu dvú wvú beene ebvuu egomte wee le wvú eleem fen ejeme fiεε le? § ⁶⁴ Kε ben nu ε yuw wase no wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? Ben ε gay le la?” E bonyii bocii mum sumten le wvú nu wee wvú bó eyu lo. ⁶⁵ E bonyii bomew mum kεw no cuyte ncey yi Jisos e, kay ejise eye, no kfunε wvú bó mvunjo, gayte le, “Kε geε kewee ntum Nyo' kuw keseen.” E bonyii bo nci le ke nε jo Jisos mum kεw no suunke.

E Bitá ma Jisos

(*Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27*)

⁶⁶ No Bitá to nu je ekuεku lakfulεen e, ε wan kpwoon mvu ngoo boom bokεnε bó to lemte ekolε ke bocee ncese le nε to mbew ye le. ⁶⁷ No wvú yen Bitá le ε wvú yosene nguy, ε wvú taa wvú nen tunη, gay le, “Wo ten be nu ben ε Jisos Wee wvu Nasalet wε.” ⁶⁸ E Bitá tun, gay le, “Kε me nkeε fiεε fi wo jemyi fin ke. Kε me nkeε ke.” No wvú gay nonεn, mum nε fó gen fô diuw ketaan e, ε nyimshie mum tonj.* ⁶⁹ E wan kpwoon wε bvuu yen wvú le,

14:49 Luk 10:47; 24:46 **14:50** 14:27 **14:56** Mben 35:11 **14:58** 15:29; Mat 26:61 **14:61** Yεsa 53:7; Mak 15:3-5; 15:39 **14:62** Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 **14:63**

Mat 26:65 § **14:63** Wvú to saayi ndvú ye le nonεn, njefo fi to nu ε sase wvú le. **14:65** Yεsa 50:6; 53:5; Luk 7:16 * **14:68** Kε bon'wa' bo boyvuum bomew kenke njeme wvu le, “E nyimshie mum tonj” ke.

gay ê bonyii bò to leeme fó le, “Wee wvun nu mvu bó le.” ⁷⁰ É Bitá bvuu tun. É kefew ke díoo gençe caan, ε bonyii bò to leemene fó ba bvuu gay ê Bitá le, “É nu kecéey le wo nu mvu bó le, njefo wo nu ten wee wvu Galilee.” ⁷¹ É Bitá mum kan, tee lon yí ekole kew e gay le, “Ké me nkee wee wvun wvù ben jemýi ekumε wvú ke.” ⁷² Kan mwaan ε nyimshie bvuu ton le bokan bofεε. É wvú yuw mum kume njeme wvù Jisos be jeme ê wvú le, “Nyimshie ke enu le yí eton bokan bofεε, ε wo ε ma wase me bokan botεte.” É wvú mum kεse kpwe no beele.

15

É bó nya Jisos can Baylet wee sa' wvu Lum e

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ É ekfunj ke gen le jó eyuule too nen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake wonj noo bonyii bò duñci bonci bo Nyo' le, bô è nu bonyii bocii bò saake bonsaw mum shii jo ntañ, kay Jisos, jo wvú gen nya can Baylet e. ² É Baylet bife ê Jisos le, “É nu wo wvù Nfon Bojuu le?” É Jisos tfuse ê wvú le, “É nu no wo gay.” ³ É bocee ncese bo baay baay mum kew no teyte mwεem yí Jisos e nteen. ⁴ Nonen ε Baylet bvuu bife ê Jisos le, “Ké wo keñke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεem mvù bó cuci yí yo le?” ⁵ Geenεn ε Jisos fanje yaa ebvuu etfuse lo fiεε ê wvú ke. É diuw yum Baylet.

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ É to ké díoo nu kefew ke Nkaw Danfey wvun e, ε Baylet bvuse wee ncaw mwaan yew ncaw e wvù bonyii nu ε lεke. ⁷ É to nu kefew kedvu le, ε wee mvu nu yew ncaw e ε diee nu Balabas, ε wvù nu ngoo bonyii bò to nu yew ncaw e bò

to keWεε mvunlaa εlaante yuwye bonyii le. ⁸ É kebombom ke bonyii le mum to kew no biite le Baylet ege no wvú to ké no gee fô bowen e. ⁹ É Baylet bife ê bó le, “Ben gomte le me embvuse ε è nu Nfon Bojuu le?” ¹⁰ Wvú to biite nonen njefo wvú to nu ε kiεε le bocee ncese bo baay baay to nya Jisos can wen e ε è nu njefo bó to bene kendonj bô wvú. ¹¹ Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay beyse kebombom ke bonyii le le bó egay le wvú ebvuse ε è nu Balabas. ¹² É Baylet bvuu bife ê bó le, “É me ndíoo ε mbvuse nonen, enge nεε bô wee wvun wvù ben tenje le Nfon Bojuu?” ¹³ É bó mum wam lo foweεwe le, “Bó eta lo wvú yí kentam e.” ¹⁴ É Baylet bife ê bó le, “Bó eta wvú nje la? Fiεε fi befe fi wvú ge nu la?” É bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, “Bó eta wvú yí kentam e.” ¹⁵ Nonen ε Baylet mum bvuse Balabas njefo wvú to gomte keege no kebombom shieele. É wvú gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yí kentam e.

É bonyii bo nci le no sεwse Jisos

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ É bonyii bo nci le mum jo Jisos ley gen dvú entow fô bó to tenje le Bletolium. No bó ley, mum kum keβεse ke ngoo bonyii bo nci le kecii ε kí tase. ¹⁷ É bó mum jo ndvu bvunfon shfuse yí ye le, bvuu lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvú εfa. ¹⁸ É bó mum kew no bune wvú gayte le, “Biaa kemaan. Nfon Bojuu.” ¹⁹ No bó gee nonen mum no suunje wvù bô kemaan yí ekole le, cuyte ncεñ yí ye le, too tumte envuw ê wvú εjise, bune wvú. ²⁰ É bó ke sεwse wvú nonen mεse, mum kase baa ndvu bvunfon ye yí ye le, jise ndvú ye yí ye le, mum jo wvú no gene dvú keegen eta yí kentam e.

Ɛ bó ta Jisos yí kentam e

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Ɛ bó dioo gene, Ɛ bó bo wee mvu taseɛ Ɛ wvú kfuuyi njkpwaante Ɛ diee nu Semon, Ɛ è nu wee wvu Sɛlin. Wvú to nu icee Eleksanda bó Lufus. Ɛ bó mum kan wvú Ɛ wvú tuu kentam ke Jisos e. ²² Ɛ bó no gene bó Jisos gen buy bvudvuu bvú bó teɛe le Golgota le, (Ɛ diee din nu le Ngbwow Ekole,) ²³ mum nya mbvuum ê wvú le wvú ewu Ɛ bó Ɛ fiyɛɛ bó efuwe kemew Ɛ bó teɛe le mɛel. Geenɛn Ɛ Jisos fanɛ yaa wu ke. * ²⁴ Ɛ bó mum ta wvú yí kentam e. Ɛ bó jo ndvú ye keegaw ê bikuu bibole mum tum kan bó ndvú yidvu keekiɛɛ no wee nu ejo. ²⁵ Kefew kè bó to taɛ Jisos yí kentam e to nu didiuu bvuuke fontaɛntaɛ. ²⁶ Ɛ bó saɛ fiɛɛ fi bó taɛ wvú yí kentam e nje fi Ɛ fi nu le, wvú nu, “Nfon Bojuu.” ²⁷ Bó to nu Ɛ ta ten bocooɛ bofɛɛ yí bintam e, wvumvu ê ɛbo ke Jisos e ke ɛɛɛy e, wvumvu ê ɛbo kew ke ɛɛkoɛko le. [²⁸ Ɛ fi mum kocɛn no bó to saɛɛ wase ê Nwa' Nyo' le le,

“Bó to nu Ɛ taɛ wvú ngoo bonyii bó nu Ɛ buw mwɛɛm e.”] †

²⁹ Ɛ bonyii no fele yɛne Jisos e mɛɛke lo bikuu, baale wvú bó boncun gayte le, “Ɛɛ'gheee! Wo wvú se nu keeke esáw yew ncese ekase eyoo yí ɛdiuw e eta, ³⁰ ke fi le ekole kuw eshii yí kentam kie le.” ³¹ Ɛ bo-cee ncese bo baay baay bó bonyii bó duɛci bonci bo Nyo' le no buu ten wvú ɛbonebon gayte le, “Wvú se fii bonyii bomew se wvú nulo efi kew ekole njkuuɛ. ³² Wvú wvú Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ, wvú wvú nu Nfon bonyii bo Israel ke eshii le yí kentam e keseen é bese eyɛn emum ebee wvú le.” Ɛ bonyii

ba bó bó to taɛ yí bintam e bó bo Jisos no baale ten wvú bó boncun.

Ɛ Jisos kpwe

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Ɛ diuu ke dioo ben leke, Ɛ ɛkfuɛɛ nɛ jiim wonɛ tfuu gen buy didiuu ditete emvunshɛɛn. ³⁴ Ɛ è ke no nu didiuu ditete, Ɛ Jisos nɛ fuɛɛ foweɛwe le, “Ɛloy, Ɛloy lama sabaktani,” fi nu le, “Nyo' wɛm, Nyo' wɛm, wo laɛ me nɛn nje la?”

³⁵ Ɛ bonyii bomew bó to leeme fó dioo yuw, gay le, “Ben eyekɛ eyuw, wvú teɛe Ɛlayja.” ³⁶ Ɛ wee mvu bó le nɛ lewte jo kusha, ffum ê mbvuum mo nɛgbwaynɛgbwayi le, bon yí fite le nɛke le wvú ewu, mum gay le, “Ke leem nɛn é beene eyɛn laa Ɛlayja nu eto eshike wvú yí kentam kin e le.”

³⁷ Ɛ Jisos nɛ wam foweɛwe mum yoy n'yoy wvu fokemɛse. ³⁸ Ɛ ndvu yí to gawsene yew ncese ente seke entelɛɛn kew fowe bow buy fokuse biba bifɛɛ. ³⁹ Ɛ cee ekole bonyii bo nci le wvú to leeme fwe dvu Jisos dioo yɛn je yí Jisos kpwe jó le, mum gay le, “Kecɛɛy, wee wvun se nu Waa Nyo'.”

⁴⁰ Bokɛɛɛ bomew to leeme fó ntamndwee taale. Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen bó Maalia wvú bwee Jɛm wvu caan bó Yosɛs, Ɛ wvumvu nu Salome. ⁴¹ Bokɛɛɛ ban nu bó to bii Jisos e Galilee fici wvú. Bó to nu fó bó bokɛɛɛ bomew ten nteen bó to biɛ Jisos e Ɛ bó bó to Jelusalem.

Ɛ bó dwey Jisos

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Ɛ è ke no nu wase ɛkieguu ɛbvubwe, no è to nu Diuu di Nseyse le keeley yí diuu di mbam e, ⁴³ Ɛ wee mvu wvu Alimatia wvú bó

15:21 Lum 16:13 * **15:23** Mbvuum man to nu keege le wvú eciwle saa ebvuu eyuuke nsase ke.

15:24 Mben 22:18 **15:26** Mat 27:11 **15:27** Yɛsa 53:12 † **15:28** Ke boɛɛ'wa' bo boyvuum bomew keɛɛke kencim kè 28 ke. **15:29** Mben 22:7-8; 109:25 **15:29** 14:58 **15:32** Mat 27:11

15:33 Amo 8:9 **15:34** Mben 22:1 **15:36** Mben 69:21 **15:38** Ksm 26:31; Ibu 10:19-20

15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mat 27:54 **15:40** Luk 8:1-3

to tenje le Yosew, kuu fitele gen yen Baylet e keelake gvune di Jisos e egen edwey. Yosew wvun to nu ngoo bonyii bô saake wonj e, e bonyii to wvumte naa wvú ntaɣ. E wvú kebee to ceyte ten kefew kè bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto. ⁴⁴ E Baylet yuw, e diuw yum lo wvú le Jisos be e kpwe wase. E wvú tee ekole ke bonyii bo nci le kie e kí to, e wvú bife ê wvú laa Jisos be e kpwe wase le. ⁴⁵ E wvú dioo yuw ê ekole ke bonyii bo nci le kedvu le Jisos be e kpwe wase, e wvú mum nya gvune didvu e Yosew. ⁴⁶ E Yosew mum ne gen guy ndvu yi jee, gen shike gvune di Jisos e, baance jó, gen jike ê jem e e bó cow yi kembaan e, mum binse kebwee ke te le to ban diuw jem yidvu dvú. ⁴⁷ E Maalia Magdalen bô Maalia wvú bwee Yosés yen bvudvuu bvú bó dwey Jisos fó le.

16

E Jisos buy yi kpwe le

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E diuu di mbam e ke dioo fey wase, e Maalia Magdalen bô Maalia wvú bwee Jem, noo Salome guy bonfey bô shfuunkene wvu le bó egen eyefe gvune di Jisos e dvú. ² E è ke no nu e è beee naa lo fontanentan ke no diuu beee san lo yi diuu di fwe yi kema le, e bó ne no gene fô jem. ³ E bó dioo gene nonen no jemyi ebonebon le laa è nu ke ebinse yee te di bó ban diuw jem dvú é bó se ley e? ⁴ Geen e bó dioo lan jise, yen e bó e binse wase te didvu. Te din to nu naa lo kebwee ke te le. ⁵ E bó dioo ley gen ê jem, yen cuwee mvu le e wvú e shii ebo eceey e tfume ndvu e yi defe, baa. E ye kufe bó nen wuuu. ⁶ E cuwee wvudvu gay ê bó le, “Fo

diuw eyumtè ben ke. Me nkee lo le ben gomte e è nu Jisos wvu Nasalet wvú bó se tae yi kentam e. Ke wvú beee fen ke. Wvú nu e buy wase yi kpwe le. Ben etaa eyen fô bó se jikée wvú. ⁷ Ben egen esee ê boom bew bo ngoo le noo ê Bitá le wvú nu e sa wase fwe dyunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó no wvú to gayee ê ben.” ⁸ E bokene ba buy ê jem ciinke nen kikikiki, ne fee lo, e diuw e looce e yum bó nen kaww. E bó fanje yaa jeme fiée ê wee ke, njefo bó to fane lo.†

E Jisos dunje ye ye ê bonyii
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

[⁹ Jisos to buy yi kpwe le diuu di fwe yi kema le e è beee kebitele, yaw buyenen e è nu fô Maalia Magdalen wvú wvú to bvusee bonceenda bo dewle le yi ye le bososhwi. ¹⁰ E Maalia mum gen see ê bonyii bô bó bo Jisos to ké no nu. Bonyii ban to nu e shii beele soo bikuu. ¹¹ E bó dioo yuw no kpwoon we gayte le wen be e yen Jisos e e wvú nu dvú, e bó fanje yaa bee naa lo ke.

(Luk 24:13-35)

¹² Ejim jodvu e Jisos bvuu dunje ye ye ê bonyii bew bomew bo ngoo le hofee e bó gene nte w mvu le e nfiiesen ye e kumen wase. ¹³ E bó tu jim, gen see ê kebese ke bonyii bo ngoo le, e bó fanje yaa bee bó le ke.

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁴ Ejim jodvu e Jisos dunje ye ye e è nu wase ê boom bew bo yuufe ncow mwaan e kebee e bó diekene. E wvú saw bó, njefo bó to baa kenke mbee ke, temyi bikuu kebee bonyii bó to yenee wvú le seke wvú to buye yi kpwe le. ¹⁵ E wvú mum gay ê bó le “Ben egen wonj e tfuu egen efewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê bonyii bocii. ¹⁶ Wee wvú é bee saaka wvudvu le, bó e

* **16:1** E nce Bojuu le nu e diuu to ké ka fokieggu. Fi nu le bokene ban to guy bonfey ban e diuu di mbam e e fey wase se buy gen fô jem. **16:6** 8:31 **16:7** 14:28; Luk 24:34 † **16:8** Ke bonjwa' bo boyvuum bomew kenke bincim bi 16:9-20 ke. **16:14** Lem 1:6-8 **16:15** Mat 28:19 **16:16** Lem 2:38

lese wvú ê joo, é wvú ke eboy. Wee wvù ε faj keebee, nu ε wvú nu ke eley ηγεω e. ¹⁷ Bonyii bò nu ε bee nu ke egee mwεεm mvù dunji mvunḡay mvu Nyo' le diεwe mvun e: bó nu ke ebvuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le ê diee diem e. Bó nu ke ejemyi diεw yi fiε. ¹⁸ Bó nu ke ejici yó le bô can. Ε bó cim wu lo njiw, wvú saa ege fiεε bô bó kε. Bó nu ke egeεle can yî bonyii bò cemkene le, ε bó bonene.”

Ε Jisos ben we

(Luk 24:50-53)

¹⁹ Ε Tata Jisos jeme ê bó nonεn mεse, ε Nyo' mum jo wvú ε wvú ben we shii ê εbo ke εcεεy ke Nyo' le. ²⁰ Ε boom bew bo ηgoo le ke mum buy no ghane fewci saaka wvù jee mondvuum e monciim. Ε Tata lemte bô bó tomte fiεε fi bó to fewci le è nu kecεεy bô mwεεm mvù dunji mvunḡay mvu Nyo' le mvù bó to gee.]

**Saaka wvù Jee wvu
ekumε Jisos no
Luka
to Saηεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Luk
wvun e**

Nwa' Luk wvun dunji le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε bonyii bo Islael dvú, bvuu nu Mboyse ηηgokε ke bonyii bocii le. Wvù jemyi mwεεm mvumew ekumε Jisos ε mvù nu ke ε ε nu ê ηwa' wvudvu wvun e maη. Wvù jemyi no bó to bokεε Jisos ε bonceendaa bo Nyo' le no yemte, ε boncεy njée gen taa wan, jemyi ten no wan wvù Jisos to shεεtεε yew ncese le, jemyi ηgan wvù Jisos to maε ekumε wee wvù jee wvu Samalia bô wvu ekumε wan wvù to laε. Wvù jemyi baay ekumε bunle ê ηwa' wvun e bô ekumε Keyoy ke Yuule noo ekumε bokεε. Wvù jemyi no Nyo' leεshi bibefε bi bonyii le, fi è nu shiee wvù Jisos to toε fokuse fεn e.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-4 Keηkεwce

1:5-2:52 No bó to bokεε Jon Nleseεjoo bô no bó to bokεε Jisos ε bó no kuu

3:1-20 Lemme di Jon Nleseεjoo le

3:21-4:13 No bó to lesεε Jisos ê joo bô no Satan to momte wvù

4:14-9:50 Ekumε lemme di Jisos e Galilee

9:51-19:27 No Jisos to nen'yεε Galilee no gene Jelusalem

19:28-23:56 Ekumε kemaa ke Jisos e ke kemεse le Jelusalem

24:1-53 No Jisos to buyεε yí kpwe le, buynεn ê bonyii εjise, ke ben we

Keηkεwce

¹ Wee wvu baay wvù Teofilus, bonyii nteen nu ε mom wase

keesaη ekumε mwεεm mvù to koyεε entelεη jo bese. ² Bó to saanke mwεεm ke leηleη mvù bese to yuwεε ê bonyii bô to yeηεε bô εjise εbo bvuu no fewci saaka wvudvu no mvù to kewεε. ³ No me nu ε njo wase kefew ε ntasse mwεεm mvun mvunciim ε kew fonkεw, ε mum ε n'yen le fi jee le me embaance ensaη ten ê je yi leη e ê wo. ⁴ Me ηge fin le wo ekiεε keceεy ke mwεεm mvù bó nu ε fewceε wase ê wo le.

ε nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jon Nleseεjoo

⁵ Seke Nfon 'Elod to saake won wvù Judea, cee ncese mvu to nu ε bó teηe le Sakalia. Wvù to lemte ê ηgoo bocee ncese bo Abija le, ε bwee yew we to buy ten ê kfuu di Elon e, ε bó teηe wvù le Elisaben. ⁶ Bonyii bo bofεε ban to nu bonyii bo teytey ê Nyo' εjise, gεεle bonci bo Tata le bocii, yaa keηke jay ke. ⁷ Geenεn, bó to baa keηke wan ke, njefo Elisaben to nu kase, ε bó bocii to nu ε bó ε lunkεn wase.

⁸ ε kefew ke to kocεn, ε ηgoo Sakalia no lemte yew ncese Tata le. ε to nu wvù cee ncese ê Nyo' εjise εbvubwe, ⁹ ε bó to baa wvù bii no bó to ké no baale bocee ncese ê nce wvubole. ε wvù mum ley yew ncese le keeton jiin. ¹⁰ ε kefew ke kocεn keeton jiin, ε bonyii bocii bô to nu εkfuη no bunlee.

¹¹ ε nceendaa Tata sεεε buynεn ê wvù εjise leem ê εbo ke εceεy ke ketanη ke jiin e. ¹² Seke Sakalia to yeηεε wvù le, ε kedvum gbwo wvù, ε wvù keηke nfan baay. ¹³ Geenεn, ε nceendaa wvudvu gay ê wvù le, "Fo wo efanè ke. Nyo' nu ε yuw wase bunle yo. Bwee yew wo wvù Elisaben nu ke eboo wan diemsεn é wo ecu diee le Jon. ¹⁴ Wvù nu ke eto bô nlanη fô wo le, ε bonyii nteen nu ke eyuuke njon nje boo diew. ¹⁵ Wvù nu ke enu wee wvu baay ê Nyo' εjise. Fo wvù ke ewuù

mbvuum ke, se ge mò temyi. Keyoy ke Yuule nu ke eyiñsen yí ye le seke bó ε boo wvú. ¹⁶ Wvú nu ke ege é bonyii bo Israel nteen ekumen mvuntelem mvubole ekase etu bó bo Tata wvú Nyo' wvubo. ¹⁷ Wvú nu ke egen fwe jo Tata bó fitele noo mvunḡay mvu Elayja le, keekumen mvuntelem mvu bocee boom e, é mvú enu yí boom bobole. Wvú nu ke ege é bonyii bò temyi bikuu ecine bikuu bi temyeen e, ekumen bonce bobole, ekeñke bonkpawce ε è nu bo bonyii bo leñ e. Wvú nu ke ege nonen wvu le bonyii enù ε bó ε seyse keecyte Tata.”

¹⁸ E Sakalia bife ê nceendaa Nyo' le, “Fiee fi nu ke ege é me eñkieε ε bee bwee yew wem nu ε bó ε lunken wase nen nu la?”

¹⁹ E nceendaa Nyo' tfuse le, “E nu me wvú Gabliya, ε me nleeme ê Nyo' ejise sekecii, ε è tum wvú me le me ento ensee saaka wvú jee wvun ê wo. ²⁰ Taa eyen, no wo baa ebee saaka wvun e, ε kefew nu ke eto ekocen é fi ekeñke keekooy, wo nu etu kencife, saa ejemyi ke, egen ebuy seke fieε fin nu ke ekooy.”

²¹ No fi to kooyi nonen, ε bonyii bò to nu ekfuñ ceyte Sakalia no keñke lo nghaw laa è se kooyi la fi wvú she dvú baay nen ε. ²² Seke wvú to buyee dvú, wvú to baa kieε keejeme é bó ke. E bó mum kieε le Nyo' nu ε duñce fieε fi nghaw e ê wvú dvú. E wvú mum no feeke lo mwεem ê bó bó can, yaa jemyi ke. ²³ E Sakalia ke mēse lemme diew yew ncese le mum kase tu jim fô yew e fo wvú. ²⁴ E ediuw ke fey, ε kpwese wvú Elisaben leem bó fue, mum no nu ke ε è nu yew yí kee le tin. ²⁵ E Elisaben mum gay le, “Keseen Tata nu ε koo wase shen fô me le, ε cake keñ'wuumen yí ekole kem e.”

E nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jisos

²⁶ E fue di Elisaben e ke buy kee soocan, ε Nyo' tum nceendaa we wvú Gabliya ntew mvu wvu Galilee le ε bó teñe le Nasalet. ²⁷ Wvú to gen bó ntum fô ngon kpwoon mvu le ε bó teñe le Maalia, ε è bee wan wvu tfu. Wvú to nu ε bó ε seyse wase le wvú nu ke enu kpweε Yosew wvu ê kfuu di Nfon Dawe le. ²⁸ E nceendaa Nyo' wvudvu gen yen Maalia le gay wvú le le, “Me ḡgayte wo le. Nyo' nu ε buw wase wo ε no nu ben ε wvú.”

²⁹ E Maalia yuw ε fi ghaw wvú baay, ε wvú no maa laa kfuu wvun ḡgayma se nu wvú neε le. ³⁰ Geenēn, ε nceendaa Nyo' gay ê wvú le, “Maalia fo wo efanè ke. Nyo' nu ε buw wase wo. ³¹ Taa eyen, wo nu ke eleem bó fue, eboo wan diemsēn, ecu diee le Jisos. ³² Wvú nu ke enu wee wvu baay, ε bó nu ke etenje wvú le Waa Nyo', Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, Tata wvú Nyo' nu ke eshike wvú yí kawla Nfon Dawe wvú icee kfuu dibole. ³³ Wvú nu ke esaake kfuu di Yakow e sekecii, ε ke bvunfon bwew nu ke ekeñke kemese ke.”

³⁴ E Maalia bife ê nceendaa Nyo' le, “Fifin nu ke eghan neε le, ε me mbεε wan wvu tfu.” ³⁵ E nceendaa Nyo' tfuse ê wvú le, “Keyoy ke Yuule nu ke eto yí yo le, é mvunḡay mvu Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e eyiñsen yí yo le. Nonen, wan wvú wo nu ke eboo nu ke enu wvú yuule, é bó emum etenje wvú le Waa Nyo'. ³⁶ Taa eyen, wayco wvú Elisaben wvú nu ε wvú ε looce wase ε lun ε bó se teñe wvú le kase, nu keseen bó fue kee soocan, ε wvú nu ke eboo wan diemsēn. ³⁷ Ke fieε nu dvú fi nulo eghaw Nyo' ke.” ³⁸ E Maalia mum gay le, “Me wvun fen

1:17 Mala 3:1; Mat 17:10-13; Mak 9:13; Jon 1:21   **1:18** Kej 17:17; 18:11   **1:19** Dan 8:16

1:25 Kej 30:23   **1:27** Mat 1:16   **1:31** Yesa 7:14; Mat 1:21; Luk 2:21; Lem 4:12   **1:32** Yesa

9:6-7; 2Sam 7:16; Mat 20:30-31   **1:33** Dan 7:14   **1:35** Mat 1:18; Luk 4:18   **1:37** Kej 18:14;

Mat 19:26; Mak 10:27; Luk 18:27

wvù waa lemme Nyo'. Wvù ege é fi ekooy bò me no wo gay." No wvù jeme noneɛ, ε nceendaa Nyo' mum nε.

ε Maalia laa ghane ê Elisabən e

³⁹ Kε ediuw yodvu le, ε Maalia seyse nε no yan̄sene gene ntεw mvu wvù won̄ kum wvu Judea le, ⁴⁰ gεn buy jó, ley yew dvu Sakalia gay bwee yew we wvù Elisabən e. ⁴¹ No Elisabən to yuwεε ηgayma wvu Maalia, ε wan sεsε ê wvù εshem baay. ε Keyoy ke Yuule yin̄sən yí ye le. ⁴² ε wvù mum wvule foweewe, gay le, "Kembonεn ke Nyo' le nu yí yo le fele bokεnε bocii, ε kembonεn kew nu yí wan wvù wo nu ke eboo le. ⁴³ Fin fiεε fi baay nεn ghan nεε le, le bwee Tata wεm nu ε laa ghane ê me le? ⁴⁴ Taa eyεn, seke me mbe n'yuw ηgayma wo, wan ε sεsε ê me εshem bô nlan̄lan̄ wvu baay. ⁴⁵ Njon̄ wvu baay nu fô wo le, njefo wo nu ε bee le ηkawma wvù Nyo' to kawεε wo dvù nu ke eto ekocεn."

ε Maalia bense Nyo'

⁴⁶ ε Maalia gay le, "Fitele fiem bensee Tata Nyo', ⁴⁷ ε me n'yuuke njon̄ nje Nyo' wvù nu Mboyse wεm. ⁴⁸ Wvù nu ε kume me, ε me nu kε lo waa we lemme wvu ncew. ε kεw yí keseen e ε gεn lo, εηgokε kecii nu ke egayte le, Nyo' nu ε lan̄ kembonεn yí yεm e, ⁴⁹ njefo Nyo' Mvun̄gay Mvunciim nu ε ge wase mwεεm mvu baay baay nteen fô me le. Kε diee diew kεn̄ke kenfewsεn kε. ⁵⁰ Wvù camte shen fô bonyii bò wvumte wvù le. ε shen yin̄ nu yí εηgokε kecii le. ⁵¹ Wvù nu ε dun̄cε mvun̄gay mvu εbo kew e, ε tawse bonyii bò saale ye, bontan̄ bobole ε bvun̄. ⁵² Wvù nu ε shwaw wase bonfon bo baay baay yí bokawla le,

ε bense ε è nu bonyii bo ncew.

⁵³ Wvù nu ε nyan̄e wase bonyii bò jen̄ yuu bó,

bó ε ffuu bô mwεεm mvù jee, ε kun̄ bo kpawε and cancan.

⁵⁴⁻⁵⁵ Wvù nu ε ficε wee we lemme wvù Islael,

ε kume keecam shen fô Abla'am bô kfuu diew e,

egεn emεse kε no wvù to kawεε ê bo'icee cee bosεse."

⁵⁶ No Maalia jeme noneɛ, ce bô Elisabən kee tε mum kase tu jim fô yew e.

ε Elisabən boo Jon Nlesejoo

⁵⁷ ε kefew kε Elisabən ke eboo ke to kocεn, ε wvù boo wan diemsεn.

⁵⁸ ε kfuu diew noo bonyii bò to cee kelen̄ kedvu le yuw le Nyo' nu ε dun̄cε shen fô wvù le naa baay, ε bó mum no lan̄lan̄e.

⁵⁹ ε ediuw ke to buy nyan̄, ε bó to keetfuse wan yew, mum no gomte keecu diee le Sakalia ke diewe di ice le, ⁶⁰ geenεn ε bwee ma lo, gay le bó eten̄ε wvù le Jon.

⁶¹ ε bó gay ê wvù le, "Kε wee nu dvù ê kfuu dinεn e bô diee din kε."

⁶² ε bó mum nε no feeke bô can ê cee wan, keekiεε laa wvù be gomte le bó ecu diee di wan e le yεε le.

⁶³ ε wvù mum few̄ tεn le bó eto bô fiεε é wen esan̄ yí dvù le. ε bó to dvù ε wvù mum san̄ le, "Diee diew nu Jon." ε bó yεn noneɛ ε dew yum bó.

⁶⁴ Kan̄ mwaan̄, ε diuw Sakalia mum yene ye, ε leme diew yaaten̄, ε wvù bvuu kase no jemyi. ε wvù mum kεw no tumte mon̄kum mo Nyo' le.

⁶⁵ ε bonyii bo ntεw wvudvu le kεn̄ke ηghaw baay. ε saaka mwεεm mvun̄ mvunciim saan̄kεn̄ gεn won̄ kum wvu Judea wvudvu le tfuu. ⁶⁶ ε bonyii bocii bò to yuwεε mwεεm mvun̄ mvunciim kεn̄ke ηghaw mum no hiite laa wvun̄ wan nu ke enu wvù nεε le, njefo fi to looci dun̄ci le kembonεn ke Nyo' le nu yí ye le.

Ɛ Sakalia tefe ntum Nyo'

⁶⁷ Ɛ Keyoy ke Yuule ne yinŋen yî Sakalia wvù icee Jon e, Ɛ wvù mum ne no jemyi ke diewe wee ntum Nyo' le, gayte le,

⁶⁸ “Beene ebenseè Tata wvù nu Nyo' bonyii bo Israel.

Wvù nu Ɛ to wase keesum bonyii bew yî ŋgeƵ e.

⁶⁹ Wvù nu Ɛ gee wase ntememvungay wvù nu ke eboyse beene, Ɛ wvù buy ê kfuu di wee we lemme wvù Nfon Dawe le.

⁷⁰ Fifiñ nu no wvù to kawee diuw bonyii bew bo ntum e bò yu-
ule

Ɛ è bee lo bvuyvuum e bò wvù to gekee,

⁷¹ le wen nu ke eboyse beene can bonyii bò gomte keefiwse beene le,

noo bonyii bosomeene bo bvuban e.

⁷² Wvù to nu Ɛ kaw le wen nu ke ecam shen fô bo'icee cee bosomeene le
mum no shee kumyi kelew kew kè wvù wvù Nyo' to diee.

⁷³ Wvù to nu Ɛ kaw ê icee bo'icee bosomeene wvù Aba'am lew le,

⁷⁴ wen nu ke ebvuse beene can bonyii bosomeene bo bvuban e,

wvu le è nulo é beene elemte wvù le se nfan,

⁷⁵ eceè nce wvù yuule bò wvu teyey ê wvù ejise
ediuw ecii yî nshii wesebeene le.

⁷⁶ Ɛ wo waa wem nu Ɛ bó nu ke eterje wo le wee ntum Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e,

njefo wo nu ke esa fwe dvu Tata keeseje je ye.

⁷⁷ Wo nu ke efewci ê bonyii bew je yî è nulo é bó ekeŋke mboyma jó,

wvù è nu nleeshe wvù Nyo' nu ke eleeshe bibefe bibole,

⁷⁸ nje shen yi baay yî wvù koole fô bonyii le.

Wvù nu ke eciinse Mboyse é wvù eshiile too we

ke diewe diuu fô dí Ɛ san e.

⁷⁹ Wvù nu ke enya n'yuu ê bonyii bò nu yî ejiwε le

noo bò nu diuw kpwe le, emum eleke beene ê je kembonen e.”

⁸⁰ Ɛ waa Sakalia wvudvu mum no kuu yî nyam ye le, kuu ten ê keyoy e. Ke mum ne gen no cee Ɛ è nu ŋkpwaante, gen buy diuu di wvù to buyee keedunε ekole kew ê bonyii bo Israel.

2*Ɛ Maalia boo Jisot*

(Mat 1:18-25)

¹ Ɛ to nu kefew kekie le, Ɛ sa' buy le bó etaj bonyii bocii bò nu yî bitum bi won wvù Lum e. Yî to buy ê Kaysa Augustus wvù to nu Nfon wvu baay wvu jó. ² Kentaj kin to nu ke fwe seke Kpwilinus to nu wee sa' wvu Lum saake keba ke won e kè Silia. ³ Nonen, Ɛ bonyii bocii mum no tuu jim bontew bobole, le bó esaj ediee ebo ebvuu etaj bó.

⁴ Ɛ Yosew ten ne Nasalet nteƵ wvu wvu Galilee le, ben gen Betele'em ê keba ke won wvù Judea le jò bó to bokεε Nfon Dawe. Wvù to gen jó njefo wvù to nu wee kfuu di Nfon Dawe le. ⁵ Yosew to gene bò Maalia wvù wvù to leyte le è nu ke enu kpwee, Ɛ wvù nu bò fue. ⁶ No bó to geneε buy jó, Ɛ kefew kè wvù eboo ke to kocen. ⁷ Ɛ wvù boo waa we bvucile Ɛ è nu wan diemsen, kule ê ndvu le, jike ê kekon je nyám e, njefo bó to nu Ɛ tan fô nce yew bonyii bo ghane le.

1:68 Mben 41:13; 72:18; 111:9; Luk 4:18-21; 7:16; 19:44 **1:69** Mben 132:17; Mat 20:30-31

1:70 Lum 1:2; Yesa 9:1-6; May 5:1-3 **1:71** Mben 106:10 **1:72** Mben 106:45; 105:8-9; Lεw 26:42

1:73 Keŋ 22:16-18 **1:74** Tay 2:12, 14 **1:76** Mala 3:1; Mat 11:10; Mak 1:2; Luk 7:27

1:77 Yeli 31:34 **1:78** Ksm 34:6; Yesa 60:1-2; Mala 3:20 **1:79** Yesa 9:1-5; 42:6-7; Mat 4:16

2:4 Mat 2:1; Jon 7:42

Enceendaa Tata see boo ê bonceɣ njée

8 Ɛ to nu kefew kedvu le, Ɛ bonceɣ njée bomew nu mbew ntew wvudvu le, Ɛyte njée yibo entaŋ. 9 Ɛ nceendaa Tata ne sese buynen ê bó ejise, Ɛ n'yu Nyo' ba fô bó to nu, Ɛ bó keŋke nfan baay. 10 Geenen, Ɛ nceendaa Tata wvudvu gay ê bó le, “Fo ben efanè ke. Ben eyuw, me ntoo Ɛ è nu bô saaka wvù jee fô ben e, Ɛ wvù nu ke enya njon wvu baay ê bonyii bocii. 11 Yî diuu di eben e nu Ɛ bó Ɛ boo Mboyse ê ntew Nfon Dawe le wvù è nu Klistu wvù Tata. 12 Fin nu ke enu nciise keedunje wan wvudvu ê ben. Ben nu ke egen eyen wvù le Ɛ bó Ɛ kule ê ndvu le Ɛ jike ê kekonj ke nyám e.”

13 Ke nonen, Ɛ bó ne sese yen nceendaa Nyo' we le bô ŋgoo bomew e nteen Ɛ bó tumte monkum mo Nyo' le gayte le,

14 “Mbense enù fô Nyo' wvù nu fowe le

é kembonen enu fokuse fen fô bonyii bô Nyo' yuuke njon bô bó le.”

15 Seke bonceendaa bo Nyo' le ba to cin'yee bó le kase ben we, Ɛ bonceɣ njée bodvu jeme ê bikuu bibole le, “Beene egen keseen wvun Betel'e'em, egen eyen fiie fin fi kooy le fi Nyo' nu Ɛ ge beene Ɛ kiee.”

16 Kaŋ mwaan, Ɛ bó mum ne yanŋen gen, gen yen Yosew bô Maalia le noo wan e, Ɛ wvù jiime ê kekonj ke nyám e. 17 No bó yen nonen, mum kew no fele mwεem mvunciim mvù nceendaa Nyo' be seje ê bó ekume wan wvudvu. 18 Ɛ dew yum bonyii bocii bô yuweε mwεem mvù bonceɣ njée ba jemyee ê bó. 19 Geenen, Ɛ Maalia yuw fiew gee fô fite le no kpawci sekeci. 20 Ɛ bonceɣ njée ba kase no tuu jim bensee Nyo' tumte monkum mew

njefo bó to nu Ɛ gen yen mwεem mvunciim e ke leŋleŋ no nceendaa Nyo' to seŋee.

Ɛ bó gen nya wan wvù Jisos yew ncese le ê Nyo'

21 Ɛ wan wvudvu ke buy ediuw nyan, Ɛ bó tfuse wvù yew, mum cu diee le Jisos, Ɛ diee din nu ke dí di nceendaa Nyo' to seŋee ê bwee Ɛ wvù se ke leem bô fue.

22 Ɛ kefew ke to kocen kè bó ege ncese keekfum bikuu bibole no nci Muses to gomte. Ɛ bó mum jo wan ben dvù Jerusalem keenya ê Nyo'.

23 Fifi nu no bó to saŋee ê Nwa' bonci bo Nyo' le le,

“Ɛ wee boke waa bvucile Ɛ è nu wan diemsen,

é wvù nya Ɛ è no nu wvu Nyo'.”

24 Bó to gen ten keege ncese wvun bô bibembε bifee, keεε bô boom bo nyiŋ e bofee bii no fí to nu ê Nwa' bonci bo Nyo' le.

25 Ɛ to nu kefew kedvu le, Ɛ cee la mvu nu Jerusalem Ɛ bó teje le Semeon. Wvù to nu wee wvu teyey gee no Nyo' gomte, Ɛ wvù to Ɛyte wee wvù ke eto elεese mvuntelem mvu bonyii bo Islael e. Keyoy ke Yuule to nu yî ye le, 26 Ɛ kí to ge wase Ɛ wvù kiee le ke kpwe nu ke ejo wvù se wvù Ɛ yen Mboyse wvù wvu Tata wvù wvù to kawee le ke. 27 Ɛ Keyoy ke Yuule ke ne ge Ɛ Semeon gen yew ncese le. Ɛ Yosew bô Maalia ke dioo to bô wan yew ncese le keege no nci gomte, 28 Ɛ Semeon fi wan koyce mum kew no tumte monkum mo Nyo' le, gayte le,

29 “Tata, no wo nu Ɛ ge wase ŋkawma wo Ɛ to Ɛ kocen,

joo le wee wo lemme yî nyεkeey e.

30 Ejise eyem nu Ɛ yen wase Mboyse

31 wvù wo ciinse le, Ɛ bonyii bocii nu ke eyen wvù le.

32 Wvù nu ke enu ken'yee fô bonyii bô yaa nu ke bo Islael e,

wvú le bó ten ekee wo, ege é bó ecake diee di bonyii buw bo Israel e we.”

³³ E cee wan bó bwee wan yuw mwεεm mvù Semeon jemýi ê wan wvun we, ε dew yum bó. ³⁴ E wvú mum lan kembonen ýi bó le, gay ê Maalia wvù bwee le, “Nyo' nu ε caw wase waa wo wvun, ε nto we nu ke ege é bonyii bo Israel nteen egbweken, é bomew enenken lo we. Wvù nu nciise fiεε ε bonyii nu ke ejemyi mwεεm ýi ye le. ³⁵ Nonen, é fifin emum eduñci mwεεm mvù bonyii nyile é mvuntelem mvubole. Mwεεm mvun mvunciim nu ke ege é fitele fiuw enu ke diεwe bó bon bó finyo.”

³⁶ E to nu ke kefew kedvu le, ε kpwoon mvu nu ε bó tenje le Anna, ε è nu wee ntum Nyo'. Wvú to nu waa Fanuwel wvù wee kfuu di Ashel e. Kpwoon wvudvu to nu ε lun wase baay. Wvú to nu bó dweese ke bilum bisooshwiý mεy, ε dweese mum kpwe. ³⁷ E wvú mum no nu ke wase fiew kpweε ηkfu, shee yew ncese le bensee Nyo' entan bó emvunsheen, bamte mwεεm mvudien, bunlee. Bilum biew to nu wase mban nyan ncow binεw (84). ³⁸ Ke kefew kedvu kè bó to toε bó wan yew ncese le, ε kpwoon wvudvu to yεn bó le, mum nya keyoone ê Nyo', jeme ekume wan wvun ê bonyii bocii bó to cεyte kefew kè Nyo' ke esum bonyii bo Jelusalem can ηgεw e.

³⁹ Seke Yosεw bó Maalia to mεsεε mwεεm mvunciim no nci Nyo' to gomte, mum kase tu jim ntεw wvubo wvù Nasalet é ê keba ke wonj e kè Galilee le. ⁴⁰ E wan mum no nu kuu kenke mvunγay, ε wvú ε yinjen bó bvufee bvú baay, ε bonyii yene kembonen ke Nyo' le ýi ye le.

E Jisos gεn shεε yew ncese Nyo' le

⁴¹ Icee Jisos bó bwee to ké no bene Jelusalem bilum bicii fô Nkaw

Danεfey e. ⁴² E Jisos ke buy bilum yuufe ncow bifεε, ε bó bvuu ben fô Nkaw wvudvu le ke no bó to ké no bene. ⁴³ No bó to dieε wase Nkaw mεse, dioo tuu jim, ε wan wvù Jisos shεε ejim Jelusalem, geenεn ε ice bó bwee fanε yaa kieε ke. ⁴⁴ E bó ke len diuu dicile, kpwaake ke le wvú nu ente jo ηgoo bonyii bó bó bó to lene le. E bó ke mum kεw no gomte wvú ente jo kfuu dibole bó nsán, ⁴⁵ ke gom ηkuuñ, mum kase tu jim Jelusalem keegom wvú jó. ⁴⁶ E è dioo nu ejim jo εdiuw εta no bó to kεwεε keegomte, ε bó yεn wvú le ε è nu fô yew ncese le, ε wvú ε shii fô bó bonyii bo n'yεyi le, yeke bon'yεyi, biwci bombife. ⁴⁷ E bonyii bocii bó to yeke no kenke ηghaw baay njefo wvú to kee mwεεm baay bvuu tfuuse bombife len. ⁴⁸ No bwee bó ice yεnεε wvú le, ε dew loocε yum bó. E bwee ben wvú gay le, “Wan wo njinsene la bó bese nen? Taa eyen, bee íco nu ε gom wase wo ε no wεwte lo.”

⁴⁹ E wvú tfuse le, “Ben be gomte me nje la? Ke ben be kee le me ηkenke keenu yew dvu ícεm fen e?” ⁵⁰ Geenεn, ε bó fanε yaa kieε fiεε fi wvú jeme ke.

⁵¹ E wvú mum nε ε bó bó no booke Nasalet. E wvú gεn no yuuke bó le ntay. No mwεεm mvun to kooyi nen, ε bwee gεε fô fitele fiew e no kpawaci sekecii. ⁵² E Jisos mum no kuu, kenke bvufee bvú baay, ε Nyo' koonke wvú, ε bonyii ten koonke wvú.

3

N'yεyi wvu Jon Nlesejoo

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹⁻² E to nu kefew kè Jon wvú waa Sakalia to nu ηkpwaante, ε Nyo' tum wvú. Kelum kekíε to nu ε Tibelius ε saw wase diεwe Nfon

wvu baay wvu Lum e bilum yu-
ufe ncow bitin. E Bontus Baylet
saake keba ke wonj e kè Judea, e
'Elod saake Galilee. Filew wvù waa
bwee 'Elod to saake keba kè Itulea
bò kè Telakoniti, e Lisania saake
Abilen. E to nu ten kefew kè An-
nas bò Kayfas to nu bikuu bi bocee
ncese le. ³ No Jon yuw ntum Nyo',
mum ne gen biba bi wonj e bicii
bi mbew Joo Joodan e, no fewci
ê bonyii le bó ekumen mvuntelem
mvubole, é wen elese bó ê joo wvu
le Nyo' eleeshé bibefe bibole. ⁴ Fifi
nu no Yesaya wvù wee ntum Nyo'
to sanéê ê Nwa' we le le,
"Diéw wee fuunje nkpaante le,

bó eseyse je Tata,

enele é yí enù teytey,

⁵ ekéshé le dikum di baay baay bó
di caan caan dicii,

eyinšen bilonje bicii,

enele jé yí ngoonjoo é yí enu teytey,

eyinšen bintuke é je enu nen femm,

⁶ é bonyii bocii emum eyen no Nyo'
boyse bonyii."

⁷ No Jon fewci nonen, e bibom-
bom bi bonyii le mum no too le wvù
elese bó ê joo. E wvù mum ne gay ê
bo le, "Éngoke ke yó le, è tefe yee ben
le ben elewtè shém Nyo' yí ffuuke yí
wvù nu ke edunje ê ben, e se no too
nen? ⁸ Ben egeè mwéem mvù dunji
le ben nu e kumen wase mvuntelem
mvunen. Fo ben emum ekew eduù
ke lo ê bikuu binen le Ablá'am nu
icee wene ke. E me ensee ê ben le è
nulo é Nyo' ebanje eta eyan é yó etu
boom bo Ablá'am e. ⁹ Ben ekeè le bó
nu e gee wase teme é binyi bi bite le.
Kete kecii kè baa yumte mvuntam
mvù jee, nu e bó nu egbwo naa eley
yí gey e, eton lo."

¹⁰ E bibombom bi bonyii le bie
yuw, bife é Jon le, "Bese nu ege nee
kesen?"

¹¹ E wvù tfuse le, "Wee wvù kenje
bikum bifé enya kemew ê wee
wvù yaa kenje ke, é wvù kenje

mwéem mvudien egaw bó wee
wvù yaa kenje ke."

¹² E bonyii bomew bò to fii shile
to fò wvù le le wvù elese bó ê joo,
bife é wvù le, "Wee n'yeyi, bese ege
nee fisese?"

¹³ E wvù tfuse é bó le, "Fo ben efi
shile fesene no nci gomte ke."

¹⁴ E bonyii bo nci le to fò wvù
le bife le, "Fisese nu e bese nu ege
nee?"

E wvù tfuse le, "Ben eyenè fo ben
ebemseè bonyii lole bigew noo kee-
gowtè mwéem yí bonyii le ecici ke.
Ben eyuuke njonj bó fié fi bó laake
ben dvù."

¹⁵ No bonyii to nu ke wase ceyte
Mboyse wvù Nyo' to kawee, e bó
mum no ghayte mwéem mvu Jon e,
bvuu no kpwaake le sekemew e è
nu wvù wvù Mboyse wvudvu. ¹⁶ E
Jon mum kiéé gay é bó le, "Me nleese
ben e è nu ke é joo le maan, geenen
wee wvù kuuke fele me bee too
ejim, e me mbaa ncim nkpwenten
keengvuwce nfay bolaba bew ke.
Wvù nu ke elese fiew ben e è nu
can Keyoy ke Yuule le noo nguy e.
¹⁷ Wvù kenje fié fiew ebo fi wvù
nu eféeten eginj dvù, eyese fò wvù
féetene, ebaance eginj egeé é nwaw e,
emum ekuu nyiim eton é nguy wvù
fié se njime le."

¹⁸ E nee no Jon to fewci saaka
wvù jee wvù wvu Nyo' é bonyii
nen bvuu nyaa bó bó bontefe jé le
nteen. ¹⁹ Geenén, e wvù no jemyi
ekume 'Elod wvù wee sa' kaci lo,
njefo 'Elod to nu e jo 'Elodia wvù
kpwee waa bwee kpwee le, bvuu
no jemyi ekume mwéem mvù befe
nteen mvù 'Elod to buwyee. ²⁰ E
'Elod ke mum mese foose lo gee
diew gay le bó ekoo Jon efen yew
ncaw e.

E Jon lese Jisos é joo

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Seke Jon to beε leese bonyii ê joo, ke lese diuu dimew mεse ε Jisos tεn to ε wvú lese wvú ê joo. Ε Jisos dioo bunlee, ε εbule yene ye, 22 ε Keyoy ke Yuule shii to yî ye le fieesene εbembε. Ε diεw jeme fowe le, “Wo nu Waa wεm, nu fitele fiem, ε me n'yuuke njon bô wo baay.”

*Kfuu di bo Jisos e
(Mat 1:1-17)*

23 Jisos to nu diεwε bilum mbaanshe le seke wvú to kewεε lemme diεw. Bonyii to kpwaake le wvú nu waa Yosew wvú waa Eli. 24 Eli to nu waa Mata't, wvú waa Lεwe, wvú to nu waa Nelki wvú waa Jannay, wvú to nu waa Yosew. 25 Yosew wvun to nu waa Matatia, wvú waa Amos, wvú to nu waa Na'um, wvú waa Eslu, wvú to nu waa Nagay. 26 Nagay to nu waa Maat wvú waa Matatia, wvú to nu waa Semein, wvú waa Yosek, wvú to nu waa Joda. 27 Joda to nu waa Joanan, wvú waa Lesa, wvú to nu waa Selubabel, wvú waa Shiltia, wvú to nu waa Neli. 28 Neli to nu waa Nelki wvú waa Adi, wvú to nu waa Kosam, wvú waa Elmadam, wvú to nu waa El. 29 El to nu waa Yoshua wvú waa Eliesia, wvú to nu waa Yolem wvú waa Mata't wvú to nu waa Lεwe. 30 Lεwe to nu waa Semeon wvú waa Juda, wvú to nu waa Yosew, wvú waa Yonam, wvú to nu waa Eliakim. 31 Eliakim to nu waa Melia wvú waa Mena, wvú to nu waa Matata wvú waa Natan, wvú to nu waa Dawe. 32 Dawe to nu waa Jεese, wvú waa Obεd, wvú to nu waa Boas, wvú waa Sala wvú to nu waa Na'shon. 33 Na'shon to nu waa Aminada, wvú waa Admin, wvú to nu waa Alni, wvú waa Eslon, wvú to nu waa Beles wvú waa Judas. 34 Juda to nu waa Yakow wvú waa Aysik, wvú to nu waa Abla'am, wvú waa Tela, wvú to nu waa Na'ol. 35 Na'ol to nu waa Selug wvú waa Leu, wvú to nu waa

Beleg wvú waa Ebe, wvú to nu waa Shela. 36 Shela to nu waa Kaynan wvú waa Alfasad, wvú to nu waa Shem wvú waa Noa', wvú to nu waa Lamek. 37 Lamek to nu waa Metusela wvú waa Enok, wvú to nu waa Jalεd wvú waa Ma'alalεl, wvú to nu waa Kaynan. 38 Kaynan wvun to nu waa Enosh wvú waa Set wvú to nu waa Adam, ε Adam nu wvú Nyo' to bomεε.

4

*Ε dεwle no momte Jisos
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

1 Jisos to nu ε nε fô Joo Joodan e, ε wvú ε yinεen bô Keyoy ke Yuule. Ε kí ge ε wvú nε gen no cee ηkpwaante. 2 Ε wvú no nu jó yî ediuw mbaanyε ε dεwle momte wvú. Wvú to nu jó nonen yaa diekene ke. Ε ediuw yodvu ke fey, ε jen no yuu wvú. 3 Ε dεwle mum to gay ê wvú le, “E wo fen nu Waa Nyo', é wo gay ε tε din tu bvulem.” 4 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu ε bó ε san le, ‘Ke wee cee ke nje bvulem maan ke.’”

5 Ε dεwle jo wvú ben dvú bvud-vuu bvumew e, dunεε bitum bi yî εkolε ke nshε le bicii ê wvú. Ε Jisos yen nen mwanη. 6 Ε dεwle mum gay ê wvú le, “Bó nu ε nya wase εkolε ke nshε le kin ê me kecii, ε è nulo é me nya ê naa yεε wvú me ηkoonke. Me nu nya é wo esaake, keηke bvukuke bô mvunγay mvudvu mvunçiim. 7 Fí nu ke le wo egbwe é me ejise ewvum me, é me emum enya fieε ficii ê wo.”

8 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu ε bó ε san le, ‘E wvumtε Tata wvú Nyo' wo, elemtε ke ε è nu wvú le maan.’”

9 Ε dεwle mum jo wvú gen dvú ê ke-laante kε Jelusalem e, leke fô kegoy ke yew ncese le, gay ê wvú le, “E wo

fɛn nu Waa Nyo', é wo sele ekuse,
 10 njefo fí nu ε bó ε sanj le,

'Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew
 eceycɛy wo.'

11 É fí bvuu nu ε bó ε sanj le,

'Bó nu ke eka wo fo wo ekfun ekale
 yí tɛ le.'

12 É Jisos tfuse é wvú le, "Nwa' Nyo'
 gayte tɛn le,

'Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo
 kɛ.'

13 Seke dɛwle to mɛsɛɛ wase jé
 yicii yí wvú to nulo emom Jisos jó,
 mum nɛ gɛn no cɛyte diuu dimew.

*É Jisos kɛw lemme diw Galilee
 (Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

14 Jisos to nu ε nɛ tu jim Galilee,
 ε wvú ε yɪnsɛn bô mvunɔɔay mvu
 Keyoy ke Yuule le. É saaka wvu
 ekumɛ wvú saanɔɔn gɛn biba bi
 wonj e bi jó le bicii. 15 Wvú to nu ε no
 yɛɛyi bonyii yéw bunle le, ε bonyii
 bocii bɛnsee wvú.

*É bó ma Jisos ntɛw wvubo wvú
 Nasalet e*

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 É Jisos ke mum nɛ gɛn ntɛw
 wvú Nasalet e jò wvú to kuɛ. É è
 ke no nu diuu dibole di mbam e,
 ε wvú gɛn yew bunle le kɛ no wvú
 to ké no gɛne. É wvú ke nɛ leem
 we keetan Nwa' Nyo'. 17 É bó nya
 nwa' wvú Yesaya wvú wee ntum
 Nyo' to sanjɛ é wvú. É wvú fay taa
 bvudvuu bvumew bvú bó sanjɛ jó
 le,

18 "Keyoy ke Tata Nyo' le nu yí yɛm
 e,

njefo wvú nu ε yefe wase me le me
 ento

enfewcɛ saaka wvú jee é bonyii bo
 kefufe le.

Wvú nu ε tum me le me ento
 entefe é bonyii bô nu yí ncaw e le bó
 nu ke ebvuse bó,

embvuu entefe é binfefe le bó nu ke
 eyene ejisɛ ebo.

Wvú tum tɛn me le me nto embvuse
 bonyii bô bó nyɛwle bó bó yí
 ncaw e,

19 embvuu enfewcɛ le kelum kin,
 nu kè Tata Nyo' nu ke ebuw
 bonyii."

20 No Jisos tan nɛn, kase kɛwe
 nwa' wvudvu nya é wee wvú to ké
 no gɛɛle mum shii fokuse. É bonyii
 bocii bô to nu yew bunle yidvu le
 lunj ejisɛ yí ye le. 21 É wvú mum kɛw
 no nyɛyte é bó le, "Fiɛɛ fin fi ben
 yuw é Nwa' Nyo' le nu ε fí to wase
 ε kocɛn ɛbɛn."

22 É bonyii yeke ε fí jonj bó le baay,
 ε bó kɛnɔɔ nɔɔhaw yí njeme wvú jee
 wvú buyte diuw we le. Geenɛn, kaa
 nɛ no ghayte, biite le, "Wvun nu kɛ
 waa Yosɛw nɛn e?"

23 É Jisos mum gay é bó le, "Kɛ è nu
 kemanjɛn le ben nu ema nɔɔn é me
 le, 'Wee wvú fɛle bonyii, fɛle ekole
 kuw.' Ben nu egay le me enge tɛn
 mwɛɛm fɛn mvú ben se yuuke le me
 nɔɔee Kafana'um." 24 É Jisos bvuu
 gay é bó le, "É me ensee é ben keceɛy
 le, kɛ è nulo é bó ewvum wee ntum
 Nyo' wonj we le kɛ. 25 Yí keceɛy e, é
 me nsee é ben le è to nu kefew ke
 wee ntum Nyo' wvú Elajja le, janj to
 nu ε mɛy we yí bilum e bitɛte bô kee
 soocaa, ε jenj koo wonj tfuu. Boke'
 bo bonkfu le to nu wonj wvú Israe
 l e kefew kedvu le nteen. 26 Geenɛn,
 Nyo' to baa tum Elajja fô mvu bó le
 kɛ, tum fiew ε è nu fô kpwɛɛ njkfu
 wvú to nu Salafat, wonj wvú Sidon
 e. 27 Ben ekumyì tɛn le, è to nu
 kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elisha
 le, ε bonyii nu Israe l nteen kɛnɔɔ
 ntun wvu baay, kɛ mvu bó le to nu ε
 bonɛn kɛ. É to mɛy ke Naaman wvú
 embɛn wonj wvú Silia le wvú
 bó to fɛɛɛ."

28 No Jisos jeme nonɛn, ε bonyii
 bocii bô to nu yew bunle le yuw, ε
 mvuntelem bɛnte lo bó. 29 É bó ja
 we, domtɛn wvú, buy dvú ɛlaante

jodvu, ben buy yî diuw ηkon̄ yî to nu yî kum ntew wvubole, njefo bó to gomte keedomse wvú é wvú egbwe jó. ³⁰ Geenen, ε wvú fey ê bó entelēn no gene fiew.

Ε Jisos bvuse keyoy kè yiile yî wee le

(Mak 1:21-28)

³¹ Ε Jisos ke mum ne bow Kafana'um, ntew mvu wvu Galilee jodvu le. Ε ê ke no nu diuu di mbam e, ε wvú gen no yeeyi bonyii yew bunle le. ³² Ε bonyii bodvu bocii no yuuke ken̄ke lo ηghaw yî n'yeeyi we le, njefo n'yeeyi we to ken̄ke mvun̄gay. ³³ Wee mvu to nu yew bunle yidvu le, ε keyoy kè yiile nu yî ye le. Ε wvú mum ne no wamte le, ³⁴ “Abaay Jisos wvu Nasalet, wo fi la ê bese? Wo to keelēse lo bese le? Me ηkee naa wo. Ε nu wo wvudvu wvú yuule wvú ne fô Nyo' le.”

³⁵ Ε Jisos wam keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Baη lo, ebuy yî wee wvun e.” Ε kí mum shiηen, bense wee wvudvu tum fokuse ê bonyii ejise, mum buy yî ye le, geenen fan̄e yaa lem̄se wvú ke.

³⁶ Ε bonyii taa, ε diuw yum bó. Ε bó no ghayte, biite le, “Wvun njeme nu wvú neε wvú wee wvun ken̄ke? Wvú ken̄ke mvun̄gay kane biyoy bi yiile e ε hí buyte yî bonyii le.” ³⁷ Ε saaka wvu ekum̄e Jisos len̄ bontew bocii bo ê keba ke jó le.

Ε Jisos fε bonyii nteen

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)

³⁸ Ε Jisos buy yew bunle yidvu le, gen ley yew dvu Semon. Ε mwese Semon cem̄te bó ken̄'ya'. Ε bó lek̄e le Jisos efi wvú. ³⁹ Ε wvú gen fô wvú to jiime, leem ê wvú ê we, kan ken̄'ya' kedyu. Ε kí mum cine wvú le ε wvú bonen. Kan̄ mwaan̄, ε kpwoon wvudvu mum ja we taa fiεε bó die.

⁴⁰ Ε diuu ke dioo seeyi, ε bonyii bò to ken̄ke bonyii bò cem̄kene bó

bincem̄ jεey jεey mum no joo too dvú fô Jisos e. Ε wvú mum no kumte bó le bocii, ε bó bonene. ⁴¹ Bonceendaa bo dεwle le ten̄ to buyte yî bonyii bomew e nteen wamte le, “Wo nu Waa Nyo'.” Geenen, ε Jisos kan le fo bó ejemyi ke, njefo bó to kee Jisos le è nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

⁴² Ε ekfuη ke buy yuu, ε Jisos buy gen bvudvuu bvumew e wvú emben̄. Ε bonyii ke shεε kεw no gomte wvú. Ke dioo to yen wvú le, ε wvú gomte wase le wen en̄e ntew wvudvu le. Ε bó mum no momte jé le wvú em̄y bó bó. ⁴³ Geenen, ε wvú tun gay le, “Me ηken̄ke keenfewe saaka wvú jee wvu ekum̄e bvunfon̄ bvū Nyo' le bontew bomew e ten̄, njefo è nu fiεε fi Nyo' tum me le me ento en̄ge.”

⁴⁴ Ε wvú mum ne gen no ghane fewci saaka wvudvu yéw bunle le, woη wvudvu le tfuu.

5

Ε Jisos tee boom bew bo ηgoo le bo fwe

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Ε to nu diuu dimew, ε Jisos no leeme mbew Mamase yî Gen̄salet e, ε bonyii ε gem wvú ε face ε no yuuke diεw Nyo'. ² Ε wvú ne yen bikon̄ e bifεε ηgem joo le, ε bonyii bó to ken̄ke ε buce wase jó ε no cuke binsan̄ bibole bi byé le. ³ Ε wvú gen ley ê kemew e, ε è nu ke Semon e, gay le wvú edomse ε kí eley egen̄ é joo caan. Ε wvú domse, ε Jisos mum shii jó ε bonyii no nu ê ηkpwaante ε wvú yeeyi bó.

⁴ Ε wvú ke yeeyi m̄ese, mum gay ê Semon le, “Keye kekon̄ eley egen̄ ê joo fô shiiyine, é ben etfume binsan̄ bin̄en ekoo byé.”

⁵ Ε Semon tfuse le, “Cee ekole, bese se ce lo we tfumyi binsan̄ bvú ε yuu, ε fan̄e yaa koo lo fiεε ke.

Geenen, no è gay wo, me nu entfume ke lo.”⁶ E bó gen tfume, koo byé jó nteen, dioo bvuse, e binsan no gomte keesemken. ⁷ Nonen, e bó lawce bonyii bobole bo ngoo le ê kekonj kemew e le bó eto efice bó. E bó to bvuse byé yidvu e yí yinjen bikonj bibole, e bí mum no gomte keeshiile ê joo. ⁸ E Semon Bitá yen fiée fi kooy le, mum gen tum envuw ê Jisos ejise gay le, “Kee wo Tata, nene fiuw fen ciné me le, me nu fiem wee wvù befe.”

⁹ Wvù to jeme nonen, njefo bô bonyii bew bo ngoo le to nu e yen byé yí bó to koolée, e ye bem bó. ¹⁰ E yí bem ten jem bô Jon boom bo Sebēdee le bô to nu ten ngoo Semon e. E Jisos gay ê Semon le, “Fo wo efané ke. E kew yí keseen e e gen lo, wo nu ke ekoolé wase e è nu bonyii.”

¹¹ No bó yuw nonen, mum bvuse bikonj bibole ê nkpwante, ciné mwēem mvunciim e mum no bii Jisos e.

E Jisos fe wee ntun wvu baay
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² E è ke no nu kefew kemew e, e Jisos nu ê kelaante kemew e, e wee mvu nu jó e ntun wvu baay e die wase lo wvù. E wee wvudvu yen Jisos e, to gbwe ê wvù ejise, leke wvù gay le, “Tata, wo nulo efe me é me en'yuule, é wo fen koonke lo.”

¹³ E Jisos mum neke kebo kum wvù le gay le, “Me nkoonke lo, bonen le eyuule.” Kan mwaan, e ntun wvu baay wvudvu mum ciné wvù le. ¹⁴ E Jisos ciise lo ê wvù le, “E yenè fo wo esee ê wee. Geenen, gene eduñce ekole kuw ê cee ncese, emum enya nnya yí Muses to gayee le wee kenke keenya keeduñce ê bonyii le wen nu e bonen wase yí ntun wvun e e no yuule.”

¹⁵ No Jisos ciisee ê wee wvudvu nonen, e saaka wvu ekume Jisos kaa

bvuu saanjen fey lo, e bibombom bi bonyii le no baanci too keeyuuke n'yeyi we, bô le wvù efelè bincem bibole. ¹⁶ Geenen, é Jisos ké ja ciné bó le gen no bunlee nkpwante.

E Jisos fe wee e wvù e kpwe keba kemwaan

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ E è ke no nu diuu dimew e Jisos yeyi bonyii, e mvungay mvu Nyo' le nu yí ye le, e wvù fele bincem. E Bofalasi noo bonyii bô to duñci bonci bo Nyo' le e shii fó, e bó to buy bontew bocii bo Galilee le noo biba bi Judea bô Jerusalem e. ¹⁸ E fi kooy le bonyii bomew to nu e ne no too e bó e shfume wee ê fikēy e, e wvù e kpwe wase keba kemwaan. Bó to too keeley dvú yew ejike fwe dvu Jisos. ¹⁹ Geenen, fanē yaa kenke je ke, njefo bonyii to faci baay. E bó mum ben e è nu ê yew we, too keyey, shike wee wvudvu fwe dvu Jisos ê fiée fi wvù to jiime jó le. ²⁰ No Jisos to yenee le bonyii bodvu nu e lese mvuntelem mvubole yí ye le, e wvù mum gay ê wee we le, “Nsaa yem, me nu e nleeshe wase bibefe biuw.”

²¹ E bonyii bô to duñci bonci bo Nyo' le bô bo ngoo Bofalasi le ba, mum kew no wvukene gayte le, “Wvun se nu yee wvù joo bvudvu bvú Nyo' le? E nu yee dvú wvù nulo elēshe bibefe efey Nyo' maan?”

²² E Jisos kiee fiée fi bó wvukene, bife ê bó le, “Ben se kenke kfuu ban bonkpawace ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ²³ Fi cekey nu fi la, keegay le me nu e nleeshe wase bibefe bi wee wvun e, nuu le wvù eja we elene le? ²⁴ Geenen, me nu enduñce ê ben keseen le wee wvù diee nu Waawee kenke mvungay fokuse fen keelēshe bibefe.” E wvù mum gay ê wee wvù to kpwee wase keba kemwaan we le, “E jemyi me ê wo, ja we, ejo fikēy fiuw egenè fô yew e.”

25 Kanj mwaan, ε wvú mum ja we leem ê bonyii εjise, mum jo fiεε fi wvú to jiime yí dvú le no gεne fô yew e fo wvú, tumte monkum mo Nyo' le. 26 Ε bonyii yen nonen, ε dew yum bó ε bó keηke ηghaw, no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Bese nu ε yen binghaw bi mwεεm e εben.”

Ε Jisos tee Lεwe

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Ε Jisos ke nε buy fó no ghane. Ε wvú dioo gεne, yen wee mvu wvú to fii shile le ε bó teηe le Lεwe, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le. Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε bii me le.” 28 Ε Lεwe nε we, cine fiεε ficii le mum no bii Jisos e.

29 Nonen, ε Lεwe ke mum ge ηkaw wvu baay yew dvu wvú keekiekie Jisos. Ε bonyii bò to fii shile ηeyte lo fó noo bonyii bomew ε bó bó diekene. 30 Ε Bofalasi noo bonyii bobole bo ηgoo le bò to duηci bonci bo Nyo' le κew no wvukene, bife ê boom bo ηgoo le bo Jisos e le, “Ε nu nje la wvú ben diekene, wukene ben ε bonyii bò fii shile noo bò befe bomew.”

31 Ε Jisos tfuse ê bó le, “Κε bonyii bò temyi ké no gomte wee εfuwe κε. Ε ké no gomte bonyii bò cεmkene. 32 Κε me nto keetee bonyii bò nu teytey κε. Me nto keentee ε è nu bonyii bò befe le bó ekumen mvun-telelem mvubole.”

Ε bó bife ê Jisos ekume mbam mwεεm mvudien

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Ε bó ke nε ghay ê Jisos le, “Boom bo ηgoo le bo Jon e ké jaa no bamte mwεεm mvudien bvuu bunlee εfonεfon, ε è nu κε no bo Bofalasi le ké no gee, geenεn ε buw nu κε fibole diekene lo wukene.”

34 Ε Jisos maw diεw ê bó le, “Ε nulo é bó ebe bonyii bò bvujen é bó egen, é wee ebvuu ege é bó ebanite mwεεm mvudien ε cee bvujen nu

bô bó? 35 Geenεn, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw embamte mwεεm mvudien kefew kedvu le.”

36 Ε wvú bvuu ma ηgan mvu ê bó le, “Κε wee nu dvú wvú nulo esaa ndvu yi fiε etumce yi yvum dvú κε. Ε wvú ge nonen, tu wvú ε befe wase bó ndvu yi fiε yidvu. Ε κε è cim nulo é fincake fi fiε fidvu egen leηleη bó ndvu yi yvum yidvu κε. 37 Κε è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfεm, egεε ê gham mbvuum e,* ε wvú ε yvumen wase κε. Ε wvú ge nonen, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bó gham ela εcici. 38 Fi leη nu le, bó keηke keεgeε mbvuum mo monfεm κε ε è nu ê gham wvu fwε le. 39 Ben kee ten le κε wee nu dvú wvú ké no wuu mbvuum mò nu ε koo wase wvú nulo ebvuu ekoonke mo monfεm κε. Wvú ké no bensee κε wase ε è nu mo koo wa ma.”

6

Ε Jisos nele ekume diuu di mbam e

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Ε to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le no lene fele wee εγιη wvumew e. Ε boom bew bo ηgoo le nε κew no sumyi bicεε diee. 2 Ε Bofalasi yen, bife le, “Ε nu nje la wvú ben gee fiεε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?”

3 Ε Jisos bife ten ê bó le, “Fí nu le ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le no ηen to yuu Nfon Dawe bó ηgoo ye ε wvú ge? 4 Wvú to nu ε ley yew Nyo' le jo bleεd wvú bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvú, ε è to nu nci fo wee edie bleεd wvudvu efey bocee ncese.” 5 Ε Jisos mum mεse gay ê bó

5:28 Mat 8:21-22   5:29 Mat 9:10   5:32 19:10   5:33 Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34

5:34 Mat 9:15   * 5:37 Gham mbvuum wvun nu ε bó kene bó jew nyam.   6:1 Dito 23:24-25

6:2 Ksm 20:8-10   6:3 1Sam 21:1-6; Lew 24:5-9

le, “Wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

É Jisos fε wee diuu di mbam e

⁶ É è ke bvuu no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos gen ley yew bunle mi le no yεεyi bonyii. É wee mvu nu dvù ε kebo kew ke εεεy ε kpwe wase. ⁷ É bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum no gomte fiεε fi bó etey yí Jisos e. É bó mum bon ejise yí ye le no taale laa wvù nu efe wee diuu di mbam e le. ⁸ É Jisos kíεε fiεε fi bó fiεwsene bô fi, gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε le, “Ja we, eto eleem fen.” É wvù mum ja we leem. ⁹ É Jisos bife ê bó le, “Me mbiite ε è nu ê ben, fiεε fi nci nu ε bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” ¹⁰ É wvù taa bó εjise εjise kenεn, mum gay ê wee wε le “Nεke kebo kuw.” É wvù nεke, ε kí mum bonεn.

¹¹ Geenεn, ε fí kaa looce ton'yε lo bonyii ba, ε bó mum κew no joo nsey no è nulo é bó ege bô Jisos.

É Jisos caw boom bew bo ntum e yuufe ncow bofεε

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² É è no nu ke εdiuw yodvu le, ε Jisos nε ben yí kum e keegeεn bunle, ke ce bunlee Nyo' entañ jocii. ¹³ É ekfunj buy yuu, ε wvù tee bonyii bò to bii wvù le, ε bó to. É wvù cawce bomew yuufe ncow bofεε tee bó le boom bew bo ntum e. ¹⁴ Ediee ε bonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvù to nyae diee diew dimew le Bitá, bô Andulu wvù waa bwee Semon wvudvu. É bomew nu Jεm, Jon, Filew, Batolomu, ¹⁵ Matio, Toma noo Jεm wvù waa Alfuyus, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot, * ¹⁶ Judas wvù waa Jεm noo Judas Iskalot wvù to ghanεε gese Jisos.

É Jisos no yεεyi bvuu fεle bonyii (Mat 4:23-25)

¹⁷ No wvù cawεε bó nonεn, ε bô bó bocii mum nε no booke. Ke bow, ε wvù leem yí bale le, ε bonyii bew bo ηgoo le to nu wase fô nteen noo kebombom ke bonyii le ε kí ta lo ye fô kè nen'yεε Judea bô Jεlusalεm. Bomew bonyii to nen'yi mondvuum mo mbew joo yi baay e ke diewε Taya bô Sidon e. ¹⁸ Bó to to keeyuw n'yεεyi wvu Jisos, é wvù ebvuu efe bincεm bibole. Bonyii bò biyoy bi yiile to jewsee bó to too ten ε wvù bvuuε biyoy bidvu. ¹⁹ É bonyii bocii mum no momte keekum wvù le, njefo mvungay mvù to buyte yí ye le to fεle bonyii bocii bò to kumte wvù le.

Bvujonκε bô ηγεW

(Mat 5:1-12)

²⁰ É Jisos ke nε taa bonyii bew bo ηgoo le, gay le,

“Njon wvu baay nu wene, ben bò fuute,
njefo bvunfon bvú Nyo' le nu fô ben e.

²¹ Njon wvu baay nu wene, ben bò beele jenj keseen,
njefo Nyo' nu ke ege é ben ef-fu.

Njon wvu baay nu wene, ben bò beele keseen,
njefo ben nu ke ekpwaake dikie.

²² Njon wvu baay nu wene, seke ben bii wee wvù diee nu Waawee le, ε bonyii bane ben, kuunke ben, nan'yi ben bvuu nyaa ben ediee yò befe. ²³ Fí ke dioo kooyi nonεn, ε ben no lanlanè, binè, yuukè njon, njefo mmawce wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè le è nu ke no bo'icee cee bonyii boba to nyεwle bô bonyii bo ntum Nyo' le bo fwele.

6:6 Mak 2:27-28   **6:11** Jon 5:16, 18   **6:12** 5:16   **6:14** Lem 1:13; Jon 1:40-44   * **6:15**

Boselot to nu Bojuu bò to tomte won wvubo, diuu keebvuse won wvudvu yí ηγεW e can bonyii bo Lum e.   **6:19** Mat 9:20   **6:20** Mat 5-7   **6:20** Jεm 2:5   **6:21** Mwm 7:16-17; Yeli 31:25; Mben 126:5; Yesa 61:3   **6:22** Mat 5:11; Jon 16:2; Lem 5:41; 1Bi 4:14   **6:23** Mat 5:12

24 Geenɛn, nɔɛw wvu baay nu wene, ben bonyii bo bvukukɛ le, njefo kensamɛn kenɛn ka kɛ wase ɛ è nu fɛn.

25 Nɔɛw wvu baay nu wene, ben bɔ ɛtew nu ɛ yɪnɔɛn keseen, njefo ben nu ke ebeele jɛn.

Nɔɛw wvu baay nu wene, ben bɔ kieele keseen, njefo ben nu ke ebeele soo bikuu.

26 Nɔɛw wvu baay nu wene, seke bonyii bocii bɛnsee ben. Ben ekeɛ le è nu kɛ no bo'icee cee bonyii boba to bɛnsee bonyii bo mbiaye bɔ to mbiayte le bɔ nu bonyii bo ntum Nyo' le.

*Wee ekoonkè wee we bvuban
(Mat 5:38-48)*

27 Geenɛn me ɛ nu nɔɔyate ê ben ban bɔ yuuke fiɛɛ fi me njemyi le, le ben ekoonkè bonyii bonɛn bo bvuban e, egeè ɛ è nu mwɛɛm mvù jee fô bonyii bɔ bone bikaa ê ben ɛjim e. 28 Ben elekè le Nyo' elan ɛ è nu kembonɛn yɪ bonyii bɔ bunlee le lon eto fô ben e, ebvuu ebunlèè fô bonyii bɔ nvuwse ben e. 29 Ɛ wee sunj wo yɪ kediew e, é wo banke kemew ɛ wvù mɛse sunj. Wee é baa kekum kuw ke ekfunj, é wo cinɛ ɛ wvù jo ke ɛnte fô. 30 Ɛ wee lɛke fiɛɛ ê wo, é wo nya. Wee é cim ɛ jo lo mwɛɛm mvuw, fo wo ebvuu eshe ebiite kɛ. 31 Naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben egeè tɛn fô bɔ le.

32 Ɛ ben koonke kɛ ɛ è nu bonyii bɔ koonke ben, é fiɛɛ fi bɔ ebɛnsee ben yɪ dvù le enu la? Kɛ bonyii bɔ befe gee kɛ nonɛn e? Bɔ koonke kɛ tɛn ɛ è nu bonyii bɔ koonke bɔ. 33 Ɛ ben gee mwɛɛm mvù jee ɛ è nu kɛ fô bonyii bɔ gee tɛn fô ben e, é fiɛɛ fi bɔ ebɛnsee ben yɪ dvù le enu la? Kɛ bonyii bɔ befe gee kɛ lɛnɛn e? 34 Ɛ ben foose bonyii bɔ mwɛɛm ɛ

è nu kɛ ê bɔ ben taale le bɔ nulo ekase etfuse, é fiɛɛ fi bɔ ebɛnsee ben yɪ dvù le enu la? Kɛ bonyii bɔ befe kɛ no foose kɛ mwɛɛm ê nsáa yibo njefo bɔ kee le bɔ nu ke ekase etfuse fiɛɛ ficii le? 35 Fí nu lɛn le ben ekoonkè bonyii bonɛn bo bvuban e, egeè ɛ è nu mwɛɛm mvù jee fô bɔ le, efoosè bonyii bɔ mwɛɛm yaa taale le bɔ ke ekase etfuse kɛ. Nonɛn, é ben ke emum ekɛnkɛ nlawma wvù kuuke ɛ è nu ê Nyo' wvù nu Ekole ke Mwɛɛm Mvunciim e, ebvuu enu boom bew, njefo è nu kɛ tɛn no Nyo' gee mwɛɛm mvù jee fô bonyii bocii bɔ yɛɛle ɛjise noo bɔ mvuntelem yi-ile le. 36 Ben ecamtè shen fô bonyii le kɛ lɛnɛn no Icee wene camte.

*Fo wee elomtè gee di wee mvu le
kɛ
(Mat 7:1-5)*

37 Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e, nonɛn Nyo' saa ke elom tɛn dinɛn kɛ. Fo ben ebonè bikaa ê bonyii ɛjim le bɔ eley nɔɛw e, nonɛn Nyo' saa ke ebon tɛn ê ben ɛjim kɛ. Ben elɛshì bibefe bi bonyii bomew e, é Nyo' ke elɛshɛ tɛn binɛn. 38 Ben enyaa nnya ê bonyii é Nyo' ke enya tɛn ê ben. Wvù nu ke edioo enyaa eloocɛ efew ntay, eshiwɛɛ, ecincɛ é fí ɛyɪnɔɛn efuci fokuse. Fiɛɛ fi wee feeke fiɛɛ jó sɛ nyaa ê wee, è nu kɛ fí fi Nyo' nu ke efew jó sɛ nya ê mwɛɛn.”

39 Ɛ Jisos bvuu ma nɔɔn mvu ê bɔ le, “Kɛ kenfefe nulo edunji je ê kemew kɛ. Ɛ wvù mom lo, bɔ saa gbweken ê kentuke le bocii le? 40 Ben ekee le kɛ waa nɔɔa' kɛ no fele wee wvù yɛyɪ wvù kɛ, geenɛn, ɛ è nu seke wvù ɛ yɛyɪ wase ɛ mɛse, é wvù ekee kɛ diɛwɛ wee wvù yɛyɪ wvù le.

41 Ɛ nu nje la wvù wo kɛ no taale ɛ è nu sheshe yɪ nu ê waa bwoo jise, geenɛn yaa yene kekew kè nu ê diuw jise le kɛ? 42 Ɛ nulo é wo

6:24 Mat 19:23-24; Jem 5:1

6:25 1Kol 4:8

6:26 Jem 4:4; Yeli 5:31

6:29 Lum 12:17; 1Kol

6:7 6:35 Lɛw 25:35-36

6:37 Mat 6:14-15; Mak 11:25-26

6:38 Mak 4:24

6:39 Mat

15:14 6:40 Mat 10:24-25

eghan nεε sε no gayte ê waa bwoo le, ‘Waa bwεεm, kε leem é me embvuse sheshe ê wo jise,’ geenεn yaa yene kε kekew kè nu ê diuw jise le? Wo nu wee kenduηce ye! Yawε ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le sε looce eyεn sheshe yì nu ê jise di waa bwoo le, emum ebvuse.”

*Bó ké kiεε kete yì mvuntam e
(Mat 7:16-20)*

⁴³ E Jisos bvuu gay le, “Kε è nulo é kete kè jee eyum mvuntam mvù befe kε. E kε è nulo tεn é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee kε. ⁴⁴ Bó ké kiεε kete ε è nu yì mvuntam mvù yumte yì dvù le. Kε è nulo é wee ekoy fimbi yì bisafe le kε, ε kε è nulo tεn é wee ekoy yon yì ewante le kε. ⁴⁵ Wee dioo nu wee wvù kenke ntfu mwεεm mvù jee ê fitele fiew e, ε wvù mum no bvuuuse ε è nu mwεεm mvù jee. E dioo nu wee wvù we ntfu nu mwεεm mvù befe ê fitele fiew e, é wvù no bvuuuse kε ε è nu mwεεm mvù befe. Fí nu nonεn njefo fiεε fi nu ε yinεen fô fitele fi wee le nu kε fí fi ké no buyte diuw we le.”

*Kenffuy kè jee bô kè befe
(Mat 7:24-27)*

⁴⁶ E Jisos mum bife le, “E nu nje la wvù ben tenje me le, ‘Tata, Tata’, yaa gee fiεε fi me ηgayte kε? ⁴⁷ Wee wvù too, eyuw n’yεεyi mum gen no gee no wvù gayte, nu ε me nu enduηce ê ben keseen no wvuue wee nu. ⁴⁸ Wvù nu kε diεwe wee wvù to nu keebom yew, yaw cim shii, gen kum kεmbaan e sε lese kenffuy, mum bom. E joo ke yinεen, buy to kfun yew yidvu, ε yì fanε yaa shiw kε, njefo wvù to nu ε looce bom ntay. ⁴⁹ Geenεn, wee wvù too, yuw n’yεεyi dioo gen fanε yaa egee no wvù gayte, nu kε diεwe wee wvù to nu keebom yew, taashε lo bvudvuu mum bom sε kenffuy. E joo ke buy to kfun yew yidvu, kanj mwaan ε yì shii nen wuuu, tawse lo.”

7

*E cee ekole bonyii bo nci le lese
fitele yì Jisos e*

(Mat 8:5-13)

¹ No Jisos to mεsεε wase yεεyi bonyii bô mwεεm mvun mvunciim, mum nε gen ê kelaante kè Kafana’um e. ² E ekole ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu jó kenke nfwa we mvu, koonke wvù baay. E nfwa wvudvu cεmte nu wase diuw kpwe le. ³ E ekole kedvu dioo yuw ekumε Jisos, mum coonken bonyii bô saake won Bojuu tum le bó egen elεke Jisos le wvù eto efe nfwa wen. ⁴ E bó mum gen yεn Jisos e ku can ê wvù gay le, “Kee wo genε kε efi wee wese wvun, è nu wee wvù è nulo é wo efi wvù. ⁵ Wvù koonke won wesebeene baay, ε è nu wvù wvù to bomεε yew yese bunle.”

⁶ E Jisos mum nε ε bô bó no gene. E bó ke dioo feηene wase yew cee ekole ke bonyii bo nci le, ε wvù tum nsáa ye yimew le yì egen eci Jisos. E yì gen, ε bô bó tasen, ε yì tefe ê wvù le, “Tata, ekole ke bonyii bo nci le gayte le fo wo eshe yenε ηgew too kε. Lε wen baa kocen wee wvù è nulo é wo eley ê wvù yew e kε. ⁷ E è nu le fiεε fi be ge ten le fo wen eto bô bikaa biwene eyεn wo le. Geenε, le wo ebvuse kε ε è nu diεw diuw wo le é nfwa wen emum ebonεn. ⁸ Lε wen ten nu wee ê mvun gay mvu wee mvu le ekuse, ε bonyii bo nci le nu ten ê wen ekuse. E wen ké egay ê mvu le, ‘E genè,’ é wvù no gene lo, ké egay ê mvu le, ‘To,’ é wvù no too lo. E wen ké egay ten ê nfwa wen le, ‘Geε nen,’ é wvù no ge lo.”

⁹ E Jisos yuw ntum wvudvu nonεn, ε diuw yum lo wvù, ε wvù banke ye gay ê kebombom ke bonyii le kè to bii wvù le le, “E me ensee ê ben le me mbaa n’yεn wase wee le kε naa Isael ε wvù ε lese kfu fin fitele yì yεm e nen kε.” ¹⁰ E bonyii ba bô cee ekole ke bonyii bo

nci le to tumεε dioo kase tu yew, yen ε nƿwa wvudvu ε bonεn wase.

ε Jisos yemmke cuwee yi kpwe le

¹¹ Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne no gene ntεw mvu le ε bó teηε le Nayin, ε kebombom ke bonyii le shfumte ê wvú ejim. ¹² No bó to gene, dioo buy diuw ketaan wvù to leyte ntεw wvudvu le, yen ε bó ε tuu gvune di wee le ε no buyte dvú. Wee wvudvu to ka ke wvú can bwee le. ε bwee to nu kpweε ηkfu. ε bó to buyte dvú nonεn, ε kebombom ke bonyii bo ntεw wvudvu le shfumte bii bwee wan e. ¹³ ε Tata dioo yen kpwoon wvudvu le, ε shen koo wvú, ε wvú gay ê wvú le, “Fo wo ebvuu bee ke.” ¹⁴ No wvú gay nonεn, mum fey gen kum fikεy fi bó to tulεε gvune didvu jó. ε bonyii bô to tulεε mum leem. ε wvú gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nεnε wel!” ¹⁵ ε wvú mum ne we shii, kew no jemyi. ε Jisos jicε wvú le mum nya ê bwee.

¹⁶ ε bonyii bocii yen nonεn, ε diuw yum bó. ε bó no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Wee ntum Nyo' wvú baay nu ε buynεn ê beene entelεn. Nyo' nu ε to wase keefi bonyii bew.”

¹⁷ ε saaka wvun wvu ekumε Jisos saanken gen won wvù Judea le tfuu noo bitum bi mbew jó le.

ε Jon Nleseεjoo tum boom bew bo ηgoo le fô Jisos e

(Mat 11:2-19)

¹⁸ ε boom bo ηgoo le bo Jon e yuw ten mwεεm mvun mvunciim, gen see ê wvú. ε wvú tee bomew bofεε, ¹⁹ tum fô Jisos e le bó egen ebife ê wvú le laa è nu wvú wvù to nu keeke eto, nuu bó ecεytè wee mvu le.

²⁰ ε bó gen yen Jisos e, gay ê wvú le, “Jon Nleseεjoo nu ε tum bese keebife ê wo le laa è nu wo wvù to

nu keeke eto, nuu bó ecεytè wee mvu le?”

²¹ Bó to biite nonεn, ε Jisos nu sekedvu fele bincem bô bontun, bvuu bvuuuse biyoy bi befe yi bonyii le, yen'yi ejise ε binfefe nteen. ²² ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egen esee ê Jon mwεεm mvù ben yen noo mvù ben yuw e. Binfefe yene wase mwεεm e, ε bontεηε lene teytey, ε bonyii bô cεmkene bô ntun wvu baay bonene. Bincife yuuke wase mwεεm, ε bonyii bô kpweken kaase tuu dvú, ε bó bvuu fewci ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. ²³ Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa manene me ke.”

²⁴ ε bonyii bô Jon to tumεε ba ke ne, ε Jisos mum kew no jemyi ê kebombom ke bonyii le ekumε Jon biite le, “Ben se shee buyte gene ηkpwaante keegen eyen ε è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? ²⁵ No è baa nu nonεn, tu ben se buyte gene yene ε è nu la le? Wee ε wvú ε sufe ye bô ndvú yi bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bô suute ye bô ndvú yi lumte bvuu diee bikuu bibole ké no nu ε è nu ê bontow e. ²⁶ Ben ε se ε no gene nonεn keeyen ε è nu la le? Wee ntum Nyo' nuu? 'εε, tu ben se nu ε yen. ε me ensee ê ben le, wvú fele wee ntum Nyo'. ²⁷ ε nu wvú wvù bó saηεε ekumε wvú ε Nyo' gayte le,

‘Yeke eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvú esa fwe dvu wo,

wvù nu egen eseyse je yo é wo se no too.’

²⁸ ε me ensee ê ben le, ente jo bonyii bô nu ε no nu wase yi ekole ke nshe le ε to ε buykeseen e, nu ε ke wee nu dvú wvù kuuke fele Jon ke. Geenεn, ε wee wvù nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvú Nyo' le nu ε wvú kuuke fele wvù.”

29 Ɛ bonyii bocii naa noo bonyii bô to fii shile yuw no Jisos jemyi Ɣ Jon to nu wee ntum Nyo' bense Ɣ bvunfon bvun Nyo' le nu bvun teyten, njefo bó ten to nu Ɣ bee Ɣ Jon lese bó Ɣ joo. 30 Geenen, Ɣ Bofalasii noo bonyii bô to looci kee bonci bo Nyo' le tun fibole ntaŋ wvù Nyo' to too dvù njefo bó to nu Ɣ fan fo Jon lese bó ten Ɣ joo.

31 Ɛ Jisos ne ghay Ɣ, “FiƔƔ fi Ɣ nulo Ɣ me nfewsen engoke ke bonyii bo keseen e dvù nu la? Bó nu ke diƔƔ la? 32 Me nu nsee Ɣ ben fiƔ fi bó nu diƔƔ fi. Bó nu ke diƔƔ boom bo caan caan bô nu Ɣ shiiyen mondvuum mo way e, Ɣ bomew teje bomew biite Ɣ, ‘Bese toonke ndon sƔ ben bine lo le? Nyaa nkiee kpwe sƔ ben berje lo le?’ 33 Ɛ nu ke no Jon Nleseejoo se toƔ, shee jen yaa wuu ke ten mbvuum, ben Ɣ wvù kenke nceendaa dƩwle yí ye le. 34 Wee wvù diee nu Waawee Ɣ dioo to, diekene bvuu wukene, ben Ɣ bó etaa eyen, wvù ghane wuwte mwƩƩ mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bô fii shile noo bonyii bô befƩ bomew. 35 Geenen, bonyii bocii bô bense bvufee bvù Ɣ nu bvun Nyo' le dunji Ɣ Ɣ nu bvun Ɣ.”

Ɛ Jisos ƔeshƩ bibefƩ bi kpwoon nsake le yew dvu wee Falasii

36 Ɛ wee Falasii mvu ke ne tee Jisos Ɣ wvù eto ediekƩ Ɣ wen yew. Ɛ Jisos bee gen Ɣ bó no diekene. 37 Ɛ kpwoon nsake mvu to nu ntƩ wvudvu le. Ɛ wvù yuw Ɣ Jisos diekene Ɣ wee Falasii wvudvu yew, mum jo fikaa * fi nfiey mvu wvù shfuunƩene le, gen dvù fó. 38 Ɛ wvù gen ley leem mbew Jisos e, ne keƩ no beele, Ɣ misƩ cƩceme yí bikaa bi Jisos e. Ɛ wvù mum nƩvuwƩe, nƩvuse ƩkolƩ kew no shole bikaa bi Jisos e bô yvuw ƩkolƩ, nƩci

mum yeefe bô nfiey wƩ. 39 Ɛ wee Falasii wƩ wvù to tenƩ Jisos Ɣ wvù eto ediekƩ yen nonƩ, kpawƩe fó fitele fieƩ e Ɣ, “Ɛ wee wvun Ʃen be nu wee ntum Nyo', tu wvù be Ʃ kiƩ fiƩ fi Ʃ nu kpwoon wvun wvù kumte wvù le, Ʃ Ʃ nu kpwoon nsake.”

40 Ɛ Jisos ne gay Ɣ wee Falasii wvudvu Ɣ, “Semon, me nƩenƩe fiƩ keenjeme Ʃ wo.”

Ɛ wvù tfuse Ɣ, “Wee n'yƩyi, jeme.”

41 Ɛ Jisos mum keƩ Ɣ, “Wee mvu to nu Ʃ foose bonyii bofƩ bô bigew, foose wee mvu bô bodanali gee tin, foose mvu bodanali mbaanshen. 42 Ɛ fi ke ghaw bó bocii keekase elaw, Ʃ wvù mum cinƩ bigew bidvu le Ʃ bó. Keseen, wo yene Ʃ ente jo bonyii bo bofƩ ban, wee wvù nulo ekoonƩe wvù baay nu wvù la?”

43 Ɛ Semon tfuse Ɣ, “Ɛ nulo enu wee wvù bó to cin'yƩ fioo ye le Ʃ yí duule.”

Ɛ Jisos bee Ɣ, “Wo nu Ʃ jeme Ʃ.”

44 No wvù berje nonƩ, banƩe ye taa kpwoon wƩ, mum gay Ʃ Semon Ʃ, “Wo nu Ʃ yen kpwoon wvun e? No me mbe nto Ʃ wo yew, wo be baa cim nya me joo ncuke bikaa ke. Geenen, kpwoon wvun nu Ʃ cuke wase bikaa biem Ʃ Ʃ nu bó misƩ, Ʃ sho bô yvuw ye ƩkolƩ. 45 Wo be baa gay me le nƩcƩ ke. Geenen, Ʃ keƩ no me mbe nto Ʃen, nu ke no kpwoon wvun nƩci bikaa biem. 46 Ɛ wo be baa cim yefe ƩkolƩ kem ke naa bô mƩƩ ke. Geenen, kpwoon wvun nu Ʃ yefe wase bikaa biem Ʃ Ʃ nu bô nfiey wvù shfuunƩene. 47 NonƩ, Ʃ me ensee Ʃ wo Ʃ, kpwoon wvun nu Ʃ dunƩe kenƩonƩ ke baay njefo bó nu Ʃ ƩeshƩ wase bibefƩ biew bi duule baay. Geenen, Ʃ wee wvù bó Ʃeshi bibefƩ biew Ʃ bí nu caan dunƩi kenƩonƩ ke caan.”

7:33 Mat 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33   7:33 1:15   7:34 Mat 9:10   7:36 11:37   7:37
 Mat 26:6-7; Mak 14:3   * 7:37 Fikaa fin nu Ʃ bó to kene bô te dimew di bó tenƩ Ʃ díƩw bala le Ʃ
 «alabaster».   7:39 7:16   7:42 Mat 18:27   7:44 Kenj 18:4; 1Tim 5:10   7:46 Mben 23:5
 7:48 5:20; Mat 9:2; Mak 2:5

48 E Jisos mum gay ê kpwoon wε le, “Bó nu ε λεshε wase bibefe biuw.”

49 E bonyii bò bô bó to diekene mum κew no diomene gayte le, “E se nu yeε wvun wvù mum λεshi lo bibefe bi bonyii le?”

50 E Jisos mum mεse gay ê kpwoon wvudvu le, “E genè fiuw ntay, fitele fi wo lese yî yem e nu ε ge wase wo ε boy.”

8

Bokenε bò to ghane bô bo Jisos fici wvù

¹ Ejim jodvu, ε Jisos ne no ghane ê bilaante bô ê bontew e fewci saaka wvù jee wvu ekumε bvunfon bvù Nyo' le. Boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε to bii wvù le, ² noo bokεnε bomew bò wvù to fελεε bontun bobole bô bomew bò wvù to bvuseε biyoy bi befe yî bó le. Bokεnε ban to nu Maalia wvù bó to teje ten le Magdalen, wvù wvù to bvuseε bonceendaa bo dεwle le yî ye le bosooshwi. ³ E è nu Joana wvù dweese to nu Cusa lemte 'Elod e, noo Susana bô bokεnε bomew nte. Bó to ghane nonεn, bvuuuse mwεem ê bikele bibole, fici Jisos bô boom bew bo ηgoo le dvù.

Ngan ekumε wee wvù to tfumyi ηgow

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 E bonyii ke ne bontew e bontew e no too fô Jisos e. E kebombom ke bonyii le ke yiηsen fó, ε wvù ma ngan ê bó le,

⁵ “Wee to nu ε laa keegen etfume ηgow. E wvù ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε bonyii λεnce bô bikaa, ε mvunyiim mvù bile we to tacε die. ⁶ E yimi gbwe fô bvudvuu bvù εta le, ke buy mum yowlεn njefo bvudvuu bvudvu to nu bvuyeem. ⁷ E yimi ηgow gbweken ê bisafe le, ke buy dioo kuu bô bisafe bidvu, ε bí mum ban ηgow

yidvu fo yí eku. ⁸ E yimi gbweken ε è nu yî nshε yî jee le, ke buy, ku, ε bó ke gbwele ε yí buy bokaη gbwee fey no bó to tfumyεε.” No Jisos ma nen, mum fun le, “Wee wvù keηke bitem, ε wvù yuw.”

Shiee wvù Jisos jemyi ê bongan e (Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ E boom bew bo ηgoo le ke ne bife ê wvù le laa ngan wvudvu dunçi le la le? ¹⁰ E wvù tfuse le, “E nu ben ban bò Nyo' nu ε ge wase le è nulo ê ben ekiεε mwεem mvu bvunfon bwew e mvù nu ê nnyile le. Geenen, ε bonyii bomew yuuke fibole ke le me maa ε è nu bongan, wvu le fi enù no fi to nu wase le, ‘Bó nu ke etaale ke lo mwεem yaa yene ke, ke eyeke ke lo yaa yuuke fiεε ke.’

Fieε fi ngan ekumε wee wvù to tfumyi ηgow dunçi

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Ben eyuw le fiεε fi ngan wvudvu dunçi. Ngow yidvu nu diεw Nyo'. ¹² Ngow yî gbweε ê je, nu bonyii bò yuuke diεw Nyo' ε dεwle mum to bvuse saaka wvudvu fô mvuntelem mvubole, wvu le fo bó ebee ke eboy. ¹³ E ηgow yî gbweε fô bvudvuu bvù εta le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', mum fiisen bô njon, geenen ε yí baa cime geη fô mvuntelem mvubole ke, ε bó beηe ke fomvu fomvu. E mmom ke dioo ε to, ε bó mum tfuw bikaa. ¹⁴ Ngow yî gbweε ê bisafe le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', dioo gene, ε ken'yanjan bô bvukukε noo njon mwεem mvu yî nshε le to yike diεw yidvu ε yí laaye lo saa ku ke. ¹⁵ Ngow yî gbweε yî nshε yî jee le, ε mum ε no nu bonyii bò keηke mvuntelem mvù jee, bò yuuke diεw Nyo', looce lese mvuntelem yî dvù le, mum kuu shém, no gee no yí gomte gene lo fwe fwe.

Ken'yeease kè bó ε kfuke bó ηkaa
(Mak 4:21-25)

¹⁶ Kε wee ké tfluuke ken'yeease bvuu jo ηkaa kfuke dvú ke. Ε ke è nulo é wvú elese ten εgaaku ke. Wvú ké tfluuke, tome ε è nu yí fiεε fi bó tomyi ken'yeease yí dvú le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuu le.

¹⁷ Fiεε ficii fi nu ê nnyilε le nu ke eyene, é mwεεm mvu ejim ejim ebuy emwa.

¹⁸ Nonen, ben dioo yeke diεw Nyo' no yeke ntay, ekeè le wee wvú keηke fiεε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvú yaa keηke ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvú kpwaake le wen keηke lo nu ε bó nu ke efi lo ê wvú."

Bonyii bò nu kfuu di Jisos e
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ No Jisos to yεyi bonyii nonen, ε bwεε Jisos bó boom bo bwεε Jisos e ne to le bó eyen wvú le. Ε fi ghaw keeley njefo bonyii to duule dvú baay. ²⁰ Ε wee gay ê wvú le "Bwoo bó boom bo bwoo le leeme ekfuη gomte keeyen wo le."

²¹ Ε wvú tfuse fiew le, "Bwεεm bó boom bo bwεεm e nu bonyii bó yuuke diεw Nyo' gee no yí gomte."

Jisos keηke mvunγay ê we jo nffum bó joo

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Ε è ke no nu diuu dimew, ε Jisos gay ê boom bew bo ηgoo le le, "Beene elente mamase egeη kewvu keki." Ε bó mum ley ê kekon e no leenci. ²³ No bó to leenci, ε Jisos ne no leete. Ε nffum ne seεε, shii no bvuyte joo bó mvunγay ε yí leyte ê kekon e gomte keeyiηsen, ε bó nu wa lo diuw kpwe le. ²⁴ Ε bó geη no kamsee Jisos gayte le, "Cee ekole, Cee ekole, beene nu ekspweken." Ε Jisos kamse wam nffum bó joo yi to bvuyte yidvu. Ε nffum wvudvu lu, ε joo mum cife nen ndvumm. ²⁵ Ε

wvú bife ê bó le, "Ben se lese fitele ε è nu yí yεε le?" Ε ye bem bó, ε bó keηke nfan no ghayte le, "Wvun wee se nu wee wvú neε wvú wamte naa nffum bó joo ε mvú yuuke wvú le?"

Jisos keηke mvunγay ê we jo bonceendaa bo dεwle le
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Ε bó lente mamase yidvu buy wvuke ê keba ke Gelasan e, ε bó ε cine wase keba ke won e kè Galilee le. * ²⁷ Ε Jisos dioo buyte ê kekon e, ke le wen efεεε eηkpwaante, ε bó wee mvu wvú ê kelaante ke jó le tasen ε bonceendaa bo dεwle le njiηsene bó wvú. Ε bó ε ce wase yí ye le baay ε wvú ghane kenyi kencimte, cee ε è nu ê ditfum e jó bó to dweyte bonyii. Kε wvú to bvuu cee fô yew e ke. ²⁸ No wvú yeηεε Jisos e, mum san εtale, geη gbwe ê wvú ejise, wam bó mvunγay le, "Jisos, Waa Nyo', Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεεm Mvunciim e, wo fii la ê me? Kee wo fo wo enya ηgew ê me ke." ²⁹ Wvú to jemyi nonen njefo Jisos to nu ε wam wase keyoy kè yiile kedvu le kí ebuy yí wee wvudvu le. Kí to ké no cuute wvú bokan e bokan e ε bó koole lo, ké koo kay can noo bikaa bó ncaw se no cεyte. Ε bó ké ekay nonen, ε wvú sumyε ke lo, ε keyoy kedvu mum cufe wvú ε wvú no lewte geηe ηkpwaante.

³⁰ Ε Jisos mum bife ê wee wvudvu le, "Diee diuw nu yεε?" Ε wvú tfuse le, "Diee diem nu kebombom." Wvú to tfuse nonen njefo bonceendaa bo dεwle le to nu ε cin lo yí ye le. ³¹ Ε bonceendaa bodvu leke Jisos le fo wvú eciinse bowen ε è nu ê kentuke kè shiile nen ηooηη e ke. ³² Ε to nu ε ηgoo bonkunyam diekene yí mbeke le fô, ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum leke Jisos le wvú ecine é bowen egeη eley ε è nu yí bonkunyam bodvu le.

8:16 11:33; Mat 5:15 **8:17** 12:2; Mat 10:26

8:18 Mat 25:29 **8:21** 11:28 **8:24** Mben

89:11 * **8:26** Bon'wa' bo boyvuum bomew tenje le Gadalen, bomew le Gelgesen. **8:28** Mak 3:11

Ɛ wvú bee. ³³ Ɛ bó mum buy yí wee wvudvu le, danŋen gen ley yí bonkunyam bodvu le. Ɛ bó ŋen, bow ê nkonj e, shii ê mamase yidvu le, le jó.

³⁴ Ɛ bonyii bò to ceyte bonkunyam bodvu yen fiɛɛ fi kooy le, ja fó, fɛɛ lo, gen see saaka wvudvu ɛlaante bô ê bontɛw bo jó le. ³⁵ Ɛ bonyii no yuuke, buci gene keeyen ten fiɛɛ fi kooy le. Ɛ bó to fô Jisos to nu, yen wee wɛ le, ɛ bonceendaa bo dɛwle le ba ɛ cinɛ wase wvú le, ɛ wvú ɛ shii mbew Jisos e, ɛ jise ndvú, ɛ bvufee bwew ɛ kase wase ɛ tu fó. Ɛ bó fan baay. ³⁶ Ɛ bonyii bò to yenɛ fiɛɛ fi to kooyɛ le no seɲe ê bó no fi to ghanɛɛ é wee wɛ wvú to kenke bonceendaa bo dɛwle le se bonɛn. ³⁷ Ɛ bonyii bocii bo ê biba bì Gelasan e kenke nfan, mum leke Jisos le wvú enɛ egene. Ɛ Jisos mum nɛ fiew, ley ê kekonj e le wen egene, ³⁸ ɛ wee wɛ wvú bonceendaa bo dɛwle le to buyɛɛ yí ye le mum no leke Jisos le bô wvú egene. Ɛ Jisos tun, tfuse wvú jim gay le, ³⁹ “Ɛ genè ɛ è nu fô yew e, egen esee kenghaw ke fiɛɛ le kè Nyo' nu ɛ ge fô wo le.” Nonɛn, ɛ wee wvudvu mum tu jim gen no ghane ê kelaante kedvu le kecii, seɲe kenghaw ke fiɛɛ le kè Jisos ge fô wvú le.

Jisos kenke mvungay ewe jo bincem bô kpwe

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Ɛ Jisos lente mamase kase tu jim keba keki. Ɛ kebombom ke bonyii le kè be she ceyte wase wvú fó fiɛɛn wvú. ⁴¹ Ɛ cee la mvu to fó ɛ bó teɲe le Jaylus, ɛ è nu cee ekole yew bunle yí jó. No wvú to, fey gen tum envuw ê Jisos ejise, kuu can le wvú eto ke le ê wen yew, ⁴² le waa wen kpwee lo. Wvú to kenke wan ɛ è ka ke wvú, ɛ è nu wan kpwoon ɛ wvú nu bilum yuufe ncow bifɛɛ.

Ɛ bô Jisos nɛ no gene ɛ kebombom ke bonyii le faci Jisos. ⁴³ Ɛ kpwoon mvu nu ente jodvu ɛ wvú ɛ cem wase bô kencɛm ke bokɛnɛ le bilum yuufe ncow bifɛɛ. Ɛ wvú ɛ jewse wase fiɛɛ ficii fi wvú to kenke can bonyii bo bifuu le, kí ɛ ghaw bó keefɛ. † ⁴⁴ Ɛ wvú bencɛ to ejim jo Jisos, kum ngem ndvu Jisos e. Kan mwaan ɛ kencɛm kew mum semɛ. ⁴⁵ Ɛ Jisos bife le, “Ɛ kum yɛɛ me le?” Ɛ bonyii bocii manɛn lo. Ɛ Bita nɛ bife le, “Cee ekole, ke wo yene le kebombom ke bonyii le faci wo le?” ⁴⁶ Ɛ Jisos no duu ke le, “Wee nu ɛ kum me le. Me nu ɛ n'yuw no mvungay nu ɛ buy yí yem e.” ⁴⁷ Ɛ kpwoon wɛ yen le ke je nu dvú yì è nulo é wen enyiim ke, mum cinɛn gen gbwe ê Jisos ejise mum see ê bonyii bocii yuw fiɛɛ fi be ge wvú ɛ se kum Jisos e, bvuu see no wvú be kum nonɛn kencɛm kew ɛ semɛ lo kan mwaan. ⁴⁸ Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Waa wɛm, fitele fiuw fi wo lese yí yem e nu ɛ ge wase wo ɛ bonɛn. Ɛ genè ntaɲ.”

⁴⁹ Ke no Jisos to bɛɛ jemyi ê kpwoon wvudvu nonɛn, ɛ wee mvu fɛse fó nen'yi fô yew e fo Jaylus wvú cee ekole yew bunle wɛ, gay ê wvú le, “Waa wo nu ɛ mɛse wase. Fo wo ebvuu eshe enyaa ngɛw ê wee n'yɛɛyi ke.” ⁵⁰ Ɛ wvú dioo jeme nonɛn, ɛ Jisos yuw, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanè ke, lese ke ɛ è nu fitele yí yem e maan, é waa wo elun.” ⁵¹ Ɛ bó mum nɛ no gene fô yew e fo Jaylus, ke gen fɛse fó, ɛ Jisos tun fo wee eley yew. Ɛ wvú jo ke ɛ è nu Bita bô Jem noo Jon noo cee wan bô bwee wan ɛ bó bó ley. ⁵² Ɛ to nu ɛ bonyii tonjɛne, ɛ kpwe ghamte lo fó. Ɛ Jisos gay le, “Ben elu bô kpwe, wan baa kpwe ke, wvú leete lo.” ⁵³ Ɛ bonyii nɛ no kielele lo wvú fó, njefo bó to kee ntaɲ le wan wvudvu nu ɛ kpwe wase. ⁵⁴ Ɛ wvú gen fô

8:43 Lew 15:25-27 † **8:43** Ke bonwa' bo boyvuum bomew kenke njeme wvú le, “Ɛ wvú ɛ jewse wase fiɛɛ ficii fi wvú to kenke can bonyii bo bifuu le” ke. **8:44** Mat 9:20 **8:48** Mat 9:22

8:52 Jon 11:11-13 **8:54** Mak 5:41

wan wvudvu to jiime, jice yi kebo le tee le, “Wan kpwoon, ja we!” ⁵⁵ E wvú mum kase tu dvú, ja we kan mwaan. E Jisos gay le bó etaa fiεε é wvú edie. ⁵⁶ E bwee bó ice yen fiεε fi kooy le, ε dew yum bó. E Jisos lew lo le fo bó esee é wee fiεε fi kooy ke.

9

E Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mat 10:1-15; Mak 6:7-13)

¹ E Jisos ke ne tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε, ε bó baance to. E wvú nya mvungay é bó mvú bó ebyuuse bonceendaa bo dεwle le yi bonyii le bvuu fele bincem dvú, ² mum tum bó le bó egeη efewci é bonyii ekumε bvunfon bvú Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e. ³ E wvú bvuu gay é bó le, “Ben dioo gene, fo wee ejo fiεε ke. Fo wee ejo kembangan, kenεε ekele, kenεε fiεε fidien, kenεε bigew ke. Fo wee ejo bikum bifεε ke. ⁴ Ben dioo gen ε ley ntεw e, yew yi bó ε gee ben dvú, ε ben no ceè ke ε è nu dvú gen buy seke ben ke nenε ntεw wvudvu le. ⁵ E ntεw mvu tun keefiisen ben, é ben nenε jó, dioo nen'yi kuce kebvu ke yi bikaa binen e, é ke enu nciise fiεε fi bó mom e.”

⁶ E bó mum ne no gene, gen no ghane bontεw e bontεw e, fewci saaka wvú jee wvu ekumε bvunfon bvú Nyo' le, bvuu fele bonyii bo bincem e bocii.

E saaka wvu ekumε Jisos ffumse 'Elod

(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ E 'Elod wvú to saake keba ke wonj e kè Galilee yuw mwεem mvunciim mvú to kooyi, ε mvú ffumse wvú njefo bonyii bomew to nen'yi duu le Jisos wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvú ε kase ε buy. ⁸ E bomew duu le è nu Elayja ε wvú kase ε to. E bomew duu fibole le è nu wee ntum Nyo' wvu fwele

mvu ε wvú ε kase ε buy yi kpwe le. ⁹ E 'Elod mum ghay le, “Jon nu ε me se nu ε mbvuse wase ekole kew. Wvun wee ε bvuu ε no nu yeε keseen wvú me n'yuuke kfuu mvun mwεem ekumε wvú?” E wvú mum no gomte le wen bee keeyen Jisos wvudvu le.

E Jisos nyanε bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ E boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim, see mwεem mvunciim mvú bó gee é wvú. E wvú mum ne jo bó ε bó bó lewse ye, buy gen je é kelaante kè Besayda le. ¹¹ Geenεn, ε bonyii kίεε ke lo kuηen bi wvú le, ε wvú fiisen bó mum kew no fewci ekumε bvunfon bvú Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e.

¹² E diuu ke dioo gen le dí eseeyi, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε bence to gay é wvú le, “Gayε é bonyii ban le bó egeη bontεw bó εla yo nceencee le, egom mwεem mvubole mvudien bó fò bó nu ece, njefo fen nu ηkpwaante.”

¹³ E Jisos tfuse fiew le, “E nu enya ben fiεε é bó edie.” E bó gay le, “Fiεε fi bese kenke may ke bontuw bo bleed e botin bó byé yifεε. Wo gomte le bese egeη eguy mwεem mvudien to enya é bonyii ban bocii le?” ¹⁴ Bó to gayte nonen njefo bonyii to nu fò nteen, ε bolemε maan nu bontfuke botin. E Jisos mum gay é boom bew bo ηgoo le le, “Ben egay é bonyii eshiyen fokuse mondvuum e mondvuum e, mbaanshen mbaanshen.” ¹⁵ E bó gay, ε bó shiiyen. ¹⁶ E Jisos jo bontuw bo bleed e bo botin ba bó byé yi yifεε ye, taa we, nya keyoone é Nyo', mum guushe nya é boom bew bo ηgoo le le bó egawce é bonyii bodvu. ¹⁷ E bó gawce, ε bonyii bocii die ffuu, ε boom bo Jisos e bo ηgoo

le baance bimbεke bi sheεteε, ε bι yinjen nkāa yuufe ncow fiεε.

Ε Βita cεε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-30)

18 Ε ε ke no nu diuu dimew, ε Jisos no bunlee wvù emben, ε boom bew bo ηgoo le nu mbew ye le. Ε wvù ne bife ε bó le, “Bonyii duu le me nu yeε?” 19 Ε bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu ε wvù ε kase ε buy yι kpwe le.” 20 Ε wvù mum bife ε bó le, “Ben duu finen le me nu yeε?” Ε Βita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.” 21 Ε Jisos mum loocε ciise lo ε bó le fo bó ke emom lo esee fifin ε wee κε.

Ε Jisos jeme εκumε bonjεw bew noo kpwe ye

(Mat 16:21-23; Mak 8:31-33)

22 Ε wvù mum no jemyi ε bó le, “Wee wvù diee nu Waawee keηke keeke eyen bonjεw nteen, ε bonyii bò saake wonj bò bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, ε εdiuw ke ebuy εta, ε Nyo' ekase ebvuse wvù yι kpwe le.”

Kentam ke wee wvù bii Jisos e

(Mat 16:24-28; Mak 8:34-38)

23 Ε Jisos mum no jemyi wase ε ε nu ε bonyii bocii le, “Ε wee gomte keenu wee wεm, tu wvù keηke keetun εκole kew, etuulè kentam kew εdiuw εcii bii me le. 24 Ben ekeε le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase κε lo. Geenεn, wee wvù lase nshii we nje me, nu ε wvù ε bawcε lo nshii wvudvu. 25 Ε bó baanci naa wonj wvun tfuu ε nya ε wee, wvù ε die, ε ke ε lase kenεε ε jim nshii we, ε σεw wvudvu enu

la? 26 Ben ekeε le ε wee wuumene keebii me le noo diεw ye m e, ε wvù no kee le wee wvù diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mwεten seke wvù ε kase ε to ente jo bvukuke bwew bvuu nu ten bvυ Nyo' Ice bó bonceendaa bew bò yuule le. 27 Ε me ensee ε ben kecεεy le, bonyii bomew leeme fen ε bó yaa nu ke eyuw wvun kpwe se bó ε yen no Nyo' saake bvunfon bwew κε.”

Ε nfieesen Jisos kumεn

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Ε ε ke no nu κε diεwε εdiuw nyan e, no Jisos jemyεε mwεεm mvun, ε wvù jo Βita bó Jon noo Jεm ε bó bó ben yι kum wvumew e le wen egen ebunle. 29 Ε wvù γεν dioo bunlee, ε nfieesen ye ne kumεn, ε ndvù ye ten kumεn no baa lawkene nen mwawmwawmwaw. 30 Ε fi kooy le bonyii bofεε, ε ε nu Muses bó Elayja to nu ε ne buynen fó no jemyi bó bo Jisos. 31 Ε n'yuu Nyo' baa yι bó le. Ε bó bó jemyi εκumε kpwe yι Jisos to keηke keegen ekpwe Jεlusalεm keege ε fi eto ekocen no Nyo' γεκεε. 32 Bó to jemyi nonεn, ε Βita bó Jon noo Jεm nu ε nyii gooke lo bó. Ε bó dioo kamse, yen no n'yuu Nyo' baa yι Jisos e, bvuu yen bonyii bo bofεε ba le ε bó leeme bó wvù. 33 Ε bonyii bo bofεε bodvu dioo baase εκale, ε Βita ne bvumten gay ε Jisos le, “Cee Εκole, fi jee no beene nu fen. Cine ε bese eyoo cún she, ε yimi enu yo, yimi yι Muses, ε yimi nu yι Elayja.” Wvù to jemyi nonεn, yaa cim kee fiεε fi wvù jemyi κε.

34 Κε no wvù to bεε jemyi nonεn, ε kembεw ne to ε bó we banje bó. Ε bó no keηke nfan no bó nu ε kembεw e. 35 Ε diεw jeme ε kembεw kedvu le le, “Wvun nu Waa wεm wvù me nu ε ncaw. Ben eyuukè ε ε nu wvù le.” 36 No diεw yidvu jeme

nonen ε mese, ε bó nε yεn ε Jisos leeme fó wvú εmben. Ε bó ke fanε yaa see lo ε wee kefew kedvu le fiεε fi bó yεnεε yí kum wvudvu le ke.

Ε Jisos bvuse nceendaa dεwle yí wan diemsen e

(Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Ε εkfunj ke buy yuu, ε bó bo Jisos nε yí kum e no booke. Ε bó dioo bow, tasen bó kebombom ke bonyii le ke baay. ³⁸ Ε wee mvu mum nε no wamte ε kebombom ente le, “Wee n'yεyi, kee wo taa ke fô waa wεm e. Ε ka ke waa wεm nonen. ³⁹ Keyoy kemew jaa cufe wvú tufe, ε wvú nu taake, dvúmtε, ε diffuw buyte εmvu. Kí gεne lo bó wvú, yaa benje lo le wvú eyoy ke. ⁴⁰ Me mbe ε nlekε wase le boom buw bo ηgoo le ebvuse keyoy kedvu bó ε mom ηkuuη.”

⁴¹ Ε Jisos yuw nonen, gay le, “O oo! Engokε ke εcici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ηke enu beene enγen embuy nεε, ηkkuu shém bó ben enγen embuy nεε?” Ε wvú mum gay ε cee wan wvudvu le, “To bó waa wo fen.” ⁴² Ε wvú jo dioo too dvú, ε nceendaa dεwle wvudvu bvuu cufe wan wvudvu tufe fokuse, ε wvú no taake. Ε Jisos kan keyoy kè yiile kedvu ε kí buy yí wan wvudvu le, ε wvú mum bonen. Ε Jisos mum nya wvú ε ice. ⁴³ Ε bonyii bocii yεn mvuηgay mvu ε nu mvu Nyo' le, ε diuw yum bó.

Ε Jisos bvuu jeme ekumε bonγew bew bó kpwe ye

(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

No bó to bεε keηke ηghaw yí mwεεm mvunciim mvú Jisos to gee le, ε wvú nε gay ε boom bew bo ηgoo le le, ⁴⁴ “Ben elooce enya bitem binen yí fiεε fi me nu enjeme ε ben e. Wee wvú diee nu Waawee nu ε bó nu ke elese wvú can bonyii le.” ⁴⁵ Ε wvú jeme nonen, ε bó fanε

yaa kiεε fiεε fi wvú jeme ke, njefo fiεε fimew to nu ε banγe fo bó ekiεε, geenen ε bó no fane keebife ε wvú ekumε njeme wvudvu.

Ε nu yεε wee wvu baay?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ε bó ke nε kεw mbew εbonebon le laa bó sε nu nεn ε wee wvu baay ε bó enteleη nu yεε le. ⁴⁷ Ε Jisos kiεε fiεε fi bó kpawwci fô mvuntelem mvubole, mum jo wan wvu caan leke mbew ye le, ⁴⁸ gay ε bó le, “Ε wee fiisene wan diεwε wvun e ε diee diem e, tu wvú fiisene ε ε nu me. Wee ε fiisen me, tu wvú fiisene ε ε nu wee wvú tum me. Fí ε mum ε no nu le, wee wvú joo εkolε kew caan ε ben enteleη nu wvú wvú nu wee wvu baay.”

Ε wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Ε Jon mum nε tee Jisos, be wvú le, “Cee εkolε, bese be ε yεn wee mvu le ε wvú tenje diee diuw sε bvuuεe bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le, bese ε kan, njefo ke wvú yaa nu mvu ηgoo yesebeene le ke.” ⁵⁰ Ε Jisos tfuse le, “Fo ben ecilè kfuu wvuweε wee ke, njefo ε wee baa ekicine ben, tu wvú tomte ben.”

Ε Jisos lese lo keegen Jelusalem, ε bonyii bo Samalia tun keefiisen wvú

⁵¹ Ε kefew kè Nyo' to nu ke ejo Jisos ε wvú eben we ke no too wase keekocen, ε Jisos lese lo keegen Jelusalem, mum nε no gεne. ⁵² Ε wvú dioo nε, tum bonyii bomew fwe. Ε bó gen ley ntew mvu wvu Samalia le le bó eseyse bvudvuu jó ε wvú. ⁵³ Ε bonyii bo jó ku wvú bó bvudvuu fanε yaa fiisen wvú ke, njefo bó to kee lo le wvú fele gεne ε ε nu Jelusalem. ⁵⁴ Ε Jεm bó Jon bò nu boom bo Jisos e bo ηgoo le ke yuw fiεε fidvu, bife ε Jisos le, “Bese etee

9:43 9:21-22   **9:45** 18:34   **9:46** 22:24-26
10:43-44; Jon 13:20   **9:50** 11:23; Mat 12:30

9:48 10:16; 22:26; Mat 10:40; 20:26-27; Mak
9:51 24:50-51; Mat 19:1; Mak 10:1; Lem 1:9

9:52 10:33   **9:54** 2Bfn 1:10, 12

no Elayja to tenεε le?”

* **9:54** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “... ke

nguy we é wvú eshii elése bonyii bodvu?)*⁵⁵ É Jisos kaa banke ye wam lo bó, †⁵⁶ mum ne ε bô boom bew bo ngoo le mum no gene wase je ntew mvu le jεεy.

Fo wee ngoo Jisos etaalè ejim ke (Mat 8:19-22)

⁵⁷ É bô bó dioo gene, ε wee mvu to gay ê Jisos le, “Me nu embii wo le naa fεε fô wo gene.”⁵⁸ É Jisos tfuse ê wvú le, “Nyám yi nkpwaaante kenke bibuw bibole, ε mvunyiim mvù bile we kenke yéw yibo, geenεn ke wee wvú diee nu Waawee kenke naa lo fô wvú ejike ekole kew ke.”

⁵⁹ É Jisos ne gay ê wee mvu le, “É bii me le.” É wee wvudvu tfuse le, “Tata, yawε ecinε é me engen endwey icem nse no mbii.”

⁶⁰ Geenεn ε Jisos tfuse ê wvú le, “Cinε é bonyii bô nu le bó nu ε kpweken wase edweyte bonyii bô kpwekene, é wo egen fiuw efewci ekumε bvunfon bvú Nyo' le.”

⁶¹ É wee mvu bvuu gay le, “Tata, me nu mbii wo le, geenεn yawε ecinε é me engen enjay kfuu diem e nse no mbii.”⁶² É Jisos tfuse ê wvuwε wee le, “É wee ngvuume bô jiw keelem lemme, ε bvuu ε no lemte taale ejim, tu mweten baa kpwenten keenu ente jo bvunfon bvú Nyo' le ke.”

10

É Jisos tum bonyii mbansooshtwi ncow bofεε

¹ Ejim jodvu, ε Tata baayε bonyii bomew mbansooshtwi ncow bofεε * tum fwe, bofεε bofεε le bó egen bontew e, egen eghan mondvuum mò wen nu ke efey mó le monciim.² É wvú dioo tumte bó gay le, “Ngbwele duule baay, ε bonyii bo

ngbwele le nu caan. Nonεn, ben ebunleè le Tata wvú Cee weε ecinse bonyii bo ngbwele le wene dvu wvú.³ Ben egenε le. Ben dioo gene no kee le me ntumte ben ε ben nu egen enu diεwε boom bo njée le ente jo bokuula.⁴ Ben dioo gene, fo wee ejo bigew, kenεε ekele, kenεε bolaba bomew ke. Ben dioo ε buy ê je, fo ben eleemenε gayte bonyii le ke.⁵ Ben dioo ε gen ε ley yew yi ben ley dvú le, yaw gay yew e le, ‘Kembonεn enú yew fen.’

⁶ É wee wvú koonke kembonεn nu dvú, é kembonεn emey yí ye le. É wvú fen baa nu, é kembonεn kedvu ekase etu jim ê ben.⁷ Seke ben ε ley yew, mum no ceè ke ε è nu dvú. Fo ben ekumenε yéw ke. Fieε fidien ficii fi bó nya ê ben, ε ben die, kenεε è nu fiwuun, ε ben wu, njefo é wee lemte lemme, tu wvú kenke keekenke nlawma we.⁸ É ben ley ntew e, bó ε fiisen ben, ε nya naa la le ben edie, é ben no diee lo.⁹ Ben dioo nu jó, no felè bonyii bo bincem e, ebvuu efewci ê bonyii bocii le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee fô bó le.¹⁰ Geenεn, ben é ley ntew e, bó é fan keefiisen ben, é ben buy gen bifian bi jé le jan le,¹¹ ‘Kebvu ke ntew wene le kè bese jo yí bikaa bisese le kin fen no bese kuci, ε fieε ficii kaase tuu yí bikuu binε e. Geenεn, ben ekeè le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee.’¹² É me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεem ebonene fô kelaante kè Sodom efele kelaante kekε.”

Ngεw bontew bô tunεε keekumen mvuntelem mvubole (Mat 11:20-24)

¹³ É Jisos ne gay le, “Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bo Ko-

† **9:55** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “Ke ben kee kfuu mvuntelem mvù è kenke ben ke. Ben ekeè le ke wee wvú diee nu Waawee to keeyuwye lo bonyii ke. Wvú to keeboyse lo bó.

9:61 1Bfn 19:20 **9:62** 11:2; Fili 3:13 **10:1** 9:1-6 * **10:1** Bonwa' bo boyvuum bomew tenje le mbansooshtwi (70). **10:4** 22:35; 2Bfn 4:29 **10:5** 2:14 **10:7** 1Tim 5:18; 1Kol 9:6-14 **10:9** 11:2 **10:11** Lem 13:51; 18:6 **10:12** Mat 10:15 **10:13** Yesa 23:1-16

lasen, ε ηγεω wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nge binghaw bi mwεem e bì me nto ηγεε jo ben ε è nu Taya bô Sidon, tu bó to nu ε jise wase bimbampwe, kfum taan ye le nceke keeduηce le bó nu ε kumen wase mvuntelem mvubole. ¹⁴ Ben ekeè le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. ¹⁵ Noo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay. Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egeη wonη bonkfu le." ¹⁶ Ε Jisos mum gay ê bonyii bò wvú to tumεε ba le, "Ε wee yuw ben e, tu mwεten yuw ε è nu me le. Wee é ma ben, tu wvú ma ε è nu me. Wee é ma me, tu mwεten ma ε è nu wee wvú tum me."

Fieε fi wee ηgoo Jisos eyuukè njon yî dvú le

¹⁷ Ε bonyii bo mbanjssooshiwiy ncow bofeε ba ke ghan tu jim yuuke njon, mum gay ê Jisos le, "Tata, bese se teje diee diuw, ε è cim nu naa bonceendaa bo dεwle le, ε bó yuw ke bese le."

¹⁸ Ε Jisos tfuse ê bó le, "Me nse nu ε n'yen ε Satan ε gbwe ke diεwe jan fô yí ε law we ε ley fokuse. ¹⁹ Me nu ε nya wase mvunηay ê ben mvú è nulo é ben elenci yó bô bonηam dvú. Ε mbvuu ε nya mvunηay mvú ben eso mvunηay mvu Satan wvú wee bvuban e dvú mvunciim. Ke è nulo é fieε eshiw ben ke. ²⁰ Geenen, fo ben eyuukè njon le bonceendaa bo dεwle le yuuke ben e ke. Ben eyuukè njon ε è nu le ε diee eyene nu ε Nyo' ε san wase ê ηwa' we le fowe."

Ε Jisos yuw njon

(Mat 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ke sekedvu, ε Keyoy ke Yuule ge ε njon no yuu lo Jisos. Ε wvú

mum gay le, "Me nyaa keyoone ê wo Icεm Nfon εbule bó nshe le wo nu ε nyile mwεem mvun ê bogoyfee noo bonkiefieε, ε duηce ε è nu ê mvunley mvu boom e. Ε nu no fí nu Icεm, ηjefo è nu no wo to shieele le fí enù."

²² Ε Jisos bvuu jeme le, "Icεm nu ε nya wase mwεem mvunciim ê me. Ke wee nu dvú wvú kee Wan wvú me ke, é mey ke Icεm wvú kee. Ε wee yaa nu dvú wvú kee Icεm ke, è mey ke me wvú Wan noo bonyii bò Wan nu ε caw keeduηce Ice ê bó."

²³ Ε wvú ne banke ye jeme wase ε è nu ê boom bew bo ηgoo le εbonebon le, "Njon wvu baay nu wene le εjise eyene yene mwεem mvun e. ²⁴ Ben ekeè le bonyii bo ntum Nyo' le nteen bô bonfon to shee beele keeyen mwεem mvú ben yene le, ke fanε yaa eyen ke. No beele ten keeyuw mwεem mvú ben yuuke, ke fanε yaa eyuw ke."

Ngan ekume wee wvú jee wvu Samalia

²⁵ Ε wee mvu wvú to looci kee bonci bo Nyo' le, ke ne to keemom Jisos, mum bife ê wvú le, "Wee n'yeyi, fieε fi me ηkeηke keenje nse ηkeηke nshii wvú mey lo nu la?"

²⁶ Ε Jisos bife ê wvú le, "Bó san η Nwa' Nyo' le le wee egeè neε? Wo taanηke yuuke le la?"

²⁷ Ε wvú tfuse le, "Bó san le, 'Ε koonηe Tata wvú Nyo' wo bó fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvú kecii, elemtè fô wvú le bô mvunηay mwuw mvunciim, egeε bvufee bwuw bvucii yî ye le, ebvuu ekoonηe waa bwoo no wo koonηe ekole kuw.' "

²⁸ Ε Jisos gay le, "Wo nu ε tfuse leη. Ε geè nonen ke emum ekeηke nshii wvú mey lo."

29 E wee wvudvu mum ne wowlen bife ê Jisos le, “Waa bwεεm nu yeε?” 30 E Jisos tfuse ε è nu ê ngan e le, “Wee mvu to nu ε ne Jelusalem no booke Jeliku, dioo gene ley can bocooη e. E bó suη wvú, ε wvú citen, ε bó baaye ndvú ye jo bó mwεεm mwew mvunciim, mum laη wvú fó lewte. 31 E fí ke ne kooy le wee mvu to booke ê je yidvu le ε è nu cee ncese, yen wee wvudvu le, wem lo fey. 32 E wee mvu ten ke ne no too, ε è nu wee wvu ê kfuu di Lewe le, ke to buy fó, yen wvú le, wem lo ten fey. 33 Geenεn, ε wvumvu wee ke no lene ten too, ε è nu wee wvu Samalia. E wvú ke to buy fó, yen wvú le ε shen koo wvú. 34 E wvú gen mbew ye le, gee mbvuum bó mεεm yí bilēnte biew e, kuu bilēnte bidvu bó ndvu, mum tuu wvú yí nyam yí wvú to lene yí dvú le, gen dvú yew bonyii bo ghane le no taale fô wvú le. 35 E bó wvú ce, ε bvú buy yuu, ε wvú bvuse bodanali bofεε nya ê wee yew yidvu gay ê wvú le, ‘Sheε etaalè fô wee wvun e. E wo sheke lo ε jewse bigew bi ε fesεn, é me ηke endioo ε ηkase entfuse.’”

36 No Jisos ma nonεn, mum bife ê wee wε wvú to looci kee nci le, “Ente jo bonyii bo botete ban, wo yen fiuw le wee wvú to dunjεε le wen nu waa bwee wee wvú bocooη to suηεε nu wvú la?”

37 E wvú tfuse le, “E nu wee wvú to koolεε shen fô wee wvudvu le.” E Jisos mum gay ê wvú le, “E genè, egeη egeè ten nonεn.”

E Jisos beε fô yew e fo Maata bó Maalia

38 E Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke ne no gene, gen ley ntεw mvu le ε kpwoon mvu nu jó ε bó teje le Maata. E wvú fiisεn Jisos ê wvú yew. 39 Wvú to keηke waa bwee mvu ε bó teje le Maalia. No Jisos

to genεε ley dvú, ε Maalia mum gen shii mbew ye le no yeke fiεε fi wvú yeεyi. 40 E Maata nu fiew buuke ε è nu bó ntεw. E wvú ke ne to bife ê Jisos le, “Tata, wo ye ne le waa bwεεm nu ε cinε me le me ε no ntawtene me embenj se wo ghayte lo le? Gayε ke é wvú eto efice me.”

41 E Tata tfuse le, “Maata, Maata, wo buuke, baysee εkolε kuw yí mwεεm e nteen, 42 ε fiεε fi nu shiee le baay nu ke fimwaan. Maalia nu ε caw wase fifiε, ε ke wee yaa nu ke efi ê wvú ke.”

11

E Jisos yeεyi no è nulo é bó ebunlee (Mat 6:5-15)

1 E to nu diuw dimew, ε Jisos no bunlee bvudvuu bvumew e, ke bunle mεε, ε wee we ηgoo mvu to gay ê wvú le, “Tata, yeεyi bese no è nulo é bese ebunlee, lenjεn no Jon to yeεyεε bonyii bew bo ηgoo le no bó ebunlee.”

2 E Jisos mum gay ê bó le, “Ben dioo bunlee no gaytε le, ‘Icee wese, gee é bonyii ewvumtè diee diuw, ege é bvunfon bwuw eto.

3 E nyaà bese mwεεm mvudien εdiuw εcii,

4 Leεshe bibefε bisεse, no bese leεshi bibefε bi bonyii bomew gee fô bese le.

Fo wo ecine é bese eley mmom yi eghaw bese le ke.’”

5 No wvú gay nonεn mum fewsεn ê bó le, “Ben ejo le wee mvu ben e be ne ε gen e kumcε yew nsaa ye entan entelεη ε gay le, ‘Nsaa yem, nenε ke we efoose me bó bontuw bo bvulεm e botεte. 6 Nsaa yem yimi nu ε ne ε buynεn gbwen ghane le, ε me n’yaa ηkeηke fiεε fi me nu entεw wvú dvú ke.’ 7 Bó ejo le nsaa yo yi wo be kumci ye ε kaa ε tfuse fiew yew le, ‘Fo wo ejewseè me ke. Bee boom bem nu ε bó ε jiim wase ε

fen kembuŋ. Ke è nulo é me embvuu ene we le me engom fiεε enya ê wo ke.’”⁸ No Jisos fewsene nonen, bvuu gay le, “E me ensee ê ben le é wvú fen baa ene we enya bvulem bvù wo biite njefo wvú nu nsaa yo, tu wvú nu ke eghan ke ene we enya fiεε ficii fi wo shieele seke wo ε mey ke fó ε no kumci. ⁹ Me ε no ngayte ê ben le, ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuŋ, é Nyo' ke eyene ê ben. ¹⁰ Ben ekeè le wee tfuu wvù biite, nu ke ekeŋke, ε wee tfuu wvù gomte, nu ke eyen, ε wvù kumci kembuŋ nu ε bó nu ke eyene ê wvù.

¹¹ E nu cee wan wvù la ê ben entelenj wvù waa we bife bye, é wvù enya ε è nu yo ê wvù? ¹² Nu le é wan be bife gee, é wo enya ε è nu ngam ê wvù le? ¹³ E ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwεεm mvù jee ê boom bonen, tu ke è nulo é Icee wene wvù nu fowe enya ten Keyoy ke Yuule ê bonyii bò biite ê wvù efey naa lo nonen e?”

Jisos bô Belsebu

(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)

¹⁴ E Jisos ke no bvuu nceendaa dεwle yí wee mvu le ε è nu ken-cife. No nceendaa dεwle wvudvu to buyεε, ε wee wvudvu mum kew no jemyi. E kebombom ke bonyii le yen no keŋke lo nghaw. ¹⁵ E bonyii bomew no duu le, “Wvù bvuuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu bô mvuŋgay mvu Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dεwle le.”

¹⁶ E bomew bonyii no teeyi keekoo wvù gayte le wvù ege fiεε fi duŋci mvuŋgay mvù ne fowe. ¹⁷ E Jisos kίεε bonkpawceε bobole mum gay le, “E ketum ne ε gawsen ε no diuu ekinekin, kí saa ke eleem ke. Kfuu é ne ε gawsen ε no diuu edinédin, tu dí ε bvuj wase. ¹⁸ E

nu ke leŋleŋ no Satan bô ngoo ye ne ε gawsen ε no diuu ebonebon, bvunfon bwew saa ke eleem ten ke. Me ngayte nonen njefo ben duu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le ε è nu bô mvuŋgay mvu Belsebu le. ¹⁹ E è fen nu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le ε è nu bô mvuŋgay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse ε è nu bô mvu γεε le? Fiεε fi boom bonen bodvu gee nu eduŋce le ben nu ε gbwe wase nsaw. ²⁰ Geenεn é me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô kebo ke Nyo' le, tu bvunfon bvú Nyo' le nu ε to wase fô ben e.

²¹ Ben kee le é ntememvuŋgay seyse mwεεm mwew mvu jem e ε shii ε no ceyte la diew dvú, wee saa ke eshiw fiεε fiew ke. ²² Geenεn, é ntememvuŋgay mvu wvù fele wvù ne ε to ε diu ε so wvù, emum eloo mwεεm mwew mvu jem e mvù wvù se geele ekole yí dvú le, ebvuu ekuu mwεεm mwew mvunciim egen dvú é bô nsáa ye egaw.

²³ Ben ekeè le é wee kicine me, tu mweten bone ε è nu bikaa é me ejim. Wee wvù baa efici me keebaanci lo, tu wvù tawse lo.

²⁴ Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum gen ŋkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ké dioo ε gom ŋkuuŋ, mum jeme é ekole kew le, ‘Me nu enkase entu é me yew fô me nse mbuyεε.’ ²⁵ Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu ε bó ε γεε ε seyse yí ε no yuule, ²⁶ nonen ε kí mum kase gen, to bô biyoy bimew bisooshwi y bí befe fele kí, ε bô bí mum to ley no cee dvú. E mwεεm mum mese fo yí mweten e sekedvu fey no mvù se shee nu.”

Njon wvu baay nu wvu baa?

²⁷ No Jisos to beε jemyi mwεεm mvun nen, ε kpwoon mvu ne seεε ê kebombom ke bonyii le ente jeme le, “Njon wvu baay nu wvù kpwoon wvù to bokεε wo, bvuu yamse le.”

28 E Jisos tfuse fiew le, “Njon wvu baay nu e è nu wvu bonyii bò yuuke diew Nyo' gee no yí gomte.”

E bonyii no gomte keeyen kenghaw ke fiεε le kè dunji fò mvunḡay mvu Jisos e ne

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

29 No bibombom bi bonyii le to taashi too mbew ye le, ε wvú ne gay le, “Eḡgokε ke keseen kin nu kè befe. Kí gomte keeyen kenghaw ke fiεε le kè dunji mvunḡay mwem, ε bó yaa nu edunḡε ê kí ke. Geenen, ε kenghaw ke fiεε le baa fey ke wee ntum Nyo' wvú Jona le ke. 30 No fiεε fi Jona to geε to nu kenghaw ke fiεε le fò bonyii bo Ninivε le, nu ke lenḡen no fiεε fi wee wvú diee nu Waawee gee nu ke enu kenghaw ke fiεε le fò eḡgokε ke keseen kin e. 31 E nu ke enu diuu di saw wvu fokemεse le, é Yaa wvú to saake ketum kè Sheba eleem bò eḡgokε ke keseen kin ege é bó elese kí ḡgew e, njefo wvú to nu ε ne ketum kew e ê kendvuse ke won e keeto eyuw bvufee bvú Nfon Saamun e. Geenen ben eyeke eyuw, wee mvu nu fen bò fiεε e fi kuuke fele fi Saamun e. 32 E bonyii bo Ninivε nu ke elomte ten eḡgokε ke keseen kin ebvubwe le kí to nu ε jay baay, njefo bó to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewcεε, kumen mvuntelem mvubole. Wee mvu wvun fen bò fiεε fi fele fi Jona le, ε ben yaa kumene mvuntelem mvunen ke.

Ken'yeese ke ye le

(Mat 5:15)

33 Ke wee ké tfuuke ken'yeese lese egaaku ke. Ke è yaa nulo ten é wvú ebvuu ejo ḡkaa ekfuke dvú ke. Wvú ké tfuuke, tome ε è nu yí fiεε fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le, le bonyii dīoo leyte yew eyene n'yuule. 34 Jise diuw nu ken'yeese ke ye yo le. E jise diuw yuule lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yinḡen bò n'yuule.

Geenen, é jise diuw baa yuule, é ye yo yicii enu ε yí ε yinḡen lo bò ejiwε. 35 Fí mum è no nu le, wee etaalè le laa wen lene ε è nu ente jo n'yuule nu ente jo ejiwε le. 36 E wo lene ente jo n'yuule ε keba kemew yaa nu ê ejiwε le ke, é mwεem mvunciim emum eyuule ke diewe no ken'yeese ké baa no nyaa n'yuule yí yo le.”

E Jisos tooshe Bofalasií bò bonyii bò dunji bonci

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 E Jisos ke mεse njeme we, ε wee Falasii mvu tee wvú le wvú eto é bò wen eḡen edieken. E Jisos mum ḡen, ley, shii ε bó no diekene, 38 ε wvú baa yaw ecuke can ke. * E wee Falasii we taa ε fí ghaw wvú. 39 E Tata kiεε fiεε fi wvú kpawci mum jeme ê wvú le, “Ben Bofalasií cuke mvunḡkom bò shúw ye le, geenen ε mwεem mvú befe bò ken'yεε ejise ε cin lo fò mvuntelem mvunen e. 40 Biyuj bin! Ke Nyo' wvú to bomεε ekfun nu wvú to bomεε ente ten e? 41 Fí ben bee keegeè nu le, ben enyaà mwεem mvú ben kenke ê mwεem mwe le ê bonyii bo kefufe le, é mwεem mvunciim emum eyuule fò ben e.

42 ḡgew wvu baay nu wene Bofalasií. Ben nyaa keba kemwaan ê Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yí ben keeke naa noo mwεem mvú ben keeke ḡεεle ê mbáse le le yí eshumte, geenen kaa cin'yi keege mwεem mvu len fò bonyii le bò keekoḡke Nyo'. Ben be kenke keege mwεem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke.

43 ḡgew wvu baay nu wene Bofalasií. Ben ké no koḡke ke keeshiile ε è nu fwe yéw bunle le, bvuu koḡke le bó egayte ben e ê way bò n'wvum. 44 ḡgew wvu baay nu wene, njefo ben nu ke diewe jém yí

11:29 Mat 16:2-4; Mak 8:12; Jon 6:30 11:30 Jona 2:1 11:31 1Bfn 10:1-10 11:32 Jona 3:5 11:33 8:16; Mak 4:21 11:37 7:36 11:38 Mak 7:2-4; Mat 15:2 * 11:38 Wvú to kenke keecuke can yin é je yí nce wvubo won gomte le. 11:41 12:33 11:42 Mat 23:23; Luk 18:12 11:43 20:46; Mak 12:38-39

yaa yen'yi ke, ε bonyii lene yî dvú le yaa kee ke.”

⁴⁵ No Jisos to jemyi nen, ε wee mvu wvú to looci kee bonci bo Nyo' le gay ê wvú le, “Wee n'yeyi, wo kee ke le fiε fi wo jemyi nu ε kum bese le ten e.”

⁴⁶ Ε Jisos tfuse le, “Ngew wvu baay nu ten wene ben bonyii bò looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nen'yi yike bonyii bò bvujite ε bvú fele mvungay mvubole se è nulo é ben elaw ke naa lo kpwan εbo keefice bó dvú ηkuuη. ⁴⁷ Ngew wvu baay nu wene. Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le bò bo'icee ce bonen to yuwye. ⁴⁸ Fifn dunçi le ben tomte gee di bo'icee ce bonen e. Bó to nu ε yuwye bonyii bo ntum Nyo' le, ben ε mum ε shεε ε no seysee bomte jém yibo. ⁴⁹ Ε nu fiε fi to gee ε Nyo' bò bvufee bwew se jeme le, ‘Me nu ηke encinse bonyii bem bo ntum e fô bó le, é bó ke eyuwye bomew ebvuu ekuη bomew.’ ⁵⁰ Nonen, Nyo' nu ke ebife ê ηgokε ke keseen kin ekume ελεμε ke bonyii bew bo ntum e bocii bó to yuwye ε kew no won to kewεε. ⁵¹ Wvú nu ke hife ε kew yî ελεμε ke Abel e egen ebuy yî ke Sakalia wvú bó to yue enteleη jo ketan ke ncese bó yew ncese le. Me nseje lo ê ben kecεy le Nyo' nu ke ebife ê ηgokε ke keseen kin ekume kpwe bonyii bodvu ba bocii.

⁵² Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bò looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nu ε nyile ken'yene ke diuw fwese wvú è nulo é wee eley dvú se kiε fiε fi nu len e. Ben nu ε tun keeley, ε bvuu ε no baanke bonyii bò gomte keeley fo bó eley.”

⁵³ Ε Jisos ke ja le wen egene, ε Bofalasiai bò bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le kew no leeshi wvú bó díew biwci mwεem ê wvú nteen nteen, ⁵⁴ ε bó to gee nonen teeyi lo

wvú keeyuw fiεε diuw we le emum ekoo wvú.

12

Fo wee ejemyi jεy gee jεy ke

¹ No Jisos to jemyi, ε hibombom bi bonyii le no taashi fó bontfuke le bontfuke le faanene. Ε bomew leenci bikaa bi bomew e. Ε Jisos ne kew no jemyi ε è nu ê boom bew bo ηgoo le gayte le, “Ben ejodò kefew yî fintuηλεn fi Bofalasiai le fi è nu gee dibole di bó jemyi jεy, gee jεy e. ² Ben ekeè le ke fiεε nu dvú fi bó banji fi nu ke enu se fi ε buy emwa ke. Ε ke fiεε nu dvú ten fi bó nyile fi nu ke enu se bó ε kiεε ke. ³ Ben ekeè le fiεε ficii fi ben jemyi entan nu ε bó nu ke eyuηen εmvunsheη. Ε fiεε ficii fi ben ké faale yew se no tfumtfume nu ε bó nu ke ejan ε è nu fô ekole ke yew e.

Wee wvú bó efanè

(Mat 10:28-31)

⁴ Nsáa yem, me ε no njemyi ê ben le fo ben efanè bonyii bò nulo eyu ke ε è nu nyam ye maan se è nulo é bó ebvuu ege fiεε fimew ke. ⁵ Ben eyeke eyuw wee wvú ben efanè. Ben efanè ε è nu Nyo' njefo è nu wvú wvú kanke mvungay keeyu wee, ebvuu elese mwεten ηguy wvu baay e. Me mbvuu ηgayte ê ben le ben efanè ε è nu wvú.

⁶ Ke ben kee le bó ké no geese mvunsha mvuntin ke yî mvun-yinyi le mvunfεem maan? Geenen, ke finsha fimew nu dvú fimwaan fi Nyo' ké daaye ê fi le ke. ⁷ Finen nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yi nu ê ben εfa. Fo ben efanè ke. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

Wee wvú beje bó wee wvú tune Jisos

(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ε me embvuu ensee ê ben ten le, é wee beje ê bonyii ejise le wen kee me, tu wee wvú diee nu Waawee

nu ke ebee ten mweten ê bonceenda bo Nyo' le fwe. ⁹ Geenēn, é wee ma lo me ê bonyii ejise, tu me nu nke ema ten mweten ê bonceendaa bo Nyo' le ejise.

¹⁰ Fí ε bvuu è no nu le, Nyo' nu ke elēshē díew yì befe yì wee jemyi ekumē wee wvù diee nu Waawee, geenēn kē è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elēshē díew yì befe yì wee jemyi ekumē Keyoy ke Yuule kē.

¹¹ Sekē bó ε koo ben ε gēn dvú yéw bunle le, kēnēε fwe dvu bonyii bō saake wonj kēnēε fwe dvu bonyii bō kēnke mvunjay mvu sa' le, le bó egeen esaw ben, fō ekolē ekfumtē ben le laa ben nu ke egeen etanje diuw egay le la le, kēnēε ejeme nēε le. ¹² ε nu ke enu kefew kedvu le é Keyoy ke Yuule esee fiε fi ben ejeme.”

Ngan ekumē keyonj ke cee kpaw e

¹³ No Jisos to teete boom bew bo ngoo le nonēn, ε wee mvu nē jeme ente jo kebombom ke bonyii le, gay ê wvú le, “Wee n'yēyī, gayε ê waa bwēm le wvú egaw bvushēw bvuseεbeewvu enya bwem.”

¹⁴ ε Jisos bife ê wvú le, “Diemsēn, è gēkē yēε me le me ensumtenē bonsaw bonēn, mbvuu ngaakē bvushēw bvunen?” ¹⁵ No wvú bife nonēn mum gay ê wee tfuu le, “Ben eyēnē fō ben eyēlē ejise yī mwēm e, njefo kē nshii wee yaa nu nje mwēm mvù wvú kēnke kē, wee ejo naa ε mweten kēnke nēε.”

¹⁶ No wvú jeme nonēn, mum ma ngan le, “Cee kpaw mvu to kēnke wēε we, ε mwēm ke jonj dvú baay. ¹⁷ ε wvú mum kēw no kpawci le laa wen nu ke ege nēε le? Wen nu ke egeε ngu wen fēε le? ¹⁸ ε wvú mum nē cu ntañ le, ‘Fiε fi me nu enje nu fin. Me nu ensaw bigonē biem, enkase enkuwse, emum enjēε ngu bō mwēm mwem dvú mvunciim. ¹⁹ ε me nke endioo ε nge nonēn, emum

enjay ê ekolē kem le me nu wee keshi. Me nkenke mwēm mvù me nu nke endie embuy bilum e nteen. Kē me mbēε ebvuu embuuke kē. Me nu endiekene kē wase lo, mbvuu n'wukene n'yuuke njon.’ ²⁰ No wvú seyse nonēn, ε Nyo' mum tee wvú le, ‘Keyonj kin! Entañ eben nu ε me nu nke enkase enjo keyoy kuw. Mwēm mvun mvunciim mvù wo seyse e gēε nu ke enu mvu yēε le?’ ”

²¹ No Jisos jeme nēn mum gay le, “ε nu kē lenlēñ no fí nu ke enu fō wee wvù baanci bvukukē fō ekolē kew e yaa kēnke bvukukē ê keba ke Nyo' le kē.”

Bó elese mvuntelem ε è nu yì Nyo' le

(Mat 6:25-34)

²² ε wvú bvuu nē no jemyi wase ε è nu ê boom bew bo ngoo le le, “Fō ben eyanyañē ekumē nshii wene le laa ben nu ke edie la le, kēnēε ekumē ye yene laa ben nu ke ejise la le. ²³ Ben ekeè le keyoy ke wee le fele mwēm mvudien, ε ye wee fele ndvú. ²⁴ Ben etaa eyēn biraañā, kē bí kē no jeywi bvuu gbweci ngu kē. Kē bí yaa kēnke bigonē kē. ε Nyo' nyanji kē bí bicii. Kē ben kee le ben fele mvunyiim e? ²⁵ ε nu yēε ê ben entelēñ wvú yanyañē, wvù nulo ebise kē naa kefew caan yì nshii we le? ²⁶ No è nu se è nulo é ben ege naa fi caan fin nkuunj, è ge la wvù ben soo bikuu ekumē mwēm mvumew? ²⁷ Ben etaa yēn no fow kē no kuu nu. Kē fow kē no lemte kēnēε shile ndvú kē. Geenēn, é me ensee ê ben le kē naa Nfon Saamun bō bvukukē bvucii bvù wvù to kēnke to kē suute ye no nu ε wvú ε buy fō fow mvu le kē. ²⁸ ε Nyo' suute egay yo nkpwaante nēn, egay yò kuu eben, buy ntfuu e bó ε fwēε wase fotañ, tu kē è nulo é wvú esufe ben efey lo nonēn e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le!

²⁹ Fí mum è no nu le fō ben eyanyañē, bvuu kpwaake le laa ben

nu ke ediee la bvuu wuu la le, ³⁰ njefo mvumvun mwεεm ké no kpawaci ke bonyii bo yí nshε le bô yaa kee Nyo' ke. Ben ekeè le Icee wene kee lo le ben shieele mwεεm mvun mvunciim. ³¹ Ben elese bvufee bvunen ε è nu yí bvunfon bv Nyo' le, é wvú emum enyaa ten mwεεm mvun mvunciim é ben.

³² Ngoo yem, no ben nu caan en, fo ben efanè ke, njefo Nyo' wvú Icee wene nu ε caw keenya bvunfon é ben. ³³ Ben egese mwεεm mvù ben keηke, egaw bigew bidvu é bonyii bo kefufe le, egomtè bobuuncuu ε è nu bô yaa nulo esεεken ke. Ben egεelè kpaw wene ε è nu woη Nyo' le, fô è yaa nulo é wvú eka ke, ε cooη yaa nulo efey fó ke, ε shéw yaa nulo ekan ke. ³⁴ Ben ekeè le fò wee gεke kpaw we nu ke fó fò fitele fiew nu enu.

*Bonyii bo Jisos e ecεytè wvú
(Mat 24:45-51)*

³⁵ Ben ekay bicaw binen, etfuw bin'yeese ecεytè lemme, ³⁶ ke diεwe boom bo lemme le bô cεyte cee ekole wvubo ε wvú nu gbwen bvujen e. ε wvú nu ke edioo ekaase ekumcε kembuη é bó eyene lo é wvú eley. ³⁷ Njoη wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô wvú nu ke edioo efεese eyen ε bó nu we cεyte. ε me ensee é ben keceey le wvú nu ke esen ndvu ye é bó shiiyen fokuse é wvú eto bô mwεεm mvudien egawcε é bó. ³⁸ Njoη wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô wvú nu ke edioo efεese eyen ε bó nu cεyte. Kenεε wvú nu ke eto entaη enteleη, kenεε seke nyimshie ε toη. ³⁹ Ben ekeè le é cee yew kee kefew kè cooη nu ke eto, é wvú ecεytè. Wvú saa ke ecine é bó ηgoη yew ye ke. ⁴⁰ Ben ten keηke keecεytè, njefo wee wvú diee nu Waawee nu ke ekase eto ε è nu é kefew kè ben yaa kee ke le.”

⁴¹ ε Bitamum ne bife é wvú le, “Tata, wo ma ngan wvun ε è nu é bese, nuu é bonyii bocii le?” ⁴² ε Tata tfuse le, “Waa lemme wvú nu wvu keceey bvuu keηke bvufee nu wvú la? Ke è nu wvuwe wvú cee ekole we nu ε gεε wvú le wvú etaalè fô yew ye le, é kefew ke dioo ε kocen ε wvú nya mwεεm mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? ⁴³ Njoη wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwe wvú cee ekole we nu ke edioo etoo eyen ε wvú gee lemme leηleη no wvú bee keegee. ⁴⁴ ε me ensee é ben keceey le cee ekole we nu ke ebense wvú é wvú etaale fô mwεεm mwew e mvunciim. ⁴⁵ Geenεn, é waa lemme wvudvu ne ε jeme é ekole kew le, ‘Ke cee ekole wem nu ke eyaηsen ekase eto ke’, ε mum ε kew ε no suηke boom bo lemme le bô bolemε noo bô bokεnε, diekene bvuu wvu mbvuum ε mó koole wvú, ⁴⁶ tu cee ekole we nu ke enε esεε ebuynen diu dimew di wvú yaa be kpwaake le ke noo é kefew kè wvú yaa be kee le ke. Wvú nu ke edioo ε buynen nonen, emum enya ηgew é waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egen enu bô bonyii bô yaa jemyi keceey ke.

⁴⁷ Waa lemme wvú kee fiεε fi cee ekole we gomte le wvú egeè, ε fanje yaa eseysel egee, nu ε bó nu ke etam wvú bongbwan nteen. ⁴⁸ ε waa lemme wvú yaa kee ke fiεε fi cee ekole we gomte le wvú egeè, ge fiεε fi è nulo é bó etam wvú bongbwan nteen, nu ε bó nu ke ewewcε ke lo wvuwe caan. Wee wvú bó nu ε nya mwεεm é wvú nteen nu ε bó nu ke eshieele nteen é wvú. ε wee wvú bó nu ε gεε mwεεm can ye le nteen nu ε bó nu ke ebife é wvú nteen.”

*Jisos to bô keηgawsen
(Mat 10:34-36)*

⁴⁹ ε Jisos bvuu gay é boom bew bo ηgoo le le, “Me nto keenfwεε ε è

nu nguy yî nshε le. Wee ejo ε wvú be bεenci wase. ⁵⁰ Me ηκεηκε kfuu ηγεw wvu baay keenley wvú le, ε fitele fiem nu ke eleεten ke seke me ε nley wase wvú le. ⁵¹ Ben kpwaake le me nto ε ε nu bô nyεkeey yî nshε le fen e? Naa lo. Ben ekeε le me nto ε ε nu bô kenεawsen. ⁵² Ε κεw yî keseen e, yew yî nu bonyii botin nu ke egawsen. Bonyii bo botete nu ke egawsen bô bo bofεε, ε bo bofεε egawsen bô bo botete. ⁵³ Cee wan nu ke egawsen bô waa we wvú diemsen, ε wan wvú diemsen egawsen bô ice. Bwee wan nu ke egawsen bô waa we wvú kpwoon, ε wan wvú kpwoon egawsen bô bwee. Bwee diemsen nu ke egawsen bô kpweε waa we, ε kpweε wan egawsen bô bwee dweese.”

*Bonyii kee kefew
(Mat 16:2-3)*

⁵⁴ Ε Jisos gay wase ε ε nu ε kebom-bom ke bonyii le le, “Ben ké yεne seke kembεw bene je ekueku, ε ben mum no duu le, ‘Jan nu ke egbwe.’ Ε yî ke mum gbwe. ⁵⁵ Ε ben ké yεn ten ε fwefwe ε banke wase yε ε no booke lo je εweεwe, ε ben mum no duu le, ‘Kenkfum ke baay nu ke enu.’ Ε kí mum ke no nu. ⁵⁶ Ben bonyii bô jemiyi jεεy, gee jεεy ban, no ben taale εbulε bô nshε mum kieε no ekfunj nu ke enu, ke ε nulo ten ε ben ekieε mwεem mvù Nyo' dunji yî kefew kin e nje la?

⁵⁷ Ε ke ε nulo ten ε ben ekpwawce fiεε fi leη fi ε nulo ε ben egeε le? ⁵⁸ Ε wee jo wo ε no gene dvú yew nsaw e, ε wo mom ε ben ε wvú seyse ε ε bεε ε je, fo wvú ke egufe wo egen efese can wee wvú saake bonsaw e, ε wvú efese wo can nci le ε bô efen wo yew ncaw e. ⁵⁹ Ε me ensee ε wo le ke wo nu ke ebuy dvú se wo ε mese ε law finyinyi ficii fi bô shieele ke.”

13

Wee tfuu ekumen fitele fiew fo wvú ke ekpwe

¹ Ε to nu kefew kedvu le, ε bonyii bomew ke nε be Jisos kumte bonyii bo Galilee bomew bô to γενεε keege ncese fô Nyo' le, ε Baylet tum bonyii ε bó γεν gbwoce bó, ε bileem bibole taashε bô bi nyám yî bó to gee ncese dvú. ² Ε Jisos yεε nen, bife ε bó le, “Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwe kfuu yiyε kpwe nonen njefo bibefe bibole to fele bi bonyii bo Galilee bomew e nuu? ³ Κε ε nu nonen ke. Ε me ensee ε ben le, ε ben baa ekumen mvuntelem mvunen, ε ben bocii ke ekpweken ke nonen. ⁴ Ben kumyi bonyii bo yuufe ncow nyan bô yew yî defe ε we to kesεε Siloam yuwye bó? Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwekene nonen njefo bibefe bibole to fele bi bonyii bo Jelusalem bomew e nuu? ⁵ Κε ε nu nonen ke. Ε me ensee ε ben le, ε ben baa ekumen mvuntelem mvunen, ε ben bocii ke ekpweken ke nonen.”

Ngan kete kε yaa to yumte mvuntam ke

⁶ Ε Jisos mum ma ngan mvu ε bó le, “Ε to nu kefew kemew e, ε wee mvu yee kete kemew * ε wvú wεne. Ε kefew ke kocen, ε wvú to keekoy, fanε yaa yεn ε mvuntam ε yum yî dvú le ke. ⁷ Ε wvú mum gay ε wee wvú to taale fô wεε we le le, ‘Taa eyen, ε nu wase bilum bitete keseen no me ntoo keenkoy mvuntam yî kete kin e, n'yaa yεne fiεε le yî dvú le ke. Gbwolε lo. Kí banji bvudvuu εcici.’ ⁸ Ε wee we lemme wvudvu tfuse le, ‘Cee ekole, ke bvuu cinε ke dvú kelum kin, ε me encεwce kenyi kedvu ηγεε binfo fó. ⁹ Ε ε ke edioo enu kelum kε too le kí ε yum, ε fî ejon, kí ε fan keeyum ee, ε me emum egbwo.’”

12:51 2:14 **12:52** 14:26; 21:16; Mat 24:10; Mak 13:12 **12:53** May 7:6 **13:3** Mben 7:12

13:6 Mat 21:19; Mak 11:13 * **13:6** Kete kedvu nu ε bó tenε ε díεw bala le le, «Fig». **13:8** 2Bi 3:9, 15

Ɛ Jisos fe kpwoon mvu diuu di mbam e

¹⁰ Ɛ è ke no nu diuu di mbam e dimew, Ɛ Jisos no yeyi bonyii yew bunle mi le. ¹¹ Ɛ kpwoon mvu nu dvú Ɛ keyoy kemew nu yí ye le, Ɛ è nu kè ké ge Ɛ wee tu wee gon. Kí to nu Ɛ ge wase wvú Ɛ cem bilum yuufe ncow nyan jim Ɛ ngvuse, Ɛ è yaa nulo é wvú ebvuu eleem we teyey ke. ¹² Ɛ Jisos yen kpwoon wvudvu le, tee wvú Ɛ wvú to. Ɛ wvú gay é wvú le, “Bwem, wo nu Ɛ boy wase ebo jo ntun wo wvun.” ¹³ No wvú gay nonen, mum neke kebo kum wvú le. Kan mwaan, Ɛ jim ye kase nele ye, Ɛ wvú leem we teyey, mum no tumte monkum mo Nyo' le.

¹⁴ Ɛ cee ekole yew bunle yidvu yen no Jisos fe kpwoon wvudvu Ɛ è to nu diuu di mbam e, Ɛ fiƐ fidvu ton'ye wvú baay. Ɛ wvú mum no saake bonyii gayte le, “Ediww Ɛ lemme nu esoocan. Ben etod Ɛ bó fele bincem binen Ɛ è nu ediuw yoya le. Fo wee ebvuu emom eto diuu di mbam e ke.”

¹⁵ Ɛ Tata tfuse é wvú le, “Ben bonyii bó jemyi jey, gee jey ban. Ɛ ké dioo nu diuu di mbam e, wee saa ejo na' we kenƐ kembeyebey kew egen enya joo dvú? ¹⁶ Kpwoon wvun Ɛ no nu waa Aba'am, Ɛ Satan Ɛ lese wase yí ncaw e bilum yuufe ncow nyan, tu ke fi baa jee le bó ebvuse wvú yí ngew e diuu di mbam e?” ¹⁷ No Jisos jeme nonen, Ɛ bonyii bew bo bvuban e wuunen, Ɛ bonyii nteen no lanlanje lo fibole nje binghaw bi mwem e bicii bi Jisos to gee.

Ngan ekume ngow fintam fimew
(Mat 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸ Ɛ Jisos ne ghay le “Bvunfon bvú Nyo' le nu ke diewe la? FiƐ fi è nulo é me enfusen dvú nu la? ¹⁹ Bvú nu ke diewe ngow fintam fimew † fi

wee to tfumyene wene dvu wvú, Ɛ yí ke buy, ku yin tu kete Ɛ mvunyiim mvú bile we no yote yí dvú le.”

Ngan ekume fintunleen
(Mat 13:33)

²⁰ Ɛ wvú bvuu ne ghay le, “Ɛ nulo é me embvuu enfusen bvunfon bvú Nyo' le bó la? ²¹ Bvú nu ke diewe fintunleen fi kpwoon to fewe mvuum é hintee bi baay baay e bitete jo fiysen dvú, tow gee, Ɛ fi mum ge Ɛ mvuum modvu ben.”

Diww fwese wvu fiasaa
(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Ɛ Jisos ke mum ne no gene Jelusalem. No wvú to gene no fele é bilaante bó é bontew e yeyi bonyii. ²³ Ɛ wee mvu ne bife é wvú le, “Tata, è nu ke bonyii caan bó nu ke eboy e?” Ɛ Jisos mum tfuse wase é bonyii bocii le, ²⁴ “Ben elumtè ntay keeley Ɛ è nu fò diww fwese we wvú nu fiasaa le. Ben ekeé le bonyii nteen nu ke egomte keeley yaa kenke je ke. ²⁵ Kefew nu ke ekocen, é cee yew eja we efaa kembun. Wvú nu ke edioo Ɛ faa, é ben emey ekfun ekumci kembun leke le, ‘Cee ekole, yene ke yew é bese eley.’ Ɛ wvú emum etfuse é ben le, ‘Ke me n'jaa nkee jò ben ne ke.’ ²⁶ Ɛ ben emum ekew etanyi le, ‘Ɛ nu bese bó beene se shee diekene bvuu wukene. Ɛ wo se ghane yeyi bonyii bontew bosese le.’ ²⁷ Ɛ wvú ebvuu ekase etfuse ke le, ‘Me nsenje lo é ben le ke me n'jaa nkee ben ke. Ben enen lo é me fwese ben bó ghane buwyi mwem ban.’ ²⁸ Ben nu ke eyen Aba'am bó Aysik noo Yakow noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii ente jo bvunfon bvú Nyo' le, Ɛ ben nu é bó Ɛ ban ekfun, é ben emum ebeele ngeci bigew. ²⁹ Bonyii nu ke ene biba bicii Ɛ kew jò diuu sane Ɛ gen e buy jò dí seeyi noo ewewe bó ekuaku jo won, eto eshii ediekene ente jo

bvunfon bvü Nyo' le. ³⁰ Ben ekeè le bonyii bomew bò nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bomew bò nu fwe keseen nu ke enu bo ejim.”

*Ε Jisos bεm Jelusalem
(Mat 23:37-39)*

³¹ Ε è no nu κε kefew kedvu le, ε Bofalasii to gay ê Jisos le, “Buy fiuw jan egen keba kemew e njefo Nfon 'Elod gomte keeyu wo.”

³² Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben egen egay ê dikfuu didvu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le εben, mbvuu nfele bincεm, ε è nu κε no me nu embuy engee nt-fuu, é ke edioo enu foεshentfuu, é me emum emεε lemme diem. ³³ Geenen, ε me nu enjεw lene diem di Jelusalem εben, embuy enlen nt-fuu enjen embuy foεshentfuu. Ke fî baa kocεn le bó eyu wee ntum Nyo' bvudvuu bvumew e se è nu Jelusalem κε.”

³⁴ No Jisos jeme nen, mum bεm le, “Eβεεy Jelusalem! Eβεεy Jelusalem! Wo wvü yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bò Nyo' tumte fô wo le bó eta. Ε nu wase bokan bomεε no me mom keembaance boom buw κε diεwε no bweeshie ké baance boom bew kfuke, wo ε fanj? ³⁵ Taa eyen, yew yo nu ke etu binffuy. Ε me ensee ê ben le κε ben nu ke ebvuu eyen me le κε, egen ebuy kefew kê ben ke egay le, ‘Nyo' nu ε lanj kembonen yî wee wvü too ê diee di Tata le.’ ”

14

Ε Jisos bvuu fε wee diuu di mbam e

¹ Ε è ke no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos gen keediekεn yew dvu wee wvu baay mvu. Ε wee wvudvu to nu wee Falasii. Ε bonyii bò to nu fó no gbwetene Jisos keeyen fiεε fi wvü nu ege. ² Ε to nu ε wee mvu leeme fó ε Jisos ejise cεmte bó ntun ε wvü ε ge wase can

bô bikaa ε mvuwken. ³ Ε Jisos bife ê Bofalasii noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le, bò to nu fó le, “Nci wesebeene nu ε bee le ε nulo é bó efe wee diuu di mbam e?”

⁴ Ε bó fanjε yaa tfuse fiεε κε. Ε Jisos jice wee wvudvu le, fε wvü, mum gay le wvü egene. ⁵ Ε Jisos mum kase bife ê bonyii ba le, “Ε wee mvu ben e κεηκε wan * κενεε na', wvü ε gbwe ê fwεη diuu di mbam e, mwετεn saa ebvuse lo kanj mwaan e?”

⁶ Ε bó ma fiεε fi bó etfuse.

Wee ejoo εkolε kew caan

⁷ Ε Jisos ke taa yen no bonyii too cawci ε è nu mondvuum mo fwe se shiiyine fó, ε wvü maw diεw ê bó le, ⁸ “Seke bó ε see wee bò ηkaw bvujen, wvü ε gen, fo wvü eshii ε è nu fó bvudvuu bvü fwe le κε, njefo è nelo enu ε bó ε see tεn wee mvu wvu baay wvü fele wvü dvü. ⁹ Ε cee bvujen wvü se senεε bó dvü bocii ke ene eto emum egay ê wvü le, ‘Nεne we enya bvudvuu bvun ê wee wvu baay wvun.’ Ε wvü emum ene bó κεη'wuumen egen shii wase ε è nu ejim. ¹⁰ Seke bó ε see wee bò ηkaw bvujen, wvü ε gen, shii ε è nu ejim, wvu le cee bvujen ke ene eto egay lo ê wvü le, ‘Nsaa yεm, nεne we fen egen shii ε è nu fwe.’ Nonεn, é wvü emum eκεηκε n'wvum fwe dvu bonyii bocii fó. ¹¹ Ε nu κε lenjen no wee tfuu wvü bensee εkolε kew nu ε bó nu ke eshike lo wvü. Ε wee wvü shiwse εkolε kew nu ε bó nu ke ebense lo wvü.”

Wee etaalè ε è nu fó bonyii bo ηγεw e

¹² Ε Jisos mum ne kase gay ê cee yew wvü to tenεε wvü yew dvu wvü le, “Seke wo gomte keeteε bonyii le bó eto ediekεn, fo wo etee ε è nu nsáa yo bó boom bo bwoo le noo kfuu diuw κενεε bonyii bo kp-waw e bo ntεw wo le κε. Ε wo tenεε boba bonyii, é bó ke ekase ten etee

wo yéw yibole, é fi emum enu le bó nu ε tfuse wase kebo kuw. ¹³ Šeke wo gee nkaw, tee ε è nu bonyii bo kefufe le, bonkewle bó bontenje noo binfefe. ¹⁴ Ε wo ge nonen, é wo emum ekenke kembonen, njefo ke boba bonyii kenke fiε fi è nulo é bó ekase etfuse ê wo ke. Ε ke enu Nyo' wvù nu ke elaw wo diuu di bonyii bew nu ke ebuyte yi kpwe le."

*Ngan ekumε nkaw wvu baay
(Mat 22:1-10)*

¹⁵ No Jisos jeme nonen, ε wee mvu wvù bó bó to diekene mum gay ê wvù le, "Njon wvu baay nu wvù wee wvù nu ke ediekεn ente jo bvunfon bvù Nyo' le."

¹⁶ Ε Jisos mum fe ê wvù le, "Ε to nu kefew kemew e, ε wee mvu seyse nkaw wvu baay, be bonyii nteen. ¹⁷ Ε diuu ke to kocεn, ε wvù tum waa we lemme le wvù eghan esee ê bonyii bocii bó wvù to bee le bó etod, le mwεem mvunciim nu ε bó ε seyse wase. ¹⁸ Ε waa lemme wvudvu mum gen yen bó le, ε bó kεw no camte ye mwaan mwaan. Ε wee wvu fwe wvù wvù to yeneε gay ê wvù le, 'Me nse nu ε nguy wεε wεm wvu fwe, ε me nkεnje keenje etaa. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' ¹⁹ Ε wvù bvuu yen wvumvu le, ε mwεten gay le, 'Me nse nu ε nguy bona' bem bo lemme le yuufe, ε me ηgene keseen keemom bó. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' ²⁰ Ε wvù yen wee mvu le, ε wvù gay fiew le, 'Me nse nu ε nkoooy bwee yew, ε ke kefew yaa nu dvù kè è nulo é me ento ke.' ²¹ No bó tfuse nonen, ε waa lemme wε mum tu jim gen see fiεε ficii ê cee ekole we. Ε cee nkaw wvudvu yuw, ε fitele bente lo wvù. Ε wvù mum kase tum waa we lemme wε gay le, 'Buy cekey, egn elaante eghan ntasen jé bó mvujetele mvunciim e, ekum bonyii bo kefufe le, bontenje, bó binfefe noo bonkewle eto dvù.' ²² Ε wvù gen kase to gay le, 'Cee

ekole, me nu ε ηge wase no wo be gay, geenεn, yew baa yiηsen ke.' ²³ Ε cee ekole we gay ê wvù le, 'Buyε keseen egen ghan jé le bó mvujetele le mvunciim, ekan wa lo bonyii é bó eto, é yew yem eyiηsen. ²⁴ Ε keè le ke wee mwaan ente jo bonyii ba bó me nse n'yawεε mbe nu ke emom lo fiεε fiem fidien ê wvù emvu ke.'"

*No è nulo é wee eseyse se ley ηgoo
Jisos e*

(Mat 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)

²⁵ Ε Jisos bvuu ne no gene, ε bi-bombom bi bonyii le shfumte bii wvù le. Ε wvù ke ne banke ye gay ê bó le, ²⁶ "Κε è nulo é wee enu wee wεm ηgoo se wvù koonke me fele bwee bó ice, bvuu koonke me fele kpwεse bó boom noo boom bo bwee le bó jéme ye ke. Ε wvù kenke naa ten keekoonke me fele no wvù koonke ekole kew. ²⁷ Κε è nulo ten é wee enu wee wεm ηgoo se wvù nu ε tuu kew kentam ε no bii me le ke. ²⁸ Ε nu yεε ê ben enteleη wvù gomte keebom yew yi defe ê we, wvù saa eyaw eshii ekpwawce le laa wen kenke bigew ε bí ε kocεn bi wen nu ke ebom dvù emεse le? ²⁹ Ε wvù baa eyaw ege nonen ηkuuη é wvù ke enε elese kenffuy é yew eghaw wvù keebom. Ε bonyii edioo efele emum ebuu wvù gayte le, ³⁰ 'Κενεε kin se nu ε kεw yew yi ε ghaw wvù keemεse.' ³¹ Κε lenηη ten, è nu nfon wvù la wvù gomte keetum jem bó nfon mvu, wvù saa eyaw eshii fokuse ekpwawce le laa è nulo é wen bó bonyii bowene bo jem e bo bontfuke yuufe etum jem bó nfon wvumvu wε bó bew bonyii bo jem e bó nu bontfuke mbaanfίεε le? ³² Wvù ε kpawawce ε yen le fi nu ke eghaw, é wvù emum etum bonyii bew bomew é bó egen eyen nfon wvumvu wε le ε wvù beε nce-jole, eleke wvù le nyεkeey enù ê bó wen enteleη. ³³ Fí mum è no nu le, é wee baa ecine mwεem mwew e

mvnvciiim, wvú saa enu wee wem ngoo ke.

³⁴ Nkautw nu fiεε fi jee. Geenεn, é yí nεlo ε cife, é bó ebvuu ege nεε dvú é yí sε ebvuu ekase eyeke? ³⁵ Ke tu yí ε la wase εcici. E ke shiee yaa bvuu nu dvú wvù bó elese wene, kenεε yí binfo le ke. Yí nu ke wase le bó elanj lo. Wee wvù keηke bitem keeyuw ε wvù yuw.”

15

Ngan ekumε njee yi to laε
(Mat 18:10-14)

¹ Bonyii bò to fii shile noo bonyii bò befe bomew to too fô Jisos e keeyeke fiεε fi wvù to yeεyi. ² E Bofalassii bò bonyii bò to duηci bonci bo Nyo' le kεw no wvukene, gayte le, “Wee wvun fiisene bonyii bò befe bvuu diekene bò bó.” ³ Nonεn, ε Jisos ma ngan wvun é bó le,

⁴ “E nu yeε é ben εnteleη wvù keηke njée gbwee, yimiasη ε la, é wvú ke elaame? Wvú saa eyaw ecine yí mban bvuuε ncow bvuuε le ηkpwaante egen egomte yimiasη yidvu egen ebuy seke wvù ke eyen yí le? ⁵ Wvú é gom ε yeη yí le, emum eyuuke njon, etuu fô gbwew, ⁶ ekfuuyi dvú fô yew e. E wvù dioo ε kfule dvú, emum ekum nsáa ye bó bonyii bò cee mbew ye le gay le, ‘Ben eto é beene elanj njee yeη ε yí be ε la, me ε ηkase ε n'yeη yí le.’ ⁷ E me ensee é ben le, é nu ke leηleη no nlanη wvù baay nu ke enu won wvù we le, nje wee wvù befe mwaan wvù nu ε kumεn fitele fiew. Bó nu ke elanj nje wvuwε wee fele bonyii bo mban bvuuε ncow bvuuε bò nu teyey yaa shieele ηkumεn ke.

Ngan ekumε jise di bigew e di to laε

⁸ Nu le è nu kpwoon wvù la wvù keηke bigew yuufe, jise ε la fô é wvù ke elaame? Wvú saa etfuw ηguy eyeese, eyεse yew, elooce etasse egen

ebuy seke wvù ke eyen e? ⁹ Wvú é tasse ε yeη, emum ekum nsáa ye bó bonyii bò cee mbew ye le gay le, ‘Ben eto é beene elanj nje diem di bigew e, ε dí be ε la, me ε ηkase ε n'yeη.’ ¹⁰ E me ensee é ben le, è nu ke leηleη no bonceendaa bo Nyo' le lanη nje wee wvù befe mwaan wvù nu ε kumεn fitele fiew.”

Ngan ekumε wan wvù to laε

¹¹ E Jisos bvuu jeme le, “Wee mvu to keηke boom bolemse bofeε. ¹² E wvù ejim ke mum nε gay é wvù le, ‘Icεm, gawε bwem bvushεw enya é me keseen.’ Nonεn, ε ice mum gaw bvushεw bvudvu é bó. ¹³ E wan wvù ejim wvudvu fi bwew bvushεw, ε è ke dioo nu ejim jo εdiuw caan, ε wvù baance bvucii gese mum laa bala won wvumew e ncejole, mum gen no gbwayte bvuuε bigew bidvu yí nce wvù εcici le. ¹⁴ E wvù ke dioo bvuw ε bi ka, ε jen yí temyi nε koo won wvudvu le, ε wvù no tane fiεε fi-dien. ¹⁵ Nonεn, ε wvù mum gen gom lemme fô wee mvu wvù won wvudvu le keelemte wvù le. E wee wvudvu mum ciinse wvù le wvù egen ecεyte bonkunyam bew. ¹⁶ E wvù mum gen no cεyte, ε wee yaa nu dvú wvù enya wvù bó fiεε fi wvù edie ke. E wvù mum no keηke shiee le wen bee ediee mwεεm mvudien mvù bonkunyam ké no diee. ¹⁷ E wvù ke nε kεw no kpawci mwεεm, tee bvufee bwew jim, mum gay le, ‘Bonyii bo lemme le bo icεm ε keηke mwεεm mvudien nteen ε mvù ghaake bó, ε me nu fen ηkpwee jen. ¹⁸ Me nu ene we, engen fô icεm e, enjay é wvù le, ‘Icεm, me nu ε ηge kebefε fô Nyo' le noo fô wo le. ¹⁹ Me mbaa mbvuu ηkocεn le bó etenje me le waa wo ke. Joo ke wase me diεwe wee wo lemme le.’”

²⁰ Nonεn, ε wvù mum nε no tuu jim fô ice le. E wvù ke dioo too

buyte wase mbew la le, ε ice lan jise yen wvú le. Ε shen koo wvú bó wan, ε wvú ja we, lewte gen, bam wvú, bvuu ηοce. ²¹ Ε wan wvudvu mum gay ê wvú le, 'Icem, me nu ε nge kebefε fô Nyo' le noo fô wo le. Me mbaa mbvuu ηκοceη le bó etenje me le waa wo ke.' ²² Geenη, ε ice kaa tee lo bonyii bew bo lemme le gay le, 'Ben egen cekey, egom kekum naa kè jee ntay, eto etfume yî ye le, ebvuu elese fincaw yî εbo kew e noo bolaba yî bikaa biew e. ²³ Ben egen ekoo waa na' wvú fan, see é beene ediee lanlanje, ²⁴ njefo waa wem wvun se nu ε kpwe wase ε kase ε tu dvú. Wvú se nu ε la, ε kase ε yene.' Nonη, ε bó mum kew no lanlanje.

²⁵ Fieε fin to kooyi, ε wan wvu ηgaywee nu ηkpwaante. Ε wvú ke dioo kfuuyi, ke to buy mbew yew e, yuw no bine gbwee. ²⁶ Ε wvú tee wee lemme mvu bife laa bó se bine ε ê nu la le. ²⁷ Ε wvú tfuse ê wvú le, 'Waa bwoo nu ε tu jim eben. Nonη, icen ε see waa na' wvú fan, njefo wvú be ε yen waa bwoo le ε wvú nu dvú bvuu temyi.' ²⁸ Ε wvú yuw nonη ε shém kaa ton'ye lo wvú, ε wvú mum fan keeley yew. Ε ice buy gen no booyi wvú le wvú eley ke yew. ²⁹ Geenη, ε wvú tfuse ê ice le, 'Taa eyen, me nse nlemte fô wo le diewe nfwa le yî bilum bin e bicii, ε me ηke mbaa nfan wase keenge fieε fiuw fimew ke. Wo ke baa nya wase me ke naa bó waa bie le me enlanlan dvú bee nsáa yem ke. ³⁰ Waa wo wvun wvú se genεε bvuw bvushew bó bokene bo nsake le ε dioo to, wo mum ε koo lo waa na' wvú fan ε see nje ye.' ³¹ Ε ice tfuse ê wvú le, 'Waa wem, bee wo se nu fen sekecii, ε fieε ficii fi me ηkenke nu ke fiuw. ³² Geenη, fi be jee keelanlanje njefo waa bwoo wvun se nu ε kpwe wase, ε kase ε tu dvú, wvú se nu ε la, ε kase ε yene.' "

16

Waa lemme wvú to fiweε kenfiw

¹ Ε Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ηgoo le le, "Wee kpaw mvu to kenke waa we lemme wvú wvú to gekεε le wvú etaale fô kpaw we le. Ε wvú ke ne yuw le waa we lemme we bvuuke lo bigew biew. ² Ε wvú mum tee waa we lemme wvudvu bife ê wvú le, 'Fin fi me n'yuuke ekume wo nu la? Baance bonwa' bocii bó wo saanke kpaw wem jó eto etfuse ê me. Ke wo yaa beε ebvuu elemte me le ke.' ³ Ε waa lemme we gen shii kpawwe le, 'No cee ekole wem kuunke wase me fô lemme le, me nu enge neε? No me nu se me ηkenke mvun gay keenlem bó jiw, ε me mbvuu η'wuumene keenleke elekeε.' ⁴ Ε wvú mum ne kpawwe le, 'Me nu ε ηkieε wase fieε fi me nu enge, wvu le seke bó ε kuη me fô lemme le, é me enkenke nsán yî nulo efiisene me yéw yibole.' ⁵ Nonη, ε wvú mum tee bonyii bó to kenke fioo cee ekole we mwaan mwaan. Ε wvu fwe to ε wvú bife ê wvú le, 'Wo laake cee ekole wem neε?' ⁶ Ε wvú tfuse le, 'Ε nu bokolo bo mεem e bo baay baay gbwee.' Ε wvú gay le, 'Ko nwa' wo fioo wvun eshii fokuse cekey, ekumen esan le mbaanshen.' ⁷ Ε wvú kase bife ê wvumvu le, 'Wo laake yo neε?' Ε wvú tfuse le, 'Ε nu bikele bi egin ε gbwee.' Ε wvú gay le, 'Ko nwa' wo fioo wvun ekumen san le bikele mbannyan.' ⁸ Ε cee ekole waa lemme wvun ke yen no wvú fiwse wvú nonη, kaa bense lo wvú le wvú nu ε feefen baay." Ε Jisos mum mese le, "Bonyii bo fokuse fen feefene yî mweem mvú bó gee le fele no bonyii bo n'yuule feefene yî mvubole mvu n'yuule.

⁹ Nonη, me ε no ηgayte ê ben le, ben ejoð kpaw wene wvu fokuse fen koole nsán dvú, wvu le seke wvú ε ka, é Nyo' efiisen ben ê

wvú yew fô ben nu ke enu sekecii. ¹⁰ Wee wvù nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi caan e ntay, nulo ekiεε keetaa ten fô fi kuuke le. E wee wvù fiike kenfiw yî fiεε fi caan e, nulo efîw ten yî fi kuuke le. ¹¹ E ben nu sε ben nulo ekiεε keetaa fô kpaw wvu fokuse fεn e, é ke enya yεε ê ben kpaw wvù kpaw? ¹² E ben nu sε ben nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi wee mvu le ntay, é ke enya yεε ê ben finen?

¹³ Kε è nulo é waa lemme elemte bocee εkolε le bofεε kε. E wvù lemte nonen, é wvù ebane wvumvu, koonke wvumvu, kεnεε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu ekuse. Kε ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e kε.”

¹⁴ No Jisos jeme nonen, ε Bofalasii yuw nε no buu lo wvù, njefo bó to koonke bigew baay. ¹⁵ E Jisos mum gay é bó le, “E nu ben ban bò dunçi ye le ben nu bonyii bò jee fwe dvu bonyii, geenεn ε Nyo' kee mwεεm mvuncim mvù nu é mvuntelem mvunεn e. Ben ekeè le mwεεm mvù bonyii bensee le è nu mwεεm, nu mvù Nyo' taale ε mvù bεmte lo fô wvù le.”

Nci bò bvunfon bvú Nyo' le

¹⁶ E Jisos bvuu gay le, “E to nu fwele ε bó fewci ε è nu bonçi bo Muses e bò mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saanke. Geenεn, ε kεw no Jon to toε, nu ε bó fewci wase ε è nu saaka wvù jee wvu ekumε bvunfon bvú Nyo' le. Wee tfuu ε mum ε no taanke keeley εnte jo bvunfon bvú Nyo' le bvudvu le. ¹⁷ Fí nu cekey fô εbulε bó nshε le keeka, efey fo fijise fi nwa' le ela εcici ê Nwa' bonçi le.

¹⁸ Fí ε no nu le, é wee kunj kpwese, ε jo wvumvu, tu wvù nu ε ge kebefε kε diεwe keejan kpwoon mvu. Wee é jo kpwoon wvù buy wase é wee yew, tu mwεten nu ε jo kpwεε wee.”

Laasalus bò wee kpaw

¹⁹ E Jisos ke bvuu nε gay le, “Wee kpaw mvu to nu dvú, suute ye bó ndvú yî jee, diee εkolε kew εdiuw εcii. ²⁰ E wee kefufe mvu nu ten dvú, ε diee nu Laasalus. E binjoken ε kooyε wvù ye yicii. E bó to gεε ε wvù no shee jiime diuw fwese wee kpaw wε le, ²¹ ceyte le laa wvù nu ke edioo ediekene é fiεε eshεεte ε wen bonçi diee le. No wvù to jiime fó nonen, ε bwé bvuu mεese too laci binjoken biew. ²² E è ke no nu kefew kemew e, ε wee kefufe wvudvu kpwe, ε bonceendaa bo Nyo' le to tuu wvù gεn gεε bvudvuu bvú njon e mbew Aba'am e. E wee kpaw wε ke kpwe ten ε bó dwey wvù. ²³ E wvù gεn ε è nu wonj bonkfu le no nu fó yî ngεw wvu baay e. E wvù ke nε lanj jise, yεn Aba'am e ncejole bó Laasalus mbew ye le. ²⁴ E wvù tee le, ‘Icεm Aba'am, koo shen fô me le eciinse Laasalus é wvù elese kpwan εbo kew é joo le eto leese leme diem dvú. Me nu lo yî monlum mo baay e nguy wvun e.’ ²⁵ E Aba'am tfuse fiew le, ‘Waa wεm, kume seke wo to bεε cee yî nshε le. Wo to kεnke mwεεm mvù jee mvuncim sekie, ε Laasalus yene fiew ε è nu ngεw. Keseen nu ε Laasalus nu yî njon e ε wo nu yî monlum e. ²⁶ Kε è mεy ke fifin kε. E keè ten le kenseεn ke baay nu ε bó ε seye wvu le fo è nulo é wee enε fεn edanşen eto fô wo nu kε, ε è yaa nulo ten é wee enε fô wo nu edanşen eto fεn kε.’ ²⁷ E wee kpaw wε bvuu lekε le, ‘Kee wo icεm, ciinse ke Laasalus fô yew e fosese. ²⁸ Me nkenke boom bo bwεεm e botin, é wvù egeεn etefe bó le bó eyenè fo bó ke eto ten fô bvudvuu bvú ngεw e bvun e kε.’ ²⁹ E Aba'am tfuse fiew le, ‘Boom bo bwoo le bodvu kεnke bonwa' bò Muses bó bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε, bó eyuuke mwεεm mvù bó gayte.’ ³⁰ E wee kpaw wε tun gay le, ‘Aay icεm Aba'am, é è be buy

wee mvu yí kpwe le ε γεν ε fewε ε̂ bó, é bó se yuw ekumén mvuntelem mvubhole.’³¹ Ε Aba'am tfuse é wvú le, ‘É bó tun keeyuw fiεε fi Muses bó bonyii bo ntum Nyo' le gayte, bó saa ke eyuw naa lo ten fi è gayte wee wvú buy yí kpwe le kε.’ ”

17

Nyεeyi Jisos ekumε kebefe bó mbee noo lemme

¹ Ε Jisos gay é boom bew bo ηgoo le le, “Κε mwεεm mvù teeyi bonyii ε bó gee bibefe nu ke eyuu enu se mvú nu lo kε. Geenen, ηgew nu dvú fô wee wvù teeyi bonyii le bó egeè bibefe le. ² Fí nu ke ejee fô wvuwee wee le le bó esheηke kebwee ke diene le é kendon kew e, edomse wvú é joo yi baay e, efey fo wvù egeè ε boom ban gee bibefe. ³ Ben edioo nu no yεnè.

Ε waa bwoo ge fiεε fi befe, é wo jeme é wvú. Wvú é kumen, é wo leεshe nya é wvú. ⁴ Ε wvú cim ge mwεεm mvù befe fô wo le bokaη bosooshwi yí diuu le, ké ge kase kε to ku can le wen nu ε jay, tu wo kηjke ke keefoose wvú.”

⁵ Ε boom bo Tata le bo ntum e ke ne gay é wvú le, “Gee é mbee wese etemyi ntay.” ⁶ Ε Tata tfuse le, “Ε me ensee é ben keεey le, é ben be kηjke mbee ε wvú nu ke naa diewe shem nsusu le, tu è nulo é ben egay é kete ke baay kin le kí emvuw ye fen egen eleem é joo yi baay e, é kí emum eyuw lo ben e.

⁷ Ben ejo le wee ηgoo yene le kηjke waa we lemme, wvú ε she lemte wεne, kεneε wvú be taale ε è nu fô njée le, é wvú ke dioo ε kfule, é wvú emum egay le waa we lemme wvudvu egen lo ejo mwεεm mvudien mwew eshii ediee le? ⁸ Κε è nulo é fi enu nonen kε. Fiεε fi wvú nulo egay nu ke le wvú egen ekumén ndvú, eseyse mwεεm

mvudien mvuwene eto dvú, emum eceyte, é wen dioo ε dieken, ε wuken, é wvú ebaance mwεεm se γεν edieken. ⁹ Waa lemme wvudvu é ge mwεεm mvun mvunciim, é wvú ke eshe enyaa keyoone é wvú? ¹⁰ Ε nu kε leηleη no finen nu. Ben ke dioo ε ge lemme di bó nya é ben dí ε ka, é ben egay kε le, ‘Bese nu kε lo fisese boom bo lemme le, ε bese ge kε ε è nu lemme disese.’ ”

Ε Jisos fe bonyii bo ntun wvu baay e yuufe

¹¹ No Jisos to gene Jelusalem, no fele é kedwee ke won wvù Samalia bó wvù Galilee le. ¹² Ε wvú ke γεν dioo eleyte ntew mvu le, ε bolemse bomew yuufe bó to cemte bó ntun wvu baay yεn wvú le nce-jole, ¹³ mum tee bó diew yi temyi le, “Jisos cee bonyii, came ke shen fô beše le.”

¹⁴ No Jisos yεn bó le, gay le, “Ben egen edunεε bikuu binen é bocee ncese.” No bó ne ε no gene mum bonen no yuule beε é je. ¹⁵ Ε wee mvu ente jo bó yεn le wen nu ε bonen wase, mum kase no tuu jim fô Jisos e bensee Nyo' foweewe. ¹⁶ No wvú to, mum gbwe é Jisos ejise beεle wvú. Ε wee wvudvu to nu wee wvu Samalia. ¹⁷ Ε Jisos gay le, “Bonyii bee yuufe bó me mbe nfe bó ε no yuule, bo bvuuke ε feε? ¹⁸ Fí nu le wee baa nu dvú wvù eyen le wen ekase etu jim enya keyoone é Nyo' efey kε tolo wvun e?” ¹⁹ Ε Jisos mum gay é wvú le, “Ja we egenè fiuw. Fitele fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε bonen.”

Bvunfon bvu Nyo' le bvu keseen bó bvù too

(Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰ Ε Bofalasii ke ne bife é Jisos le laa bvunfon bvu Nyo' le nu ke ekew seke la le. Ε wvú tfuse le, “Κε nciise yaa nu dvú wvù nu ke edunεε seke Nyo' nu ke ekew esaake bvunfon

bwew ke. ²¹ Ke wee yaa nu dvú wvú nu ke eduu le, 'Ben etaa eyen, Nyo' wvun e wvú saake fen', kenee le, 'Wvuwe e wvú saake fofe' ke. Ben eyeke eyuw, bvunfon bvú Nyo' le nu ê mvuntelem mvu bonyii le." *

²² E wvú mum kase jeme wase e è nu ê boom bew bo ngoo le le, "Kefew too lo kè ben nu ke egomte keeyen wee wvú diee nu Waawee le ke naa diuu dimwaan, saa eyen ke. ²³ E nu ke enu kefew kekie le é bonyii bomew eduu le, 'Ben etaa yen, wvuwe fofe', kenee le, 'Ben etaa yen, wvuwwun fen.' Bó dioo jemyi nonen fo ben egenè keetaa ke. ²⁴ Ben kee no jan ké lawte we nen mwaww, e ebuw e woj yo ena ecii yuu nen mwanj, e bonyii bocii yen. E nu ke lenlen no bonyii bocii nu ke eyen wee wvú diee nu Waawee le diuu di wvú kaase too. ²⁵ Geenen, no wvú ke egen, se kase eto, nu e wvú kenke keeyaw yen bongew nteen é engoke ke keeseen kin ema lo wvú. ²⁶ Ke lenlen no fi to nu kefew ke Noa' le nu ke no fi nu ke enu kefew ke Wee wvú diee nu Waawee le. ²⁷ Bonyii to nu diekene, wukene, e bokene bô bolemse taashi bvujen, e bonyii nyaa boom e bolemse taashi bvujen bô bó, gen buy diuu di Noa' to leyee ê nguw e e joo ke buy to lese bó bocii. ²⁸ Fí nu ke enu ten lenlen no fi to nu kefew ke Lot e. Bonyii to diekene, wukene, kamene way, lemte nee, bvuu bomte yéw. ²⁹ E Lot ke dioo buy Sodom, e Nyo' mum shike nguy we e wvú no shiile bænci ke diewe mvunjan e, shii mum lese bonyii bo Sodom bocii. ³⁰ E nu ke no fi nu ke enu diuu di wee wvú diee nu Waawee nu ke esese ebuynen e.

³¹ E nu ke edioo enu ebvubwe, fo wee wvú nu ê yew we e mwem

mwew nu yew, ebvuu eshii eley yew le wen ejo se no lewte ke. Lenlen ten, fo wee wvú nu wene ebvuu ekfuuyi le wen egen ejo fi ee ke. ³² Ben ekume fi ee fi to kooye bô kpwee Lot. ³³ Wee wvú gomte keebawci nshii we fo wvú elase nu ke elase ke lo. E wee wvú lase nshii we nu e wvú bawce lo nshii wvudvu. ³⁴ E me engay é ben le, è nu ke enu entan jodvu, bonyii nu ke ejiime fontaw bofee, é bó ejo mwaan é wvumvu eshee. ³⁵ Bokene bofee nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan é wvumvu eshee. ³⁶ [Bolemse bofee nu ke enu wene, é bó ejo mwaan é wvumvu eshee.]" † ³⁷ E boom bew bo ngoo le mum bife é wvú le, "Tata, fi ee fidvu nu ke ekooy e è nu fee?" E wvú tfuse e è nu ê ngan e le, "Fô kenkpwe ke fi ee le nu, nu ke fó fô bonjulanj nu etaashi."

18

Ngan ekume kpwee nkfu bô wee wvú saake bonsaw

¹ E Jisos mum ma ngan mvu keeyeyi boom bew bo ngoo le le bó kenke keebunlee sekecii yaa doose ke. ² E wvú gay le, "Wee wvú saake bonsaw mvu to nu ê kelaante kemew e, e wvú yaa fane Nyo', yaa yene ten jise di wee le ke. ³ E kpwee nkfu mvu nu ten é kelaante kedvu le. E wvú ké no gene sekecii kule can é wee wvú saake bonsaw we le wvú efi ke wen esumten nsaw wen bô wee wen bvuban. ⁴ E wee wvudvu yaa leese gvune entuntunj ke, e kpwee nkfu we mey ke no cine fó. E fi ke ghaw, e wee wvudvu gay le, 'No me nu se me nfane Nyo', se me ncm n'yene jise di wee le, ⁵ geenen no kpwee nkfu wvun too ke jewsee me nen, me nu en'yen le me nu e nsumten nsaw we no wvú gomte, efuw ke nonen, é wvú ke

* 17:21 Kenee le, "bvunfon bvú Nyo' le nu ê ben ente." 17:22 21:7-24 17:23 Mat 24:23-25; Mak 13:21-23 17:25 9:21-22 17:28 Kenj 19:24-25 17:31 Mat 24:17-18; Mak 13:15-16

† 17:32 Kenj 19:26 17:33 9:24; Mat 16:25; Mak 8:35 † 17:36 Ke bonwa' bo boyvuum bomew kenke kencim kin ke. 17:37 Job 39:30 18:1 11:2; Lum 12:12; Fili 4:6; Kolo 4:2; 1Tes 5:17 18:5 11:7-8

emey ke etoo jwese me nen, é wee ke ene ekpwe lo é wvú ébo.’”⁶ No Tata ma nonen, mum gay le, “Ben eyuw fié fi wee kenje ge ecici wvú saake bonsaw wvun to jemýe. ⁷No wvú to ficé kpwé nkfu we nen, tu ke Nyo' nulo efi ten bew bonyii bò wvú nu é caw bò beele fò wvú le entan bò emvunsheen e? É nulo é wvú ebvuu eguute lo ye? ⁸É me ensee é ben le Nyo' nu ke esumten nsaw wvubo naa cekey. Geenén wee wvú diee nu Waawee nu ke edioo kaase too eyen é bonyii nu dvú bò nu é lese fitele yí Nyo' le fokuse fen nonen e?”

Ngan ekume wee Falasii bò wee wvú fii shile

⁹É Jisos bvuu ne ma wvumvu ngan é è nu é bonyii bò to yene bikuu bibole le bowen nu bonyii bo teyey, mum nyensee lo bomew bonyii. ¹⁰É wvú gay le, “Bonyii bomew bofée to nu é ben gen yew ncese le keebunle. Wvumvu to nu wee Falasii, é wvumvu nu wee wvú fii shile. ¹¹É bò gen ley, é wee Falasii we gen leem fiew wvú emben bunle le, ‘Nyo’, me nyaa key-oone é wo njefo ke me nu diéwe bonyii bomew e ke. Ke me n’yeele ejise yí mwéem e ke. Ke me nfi-ike kenfiw ke. Ke me njaanke bokene bo bonyii le ke, é ke me nu naa ke diéwe wee wvú fii shile we le ke. ¹²Me nké no mbamte mwéem mvudien ediuw éfaa yí ke-maa le. Me nké no nyaa keba kemwaan é wo ente jo biba yuufe bi mwéem mvunciim mvú me nkeneke le.’ ¹³Geenén, é wee wvú to fii shile we leem fiew ncejole, fanje yaa cim taa we ke, so’ ekole, lanj wem mum bunle le, ‘O Nyo’, me nu fiem wee wvú befe, camé ke shen fò me le.’” ¹⁴No Jisos fé nen, mum gay le, “É me ensee é ben le wee wvú to fii shile we to buy no booke é wvú yew nu teyey é Nyo’ ejise efey wee

Falasii we. É nu ke lenlen no wee tfuu wvú bensee ekole kew nu é bó nu ke eshike lo wvú, é wee tfuu wvú shiwse ekole kew, nu é bó nu ke ebense lo wvú.”

Jisos koonke boom bo caan caan (Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵É bonyii ke ne no too bò boom bo caan caan fò Jisos e le wvú ekum bó le. É boom bew bo ngoo le yen nonen, no saake lo bó. ¹⁶Geenén, é Jisos tee boom bodvu le bó etòd, mum jeme é boom bew bo ngoo le le, “Ben eciné é boom bo caan caan etoo fò me le. Fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvú Nyo’ le nu é è nu fò bonyii diéwe boban e. ¹⁷É me ensee é ben kecéy le, é wee baa efiisen bvunfon bvú Nyo’ le ke diéwe wan wvu caan e, wvú saa ke eyuu eley bvunfon bvudvu le ke.”

Jisos bò wee kpaw

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸É wee wvu baay mvu bife é Jisos le, “Wee n’yeyi, wo wvú wee wvú jee, fié fi me nkeneke keenge nse nkeneke nshii wvú méy lo nu la?” ¹⁹É Jisos bife é wvú le, “Wo tenje me le wee wvú jee nje la? Ke wee nu dvú wvú jee ke. É nu ke Nyo’ maanj wvú jee. ²⁰Geenén, keetu jim yí fié fi wo be bife le, wo kee ke bonci bò duu le,

‘Fo wo ejan kpwéé wee,

fo wo eyu wee,

fo wo econ bvucón,

fo wo eben jim nsaw mbiay’,

bò wvú le,

‘É wvumté ico bò bwoo’ le?’”

²¹É wvú tfuse le, “Bonci ban bocii nu é me nto nkew wase no ngéele naa é me mbéé cuwee.”

²²É Jisos yuw nonen, gay é wvú le, “Tu fié nu é shéé fimwaan fi wo béé ege. Géne egese mwéem mvuw mvunciim, egaw bigew bidvu é bonyii bò fuute, é wo ke emum ekenke bvukuké é è nu wonj Nyo’ le. É wo dioo é ge nonen, emum eto

ebii me le.”²³ E wvú yuw nonen, e ye keeshε lo wvú, njefo wvú to keηke kpaw baay.²⁴ E Jisos taa wvú nen, gay le, “Fí temyi baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le.”²⁵ E fí temyi naa baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le fele no fí temyi fô nyambala le * keeley ê jise di tase le.”²⁶ E bonyii bò to nu fó yuw nonen, mum bife le, “E è fen nu nonen, é ke eyuu eboy yεε?”²⁷ E Jisos tfuse le, “Ke fiεε fí ghaake bonyii keege nulo eghaw Nyo' keege ke.”

²⁸ E Bita gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu e cine wase mwεεm mvuse le, e no bii wo le.”²⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “E me ensee ê ben keceey le ke wee yaa nu dvú wvú nu e cine la diew e, kenεε kpwee bô boom e, kenεε boom bo bwee le, kenεε ice bô bwee le nje bvunfon bvú Nyo' le,³⁰ wvú nu ke enu se wvú e keηke bonyii bô mwεεm nteen yí nshii wvun e mvù fele mvù wvú cine le ke. E è nu ke edioo enu kefew ke nshii wvú too le, é wvú ekeηke nshii wvú mey lo.”

*E Jisos bvuu jeme ekumε kpwe ye
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ E Jisos ke ne jo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε e bô bó base ye. E wvú gay ê bó le, “Ben eyeke eyuw, beene bene wase Jelusalεm, e beene nu eben ebuy jó é fiεε ficii fí bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε ekumε wee wvú diee nu Waawee eto ekocεn.³² Fí e mum e no nu le bó nu ke enya wvú can bitum e, é bó ebuu wvú, nan'yi wvú, cuyte ncεη yí ye le.³³ Bó nu ke etam wvú bô bongbwan, eyu wvú, é ke edioo enu ediuw εta, é wvú ebuy yí kpwe le.”

³⁴ E Jisos jeme nonen, e fí ffumse bó, e bó fanε yaa cim kiεε laa wvú

jeme le la le, njefo fiεε fimew to nu e ge le fo bó ekiεε ke.

E Jisos yene ejise kenfefe

³⁵ E Jisos ke dioo fenεene kelaante kè Jeliku, e kenfefe kemew e shii diuw je le leke mwεεm.³⁶ E wvú yuw no kebombom ke bonyii le kfune fele, mum bife le laa è se nu la le.

³⁷ E bó tfuse ê wvú le è nu Jisos wvu Nasalet e wvú fele.³⁸ E wvú mum kew no wamte le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, came ke shen fô me le.”

³⁹ E bonyii bò to saa fwe wam le wvú eban lo. Geenε e wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.”

⁴⁰ E Jisos yuw, leem gay le bó eto bô wvú. E bó to bô wvú, e Jisos bife ê wvú le,⁴¹ “Wo gomte le me enge la fô wo le?” E wvú tfuse le, “Tata, gee é me en'yene mwεεm e.”

⁴² E Jisos mum gay ê wvú le, “E yenè le mwεεm e. Fitele fiuw fi wo lese yí yem e nu e ge wase ejise eyo e yene.”

⁴³ Kan mwaan nonen, e wvú mum kase kew no yene mwεεm e. E wvú mum ne no bii Jisos e tumte monkum mo Nyo' le. E bonyii bocii bò to nu fó yen, nya mbense ê Nyo'.

19

Jisos bô Sakio

¹ E Jisos gen ley ê kelaante kè Jeliku le, no fele.² E wee mvu to nu jó e diee nu le Sakio, e è nu cee ekole bonyii bò to fii shile, nu ten cee kpaw.³ E wvú no gomte keeyen Jisos e no wvú to fele. Geenε, e fí ghaw njefo wvú to kfufene lo, e kebombom ke bonyii le ban'yi wvú.⁴ E wvú mum lewte gen fwe, gen ben yí kete kemew e le Jisos ke edioo efele é wen eyen wvú le.⁵ E Jisos ke gen buy fó, lan jise yen wvú le fowe, tee

* **18:25** Nyambala yin nu é diew bala le le, “kamel.” **18:27** Saka 8:6; Luk 1:37 **18:29** 14:26; Mat 10:37 **18:31** 9:21-22 **18:34** 9:45 **18:38** Mat 20:30-31 **18:42** Mat 9:22 **19:7** Mat 9:10

le, “Sakio, shiile cekey eto, njefo me ηκηηke keence ê wo yew eben.”

⁶ Ε wvú mum son shii yí kete kie le, fiisen Jisos bô nlanlan. ⁷ Ε bonyii bocii bô to yeneε no Jisos to gene bô wvú mum kew no wvukene gayte le, “Wee wvun gene wase keegen ce bô wee wvú befe.”

⁸ Ε bó gen dioo nu, ε Sakio ke ne leem we gay ê Jisos le, “Tata, taa eyen, me nu engaw mwεεm mwem entelēh enya ê bonyii bô fuute. Ε è nu le me ηke nu ε nfiw wase wee, é me enkase entfuse bokaη bonεw ê mweten.”

⁹ Ε Jisos yuw nonen, gay le, “Eben nu ε bonyii bo yew fen ε boy wase, no cee la wvun nu ten waa Abla'am. ¹⁰ Wee wvú diee nu Waawee to to keegom bonyii bô nu ε laken wase, eboyse bó.”

Ngan ekumε bigew
(Mat 25:14-30)

¹¹ No bonyii to yeke no Jisos jemiyi mwεεm mvun, ε wvú ke ne ma ngan mvu ê bó, njefo è to shεete wase caan é wvú eley Jelusalem, ε bonyii kpwaake le sekemew le è shεke wase caan é Nyo' ekεw esaake bvunfon bwew. ¹² Ε wvú gay le, “Ε to nu kefew kemew e, ε waa nfon mvu ne wonη wvubole no gene wonη wvumew e ncejole le bó egen eghaa wvú nfon e, é wvú se kase eto esaake bvunfon bwew. ¹³ Ε wvú ke dioo nen'yi, tee boom bew bo lemme le yuufe, gaw bigew ê bó ekεle ekεle, gay le, ‘Ben eko eshεε egeè way dvú fô me ntoo.’ ¹⁴ Ε wvú mum ne, ε bonyii bo wonη we le to bane wvú baay. Ε bó mum shεε tum bonyii ê wvú ejim le bó egen egay le ke bowen koonke wee wvudvu le wvú enu nfon bowen ke.

¹⁵ Ε bó ke gen ke ghaa wvú. Ε wvú ke tu jim, tee boom bew bo lemme le ba bô wvú to gawεε bigew ê bó le wen eyen laa bó se nu ε shεε ε ge

way ε die sεw ε. ¹⁶ Ε wvu fwe to gay le, ‘Cee ekole, ekεle kuw ke bigew e kè wo to nyaε é me nu ε me ε nshεε ε ndie sεw jó bikele yuufe.’ ¹⁷ Ε wvú yuw njon, bæele wvú gay le, ‘Wo nu waa lemme wvú jee. No wo se nu ε shεε ε kieε keetaa fô fiεε fi caan e ntay, me nu enjεεε wo é wo esaaké bontεw yuufe.’ ¹⁸ Ε wvumvu ten to gay le, ‘Cee ekole, ekεle kuw ke bigew e kè wo to nyaε é me nu ε me ε nshεε ε ndie sεw jó bikele bitin.’ ¹⁹ Ε wvú gay ê wvú le, ‘Me nu enjεεεε wo é wo esaaké bontεw botin.’ ²⁰ Ε wvumvu waa lemme to gay fiew le, ‘Cee ekole, ekεle kuw ke bigew e kin fen ε me ε nshεε ε ηkule ê njaw ndvu le ε ηjεε. ²¹ Me nse ηjεke njefo wo temyi ejim, ε me nfane wo. Wo ké nu se wo nu ε gεε ηkuuη, mum to no joo lo. Ε ké dioo nu se wo nu ε jewe fiεε, mum to no gbweci lo.’ ²² Ε cee ekole we gay ê wvú le, ‘Wo nu wan wvú befe. Njeme wvú buy diuw wo le nu wvú me nu enjo ensaw wo dvú. Wo se kee le me ntemyi ejim, é me ndioo nu se me ε ηjεεε fiεε ηkuuη, mum nto no joo lo, ηké ndioo nu se me nu ε njewe fiεε mum nto no ηgbweci lo. ²³ Wo se kee nonen, ε se ε ge la fo wo ejo bigew biem egen egεε ntfu, wvu le seke me ε ηkase enfi bô sεw?’ ²⁴ Ε wvú mum gay ê bonyii bô to leeme mbew ye le le, ‘Ben efi ekεle ke bigew e kedvu ê wvú, enya ê wvú keηke bikele bi bigew e yuufe.’ ²⁵ Ε bó kacε lo, gay le, ‘Cee ekole, wvú keηke wase bikele bi bigew e yuufe.’ ²⁶ Ε wvú gay le, ‘Ε me ensee ê ben le wee wvú keηke fiεε nu ε bó nu ke ebise. Geenεn ε wee wvú baa keηke, nu ε naa fi caan fi wvú keηke nu ε bó nu ke efi lo é wvú. ²⁷ Yí keseen e, bonyii ba bô se bane me, tune le fo me enu nfon wvubo ke, ben egen eto bó bó eyuwye é me ejise.’ ”

É bó fiiisen Jisos Jelusalem ke di ewe Nfon e

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Ejim jodvu no Jisos to jemyee mwεem mvun, mum ne no saa fwe bene gene Jelusalem. 29 E wvú ke dioo fejene ntew wvú Betfaj bó wvú Betani bó nu mbew Kum Bite bi Olif e, mum baa boom bew bo ηgoo le bomew bofee tum, 30 gay le, “Ben egen ntew wvu fwe we le. Ben nu ke edioo eleyte jó, eyen waa kembεεbey e ε bó e suu ε wee ke baa ben wase yí dvú le ke, é ben efay eto dvú fen. 31 E ben gen ε no fayte, wee ε no biite le laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole kenke shiee wvudvu.”

32 E boom bo ηgoo le ba gen yen fíεe ficii le ke lenlen no wvú to jemyee. 33 E bó ke dioo fayte waa kembεεbey wvudvu, ε bonyii bó to kenke bife le, “Ben fayte waa kembεεbey we nje la?”

34 E bó tfuse le, “Cee Ekole kenke shee wvudvu.” 35 E bó mum jo to dvú fô Jisos e, yey bikum bibole yí kembεεbey kedvu le, mum bense Jisos yí dvú le. 36 E wvú no gene, ε bonyii yeyte bikum bibole é je, ε wvú fele yí dvú le.

37 E wvú ke gen le wen efenene fô je booke yí Kum Bite bi Olif e, ε kebombom ke bonyii bew bo ηgoo le seεε no wvuuyi bensee Nyo' foweεwe nje binghaw bi mwεem e bicii bi bó to yeneε. 38 E bó no wvuuyi gayte le, “Nyo' nu ε lan kembonen yí Nfon wvú too é diee di Tata le. Nyεkeey nu fowe, ε bvukuke nu bu Nyo' wvu fowe le.”

39 E Bofalasio bomew bó to nu é kebombom ente mum ne gay é Jisos le, “Wee n'yeyi, kanε bonyii buw bo ηgoo le ban le bó eban lo.”

40 E Jisos tfuse le, “E me ensee é ben le, é bó ecim eban lo, naa é eta eyan ewvuuyi.”

41 E Jisos ke dioo buy mbew Jelusalem e, taa jo nen, kese bó kpwe, 42 no taanke le, “O Jelusalem, é ben ban be kee ke naa fíεε fi nulo eto bó nyεkeey fô ben e yí diuu di εben e. Geenεn keseen se ben kee lo ηkuun. 43 Nonen, ben ekeε le kefew too lo kε bonyii bonen bo bvuban e nu ke eto ebom ketaan egem ben dvú ekeεkeε, eban ben ente. 44 Bó nu ke eley efíwεε lo ben naa noo boom bonen, ebvuw yéw yene, é te saa eshεε yí dimew e ke. E fi nu ke ekooy nonen njefo ben to baa kiεε kefew kε Nyo' to toε é ben e ke.”

É Jisos kun bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 E Jisos ke gen fô yew ncese le, no kuunke bonyii bó to geese mwεem fô 46 gayte é bó le, “Fi nu ε bo ε san ε Nyo' gayte le, ‘Yew yem nu ke enu yew bunle.’ Geenεn ben ε banke ε tu ‘Tfum bocooj.’”

47 E Jisos no shee yeyi bonyii fô yew ncese le ediuw ecii. E bocee ncese bo baay baay bó bonyii bó to duñci bonci bo Nyo' le noo bonyii bo baay baay bo jó no weentene keeyu wvú. 48 Geenεn fanε yaa kenke je ke, njefo bonyii bocii to shee ke lo mbew Jisos e yaa gomte keesoy lo fíεε fimwaan fô mwεem mvú wvú to yeyi le ke.

20

É bonyii bo won e bife fô Jisos jo mvuugay

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 E é ke no nu diuu dimew ε Jisos no yeyi bonyii, bvuu fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' é bó fô yew

ncese le. E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le noo bonyii bô saake wonj to, ² bife ê wvú le, “Kε see ê bese wee wvú nya mvunḡay le wo egee mwεεm mvun? E nya yεε mvunḡay mvudvu ê wo?”

³ E Jisos tfuse le, “Me ten nu embife fiεε ê ben. Ben esee ê me keseen. ⁴ Mvunḡay mvù Jon to leese bonyii dvú ê joo to nya Nyo' nuu wee wvu wum ε?”

⁵ E bó mum koo ntfum εbonebon le, “E beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa ε è ge la fo beene ebee Jon e le? ⁶ E beene tfuse le è to nya wee wvu wum, é bonyii etumyε beene bô eta, njefo bó nu ε bee cεεy cεεy le Jon to nu wee ntum Nyo'.” ⁷ Nonen, ε bó mum tfuse le, “Kε bese kee wee wvú to nyaε ke.”

⁸ E Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvú nya mvunḡay ê me le me enḡee mwεεm mvun ke.”

Ngan ekumε bonyii bô bó to lesee wεne

(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ E Jisos mum nε kew no maa ḡgan ê bonyii le, “Wee mvu to nu ε lem wεε mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvú. Ke tεse wεε wvudvu ê bonyii, mum nε ḡen ketum kemew e, ḡen ce jó baay. ¹⁰ E kefew kè bó ké no kooyte ke to kocen, ε wvú tum waa we lemme le wvú eḡen efi mvuwene mvuntam. E wvú ḡen, ε bonyii bô wvú to tεsee wεε ê bó, kaa sunj lo wvú kunj ε wvú tu jim cancan. ¹¹ E wee wvudvu bvuu tum wvumvu waa lemme, ε bó bvuu sunj wvuwe, shoose wvú, kunj ε wvú tu jim cancan. ¹² E wvú bvuu tum wvumvu le botete, ε bó lemse wvú, tfume ekfunj. ¹³ E wee wvudvu kpawwce le, ‘Me nu enḡee nεε? Me nu ntum wase keseen ε è nu waa wεm wvù nu fitele fiem. Sekemew é bó eḡen ewvum wvú.’ ¹⁴ E wan wε ḡen ley wεne, ε bonyii

ba bô bó to tεsee wεε ê bó yen wvú le, tfumtfum εbonebon le, ‘Wvu nu ndiela wee wεε wvun. Beene eyu wvú emum eyow wεε wvun.’ ¹⁵ E bó mum koo wvú, bvuse wεne, yu.”

No Jisos fε nonen, mum bife le, “Ben kpwaake le wee wεε wvudvu nu ke eto ege nεε bô bonyii ba? ¹⁶ E me ensee ê ben le wvú nu ke eto elese lo bonyii bodvu, etese wεε wvudvu ε è nu wase ê bonyii bomew.” No bonyii yuw nonen, kace lo le, “Nyo' elεwsè.”

¹⁷ E Jisos taa bó nen, bife le, “Tu fiεε fin fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le jemyi le la, fi nu le,

‘Tε didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε kase nε tu tε di buu di yew e?’

¹⁸ E tε didvu din nu, é wee gbwe yí dvú le ecaafie lo, é dí gbwe yí wee le, é mwεten efoonce lo.”

Mbife ekumε shile

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

¹⁹ No Jisos ma ḡgan wvudvu nonen, ε bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le bô bocee ncese bo baay baay mum no gomte le bó ekoo wvú ke fó. Bó to gomte keekoo wvú njefo bó to nu ε kíεε le wvú ma ḡgan wvudvu ε è nu ê bó, geenen fan bonyii. ²⁰ E bó mum no bii bikaa biew e, kew bonyii, tum ε bó ḡen no keele wvú buwse le bó nu bonyii bô jee. E bó to gee nonen keeyuw fiεε diuw we le emum ekoo wvú enya can wee wvu Lum wvú saake keba kekíε le. ²¹ E bonyii bodvu mum nε bife ê wvú le, “Wee n'yεεyi, bese kee le mwεεm mvù wo jemyi noo mvù wo yεεyi nu mvu lej, ε ke wo taale jise di wee le ke. Wo ké no yεεyi keceεy ε è nu fiεε fi Nyo' gomte le bonyii egeè. ²² Bese ε mum ε no biite le laa nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum ε?”

23 E Jisos kieε fieε fi bó wεentene bó fí gay le, 24 “Ben ke eto bó danali mwaan é me en'yεn.” E bó to dvú ε wvú bife le, “Ekole kin kè nu yí dvú le nu ke yeε le, ε diee din nu di yeε le?” E bó tfuse le, “E nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew.” 25 E Jisos mum gay le, “Ben emum enyaa le é Kaysa fieε fi è nu fi Kaysa le, enyaa é Nyo' fi è nu fi Nyo' le.”

26 E bonyii ba yuw e fi ffumse bó, ε bó mey diuw tfu fanε yaa kenke fieε fi bó ekoo wvú yí dvú le é bonyii ejise ente jo mwεem mvù wvú to jemyi le ke.

Mbife ekume mbuy wvu yí kpwe le

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 E bonyii bomew ηgoo Bosadusii le ke ne to keebife fieε é Jisos. Bosadusii ban to nu bonyii bó to duu le ke bonyii nu ke ekase ebuy yí kpwe le ke. 28 E bó to bife é wvú le, “Wee n'yεεyi, Muses to nu ε san é nci wesebeene le le, ‘E wee kenke kpwoon e ke ε kpwe se bó wvú nu ε boo wan, tu waa bwee kenke keegeε kpwoon wvudvu é bó wvú eboo boom é diee di ηkfu waa bwee le.’

29 Keseen, boom bo wee mvu le to nu bosooshwi, ε wvu ηgaywee ke kenke kpwoon, ke kpwe se bó wvú ε kenke wan. 30 E ejime kew geeε kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. 31 E ejime ke wvuε le bvuu geeε ten kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. E fi ke kooy ke nonen bó boom bo bosooshwi bodvu bocii, ε mvu bó le fanε yaa boo wan bó kpwoon wvudvu ke. 32 Ejim jodvu ε kpwoon wvudvu kpwe ten. 33 No bonyii bo bosooshwi bodvu to nu ε jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii kaase buyte yí kpwe le, é wvú enu kpweε yeε?”

34 E Jisos tfuse le, “Yí won wvu keseen e nu ε bolemε bó bokeneε taashi bvujen. 35 Geenen, ε bonyii bó nu ε kocen keeke ekenke bvudvuu yí won wvú too le seke bó ε kase ε buy yí kpwe le yaa nu ke etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa beε ke enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. 36 Ke bó beε ke ebvuu ekpweken ke, njefo bó nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le. Bó nu ke enu wase boom bo Nyo' le, njefo bó nu ε kase wase ε buy yí kpwe le. 37 Kεεεy kedvu nu le Muses kebeε to nu ε yuuse le bonyii nu ke ekase ebuy yí kpwe le no wvú to sanεε ekume kete kè wvú to yeεε ε kí beenci. Wvú teηe Tata é bvudvuu bvu ηwa' le bvudvu le wvú nu Nyo' Abla'am, nu Nyo' Aysik bvuu nu Nyo' Yakow. 38 E wvú teηe nonen, tu bonkfu ban nu bonyii ε bó nu dvú, ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bó nu dvú, njefo fô Nyo' le nu ε bonyii bocii nu boyuum.”

39 No Jisos jeme nonen ε bonyii bó to dunçi bonçi bo Nyo' le bense wvú gay le, “Wee n'yεεyi, wo nu ε looce ε tfuse leη.” 40 Ke nonen, ε wee fanε yaa ebvuu emom lo ebife fieε é wvú ke.

Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu waa yeε

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 E Jisos mum ne bife fiew é bó le, “Bonyii ghan neε ε se no gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu waa Nfon Dawe? 42 Ke ben kee le Dawe kebeε to nu ε san ε Nwa' Mbense le le, ‘Tata Nyo' to nu ε gay é Tata wem le wvú eshii é ebo kew ke eεεy e, 43 egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e é wvú etome bikaa biew yí bó le diewe kedvuushεε ke bikaa biew e.’

44 Ɛ Dawe tenje wvú le Tata wen, é wvú ebvu eghan nee se no nu waa we?”

Ɛ Jisos gay le bonyii eyenè ekumε bonyii bò dunçi bonçi

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

45 Ɛ Jisos mum ne no jemyi wase ε è nu è boom bew bo ngoo le ε bonyii bocii yuuke. Wvú to nu ε gay è bó le, 46 “Ben eyenè ekumε bonyii bò dunçi bonçi bo Nyo' le. Bó koonke keetfumyi bikum bì dewkene kale dvú, koonke le bó egayte bó le è way bó n'wvum. Ɛ bó bvuu koonke keeshiile yí bintaw bi fwe le yéw bunle le. Ɛ bó ké egen fô nkaw e, no koonke ke keeshii ε è nu fwe. 47 Ɛ è bvuu nu ke bó bò shiwse bokε' bo bonkfu le, leele bó fii mwεem mvubole, mum gee dibunle di dewkene keedunçi ye. Bonyii bodvu ban nu ε wvubo ngeW nu ke efo lo.”

21

Nnya kpweε nkfu wvú wee kefufe (Mak 12:41-44)

1 Ɛ Jisos ke ne lanj jise, yen no bonyii bo kpawaw e geele nnya yibo è finkuw fi nnya le fô yew ncese le. 2 Ɛ wvú yen ten kpweε nkfu mvu le ε è nu wee kefufe, ε wvú ε to ε gee mvunyinyi mvunfεem è finkuw fidvu le. 3 Ɛ wvú mum gay le, “Ɛ me ensee è ben kecey le kpweε nkfu wvun wvú nu naa wee kefufe nen, nu ε nya ε fey bonyii bocii bò be nyaa. 4 Bonyii bocii bò be nyaa, be too ε è nu bó tfúw kpawaw wvubo wvú nu ε yiŋsen wase ε no fuci kuse. Geenεn ε kpwoon wvun no wvú nu kefufe kefufe nen nu ε wvú ε nya naa fiεε ficii fi wvú bee keecee yí dvú le.”

Ɛ Jisos see le bó nu ke ebvuw yew ncese

(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

5 Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bomew ke ne no kumte etale ekumε yew ncese, bensee eta yò jee yò bó to bomεε dvú bó mwεem mvú bonyii to nyaa ε bó seyse dvú. Ɛ wvú gay è bó le, 6 “Ben yene mwεem mvun e? Diuu too lo di ke te dimwaan nu ke eshεε yí dimew e se bó ε base fokuse ke.”

BongεW bó bvuban

(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

7 Ɛ bó bife le, “Wee N'yεεyi, fifin fiεε nu ke ekooy seke la? Ɛ nciise wvú nu ke edunçe le fi nu wase keekooy nu la?”

8 Ɛ Jisos tfuse le, “Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. Ben ekeè le bonyii nu ke etoo nteen, joo diee diem teεke fojise, ε wee duu le, è nu wen wvú Mboyse, ε kefew too wase ncee. Bó dioo duu nonεn, fo ben eyekè ke. 9 Seke ben ε yuw ε bó tumte jem mondvuum e mondvuum e, ε bongεW nu wonj e, fo ben efanè ke. Mwεem mvun kenke ke keeyaw ekooy. Geenεn, ε mvú yaa mum dunçi le wonj nu eka sekedvu ke.”

10 Ɛ Jisos bvuu gay è bó le, “Ketum nu ke etumte jem bó kemew, ε nfon mvu tumte jem bó wvunvu. 11 Binghaw bi mwεem e nu ke ekooyi mondvuum e mondvuum e. Nshe nu ke eshiike bó mvungay. Jen nu ke ekoole, ε bincεm nu ke enu mondvuum e monciim. Bonciise bó bemte nu ke edunçi ye yí ebule le nyaa nfan è bonyii. 12 Ben ekeè le é mwεem mvudvu se keeke ekooyi nu ε bó nu ke ekooyε ben, enyεwle dvú. Bó nu ke egen bó ben, esaw yéw bunle le, eciinse ben yéw ncaw e. Ɛ bó nu ke ebvuu ejo ben egen dvú fwe dvu bonfon bó bonyii bó saake wonj nje diee diem, 13 é sekekiε emum enu kefew fô ben e keejeme è bó ekumε me. 14 Seke bó ε jo ben nonεn, ε ben lese lo le ke ben nu ebukke le laa ben nu

egen etaje diuw le la le, ¹⁵ njefo è nu me wvù nu ke enya njeme diuw wene le, noo bvufee è ben. Ke bonyii bonen bo bvuban e yaa nu ke eleem, ekicen ben ke. ¹⁶ Bonyii bò nu ke egese ben nu ke enu ke bo'icee bonen bò bo bwee bonen, noo boom bo bwee wene le, noo kfuu dinen bò nsáa yene. E nu ke enya ke bó ben é bó se yuwyε ben bomew. ¹⁷ Bonyii bocii nu ke ebane ben, nje diee diem. ¹⁸ Geenen, naa ke yvuw yimiaaη nu ke ela è ben efa ke. ¹⁹ Ben ekuu ke ε è nu shém, é ben ke emum ekerjke nshii.

E Jisos see le bò nu ke efiwse Jelusalem

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Seke ben ε yεn ε bonyii bo jem e ε gem wase kelaante ke Jelusalem ε tase, ε ben mum no kee le kefew nu ε kocen wase kè bó nu ke efiwse kí. ²¹ Fí ke dioo ε kooy nonen, ε bonyii bò nu Judea mum fεε ben yí dikum e, ε bò nu elaanthe jodvu buy. Fo wee wvù nu ηkpwaante ebvuu etoò keeley jó ke. ²² E diuw yoya nu yò Nyo' nu ke elan ηgew yí Jelusalem e nje gee dibole, keege é fí eto ekocen no bó nu ε san η Nwa' we le. ²³ Ngew wvu baay ε diuw yoya le nu ke enu wvu bokene bò nu bò difue, noo bò yamsee boom e. Nyo' nu ke eton'ye shém bò bonyii ban, elan ηgew wvu baay yí won wvun e. ²⁴ Bó nu ke egbwoce lo bonyii bomew, ekooyε bomew egawce é bó egen enu bonfaw bitum e. Bonyii bò yaa kee ke Nyo' nu ke eben lo yí Jelusalem e, egen ebuy no kefew kebole nu ke ekocen.

E Jisos see bonciise bò nu ke enu seke wvú kaase too

(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)

²⁵ Bonciise bò bemte nu ke eduñci ye yí diuu le bò yí kpwee le noo yí jón e. Fí yí nshε le nu

ε bitum nu ke enu yí monlum e, ηgemtene no joo yí baay nu ke ekfune yole. ²⁶ Nfan nu ke ege é bonyii egule, ciñke nen kikikiki. Bó nu ke ekpwaake mwεem mvù bemte mvù nu ke ekooy yí nshε le, njefo mwεem mvu fowe mvunciim mvù kerjke mvungay nu ke eshiike. ²⁷ Nonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shille too é kembew e kerjke mvungay noo bvukuke bvu baay. ²⁸ Seke mwεem mvun ε kew ε no kooyi, ε ben leem we, cake bikuu we, njefo kefew kè Nyo' nu eboyse ben nu wase nceencee."

²⁹ No Jisos jeme nonen, mum fewsen le, "Ben eyeyi fiεε yí kenjvum bò bite bimew bi ké ye le. ³⁰ Bí ké keeke keecomte, ε ben mum kieε le ekfuη kumene wase. ³¹ E nu ke kerjke no ben nu ke edioo ε yεn ε mwεem mvun kooyi, é ben emum ekiεε le bvunfon bvu Nyo' le nu wase nceencee.

³² E me ensee é ben keceey le ke engokε ke keseen kin nu ke eka se mwεem mvun mvunciim ε jo bvudvuu ke. ³³ Ebule bò nshε nu ke eka, geenen ke diew yem nu ke eyuu eshiw ke.

³⁴ Ben eyenè fo ben eghanè diee ε è nu bikuu binen, wukene jewte, leese bvufee ε è nu yí nshii wvu fokuse fen e, é diuu didvu ke ene esese ekoo ben ke diewe ketam e. ³⁵ Fiεε fi yí diuu didvu din e nu ke eto yí bonyii bocii bò nu yí ekole ke nshε le. ³⁶ Ben emum eleemè temyi, ebunleè Nyo' sekeci, wvu le mvumvun mwεem ke edioo ekooyi, é wvú enya ben bò je yí ben elaw efey jó se leem fwe dvu wee wvù diee nu Waawee."

³⁷ E Jisos mum no shee yeeyi bonyii yew ncese le ε diuw yoya le ecii. E ké dioo nu fokieguu, ε wvú ben gen ce yí Kum Bite bi Olif e.

38 E bonyii bocii ké buy saa bvutfuu mum gen fô yew ncese le no yuuke n'yeyi we.

22

E Judas bee keegese Jisos

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11)

1 E kefew ke Nkaw Bleeed wvù bô baa gee Fintunjeen jó, wvù bô teje le Nkaw Danefey e, ke no too wase nceencee. 2 E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duñci bonci bo Nyo' le, no gomte je yì bô eyu Jisos jó e è nu ê nnyile le, njefo bô to fane bonyii.

3 E Satan ley ê fitele fi Judas wvù bô to teje le Iskaliot e, e è nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow hofee. 4 E wvù mum gen fô bocee ncese bo baay baay e bô bikuu bi nci le bì to ceyte yew ncese. E bô bô mum seyse no wvù nu ke eghan se gese Jisos ê bô. 5 E bô yuw njon mum kaw keelaw wvù bô bigew. 6 E wvù bee, mum gen kew no gomte je yì wvù nu enya Jisos jó can yibole ê nnyile le seke bonyii yaa nu ke.

Nseyse Nkaw Danefey

(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21)

7 E diuu di Nkaw Bleeed wvù bô baa gee Fintunjeen jó di bô ké no seele waa keyaw wvu Nkaw Danefey wvun e ke to kocen, 8 E Jisos mum tum Bitá bô Jon gay le, “Ben egen eseyse mwεem mvudien nu ke edie Nkaw wvun dvú.” 9 E bô bife ê wvù le, “Wo gomte le bese egen eseyse e è nu fee?”

10 E wvù tfuse le, “Ben eyuw, seke ben leyte gene elaanthe, ben nu ke eyen wee le e wvù e tuu joo ê nshaan e, ê ben ebi wvù le yew dvù wvù nu egen eley e. 11 Ben dīoo e bi, gay ê cee yew wvudvu le Wee N'yeyi bite le laa kebuh ke bonyii bo ghane

le kè bô boom bowene bo ngoo le nu edie Nkaw Danefey dvù nu fee le? 12 Wvù nu ke emum eduñce kebuh ke baay yew yì ewe le e bó e looce wase e seyse, é ben emum eseyse mwεem mvudien dvú.” 13 Nonen, e bó ke gen yen mwεem e ke leñleñ no Jisos to jemye e bó. E bó mum seyse mwεem mvudien mvu Nkaw Danefey e dvú.

E Jisos bô boom bew die ntaashe
(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26)

14 E kefew ke to kocen, e Jisos to e bô boom bew bo ntum e shii no diekene. 15 E wvù ne gay ê bó le, “Me nse nkoonke naa baay keendie Nkaw Danefey wvun beene nse n'yen ngew wvù too le. 16 Ben ekeè le ke me mbεe nke endie Nkaw wvun ke engen ebuy no fí nu ke ekocen seke Nyo' nu ke esaake bvunfon bwew.”

17 E wvù jo fiko, nya keyoone ê Nyo' gay le, “Ben eko ewu ben bocii ekenen. 18 Me nseje lo ê ben le e kew keseen e gen lo, nu e ke me mbεe nke embvuu en'wu mbvuum mo twen kete kè lane le man ke, egen ebuy seke bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto.”

19 E wvù jo bleeed, nya keyoone ê Nyo', guushe nya ê bó gay le, “Fin nu ye yem e me e nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me.” 20 Ke leñ nonen no bó mεese mwεem mvudien, e wvù jo fiko jeme le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfem mò Nyo' gbwo bô elemε kem kí e buy nje ben. 21 Geenen, ben eyeke eyuw wee wvù nu ege se me diekene fen bee wvù. 22 Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no Nyo' to seyse. Geenen, ngew wvu baay nu fô wee wvù gese wvù le.” 23 E bó mum kew no biite ê bikuu bībole le laa wee wvù nulo ege nonen ê bó enteleñ nu yee le.

Ɛ Jisos yeyi no bonyii bew kenke keejò bikuu bibole

²⁴ Ɛ bó ke ne kew mbew ebonebon le laa bó se nu nen Ɛ wee wvu baay ê bó entelej nu yee le? ²⁵ Ɛ Jisos gay ê bó le, “Bonfon bo fokuse fen kenke mvunɔgay ê we jo bonyii bobole, Ɛ bonyii bò saake won gayte le bó etenè bowen le bibaw bi bonyii le. ²⁶ Geenen, ke è nulo é fí enu nonen bô ben ke. Wee wvu baay ê ben entelej ejò le wen nu wan wvu caan, Ɛ wee wvù nu ekole nu diewe wee wvù lemte fô ben bocii le. ²⁷ Wee wvu baay nu wvù la, wee wvù yeeme diekene lo, nuu wee wvù deele le? Ke è nu wee wvù yeeme diekene lo le? Geenen Ɛ me nu ê ben entelej diewe wee wvù lemte fô ben e.

²⁸ No me nshee n'yene bonɔew sekecii, è nu ke ben ban bò ké no nu beene. ²⁹ Fí mum è no nu le, ke lenlen no Icem nu Ɛ nya me bô bvunfon le me ensaake, nu Ɛ me Ɛ nya ten mvunɔgay ê ben keesaake. ³⁰ Me nya wvu le beene ke ediekene, wukene bvudvuu bvumwaan ê ntw wem e, é ben eshii yí bokawla le, esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difeƐ.”

Ɛ Jisos see le Bita nu ke ema wen (Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:35-38)

³¹ Ɛ Jisos mum ja tee Bita le, “Semon, Semon è keè le Satan nu Ɛ fí mvunɔgay keeceken ben bocii ebvuse bomew ke diewe no wee ké feeten egin bvuse nyiim. ³² Geenen me nu Ɛ mbunle fô wo le, le fo fitele fiuw emum ebuy lo yí yem e ke. Seke wo Ɛ kase Ɛ tee bvufee bvuw jim, Ɛ wo nya mvunɔgay ê boom bo bwoo le.”

³³ Ɛ Bita gay le, “Tata, é è cim nu keegen ncaw kenƐ keekpwe lo, tu me nu ke bee wo.”

³⁴ Ɛ Jisos tfuse ê wvù le, “Bitá, yuw é me ensee é wo, nyimshie nu ke enu le yí eton ebén, Ɛ wo Ɛ ma wase bokan botete le ke wo kee me ke.”

Ɛ Jisos tefe no boom bew bo ngoo le eseyse mvuntelem

³⁵ Ɛ wvù ne bife ê bó le, “Ben kumyi seke me nto ntumƐ ben se bigew, se bikele noo se bolaba, no ben to ghane, ben to nu Ɛ tan fiƐ le?” Ɛ bó tfuse le, “Aay, bese to baa tan fiƐ ke.” ³⁶ Ɛ wvù mum gay ê bó le, “Yí keseen e, é wee kenke bigew, kenƐ ekole, é wvù jo. Ɛ wee baa kenke nyo jem, é wvù gese kekum kew guy nyo. ³⁷ Me njemyi fin njefo fiƐ fi bó to sanƐ é Nwa' Nyo' le le, ‘Bó to nu Ɛ tan wvù bô bonyii bô befe’,

kenke keekooy bô me keseen. Ben ekeè le mwem mvù bó to sanƐ ekume me nu Ɛ mvù too wase keekocen mvunciim.” ³⁸ Ɛ bó mum seƐ le, “Cee ekole, bese kenke nyó jem yifiƐ.” Ɛ wvù tfuse le, “Ben elu dvù nonen.”

Ɛ Jisos bunle yí Kum Bite bi Olife (Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Ɛ Jisos ke ne buy elante bô boom bew bo ngoo le, mum kew no bene Kum Bite bi Olif e, Ɛ è nu no wvù to ké no gee. ⁴⁰ Ɛ bó ke ben buy fô bó to gene, Ɛ wvù gay ê bó le, “Ben eburneè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

⁴¹ No wvù gay nonen, mum bence gen buy ke no è nulo é wee etfume te é dí egen ebuy, mum tum envuw fokuse bunle le, ⁴² “Icem, é fí fen nu Ɛ kpwen wo le, é wo cake fiko fi nɔew e fin fo me en'wu. Geenen gee ke no wo koonke, fo wo ege no me nkoonke ke.” [⁴³ No wvù bunle nonen, Ɛ nceendaa Nyo' shii we to fô wvù le, nya wvù bô mvunɔgay. ⁴⁴ Ɛ Jisos nu, Ɛ fitele fiew buuke baay. Ɛ

wvú bvuu bunle lo shiee le jimtene, ε njimten cecmce fokuse ke diewe bitewte w bi e le me le.]*

⁴⁵ Ε wvú bunle mese, tu jim fô boom bew bo ngoo le, yen ε yii ε ge wase bó ε dose ε no leete. ⁴⁶ Ε wvú bife ê bó le, “Ben kaa leete lo le? Ben eja we ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

Ε bonyii bo won e koo Jisos

(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11*)

⁴⁷ Κε no wvú to beε jemyi, ε ngoo bonyii buy nεn ε è kaa nu Judas wvú to nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε wvú to saa fwe wvudvu. Ε wvú gen mbew Jisos e keenjoce wvú. ⁴⁸ Geenεn, ε Jisos bife ê Judas le, “Wo fen gomte keenjoce wee wvú diee nu Waawee nen keedunje le bó ekoo le?” ⁴⁹ Ε boom bew bo ngoo le bò to nu mbew ye le yen fiεε fi to nu keekooy e, bife le, “Cee ekole, bese egbwoce bonyii ban e?” ⁵⁰ Ε wee mvu bó le dioo gbwoo, mum cun kentuntun ke εceey ke nfwa ekole ke bocee ncese le. ⁵¹ Ε Jisos kan le, “Fo wee ebvuu emom ke,” mum kum kentuntun ke wee wvudvu le ε kí mum kase tu fô.

⁵² Bonyii bò to toε keekoo Jisos to nu bocee ncese bo baay baay bó bikuu bi nci le bì to cepte yew ncese noo bonyii bò saake won. Ε wvú bife ê bó le, “Ben to keekoo me ε no too bó nyó noo bibuse ke diewe ben to keekoo ε è nu coon e? ⁵³ Me nse nu beene no diuu nu fô yew ncese le se ben ekum me le nje la? Geenεn, keseen nu kefew ke mvun gay mvu εjiwe le kè Satan ké no saake, ε è nu kè è nulo é ben ege fiεε.”

Ε Bita ma Jisos

(*Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Ε bonyii bodvu mum koo Jisos no gene bó wvú fô la di ekole

ke bocee ncese le, ε Bita bii ejim ntamndwee. ⁵⁵ Ε bó gen fwεε nguy fontelej bo lakfulεε shii no yosene. Ε Bita mum to shii bó bó. ⁵⁶ No nguy to beenci, ε wan kpwoon mvu wvú to lemte fô la didvu le ja yen Bita le ε wvú ε shii. Ε wvú taa wvú fojise ntay gay le, “Wee wvun bee bó wee wvudvu.” ⁵⁷ Ε Bita mum kace lo gay le, “Kpwoon wvun, ke me n'yaa ηkee wee wvun ke.” ⁵⁸ Ε kefew dioo bence caan, ε wee mvu bvuu yen wvú le, bvuu gay le, “Wo ten nu mvu ngoo yibole.” Geenεn ε Bita gay le, “Diemsεn, ke me nu mvu bó le ke.”

⁵⁹ Ε kefew bvuu gen buy ke diewe ntam kefew mwaan e, ε wee mvu bvuu taam le, “Kecεy, kecey wee wvun bee bó wee wvudvu, njefo wvú nu ten wee wvu Galilee.” ⁶⁰ Ε Bita bvuu tun gay le, “Diemsεn wvun, ke me n'yaa ηkee fiεε fi wo jemyi ke.” Κε no wvú to beε jemyi nonεn, kan mwaan ε nyimshie mum ton. ⁶¹ Ε Tata banke ye ε ejise eye tasen bó yo Bita. Ε Bita kume njeme wvú Jisos be jeme le, “Nyimshie ke enu le yí eton eben, ε wo ε ma wase me bokan botete.” ⁶² Ε wvú ne fô buy ekfun, bee kpwe baay.

Ε bó no keηjke bvuu suηjke Jisos
(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Ε bonyii bò to jici Jisos e mum ke w no keηjke bvuu suηjke wvú, ⁶⁴ sũm bvushiw bwew bó ndvu, gay ê wvú le, “Κε gee kewee ntum Nyo' kuw. Κε see wee wvú suη wo.” ⁶⁵ Ε bó bvuu no baale wvú bó boncun nteen.

Ε bó saw nsaw Jisos

(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Ε bvú buy yuu ε bonyii bò saake won bocii bó bocee ncese bo baay baay bocii noo bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le baance ye.

* **22:44** Κε bonwa' bo boyvuum bomew ê diεw yí bó to yawεε san ηwa' Nyo' jó keηjke bincim bi 43-44 κε. **22:53** 19:47; 22:3 **22:61** 22:34; Mat 26:34; Mak 14:30 **22:64** 7:16

No bó baancee, mum jo Jisos gen bó wvú fô bó to ké no saake bonsaw. ⁶⁷ No bó genee bó wvú nonen, ε bó bife ê wvú le, “É è nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawee, é wo see ê bese?” É wvú tfuse le, “É me nseje lo ê ben, ben saa ebee ke. ⁶⁸ É me mbife fiεε ê ben, ben saa etfuse ke. ⁶⁹ Geenεn, ε kew yî keseen e, wee wvú diee nu Waawee nu ke eshii ê ebo ke eceey ke Nyo' mvungay e.” ⁷⁰ É bó mum sese bocii le, “É fen nu wo wvú Waa Nyo'?” É wvú tfuse le, “Fí nu no ben gayte.” ⁷¹ É bó mum gay le, “É nulo é bó ebvuu egomte wee wvú esee le la? Beene nu ε yuw wase fiεε fi wvú jeme bó diuw we.”

23

É Baylet bó 'Elod biwce mweem ê Jisos

(*Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ No bonyii bò saake bonsaw jemyee nonen, mum ja bocii jo Jisos no gene dvú fô Baylet e. ² No bó genee buy fó, mum kew no cuci mweem yî ye le, gayte le, “Wee wvun nen ghane bvunse won wese, tune fo bonyii elaanke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum, bvuu jemyi le wen nu Mboyse wvú Nyo' to kawee, fi dunji le wvú nu nfon mvu.”

³ É Baylet bife ê Jisos le, “É nu wo wvú Nfon Bojuu le?” É Jisos tfuse ê wvú le, “É nu no wo gay.” ⁴ É Baylet mum ne jeme ê bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò to nu fó le, “Me mbaa n'yen fiεε fi wee wvun jay e ke.”

⁵ É bó bocii mum no taame ke le, “Wee wvun ghane yeeyi bonyii bocii, beyse le bó etemyi bikuu. Wvú to kew Galilee, to ghan Judea jocii, ε no nu wase ê elaante jan keseen.”

⁶ No Baylet yuw fin nonen, mum bife le, “Wee wvun nu wee wvu

Galilee le?” ⁷ É bó bee, ε wvú mum ciinse Jisos fô Nfon 'Elod e, njefo è to nu wvú wvú to saake keba ke won e kedvu, ε wvú to nu ten Jelusalem kefew kedvu le.

⁸ É bó gen bó Jisos, ε Nfon 'Elod yen wvú le yuw njon, njefo wvú to shee yuuke wase ekume wvú, mum no keŋke shiee keeyen wvú le, shieele ten le sekemew é Jisos ege fiεε fi dunji mvungay mvu Nyo' le é wen eyen. ⁹ É wvú she biwce mweem é Jisos nteen, geenεn ε wvú fanε yaa etfuse fiεε ke. ¹⁰ Wvú to biwci ε bocee ncese bó baay baay bó bonyii bò to dunji bonci bo Nyo' le leeme fó cuci mweem mvú temyi yî Jisos e. ¹¹ É Nfon 'Elod bó bonyii bew bo nci le ke ja mum kew no keŋke bvuu sewsee wvú, tfume ndvu won yî ye le, tfuse wvú ε bó no tuu dvú jim fô Baylet e. ¹² É to nu ε Baylet bó Nfon 'Elod banene. Ebvubwe, ε bó tu nsán.

É Baylet sumten nsaw no bonyii to koonke

(*Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16*)

¹³ No bó tfusee Jisos jim, ε Baylet kum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò to saake won, bvuu kum bonyii bocii. ¹⁴ É bó tase, ε wvú gay é bó le, “Ben be to bó wee wvun fen le wvú gee ε bonyii temyi bikuu, me ε ndioo ntasse mweem mvú ben taame dvú ê ben ejise, ben eyeke eyuw, ε nfanε n'yaa n'yen le mweem mvú ben cuci yî ye le nu ε wvú ε ge fimew ke, ¹⁵ ε Nfon 'Elod be baa yen ten ke. É nu fiεε fi be ge wvú ε kase ε tfuse wee wvun jim é beene. Ben eyen ten le wee wvun baa jay fiεε fi è nulo é bó eyu lo wvú ke. ¹⁶ Me nu entam ke lo wvú, encine wvú le, é wvú egene.” ¹⁷ [É to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danefey wvun e, ε Baylet no keŋke keebvuse wee mwaan yew ncaw e enya é bonyii.]

22:67 9:20; Jon 10:24-25   **22:69** Dan 7:13; Mben 110:1; Lem 7:56   **22:70** Mat 26:63; Luk 1:32-35   **23:2** 20:20-26   **23:7** 3:1   **23:8** 9:9   **23:11** Mat 27:28; Mak 15:17; Jon 19:2

* **23:17** Boŋwa' bo boyvuum bomew nu ε bvuse kencim ke 17.   **23:18** Lem 3:13-14

* 18 E bonyii bocii mum ne kew no wamte lo gene dvú le, “Lese lo wee wvun, ebvuse Balabas yew ncaw e enya ê bese.” 19 Balabas wvun to nu yew ncaw e njefo wvú to nu e kew mvunlaa élaante bvuu yu wee.

20 E Baylet yuw nonen bvuu jeme ê bonyii bocii njefo wvú to gomte keecinε Jisos e. 21 Geenε, ε bó no wamte ke le, “Bó eta lo wvú yí kentam e, bó eta lo wvú yí kentam e.” 22 E Baylet bvuu jeme ê bonyii yí bokan bo botète le le, “Bó eta wvú nje la? Fiεε fi befe fi wvú ge nu la? Me mbaa n'yeñ jay wvú wvú ge le wvú bó eyu lo wvú ke. Me nu entam lo wvú, encinε wvú le.”

23 E bó mum mεy no wamte lo bó mvungay le “Bó eta lo wvú yí kentam e.” E n'wam wvubo ghaw Baylet. 24 Nonen, ε Baylet sumten nsaw cinε wvú le, le bó ege bó wvú no bó koonke. 25 E wvú mum bvuse wee wε yew ncaw e, ε è nu wvú bó to biite, wvú kewεε mvunlaa élaante bvuu yu wee. No wvú bvuse, mum nya Jisos no bó to gomte.

E bó ta Jisos yí kentam e

(Mat 27:32-34; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 E bó mum jo Jisos no gene dvú. No bó to gene, ε bó bo wee mvu tasεn ε wvú kfuuyi njkpwaante ε diee diew nu Semon, ε è nu wee wvu Selin. E bó koo wvú mum geε kentam ke Jisos e fô wvú gbweu, ε wvú mum tuu no bii Jisos e. 27 E bó bó mum no gene, ε ngoo bonyii bii wvú le. E bomew nu bokεnε bò to beele, taanke bongeu bew. 28 E Jisos ke ne banke ye gay ê bó le, “Bokεnε bo Jelusalem, fo ben ebeelè fô me le ke. Ben ebeelè ε è nu fô bikuu binen e, noo fô boom bonen e. 29 Ben ekeè le kefew too lo kè bó nu ke egayte le, njon wvu baay nu wvu bokεnε bó

nu bokase bò ke baa boo wase wan, ε bó ke baa yamse wase wan ke. 30 E nu ke enu kefew kedvu le, é bonyii efuunke ê dikum di baay baay le, ‘Ben egbweken yí yese le,’ efuunke ê dikum di caan caan le, ‘Ben ebanye bese’. 31 Bó nu ke efuunke nonen njefo é bonyii ge kfuu fin fiεε bó kete kè beε leε, é bó ke ege neε bó kè nu ε yum wase.”

32 No bó to gene bó Jisos nonen, bó to kenke bonyii bo ncaw e bofeε bó bó to gene keeyu ten. 33 E bó gen buy bvudvuu bvú bó teje le Njgbwow Ekole le, mum ta Jisos fó yí kentam e, mum ta ten bonyii bo ncaw e bo bofeε ba yí bintam e, wvú mwaan ê ebo ke Jisos e ke eceey e, wvumvu ê ebo kew ke enkonko le. 34 E Jisos ke ne gay le, “Icem, leεshε kebefε ke bonyii ban e, njefo ke bó kee fiεε fi bó gee ke.” E bonyii bodvu jo ndvú Jisos tum kan dvú keegaw ê bikuu bibole. †

35 Mwεεm mvun mvunciim to kooyi bó Jisos nonen, ε bonyii leeme fó taale. E bonyii bò to saake won kaa ne fibole no buu lo wvú duu le, “Wvú se fii bonyii bomew, wvú efi le ekole kew keseen, é wvú fen nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε, caw.” 36 E bonyii bo nci le ten no sewsee wvú, nya mbvuum mo njgbwaynjgbwayi é wvú, 37 gay le, “E wo fen nu Nfon Bojuu, é wo fi ekole kuw.” 38 Bó to nu ε san njwa' ta é we jo ekole ke Jisos e le, “Wvun nu Nfon Bojuu.”

39 E wee ncaw mvu ba le bò to njeyte yí bintam e fó, ne no nan'yi Jisos, gayte le, “E nu ke wo wvú Mboyse wvú Nyo' to kawεε le? Fi ekole kuw, efi ten bese.” 40 E wvumvu wε yuw fiεε fi wvú jeme, wamεn wvú, bife le, “Ke wo fane Nyo' le? Wo nu yí ngew e diεwe wvú le. 41 Bee wo kpwee ceey cεey

fii ε è nu nlawma mwεem mvù befe mvù bee wo ge, geenεn ε wee wvun kpwee fiew ε wvú baa jay fiεε kε.”
 42 Ε wee ncaw wvun mum gay le, “Jisos, ke ekumyi me seke wo nu ke esaake bvunfon bwuw.” 43 Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε me ensee ê wo keceey le εben nu ε bee wo nu ke enu bvudvuu bvυ njon e bvυ Nyo' le.”

Ε Jisos kpwe

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

44 Ε diuu ke ben wase dioo lewse, ε ekfuη ne jiiim wonη tfuu gen buy didiuu ditete emvunsheenj. 45 Ε ndvu yi to gawsene yew ncese εnte mum sele entelεη buy biba bifεε. 46 Ε Jisos no nu yî kentam e, ke ja wam foweewe le, “Icem, me n'yaa keyoy kem can yo le.” No wvú gay nonεn, mum yoy n'yoy wvu fokemεse.

47 Ε cee εkolε bonyii bo nci le wvú to leeme fó, dioo yen fiεε fi to kooyεε le, nya mbense ê Nyo' gay le, “Keceey, keceey, wee wvun se nu se jay.” 48 Ε bonyii bocii bò to nu ε tase fó keeyen fiεε fi to kooyi le, mum ja kase no kfuuyi εla εbole ε bó ε lan wεm. 49 Ε nsáa Jisos yicii to to fibole leem ε è nu ntamndwee no yene fiεε fi kooyi le. Ε bomew to nu bokεnε bò to nεn'yεε Galilee no bii wvú le.

Ε bó dwey Jisos

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

50-51 Wee mvu to nu kefew kedvu le ε bó teηe le Yosεw, ε è nu wee wvu ê kelaante ke Bojuu le kemew kè bó teηe le Alimatia. Wvú to nu wee wvú jee bvuu nu wee wvu teytoy ê Nyo' εjise, bvuu cεyte kefew kè Nyo' nu ke eto esaake bvunfon bwew. Wvú to nu ten wee ηgoo bonyii bò to saake bonsaw e. Geenεn, wvú to baa bee fiew fiεε fi bó to seyseε ege bó Jisos kε. 52 Ε wvú gen fô Baylet e, lekε keegen ejo gvune di Jisos e. 53 Ε

Baylet bee, ε wvú gen shike gvune didvu, baance ê ndvu le, gen jike ê jem e ε bó ε cow yi kεmbaan e, ε bó ke baa yuu lese wase wee jó kε. 54 Ε to nu Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, ε è to shεete wase caan ε mbam wvudvu ekεw.

55 Ε bokεnε ba bò to nεn'yεε Galilee bi Jisos e, bi Yosεw e fô jem, gen yen no wvú jiwsee gvune di Jisos e ê jem. 56 Ε bó ke nε fó, mum tu jim εla εbole, gen seyse bonfiey bò jee noo bò kε no shfuunεene bò bó to kε no yeefe digvune dvú. Ε è no nu diuu di mbam e, ε bó she mbam no nci wvubo to gomte.

24

Ε Jisos buyyi kpwe le

(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10*)

1 Ε diuu di mbam e ke buy fey, ε bvú yuu diuu di fwe yi kεmaa le. Ε bokεnε bodvu buy saa lo bvutfuu, jo bonfiey bò bó to seyseε mum no gene dvú fô jem. 2 Ε bó dioo gen buy fó, yen ε bó ε binse wase te di bó to banεε diuw jem dvú. 3 Ε bó ley gen ê jem fanε yaa yen gvune di Tata Jisos e kε. 4 Ε bó mum leem fó ηgemten lo. Ε fi kooy le bolemεse bofεε to nu ε nε to leem mbew bó le, ε bó ε tfume ndvú ε yi baa lawkεne. 5 Ε bokεnε bodvu fan baay, mum tum bikuu fokuse. Ε bolemεse ba bife ê bó le, “Ε nu nje la wvú ben gomte wee wvú bee dvú ente jo bonkfu? 6 Kε wvú yaa nu fen kε, wvú nu ε buy wase yi kpwe le. Ben ekume fiεε fi wvú to gayεε ê ben seke ben ε bó to nu Galilee. 7 Wvú to nu ε gay le, ‘Wee wvú diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii bò befe le, ε bó ke eta wvú yi kentam e, ε ke dioo nu εdiuw εta, ε wvú ebuy yi kpwe le.’ ”

8 Ε bó mum kume fiεε fi Jisos to jemyεε ê bó. 9 Ε bó ke nε fô jem, kase tu jim gen see mwεem

mvun mvunciim ê boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan noo bonyii bocii bô to bii wvù le. ¹⁰ Bokene bô to seŋee fiε fi to kooyee fidvu ê boom bo ntum e bo Jisos e to nu Maalia Magdalen, Joana noo Maalia wvù bwee Jem bô bokene bomew. ¹¹ E bó yuw njeme wvudvu ke diewe è nu kenlamse, fanε yaa bee naa lo ke. ¹² Geenen, ε Bitane ke we, lewte gen buy fô jem, ngvuwce taa ê jem yen ke ε è nu ndvù yì bó to njimeε Jisos dvù. E wvù mum ne no tuu jim fô yew e kenke nghaw yì fiε fi kooyee le.

E bonyii bomew yen Jisos e je yi Emayus e

(Mak 16:12-13)

¹³ E fi ke ne kooy ke ebvubwe le, bonyii bomew bofeε bô to ké no bii Jisos e to nu ε ne Jelusalem no gene ntew wvù Emayus e, wvù to nu diewe bomay bosooshwi y keegen buy jó le. * ¹⁴ E bó no gene jemyi εbonebon ekume mwεem mvù to kooyi mvun mvunciim. ¹⁵ No bó to lene jemyi ghayte nonen, ε Jisos kebeε bence to mbew bó le no lene bó bó. ¹⁶ E fiε fimew ge le fo bó ekiεε wee wvudvu ke. ¹⁷ E Jisos mum ja bife ê bó le, “E se nu la fi ben lene jemyi ekume fi nen?” No wvù bife nonen, ε bó leemen bô yii yì monshim mobole, ¹⁸ E wee mvu bó le wvù diee to nu Kleofas bife ê wvù le, “E mey ke wo tolo Jelusalem wvù yaa kee ke mwεem mvù se kooyi jó εdiuw eyan e?”

¹⁹ E wvù bife le, “Mvù la?” E bó tfuse le, “Mwεem mvù se kooyi bó Jisos wvu Nasalet. Wee wvun se nu wee ntum Nyo', ε mwεem mvù wvù se gee noo mvù wvù se jemyi se nu binghaw. E se nu wee wvù kuuke baay fwe dvu Nyo' bô bonyii bocii. ²⁰ Bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won wese ε se ε nya wvù le bó eyu. Bó se ε mum

ε ta wvù yì kentam e. ²¹ Bese se leese fisese bvufee yì ye le ε è nu wvù wvù nu ke esum bonyii bo Israel can ngew e. Geenen, è nu wase εdiuw εta no mwεem mvudvu se kooyee. ²² Fimew nu ε bokene bomew ngoo yese le ε be ε jeme fi ε nya lo bese nghaw, le bó buy ε gen fô jem entanentan, ²³ ε fanε yaa yen gvune diew e ke. Bó ε dioo kase tu jim, ε see le bó be ε yen bonceendaa bo Nyo' le ke diewe bó yen ê εfile le, bó gay ê bó le Jisos nu dvù. ²⁴ Bonyii bomew ngoo yese le ε gen fô jem fodvu ε yen yì le ke lenlen no bokene bodvu be jemyi, geenen, ε fanε yaa yen Jisos e ke.”

²⁵ E Jisos jeme ê bó le, “O oo, biyuj bin, mvuntelem mvunen leε baay keebwe mwεem mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saŋee. ²⁶ Ke ben kee le Mboyse wvù Nyo' to kawee to kenke keeyen ngew se ley yì bvukuke bwew e le?” ²⁷ E Jisos mum kew nele ê bó mwεem mvunciim mvù bó to saŋee ê Nwa' Nyo' le ekume wvù ε kew yì mvù Muses to saŋee le, ε gen ε buy ten yì mvu bonyii bo ntum Nyo' le. ²⁸ No bó toε wase buy mbew ntew wvù bó to gene jó le, ε Jisos ne no gee ke diewe wvù fele lo. ²⁹ E bó leke wvù shiee le gay le, “Beene egen ece. Kefew nu ε kí ε gen wase baay, ε ekfun ε kew wase ε no jiime.” E wvù bee keegen ce bó bó. ³⁰ E bó gen, ke dioo diekene, ε wvù jo ntuw bleed, nya keyoone ê Nyo', guushe nya ê bó. ³¹ Kan mwaan nonen, ε ejise ebo yuu, ε bó mum kieε wvù. E wvù sese la ê bó ejise. ³² E bó shεε no ghayte εbonebon le, “Ke mvuntelem mvuseεbeewo be yvuwse seke wvù be nci mwεem mvu ê Nwa' Nyo' le ê bee wo ê je le?”

³³ E bó mum nene kan mwaan ekiεguu jodvu no tuu jim Jelusalem. E bó dioo gen, yen ε boom bo Jisos

* **24:13** May mwaan nu bontam bo lene le ntfuke bô gee sooshwi y (1, 700). **24:19** 7:16 **24:21** 1:68; 2:38 **24:24** 24:12; Jon 20:3-10 **24:25** 24:45 **24:27** 24:44 **24:32** 24:45

e bo ηγoo le bo yuufe ncow mwaan ε baance ye bvudvuu bvumwaan bô bonyii bomew bô to ké no bii wvú le. ³⁴ Ε bó jemyi le, “Κεεεε, Tata wesebeene nu ε buy yí kpwe le. Wvú be ε σεεε ε buyneν ê Semon ejise.” ³⁵ Ε bó mum see ten ê bó fiεε fi be kooy bô bó ê je, bvuu nele no bó be kiente wvú seke wvú be guushi blεεd.

Ε Jisos buyneν enteleη jo boom bew bo ηγoo le

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Κε no bó to beε jemyi nonen, ε Jisos kebeε mum ja ne σεεε buyneν ê bó enteleη mum gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ³⁷ Ε kedvum gbwo bó, ε bó no fane, kpwaake le bó yene ε è nu ηkfusay e. ³⁸ Ε wvú bife ê bó le, “Ben fane la? Ε ge la wvú ben maηene me? ³⁹ Ben etaa eyen can yem bô bikaa biem é ben emum ekiεε le è nu naa me. Ben emomce ye yem emum ekiεε, njefo ke ηkfusay ké no keηke nyam ye bô bikufe no ben yene ε me ηkeηke ke.”

⁴⁰ No wvú gay nonen, mum dunce can ye bô bikaa biew ê bó. ⁴¹ Ε bó taa Jisos, ε njon yuwyε lo bó, ε bó mum ηgemten lo. Ε fi ghaw bó keebε le è nu wvú. Ε wvú ne bife ê bó le, “Ben keηke fiεε fidien fen e?”

⁴² Ε bó jo kencim ke bye le ε bó ε δεε, nya ê wvú. ⁴³ Ε wvú fi die ê bó ejise.

⁴⁴ Ε wvú mum gay ê bó le, “Mweem mvun mvù ben yen eben nu mvù me nto njemyi ê ben ekume mvú ε me mbeε beene. Me nto nduu le mweem mvunciim mvù bó to saηεε ekume me ê Njwa' Muses e, bô ê Boηwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le noo ê Njwa' Mbense le, keηke keeto ekocen.” ⁴⁵ Ε wvú mum yene bvufee bvubole, ε bó kieε mweem

mvù nu ê Njwa' Nyo' le. ⁴⁶ Ε wvú jeme le, “Bó nu ε saη le Mboyse wvú Nyo' to kawεε keηke keeyen ηγεw ekpwe, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yí kpwe le. ⁴⁷ Ε fi bvuu nu le bó nu ke ekεw Jelusalem, efewci ê bitum bicii ê diee diew e le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole, é Nyo' emum elεεshe bibefe bibole. ⁴⁸ Ε nu ke efewci ben ban bô nu ε yen mweem mvun e. ⁴⁹ Ben eyeke eyuw, me nu ηke enciinse nya yi Icem to kawεε ben dvú. Nonen, ben emey εlaante jan eεyte mvunγay mvù nu ke eshii fowe eto fô ben e.”

Ε Jisos ben we

(Mak 16:19)

⁵⁰ Ε wvú jo bó buy bô bó εlaante jodvu, ε bô bó gen buy mbew ntεw wvú Betani le, ε wvú cake can ye we, laη kembonen yí bó le. ⁵¹ Κε no wvú to beε laηke kembonen yí bó le nonen, mum ja no bene we, mum ben la. ⁵² Ε bó nya mbense wvu baay ê wvú, mum ja fó tu jim Jelusalem bô nlanlaη fô mvuntelem mvubole. ⁵³ Ε bó gen no shee yew ncese le, bensee Nyo' sekecii.

24:34 Mak 16:7; 1Kol 15:4-5 **24:36** 1Kol 15:5; Luk 2:14 **24:37** Mat 14:26; Mak 6:49 **24:41** Jon 21:5, 10; Lem 10:41 **24:44** 24:27; Jon 5:39; Lem 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Jon 5:46; Yesa 52:13-53:12; Os 6:2; Mben 22:31 **24:45** 24:25-27, 32; Jon 20:9 **24:46** 9:21-22; Mat 26:56; Mak 14:49; 1Kol 15:3-4; Lem 17:2-3; 28:23 **24:47** 3:3; Lem 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Lum 15:19 **24:48** Lem 5:32; Jon 15:26-27 **24:48** Lem 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 **24:49** 4:18 **24:50** 9:51; Mak 16:19; Lem 1:9; 3:21 **24:52** Lem 1:12; Jon 14:28; 16:22 **24:53** Lem 2:46; 5:12

**Saaka wvù Jee wvu
ekumε Jisos no
Jon
to Sanjεε
Fiεε fi nu ê N'wa' Jon
wvun e**

Saaka wvù jee wvun wvù Jon to sanjεε nu ε wvù dunji le Jisos nu Diεw Nyo' yì to nu wase fonkεw ε yì mεy lo, ε é nu yì yì to nu ε tu wee wvu. N'wa' wvudvu keβεε jemyi le saaka wvù jee wvun nu ε bó to sanj wvu le bonyii bò taanke nulo ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo', é bó lese fitele yì ye le, é bó ke ekeηke nshii wvù mεy lo (20:31).

Fiεε fi Jon nu ε sanj ε biinen ê ηwa' wvun e nu ekumε nnya yì è nu nshii wvù mεy lo wvù nu nje Klistu. Nnya yin nu mbuwma ε wvù kεw keseen, ε wvù nu fô bonyii bò nu ε bee le Jisos nu je, ε è nu wvù keceεy, ε è nu wvù nshii. Je mi yì Jon sanj ηwa' wvun jó yì nu naa lo jεεy nu yì dunji no Jisos to joo mweεm mvù bonyii kee yì nshii wvun e keeεyεy i no mweεm mvu ê keyoy e nu.

Bikuu bi mweεm e ê N'wa' wvun e
1:1-18 Keηkεwεε ekumε Jisos
1:19-51 Ekumε Jon Nleseεjoo noo
boom bo ηgoo le bo Jisos e bo
fwe
2:1-12:50 Ekumε no Jisos to ghane
gee lemme diεw
13:1-19:42 Ekumε εdiuw ε Jisos yo
fokemεse Jelusalεm bò mbew
jó le
18:1-19:42 Ekumε no bó to sawεε
nsaw Jisos ke ghan ta wvù yì
kentam e

20:1-31 Ekumε no Tata Jisos to
buyεε yì kpwe le, dunjε ekole
kew ê bonyii bew

21:1-25 Kemεse: ε Jisos dunjε
ekole kew ê boom bew bo ηgoo
le Galilee

ε Diεw tu wee wvu wum

¹ ε to nu fonkεw ε Diεw nu wase.
Diεw yidvu to nu hô Nyo', ε Diεw
yidvu to nu Nyo'. ² Wvù to nu wase
dvù fonkεw hô Nyo'. ³ Nyo' to bom
mweεm mvunciim fele can ye le.
Ke fiεε nu naa lo dvù fimwaan fi
Nyo' to bomεε se wvù ke. ⁴ Wvù
keηke nshii yì ye le, ε nshii wvudvu
nu n'yuu fô bonyii le. ⁵ N'yuu
wvudvu ε no baa ê ejjiwε le, ε ejjiwε
kedvu yaa nulo ejimse naa lo wvù
ke. *

⁶ Wee mvu nu dvù wvù Nyo' to
tumεε ε diee nu le Jon. ⁷ Wvù
to to keejeme ekumε N'yuu, eben
jim nsaw we, wvu le wen ege é
bonyii bocii elese fitele yì N'yuu
wvudvu le. ⁸ Ke wvù wvù Jon to
nu N'yuu wvudvu ke. Wvù to to ke
keeben ε è nu jim nsaw wvu N'yuu
wvudvu. ⁹ N'yuu wvu keceεy wvù
dunji n'yuu ê bonyii bocii to too yì
woη wvun e.

¹⁰ Wvù to nu yì woη e, ε woη
wvun nu ε Nyo' to bom fele can
ye le, geenεn ε bonyii bò è nu bo
yì woη wvun e fanjε yaa ekiεε wvù
ke. ¹¹ Wvù to nu ε to woη we le, ε
bonyii bo bew fanjε yaa efiisen wvù
ke. ¹² Geenεn, ε bonyii bocii bò to
fiisenεε wvù, lese fitele yì ye le, nu
ε wvù to nya mvunjay ê bó le bó
enù wase boom bo Nyo' le. ¹³ ε ke
boom bo Nyo' le ban nu ε bó boke
bii ελεmε ke kfuu le, keνεε no wee
shieele, keνεε mboo wee wvu wum
e ke. Bó boke bii ε è nu mboo wvù è
nu wvu Nyo' le.

1:1 Keη 1:1-2:4; Jon 17:5; Fili 2:6; 1Jon 1:1-2; Mwm 19:13-16 1:3 1:9-10; 5:26; 1Kol 8:6; Kolo
1:16-17; Ibu 1:2; Mwm 3:14 1:5 Keη 1:3-4 * 1:5 Keνεε le, ε ejjiwε kedvu yaa nulo ekiεε naa
lo wvù ke. 1:6 Mat 3:1 1:8 1:20 1:9 8:12; 17:25; 1Jon 2:8 1:12 1Jon 3:1; Gal 3:26; 4:5
1:13 3:3, 5-6; 1Bi 1:23; 1Jon 3:9 1:14 Gal 4:4; Fili 2:7; 1Tim 3:16; Ibu 2:14; 1Jon 4:2; Mat 17:2;
Jon 2:11; 1Jon 1:1-3

14 Diɛw yidvu to nu ε tu wee wvu wum no cee ê bese entelɛɲ, ε wvú ε yɪnsɛn bô mbuwma noo keceɛy. E bese yɛn bvukukɛ bwew e. Bvukukɛ bvú è nu bvú Wan wvú è mɛy kɛ wvú wvú nɛ fô Ice le.

15 Jon to nu ε ben jim nsaw ekumɛ wvú no fuunke gayte ɛ, “Wvun nu wee wvú me nto njemyi ekumɛ wvú ngayte ɛ, ‘Wee wvú too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase ε me nɛɛ nke no nu dvú.’”

16 No wvú nu ε yɪnsɛn bô mbuwma, wvú ε mum ε no nyaa beene bocii mbuwma yî mbuwma le. 17 Beene kee lo ɛ Nyo' to nya bonci fele can Muses e. Geenɛn, mbuwma Nyo' bô keceɛy nu ε to fele can Jisos Klistu le. 18 Kɛ wee nu dvú wvú ke nu ε yuu wase yɛn Nyo' le kɛ. E nu kɛ Waa we wvú è mɛy kɛ wvú wvú nu mbew wvú wvú Ice le wvú nu ε ge beene ε kiɛɛ wvú.

Wee wvú è to nu Jon Nleseɛjoo

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Fin nu fiɛɛ fi Jon to jemyɛɛ seke bikuu bi Bojuu le bi Jelusalem to tumɛɛ bocee ncese bô bonyii bo Lɛwe le ɛ bô ebife ê Jon ɛ laa è nu wvú wvú yɛɛ le. 20 Jon to baa tun keetfuse mbife wvubo kɛ. Wvú to nu ε jeme lo bô diuw we ɛ, “Kɛ è nu me wvú Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ kɛ.” 21 E bô bife ê wvú ɛ, “Tu è nu wo wvú yɛɛ? E nu wo wvú Elayja le?” E wvú tfuse ê bô ɛ, “Kɛ me nu Elayja kɛ.” E bô bvuu bife ɛ, “E nu wo wvú Wee Ntum Nyo' wɛ le?” † E wvú tun. 22 E bô bvuu bife ê wvú ɛ, “Tu è nu wo wvú yɛɛ? Wo gay ɛ la ekumɛ ekolɛ kuw? Kɛ see é bese ekɛnke fiɛɛ fi bese ekase egeɛn etfuse ê bonyii bô tum bese?” 23 E

Jon tfuse ê bô no Yesaya wvú wee ntum Nyo' to jemyɛɛ ɛ,

“E nu me diɛw yî fuunke nkpwaante ɛ,

‘Bó enle je Tata é yí enù teytey.’”

24 Bonyii ban nu ε è to tum Bofalassii bô. 25 E bô bife ê Jon ɛ, “E è baa nu wo wvú Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ kɛɛɛ Elayja, kɛɛɛ Wee Ntum Nyo' wɛ, wo ε no leese bonyii ê joo nje la?” 26 E Jon tfuse ê bô ɛ, “Me nleese kɛ fiem bonyii ε è nu ê joo, geenɛn wee mvu nu dvú ê ben ente ε ben yaa kee wvú kɛ. 27 E nu wvú wvú too ê me ejim, ε me mbaa ncim enkpwentɛn keenfay laba we kɛ.” 28 Fiɛɛ fin ficii to kooyi ε è nu Betani joo Joodan kewvu keki fô Jon to leese bonyii ê joo.

E Jon dunɛ Waa Njee Nyo' ê bonyii

29 E ekfunj buy yuu, ε Jon yɛn ε Jisos too, ε wvú mum gay ɛ, “Ben etaa eyɛn, wvun nu Waa Njee Nyo' wvú cawsee bibefe bi yî nshɛ le! 30 E nu wvú wvú me nse njemyi ekumɛ wvú ngayte ɛ, ‘Wee mvu too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase, ε me nɛɛ nke no nu.’ 31 Kɛ me kebeɛ nto nke wvú kɛ. Geenɛn, ε me nto nto no nleese bonyii ê joo wvu ɛ bonyii bo Israeɛl ekiɛɛ wvú.” 32 Jon to nu ε bvuu jeme keeben jim nsaw we gay ɛ, “Me nto nu ε n'yɛn ε Keyoy shiile too fowe diɛwe ebembɛ le, to no nu yî ye le. 33 Kɛ me kebeɛ nto nke wvú kɛ. Geenɛn, wee wvú to tumɛɛ me ɛ me ento enleesè bonyii ê joo to nu ε gay ê me ɛ, ‘Wee wvú wo nu ke eyɛn ε Keyoy ε shii fowe ε to ε no nu yî ye le, nu wvú nu ke eleese bonyii ε è nu can Keyoy ke Yuule le.’ 34 Fifiɛn nu fiɛɛ ε me nto nu ε n'yɛn, ε no nleeme jim

1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 1:17 7:19; Ksm 31:18 1:18 6:46; 14:8-9; Ksm 33:20; Mat 11:27; 1Tim 6:16; 1Jon 4:12 1:19 5:33 1:20 3:28 1:21 Mala 4:5; Dito 18:15, 18; Mat 2:14; Jon 6:14 † 1:21 Bojuu bomew to cɛyte wee ntum Nyo' wvú nu diɛwɛ Muses e, geenɛn ε bomew kee ɛ wee ntum Nyo' wvudvu nu ke enu Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ. 1:23 Yesa 40:3 1:25 1:33; Mat 21:25 1:27 1:15; Lem 13:25 1:28 10:40; Mat 3:13 1:29 1:36; Yesa 53:6-7; 1Bi 1:19; 1Jon 2:2; Mwm 5:6 1:30 1:15 1:32 Mat 3:16 1:34 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mat 3:17; 27:54; Lem 9:20

nsaw wvudvu ngayte le wee wvun nu Waa Nyo'."

Bonyii bô to yawεε no nu boom bo Jisos e bo ngoo le

³⁵ Ε εkfuη buy yuu, ε Jon bvuu no leeme fe fô wvú to leeme bô boom bew bo ngoo le bofεε. ³⁶ Ε wvú ne yen no Jisos lene fele, mum gay le, "Ben etaa eyen, wvun nu Waa Njee Nyo'."

³⁷ Ε boom bew bo ngoo le bo bofεε ba dīoo yuw no wvú gay nonen, mum ne no bii Jisos e. ³⁸ Ε Jisos banke ye yen no bó bii, bife ê bó le, "Ben gomte ε è nu la?" Ε bó bife ê wvú le, "Labay, wo cee fee?" (Diee di Labay din nu le, "Wee N'yεεyi wvu Baay.") ³⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, "Ben eto eyen." Ε bó mum gen yen fô wvú to cee. Ε bô bó mum no nu ε εkfuη ghan jīim. Kefew kê bó to bie wvú le to nu wase ke diεwε didiūu dinεw e fokiεguu. ⁴⁰ Wee mwaan ngoo bonyii bo bofεε bô to yuwεε no Jon jemyεε mum bi Jisos e to nu Andulu wvú waa bwee Semon Bita. ⁴¹ Ε Andulu wvudvu mum gen lo gom waa bwee wvú Semon, see ê wvú le, "Bese nu ε yen wase Mboyse wvú Nyo' to kawεε le" (fi nu le Klistu). ⁴² Nonen, ε wvú mum jo Semon gen bô wvú fô Jisos e. Ε Jisos taa wvú nen tunη, gay le, "Ε nu wo wvú Semon wvú waa Jon. Bó nu ke etenje wase wo le Sefas." (Diee di le Sefas din nu Bita).†

Ε Jisos tee Filew bô Nataniel

⁴³ Ε εkfuη ke buy yuu, ε Jisos yen le wen nu egen keba kè Galilee le. Ε wvú gen yen Filew e, gay ê wvú le, "Ε bii me le." ⁴⁴ Filew wvun to nu wee wvu ê kelaante kè Besayda le. Ε kelaante kin nu ke bo Andulu bô Bita le. ⁴⁵ Ε Filew gen gom Nataniel gay ê wvú le, "Bese nu ε yen wase wee wvú Muses to sanεε ê Nwa' bonci le ekumε wvú bô wvú

bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε ten ekumε wvú. Wee wvun nu Jisos wvu Nasalet wvú waa Yosεw." ⁴⁶ Ε Nataniel tfuse ê wvú le, "Fieε fi jee nulo ebuy Nasalet e?" Ε Filew gay ê wvú le, "To eyen." ⁴⁷ Ε Jisos ke yen no Nataniel too, jeme ekumε wvú le, "Ben etaa eyen, wee wvun nu naa wee wvu Islael wvu keceεy. Ke nce kenεεma nu yī ye le ke." ⁴⁸ Ε Nataniel bife ê Jisos le, "Wo ghan neε ε se kieε me?" Ε Jisos tfuse ê wvú le, "Ε Filew se keeke eto etee wo, nu ε me mbe ε n'yen wase wo le ê kenyi ke kete ke fig e kie le."§ ⁴⁹ Ε Nataniel tfuse ê wvú le, "Labay, wo nu Waa Nyo'! Wo nu Nfon wvu Islael!" ⁵⁰ Ε Jisos gay ê wvú le, "Wo fen nu ε bee me le keseen ke njefo me nu ε ngay ê wo le me mbe ε n'yen wase wo le ê kenyi ke kete kie le? Wo nu ke eyen mwεεm mvú kuuke fele mvun e." ⁵¹ Ε Jisos bvuu gay ê wvú le, "Ε me ensee ê wo keceεy keceεy le wo nu ke eyen ε εbulε ε yene, ε bonceendaa bo Nyo' le bene, booke yī wee wvú diee nu Waawee le."

2

Ε Jisos banke joo ε è tu mbvuum

¹ Ε ediuw ke buy eta, ε bó no gee ηkaw bvujen ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le, ε bwee Jisos nu fó. ² Bó to nu ε be ten Jisos bô boom bew bo ngoo le bô ηkaw wvudvu. ³ Ε mbvuum ke ne ka, ε bwee Jisos be wvú dvú gay le, "Κε bó bεε keηke mbvuum ke." ⁴ Ε Jisos tfuse ê wvú le, "Kpwoon, wo bee me dvú nje la? Kefew kem baa kocen wase ke." ⁵ Ε bwee gay ê bonyii bo gawe le le, "Fieε ficii fi wvú ε gay le ben ege, ε ben ge." ⁶ Ε to nu ε nsháan leeme fó yisooaan ε bó kene bô eta. Nsháan yin nu yì Bojuu to ké no gεεle joo jó yì bó cuke ye

1:36 1:29 1:40 Mat 4:18-20 1:41 4:25 1:42 Mat 10:2; 16:18 † 1:42 Di nu le Te.

1:45 Dito 18:15; Yεsa 42:1-4; Esek 34:23; May 5:1-3 § 1:48 Kete ke «fig» e ke wonj wvú Islael e nu ε bó to ké no diee mvuntam mvudvu. 1:49 1:34; 12:13; Mat 27:42 2:1 4:46 2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Luk 22:53 2:6 Mak 7:3-4

dvú keeyuule ê Nyo' ejise. Nshaan miaan to joo bibeeñ bi joo le diewe mbaanfiee keñee mbaanshe le. ⁷ É Jisos ke ñe gay ê bonyii bo gawe le bodvu le, “Ben etuke joo eyiñsen nsháan yin dvú.” É bó mum tuke joo gee ê nsháan yidvu le é yí yinñen. ⁸ É wvú mum gay ê bó le, “Ben esefe yimi keseen egen dvú fô cee gawe le.” É bó sefe gen dvú. ⁹ É cee gawe fi, mom joo yidvu, yuw é yí é tu wase mbvuum. É wvú ma laa man mbvuum ñe fee le. (Geen, bonyii bo gawe le bò to sefee joo yidvu to kee fô mó ñen'yee.) É cee gawe mum tee cee bvujen, ¹⁰ bife ê wvú le, “Bonyii ké yaw gaw fibole é è nu mbvuum mò jee fô ñkaw e, é bonyii ké dioo é wu wase é ffu, é bó se gaw mo yaa jee ke. Wo é kaa é gee fiuw mbvuum mò jee é no too dvú é è nu keseen e?” ¹¹ Fifiñ to nu fiie fi fwe fi ñunçi bvukuke bu Jisos e fi wvú to gee ente jo mweem mvù ñunçi bvukuke bwew e. É wvú to ge fiie fin ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le. No wvú ge nonen, é fi mum ñunçe bvukuke bwew, é boom bew bo ñgoo le mum lese fitele yí ye le.

¹² Ejim jodvu, é Jisos ñe bow Kafana'um bô bwee noo boom bo bwee le bô bolemse noo boom bew bo ñgoo le, é bô bó ce jó ediuw caan.

É Jisos kuñ bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ É ediuw é ñkaw Bojuu wvú bó teñe le ñanfey ke no too wase nceencee, é Jisos ñe ben Jelusalém. ¹⁴ É wvú ke gen buy fô yew ncese le, yen bonyii bò to geese bona' bô njée noo bibembé noo bò to kumene bigew e é bó é shiiyen. ¹⁵ É wvú jo bokfuu kene ñgbwan dvú, kuñ bó bocii dvú, kuñ noo njée

bô bona' bvuse yew ncese le. É wvú bvuu tawse bigew bi bonyii bò to kumene bigew e, baashé bidan bibole, ¹⁶ gay ê bonyii bò to geese bibembé le, “Ben ejo mweem mvun ene dvú fen. Fo ben ejo yew Icem etfuse é yí etu yew way ke.” ¹⁷ No wvú gay nonen, é boom bew bo ñgoo le mum kume fiie fi bó sañ é Nwa' Nyo' le é wee mvu jemyi é Nyo' le, “Shiee wvu baay wvú me ñkenke fô yew yo le nulo eyu lo me.”

¹⁸ É bikuu bi Bojuu le mum bife ê wvú le, “Fiie fi ñunçi bvukuke bwuw fi wo nulo ege kee ñunçe é bese le bó nu é nya mvungay é wo keege fin nu la.” ¹⁹ É Jisos tfuse ê bó le, “Ben esâw yew ncese yin, é me enjo ediuw eta enkase enleke we.”

²⁰ É Bojuu bodvu bife ê wvú le, “Fí to jo bilum mbaanye ncow bisooaan keebom yew ncese yin, é wo nu ke ejo fiuw é è nu ediuw eta eleke we?” ²¹ Geen, Jisos to jemyi yew ncese yin é è nu yí è nu ye ye. ²² Nonen, seke wvú to buyee wase yí kpwe le, é boom bew bo ñgoo le mum kume le fin nu fiie fi wvú to gayee. É bó mum bee fiie fi nu é Nwa' Nyo' le, bvuu bee njeme wvú Jisos to jemyee le.

²³ No Jisos to nu Jelusalém fô ñkaw ñanfey wvun e, bonyii nteen to nu é lese fitele yí ye le nje mweem mvù ñunçi bvukuke bwew mvù wvú to gee. ²⁴ Geen, Jisos to baa gee fiew bvufee bwew yí bó le ke, njefo wvú to kee bonyii bocii no bó nu. ²⁵ Wvú to baa shiee wee mvu wvú eshe esenje lo é wvú ekume wee wvu wum ke, njefo wvú kebee to kee fiie fi wee wvu wum kenke é wvú eshem.

3

É Jisos jeme é Nikodemus ekume mboo wvu fwe

2:11 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; Lem 2:22; Lum 15:19 **2:12** Mat 4:13 **2:13** 6:4; 11:55; 12:12; Ksm 12:1-14 **2:16** Luk 2:49 **2:17** Mben 69:9 **2:18** 2:11 **2:19** Mat 26:61; 27:40; Lem 6:14 **2:21** 1Kol 6:19 **2:22** 1:45; 12:16; 14:26; Luk 24:6-8, 27 **2:23** 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9

1 Wee ngoo Bofalasii mvu to nu ε bó tenje le Nikodemus, ε wvú nu wee ngoo bikuu bi wonj Bojuu le. 2 E wee wvun ke ne to fô Jisos e entañ gay ê wvú le, “Labay, bese kee le wo nu wee n'yeyi wvù ne fô Nyo' le, njefo kee wee nu dvú wvù nulo egee kfuu mvun mwεεm mvù duñci bvukuke bvú Nyo' le mvù wo gee mvun se Nyo' nu bó wvú ke.” 3 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceey keceey le, é bó nu se bó ε boo wee mboo wvu fwε le, mwεten saa eyen bvunfon bvú Nyo' le ke.” 4 E Nikodemus bife ê Jisos le, “E nulo é bó ege neε se ebvuu eboo wee ε wvú ε taw wase? E nulo é wvú ebvuu ekase etu ê bwεε shem é wvú ebvuu eboo wvú?” 5 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceey keceey le, é wee nu se wvú ε kenke mboo wvù wvu joo noo Keyoy, tu ke è nulo é wvú eley bvunfon bvú Nyo' le ke. 6 Wee wvu wum boote wee wvu wum, ε Keyoy boote keyoy. 7 Fo diuw eyumte wo le me nu ε ngay ê wo le bó kenke keeboo wee tfuu mboo wvu fwε le ke. 8 Fwefwe ké no fele no wvú koonke, ε wo yuuke no wvù fele, geenε ε wo yaa nulo esee laa wvù se ne fεε, gene fεε le. E nu ke lenjen no fí nu fô wee wvù nu ε kenke mboo wvù wvu Keyoy e.”

9 E Nikodemus mum ghay le, “E nulo é fifin eghan neε le?” 10 E Jisos tfuse ê wvú le, “Wo nu wee n'yeyi bonyii bo Islael, yaa kee fin e?” 11 E me ensee ê wo keceey keceey le, bese jemyi fiεε ε è nu fi bese kee, leeme jim nsaw fiεε ε è nu fi bese nu ε yen wase, geenε ε ben yaa beje fiεε fi bese jemyi le ke. 12 E me nseje mwεεm ê ben ε è nu mvu yí nshε le fen se ben beje lo, é ben ke eghan neε se bee fen ε me ε nsee wase ε è nu

mvu wonj Nyo' le? 13 Ke wee nu dvú wvù ke nu ε ben wase wonj Nyo' le ke. E mey kee wee wvù to nen'yεε fó to fokuse fen, ε wee wvun nu wee wvù diee nu Waawee. 14 No Muses to njεyσεε yo yí bó felεε bó ketwaa yí kete le njkpwaante, nu ke lenjen no bó kenke keeke enjεyσεε wee wvù diee nu Waawee, 15 wvu le naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, é wvù ekenke nshii wvù mey lo.

16 Nyo' to nu ε looce konj wonj wvun baay, tum Waa we wvù mwaan, wvu le è nu naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, mwεten saa ela ke, é wvù ekenke ε è nu nshii wvù mey lo. 17 Ke Nyo' to tum Waa we yí wonj wvun e le wvú eto elese bonyii yí ngεw e ke. Wvú to tum le wen eboyse lo bó fele yí ye le.

18 Wee wvù nu ε lese fitele yí ye le nu ε wvú yaa nu ke eley ngεw e ke. Geenεn wee wvù baa elese fitele yí ye le nu ε wvú ε ley wase ngεw e, njefo wvù baa elese fitele yí Waa Nyo' wvù è mey ke wvù le ke. * 19 Bó nu ke esumten nsaw ê yin je le, njefo n'yuu nu ε to yí wonj e, bonyii ε kaa ε konj fibole ε è nu ejiiwe efey n'yuu. E bó koonke nonen njefo gee dibole nu di befe. 20 Wee tfuu wvù gee gee di befe ké no bane n'yuu, yaa nulo ebuy fô n'yuu nu ke, wvu le fo gee diwene ke eyenε emwa ke. 21 Geenεn ε wee wvù gee fiεε fi lenj ké no too fô n'yuu le, wvu le diwene gee eyen'yi le è nu di wee wvù nu bó Nyo' le.”

E Jon jeme le Jisos kuuke fele wen

22 Ejim jodvu, ε Jisos bó boom bew bo ngoo le ne gen keba kemew ke Judea le. E bó bó gen no nu jó ε wvù leese bonyii ê joo. 23 Jon ten to leese bonyii ê joo ntεw wvù Enon e mbew wvù Salim e njefo joo to nu fó nta.

3:1 7:50; 19:39 3:2 Mat 22:16; Jon 2:11 3:3 1:13 3:5 Tay 3:5 3:6 6:63 3:8 Ekle 11:5 3:11 3:32; 8:26 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 3:13 Bnqn 30:4; Lum 10:6 3:14 Ktn 21:9; Jon 8:28; 12:32-34; 18:32 3:15 20:31 3:16 3:36; 5:24; Lum 8:32; 1Jon 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 3:17 12:47 3:18 5:22 * 3:18 Fen nu teytey le, lese fitele yí diee di Waa Nyo' le. 3:19 8:12 3:20 Efe 5:11-13 3:21 1Jon 2:4 3:22 4:1-2

ε bonyii too ε wvú leese bó ê joo.
 24 Fifin to nu ε bó baa lese wase wvú
 yew ncaw e ke.

25 Ε boom bo Jon e bo ηgoo le
 bomew bó wee Juu mvu ke nε κεw
 mbew εκumε ye yì bó cuke keeyu-
 ule ê Nyo' ejise. 26 Ε boom bo ηgoo
 le bo Jon e nε γεν fô Jon e, gay ê
 wvú le, “Labay, wee wε wvù to nu
 ben ε wvú Joo Joodan kewvu keki
 wvù wo to jemyεε naa baay εκumε
 wvú nen, yen le wvuwe ε wvú leese
 bonyii ê joo, ε bonyii bocii gene ke
 wase ε ε nu fô wvú le.” 27 Ε Jon tfuse
 ê bó le, “Κε wee nulo enu fiεε se è ge
 Nyo' le wvú enù fí ke. 28 Ben keβεε
 nulo eben jim nsaw wεm le me nto
 nu ε ηgay le ke è nu me wvù Mboyse
 wvù Nyo' to kawεε ke. Geenεn ε bó
 to tum me le me ensa ê wvú fwe.
 29 Cee bvujen nu wee wvù κηjke
 jen. Ε nsaa cee bvujen wvù leeme
 mbew cee bvujen wvudvu le yuuke
 diεw ye, ké no lanlanε baay no wvú
 yuuke diεw ye. Ε nu ke lenlen no
 me nu keseen ε me ε n'yiηsen bó
 nlanlan. 30 Wvú κηjke ke keeku
 egen lo fwe, é me entu lo jim.

31 Wee wvù nε fowe kuuke fele
 bonyii bocii. Ε wee wvu yì nshε
 le nu wee wvu yì nshε le, jemyi
 ke mwεεm ε è nu mvu yì nshε le.
 Wee wvù nε wonj wvu we le kuuke
 fele bonyii bocii, 32 ε wvù leeme jim
 nsaw mwεεm ε è nu mvù wvú nu ε
 yen ε bvuu ε yuw e. Geenεn, ε wee
 yaa nu dvú wvù beηε fiεε fi wvú
 jemyi le ke. 33 Wee wvù beηε fiεε
 fi wvú jemyi nu wvù dunçi le wen
 tomte fiεε fi le Nyo' jemyi kecεεy.
 34 Wee wvù Nyo' nu ε tum ké no
 jemyi ke ε è nu diεw Nyo', njefo
 Nyo' nu ε nya Keyoy kew ê wvú ε
 nfew yaa nu ke. 35 Icee Wan nu
 ε konj Wan, ε mum ε nya mwεεm
 mvunciim can ye le. 36 Wee wvù

nu ε lese fitele yì Wan e nu ε wvú
 κηjke nshii wvù mεy lo. Wee wvù
 baa yuuke wvú le nu ε wvú yaa nu
 ke eκεηκε nshii κε. Wvuwe wee nu
 ε shém Nyo' ffluuke wase bó wvú.”

4

*Ε Jisos bó kpwoon mvu wvu
 Samalia taseη fô fwεη joo le*

1 Ε Jisos ke κιεε le Bofalasiη nu ε
 yuw wase le wen lemte ε bonyii bo
 ηgoo le too ε wen leese ê joo fele
 Jon. 2 Geenεn ke è to cim leese wvú
 bó ê joo ke, è to leese ke boom bew
 bo ηgoo le maan. 3 Ε wvú dioo κιεε
 nonεn, mum ja ê keba ke wonj e kè
 Judea kedvu le, no kaase tuu jim ê
 kè Galilee le. 4 Wvú to κηjke keefey
 je keba kè Samalia le. 5 Ε wvú ke
 γεν buy kelaante ke Samalia ke-
 mew e ε bó teηε le Sika, ε kí nu
 mbew wεε wvù Yakow to nyaε ê
 waa we wvù Yosεw e. 6 Fwεη joo
 wvù Yakow to cimεε to nu fô. No
 Jisos to nu ε len wase baay dose,
 ε wvú mum shii mbew fwεη joo
 wvudvu le. Kefew to nu wase diεwe
 didiuu ncow difεε le εmvunsheen.

7 Ε kpwoon mvu wvu Samalia
 jodvu ke nε to keetuke joo fô, ε
 Jisos gay ê wvú le, “Nya me bó joo
 é me en'wu.” 8 Ε to nu ε boom
 bo ηgoo le bo Jisos e ε γεν εlaante
 keeguy mwεεm mvudien. 9 Ε kp-
 woon wvudvu bife ê Jisos le, “Wo
 nu wee Juu, ε me nu wee wvu
 Samalia, wo ε ghan nεε ε se no lεke
 joo ê me?” Kpwoon wvudvu to
 gayte nonεn, njefo Bojuu to ké no
 nyensee lo bonyii bo Samalia. 10 Ε
 Jisos tfuse ê wvú le, “Ε wo be kee
 nnya yì è nu yi Nyo', noo wee wvù
 gayte ê wo le wo enya wen bó joo,
 tu wo be ε lεke ê wvú, é wvú enya
 wo bó joo yì booke sekecii.” 11 Ε
 kpwoon wvudvu kase bife ê Jisos

le, "Icem, wo nu se wo kenke fiε fi wo etuke joo dvú, ε fwεη shiile nen, wo nu ke ejo fεε yiye joo yi booke sekecii? ¹² Fí nu le wo kuuke fele icee wese wvú Yakow wvú to cimεε fwεη wvun gεε ê bese, ε wvú keβεε to nu ε wu joo jó, ε boom bew wu, ε nyám ye ten wu?" ¹³ E Jisos tfuse ê wvú le, "Wee tfuu wvú wuu joo yin nu ε kendon bεε ke eyumte ke wvú. ¹⁴ Geenεn, naa yεε wvú nu ke ewu joo yi me nu nke enya, nu ε ke kendon bεε ke ebvuu eyuu eyum lo wvú ke. Joo yi me nu nke enya ê wvú nu ke enε etu nton joo yi buyte yi ye le sekecii, ke eghan enya wvú nshii wvú mεy lo." ¹⁵ E kpwoon wvudvu mum gay ê Jisos le, "Icem, nya me bô kfuú yiyin joo wvu le fo kendon ke ebvuu eyumte me ε me ntoo fen keentuke joo ke."

¹⁶ E Jisos gay ê wvú le, "Genε etee dwee wo é ben ε wvú eto." ¹⁷ E kpwoon wvudvu tfuse ê wvú le, "Ke me nkenke diemsen ke." E Jisos gay ê wvú le, "Wo nu ε jeme len no wo gay le ke wo kenke diemsen ke. ¹⁸ Wo nu ε kenke wase bolemse botin, ε wvú ben ε wvú nu keseen yaa cim nu dwee wo ke. Fiε fi wo jeme nu keceey." ¹⁹ E kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, "Icem, me nu ε n'yen keseen le wo nu wee ntum Nyo'. ²⁰ Bo'icee bosese to ké no bunlee Nyo' yi kum wvun e, ε ben Bojuu duu finen le jò bonyii kenke keebunlee Nyo' nu ke Jelusalem." ²¹ E Jisos tfuse ê wvú le, "Kpwoon, bee fiε fi me ngayte fin. Kefew too lo kè ben nu ke ebunlee Nyo' Ice ε è yaa bvuu nu yi kum wvun e kenεε Jelusalem ke. ²² Ben bonyii bo Samalia bunlee fiε yaa kee fi ke, ε bese Bojuu bunlee kee fiε fi bese bunlee, njefo mboyma fele ε è nu yi Bojuu le. ²³ Geenεn, kefew too lo,

ε kí ε to wase kè bonyii bò bunlee Nyo' ceey ceey nu ke ebunlee Nyo' Ice ê keyoy e bô yi keceey e. E neε kfuú bonyii bò Nyo' Ice gomte le bó ebunlee wen. ²⁴ Nyo' nu Keyoy, ε bonyii bò bunlee wvú kenke keebunlee ê keyoy e bô yi keceey e." ²⁵ E kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, "Me nkee lo le Mboyse wvú Nyo' to kawεε too lo, wvú bó tenje le Klistu. E wvú nu ke edioo ε to, emum enyey mwεεm mvunciim ê bese." ²⁶ E Jisos gay ê wvú le, "Me wvun wvú jemyi ê wo nu wvú wvudvu."

²⁷ Ke sekedvu, ε boom bo Jisos e bo ngoo le mum kase to. E diuw yum lo bó le wvú jemyi bô kpwoon. Geenεn, ε wee mvu bó le fanε yaa bife lo ê wvú le laa wvú gomte la le, kenεε le laa Jisos jemyi bô kpwoon wvudvu nje la le. ²⁸ E kpwoon wvudvu mum gεε nshaan ye joo fó, gen εlaante, gen be bonyii le, ²⁹ "Ben ke eto eyen wee mvu wvú nu ε to ε see lo fiε ficii ê me fi me nke nu ε n'yuú wase nge. E nlo enu ε wee wvun nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε le?" ³⁰ E bonyii buy εlaante mum no genε fó Jisos e.

³¹ E to nu ε boom bo ngoo le bo Jisos e ε sheε wase ε no leke Jisos gayte ê wvú le, "Labay, dieken." ³² Geenεn, ε Jisos tfuse ê bó le, "Me nkenke mwεεm mvudien keendie ε ben yaa kee mvú ke." ³³ E boom bew bo ngoo le mum ghay εbonεbon le, "Wee nu ε sheε ε to bó mwεεm mvudien ε nya ê wvú le?" ³⁴ E Jisos gay ê bó le, "Mwεεm mvudien mwem nu le me enge fiε fi wee wvú tum me shieele, emεse lemme diew dicii. ³⁵ Ke ben duu finen le é sheεte kee ne, é emum enu kefew ke ngbwele le? E me engay ê ben le, ben ecake ejise we etaa eyen no mwεεm nu ε be wase ηεε le le

4:12 8:53 4:13 6:35; 7:37 4:15 6:34 4:19 9:17; Mat 21:46 4:20 Dito 12:5-14; Mben 122:1-5 4:22 Yesa 2:3; Obad 17; Lum 9:3-4 4:23 3:3-8; 2Kol 3:17; Fili 3:3 4:23 Bonyii bomew yene le keyoy kin nu Keyoy ke Yuule, ε bomew yene le è nu keyoy ke wee le. 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 4:26 9:37 4:29 Mat 12:23 4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4 4:35 Mat 9:37; Mwm 14:14-20

bó egbweci. ³⁶ Wee wvù gbweci kenjke nlawma we, baanci ngu geele yí nshii wvù mey lo le, wvu le wee njewe bó wee ngbwele ke elanjane yí wee le mwaan. ³⁷ Fifin dunji le ngan wvun nu keceey wvù gayte le, 'Wee mvu ké jeyi, ε wee mvu gbwele.' ³⁸ Me ntum ben le ben egen egbwele mwεem mvù ben to baa lem ke. Bonyii bomew nu ε lem, ben ε ley bvujonjke bvu lemme dibole."

ε bonyii bo Samalia nteen lese fitele yí Jisos e

³⁹ Bonyii bo Samalia nteen ε ke-laante kedvu le to nu ε lese fitele yí Jisos e nje fiεε fi kpwoon wvudvu to jemyεε ε bó le wvù be ε see lo fiεε ficii ε wen fi wen ke nu ε yuu wase ge. ⁴⁰ Nonen ε bó ke dioo to yen Jisos e, lekε le bó bowen ece. ε wvù bee, ε bó bó ce ediuw εfaa. ⁴¹ ε bonyii nteen bvuu lese fitele yí Jisos e nje njeme we. ⁴² ε bonyii bodvu gay ε kpwoon wε le, "Bese nu ε lese fitele yí ye le ε è yaa bvuu nu nje njeme wo ke. Bese nu ε yuw wase bó bitem bisese, ε kieε lo le wee wvun nu Mboyse wonj wvun keceey."

ε Jisos fe waa wee wvu baay

⁴³ ε ediuw yo εfaa yodvu ke fey, ε Jisos ne no gene Galilee. ⁴⁴ Wvù kebeε to nu ε yuu gay wase le ke bó ké no wvumte wee ntum Nyo' wonj we le ke. ⁴⁵ Geenεn, ε wvù ke dioo gen fεse Galilee, ε bonyii bo jó fiisen lo wvù njefo bó to nu ε yen mwεem mvù wvù to gee fô nkaw e Jelusalεm, njefo bó ten to nu fô nkaw wvudvu le.

⁴⁶ ε Jisos ke bvuu kase gen Kana wvu ε keba kε Galilee le jó wvù to banjkeε joo ε è tu mbvuum. ε to nu ε wee wvu baay mvu nu ε kelaante kε Kafana'um e, ε waa we wvù diemsen cεmte. ⁴⁷ ε wee wvu baay wvudvu dioo yuw le Jisos nu ε ne

wase Judea ε to Galilee, ε wvù gen fô wvù le, ku can le wvù ebow ke eto efe waa wen, le wvù nu wase diuw kpwe le. ⁴⁸ ε Jisos mum gay ε wvù le, "ε ben nu se ben ε yen mwεem mvù dunji bvukuke bvu Nyo' le, ε yen ten mwεem mvu diuw wvù yumεen e, ben saa ke elese fitele yí yem e ke." ⁴⁹ ε wee wvu baay wvudvu gay ε wvù le, "Icεm, to ke é bó ebooke lo, fo waa wεm ekpwe." ⁵⁰ ε Jisos tfuse ε wvù le, "ε genè, waa wo nu ebonen." Wee wvudvu to nu ε bee fiεε fi Jisos jemyεε ε wvù, mum ne no gene. ⁵¹ No wvù to booke, ε bó boom bew bo lemme le tasen, ε bó see ε wvù le waa we nu ε bonen wase. ⁵² ε wvù mum bife ε bó kefew kε wvù se kewεε ebonen. ε bó gay ε wvù le, "ε se nu foguu ke diewe diuu dimwaan e fomvunsheenj, ken'ya' kedvu ε mum ε cine wvù le." ⁵³ ε cee wan wvudvu mum kume le è nu naa kefew kedvu kε Jisos to gayεε ε wen le, "Waa wo nu ebonen." ε wvù bó εkolε kew naa noo yew ye yicii mum lese fitele yí Jisos e. ⁵⁴ Fifin fiεε fi dunji bvukuke bvu Jisos e to nu fi bokanj bofεε fi wvù to gee seke wvù to nen'yεε Judea to Galilee.

5

ε Jisos fe wee ε wvù ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan

¹ Ejim jodvu ε nkaw Bojuu mvu no nu Jelusalεm, ε Jisos ben jó. ² Kentuke ke joo le kemew to nu jó ε bó tenje ε díew Ibulu le le Betesda, ε kí nu mbew Diuw Ketaanj wvu Njée le. Bó to nu ε bom dicile fó ditin, ³ ε bonyii bo bincem e to ké no lone lo fó, bó nu binfefe bó bó nu bontenje noo bó nu ε kpweken wase keba kemwaan. [Bó to ké no jiiimene fó cεyte seke joo nu ke ene eshiike. ⁴ Nceendaa Tata mvu to ké no too ε kefew e ε kefew e, leyte shiike joo yidvu. Wee wvu fwe

wvù ε yaw ε ley jó seke nceendaa wvudvu ε shiw joo yidvu, tu wvù nu ebonen yí kencem kew e naa ε kí cim nu nεε.] ⁵ Wee mvu to nu fó ε wvù ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan. ⁶ Ε Jisos ke dioo to fó yen wvù le, kíεε le wvù to jiime wase fó ncejole, ε wvù bife ê wvù le, “Wo koonke keebonen e?” ⁷ Ε wee kencem wvudvu tfuse le, “Icem, ke me ηkenke wee wvù nulo elese me ê joo yin e seke yí ε shiw ke. Ε nu seke yí ε shiw, ε me ndioo ηgene keenley, ε è no nu ε wee mvu ε yaw wase ε ley ê me le.” ⁸ Ε Jisos gay ê wvù le, “Nενε we, ejo ghaam yo, eγενè.” ⁹ Kan mwaan, ε wee wvudvu mum bonen, jo ghaam ye no gene.

Ε to nu ε εbvubwe nu diuu di mbam e. ¹⁰ Ε Bojuu mum gay ê wee wvù bó to felee we le, “Eben nu diuu di mbam e ε nci baa bee le wo etuu ghaam yo ke.” ¹¹ Ε wvù tfuse ê bó le, “Wee wvù be fe me be ε gay le me enjo ghaam yem ηγενε.” ¹² Ε bó bife ê wvù le, “Ε nu γεε wvudvu wvù be gay ê wo le wo ejo ghaam yo eγενe?” ¹³ Κε wee wvù bó to felee wvudvu to cim kee wee wvù felee wvù ke, njefo Jisos to nu ε nε wase ley gen ente jo kebombom ke bonyii le kè to nu fó le.

¹⁴ Ε è ke no nu ejim jodvu, ε Jisos yen wvù le fó yew ncese le, gay ê wvù le, “Taa eyen no wo nu ε bonen wase. Fo wo ebvuu egee bibefe ke. Ε wo gee lo, é fiεε ke egbwe yí yo le fi nu ε fo ε fey fin.” ¹⁵ Ε wee wvudvu nε gen see ê Bojuu le è nu Jisos wvù be fe wen. ¹⁶ Ε Bojuu mum kew no bone bikaa ê Jisos ejim, njefo wvù to fe wee wvun ε è nu diuu di mbam e. ¹⁷ Ε Jisos gay ê bó le, “Icem kè no lemte sekicii, ε me ten nlemte nonen.” ¹⁸ Ε njeme wvun ge ε Bojuu

mese lo no gomte baay keeyu wvù, njefo ke è to mey ke mbam wvù wvù to ηgoyte maan ke. Wvù to tenje ten Nyo' le Icee wen, fewsene ekole kew le wen nu lenlen bó Nyo'.

Mvungay mvù Nyo' nu ε nya ê Waa we

¹⁹ Ε Jisos ke nε gay ê bó le, “Ε me ensee ê ben keceey keceey le ke me wvù Wan nelo ηnge fiεε yí mvungay mwem e ke. Me ηké no ηgee ke ε è nu fiεε fi me n'yene ε Icem gee. Fiεε fi Icee Wan gee, nu ke fi fi Wan nu egee ten, ²⁰ njefo Icee Wan wvudvu koonke Wan mum dunji ê Wan mwεem mvunciim mvù wvù wvù Icee Wan gee. Ε wvù bεε ke ebvuu edunje mwεem mvù fele mvun ê wvù, é wvù egee ε ben yene, ε dew yumte lo ben. ²¹ No Icee Wan bvuisse bonyii yí kpwe le nyaa nshii ê bó, nu ke lenlen no Wan nyaa nshii ê naa γεε wvù wvù nu ε kon. ²² Keebise fó nu ε Icee Wan yaa saake naa lo wee mvu ke. Wvù nu ε nya nsaw wemen ε è nu can Wan e, ²³ wvu le è nulo é bonyii bocii ewvumte Wan ke lenlen no bó wvumte Ice. Ε wee nu se wvù wvumte Wan, tu ke wvù wvumte Ice wvù tum wvù ke.

²⁴ Ε me ensee ê ben keceey keceey le wee wvù nu ε yuw diεw yem e, ε bee wee wvù tum me le, nu ε wvù kenke nshii wvù mey lo. Κε mweten bεε ke ebvuu ekenke nsaw ke. Wvuwe wee nu ε buy wase can kpwe le, ε ley nshii le. ²⁵ Ε me ensee ê ben keceey keceey le kefew too lo, ε kí ε to wase, kè bonyii bó nu ε kpweken wase nu ke eyuw diεw Waa Nyo', é bó bodvu bó nu ke eyuw, nu ke ekenke nshii. ²⁶ Ε fi nu nonen, njefo no nshii nen'yi

5:4 Κε fen fò bó gem nen nu ê bonwa' bo boyvuum bomew e ke. 5:8 Mat 9:6-7 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mak 2:27-28 5:10 Ksm 20:8-10; Yeli 17:21-22 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mat 8:18; 13:36 5:14 Mat 9:2; Jem 5:16 5:15 9:11 5:18 Mat 14:5; Jon 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26 5:19 1:34 5:20 3:35 5:21 Lum 4:17; Efe 2:5; Jon 11:25 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Lem 10:42; 1Jon 2:28 5:23 Fili 2:10-11 5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Jon 2:25; 3:14 5:25 11:43; Mak 5:41; Luk 7:14 5:26 1:4

yí Icee Wan e, nu ke læŋlæŋ no wvú nu e nya mvunɔgay mvudvu ê Wan le nshii enen'yi tɛn yí ye le. ²⁷ Wvú nu e nya tɛn mvunɔgay ê Wan le wvú esumtènè bonsaw, njefo è nu Wan wvú nu wee wvú diee nu Waawee.

²⁸ Fo diuw eyumtè ben yí fin e ke. Kefew too lo kè bonyii bocii bò nu jém e nu ke eyuw diɛw ye, ²⁹ ebuce jém e, é bò se gee mwɛɛm mvù jee ebuce eley nshii wvú mèy lo le, é bò se gee mwɛɛm mvù befe ebuce é bó esaw bó, é bó eley nɔɛw e. ³⁰ Ke fiɛɛ nu dvú fi me nulo enɔe ê mvunɔgay mwem e ke. Me nsaake nsaw mbii no me n'yuuke, e je yí me nsumtene jó nu yí teyey, njefo ke me nɔgomte keenɔee e è nu fiɛɛ fi è shieele me ke. Me nɔgee e è nu fiɛɛ fi wee wvú tum me shieele.

Mwɛɛm mvù duŋci wee wvú è nu Jisos

³¹ E me mbene jim nsaw wvu ekole kem, tu fiɛɛ fi me njemyi yaa nu keɛɛy ke. ³² Geenɛn, wee mvu nu dvú wvú bene jim nsaw wɛm, e me nkeɛ lo le fiɛɛ fi wvú jemyi ekumɛ me nu keɛɛy. ³³ Ben to nu e tum bonyii fò Jon e, e wvú ɔɛn ben jim nsaw ekumɛ keɛɛy. ³⁴ Ke è nu le me nɔgomte le ejemyi wee wvu wum ekumɛ wee wvú è nu me ke. Geenɛn, e me njemyi nɛn wvu le ben nulo ke eboy. ³⁵ Jon to nu diɛwɛ ken'yeese le e bó e tfuw kí e no beɛnci nyaa n'yu, e ben no koonke keenu ê n'yu we le yí kefew e caan, laŋlaŋe. ³⁶ Fiɛɛ fimew nu dvú fi duŋci wee wvú è nu me e fi fele Jon. Fí nu le, lemme di Icɛm nu e nya le me enlem emɛse di è nu mwɛɛm mvù me nɔgee mvun duŋci le è tum Icɛm me. ³⁷ Icɛm wvú tum me nu e wvú keɛɛ tɛn nu e ben jim nsaw wɛm. Ben ke baa yuw wase naa lo diɛw ye ke, e ben

ke baa yɛn wa naa lo no wvú nu ke. ³⁸ Ke ben keŋke tɛn diɛw ye ê mvuntelem mvunɛn e ke, njefo ben baa lese fitele yí wee wvú wvú tum e ke. ³⁹ Ben taasse Nwa' Nyo' njefo ben kpwaake le è nu jó jò ben nu ke ekeŋke fiɛɛ fi nu ke ege é ben ekeŋke nshii wvú mèy lo. Fiɛɛ fi nu ê Nwa' wvudvu wvun e jemyi e è nu ekumɛ me. ⁴⁰ Geenɛn, ben e bvuu e no tune keeto fò me le ekeŋke nshii.

⁴¹ Ke me nshieele mbense e è nu wvú nɛn'yi ê wee wvu wum ke. ⁴² Geenɛn e me nkeɛ ben. Me nkeɛ naa lo le ke ben keŋke keŋkonɛn ke Nyo' le ê mvuntelem mvunɛn e ke. ⁴³ Me nu e nto ê diee di Icɛm e, ben baa fiɛɛn me ke. E è be to wee mvu ê diɛw diee le, tu wvuɛ nu wvú ben nu emum efiɛn. ⁴⁴ E nulo é ben ege nɛɛ sɛ bee me le, e ben nu bò gomte mbense e è nu wvú nɛn'yi fò bikuu binen e, yaa gomte mbense wvú nɛn'yi e è nu fò Nyo' wvú è mèy ke wvú le ke. ⁴⁵ Fo ben ekpwaake le è nu me wvú nu ke elom gee dinɛn di befe ê Icɛm ke. E nu Muses wvú ben leke bvufee yí ye le wvú lomte wase gee dinɛn ê Icɛm. ⁴⁶ E ben to nu e bee Muses e keɛɛy, tu ben be e bee me le njefo wvú to saŋ e è nu ekumɛ me. ⁴⁷ Geenɛn no ben baa cim bee mwɛɛm mvù wvú to saŋe le, è nulo é ben ke eghan nɛɛ sɛ bee fiɛɛ fi me njemyi le?"

6

E Jisos nyanɛ bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ejim jodvu, e Jisos ke nɛ ɔɛn lente Mamase yí Galilee, ɔɛn kewvu keki. Mamase yin nu yí bó teŋe tɛn le yí Tibelias. ² E kebombom ke bonyii le shfum ê wvú ejim njefo bó to nu e yɛn mwɛɛm mvù duŋci bvukuke

5:29 11:24 5:30 4:34 5:31 5:36; Dito 17:6 5:33 1:15, 19, 34 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 5:37 1:34; Ksm 20:19; Dito 4:12 5:38 16:9 5:39 Luk 24:27, 44; Lem 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Bi 1:10-11 5:41 7:18 5:44 5:41 5:45 Dito 31:24-29 5:46 Dito 18:15, 18; Luk 24:27; Jon 6:14; Lem 3:22; 7:37 5:47 Luk 16:29-31 6:2 Mat 6:25; Jon 2:23 6:3 Mat 5:1; 15:29; Mak 3:13; 6:46; Luk 22:39

bwew e mvù wvù to gee fô bonyii bo bincem e no wvù to fele bó. ³ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ne ben gen shii yî kum e. ⁴ E to nu sekekîe, e Nkaw Bojuu wvu Danɛfey nu wase nceencee. ⁵ E Jisos ke dioo lan jise, yen no kebombom ke bonyii le too fô wvù le, e wvù mum bife ê Filew le, “Beene nu eghan nɛɛ se guy mwɛem mvudien ê bonyii ban edie?” ⁶ Wvù to biite nonɛn, momte ke lo Filew njefo wvù kebɛɛ to kee wase fiɛɛ fi wvù nu ege. ⁷ E Filew tfuse ê wvù le, “Ke bodanali gee fɛɛ nu e cim e kocɛn bô nulo eguy mwɛem mvudien mvù wee mwaan mwaan bó le ekeɲke ke naa caan ke.” * ⁸ E waa we ngoo mvu wvù diee to nu Andulu wvù è nu waa bwee Semon Bitá mum gay ê wvù le, ⁹ “Wan diemsɛn mvu nu fɛn keɲke bontuw bo blɛɛd e botin bô byé yifíe, geenɛn fifin nulo ege naa la fô kfuu ban bonyii le nteen nɛn?” ¹⁰ E Jisos gay le, “Ben egay é bonyii eshiyen fokuse.” E to nu e egay nu fô nɛy, e bó mum gay e bó shiiyen, e bolemse maan nu diɛwe bontfuke botin e. ¹¹ E Jisos mum fi bontuw bo blɛɛd e ba, nya keyoone ê Nyo', mum gawce ê bonyii bô to shiiyenɛ ba. E wvù ge ke lenɲen bô byé ye. E wee tfuu keɲke naa no wvù to shieele. ¹² E bó ke die ffuu, e wvù gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ben ebaance bimbɛke wvu le fo fiɛɛ ela ecici ke.” ¹³ Nonɛn, e bó mum baance bimbɛke bi bontuw bo blɛɛd e bo botin ba bi to shɛɛɛɛ, e bí yiɲsɛn ɲkâa yuufe ncow fiɛɛ.

¹⁴ E bonyii bodvu dioo yen fiɛɛ fi duɲci bvukuke bwew e fin fi wvù ge, mum gay le, “Wee wvun nu naa keceɛy Wee Ntum Nyo' we wvù to nu keeke eto yî won wvun e.” ¹⁵ E Jisos ke dioo yen le bonyii bodvu gomte keeto ekoo wen mvunɲay e, eghaa Nfon wvubole, e wvù mum

lewse ye kase ben ê kum no nu jó wvù embenɲ.

E Jisos len yî joo le

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ E è ke no nu ekiɛguu, e boom bew bo ngoo le bow gen fô mamase le, ¹⁷ ley ê kekoɲ e kew no leenci gene Kafana'um. E to nu sekekîe e ekfuɲ e jiim wase e Jisos baa to wase fô bó to nu ke. ¹⁸ E joo ke ne no bvuyte, njefo nffum wvu baay to fele lo. ¹⁹ E bó no keyte kekoɲ leenci, ke gen wase buy ke diɛwe bomay botete kenɛɛ bonɛw e, ke ne yen Jisos e e wvù lene yî joo le too wase mbew kekoɲ e. E kedvum gbwo bó. ²⁰ Geenɛn, e wvù gay ê bó le, “Fo ben efanè ke. E nu me.” ²¹ E bó yuw nonɛn, mum no kooɲke keejo wvù ê kekoɲ e. Le bó seɛɛ, e kekoɲ e fese wase ɲgem joo le fô bó to gene.

²² E ekfuɲ ke buy yuu, e bonyii bô to shɛkeɛ mamase kewvu keki kume le kekoɲ kè to nu fô to nu ke kemwaaɲ, e Jisos to baa ley ê kekoɲ kedvu le bô boom bew bo ngoo le ke, le boom bew bo ngoo le to ne gen ke bó embenɲ. ²³ Geenɛn, bikoɲ bimew to nu e ne je Tibɛlias, lente to mbew bvudvuu bvù Tata to joe blɛɛd nya keyoone ê Nyo' e bonyii die le. ²⁴ No bonyii bodvu to yenɛɛ le ke Jisos kenɛɛ boom bew bo ngoo le nu fô ke, e bó mum lece ê bikoɲ bidvu le, lente gen Kafana'um keegom Jisos.

Jisos nu mwɛem mvudien mvù nyaan shii

²⁵ E bó dioo gen yen wvù le kewvu keki, bife ê wvù le, “Labay, wo to jan seke la?” ²⁶ E Jisos tfuse ê bó le, “E me ensee ê ben keceɛy keceɛy le ke ben gomte me e è nu nje mwɛem mvù duɲci bvukuke bwem mvù ben yene e me ɲgee ke. Ben

6:4 2:13 * 6:7 Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvù yî lemme di yî diuu le. 6:8 1:40; 12:22; Mat 4:18; Mak 13:3 6:11 21:9, 13 6:14 Dito 18:15, 18; Jon 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; Lem 3:22-23 6:15 5:13; 18:36 6:23 6:11 6:26 2:11

gomte me ε è nu njefo ben se nu ε die bontuw bo blεεd e ba ε ffuu. ²⁷ Fo ben elemtè ke keekeηke ε è nu mwεεm mvudien mvù nulo ebefe ke. Ben elemtè ε è nu keekeηke mwεεm mvudien mvù nu ke emεy enu dvú egen ebuy yí nshii wvù mεy lo le. Mvumvun nu mvù wee wvù diee nu Waawee nu ke enya ê ben. E nu wvù wvù Nyo' Ice nu ε gεε εbo kew yí ye le." ²⁸ E bó mum bife ê wvù le, "Mwεεm mvù bese keηke keegeε é fí emum enu le bese gee lemme di Nyo' le nu mvù la?" ²⁹ E Jisos tfuse ê bó le, "Lemme di Nyo' le nu din di nu le, ben elese fitele yí wee wvù wvù tum e." ³⁰ Nonen ε bó mum bife ê wvù le, "Fieε fi duηci bvukuke bwuw fi wo nulo ege wvu le bese eyen emum elese fitele yí yo le nu la? Fieε fi wo nulo ege nu la?" ³¹ Bo'icee bosesε to nu ε die mana ηkpwaante, ε è nu no bó saη le, 'Wvù to nu ε nya bó bô mwεεm mvudien mvù nen'yi woη wvu we le ε bó die.' " ³² No bó gay nonen, ε Jisos mum tfuse ê bó le, "E me ensee ê ben keceey keceey le ke è to nu Muses wvù to nyaε mwεεm mvudien mvù nen'yi woη wvu we le ê ben ke. E nu Icεm wvù nyaa mwεεm mvudien mvù è nu mvu keceey mvù nen'yi fowe. ³³ Ben ekeè le mwεεm mvudien mvu Nyo' le nu mvumwε mvù nε fowe ε shii ε to ε no nyaa nshii ê bonyii bo yí woη wvun e." ³⁴ E bó gay ê wvù le, "Tata, è nyaà bese bô mwεεm mvudien mvun sekecii."

³⁵ E Jisos mum gay ê bó le, "E nu me mwεεm mvudien mvù nyaa nshii. Ke wee wvù too fô me le beε ke ebvuu eyuuke jeη ke. E wee wvù nu ε lese fitele yí yεm e nu ε kendon yaa beε ke ebvuu eyumte wvù ke. ³⁶ Geenεn me nu ε ηgay wase ê ben le ben nu ε yεn me le, ε fanε yaa lese fitele yí yεm e ke. ³⁷ Bonyii bocii

bò Icεm nu ε nya ê me nu ke etoo fô me le. E wee wvù too fô me le nu ε me n'yaa nu ηke eηkuη wvù ke. ³⁸ Me nε fowe ε nto fokuse fen. E me n'yaa nto keeηge ε è nu fieε fi è shieele me ke. Me nto keeηge ε è nu fieε fi è shieele wee wvù tum me. ³⁹ E fieε fi wee wvù tum me shieele nu fin fi le, fo me enlase naa lo wee mwaan fô bonyii bò wvù nu ε nya ê me le ke, geenεn le me ηke embvuse lo bó yí kpwe le diuu di fokemese. ⁴⁰ Ben ekeè le fieε fi Icεm shieele nu fin fi le wee tfuu wvù nu ε yεn Waa we le, ε lese fitele yí ye le, nu ke ekeηke nshii wvù mεy lo, ε me nu ηke embvuse mwεεn yí kpwe le diuu di fokemese."

⁴¹ E Bojuu mum kew no wvukene ekumε wvù njefo wvù to nu ε gay le wen nu mwεεm mvudien mvù nε fowe ε to fokuse fen. ⁴² E bó no wvukene nonen biite le, "Wvun nu ke Jisos wvù waa Yosεw e? Ke ice bô bwee nu ε beene kee bó le? Fí ghan nεε le keseen wvù ε se no duu le wen nε ε è nu fowe?" ⁴³ E Jisos tfuse ê bó le, "Fo ben ewvukenè εbenεben ke. ⁴⁴ Ke wee nulo eto fô me le se ε gufe Icεm wvù tum me le wvù eto ke. E me nu ηke embvuse mwεεn yí kpwe le diuu di fokemese. ⁴⁵ Bonyii bo ntum Nyo' le to nu ε saη le, 'Nyo' nu ke eyεyi bó bocii.' Nonen wee tfuu wvù nu ε yuw fieε fi Icεm yεεyi ε kieε, nu ε wvù nu ke eto fô me le. ⁴⁶ Ke me njemyi nen le wee nu dvú wvù nu ε yεn wase Icεm e ke. E mεy ke wvù wvuwe wvù ne fô Nyo' le wvù nu ε yεn wase Ice le. ⁴⁷ E me ensee ê ben keceey keceey le, wee wvù nu ε bee nu ε wvù keηke wase nshii wvù mεy lo. ⁴⁸ Me nu mwεεm mvudien mvù nyaa nshii ê bonyii. ⁴⁹ Bo'icee bonen to nu ε die mana ηkpwaante, geenεn ke kpweken ke lo. ⁵⁰ Mwεεm mvudien mvun nu mvù nε fowe ε to wvu le é wee die lo mvù wvù saa ebvuu

ke ekpwe ke. ⁵¹ E nu me mwεεm mvudien mvù nε fowe mvù nyaa nshii ê bonyii. E wee die mwεεm mvudien mvudvu mvun, é wvù ke emey enu dvù sekecii. E mwεεm mvudien mvudvu mvù me nu nke enya wvu le bonyii bo yî won wvun e ke ekeŋke nshii nu ye yem.”

⁵² E Bojuu mum nε kew no waale lo εbonεbon biite le, “Wee wvun nulo eghan nεε sε nya ye ye le beene edie?” ⁵³ E Jisos mum jeme ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le é ben nu sε ben ε die ye wee wvù diee nu Waawee, ε wu ten εlemε kew, ben saa ekeŋke nshii yî yene le ke. ⁵⁴ Wee wvù diee ye yem bvuu wuu εlemε kem keŋke nshii wvù mey lo. E me nu nke embvuse wvù yî kpwe le diuu di fokemese, ⁵⁵ njefo ye yem looci nu naa mwεεm mvudien, ε εlemε kem looci nu naa fiε fiwuun. ⁵⁶ Wee wvù diee ye yem bvuu wuu εlemε kem cee yî yem e ε me ten ncee yî ye le. ⁵⁷ Icεm wvù tum me keŋke nshii, ε me nu dvù nje Icεm. Nonen wee wvù diee ye yem nu ke enu ten dvù nje yem. ⁵⁸ Mvumvun mwεεm mvudien nu mvù nε fowe ε to. Ke mvù nu diewe mwε mvù bo'icen to dieε ke kpweken ke lo ke. Wee wvù diee mvumvun mwεεm mvudien nu ke emey nu dvù sekecii.”

⁵⁹ Mwεεm mvun nu ε Jisos to jemyi no wvù to yeeyi bonyii yew bunle le Kafana'um.

E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen tfuw bikaa ê wvù ejim

⁶⁰ E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen yuw n'yeeyi wvun nen gay le, “Wvun njeme ε teme baay! E nulo ebee yeε wvuwvun njeme?”

⁶¹ Geenεn, ε Jisos kieε le bonyii bew bo ngoo le wvukene εbonεbon ekumε njeme wvun, mum bife ê bó le, “Fiε fi me njeme fin nu ε shiw mvuntelem mvunen e? ⁶² E

è fen nu nonen, é ben ke ege nεε fen ε ben ε yen ε wee wvù diee nu Waawee kaase bene fô wvù to shee nu fwele? ⁶³ Keyoy ke Nyo' le nu fiεε fi nyaa nshii. Ke nyam ye keŋke naa lo fiεε keege ke. Njeme wvù me njeme ê ben nu wvu Keyoy, ε è nu fiεε fi nyaa nshii. ⁶⁴ Geenεn ben bomew nu dvù ε bó baa bee njeme wvudvu le ke.” Jisos to jemyi nen njefo wvù to kee wase fonkew bonyii bò baa lese fitele yî ye le, kee ten wee wvù nu ke egeye wvù. ⁶⁵ E wvù bvuu gay ê bó le, “E nεε fiεε fi me mbe ε njeme wase ê ben le ke wee nulo eto fô me le sε Icεm nu ε nya je ê wvù ke.”

⁶⁶ Ejim jodvu, ε bonyii bew bo ngoo le nteen mum tfuw bikaa ê wvù ejim fanε yaa bvuu lenε bó wvù ke. ⁶⁷ E Jisos nε bife ê boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε le, “Ben ten shieele keegen e?” ⁶⁸ E Semon Bita tfuse ê wvù le, “Tata, bese gene ê yeε le. E keŋke wo njeme wvù nyaa nshii wvù mey lo, ⁶⁹ ε bese ε bee, bvuu kee le è nu wo wvuwe wvù yuule wvù nε fô Nyo' le.” ⁷⁰ E Jisos gay ê bó le, “Ke è caw me ben bo yuufe ncow bofεε ban e? Geenεn, ε wee mvu ben e nu dewle.” ⁷¹ Jisos to jemyi nonen ε è nu ekumε Judas wvù waa Semon Iskaliot. Wvù to nu ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε, ε è to nu wvù wvù to nu keeke eghan egeše Jisos.

7

E Jisos ben Jelusalem fô Nkaw Cún e

¹ Ejim jodvu ε Jisos mey no ghane ke wase ε è nu keba kè Galilee le. Wvù to baa bvuu gen ê kè Judea le ke, njefo Bojuu to gomte keeyu wvù. ² E kefew ke Nkaw Bojuu wvù bó to teŋe le Nkaw Cún e ke no too wase nceencee. ³ E boom bo bwee Jisos e mum gay ê wvù le,

“Nεε jan eγen Judea wvu le bonyii buw bo ηγoo le eyen lemme di wo lemte le. ⁴ ε wee lemte lemme gomte le bonyii ekiεε wvú, wvú saa elemte nyiime lo κε. No wo gee mwεεm mvun, γεne edunεε εκολε kuw ε wonj.” ⁵ Boom bo bwee le bodvu to jemyi nonεn njefo bó to baa cim lese fibole fitele yí ye le κε. ⁶ ε Jisos tfuse ε bó le, “Kefew kem baa to wase κε. Fô ben e nu ε kefew kenεn ké no nu κε ε kí ε kocεn wase. ⁷ Ke bonyii bo yí wonj wvun e nulo ebane ben κε. Geenεn, ε bó bane me njefo me njemyi ε bó le gee dibole nu di befε. ⁸ Ben ebenε finεn gene fô Nkaw e. Ke me nu emben jó κε. Kefew kem baa eto naa wase ekocεn κε.” ⁹ No wvú gay nonεn, mum mεy Galilee.

¹⁰ Geenεn seke boom bo bwee le to benεε wase fô Nkaw wvudvu le, ε wvú ke shεε ben tεn jó. ε wvú dioo bene fanε yaa bene wvú bonyii eyene wvú le κε, ben fiew ε è nu ε kenyilε le. ¹¹ ε to nu ε Bojuu to gomte wase wvú fô Nkaw wvudvu le biwci le, “Wvú se nu fεε le?” ¹² ε bonyii ke nε no tfumtfume εκumε wvú baay. ε bomew bεnsee le, “Wvú nu wee wvú jee.” ε bomew kaci lo le, “Wvú lεεle lo bonyii.” ¹³ Geenεn wee to baa nu dvú wvú ejeme εκumε wvú ya le κε, njefo bó to fane bikuu bi Bojuu le.

¹⁴ ε ediuw ε ηkaw ke gawnεn wase enteleη, ε Jisos gen ley fô yew ncese le no γεεyi bonyii. ¹⁵ ε bikuu bi Bojuu le no yuuke κεηke lo ηghaw, ghayte le, “Wee wvun ghan nεε ε se no kee mwεεm nεn se wvú ke nu ε gen wase ηwa’.” ¹⁶ ε Jisos mum nε gay le, “Ke n’γεεyi wvú me n’γεεyi wvun nu wεm κε. ε nu wvu wee wvú tum me. ¹⁷ ε wee gomte keεgee ε è nu fiεε fi Nyo’ shieele, é wvú emum ekiεε le laa

n’γεεyi wvun nen’yi ε è nu fô Nyo’ le, nuu me n’γεεyi ε mvunγay mwem e le. ¹⁸ Wee wvú jemyi ε mvunγay mwew e ké no gomte diee di kuuke ε è nu fô εκολε kew e. Geenεn ε wee wvú gomte diee di kuuke ε è nu di wee wvú tum wvú le ké no nu wee keceεy ε kenλεεma yaa nu yí ye le κε. ¹⁹ Muses to nu ε nya κε bonci ε ben e? Geenεn κε wee mvu ben e γεεle bonci bodvu κε! Ben gomte keeyu me nje la?”

²⁰ ε bonyii bodvu tfuse ε wvú le, “Wo κεηke nceendaa dεwle yí yo le. Wee wvú gomte keeyu wo nu γεε?” ²¹ ε Jisos gay ε bó le, “Me nto nu ε ηγε lemme dimwaan ε ben no κεηke lo ηghaw εκumε dí. ²² Muses to nu ε nya nci le ben etfuusè boom yew. ε κε nci wvun yaa to cim buy ε Muses κε. Wvú to buy ε è nu ε bo’icee bonεn. Ben ε mum ε no tfuuse boom yew naa noo diuu di mbam e. ²³ ε bó tfuuse wee yew diuu di mbam e wvu le fo bó ke ebefe bó nci Muses, ben ε no yuuke nsase bó me le me nto nu ε nfe wee ε wvú bonεn ye yicii diuu di mbam e nje la? ²⁴ Fo ben esaakè nsaw sumtene se ben ε yaw ε tasse ε yen κε. Ben esaakè ε je yi leη e.”

ε bonyii no caηene laa Jisos nu Mboyse wvú Nyo’ to kawεε le

²⁵ ε bonyii bo Jelusalem bomew mum nε bife le, “Wvun nu κε wee wvú bó gomte le bó eyu? ²⁶ Ben etaa eyen wvu wvun fen ε wvú jemyi endan nen se wee jemyi fiεε ε wvú ηkuuη. ε nelo enu le bikuu bi wonj e nu ε loocε wase ε kieε le wee wvun nu Mboyse wvú Nyo’ to kawεε le? ²⁷ Geenεn, beene kee jò wee wvun nε. ε seke Mboyse wvú Nyo’ to kawεε nu ke eto nu ε κε wee nu ke ekiεε jò wvú nε κε.” ²⁸ Nonεn ε Jisos dioo γεεyi bonyii fô yew ncese

le ke ne fun foweewe le, “Ben kee me, kee ten jò me ne. Geen en ke me nto fen ê mvungay mwem e ke. Wee wvù tum me nu wee keceey, ε ben yaa kee wvù ke. ²⁹ Me nkee wvù njefo me ne fò wvù le, ε è nu wvù wvù tum me.” ³⁰ No wvù jeme nonen, ε bonyii bomew mum no gomte keekoo wvù. Geen en ε wee fanε yaa kum wvù le ke, njefo kefew kew to baa to wase ekocen ke. ³¹ Geen en ε bonyii nteen lese fitele yì ye le no gayte le, “Seke Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke ε to, è nulo é wvù ke ebvuu ege mwεem mvù dunji bvukuke bvù Nyo' le efey mvù wee wvun gee wase?”

ε bó tum bonyii bo nci le le bó egεn ekoo Jisos

³² ε Bofalasii ke dīoo yuw no ke-bombom ke bonyii le tfumtfume ekumε Jisos, ε bō bocee ncese bo baay baay mum tum bonyii bo nci le le bó egεn ekoo wvù. ³³ No bó gεn, ε Jisos gay le, “Me nu enu beene ke yì kefew e nen caan, emum enkase entu jim fò wee wvù tum me le. ³⁴ Ben nu ke eshεε gom me nen, saa eyen me le ke. Fò me ngeεne nu ε ke ben nulo eto fó ke.” ³⁵ ε Bojuu jeme ê bikuu bibole le, “Wee wvun gomte keegen ε è nu ê neε fò beene nu ke egom wvù saa eyen wvù le ke? Wvù gomte keegen bitum bi bonyii boseεbeene nu ε tawse ε no cee bí le egεn eyεyεi bonyii bo bitum bidvu le le? ³⁶ Fiεε fi wvù gayte le, ‘Ben nu ke egom me saa eyen me le ke, ε fò me ngeεne nu ε è yaa nulo é ben eto fó ke,’ nu ε wvù gayte ε fi nu le la?”

ε Jisos kaw bonyii bō joo yì nyaa nshii

³⁷ ε è ke no nu wase diuu di Nkaw e di fokemεse di è to nu diuu di Nkaw wvudvu le di baay, ε Jisos ja leem we fun le, “ε kendon yumte wee, é mwεten eto fò me le ewu

fiεε. ³⁸ Wee wvù nu ε lese fitele yì yem e nu ε fi nu ke enu ke no Nwa' Nyo' jemyi le, ‘Joo yì nyaa nshii nu ke ebuyte ε fitele fiew e booke nen kokokoko.’” ³⁹ Fifi nu ε Jisos to jemyi ε è nu ekumε Keyoy kè bonyii bō to nu ε lese fitele yì ye le nu ke ekeηke. ε to nu kefew kin e ε bó baa nya wase Keyoy kedvu é bó ke, njefo Jisos to nu ε bó baa bense wase wvù é wvù eley bvukuke le ke.

ε bonyii bvun ekumε Jisos

⁴⁰ ε bonyii yuw fiεε fin fi Jisos to jemyεε, ε bomew gay le, “Wee wvun nu naa Wee Ntum Nyo' wε.” ⁴¹ ε bomew gay le, “Wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.” Geen en, ε bomew bife fibole le, “Mboyse wvù Nyo' to kawεε to keηke keebuy ε è nu Galilee le? ⁴² Ke Nwa' Nyo' jemyi le Mboyse wvudvu nu ke ebuy ε è nu ê kfuu di Nfon Dawe le, ε ntew wvù Betele'em e, wvù è nu ntew wvù Dawe le le?” ⁴³ No bonyii gay nonen, ε keηgawsen mum to enteleη jo bó ekumε Jisos. ⁴⁴ ε bonyii bomew bó le no gomte keekoo wvù, geen en ε wee fanε yaa kum wvù le ke.

ε bikuu bi Bojuu le ma Jisos

⁴⁵ ε bonyii bo nci le ba mum ne kase tu jim fò bocee ncese bo baay baay bō Bofalasii le, ε bó bife é bonyii bo nci le bodvu le, “Ben baa eto bō wvù nje la?” ⁴⁶ ε bonyii bo nci le bodvu tfuse é bó le, “Wee ke baa yuu jemyi wase diεwe wee wvun e ke.” ⁴⁷ ε Bofalasii bife é bó le, “Wvù nu ε gεn wase ε lee ten noo ben fó le? ⁴⁸ Ben nu ε yen ε bikuu bi won e keεεε Bofalasii ε lese fitele yì ye le? ⁴⁹ ε nu ke kebombom kin kè yaa kee ke nci Nyo'. Lon nu fò bó εfa.” ⁵⁰ Nikodemus wvù to nu wee mvu ηgoo Bofalasii le, wvù to gεnεε wase diuu dimew yen Jisos e to nu fó. ε wvù bife é bó le, ⁵¹ “Nci

wesebene nu ε bee le bó esumten nsaw wee se bó ε yaw wase ε yeke ε yuw fiε fi wvú jeme?” ⁵² Ε bó mum bife ê wvú le, “Wo ne ten Galilee le? Tasse N'wa' Nyo' ntay é wo eyen le ke wee ntum Nyo' mvu nulo ke ebuy Galilee ke.” ⁵³ [Ε bó mum ne mwaan mwaan no gene yéw yibole.

8

Ε bó to bó kpwoon mvu fô Jisos e ε bó ε koo gbwen nsake le

¹ Ε Jisos ne ben fiew ε è nu yí Kum Bite bi Olif e. ² Ε ekfuη buy yuu, ε wvú bvuu kase gen fô yew ncese le. Ε bonyii bocii tase mbew ye le, ε wvú mum shii fokuse no yeeyi bó. ³ Ε bonyii bò to dunçi bonci bó Bofalasii ne to bó kpwoon mvu ε bó ε koo ε wvú jiime bó diemsen mvu. No bó to bó wvú, leke fwe dvu bó, ⁴ gay ê Jisos le, “Wee N'yeyi, kpwoon wvun nu ε bó ε koo ε wvú jiime bó diemsen mvu. ⁵ Ε bonci le nu ε Muses to gay le wvuwwun kpwoon nu wvú bó etumye lo bó eta é wvú ekpwe. Wo ε gay fiuw le la?” ⁶ Bó to gee nonen teeyi lo Jisos wvu le wvú elowsen enjeme é bó emum ekenke fiε fi bó ecu yí ye le. Geenen, ε Jisos ngvuwe no saanke fiε fokuse bó kpwan ebo. ⁷ Ε bó mey ke no leemene fó nyeyi wvú. Ε wvú ne leem we gay ê bó le, “E wee nu dvú ê ben entelen wvú yaa kenke kebefε ke, é wvú no nu wee wvu fwe wvú eyaw etum wvú bó te.” ⁸ No Jisos gay nonen, bvuu kase ngvuwe no saanke fiε fokuse bó kpwan ebo. ⁹ Ε bó yuw fiε fi Jisos gay, mum kew no tawsee mwaan mwaan keeke yí ngaybonyii le. Ε bó ke tawse, ε è sheε ke wase kpwoon we no leeme fó bó Jisos maan. ¹⁰ Ε Jisos kase leem we, bife ê kpwoon

wε le, “Kpwoon, bó ε fee? Wee baa nu dvú wvú egay le wo kenke ke keekpwe le?” ¹¹ Ε wo tfuse le, “Wee baa nu ke, Tata.” Ε Jisos mum gay le, “Ke è nulo é me engay ten le wo kenke keekpwe ke. Ε genè, geenen fo wo ke ebvuu ege kebefε ke.”]

Jisos nu n'yuw wvu yí wonj e

¹² Ε Jisos bvuu jeme ê bonyii bodvu le, “E nu me n'yuw wvu yí wonj wvun e. Naa yeε wvú bii me le nu ε ke è nulo é wvú elene ê kejiwe le ke. Wvú nu ekenke n'yuw wvú nyaa nshii ê bonyii.” ¹³ Ε Bofalasii mum gay ê wvú le, “Wo bene jim nsaw fô ekole kuw e. Fiε fi wo jemyi baa nu keceey ke.” ¹⁴ Ε Jisos tfuse ê bó le, “E me ncim mbene jim nsaw fô ekole kem e, tu fiε fi me njemyi nu keceey, njefo me nkeε fô me ne, nkee ten fô me ngenε. Geenen, ke ben kee fô me ne kenεε fô me ngenε ke. ¹⁵ Ben saake bonyii diewe bonyii bo boyuum e. Ke me nsaake fiem wee ke. ¹⁶ Geenen, é me ncim nsaake wee, tu me nsaake ê je yi len e, njefo ke me nsaake me emben ke. Me nsaake bee Icem wvú tum me. ¹⁷ Ε n'wa' wene bonci le nu ε bó ε san le, é bonyii ben jim nsaw yí fiε le bofεε, tu è nu keceey. ¹⁸ Me mbene jim nsaw fô ekole kem e, ε Icem wvú tum me bene ten jim nsaw wεm.” ¹⁹ Ε bó mum bife ê wvú le, “Ico ε fee?” Ε Jisos tfuse le, “Ke ben kee me kenεε Icem ke. E ben be kee me, tu ben be kee ten Icem.”

²⁰ Jisos to jemyi mwεem mvun no wvú to yeeyi bonyii fô yew ncese le mbew fô bó to ké no nyaa bigew bi yew ncese le. Geenen, ε wee fanε yaa koo wvú ke, njefo kefew kew to baa kocen wase ke.

Ε Jisos dunçe le wen ne fowe

7:53 Ke bon'wa' bo boyuum bomew nteen kenke bincim bi 7:53-8:11 ke. **8:2** Mat 26:55 **8:5** LeW 20:10; Dito 22:22 **8:6** Mat 22:15 **8:7** Dito 17:7; 13:10 **8:9** Mat 22:22 **8:11** 5:14 **8:12** 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Yesa 49:6; Mat 5:14; Luk 2:32; 2Kol 4:4, 6; Efe 5:8-14; 1Jon 1:5-7; 2:8; 3:14 **8:13** 5:31-32 **8:14** 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17 **8:15** 7:24 **8:17** Dito 17:6; 19:15; Mat 18:16 **8:18** 5:36; 1Jon 5:9 **8:19** 5:18; 16:3 **8:20** 2:4

21 E Jisos bvuu gay ê bó le, “Me nu nke enjen, é ben eshée egom me eghan ekpwe ê bibefe binen e. Fô me ngené nu e ke ben nulo eto fó ke.” 22 E Bojuu mum bife le, “Wvú nu ke eyu ekole kew e, no wvú gayte le fô wen gene nu e ke beene nulo eto fó ke?” 23 E Jisos gay ê bó le, “Ben ne fokuse fen, e me ne fiem fowe. Ben nu bonyii bo yí wonj wvun e. Ke me nu wee wvu yí wonj wvun e ke. 24 Me nu e ngay wase le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binen. Ben ekeè le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binen fen é ben baa ebee le è nu me wvudvu ke.” 25 E bó bife ê wvú le, “E nu wo wvú yee?” E Jisos tfuse le, “Me nu wee wvú me nse nké no nseje wase ekume wvú ê ben e kew fonkew. 26 Me nkênke mwem nteen mvú è nulo é me enjeme ekume ben noo mwem nteen mvú è nulo é me ensaw ben yí dvu le. Geenén ke me n'yaa nu enje nonen ke. Fiee fi me nseje ê wonj nu fi me n'yuw ê wee wvú tum me, e wvú nu wee keceey.” 27 No wvú gay nonen, e bó fanje yaa kiee le wvú jemýi ê bó e è nu ekume Ice ke. 28 Nonen e Jisos mum gay ê bó le, “Seke ben e ke e njeýse wase wee wvú diee nu Waawee fowe, é ben emum ekiée le è nu me wvudvu bô le ke me ngee fiee fimew ê mvungay mwem e ke, le me njemyi nen e è nu no Icem yeeyi me. 29 Wee wvú tum me nu bee wvú. Ke wvú baa ciné me le le me enu me emben ke, njefo me nké no ngee fiee sekecii e è nu fi jee wvú le.” 30 No Jisos jemýe mwem mvun nen, e bonyii nteen lese fitele yí ye le.

Keceey buuuse bonyii bvunfaw e

31 E Jisos mum gay wase ê Bojuu bô to leseé fitele yí ye le le, “E ben méy e no leeme ke yí diéw yem e, é ben enu naa keceey bonyii bem

bo ngoo le, 32 é ben ke emum ekiée keceey é keceey kedvu ege é ben ebuy bvunfaw e.” 33 E bó tfuse ê wvú le, “Bese nu kfuu di Abl'am e, e bese ke baa eyuu enu wase bvunfaw e can wee mvu le ke. Fí ghan nee le wo e se no gayte le bese nu ke ebuy bvunfaw e?”

34 E Jisos tfuse ê bó le, “E me ensee é ben keceey keceey le wee tfuu wvú gee kebefé nu n'fwa kebefé. 35 Ke n'fwa ké méy no nu wee yew yí wvú nu yí le sekecii ke. E ké méy waa yew no nu wee yew yidvu sekecii. 36 Nonen, é Waa Nyo' bvuse ben yí bvunfaw e, tu ben nu e buy wase bvú le keceey. 37 Me nke naa le ben nu kfuu di Abl'am e, geenén e ben gomte ke keyu me njefo ke diéw yem kenke naa lo bvudvuu yí yene le ke. 38 Me njemyi e è nu fiee fi me n'yen é Icem, e ben gee finen e è nu fiee fi ben yuw é icen.”

39 E bó tfuse ê wvú le, “Icee wese nu Abl'am.” E Jisos gay ê bó le, “E ben be nu boom bo Abl'am e, tu ben bee keegee fiee e è nu fi Abl'am to gee. 40 Me nu wee e me nsee keceey kè me n'yuw ê Nyo' é ben. Geenén, kesen nu e ben gomte keyu lo me, e ke fifin nu fiee fi Abl'am to gee ke. 41 Ben gee e è nu fiee fi icen gee.” E bó gay ê wvú le, “Ke bese nu boom bô bó boke kuse ke. Bese kenke Icee wese mwaan, e è nu Nyo'.” 42 E Jisos gay ê bó le, “E Nyo' be nu icee wene, tu ben bee keekoonke me, njefo me ne e è nu fô Nyo' le e nse nto. Ke me nto yí mvungay mwem e ke. E tum wvú me. 43 E nu nje la wvú ben baa eyuuke fiee fi me njemyi le ke? Ke è nu njefo ben tune keyuw diéw yem e le? 44 Ben nu boom bo icee wene wvú d'wle le, e fiee fi ben shieele nu keegee fiee fi icee wene gomte. Wvú to nu wase wee wvú

yuwyi bonyii ε κew lo fonκew. Ke wvú κηηκε fιεε keege bô keceey κε, njefo κε keceey nu naa lo yí ye le κε. Wvú ké dioo mbiayte mbiay no jemyi κε no gee diew nu, njefo wvú nu wee mbiay nu cee mbiay. ⁴⁵ Geenεn, me nseηe fiem ε è nu keceey, è neε fιεε fi ben baa bee me le κε. ⁴⁶ E nu yeε ê ben entelen wvú nulo edunçe fιεε fi befe fi me ηge? No fιεε fi me nseηe ê ben nu keceey, è ge la fo ben ebee me le? ⁴⁷ Wee wvú è nu wee Nyo' ké no yuuke diew Nyo' le. Fιεε fi ben yaa yuuke κε diew Nyo' le nu njefo κε ben nu bonyii bo Nyo' le κε.”

Jisos to nu wase ε Abla'am se ke no nu

⁴⁸ E Bojuu mum gay ê Jisos le, “Ke bese be ε see keceey le wo nu nen ε wo nu wee wvu Samalia ε nceenda dεwle nu yí yo le le?” ⁴⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke nceenda dεwle nu yí ye e κε. Me n'wvumte fiem Icem, geenεn ε ben yaa wvumte me κε. ⁵⁰ Geenεn κε è nu le me ηgomte diee di kuuke fô ekole kem e κε. Wee nu dvú mwaan wvú gomte fifie, ε è nu wvú wvú sumtene bon-saw.

⁵¹ E me ensee ê ben keceey keceey le é wee yuuke diew ye e, wvú saa ke eyuu eyuw wvuη kpwe κε.” ⁵² E Bojuu gay ê wvú le, “Bese nu ε kieε wase keseen le nceenda dεwle nu yí yo le. Abla'am to nu ε kpwe, ε bonyii bo ntum Nyo' le kpweken ten, wo ε no duu le é wee yuuke diew yo le, wvú saa ke eyuu eyuw wvuη kpwe κε. ⁵³ Wo fele icee wese wvú Abla'am wvú to kpweε, fele ten bonyii bo ntum Nyo' le bò to kpwekenεε le? Wo kpwaake naa le wo nu la?” ⁵⁴ E Jisos tfuse le, “E me mbensee ekole kem, tu fifie nu ecici. E nu Icem wvú bensee me, ε è nu wvú wvú ben duu le è nu Nyo'

wene. ⁵⁵ Geenεn ε ben yaa kee wvú κε. E kee κε me wvú. E me ne ε ηgay le κε me ηkee wvú κε, tu me nu wee mbiay diewe ben e. Geenεn, no fi nu, nu ε me ηkee wvú, n'yuuke diew ye le. ⁵⁶ Icee wene wvú Abla'am to nu ε no lanlanε le wen nu ke eyen ediuw ye e. E wvú ke yen, no yuuke njonj.” ⁵⁷ E Bojuu mum se se le, “Wo nu se wo nu ε buy wase bilum mbaanshen ηkuuη, ε no nu ε wo to yen wase Abla'am e le?” ⁵⁸ E Jisos tfuse ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le, é Abla'am se keeke enu, nu ε me nu wase.” * ⁵⁹ E bó yuw nonen, mum jo eta le bó etumye Jisos dvú. E Jisos nyiim mum buy yew ncese le.

9

E Jisos yene ejise wee ε bó to boke wvú ε wvú nu kenfefe

¹ E Jisos ke dioo le ne, yen diemsen mvu le ε bó to boke wvú ε wvú ε fefe wase. ² E boom bew bo ηgoo le bife ê wvú le, “Labay, è to ge yeε kebefε ε bó se boo wee wvun ε wvú ε fefe wase? E to ge wee wvudvu nuu bwee bô ice le?” ³ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke è nu le wee wvun kenεε bwee bô ice to nu ε ge kebefε κε. Bó to boke wvú nonen wvu le lemme di Nyo' le ke edunçe ye yí ye le. ⁴ Beene κηηκε keelemtè lemme di wee wvú tumεε me le ε è beε emvunsheen. Entaj too lo ε è nu kefew kè wee yaa nulo elem fιεε κε. ⁵ E gen ε buy naa seke la le no me nu yí won wvun e, nu ε me nu n'yuw wvu yí won wvun e.” ⁶ No Jisos jeme njeme wvun, mum cuy nceη fokuse, towce nshe dvú mum yefe ejise ε wee wvudvu dvú, ⁷ mum gay ê wvú le, “Gene ecuke ê Ketfum ke Siloam e.” (Diee di Siloam nu le, “Bó tum lo.”) E wvú mum gen cuke,

8:46 2Kol 5:21; 1Bi 2:22; 1Jon 3:5 **8:47** 10:27; 18:37 **8:48** 4:9; 7:20; 10:20; Mak 3:21-22

8:50 7:18 **8:51** 5:24 **8:53** 4:12 **8:55** 4:34; 7:28-29 **8:58** 1:1; 17:5 * **8:58** Bonyii bo ηwa' le nteen ye ne le fen nu ε Jisos joo ε è nu diee di Nyo' to tenε ekole kew dvú ε ηwa' Kensam e 3:14. **8:59** 10:31 **9:2** Ksm 20:5; Esek 18:20; Luk 13:2, 4 **9:3** 11:4 **9:4** 5:17 **9:5** 8:12 **9:6** Mak 8:23 **9:8** Lem 3:10

kase no too yene wase mwεεm e. ⁸ E bonyii bô to cee mbew ye le noo bonyii bô to ké no yene wvú le diεwe wee ελεκεε le no ghaynene le, “Wvun nu ke wee wε wvú se ké no shiile lo leke ελεκεε le?” ⁹ E bomew no gayte le, “E nu wvú.” Bomew le, “Aay wvú fieesene lo wvú.” E wee wvudvu gay le, “E nu me wvudvu.” ¹⁰ Nonen ε bó mum bife ê wvú le, “Ejise eyo ghan nεε le ε se yene ye?” ¹¹ E wvú tfuse le, “Wee wvú bó tenje le Jisos be ε towce nshε ε yefe ejise eyem dvú, ε gay le me engen encuke Siloam. Me ε mum ε ηgen ε ncuke, ejise eyem ε mum ε yene ye.” ¹² E bó bife ê wvú le, “Wvú ε fee?” E wvú tfuse le, “Ke me ηkee ke.”

E kenɣawsen to entelen jo bikuu bi wonj e ekume mvunɣay mvu Jisos e

¹³ E bó mum nε jo wee wε wvú to shee nu ε wvú ε fefe gen bô wvú fô Bofalasii le. ¹⁴ Diuu di Jisos to towce nshε bvuu yene ejise wee wvudvu to nu diuu di mbam e. ¹⁵ E Bofalasii bodvu bvuu bife ten ê wvú no wvú ghan ejise eye ε se yene ye. E wvú tfuse ê bó le, “Wvú be ε yefe ejise eyem bô nshε, me ε ηgen ε ncuke ε mum ε no n'yene mwεεm e.” ¹⁶ E Bofalasii mum gay le, “Ke wee wvun nε fô Nyo' le ke, njefo wvú lemte diuu di mbam e.” E bomew gay fibole le, “E nulo é wee wvú gee bibefe eghan nεε se no gee kfuu mvun mwεεm mvú dunji bvukuke bvú Nyo' le?” E kenɣawsen mum to ê bó entelen. ¹⁷ E bó bvuu kase bife ê wee wε le, “Wo gay fiuw le la ekume wee wvudvu no wvú be ε yene ejise eyo?” E wvú tfuse le, “Wee wvudvu nu wee ntum Nyo'.”

¹⁸ Ke Bojuu to nu ε bee le wee wvudvu to shee nu ε wvú ε fefe ε bó se yene ejise eye ke. E bó ke ghan tee bwee bô ice ε bó to. ¹⁹ E bó bife ê bó le, “Wvun nu ke waa wene wvú ben duu le bó to boke wvú ε wvú ε fefe wase? Wvú ghan nεε ε se no

yene mwεεm e keseen?” ²⁰ E bwee bô ice tfuse le, “Bese kee lo le wvun nu waa wese ε bó to boke ε wvú ε fefe wase. ²¹ Geenεn, no fi ghan wvú ε se no yene mwεεm e keseen nu ε ke bese kee ke. E ke bese kee ten wee wvú yene ejise eye ke. Ben ebife ε è nu ê wvú. Wvú nu wase wee ε ejise ε yuu. Wvú nulo ejeme fô ekole kew e.” ²² Bwee bô ice to gay nonen njefo bó to fane Bojuu, ε fi nu ε Bojuu to leke wase lo le é wee mom lo ε jeme bô diuw we le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε, é bó ekun lo mwεten yew bunle le. ²³ E nu fiεε fi bwee bô ice to gayεε le wvú nu wase wee ε ejise ε yuu, le bó ebife ε è nu ê wvú.

²⁴ Yi bokan e bofee, ε bó bvuu tee wee wε wvú to shee nu ε wvú ε fefe, gay ê wvú le, “See fiεε fi keceey é mbense egen ê Nyo'. Bese kee fisese le wee wvun nu wee wvú gee bibefe.” ²⁵ E wvú tfuse le, “Kenεε wvú gee bibefe, tu ke me ηkee ke. Fiεε fimwaan fi me ηkee nu ke le me nse nshee nu ε me ε nfefe, ε keseen nu ε me n'yene wase mwεεm e.” ²⁶ E bó bvuu bife ê wvú le, “Wvú be ge nεε bó wo? Wvú be ge nεε ε se yene ejise eyo?” ²⁷ E wvú tfuse ê bó le, “Me mbe ε nsee wase ê ben, ben baa koonke keeyuw ke. Ben bvuu gomte keeyuw ege la dvú? Ben ten gomte keenu bonyii bew bo ηgoo le le?” ²⁸ E bó nan'ye lo wvú gay le, “E nu wo wee we ηgoo. Bese nu fisese bonyii bo ηgoo le bo Muses e. ²⁹ Bese kee lo le Muses nu ε Nyo' to ké no jemyi bô wvú. Geenεn wee wvun nu ε ke bese kee jò wvú buy ke.” ³⁰ E wee wvudvu tfuse le, “Abaay, fin nu lo kenɣaw ke fiεε le! Ben duu le ke ben kee jò wvú buy e? Geenεn ε wvú ε yene ejise eyem. ³¹ Beene kee lo le ke Nyo' ké yuw bunle wee wvú gee bibefe ke. Geenεn, é wee wvumte Nyo', gee fiεε fi wvú shieele, é Nyo' eyuuke

bunle ye. ³² E kew naa lo no won to kewee nu e bó ke baa eyuu eyuw wase le wee nu e yene ejise e wee e bó to boke e wvú e fefe wase ke. ³³ E è be baa nu le wee wvun ne fô Nyo' le, tu ke è be nulo é wvú ege fi ee ke.” ³⁴ E bó gay ê wvú le, “Wo nu e bó to boke wo wemen ê kebefe ente, wo e no gomte keeyeyi bese le?” No bó gay nonen, mum kunj wvú ê bó entelej.

Wee wvú nu kenfefe yi fi ee fi Nyo' le

³⁵ E Jisos ke yuw le bó nu e kunj wase wee we ê bó entelej, e wvú gom yen wvú le, bife ê wvú le, “Wo nu e lese fitele yi wee wvú diee nu Waawee le?” ³⁶ E wvú bife le, “Wee wvudvu nu yee icem? Ke see ê me, wvu le me enlese fitele yi ye le.” ³⁷ E Jisos gay ê wvú le, “Wo nu e yen wase wvú le. E è nu wvú wee wvú ben e wvú jemyi keseen.” ³⁸ E wee wvudvu mum gay le, “Tata me nu e nlese.” No wvú gay nonen, mum tum envuw ê wvú fwe nya n'wvum ê wvú. ³⁹ E Jisos gay le, “Me nto yi won wvun e wvu le bó esaw bonyii, é bó yaa yene ke mwεem e eyenè, é bó kpwaake le bó yene mwεem e, etu binfefe.” ⁴⁰ No Jisos jeme nen, e Bofalassii bò to nu mbew ye le yuw mum bife ê wvú le, “Bese ten nu binfefe le?” ⁴¹ E Jisos gay ê bó le, “E ben be nu binfefe, tu can yene be nu bvuyew ê keba ke kebefe le. Geen en keseen no ben duu le ben yene mwεem e, nu e bibefe binen nu emey ke enu yi bikuu binen e.”

10

Jisos nu ncey njée wvú jee

¹ “E me ensee ê ben keceey keceey le, é wee leyte ê ketaan ke njée le, e fanje yaa eley e è nu fô diuw ketaan e, e ben lo yi ketaan e e se ley, tu

wvuwe wee nu coon, nu wee wvú lole mwεem mvungay e. ² Geen en wee wvú è cepte wvú njée ké no leyte fiew e è nu fô diuw ketaan e. ³ Wvuwe wee nu wvú wee wvú cepte diuw ketaan ké yene diuw ketaan ê wvú, e wvú ley mum tee njée yi è nu ye ê diee le, e yi yuw diew ye, e wvú mum jo buy dvú. ⁴ Seke wvú e bvuse wase njée ye yicii ekfun, mum no saa fwe teje e njée yidvu bii wvú le, njefo yi kee diew ye. ⁵ E ké dioo nu wee wvu ncew, yi saa ebi wvú le ke. E yi no lewte lo wvú, njefo ke yi kee diew wee wvu ncew ke.” ⁶ E Jisos ma ngan wvun ê bó nonen, e bó fanje yaa kiee fi ee fi wvú jemyi ê bó ê ngan wvudvu le ke.

⁷ Nonen, e Jisos bvuu gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le è nu me diuw ketaan fô njée fele. ⁸ Bonyii bocii bò to sae ê me fwe to nu ke bocoon noo bonyii bò lole mwεem mvungay e. Nonen e njée fanje yaa eyeke fi ee fi bó jemyi ke. ⁹ E nu me diuw ketaan. E wee fey yi yem e e se ley, é wvú ke eboy. Wvú nu ke enu diewe njee yi buyte gene diekene kaase tuu jim ê ketaan e. ¹⁰ Coon ké no too ke keecon lo, bó keeyu lo, noo kebefe lo bó fi ee. Me nto fiem le bonyii ekejke e è nu nshii, nshii e è nu wvú nu e looce e yinjen. ¹¹ E nu me ncey njée wvú jee. Ncey njée wvú jee ké nya nshii we keekpwe nje njée ye. ¹² Wee wvú bó jo ke lo wvú lemme le, se è nu wvú ncey njée, e njée yaa nu ke ye, ké yene e kuula too, e wvú mum lan njée fe lo, e kuula mum shee kooye njée e yimi tawse. ¹³ Wvú ké no lewte njefo bó jo ke lo wvú lemme le, e wvú baa ekpwe fi ee fô njée le ke. ¹⁴ E nu me ncey njée wvú jee. Me nkee njée yi è nu yem,

ε njée yem kee ten me, ¹⁵ lenlen no Icem kee me, ε me ηkee ten Icem, ε me nu ε nya nshii wem keenkpwe nje njée yem. ¹⁶ Me ηkenke ten njée yimi ε yí baa nu ηgoo yin e ke. Ε me ηkenke keento bô yí ten é yí eyuuke diew yem e, é ηgoo njée emum enù mwaan ε ncey njée nu mwaan.

¹⁷ Me nu ε nya nshii wem keenkpwe wvu le è nulo é me enkase enfi nshii wem jim. Ε nεε fiεε fi Icem koonke me. ¹⁸ Ke wee nu dvú wvù joo nshii wem ke. Ε nyaa me nshii wem é ηkon wvu wem e. Me ηkenke mvungay keenya nshii wem keenkpwe, ηkenke mvungay keenkase enfi nshii wem jim. Fifi nu fiεε ε è gay Icem le me enge.”

¹⁹ Ε Jisos jeme mwεem mvun nen, ε kenawsen bvuu to entelen jo Bojuu. ²⁰ Ε bonyii nteen bó le no gayte le, “Wvú kenke nceendaa dεwle, wvú jewte lo. Ben yeke la é wvú le?” ²¹ Geenεn ε bomew no gayte le, “Ke ban bonjeme nu bo wee wvù kenke nceendaa dεwle le ke. Ε nulo é nceendaa dεwle eyene ejise ε kenfefe?”

Ε Jisos dunce le wen nu Waa Nyo'

²² Ε è ke no nu kefew ke Nkaw mvu keekume no bó to kasεε yene yew ncese Jelusalem, ²³ ε Jisos gen no ghanci fô yew ncese le, fô cile Saamun e. Sekekε to nu kefew ke kenton e. ²⁴ Ε Bojuu ne to gem wvù tase, bife é wvú le, “Wo nu ke ecine é bese emey engemtene nen egen ebuy nεε? Ε è fen nu wo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, é wo see lo é bese teyten.” ²⁵ Ε Jisos tfuse é bó le, “Me nu ε nsee wase é ben, ben ε fanε yaa bee ke. Dilemme di me ηgee é diee di Icem e nu ε dí dunci wee wvù è nu me. ²⁶ Geenεn ben baa bee, njefo ke ben nu ηgoo njée yem e ke. ²⁷ Njée yem ké no yuuke

diew yem e. Me ηkee yí, ε yí bii me le, ²⁸ ε me nyaa nshii wvù mey lo é yí. Ke yí nu ke eyuu ela ke. Ε wee yaa nu dvú wvù nu ke eyuu elo yí can yem e ke. ²⁹ Icem wvù nya njée yidvu é me fele wee tfuu, ε wee yaa nu dvú wvù nulo elo yí can ye le ke. ³⁰ Ε bee Icem nu fiεε fimwaan.”

³¹ Ε Bojuu bvuu jo εta keetumye wvù dvú. ³² Ε Jisos bife é bó le, “Ben nu ε yen wase dilemme di jee nteen di Icem gay le me engeε. Ε nu di la di ben gomte keetumye me nje dí?” ³³ Ε bó tfuse é wvú le, “Ke bese tumyi wo ε è nu nje lemme di jee di wo ge ke. Bese tumyi wo ε è nu njefo wo beete bô diee di Nyo' le. Wo nu ke lo wee wvu wum, duu le wo nu Nyo'.” ³⁴ Ε Jisos tfuse é bó le, “Ke fi nu ε bó ε san é Nwa' wene bonci le ε Nyo' jemyi jó le, ‘Me nu ε ηgay le ben nu bonyo’ le? ³⁵ Nyo' tenε bonyii bodvu le bonyo', ε è nu ke bó bodvu bô diew ye to gene fô bó le, (ε beene kee le ke fiεε fi nu é Nwa' Nyo' le nulo ekumen ke.) ³⁶ No fi nu nonεn, è no nu nje la wvù ben gayte é wee wvù Ice nu ε caw ε tum yí won wvun e le wvù beete bô diee di Nyo' le ke njefo wvù nu ε gay le wen nu Waa Nyo'?” ³⁷ Ε me nu nsee me ηgee ε è nu dilemme di Icem e, fo ben ebee me le ke. ³⁸ Geenεn ε è nu le me ηgee ε è nu dí, é ben baa cim bee me le, é ben bee dí le, é ben emum eloocε ekiεε ntay le Icem nu yí yem e, ε me nu yí Icem e.” ³⁹ Ε Bojuu bvuu no gomte keekoo wvù, geenεn ε wvù lemtεn can yibole.

⁴⁰ Ε Jisos bvuu gen lente tu Joo Joodan kewvu keki fô Jon to yawεε eleese bonyii é joo, no nu jó. ⁴¹ Ε bonyii nteen no too yene wvù le. Ε bó ke nε gay le, “Jon to baa ge naa fiεε fimew fi dunci bvukuke bvú Nyo' le ke. Geenεn fiεε ficii fi wvù to

10:16 11:52; Yεsa 56:8; Esek 34:23-24; 1Bi 2:25

10:20 8:48 **10:23** Lem 3:11 **10:24** Luk 22:67

10:3, 14 **10:28** 5:24; 6:39 **10:30** 5:18; 17:21

10:34 Mben 82:6 **10:36** 1:34 **10:38** 10:25

1:29-34; 3:27-28 **10:42** 2:23

10:17 3:35; 5:18

10:18 4:34

10:19 9:16

10:25 5:36

10:26 16:9

10:27 8:47;

10:31 11:8

10:33 Lew 24:16; Mat 26:65

10:39 7:30; 8:20

10:40 1:28

10:41

jemyi ekumε wee wvun to nu naa keceey.” 42 Nonen ε bonyii nteen lese fitele yî Jisos e jó.

11

E nsaa Jisos wvù Laasalus kpwe

1 Wee mvu wvù diee to nu Laasalus to nu ε ne no cemte. Wvù to nu wee wvu nte wvù Betani le, cee jó bô jéme ye yî è to nu Maalia bô Maata. 2 Maalia wvun wvù waa bwee wvù Laasalus to cemte, nu wvù to yefee bikaa bi Tata le bô nfiey wvù shfuunkene, sho bô yvuw ye ekole. 3 No wvù to cemte nonen, ε jéme ye yidvu mum ciinse ntum fô Jisos e le, “Tata, wε wvù è nu fitele fiuw cemte lo.” 4 E Jisos dioo yuw ntum wvudvu, gay le, “Ke kencem kin nu ke kpwe le ke. Kí nu ke edunce ε è nu bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le, wvu le Waa Nyo' nulo ekenke diee di kuuke nje kí.”

5 Jisos to koonke Maata bô waa bwee wvù Maalia noo Laasalus baay. 6 Geenεn, seke wvù to yuweε le Laasalus cemte lo, ε wvù bvuu ce fô wvù to nu ediuw efaa. 7 Ejim jodvu, ε wvù gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Beene ekase etu jim Judea.” 8 E bô bife ê wvù le, “Labay, è nu ke foguu foguu nen wvù Bojuu se gomte keetumyε wo bô eta é wo ekpwe, wo ε bvuu ε no tuu jó le?” 9 E Jisos tfuse ê bó le, “Ke bontam bo kefew e nu ke yuufe ncow bofew yî diuu le le? E wee lene emvunsheen, tu ke è nulo é wvù ebayten yî fiεε le ke, njefo n'yuw wvu yî won wvun e yeese wvù. 10 Geenεn, é wee lene entan, tu è nelo é wvù ebayten, njefo ke wvù kenke n'yuw ke.”

11 No wvù jeme nonen, mum gay ê bó le, “Nsaa yesebeene wvù Laasalus nu ε lefe wase, geenεn ε me nu engen enkamse wvù yî nyii didvu le.” 12 E boom bew bo ηgoo le gay ê wvù le, “Tata, é è fen nu

le wvù nu ε lefe, tu wvù nu ke ebonen.” 13 Jisos to jemyi ε è nu ekumε kpwe Laasalus, geenεn ε bó no yuuke le wvù jemyi ε è nu ekumε nyii di nyii. 14 E Jisos mum jeme lo ê bó teyey le, “Laasalus nu ε kpwe wase. 15 Geenεn ε me n'yuuke njon nje yene le ke me nse nu fô ke, wvu le ben elese fitele yî yem me. Beene egeñè le jó.” 16 E Toma wvù bó to tenje diee diew dimew le Emam, gay ê bomew boom bo ηgoo le le, “Beene egeñ ten wvu le beene nulo ekpweken beene ε bó.”

E Jisos bvuse Laasalus yî kpwe le

17 E Jisos ke fese fô, yuw le Laasalus nu ε ce wase ê jem ediuw εna. 18 Betani jan to nu mbew Jelusalem e ke diewe bomay bofew nen. 19 E Bojuu nteen to to fô Maata bô Maalia le keeam shen bó bó yî kpwe waa bwee bó le. 20 E Maata ke dioo yuw le Jisos too lo, ε wvù mum buy keegen é bó wvù etasen, geenεn ε Maalia mey yew. 21 E Maata gen gay ê Jisos le, “Tata, é wo se bee enu fen, tu ke waa bwεem se nu ε kpwe ke. 22 Geenεn, ε me ηkee le keseen wvun nu ε naa la fi wo ε lkeε ê Nyo' nu ε wvù nulo enya ê wo.” 23 E Jisos gay ê wvù le, “Waa bwoo nu ke ebuy yî kpwe le.” 24 E Maata gay ê wvù le, “Me ηkee naa lo le wvù nu ke ekase ebuy diuu di fokemεse di bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le.” 25 E Jisos gay ê wvù le, “E nu me wvù bvuuεse bonyii yî kpwe le, ε è nu me nshii. Wee wvù nu ε lese fitele yî yem e nu ε wvù cim kpwe lo, é wvù ke enu dvù, 26 ε naa yεε wvù nu dvù keseen ε wvù ε lese fitele yî yem e, yaa nu ke ekpwe ke. Wo nu ε bee nonen e?” 27 E wvù bee le, “Eε Tata, me nu ε mbee le wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Wo nu Waa Nyo' wvù to nu keeke eto yî won wvun e.”

28 No Maata gayεε nonεn, mum gen tee Maalia wvù waa bwεε, jeme ê wvù fokueku λε, “Wee N'yeeyi nu wase fen, ε wvù teje wo.” 29 No wvù yuwεε nonεn, mum cufe lo ye we keegen eyen wvù le. 30 ε to nu ε Jisos baa ley wase ntεw e κε. Wvù to bεε κε fò fò Maata to genεε yen wvù le. 31 ε Bojuu bò to nu bô bo Maalia camte shen dioo yen no wvù cufe ye ε buy yew, ε bó mum no bii wvù le kpwaake λε wvù gene fò jem keegen ebeele fò.

32 ε Maalia ke gen fεse fò Jisos to nu, yen wvù le, mum gbwe bikaa biew e gay λε, “Tata, é wo se bee enu fen, tu κε waa bwεεm se nu ε kpwe κε.” 33 ε Jisos ke dioo yen no wvù beele, ε Bojuu bò to bιε wvù le beele ten, ε fιεε fidvu shiw fitele fiew baay, ε ye befε wvù. 34 ε wvù nε bife λε, “Ben dwey wvù fεε?” ε bó gay ê wvù λε, “Tata, to eyen.” 35 ε Jisos bee kpwe. 36 ε Bojuu yen nonεn gay λε, “Ben etaa eyen no wvù se koηke wvù.” 37 Geenεn ε bomew kaa gay λε, “Ke è se nulo é wvù wvù to yen'yeε ejise kenfefe, etaj wee wvun fo wvù ekpwe le?”

38 ε fitele fiew bvuu shiw baay. ε wvù nε gen fεse fò jem. Jem yin to nu tfum ε bó ε ban diuw wvudvu bô kebwee ke tε le. 39 ε Jisos gay λε, “Ben ecake tε die.” ε Maata wvù jeme wee kpwe gay ê Jisos λε, “Tata, keseen nu ε wvù samte wase. ε nu wase εdiuw εna no wvù se kpweε.” 40 ε Jisos bife ê wvù λε, “Me mbe ε ηgay κε ê wo λε é wo nu ε lese fitele yí yεm e, é wo ke eyen bvukuke bvù è nu bvυ Nyo' le?” 41 Nonεn, ε bó mum cake tε didvu. ε Jisos cake ejise we gay λε, “Icem, me nyaa keyoone ê wo no wo nu ε yuw bunle yεm. 42 Me ηkee naa le wo ké no yuuke κε bunle yεm sekecii. Geenεn, me njemyi fin ε è nu nje

bonyii ban bò leemene fen, wvu λε è nulo é bó ebee λε è tum wo me.” 43 No wvù jeme nonεn, fun bò diεw yì tεmyi λε, “Laasalus, buye!” 44 ε wee wvù to kpweε wase wε mum buy, ε can ye bô bikaa nu ε bó ε njim bô njaw ndvú, ε njim ten bvushiw bwew bô njaw ndvú. ε Jisos gay ê bó λε, “Ben efay wvù, ecine é wvù egene.”

ε bikuu bi won e jo nsey keeyu Jisos

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 ε Bojuu nteen bò to toε ê Maalia le dioo yen fιεε fi Jisos ge, mum lese fitele yí ye le. 46 Geenεn, ε bomew kaa gen fibole yen ε è nu Bofalasii le, see ê bó fιεε fi Jisos ge. 47 ε bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii mum kum bikuu bi won e jeme λε, “Beene nu ege nεε? Wee wvun gee mwεεm nteen mvù dunji bvukuke bvυ Nyo' le. 48 ε beene cine lo wvù ε no gene dvú fwe, tu bonyii bocii nu ke eghan else fitele yí ye le, é bonyii bo Lum ke enε eto ebvuu bvudvuu bvù yuule bvuseεbeene bô ketum kesεεbeene.” *

49 Geenεn, ε wee mvυ bó le wvù diee to nu Kayfas, wvù to nu ekole ke bocee ncese le kelum kekιε le nε gay fiew ê bó λε, “Ke ben kee naa lo fιεε κε. 50 Ke ben kee λε fí jee fò ben e λε wee mwaaη ekpwe fò bonyii le bocii efey fo ketum kecii ela lo le?” 51 Ke Kayfas to jemyi fιεε fin bô bvufee bvù è nu bwew κε. Wvù diεwε ekole ke bocee ncese le kelum kekιε le to jemyi nen teete ε è nu ntum Nyo' le Jisos to keηke keekpwe fò ketum ke Bojuu le. 52 ε è yaa mεy κε fò ketum kedvu le mεy κε, wvù to keηke keekpwe keebaance boom bò è nu bo Nyo' le bocii bò nu bitum bimew e, é bó enù yí fιεε

11:32 11:21 11:35 Luk 19:41 11:37 9:6 11:38 20:1; Mat 27:60 11:42 12:30 11:44 20:6-7 11:45 2:23 11:47 2:11; Mat 26:3-5; Lem 4:16 * 11:48 Bó to fane nonεn njεfo é Bojuu to berje lo λε Jisos nu Mboyse, é bó ke emum enε ekεw diuw bô bonyii bo Lum bò to saake bó wvu λε wvù ebvuse bó can bonyii bo Lum bodvu le. 11:49 18:14 11:52 10:16 11:53 5:18

le fimwaan. ⁵³ E kew ebvubwe le, e bikuu bi wonj e mum kew no joo nsey no bó nu ke eghan se yu Jisos.

⁵⁴ Nonen, e Jisos fanje yaa ebvuu eghane ya le entelenj jo Bojuu ke. E wvú ne fiew jó gen ketum kemew kè nu mbew wonj monshem e e bó boom bew bo ngoo le no cee jó kelaante kemew e e bó tenje le Efelém.

⁵⁵ E Nkaw Bojuu wvu Danefey ke no too wase nceencee, e bonyii no nen'yi biba le bene Jelusalem e diuu din se keetoo keekfum bikuu bibole. ⁵⁶ E bó gen kew no gomte Jisos biwci ebonebon no bó to leemene fò yew ncese le gayte le, “Ben kpwaake le la? Ke wvú nu eto fò nkaw wvun e le?” ⁵⁷ E to nu e bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii e nya wase nci le é wee nu dvú wvú kee fò Jisos nu, é wvú ge e bó kiese, wvu le é nulo é bó ekoo wvú.

12

E Maalia yefe Jisos Betani (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ E è ke no sheete wase ediuw esoocean é emum enu kefew ke Nkaw Danefey e, e Jisos ne gen ntew wvú Betani le jó Laasalus wvú Jisos to bvusee yi kpwe le to nu. ² No wvú gen jó, e bó fe mwem mvudien keetew wvú dvú. E Maata no nu wee gawe e Laasalus nu wee mvu ngoo bonyii bò to shiilee no diekene bò bo Jisos e. ³ E Maalia ke mum ne jo fikaa fi nfiey mvu wvú shfuunkene le, yefe bikaa bi Jisos e dvú, sho bò yvuw ye ekole. Nfiey wvun to lumte naa baay, e bó kene bò naad ewvunewvun. No wvú yefe nonen, e yew yidvu ne no shfuunkene lo ente yicii.

⁴ E Judas Iskaliot wvú to nu wee ngoo boom bo Jisos e, (wvú to ghanee egese wvú) kaa ne gay le, ⁵ “E be ge la fo bó egese lo nfiey

wvun bodanali gee te, enya bigew bidvu é bonyii bò fuute?” ⁶ Ke Judas to jemyi nen le wen kenke shiee fò bonyii bò fuute le ke. Wvú to nu coonje è to nu wvú wee wvubo ekole, e wvú to ké no leese kebo jó fici ekole kew dvú. ⁷ E Jisos gay le, “Cine wvú le. Wvú be geke nfiey wvun nen keeseyse e è nu ndwey wem dvú. ⁸ Bonyii bò fuute nu ke enu ke ben e bó sekecii, geenen ke me nu nke enu beene sekecii ke.”

⁹ E kebombom ke Bojuu le ke yuw le Jisos nu jó, e bó mum to jó. Ke bó to to ke e è nu nje Jisos maan ke. Bó to to ten keeyen Laasalus wvú Jisos to bvusee yi kpwe le. ¹⁰ Nonen, e bocee ncese bo baay baay no kaake le bó nu eyu ten Laasalus, ¹¹ njefo è to nu nje wvú wvú Bojuu nteen to cin'yi bó le leese wase fitele e è nu yi Jisos e.

E Jisos ley Jelusalem diewe Nfon e
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² E ekfun buy yuu, e kebombom ke bonyii le kè to toe fò nkaw e yuw le Jisos nu é je too Jelusalem. ¹³ E bó mum jo bidaayee buy keegen efiisen wvú é je. E bó gen no wvuuyi gayte le, “Eeeee, mbense enu fò Nyo' le keee! Nyo' nu e lanj kembonen yi wee wvú too é diee di Tata le keee! E nu wvú Nfon wvu Islael keee!” ¹⁴ E Jisos gom waa kembey, ben. E fi mum no nu no bó to sanje le,

¹⁵ “Bonyii bo Sayon, fo ben efané ke.

Ben etaa eyen, Nfon wene too lo, e wvú e ben yi waa kembey e.”

¹⁶ Ke boom bo Jisos e bo ngoo le to nu e kiese fi fi fi fin dunji fonkew ke. E Jisos ke dío ley wase bvukuke bwew e, e bó mum kume le bó to sanj fi fi fin e è nu ekume wvú, e fi

ε kooy wase bô wvú κε no bó to sanjεε. ¹⁷ Kebombom kè to nu bô bo Jisos diuu di wvú to tenjεε Laasalus ê jem bvuse yî kpwe le to nu ε γεν bô nsee no bó to yεnεε. ¹⁸ Ε shiee wvú kebombom kedvu to buyεε keegen efiisen wvú ê je to nu nje bó to nu ε yuw le wvú to nu ε ge fiεε fin fi duñci bvukuke bvú Nyo' le. ¹⁹ Ε Bofalasii yεn nen mum no jemyi ebonεbon le, “Κε ben nu ε yεn? Κε fiεε nu dvú fi è nulo é ben ebvuu ege ke. Woñ tfuu nu ε shfum wase ε bi wvú le.”

Ε Boglek bomew no shieele keeyen Jisos e

²⁰ Bonyii bomew to nu ηgoο bonyii bô to benεε Jεlusalern keebunle Nyo' kefew ke ηkaw e kin ε è nu Boglek. ²¹ Ε Boglek ban γεν yεn Filew wvú to nen'yεε ê kelaante kè Bεsayda le ê keba kè Galilee le, gay ê wvú le, “Njgaywee, bese shieele keeyen Jisos e.”

²² Ε Filew mum γεν be Andulu dvú, ε bô wvú mum γεν see ê Jisos. ²³ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Kefew nu ε kocen wase kè wee wvú diee nu Waawee nu ekenjke diee di kuuke. ²⁴ Ε me ensee ê ben keceey keceey le, é ηgow fiεε baa egbwe yî nshε le ekpwe, é yî emεy ke enu yî emben. Geenen é yî kpwe lo, é yî ke eyum mvuntam nteen. ²⁵ Wee wvú koonjke nshii we baay nu ke elase nshii wvudvu, ε wee wvú bane nshii we yî woñ wvun e nu ε wvú geele lo keeke ekenjke nshii wvú mεy lo. ²⁶ Ε wee lemte me le, tu wvú kenjke keebii me le, ε naa fεε fò me nu, é wee wεm lemte enù ten fò. Ε wee lemte me le, tu Icεm nu ke ebuv wvú.”

Ε Jisos jeme εkumε kpwe ye

²⁷ Ε Jisos nε gay le, “Keseen nu ε fitele buuke lo me. Ε nulo é me enjay le la? Le Icεm ebvuse me ente

jo kefew ke ηgew e kin e? 'Aay, è nu nje kefew kedvu kin wvú me nto ntoε. ²⁸ Icεm, gee é diee diuw ekuuke.” No wvú jeme nonen, ε diεw shii fowe le, “Me nu ε ηge wase dí ε no kuuke, ε me mbεε ηke embvuu enge.”

²⁹ Ε kebombom kè to leeme fò dioo yuw diεw yidvu, gay fibole le, “Ε baykene jan.” Ε bomew gay le, “Ε jemyi nceendaa Nyo' ê wvú.” ³⁰ Ε Jisos tfuse le, “Diεw yin to nje yene. Κε yî to nje yεm ke. ³¹ Keseen nu wase kefew kè bó nu esaw woñ wvun. Keseen nu ε bó nu eshwaw nfon wvú saake woñ wvun. ³² Geenen ε fiem nu ε seke bó ε ke ε njεyse me fowe, é me enjufe bonyii bocii é bó eto yî yεm e.” ³³ Jisos to jemyi nonen duñci ε è nu kfuu kpwe yî wvú nu ke ekpwe. ³⁴ Ε kebombom ke bonyii le tfuse ê wvú le, “Bese yuuke é Nwa' bonci le le Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu ke efele. Wo ε ghan nεε ε σε no duu le bó kenjke keeke njεyse wee wvú diee nu Waawee fowe? Wee wvú diee nu Waawee wvudvu nu wvú la?” ³⁵ Ε Jisos gay ê bó le, “N'yuu nu enu ben ε bó ke yî kefew e caan. Ben emum elenè no ben kenjke n'yuu ben ε bó, fo kejiwε ke nε eban ben. Κε wee wvú lenε ê ejjiwε le ké no kee fò wvú gene ke. ³⁶ No ben kenjke n'yuu ben ε bó, ben ebee n'yuu wvun e, wvu le ben emum enu boom bo n'yuu le.”

Diεw Jisos nu ke esaw wee wvú nu ε fan keefiisen diεw yidvu

No Jisos jemyεε mwεεm mvun nen, mum nε γεν nyiim. ³⁷ Naa no wvú to nu ε cim ge mwεεm nteen mvú duñci bvukuke bwew ε bó yεn, bó to baa lese fitele yî ye le ke. ³⁸ Ε fí to nu nonen wvu le fí ekocen no Yεsay wvú wee ntum Nyo' to jemyεε le,

“Tata, è nu yee dvú wvù nu e bee fiε fi bese jemyi le?

ε è nu ê baa wvù Tata nu e dujce mvunɔgay mvu kebo kew e?”

³⁹ Nonen ke è to nulo é bó elese fitele yí ye le ke, njefo Yesaya to nu e bvuu jeme bvudvuu bvumew e le,

⁴⁰ “Wvù nu e ban ejise εbo, ε ge mvuntelem mvubole ε no lee, wvu le fo bó eyenè mwεem e bô ejise εbo,

ekeè mwεem ê mvuntelem mvubole,

ekase etu jim é me enfε bó.”

⁴¹ Yesaya to jemyi mwεem mvun njefo wvù to nu e yen wase bvukuke bvú Jisos e, mum no jemyi ekumε wvù. ⁴² Naa no bonyii to baa cim nu keeese fitele yí Jisos e, nu e bonyii nteen bò to nu naa bikuu bi won e to lese fitele yí ye le, geenen fanε yaa nu keejeme bô dew yibo ke, njefo bó to fane Bofalassii le fo bó ke ekuj bó yew bunle le. ⁴³ ε bó to fane nonen njefo bó to koonke keekεjke mbense ε è nu wvù nen'yi fô bonyii le efey keekεjke ε è nu wvù nen'yi fô Nyo' le.

⁴⁴ ε Jisos ne fun foweεwe gay le, “Wee wvù nu e lese fitele yí yem e, nu e wvù yaa lese ε è nu yí yem e ke. Wvù lese ε è nu yí wee wvù tum me le. ⁴⁵ ε wee yen me le, tu wvù yen ε è nu wee wvù tum me le. ⁴⁶ Me nu e nto ê won jan diewe n'yu le wvu le naa yee wvù nu e lese fitele yí yem e wvù saa ebvuu emey enu ê ejiwε le ke. ⁴⁷ ε wee yuw diew yem, ε fanε yaa egeε, me nsaa enlese wvù ηgew e ke, njefo ke me nto nto keenlese bonyii bo yí won wvun e ηgew e ke. Me nto nto keemboyse lo bó. ⁴⁸ Wee wvù nu e ma me ε fan keefiisen diew yem kejke fiε fi nu ke esaw wvù. Diew yí me nu e njeme ε wvù nu fiε fi nu ke elese wvù ηgew e diuu di

fokemese. ⁴⁹ Fí nu nonen njefo ke me njemyi ε è nu ê mvunɔgay mwem e ke. Icem wvù tum me nu wvù wvù gay le me enjemyi, ε è nya wvù fiε fi me enjemyi, ε see no me enjemyi. ⁵⁰ ε me ηkee le fiε fi wvù gay le me enjemyi nu fi nyaa nshii wvù mey lo. Nonen fiε fi me njemyi nu fi Icem nu e gay le me enjemyi.”

13

ε Jisos cuke bikaa bi boom bew bo ηgoo le

¹ ε è ke no nu wase bvù ekfun nu ebuy eyuu é emum enu Nkaw Danefey, ε Jisos kieε le kefew kè wen nu ecine won wvun e, ekase egen fô Icee wen e nu e kocen wase. No wvù to koonke bonyii bò è to nu bew yí won wvun e, ε wvù kon bó gen mase. ² ε bó ke no diekene fokieguu, ε dewle ε lese wase ηkpawwce ê fitele fi Judas wvù waa Semon Iskaliot e le wvù egeese Jisos. ³ No Jisos to kee wase le Icee wen nu e nya wase mwεem mvunciim can wen e, bô le wen to ne fô Nyo' le ε wen kaase tuu jim fô Nyo' le, ⁴ ε wvù mum ne ê we jo mwεem mvudien, baaye bikum biew, jo ndvu yí bó shole ye dvú, seη yí mvuntem e, ⁵ mum tfuw joo ê ηkaa le, keε no cuke bikaa bi boom bew bo ηgoo le dvú, shole bô ndvu yí wvù to seηε yí mvuntem e ye. ⁶ ε wvù ke cuke to buy fô Semon Bitale, ε wvù bife ê wvù le, “Tata, è nu ecuke wo bikaa biem e?”

⁷ ε Jisos tfuse ê wvù le, “Ke fiε fi me ηgee nu e wo nulo ekiε keseen ke. Wo nu ke ekiε ε è nu ejim.”

⁸ ε Bitale gay ê Jisos le, “Ke è nulo é wo ke eyuu ecuke bikaa biem ke.” ε Jisos tfuse ê wvù le, “ε me mbaa encuke wo, wo saa ekejke fiε bee wo ke.” ⁹ ε Semon Bitale mum gay ê Jisos le, “Tata, é è fen nu nonen,

tu ke wo nu ecuke ke e è nu bikaa biem maan ke. Wo nu ecuke ten can yem bô ekole kem fó.”¹⁰ E Jisos gay ê wvú le, “Wee wvù nu e cuke wase ye nu e wvú yuule wase ye yicii, e shiee yaa bvuu nu keebvuu ecuke efey bikaa ke. Ben nu e ben yuule wase, geenen ke è yaa nu ben bocii bô yuule ke.”¹¹ Jisos to jemyi nonen njefo wvú to kee wase wee wvù nu ke egese wvú. E nu fiεε fi wvú to gayεε le, “Ke ben yuule bocii ke.”

¹² E Jisos ke mese cuke bikaa bi-bole, tfume bikum biew, kase gen tu fô bvudvuu bwew e, mum bife ê bó le, “Ben nu e kieε fiεε fi me nge fô ben e fin e?”¹³ Ben tenje me le Wee N'yeyi bvuu tenje le Tata, e ben tenje e è nu lej nonen njefo è nu fiεε fi me nu.¹⁴ E me wvù nu Tata wene bvuu nu Wee wene N'yeyi nu e cuke bikaa binen, tu ben ten kenjke keecukè bikaa bi wee noo wee le.¹⁵ Me nge nonen ndunji lo ê ben le ben egeε ten no me nge fô ben e.¹⁶ E me ensee ê ben keceey keceey le ke waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we ke, e ke wee wvù bó tum lo ké no kuuke ten fele wee wvù tum wvú ke.¹⁷ E ben kee mwεem mvun, e no gee mvú, e njon wvù baay enu wene.¹⁸ Ke me njemyi e è nu ekume ben bocii ke. Me nkee bonyii bô me nu e ncaw. Geenēn, e fi nu le fiεε fi nu ê N'wa' Nyo' le kenjke keeke eto ekocen no bó to sanεε le, ‘Wee wvù diee mwεem mvudien mwem nu e ne e no bii bikaa biem e.’¹⁹ Me nsenje fiεε fin ê ben keseen e fi se keeke ekooyi, wvu le fi ke dioo e kooy, e ben emum ebee le è nu naa me wvudvu.²⁰ E me ensee ê ben keceey keceey le wee wvù nu e fiisen naa wee wvù la wvù è tum me, nu e wvú fiisene e è nu me. E wee wvù fiisene me fiisene e è nu wee wvù tum me.”

13:11 6:64, 70-71 **13:12** Mat 20:24-28; 23:8-12; Luk 22:27; 1Tim 5:10 **13:15** 1Jon 2:6; Fili 2:5; 1Bi 2:21 **13:16** 15:20; Mat 10:24 **13:17** Jem 1:25 **13:18** Mben 41:9; Jon 17:12 **13:19** 8:24; 14:29; 16:4 **13:20** Mat 10:40 **13:23** 19:26; 20:2; 21:7, 20 * **13:23** Keeshii ediekene nu e Bojuu to ké nshii fokuse, yeem lo keba kemwaan se no diekene. **13:27** 13:2 **13:29** 12:6 **13:31** 17:1

E Jisos dunce wee wvù nu egese wvú

²¹ No Jisos jeme mwεem mvun nen, e fitele ne no buuke wvú. E wvú ne jeme lo teyey gay le, “E me ensee ê ben keceey keceey le wee mvu ben e nu egese me.”²² E boom bew bo ngoo le ne no taayine ye maa laa wvú jemyi e è nu wee wvù la le.²³ Wee mvu ngoo boom bo Jisos e wvù Jisos to koonke to yeeme diekene naa mbew ye le. * ²⁴ E Semon Bita kpwase wvú gay le wvú ebife ê Jisos le laa wvú jemyi e è nu yeε le.²⁵ Nonen e wvú yeem gen yí Jisos e bife ê wvú le, “Tata, è nu yeε?”²⁶ E Jisos tfuse ê wvú le, “E nu wee wvù me nu enjuse bleed encuw ê nshew mbase le enya ê wvú.” Nonen e wvú mum cuw bleed ê nshew mbase le nya ê Judas wvù waa Semon Iskaliot.²⁷ Ke no Judas fi bleed wvudvu nen, e Satan mum ley yí ye le. E Jisos gay ê wvú le, “Yanšen ege fiεε fi wo gomte keege.”²⁸ Wee mvu ngoo bó le to baa kieε fiεε fi wvú jemyi ê wvú nonen ke.²⁹ Bomew to kpwaake le no Judas to nu wee wvù geele ekele nu e Jisos jemyi ê wvú le wvú egen eguy mwεem mvù bó shieele keedie Nkaw dvú, kenεε le wvú egen enya fiεε ê bonyii bô fuute.³⁰ No Judas fi bleed wvudvu nonen e die, mum buy lo kan mwaan gen. Sekekε to nu wase entan.

E Jisos tefe kpwe ê boom bew bo ngoo le

³¹ No Judas buyεε wase gen nonen, e Jisos shεε gay le, “Keseen nu e bó nu ekew eyene bvukuke bvu wee wvù diee nu Waawee le, emum eyene ten bvukuke bvù è nu bvu Nyo' le yí ye le.³² E bó yen bvukuke bvu Nyo' le yí ye le, tu Nyo' nu edunce ten bvukuke bvu Waa

we le yî wvú wvú Nyo' le. É wvú nu edunçe lo kan mwaan. ³³ Boom bem, me nu enu beene ke wase yî kefew e nen caan. Ben nu ke esheegom me saa eyen ke. No me nto ngayee é Bojuu, nu no me ngayte é ben keseen le, 'Fô me ngene nu é ke ben nulo eto fô ke.' ³⁴ Me nyaa nci é ben, é è nu nci wvu fwé le ben dioo é shéé no konenè. Ben ekonjenè ke naa lenlen no me nu é nkon ben. ³⁵ É ben shéke é no konene nonen, é fifin ege é bonyii bocii emum ekié le ben nu boom bem bo ngoo le."

É Jisos gay le Bitá nu ke ema wen (Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ É Semon Bitá mum bife é Jisos le, "Tata, wo gene é è nu féé?" É Jisos tfuse le, "Fô me ngene nu é ke è nulo é wo ebi me le keseen ke. Wo nu ke esheé se bi." ³⁷ É Bitá kase bife é wvú le, "Tata, ke è nulo é me mbi wo le keseen nje la? Me nu nke enya nshii wem keenkpwe nje yo." ³⁸ É Jisos Bife é wvú le, "Wo nulo enya nshii wo keekpwe nje me? É me ensee é wo kecéey kecéey le ke nyimshie nu ke eton se wo é ma wase me bokan botéte ke."

14

Jisos nu Je yî gene fô Nyo' le

¹ É Jisos bvuu jeme é boom bew bo ngoo le le, "Fô ben eciné é mvuntelem mvunen ebuuke ke. Ben elese fitele yî Nyo' le, elese ten fitele yî yem e. ² Yew dvu Icém, nu é bibuw nu dvú nteen. É fi be baa enu nonen, tu me mbaa ngayte le me ngene nseyse bvudvuu é ben ke. ³ É me nu ndioo é ngen é nseyse bvudvuu é ben, enkase ento enjo ben é beene enu, wvu le fô me nu, é ben enù ten fô. ⁴ É ben kee wase je yî gene fô me ngene." ⁵ É Toma

mum gay é wvú le, "Tata, ke bese kee fô wo gene ke. Bese nu eghan nee se kisé je yidvu?" ⁶ É Jisos tfuse le, "É nu me je, é è nu me kecéey, é è nu me nshii. Ke wee nulo egen fô Icém e se wvú é fey yî yem e ke. ⁷ É ben be kee me, tu ben bee kee ten Icém. É kew yî keseen e nu é ben é kisé wase wvú é bvuu é yen wvú le."

⁸ É Filew gay é wvú le, "Tata dunçe Ico é bese, é bese eyen emum effuu." ⁹ É Jisos tfuse é wvú le, "Filew, beene nu é ce wase baay nen se wo kee me le? Wee wvú nu é yen me le, nu é wvú é yen wase Icém e. Wo nulo eghan nee le se ebvuu egayte le me endunçe Icém é ben? ¹⁰ Wo baa bee le me nu yî Icém e, é Icém nu yî yem le? Njeme wvú me njemyi é ben nu é ke me njemyi yî mvungay mwem e ke. Icém wvú nu yî yem e nu wvú gee dilemme diéw. ¹¹ Ben ebee me le le me nu yî Icém e, é Icém nu yî yem e. É ben baa bee me le nje fié fi me ngayte, é ben bee nje dilemme di me ngee le. ¹² É me ensee é ben kecéey kecéey le wee wvú nu é lese fitele yî yem e nu ke egee ten dilemme di me ngee. É wvú nu ke ege dilemme efey naa di me nu é nge, njefo me ngene wase fô Icém e. ¹³ Naa la fi ben é bife é diee diem e, é me enge fi, wvu le Icee Wan nulo ekenke diee di kuuke nje Wan. ¹⁴ É ben bife naa la é diee diem e, é me enge fi.

É Jisos kaw bonyii bew bô Keyoy ke Yuule

¹⁵ É ben koonke me, é ben egele bonci bem, ¹⁶ é me nke enléke é Icém é wvú enya ben bô wvumvu Wee Nfi é wvú enu ben é bó sekecii. ¹⁷ Wee wvun nu Keyoy ke kecéey e. Ke wvú nu wee wvú è nulo é bonyii bô è nu bo yî won wvun e efiisen wvú ke, njefo ke bó yene wvú le

13:33 8:14 **13:34** 15:12, 17; 1Jon 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Jon 5-6 **13:35** 1Jon 3:14 **13:36** 8:14; 21:19 **13:38** 18:27 **14:1** 14:27 **14:3** 12:26 **14:5** 20:24 **14:6** Ibu 10:20 **14:7** 8:19 **14:9** 12:45 **14:10** 3:35 **14:11** 5:18, 36; 10:37-38 **14:13** 15:16; 17:1 **14:15** 14:21, 23; 15:10; 1Jon 5:3; 2Jon 6 **14:16** 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Jon 3:24; 4:13; Lem 1:4; 2:4 **14:17** 1Kol 2:10-16

kenεε kee wvú κε. Ben nu finen ε ben kee wvú, njefo wvú cee ben ε bó, ε wvú nu ke enu yí yene le.

¹⁸Κε me nu ηκε encine ben e ε ben enu diεwε boom bo bonkfu le κε. Me nu ηκε enkase ento enu beene. ¹⁹Ε shεεte wase caan ε bonyii bó è nu bo yí won wvun e saa ebvuu eyen me le κε. Geenεn, ben nu ke eyen me le. No me nu ηκε enu dvú, nu ε ben ten nu ke enu dvú. ²⁰Ε nu ke enu ebvubwε ε ben ekiεε le me nu yí Icem e, ε ben nu yí yem e, ε me nu yí yene le. ²¹Wee wvú kee bonci bem gεεle, nu wvuwe wvú koonke me. Ε wee wvú koonke me nu ε Icem nu ke ekoonke wvú. Ε me nu ηκε enkoonke ten wvú, endunεε ekole kem ε wvú.” ²²Ε Judas wvumvu (ε è yaa nu κε wε wvú bó tenje le Iskaliot κε) bife ε wvú le, “Tata, fí ghan nεε le fí wo nu ke edunεε ekole kuw ε è nu ε bese, ε è yaa nu ε bonyii bó è nu bo yí won wvun e κε?” ²³Ε Jisofuse ε wvú le, “Ε wee koonke me, ε wvú egεelè njeme wem, ε Icem ekoonke wvú, ε bee Icem ke eto fô wvú le ecee bee bó. ²⁴Κε wee wvú baa koonke me ké no gεεle njeme wem κε. Κε njeme wvú ben yuuke nu wem κε. Ε nu wvu Icem wvú tum me.

²⁵Mwεem mvun nu ε me njemyi ε ben mbεε beene. ²⁶Geenεn, Wee Nfi wvú è nu Keyoy ke Yuule wvú Icem nu ke ecinse ε diee diem e nu ke eyeyi ben bó mwεem mvunciim ebvuu ege ε ben ekumyi mwεem mvunciim mvú me nu ε njeme wase ε ben. ²⁷Me nu ε ηγεε nyεkeey le wvú enu ben ε bó. Me nyaa nyεkeey wvú è nu wvuwem ε ben. Κε me nyaa nyεkeey wvun ε ben no bonyii bó è nu bo yí won wvun e ké no nyaa κε. Fo ben ecine ε mvuntelem mvunen ebuuke kenεε kenke jan κε. ²⁸Ben nu ε yuw wase no me

ηgayte le me ηgene wa lo, ε me nu ηκε enkase ento enu beene. Ε ben be koonke me, tu ben bee elanjanje lo, njefo me ηgene ε è nu fô Icem e, no Icem kuuke fele me. ²⁹Keseen nu ε me ε njeme wase fιεε fin ε ben ε fí se keeke ekooy, wvu le fí ke dioo ε kooy, ε ben emum ebee me le. ³⁰Κε me mbεε embvuu enshe enjemyi beene baay κε, njefo nfon wvú saake won wvun too wase. Κε è nu le wvú kenke mvunjay ε me ε we κε. ³¹Geenεn, me ηgee ε è nu no Icem nu ε gay le me engeè wvu le bonyii bó è nu bo yí won wvun e nulo ekiεε le me ηkoonke Icem. Ben eja we ε bó enε.”

15

Jisos nu kete ε bonyii bew nu tiεw yidvu

¹“Ε nu me twej kete ke mvuntam e ke cεεy cεεy, ε Icem nu wee wvú seysee twenj wvudvu. ²Tiεw yem yicii yi baa yumte mvuntam, nu ε wvú ke faashe bvuse, ε yi yumte mvuntam nu ε wvú ke seysee kpwεce wvu le yí eyuule emum eyumte mvuntam nteen. ³Njeme wvú me njeme wase ε ben nu ε ge wase ben ε no yuule. ⁴Ben emey enu yí yem e, ε me enu ten yí yene le. Κε tiεw nulo eyum mvuntam eyineyin se yí nu yí kete le κε. Ε nu κε lenlen no κε è nulo ε ben ege fιεε se ben nu yí yem e κε. ⁵Ε nu me twej kete ke mvuntam e, ε ben nu tiεw yidvu. Wee wvú nu yí yem e ε me nu ten yí ye le, nu wvuwe wvú nu diεwε tiεw yí nulo eyumte mvuntam nteen e, njefo ε me mbaa enu, wee saa ege fιεε κε. ⁶Wee wvú nu se wvú ε mey ε no nu yí yem e nu diεwε tiεw yí bó efasse elan jo, ε yí eyumten e. Kfuu yiye tiεw nu ε bó nu ke ebaance elan ε ηguy e

é yí efie lo. ⁷ É ben méy é no nu yí yém e é diéw yém nu yí yene le, ben é bife naa la fi ben shieele, é bó ege fi fô ben e. ⁸ É ben nu diéwé tíew yí yumte mvuntam nteen e, é fifin enyaa diee di kuuke é Icém, emum edunji le ben nu bonyii bem bo ngoo le.

⁹ No Icém koonke me nu ke lenlen no me nkoonke ben. Ben emum emey enu ente jo kenkonen kem. ¹⁰ É ben geele bonci bem, é ben emey enu ente jo kenkonen kem, ke no me nu é ngeé bonci bo Icém e é méy é no nu ente jo kenkonen kew. ¹¹ Mwéem mvun nu é me njemyi é ben wvu le njon wem nulo enu fô ben e, é ben emum ekenke njon wvù nu é yinjen. ¹² Nci wem nu wvun wvù nu le ben ekojenè ke no me nkoonke ben. ¹³ Ke kenkonen kemew bvuu nu dvú kè kuuke fele kè le wee enya nshii we ekpwe nje nsáa ye ke. ¹⁴ É ben gee fi me ngayte le ben egeè, tu ben nu nsáa yém. ¹⁵ Ke me mbvuu nteje ben le boom bo lemme le ke, njefo ke waa lemme ké no kee fié ficii fi cee ekole we gee ke. Me nteje wase ben le nsáa yém njefo fié ficii fi me n'yuw é Icém nu é me é nge wase ben é kié. ¹⁶ Ke è to caw ben me ke. É to caw me ben, mbaa ngeé le ben egen enu diéwé tíew yí yumte mvuntam e, mvuntam é è nu mvù nu ke emey nu dvú le. É ben gee nonen, naa la fi ben é bife é Icém é diee diem e é wvù enya é ben. ¹⁷ Nci wvù me nyaa é ben nu ke wvun wvù le, ben ekojenè.

É Jisos gay le wonj wvun nu ke ebane bonyii bowene

¹⁸ É bonyii bò è nu bo yí wonj wvun e bane ben, é ben no kee le bó to yaw kew no bane é è nu me é sé no

bane ben. ¹⁹ É ben be nu bonyii bo yí wonj wvun e, tu bonyii bò è nu bo yí wonj wvun e be koonke ben diéwé bonyii bobole. Geenén, ke ben baa nu bonyii bo yí wonj wvun e ke. Me nu é ncaw wase ben é mbvuse ente jo bonyii bo yí wonj wvun e. É neé fié fi bonyii bò è nu bo yí wonj wvun e bane ben. ²⁰ Ben ekume njeme wvù me nto njemyé é ben le ke waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we ke. É bó bone bikaa é me ejim, tu bó nu ke ebon ten é ben ejim. É è be nu le bó yuuke njeme wem e, tu bó nu ke eyuw ten wene le. ²¹ Fin nu fié fi bó nu ke ege bó ben nje me, njefo ke bó yaa kee wvù wvù to tumé me ke. ²² É è be baa nu le me nu é nto é njeme é bó, tu bó be baa ekenke jay ke. Geenén, keseen nu é ke bó kenke fié keetane diuw dvú yí bibefe bibole ke. ²³ Wee wvù bane me nu é wvù bane Icém ten. ²⁴ É è be baa nu le me nu é nge kfuu dilemme di wee ke baa yuu ge wase entelenj jo bó, tu bó be baa ekenke jay ke. Geenén bó nu é yén, é no bane ke me noo Icém. ²⁵ Fifin nu nonen keege é diéw eto ekocen no bó to sané é N'wa' bonci bobole le,
'Bó ban me ecici.'

²⁶ Geenén, Wee Nfi wvù me nu nke encinse nu ke eto é wvù né fô Icém e. Wee Nfi wvun nu wvù è nu naa Keyoy ke kecéy e kè nen'yi fô Icém e. Seke wvù é to, wvù nu ke eben jim nsaw wem. ²⁷ Ben ten nu ke eben jim nsaw wem, njefo ben nu é no nu beene é kew fonkew."

16

¹ "Me njemyi mwéem mvun mvunciim é ben wvu le fo ben ke egbwe yí mbee wene le ke. ² Bó nu ke ekun ben yéw bunle le. Yí kecéy e, kefew too lo kè wee nu ke edioo yuu wee mvu ben e, eyuu

15:8 14:13; 17:1   **15:9** 13:1; 5:18   **15:10** 14:15   **15:11** 16:22, 24; 17:13; 1Jon 1:4   **15:12** 13:34; 1Jon 4:11   **15:13** 10:11   **15:16** 14:13; 15:7; 16:23-24; Mat 18:19; 1Jon 3:22; 5:14-15; Jon 6:70; 13:18   **15:17** 13:34   **15:18** 7:7   **15:20** 13:16   **15:21** 16:3   **15:22** 9:41   **15:23** Luk 10:16; Jon 5:23; 1Jon 2:23   **15:24** 5:36   **15:25** Mben 69:4; 35:19   **15:26** 1:15; 5:36; 14:16; 1Jon 5:6-9   **15:27** 1:14; Lem 1:8; 1Jon 1:2; 4:14   **16:2** 9:22   **16:3** 15:21

kpwaake le wen gee ε è nu lemme di jee fô Nyo' le. ³ E bó nu ke egee nonen, njefo ke bó baa kίεε wase Icem kenεε me ke. ⁴ Me njemyi mwεεm mvun mvunciim ê ben nen wvu le seke kefew kedvu ε kocen, é ben ekume le me nto nu ε njeme wase ê ben ekume mvú.

Lemme di Keyoy ke Yuule nu ke eto egee

Me nto mbaa njeme mwεεm mvun ê ben fonkew ke, njefo me nto nké no nu ke beene. ⁵ Keseen nu ε me ntuu wase jim fô wvú wvú to tumεε me le. Geenεn, wee mvu ben e baa cim bife ê me le laa me ηgene fεε le. ⁶ Ben nu yii yii njefo me nu ε njeme wase mwεεm mvun ê ben. ⁷ Naa no fi cim nu nonen, é me ensee ê ben keceey le, è nu lo fiεε fi jee fô ben e le me enjen. E me nu se me ε ηgen, Wee Nfi wε saa eto fô ben e ke. Geenεn, é me ηgen lo, emum enciine wvú fô ben e. ⁸ E wvú nu ke edioo ε to, etooshe bonyii bò è nu bo yí won wvun e, ege é bó eyen kebefε kebole, ege é bó eyen fiεε fi è nu nce wvu teyey, ege ten é bó eyen fi è nu nsaw Nyo'. ⁹ Wvú nu ke ege é bó eyen kebefε kebole no bó baa lese fitele yí yem e ke, ¹⁰ ege é bó eyen fiεε fi è nu nce wvu teyey no me ηgene wase fô Icem e, é ben yaa bεε ke ebvuu eyen me le ke. ¹¹ E wvú nu ke ege é bó eyen fiεε fi è nu nsaw Nyo' njefo nfon wvú saake won wvun nu ε nsaw ε koo wase wvú.

¹² Me mbεε ηkenke naa mwεεm nteen keenjeme ê ben, geenεn ke è nulo é mvú eley bitem binen e keseen ntay ke. ¹³ Seke wvú wvú Keyoy ke keceey e ε to, efi ben é ben ekiεε keceey kecii. Ke wvú yaa nu ke ejemyi ε è nu yí mvun gay mwew e ke. Fiεε ficii fi wvú nu ε yuw nu fi fi wvú nu ke ejemyi, mum seje ê ben mwεεm mvú nu ke eto. ¹⁴ Wvú nu

ke edunεε bvukuke bwem, no wvú nu ke ejoo ε è nu fiεε fi è nu fiem seje ê ben. ¹⁵ Fiεε fi Icem e ficii nu fiem. E neε fiεε fi me ngayte le wvú nu ke ejoo ε è nu fiεε fi è nu fiem seje ê ben.

Yii boom bo ηgoo le bo Jisos e nu ke etu nlanlan

¹⁶ E sheete wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, dioo ε moocε caan é ben ebvuu ekase eyen me le." ¹⁷ No Jisos jeme nonen, ε boom bew bo ηgoo le bomew ghay ebonebon le, "E se nu la fi wvú gayte ê beene le, è sheete wase caan beene saa ebvuu eyen wen e ke, ke dioo ε moocε caan ebvuu ekase eyen wen e, bó le wen gene fô Icee wen e? ¹⁸ Fiεε fi wvú se duu le è sheete wase caan se nu naa le la? Ke beene baa kίεε fiεε fi wvú jemyi nonen ke."

¹⁹ E Jisos dioo kίεε le bó gomte keebife ê wen fiεε fi wen jeme, mum bife le, "Ben ghayte ébenεben ekume fiεε fi me ngayte le, 'E sheete wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, ke dioo ε moocε caan é ben ebvuu ekase eyen me le' le? ²⁰ E me ensee ê ben keceey keceey le, ben nu ke ebeele kpwe, fuonke ε bonyii bò è nu bo yí won wvun lanlan lo fibole. Ben nu ke enu yí yii le, geenεn ε yii yene yin nu ke ene etu nlanlan. ²¹ Kpwoon ké dioo nu yí lume le, no yuuke nsase, njefo kefew kew keehoo nu ε kocen wase, E wvú ké dioo ε boo wase wan, wvú saa ebvuu ekumyi nsase wvudvu ke, njefo wvú yuuke wase ε è nu njon le wee wvu wum nu ε to yí won e. ²² E nu ke no fi nu fô ben e keseen. Ben nu yii yii, geenεn ε me nu ηke endioo ε ηkase ε n'yen ben e, é ben ekenke wase ε è nu nlanlan fô mvuntelem mvunen e, ε wvuε nlanlan nu ke enu wvú wee yaa nulo ke efi ê ben ke. ²³ E nu ke enu kefew kekiε le, ben saa ebvuu ebife

fiεε ê me κε. Ε me ensee ê ben keceεy keceεy le, ê ben bife naa la ê Icεm, ê wvú enya fiεε fidvu ê ben ê diee diem e. ²⁴ Ε κεw lo ε to ε buy keseen e, nu ε ben ke baa bife wase fiεε ê Icεm ê diee diem e κε. Ben ebife, ê ben eκεηκε, wvu le nlanlan wene eyiηsen.

²⁵ Me njemyi njeme wvun ε è nu κε ê bongan e, geenεn kefew too lo kè me n'yaa mbεε ηκε embvuu enjeme ê ben ê bongan e κε. Me nu ηκε enjemyi wase ê ben ε è nu εndan εκυε Icεm. ²⁶ Ε nu ke enu kefew kekε le, ê ben biite fiεε ê Icεm ê diee diem e. Ke me ηgayte ê ben le me nu ηκε enλεκε fiεε ê Icεm ben e κε. ²⁷ Icεm keβεε koonke ben, njefo ben nu ε koη me ε bvuu ε bee le me ne fô wvú wvú Icεm e. ²⁸ Me nto ne fô Icεm e nto yî wonη wvun e, ε no nen'yi wase yî wonη wvun e ntuu jim fô Icεm e.”

²⁹ No Jisos jeme nonεn ε boom bew bo ngoo le bεnse lo gay le, “Anghaa! Wo jemyi naa keseen teytey ε è yaa bvuu nu ê bongan e κε! ³⁰ Keseen nu ε bese ε yen wase le wo kee mwεεm mvunciim yaa cεyte le wee ke ebife κε lo fiεε ê wo κε. Fifin nu ε ge bese ε mum ε bee le wo ne fô Nyo' le.” ³¹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben fen nu ε bee keseen e? ³² Kefew too lo, ε kí ε to naa wase, kè ben nu ke etawse mwaanη mwaanη é wee egene ê wvú yew, cine me le me εmberη. Geenεn κε me nu me εmberη κε, njefo Icεm nu bee wvú. ³³ Me njemyi mwεεm mvun ê ben wvu le no ben nu yî yeμ e, ben emum eκεηκε nyεkeey. Yî wonη wvun e nu ε ben κεηκε bongew, geenεn ben esakenè. Me nu ε nso wase wonη wvun.”

17

Ε Jisos bunle fô bonyii bew e

16:25 Mat 13:34 **16:28** 8:14 **16:32** Saka 13:7; Mat 26:31, 56 **16:33** 7:7; 14:27; 1Jon 5:4
17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24 **17:2** 3:35; 5:24; Mat
 28:18 **17:3** 1Jon 5:20 **17:4** 4:34 **17:5** 1:1-2; 8:58; 17:24 **17:6** 17:26 **17:10** 15:8
17:11 6:39; 13:18; 10:30; 17:21-23; Gal 3:28

¹ Ε Jisos ke jeme njeme wvun mεse, mum ne cake ejise taa we bunle le, “Icεm, kefew nu ε kocεn wase. Duηce bvukuke bvú Waa wo le wvu le Wan ten nulo eduηce bwuw bvukuke. ² Wvú nulo eduηce njefo wo nu ε nya mvuηgay ê wvú ê we jo wee wvu wum tfuu le wvú enya nshii wvú mey lo ê boba bocii bò wo nu ε nya ê wvú. ³ Ε nshii wvú mey lo wvun nu fin fi le bó ekeè wo wvú è nu κε wo Nyo' wvu keceεy, ebvuu ekee ten me wvú Jisos Klistu wvú wo to tumεε le. ⁴ Me nu ε nduηce wase bvukuke bwuw yî nshε le no me nu ε mεse lemme di wo to nyaε le me enlem e. ⁵ Yî keseen e Icεm, kase enya me bvukuke mbew yo le bvú me nto nshee ηκεηκε fwele ε wonη se ke κεw e.

⁶ Me nu ε nduηce wase wo ê bonyii bò wo to baayεε ê wonη jan nya ê me le. Bonyii ban to nu buw, ε wo mum nya bó ê me. Ε bó nu ε yuw diεw yo le. ⁷ Bó nu ε kieε wase keseen le fiεε fcii fi me ηκεηκε nu ε fí ne ε è nu fô wo le. ⁸ Me njemyi nen njefo me nu ε nya wase diεw yî wo to nyaε ê me ê bó, bó ε fiisen, ε mum ε kieε yî keceεy e le me ne fô wo le, ε bee ten le è to tum wo me. ⁹ Me mbunlee nen ε è nu fô boban e. Ke me mbunlee ε è nu fô boba bò è nu bo yî wonη wvun e κε. Me mbunlee ε è nu fô boban bò wo nu ε nya ê me le, njefo è nu bonyii buw. ¹⁰ Bonyii bocii bò me ηκεηκε nu bonyii buw, ε bonyii bocii bò wo κεηκε nu bem. Ε nu yî bó le wvú bvukuke bwem yen'yi. ¹¹ Keseen nu ε me n'yaa mbεε ê wonη jan κε. Geenεn bó bεε ê wonη jan, ε me ηkaase wase ntoo fô wo le. Icεm wvú yuule, gεεle bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le, wvu le bó nulo enú yî wee le mwaanη κε naa no bee wo nu yî wee

le mwaanj.

¹² Seke me nto nu bee bó, me nto nu ε ηγεε bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le. Me nu ε nceycεy bó wee mvu bó le baa la, efey ke wvuwe wvù to nu wase wee wvù nu ke ela le. Ε fifin to nu wvu le fiεε fi bó sanεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocεn. ¹³ Keseen nu ε me ηkaase wase ntoo fô wo le, ε mwεεm mvun nu ε me njemyi mbεε yî wonj wvun e wvu le è nulo é bó ekeηke njon wvu wεm ε wvù ε yinσen yî bó le. ¹⁴ Me nu ε nya wase diεw yo can yibole, bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e ε mum ε no bane bó njefo ke bó nu bonyii bo yî wonj wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yî wonj wvun e ke. ¹⁵ Ke me mbunlee nεη le wo ebyuse lo bó yî wonj wvun e ke. Me mbunlee ε è nu le wo egemgem bó fo bó eley can wee kebefε wε le. ¹⁶ Ke bó nu bonyii bo yî wonj wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yî wonj wvun e ke. ¹⁷ Seyse bó egεε é bó eyuulè εnte jo keccεy. Diεw yo nu keccεy. ¹⁸ No wo to tumεε me yî wonj wvun e, nu ke leηleη no me nu ε ntum bó yî wonj wvun e. ¹⁹ Me ε mum ε nseyse εkole kem ε ηγεε nje bó, wvu le è nulo ten é bó eseyse bibole bikuu egεε yî keccεy.

²⁰ Ke me mbunlee ke ε è nu fô bonyii ban e maan ke. Me mbunlee ten fô bonyii bocii bò nu ke eyuw diεw yibole elese fitele yî yem e. ²¹ Me mbunlee le bó bocii ke enu yî wee le mwaanj ke naa no wo wvù Icεm nu yî yem e ε me nu yî yo le. Me mbunlee le bó ten ke enu yî yese bee wo le wvu le bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e ebee le è to tum wo me. ²² Bvukuke bvù wo to buwεε me dvù nu ε me ε nya wase ê bó wvu le bó nulo enù yî wee le mwaanj, ke naa no bee wo nu yî wee le mwaanj, ²³ ε me nu yî bó le, ε wo nu yî yem e. Le bó elooci nu yî wee le mwaanj,

nonεn é bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e emum ekiεε le è tum wo me, ε wo koonjke bó ke naa no wo koonjke me. ²⁴ Icεm, me nshieele le boba bò wo nu ε nya ê me ke enu ten bee bó fô me nu, wvu le bó ke eyen bvukuke bvù wo to nyaε ê me nje keηkonεn kuw fô me le ε wonj wvun se ke kεw e. ²⁵ Eεy Icεm wvu teytey, ke bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e kee wo ke, geenεn ε me ηkee wo, ε bonyii bem ban nu ε kiεε le è tum wo me. ²⁶ Me nu ε ηge wase bó ε kiεε wo, ε me mbεε ηke engee ke ε bó kee wo, wvu le keηkonεn kè wo nu ε konj me dvù nulo enu yî bó le, ε me ten nu yî bó le.”

18

Ε bó tum bonyii bo nci le ε bó gen koo Jisos

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Ε Jisos ke bunle mεse, ε bó boom bew bo ηgoo le ne fô, gen lente kelonε kè bó tenε le Kidlon, buy kewvu keki fô wεε ketaan wvumew e, mum ley jó. ² Ε to nu ε Judas wvù to gesεε Jisos kee ten bvudvuu bvudvu, njefo Jisos bó boom bew bo ηgoo le to ké no gene taashi fô εfonεfon. ³ Nonεn, ε Judas mum gen fô bó ηgoo bonyii bo nci le noo bonyii bomew bò to cεyte yew ncese. Bonyii ban nu ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii bó. Bó to gene keηke bin'yeese bó dinguci ε bó ε tfuw noo mwεεm mvu jem e. ⁴ No Jisos to kee wase fiεε fi to nu keeke ekooy bó wvù, ε wvù mum bence to fwe, bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yeε?” ⁵ Ε bó tfuse ê wvù le, “Jisos wvu Nasaleτ.” Ε Jisos gay ê bó le, “Ε nu me wvudvu.” Ε to nu ε Judas wvù to gesεε wvù leeme bó bonyii bodvu. ⁶ No Jisos gay ê bó le è nu

wen wvudvu, ε bó kaa tu lo jim jim, gbweken fokuse. ⁷ Ε wvú bvuu bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yεε?” Ε bó tfuse le, “Jisos wvu Nasalet.” ⁸ Ε Jisos gay ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben le è nu me wvudvu. Ε ben fen gomte ε è nu me, é ben cinε ε bonyii ban no gene.” ⁹ Wvú to gay nonen keege é fí eto ekocεn ê diεw yi wvú to jemyeε wase ê Nyo' le wen to baa lase wee mwaan fô bò wvú to nyaε ê wen e ke.

¹⁰ Semon Bitá to keηke nyo jem. Ε wvú mum dvun ê ηku le, cun kentunηun ke nfwa εkolε ke bocee ncese le ke εceεy dvú, sum. Diee di nfwa wvudvu le to nu Malkus. ¹¹ Ε Jisos gay ê Bitá le, “Kase etfuse nyo yo ê ηku le. Ke me nu en'wu fiko fi ηγεw e fi Icεm nu ε nya ê me le?”

Ε bó jo Jisos gen dvú fô Annas e

¹² Ε εkolε ke bonyii bo nci le bò ηgoo bonyii bo nci le noo bonyii bò to cεyte yew ncese Bojuu mum ghen Jisos kay wvú bò bokfuu. ¹³ Ε bó yaw jo wvú gen dvú fô Annas e, njefo Annas to nu icee kpweε Kayfas wvú to nu εkolε ke bocee ncese le kelum kekie le. ¹⁴ Kayfas wvun nu wvú to nyaε wase ntefe ê Bojuu le fí jee le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii.

Ε Bitá tun le ke wen kee Jisos ke

(*Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵ No bó to gene bò Jisos nonen, Semon Bitá bò waa ηgoo Jisos mvu to bii wvú le. No waa ηgoo Jisos wvun to nu ε εkolε ke bocee ncese le kee wvú, ε wvú mum bi Jisos e gen ley fô lakfulεηη εkolε ke bocee ncese le. ¹⁶ Ε Bitá sheε no leeme εkfun mbew diuw ketaan e. Ε waa ηgoo Jisos wvudvu wvú εkolε ke bocee ncese le to kee, kase buy to jeme bò wan kpwoon wvú to cεyte diuw ketaan, jo Bitá ley bò wvú.

¹⁷ Ε wan kpwoon wvudvu bife ê Bitá le, “Ke wo nu ten wee ηgoo wee wvun?” Ε Bitá tfuse le, “Ke me nu ke.” ¹⁸ Ε to nu ε εkfun leε, ε boom bo lemme le bò bonyii bò to cεyte yew ncese ε fwεε ηguy ε no leemene fô yosene. Ε Bitá mum fey, gen no leeme bò bó yosene ten.

Ε εkolε ke bocee ncese le biwce mwεεm ê Jisos

(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹ Ε εkolε ke bocee ncese le mum no biwci mwεεm ê Jisos ekume boom bew bo ηgoo le noo ekume n'yεεyi we. ²⁰ Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Me ηké no njemyi ê wonη tfuu endan. Me ηké no n'yεεyi bonyii yéw bunle le noo yew ncese le fô Bojuu bocii nu ε tase. Ke me ηke mbaa enjemyi wase fieε ê nnyile le ke. ²¹ Wo biwci mwεεm mvun ε è nu ê me nje la? Ε biwci ε è nu ê bonyii bò ké no yuuke no me n'yεεyi. Bó kee naa fieε fi me ηké no njemyi.”

²² No Jisos jeme nonen, ε wee mvu ηgoo bonyii bò to cεyte yew ncese wvú to leeme fô nceenceε tum εbo ê wvú entunηun, bife ê wvú le, “Ε yin nu je yi wo tfluuse fieε jó ê εkolε ke bocee ncese le?” ²³ Ε Jisos bife ê wvú le, “Ε me fen nu ε njeme ε njay, é wo duηce jay wvudvu. Ε me fen njemyi ε è nu keceεy, wo ε kaa ε sun lo me nje la?” ²⁴ Ε Annas mum ne ciinse Jisos fô Kayfas wvú εkolε ke bocee ncese le. Ε Jisos to beε ke ε bó ε kay bò bokfuu.

Ε Bitá bvuu tun le ke wen kee Jisos ke

(*Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62*)

²⁵ No Semon Bitá to beε leeme yosene ηguy, ε bonyii bife ê wvú le, “Ke wo nu mvu ηgoo bonyii bew e?” Geenεn ε Bitá tun gay le, “Ke me nu mvu ke.” ²⁶ Ε waa lemme εkolε ke bocee ncese le mvu bvuu

bife ê Bitá le, “Me mbe mbaa n'yen wo le ben ε wvú ê weε ketaaη we le?” Waalemme wvudvu to nu wee kfuú di wee weε wvú Bitá to sumεε kentunηun kew e. ²⁷ Ε Bitá bvuu tun. Kε sekedvu, ε nyimshie mum toη.

Ε bó γεν bó Jisos fô Baylet e

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ε bonyii mum jo Jisos fô yew e fo Kayfas no gene dvú ê ntow wee wvu Lum wvú to saake jó le. Ε to nu ε ε βεε lo entaηentaη. Ε bó dioo γεν fanε yaa ley fibole γεν ê ntow wee wvudvu le kε, njefo ε bó to ley lo, emum etuu ηkfum, saa ebvuu edie ηkaw Danεfey kε. ²⁹ Nonεn ε Baylet mum buy to yen bó le bife ê bó le, “Fiεε fi ben yen ε wee wvun ε jay nu la?” ³⁰ Ε bó tfuse ê wvú le, “Ε wee wvun be baa buw fiεε, tu bese baa too bó wvú keenya ê wo kε.” ³¹ Ε Baylet tfuse ê bó le, “Ben ejo wvú esaw bii no wene nci gomte.” Ε Bojuu gay ê wvú le, “Kε bese kεηke mvunηay keeyu wee kε.” ³² Ε njeme wvun mum to kocεn ε diεw yi Jisos to jemyeε wase dunçi kfuú kpwe yi wvú to nu keeke ekpwe le. ³³ Ε Baylet kase ley γεν ê ntow we le, tee ε bó to bó Jisos, ε wvú bife ê wvú le, “Ε nu wo wvú Nfon Bojuu le?” ³⁴ Ε Jisos bife ê wvú le, “Wo jemyi fin ε ε nu ηkpwawce wvuwo, nuu ε jeme wee ê wo ekumε me le?” ³⁵ Ε Baylet bife ê wvú le, “Me nu wee Juu le? Ε nu bonyii buw bo woη e bó bocee ncese bo baay baay bó to bó wo ε nya ê me. Wo jay ε ε nu la?” ³⁶ Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Kε bvunfon bwem nu diεwe bvú yi woη wvun e kε. Ε bvunfon bwem be nu diεwe bvú yi woη wvun e, tu bonyii bem bo lemme le be ε diu wvu le fo bó enya me can Bojuu le kε. Geenεn kε bvunfon bwem nu bvú ne yi woη wvun e kε.” ³⁷ Ε Baylet mum bife

ê wvú le, “Kε tu wo nu Nfon?” Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Ε nu no wo gay le me nu Nfon. Bó to boke me, ε me nto yi woη wvun e nje fin fi le me ento enjeme ekumε kecεεy. Wee tfuu wvú bii kecεεy e ké no yuuke diεw yem e.” ³⁸ Ε Baylet ghay le, “Kecεεy nu la?” No wvú ghay nonεn mum kase buy γεν yen Bojuu ba le gay ê bó le, “Me mbaa n'yen fiεε fi wvú jay e kε. ³⁹ Geenεn ben kεηke nce wene mvu le ε ké dioo nu kefew ke ηkaw Danεfey e, ε me mbvuse wee ncaw mwaanη yew. Ben gomte le me embvuse ε ε nu Nfon wene Bojuu le?” ⁴⁰ Ε Bojuu bodvu wam lo foweεwe le, “Aay, kε bese gomte wee wvun kε, bvuse ε ε nu Balabas!” Balabas wvun to nu ekufe ke cooη e.

19

¹ Ε Baylet mum jo Jisos nya ε bó njin bó bongbwan. ² Ε bonyii bo nci le lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvú efa, jo ndvu bvunfon ε yi γεεle lo, shfuse yi ye le. ³ Ε bó mum no too fô wvú le bune wvú gayte le, “Biaa kemaan! Nfon Bojuu!” No bó gee nonεn no njine wvú bó can. ⁴ Ε Baylet bvuu buy ekfuη gay ê bonyii le, “Ben eyen, me nu embvuse wee wvun enya ê ben, wvu le ben ekiεε le me mbaa en'yen fiεε fi wvú jay e kε.” ⁵ Ε Jisos mum buy no too bó kefo ke bíay e efa noo ndvu bvunfon ye le. Ε Baylet mum gay ê bó le, “Ben etaa eyen wee wvudvu wvun!” ⁶ Ε bocee ncese bo baay baay bó bonyii bó to ceyte yew ncese dioo yen wvú le nonεn, mum no wamte lo le, “Ta lo wvú yi kentam e, ta lo wvú yi kentam e!” Ε Baylet gay ê bó le, “Ben ejo wvú bó can yene eta yi kentam e, njefo me mbaa en'yen jay we le kε.” ⁷ Ε Bojuu bodvu tfuse ê wvú le, “Bese kεηke nci wese, ε nci wvudvu dunçi

le wvú kenke keekpwe, njefo wvú nu ε ge ekole kew le wen nu Waa Nyo'." ⁸ Ε Baylet dioo yuw njeme wvun bvuu kenke lo nfan baay. ⁹ Ε bó Jisos bvuu tu jim ê kebuw e, ε wvú bife ê Jisos le, "Wo ne fee?" Geenε ε Jisos fanε yaa tfuse fiεε ke. ¹⁰ Ε Baylet bife ê Jisos le, "Ke wo nu ejeme ê me le? Ke wo kee le me nkenke mvungay keencine wo le mbvuu nkenke mvungay keengay é bó eta wo yí kentam e le?" ¹¹ Ε Jisos tfuse ê wvú le, "Ke wo bee ekenke mvungay ê me we se bó to nya mvungay mvudvu ê wo fowe ke. Nonεn nje fifin, wee wvú nya me can yo le nu ε wvú kenke kebefe ε kí kuuke fele kuw."

¹² Ε Baylet dioo yuw njeme wvun, mum kew no gomte je keecine wvú le. Geenε ε Bojuu wam lo foweεwe le, "E wo mom lo ε cine wee wvun e, tu ke wo nu nsaa Kaysa wvú Nfon wvu baay wvu Lum ke. Wee tfuu wvú hense ekole kew le wen nu nfon nu wee bvuban wvu Kaysa." ¹³ Ε Baylet dioo bvuu yuw wvun njeme, mum buy bó Jisos, shii yí kentaw ke nsaw e fò bó to teje le Bvudvu bvú bó bom bó Eta, teje ê díew Ibulu le le Gabata. ¹⁴ Ε to nu wase Diuu di Nseyse wvu Nkaw Danefey e, ε kefew to nu wase díewe didiuu yuufe ncow difεε le. Ε Baylet jeme ê Bojuu le, "Ben etaa eyen Nfon wene wvun!" ¹⁵ Ε Bojuu bodvu no wamte lo le, "Gene lo bó wvú, gene lo bó wvú, ta lo wvú yí kentam e!" Ε Baylet bife ê bó le, "Me enta Nfon wene yí kentam e le?" Ε bocee ncese bo baay baay tfuse ê wvú le, "Ke bese kenke Nfon mvu efey Kaysa ke." ¹⁶ Ε Baylet mum nya Jisos é bó le bó egen eta yí kentam e.

Ε bó ta Jisos yí kentam e

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Ε bó mum jo Jisos, buy bó wvú. Ε wvú tuu kentam kew no gene fò bó teje le Ngbwow Ekole, teje ê díew Ibulu le le Golgota. ¹⁸ Ε bó mum gen ta wvú fò yí kentam e, ta ten bonyii bomew bofee yí bintam e, wvumvu εεεε, wvumvu εηκοηκο, ε Jisos no nu entelen. ¹⁹ Ε Baylet ten san fiεε fimew ε bó ta yí kentam ke Jisos e. Fiεε fi wvú to sanεε fidvu to nu le, "Jisos wvu Nasalet, Nfon Bojuu." ²⁰ Bojuu nteen to nu ε tan fiεε fi wvú to sanεε fidvu, njefo fò bó to taε Jisos yí kentam e to nu nceence mbew kelaante le, ε wvú to san fiεε fin ê díew Ibulu bó yi Latin noo yi Glek e. ²¹ Ε bocee ncese bo baay baay bo Bojuu le gen gay ê Baylet le, "Fo wo esan le, 'Nfon Bojuu' ke. Sanε ε è nu le, 'Wee wvun duu le wen nu Nfon Bojuu.'" ²² Ε Baylet tfuse ê bó le, "Fiεε fi me nsan nu ε me ε nsan wase."

²³ No bonyii bo nci le to taε wase Jisos yí kentam e, mum jo ndvú ye gaw ê bikuu bibole mondvuum monεm no bó to nu. Bó to nu ε jo naa noo kekum kew. Geenε ε kekum kin nu ε bó to tum ke lo kenlaaten e ε kew yí kendorj e ε bow ε buy yí bikaa le. ²⁴ Nonεn ε bó mum jeme εbonεbon le, "Fo beene esaa kekum kin ke. Beene etum kan, eyen wee wvú nu ekenke." Fifi to kooyi keege é fi eto ekocen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le le, "Bó to nu ε gaw ndvú yeεm fò bikuu bibole,

tum kan bó kekum kem." Nonεn bonyii bo nci le bodvu to nu ε ge ke naa fiεε fidvu fin.

²⁵ Geenεn, bokenε bomew to leeme fò mbew kentam ke Jisos e. Bokenε ban to nu bwee Jisos bó waa bwee bwee Jisos wvú kpwoon noo Maalia wvú kpweε Klobas noo Maalia Magdalen. ²⁶ Ε Jisos ke dioo enε eyen bwee le noo waa we ngoo

wε wvú wvú to koonke ε bó leeme mbew ye le, ε wvú gay ê bwee le, “Kpwoon, taa eyen, wvun nu wase waa wo.”²⁷ No wvú gay nonen kase gay ten ê waa we ηgoo wε le, “Taa eyen, wvun nu wase bwoo.” Ε κew sekekíe le ε waa we ηgoo wvudvu mum jo bwee Jisos ε wvú gen no cee wase ε è nu yew dvu wvú.

Ε Jisos kpwe

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ Ejim jodvu no Jisos to kee wase le fiεε ficii nu ε ka wase, ε wvú mum nε jeme keege é fí eto ekocen no bó sanεε ê Nwa' Nyo' le le, “Kendon yumte.”

²⁹ Nsefe mvu to leeme fó bó mbvuum mo ηgbwayηgbwayi jó ε mó ε yinšen. Ε bonyii bo nci le bodvu mum ffum kusha jó bon yí fite fi isob e neke diuw we le. * ³⁰ Ε Jisos dioo fi mbvuum modvu mum gay le, “Fí ε ka wase.” No wvú gay nonen, ηgvuke ekole, ε keyoy kew mum buy.

Ε bó bon dita di Jisos e

³¹ No εbvubwε to nu wase Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, ε Bojuu no gomte keege le fo εgvun yodvu ke emεy enu yí bintam e diuu di mbam e ke, (tete e mbam wvudvu to nu wvú baay). Ε bó mum gen yen Baylet e lekε le wvú egay é bó engoce bikaa bi bonyii bò to nu yí bintam e bodvu wvu le bó eyanšen ekpweken é bó eshike, ecake. ³² Nonen ε bonyii bo nci le mum to ηgoce bikaa bi wee wvu fwe le, ηgoce ten bi wvumvu wε wvú bó to tae bó wvú le. ³³ Geenεn, ε bó ke dioo to buy fô Jisos e, yen le wvú be ε kpwe wase, ε bó fanε yaa bvuu ηgoce bikaa biew ke. ³⁴ Ε wee mvu ηgoo bonyii bo nci le bon

dita di Jisos e bó goo. No wvú bon nonen, kan mwaan ε elemε bó joo ta buy fó. ³⁵ Wee wvú to yenεε mwεεm mvun e nu ε wvú ε ben jim nsaw wvudvu, ε njeme we nu keceεy, ε wvú kee lo le wen jemyi ε è nu keceεy wvu le ben nulo ebee. ³⁶ Mwεεm mvun to kooyi wvu le fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocen no bó sanεε le, “Kε ekufe kew kemwaan nu ε bó nu ke enγoy ke.” ³⁷ Ε fi bvuu nu ε bó ε san bvudvuu bvumew e ê Nwa' Nyo' le le, “Bonyii nu ke etaale wee wvudvu wε wvú bó nu e bon bó goo.”

Ε bó dwey Jisos

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Ejim jodvu ε Yosεw wvu Alimatia nε gen yen Baylet e lekε le wvú ebee é wen ecake gvune di Jisos e. Yosεw wvun to nu wee ηgoo Jisos geenεn ε è nu ke ejim ejim njefo wvú to fane Bojuu. Ε Baylet bee, ε wvú mum gen keecake gvune didvu. ³⁹ Nikodemus wvú to yawεε gen yen Jisos e entan jomew to nu ε to ten bó bifuu bimew bi shfuurkene ε bó taashε ε kene bó mεel noo alos ε bvujite bvudvu nu ke diεwε bokilu mbaanshe ncow botete le. ⁴⁰ Ε bó wvú mum shike gvune di Jisos e njime bó ndvú ε bó ε yefe bó nfey wε no ndwey wee to ké no nu ê nce won Bojuu le. ⁴¹ Ε to nu ε wεε kentaan wvumew nu mbew fô bó to tae Jisos yí kentam e. Ε wεε wvudvu nu ε jem yi fiε mi nu dvú ε bó ke baa edwey wase wee jó ke. ⁴² Nonen no εbvubwε to nu wase Diuu di Bojuu le di Nseyse wvu diuu di Mbam e, ε jem yidvu nu ten nceencee, ε bó mum lese Jisos jó. †

19:28 Mben 22:15; 69:22   **19:29** Mben 69:21   * **19:29** Isob wvun nu diee di kete kemew e.
19:31 Dito 21:22-23   **19:34** 1Jon 5:6   **19:35** 15:27; 21:24   **19:36** Mben 34:20-21; Ksm
 12:46   **19:37** Saka 12:10; Mwm 1:7   **19:38** 9:22   **19:39** 3:1-2   **19:40** 12:7   † **19:42**
 Bó to lese Jisos jó nonen wvu le mbam ke edioo ε fey, é bó emum eto elooce edwey wvú ê ndwey wvubole.

20

Ɛ bó gom gvune di Jisos e nkunŋ
(*Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ Ɛ è ke no nu diuu di fwe yî kema le, Ɛ Maalia Magdalen buy ja lo kebitele, ɣen fô jem, yen Ɛ bó Ɛ cake wase te di bó to banɛɛ diuw jem dvú. ² Nonen Ɛ wvú mum lewte ɣen yen Semon Bitá le bó waa ngoo Jisos mvu we wvú Jisos to koonke le, gay ê bó le, “Bó nu Ɛ bvuse wase Tata ê jem, Ɛ bese yaa kee laa bó gɛke fɛɛ wvú le.” ³ Ɛ Bitá bó waa ngoo Jisos we mum buy no gene fô jem. ⁴ Bó to gene lewte lo, geenen Ɛ waa ngoo Jisos we lewte fey Bitá yaw fɛse fô jem. ⁵ No wvú fɛse, ngvuwɛ taa, yen Ɛ ndvú yî bó njimeɛ yî Jisos e jiime jó. Ɛ wvú taa nonen fanɛ yaa ley jó ke. ⁶ Ɛ Semon Bitá bi wvú le fɛse fô, mum ley lo ɣen ê jem. No wvú ley, yen ke Ɛ è nu ndvú ye le Ɛ yî jiime, ⁷ noo fincake fi ndvu le fi bó to njimeɛ ekole ke Jisos e dvú, Ɛ fi yaa jiime bó yimi ndvú ye ke. Geenɛn Ɛ bó kewe Ɛ ɣɛɛ bwew bvudvuu le ɛfinɛfin. ⁸ Ɛ waa ngoo Jisos mvu we wvú to yawɛɛ efɛse fô jem mum ley ten ɣen ê jem yen fiɛɛ fin e mum bee. ⁹ Ɛ to nu Ɛ bó baa cim kɛɛ wase kenyi ke fiɛɛ fi nu ê Nwa' Nyo' le le Jisos to kɛnke keeke ebuy yî kpwe le ke.

Ɛ Jisos dunɛɛ ekole kew ê Maalia Magdalen

¹⁰ Ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e ba kase kfulɛ fô yew e. ¹¹ Geenɛn Ɛ Maalia shɛɛ no leeme beele fô jem. No wvú to beele ke ne ngvuwɛ taa ê jem, ¹² yen bonceendaa bo Nyo' le bofɛɛ Ɛ bó Ɛ tfume ndvú yî baa Ɛ shii fô bó to jikɛɛ gvune di Jisos e, wvumvu fô ekole ke Jisos e to jiime, wvumvu fô bikaá biew to jiime. ¹³ Ɛ bonceendaa bo Nyo' le bodvu

bife ê wvú le, “Kpwoon, wo beele la?” Ɛ wvú tfuse le, “Me mbeele njefo bó nu Ɛ cake Tata wɛm Ɛ ne dvú Ɛ me n'yaa nkee fô bó gɛke wvú ke.” ¹⁴ No wvú gay nonen, dɛoo banke ye yen Ɛ Jisos leeme. Geenɛn Ɛ wvú fanɛ yaa kɛɛ le è nu Jisos ke. ¹⁵ Ɛ Jisos bife ê wvú le, “Kpwoon, wo beele la? Wo gomte Ɛ è nu yeɛ?” Ɛ Maalia mum no kpwaake le è nu wee wvú taale fô weɛ ketaan wvudvu le. Ɛ wvú mum gay ê wvú le, “Icɛm, é wo fen nu Ɛ tuu wvú Ɛ ne dvú, é wo see fô wo gɛke wvú é me enɣen enjo ene dvú.” ¹⁶ Ɛ Jisos ne ben wvú le, “Maalia.” Ɛ wvú banke ye tee wvú ê díɛw yibo Ibulu le le, “Laboni,” fi nu le, “Wee n'yɛɛyi.” ¹⁷ Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Fɔ wo ejici me le ke, njefo me mbaa mben wase fô Icɛm e ke. Ɛ ɣɛɛ Ɛ è nu fô boom bo bwɛɛm e esee ê bó le me mbene wase fô Icɛm wvú è nu ten Icen e noo fô Nyo' wɛm wvú è nu ten Nyo' wene le.” ¹⁸ Ɛ Maalia Magdalen mum ɣen see ê boom bo Jisos e bo ngoo le le wen nu Ɛ yen Tata le, bvuu see ê bó le wvú nu Ɛ jeme mwɛɛm mvun ê wen.

Ɛ Jisos dunɛɛ ekole kew ê boom bew bo ngoo le

(*Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Ɛ è ke no nu fokɛɣuu ɛbvubwe bvú è to nu diuu di fwe yî kema le, Ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e nu yew Ɛ bó Ɛ fen'ye bimbun, njefo bó to fane Bojuu. Ɛ Jisos ke ne buynɛn leem ê bó entelɛn, gay bó le le, “Kembonɛn enù fô ben e.” ²⁰ No wvú gay bó le nonen, mum dunɛɛ can ye bó dita diw ê bó. Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le yuw njon baay no bó yeɛɛ Tata le. ²¹ Ɛ Jisos bvuu kase gay ê bó le, “Kembonɛn enù fô ben e. No Icɛm to tumɛɛ me, nu ke lenɛn no me ntumte ben keseen.” ²² No wvú gay nonen, mum yoy yî

bó le gay le, “Ben efiisen Keyoy ke Yuule. ²³ E ben læeshi bibefe bi wee le, tu Nyo' nu e læeshe wase. Ben é cine se ben e læeshe, tu bí e mey wase.”

E Jisos dunçe ekole kew ê Toma

²⁴ E to nu seke Jisos to toε fô boom bew bo ηgoo le, ke Toma wvù to nu ηgoo boom bo yuufe ncow bofeε le wvù bó to teje diee diew dimew le Emam to nu bô bó ke. ²⁵ E kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e ke mum gay ê wvù le, “Bese be e yen Tata le.” Geenen, e wvù gay fiew ê bó le, “E me nu se me e ηke e n'yen dew bïen ye le yî can ye le, e nlese kpwan εbo ê dew bïen yidvu le, e nlese ten kebo kem yî dita diew e, me nsaa mbee naa lo ke.”

²⁶ E kema kum, e boom bo Jisos e bo ηgoo le bvuu no nu yew e Toma nu ten bô bó, e dew fwese nu e bó e fen'ye. Geenen, e Jisos ne buynen ê bó entelen, gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ²⁷ No wvù gay nonen, mum gay ê Toma le, “Lese kpwan wo εbo yî can yem e, eyen no yî nu, ebvuu elese ten εbo kuw yî dita diem e. Fo wo ekenke kemañen ke, bee.” ²⁸ E Toma mum tfuse lo le, “Tata wem, noo Nyo' wem.” ²⁹ E Jisos gay ê wvù le, “Wo fen nu e bee keseen njefo wo nu e yen me le? Njon wvu baay nu fô bonyii bô baa yen me le ke, geenen e bee le.”

Shiee ηwa' wvun

³⁰ Jisos to nu e ge mwεem nteen mvù dunçi mvungay mvu Nyo' le e boom bew bo ηgoo le yen, e bó baa sañ ê ηwa' wvun e ke. ³¹ Geenen e mvun mvù bó nu e sañ nu keege le ben ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo'. E ben beñe nonen, é ben ke ekenke nshii wvù mey lo nje diee diew.

21

E Jisos dunçe ekole kew ê boom bew bo ηgoo le mbew mamase le

¹ Ejim jodvu e Jisos ke bvuu dunçe ekole kew ê boom bew bo ηgoo le mbew Mamase yî Tibelias e. Fí to kooy ê yin je le: ² Semon Bitá bô Toma wvù bó to teje le Emam, noo Nataniel wvu Kana keba kè Galilee le, noo boom bo Sebēdee le, noo boom bo ηgoo le bo Jisos e bomew bofeε to nu bvudvuu bvumwaan. ³ E Semon Bitá ne gay ê bó le, “Me nu enlaa byé.” E bó gay ê wvù le, “Beene nu elaa.” E bó bó mum buy gen ley ê kekonj e. Geenen ke ghan ce ê joo e bó baa koo lo fiεε ke.

⁴ E ekfuj ke no yuule too, e Jisos to leem ηgem joo le, e boom bew bo ηgoo le fanje yaa kiεε le è nu wvù ke. ⁵ E Jisos bife ê bó le, “Boom bem, ben nu e koo ke byé?” E bó tfuse le, “Aay.” ⁶ E wvù gay ê bó le, “Ben elañ kensañ je εbo εceey jo kekonj é ben ekoo fiεε.” E bó mum lañ, e kí mum ne no ghaake bó keegufe, njefo bó to nu e koo byé jó nteen. ⁷ E waa ηgoo Jisos wε wvù Jisos to koonke dioo yen nonen mum gay ê Bitá le, “E nu Tata.” No Semon Bitá yuw le è nu Tata, mum jise ndvú ye njefo wvù to nu ye ye. No wvù jise nonen mum sele ê joo no gene fô Jisos e. ⁸ Geenen e bomew boom bo ηgoo le ba no bii ê kekonj e guute kensañ kie e kí e yinñen bó byé. Ke bó to beε ncejole keebuy eñkpwaante ke. Bontam to sheke ke wase diewe ηkenkeñ mbaanshen e. ⁹ E bó gen fese eñkpwaante yen ηguy e e wvù keyte lo yî bika le, e byé nu yî dvú le, e bleed nu ten fó. ¹⁰ E Jisos gay ê bó le, “Ben eto bô byé yimi yî ben konte.” ¹¹ Nonen e Semon Bitá gen ben ê kekonj e gufe kensañ buy dvú eñkpwaante e kí e yinñen bó byé yî fanjken gbwee kecow mbaanshen

ncow shε (153). Naa no yí to cim nu nteen nen, kensanj to baa semken ke. ¹² Ε Jisos gay ê bó le, “Ben eto ediekεn.” Wee mwaan boom bew bo ηgoo le to baa cim mom naa lo ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú yεε le. Bó to nu ε kieε lo le è nu Tata. ¹³ Ε Jisos mum γεν jo bleeεd we nya ê bó noo byé ye fó. ¹⁴ Fin to nu wase bokanj botεte no Jisos to dunεεε ekole kew ê boom bew bo ηgoo le ε kew no wvú to buyεε yí kpwe le.

Ε Jisos kase nya lemme ê Bitá

¹⁵ Ε bó ke dieken mεse, ε Jisos ben Bitá bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me fele bomew ban e?” Ε wvú tfuse le, “Εε Tata, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε nyanyí boom bem bo njée le.” ¹⁶ Ε Jisos bvuu ben wvú yí bokanj e bofεε bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ε wvú tfuse le, “Εε Tata, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ε wvú gay ê wvú le, “Ε taalè fô njée yεm e.” ¹⁷ Ε Jisos bvuu ben wvú yí bokanj e botεte bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ε Bitá yuw no Jisos bife ê wvú yí bokanj e botεte le laa wvú koonke wen ε, ε fí ffumse lo wvú. Ε wvú gay ê Jisos le, “Tata, wo kee fιεε ficii, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε nyanyí njée yεm. ¹⁸ Ε me ensee ê wo keεεy keεεy le, seke wo to bεε cuwee, è to ké kay wo kecaw kuw no gene fô wo koonke. Geenεn seke wo ε lun wase nu ε wo nu ke ecake can we é ekay wee mvu kecaw yí yo le, ejo wo egen dvú fô wo yaa koonke keegen ke.” ¹⁹ Jisos to jemyi fin dunci ε è nu kfuu kpwe yí Bitá to nu keeke ekpwe etó bó diee dì kuuke dvú fô Nyo' le. No Jisos jeme nonεn mum gay ê wvú le, “Ε bìi me le.”

²⁰ Ε Bitá dioo banke ye yεn ε waa ηgoo wε wvú Jisos to koonke bii

bó le. Waa ηgoo wvun nu wvú to yeemεε γεν yí Jisos e seke bó bó to diekene ekiεguu yí kemεse le bife ê wvú le, “Tata, è nu yεε wvudvu wvú nu ke egese wo?” ²¹ No Bitá yeηεε ε waa ηgoo wvudvu bii bó le, ε wvú bife ê Jisos le, “Tata, fi wee wvun e nu le la?” ²² Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Ε me ncim mbe nshieele le wvú emey enu egen ebuy no me ηke enkase ento, é fifiε ekenke la keege bó wo? Ε bìi me le.” ²³ No Jisos gayεε nonεn, ε njeme ke mum no gene enteleη jo bonyii bo mbee le le ke waa ηgoo Jisos wvun nu ke ekpwe ke. Geenεn ε Jisos to baa gayte le ke wvú nu ke ekpwe ke. Wvú to gay ke le, “Ε me ncim mbe nshieele le wvú emey enu egen ebuy no me ηke enkase ento, é fifiε ekenke la keege bó wo.”

Ekume wee wvú san ηwa' wvun

²⁴ Waa ηgoo wvudvu wvun nu wvú jemyi ekume mwεεm mvun, ε è nu wvú wvú nu ε san mwεεm mvudvu, ε bese kee lo le fιεε fi wvú jemyi ekume fi nu keεεy.

²⁵ Mwεεm mvumew nu ten dvú nteen mvú Jisos to gee, ε è be nu le bó esanj mvunciim, é me en'yene le ke ekole ke nshε le kecii nulo ekenke fô bó egεε bonwa' bodvu ke.

Nwa' Lemme di boom bo ntum e bo Jisos e Fiεε fi nu ê nwa' Lemme wvun e

Nwa' lemme di boom bo ntum e bo Jisos e wvun to sanj Luka, bi-ise saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvù wvù to yawεε wase sanj ê Nwa' Luk le. Saaka wvù jee wvun nu le Jisos to nu ε kpwe yî kentam e fô bibefe biseεbeene le, ε bó dwey wvù, ε Nyo' kase bvuse wvù yî kpwe le.

Wvuy fiεε fi nwa' wvun jemiyi ekumε fi nu keese no Keyoy ke Yuule to gee ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ge ε saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvun saanjken, gen Jelusalem noo biba bi Judea bô Samalia le bicii, gen buy εbuw ε wonj yo εna le (1:8). Nwa' wvun nu kenfe ekumε no ηgoo bonyii bo Klistu le to keWεε entelεj jo Bojuu, lese fitele yî Jisos e, ε fi ke mum ne tu fiεε fi ekole ke nshε le kecii.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-26 Ε Nyo' seyse bonyii bo nfewce le

1:1-14 Ε Jisos nya ntefe wvu fokemεse bô ηkawma

1:15-26 Ε wee jo bvudvuu bvud Judas e

2:1-8:3 Ε bó fewce saaka Jisos Jelusalem

8:4-12:25 Ε bó fewce saaka Jisos Judea bô Samalia

13:1-28:31 Lemme di Baul e

13:1-14:28 Ghane di Baul e di fwe

15:1-35 Nshii wvu Jelusalem

15:36-18:22 Ghane di Baul e di bokanj bofεε

18:23-21:16 Ghane di Baul e di bokanj botεε

21:17-28:31 Ε Baul no nu wee ncaw fewci ke diεw Nyo' Jelusalem bô Kaysalia noo Lum

¹ Cee la Teofilus, ê nwa' wvu fwe wvù me nto nsanjεε fô wo le, me nto nu ε nsanj jó ekumε mwεεm mvunciim mvù Jisos to gee noo mvù wvù to γεεyi bonyii dvù, ε keW no wvù to keWεε lemme diεw, ² gen buy diuu di Nyo' to joε wvù ε wvù ben we. Ε Nyo' se jo wvù é wvù eben we, wvù to nu ε beε Keyoy ke Yuule tefe boom bew bo ntum e bô wvù to cawεε. ³ Seke wvù to buyεε yî kpwe le, wvù to nu ε dunjε ekole kew ê bó yî εdiuw e mbaanyε ê jé le nteen nteen yî dunji le wvù nu dvù. Ε wvù bvuu no jemiyi ê bó ekumε bvunfon bvu Nyo' le. ⁴ No bô bó to nu nonεn, ε wvù gay ê bó le, “Fo ben ke enε Jelusalem ke. Ben eceytε nnya yî Icεm to kawεε ben dvù yî ben to yuwεε ε me njemyi ekumε yî. ⁵ Ben ekeè le Jon to leese bonyii ê joo, geenεn ejim jo εdiuw caan nu ε Nyo' nu ke elese ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

Ε Jisos ben we

⁶ Ε Jisos bô boom bew bo ntum e ke no nu kefew kemew e, ε bó bife ê wvù le, “Tata, kefew nu ε kocεn wase kε wo nu ege é bonyii bosεεbeene bo Islael ekase esaake bvunfon bvubole le?”

⁷ Ε wvù tfuse ê bó le, “Kefew kε fi nu ke ekooy nu ε è seyse Icεm bô mvunjay mwew, ε ke ε nu bvudvuu bvunεn keekiεε ke. ⁸ Fi ben ekeè nu le Keyoy ke Yuule nu ke eto eyiηsen yî yene le, é ben emum ekeηke mvunjay, ekεw esenje ekumε me Jelusalem noo biba bi Judea bô Samalia le bicii, egeη ebuy εbuw ε wonj yo εna le.” ⁹ Ke no wvù jeme nonεn, ε Nyo' jo wvù ε wvù no bene

we ε bó taale no wvú bene, ben ε kembew ban wvú, ε wvú la ê bó ejise.

¹⁰ No bó lunεε ejise we etaale no wvú bene, ε fi kooy le bolemse bofεε to nu ε ja sεεε buynen ε bó ε tfume ndvú ε yí baa, leem mbew bó le, ¹¹ bife ê bó le, “Bolemse bo Galilee, ben leeme taale la we? Jisos wvun wvú Nyo' jo ê ben entelen wvú ε ben we nu ke ekase eto ke lenlen no ben be yen ε wvú bene we.”

ε Matiaa jo bvudvuu bvú Judas e

¹² ε boom bo ntum e bo Jisos e mum nε fô Kum Bite bi Olif e no tuu jim Jelusalem, ε è to nu ke diewe kenɡawten ke may e keegen buy jó.

* ¹³ No bó ley jó, mum ben ɡen ê kebuw ke yew e ke ewe fô bó to ké no ɡene bεεle. Bonyii ban to nu Bitá, Jon, Jem noo Andulu, Filew bó Toma, Batolomu bó Matio, Jem wvú waa Alfiyus, Semon wvú to nu wee ηɡoo Boselot † noo Judas wvú waa Jem. ¹⁴ ε bó bokene bomew noo Maalia wvú bwee Jisos bó boom bo bwee Jisos e ké no taashi yí fiεε le fimwaan keebunlee sekecii.

¹⁵ ε è ke no nu ediuw yoya le, ε boom bo ηɡoo le bo Jisos e taashe. Bó to nu fô wee diewe gbwee kecow mbaanfiεε le (120). ε Bitá ja we jeme ê bó le, ¹⁶ “Boom bo bwεεm e, fiεε fi Nwa' Nyo' jemyi to kenke ke keekooy. ε nu fiεε fi Keyoy ke Yuule to ɡee ε Dawe jeme ε è bεε lo ekumε Judas wvú to joε fwe ε bó se koo Jisos. ¹⁷ Ben kee le Judas wvun to nu wee mvu ηɡoo yesebeene le, kenke diew lemme ê beene ente.”

¹⁸ (ε Bitá se no jemyi nonen nu ε Judas to jo wase bigew bi bó to nyaε ê wvú yí fiεε fi wvú to buwεε le, guy bvudvuu dvú. Bvudvuu bvun nu fô

wvú to gbwee ncine ε tee bvuyε, ε bvulew buy bvucii. ¹⁹ ε bonyii bo Jelusalem bocii yuw, mum no teje bvudvuu bvudvu ê diew yibole le Akeldema, fi nu le, “Gbwen Elame.”)

²⁰ ε Bitá bvuu gay le, “Dawe to nu ε saη ê Nwa' Mbense le le, ‘Bó ecine é la diew etu binffuy, é wee saa ebvuu eceè fó ke.’

Fi bvuu nu ε wvú ε saη le, ‘Wee mvu kenke keejo bvudvuu bwew bvú lemme le.’

²¹⁻²² No fi nu nonen, wee mvu kenke keebene bese le, é bee bó efewci le Tata Jisos to nu ε buy yí kpwe le. Wvuwε wee kenke keenu wee wvú to lene bee bó sekecii kè Jisos to ghane bee bó ε kεw yí kefew kè Jon to leese bonyii ê joo le, ε ɡen ε buy diuu di Nyo' to joε Jisos ê bese ente ε wvú ben we le.”

²³ No wvú jeme nonen, ε bó cu bonyii bofεε. Wvumvu to nu Yosεw wvú bó to teje le Basabas bvuu teje le Justus, ε wvumvu nu Matiaa. ²⁴ No bó cu nonen, mum bunle le, “Tata, wo kee mvuntelem mvu bonyii bocii le. Nonen, duηce é bese wee wvú wo nu ε caw entelen jo bonyii bo bofεε ban, ²⁵ le wvú enú waa ntum Jisos wvú ejo bvudvuu bvú Judas e bvú lemme le, bvú wvú to cin'yεε ɡen fô wvú nu fó le.” ²⁶ No bó bunle nonen, mum saη ediee ebo, jem, ε di Matiaa le buy gbwe. ε bó mum bise wvú ηɡoo boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan e.

2

ε Keyoy ke Yuule to

¹ ε diuu di Nkaw mvu wvú bó to teje le Bentekos e ke to kocen, ε bonyii bocii bó to nu ε lese fitele yí Jisos e ε taashe bvudvu bvumwaan.

² ε bó ke nε sεεε yuw ε fiεε dvúnte

1:10 Luk 24:4 **1:11** Luk 21:27; Mwm 1:7

1:12 Luk 24:52

* **1:12** Kenɡawten ke may e

nu no wee to nulo elen diuu di mbam e. **1:13** Luk 6:14-16 † **1:13** Boselot to nu Bojuu bó to tomte won, diuu keebvuse yí ηɡew e can bonyii bo Lum e. **1:14** Luk 23:49 **1:16** Mben 41:9

1:18 Mat 27:3-8

1:20 Mben 69:25; 109:8

1:21-22 Luk 1:2; 3:21; 24:51

1:24 Jon 2:24-25

1:26 Bηgn 16:33

2:1 Lew 23:15-21; Dito 16:9-11

2:3 Luk 3:16

shiile we ke diewe keeke le. E fi shii, ley yinſen yew yi bó to nu dvú le. ³ E bó dioo taa, yen fiεε fimew e ε fi nu ke diewe leme di nguy e, ε fi mum saanſen gen yi bó le wee mwaanſ mwaanſ. ⁴ E Keyoy ke Yuule mum yinſen yi bó le bocii, ge ε bó no jemyi díew bitum jεey jεey. ⁵ E to nu kefew kekíε le, ε Bojuu bò to nu ε looce ε lese fitele yi Nyo' le nu Jelusalem, ε bó ja bitum bicii bi yi ekole ke nshε le. ⁶ No bó yuw nonen, mum tase to nteen fô bonyii bò to nu ε lese fitele yi Jis e to nu. E bonyii bò to leseε fitele yi Jis e bodvu no jemyi, ε wee mwaanſ mwaanſ yuuke ê díew yibole. E fi ffumse bó. ⁷ E diuw yum bó, ε bó no ghayte, gayte le, “Ke bonyii bò jemyi ban bocii nu bonyii bo Galilee le? ⁸ Fí ghan nεε le beene ε se no yuuke ε bó jemyi ê díew bitum bisεεbeene le? ⁹ Beene bomew nε Baatia, bomew ε nε Medes bô Elam, bomew ε nε Misobotemia bô Judea noo Kafadosia, bomew ε nε Bontus bô Esia. ¹⁰ Beene bomew ε nε Fligia bô Bamfilia, bomew Ijiw bô biba bi Libia le, bi nu mbew kelaante kè Selin e. Beene bomew ε nε Lum, ε è nu Bojuu bô bonyii bò banſe lo ε tu bonyii bo mbee Bojuu le. ¹¹ Beene bomew ε nε Klet bô Alebia. Beene ε no yuuke ê díew bitum bisεεbeene le jεey jεey no bonyii ban jemyi binghaw bi mweem e bi Nyo' ge.” ¹² E diuw yum bó, ε bó no ghayte ebonebon le laa fifin fiεε lo se dunſi le la le. ¹³ E bomew bonyii no sewsee lo fibole gayte le, “Bonyii ban nu ε mbvuum ε koo bó.”

E Bitajeme ê bonyii

¹⁴ Nonen, ε Bitajeme bô kebeεe ke boom bo ntum e bo Jis e bo yuufe ncow mwaanſ mum leem fó. E Bitajeme mum kew no jemyi ê kebombom ke bonyii le foweewe le, “Ben Bojuu

noo bonyii bocii bò cee Jelusalem, ben enya bitem ntay ê fiεε fi me nu enjeme ê ben. ¹⁵ Mbvuum baa koo bonyii ban no ben kpwaake ke. Keseen bæε ke lo didiuu bvuuke fontanſentanſ. ¹⁶ Fiεε fi kooyi fin keseen nu fi Juεl wvù wee ntum Nyo' to jemyεε wase le,

¹⁷ ‘Nyo' gayte le, è nu ke edioo enu yi ediuw yo fokemεse le,

é wen etfuw Keyoy kewene yi bonyii bocii le.

Nonen, é boom bonen bò bolemse noo bò bokεne eyuuke mweem mvù wen jemyi, seſe ê bonyii,

é mweem diewe bifile le etoo fô cubonyii bonen e,

é bifile elamte ngaybonyii bonen.

¹⁸ E nu ke edioo enu ediuw yoya le, é wen etfuw Keyoy kewene yi bonyii bo lemme le bowene bocii,

bò bolemse noo bò bokεne, é bó eyuuke mweem mvù wen jemyi, seſe ê bonyii.

¹⁹ Wen nu ke ege mweem mvu diuw wvù yumεen e we,

ebvuu ege mweem mvù dunſi mvunſay mvuwene yi nshε le.

Elame bô nguy noo njiim yi bemte nu ke enu.

²⁰ Diuu nu ke ejjim, é kpwee ene eyεεle diewe elame le, é diuu di baay di Tata le di kenſhaw e se keeke eto.

²¹ Nonen, é naa yεε wvù nu ke elake Tata, ke eboy.’ ”

²² E Bitajeme bô bonyii bo Israel, ben eyeke eyuw ntay fiεε fi me njemyi. Jis wvu Nasalet to nu wee ε Nyo' to looce dunſe ê ben le è tum wen wvù no wvù to gee é Jis e egee mweem mvù dunſi mvunſay mvu Nyo' le bô mvu diuw wvù yumεen e noo binghaw bi mweem e é ben entelenſ. Ben kee naa mweem

2:4 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kol 12:10; 14:2-12 2:7 1:11 2:12 1Kol 14:23 2:17 Juε 2:28-32 2:21 22:16; Lum 10:13 2:22 Luk 24:19; Jon 3:2; Lem 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Lum 15:19; Ibu 2:4 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Luk 23:33; 1Tes 2:15

mvun ntay. ²³ Jisos wvun nu wee wvù bó to nyaε ê ben, ε è to seyse ke Nyo' ε fí ke no kooyi ε wvù to kee wase. Ε ben mum yu wvù no ben to nyaε wvù can bonyii bò befe le, ε bó ta yí kentam e. ²⁴ Geenεn, ε Nyo' kase bvuse wvù yí kpwe le, ε wvù boy can kpwe le njefo ke è to nulo é kpwe emεy ejici wvù le ke.

²⁵ Dawe to nu ε jeme ekumε Jisos wvun gayte le,

'Me n'εne Tata Nyo' le ε wvù nu bee wvù sekecii
ê εbo kem ke εceεy e, ε è yaa nulo é fiεε eshiw me ke.

²⁶ Nonεn, fitele fiem ε mum ε no yuuke njon,

ε me njemyi bó nlanlan.

Me nu wee ε me nu nke enkpwe ke lo,

geenεn ε me ntaale ke fwe,

²⁷ njefo ke wo wvù Nyo' nu ke ecinε keyoy kem e won bonkfu le ke.

Ε ke wo nu ke ecinε Waa wo lemme wvù Yuule le é wvù efo ê jem ke.

²⁸ Wo nu ε dunεe wase me je yí è nulo é me enfey jó nse mboy.

Me nu nke enlanlanε no me nu nke enu ê wo fwe.'

²⁹ Ε Bita bvuu gay le, "Boom bo bwεem e, è nulo é me enjeme ê ben se kemanen le icee ceε wesebeene wvù Nfon Dawe to nu ε kpwe, ε bó dwey wvù, ε jem ye nu fen ε to ε buy εben e. ³⁰ Wvù to nu wee ntum Nyo' bvuu kiεε nkawma wvù Nyo' to kawεε wvù dvú lew le wen nu ke egεε wan wvu ê kfuu diew e yí kawla we le. ³¹ Ε wvù mum yanjen yen fiεε fi Nyo' to nu keeke ege le, mum jeme le Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu ke ebuy yí kpwe le. Ε nu fiεε fi wvù to gayεε le,

'Wvù to baa emεy won bonkfu le ke,

ε ye ye to baa efo ê jem ke.'

³² Jisos wvun nu ε Nyo' to bvuse wvù yí kpwe le, ε bese bocii bò nu bonyii bew bo ηgoo le to nu ε yen wvù le. ³³ Nyo' nu ε bense wase wvù ε shike ê εbo kew ke εceεy e, ε nya Keyoy ke Yuule ê wvù no wvù to kawεε. Fiεε fi ben yεne bvuu yuuke keseen nu Keyoy kedvu ε Jisos ε nya ê bese. ³⁴ Ke è yaa nu Dawe wvù to benεε we ke. Dawe kebεε to nu ε gay fiew le,

'Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wεm le, shiile ê εbo kem ke εceεy e,

³⁵ egεn ebuy seke me nu nke enshike bonyii buw bo bvuban e ê wo ejise,

é wo etome bikaa biuw yí bó le diεwe kedvuushεε ke bikaa biuw e.'

³⁶ Nonεn, bonyii bocii bo Islael emum ekeè lo ntay le Jisos wvun wvù ben to taε yí kentam e nu wvù wvù Nyo' nu ε gεε wase le è nu Tata bvuu nu Mboyse wvù wvù to kawεε."

³⁷ No bonyii bodvu yuweε nonεn, ε njeme wvudvu koo bó. Ε bó mum bife ê Bita bó kebese ke boom bo ntum e bo Jisos e le, "Boom bo bwee wese le, bese nu ege nεε keseen?" ³⁸ Ε Bita tfuse ê bó le, "Wee mwaan mwaan ekumεn fitele fiew, é bó elese wvù ê joo ê diee di Jisos Klistu le wvu le Nyo' elεεshe bibefe biew ebvuu enya wvù bó nnya ye yí è nu Keyoy ke Yuule. ³⁹ Nkawma wvudvu wvun nu fô ben e, noo fô boom bonεn e, bvuu nu fô bonyii bocii bò nu fonfwan e. Wvù nu fô bonyii bocii bò Tata wvù Nyo' wesebeene teje ε bó too fô wvù le."

⁴⁰ Ε Bita bvuu jeme mwεem nteen, tefe bó, leke le bó efi bikuu bibole yí ηgew wvù nu keeke eto yí ηngoke ké befe kin e.

⁴¹ Ε bonyii yuw njeme Bita wvun,

2:24 3:15; Luk 24:5 **2:25** Mben 16:8-11 **2:27** 13:35 **2:29** 1Bfn 2:10; Lem 13:36 **2:30** 2Sam 7:12-13, 16 **2:31** Mben 16:10 **2:32** 1:8 **2:33** 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55; Mak 16:19; Luk 20:42; 22:69; Lum 8:34; Efe 1:20; Kolo 3:1; Ibu 8:1; 1Bi 3:22; 1:4; Jon 14:16-17; 15:26 **2:34** Mben 110:1; Luk 20:42-43; Ibu 1:13 **2:36** 3:15 **2:37** 16:30; Luk 3:10, 12, 14 **2:38** 3:19; Luk 3:3 **2:39** Yesa 57:18-19; Efe 2:17 **2:41** 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1

ε nteen bee, ε bó mum lese bó ê joo. Ebvubwe ε bonyii bise ngoo bonyii bo Jisos e diewe bontfuke botete (3,000) le. ⁴² Ε bó mum nya bikuu bibole no yuuke mwεem ε è nu mvù boom bo ntum e bo Jisos e to yeeyi. Ε bó bó no nu yí kentaashe le, guutene bleed, bvuu bunlee yí kentaashe le.

Nce ngoo bonyii bo mbee le

⁴³ Ε boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwεem mvu diuw wvù yumεen e bó mwεem nteen mvù duñci mvuñgay mvu Nyo' le, ε bonyii yene, ε fí ghaake lo bó. ⁴⁴ Ε ngoo bonyii bo mbee le bocii no nu yí wee le mwaan, keñke fiεε fibole fimwaan. ⁴⁵ Ε bó ké nε gese mondvuum mbole bó mwεem mvubole, gaw bigew hidvu εbonebon no ηgew wee nu. ⁴⁶ Ε bó no shee taashi yew ncese le εdiuw εcii, diekene yí kentaashe le εla le bó nlanlan fô mvuntelem mvubole, yaa yeεle ejise ke, ⁴⁷ bensee Nyo'. Ε bonyii no yene nonen, bensee bó. Ε Tata no boysee bonyii εdiuw εcii, biise ngoo yibole.

3

Ε Bitá bó Jon fε ηkewle

¹ Ε è ke no nu diuw dimew, ε Bitá bó Jon nε no bene fô yew ncese le ke diewe didiuu ditete le fomvun-sheer, ε è to nu kefew ke bunle le. ² Ke kefew kedvu le, ε bonyii ε tuu wee mvu ε no too dvú, to shike diuw ketaañ wvù bó to teñe le wvù Jee le wvù to leyte fô yew ncese le. Wee wvudvu nu ε bó to boke wvù ε è nu ηkewle, ε bonyii ké no tuule wvù εdiuw εcii too shiwise fô ε wvù leke bigew ê bonyii bó fele leyte yew ncese le. ³ Ε wvù yen Bitá bó Jon e ε bó fele keeley fô, mum no leke bigew ê bó. ⁴ Ε bó luñ ejise yí ye le. Ε Bitá gay ê wvù le, “Taa bese!” ⁵ Ε wvù mum taa

bó, kpwaake le bó nu enya fiεε ê wen. ⁶ Ε Bitá gay ê wvù le, “Ke me ηkeñke naa lo bigew ke, geenen fiεε fi me ηkeñke nu ε me nu enya ê wo. Me ηgayte ê wo ê diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e, ja we elenè!” ⁷ No wvù gay nonen, mum jice wvù le yí kebo ke εceey e, cake we. Kan mwaan, ε bikaa bó mvuñkoko mvu wee wvudvu le mum teme. ⁸ Ε wvù sele we leem, mum kew no lene. Ε bó bó gen ley fô yew ncese le, ε wvù no ghane fô maymayi, bensee Nyo'. ⁹ Ε bonyii bocii bó to yene no wvù ghane bensee Nyo', ¹⁰ kiεε le è nu wee wvù se shee leke εkeεε diuw ketaañ we wvù bó teñe le wvù Jee le wvù leyte fô yew ncese le. Ε ejise jiim bó, ε bó no keñke ηghaw yí fiεε fi kooy bó wvù le.

Ε Bitá jeme ê bonyii fô yew ncese le

¹¹ Ε wee wvudvu ηεem lo yí Bitá bó Jon e. Ε bonyii yen ε diuw yum bó, ε bó no lewte gene bewse bó le fô bvudvu bvù bó to teñe le cile Saamun e. ¹² Ε Bitá yen no bonyii tase ε to, mum jeme ê bó le, “Bonyii bo Israel, è nu nje la wvù diuw yumte ben ekume fiεε fin ε ben taale bese nen? Ben kpwaake finen le è ge mvuñgay mvuseεe wee wvun ε se no lene le? Nu ben kpwaake ten le è ge nce wese wvù yuule le? Ke è nu nonen ke. ¹³ Fí nu le Nyo' Aba'am bó Aysik noo Yakow, wvù nu Nyo' bo'icee cee bosεεbeene bocii to nu ε bense wase Jisos wvù wee we lemme gεε mbew ye le. Jisos wvun nu wvù ben to tunεε jo nya ê bonyii bo nsaw e, ε Baylet no gomte keecinε wvù le, ε ben fañ. ¹⁴ Jisos to nu wee wvù yuule, nu teytey, ε ben tun wvù, gay le bó ebvuse ε è nu wee wvù to yuwyεε bonyii, enya ê ben. ¹⁵ Ε ben ge nonen mum yu wee wvù nyaa nshii ê bonyii, geenen, ε Nyo' kase

bvuse wvú yí kpwe le, ε bese yεn wvú le ε mum ε no seηe. ¹⁶ Ε ge mvunγay mvu diee di Jisos wvudvu le ηkεwλε wvun wvú ben yeηe, kee, ε se no lεne. Fí kooyi nonεn njefo bese nu ε lese fitele yí Jisos e, fitele fí bese lese yí ye le ε mum ε ge wee wvun ε no tεmyi ntay nεn no ben yeηe.

¹⁷ Keseen boom bo bwεεm e, me ηkee le fiεε fí ben ε bikuu bi won e to gee bô Jisos nu ε ben ε bó to ge yaa kee kε. ¹⁸ Fí to kooyi ε yiyin je le keege é fí eto ekocεn no Nyo' to gee wase ε bonyii bew bo ntum e jeme ε è bεε lo le Mboyse we wvú wvú to kawεε nu ke eyεn ηγεw. ¹⁹ Nonεn, ben ekumεn mvuntelem mvunεn ekase etu jim fô wvú le, wvu le wvú elεεshε bibefe binεn, ²⁰ emum ege é shém elεeten ben, eciinse Jisos wvú Mboyse wvú wvú to balεε fô ben e. ²¹ Jisos wvun keηke keeke emey fowe egeη ebuy kefew kε Nyo' ke eseysel mwεεm mvunciim é mvú ekase etu mvunfem, no wvú to jemyeε diuw bonyii bew bo ntum e bô yuule le ε è bεε lo bvuyvuum e.

²² Muses to nu ε yuu gay le, 'Tata Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e kε no wvú to bvuseε me, ε ben keηke keeke eyuukè fiεε fí wvú jemyi ê ben e.

²³ Wee wvú nu ke enu se wvú yuuke wee ntum wvudvu le, nu ε bó nu ke ebvuse wvú ηgoo bonyii bo Nyo' le, elεε lo.'

²⁴ Ε nu ke ten no bonyii bo ntum Nyo' le bocii ε kεw yí Samwel e noo bô to toε ejim jo wvú to jemyeε wase ekumε mwεεm mvú kooyi εdiuw εyan e. ²⁵ Mwεεm mvunciim mvú Nyo' to kawεε dew bonyii bew bo ntum e ban nu mvunεn, ε kelew kε Nyo' to dieε bô bo'icee cee bonεn nu

ten fô ben e. Ε nu no Nyo' to jemyeε ê Abla'am le, 'Me nu ηke embuw bonyii bocii yí εkolε ke nshε le nfele yí kfuu diuw e.'

²⁶ Ε Nyo' mum caw wee we lemme yaw tum ε è nu fô ben e le wvú eto elan kembonεn yí yeηe le, ege é ben ecine jé yeηe yi befe le."

4

ε Bita bô Jon taje diuw

¹ Kε no Bita bô Jon to bεε jemyi ê bonyii nonεn, ε bocee ncεse bomew bô εkolε ke bonyii bo nci le bô to cεyte yew ncεse noo Bosadusii bomew sele fô. ² Bó to ton'yi shém njefo Bita bô Jon to yeeyi bonyii, fewci le no Jisos to buyεε yí kpwe le nu ε bonkfu nu ke ebuy ten yí kpwe le. ³ Ε bó mum koo bó gen fen no è to nu wase fokieguu, le bvú ke edioo ε yuu, é bó se no yuuke. ⁴ Geenεn, bonyii nteen bô to yuwεε n'yeeyi Bita bô Jon, to nu ε bee, ε ηgoo yibo bise, ε bolemε no nu wase diεwε bontfuke botin e (5,000).

⁵ Ε bvú ke buy yuu, ε bocee won bô bonyii bô saake won noo bonyii bô to duηci bonci bo Nyo' le, tase bvudvuu bvumwaan Jεlusalεm. ⁶ Ε Annas wvú εkolε ke bocee ncεse le bô Kayfas noo Jon bô Aleksanda noo bonyii bomew bô to nu ten kfuu di εkolε ke bocee ncεse le nu fô. ⁷ Ε bó mum leke Bita bô Jon ê bó εjise, bife é bó le, "Ben se jo fεε mvunγay ε se fe wee wvun? Ben se fe é diee di yeε le?" ⁸ Ε Keyoy ke Yuule yinεn yí Bita le, ge ε wvú tfuse é bó le, "Bocee won bô bonyii bô saake won, ⁹ bese leeme fen εben keetanε diuw ekumε lemme di jee di bese se gee fô ηkεwλε le, wvú ε se no lεne. No ben gomte keekieε no fí se ghanεε, ¹⁰ ben noo bonyii

bocii bo Islael ekeè le wee wvun leeme ê ben ejise keseen temyi nen, ε è nu nje mvungay mvu diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e. Jisos wvudvu wvun nu wvù ben to joε ta yî kentam e ε wvù kpwe, geenen ε Nyo' kase bvuse wvù yî kpwe le. ¹¹ Wvù nu tε di N'wa' Nyo' jemyi ekumε dí le,

‘Tε di ben bonyii bo kembom e to tunεε nu ε dí nε wase ε tu tε di buu di yew e.’

¹² E meý ke Jisos maan wvù boysee bonyii. Ke diee di wee mvu le bvuu nu dvù fokuse fεn di Nyo' nu ε geε le è nulo é dí eboyse beene ke.”

¹³ E bonyii bò to saake ba, yuw no Bitá bô Jon jemyi yaa fane ke, bvuu yen le è nu bonyii bo ncew, ε bó baa kee n'wa' n'tay ke, ε diuw yum lo bó. E bó mum kiεε le fí nu nonen, njefo è nu bonyii bò to ghane bô bo Jisos. ¹⁴ E bó fanε yaa bvuu keηke fiεε fi bó ekicεn Bitá bô Jon yî dvù le ke, njefo bó to yene wee wvù bó to fεleε le, ε wvù leeme bô bó. ¹⁵ E bonyii bò to saake bodvu nε yaw bvuse bó ekfuη, mum shεε no cuu bontan ebonebon gayte le, ¹⁶ “Beene nu ege nεε bô bonyii ban? Bonyii bocii bo Jelusalem nu ε bó ε kiεε wase ekumε fiεε fi duηci mvungay mvu Nyo' le endan fin fi bó ge, ε ke è nulo é beene etun ke. ¹⁷ Geenεn, keege le fo saaka wvudvu wvun ebvuu esaanjené gené fwe, beene ekan bonyii ban le fo bó ebvuu emom lo ejeme fiεε ê wee ekumε diee di Jisos wvun e ke.”

¹⁸ E bó tee Bitá bô Jon ε bó kase ley. E bó mum lew lo ê bó le fo bó ke ebvuu emom lo ejeme, kenεε eyεεyi wee ekumε diee di Jisos e ke. ¹⁹ E Bitá bô Jon tfuse fibole le, “Ben ke kpawcε le laa fiεε fi nu leη fô Nyo' le nu le bese eyuw ε è nu ben e, nuu wvù wvù Nyo' le le? ²⁰ Ke è nulo

é bese elu keejemyi ekumε mwεεm mvù bese nu ε yen ε bvuu ε yuw e ke.” ²¹ E bonyii bò to saake bodvu bvuu loocε lew lo teme, mum cinε bó le ε bó no gene. E bó to tan ε è nu fiεε fi bó elese bó dvù yî ηgew e, njefo bonyii bocii to bensee Nyo' yî fiεε fi to kooyεε le, ²² se bvuu ge ε wee wvudvu wvù bó to gee fiεε fi duηci mvungay mvu Nyo' le fin keefε wvù to nu ε wvù ε fey wase bilum mbaanyε.

E bonyii bo mbee le lekε mvungay ê Nyo'

²³ No bó cin'yεε Bitá bô Jon e nonen, ε bó kase tu jim fô bonyii bobole bo ηgoo le, see ê bó fiεε fi bo-cee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake woη be jeme. ²⁴ E bó yuw, mum baance ye lekε ê Nyo' yî wee le mwaan le, “Tata wvù Cee Ekole, è to bom wo εbule bô nshe bô jóo noo mwεεm mvunciim mvù nu mondvuum man e. ²⁵ Wo to nu ε ge ε icee bo'icee bosese wvù Dawe, wvù to nu waa wo lemme jeme yî mvungay mvu Keyoy ke Yuule le le, ‘E nu nje la wvù bonyii bò yaa nu ke

Bojuu ffuuke bô fiεε shém e, ε bonyii cuu bontan se bó nu ke elem ηkuuη?

²⁶ Bonfon bo fokuse fεn seysee jem, ε bonyii bò saake woη taashi keediu Tata bô wee we wvù wvù nu ε yefe le è nu Mboyse.’

²⁷ E nu ke leηleη fiεε fi to kooyεε elaante jan. Nfon 'Elod bô Bon-tus Baylet to nu ε taashε bô bitum noo bonyii bo Islael die mvunan ejim jo Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule wvù wo to yefeε le è nu Mboyse. ²⁸ Bó to taashi keege ε è nu mwεεm mvù wo to nu ε seyse wase ncejole bô mvungay mwuw le wo koonke le mvù ke ekooy. ²⁹ Nonen, yî keseen e Tata, taa eyen je yî bonyii ban bemsee bese jó. Nya

bese bonyii buw bo lemme le bô mvuntelem mvù temyi keefewci diew yo yaa fane naa lo ke. ³⁰ Nya bese bô mvunḡay mwuw keefele bonyii bvuu gee mwεem mvù dunḡi mvunḡay mwuw bô mwεem mvu diuw wvù yumεen e dvù ê diee di Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule le.” ³¹ No bó mεse ε bunle, ε nshε shiw fô bó to nu. ε Keyoy ke Yuule yinḡen yî bó le, ε bó mum no fewci diew Nyo' yaa fane ke.

ε ηḡoo bonyii bo mbee le no keηke fiεε fibole fimwaanḡ

³² ε ηḡoo bonyii bo mbee le no nu fitele fimwaanḡ, nu yî wee le mwaanḡ, ε wee yaa teηe fiεε fimew le è nu fiwene wen εmberḡ ke. ε fiεε fi wee le nu fi bonyii bocii le. ³³ ε Nyo' nya mvunḡay mvu baay ê boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bvuu no fewci ke ê bonyii temyi lo le Tata Jisos to nu ε buy yî kpwe le. ε bó no nu ε Nyo' ε buw bó bô nfi we baay. ³⁴ Ke wee yaa to nu dvù wvù fuute ê bó entelḡ ke, njefo bonyii bô to keηke ηεε keηεε yéw to ké gese, to bô bigew bidvu, ³⁵ nya can boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó mum gaw ê bonyii bocii no ηḡew wee to nu.

³⁶ Wee mvu to nu ε bó teηe le Yosεw, ε boom bo ntum e bo Jisos e ε cu diee diew dimew le Banaban, (di nu le, Wee N'yuwḡε Mvuntelem). Wvù to nu wee wvu ê kfuu di Lεwe le, ε bó to boke wvù Sayblus. ³⁷ ε wvù mum ḡen ten gese we wεε, to nya bigew bidvu can boom bo ntum e bo Jisos e.

5

Ananias bô Safilia

¹ ε wee mvu wvù bó to teηe le Ananias bô kpwεse wvù Safilia gese ten keεw ke wεε le. ² ε bó kpwεse seyse kaa fafe lo bigew bidvu, ε wvù mum jo kebese ḡen nya can boom bo ntum e bo Jisos

e. ³ No wvù nya nonen, ε Bita bife ê wvù le, “Ananias, è ge la fi wo cine Satan ε ley ê fitele fiuw e ε ge le wo embiay mbiay ê Keyoy ke Yuule, wo ε mum ε fafe bigew bi wo gese wεε dvù?” ⁴ Wo dioo gese wεε ε è nu wo, ε bigew nu ke biuw, wo ε ghan nεε ε se ge kfuu fin fiεε? Wo baa mbiay ε è nu ê bonyii ke, wo mbiay ε è nu ê Nyo'.” ⁵ Kanḡ mwaanḡ no Ananias yuw njeme wvun nonen, mum gbwe kpwe. ε bonyii bocii bô yuwεε saaka wvudvu fan baay. ⁶ ε cubonyii ley baance wvù ê ndvu le, jo buy dvù ḡen dwey.

⁷ Ejim jo bontam bo kefew e diewε botete, ε kpwεse ley, yaa kee fiεε fi be kooy bó dweese ke. ⁸ ε Bita bife ê wvù le, “Ke see ê me, bin nu bigew bicii bi ben ε dwee wo gese wεε dvù?” ε wvù tfuse le, “εε, è nu bí nen bicii.” ⁹ ε Bita bvuu bife ê wvù le, “Ben ε dwee wo ghan nεε ε se seyse keemom Keyoy ke Tata le? Yekε eyuw, ncin bonyii bô be ḡen ε dwey dwee wo nu wase ê yew fwese, ε bó nu eley etuu ten wo ebuy dvù eḡen edwey.” ¹⁰ No Bita jeme nonen, kanḡ mwaanḡ ε Safilia mum gbwe ê wvù εjise kpwe. ε cubonyii ba dioo ley yεn ε wvù ε kpwe wase, ε bó mum tuu wvù buy dvù ḡen dwey mbew dweese le. ¹¹ ε kentaashε ke bonyii bo mbee le kecii noo bonyii bomew bô to yuwεε saaka wvudvu fan baay.

Mwεem mvù dunḡi mvunḡay mvu Nyo' le bó mwεem mvu diuw wvù yumεen e

¹² ε boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwεem mvù dunḡi mvunḡay mvu Nyo' le bó mwεem mvu diuw wvù yumεen e nteen ê bonyii ente. ε bonyii bo mbee le bocii ké no taashi fô kebuw ke Saamun e yew ncese le. ¹³ Ke wee wvu ncew to ké mum taashe lo bó bó ke. Geenen ε bonyii to ké no bensee naa bó

ntay. ¹⁴ E bolemse bô bokene nteen bô to leese fitele yî Tata le no biise ngoo bó le. ¹⁵ E mweem mvú boom bo ntum e bo Jisos e to gee, ge e bonyii no tuule bonyii bo bincem e jiwse mbew jé le yî bintaw e noo yî dighaam e wvu le Bita ké dioo fele, e è cim nu kenjinjin kew é kí egbwe yî wee le. ¹⁶ E bibombom bi bonyii le no nen'yi bilaante bi mbew Jerusalem e too bô bonyii bo bincem e noo bô kenke biyoy bi yiile yî bó le, e bó fele bó bocii.

E bó no gheke boom bo ntum e bo Jisos e

¹⁷ E ekole ke bocee ncese le bô ngoo ye yî è to nu Bosadusii ke ja kew no gheke boom bo ntum e bo Jisos e, ¹⁸ mum tum bonyii e bó gen koo bó fen yew ncaw e. ¹⁹ Geenèn, e è ke no nu entan e nceendaa Tata to yene dew fwese yew ncaw bvuse bó. No wvú bvuse bó, mum gay le, ²⁰ “Ben egen yew ncese le, egen efewci fiεe ficii ê bonyii ekumε nce wvu fwε wvun.” ²¹ No bó yuw nonen, mum gen. E ekfuñ ke dioo eyuule, e bó ley fô yew ncese le, mum kew no yeeyi bonyii.

Ke kefew kedvu le, e ekole ke bocee ncese le bô bonyii bew bo ngoo le, kum bonyii bo Israel bô saake won bocii e bô bó shii, mum tum bonyii bo nci le le bó egen yew ncaw e, eto bô boom bo ntum e bo Jisos e. ²² E bó gen buy fó gom bó ηkuun mum tu jim to see le, ²³ “Bese gen e buy yew ncaw e, e yen e dew fwese nu e bó e looce e fen, e bonyii bo nci le leeme fó ceyte. Bese e dioo yene yew ley e fanε yaa eyen wee le dvú ke.” ²⁴ E ekole ke bonyii bo nci le bô to ceyte yew ncese bô bocee ncese bo baay baay, yuw nonen, e fi ffumse bó, e bó no ghayte laa bó nu ke etu fεε bô fin fiεε le. ²⁵ E wee ne ley gay ê bó le, “Ben eyuw,

bonyii ba bô ben se fenεε yew ncaw e, boba wase fô yew ncese le yeeyi bonyii.” ²⁶ No bó yuw nonen, e ekole ke bonyii bo nci le bô ngoo ye mum buy gen jo bó, no too bô bó. Geenèn, bó to baa joo bó kane lo bó ke, njefo bó, bonyii bo nci le bodvu to fane fo bonyii etumye bó bô eta.

²⁷ E bó to bô boom bo ntum e bo Jisos e, ley bô bó leke fwe dvu bonyii bô saake won. E ekole ke bocee ncese le no biwci mweem ê bó gayte le, ²⁸ “Bese nu e looce wase e lew lo le fo ben ebvuu emom yeeyi wee ekumε diee di wee wvun e ke. Geenèn, ben eyen fiεε fi ben mom! Ben nu e ge wase n'yeeyi wene e saanken Jerusalem jocii. E ben gomte keege é fi eduñci le bese kee fiεε fô kpwe ye le.” ²⁹ E Bita bô ngoo boom bo ntum e bo Jisos e tfuse le, “Bese kenke keeyuw e è nu Nyo' le, efey keeyuw wee le. ³⁰ Ben to nu e ta Jisos yî kentam e e wvú kpwe. E Nyo' bo'icee cee boseεbeene bvuse wvú yî kpwe le, ³¹ bense wvú, shike ê εbo kew ke eceey e le wvú enu Cee Ekole noo Mboyse, wvu le bonyii bo Israel ekumen mvuntelem mvubole, é wvú wvú Nyo' eleεshe bibefe bibole. ³² Bee bo Keyoy ke Yuule kè Nyo' nyaa ê bonyii bô yuuke wvú le e mum e no fewci mweem mvun.”

³³ No bonyii bô to saake won yuw njeme wvun nonen, e mvuntelem bente lo bó. E bó mum no gomte keeyuwye boom bo ntum e bo Jisos e. ³⁴ Geenèn, e wee mvu ngoo bonyii bô to saake won e wvú diee to nu Gamalia, e è nu wee Falasii bvuu nu wee wvú dunçi bonci bo Nyo' le, e bonyii bocii wvumte wvú ntay, ne we. No wvú ne we, gay e bó yaw bvuse boom bo ntum e bo Jisos e ekfuñ. ³⁵ E wvú sheε jeme ê bonyii bô to saake won le, “Bonyii bo Israel, ben ejo weε bô fiεε fi ben

gomte keege bô bonyii ban. ³⁶ Ben ekume le è to nu kefew kemew e, ε wee mvu ja fen ε bó teje le Teodas no dunçi le wen nu wee wvu baay. Ε bonyii shfum ê wvú ejim ke diewe gee ne le. Ε bó ke yu wvú ε ηγoo ye tawse, ε fiεε fi wvú to too dvú laaye εcici. ³⁷ Ε wvumvu wee ke bvuu ja kefew kè bó to taanke bonyii le ε bó teje le Judas, ε è nu wee wvu Galilee. Ε wvú gufe bonyii nteen ê wvú ejim. Ε bó ke yu ten wvú, ε ηγoo ye saanke. ³⁸ Yí fin e, me ε no nteete ben le fo ben ege fiεε bó bonyii ban ke. Ben ecine je yibole. Ε è fen nu le fiεε fi bó too dvú bvuu yeeyi bonyii dvú fin kew wee wvu wum, tu fi nu ke elaaye εcici. ³⁹ Ε no nu le fiεε fidvu kew Nyo', tu ke è nulo é ben ke eso bó ke. Ε ben baa eyene, é fi ke ene ebuy le ben diuu ε è nu ben ε bo Nyo'."

⁴⁰ No Gamalia jeme nonen, ε bonyii bô to saake won yuw ntefe we, kase tee boom bo ntum e bo Jisos e ε bó ley. No bó ley nonen, ε bó tam bó, ciise lo le fo bó ke ebvuu emom lo yeeyi wee ekume diee di Jisos e ke, mum cine bó le ε bó no gene. ⁴¹ No bó buyee dvú no gene fibole yuuke ε è nu njon le bowen nu ε bó ε kocen bonyii bô bó eshoose bó nje diee di Jisos e. ⁴² Ε bó gen nonen, bvuu no yeeyi ke bonyii ediuw ecii fô yew ncese le noo éla le, fewci saaka wvú jee wvú le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

6

Ε bó baaye bonyii bo lemme le bosooshiwi

¹ Ε è ke no nu kefew kemew e, no ηγoo bonyii bo mbee le to kuu gene fwe, ε Bojuu bô to jemyi ke ε è nu díew Glek ne kew no wvukene Bojuu bô to jemyi díew won le bó gawte mwεεm ê boke' bo bonkfu le

ediuw ecii nyaa mvu bo bowen e caan. ² Nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum kum ηγoo bonyii bo mbee le bocii gay ê bó le, "Ke fi jee le bese ecine kefewci diew Nyo' egen shii ε è nu yí kecyte le ke. ³ Boom bo bwee wese le, fi jee le ben ebaaye bonyii bosooshiwi ê ben ente, é bese enya lemme din can yibole. Ben dioo baayi taa ε è nu bonyii bô keηke nce wvú jee, ε bó ε yiηsen bô Keyoy ke Yuule bvuu keηke bvufee. ⁴ Nonen, é bese emum enya wase bikuu bisese ε è nu yí bunle bó yí lemme di díew Nyo' le." ⁵ Ε bonyii bocii yuw ntaη wvudvu, ε wvú jon bó le. Ε bó mum baa Tefan ε è nu wee ε mbee we ε looce ε yiηsen, ε wvú ε yiηsen ten bó Keyoy ke Yuule. Ε bomew no nu Filew bó Blukolus, Nikano bó Timon, Balmenas bó Nikolaus wvú to nu wee wvu Antiok ε wvú to banke lo tu wee mbee Bojuu. ⁶ Ε bó mum jo bonyii ban leke fwe dvu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bunle fô bó le, mum gee can yí bó le. ⁷ Ε díew Nyo' mum no saankene gene. Ε ηγoo bonyii bo mbee le yi Jerusalem no kuu gene fwe. Ε bocee ncese nteen lese ten fitele yí Jisos e.

Ε bó no teyte mwεεm yí Tefan e

⁸ Ε Nyo' buw Tefan ntaη, ε wvú no keηke mvungay, gee mwεεm mvu diuw wvú yumεεn e bó mwεεm mvú dunçi mvungay mvu Nyo' le ê bonyii ente. ⁹ Ε bonyii bomew ke ne kew mbew bó bo Tefan. Bonyii bodvu to nu Bojuu bô to nen'yeε Selin bó Aleksandia noo Silishia bó Esia. Ε è to nu bonyii bo yew bunle yí bó to teje le yi Bonfaw bó Boy wase le. ¹⁰ No bó to bewci nonen, ε Keyoy ke Yuule nya Tefan bó bvufee ε wee fanε yaa nu dvú wvú eso wvú ke.

11 Ε bó mum ne býse bonyii bomew ejim ejim le bó embiaytè le bó nu ε yuw ε Tefan jemyi díew yí befe ekumε Muses bó Nyo'. 12 No bó ge nonen, mum shiw mvuntelem mvu bonyii le, bó mvu bonyii bò saake wonj e, noo mvu bonyii bò dunçi bonci bo Nyo' le. Ε bó mum ley yí Tefan e, jo wvú gen bó wvú fwe dvu bonyii bo wonj e bò saake bonsaw. 13 Ε bonyii ba bvuu to bó bonyii bomew bò eben jim nsaw mbiay, ε bó no teyte mwεem yí Tefan e gayte le, “Kε wee wvun ké no nu se wvú jemyi díew yí befe ekumε yew ncese yin bó bonci bo Muses e kε. 14 Bese nu ε yuw wase ε wvú jemyi le Jisow wu Nasalεt wε nu ke ebvuw yew ncese yin, ebvuu ekumen nce wesebeene wonj wvú Muses to γεγεεε beene dvú.” 15 Ε bonyii bocii bò to nu yew nsaw e lun ejise yí Tefan e, ne yen ε bvushiw bwew ε banke wase ye ε no fieesene bvu nceendaa Nyo' le.

7

Ε Tefan taje diuw fwe dvu bonyii bó saake wonj

1 Ε εkolε ke bocee ncese le bife ε Tefan le, “Mwεem mvù bó jemyi mvun nu keceey e?” 2 Ε Tefan tfuse le, “Bo'icem bó boom bo bwεem e, ben eyeke eyuw. Nyo' bvukuke to nu ε buynen fô icee wesebeene wvú Abla'am e ε wvú bæε cee Misobotemia, ε wvú se ke ne gen no cee 'Alan, 3 gay ε wvú le, 'Cine kfuu diuw e, ebuy wonj wene le, egen wonj wvú me nu ηke endunçe ε wo le.’

4 Nonen, ε wvú mum ne Kaldia jodvu, gen no cee 'Alan. Ε ice ke dioo kpwe, ε Nyo' ge ε wvú ne to jan jò beene cee keseen. 5 Ε wvú no nu jan ε Nyo' fanε yaa ecim enya

wvú ke naa bó kpwenj kε, geenεn, kaw le wen nu ke enya wonj wvun é enu we bó εngokε kew. Ε Nyo' to kaake nonen ε Abla'am baa cim kεηke wase wan kε. 6 Ε Nyo' bvuu gay ε wvú le,

‘εngokε kuw nu ke enu botolo wonj mvu le,

ke elemte bvunfaw jó,

ε bó nvuwse bó yí bilum e gee ne (400).

7 Ε me nu ηke enlanj ηγεω yí wonj wvudvu le,

é εηgokε kuw ke ebuy jó eto ebunlee me jan.’

8 Ε Nyo' bvuu die kelew bó Abla'am, ε nciise kelew kedvu nu le Abla'am nu ke etfuuse boom bew yew. Ε Abla'am ke boo Aysik, ε è ke dioo nu εdiuw nyanj ε wvú tfuse wvú yew. Ε Aysik ke boo Yakow tfuse ten wvú yew. Ε Yakow ke tfuse ten boom bew bo yuufe ncow bofεε yew bò è nu bo'icee cee bosεεbeene fô kfuu disεεbeene to sanεε.

9 Ε bo'icee cee bosεεbeene bodvu ke ne no bene kendonj bó Yosew wvú waa bwee bó mum gese wvú, ε wvú gen no nu nfwaw wonj wvú Ijiw e. Geenεn, ε Nyo' no taale kε fô wvú le, 10 fii wvú yí bonjεw bew e bocii. Ε Nyo' bvuu nya wvú bó bvufee, ε Felo, Nfon wvu Ijiw no koonjke wvú, mum gεε wvú ε wvú no nu wee we kebay bvuu nu wee wvú taale fô kfuu diew e.

11 Ε jenj ke ne koo Ijiw jocii noo Kanaan, ε bonyii yen ηγεω baay. Ε bo'icee cee bosεεbeene fanε yaa kεηke fieε fidien kε. 12 Ε Yakow ke yuw le mwεem mvudien nu Ijiw, mum tum boom bew bò è nu bo'icee cee bosεεbeene ε bó gen jó yí kanj wvu fwe le. 13 Ε bó ke dioo kase gen jó yí bokanj bo bofεε le, ε Yosew mum ge ε boom bo bwee le kieε wvú. Ε wvú mum dunçe ten bó

ê Felo. ¹⁴ É Yosew mum ciinse ntum fô Yakow wvù ice le, le wvù bô kfuu dicii eto Ijiw. Kfuu di Yakow e to nu sekedvu wee mbansooswiy ncow botin (75). ¹⁵ É Yakow yuw nonen, mum jo kfuu diew dicii bow dvú Ijiw. É wvù bô bo'icee cee bosεεbeene ke kpweken jó bocii. ¹⁶ É bó ke tuu egvun εbo kase to dvú jan, to dwey Shekem ê jem yi Abl'am to guyεε ê boom bo Amol e.

¹⁷ É kefew ke dioo kocine kè Nyo' to nu keeke ege fiεε fi wvù to kawεε Abl'am dvú, ε bonyii bosεεbeene duule wase Ijiw baay. ¹⁸ É bonyii bo jó ke ghaa nfon mvu ε wvù yaa kee Yosew ke. ¹⁹ É Nfon wvudvu mum no wεentene, sene bonyii bosεεbeene, kane le bo'icee cee bosεεbeene elaanke mvunley mvu boom e εkfuñ ε bó kpwekene. ²⁰ É nu kefew kekin e kè bó to bokεε Muses, ε ê to nu wan ε wvù jee baay fô Nyo' le. É bó keñke wvù yew kee te, ²¹ mum jo gen gee εkfuñ. É waa Nfon Felo wvù kpwoon ke gen bonye wvù, ley diewe waa we le. ²² É bó mum ye yi Muses bô bvufee bvú bonyii bo Ijiw e bvucii, ε wvù no nu wee wvù kee njeme bô keege fiεε ntay.

²³ É wvù ke dioo nu ke diewe bilum mbaanyε le, ke ne kpawwce le wen nu egen eyen no boom bo bwee wen e bó è nu bonyii bo Islael nu. ²⁴ É wvù dioo gene, yen ε wee wvu Ijiw nvuuse wee wvu Islael mvu. É wvù ley fó le wen etfuse envuke, mum yu lo wee wvu Ijiw wvudvu. ²⁵ Wvù to kpwaake le boom bo bwee wen e nu ekiεε le ê tum Nyo' wen le wen eto ebvuse bó yí ngew e. Geenεn, ε bó fanε yaa kiεε ke. ²⁶ É bvú ke buy yuu, ε Muses bvuu no gene, buynen yi bonyii bo Islael e hofεε ε bó ne ε no diuu. É wvù ley fó keegawsen bvudiuw

bvudvu, bife ê bó le, 'Boom bo bwεem e, ben nu wee bó waa bwεe, è ge la ben ε se no diuu εbenεben?'

²⁷ É wee wvù to nvuuse waa bwεe kaa domse lo Muses, bife ê wvù le, 'É geke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosese?' ²⁸ Wo fen bvuu gomte keeyu me no wo se yuε wee wvu Ijiw wε foguu le?' ²⁹ É Muses yuw nonen, mum fan ne woj wvù Ijiw e, fεε gen no nu woj wvù Midian e, ke boo boom bolemse bofεε jó.

³⁰ É è ke no nu ejim jo bilum mbaanyε, ε nceendaa Nyo' buynen fô Muses e ê nguy e, ε wvù beenci yi kete le ñkpwaante mbew kum wvù Sinay e. ³¹ É Muses yen ε fi ghaw wvù, ε wvù bence nceencee keetaa ntay. No wvù benci, yuw ε Tata Nyo' jeme ê wvù le,

³² 'É nu me wvù Nyo' bo'icee cee wene,
Nyo' Abl'am bô wvu Aysik noo wvu Yakow.'

É Muses yuw nonen, no ciinke bó nfan, fanε yaa ebvuu emom lo etaa ke. ³³ É Tata Nyo' bvuu jeme ê wvù le,

'Baayε bolaba buw, njefo fen fô wo leeme fó nu bvudvu bvù yuule.

³⁴ Me nu ε nloocε wase ε n'yen no bó nvuuse bonyii bem Ijiw,

ε mbvuu ε n'yuw no bó cone,
ε mum ε nshii ε nto keembvuse bó yí ngew wvudvu le.

Yeke eyuw, me nu entum wo Ijiw keseen.'

³⁵ Muses wvun nu wvù bó to yawεε wase tun, bife ê wvù le, 'É geke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosese?' É nu wvù wvù Nyo' to tumεε le wvù egen enu wee sa' wvubu, ebvuse bó yí ngew e. É Nyo' to tum ε è nu nceendaa we ε wvù to yí kete kè to beenci kiε le tefe ntum wvudvu ê wvù. ³⁶ É Muses mum gen Ijiw,

ge mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e bô binghaw bi mwεεm e, bvuse bó jó. E wvù ge mvumew fô Joo yi Baay yi Yεεle le, bvuu ge mvumew ηkpwaante jò bó to lenεε yî bilum e mbaanyε. ³⁷ E è nu Muses wvudvu wvù to gayεε ê bonyii bo Israeł le, 'Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e ke no wvù to bvuseε me.'

³⁸ E è bvuu nu ke wvù wvù Muses wvù nceendaa Nyo' to jemyeε ê wvù yî kum wvù Sinay e, kefew kè kentaashε ke bonyii bo Israeł e to nu ηkpwaante bô bo'icee cee boseεbeene, ε Nyo' nya díεw yi nyaa nshii le wvù efese ê beene. ³⁹ Geenεn, ε bo'icee cee boseεbeene kaa faj keeyuw Muses e, banke jim ê wvù le, mum no koonke le bowen bee ekase etu jim Ijiw. ⁴⁰ E bó mum gay ê Elon le, 'Bomε bonyo' ê bese bô nu esaa fwe dvuseεbeene, njefo bese baa bvuu kieε fieε fi kooyi bô Muses wε wvù bvuseε beene woj wvù Ijiw e ke.' ⁴¹ E bó mum kene fimoošo ε fi fieesene waa na', seεye nyám ge ncese dvù ê fi, mum no lanlanje yî fieε le ε è kene bó bô can yibo. ⁴² No bó ge nonεn, ε Nyo' mum banke jim ê bó le, ε bó mum no bunlee wase ε è nu diuu bô kp-wee noo jón. E è nu no bó to sanjeε ê Nɔwa' bonyii bo ntum Nyo' le ε Nyo' jemyi le,

'Bonyii bo Israeł, ben to seεle nyám ηkpwaante yî bilum e mbaanyε,

ceese ε è nu me dvù le?

⁴³ Ben to ghane tuule cun ε è nu yi nyo' wvù bó teηε le Molok, bvuu tuule jon ε bó ε kene le è nu yi nyo' wvù diee nu Lefan, ε è nu mvumoošo mvù ben to keencεε keebunlee mvù.

Nje fifin, me nu ηke ebvuse ben é ben ebuy egeη efey lo Babilon.'

⁴⁴ Bo'icee cee boseεbeene to lenεε ηkpwaante keηke cun yi duηci le Nyo' nu bó bó, ε è to fe Muses cun yidvu, bii ke lenηη no yi Nyo' to duηceε ê wvù to nu. ⁴⁵ E boom bo bo'icee cee boseεbeene le ke fi, ke tuu to dvù jan kefew kè bó bo Yoshua to lole nshε ê bitum bì to nu jan e, ε è to gene Nyo' fwe kuηke bitum bidvu. E cun yidvu no nu jan to buy kefew kè Nfon Dawe to saake woj wvun e. ⁴⁶ E Nyo' no koonke wvù ntaη, ε wvù mum leke le Nyo' ebee é wen ebom yew enya é wvù wvù Nyo' Yakow eceè dvù. ⁴⁷ E è ke kaa ghan Saamun bom yew Nyo' yidvu. ⁴⁸ Geenεn, ε Tata Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεεm Mvunciim e yaa ké no cee yéw yi è bom bonyii le ke. E nu ke lenηη no wee ntum Nyo' mvu to sanjeε wase ε Nyo' gayte le,

⁴⁹ 'Fowe nu kawla wεm,

ε nshε yin nu kedvuushεε ke bikaa biem e.

Yew yi è nulo é wee ebom le è nu yεm nulo enu neε?

Nuu le bvudvuu nu dvù bvù è nulo é me enshii fó le?

⁵⁰ Ke è fe me mwεεm mvun mvunciim e?'

⁵¹ E Tefan mum ne gay le, "Ben temyi bikuu baay, ε mvuntelem mvunεn bô bitem nu naa lo ntfuse. Ben ε bo'icee cee bonεn nu ke lenηη. Ben tune sekeci keeyuuke Keyoy ke Yuule le. ⁵² Wee ntum Nyo' mvu nu dvù wvù bo'icee cee bonεn to baa ebone bikaa ê wvù ejim e? Bó to nu ε yuwye bonyii bo ntum Nyo' le bó to jemyeε wase le Wee Lemme Nyo' wvu Teytey nu ke eto. E wvù ke to, ε ben gese wvù bvuu yu wvù. ⁵³ E è bvuu nu ke ben bó Nyo' to tumεε bonceendaa bew

ε bó nya bonci bew ê ben, ε ben tun keebii bó le.”

Ε bó tumye Tefan bó eta

⁵⁴ No bonyii bò to saake won yuw fiεε fi Tefan jeme, ε mvuntelem bente lo bó, ε bó no ηgeci bigew. ⁵⁵ Ε Keyoy ke Yuule yin̄sen yî Tefan e, ε wvú no taale fiew ε è nu we, ne yen n'yuw wvù è nu wvu Nyo' le, bvuu yen Jisos e ε wvú leeme ê εbo ke εceey ke Nyo' le. ⁵⁶ Ε Tefan ne gay le, “Ben etaa eyen, me nu ε n'yen ε fowe ε yene, ε wee wvù diee nu Waawee leeme ê εbo ke εceey ke Nyo' le.” ⁵⁷ Ε bó yuw fifie, mum jine bintuntunj bó can, no wamte foweεwe, mum sen bocii ley yî Tefan e, ⁵⁸ gufe wvú buy dvú εlaante, gen no tumte bó eta. Ε bonyii bò beneε jim nsaw baaye bikum bibole, nya ê cuwee mvu ε bó teje le Saul, se no tumte. ⁵⁹ No bó to tumte Tefan bó eta nonen, ε wvú bunle le, “Tata Jisos, fiisen keyoy kem.” ⁶⁰ Ε wvú mum ne tum envuw fokuse, funj foweεwe le, “Tata, fo wo etaa ê fiεε fi befe fin fi bonyii ban gee le ke.” No wvú gay nonen, mum kpwe.

8

¹ No bó yu Tefan, ε Saul tom.

Ε Saul nya ηgew ê kentaashe ke bonyii bo mbee le

Ke εbvubwe, ε bó kew no nyaa ηgew wvù temyi ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Jelusalem. Ε kí saan̄ken kecii buy jó, gen biba bi Judea bó Samalia le, ε è sheε ke boom bo ntum e bo Jisos e. ² Ε bolemse bomew bò to nu ε looce lese fitele yî Nyo' le, to jo gvune di Tefan e dwey, bee wvú baay. ³ Ε Saul nu fiew looci gene lo bó kentaashe ke bonyii bo mbee le, dan̄sene yéw e kooyi bonyii bo

mbee le bò bolemse noo bò bokene ciinse yew ncaw e.

Ε Filew fewce diew Nyo' Samalia

⁴ Ε bonyii bò to saan̄keneε ba no gene mondvuum e monciim fewci diew Nyo'. ⁵ Ε Filew bow fiew gen ê kelaante kè Samalia le, no fewci saaka jó wvu ekume Mboyse wvú Nyo' to kawee. ⁶ Ε bonyii nteen yuw bvuu yen mweem mvù dun̄ci mvun̄gay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, mum nya bitem ê wvú ntay. ⁷ Biyoy bì yiile to buyte yî bonyii le, wamte foweεwe, ε bonyii nteen bò to nu ε kpweken keba kemwaan̄ noo bonten̄ε bonene ten. ⁸ Nonen, ε nlan̄lan̄ wvu baay no nu εlaante jodvu.

⁹ Wee mvu to nu εlaante jodvu ε diee nu Semon, ε wvú to shee wase dun̄ci n̄fim ye ε kew lo, ε bonyii bo Samalia bocii yene ε diuw yumte bó. Ε wvú to bvuu duu le wen nu wee mvu wvu baay. ¹⁰ Ε bonyii bocii bo εlaante jodvu naa noo bo baay baay nya bitem ê wvú no gayte le, “Wee wvun nu mvun̄gay mvu Nyo' le mvù bó teje le Mvun̄gay mvu Baay.” ¹¹ Bó to nya bitem ê wvú nonen, n̄jefo wvú to shee wase dun̄ci n̄fim ye ε kew lo n̄cejole ε bonyii yene ε diuw yumte bó. ¹² Geen̄en, ε Filew ke dioo eto efewci saaka wvú jee wvu ekume bvun̄fon bvu Nyo' le noo ekume diee di Jisos Klistu le, ε bokeneε bó bolemse bee ε wvú lese bó ê joo. ¹³ Ε Semon we kebee bee ten ε bó lese wvú ê joo. Ε wvú mum mey ke wase no nu mbew Filew e yene bin̄ghaw bi mweem e bi baay baay bó mweem mvù dun̄ci mvun̄gay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, ε diuw yumte wvú.

¹⁴ Ε boom bo ntum e bo Jisos e ke yuw Jelusalem le bonyii bo Samalia nu ε fiisen wase diew Nyo',

ε bó mum tum Bitá bô Jon fô bó le. ¹⁵ Ε bó γεν buy jó, bunle fô bonyii bo mbee le bodvu le ε bó ekenke Keyoy ke Yuule, ¹⁶ njefo Keyoy ke Yuule to baa to wase yí mvu bó le ke. Bó to beε lese ke lo bó ê joo maan ê diee di Tata Jisos e. ¹⁷ Ε Bitá bô Jon bunle, γεε can yí bó le, ε bó mum kenke Keyoy ke Yuule. ¹⁸ Ε Semon díoo yεn le boom bo ntum e bo Jisos e γεεle can yí bonyii le ε Keyoy ke Yuule too yí bó le, ε wvú mum no nyaa bigew ê Bitá bô Jon, ¹⁹ gayte le, “Ben enya me bô mvun gay mvun ten, wvu le naa γεε wvú me ε ηγεε can yεm yí ye le, ε wvú ekenke Keyoy ke Yuule.” ²⁰ Ε Bitá tfuse ê wvú le, “Ben ε bigew biuw bidvu egen lo ηguy e. Wo ghan neε ε se no kpwaake le è nulo é bó eguy nnya yí è nu yi Nyo' bô bigew? ²¹ Ke wo yaa kenke naa lo kelenj ente jo lemme din ke, njefo ke fitele fiuw yuule fô Nyo' le ke. ²² Kumεn fitele fiuw yí fiεε fi befe fi wo gomte keege fin e, ebunlee laa è nulo é Tata Nyo' elεεshe bonkpawwεε bô befe ban bô wo kenke fô fitele le le. ²³ Me n'yεne le wo nu ε yinsew wase bô ken'yεε ejise, ε tu n'fwa kebefε.” ²⁴ Ε Semon leke Bitá bô Jon le, “Kee, ben ebunle ê Tata le fo fiεε fimew ente jo mwεεm mvù ben jemyi mvun e ekooy bô me ke.”

²⁵ Ε Bitá bô Jon ke mεse fewce diεw Nyo', see mwεεm mvù bó kee ekumε Jisos, mum ne no tuu jim Jelusalem. No bó to tuu jim, no fele bontew bo Samalia bomew e, fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' jó.

Ε Filew lese wee wvu Itofia ê joo

²⁶ Ε nceendaa Tata ke ne gay ê Filew le, “Nεne ehow je ekueku, egen ê je yí nen'yi Jelusalem fele ηkpwaante gene Gasa le.” ²⁷ Ε Filew mum ne no booke. Ε wee wvu baay mvu wvu Itofia nu ê je yidvu

le. Wvú to nu wee ε bó ε bvushε, ε è nu wee wvù to taale fô kpwaw Yaa Kanda wvù to saake wonj wvù Itofia le. Wee wvudvu to ne Jelusalem jò wvù to γεεε keebunle Nyo', ²⁸ no tuu jim wonj e ê kekoto kemew kè è guute nyám e, ε wvú ε shii jó, taanke fiεε ê N'wa' wvù Yesaya wvù wee ntum Nyo' to sanεε le. ²⁹ Ε Keyoy ke Yuule gay ê Filew le, “Bence egen mbew kekoto keki le.” ³⁰ Ε Filew lewte γεν mbew yí dvú le, yuw ε wee wvudvu taanke ê N'wa' Yesaya le. Ε wvù bife ê wvú le, “Wo taanke nen yuuke fiεε fi wvú gayte?” ³¹ Ε wvú tfuse le, “Ε nulo é me en'yuw neε le se wee ε nele ê me?” Ε wvú mum gay le Filew eben é bó wvú eshii ê kekoto le. ³² Bvudvuu bvù wvù to taanke ê N'wa' wvudvu le to jemyi le,

“Wvú to nu diεwε njee yí bó gene keesεε le,

bvuu nu diεwε waa njee wvù bó ké díoo mvuu yvúw ye,

wvú saa beele ke.

Ε nu ke ten no wvù to nu diuw tfu.

³³ Bó to nu ε shoose wvú, tun keesaw nsaw we lenj.

Ε nu ke eyuu ejemyi γεε ekumε boom bew,

ε bó ε sum wase nshii we fokuse fen?”

³⁴ Ε wee wvu baay wvudvu mum leke Filew gay le, “Kee wo, ke see ê me, wee ntum Nyo' wvun jemyi ε è nu ekumε γεε? Wvú jemyi ekumε ekole kew nuu ekumε wee mvu le?”

³⁵ Ε Filew mum kew ke bô bvudvuu bvù N'wa' le bvudvu, no neçi saaka wvù jee wvu ekumε Jisos ê wvú.

³⁶ Ε bó wvú no gene ke ê je, ke gen buy bvudvuu bvumew e ε joo nu fó. Ε wee wvu baay wvudvu gay le, “Taa eyen, joo nu fen, è nulo é ebvuu etun la fo wo else me ê joo?”

[³⁷ Ε Filew tfuse ê wvú le, “Ε wo fen nu ε bee Jisos Klistu le bó fitele fiuw ficii, é me enlese wo ê joo.” Ε

wvú tfuse le, “Me nu ε mbee le Jisos Klistu nu Waa Nyo’.”]

³⁸ E wee wvu baay wvudvu mum gay ε bó leke kekoto. E bó Filew shii, ley gen ê joo, ε Filew lese wvú ê joo. ³⁹ No bó buyεε ê joo, ε Keyoy ke Tata le cun Filew fó, ε wee wvu baay wε fanε yaa ebvuu eyen wvú le ke. Geenεn, no gene ke fiew lanlanε. ⁴⁰ E Filew nε buynen ε è nu wase Asotus, mum nε no gene, fele ê bilaante bicii le, fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo’, gen buy ê kelaante kè Kaysalia le.

9

E Saul kumen lese fitele yí Jisos e

¹ E to nu kefew kekile le, ε Saul beε ke ffluuke, bemsee bonyii bo ηgoo le bo Tata le le wen nu eyuwye bó. E wvú mum gen fô ekole ke bocee ncese le, ² leke le wvú enya bonwa' é wen egen dvú yéw bunle yi Damaskus e, bô duñci le é wen yen ε bonyii nu jó bô bii Je Tata le kenεε è nu bokεne, kenεε bolemse, é wen ekooyε bó ekay, eto bô bó Jelusalém.

³ E wvú nya, ε Saul mum nε no gene Damaskus, ke dīoo feñene kelaante kedvu, ε n'yuw mvu nε seSe law fowe, shii to yí ye le. ⁴ E wvú gbwe fokuse, yuw ε diεw jeme ê wvú le, “Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la?”

⁵ E wvú bife le, “Tata, è nu wo wvú yεε?” E diεw yidvu tfuse le, “E nu me wvú Jisos, ε è nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. ⁶ Yí keseen e, ja we, eley egen elaanε, é bó esee ê wo fiεε fi wo kenke keege.” ⁷ E bonyii bô to lene bô bo Saul leem fó ηgemten, no bó to yuuke diεw yidvu yaa yene wee le ke.

⁸ E Saul ke ja we fokuse, dīoo yene ejise, fanε yaa ebvuu eyene mwεεm e ke. E bó mum jice wvú

yí kebo le, no ceñse gene bó wvú Damaskus. ⁹ E wvú gen no nu yí εdiuw e εta yaa yene mwεεm e ke. E wvú nu nonen, yaa diee fiεε ke, yaa wvu ten fiεε ke.

¹⁰ Wee mbee mvu to nu Damaskus jodvu ε diee diεw nu Ananias. E Tata Jisos nε tee wvú ê fiεε diεwε εfile le le, “Ananias.” E wvú bee le, “Tata, me wvun fεn.”

¹¹ E Tata gay ê wvú le, “Nεne, egenè ε ye yí bó teñe le Teytey e, dīoo buy fô yew e fo Judas, bife wee wvu wvu Taasus ε bó teñe le Saul. Yεke eyuw, wvú nu fó bunlee, ¹² ε wvú be ε yen wase wee le ê fiεε diεwε εfile le ε bó teñe le Ananias, ε wvú ε to ε gεε can yí ye le, le wvú ekase eyene mwεεm e.”

¹³ Geenεn, ε Ananias gay le, “Tata, me nu ε n'yuw wase ê bonyii nteen ekume wee wvun no wvú gee mwεεm mvù befe fô bonyii bô è nu bo Nyo' le Jelusalém. ¹⁴ E wvú too nen, ε wvú ε fi mvungay ê bocee ncese bo baay baay, le wen eto ekooyε bonyii bocii jan bô bunle teñe diee diuw.”

¹⁵ E Tata tfuse ê wvú le, “Gene ke lo. Me nu ε ncaw wase wee wvudvu wee wεm lemme le, le wvú efewci diee diem ê bonyii bó yaa nu ke Bojuu bó bonfon bobole, noo ê bonyii bo Israel. ¹⁶ Me kebee nu ηke enduñce ê wvú no wvú kenke keeke eyen ηgew nje diee diem.”

¹⁷ Nonen, ε Ananias mum gen, ley yew dvudvu, gεε can ye yí Saul e, tee le, “Saul waa bwεεm, è tum Tata Jisos me. E nu wvú wvú Jisos wvú wo se yεnεε ê je seke wo se too jan. Wvú tum me nen, le me ento enge é wo ekase eyenè mwεεm e, é Keyoy ke Yuule eto eyiñsen yí yo le.” ¹⁸ Ke no wvú jeme nonen, ε fiεε fimew diεwε ηgáw e nε yí ejise Saul e gbwe fokuse, ε wvú mum kase no yene mwεεm e. E wvú ja we, ε bó mum

lese wvú ê joo. ¹⁹ E wvú ke dieken, e mvunḡay kase tu yí ye le.

E Saul fewce saaka Jisos Damaskus

E Saul ce Damaskus bô ḡḡoo bonyii bo mbee le yí eḡdiuw e caan, ²⁰ mum kew lo kaḡ mwaanḡ no ghane yéw bunle le, fewci le, “Jisos nu Waa Nyo'.” ²¹ E bonyii bocii bô to yuuke no ghayte le, “Wvun nu ke wee wvú se ghane ḡene lo bô bonyii bô bunlee teḡe diee din Jelusalem e? E ke wvú to jan nen e è nu keekooye bô nu jan ekase eḡen dvú, enya can bocee ncese bo baay baay e le?”

²² E Saul no fewci ke fiew ekume Jisos temyi lo, duḡci le Jisos nu Mboyye wvú Nyo' to kawee. E Bojuu bô to nu Damaskus ma lo fi ee fi è nulo é bô etfuse ê wvú.

²³ E eḡdiuw ke dīoo fey nteen, e Bojuu bodvu shii, cu ntaḡ keeyu Saul. ²⁴ E bô mum no shee, ceḡte wvú diuw ketaanḡ ke Damaskus e, le wvú ke dīoo fele, keḡee è nu entanḡ keḡee emvunsheer, é bô eyu wvú. Geenen, e Saul kíee ntaḡ wvubo. ²⁵ E bonyii bew bo ḡḡoo le ke jo wvú entanḡ, lese ê ḡkaa le, bvuse fô ntoo ketaanḡ e, shike wvú fokuse wase ekfunḡ.

E Saul ḡen Jelusalem

²⁶ E Saul tu jim Jelusalem, dīoo gomte keetaashe bô ḡḡoo bonyii bo mbee le, e bô no fane lo wvú, njefo ke bô to beḡe le wvú looci nu wee wvubo ḡḡoo ke. ²⁷ Geenen, e Banaban jo wvú, e bô wvú ḡen fô boom bo ntum e bo Jisos e. E wvú see ê bô no Saul to yeḡee Tata le ê je e bô wvú jeme, bvuu see ê bô no wvú to fewci ekume Jisos Damaskus yaa fane ke. ²⁸ Nonen, e Saul mum no nu bô bô ghane mondvuum monciim Jelusalem, fewci ekume Jisos, yaa

fane ke. ²⁹ E wvú ke no jemyi ten ê Bojuu bô to jemyi díew Glek, beeke mbew bô bô, e bô mum ne no gomte keeyu wvú. ³⁰ E bonyii bo mbee le kíee le bô gomte keeyu wvú, mum jo wvú bow dvú ê ke-laante kè Kaysalia le, ciinse wvú e wvú ḡen Taasus.

³¹ Yí kefew kekin e, e kentaashe ke bonyii bo mbee le leeten yí ḡeḡw e ê biba bi woḡ e bi Judea bô Galilee noo Samalia le. E Keyoy ke Yuule ge e kentaashe kedvu ciim, bvuu no tomte ḡḡoo e yí kuu. E bô no cee, wvumte ke e è nu Tata.

E Bita ḡen nteḡ wvú Lida noo wvú Jofa le

³² E Bita no ghane, ḡene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le mondvuum e monciim, ke ghan ḡen buy fô bô Lida le. ³³ No wvú to nu jó, ken wee mvu le e wvú e kpwe keba kemwaanḡ, e diee nu Enias e wvú e ḡeḡy wase entaw bilum nyanḡ. ³⁴ No Bita yeḡ wvú le, tee le, “Enias, Jisos Klistu fele wase wo. Ja we eseyse kentaw kuw.” Kaḡ mwaanḡ e Enias mum ja we. ³⁵ E bonyii bo Lida noo bo yí bale di Shalon e bocii yeḡ no wee wvudvu nu e bonen wase, e bô lese fitele yí Tata Jisos e.

³⁶ E to nu e kpwoon mvu nu ê ke-laante kè Jofa le, e è nu wee mbee, e diee nu Tabita, di nu ê díew Glek e le Dokas. * Wvú to ké no gee mwēem mvú jee sekecii, fii bonyii bô fuute. ³⁷ E è no nu eḡdiuw yoya le, e kpwoon wvudvu gbwe kencem, mum kpwe. E bô cūke ḡvune dieḡ, ben ḡee ê kebuw ke yew e ke ewe le. ³⁸ No Jofa to nu mbew Lida le, e ḡḡoo bonyii bo mbee le ke yuw le Bitā nu Lida, mum tum bolemse bofe ee fô wvú le. E bô ḡen leke wvú, le kee wvú, le wvú eto ke ncin e.

9:20 17:2; Luk 22:70 9:21 8:1; 9:13-14 9:22 5:42 9:23 23:12 9:23 2Kol 11:32-33
 9:26 9:3-6, 20; Gal 1:18 9:27 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22,
 35-39; 1Kol 9:6; Gal 2:1, 9, 13 9:30 11:25; Gal 1:21 * 9:36 Diee di Tabita bô Dokas nu ê díew
 Glek e, e è nu nyam yí bô teḡe le le ee.

³⁹ E Bitá mum nε ke nonen ε bó bó no gene. E wvú gen buy fó, ε bó jo wvú ben bó wvú ê kebuw ke yew e ke εwe kiε le. E bokε' bo bonkfu le bo jó bocii gem wvú tase no beele, duñci ndvú yì Dokas to gee seke wvú to bæε dvú. ⁴⁰ E Bitá bvuse bó εkfuñ bocii, tum εnvuw fokuse bunle, nε banke ye gay ê gvune didvu le, “Tabita ja we.” E wvú mum yene εjise, taa Bitá, mum ja shii we. ⁴¹ E Bitá jicε wvú le yì kebo le, ε wvú leem we. E wvú kase tee bonyii bó è nu bo Nyo' le bó bokε' bo bonkfu le ba, duñcε wvú ê bó, ε wvú ε kase wase ε tu dvú. ⁴² E saaka wvudvu saanken gen Jofa jocii. E bonyii nteen lese fitele yì Tata le. ⁴³ E Bitá no nu Jofa yì ediuw e nteen, cee bó wee mvu wvú to seysee jéw ε diee nu Semon.

10

E fiε diεwe εfile le to fô Koneyu le

¹ Wee mvu to nu ê kelaante kè Kaysalia le ε bó teñe le Koneyu, ε è nu εkolε ke ηgoο mi bonyii bo nci le bo Lum, yì bó to teñe le yì Itali. ² E wvú to nu wee ε bó bonyii bocii bo ê wvú yew ε looce ε lese fitele yì Nyo' le. E wvú wvumte bvuu bunlee Nyo' sekecii, nyaa nnya ntay ê Bojuu bó to fuute. ³ E è ke no nu diuw dimew ke diεwe didiuw ditete le fomvunsheen, ε fiε diεwe εfile le nε to fô wvú le, ε wvú looce yen nceendaa Nyo' le ê fiε fidvu le. E nceendaa wvudvu to ley tee wvú le, “Koneyu”. ⁴ E Koneyu fan, luñ εjise yì ye le bife le, “Cee εkolε, è nu la?” E nceendaa wvudvu tfuse le, “Nyo' nu ε yuw wase bunle yo, ε bvuu ε yen nnya yì wo nyaa ê bonyii bó fuute, ε kume wo. ⁵ Yì keseen e, tumε bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu wvú diee nu Semon, ε dimew nu Bitá. ⁶ Wvú nu ε to ε no cee bó Semon mvu wvú ké no seysee jéw

wvú la diew nu mbew joo yi baay e.” ⁷ No nceendaa Nyo' wvudvu jeme nonen mum nε. E Koneyu shεε tee bonyii bew bo lemme le bofεε, bvuu tee ten wee nci mvu wvú to ké no ceyte wvú, ε è to nu wee ε wvú ten ε looce ε lese fitele yì Nyo' le. ⁸ E bó to, ε wvú see fiεε ficii fi be kooy ê bó, mum tum bó Jofa.

E Nyo' duñcε fiεε fi nghaw e ê Bitá

⁹ E εkfuñ buy yuu, ε è ke no nu ke diεwe εmvunsheen entelen e, ε bó fεεse wase ê kelaante kedvu le. E Bitá nε ben ê yew we keebunle. ¹⁰ E jeñ ke nε no yuu wvú, ε wvú no shieele keediekεn, ε bó bæε dεεle lo mwεεm mvudien. E fiεε diεwe εfile le nε to fô wvú le. ¹¹ E wvú yen ê fiεε fidvu le, ε εbulε ε yene, ε fiεε fimew shiile fowe nu diεwe εkolε ke ndvu le, ε bó jici yì εbuw yo εna le. ¹² E dikfuu di nyám e dicii, yì lenε, bó yì sone lo, noo mvunyiim mvú bile we, nu ê ndvu yidvu le. ¹³ E diεw nε gay ê wvú le, “Bitá, nεnε we εεεye edie.” ¹⁴ E Bitá tfuse le, “Tata, ke è nulo é me emom ke, njefo me ηke mbaa ndie wase fiεε fi ncεwncew kenεε fi nu se fí yuule lo ke.” ¹⁵ E diεw yidvu bvuu jeme ê wvú le, “Fo wo enyensé fiεε ε Nyo' ε ge wase fí ε no yuule ke.” ¹⁶ E fí kooy nonen buy bokañ botete, ε bó mum kase bense fiεε fidvu we.

¹⁷ E fiεε fidvu fi toε diεwe εfile le ffumse Bitá ε wvú no maa laa fí duñci le la le. Ke sekedvu ε bonyii bó Koneyu to tumεε ba ε to wase ε biwce fô la di Semon wvú seysee jéw e nu, ε no leeme diuw ketaañ e, ¹⁸ teñe, biite le, “Wee ghane mvu nu fen ε diee nu Semon Bitá le?” ¹⁹ No Bitá to bæε kpawaci ekume fiεε fidvu fi toε fô wvú le, ε Keyoy ke Yuule nε gay ê wvú le, “Taa eyen, bonyii botete gomte wo. ²⁰ Nεnε we ebow é ben ε bó egene εkale kemwaan. Fo wo ecimcim ke, è tum me bó.” ²¹ Nonen, ε Bitá mum nε

9:40 Mak 5:40-41 9:43 10:6, 32 10:1 10:30-33 10:1 27:1, 3; Luk 7:2, 5 10:11 7:56

10:12 Lεw 11:1-47; Esek 4:14 10:15 Mak 7:15, 19 10:19 11:12; 13:2, 4; 15:28; 16:6; 20:22-23;

21:4, 11

bow, gay ê bonyii bodvu le, “E nu me wvù ben gomte. Ben to le la?”²² E bó tfuse le, “Koneyu wvù nu ekole ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu e tum bese. Wvù nu wee wvu teyete, fane Nyo', e Bojuu bocii bensee wvù. Nceendaa Nyo' wvù yuule mvu se nu e gay le wvù eciinse ntum é wo eto é wvù yew, é wvù eyuw fié fi wo nu ejeme é wvù.”²³ No bó tfuse nonen, e Bita mum gay e bó ley e bó bó ce.

E Bita gen ntum Nyo' yew dvu Koneyu

E ekfuḡ buy yuu, e wvù ne e bó bó no gene. E bonyii bo mbee le bomew bo Jofa bi wvù le.²⁴ E bó len ce, e bvù buy yuu e bó fese Kaysalia. E Koneyu bó bonyii bew bo kfuu le noo nsáa ye shém yi wvù to beé to ceyte wase bó.²⁵ No Bita to leyte gene yew, e bó Koneyu taseḡ. E Koneyu gbwe é wvù ejise wvum wvù.²⁶ Geenē, e Bita cake wvù we gay le, “Nenē we, me nu ke ten fiem wee wvu wum diewe wo le.”²⁷ E wvù no jemyi bó Koneyu leyte gene yew, ke díoo ley, yen e bonyii e njim lo yew.²⁸ E wvù jeme é bó le, “Ben kee ntay le nci wese baa bee le wee juu elaa ghane kenē etase nsan bó wee wvù yaa nu ke wee juu. Geenē, Nyo' nu e dunce é me le ke me nkenke keenteḡe wee mvu nduu le wvù nu wee wvu ncew kenē le ke wvù yuule ke.²⁹ Nonen, ben e díoo ciinse ntum le me ento, me e mum e nto, me mbaa njicine ke. Me e mum e no mbiite é ben le laa ben teḡe me le la le?”

³⁰ E Koneyu tfuse le, “Eben nu wase ediuw ena no me nto nu yew dvu me ke diewe kefew ke keseen e didiuu ditete fomvunsheḡ mbunlee. E wee mvu ne se se buynen fwe dvu me e wvù e tfume ndvù e yí lawkene.³¹ E wvù gay é me

le, ‘Koneyu, Nyo' nu e yuw wase bunle yo e bvuu e yen nnyá yi wo nyaa é bonyii bo kefufe le, e kume wo.³² Nonen, tumē bonyii Jofa é bó egn etee wee mvu e diee diew nu Semon, e dimew nu Bita. Wvù nu e to e no cee bó Semon wvù seysee jéw wvù la diew nu mbew joo yi baay e.’³³ Kaḡ mwaḡ nonen, e me mum nciinse ntum le wo eto. Wo e to nen, fi e jon baay. Bese e mum e no nu fen é Nyo' ejise keeyuw fié fi Tata tum wo le wo eto ejeme é bese.”

E Bita jeme é bonyii bó yaa nu ke Bojuu ekume Jisos Klistu

³⁴ E Bita mum kew no jemyi gayte le, “Yi kecey e, me nu e n'yen le ke Nyo' dunḡi kejeey jey ke.³⁵ Wee tfuu wvù fane wvù bvuu gee fié fi nu len nu e wvù fiisene wvù yaa taale laa mweten buy fé le.³⁶ Ben kee ntum wvù Nyo' to ciinse é fô bonyii bo Israel e, fewci saaka wvù jee le Jisos Klistu to to wvu le nyekeey nulo enu entelen jo Nyo' bó bonyii. E Jisos Klistu wvun nu Cee Ekole bonyii bocii.³⁷ Ben kee fié fi to kooye won wvù Judea le tfuu, e fi to kew Galilee ejim jo kefew kè Jon to fewci leese bonyii é joo.³⁸ E ben kee ten no Nyo' to tfuwe lo Keyoy ke Yuule yí Jisos wvu Nasaleḡ e, bvuu nya mvuḡay é wvù, no nu bó wvù. No Nyo' to nu bó wvù, e wvù mum no lene mond-vuum monciim gee lemme di jee bvuu fele bonyii bó dēwle nvuwse.³⁹ E nu bese bó to yene mwem mvù wvù to gee won Bojuu le tfuu, noo mvù wvù to gee é kelaante kè Jelusalem e. Bó to nu e ta wvù yí kentam e e wvù kpwe.⁴⁰ Geenē, e è ke díoo nu ediuw eta, e Nyo' bvuse wvù yí kpwe le, ge e bonyii yen wvù le.⁴¹ E ke e yaa nu bonyii bocii

bò to nu ε yɛn wvú le κε. Ε to yɛn κε bese bò wvú wvú Nyo' to cawεε le bese efewci ekumε Jisos. Ε bese to nu ε diεken bvuu wuken bee bo Jisos seke wvú to buyεε yí kpwe le. ⁴² Ε wvú gay le bese ke efewci diεw Nyo' ê bonyii, bvuu seɲe ê bó le è nu wen wvú Nyo' nu ε baa le wen ke esaw bonyii bò bεε dvú noo bò kpweken wase. ⁴³ Jisos wvun nu wvú bonyii bo ntum Nyo' le bocii to jemýi ekumε wvú le è nu naa yεε wvú nu ε lese fitele yí ye le, é Nyo' elεεshε bibefe biew fele yí diee diew e."

Ε Keyoy ke Yuule to yí bonyii bò yaa nu κε Bojuu le

⁴⁴ Κε no Bita to bεε jemýi mwεεm mvun nεn, ε Keyoy ke Yuule nε shii, to yí weε tfuu wvú to yeke njeme wvudvu le. ⁴⁵ Ε diuw yum bonyii bo mbee le bò è nu Bojuu bò to bie Bita le, no bó yεnεε ε Nyo' ε nya ten nnya ye yí è nu Keyoy ke Yuule ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu. ⁴⁶ Ε Bojuu ba no yuuke ε bó jemýi diεw yí bó yaa kee κε, bensee Nyo'. Ε Bita mum bife le, ⁴⁷ "No Keyoy ke Yuule nu ε to wase yí bonyii ban e leɲleɲ no kí to toε yí yese beene le, è nulo é weε ebvuu etun fo bó elese bó ê joo le?" ⁴⁸ No Bita bife nonεn, mum gay le bó elese bó ê joo ê diee di Jisos Klistu le. Ejim jodvu, ε bonyii bodvu lεκε le wvú ece bò bó yí εdiuw e caan se nεnε.

11

Ε Bita see fiεε fi to kooyεε yew dvu Konεyu

¹ Ε boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo mbee le Judea jocii ke yuw le bonyii bò yaa nu κε Bojuu nu ε fiisen wase ten diεw Nyo'. ² Ε Bita ke dioo kase ben Jelusalεm, ε bonyii bo mbee le bomew mum no saake wvú. Bonyii ban nu bò to

ké no leeme κε le bó κεɲke keetfuse wee wvú yaa nu κε wee Juu yew, é mwεten se no nu wee Nyo'. ³ Ε bó no saake wvú biite le, "Wo se ghan nεε ε se laa ghane ê bonyii bò bεε ntffuse le, ε bvuu ε mεse ε diεken ben ε bó?"

⁴ Ε Bita mum looce nyεy fiεε ficii fi to kooyεε, gay ê bó le, ⁵ "Me nto nu ê kelaante kè Jofa le mbunlee, ε fiεε diεwe εfile le nε to fô me le. Ε me n'yen ê fiεε fidvu le, ε fiεε fimew shiile fowe nu diεwe εkolε ke ndvu le, ε bó jici yí εbuw yo εna le. Ε fi shii, leem ê me εjise. ⁶ Ε me ndioo ntaa jó, n'yen nyám e dikfuu le dikfuu le, ε yimi nu yí fô yew e, yimi yí ηkpwaante bò yí sone, noo mvunyiiim mvù bile we. ⁷ Ε me nε n'yuw ε diεw gay ê me le, 'Bitá, nεnε we εseεyε edie.' ⁸ Ε me ntfuse le, 'Tata, κε é nulo é me emom κε. Κε fiεε fi nεwncεw kenεε fi nu se fi yuule lo ke nu ε ley wase ê me εmvu κε.' ⁹ Ε diεw yidvu bvuu jeme we le, 'Fo wo enyεnsé fiεε ε Nyo' ε ge wase fi ε no yuule κε.' ¹⁰ Ε fi kooy nonεn buy bokan botete ε bó mum kase gufe fiεε fidvu ficii ε fi ben we.

¹¹ Κε sekedvu, ε bonyii botete fεse fô yew e fô me nto ncee, ε bó nε Kaysalia, ε bó tum le bó eto etee me. ¹² Ε Keyoy ke Yuule gay ê me le fo me enyaw keengεn bee bonyii bodvu κε. Ε boom bo bweε we-sebeene le bo Jofa bo bosooaan ban bi me le, ε bee bó bocii gεn ley yew dvu wee wvudvu. ¹³ No bese ley, ε wvú see ê bese no wvú to yεnεε nceendaa Nyo' le ê wvú yew, ε wvú gay le wen etum wee Jofa é wvú egeεn etee wee mvu ε bó teɲε le Semon Bitá. ¹⁴ Weε wvudvu nu ke eto bò saaka wvú bò bonyii bocii bo ê wen yew nu ke eboy yí dvú le. ¹⁵ Ε me ηke ndioo ηκεw keenjemýi, ε Keyoy ke Yuule nε shii to yí bonyii bodvu le κε leɲleɲ no kí to toε yí yese beene le fonκεw. ¹⁶ Ε me n'yen

nonen, mum nkume fiε fi Tata to jemyεε le, 'Jon to leese bonyii ε̂ joo, geenen, Nyo' nu ke elese ben ε̂ ε̂ nu can Keyoy ke Yuule le.' ¹⁷ No Nyo' to nu ε̂ nya bonyii bodvu bō nnya ε̂ ε̂ nu ke yí yì wvú to nyaε̂ ε̂ beene seke beene to leσεε̂ fitele yí Tata Jisos Klistu le, ε̂ me enu yεε̂ wvú etunè fiεε̂ fi ε̂ gee Nyo'?"

¹⁸ ε̂ bonyii bodvu yuw no Bita jeme nonen, fanε̂ yaa ebvuu esaake wvú ke. ε̂ bō mum nε̂ no tumte ε̂ ε̂ nu monkum mo Nyo' le gayte le, "ε̂ ε̂ fen nu nonen, ke tu Nyo' nu ε̂ nya wase ten je ε̂ bonyii bō yaa nu ke Bojuu, le bō ekumen mvuntelem mvubole ke ekenke nshii wvú mε̂y lo."

ε̂ bonyii nteen bō yaa nu ke Bojuu lese fitele yí Tata Jisos e Antiok

¹⁹ Bonyii bō to saankenεε̂ no ηγεω to κeweε̂ seke bō to yue Tefan to nu ε̂ gen mondvuum e mondvuum e, gen buy Fonishia, ε̂ bomew gen Sayblus, bomew Antiok. No bō genεε̂ nonen, no fewci diεw Nyo' ε̂ ε̂ nu ke ε̂ Bojuu maar. ²⁰ Geenεn, ε̂ bomew bonyii bo mbee le bō to nen'yεε̂ Sayblus noo Selin, gen Antiok no fewci ten saaka wvú jee wvu ekume Tata Jisos ε̂ bonyii bō yaa nu ke Bojuu. ²¹ ε̂ mvunḡay mvu Tata Nyo' le, ε̂ bō ge ε̂ bonyii nteen lese fitele yí Tata Jisos e, kumen tu bō wvú.

²² ε̂ saaka wvudvu wvun ley bitem bi kentaasε̂ ke bonyii bo mbee le Jelusalem. ε̂ bō mum tum Banaban Antiok jodvu. ²³ ε̂ wvú gen buy jó, yen no Nyo' nu ε̂ buw bō bō mboyma, ε̂ wvú yuw njon, mum no teete bō le bō ebii Tata le bō mvuntelem mvubole mvuncim. ²⁴ Banaban wvun to nu wee wvú jee, ε̂ wvú ε̂ yinḡen bō Keyoy ke Yuule bvuu kenke mbee ntay. Nonen, ε̂ wvú ge ε̂ bonyii nteen jó lese fitele yí Tata le.

²⁵ ε̂ Banaban ke mum nε̂ gen Taa-sus keegom Saul. ²⁶ ε̂ wvú ke gom yen wvú le, jo ε̂ bō wvú tu jim Antiok. ε̂ bō wvú no nu jó yí kelum e kecile bō kentaasε̂ ke bonyii bo mbee le, yεε̂yí bonyii nteen. ε̂ nu Antiok jodvu jō bō to κeweε̂ keetenε̂ ηḡoo bonyii bo mbee le le bonyii bo Klistu le.

²⁷ ε̂ ε̂ ke no nu ke kefew kedvu le, ε̂ bonyii bomew bō ké no seje mweem mvú bō yuuke ε̂ Nyo' jemyi, nε̂ Jelusalem bow gen Antiok jodvu. ²⁸ ε̂ Keyoy ke Yuule ge ε̂ mvu bō le wvú diee to nu Agabus ke nε̂ leem we, tefe le jen yí temyi nu ke ekoo won tfoo. Jen yidvu to nu ε̂ ghan koo kefew kē Klawdius to nu Nfon wvu Lum. ²⁹ ε̂ ηḡoo bonyii bo mbee le bo Antiok yuw nonen, seyse le wee tfoo esuw bigew no wvú kenke, ε̂ bō efi boom bo bwee bō le bō nu Judea dvú. ³⁰ ε̂ bō mum suw, tum Banaban bō Saul dvú le bō egen enya ε̂ bocee kentaasε̂ ke bonyii bo mbee le.

12

ε̂ Nfon 'Elod nya ηγεω ε̂ bonyii bo mbee le

¹ ε̂ ε̂ no nu kefew kedvu le, ε̂ Nfon 'Elod κew no nyaa ηγεω ε̂ bonyii bomew bo kentaasε̂ ke bonyii bo mbee le. ² ε̂ wvú gay ε̂ bō gbwo Jem wvú waa bwee Jon ε̂ wvú kpwe. ³ ε̂ wvú ke dioo yen le fí nu ε̂ jon Bojuu le, ε̂ wvú mum gen fwe gay ε̂ bō koo ten Bita. Bō to kole wvú ε̂ ε̂ nu ediuw ε̂ Nkaw Bleed wvú bō baa gεε̂ Fintunḡeen jó le ke. ⁴ No bō koolεε̂ wvú, mum fen yew ncaw e, gεε̂ ηḡoo bonyii bo nci le nye le bō ecεyte wvú bonεw bonεw. ε̂ 'Elod to geke Bita nonen le Nkaw Danεfey ke dioo ε̂ fey, ε̂ wen ebvuse wvú eleke ε̂ bonyii fwe ε̂ bō esaw wvú. ⁵ ε̂ Bita mum no nu ke yew ncaw e. Geenεn,

ε kentaashe ke bonyii bo mbee le no bunlee Nyo' fô wvú le shiee le.

Ε nceendaa Nyo' bvuse Bita yew ncaw e

⁶ Ε è ke dioo nu entan wvù ekfunj nu ebuy eyuu é 'Elod ebvuse Bitá é bó esaw wvú, ε Bitá no leete entelenj jo bonyii bo nci le bofεε ε bó ε kay wvú bô boncaw bofεε, ε no cεyte. Ε bonyii bo nci le bomew cεyte yew ncaw ê fwese. ⁷ Ε fi kooy le nceendaa Tata to nu ε ne sεse buyne, ε n'yuu ba yew ncaw yidvu le. Ε nceendaa wvudvu kum Bitá yî kebene le, ε wvú kamse. Ε wvú gay ê wvú le, “Ja we cekey.” No wvú gay nonen, ε boncaw ba mum feyken can Bitá le gbweken fokuse. ⁸ Ε wvú bvuu gay ê wvú le, “Temε ndvu yo, elese bolaba buw.” Ε Bitá ge nonen. Ε nceendaa wvudvu bvuu gay le, “Bulé ndvu yo ebii me le.” ⁹ Ε Bitá bu, mum no bii wvú le ekfunj. Ke wvú to cim kee le fiεε fi nceendaa wvudvu gee nu keceey ke. Wvú to kpwaake le è nu fiεε diewe efilé le ε fi too fô wen e. ¹⁰ Ε bó wvú len fey bvudvu bvú fwe fô bonyii bo nci le to cεyte, bvuu fey bvú ejim, mum fεse diuw ketaanj wvù buyte gene elaanthe le, ε bó ε fe bó ketfu. Ε diuw ketaanj wvudvu yene ke εwvunεwvun, ε bó buy. No bó buy nonen, no lene booke ke ê je, ε nceendaa Tata Nyo' wvudvu mum ne la ê wvú εjise.

¹¹ Ε Bitá shεε, ε bvufee tu wvú fó, ε wvú gay le, “Keseen nu ε me ε nkieε wase le è nu keceey le è be tum Tata nceendaa we le wvú eto ebvuse me can 'Elod e, é me emboy yî ηgew wvù Bojuu se cεyte le bó nu ke enya é me le.”

¹² No wvú kiente nonen, mum ne no gene fô yew e fo Maalia wvù bwee Jon Maaku, ε bonyii nu ε bó ε tase fó nteen ε no bunlee. ¹³ Ε wvú gen buy fó, kumce diuw ketaanj, ε wan kpwoon mvu ε diee nu Loda wvù to lemte fô yew e fodvu to

keeyene. ¹⁴ Ε wvú dioo yuw ε è nu diεw Bitá, ε njon yu wvú, ε wvú fanε yaa yene ketaanj ke, kaa ne lewte kase ley gen yew, see ê bonyii le, “Bitá nu diuw ketaanj e.” ¹⁵ Ε bó tfuse ê wvú le, “Wo jewte lo.” Ε wvú no taame ke le è nu Bitá. Ε bó mum ne gay le “Ε nulo enu nceendaa Nyo' we.” ¹⁶ No bó to jem yi nonen, ε Bitá mεy ke no kumci. Ε bó dioo yene, yen keceey ε è nu wvú, ε diuw yum bó. ¹⁷ Ε wvú few bó can ε bó lu bó diuw, mum see ê bó no Tata be bvuse wvú yew ncaw e, bvuu gay le bó esee ê Jem noo bonyii bo mbee le bocii. No wvú gay nonen, mum ne gen keba kemew e.

¹⁸ Ε ekfunj buy yuu, ε bvufee no bvuuηke lo bonyii bo nci le le laa è se kooy la bó Bitá le. ¹⁹ Ε 'Elod bvuse bonyii le bó eghan egom wvú. Ε bó gom, gom ηkuuη. Ε wvú mum tee bonyii bo nci le bó to cεyte Bitá ba, biwce mwεem ê bó, mum ne gay le bó jo bó gen lese. Ejim jodvu, ε 'Elod ne ê keba ke won e kè Judea le, bow gen no nu ê kelaante kè Kaysalia le.

Kpwe Nfon 'Elod

²⁰ Ε to nu kefew kedvu le ε Nfon 'Elod ton'yi shém bó bonyii bo Taya noo bo Sidon. Ε bonyii bodvu ke mum baance ye keegen eku can le nyεkeey enu dvú, njefo won wvubo to keηke mwεem mvudien ε è nu won we le. Ε bó gen, yaw koo nsan bó Blastus wvù to nu cee ntow.

²¹ Ε diuu ke to kocen, ε Nfon 'Elod tfume ndvú won, shii yî kawla le, mum no nyaa sa' ê bonyii bodvu. ²² Ε bó ne no wvuuyi lo, bensee wvú gayte le, “Wvun njeme nu wvu nyo', ke è nu wvu wee wvu wum ke.” ²³ Kan mwaan, ε nceendaa Tata mum tum kencem yî Nfon 'Elod e, njefo wvú to baa efese mbense wvudvu ê Nyo' ke. Ε ηgenje mum die wvú, ε wvú kpwe.

²⁴ Geenɛn, ε diɛw Nyo' no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le, saanjkene gene lo fwe fwe.

²⁵ Ε Banaban bô Saul ke mɛse fiεε fi bó to tumεε bó Jelusalem dvú, mum kase tu jim Antiok. Ε bó dioo etuu jim, jo Jon Maaku.

13

Ε bó tum Banaban bô Saul

¹ Bonyii bomew to nu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le Antiok, ε ê nu bó seje mwεem mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, bvuu γεεyi bonyii. Bonyii bodvu to nu Banaban bô Se-meon wvù bó to teje le Wvù Yiile, noo Lushus wvu Selin bô Saul noo Manεen wvù bó to leyεε wvù bó 'Elod wvù wee sa'. ² Ε ê ke dioo nu ε bó bamte mwεem mvudien bunlee Nyo', ε Keyoy ke Yuule ne gay ê bó le, “Ben ebaa Banaban bô Saul egεε, é bó elemte lemme di me nu ε ntee bó le bó elemtè.” ³ Ε bó yuw nonen, bvuu no bamte ke mwεem mvudien bunlee, ke ne γεε can yî bó le, mum ciinse bó ε bó no gene.

Ε Banaban bô Saul gen Sayblus

⁴ Ε Banaban bô Saul mum no gene no Keyoy ke Yuule to tumεε bó. Ε bó ne bow ê kelaante kè Selusia le, ley ê nguaw wvu ê joo le, no leenci, gene won wvù Sayblus e. ⁵ No bó lente, buy ê kelaante kè Salamis e, mum no ghane fewci diɛw Nyo' yéw bunle Bojuu le, ε Jon Mak ghane bô bó, fici bó.

⁶ Ε bó ke len won wvu ê joo entelen wvudvu le, danɛn gen buy naa ê kelaante kè Bafos e. No bó gen buynen yî wee Juu mvu le jó, ε ê nu wee nfm ε diee nu Bal Jisos, ε wvù to ké no mbiayte le wen nu wee wvù seje mwεem mvù wen yuuke ε Nyo' jemyi. ⁷ Wvù to ké no shee bô Segus Baulus wvù wee sa' wvu won wvudvu le. Wee sa' wvudvu to kenke bvufee baay. Ε wvù ke

tee Banaban bô Saul njefo wvù to gomte keeyuw diɛw Nyo'. ⁸ Ε bó to, geenɛn ε Elimas wvù wee nfm we no diee diɛw nu ê díɛw Gleke, mum no kicine bó, momte keege le fo wee sa' wvudvu elese fitele yî Jisos e ke. ⁹ Ε Keyoy ke Yuule yinɛn yî Saul e, wvù diee diɛw dimew to nu le Baul, ε wvù lun ejise yî wee nfm wvudvu le, ¹⁰ gay ê wvù le, “Wo nu waa dɛwle, ε wo nu wee wvù bane fiεε ficii fi nu len. Kenlema bô mbiay nu ε cin fô fitele fiuw e. Ke ê nulo é wo enu nen se wo kumene keceey ke Nyo' le le ki etuu mbiay e?

¹¹ Yekε eyuw, keseen nu ε kebo ke Nyo' le nu egbwe yî yo le é wo efefe, é fi ke ejo kefew é wo se ebvuu eyen ke naa diuu le.” Kan mwaan nonen, ε fiεε fimew shii ke diɛwe kembew e, ban ejise Elima. Ε wvù mum ne no ghaale lo mondvuum, gomte wee wvù ecenɛe wvù. ¹² Ε wee sa' we yen nonen, mum lese fitele yî Jisos e, no wvù to kenke nghaw yî mwεem mvù bó to γεεyi ekumε Tata Jisos e.

Ε Baul bô Banaban gen Antiok wvu Bisidia le

¹³ Ε Baul bô ngoo ye ley ê nguaw e Bafos, lente joo yi baay buy ê kelaante kè Belga le won wvù Bamfilia le. No bó buy jó, ε Jon Mak cine bó le, tu jim Jelusalem. ¹⁴ Ε bó ne jó, fey gen ê kelaante kè Antiok wvu Bisidia le. Ε ê ke no nu diuu di mbam e, ε bó gen ley shii yew bunle le. ¹⁵ Ε bonyii ke ne tan ê Nwa' bonci bo Muses e noo ê wvu bonyii bo ntum Nyo' le mɛse, ε bocee ekole yew bunle yidvu mum tum ntum fô bo Baul e le, “Boom bo bwee wese le, é ben kenke fiεε keetefe bonyii dvú, é ben jeme.”

¹⁶ Ε Baul mum ne we, ci bonyii bô kebo mum keɛw no jemyi le, “Bonyii bo Islael noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', ben eyeke eyuw. ¹⁷ Nyo' bonyii bo Islael

to nu ε caw bo'icee cee bosese, ge ε kfuu dibole no kuuke seke bó to nu botolo wonj wvù Ijiw e. Ε wvù ke mum bvuse bó jó bô mvunjay mwew, ¹⁸ kuu shém bô bó, no taale ke fô bó le ηkpwaante yí bilum e mbaanyε. ¹⁹ Ε wvù ke ge ε bó shike bitum bisooshwiw wonj wvù Kanaan e, mum nya wonj wvudvu ε è no nu wvubo. ²⁰ Mwεεm mvun mvunciim to nu ε jo diεwε bilum gee nε kecaw mbaanshen e (450). No wvù nyaε wonj wvudvu ê bó, mum gεε bonyii bô esaakè bó. Ε bó saw gen buy yí kefew kè wee ntum we wvù Samwεl to saake le. ²¹ Kε yí kefew kekε le ε bó ke nε lekε keekenke ε è nu nfon, ε Nyo' mum nya Saul, waa Kish wvù ê kfuu di Benjamen e. Ε wvù saw bvunfon yí bilum e mbaanyε. ²² Ε Nyo' ke shwaw wvù, gεε Dawe Nfon wvubole. Nyo' to nu ε jeme ekumε Dawe wvun le,

‘Me nu ε n'yεn ε Dawe wvù waa Jεese nu fitele fiem.

Wvù nu ke egee fiεε ficii fi me ηgomte.’

²³ Ε to nu ê kfuu di Nfon Dawe wvun e di Nyo' to bvuseε Mboyse, nya ê bonyii bo Israel no wvù to kawεε. Ε Mboyse wvun nu Jisos. ²⁴ Ε Jisos wvun se keeke ekεw lemme diεw nu ε Jon to fewci wase ê bonyii bocii bo Israel le bó ekumεn mvuntelem mvubole é wen elese bó ê joo. ²⁵ Ε Jon ke no nu wase keemεese lemme diεw, ke nε bife ê bonyii le, ‘Ben kpwaake le me nu yεε? Kε me n'yaa nu wee wvù ben cεyte kε. Wee wvudvu too εjim jo me, ε me mbaa encim enkocεn keεngvuwce mbaayε bolaba bew kε.’”

²⁶ Ε Baul gen fwe jeme le, “Boom bo bwεεm e bô è nu kfuu di Abla'am e noo ben bonyii bocii bô yaa nu

ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', Nyo' to ciinse ntum wvun wvù è nulo é bonyii eboy yí dvú le ε è nu è beene.

²⁷ Geenεn, ε bonyii bo Jerusalem bô bonyii bobole bô saake wonj, fanε yaa jo Jisos diεwε Mboyse le kε. Ε bó bvuu fanε yaa kiεε kenyi ke mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε ekumε wvù kε. Ε è nu kε mvù mvù bó to shee taarke εdiuw ε mbam e ecii. Ε bó ke dioo gay le bó eyu wvù nonεn, ε fifin mum ge ε fí to kocεn no bonyii bo ntum Nyo' le to jemyεε. ²⁸ Naa no bó to baa cim yen jay wvù è nulo é bó eyu wvù yí dvú le kε, ε bó gen kε fwe gay ê Baylet le bó eyu wvù. ²⁹ Ε bó ke ge fiεε ficii no Nwa' Nyo' to jemyεε ekumε Jisos, ε bó shike wvù yí kentam e gen lese wvù ê jem. ³⁰ Geenεn, ε Nyo' kase bvuse wvù yí kpwe le. ³¹ Ε wvù ghan yí εdiuw e nteen dujce ekole kew ê bonyii bô bó bó to nen'yεε Galilee gen Jerusalem. Ε nu bó bô fewci ekumε wvù keseen ê bonyii bo Israel.

³² Nonεn, bese ε no nu ten fen keseen keefewce saaka wvù jee wvudvu ê ben. Saaka wvudvu nu le, fiεε fi Nyo' to kawεε bo'icee cee bonyii bo Israel dvú, ³³ nu ε wvù ε ge wase fí ε to ε kocεn keseen kefew kesεεbeene le, beene bô nu boom bobole. Fifin kocine no Nyo' to bvuseε Jisos yí kpwe le. Bó to nu ε sanj wase ekumε fiεε fin ê Nwa' Mbense le biba bifεε, ε Nyo' jemyi le,

‘Wo nu Waa wεm,

ε me nu wase Ico εben.’

³⁴ Ekumε mbvuse wvù Nyo' to bvuseε Jisos yí kpwe le le fo wvù efo kε, Nyo' to nu ε jeme ê yin je le le,

‘Me nu ηke enya ê ben kembonεn kè è nu kem,

kè me nto ηkawεε Dawe dvú, nlew.’

13:18 Ksm 16:35; Ktj 14:33-34; Dito 29:5 **13:19** Dito 7:1; Yosh 14:1 **13:20** Biku 2:16; 1Sam 3:20 **13:21** 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 **13:22** 1Sam 16:12; 13:14 **13:23** Yesa 11:1; Lum 1:3; Mwm 5:5 **13:24** Luk 3:3 **13:25** Luk 3:15-16 **13:27** 3:17 **13:28** Luk 23:4, 14-15, 21-23 **13:29** Luk 23:50-56 **13:30** 3:15 **13:31** 1:3, 8 **13:32** Mben 2:7; Lum 1:3-4 **13:34** Yesa 55:3

35 Fí nu ε bó ε bvuu ε saŋ bvudvuu
bvumew e ê N'wa' Mbense le ε Dawe
gayte le,

'Kε wo nu ke ecine Waa wo lemme
wvù Yuule le,
é wvù efo ê jem kε.'

36 Fi ekumε Dawe nu ε wvù to lem
lemme diw di Nyo' to nyaε ê wvù
yí kefew kew e, ke kpwe ε bó dwey
wvù mbew bo ice le, ε wvù fo.

37 Geenεn, ε wee wvun wvù Nyo' to
bvuseε yí kpwe le to baa fo ê jem kε.

38 Nonεn, boom bo bwεem e, ben
emum ekeε ntay le saaka wvun
wvù bó fewci le Nyo' leεshi bibefe
bi bonyii le nu ε wvù leεshi nje
Jisos wvun. 39 Wee wvù nu ε lese
fitele fiew yí Jisos e, nu ε wvù ε
boy wase yí bibefe biew e bicii, ε è
nu fiεε fi è nulo nci Muses saa ege
kε. 40 Nonεn, ben eyenè fo fiεε fi bó
saŋεε ê N'wa' bonyii bo ntum Nyo' le
ke ekoo ben. Bó jemyi jó le,

41 'Ben eyekε eyuw ben bò wεysee
Nyo'.

Diuw nu ke eyum ben, é ben ekp-
weken.

Me nu nke emom fiεε yí kefew
kenεn e,

ε è nu fi wee be jeme lo ê ben, ben
saa ebee kε.' "

42 É Baul bô Banaban ke dioo
ebuyte yew bunle yidvu le, ε bonyii
bodvu no leke le bó ke ebvuu eto
ke bvu mbam wvù too le ejeme
mwεem mvun. 43 É bonyii ke dioo
buy yew bunle le, ε bonyii nteen bò
to nu Bojuu bô bonyii bò to bankeε
lo tu bo mbee Bojuu le, no bii Baul
bô Banaban e. É bó no jemyi teete
bonyii bodvu le bó eyuuké kε ε è nu
Nyo' le wvù nu ε buw bó bô nfi we.

44 É è ke no nu bvu mbam wvù biε
wvuwe le, ε kelaante no gomte kee-
buy lo kecii keeto eyuw diw Nyo'.

45 É Bojuu yen no kebombom ke
bonyii le tase nonεn, mum no bene
kendon, kicine fiεε fi Baul jemyi,

nan'yi wvù. 46 É Baul bô Banaban
no jemyi lo yaa fane kε, gayte le, "Fí
nu leŋ le bese bee keeyaw efewce
diw Nyo' ε è nu ê ben Bojuu. No
ben nu ε ηwase lo, ε jo bikuu binεn
le ben baa kocεn keeke ekeŋke nshii
wvù mey lo, tu bese nu ebanke
fisεε efewci ε è nu ê bonyii bò yaa
nu kε Bojuu. 47 É nu no Nyo' nu ε
gay ê bese, no wvù to jemyεε le,

'Me nu ε ntome wo le wo enu
ken'yεese ke bonyii bò yaa
nu kε Bojuu le,

é wo ege é bonyii bo εbuw ε won ε
εcii ke eboy.' "

48 É bonyii bò yaa nu kε Bojuu
yuw nonεn, mum no yuuke njon,
bensee diw yí yi Tata. É bonyii
nteen bee saaka wvudvu le, ε è nu
bò Nyo' to nu ε baa wase le bó nu ke
ekeŋke nshii wvù mey lo.

49 É diw yí yi Tata mum len won
wvudvu le tfuu. 50 Geenεn, ε Bojuu
mum nε beyse bocee ntεw bô boke'
bo bonyii bo baay baay e, ε bokεnε
ban nu bò to ké no too yew bunle
le, ε bó no bane Baul bô Banaban,
mum kuŋ bó le bó enε jó. 51 É bó
dioo nen'yi nonεn, kuce kebvu ke yí
bikaa bibole le è nu nciise fiεε fi bó
mom, mum gen ê kelaante kε Iko-
nium e. 52 É ηgoo bonyii bo mbee le
shεε no nu fibole yuuke njon baay,
ε Keyoy ke Yuule ε yinŋen yí bó le.

14

*É Baul bô Banaban fewce saaka
wvù jee ekumε Jisos Ikonium*

¹ No Baul bô Banaban genεε Iko-
nium, bvuu ge kε leŋleŋ no bó to
geε Antiok, keeley yew bunle Bo-
juu yi jó le, efewci saaka wvù jee
dvú. É bó looce fewce, ε Bojuu
noo bonyii bò yaa nu kε Bojuu bee
nteen. ² Geenεn, ε Bojuu bò to fanεε
keebee nε beyse bonyii bomew bò

to yaa nu ke Bojuu, befe bô mvuntelem mvubole le bó eton'yi shém bô bonyii bo mbee le. ³ E Baul bô Banaban may ke jó e kefew defe, no fewci yaa fane ke ekume Tata. E Tata nya bó bô mvungay keege mwεem mvù duŋci mvungay mvu Nyo' le bô mwεem mvu diuw wvù yumεen e mvù duŋci le fiε fi bó fewci ekume Tata no wvù nu e buw bonyii bô mboyma nu keceey. ⁴ E bonyii bo ê kelaante kedvu le gawsen. E bomew tu ê keba ke Bojuu bô to fanεε keebē ba le, e bomew tu ê keba ke boom bo ntum e bo Jisos e.

⁵ E Bojuu ba bô bonyii bô yaa nu ke Bojuu noo bikuu bi won e tase, cu ntaŋ keenyεwle bô boom bo ntum e bo Jisos e, etumyε bó bô eta é bó ekpweken. ⁶ E bó kiε ntaŋ wvudvu, mum lewte gen won wvù Likonia le, no ghane ê bilaante bi Lista bô Delbi le noo ê bontεw bô mbew jó le, ⁷ fewci saaka wvù jee jó.

E Baul bô Banaban fε ηkewle Lista

⁸ Wee mvu to nu Lista, e wvù to ké no shee ke fokuse, e è yaa nulo é wvù elen ke, njefo bó to boke wvù e è nu ηkewle. E è ke no nu diuu dimew, ⁹ e wvù shii no yeke fiε fi Baul to yeeyi. E Baul luŋ ejise yi ye le, yen e wee wvudvu keŋke mbee le Nyo' nulo efe wen, ¹⁰ mum gay ê wvù foweεwe le, “Ja eleem we.” E wvù mum sele we, ke w no lene.

¹¹ E kebombom ke bonyii le yen fiε fi Baul ge, mum no sane etale, jemyi ê díew yi Likonia le le, “Bonyo' nu e tu bonyii e shii e to ê beene le.” ¹² E bó mum no teŋe Banaban le Siyus, mum teŋe Baul le Emis * no è to ké no yamte ke wvù jemyi. ¹³ E to nu e yew ncese nyo' wvù bó teŋe le Siyus wvun

nu mbew kelaante kedvu le. E cee ncese wvu fó mum jo bona' bô bolemse noo fow no too dvú diuw ketaan e le bô bonyii ege ncese dvú ê Banaban bô Baul.

¹⁴ E boom bo ntum e bo Jisos e ban kiε fiε fi bô bonyii bodvu to gomte keege, saayε ndvú ye le, † lewte ley ê bonyii bodvu ente, no kayte le, ¹⁵ “Bonyii ban, ben gee e è nu la fin? Bese nu ke bonyii leŋleŋ diewe ben e, e bese to fen keefewce saaka wvù jee wvù nen'yi fó Nyo' le le ben ecine bonyo' bo ecici ban e, ebii e è nu Nyo' wvù Nyo' le. Nyo' wvun nu wvù to bomεε ebule bô nshε noo jóo yi baay baay bô mwεem mvunçim mvù nu mond-vuum man e. ¹⁶ E to nu fwele, e wvù cine bonyii le bitum e bicii, e bó no gee no bó koonke. ¹⁷ Geenε, e wvù no gee ke mwεem mvù jee fó bonyii le keeduŋci le wen nu dvú. E wvù no nyaa bó bô jan, e bó keŋke ngu ê kefew ke leŋ e, diee yuuke njon.” ¹⁸ Naa no Banaban bô Baul jemyεε mwεem mvun ê bó nen, ke ge lo le ce', e bó se lu keege ncese ê bó.

¹⁹ E Bojuu bomew ke ne to jó, e bó ne Antiok bô Ikonium, beyse bonyii nteen e bó tumyε Baul bô eta. No bó tumyεε, mum gufe buy bô wvù elaante kpwaake le wvù nu e kpwe wase. ²⁰ Geenε, e ηgoo bonyii bo mbee le ke to tase ê wvù we, e wvù kase ne we, tu elaante jodvu. E bvú ke buy yuu, e bô Banaban mum ne jó, no gene ê kelaante kè Delbi le.

²¹ No Baul bô Banaban ley Delbi, fewce saaka wvù jee ekume Jisos, keŋke bonyii bo mbee le jó nteen. E bó ke ne jó kase no tuu jim, fele ê bilaante bi Lista bô Ikonium noo Antiok wvu Bisidia le. ²² E bó no fele nonεn, yvwuse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le, teete bó le bó emey ke eleemε ntaŋ yi mbee

14:5 14:19; 2Tim 3:11   **14:6** Mat 10:23   **14:8** 3:2   **14:11** 28:6   * **14:12** Siyus to nu

nyo' Boglek wvu baay, e Emis nu wvù gene bontum bew.   **14:13** 10:25-26; Dan 2:46   † **14:14** Bó to saayi ndvú keeduŋce le fiε fi bó gomte keege nu e sase bó.   **14:15** Ksm 20:11; 1Kol 8:4-6
14:16 17:30   **14:17** Mben 147:8; Yeli 5:24   **14:19** 14:5; 13:50; 17:13; 2Kol 11:25   **14:22** 11:23

wvubole, keè ε bô bowen keŋke keeke eyen boŋɛw nteen sɛ keeke eley bvunfon bvū Nyo' le. ²³ Ε bó bvuu no baayi bocee bintaashɛ bi bonyii bo mbee le, gɛɛle ê bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bicii. Ε bó dioo gɛɛle no bamte mwɛɛm mvudien bunlee mum nya bó can Tata Jisos wvù bó beŋe wvù le.

Ε Baul bô Banaban tu jim Antiok wvu Sília le

²⁴ Ε Baul bô Banaban ke fey won wvù Bisidia le, danɛn gen wvù Bamfilia le, ²⁵ fewcɛ diɛw Nyo' ê kelaante kè Belga le, mum bow gen ê kelaante kè Atalia le. ²⁶ No bó bow jó, ley ê ŋguw wvu ê joo le, mum kase no tuu jim Antiok. Ε Antiok jan nu jò bó to nyaε bó can Nyo' le ε wvù buw bó nfi we ε bó sɛ mum no ghane gee lemme din di bó to mɛsɛɛ. ²⁷ No bó fɛsɛ jó, baance kentaashɛ ke bonyii bo mbee le, see fiɛɛ ficii ê bó no Nyo' se lemɛɛ bó bó, bó no wvù se yen'yɛɛ mvuntelem mvu bonyii bó yaa nu ke Bojuu le, ê bó elese fitele yí Jisos e. ²⁸ Ε Baul bô Banaban ce bó ŋgoo bonyii bo mbee le bodvu ε kefew defɛ.

15

Ε bonyii bo mbee le shii nshii Jelusalem

¹ Ε bonyii bomew ke nɛ Judea, bow to Antiok, mum no yɛɛyi bonyii bo mbee le le ke è nulo é Nyo' eboyse wee sɛ bó nu ε tfuse mwɛɛn yew no nci Muses duŋci ke. ² Ε Baul bô Banaban ba lo n'yɛɛyi wvudvu, ε bó bonyii bodvu she bew mbew yí dvú le ε è yaa nu wvu wɛɛ ke. Ε fí ke ghaw, ε kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Antiok baa Baul bô Banaban noo bonyii bo mbee le bomew, tum le bó eben Jelusalem eyen boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashɛ ke bonyii bo mbee

le ke jó le, le bó elese diuw fô fiɛɛ fidvu le.

³ Nonɛn, ε kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Antiok mum ciinse bó, ε bó no gɛne fele biba bi Fonishia bó bi Samalia le seŋe ê bonyii bo mbee le bo jó le bonyii bó yaa nu ke Bojuu nu ε kumɛn wase. Ε bonyii bocii no yuuke nonɛn, lanlanɛ baay. ⁴ Ε bó ke ben gen fɛsɛ Jelusalem, ε kentaashɛ ke bonyii bo mbee le bó boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashɛ ke jó fiisen bó. Ε bó see fiɛɛ ficii ê bó no Nyo' se lemɛɛ can yibole. ⁵ Geenɛn, ε bonyii bo mbee le bomew bó to nu ten ê ŋgoo Bofalasii le, ja we gay le, “Bó keŋke ke keetfuusé bonyii bó yaa nu ke Bojuu yew, gaytè ε bó gɛɛle bonci bo Muses e.”

⁶ No bó gay nonɛn, ε boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashɛ bvuu shii keeley ente jo fiɛɛ fidvu. ⁷ Ε bó ke she jeme gen ncejole, ε Bitanɛ leem we gay le, “Boom bo bwɛɛm e, ben kee le è to nu fwele ε Nyo' baa me ê ben ente le è nu diuw wɛm ε wvù bonyii bó yaa nu ke Bojuu nu ke eyuuke saaka we wvù jee, beŋe wvù le. ⁸ Ε Nyo' wvù kee mvuntelem mvu bonyii le, duŋcɛ le wen nu ε fiisen bonyii bó yaa nu ke Bojuu, nya bó bó Keyoy ke Yuule leŋleŋ no wvù to nyaε ê beene. ⁹ Wvù to baa duŋci keɛyɛy jɛy beene ε bonyii bodvu ke. Wvù to nu ε ge ε mvuntelem mvubole no yuule njefo bó to nu ε lese fitele yí Jisos e. ¹⁰ No fí nu nonɛn, ben ε ghan nɛɛ ε sɛ no gomte keeshiike fitele fi Nyo' le, joo bvujitɛ gɛɛle yí ŋgoo bonyii bo mbee le, ε bvujitɛ bvun to ghaw wase beene noo bo'icee cee boseɛbeene? ¹¹ Fí baa nu leŋ ke. Beene nu ε bee le Nyo' boysee beene ε è nu nje mboyma wvù Tata Jisos nu ε buw beene dvú. Ε è nu ke ten leŋleŋ no wvù boysee

bonyii bô yaa nu ke Bojuu.”

¹² No Bitá jeme ε mεse, ε bonyii bocii cife, mum no yeke no Banaban bô Baul fele no bó se ghane gene fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, ε Nyo' nyaa bó bô mvunḡay le bó egeè mwεem mvù dunḡi mvunḡay mvu Nyo' le bó mwεem mvu diuw wvù yumεen e dvú. ¹³ ε bó jeme mεse, ε Jεm mum gay le, “Boom bo bwεem e, ben eyeke eyuw. ¹⁴ Semon be ε see wase ê beene no Nyo' to kewεε dunḡe ten shiee we fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, caw bomew ê bó ente le è nu bew bonyii. ¹⁵ ε fiεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to sanḡεε lene ke ekale kemwaan bô fi Nyo' to gee. Bó to sanḡ le,

¹⁶ ‘Kefew too lo kè me nu nḡke enḡkase ento,

enseyse yew Dawe yì nu ε gbwe wase.

Me nu nḡke en'yoo binffuy bidvu, é yí ekase eleem we.

¹⁷ Nonen, é kebese ke bonyii le emum egomte Tata,

ε bonyii ban bocii nu bô yaa nu ke Bojuu bô me nu ε ncaw

le è nu bem bonyii.

¹⁸ Fifin nu ε è jemyi Nyo',

ε wvù to ge wase ε bonyii kiiε ε è beε lo bvuyvuum e.’

¹⁹ Me ε no n'yεne fiem le fo beene enyaa nḡεw ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô nu ε lese fitele yì Nyo' le ke. ²⁰ Beane esanḡ ke ε è nu nḡwa' fô bó le, egay le fo bó edieè mwεem mvù bonyii nu ε ge bintanḡe dvú fô bonyo' le ke, nḡefo è nu mwεem mvu nnyen e. Fo bó ekenḡkè fiεε keege bô kenjanḡ ke. Fo bó edieè nyam yì nu se bó sele lo ελεμε ε buy ke. Fo bó edieè ελεμε ke nyam e ke. ²¹ Bó sanḡ nonen, nḡefo bonci bo Muses e ban nu ε bó to yεyi wase ncejole mond-vuum monciim ε bonyii yuuke, ε

è nu ke bó bô bó taanḡe eben yéw bunle le εdiuw ε mbam e ecii.”

É bó sanḡ nḡwa' fô bonyii bo mbee le bô yaa nu ke Bojuu

²² Nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashe noo kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii bee fifie, mum yen le fí jee le bó ebaa bonyii ê bó ente etum é bô bo Banaban noo Baul egen Antiok. É bó mum baa Judas wvù diee diew dimew to nu le Basabas, bvuu baa ten Silas. Bonyii bo bofεε ban to nu bikuu ente jo bonyii bo mbee le. ²³ ε bó sanḡ nḡwa' wvù bó nu etum bó dvú ε wvù nu le:

“Bese boom bo bwee wene le bó nu boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashe gayte ben e bonyii bo mbee le bocii bô yaa nu ke Bojuu, bô nu ê kelaante kè Antiok e bó bô nu keba kè Silia le noo bó nu ê kè Silishia le. ²⁴ Bese nu ε yuw le bonyii bomew nu ε buy ê bese ente ε to ε no nyaa nḡεw, bvunḡe bvufee bvunen bô n'yεyi mvu se è tum bese bó nḡkuuḡ. ²⁵ Nonen, bese ε mum ε shii bocii ε bee le bó ebaa bonyii bomew etum fô ben e, é bó etoè bô bo Banaban noo Baul bó nu nsáa yese shém. ²⁶ Bonyii ban nu ε bó ε yefe wase kpwe ye le nḡe lemme di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ²⁷ Bese ε mum ε tum Judas bô Silas le bó eto ebvuu ejeme ten bô diuw fiεε fi nu ê nḡwa' wvun e. ²⁸ Bee bo Keyoy ke Yuule nu ε yen le fí baa jee keeyike ben bô bvujite bvumew efey bonci bo shiee le ban bó nu le: ²⁹ Fo ben edieè mwεem mvudien mvù bó nu ε ge bintanḡe dvú fô bonyo' le ke. Fo ben edieè ελεμε ke nyam e ke. Fo ben edieè nyam yì nu se bó sele lo ελεμε ε buy ke. Fo ben ekenḡkè fiεε keege bô kenjanḡ ke. É ben lewte mwεem mvun, tu ben gee lanḡ. Bó ε shεε wase.”

30 ϵ bó saŋ nonen mum tum bonyii ba dvú ϵ bó bow dvú Antiok. ϵ bó gen, kum kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jó kecii, nya n'wa' wvudvu $\hat{\epsilon}$ bó. 31 ϵ bó taŋ n'wa' wvudvu, ϵ saaka wvudvu leese mvuntelem mvubole, ϵ bó yuw njoŋ baay. 32 ϵ Judas bô Silas bô to nu bonyii bô seŋe mwεem mvú bó yuuke ϵ Nyo' jemyi, nya bontefe nteen $\hat{\epsilon}$ bonyii bo mbee le, ge ϵ bó no keŋke mvunŋay $\hat{\epsilon}$ mvuntelem e. 33 ϵ bó bosen ce jó ntay. ϵ bonyii bo mbee le ke ciinse bó ϵ bó no kaase bô nyεkeeyi tuu jim fô bonyii bô to tumεε bó le. 34 * 35 ϵ Baul bô Banaban bosen ce Antiok ntay, ϵ bô bonyii bomew yεεyi bvuu fewci diεw Tata.

ε Baul bô Banaban gawsen

36 ϵ kefew ke dioo gence, ϵ Baul gay $\hat{\epsilon}$ Banaban le, “Bee wo ekase etu jim eghan bilaante bi bee wo se fewci diεw Tata bí le, eyen laa bonyii bo mbee le bo jó gee neε le.” 37 ϵ Banaban mum no gomte keejo Jon Mak le bô bó eghane. 38 Geenen, ϵ Baul faŋε yaa ekoonke le bó ejo wvú ke, njefo wvú to nu ϵ cine bó le Bamfilia faŋε yaa mese lenε di bó bó to keŋke ke. 39 ϵ Baul bô Banaban ke she kicεn baay, mum gawsen. ϵ Banaban jo Maaku, ϵ bô wvú ley ŋguw wvu $\hat{\epsilon}$ joo, gen Sayblus. 40 ϵ Baul caw fiew ϵ $\hat{\epsilon}$ nu Silas. ϵ bó wvú dioo nen'yi, ϵ bonyii bo mbee le nya bó can Tata le ϵ wvú buw bó bó nfi we. 41 ϵ bó gen je biba bi Silia bô bi Silishia le, no ghane yuwse mvuntelem mvu bintaashe bi bonyii bo mbee le.

16

ε Timatio ley ŋgoo Baul bô Silas e

1 ϵ Baul ghan gen buy $\hat{\epsilon}$ kelaante kè Delbi le, ke ne gen $\hat{\epsilon}$ ke Lista le. Wee ŋgoo Jisos mvu to nu Lista jodvu ϵ diee nu Timatio, ϵ bwεe nu wee Juu, nu ten wee mbee, geenεn ϵ ice to nu wee Glek. 2 Timatio wvun to nu wee ϵ bonyii bo mbee le bocii bo Lista noo bo Ikonium bensee wvú. 3 ϵ Baul no gomte keejo wvú le bó wvú eghanε, mum tfuse wvú yew. * ϵ wvú to tfuse wvú yew nonen, njefo Bojuu bocii bô to cee biba bidvu le to kee lo le icee Timatio to nu wee Glek. 4 ϵ bó mum no ghane, gene $\hat{\epsilon}$ bilaante le, dioo gene no seŋe $\hat{\epsilon}$ bonyii bo mbee le bonci bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashe ke Jelusalem to shileε bee le bó egele. 5 Nonen, ϵ bintaashe bi bonyii bo mbee le bidvu mum no temyi gene fwe fwe yí mbee le. ϵ bonyii no biise bó le εdiuw ecii.

ε fieε diεwe efile le to fô Baul e Towas

6 ϵ Baul bô ŋgoo ye ne le bó egen efewce diεw Nyo' woŋ wvú Esia le, ϵ Keyoy ke Yuule tun. ϵ bó mum len wase fey ϵ $\hat{\epsilon}$ nu je keba kè Fligia bô kè Galshia le. 7 ϵ bó ke dioo gen buy mbew woŋ wvú Misia le no gomte keeley gen keba kè Bitinia le, ϵ Keyoy ke Jisos e bvuu tun. 8 Nonen, ϵ bó mum fey woŋ wvú Misia le, danŋen gen $\hat{\epsilon}$ kelaante kè Towas e. 9 ϵ $\hat{\epsilon}$ ke no nu entaŋ, ϵ fieε diεwe efile le ne to fô Baul e. ϵ wvú yen $\hat{\epsilon}$ fieε fidvu le ϵ wee wvu wvu Masedonia leeme leke wvú le, “Kee wo, lente ke eto Masedonia jan efi bese.” 10 No fieε fidvu to fô Baul e nonen, ϵ bee bó † mum yen le Nyo' nu ϵ duŋce $\hat{\epsilon}$ bese le bese egen efewce saaka we wvú jee woŋ wvú

15:32 11:23, 27 * 15:34 Boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke kencim ke 34, ϵ kí nu le, “Geenen, ϵ Silas mey fiew Antiok.” 15:37 12:12 15:38 13:13 15:39 13:4 15:40 14:26 16:1 14:6; Lum 16:21; 1Kol 4:17; Fili 2:19; 2Tim 1:5 16:2 6:3; Fili 2:20, 22 16:3 Gal 2:3-5; 1Kol 9:20 * 16:3 Bó to tfuse Timatio yew wvu le ϵ nulo $\hat{\epsilon}$ wvú efewci diεw Nyo' $\hat{\epsilon}$ Bojuu ϵ bó yaa nyaake ke wvú no ice to baa nu wee Juu ke. 16:4 15:22-29 16:5 2:41 16:6 10:19 † 16:10 Luk wvú to sanŋε n'wa' wvun to ley ŋgoo bo Baul e Towas fen, ϵ bó bó no lenε.

Masedonia le. Kanj mwaan, ε bese mum seyse keegen jó.

Ε Lidia lese fiteleyi Jisos e Filibi

¹¹ Ε bese ne Towas, lente teyey ε ηguw wvu ε joo le, buysen Samotes. Ε bvú buy yuu ε bese gen fwe buy Niabolis. ¹² Ε bese ke ne fó len gen Filibi, ε ε nu kelaante ke ε keba ke fwe le Masedonia. † Kelaante kedvu to nu wase ke bala bo Lum e. Ε bese ce jó yí ediuw e. ¹³ Ε ε ke no nu diuu di mbam e, ε bese buy εlaante jodvu, gen diuw joo le fô bese to kpawwci le bvudvuu bvú Bojuu le bvú bunle le nu enu. No bese gen, ε bokene homew to tase wase fó, ε bese mum shii no jemýi ε bó. ¹⁴ Kpwoon mvu to nu fó yuuke ten ε diee nu Lidia, ε wvú to ké no wvumte Nyo'. Wvú to buy ε kelaante kè Tayatila le, ε wvú to ké no geese kfuú ndvú yimi, ε yí nu ke yí yeεle lo, lumte. Ε Tata yene fitele fiew, ε wvú bee fiεε fi Baul to jemýi le. ¹⁵ Ε bó ke lese wvú bó bonyii bo ε wvú yew ε joo, ε wvú mum leke bese gay le, “Kee ben, ε ben fen nu ε yen le me nu ε nlese fitele fiem ficii yí Tata le, ε ben to ke gen ce ε me yew.” Ε wvú mey ke no nyeyi nonen, ε bese ke ghan bee gen.

Ε bó fen Baul bó Silas yew ncaw e Filibi

¹⁶ Ε ε ke no nu diuu dimew ε bese dioo egene fô bvudvuu bvú bunle le, tasen bee bo wan kpwoon mvu ε ε nu nfa. Wvú to kenke keyoy kemew yí ye le, ε ε nu kè ké ge ε wee no nu wee diam. Bonyii bó to kenke wan kpwoon wvudvu to kawte bigew yí ye le naa ntay nje wvú to ké no sepe mwεem mvú nu ke ekooy. ¹⁷ Ε wan kpwoon wvudvu dioo yen bee bo Baul e, mum no bii bese le wante, gayte le, “Bonyii ban nu bonyii bo lemme le bo Nyo' wvú nu εkolε ke Mwεem

Mvunciim e, ε bó dunji je yí ε nulo ε ben eghan jó se boy.” ¹⁸ Ε wvú ke ge nonen buy ediuw nteen, ε fi ke ne ton'ye Baul, ε wvú banke ye wam keyoy kedvu gay le, “Me ηgayte ε wo ε diee di Jisos Klistu le, buye yí wan wvun e.” Ε kí mum buy yí ye le ke sekedvu.

¹⁹ Ε bonyii bó to kenke nfwa wvudvu yen le je bowen yi bigew nu ε yí ε ka wase, ε bó mum koo Baul bó Silas gufe gen bó bó fwe dvu bocee won ya le fô bó to ké no saake bonsaw. ²⁰ No bó gen bó bó, leke fwe dvu bala bo Lum bó to saake bonsaw gay le, “Bonyii ban nu Bojuu, ε bó nyaa ηgew ε kelaante kesese le. ²¹ Bó yeeyi bonyii bó nce wvú nci wese baa bee ke. Bese nu bonyii bo Lum, ε ε yaa nulo ε bese ebii nce wvudvu le ke.” ²² Ε kebombom ke bonyii le kè to nu fó mum tom bó, fente yí Baul bó Silas e. Ε bonyii bó to saake bonsaw ba mum saayε ndvú yí Baul bó Silas e, gay le bó etam bó. ²³ Ε bó loocε tam bó ntay, jo bó gen lese yew ncaw e, gay ε wee wvú to ceyte yew ncaw le wvú eceyte bó ntay. ²⁴ No wvú yuw nonen, mum jo bó gen fen naa ε kebuw ke ente le yew ncaw e, fen bikaa bibole ε difwanj e.

²⁵ Ε ε ke no nu ke diewe entan entelen e, ε Baul bó Silas bunlee yemte bensee Nyo', ε bonyii bo ncaw e yeke, ²⁶ ε nshe ne sese shiw bó mvunjay, ε yew ncaw shiw gen buy yí kenffuy e. Kanj mwaan, ε dew fwese yicii yene ye, ε boncaw feyken yí bonyii bo ncaw e bocii. ²⁷ Ε wee wvú to ceyte yew ncaw yidvu kamse, dioo yen ε dew fwese nu ye, ε wvú mum no kpwaake le bonyii bo ncaw e nu ε bó ε lewte wase. Ε wvú mum baa nyo ε ηku le le wen eyu εkolε kew dvú. ²⁸ Ε Baul wam foweεwe gay le, “Fo wo eyu εkolε kuw ke. Bese nu fen bocii.”

† 16:12 Masedonia to nu ε bó ε gaw biba binew, ε kin to nu ke fwe. 16:13 17:2 16:14 17:4 16:15 8:36 16:16 19:24 16:17 19:15; Luk 4:34, 41 16:18 3:6 16:20 17:6 16:22 2Kol 11:25; 1Tes 2:2 16:27 12:18-19

29 E wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu tee e wee to bô ken'yeese, e wvù lewte ley yew, gen tum envuw fwe dvu Baul bô Silas ciñke bô nfan. 30 E wvù ne jo bô, buy bô bô ekfuñ, bife ê bô le, “Bo'icem, è nulo é me enge nee nse mboy.” 31 E bô tfuse ê wvù le, “Lese fitele yî Tata Jisos e, é ben e bonyii bo ê wo yew ke emum eboy.” 32 E bô mum fewce saaka wvu ekume Tata ê bô bonyii bo ê wvù yew. 33 E wvù ke jo bô ke entañ jodvu, cuke bilemte bibole. Kan mwaan, e bô mum lese wvù bô bonyii bocii bo ê wvù yew ê joo. 34 E wvù mum jo bô, e bô bô ben ê wvù yew, e wvù nya mwem mvudien e bô die. E bô bonyii bocii bo ê wvù yew mum no lanlanje le bô nu e lese wase fitele yî Nyo' le.

35 E ekfuñ ke buy yuu, e bala bo Lum ba bô to saake bonsaw tum bonyii bo nci le le bô egen egay ê wee wvù ceyte yew ncaw we le wvù ebvuse bonyii ba é bô egenè. 36 E wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu mum gen yen Baul e, gay ê wvù le, “Bala nu e ciinse ntum le me embvuse ben, é ben egenè yî nyekyey e.” 37 Geenen, e Baul gay ê bonyii bo nci le ba le, “Bô se nu e tam bese ya le se bô nu e yaw wase e saw nsaw wese nkuan, e bese nu ke ten bonyii bo Lum, e bvuu e fen bese yew, e no duu keseen le bô ebvuse bese ejim ejim nee le? Ke è nulo é fi ekooy ke. E nu ke eto ke bala bodvu fen se bvuse bese.”

38 E bonyii bo nci le ba kase tu jim see ê bala bo Lum ba no Baul jeme. E bô yuw le Baul bô Silas nu ten bonyii bo Lum, mum no fane. 39 E bô mum to ku can ê bô, bvuse bô yew ncaw e, ciinse bô, lèke le bô ene elaante jodvu. 40 E Baul bô Silas buy yew ncaw e, gen yew dvu Lidia e bonyii bo mbee le nu dvù, e bô tefe

bô mum nene jó.

17

E Baul bô Silas gen Tesalonika

1 E Baul bô Silas mum no gene, fey ê bilaante bi Amfibolis bô Abolonia le, danşen gen buy Tesalonika. E yew bunle Bojuu to nu jó. 2 E Baul mum gen ley yew bunle le ke no nce we to ké no nu, no too jemýi ê bonyii dvù yî ediuw e mbam e eta, duñci fiex ficii ê Nwa' Nyo' le. 3 E wvù no duñci jó, ceyi le Mboyse wvù Nyo' to kawee to kenke keeke eyen ngew, ekase ebuy yî kpwe le. E Jisos wvun wvù wen fewci ekume wvù nu Mboyse wvudvu. 4 E bonyii bomew yuw nonen, bee bene Baul bô Silas e. E Boglek bomew bô to wvumte Nyo' noo bokene bo baay baay bomew bee ten nteen. 5 Geenen, e Bojuu bomew mum no bene kendor bô Baul noo Silas, kum bonyii bomew bô to gbwayte ecici e bô bô taashe kebombom e, kew diuw elaante. E bô mum ne gen ngoy yew Jason le bô gomte Baul bô Silas keebvuse enya ê bonyii ekfuñ. 6 E bô dioo gom nkuan, mum gufe Jason bô bonyii bo mbee le bomew gen bô bô fwe dvu bocee ntew, no wamte gayte le, “Bonyii ban nu bô ghane banse won e wvù tuu ncine, e bô e to wase e buy jan, 7 Jason e fiisen bô e gee yew dvu wvù. Bô bocii ngoyte bonci bo Nfon wvu Lum e, duu le Nfon wvumvu nu dvù e diee nu le Jisos.” 8 E bocee ntew bô bonyii yuw nonen, ne no wewte lo. 9 E bô mum kan e Jason bô bonyii bo mbee le nya bigew le é fi ke bvuu kooy lo, bô saa etfuse bigew bidvu é bô ke. E bô mum cine bô le e bô no gene.

E Baul bô Silas gen Belia

10 ϵ ekfun ke dīoo jīim, ϵ bonyii bo mbee le jo Baul bō Silas ciinse ϵ bō no γ ene $\hat{\epsilon}$ kelaante kē Belia le. No bō ley jō, γ en yew bunle Bojuu le. 11 Bojuu bo jō to nu bonyii ϵ bō kee fi ϵ fele bo T ϵ salonika, njefo bō to nu ϵ looce fiisen n'y ϵ yi bō shiee, no taasse Nwa' Nyo' ϵ diuw ϵ cii keeyen laa m ω ϵ m mvū Baul y ϵ yi bō dvū nu ke ϵ y ϵ . 12 ϵ bō mum bee di ϵ w Nyo' le nteen. ϵ boken ϵ bo baay baay nteen bō to nu Boglek noo bolemse nteen bō to nu ten Boglek bee ten. 13 Geenen, ϵ Bojuu bo T ϵ salonika ke yuw le Baul nu ϵ γ en wase ϵ no fewci di ϵ w Nyo' Belia, ϵ bō mum γ en ten jō, b ϵ yse kebom-bom ke bonyii le ϵ bō k ϵ w mvunlaa. 14 ϵ bonyii bo mbee le mum gay lo $\hat{\epsilon}$ Baul ka η mwaan ϵ wvū γ en diuw joo yi baay e. Geenen, ϵ Silas bō Timatio sh ϵ Belia. 15 ϵ bonyii bō to γ en ϵ keeciinse Baul, γ en buy A τ en mum cin ϵ wvū le. ϵ bō dīoo tuujim, ϵ Baul tum bō le bō egen tefe $\hat{\epsilon}$ Silas bō Timatio le bō emom k ϵ le ebi wen e cekey.

ϵ Baul no nu A τ en

16 ϵ Baul mum no ϵ yte Silas bō Timatio A τ en. ϵ wvū ke dīoo ghane jō, γ en ϵ kelaante kedvu ϵ yin γ en lo bō mvumooso. ϵ fi shiw fi τ ele fi τ ew. 17 ϵ wvū mum γ en yew bunle Bojuu le, jeme bō bō noo bonyii bō to yaa nu k ϵ Bojuu bō to bunlee ten Nyo' dvū. ϵ wvū bvuu no jemyi ten ϵ diuw ϵ cii ya le bō bonyii bō to k ϵ ne to fō. 18 ϵ bonyii bo n'y ϵ yi le bomew bō bō to teje le Ebikolian noo bō bō to teje le Sitoyik ke ne to keebew ten mbew bō bo Baul. No Baul to fewci ekum ϵ Jisus noo mbuy wvu yī kpwe le, ϵ bomew mum no biite le, “Keyu η kin se kumte diuw le la le?” ϵ bomew no duu fibole le, “Fī yen'yī nen k ϵ di ϵ w ϵ wvū fewci ekum ϵ bonyo' bo

bonyii bomew e.” 19 Non ϵ n, ϵ bō mum jo Baul ϵ bō bō γ en fō nshii wvū bō teje le Aleobagus e, * gay $\hat{\epsilon}$ wvū le, “Bese gomte keebvu ϵ eyuw ekum ϵ n'y ϵ yi wvu fwe wvun wvū wo too dvū laa wvū nu le la le. 20 Wo jemyi m ω ϵ m mvumew ϵ bese ke baa yuw wase k ϵ . Non ϵ n, bese ϵ no gomte keeki ϵ ken ϵ kedvu.” 21 (Bonyii bo A τ en noo botolo bo jō to k ϵ no nu k ϵ fibole keeshee yuuke ϵ $\hat{\epsilon}$ nu m ω ϵ m mvu mvunfem, jemyi ekum ϵ mvū.)

22 ϵ Baul mum leem fwe dvu nshii Aleobagus wvudvu, gay le, “Bonyii bo A τ en, me n'y ϵ ne le $\hat{\epsilon}$ j ϵ le yicii nu ϵ ben wvumte bonyo' baay. 23 Me njemyi nen, njefo me nse nghan ϵ elaan τ e jon ϵ n, ϵ ndīoo ntaale mondvuum mō ben bunlee bonyo' mō le, ϵ n'y ϵ n ketan ϵ ke ncese le kemew ϵ ϵ bō ϵ san η yī dvū le le, ‘Fō nyo' wvū bō baa kee le k ϵ .’ Nyo' wvudvu wvū ben bunlee, wvū bō baa kee k ϵ , nu wvū wvū me nu enfew ϵ $\hat{\epsilon}$ ben keseen. 24 Nyo' wvudvu wvun nu wvū to bom ϵ w ω η wvun bō m ω ϵ m mvunciim mvū nu yī dvū le. ϵ nu wvū Nfon ϵ bule bō nsh ϵ , ϵ k ϵ wvū k ϵ no cee y ϵ w ncese yī $\hat{\epsilon}$ bom bonyii le k ϵ . 25 K ϵ wvū tane fi ϵ fimew fi wvū taale le wee elem fō wvū le k ϵ , njefo $\hat{\epsilon}$ nu wvū wvū gee ϵ bonyii bocii yoyte, nu dvū, k ϵ η ke fi ϵ ficii fi bō shieele. 26 Wvū to nu ϵ ge ϵ dikfuu di bonyii le dicii buy yī wee mwaan e no nu yī ekol ϵ ke nsh ϵ le. ϵ wvū se ge non ϵ n, nu ϵ wvū to seyse wase kefew k ϵ bō nu ke enu dvū, noo bidwee bi mondvuum mō bō nu ke ece ϵ mō le. 27 Wvū to ge non ϵ n, wvu le bonyii ke eghaale, gomte wvū laa bō nu ke eyuu eyen wvū le le. Geenen, ϵ k ϵ Nyo' yaa cim nu ncejole fō wee mvu beene le k ϵ . 28 Fifin nu k ϵ len η en noo wee mvu to

17:11 Jon 5:39 17:12 11:18 17:13 14:5, 19; 1T ϵ s 2:14-16 17:17 17:2, 4 17:18 4:2;

1Kol 1:22 * 17:19 Nshii wvun nu fō bō to k ϵ no seysee m ω ϵ m mvu $\hat{\epsilon}$ kelaante kē A τ en e, bvuu saake bonsaw fō. 17:24 7:48; Mben 146:6; 1Bfn 8:27 17:25 Mben 50:9-13 17:26 Dito 32:8; Job 12:23 17:27 Yesa 55:6 17:28 Ke η 1:27

jemyεε wase le,
 'E nu wvú wvú gee ε beene se cee,
 lenε,

bvuu nu no beene nu.
 E wee wene binfe mvu to jeme
 wase ten le,

'Beene nu naa boom bew'.

²⁹ No beene nu boom bo Nyo'
 le nonεn, fo beene ekpwaakε le
 Nyo' fieesene fiεε fi ε seyse wee
 bō bvufee bwew, ε tfuy bō ketwaa
 ke bigew e, kenεε ε kene lo bō te
 ke. ³⁰ E to nu kefew kε bonyii
 to beε kenjiwe le, gee mwεεm
 mvù befe mvun, ε Nyo' cin'yi dvú.
 Geenεn, keseen nu ε wvú gayte le
 bonyii bocii ekumen mvuntelem
 mvubole. ³¹ Bó ekumen njefo wvú
 nu ε gee diuu di wvú nu ke esaw
 won tfuu bii keceey e. Wvú nu
 ε baa wase wee we wvú nu ke
 esaake. Fifi nu ε wvú dunce wase
 ε bonyii bocii le ε nu keceey no wvú
 to bvuseεε wee wvudvu yí kpwe le."

³² No Baul jeme nonεn, ε bó yuw
 ε wvú ε ben ekume mbuy wvu yí
 kpwe le, ε bonyii bomew nε no
 kieele lo wvú. E bomew gay fi-
 bole le, "Bese gomte keeke ebvuu
 eyuw ekume fiεε fi wo jemyi fin."

³³ Nonεn, ε Baul mum buy cine bó
 le. ³⁴ Geenεn, ε bonyii bomew bee
 fiεε fi wvú to jemyi le, bene wvú le.
 Wee mvu bó le to nu Dionisius wvú
 to nu wee nshii Aleobagus, ε mvu
 nu kpwoon ε diee nu Damalis noo
 bonyii bomew ten.

18

E Baul gen Kolεn

¹ Ejim jodvu, ε Baul nε Aten gen ε
 kelaante kε Kolεn e. ² No wvú gen
 jó, ε bō wee Juu mvu tasen ε diee nu
 Akpwila, ε bó to boke wvú Bontus.
 Akpwila bō Blisilia wvú kpweε to
 beε nε ke lo Itali, njefo Klawdius
 wvú Nfon wvu Lum to nu ε bvuse
 sa' le Bojuu bocii ebuj jó. E Baul ke

laa ghane ε bó le, ³ dioo yen le bó
 seysee jéw yí bó saanke cún dvú, ε
 ε to nu ke ten lemme di wvú wvú
 Baul to cee nje dí, ε wvú mum no
 cee fó, ε bō bó lemte. ⁴ E ké dioo
 nu εdiuw ε mbam e εcii, ε wvú no
 gene yew bunle le, jemyi bō Bojuu
 noo Boglek dvú, momte keege le bó
 ebee fiεε fi wvú to yeεyi le.

⁵ E Silas bō Timatio ke dioo nε
 Masedonia to, ε Baul mum jo kefew
 kew kecii no fewci ε ε nu diεw Nyo',
 dunji ε Bojuu le Mboyse wvú Nyo'
 to kawεε nu Jisos. ⁶ Geenεn, ε Bojuu
 bodvu ke nε no kicine fiεε fi wvú
 to jemyi, nan'yi wvú. E wvú mum
 yεwse ndvú ye gay ε bó le, "Kpwe
 yene enù can yene le. Ke me ηκηηke
 εbo fó ke. E kew yí keseen e, me
 nu engenε wase ε ε nu ε bonyii bō
 yaa nu ke Bojuu le." ⁷ E wvú mum
 cine bó le, buy gen no cee wase ε ε
 nu bō wee mvu ε ε yaa nu wee Juu
 ke, ε wee wvudvu to ké no wvumte
 Nyo'. Diee diεw to nu Titius Jus-
 tus, ε la diεw nu mbew yew bunle
 le. ⁸ E Klishbus wvú cee ekolε yew
 bunle bō bonyii bocii bo ε wvú yew
 ke lese fitele yí Tata le. E bonyii
 bo Kolεn nteen no yuuke no Baul
 fewci ekume Jisos, beηε, ε bó mum
 leese bó ε joo.

⁹ E ε ke no nu entan jomew, ε
 Tata jeme ε Baul ε fiεε diεwε efile
 le le, "Fo wo efanε ke, ε fewci ke
 diεw yem gene dvú. Fo wo ke elu
 dvú ke, ¹⁰ njefo me nu bee wo, ε
 ke wee yaa nu naa dvú wvú nulo
 ege fiεε bō wo ke. Bonyii bem nu
 ε kelaante kin e nteen." ¹¹ Nonεn,
 ε Baul mum no nu jó yí kelum e
 kecile bō kenjgawten, yeεyi bonyii bō
 diεw Nyo'.

¹² No Baul to nu jó, ε Galio ke dioo
 nu wee sa' wvu ε keba kε Akεya le,
 ε Bojuu baance ye koo wvú gen bó
 wvú yew nsaw e, ¹³ jeme ε Galio

le, “Wee wvun momte kebanse bonyii ε bó bunlee Nyo' ê je mi le jεεy se è nu no nci gomte.” ¹⁴ ε Baul ke ne le wen ejemyi, ε Galio ne jeme ê Bojuu ba le, “Bojuu ben eyuw, é fiεε fin be nu fiεε fimew fi befe ε wee wvun ε ge, ke ne nci mvu ε wvú ε ηgoγ, tu me mbe ε ηkuu shém ε n'yεke fiεε fi ben jemyi. ¹⁵ Geenen, no fiεε fin nu ke mbew ekumε díεw bô ediee noo bonci bonen, ben eseyse ebeneben. Ke è yaa nulo é me ensaw fifin fiεε ke.” ¹⁶ No wvú jeme nonen, mum kuη bó ε bó buy yew nsaw e. ¹⁷ ε bó bocii mum ne ley yí Sostenes wvú to nu cee ekole yew bunle le, mum suη wvú fwe dvu yew nsaw. ε Galio fanε yaa kpwe lo fiεε fó ke.

ε Baul tu jim Antiok

¹⁸ Ejim jodvu, ε Baul bvuu ce Kolεn bó bonyii bo mbee le yí εdiuw e nteen, ke mum ne cine bó le ε bó bo Blisilia noo Akpwila ley ê ηguw wvu ê joo le keegene Silia. ε bó se ne Senklia fô bó to leyεε ê ηguw e, ε Baul mvu ekole nje ηkawma wvú wvú to geε fô Nyo' le. ¹⁹ ε bó no gene, ke gen buy Efesus, ε Baul cine Blisilia bó Akpwila le jó, yaw gen fiew ε è nu yew bunle Bojuu le, jeme ê Bojuu dvú. ²⁰ ε bó ke leke le wvú ebvuu ece ke bó bó εdiuw nteen, ε wvú tun. ²¹ Geenen, ε wvú ke dioo nen'yi, gay ê bó le, “Me nu ηke enkase ento ê ben e é Nyo' fen ε bee.” No wvú gay nonen, mum ley ê ηguw e ne Efesus.

²² ε ηguw ke gen buy Kaysalia, ε Baul buy, ben gen gay kentaashε ke bonyii bo mbee le Jelusalem, mum ne bow Antiok. ²³ ε wvú ke ce jó ε kefew gence, mum kase ne no lenε fele ê biba bì Galëshia bó Fligia le, yvwuse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le bo jó.

ε Abolos fewce diεw Nyo' Efesus

²⁴ ε wee Juu mvu ke ne to Efesus ε diee diεw nu Abolos, ε bó to boke wvú Aleksandia. ε to nu wee ε wvú kee njeme, bvuu kee Nwa' Nyo' ntay. ²⁵ Bó to nu ε yεεyi wase wvú bó Je yí Tata duηci, ε wvú mum no fiee lo bó n'yεεyi wvu ekumε Jisos, yεεyi bonyii len. Geenen, wvú to kee ke ε è nu fiεε fi Jon to fewci leese bonyii ê joo. ²⁶ No wvú to toε Efesus, mum kew no yεεyi bonyii yew bunle le yaa fane ke. ε Blisilia bó Akpwila ke yuw no wvú yεεyi nonen, mum jo wvú, gen bvuu yuuse wvú ntay ekumε Je yí Nyo' duηci.

²⁷ ε Abolos ke ne kpawwε le wen enu elente egen keba kè Akεya le. ε bonyii bo mbee le bo Efesus mum ficε wvú, san ηwa' ê ηgoo bonyii bo mbee le bo Akεya, tomte le wvú ke dioo ε fεse ε bó fiisen wvú. ε wvú ke gen jó, fi bonyii bo mbee le ntay, ε bonyii ban nu bó Nyo' to nu ε buw bó bó mboyma, ε bó lese fitele yí Jisos e. ²⁸ ε wvú no beeke mbew bó Bojuu ya le ε è yaa nu wvu wεε ke, soo bó, duηci ê Nwa' Nyo' le le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

19

ε Baul gen Efesus

¹ ε to nu seke Abolos to nu Kolεn, ε Baul ke jo je yí ente ente ê biba bì wvú to lenε jó le, fεse Efesus. No wvú fεse jó, yen ηgoo bonyii bo mbee le bomew e, ² bife ê bó le, “Keyoy ke Yuule to nu ε to yí yene le seke ben to leseε fitele yí Jisos e?” ε bó tfuse le, “Bese ke baa yuw wase le fiεε fimew nu Keyoy ke Yuule ke.” ³ ε Baul bife le, “ε è fen nu nonen, tu bó to lese ben ê joo nje la?” ε bó tfuse le, “Bó to lese bese ê joo bii no Jon to fewci.” ⁴ ε Baul mum gay ê bó le, “Jon to leese bonyii ê joo, keeduηce le bó nu ε kumen mvuntelem mvubole, ε

wvú to gayte ɛ bó ebee ɛ è nu wee wvú too ê wen ejim e, ɛ wee wvú wvú to gayte nu Jisos.”⁵ ɛ bonyii bodvu yuw no Baul gay nonen, ɛ bó mum lese bó ê joo ɛ è nu wase ê diee di Tata Jisos e.⁶ ɛ Baul gee can yí bó le, ɛ Keyoy ke Yuule mum to yí bó le. ɛ bó mum ne no jemyi díew yí bó yaa kee ke, bvuu seje ê bonyii mwεem mvù bó yuuke ɛ Nyo' jemyi.⁷ Bonyii bodvu to nu wee díewε yuufe ncow bofεε le.

⁸ ɛ Baul mum no nu ke Efesus, gene yew bunle le yí kee le te, jemyi ê bonyii dvú yaa fane ke. ɛ bó bó no beeke mbew, ɛ wvú momte keege le bó ebee fiε fi wvú jemyi ekumε bvunfon bvú Nyo' le.⁹ ɛ bonyii bomew tεme bikuu fan kee-bee, mum no jemyi díew yí befe ê bonyii ejise ekumε Je Tata. ɛ Baul mum cine bó le, jo ngoo bonyii bo mbee le, ɛ bó bó gen wase ɛ è nu yew n'yεyi yí Taylanus e, no jemyi ê bó dvú εdiuw εcii.¹⁰ ɛ Baul ge nonen yí bilim e bifεε. Nonen, ɛ Bojuu noo Boglek bocii bo won wvú Esia jodvu le yuw díew Tata.

ɛ boom bo Sikεfa le no bejene Baul

¹¹ ɛ Baul no nu, ɛ Nyo' gee, ɛ wvú gee binghaw bi mwεem e ɛ è nu lo bi diuw wvú yumεen e.¹² Bó to ké joo ke naa fiεε fiεw fi ye le díewε fincake fi ndvu le, kenεε ndvu ye lemme, egen ekum wee kencem e dvú, ɛ wvú mum bonen lo, ɛ è nu wvú kanke keyoy kè befe yí ye le, ɛ kí buy.

¹³ ɛ Bojuu bomew bò to ké no ghane bvuuuse biyoy bì befe yí bonyii le, ke mum ne no momte keetenje diee di Tata Jisos e se bvuuuse biyoy bidvu. ɛ wee ké ne mum gay ê keyoy kè befe le, “Me mbvuuuse wo ê diee di Jisos wvú Baul

fewcile.”¹⁴ Bonyii bò to momte fiεε fidvu to nu bosoochwiy, ɛ è to nu boom bo Sikεfa wvú ekole ke boce ncese Bojuu le.¹⁵ ɛ keyoy kè befe ke bife ê bó le, “Me ηkee Jisos, ηkee ten Baul, ben nu finεn baa?”¹⁶ ɛ wee wvú keyoy kè befe kedvu to nu yí ye le mum fεnte lo yí bonyii bodvu le, gowse bó kuse, ɛ bó fεε lo buy yew dvu wee wvudvu nu wase binyi bincimte bó bilεmte ye le.

¹⁷ ɛ Bojuu bó Boglek bocii bò to cee Efesus yuw ekumε fiεε fidvu, no fane. ɛ bonyii mum no wvumte diee di Tata Jisos e fesene lo.¹⁸ ɛ bonyii nteen bò to nu wase bonyii bo mbee le no too seje bvuu bwaashi mwεem mvu ejiwε le mvù bó to gee.¹⁹ ɛ bomew nteen bò to gee nfim, baance bonwa' bobole bo nfim e, to dvú, ton ê bonyii ejise. ɛ bó tan kpaw bonwa' bodvu bocii, ɛ wvú buy ejise bigew bontfuke mbaanshen (50,000). *²⁰ Nonen, ɛ mwεem mvun ge ɛ díew Tata no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le bó mvungay, saankene gene lo fwe fwe.

ɛ bonyii kew mvunlaa Efesus

²¹ ɛ è ke no nu ejim jodvu, ɛ Baul yen le wen nu egen Jelusalem, ɛ wen nu dioo gene, efey je biba bì Masedonia bó Akεya le. ɛ wvú bvuu no gayte le, “Me nu ηke endioo ɛ ηgen ɛ mbuy Jelusalem, enkenke keengen ten embuy Lum.”²² ɛ wvú mum yaw tum bonyii bofεε, Timatio bó Elastus bò to fici wvú, ɛ bó gen fwe Masedonia. ɛ wvú sheε bvuu ce Esia caan.

²³ ɛ è no nu ke kefew kedvu le, ɛ mvunlaa ne kew Efesus ekumε Je Tata ɛ è yaa nu mvu weε ke.²⁴ Cee elame mvu to nu jó, ɛ diee nu Demitius, ɛ wvú to ké no tfuyte mwεem mvù fiesene yew ncese nyo' wvú bó tenje le Atemis. †

19:6 2:4 19:8 17:2; 28:23 19:9 9:2 19:10 20:18 19:11 2:22 19:13 3:6; Luk 9:49-50
19:15 16:17 19:17 5:11 * 19:19 Bigew bin to nu ɛ jise dimwaan nu nlawma wee lemme
yí diuu le. 19:20 2:41 19:21 23:11; Lum 1:10, 13 19:23 9:2; 2Kol 1:8 19:24 16:16

† 19:24 Atamis to nu nyo' ngu fô Boglek e.

Lemme didvu din to ké no too bô bigew fô bonyii bô tone elame le ε è yaa nu bi weε ke. ²⁵ Ε Demitiyus mum kum bonyii bô to tone elame bocii noo bonyii bô to lemte kfuu didie lemme, ε bó tase. Ε wvú gay ê bó le, “Boom bo bwεem e, ben kee lo le lemme din nu ε beene ηole bigew yî dvú le. ²⁶ Ben ε no ye ne bvuu yuuke fiεε fi fimbwε fi Baul fin gee. Wvú ghane gayte le ke bonyo' bô bó kene lo bô can yaa nu bonyo' ke. Wvú nu ε ge wase nonen, ε banke bvufee bvú bonyii le nten Efesus jan, ε no banse wase ten bvú bonyii bo Esia le bocii ε bó beηe wvú le. ²⁷ Me n'yene le lemme disεεbeene din nu ekeηke diee di befe. Ε ke è mey nonen ke, yew ncese nyo' wvu baay wvú kpwoon wvú Atemis nu ke etu fiεε fi ecici. Ε fi kooy lo nonen, tu bó ε shoose wase nyo' wvu baay wvun wvú nu ε bó wvumte Esia jocii, ε ekole ke nshε le kecii wvumte ten.”

²⁸ No bonyii bodvu yuw nonen, ε mvuntelem bente lo bó. Ε bó mum kεw no wamte, gayte le, “Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay.” ²⁹ Ε kelaante kedvu kecii mum bvun. Ε kebombom ke bonyii le kè to taseε mum ley yî Gayus bô Alistakus e, ε è to nu bonyii bo Masedonia bô to lene bô bo Baul, gufe gen bó bó yew nshii noo bondvum e. ³⁰ Ε Baul no gomte keeley gen fwe dvu kebombom kedvu, ε bonyii bo mbee le tun. ³¹ Ε bonyii bomew bo baay baay bo jó bô keηke wonj bô to nu nsáa ye, bvuu ciinse ntuom fô wvú le lekε le fo wvú emom lo etome ekale dvú ke. ³² Ε kebombom kè to taseε kedvu mum ne bvun no wamte ke lo ncεw ncεw. Ε bomew wamte fin fiεε, ε bomew wamte fifi. Ke bonyii nteen to cim kee fiεε fi bó to taseε fó nje fi ke. ³³ Ε Bojuu mum jó Elεksanda fese fwe dvu kebombom ke bonyii le, ε bonyii bomew yen mum no kpwaake le wvú kee fiεε

fó. Ε wvú mum no cici bonyii bô kebo keetanje diuw we. ³⁴ Ε bonyii bodvu ke dioo kiεε le Elεksanda nu wee juu, ε bó bvuu mese no wamte lo gene fwe yî wee le mwaan, gayte le, “Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay.” Ε bó ke wam nonen, gen buy bontam bo kefew e bofεε.

³⁵ Ε wee nsan wvu εlaante jodvu ke ne ci bó, ε bó lu bô diuw. Ε wvú bife ê bó le, “Bonyii bo Efesus, wee nu dvú wvú maa le ke è keηke beene bo Efesus jan yew ncese nyo' wvú Atemis noo te di nyo' le di to gbweε fowe le? ³⁶ No wee nu se wvú nu dvú wvú nulo ekicen fifin, tu ben bee keelaame, saa eyunse nεn ke. ³⁷ Ben ε to bó bonyii ban fen se bó nu ε con fiεε yéw bonyo' le, kenεε ε jeme díew yî befe ekumε nyo' we-sebeene wvú kpwoon wvun ηkuun. ³⁸ Ε Demitiyus bô bonyii bew fen keηke nsaw bó wee, tu εdiuw ε nsaw nu dvú yò è nulo é bó egen eyen bonyii bô saake bonsaw e, ε bó bó esaw. ³⁹ Ε fiεε fimew fen bvuu nu dvú fele fin fi ben gomte, tu bó nu ke etaa ente jodvu fô nshii bocee ntew e. ⁴⁰ Me njemyi nen, njefo me n'yene le fiεε fi eben fin nu elese beene diuw e le beene nu ε kεw mvunlaa. Ε fi kooy nonen, beene saa ekeηke fiεε fi leη fi bó etfuse ke.” ⁴¹ No wvú jeme nonen, mum gay ε kebombom kedvu tawse.

20

Ε Baul gen Masedonia noo Glee

¹ Ε mvunlaa mvú to nu Efesus ke læten, ε Baul tee ηgoo bonyii bo mbee le, tefe bó mum gay bó le no gene Masedonia. ² Ε wvú gen, ghan biba bi jó le, yvuwse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le ntay, mum danjen gen Glee, ³ ce jó kee te. Ε wvú ke ne no nu le wen nu egen eley ηguw wvu ê joo egen Silia, mum yuw le Bojuu nu ε gbwe wvú ê je. Ε wvú mum yen le è jee

le wen ekase etu jim je Masedonia. ⁴ Wvú to lene bô bô Sobata wvú waa Bilus wvu Bèlia, noo Alistakus bô Sekundus bo Tesalonika, noo Gayus wvu Delbi, noo Timatio, noo Tikikus bô Toofimus bô to nu bonyii bo Esia. ⁵ E bonyii ban mum gen fwe no ceyte bee bo Baul Towas. ⁶ E Nkaw Bleeed wvú bô baa gee Fintunleen jó ke fey, e bese ley nguw Filibi, jo ediuw etin bene bó le Towas, e bee bó ce jó ediuw esoochwiy.

E Baul bvuu ghan kentaashe ke Towas

⁷ E e ke no nu diuu di fwe yi kema le, e bee bo kentaashe tase fokiεguu keeguuten bleeed. No Baul to nu keebuy ne fô bvú e yuu, e wvú mum kew no jemyi e bó, ke jeme gen buy entan entelen. ⁸ Bee bó to nu e e nu e kebuw ke yew e ke ewe le, e bin'yeeese baa dvú nteen. ⁹ E cuwee mvu wvú diee to nu Yutikus e shii yíntoo yew e. E wvú ke ne kew no leete no Baul to jemyi ke gene lo. E nyii ke dioo gooke wase lo wvú, e wvú mum ne fô gbwe ekuse, e fô to nu bin'kente bi yew e bitete e kew fokuse. E bó gen jo e wvú e kpwe wase. ¹⁰ E Baul shii gen ngvuum e wvú ewe, bam wvú gay e bonyii le, "Wvú bee dvú, fo ben ebuukè ke." ¹¹ E Baul ke kase ben e kebuw ke ewe kie le, guse bleeed die, se bvuu kew no jemyi, ke jeme e bvutfuu ghan yuu e wvú mum ne. ¹² E bonyii ke jo cuwee we kfule bó wvú fô yew e e wvú nu wum, e mvuntelem leeten bó baay.

E Baul nya ntefe e bocee kentaashe ke Efesus

¹³ E bese ke ley nguw wvu e joo, gen Asos, no Baul to seyses wase le e nu jó jó bese nu ke ejo wen. Wvú to gay nonen, njefo wvú to gomte keelen fokuse. ¹⁴ E wvú ke kooce bese le Asos, e bese mum jo wvú

e nguw e, e bee bó gen buy Mitilin. ¹⁵ E bese ke ne fô e nguw e, e bvú buy yuu, e bese fese mbew Kios e, fey, e bvú bvuu buy yuu, e bese fese Samos, bvuu fey, e bvú bvuu buy yuu, e bese ley Miletus. ¹⁶ Bese to lene nonen, wemte lo Efesus njefo ke Baul to gomte keejewse kefew Esia ke. Wvú to gene cekey cekey laa e nulo e wen ke enu Jelusalem diuu di Nkaw Bentekos e le.

¹⁷ No bese ley Miletus, e Baul cinse ntum fô bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le bó eto eyen wen e. ¹⁸ E bó ke to, e wvú jeme e bó le, "Ben kee no nce wem to nu beene e kew yi diuu di fwe di me nto ntomyeε ekale yi nshε yi Esia le. ¹⁹ Me nto nu e nshike ekole kem, no nlemte fô Nyo' le bó misem ejise. E me mbvuu n'yen bongew e jé le nteen no Bojuu to bone bikaa e me ejim. ²⁰ E ben bvuu kee no me nto n'yeyi ben ya le, mbvuu nghane n'yeyi yéw e. Me nto mbaa nyile fieε fimew fi e nulo e fi efi ben ke. ²¹ Me nto nfewci ke e e nu fieε fimwaan e Bojuu noo e bonyii bó yaa nu ke Bojuu, ngayte le bó ekumen mvuntelem mvubole, etu bó bo Nyo', elese fitele yi Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. ²² Keseen, ben eyeke eyuw, me ngene Jelusalem e e nu no Keyoy ke Yuule gay e me, e me n'yaa nkee le laa e nu egen ekooy la bó me jó le. ²³ Fieε fi me nkee nu ke le mondvuum monciim mó me nfele mó le, nu e Keyoy ke Yuule senje ke e me le ncaw bó ngew ceyte me fwe. ²⁴ Geenen, ke me n'yene nshii wem e le e nu fieε ke, efey le me emese lemme di Tata Jisos nu e nya e me di nu le me enfewci saaka wvú jee wvu ekume no Nyo' nu e buw bonyii bó mboyma.

²⁵ Yi keseen e, ben eyeke eyuw, me nkee le ke wee mvu ben e wvú

beene ε bó se nu, ε me nfewci ekumε bvunfon bvu Nyo' le bεε ke ebvuu eyen bvushiw bwem e κε. ²⁶ Me ε mum ε no nlooci njemyi ê ben εben λε é wee mvu ben e la lo keseen, tu κε me ηκεηκε εbo fô κε, ²⁷ njefo me nse mbaa nyile keensee fiεε ficii ê ben fi Nyo' shieele κε. ²⁸ Ben dioo ε shεε, no taalè fô bikuu binen e noo fô ηgoo bonyii bo mbee le bò nu diεwε njée le, bò Keyoy ke Yuule nu ε γεε ben ê bó we le. Ben enù boncey njée bo kentaashe ke bonyii bo Nyo' le kè wvù to sumεε bô ελεμε ke Waa we le. ²⁹ Me ηkee lo λε me nu ηke endioo ε mbase εκαλε, é bokuula eto eley ηgoo yene le, saa ecawte wee wvù bó ekoo κε. ³⁰ Bonyii bomew nu ke ebuy κε naa ê ben ente, elεεle ηgoo bonyii bo mbee le, guute ε bó tuu ê ηgoo yibole. ³¹ Nonen, ben eyenè, kumyi λε yí bilum e bitete nu ε me ε n'yεεyi ben bocii entan̄j bô εmvunsheen̄j bô misem ejise.

³² Me ε mum ε no nyaa ben keeseen can Nyo' le noo yí diεw ye yí nu ekumε nfi wvù Nyo' nu ε buw bonyii dvú. Diεw yin nu yí nulo ege é ben ekuu, wvu λε ben ke eκεηκε keley fô bvudvuu bvù Nyo' nu ε γεε ê bonyii bò wvù nu ε ge λε è nu naa bew e. ³³ Me nto mbaa njeen̄ke bigew bi wee le kenεε ndvú wee κε. ³⁴ Ben kee ntay λε è nu can yem yin yí to lemte fiεε ficii fi bee ηgoo yem to shieele. ³⁵ Yí mwεεm mvunciim e nu ε me nto ndun̄ci ê ben λε wee κεηκε keelemtè ntay emum efii bonyii bo ηgew e, kumyi no Tata Jisos to jemyeελε, 'Njon̄ wvu baay nu wvu wee wvù nyaa lo, fele wee wvù fii lo le.' "

³⁶ No Baul mεse ε jeme nonen, ε bó bó mum tum εnvuw fokuse bocii, bunle. ³⁷ Ε bó ne κεse bô kpwe no beele, bamte Baul ηoci λε

bó ε shεε wase. ³⁸ Fiεε fi to γεε é bó se no beele baay nen, nu diεw yí Baul to jemyeελε κε bó bεε ke ebvuu eyen bvushiw bvuwene κε. Ε bó mum ciinse wvù gen buy fô wvù nu eley ηguw wvu ê joo.

21

Ε Baul gen Jerusalem

¹ Ε bee bo Baul gay bó le, mum ne fô lente ê ηguw e teytey, fεse Kos. Ε bvú buy yuu, ε bese gen Lodes, ke ne fô, gen Batala. ² No bese buy jó, yen wvumvu ηguw wvu ê joo wvù to gene Fonishia le, mum ley jó no gene. ³ Ε bese ke yen Sayblus e, cine εbo εηκον̄ko, mum fey gen buy Taya, won̄j wvù Silia le fô ηguw to nu keebvuse mwεεm. ⁴ Ε bese gom bonyii bo mbee le, ε bee bó ce εdiuw εsooshwi. Ε Keyoy ke Yuule ge ε bó tefe Baul λε fo wvù emom egen Jerusalem κε. ⁵ Ε bee bó ke ce, ε diuu ke to kocen di bese ene, ε bese mum jo je. Ε bó bocii bô boke' bobole noo boom, ciinse bese buysen̄ kelaante kedvu gen buy diuw joo yi baay e, ε bee bó tum εnvuw fokuse, bunle mum gaynen. ⁶ Ε bese ley ê ηguw e, ε bó no tuu jim fô yew e.

⁷ Ε bese mum ne Taya, jo je, gen buy Tolεmay. Ε bee bo boom bo bwεe wese le bo mbee le gaynen, ce diuu dimwaan̄j. ⁸ Ε bvú buy yuu, ε bese ne, gen fεse Kaysalia, gen yew dvu Filew wvù to ghane fewci diεw Nyo', ε bee bó ce. Filew wvun to nu wee mwaan̄j ηgoo bonyii bo bosooshwi bô bó to baayεε ba le. ⁹ Wvù to κεηκε boom bokene bonεw, ε bó baa kee wase bolemse κε, ε bó to ké no senje ê bonyii mwεεm mvú bó yuuke ε Nyo' jemyi. ¹⁰ Ε bese no nu jó yí εdiuw e nteen, ε wee mvu wvù to ké no senje mwεεm

mvù wvú yuuke ε Nyo' jemyi ke ne Judea bow to jó ε diee nu Agabus. ¹¹ Ε wvú ke to yεn bese le, jo ke-caw ke Baul e, kay bikaa biew bi wvú wvù Agabus e noo can yew dvú, mum tefe le, “Keyoy ke Yuule gayte le ε neε no Bojuu bo Jelusalem nu ke ekay wee wvú keηke kecaw kin nεn, enya wvú can bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.” ¹² Ε bese yuw nonεn, ε bee bo bonyii bocii bò to nu fó no leke Baul le fo wvú egeη Jelusalem ke. ¹³ Ε wvú tfuse le, “Ben gee ε ε nu la fin nεn? Ben kee ke le ben beele nεn shiike fitele fiem e? Me nu ε nseyse ε ε yaa nu ke keenley ncaw Jelusalem maη ke. Me nu ε nseyse ten naa keηkpwe lo jó nje diee di Tata Jisos e.” ¹⁴ No je to baa nu dvú keege ε wvú ekumεn ηkpawwε we, ε bese mum lu, gay ke wase le, “Fí enù ke no Tata gomte.”

¹⁵ Ε ediuw fey, ε bese baance mwεεm mvusese, mum no bene Jelusalem. ¹⁶ Ε bonyii bo mbee le bomew bo Kaysalia ben bee bó, ke jo bese ε bee bó gen yew dvu Menason dvù bese to nu keeke ecee. Ε Menason wvun to nu wee wvú Sayblus, ε ε to nu wee mvu ente jo bonyii bò to yawεε lese fitele yí Jisos e.

Ε Baul laa ghane ε Jεm bò bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le

¹⁷ No bese to feσεε Jelusalem, ε bonyii bo mbee le bo jó fiisen bese ntay. ¹⁸ Ε ekfuη buy yuu, ε bee bo Baul laa ghane ε Jεm e, ε bocee kentaashε to nu ten fó bocii. ¹⁹ Ε Baul gay bó le, mum nyey fiεε ficii ε bó fi Nyo' to gee fò bonyii bò yaa nu ke Bojuu le fele yí lemme di wvú to lemte le. ²⁰ Ε bó yuw nonεn, mum κεw no tumte monkum mo Nyo' le. Geenεn, ke ne gay ε Baul le, “Waa bwee wese, taa eyεn no Bojuu nu ε bó ε lese wase fitele yí Jisos e bontfuke le bontfuke le. Geenεn,

bó nu nonεn bεε ke leeme yí bonci bo Muses e tεmyi, ²¹ ε bó ε see wase ε bó ekumε wo le wo ghane yeeyi Bojuu bò cee bitum bimew e le bó ecinε bonci bo Muses e, jemyi le fo bó etfuusè boom yew ke, bó le fo bó ebii nce wonj e ke. ²² No fí nu ε bó nu ke ekiεε ke le wo nu ε to, ε nulo ε beene ege neε keseen? ²³ Bese nu esee fiεε fi wo nu ege. Bese keηke bonyii fεn bonεw ε bó ε ge ηkawma fò Nyo' le. ²⁴ Joo bó, ε ben ε bó egeη ekfum bikuu binεn, ε wo elaw fiεε ficii fi bó keηke keelaw wvu le bó egeη emvu bikuu bibole. Ε wo ge nonεn, ε bonyii bocii emum ekiεε le wo geele ten bonci bo Muses e, ε mwεεm mvunciim mvù bó jemyi ekumε wo yaa nu kecey ke. ²⁵ Fí ekumε bonyii bo mbee le bò yaa nu ke Bojuu nu ε bese to jo ntaj saη ηwa' ciinse fò bó le le fo bó edieε mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge bintaηe dvú fò bonyo' le ke. Fo bó edieε ελεme ke nyam e ke. Fo bó edieε nyam yí nu se bó sele lo ελεme ε buy ke. Fo bó ekeηkè fiεε keege bó kenjaη ke.” ²⁶ Nonεn, ε Baul mum jo bonyii bodvu, ε ekfuη ke buy yuu ε bó bó gen kfum bikuu bibole. Ε Baul mum gen yew ncese le, see diuu di ediuw ε ηkfum nu ke edioo ε ka, ε bó emum ege ncese fò bó le wee mwaanη mwaanη.

Ε bó ghen Baul fò yew ncese le

²⁷ Ε ediuw yodvu ke dioo ekaa, ε yó to nu εsooshwi, ε Bojuu bomew bò to nen'yεε Esia yεn Baul e fò yew ncese le, mum beyse kebombom ke bonyii le, koo wvú, ²⁸ no sane εtale gayte le, “Bonyii bo Islael, ben efi bese. Ε nu wee wvun wvù ghane yeeyi mwεεm mvù befe ε bonyii mondvuum monciim ekumε wonj wesebeene bó bonci bo Muses e noo ekumε yew ncese yin. Wvú nu ε mεse ε jo bonyii bò yaa nu ke

Bojuu, ε to bô bô yew ncese le fεn, ε befe bô bvudvuu bvù yuule bvun.”
 29 Bô to jemyi nonεn, njefo bô to nu ε yεn ε Baul ghane εlaante bô Toofimus wvù wee wvu Efesus. ε bô mum no kpwaake ε Baul nu ε ley bô wvù fô yew ncese le. 30 ε εtalε kedvu ge ε kelaante kecii shiw, ε bonyii no lewte too fô. ε bô ghen Baul, gufe buy bô wvù yew ncese le, kan mwaan, ε bô mum faaye dew fwese. 31 ε bô mum no gomte keeyu Baul, ε saaka ley bitem bi cee εkole bikuu bi bonyii bo nci le bo Lum e le Jelusalem jocii bvunke lo. 32 ε wvù mum nε lo kan mwaan, jo bonyii bo nci le bô bikuu bimew bi ηgôo bonyii bo nci le, ε bô bô lewte bow fô. ε bonyii dioo yεn nci le, ε cee εkole bikuu bi nci le nu fô, ε bô mum lu keesuηke Baul. 33 ε cee εkole nci wvudvu mum to koo Baul, gay ε bô kay wvù bô boncaw bofεε. ε wvù bife ε bô le, “Wvun nu yεε? Wvù jay ε è nu la?” 34 ε fô nε no yole lo, ε ban wamte fin, ε boba wamte ffi. ε wvù faηe yaa elooce eyuw laa è sε be kooy la le. ε wvù mum nε gay le bô ejo Baul eben bô wvù fô la di bonyii bo nci le. 35 ε bonyii bo nci le mum jo wvù, ke dioo bene fô je nu ε bô ε sewye lo, mum nε wa tuu lo Baul no kebombom to ffuuke ke ε wvù ejim. 36 ε kî to bii nonεn wamte, gayte le, “Bô elese lo wvù.”

ε Baul taje diuw

37 ε bô ke dioo leyte wase bô Baul fô la di bonyii bo nci le, ε wvù lεke ε cee εkole bikuu bi nci le le, “ε nulo ε me enjeme fiεε ε wo?” ε wvù yuw nonεn, bife ε Baul le, “Fî nu le wo kee dîew Glek e?” 38 ε baa nu wo wee wvu ljiw wε wvù to kewεε mvunlaa bô bikuu bi won e kefew kemew e, gufe ηgoo bonyii bontfuke bonεw (4,000) bô to yuwyi bonyii, ε bô bô ghen no nu ηkpwaante le?” 39 ε Baul tfuse le, “Me nu wee Juu, ε bô to

boke me Taasus won wvù Silishia le, ε ke Taasus nu kelaante ke ncew ke. Kee wo, nya ke me bô je ε me enjeme ε bonyii ban.” 40 ε cee εkole bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum nya je le wvù ejeme. ε Baul mum leem fô bô to sewyεε fe, ci bonyii bô kebo. ε bô lu bô diuw, ε wvù gay ε bô ε dîew Ibulu le le,

22

1 “Bo'icem bô boom bo bwεem e, ben eyeke ε me entaje diuw wem fwe dvunen.” 2 ε bô dioo yuw no wvù jemyi ε è nu ε dîew yibo Ibulu le, ε bô mase cife nen ndvumm. ε Baul gay le, 3 “Me nu wee Juu, ε bô to boke me Taasus won wvù Silishia le, geenεn ley me Jelusalem jan, ε me n'yεyi ηwa' can Gamalia le. ε wvù looce yεyi me bô bonci bo bo'icee boseεbene le, ε me mum no nleeme yî fiεε fi Nyoy' le ntemyi ntaje ke diewe ben bocii bô nu fen eben e. 4 Me nto ηké no mbone bikaa ejim jo bonyii bô bii Je Tata le, ηgee ε bô yuwyi bô, ηkoole bokεne bô bolemse nciinse yew ncaw e. 5 Fin nu fiεε ε εkole ke bocee ncese le bô bonyii bô saake won kee baanη. ε to nya bô bonwa' le me engen dvù fô boom bo bwee wesebene bô nu Damaskus e. ε me mum no ηgene keenkooye bonyii bô bii Je Tata le, enkay, ento bô bô Jelusalem ε bô enya ηgew ε bô.

ε Baul see no wvù to ghanεε se lese fitele yî Jisos e

6 ε me ηke ndioo nferjene Damaskus ke diewe εmvunsheen entelεn e, ε n'yuw mvu wvu baay nε se se law fowe, shii yî yem e. 7 ε me ηgbwe fokuse, n'yuw ε diew jeme ε me le, ‘Saul, Saul, wo bone bikaa ε me ejim nen nje la?’ 8 ε me mbife le, ‘Tata, è nu wo wvù yεε?’ ε diew yidvu tfuse le, ‘ε nu me wvù Jisos wvu Nasalet, ε è nu me wvù wo bone bikaa ejim jodvu.’ 9 Bonyii

bò to nu bee bó to nu ε yεn n'yuu wvudvu le, geenεn fanε yaa yuw diεw wee wvù to jemyi bee wvù le kε. ¹⁰ Ε me mbvuu mbife le, 'Tata, ε nulo é me enge nεε?' Ε wvù tfuse ε me le, 'Ja we, eley gen Damaskus, ε bó esee ε wo jó lemme dicii di Nyo' nu ε seyse le wo elem.' ¹¹ Ε me ηke nja fó, ε n'yuu wε ε ge wase me ε nfefe, ε bonyii bò bee bó to lenε mum cεnse wa lo me, ley gen bó me Damaskus.

¹² Wee mvu to nu Damaskus jodvu, ε diee nu Ananias, ε wvù to looci wvumte Nyo', gεεle bonci boseεbeene, ε Bojuu bocii bò to nu jó bεnsee wvù. ¹³ Ε wvù ke to yεn me le, leem mbew yεm e gay ε me le, 'Saul waa bwεεm, kase eyenè mwεεm e.' Kε sekedvu nonεn, ε me mum ηkase no n'yεne mwεεm e, mum n'yεn tεn wvù wvù Ananias e. ¹⁴ Ε wvù gay ε me le, 'Nyo' bo'icee boseεbeene nu ε baa wase wo le wo ekiεε fiεε fi wvù shieele, bó le wo eyεn Wee we Lemme wvu Teytey e, eyuw njeme wvù buyte diuw we le. ¹⁵ Wo nu ke enu wee wvù efewci ekumε wvù, senε ε bonyii bocii fiεε fi wo yεn bó fi wo yuw e. ¹⁶ No fi nu nonεn keseen, wo bvuu cεyte la? Nεnε we é bó elese wo ε joo, ecuke bibefe biuw, no wo leke ε Tata.'

Ε Baul see no Jisos to tumεε wvù fò bonyii bò yaa nu kε Bojuu le

¹⁷ Ε me ηke ntu jim Jelusalem, ηke ndioo mbunlee yew ncese le, ε fiεε diεwε εfile le nε to fò me le. ¹⁸ Ε me n'yεn Tata le ε fiεε fidvu le, ε wvù gay ε me le, 'Yanσen nε Jelusalem jan cekey njefo kε bonyii bo jan nu ke ebee fiεε fi wo fewci ekumε me kε.' ¹⁹ Ε me ntfuse ε wvù le, 'Tata, bó kee naa ntay le me nto ηké no nleyte yéw bunle le, ηkooyi bonyii bò nu ε lese fitele yí yo le, nsuunke. ²⁰ Seke bó to yuu Tεfan wvù to fewci ε bonyii ekumε wo, nu ε me nto nu naa fó ntomte. Ε ε nu me wvù bonyii bò to yuu wvù

to baayεε ndvú yibo, nya ε me no ηκεηke.' ²¹ Ε Tata bvuu gay ε me le, 'Nεnε jan, njefo me nu entum wo naa ncejole fò bonyii bò yaa nu kε Bojuu le.' "

²² No Baul to jemyi ε bonyii yeke, ε wvun njeme ke dioo buy diuw we le, ε bó kεw no wamte lo foweεwe, gayte le, "Bó elese lo kfuu wvun wee yí nshε le. Kε ε nu wee wvù enu dvú kε." ²³ Ε bó no wamte nonεn, yεwsee ndvú yibo we, tfumyi ke-bvu we. ²⁴ Ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le mum nε gay le nci ejo Baul egn bó wvù fò la dibole, le bó dioo ε gen tam wvù, biwce mwεεm ε wvù, é wvù esee fiεε fi ge Bojuu ε se no wamte wvù nεn. ²⁵ Ε bó mum gen bó wvù kay, nε le bó etamte, ε Baul bife ε εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kemew kè to leeme fó le, "Nci nu ε bee le bó etam wee wvu Lum se bó ε saw nsaw we le?" ²⁶ Ε εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kedvu yuw nonεn, mum gen yεn cee εkolε wvubole, gay ε wvù le, "Wo gomte keemom ε ε nu la? Ε keè le wee wvun nu wee wvu Lum." ²⁷ Ε cee εkolε wvudvu yuw nonεn, mum gen yεn Baul e bife ε wvù le, "Kε see ε me, wo nu wee wvu Lum e?" Ε wvù bee. ²⁸ Ε cee εkolε wvudvu gay ε wvù le, "Me nto ηguy bigew nteen, nse no nu wee wvu Lum." Ε Baul tfuse ε wvù le, "Me nu fiem wee wvu Lum bootεen." ²⁹ Ε bonyii ba bò to nu keebiwcε mwεεm ε wvù mum tfuw bikaa. Ε cee εkolε wvubo no fane tεn, njefo wvù to nu ε gay ε bó kay Baul ε ε nu wee wvu Lum.

Ε Baul tanε diuw fwe dvu bonyii bò saake won Bojuu

³⁰ Ε cee εkolε wvudvu no gomte kε keelooce kίεε fiεε fi Bojuu to teyte yí Baul e. Ε bvú buy yuu, ε wvù gay ε bó fay Baul, tee bocee ncese bo baay baay noo bonyii bocii bò saake won, ε bó to, ε wvù leke Baul ε bó fwe.

23

1 $\text{\textcircled{E}}$ Baul lun ejise yi bonyii bò saake won e, gay le, “Boom bo bwεem e, yi nce wem e ε to ε buy εben e, nu ε me ηké no ηgee ke ε è nu mwεem mvù me ηkee le mvù nu leη è Nyo' ejise, ε ke fiεε yaa nu dvù fi saake me fò fitele fiem e ke.” 2 $\text{\textcircled{E}}$ Ananias wvù to nu ekole ke bocee ncese le gay è bonyii bò to leeme mbew Baul e le bó ekfun lo diuw we. 3 $\text{\textcircled{E}}$ Baul tfuse è wvù le, “Nyo' nu ke ekfun ten wo. Wo fieesene kembew kè bó nu ε yefe ki ε no baa. Wo shile fe le wo saake me bii nci le, ε bvuu ε no ηgoyte nci wvudvu gayte le bó ekfun me le?” 4 $\text{\textcircled{E}}$ bonyii bò to leeme mbew Baul e bife è wvù le, “Wo nan'yi ekole ke bocee ncese Nyo' le le?” 5 $\text{\textcircled{E}}$ wvù tfuse le, “Boom bo bwεem e, ke me mbe ηkee le è nu ekole ke bocee ncese le ke. Bó nu ε san le,

‘Fo wee ejeme diεw yi befe è wee wvù saake bonyii ke.’”

6 $\text{\textcircled{E}}$ Baul ke dioo taa yen le bonyii bò to nu fò nu ε bomew nu Bosadusii ε bomew nu Bofalasii, ε wvù mum jeme bò diεw yi temyi enteleη jo bonyii bò saake won ba le, “Boom bo bwεem e, me nu wee Falasii, nu waa Bofalasii. Me nu fen yi nsaw e njefo me ntaale fwe, ηkee le bonkfu nu ke ebuy yi kpwe le.” 7 No wvù jeme nonen, ε Bosadusii bò Bofalasii mum ne kew waa, ε nshii wvudvu mum bvun. 8 Bó to waale nonen, njefo Bosadusii to ké no duu le ke bonkfu nu ke ebuy yi kpwe le ke, bvuu duu le ke fiεε fimew nu dvù diεwe bonceendaa bo Nyo' le keεε biyoy ke. Geenε, ε Bofalasii beηe le mvumvun mvunciim nu lo. 9 $\text{\textcircled{E}}$ waa ne teme lo fò, ε bonyii bomew bò to dunçi bonçi bò to nu ηgoο Bofalasii le, leem fò jeme teme lo, gay le, “Bese baa yen fiεε fi wee wvun jay e ke. $\text{\textcircled{E}}$ nelo enu ε keyoy kemew keεε nceendaa Nyo' ε jeme è wvù.” 10 $\text{\textcircled{E}}$

waa wvudvu ke mum ne no gomte wase keetu bvudiuw, ε cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le no fane le sekemew è bó enε esaaye lo Baul fò biba le. $\text{\textcircled{E}}$ wvù mum gay le nci ebow fò, eloo Baul can yibole, ekase eben bò wvù fò la di nci le.

11 $\text{\textcircled{E}}$ è ke no nu entan, ε Tata to leem mbew Baul e, gay è wvù le, “Kuu shém. No wo nu ε see wase è bonyii ekume me Jelusalem, è nu ke leηleη no wo nu ke esee ten Lum.”

ε bonyii bomew jo nsey keeyu Baul

12 $\text{\textcircled{E}}$ ekfun buy yuu, ε Bojuu bomew koo ntfum, die kelew le ke bó nu ke edie fiεε keεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. 13 Bonyii bodvu bò to koolεε ntfum, die kelew to fele wee mbaanyε. 14 $\text{\textcircled{E}}$ bó mum gen fò bocee ncese bo baay baay e, noo bonyii bò saake won, gay è bó le, “Bese nu ε looce ε die kelew le ke bese nu ke elese lo fiεε emvu se bese ε yu Baul ke. 15 Yi keseen e, ben ε bo bonyii bocii bò saake won eciinse ntum fò cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le, ebuwse wvù le wvù ebvuu ebowse Baul è wvù eto è ben fwe, le ben gomte keebvuu etasse nsaw we ntay. Nonen, è bese emum egbwe wvù è je, è bó dioo booke bò wvù, è bese emum eyu ε è bεε è je.”

16 No bó to koolεε ntfum yidvu nonen, ε waa jeme Baul wvù diemsen yuw, mum gen fò la di bonyii bo nci le, see è Baul. 17 $\text{\textcircled{E}}$ wvù mum tee ekole ke ηgoο bonyii bo nci le kemew gay è kí le, “Joo cuwee wvun egen bò wvù fò cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le, wvù keηke fiεε keesee è wvù.” 18 $\text{\textcircled{E}}$ wvù mum jo, gen bò wvù fò cee ekole bikuu bi nci le, gay è wvù le, “Baul wvù wee ncaw nu ε tee me, ε gay le me enjo cuwee wvun ento bò wvù fò wo le, le wvù keηke fiεε keesee è wo.” 19 $\text{\textcircled{E}}$ cee ekole wvudvu mum

jice wvú le yí kebo le, ε bó wvú lεwse ye, ε wvú bife ê wvú le, “E nu la fi wo gomte keeseê ê me?”
 20 E cuwee wvudvu tfuse le, “Bojuu bomew nu ε jo ntaŋ le bó nu egay é wo ebowse Baul é wvú eto fwe dvu bonyii bó saake woŋ ntfuu, le bó gomte keetasse nsaw we ntaŋ, ε bó gee nonen buwsee lo wo. 21 Fo wo ke ebee ke, njefo bonyii nu dvú fele wee mbaanyε bó nu egbwe wvú ê je, ε bó die kelew le ke bó nu ke edie fiεε keŋεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. Bó nu keseen ε bó ε seyse wase ye, ε no ceyte ke wase ε è nu fiεε fi wo nu jeme.” 22 E cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum gay le cuwee wvudvu egenè, ciise ê wvú le fo wvú dioo gene ge ε wee kiεε le wvú nu ε see fiεε fidvu ê wen ke.

E bó ciinse Baul Kaysalia fô Felew wvú wee sa' le

23 E cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum tee bikuu bi ŋgóo bonyii bo nci le bifεε gay ê bí le, “Ben eseyse bonyii bo nci le gee fεε (200) bó bo nyámbala le mbanjsooshwiŋ (70) noo bo εgoŋ e gee fεε (200), é ke edioo enu didiuu bvuuke entaŋ, é bó egen Kaysalia. 24 Ben eseyse ten nyámbala ê Baul, ejo wvú egen bó wvú fô Felew wvú wee sa' le ε fiεε baa kooy bó wvú ê je ke.” 25 No wvú gay nonen, mum saŋ njwa' ε wvú jemyi le,

26 “E nu me wvú Klawdius Lisias. Me nsaanŋke njwa' wvun fô wo le wee wvu baay wvú Felew wvú wee sa'. Me ŋgayte wo le. 27 Bojuu se nu ε koo wee wvun ε no gomte keeyu. Me ε n'yuw le è nu wee wvu Lum, bee bonyii bem bo nci le ε se ε mum ε ley fó ε loo wvú can yibole. 28 Me ε nse ε no ŋgomte keen'yuw fiεε fi bó teyte yí ye le, ε mum ε mbow bó wvú fô bonyii bobole bó saake woŋ e. 29 Bó ε se ε dioo tasse, me ε n'yeŋ le mwεem mvú bó teyte yí ye le nu

ke mbew wvu ekume bonci bobole, ε wvú baa ge fiεε fi bó eyu lo wo ke keŋεε elese wvú yew ncaw e ke. 30 Wee ε se ε dioo see ê me le Bojuu bomew nu ε koo ntfum keeyu wee wvun, me ε mum ε nciinse wvú fô wo le kaŋ mwaanŋ. Me nu ε ŋgay ten ê bonyii bó teyte mwεem yí ye le le bó eto eyen ε è nu wo le, esee fiεε fi bó bó keŋke.”

31 E bonyii bo nci le ke mum ge ke no cee ekole wvubo to gayεε, jo Baul entaŋ, ε bó bó gen buy Antibati. 32 E ekfuŋ ke buy yuu, ε bonyii bo nci le bó to lene bó bikaa cinε Baul e can bó to lene yí nyámbala le le bó egenè bó wvú fwe, mum kase tu jim fô la dibole. 33 E bó ke gen fese Kaysalia, mum nya njwa' we ê wee sa' bvuu nya ten Baul can ye le. 34 E wvú fi njwa' wvudvu taŋ, bife laa Baul buy ê keba ke la le le. E wvú dioo yuw le Baul nu wee wvu Silishia, 35 mum gay ê wvú le, “Me nu ŋke en'yeke nsaw wo seke bonyii bó ben ε bó keŋke nsaw ε fese feŋ.” E wvú mum gay le bó ejo Baul egen egεε wvú ê ntow 'Elod e, eceyète wvú.

24

E bó jike nsaw Baul fwe dvu Felew

1 E ediuw ke buy εtin, ε Ananias wvú ekole ke bocee ncese le, bó bonyii bomew bó saake woŋ, noo Tetulus wvú to nu ε wvú ε looce ε yεeyi nci, bow gen Kaysalia. E bó mum gen yen Felew wvú wee sa' le, jike nsaw wvubo wvu ekume Baul fwe dvu wvú. 2 E bó tee Baul, ε Tetulus mum kew keeteyte mwεem yí ye le, gay ê Felew le, “Wee wvu baay, nyεkeey nu ε no nu dvú woŋ wvun e ε to ε buy yí keseen e, ε è nu nje sa' yo yí jee, ε boŋkumen bó jee nu dvú nteen woŋ wvun e can yo le. 3 Bonyii bocii yuuke njoŋ baay bvuu fiisene sa' yo mondvuum monciim sekecii. 4 Ke me ŋgomte keenjewsee kefew kuw

baay ke, me nleke le wo eyeke ke caan, eyuw fiε fi bese nu ejeme. ⁵ Bese nu ε yen le wee wvun nu wee fiεε. Wvú ghane shiike mvunlaa enteleη jo Bojuu yí ekole ke nshε le kecii. Ε ε̄ bvuu nu wvú cee ekole ηgoo yí bó teηe le yi Nasalet. ⁶⁻⁷ Wvú to gomte ten keebefe bó yew ncese ε bese koo wvú. * ⁸ ε wo biwci lo mwεεm ε̄ wee wvun, ε̄ wo eyuw ε̄ wvú mwεεm mvun mvunciim mvù bese jemyi ekumε wvú.” ⁹ No Tetulus jeme nonen, ε Bojuu tom, bense le mwεεm mvun mvunciim nu keceey.

Ε Baul taje diuw fwe dvu Felew

¹⁰ Ε wee sa' we few ε̄ Baul le wvú ejeme. Ε wvú mum jeme le, “Me ηkee le wo nu ε saw wase bonsaw won wvun e yí bilum e nteen. Me ε mum ε no n'yuuke njon keenleem ntaηe diuw wεm ε̄ wo εjise. ¹¹ Ε wo nε lo ε no biwci, ε̄ wo eyuw le εdiuw baa efey wase yuufe ncow εfaa no me nto mbenεε Jεlusalεm keebunle Nyo' ke. ¹² Bojuu to baa eyen ε me mbeeke mbew bee wee ke, ε bó to baa eyen ten ε me mbeysee bonyii yew ncese le keνεε yεw bunle le, keνεε bvudvuu bvumew e εlaante ke. ¹³ Ke bó yaa keηke naa lo fiεε fi dunçi le me nto nu ε ηge mwεεm mvun mvù bó teyte yí yem e ke. ¹⁴ Me nu ε mbee fin fwe dvu wo, le me mbunlee Nyo' bo'icee bosεse mbii Je le yí bó teηe le ε̄ nu yí befe. Ε me mbeηe ε̄ ε̄ nu mwεεm mvunciim mvù nu ε̄ Nwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ε̄ Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵ Me ntaale ke fwe yí Nyo' le leηleη no bó ten taale, le bonyii bocii bó jee bó bó befe nu ke ebuy yí kpwe le. ¹⁶ Nonen, me ε mum ε no momte ntay sekecii keencee nce wvu leη fwe dvu Nyo'

noo bonyii, wvu le fo fiεε enu dvú fi esaakε me fô fitele le ke.

¹⁷ Ε nu wase bilum nteen no me nen'yεε Jεlusalεm, ε me nse ηkase ε ηgen jó keenya bigew ε̄ bonyii bem bo won e, noo keeηge ncese. ¹⁸ Ε nu fiεε fin fi bó se yenεε me le yew ncese le ε me ηgee, ε me ε ηkfm wase ekole kem. Ε ke bonyii keνεε diuw wvu kumεen se nu fô ke. ¹⁹ Bojuu bomew bo Esia se nu fô, ε bó be keηke keenu fen ejeme ε̄ wo fiεε fi bó keηke ekumε me, ε ε̄ fen nu le fiεε nu dvú. ²⁰ Ε ε̄ baa nu nonen, ε̄ ban bonyii see le fiεε fi bó se yenεε le me nu ε njay seke me nse nleemεε fwe dvu bonyii bó saake won, ²¹ efey fiεε fi me nse ηjemyεε bó diεw yí temyi ε̄ bó le, me nu ε̄ bó fwe yí kefew kekie le yí nsaw e njefo me nu ε mbee le bonkfu nu ke ebuy yí kpwe le.”

²² No Baul jeme nonen, ε Felew yeke nen, ε ε̄ to nu wee ε wvú looci kee wase ekumε Je Tata, mum leke nsaw gay le, “Seke Lisias wvú cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le ε bow ε to, ε me nse nsumenten nsaw wene.” ²³ Ε wvú mum gay le ekole ke ηgoo mi bonyii bo nci le ejo Baul egen elese yew, eceytè. Geenεn, le bó enya ke naa wvú bó je, ecine ε̄ nsáa ye etoo fici wvú.

Ε Felew leke nsaw Baul yí bilum e bifεε

²⁴ Ε εdiuw ke dioo gence, ε Felew bó Dusila wvú kpweε wvú to nu wee Juu gen tee Baul ε wvú to, ε bó no yeke fiεε fi wvú jemyi ekumε keelese fitele yí Klistu Jisos e. ²⁵ Ε wvú ke dioo jemyi ekumε no ε̄ nulo ε̄ wee enù wee wvú jee, bó no ε̄ nulo ε̄ wee ekemsenε̄ bó ekole kew, noo no Nyo' nu ke esaw bonyii, ε Felew yuw nonen, ε fi bemε wvú. Ε wvú mum gay ε̄ Baul le, “Ε nulo

24:5 17:6 **24:6-7** 21:28, 30 * **24:6-7** Bonwa' bo boyvuum bomew keηke 6b-8a ε bó ε san le, “Bese to gomte keesaw wvú bii nci wese le, ε Lisias wvú cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le ley fô, loo wvú can yese le gay le bese eto eyen wo le, esaw nsaw we ε̄ wo εjise.” **24:14** 9:2 **24:15** 23:6; 26:8; Dan 12:2; Jon 5:28-29 **24:16** 23:1; 1Kol 4:4; 2Kol 1:12; 2Tim 1:3 **24:17** 11:29-30; 21:17-28 **24:21** 23:6; 24:15 **24:22** 9:2 **24:23** 27:3; 28:16, 30

é wo egene keseen, é me nke endioo ε ηκηηκε kefew nse mbvuu en-tee wo.”²⁶ Wvú to jeme nonen, keηke ηkpawace le sekemew é Baul ekew wen. E wvú ké mum no teηe Baul efonefon ε bó wvú fele kenfe.²⁷ Ke nonen, ke nonen, ε bilum kum bifee. E bó dioo gee Bolsius Festus yí kentaw ke Felew e, ε Felew no gomte le wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum cine Baul e yew ncaw e.

25

E Bauljo nsaw we keegen dvú fwe fô Nfon wvu Lum e

¹ E è ke dioo nu ediuw eta no Festus keewe keesaake keba ke won e kè Judea, ε wvú nε Kaysalia ben Jerusalem. ² E bocee ncese bo baay baay bó bikuu bi Bojuu le bi won e mum to yen wvú le, jike nsaw wvú bó keηke bó Baul é wvú ejise, no lεke wvú le, ³ wvú efi ke le bowen, ege é bó eciinse Baul é wvú eto Jerusalem. E bó to gee nonen, ε bó ε seyse wase le bó nu ke egbwe wvú é je, eyu. ⁴ E Festus tfuse é bó le, “Baul nu yew ncaw e Kaysalia, ε me kebee nu enkaase ntuu jó ediuw eyan. ⁵ Bonyii bó keηke mvungay mvu sa' le bomew ebi me le Kaysalia, ejeme fiε fi wvú jay ε è nu jó ε è fen nu le fiε nu dvú.”

⁶ E Festus ke ce bó bó gen buy ke diewe ediuw nyan kenεe yuufe le, mum kase tu jim Kaysalia. E ekfun buy yuu, ε wvú gen shii yew nsaw e, gay le bó eto bó Baul. ⁷ No Baul fese, ε Bojuu bò to nen'yeε Jerusalem bow jó, mum leemen gem wvú, no teyte mwεem yí ye le nteen ε fi wεε yaa nu ke. Geenen, ε fiε yaa nu dvú fi bó nulo esee fi dunçi le wvú nu ε ge fimew ke. ⁸ E Baul taje diuw we gay le, “Me mbaa njay naa lo nci Bojuu, kenεε wvu yew ncese, kenεε wvu Nfon wvu Lum ke.” ⁹ Geenen, ε Festus no gomte le wen ege é Bojuu

ekoonke wen, mum bife é Baul le, “Wo koonke keeben Jerusalem é me kebee ensaw nsaw wo jó yí mwεem mvun e?” ¹⁰ E Baul tfuse le, “Me nleeme wase fen é keberη ke nsaw e, ε è nu ke Nfon wvu Lum e. E è nu fen fô bó bee keesaw nsaw wεm. Wo kebee kee naa ntay le me mbaa njay fiεε bee Bojuu ke. ¹¹ E è fen nu le me nu ε ηgoy nci, ε njay fiεε fi è nulo é bó eyu lo me, me nsaa entune keenkpwe ke. Geenen, é è nu le mwεem mvú bò teyte yí yem e nu mbiay, tu ke wee nu dvú wvú nulo enya me can Bojuu ban e ke. Me nu nleke le nsaw wεm egen fwe fô Nfon wvu Lum e.” ¹² E Festus yuw nonen, ε bó bonyii bew bó bó bó to saake bonsaw tfumtfum. E wvú mum gay é Baul le, “No wo nu ε lεke wase le nsaw wo nu egen fô Nfon wvu Lum e, tu wvú nu egen fô.”

E Festus be Nfon Aglifa bó nsaw Baul

¹³ E è ke no nu kefew kemew e ejim jodvu, ε Nfon Aglifa bó Benis * laa ghane é Festus e Kaysalia keegay wvú le. ¹⁴ E bó ke dioo nu wase jó yí ediuw e nteen, ε Festus nε be Nfon bó nsaw Baul gay le, “Wee mvu nu fen wvú Felew to cin'yeε yew ncaw e, ¹⁵ ε me ηke ndioo ηgen Jerusalem, ε bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò saake won Bojuu jike nsaw we é me ejise le me engay le wvú nu ε gbwe nsaw. ¹⁶ E me ηgay é bó le, ke nce bonyii bo Lum nu ε bee le bó esumten le wee nu ε gbwe nsaw se bó nu ε nya wase je wee wvudvu ε leem é keberη ke nsaw e fwe dvu bonyii bò bó bó keηke nsaw ε taje diuw we yí mwεem mvú bó teyte yí ye le ke. ¹⁷ E bó ke dioo to fen, ε me ηfanε n'ya mooce lo ke. E ekfun buy yuu, ε me ηgen nshii yew nsaw e ηgay ε bó to bó wee wvudvu. ¹⁸ E bonyii bò bó bó to keηke nsaw ke dioo

leem we, fanε yaa dunϰε jay wvù me nto ηkpwaake λε è nulo é bó esee yí ye le κε. ¹⁹ Ε bó kaa no jemiyi ε è nu mwεεm mvu mbew e yí ye le εκυμε je yì bó bunlee Nyo' jó, noo εκυμε wee mvu wvù bó teηε λε Jisos ε wvù to kpwe wase, geenεn ε Baul leeme κε λε wvù nu dvù. ²⁰ No me nto mbaa ηkίεε no è nulo é me enley ente jo mwεεm mvun, ε me mum mbife ê Baul laa wvù koonke keeben Jerusalem é bó esaw nsaw we jó εκυμε mwεεm mvun ε. ²¹ Ε wvù tfuse λε wen nu emey yew ncaw e, é ke esumtεn Nfon wvu Lum nsaw wen. Ε me mum ηgay λε bó egεε wvù yew, eceytε egεn ebuy no me ηke enciinse wvù ê Nfon wvu Lum.” ²² Ε Aglifa yeke nen, gay ê Festus λε, “Me kebee ηkoonke keen'yuw mwεεm mvun diuw wee wvudvu le.” Ε Festus tfuse λε, “Wo nu ebuy eyuw ntfuu.”

²³ Ε εκfuη buy yuu, ε Aglifa bó Benis no λene too bó bvuwεεe bvυ baay. Ε bó bocee bikuu bi bonyii bo nci le noo bonyii bo baay baay bo εlaante, λen to ley ηgay. Ε Festus mum gay ε bó to bó Baul. ²⁴ No bó toε bó wvù, ε Festus gay λε, “Nfon Aglifa bó bonyii bocii bó nu fεn, ben eyen wee wvun. Ε nu wee wvù Bojuu bocii too nyεεyi me jan noo Jerusalem εκυμε wvù, wamte, gayte λε κε è nu wee wvù enu dvù κε. ²⁵ Ε me mbaa n'yεn λε wvù nu ε ge fίεε fi bó eyu wvù κε. No wvù se lekεε wase λε nsaw we egen fwe ε è nu fô Nfon wvu Lum e, me ε mum ε n'yεn λε me nu enciinse wvù fô wvù le. ²⁶ Geenεn, κε me n'yaa nlooci ηkee fίεε fi è nulo é me ensaj fô Nfon wvù cee εκole wεm e εκυμε wvù κε. Nonεn, me ε mum ε nleke wvù ê ben εjise keseen εfey mvunciim ê wo Nfon Aglifa εjise, λε ben etasse nsaw we, wvu λε me εηκηηκε fίεε fi è nulo é me ensaj. ²⁷ Me n'yεne λε fí baa nu λεη λε me enciinse wee ncaw

fô Nfon e se me nu ε ndunϰε fίεε fi bó gayte λε wvù nu ε jay e κε.”

26

Ε Baul taje diuw fwe dvu Nfon Aglifa

¹ Ε Nfon Aglifa mum gay ê Baul λε, “Ε nu bvudvuu bvuw keseen keejeme bó diuw wo.” Ε Baul mum cake kebo we, κεw keetaηε diuw we, gay λε, ² “Nyaa', me n'yεne λε keshi kem nu ε jonη λε baay keenleem etaηε diuw wεm fwe dvu bó εben yí mwεεm mvunciim mvù Bojuu teytey yí yεm e. ³ Me njemyi λε nen, njefo bó looci λε kee nce wonη Bojuu noo bombew bó bó ké no κεηke. Nonεn, me ε no nleke λε bó eyeke κε λε nyεkeey eyuw fίεε fi me nu enjeme.

⁴ Bojuu bocii kee nce wεm ε κεw naa ε me mbεε lo. Bó kee no me nto ncee wonη wese le noo Jerusalem. ⁵ Ε bó kee naa ntaη λε ε κεw lo ncejole nu ε me nu wee ηgoo Bofalasii ε è nu ηgoo yì looci temyi yí fίεε fi Nyo' le fele yimi yicii. Fin nu fίεε ε è nu λε bó koonke keejeme, é bó ebee λε è nu keceey. ⁶ Me ε no nleeme λε fεn keseen yí nsaw e njefo me ntaale fwe, ηkee ηkawma wvù Nyo' to kawεε bo'icee bosese dvù. ⁷ Nkawma wvun nu λε wvù dikfuu disese di yuufe ncow difεε ceyte no bó bunlee Nyo' shiee le entanη bó εmvunsheen. Nyaa', è nu λε nje ηkawma wvudvu wvun wvù Bojuu κεηke λε nsaw dvù bee bó. ⁸ Me ε no mbiite ê bó noo ê bonyii bocii λε laa è ge la wvù ben yεne ε fí temyi keebεe λε è nulo é Nyo' εbvuse wee yí kpwe le λε?

⁹ Me kebee nto ηkpawci naa λε me ηκεηke keenje fίεε ficii keenfiwse diee di Jisos wvu Nasalet e. ¹⁰ Ε fifin nu naa fίεε fi me nto ηγεε Jerusalem. Me nto nu ε nfi mvunηay ê bocee ncese bo baay baay ηkooye bonyii

bò è nu bo Nyo' le nteen, nfen yew ncaw e. Kε è to mεy kε fin kε. Bó to ké dioo nu le bó nu eyuwye bó, ε me ten ntom. ¹¹ Me nto nyaa ηγεω ê bó εfonεfon yéw bunle le yicii, ηkane le bó ejemyi díεw yì befe ekume wee wvù Jisos. Ε shém ffuuke me bó bó baay, ε me mbone bikaa ê bó ejim, ηgene mbuyte bilaante bi bitum bimew e.

Ε Baul bvuu jeme no wvú to kumenεε no nu wee Klistu

¹² Ε me ηke mum ne no ηgene Damaskus, ε bocee ncese bo baay baay ε san ηwa', ε nya me mvungay. ¹³ Nyaa', ε me ndioo ηgene ε è nu le εmvunsheen ηntelen, ε me ne n'yen ε n'yuū mvu ne law fowe baa fele diuu, shii to yì bee bonyii bò bee bó to lene le. ¹⁴ Ε bese bocii ne gbweken fokuse, ε me n'yuw ε diεw bife ê me ê díεw Ibulu le le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la? Wo gee nen, kfune ε è nu ye yo, diεwe na' lemme fô wvù bone ye yì kεmban ke ice le.' ¹⁵ Ε me mbife le, 'Ε nu wo wvù yeε Tata?' Ε wvù tfuse le, 'Ε nu me wvù Jisos, ε è nu me wvù wo bone bikaa ejim jodvu. ¹⁶ Ja leem we. Fiεε fi ge me ε mbuynen fô wo le nu le me embaa wo wee wεm lemme le, é wo efewci mwεem mvù wo yen eben bó mvù me mbeε ηke enduηce ê wo le. ¹⁷ Me nu ηke enfi wo can Bojuu noo bonyii bó yaa nu ke Bojuu le, ε è nu bó bó me nu entum wo fô bó le. ¹⁸ Wo nu ke egen eyene ejise εbo, εbvuse bó é ejiwε le, eleke bó ê n'yuū le, é bó ebuy can Satan e, enu bó bo Nyo', é bó else fitele yì yem e, é Nyo' elεεshε bibefe bibole. Ε bó ke emum ekeηke kelenj fô bvudvuu bvù bonyii bó wvù nu ε ge le è nu naa bew e.'

¹⁹ Nyaa', no fì to kooyεε le nonen, ε me mum ηge kε le no wvù jemyεε ê me fowe. ²⁰ Ε me mum n'yaw ηkεw

no nfewci Damaskus, nse ηke ηgen Jelusalεm. Ε me no ηghane wonj wvù Judea le tfuu noo bitum e bicii bi yaa nu ke bi Bojuu le, nfewci ê bó le bó ekumen mvuntelem mvubole, etu bó bo Nyo', egeε ε è nu mwεem mvù duηci le bó nu ε kumen wase. ²¹ Ε neε le fiεε fi to gee é Bojuu se koo me yew ncese le egomte keeyu. ²² Geenεn, Nyo' ε se ε no fii me ε to ε buy eben e. Me ε mum ε no nleeme fen nfewci ten ê bonyii bo baay baay noo bo caan caan. Ε fiεε fi me nfewci nu ke fì fi Muses bó bonyii bo ntum Nyo' le to teete le fì nu ke ekooy. ²³ Bó to gayte le Mboyse wvù Nyo' to kawεε keηke keeke eyen ηγεω, enu wee wvu fwe keebuy yì kpwe le, eduηce n'yuū ê Bojuu noo bonyii bó yaa nu ke Bojuu."

²⁴ No Baul to tanyi kε diuw we gene, ε Festus ne kay lo wvù gay le, "Baul wo jewte wase lo. N'yεeyi wo wvu baay nu ε ge wase wo ε ne ε no jewte lo." ²⁵ Ε Baul tfuse ê Festus le, "Kε me n'yaa njewte kε wee wvu baay. Fiεε fi me njemyi nu keεεy, ε me njemyi bó bvufee bwem fô. ²⁶ Me njemyi ê Nfon endan nen, njefo bó kee mwεem mvun ε kε mvú to kooyi ê kenyile le kε, ε kε fimew yaa nu dvú fi bó nu se bó kee lo kε. ²⁷ Nyaa', bó nu ε bee kε fiεε fi Boηwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le jemyi le? Me ηkee le bó nu le ε bee." ²⁸ Ε Nfon Aglifa bife ê Baul le, "Wo kpwaake le ε nulo é wo ebanke me é me entu wee Klistu kε yì kefew e caan nen e?" ²⁹ Ε Baul tfuse le, "Kεneε kí nu caan, kεneε kí nu baay, tu bunle yem fô Nyo' le nu kε le fo emey kε wo kε. Wee tfuu wvù nu fen eben yuuke no me njemyi ebanke ten enu diεwe me le, geenεn, efufe kε ε è nu boncaw ban."

³⁰ Ε Nfon ne ja we, ε wee sa' bó

Benis noo bonyii bô bô bó to shilée bi. ³¹ E bó buy, no jemyi ebonebon le, “Wee wvun baa ge fiée fi bó eyu lo wvú kenée else wvú yew ncaw e ke.” ³² E Nfon Aglifa gay ê Fustus le, “E è be baa nu le wee wvun nu e leke wase le nsaw we egen fô Nfon wvu Lum e, tu bó be e ciné wvú le.”

27

E bó ciinse Baul Lum

¹ E bó ke dioo seyse le bee bo Baul eley nguwwu ê joo egen won wvú Itali le, e bó mum nya Baul bô bonyii bo ncaw e bomew can Julius wvú to nu ekole ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Nfon wvu Lum e. ² E bee bó ley ê nguwwu nen'yee Adamitium e wvú to nu keegene leemene mondvuum mo ngem joo le, keba kè Esia le. E Alistakus wvú wee wvu Tesalonika, won wvú Masedonia le to nu ten bee bó. E bee bó mum no gene. ³ E ekfuḡ buy yuu, e bese fese Sidon, e Julius dunḡe kenḡonḡen fô Baul e, ciné wvú le le wvú egen fô nsáa ye le élaante é bó efi wvú bô fiée fi wvú shieele. ⁴ E bese ke kase ley ê nguwwu e fô, dioo egene, e fwefwe no too cile bese fwe, e bese mum no wemte wase won wvú Sayblus wvu ê joo enteleḡ e, e wvú cile fwefwe. ⁵ E bese ke gen lente joo yi baay yi nu mbew won wvú Silishia bô yi nu mbew won wvú Bamfilia le, mum fese é kelaante kè Mila le, won wvú Lisia le. ⁶ E ekole ke ngoo bonyii bo nci le kie yen nguwwu ê joo le jó wvú to nen'yee Aleksandia gene Itali le, mum bvuse bese, lese e è nu ê wvuwe le. ⁷ E bese ke ja fô, len ke wase nen wee wee yi édiuw e nteen, ke jenen lo se fese mbew kelaante kè Sinidus e. No fwefwe to baa bee le bese egen fwe teyḡe, e bese mum bée no wemte wase lo Klet won wvu ê joo enteleḡ e, e wvú cile fwefwe, mum fey Salmoni bvudvuu e bvú

ley e gen ê joo won wvudvu le. ⁸ E bese meye ke no wemte tuu ngem joo le, ke jenen lo se gen buy bvudvuu bvú bó teḡe le Diuw Joo wvú Nyakeey e, e wvú to nu nceencee mbew kelaante kè Lasia le.

⁹ No bese to nu e jewse wase kefew ê je baay, e Diuu di Baay di Nleeshe Bibefe le to fey wase, e è nu wase kefew ke nffum wvú temyi le, e Baul mum nya ntefe ê bonyii bo ê nguwwu e le, ¹⁰ “Bo'icem, me n'yene le e kew fen e gen fwe nu e lené diseebeene nu ke ebefe, é kenla enu dvú e è yaa nu ke ke mweem bô nguwwu e maan ke, bonyii nu ke ekpweken ten.” ¹¹ Geenen, e ekole ke bonyii bo nci le faḡe yaa yuw njeme Baul e ke, yuw fiew e è nu cee ekole nguwwu bó cee nguwwu e. ¹² No diuw joo wvudvu to baa jee keenu fô yi kefew ke nffum wvú temyi le, e wee nteen mum no tomte le è jee le bó egené fwe, momḡe laa è nulo é bó efese diuw joo wvu Foniks e, wvú nu won wvú Klet jodvu le, efese kefew kedvu fô le. Diuw joo wvudvu wvun to taale je ewewe bvuu taale ten je ekueku jò diuu seeyi.

E nffum tuu nguwwu

¹³ E fwefwe wvumew ke ne no bene je ekueku nen wee, e bonyii bo nguwwu e mum no kpwaake le bó e kenke wase fiée fi bó be gomte. E bó mum baa ken'wow ke nguwwu e, mum no gene ê joo, tuu ke ngem e ngem e Klet jodvu. ¹⁴ E nffum wvú temyi wvú bó teḡe le, “Wvú je ebo enḡonḡo jò diuu sane”, ke ne sese won wvudvu le, shii ê joo. ¹⁵ No wvú shiile, kfun nguwwu e je faḡe yaa bvuu nu dvú keegene yi dvú le ke, e bó mum ciné nguwwu e, e nffum no tuule gene dvú. ¹⁶ E bese mum no gene ke lo, gen fey ekueku jo won wvumvu wvu caan ê joo enteleḡ e bó teḡe le Kawda. E won wvudvu no cile fwefwe, e bese

mum no katene keebense kekonj ê nguw e. ¹⁷ E bese ke bense, mum yilê nguw bô bokfuu fo wvú esawye, dioo gene no fane le nguw nu ke egen kfun ye mbew wonj wvú Libia le yí bijiw bi monshëem e bì nu ê joo. E bó mum shike ndvu fwefwe, cinê e nguw no gene ewvunewvun. ¹⁸ No nffum wvudvu to temyi ke gene lo, e ekfunj buy yuu, e bó mum kèw no bvuse mwëem ê nguw e, laanjke ê joo. ¹⁹ E bvú ke bvuu buy yuu, e bonyii bo nguw e bvuse mwëem mvu nguw e lanj ê joo bô can yibo. ²⁰ E ediuw ke fey nteen e bese baa yen diuu le kenêê jón e kè, e nffum kfune ke lo e è yaa nu wvu wëe kè, e bese mum kiêê le fisese nu e ka wase.

²¹ No bonyii to nu e ce wase ediuw nteen e bó baa die fiêê, e Baul nê bencê leem fwe gay le, “Bo'icem, é ben se bee eyuw me le é bó emey Klêt, tu beene baa ekenjke njgêw wvun bô kenla kin nen ke. ²² Geenên, me nlêke le ben ekuu shém, njefo ke naa wee mvu ben e nu ela kè, è nu ela ke nguw mëy. ²³ Me njemyi nen njefo Nyo' wvú kenjke me, wvú me mbunlee, se nu e tum nceenda we entanj êben wvú e to e leem mbew yem e, ²⁴ e gay ê me le, ‘Baul, fo wo efanè ke. Wo kenjke keeke eleem fwe dvu Nfon wvu Lum. Taa eyên, Nyo' nu e dunjce wase kenjkonjen fô wo le e ge le ke wee mvu ngoo bonyii bô ben e bó nu ê nguw e nu ke ela kè.’ ²⁵ Nonên, bo'icem, ben ekuu shém. Me nu e nlese fitele yí Nyo' le le fiêê fi wvú jeme ê me nu ke ekooy ke lenjlenj no wvú jeme. ²⁶ No fí nu nonên, nguw kenjke keeke ekfun ye yí wonj wvumew e ê joo entelên.”

²⁷ E è ke no nu ediuw ncow ena yuufe le e nffum beêê ke kale bô bese ê joo yi baay yi Adia le. * E è ke no nu kè diêwê entanj entelên e, e bonyii

bò lemte ê nguw e nê kpawwce le sekemew e bó buyte wase mbew nshê le. ²⁸ E bó mum few joo no yí shiyyine bô kfuu e bó e shenjke fiêê yí dvú le, yen le yí nu nkenjkenj mbaanfiêê. E bó gencê fwe, bvuu few, yen e yí nu wase nkenjkenj yuufe ncow tin. ²⁹ E bó no fane le è nelo é nguw ekfun ye yí bimbaan e, mum shike binjow binêw ê joo ejim jo nguw, no bunlee le ekfunj eyuu ke lo. ³⁰ E bonyii bò lemte ê nguw e ke nê no gomte keelewte buy ê nguw e, mum shike kekonj ê joo, no buwsee le bó gomte keeshike binjow bi fwe dvu nguw ê joo. ³¹ E Baul gay ê ekole ke bonyii bo nci le bô bonyii bew le, “E bonyii ban mom lo e buy ê nguw e, naa é wee mvu ben e saa ke eluj kè.” ³² E bonyii bo nci le mum sumyê bokfuu bô bó to suuyêê kekonj dvú yí nguw e, mum cinê e kí no lèyte gene.

³³ E bvutfuu ke dioo sam, e Baul lêke bonyii bocii le bó edieken, gayte le, “Eben nu wase ediuw yuufe ncow ena no ben nu yí nfan e, e fiêê baa eley ê ben emvu kè. ³⁴ Me e mum e no nlêke le ben edie ke fiêê, é ye yene etu fô. Kè naa yvuw miaanj nu ke ela ê wee efa kè.” ³⁵ No wvú jeme nonên, mum jo blêed, nya keyoone ê Nyo', guse no diee ê bonyii bocii ejise. ³⁶ E bó mum kuu shém bocii dieken. ³⁷ Bese bocii bô to nu ê nguw e to nu wee gee fêê kecow mbanjsooshiwiy ncow bosooaan (276). ³⁸ E bonyii bocii ke dieken ffuu, e bó mum bvuse eginj yò to nu ê nguw e, lanj ê joo keege le wvú eyaaten.

E nguw sawyê

³⁹ E ekfunj ke yuu, e enjkwaaante yene, e bonyii bò lemte ê nguw e fanjê yaa kiêê bvudvuu bvudvu kè. Geenên, e bó yen kendvuy e, e kí e gen e buy yí monshëem e, mum yen le bó omom é nguw eley egen

ece yî dvú le ngem joo le. ⁴⁰ E bó mum sumyε bîḡwow ε bí shii gen ê joo, bvuu kase fay bokfuu bô bó to suuyεε bite bi bó banse nguw dvú, mum bense ten ndvu fwefwe yi fwe ε fwefwe ley jó no domsee nguw ε wvú gene ê kendvuy kedvu le. ⁴¹ Geenεn, ε wvú dioo gene, kfun ye yî kejiw ke monshεem e ê joo. E keba ke nguw e ke fwe ley ce yî dvú le fanε yaa ebvuu eshiike ke. E joo mum no kfunε keba ke ejim ε kí sawyi.

⁴² E bonyii bo nci le mum ne no gomte le bó eyuwyε bonyii bo ncaw e bocii wvu le fo mvu bó le ke ene esam joo ebuy elewtε. ⁴³ Geenεn, ε ekole ke bonyii bo nci le no gomte keeboyse Baul, mum kan le fo bó ege nonen ke, gay fiew le bonyii bô kee keesam joo eyaw esele ê joo, esam ebuy εḡkpaante, ⁴⁴ é kebese ke bonyii le ebii yî biwan e noo yî binsawye bi nguw e. E neε no bese to ghanεε se fεse εḡkpaante yuleyule.

28

E bo Baul fεse Malta

¹ No bese to fεseε εḡkpaante yuleyule nonen, mum yuw le bó tenε bvudvuu bvudvu le Malta, ε è to nu won ε joo entelen. ² E bonyii bo won wvudvu le duḡce kenkonen fô bese le ε è yaa nu ke wεε ke, fiisen bese, fwεε nguy ε bese no yosene, njefo jan to nu ε keW wase no too ε kenton gule. ³ E Baul ke baance ngay, gen le wen efwεε, ε kefe to nu ê ngay yidvu le, ε nguy yvuwse ge ε kí mum buy, lum kebo kew no njεεḡkene yî dvú le. ⁴ E bonyii bo won wvudvu le dioo yen no kí njεεḡkene yî kebo kew e, mum no jemyi εbonεbon le, “Wee wvun ke nu ε yu wase wee. Wvú be ε boy ê joo, geenεn lon nu ε koo wvú ε wvú nu ekpwe.” ⁵ Geenεn, ε Baul yεwse ke lo kefe kedvu ε kí gbwe ê nguy e,

ε fiεε fanε yaa ge wvú ke. ⁶ E bonyii bodvu mum no cεyte, kpwaake le ye Baul nu ekεw ebene, kenεε le wvú nu ene esese egbwe ekpwe. E bó ke cεy nen cεy ḡkuuḡ, ke dioo yen ε fiεε baa ge wvú, ε bó mum kumen ḡkpawace wvubo ne wase no duu le, “Wee wvun nu nyo' mvu.”

⁷ Wee sa' wvu jó to kenke ηεε ye ke nceence mbew fô bese to nu le. Diee di wee wvudvu le to nu Bubluis. E wvú fiisen bese, ε bee bó ce εdiuw εta ε wvú taale fô bese le ntay. ⁸ E fi kooy le icee Bubluis to jiime cεmte bó ken'ya' noo ntoombun. E Baul mum gen fô wvú to jiime, bunle, gεε can yî ye le, fε wvú. ⁹ No fi to kooyεε nonen, ε bonyii bo won wvudvu le bocii bó to kenke bincem mum no too ε Baul fεle ten bó. ¹⁰ E bó mum no nyaa bese bó mwεεm nteen. E bese ke dioo nen'yi jó, ε bó bvuu to bó mwεεm mvunciim mvú bese to shieele gεε ê nguw e.

E bo Baul ne Malta gen Lum

¹¹ E bese ley ê nguw e no gene ε bó ε ce wase Malta won wvu ê joo entelen wvudvu le kee te. Nguw wvudvu to nu wvu Aleksandia ε bó tenε le Bonyo' bo Emam e, * ε wvú to nu won wvudvu le cεyte le kefew ke nffum wvú temyi le efey. ¹² E bese ke gen buy diuw joo wvu ê kelaante kè Silakus e, ce jó εdiuw εta, ¹³ ke ne jó, gen fεse diuw joo wvu ê kelaante kè Legium e ce jó. E ekfun buy yuu, ε fwefwe keW no bene je εkuεku, ε bese mum no gene, ε è ke no nu εdiuw εfaa, ε bese fεse diuw joo wvú Butioli le. ¹⁴ No bese fεse jó, yen bonyii bo mbee le bo jó le, ε bó lekε le bese egen ke le é bee bó ece εdiuw εsooshwi. E bee bó ke ce, ε bese se ke gen fεse Lum.

¹⁵ No bese to gene, ε bonyii bo mbee le bo Lum ke dioo yuw le bese too lo, ε bó buy no lenε too le bee bó etasen. E bó to naa buy fô Way

wvu Abiyus e, bô fô Yéw Bonyii bo Ghane le yi She le. E Baul yén bó le, e fitele fiew læten, e wvú nya keyoone ê Nyo'. 16 E bese ke fese Lum, e bó cinε Baul e e wvú no cee fiew wvú emben, e wee nci ceyte wvú.

E Baul no nu wee ncaw Lum fewci diεw Nyo'

17 E εdiuw ke fey εta, e Baul tee bikuu bi Bojuu le bi jó. E bí to, e wvú gay ê bí le, “Boom bo bwεem e, me nu yî ncaw e nen e bó to koo me Jεlusalεm, nya can bonyii bo Lum e e me mbaa ncim njay naa lo fiεε bó bonyii bosεεbeene kεnεε nce bo'iceε bosεεbeene mvu kε. 18 E bonyii bo Lum bodvu ke dioo tasse nsaw wεm, fanε yaa yεn fiεε fi è nulo é bó eyu me yî dvú le kε. E bó mum no gomte keecinε me le, 19 geenεn, e Bojuu ma lo. E me mum no ηkεηke keenlεke le nsaw wεm egen fwe fô Nfon wvu Lum e. E ke me nto ηgee nonεn, le me ηkεηke fiεε keentey yî bonyii bem e kε. 20 E nεε fiεε fi ge me e nse ntee ben le beene ejeme. Me nu yî boncaw ban e nen e è nu nje wee wvú beene bonyii bo Islael se ceyte.”

21 E bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Bese baa kεηke ηwa' wvú ja Judea εkumε wo kε, e wee mvu boom bo bwee wesebeene le bô nen'yi jó too jan baa eshomse wo kεnεε ejeme fiεε fi befe εkumε wo kε. 22 Geenεn, e bese nu ke ekoonke keeyuw wo ηkpwawcε. Fi bese kee nu kε le ηgoo yin yi wo nu jó nu e bonyii bemte kε lo yi mondvuum monciim.”

23 E bó mum gεε diuw di bó nu ke eto é Baul ejeme ê bó. E è ke no nu εbvubwε, e bonyii nteen tase fô wvú to cee, e wvú kεw fontanentan gen buy fokiεguu, nyεyεte fiεε ficii ê bó, fewci εkumε bvunfon bvυ Nyo' le. E wvú bvuu no jemyi duñci mwεem mvù nu ê Nwa' bonci bo

Muses e bó ê Boηwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le εkumε Jisos, momte keege é bó ebee le fiεε fi wen jemyi nu keceεy. 24 E bonyii bomew bee fiεε fi wvú to jemyi le, e bomew fanε yaa bee kε. 25 E bó nε bvun εbonεbon mum no buci no Baul lan diεw le, “Fiεε fi Keyoy ke Yuule to jemyεε ê bo'iceε bonen diuw wee ntum Nyo' wvú Yesaya le nu naa keceεy. 26 Kí to nu e jeme le, ‘Genε egay ê bonyii bodvu le, ben nu ke eyeke naa mwεem ntay geenεn yaa yuuke kε, ke etaale naa mwεem ntay geenεn yaa yene kε.

27 E fi nu nonen njefo mvuntelem mvu bonyii bodvu le nu e mvú e le wase. Bó nu e jine bintunηun bibole, e kfuke ejise εbo. E bó ge nonen le fo ejise εbo eyenè mwεem e,

e bintunηun bibole yuuke mwεem, e mvuntelem mvubole yvuwse, é bó etu jim fô me le, é me enfε bó.’ ”

28 E Baul mum mεse le, “Ben ekeè le bó nu e tum wase bonyii bó saaka wvun wvu εkumε no Nyo' boysee bonyii fô bonyii bô yaa nu kε Bojuu le, e bó nu eyuw.” 29 † [No wvú jeme nonen, e Bojuu bodvu mum nε no buci, beeke mbew yî jeme wvudvu le e è yaa nu wvu wεε kε.]

30 E Baul no cee ke yew yi wvú to laake lo le yî bilum e bifεε, fiisene bonyii bocii bô to too ê wvú le. 31 E wvú no fewci εkumε bvunfon bvυ Nyo' le, bvuu yεεyi bonyii εkumε Tata Jisos Klistu, jemyi yaa fane kε, e wee yaa jewsee wvú kε.

**Nwa' wvù Baul to saɲεε ê
kentaashε ke
Lum
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu
Lum wvun e**

Nwa' wvun to saɲ Baul fô bonyii bo mbee le bo Lum e keesee ê bó fiεε fi wvù kee ekumε mbee wvù è nu wvu bonyii bo Klistu le bó fiεε fi mbee wvudvu shieele le bonyii bodvu egeè. Nwa' wvudvu wvun keɲke fiεε ficii fi ekumε bon'yεεyi bo Baul le fele boɲwa' bew bomew bocii.

Wvù nu ε gay le bonyii bocii, kenεε è nu Bojuu kenεε bonyii bó yaa nu ke Bojuu keɲke keeseyse bikuu bibole bó bo Nyo', njefo bó bocii nu ε bó keɲke kebefε. Wvù nu ε jeme le wee keeseyse ekolε kew bó Nyo' nu ke seke wvù ε lese fitele yí Jisos Klistu le.

Baul to nu ε saɲ tɛn keeseyse lenε dɪ wvù to gomte keeke elɛn egeɛn eyɛn kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Lum e kedvu le. Wvù to seyse le wen nu ke edioo ε geɛn ε buy jó, é wen emoocε bó bó caan ege lemme ê bó entelɛɲ, é bó ke etom wen é wen egeɛn fwe, egeɛn ebuy Sbεεn.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e
1:1-17 Keɲkewcε bó bikuu bi mwεem e
1:18-3:20 Ekumε le bonyii bocii yí nshε le shieele le bó eboyse bó
3:21-4:25 Je yí Nyo' gomte le bonyii efey jó sε boy
5:1-8:39 Nshii wvu fwe wvù bonyii bo Klistu le keɲke
9:1-11:36 Bonyii bo Islael ê ntaɲ Nyo' le
12:1-15:13 Nce bonyii bo Klistu le

15:14-16:27 Kemεse bó bonɲayma ê bonyii

¹ ε nu me wvù Baul wvù waa lemme Klistu Jisos. Nyo' to nu ε tee me le me enù waa ntum Jisos, geε le me enfewci saaka wvù jee wvu wvuwen. ² Saaka wvù jee wvun nu wvù Nyo' to kawεε bonyii dvú fele yí bonyii bew bo ntum e, no fi nu ε bó ε saɲ ê Nwa' we wvù yuule le. ³ Wvù nu ekumε Waa we wvù to joε ye wee wvu wum, ε bó boo wvù ê kfuu di Nfon Dawe le. ⁴ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ε Nyo' to duɲcε fele yí Keyoy ke Yuule le le è nu Waa wen wvù keɲke mvuɲgay no wvù to bvuseε wvù yí kpwe le. * ⁵ ε ge Jisos Klistu Nyo' ε sε buw me le me enù waa we ntum, wvu le me eɲge é bonyii bocii bó yaa nu ke Bojuu else fitele yí ye le, eyuukε ε è nu wvù le bensee diee diew. ⁶ Ben tɛn nu ngoo bonyii bó Nyo' nu ε tee wase le bó enù bonyii bo Jisos Klistu le.

⁷ Me ε no nsaɲke nwa' wvun fô ben e bocii bó nu Lum, bó nu fitele fi Nyo' le, ε wvù ε tee le bó enù bonyii bó è nu bew.

Nyo' Icee wesebeene bó Tata Jisos Klistu ebuw ben bó kembonɛn ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù lætene.

ε Baul no shieele keelaa ghane ê bonyii bo Lum e

⁸ Me ngomte keen'yaw enya keyoone ê Nyo' wem nje ben bocii nfele yí Jisos Klistu le, njefo woɲ tfuu jemyi ekumε fitele fi ben nu ε lese yí ye le. ⁹ Nyo' wvù me nlemte wvù le bó fitele fiem ficii yí saaka wvù jee wvu ekumε Waa we le leeme fwe wem le me ηké no ηkumyi ben sekecii ê bunle yem e. ¹⁰ Me ηké ndioo mbunlee no nleke le é je nelo

1:1 Lem 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16 1:2 3:21; 1Bi 1:10-12 1:3 Mat 1:1; 20:30-31; Lem 13:33;

2Tim 2:8 * 1:4 Kenεε le, "Jisos Klistu nu ε Nyo' to duɲcε bó mvuɲgay fele yí Keyoy ke Yuule le le è nu Waa wen no wvù to bvuseε wvù yí kpwe le". 1:5 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9 1:7 5:1; 15:33; 16:20; 1Kol 7:15 1:8 16:19; 1Tes 1:8 1:9 15:23; Lem 19:21; Efe 1:16

ε yene, ε me ento ε ben e keseen fen ε Nyo' ε bee, ¹¹ njefo me ηkoonke naa baay keen'yen ben e wvu le me enḡaw nnya yi Keyoy ke Yuule nu ε nya ε me beene, ε yí ege ε ben etemyi. ¹² Fi nu le, ε beene eyvuwse mvuntelem mvuseεbeene, ε fitele fi ben lese yí Nyo' le eyvuwse fiem, ε fiem eyvuwse finen. ¹³ Boom bo bwεem e, me ηgomte le ben ekiεε le me nu ε ηkaw wase bokan e bokan e le me nu ento ε ben e, ηkε ηkaw ε fiεε jewse ke me. E me ηgomte le me ento wvu le me enkenke ηgbwele jo ben lenlen no me nu ε ηkenke wase jo bonyii bomew bō yaa nu ke Bojuu. ¹⁴ Lemme din fō bonyii bocii le nu ε kendorj kem e, kenεε ε nu bonyii bō nu wonj wvū yuu wase le, kenεε ε nu bō bεε entfun, kenεε bonyii bō kenke bvufee, kenεε bō bεε biyuj. ¹⁵ E neε fiεε fi fitele bεenci naa me baay keenfewce saaka wvū jee ε ben ten bō nu Lum.

Mvunḡay mvu saaka wvū jee wvū wvu Nyo' le

¹⁶ Ben ekeε le ke me η'wuumene fiεε fi ekumε saaka wvū jee wvū wvu Nyo' ke. Me ηkee lo le ε nu fō mvunḡay mvu Nyo' le keeboyse wee tfuu wvū nu ε lese fitele yí ye le nu. E saaka wvun yaake gene ε ε nu fō Bojuu le se gene ten fō bonyii bō yaa nu ke Bojuu le. ¹⁷ Fi nu le saaka wvū jee wvun duḡci je yí Nyo' joo le wee nu teytey ε wvū εjise le. E fifin keW ε gen ε mase yí fitele fi mweten lese yí ye le. E nu fiεε fi bō nu ε san le,
“Wee wvu teytey nu ke ecee nje fitele fi wvū lese yí Nyo' le.”

Shém ffuuke Nyo' no bonyii buwyi mwεem

¹⁸ Me njemyi nen njefo shém Nyo' ké no ffuuke fowe bō bonyii bō maa

lo wvū buwyi mwεem, ε gee dibole di befe yike kecey ke diεw Nyo' le. ¹⁹ Yí ffuuke nonen njefo fiεε fi bonyii nulo ekiεε ekumε Nyo' yen'yi endan, njefo wvū wvū Nyo' nu ε duḡce wase ε bó. ²⁰ E keW naa lo fonkeW no Nyo' to bomεε wonj nu ε mvunḡay mwew mvū mey lo, bō no wvū wvū Nyo' nu, nu ε bonyii ε yen wase ε bvuu ε kiεε yí mwεem mvū wvū bom e, naa no bonyii yaa cim yene wvū le ke. Nonen ke je bvuu nu dvū yí bó ke enε ewowlene duu le ke bó kee Nyo' ke.

²¹ Naa no bó cim kee Nyo' nonen, ke bó wvumte wvū diεwe Nyo' le kenεε nyaa keyoone ε wvū ke. Bonkpwawce bobole nu ε ne ε tu bo ecici. Bikuu bibole bi biye nu ε yiḡsen ke ε ε nu bō εjiwe. ²² Bó duu le bó kenke bvufee, ε kaa ε ne ε tu biyuj. ²³ Bó nu ε shεε keebunlee Nyo' bvukuke wvū yaa nulo ekpwe ke, ε fey ε no bunlee ε ε nu mvu-mooso mvū bó kene bō can mvū ε no fieesene bonyii bō nulo ekpweken, bō mvunyiim noo nyám yí lene we, bō yí sone kuse.

²⁴ No fí nu nonen Nyo' ε mum ε cine bó le bó no gee wase ε ε nu mwεem mvū mvuntelem mvubole shieele mvū ε nu mwεem mvu nnyen e, ε bó gee nonen bō ye yibo wee bō wee, mum shoose bikuu bibole. ²⁵ Bó nu ε kumen kecey ke ekumε Nyo' ε tu mbiay, ε no bunlee bvuu lemte ε ε nu mwεem mvū Nyo' bom e efey keebunlee bvuu lemte ε ε nu wvū wvū Bomεen e. E ε nu wvū wvū bó kenke keebensee sekecii se ηka. Fí enū nonen. ²⁶ No bó gee nonen, Nyo' ε mum ε cine bó le, ye ε no yvuwse bó keege mwεem mvu kenshoose le. E bokene jüime fō bokene le, ε Nyo' to baa bom wee le wvū egeε nonen ke. ²⁷ E ε nu ke lenlen no bolemε cin'yi je

yí Nyo' to gee keejjime bô bokene le, ε ye yvuwse bô keejjime ε è nu fô bolemse bomew e. Ε bolemse gee mwεem mvu kenshoose le bô bolemse bomew. No bó gee nonen mum joo ηgew yí bikuu bibole wvù è nu nlawma gee dibole di befe.

²⁸ No bonyii bodvu baa eyene le fí nu leη keekiε Nyo', Nyo' ε mum ε cine bó le le bó ekεηke bvufee ε è nu bvu keyuη e, mum gee mwεem mvù bó yaa keηke keegee ke. ²⁹ Mvuntelem mvubole ε mum ε no nu ε mvù ε yinšen bô mwεem mvù befe jεey jεey. Bó buwyi mwεem, dewkene ejise, keηke mvuntelem mvù befe, bene bindoη bô bonyii, yuwyi bonyii, diuu bvudiuw, lele kenleema, ηgomgome bô mwεem, kunsene mvun̄kunsen, ³⁰ beete bó εdiee ε bonyii, bane Nyo', sεnene kenseenen, temyi bikuu, saale ye, momte kuw, temyi bikuu bô bo'icee bobole noo bobwee bobole. ³¹ Bó nu biyuη yaa leeme yí diεw yibole ke. Bó nyεwle bô bonyii bomew, yaa camte shen fô bonyii le ke. ³² Bó gee nonen kee ke naa le Nyo' nu ε leke wase le wee wvù gee mvumvun mwεem nu ε wvù keηke keekpwe. Geenεn, bó ε no gee ke gene dvú, bvuu bensee bonyii bô gee kfuu mvumwe mwεem.

2

Nyo' nu ke esaake wee bii gee di mwεten e

¹ Nonen wo wvù lomte gee di wee mvu le kenεε è nu wo wvù yeε, ekeè le ke wo ten nu se jay ke. Ε keè le no wo lomte gee diεw nu ε wo leese ε è nu ekole kuw ηgew e, njefo wo wvù lomte we gee ke naa ten fiεε fi wvù gee. ² Beene kee lo le, é Nyo' laη ηgew yí bonyii bô gee mvumvun mwεem e, tu wvù laaηke bii keceey e. ³ Nonen wo we wvù lomte gee di bonyii bô gee kfuu

mvumwe mwεem e, geenεn ε wo kebeε gee ke ten mvù, kpwaake le wo nu ke eboy can nsaw Nyo' le? ⁴ Nuu le ke wo yeηe le Nyo' keηke fitele fi jee fô bonyii le baay, kuule shém baay, nu ten nyεkeey baay ε? Ε keè le fitele fi jee fi Nyo' le fô wo le duηci le wo ekumen fitele fiuw.

⁵ Geenεn no wo nu ε tun keekumen fitele fiuw, ε no gee ε fí temyi ke gene lo, nu ε wo biise ε è nu ηgew fô ekole kuw e, wvù nu ke enu diuu di Nyo' nu ke eduηce shém yí ffuuke seke wvù saake bonyii bocii é je yí leη e. ⁶ Nyo' nu ke elaw wee mwaan mwaan bii gee di mweten e. ⁷ Bonyii bô nu nyεkeey, lemte lemte di jee, gomte ε è nu bvukuke bô n'wvum noo nshii wvù yaa kaa ke, nu ε wvù nu ke enya nshii wvù mεy lo é bó. ⁸ Geenεn ε bonyii bô taale ke ε è nu bikuu bibole, tune keeyuw keceey e, gee ε è nu mwεem mvù befe, nu ε Nyo' nu ke eduηce shém yí ton'yεen bô ηgew é bó. ⁹ Monlum no baay bô nsase nu ke enu fô wee tfuu wvù gee kebefε le ε kew yí Bojuu le ε gen yí bonyii bô yaa nu ke Bojuu le. ¹⁰ Geenεn, ε bvukuke bô n'wvum noo nleeten nu ke enu fô bonyii bô gee gee di jee le ε kew yí Bojuu le ε gen yí bonyii bô yaa nu ke Bojuu le. ¹¹ Fí nu ke enu nonen njefo ke Nyo' ké no duηci kejeey jεey ke.

¹² Bonyii bocii bô gee kebefε se bó cim keηke bonci bo Muses e, nu ε bó nu ke eley ke ηgew e naa no bó yaa cim keηke bonci ke. Ε bonyii bocii bô gee kebefε ε bó nu ekuse jo bonci, nu ε bó nu ke esaw bó bii bonci bodvu le. ¹³ Fí nu nonen njefo ke Nyo' nu ke ejo wee le wvù nu teyey é wvù ejise njefo wvù yuuke fiεε fi bonci jemyi ke. Wvù nu ke ejo wee le wvù nu teyey ε è nu seke mweten gee fiεε fi bonci gomte. ¹⁴ Ε bonyii bô yaa nu ke

Bojuu bô nu sɛ bonci nɛ ɛ no gee mwɛɛm bô bonkpawɔɔ bobole ɛ è nu mwɛɛm mvù bonci gomte, tu bó nu wase bonci fô bikuu bibole naa no bó baa cim kɛɲke bonci bô Nyo' nu ɛ nya ê Bojuu kɛ. ¹⁵ Fifiɛ duɲci lɛ fiɛɛ fi bonci gomte nu ɛ Nyo' ɛ saɲ fô mvuntelem mvubole. ɛ mvuntelem mvubole seɲe tɛn ê bó nonɛn. ɛ bó dioo gee fiɛɛ fi befe, é fitele no saake bó. ɛ bó dioo gee fi jee, é fí no tomte bó. ¹⁶ Mwɛɛm mvun nu ke ekooy diuu di Nyo' nu ke esaw bonkpawɔɔ bô bonyii bocii kɛɲke ê nyiile le fele yí Klistu Jisos e, no saaka wvù jee wvù me nfewci duɲci.

Bojuu saale ye bô bonci

¹⁷ Wo wvù teɲe ɛkolɛ kuw lɛ wee Juu, wo gɛɛle ɛkolɛ yí bonci bo Muses e, yuuke ye lɛ wo nu wee Nyo', ¹⁸ ɛ bó ɛ yɛɛyi wase ben bô bonci ben ɛ kiɛ fiɛɛ fi Nyo' shieele, kee tɛn fiɛɛ fi looci jee naa ntay. ¹⁹ Ben kee naa ntay lɛ è nu ben bô duɲci je ê binfefe, nu tɛn bin'yeese fô bonyii bô nu kenjiwe le, ²⁰ ɛ ben nu bô teete biyuj, ɛ è nu ben bô yɛɛyi bonyii bô maa mwɛɛm diɛwɛ mvunlɛy mvu boom e njefo bonci nu ɛ nya wase ben bô bvufee bvucii noo keɛɛy. ²¹ Wo wvù yɛɛyi bonyii nonɛn, wo yɛɛyi kɛ tɛn kuw ɛkolɛ? Wo wvù fewci lɛ fo wee eɔɲ bvucɔɲ, wo gee nɛɛ fiuw? ²² Wo wvù kayte lɛ fo dwee wee kɛnɛɛ kpwɛɛ wee ejiim bô wee mvu, wo nu sɛ wo gee nonɛn e? Wo wvù kaci lo fiɛɛ fi ɛkumɛ mvumooso, wo nu sɛ wo coɲke mwɛɛm yéw ncese yi mvumooso le? ²³ Wo wvù saale ye bô bonci bo Nyo' le, kɛ wo yaa shoose Nyo' no wo ɲgoyte bonci bodvu? ²⁴ ɛ nu fiɛɛ fi bó nu ɛ saɲ le, “Bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu ké no beete bô

die di Nyo' le ɛ è ge gee dinɛn ben Bojuu.”

²⁵ Keetfuse wee yew kɛɲke naa sɛw, é è fen nu lɛ wee wvudvu gee fiɛɛ fi bonci gayte. Geenɛn, é wo ɲgoyte bonci, tu ntfuse yew wvù bó tfuse wo yew wvudvu nu kɛ diɛwɛ wo bɛɛ ntfuse. ²⁶ Wee é no bɛɛ ntfuse, gee fiɛɛ fi lɛɲ fi bonci gomte, bó saa ejo lɛ bó nu ɛ tfuse wase wvù yew, naa no wvù cim bɛɛ ntfuse? ²⁷ Nonɛn, bonyii bô bɛɛ ntfuse yí nyam ye le geenɛn gɛɛle bonci nu ke ege é bó elese ben Bojuu ɲgɛw e bô kɛɲke bonci bó bó to saɲɛ, ɛ ben bvuu tfuuse bonyii yew geenɛn ɲgoyte bonci bodvu. ²⁸ Ben ekeè lɛ kɛ wee Juu wvù lɛɲ nu wvù yen'yi ye le kɛ. ɛ kɛ ntfuse yew wvù lɛɲ nu fiɛɛ fi bó yɛne fí le ɛkfuɲ yí nyam ye le kɛ. ²⁹ Wee Juu wvù lɛɲ nu wvù é fitele le. ɛ ntfuse yew wvù lɛɲ nu wvù é fitele le, wvù ɛ seyse Keyoy ke Yuule, ɛ è yaa nu fiɛɛ fi bó yɛne ejise kɛ. Wvuwɛ wee nu ɛ è ké no bɛnsee Nyo' wvù. Kɛ è ké no bɛnsee bonyii wvù kɛ.

3

Nyo' leeme kɛ yí keɛɛy e

¹ No fí nu nonɛn, Bojuu fele bonyii bomew yí fiɛɛ le? ɛ sɛw nu dvú yí ntfuse wvù bó tfuuse bonyii yew e? ² 'Eɛ, Bojuu fele naa bonyii bomew é jé le nteen. Fi baay nu lɛ Nyo' to nu ɛ nya diɛw ye ɛ è nu can yibole. ³ ɛ nulo é bó emum egay lɛ no bonyii bomew bó le to baa eleeme yí diɛw yidvu le, tu fifiɛ nu ege é Nyo' saa ebvuu eleeme yí diɛw ye le? ⁴ Kɛ è nulo é fí ekooy nonɛn kɛ! Naa no bonyii bocii cim nu naa bo mbiai e, nu ɛ Nyo' leeme kɛ yí keɛɛy e, no bó nu ɛ saɲ le, “Nyo', wo dioo jemyi, ɛ njeme wo no nu kɛ wvù lɛɲ. ɛ wo ké no soo kɛ lo nsaw wo.”

⁵ Geenen é gee disεεbeene di yaa nu ke teyteny fici keegee le gee di Nyo' le di teyteny eyen'yi ntaɣ, tu è nulo é beene egay le la? É nulo é beene egay le Nyo' baa gee leɲ keelaanke ηgew yî yese beene le? Me mbiite nen ε è nu no wee wvu wum ké no biite. ⁶ Ke è nulo é fi enu nonen ke! É fi nu nonen, é Nyo' ke eghan nεε sε saw won? ⁷ Geenen é me mbiayte mbiay ε yî gee ε keceey ke Nyo' le yen'yi gene lo fwe fwe too bô mbense fô diee diew e, é bó ebvuu esaake me le me nu wee kebefε nje la? ⁸ É è fen nu nonen é bese saa egay le, “Fí jee le beene egeè bibefε wvu le mwεεm mvù jee etoò le?” Njeme wvun nu wvù bonyii beete diee disese dvú duu le è gayte bese. Boba bonyii nu ε bó nu ke ekenke ηgew wvù bó kenke keekenke.

Ke wee wvu teyteny nu naa lo dvú ke

⁹ Beene nu jeme naa le la keseen? Bese Bojuu fele bonyii bomew e? Naa fεε ghεεy! Beene nu ε yen wase le Bojuu noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu can mvungay mvu kebefε le. ¹⁰ Fifi nu no bó nu ε san le,

“Ke wee wvu teyteny nu dvú ke, naa lo mwaan.

¹¹ Ke wee nu dvú wvù kenke bvufee ke,

ε ke wee nu dvú wvù gomte Nyo' ke.

¹² Bonyii bocii nu ε banke wase jim é Nyo' le.

Bô bocii nu ε tu wase mwεεm mvu εcici.

Ke wee wvù kenke fitele fi jee nu dvú ke, naa lo mwaan.

¹³ Bó nu ε yan bosew ε gee boye diεwe jém e.

Bó nu bonyii bo leme le.

Njeme wvù buyte dew yibole nulo eyu wee diεwe edien ε fim-buw e.

¹⁴ Boncun bô njeme wvù cewcewe nu ε yinɣen dew yibole.

¹⁵ Bó ké no nu cekey keeyu lo wee.

¹⁶ Bó ké no beete bô mwεεm, too bô ηgew mondvuum monciim mó bó gene mó le.

¹⁷ Ke bó kee lo fiεε ekumε nce wvu nyεkeey ke.

¹⁸ Ke bó kenke naa lo nfan wvù wvu Nyo' fô mvuntelem mvubole ke.”

¹⁹ Beene nu ε kiεε keseen le fiεε fi bonci jemý, nu ε bó jemý é bonyii bô nu ekuse jo bonci bodvu, wvu le fo wee ke ekenke naa lo fiεε fi wvù ewowlɛn jeme ke. Wee tfuu yî won wvun e nu ke eleem é Nyo' ejise etaje diuw we. ²⁰ Ben ekeè le, ke wee wvu wum nu dvú wvù Nyo' nu ke ejo le wvù nu teyteny é wvù ejise njefo wvù gee fiεε fi bonci gomte ke, njefo bonci gee ε bonyii kee lo mwεεm mvù befe mvù bó gee.

Je yî Nyo' joo le wee nu teyteny jó

²¹ Geenen, keseen nu ε Nyo' ε duɲce wase je yî wvù joo wee le wvù nu teyteny jó é wvù ejise. É je yidvu yaa kenke fiεε keege bô bonci ke. Je yidvu yin nu ε Nwa' bonci bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le to tomte wase. ²² Je yî Nyo' joo le wee nu teyteny jó, nu ε yî bii fitele fi wee wvudvu lese yî Jisos Klistu le. É Nyo' gee fifin fô wee tfuu wvù nu ε lese fitele yî Klistu le, njefo fô Nyo' le nu ε wee mvu yaa nu jεy ke, ²³ no we tfuu nu ε ge wase kebefε ε mum ε no nu ncejole fô bvukuke bvu Nyo' le. ²⁴ Geenen, ε keseen nu ε Nyo' ε jo wase bonyii le bó nu sε jay. É è ge mbuwma we wvù wvù to buwεε bonyii dvú diεwe nnya le fele yî Klistu Jisos

3:8 6:1 **3:9** 1:18–2:24; 3:23 **3:10** Mben 14:1–3 **3:13** Mben 5:9; 140:3 **3:14** Mben 10:7 **3:15** Yεsa 59:7–8 **3:18** Mben 36:1 **3:20** Job 4:17; Mben 130:2; 143:2; Lum 4:15; Gal 2:16; 3:22 **3:21** 1:2, 17 **3:22** 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 **3:23** 5:2, 12; 8:18–20; Kenj 3:19 **3:24** 5:17; Efe 2:8; Tay 3:7 **3:25** Mat 26:28; Efe 2:13; Kolo 1:20; Ibu 9:12–14; 1Jon 1:7; Mwm 1:5; 5:9; 5:1; 2Kol 5:18–21; Efe 2:14–16; Kolo 1:20; 1:17; 3:3–4

wvù to sumεε bonyii can ηγεω e. ²⁵ Nyo' to nu ε nya wvù diεwε ncese le keege kemaη bô ελεμε kew. Ε kemaη kin nu fô bonyii bocii bô nu ε lese fitele yî ye le. Wvù to ge kemaη kin keeduηce le wen wvù Nyo' nu wee wvu teytey, njefo wvù wvù Nyo' to kuule lo shém bô bibefe bibole bi bó to shee gee fwele. ²⁶ Fifiη to nu keeduηce yî kefew ke keseen e le wen wvù Nyo' kebεε nu wee wvù gee mwεem teytey, ε è bvuu nu wen wvù joo wee wvù nu ε lese fitele yî Jisos e le mwεten nu se jay. ²⁷ No fî nu nonεη, tu fiεε bεε dvù fî è nelo é beene ebensee ye yî dvù le? Ke fiεε nu dvù ke! Ε nelo é bó ebvuu ebensee ye yî nci wvù la le? Nuu le ebensee yî mwεem mvù beene lemte le le? Naa lo shikeey! Fî leeme ε è nu yî nci wvù le beene nu ε lese fitele yî Jisos e. ²⁸ Ε nεε no fî nu. Beene nu ε leke le Nyo' joo wee le mwεten nu se jay ε è nu nje fitele fî wvù lese yî Jisos e, ε è yaa nu nje wvù gee fiεε fî bonci gomte ke. ²⁹ Nuu le Nyo' nu ke Nyo' Bojuu maanη ε? Ke è nu ten Nyo' bonyii bô yaa nu ke Bojuu le? 'Eε, wvù nu ten Nyo' bonyii bô yaa nu ke Bojuu, ³⁰ no Nyo' mεy ke mwaanη, ε è nu wvù wvù nu ke ejo bonyii bô bó nu ε tfuse yew le bó nu se jay, ε è mεy ke nje fitele fî bó lese yî Klistu le ke leηleη no wvù nu ke ejo bô nu ntffuse le bó nu se jay ke ten nje fitele fî bó lese yî Klistu le. ³¹ Fî fen nu le beene emwase bonci nje fitele fî beene lese yî Klistu le? Naa lo, ke è nulo é fî enù nonεη ke! Fî nu le beene keηke keeleeme lo yî bonci le.

4

Abla'am nu kenfewsεη ke wee wvù Nyo' joo le wvù nu se jay e

¹ Ε nulo é beene egay le Abla'am wvù icee kfuu disεεbeene to yεη le

la ekume saaka wvun? ² Ε Nyo' fen to jo Abla'am le wvù nu se jay ε è nu nje lemme di jee di wvù to gee, ke tu wvù nulo ekfune gvuw ekume fî. Geenen, ke wvù keηke naa lo fiεε fî wvù nulo ekfune gvuw dvù é Nyo' ejise ke, ³ njefo Nwa' Nyo' gayte le, "Abla'am to nu ε lese fitele yî Nyo' le,

ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teytey."

⁴ Wee wvù lemte ε bó laake wvù, ké lemte é bó elaw wvù, bó saa ejo le nlawma we nu ke lo nnya ε bó ε nya é wvù ke. Ε bó jo le è nu nlawma wvù wvù keηke keekeηke. ⁵ Geenen, é wee nu se wvù ε lem fiεε, ε lese ε è nu fitele yî Nyo' wvù joo bonyii bô befe le bó nu se jay é wvù ejise, tu Nyo' nu ejo mwεten le wvù nu teytey é wvù ejise nje fitele fî wvù lese yî ye le. ⁶ Dawe ten to nu ε jeme le njonη wvu baay nu wvu bonyii bô Nyo' joo le bó nu teytey é wvù ejise ε è yaa nu nje lemme di bó nu ε lem ke. ⁷ Wvù to nu ε jeme le,

"Njonη wvu baay nu fô bonyii bô Nyo' nu ε læshe wase bojay bobole,

ε banηε bibefe bibole.

⁸ Ε njonη wvu baay nu fô wee wvù Nyo' yaa bεε ηgoyte fite

fî kebefε kew e ke."

⁹ No fî nu nonεη, tu njonη wvu baay wvun nu ke fô bonyii bô bó nu ε tfuse bó yew maanη e? Nuu le wvù nu ten fô bô bεε ntffuse le le? Beene be ε gay wase le, "Fitele fî Abla'am to lesεε yî Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo wvù le wvù nu wee wvu teytey."

¹⁰ Nyo' to jo Abla'am le wvù nu wee wvu teytey ε è nu seke la? Ε to nu ε bó ε tfuse wase wvù yew, nuu ε wvù bεε ntffuse le? Ε to nu ε wvù bεε ntffuse. Ke bó to baa tfuse wase wvù yew ke. ¹¹ Bô to tfuse wvù yew diεwε nciise le keeduηce le wvù nu wase wee wvu teytey nje fitele fî wvù to lesεε yî Nyo' le seke wvù to

bεε ntfuse. Nonεn Abl'a'am ε mum ε no nu icee bonyii bocii bō nu ε lese fitele yī Nyo' le ε bó baa tfuse bó yew κε, wvu le Nyo' ejo ten bó le bó nu bonyii bo teyey ε wvú ejise. ¹² ε wvú nu ten icee bonyii bō bó nu ε tfuse wase bó yew, ε ε yaa nu κε nje bó nu ε tfuse bó yew κε. ε nu nje bó nu ε jo ekale kew yī fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le ε bó se ke tfuse wvú yew.

Abla'am to keηke fiεε fi Nyo' kawεε ε ε nu nje fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le

¹³ Nkawma wvú Nyo' to kawεε Abl'a'am le wvú bō boom bew nu ke eyow εkolε ke nshε le to baa nu nje Abl'a'am to gεεle bonci κε. ε to nu nje fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le, ε Nyo' jo wvú le wvú nu teyey ε wvú ejise. ¹⁴ ε ε to nu le bonyii bō nu ke ekeηke fiεε fi Nyo' to kawεε nu κε bonyii bō gee no bonci gomte, κε tu fitele fi bó leese yī Nyo' le yaa keηke sew κε, ε ηkawma wvú Nyo' kawεε wvudvu nu ten εcici. ¹⁵ Fiεε fi nu, nu le bonci ké no gee κε ε shém ffuuke lo Nyo', njefo ε nci baa enu, fiεε fimew saa enu le wee nu ε ηgoy nci κε. ¹⁶ Fí ε mum ε no nu le, ηkawma wvudvu bii ε ε nu fitele fi wvú leseε yī Nyo' le wvu le ε enu mbuwma ε wvú ε to fō wvú le, ε fiεε fi wvú kawεε fidvu keηke keekooy fō kfuu diew e dicii, ε ε yaa nu κε fō bonyii bō leeme yī bonci le maan κε. ε nu ten fō bonyii bō nu ε lese fitele yī Nyo' le leηleη no Abl'a'am to leseε, njefo Abl'a'am nu icee wesebeene bocii bō nu bonyii bo Nyo' le. ¹⁷ Fifin nu no bó nu ε san ε Nyo' gayte ε Abl'a'am le, “Me nu ε ηge le wo enū icee bitum nteen.”

Wvú nu icee wesebeene ε Nyo' ejise. ε nu Nyo' wvú Abl'a'am to leseε fitele yī ye le. ε ε nu wvú wvú gee ε bonyii bō nu ε kpweken wase

kaase tuu dvú. ε ε bvuu nu wvú wvú gee ε mwεem mvú ke baa nu wase dvú se nu dvú. ¹⁸ Abl'a'am to nu ε no taale κε fwe kee le wen nu ke ekeηke fiεε fi Nyo' kawεε naa no wvú to nu wase ε ε yaa nulo ε wvú ebvuu etaale fwe yī fiεε le κε. Geenεn, ε wvú lese κε fitele yī Nyo' le ke ghan no nu, “Icee bitum nteen”, κε no Nyo' to kawεε ε wvú le,

“Boom buw nu ke elone lo.”

¹⁹ ε to nu ε Abl'a'am gene wase bilum gbwee, geenεn ε wvú fanε yaa ewεε yī fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le κε, naa no wvú to yene εkolε kew e le wen nu wase diewe wee wvú nu ε kpwe wase le, yene ten le kpwese wvú Sela nu kase ε tee diew ε le wase. ²⁰ Wvú to baa ekεw ekeηke kemaηen wvu le wvú enε ekeηke mvuntelem mvunfεem ekumε ηkawma wvú Nyo' kawεε wvú dvú κε. Fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le to nu ε teme gen lo fwe, ε wvú no tumte κε ε ε nu monkum mo Nyo' le. ²¹ Wvú to nu ε mum bee naa bō fitele fiew ficii le Nyo' keηke mvunγay keege fiεε fi wvú to kawεε. ²² ε neε fiεε fi fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo le wvú nu wee wvu teyey ε wvú ejise. ²³ Geenεn, njeme wvu le, “Nyo' to nu ε jo wvú nonεn,” nu ε bó yaa san κε ε ε nu fō Abl'a'am e maan κε. ²⁴ Wvú nu ten fō beene le. Nyo' wvú beene lese fitele yī ye le nu ke ejo ten beene nonεn. ε nu wvú wvú to bvuseε Jisos wvú Tata wesebeene yī kpwe le. ²⁵ Jisos nu wvú bó to nyae ε wvú kpwe nje bibefeε bisεεbeene. ε Nyo' kase bvuse wvú yī kpwe le wvu le wen ejo le beene nu se jay.

5

Bvujonke bvú beene keηke njefo Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu

4:12 Mat 3:9 **4:13** Kej 12:7; 22:17 **4:14** Gal 3:18 **4:15** 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19

4:16 Gal 3:7 **4:17** Kej 15:5; 17:4-5; 2Kol 1:9; Ibu 11:12, 19 **4:19** Kej 17:1-6; Ibu 11:11

4:21 Kej 18:14; Luk 1:37 **4:22** 4:3 **4:23** 10:9; 15:4 **4:25** Yesa 53:4-5, 10; Lum 8:32-34;

1Kol 15:17

se jay

¹ Keseen no Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu se jay nje fitele fi beene lese yî ye le, beene ε mum ε no nu yî nyεkeey e beene ε bó nje fiεε fi Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ge. ² Ε ge wvù beene ε se κεηκε je keeley mbuwma wvù beene nu yî dvù le keseen nje fitele fi beene lese yî ye le. Beene ε no lanlanye no beene taale fwe kee le beene nu ke κεηκε fô bvukuke bvù Nyo' le. ³ Ε κε è mεy κε nonεn κε, beene lanlanye ten yî bonγεw bò beene yene le, njefo beene kee lo le bonγεw gee ε wee no kee keekuu shém. ⁴ Ε shém yî kuuleεn gee ε Nyo' bεnsee wee le wvù nu ε kocεn. Ε Nyo' dioo bεnsee wee le wvù nu ε kocεn, ε wvù no taale ke wase ε è nu fwe yî fiεε le, kee le wen nu ke eκεηκε. ⁵ Ε fiεε fi beene taale fwe yî dvù le yaa nulo ke eyuu efey kuse κε, njefo Nyo' nu ε yinεen mvuntelem mvuseεbeene bó κεηkonεn kew fele yî Keyoy ke Yuule kè wvù nu ε nya ê beene le. ⁶ Fi nu le seke beene to bεε se beene nulo efi bikuu bisεεbeene, ε Klistu to ε è nu kefew ke leη e, kpwe nje yese beene bonyii bò maa Nyo'. ⁷ Ε nu keceey le fi tεmyi fô wee le keekpwe nje wee mvu wvù nu se jay, ε è nu ke naa lo é wee mvu emom keekpwe nje wee mvu wvù jee. ⁸ Geenεn, Nyo' to dunçi κεηkonεn kew fô beene le ê je yî le, è to nu seke beene to bεε bonyii bò befe, ε Klistu kpwe nje yese beene. ⁹ Keseen no beene nu ε ελεmε kew ε ge wase Nyo' ε jo beene le beene nu se jay, tu wvù nu ke eγεn fwe eboyse beene can shém yî ffluεe Nyo' bò bonyii le. ¹⁰ Fi nu le, é è to nu seke beene to bεε bonyii bo bvuban e bo Nyo' le, ε kpwe

Waa we mance mwεεm beene ε bo Nyo', tu wvù nu eγεn fwe keseen eboyse beene bó nshii we no wvù nu ε mance wase mwεεm beene ε bo Nyo'. ¹¹ Ke è mεy κε fifin maan fi beene lanlanye nje fi κε. Beene lanlanye ten beene ε bo Nyo' nje Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu ε mance mwεεm beene ε bo Nyo'.

Fiεε fi Adam to toε dvù noo fi Klistu to toε dvù

¹² No kebefε to feyεε yî wee mwaan e se to yî nshε le, ε kpwe fey yî kebefε le se to, kpwe ε mum ε lam κε nonεn ε γεn yî wee tfuu le, njefo wee tfuu nu ε ge kebefε. ¹³ Kebefε to nu naa wase dvù yî nshε le ε Nyo' se ke nya bonci. Geenεn é bonci nu se bó nu dvù, bó saa engoyte fite fi bibefε bi bonyii gee le κε. ¹⁴ Ε κew yî kefew ke Adam e ε to ε buy yî ke Muses e nu ε kpwe to κεηκε mvunγay ê we jo bonyii bocii naa noo bó to gee bibefε ε bó yaa gee κε diεwe Adam wvù to ηgoyεε ε è nu nci κε. Adam to nu ê je mi le diεwe Klistu wvù to nu keeke eto le. ¹⁵ Geenεn κε nnya Nyo' yî wvù nya ê bonyii εcici nu diεwe kebefε kè Adam to gee κε. Ε bonyii nteen to nu ε kpweken nje kebefε ke wee mwaan e, tu è nu keceey le mbuwma Nyo' noo nnya ye yî to toε nje fitele fi jee fi wee mwaan e wvù è nu Jisos Klistu, nu ke eto fô bonyii le nteen eduu efesen lo. ¹⁶ Ke fiεε fi nnya Nyo' yin yî Nyo' to nyaε εcici to dvù nu leηleη diεwe fiεε fi kebefε ke wee mwaan wε le nu ε to dvù κε. Kebefε ke wee mwaan e nu ε to bó nsaw fô bonyii le bocii ε lese bó ηγεw e. Geenεn nnya Nyo' yin yî to toε ejim jo bibefε bi bonyii le nteen nu ε ge Nyo' ε jo bó le bó nu se jay.

5:1 3:21-30; 3:25-26 5:2 6:14; 2Kol 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Efe 2:5-8; 1Bi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; Lum 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kol 2:7; 2Kol 3:18; 4:17; Kolo 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Bi 5:1 5:3 Jam 1:2-3, 12; 1Bi 1:5-7 5:5 8:39; Mben 22:5; Ibu 6:19 5:6 1Bi 3:18 5:8 Jon 3:16 5:9 1:18; 1Tes 1:10 5:10 2Kol 5:18-20; Kolo 1:20-22 5:11 8:31 5:12 Keη 2:17; 3:19; Lum 6:21, 23; 7:9-10 5:13 4:15 5:14 1Kol 15:21-22, 45-49 5:17 Mat 19:28; 1Kol 6:2-3; 2Tim 2:12; Mwm 20:4, 6

17 $\mathcal{E}$ kebefε ke wee mwaan e to nu ε ge ε kpwe no keηke mvungay ε we jo wee tfuu nje wee mwaan wvudvu, tu bonyii bō nu ε fiisen mbuwma wvu baay wvun, noo nnya yì è nu njo wvù Nyo' nu ε jo bonyii ecici le bō nu teytey, nu ke ekeηke nshii naa baay nje wee mwaan wvù è nu Jisos Klistu. 18 Nonen, no kebefε ke wee mwaan e to nu ε to bō ηγεW fō bonyii bocii le, nu ke leηleη no gee di wee mwaan e di teytey nu ε ge Nyo' ε jo bonyii le bō nu se jay, ε bō bocii nu ke ekeηke nshii. 19 Fì nu le ke no wee mwaan to nu ε teme ekole bō Nyo' ε fifin ge ε bonyii nteen mum no nu wase bonyii bō befe, nu ke no wee mwaan to nu ε yuw Nyo' le ε fì ge ε Nyo' nu ke ejo bonyii nteen le bō nu teytey ε wvù ejise. 20 Nyo' to nya bonci keege le è nelo é bibefe eduule. Geen en no bibefe duule nu no shen Nyo' yì è nu mbuwma fō bonyii le duule ten fesene lo. 21 $\mathcal{E}$ fì nu nonen wvu le, no kebefε keηke mvungay ε bonyii we ε bō kpwee, nu ke ten no mbuwma Nyo' keηke mvungay ε bonyii we fele yì njo wvù Nyo' joo bonyii le bō nu teytey ε wvù ejise le keeke enya bō bō nshii wvù mey lo nje Jisos Klistu wvù Tata wesebeene.

6

Wee wvù nu ε taashε wase bō Klistu nu ε kpwe wase fō kebefε le

1 No fì nu nonen, è nulo é beene egay le la? $\mathcal{E}$ fen nu le beene emey egee bibefe gene dvú fwe fwe wvu le shen Nyo' yì è nu mbuwma fō bonyii le eduule ten fesene lo? 2 Ke è nulo é fì enù nonen ke! $\mathcal{E}$ nulo é beene bō nu ε kpwe wase fō kebefε le ebvuu eghan nee le se ebvuu ecee yì kebefε le? 3 Ke ben kee le beene bocii bō bō nu ε lese wase ε joo ε taashε bō Klistu Jisos nu ε bō lese nonen ε taashε beene ε è nu bō

kpwe ye le? 4 Bō to lese beene ε joo nonen ε fì mum no nu le bō nu ε taashε wase beene ε bō yì kpwe ye le ε dweye, wvu le no Klistu to kasε buy yì kpwe le yì mvungay mvu Ice le mvù kuuke, nu ε beene nelo emum ecee wase ε è nu yì nshii wvu fwε le.

5 Fì nu nonen njefo é beene nu ε bō ε taashε wase beene ε bo Klistu yì kpwe yì è nu ye le, tu ke è nu kemaηen le beene nu ke etaashε ten beene ε bō yì mbuy wvu yì kpwe le wvù è nu we le ke. 6 Beene kee le ye yesebeene yì è nu nce wvu yvum nu ε bō to ta wase yì kentam e beene ε bo Klistu, wvu le bō efiwse lo ye yidvu yì è nu yì kebefε, le è nelo é beene saa ebvuu enu bonfaw can kebefε le ke, 7 njefo wee ke kpwee tu wvù nu ε buy wase can kebefε le. 8 No beene nu ε kpwe wase beene ε bo Klistu, tu beene nu ε bee le beene nu ke ecee ten beene ε bō, 9 njefo beene kee lo le no Nyo' to bvuseε Klistu yì kpwe le, nu ε ke Klistu nelo ke ebvuu ekpwe ke. Ke kpwe bvuu keηke mvungay ε wvù we ke. 10 Kpwe yì wvù to kpwee nu ε wvù to kpwe fō bibefe le kaη mwaan ε fì ka lo nonen. $\mathcal{E}$ nshii wvù wvù keηke keseen nu ε wvù nu wase ε è nu fō Nyo' le. 11 Nonen ben ten keηke keeyen fō bikuu binen e le ben nu ε kpwe wase fō bibefe le, ε no cee wase keseen bii ε è nu no Nyo' gomte, no ben nu ε taashε ben ε bo Klistu Jisos.

12 Nonen fo ben ebvuu ebee é kebefε ekeηke mvungay ε we jo kencaa kenen ke ye le gee ε ben yuuke ε è nu fise fi eleme kenen gomte le ben egeè le ke. 13 Fo ben ebvuu ecine é kebefε ejoo biba binen bi ye le diεwe mweem mwew mvu lemme le gee mweem mvù befe dvù ke. Ben enya bikuu binen ε è nu é Nyo' diεwe bonyii bō bō nu ε bvuse wase

bó yí kpwe le ε nya bó bô nshii. Ben enya tɛn biba binɛn bi ye le ê Nyo' diɛwɛ mwɛɛm mwew mvu lemme le keegeɛ mwɛɛm mvu teytey dvú. ¹⁴ Kɛ kebefɛ bvuu kɛŋke keekɛŋke mvunɔɔyá ê ben we kɛ, njefo kɛ ben nu ê bonci kuse kɛ. Ben nu wase ε è nu ê mbuwma Nyo' kuse.

Wee wvù nu ε taashɛ bô Klistu nu wase nfwa nce wvu teytey

¹⁵ No fí nu nonɛn, è nulo é beene egay le la? Beene fɛn emum egeè bibefɛ njefo beene nu ekuse jo mbuwma Nyo', yaa nu kɛ ε è nu ê bonci kuse? Naa lo! ¹⁶ Kɛ ben kee le é wee jo ekolɛ kew ε nya ê wee mvu keeyuuke wvù le diɛwɛ nfwa le, tu wvù nu enu kɛ wase nfwa wee wvudvu wvù wvù yuuke wvù le le? É wee nya ekolɛ ε è nu ê kebefɛ, tu wvù nu nfwa kebefɛ. É kí nu ke eto ε è nu bó kpwe. Wee é nya ekolɛ kew keeyuuke Nyo' le, tu wvù nu enu nfwa ε è nu wvu Nyo'. É fí nu ke ege é wvù ekɛŋke nce wvu teytey. ¹⁷ Geenɛn keyoone ke Nyo' le le no ben to shee nu bonfaw bo kebefɛ le, nu ε keseen nu ε ben ε bee wase bó mvuntelem mvunɛn mvunciim fiɛ fi n'yɛɛyí wvù bó to nyaɛ ê ben duŋci le, ¹⁸ ben ε mum ε no nu ε bó ε bvuse wase ben can kebefɛ le, ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo nce wvu teytey e. ¹⁹ Me njemyi fin diɛwɛ wee wvu wum e, njefo kɛ ben diɛwɛ bonyii bo boyuum e nulo ekiɛɛ mwɛɛm egeɛn ebuy kelenj kemew e kɛ. Ben ekeè le é to nu fwele ε ben nyaɛ biba binɛn bi ye le ê mwɛɛm mvu nnyɛn e bó bibefɛ bí le bí le diɛwɛ bonfaw e. Ben emum enyaà wase biba binɛn bi ye le keseen ε è nu ê mwɛɛm mvu teytey keenu bonyii bó yuule. ²⁰ Seke ben to nu bonfaw bo kebefɛ le, kɛ nce wvu teytey to kɛŋke fiɛɛ keege bó ben kɛ. ²¹ No ben to nu nonɛn, sɛw wvù ben to kɛŋkɛɛ fô mwɛɛm mvun

e mvù ben nu wase keseen wumene lo yí mvù le nu la? Mwɛɛm mvudvu mvunciim mɛɛse kɛ ε è nu bó kpwe. ²² Geenɛn keseen no bó nu ε bvuse wase ben can kebefɛ le ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo Nyo' le, nu ε sɛw wvudvu nu le ben tuu wase bonyii bó yuule, ε kemɛse kedvu nu ke enu nshii wvù mɛy lo. ²³ Ben ekeè le nlawma kebefɛ nu kpwe, geenɛn ε nshii wvù mɛy lo nu nnya yí Nyo' nyaɛ εcici ê bonyii bó nu ε taashɛ bó bo Klistu Jisos wvù Tata wesebeene.

7

Nci ké no kɛŋke mvunɔɔyá ê wee we kɛ seke mwɛɛn bɛɛ dvú

¹ Boom bo bwɛɛm e, me ngomte keenjeme fin ê ben diɛwɛ bonyii bó kee nci le. Kɛ ben kee le nci ké no kɛŋke mvunɔɔyá ê wee we kɛ seke mwɛɛn bɛɛ dvú? ² Beene ejo kenfewsɛn yí kentaashɛ ke kpwoon bó diemsɛn e. Nci ké no suule kpwoon yí dweese le kɛ seke dweese bɛɛ dvú. Geenɛn é dweese nɛlo ε kpwe, tu wvù nu ε buy wase ekuse jo nci wvù suule wvù bó dweese. ³ Nonɛn é wvù nɛ ε gɛn é diemsɛn mvu le ε dweese bɛɛ dvú, é bó etee wvù le kpwoon nsake. Geenɛn é dweese nɛlo ε kpwe, tu wvù nu ε buy wase é nci wvudvu kuse. É wvù gɛn lo ε taashɛ ε no nu bó diemsɛn mvu, wvù saa enu kpwoon nsake kɛ.

⁴ É nu kɛ lɛŋlɛŋ boom bo bwɛɛm e no ben nu ε kpwe wase fô bonci le fele yí ye Klistu yí bó to taɛ yí kentam e. Ben nu ε kpwe nonɛn wvu le ben enù wase bonyii bo wee mvu le jɛɛy. É wee wvudvu wvun nu wvù bó to bvuseɛ yí kpwe le, wvu le beene ecee wase gee ε è nu mwɛɛm mvù jee fô Nyo' le. ⁵ Seke beene to bɛɛ cee bii no nyam ye yesebeene gomte, bonci to ké no kamsee ye yesebeene yí fuu gee ε biba bisɛbeene bi ye le lemte

mWεEM mvù too ε è nu bô kpwe fô beene le. ⁶ Geenεn, keseen nu ε beene ε buy wase ekuse jo bonci ε kpwe fô bonci bodvu le bô to nu ε jicε beene le diεwε bonyii bo ncaw e. Beene nu ε buy wvu lε beene elemtè ente jo nshii wvu fwε wvù è nu wvu Keyoy ke Yuule, ε è yaa bvuu nu ê je yi yvum yi bonci bô bô sanjε le ke.

Nci gee ε beene kee mWεEM mvù befe

⁷ E nulo é beene egay lε la? E fεn nu lε nci nu fiεε fi befe? Ke è nu nonεn ke! E è to baa nu nje bonci, tu ke me mbe ηkee fiεε fi befe ke. E nci to baa gay lε, “Fo wee edewkenè ejise yî fiεε fi wee mvu le”, tu me mbaa ηkee lε keedewkene ejise nu fiεε fi befe ke. ⁸ Geenεn kebefε ε mum ε bεε ekuse jo nci wvun ε shiw ejise yò dewkene yî yεm e jé le jé le. E nci be baa nu, kebefε saa ekeηke mvunjay ke. ⁹ Me nto nshee ncee ηgee no me ηgomte ε me mbaa ηkee wase bonci ke. Geenεn, ε me ke ndioo erkiεε bonci, ε kebefε mum ηaay, ε me mum kpwe. ¹⁰ Bonci bodvu keβεε bô fî to nu lε bó nu ke eto bô nshii, nu ε kaa ε to ε è nu bô kpwe fô me le. ¹¹ Fî nu lε kebefε to nu ε mum keηke je yî bonci ban e, lεε me, bεε ekuse jodvu yu me. ¹² Nonεn bonci nu fiεε fi yuule, ε fiεε fi bonci gayte nu fiεε fi yuule, nu teyey bvuu jee. ¹³ Fî fεn nu lε fiεε fi jee to nu ε kaa to ε è nu bô kpwe fô me le? Naa ke è nu nonεn ke! E to nu kebefε kè to bεkεε ekuse jo fiεε fi jee fin keeto bô kpwe fô me le, wvu lε beene eyen lε kebefε nu kebefε, ε fî duηci ε è nu yî fiεε fi bonci gayte le lε kebefε looci naa befe baay.

Bvudiuw bvù yî wee le

¹⁴ Beene kee lε bonci nu fiεε ε fî ne fô Nyo' le. Geenεn ε me nu fiem wee wvu wum ηkeηke nyam ye, ε

bô gese me diεwε nfwa le ê kebefε. ¹⁵ Ke me ηgee fiεε no ηkee fiεε fi me ηgee ke, njefo ke fiεε fi me ηgomte keenje nu fî fi me ηgee ke. Me ηkaa nen'yi ηge fiεε ε è nu ke naa fî fi me mbane. ¹⁶ No me nen'yi no ηgee fiεε ε è nu ke fî fi me n'yaa ηgomte ke, tu me nu ε mbee keceεy lε nci nu fiεε fi jee. ¹⁷ No fî nu nonεn, tu è nu keceεy le ke è bvuu gee me fiεε fidvu ke. E gee wase kebefε kè nu yî yεm e. ¹⁸ Me ηkee naa lo lε ke fiεε fi jee nu yî yεm e ke. Fî nu lε ke fiεε fi jee nu yî elεmε kem e ke. Me nen'yi no ηkeηke shiee keηge fiεε fi lεη, geenεn ε me n'yaa nulo eηge ke. ¹⁹ Ke fiεε fi jee fi me ηgomte keenje nu fî fi me ηgee ke. Fiεε fi befe fi me n'yaa engomte keenje ke, nu fî fi me ηkaa ηgee. ²⁰ No me nen'yi no ηgee fiεε ε è nu fî fi me n'yaa ηgomte ke, tu ke è bvuu nu me wvù gee fiεε fidvu ke. E gee wase kebefε kè nu yî yεm e.

²¹ No fî nu nonεn, me ε mum ε n'yen lε è nu wase lo nci lε seke me ηgomte keenje fiεε fi jee, ε fi cekey keege no nu ke fi befe. ²² E fitele fiem e nu ε me n'yuuke njon bô nci Nyo' baay. ²³ Geenεn ε me nen'yi n'yene wvumvu nci le ε wvù nu yî yεm e. E wvuwe tumte jem bô nci wvù keηke ηkpawwε wεm, gee ε me ntuu nfwa wvuwe nci wvu kebefε wvù nu yî yεm e. ²⁴ Finjklusay fi fiεε le ke diεwε me! E nu ebvuse yεε me yî nyam ye yin yî too bô kpwe le? ²⁵ Keyoone ke Nyo' le wvù nulo efi me fele yî Jisos Klistu wvù Tata wesebeene le!

No fî nu nonεn me ε mum ε no nu wase keseen nfwa bonci bo Nyo' le ê ηkpawwε wεm e. Geenεn nu nfwa bonci bo kebefε le yî nyam ye le.

8

Keeceε bii no Keyoy ke Yuule gomte

¹ Fí ε mum ε no nu le, keseen nu ε ke wee wvù nu ε taashe wase bô Klistu Jisos beε ke ebvuu eley ηgew e ke. ² Ke wvù beε ke ebvuu eley njefo nci Keyoy ke Yuule kè nyaa nshii ê bonyii bô nu ε taashe wase bô bo Klistu Jisos, nu ε bvuse wase beene can nci wvù è nu wvu kebefε bô kpwe le. ³ Nyo' nu ε ge wase fiεε fi nci to baa keηke mvungay keege ke. Nci to baa keηke mvungay ε è ge kewεεye ke nyam ye wee wvu wum e. Fiεε fi Nyo' ge nu le wvù to nu ε ciinse Wan wvu we ε wvù to diεwee wee wvu wum wvù gee bibefε le keenogoy kebefε. ε Nyo' mum ηgoy mvungay mvu kebefε le bô ye Waa we. ⁴ Wvù to ge nonen wvu le mwεem mvu leη mvù nci gomte enù ε bó ε ge wase fô beene bô cee bii no Keyoy ke Yuule gomte le, ε è yaa bvuu nu no nyam ye gomte ke. ⁵ Bonyii bô cee bii no nyam ye gomte nu ε bó ké no lewse bvufee ε è nu yî mwεem mvù nyam ye gomte le, ε bô cee bii no Keyoy ke Yuule gomte ké no lewse bvubole bvufee ε è nu yî mwεem mvù Keyoy ke Yuule gomte le. ⁶ ε wee leke bvufee ε è nu yî nyam ye le, tu wvù nu ke ekpwe. Geenεn é wee leke bvufee yî Keyoy ke Yuule le, tu wvù nu ke ekeηke nshii noo nyεkeey. ⁷ No fi nu nonen wee wvù leke bvufee ε è nu yî mwεem mvù nyam ye gomte le ké no bane Nyo'. Ke wvuwee wee ké no yuuke nci Nyo' le ke. ε è nu keceey le ke è nulo é wvù eyuuke ke. ⁸ ε ke è nulo é wee wvù cee no nyam ye gomte egee fiεε fi Nyo' eyuuke njonj ke.

⁹ Geenεn ke ben nu finen bonyii bô cee bii no nyam ye gomte ke. Ben bii ε è nu no Keyoy gomte, é è fen nu le Keyoy ke Nyo' le cee yî yene le. ε wee nu dvù wvù baa keηke Keyoy ke Klistu le, tu ke wvù

nu wee Klistu ke. ¹⁰ ε Klistu fen nu yî yene le, naa no ye yene nu ke ekpwe nje kebefε, tu Keyoy ke Nyo' le nu enyaa nshii ê ben njefo Nyo' nu ε ge wase ben ε no nu teytey ê wvù ejise. ¹¹ ε Keyoy ke wvù wvù to bvuseεε Jisos yî kpwe le cee yî yene le, tu wvù wvuweε wvù to bvuseεε Klistu Jisos yî kpwe le nu ke enya ten nshii ê ye yene yî nu ke ekpwe le. Wvù nu ke enya fele yî Keyoy kew kedvu kè cee yî yene le.

¹² Nonen boom bo bwεem e, beene keηke fiεε keege, ε fiεε fin yaa nu kecee bii no nyam ye yesebeene gomte ke. ¹³ ε ben cee bii no nyam ye gomte, tu ben nu ke ekpweken. Geenεn é ben cine Keyoy ke Yuule ε lese gee di befe di nyam ye gomte, tu ben nu ke ekeηke nshii. ¹⁴ Bonyii bocii bô cee bii no Keyoy ke Nyo' le duñci nu boom bo Nyo' le. ¹⁵ Nyo' to baa enya ε è nu keyoy ke bvunfaw e kè nu ege é ben ekaase ecee yî nfan e ke. Wvù to nya Keyoy é ben ε è nu kè gee ε ben nu boom bew. ε kí mum gee ε beene teηe wvù le, “Abba, Icee wese.” ¹⁶ Keyoy kedvu kin kebeε bô keyoy kesεεbeene leeme tomte le beene nu boom bo Nyo' le. ¹⁷ ε beene fen nu wase boom bo Nyo' le, tu beene nu ke edie bvushew, bvushew bvù è nu bvù Nyo' le. Beene ε bo Klistu nu ke etaashε edie bvù é beene fen yene ηgew no Klistu to yeneε wvu le beene ten ke ekeηke bvukuke beene ε bó.

Bvujonke bvù è nu ke enu bvù boom bo Nyo' le

¹⁸ Me ηkee naa ntay le ke ηgew wvù beene yene keseen nu ε wvù ε buy naa lo wvù bó efewsene bô bvujonke bvù è nu ke enu bvuseεεbeene ke. ¹⁹ Mwεem mvunciim mvù Nyo' to bomεε cεyte

naa lo shiee le kefew kè Nyo' nu ke eduŋce boom bô è nu naa bew. ²⁰ Fí nu le mwεem mvù Nyo' bomεε to nu ε ne tu mwεem mvu εcici. Ke mvù to tu mvu εcici le mvù koonjke lo nonen ke. E to kon Nyo' wvù to gee le mvù enu nonen. Geenεn ε bó taale ke fwe kee le, ²¹ diuu dimew nu ke enu é Nyo' ebvuse mvù é mvù eboy yí ncaw wvù nu le mvù mvunciim keŋke keeke efo le. E wvù nu ke edioε ε bvuse nonen, é mvù ekeŋke wase ε è nu bvujonjke bvu boom bo Nyo' le. ²² Beene kee le mwεem mvunciim mvù Nyo' bomεε cone bô monlum diεwe kpwoon lume le ε kew lo ε to ε buy keseen e. ²³ Ke è mey ke mwεem mvù Nyo' bomεε maanj mvù nu yí monlum e ke. Beene bô keŋke sâ' Keyoy ke Yuule kè Nyo' nu ε nya ê beene cone ten ê shem ê shem no beene ceyte le Nyo' ege é beene enù boom bew, fí è nu nsum wvù wvù nu ke esum ye yesebeene yicii can ηgew e. ²⁴ E nu fiεε fidvu fin fi beene taale fwe kee le beene nu ke ekeŋke fi Nyo' to boysεε beene nje fí. Geenεn fiεε fi wee taale fwe yí dvù le le wen nu ke ekeŋke ε fí nu wase ê wvù ejise yaa nulo bvuu nu le è nu fiεε ε wvù bεε ceyte lo ke. E nu yeε wvù nulo ebvuu etaale fwe yí fiεε le keeke ekeŋke ε fí nu wase ê wvù ejise? ²⁵ Geenεn é beene taale fwe yí fiεε le kee le beene nu ke ekeŋke se beene cim yεne wase fí le, é beene ekuu shém ecyete.

²⁶ Keyoy ke Yuule ten ε mum ε no fici beene yí kewεyε kesεbeene le, no beene yaa kee keebunlee no beene keŋke keebunlee ke. Keyoy kedvu kebeε ké no lεke Nyo' fô beene bonyii bo Nyo' le beele ê wvù ê je yí è nulo wee saa esee le ke. ²⁷ Nyo' wvù ké no taasse mvuntelem mvu bonyii le ké no

kee ηkpawace wvu Keyoy ke Yuule, njefo Keyoy ké no lεke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le ê je yí Nyo' koonjke le.

²⁸ Beene kee le Nyo' lemte yí mwεem mvunciim e gee ε mvù gene ê je yí jee le fô bonyii bô koonjke wvù le bô wvù nu ε tee bii fiεε fi wvù gomte fô bó le. ²⁹ Bonyii bô Nyo' to kee wase ε è bεε lo nu ε wvù to seyse wase gee le bó nu ke ekumen enu diεwe Waa we le, wvu le Waa we wvun nelo enu nsafwe boom bo bwee le, ε bó nu nteen. ³⁰ E bonyii bô wvù to seyσεε wase gee nonen, ε wvù mum ke tee bó. E bonyii bodvu bô wvù to tenεε nu ε wvù to jo wase bó le bó nu se jay. E bó bodvu bô wvù to joε le bó nu se jay, nu ε wvù to ge le bó eley bvukuke bwew e.

Wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε?

³¹ No mwεem mvun nu nen mvunciim, è nulo é beene ebvuu egay le la? No Nyo' nu wase ê keba kesεbeene le, wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε? ³² E wvù wvù Nyo' to nu se wvù ε yeε ejise bô Waa we, geenεn nya ε wvù kpwe fô beene le bocii, tu ke wvù nu ke enya mwεem mvunciim ebise fô é beene? ³³ E nu yeε dvù wvù nulo ebvuu egomte nsaw bô bonyii bô Nyo' nu ε caw wase? Nyo' nu wvù joo bonyii le bó nu se jay. ³⁴ Wee nu dvù wvù nulo ebvuu elese beene ηgew e? Klistu Jisot to nu ε kpwe, kase buy ten yí kpwe le, ε no nu keseen ê ebo ke Nyo' le ke εcey e, looci lεke Nyo' fô beene le. ³⁵ Wee wvù nulo ebvuu egawsen naa beene bo Klistu fo wvù ebvuu ekoonjke beene nu yeε? E nulo é ηgew, kenε monlum, kenε bikaa bì bonyii bone ê beene ejim, kenε jen, kenε kencimte, kenε kembemse, kenε kpwe, egawsen

8:23 2Kol 5:2-5; Efe 4:30

8:24 2Kol 5:7; Ibu 11:1

8:25 2Kol 4:18

8:27 Mben 139:1-3

8:28 Job 2:10; Efe 1:11

8:29 Kolo 1:18; Ibu 1:6

8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14

8:31 Yesa

50:8-9 8:31 Mben 118:6

8:32 5:8; Jon 3:16

8:34 4:25; Lem 2:33; Ibu 7:25; 1Jon 2:1

8:35

2Kol 5:14

e? ³⁶ Fí nu ke no bó nu ε san ε bonyii bomew gayte ê Nyo' le,
 “Bese nu diuw kpwe le ε diuw ecii nje yo.

Bonyii joo le bese nu njée yì bó esεεε lo.”

³⁷ Naa lo yì mwεεm mvun e mvunciim nu ε beene nu bonyii bò looci soo lo yì mvungay mvu Klistu wvù to konεε beene le. ³⁸ Me ηkee naa ntay le ke kpwe kenεε nshii, kenεε kfuu bonceendaa bò la, kenεε biyoy bì saake, kenεε mwεεm mvù nu keseen, kenεε mvù nu ke eyuu enu, kenεε mwεεm mvù kenke mvungay, ³⁹ kenεε mvù nu ê we, kenεε mvù nu ekuse, kenεε naa la fifie fi nu ηgoo mwεεm mvù Nyo' feleε le mvunciim, nu ε fimew nu dvú fi nulo egawsen beene ε bo kenkonen ke Nyo' le kè wvù kenke fò beene le nje Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ke.

9

Nyo' to nu ε caw bonyii bo Israel le bó enù bonyii bew

¹ Fieε fi me njemyi fin nu keceεy diεwe wee Klistu le. Ke me mbiayte lo ke. Keyoy ke Yuule kè nu yì yem e tomte le ke me mbiayte lo ke. ² Me ηkenke yii baay bò nsase wvù yaa kaa ke fò fitele fiem e, ³ nje boom bo bwεεm e bo won e bò bee bó nu ελεμε kemwaan. Me nelo enshieele naa baay le lon eto fò me le é me enγawsen lo bee Klistu ke nje bó. ⁴ Bonyii ban nu bonyii bo Israel, ε Nyo' to jo bó ge le bó enu boom bew, dunε n'yuwe we ê bó, gbwo monkan bò bó, nya bonci bew can yibole, dunε bó no bó ebunleè Nyo', ge bonkawma bò bó. ⁵ ε nu bonyii ε bo'icee bobole bò to sanε kfuu dibole to nu bonyii bo Nyo' le bò bó

kee bó, ε Mboyse wvù Nyo' to kawεε to dioo to diεwe wee wvu wum e ε bó boo wvù ε è nu ê kfuu di bonyii ban e. Beene enyaà mbense sekecii se ηka ê Mboyse wvun wvù nu Nyo' wvù kenke mvungay ê we jo mwεεm mvunciim. Fí enù nonen.

⁶ Ke fi nu le fieε fi Nyo' to kawεε nu ε la εcici ke, njefo ke bonyii bocii bo Israel mum nu keceεy boom bò è nu bo Israel e ke. ⁷ ε ke è nu ten boom bò buy yì Abla'am e bocii bò è nu boom bew ke. Geenen fi nu no Nyo' to jemyεε ê Abla'am le,
 “ε nu Aysik wvù nu ke eboo boom bò nu egeε diee diuw.”

⁸ Fifin dunci le ke è nu boom bò buy yì Abla'am e bocii bò è nu boom bo Nyo' le ke. ε nu boom bò Nyo' to kawεε Abla'am dvú bò bó joo le è nu boom bo Abla'am e. ⁹ Nyo' to dioo ge ηkawma wvun gay le,

“ε nu ke edioo enu diεwe keseen e kelum kè too le,
 é me enkase ento, é Sela ekenke wan diemsen.”

¹⁰ Ke è mey ke fifin ke. Fieε diεwe fin e to nu ε kooy ten bò Lebeka wvù icee boom bew to mey ke Aysik wvù icee bo'icee bosεbeene. ¹¹⁻¹² Naa é bó se keeke eboo boom ban, é bó se keeke ege fieε fi jee kenεε fi befe, nu ε Nyo' to jeme ê bwee bó le,
 “Nγaywee nu ke elemte wan caan e.”

Nyo' to jeme nonen keedunε le wvù cawte wee bii ηkon wvuwe le, ε è yaa nu nje lemme dimew di wee nu ε ge ke. Wvù cawte bii fieε fi wvù gomte le wee ege le. ¹³ ε è nu ke no bó san le,

“Yakow nu ε me ηkoonke wvù, mbane εsau.”

Nyo' ké no gee fieε ε è nu fi wvù koonke

8:36 Mben 44:22; 2Kol 4:11 **8:37** 1Jon 5:4-5 **8:38** Efe 1:21; 1Kol 3:22; 15:24; 1Bi 3:22 **8:39** 5:5; Jon 3:16; 2Kol 13:13; Efe 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16 **9:2** Ksm 32:32 **9:4** Ksm 4:22; Os 11:1; Ksm 16:10; 24:16-17; 40:34-35; Ken 17:7; Ksm 24:7-8; Ksm 20-24; 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 15:8; Ksm 3:6, 15; Mat 1:1; Lum 1:3-4 **9:6** 3:3-4; 2:28-29 **9:7** Ken 21:12; Mat 3:9 **9:8** Gal 3:7; 4:23 **9:9** Ken 18:10, 14 **9:10** Ken 25:21-23; Lum 11:6 **9:13** Mala 1:2-3 **9:14** 3:5; Dito 32:4

14 No fí nu nonen, è nulo é beene ebvuu ejeme le la? Fí fèn nu le ke Nyo' yaa gee gee di leŋ e? Ke è nu nonen ke! 15 Nyo' to nu ε jeme ê Muses le,

“Me nu ηke encam shen fô wee wvù me ε ηkoŋ e, ηŋkoo yii fô wee wvù me ε ηkoŋ e.”

16 Nonen ke Nyo' cawte wee bii no wee wvu wum kooŋke, kenεε yí lemme di wee lem e ke. Wvù cawte ε è nu nje wvù keŋke shen fô bonyii le. 17 Fifin nu ke no bó nu ε saŋ ê Nwa' Nyo' le no Nyo' jemyeε ê Felo Nfon wvu Ijiw le,

“Me nto mbense wo diεwε Nfon e ke naa shiee wvù le me ηke enduŋce mvuŋgay mwem yí yo le,

é bonyii egen bô diee diem yí ekole ke nshε le kecií.”

18 Fifin ε mum ε no duŋci le Nyo' camte shen fô wee wvù wvù kooŋke le, nyaa ekole kè temyeen ê wee wvù wvù kooŋke le wvù etemyi ekole le.

19 Wee nelo emum ebife ê me le, “É è fèn nu no fí nu, Nyo' ε bvuu ε no baci bonyii nje la le? Wee wvù nulo etun fiεε fi Nyo' kooŋke le fi enù, nu yeε le?” 20 Fo wee ebiite nonen ke. É nu naa wee wvu wum wvù la wvù nulo ebeeke mbew bô Nyo'? É nulo é wee ebom fiεε bô mbom é fi ekase ebife ê wvù le, “Wo bom me nen nje la le?” 21 Wee wvù bomte nsháan keŋke mvuŋgay ê we jo mbom keejo ntuw mbom mwaan ebom mwεεm dvú jεy jεy, é fimew enu fi keŋke lemme di kuuke, ε fimew keŋke lemme di ncεw. 22 É nu ke leŋleŋ no Nyo' gee. Wvù to gomte keeduŋce shém ye yí ffuuke bô bonyii, ebvuu ege é bonyii ekiεε mvuŋgay mwew. Geenεn ε wvù looce kuu shém bô bonyii boba bô to gee ε shém ffuuke wvù bô bó to nu keeke efíwε lo bó. 23 É wvù to ge nonen keeduŋce bvukuke bwew bvú baay bvù nu

fô bonyii bô wvù camte shen fô bó le. É bonyii ban nu bô wvù to seysεε wase ε è beε lo le bó nu ke ekeŋke bvukuke bvudvu. 24 É nu naa beene bonyii bodvu bô wvù nu ε tee. É è yaa mey ke bô nu Bojuu maan ke. Bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ten fô. 25 É è nu ke naa fí fi Nyo' jemyi ê Nwa' wee ntum we wvù Osia le le,

“Bonyii bô se yaa nu ke bonyii bem, nu ε me nu ηke enteŋe bó le ‘Bonyii bem.’

É boba bô me nse mbaa ηkooŋke bó ke,

é me enteŋe bó le ‘Fitele fiem.’ ”

26 “É fô bvudvuu bwε bvù Nyo' se ké no gayte é bonyii bodvu le,

‘Ke ben nu bonyii bem ke’,

nu ε bó nu ke eteŋe wase bó le,

‘Boom bo Nyo' wvù keŋke nshii le.’ ”

27 Yesaya wvù wee ntum Nyo' to nu ε no beele ten ekumε bonyii bo Islael gayte le,

“Naa no bonyii bo Islael cim duule naa diεwε monsheem mo ê joo yi baay e,

nu ε bó nu ke eboy nu ke nen caan.

28 Fi nu le Nyo' nu ke ene esεε elan ηγεw

yí ekole ke nshε le kecií kan mwaan emese lo fiεε ficii.”

29 É wvù wvù Yesaya to yuu wase jeme le,

“É è to baa nu le Tata Nyo' wvù keŋke Mvuŋgay Mvunciim

ebawce boom ê kfuu disεεbeene le, tu beene be ε tu wase diεwε ke-

laante kè Sodom e, noo diεwε kè Gomola le.”

É bonyii bo Islael tun je yí bonyii keŋke keebii dvú keenu teytey é Nyo' ejise

30 No fí nu nonen, è nulo é beene emum egay le la? É nulo é beene egay le bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô to baa momte keenu teytey é

Nyo' ejise nu wase keseen teyey ê Nyo' ejise nje fitele fi bó lese yí ye le. ³¹ Geenen, ε bonyii bó Israel bò to momte keenu teyey ê Nyo' ejise bii ê je yì bonci gomte le to baa eghan enu teyey ê wvú ejise ke. ³² È è to nu nje la? È to nu njefo ke bó yaa to momte bii ê je yì le bó elese ε è nu fitele yí Nyo' le ke. Bó to kpwaake le fiε fi gee ε wee nu teyey ê Nyo' ejise nu lemme dimew di mweten gee. È bó ge nonen mum bayten yí te le. ³³ Tε din nu di bó san ekumε di le,
 “Ben etaa eyen, me ngeele te ê ke-laante kè Sayon e,
 ε è nu te di bonyii nu ke ebaytene yí dvú le.
 È nu kembaan kè bonyii nu ke egbwekene yí dvú le.
 Geenen, é wee lese fitele yí ye le, wvú saa ke ewuumen ke.”

10

¹ Boom bo bwεem e, fiε fi me nshieele bó fitele fiem ficii, noo bunle yem ê Nyo', nu le bonyii bem bo Israel ban ke eboy. ² Fiε fi me ηkee, ε è nulo é me enjeme nu le, bó keηke naa shiee wvu baay fô Nyo' le. Geenen ε bó yaa kee ke je yì leη yì bó ebii wvú le jó ke. ³ No bó baa kee je yì Nyo' joo le wee ké no nu teyey ê wvú ejise jó, bó ε mum ε no gomte wase keegeε yibo je, ε fanε yaa bvuu nya bikuu bibole keebii yiyε je yì Nyo' joo le wee nu teyey ê wvú ejise jó le ke. ⁴ No Klistu to toε wase, ε je yì bonci yì bonyii to bii dvú keenu teyey ê Nyo' ejise mum ka, wvu le keenu teyey ê Nyo' ejise keseen enù wase keelese fitele yí Klistu le.

Mboyma nu ε to fô wee tfuu le

⁵ Muses to nu ε san ekumε je keenu teyey ê Nyo' ejise yì bii ε è nu bonci le le, “Wee wvú gee no bonci

gayte nu ke ecee nje wvú gεεle bonci bodvu bocii.” ⁶ Fi ekumε je yì le wee nu teyey ê Nyo' ejise bii fitele fi wvú lese yí ye le nu ε bó ε san le,

“Fo wo ebiitè ê fitele fiew e le laa è nu eben yεε fowe le?”

Fì nu le laa è nu eben yεε eto bó Klistu le. ⁷ Keεε le,

“Fo wo ebiite le laa è nu ebow yεε wonη bonkfu le le?”

Fì nu le laa è nu ebow yεε eto bó Klistu le. ⁸ Geenen fí jemyi le la? Fí jemyi le,

“Diεw Nyo' nu naa mbew yo le.

Yí nu diuw wo le, noo ê fitele fiuw e.”

È è nu yí yì bese fewci ekumε keelese fitele yí Klistu le. ⁹ È wo jeme bó diuw wo le Jisos nu Tata, ε bee fô fitele fiuw e le Nyo' to nu ε bvuse wvú yì kpwe le, é wo ke eboy. ¹⁰ Fí nu nonen njefo wee beje ε è nu bó fitele fiew ε Nyo' se jo wvú le wvú nu se jay. È wee jemyi ε è nu bó diuw we ε Nyo' se boyse wvú. ¹¹ Nwa' Nyo' jemyi le,

“Ke wee wvú nu ε bee wvú le nu ke ekeηke ken'wuumen ke.”

¹² Ben ekeè le ke kejeεy jεεy nu dvú entelenη jo wee Juu bó wee wvú yaa nu ke wee Juu ke. Tata wvú nu Tata bonyii bocii nu ke mwaaη. È wvú ké no yen'yi can ye nyaa mwεem ê wee tfuu wvú beele fô wvú le. ¹³ Fí nu no bó san ê Nwa' Nyo' le le,

“Wee tfuu wvú beele teje diee di Tata le,

nu ε wvú nu ke eboyse wvú.”

¹⁴ Geenen è nulo é bonyii eghan nεε se no beele teje wvú se bó nu ε lese fitele yí ye le? È è nulo é bó eghan nεε se lese fitele yí ye le se bó ke nu ε yuw wase ekumε wvú? È bó nulo eghan nεε se keeyuw se wee nfewcε wvú efewcε ekumε wvú ê bó. ¹⁵ È è nulo é bonyii eghan nεε se

gen efewci se bó nu ε tum bó? Fí nu ε bó ε san] le,
 “Bonyii ké yuuke ncín bikaa bi wee wvú too bô saaka wvú jee, no yuuke njon] baay.”

¹⁶ Geenεn, κε bonyii bo Israel bocii nu ε bee wase saaka wvú jee wvun e κε. Ke len]len] no N]wa' wee ntum Nyo' wvú Yesaya jemyi le,
 “Tata, ε nu γεε dvú wvú nu ε bee saaka wvú bese fewci le?”

¹⁷ Fí ε mum ε no nu le keelese fitele yí Klistu le nen'yi yí fiεε fi wee nu ε yuw e. ε fiεε fi wee yuw nen'yi fô fi bó fewci ekumε Klistu le. ¹⁸ Me ε mum ε no mbiite le laa bó to baa yuw ε? Kecεey bó to nu ε yuw. N]wa' Nyo' gayte le,
 “Diεw yibo to nu ε gen yí ekole ke nshε le kecii,
 ε njeme wvubo gen buy yí ebuw ε won] e ecii.”

¹⁹ Me ε mbvuu ε no mbiite le laa fi nu le bonyii bo Israel to dīoo yuw, fan]e yaa yuw ntay ε? Muses to nu ε yaw gay le Nyo' gayte le,
 “Me nu n]ke en]ge é kendon] ebene ben bô ketum ke bonyii bo εcici le,
 en]ge é shém eton'yi ben bô ketum ke bonyii bô nu biyuj] e.”

²⁰ ε Yesaya bvuu jeme lo se nfan] le Nyo' gayte le,
 “Bonyii bô se baa egomte me nu bô nu ε yen me le.
 ε me ε nduj]ce ekole kem é bonyii bô se baa ebiite me κε.”

²¹ Geenεn fi ekumε bonyii bo Israel nu ε Nyo' to gay le,
 “Eduw εcii nu κε no me nshee ε me ε n]ke can keenfiisen bonyii, geenεn ε bó temyi κε ε è nu bikuu gene é yibo je le.”

11

Ke Nyo' baa mum ma wa lo bonyii bo Israel κε

¹ Me ε mbvuu ε no mbiite le laa Nyo' nu ε ma wa lo bonyii bew ε? Ke è nu nonen κε! Me kebεε nu ε me nu wee wvu Israel. Me nu waa yew Abla'am, ε me mbuy é kfuu di Benjamen e. ² Ke Nyo' baa ma wa lo bonyii bew bô wvú to cawεε wase ε è bεε lo κε. Ke ben kee fiεε fi N]wa' Nyo' jemyi ekumε Elayja no wvú to beele fô Nyo' le ekumε fiεε fi bonyii bo Israel to gee le? ³ Wvú to beele gayte é Nyo' le,
 “Tata, bó nu ε yuwye wase bonyii buw bo ntum e,
 ε sâw bitan] biuw bi ncese le.
 ε shεke κε wase me maan],
 ε bó bii wase ten me le keemεse.”

⁴ Wvú to beele nonen ε Nyo' tfuse é wvú le la? Wvú to nu ε tfuse é wvú le,
 “Me nu ε n]geε bonyii bô è nu bem ε bó nu bontfuke bosooshwi y (6,000),
 ε bó ke baa tum wase nvuu fwe dvu Baal * keebunle fó κε.”

⁵ ε nu κε len]len] no fi nu kefew ke keseen kin e. Bonyii bomew nu κε naa dvú Israel caan bô nu ε shεε bô è nu bo Nyo' le. ε boban nu ε wvú caw nje fitele fiew fi jee fô bô le. ⁶ ε è fen nu le wvú to caw nje fitele fiew fi jee, tu κε è bvuu nu nje lemme dimew ε bó to ge κε. ε è to nu nje lemme dimew ε bó ε ge, tu κε è nulo é ebvuu enu le è nu fitele fi jee κε.

⁷ Fiεε fi me n]gayte nu le la? Fí nu le bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu tey]tey é Nyo' εjise no bó to gomte κε. ε to nu κε bonyii bô Nyo' to cawεε bô to nu ε ghan ken]ke je keenu tey]tey é wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεε ke bonyii le tεme ghaw mεy nonen.

⁸ Fifin nu no bó to san]εε le,
 “Nyo' to nu ε ge ε bó no fun]fun]e,
 ε εjise εbo fan]e yaa ebvuu eyεne mwεεm e κε,

⁹ Fí nu le bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu tey]tey é Nyo' εjise no bó to gomte κε. ε to nu κε bonyii bô Nyo' to cawεε bô to nu ε ghan ken]ke je keenu tey]tey é wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεε ke bonyii le tεme ghaw mεy nonen.

⁸ Fifin nu no bó to san]εε le,
 “Nyo' to nu ε ge ε bó no fun]fun]e,
 ε εjise εbo fan]e yaa ebvuu eyεne mwεεm e κε,

⁹ Fí nu le bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu tey]tey é Nyo' εjise no bó to gomte κε. ε to nu κε bonyii bô Nyo' to cawεε bô to nu ε ghan ken]ke je keenu tey]tey é wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεε ke bonyii le tεme ghaw mεy nonen.

⁸ Fifin nu no bó to san]εε le,
 “Nyo' to nu ε ge ε bó no fun]fun]e,
 ε εjise εbo fan]e yaa ebvuu eyεne mwεεm e κε,

⁹ Fí nu le bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu tey]tey é Nyo' εjise no bó to gomte κε. ε to nu κε bonyii bô Nyo' to cawεε bô to nu ε ghan ken]ke je keenu tey]tey é wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεε ke bonyii le tεme ghaw mεy nonen.

10:16 Yesa 53:1; Jon 12:38   **10:17** Jon 17:20   **10:18** Mben 19:4   **10:19** Dito 32:21; Lum 11:11   **10:20** Yesa 65:1; Lum 9:30   **10:21** Yesa 65:2   **11:1** Lem 22:30; 2Kol 11:22; Gal 1:13-14; Fili 3:5   **11:2** 11:29; Mben 94:14; Yeli 31:37   **11:3** 1Bfn 19:10, 14, 18   **11:4** Baal wvun to nu fimoo.   **11:5** 9:27   **11:6** 4:5; Gal 3:18   **11:8** Yesa 29:10; Dito 29:4; Mat 13:14-15

ε bitem bibole yaa yuuke mwεεm
kε.

Bó ε nò nu kε nonεn ε to ε buy εben
e.”

⁹ Ε Dawε to nu ε jeme tεn lε,
“Nyo' ege ε mwεεm mvudien mvù
bó dieε yuuke njon
enjim bó diεwε lawe le,

ebvuu ekoo bó diεwε ketam e.
Mvù etu fiεε fi nu esεn lo bó etufe,
ε emum enu nlawma gee dibole.

¹⁰ Nyo' ege ε εjise εbo ejjim wvu lε fo
bó eyεnè lo mwεεm e kε.

Wvù ege tεn ε jím yibo εngvuushe
emεy lo nonεn.”

¹¹ Me ε no mbiite lε laa ε fεn nu
lε bonyii bo Islael to baytene nεn
keεgbwe emεy lo fokuse lε? Kε ε nu
nonεn kε. Kebefε kè bó to gee to nu
ε kaa to lo bó mboyma fò bonyii bò
yaa nu kε bo Islael e, wvu lε bonyii
bo Islael ebenè kendorj. ¹² Ε ε fεn
nu lε kebefε kè bó to gee to nu ε kaa
to ε ε nu bó bvujonkε yí nshε le, ε
ngbwe wvù bó to gbweε to ε ε nu
bó bvujonkε fò bonyii bò yaa nu kε
bo Islael e, tu bvujonkε bvù nu ke
enu seke bonyii bo Islael bocii ε bee
Klistu le nu ke enu nεε?

*Fo bonyii bò yaa nu kε bo Islael
emum ekfune gvuw bó bonyii bo Is-
lael kε*

¹³ Me ngomte keenjeme keseen ε
ε nu ε ben bonyii bò yaa nu kε bo
Islael. No me nu waa ntum Jisos
fò bonyii bò yaa nu kε bo Islael e,
me ε mum ε no njoo lemme diem
lε ε nu fiεε ε fí kuuke. ¹⁴ Ε me
ngεe nonεn wvu lε me εnge ε Bojuu
bosεse ebenè kendorj, ε fí ekum bó
le, ε bomew bó le ke eboy. ¹⁵ Ε ε
fεn nu lε Nyo' to dioo ma bonyii
bo Islael ε fifin ge ε bonyii bomew
yí wonj e kase tu fiεε fimwaanj bó
bo Nyo', tu ε nu ke enu seke wvù ε
kase ε fiisen bó, ε fí nu nεε? Fí nu
ke enu lo diεwε seke wee ε kpwe
ε kase ε buy yí kpwe le. ¹⁶ Ε wee
guse bvulεm ε baa sà' dvù ε Nyo',

tu bvulεm bvudvu bvucii nu enu
wase bvu Nyo' le. Kete ε no nu ε gεn
yidvu nu yi Nyo', tu tíεw kete kedvu
nu enu tεn yi Nyo'.

¹⁷ Geenε, ε ε fεn nu lε tíεw kete
yimew nu ε bó to faashε lanjε mum
jo wase ε ε nu ben bó nu kete ke Olif
e ke ekow, to shfuwye yí kete ke Olif
kè bó ye le lo le fò tíεw yimew ye to
nεn'yεε, wvu lε ben ekeηke tεn joo yí
nεn'yi yí kete kedvu le, ¹⁸ tu kε ben
keηke keekfune gvuw ben ε bo tíεw
yidvu ye kε. Ε ben kfune gvuw ben
ε bó, ε ben no kumyi lε ben nu kε lo
tíεw. Ε ε yaa gee ben ε gεn sε nu dvù
kε. Ε gee gεn ε ben sε nu dvù. ¹⁹ Ε
nulo ε wee mvu ben e enε ejemyi
lε, “Kε bó to faashi tíεw keeshfuw ε
ε nu me fò.” ²⁰ Ε nu keceεy. Bó to
faashi bó lanji njefo kε bó to keηke
mbee kε. Ben ε no nu fò temyi nje
fitele fi ben lese yí Klistu le. Nonεn,
fo ben emum ebensee ye kε. Ben
enù nfan nfan. ²¹ Ben ekeè lε ε Nyo'
nu sε wvù to nu ε bawce tíεw kete kè
bó ye le lo kε, tu kε ε nulo tεn ε wvù
ke εbawce ben kε. ²² Ben etaa lε
eyen lε Nyo' keηke fitele fi jee baay
bvuu keηke tεn fitele fi cewcew e.
Wvù ké no cewcewe bó bonyii bó
nu ε gbwe, geenεn dunçi fitele fi jee
fò ben e fεn ε ben nu ε mεy ε no bii ε
je ye le. Ε fuw kε nonεn, tu wvù nu
ke efaashε tεn ben elanj. ²³ Ε dioo tu
fò bonyii bo Islael e, ε bó kumene lo
ε no keηke mbee, ε Nyo' ekase ejo bó
eshfuwye yí kete kε le, njefo ε nu
fiεε ε Nyo' keηke mvungay keekase
ege. ²⁴ Ben ekeè lε, ε ben nu tíεw ε
bó to faashε yí kete ke Olif e kè kuu
ε ε nu ekow, to shfuwye yí kè bó ye le
lo le, ε ε nu fiεε ε fí yaa keηke keenu
nonεn kε, tu kε ε nulo ε bó ekase ejo
tíεw yí ε nu yi kete kè bó ye le lo yí
bó to faashε wase ekase etfuushe
yí kete kedvu le efey lo nonεn e?

Nyo' camte shen fò wee tfuu le

²⁵ Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε keceεy kin kè nu ê nnyile le, wvu le fo ben ke ene ebensee ye le ben feefene baay ke. Fí nu le ekole kè temyεen nu ε to fò bonyii bo Islael e nteen. Ε bó nu ke etemyi ke bikuu nonen egen ebuy seke bonyii bò yaa nu ke bo Islael bocii bò nu keeley ηgoo bonyii bo Klistu le ε ley wase. ²⁶ Fí nu ke edioo ε kooy nonen, é bonyii bo Islael bocii emum ebuy. Ε nu fí fi bó to saηεε ε Nyo' gayte le,

“Wee wvù nu ke ebvuse bonyii ηgew e nu ke ebuy Sayon.

Wvù nu ke ebvuse gee di befε ê kfuu di Yakow e.

²⁷ Ε fifin nu moηkan mò me nu ηke engbwo bee bó

seke me ε ncake bibefe bibole.”

²⁸ Ε keba ke saaka wvù jee wvu Nyo' le nu ε bonyii bo Islael nu bonyii bo bvuban e fò Nyo' le nje yene. Ε dioo etu ê keba ke ncaw wvù Nyo' to cawεε wase bó le, nu ε bonyii bo Islael nu lo fitele fiew nje moηkan mò wvù to gbwolεε bò bo'icee cee bó. ²⁹ Fí nu nonen njefo é Nyo' nya wase nnya ê wee, wvù saa ebvuu ekase efi ke, é wvù teηe wase wee, wvù saa ebvuu ekase ecinε wvù le ke. ³⁰ No ben bonyii bò yaa nu ke bo Islael to shee nu yaa yuuke Nyo' le ke, geenε ε no nu ke-seen ε wvù ε cam wase shen fò ben e njefo bonyii bo Islael baa eyuuke wvù le ke, ³¹ è nu ke leηleη no bó ten baa eyuuke Nyo' le keseen wvu le shen yì wvù cam fò ben e ege é wvù ke ecam ten shen fò bó le. ³² Fieε fi nu nu le, Nyo' nu ε lese bonyii bocii yì ncaw ekole kè temyεen e, wvu le è nelo é wen ecam shen fò bó le bocii.

Mbense enù fò Nyo' le

³³ O, ben etaa eyen, bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le nu naa lo bvù baay, ε bvufee bwew nu naa lo ten bvù

baay, ε mwεεm mvù wvù kee nu ε wvù kee naa lo ten baay! Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù kpwanjsene mwεεm jó ke. Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù gee mwεεm mwew jó ke.

³⁴ Fifin nu no bó saηεε é Nwa' Nyo' le le,

“Ε nu γεε dvù wvù kee ηkpawce Tata?

Ε è nu γεε wvù nulo etefe wvù?

³⁵ Ε nu γεε dvù wvù ke nu ε nya wase Nyo' bò fieε

wvu le Nyo' ke ekase elaw wvù?”

³⁶ Mwεεm mvunciim ne fò wvù le. Mwεεm mvunciim fey can ye le, ε mwεεm mvunciim nu nje ye. Mbense enù fò wvù le sekecii se ηka. Fí enù nonen.

12

Ben enya bikuu binen è Nyo'

¹ Boom bo bwεεm e, no Nyo' nu ε cam wase shen fò beene le, me ε mum ε no ηkule can le ben enya bikuu binen é Nyo' diεwe mwεεm mvu ncese le mvù beε mvuyuum yuule ε Nyo' ε bee le. Fifin nu je yì leη fò ben e keebunlee Nyo' jó le.

² Fo ben ebii mwεεm mvù bonyii bo yì nshε le fεn gee ke. Ben ecinε é Nyo' enyaa ben bò boηkpawce bò bofe, é bó ekumene ben. Ε ben gee nonen, é ben emum ekiεε keeyeese kee fieε fi Nyo' shieele, fi è nu fi jee, ε Nyo' ε bee dvù, ε fí ε jon wvù le ε gen ε mese.

³ Me diεwe wee wvù Nyo' nu ε buw e, nu ε me ηgomte keenjay é ben bocii le, fo wee ekpawci ekume ekole kew le wen nu fieε fimew fele fieε fi wvù nu ke. Wee ekpawaεε ekume ekole kew é je yì leη e. Ε wee ekpawci biη nfew mbee wvù Nyo' nu ε nya é wvù le.

⁴ Beene kee le ye wee nu yimiaan, keηke biba jεy jεy, ε biba bidvu keηke lemme jεy jεy. ⁵ Ε nu ke leηleη no beene nu. Naa no beene

cim nu nteen, nu ε beene nu ye miaan yî Klistu le. Ε wee mvu yaa nu fô ekole kew e maan κε. ⁶ Beene κεηκε nnya jεεy jεεy bii je yî Nyo' nu ε buw beene jó le. Beene emum el- emtè dvú. Ε nnya wee nu keeteete ntum Nyo', é wvú no teetè bii nfew mbee wvú Nyo' nu ε nya ê wvú le. ⁷ Ε nnya wee nu keelemte fô bonyii le, é wvú no lemtè fô bó le. Ε yi wee nu keeyεεyi bonyii, é wvú no yεεyi. ⁸ Ε nnya wee nu keeyvuuse mvuntelem mvu bonyii le, é wvú no yvuwsè. Ε yi wee nnya nu keenyaa mwεεm ê bonyii, é wvú yene can ye. Ε yi wee nu keetaale fô bonyii le, é wvú no taalè fô bó le bô fitele fiew ficii. Ε wee nu ε ye nnya nu keecamte shen fô bonyii le, é wvú no camtè yuuke njon.

Nkoηen wvu keceey

⁹ Nkoηen wene κεηκε keenù wvu keceey. Ben ebanè fiεε fi befε, leemè ε è nu yî fiεε fi jee le. ¹⁰ Ben ekoηenè bikuu binen bô fitele ficii diεwε boom bo bwee wan e. Ben efelè naa lo bonyii bocii yî n'wvum wvú ben nyaa ê bonyii le. ¹¹ Fo ben egeè ηgoy κε. Mvuntelem mvunen eyvuwsè sekecii ε ben lemte lemme di Nyo' le. ¹² Ben elanlanè yî fiεε fi ben taale fwe yî dvú le kee le ben nu ke eκεηκε le. Ben ekuulè shém yî bongew e. Ben enù yî bunle le sekecii. ¹³ Ben efici bonyii bò è nu bo Nyo' le bò fuute. Ben efiiisenè botolo yéw yene le taale fô bó le ntay.

¹⁴ Ben elékè le Nyo' elan ε è nu kembonen yî bonyii bò bone bikaa ê ben ejim e. Ben elékè ε è nu kembonen fô bó le. Fo ben elékè le eto lon fô bó le κε. ¹⁵ Ben elanlanè ben

ε bonyii bò lanlanè, enù yî yii le ben ε bonyii bò nu yî yii le. ¹⁶ Ben eceè yî fiεε le fimwaan. Fo ben ebenseè ye κε. Ben ekoole nsán ben ε bonyii bo ncew ncew. Fo ben ejod le ben kee mwεεm fele no ben kee κε.

¹⁷ Fo ben etfuusè kebefe bô kebefe κε. Ben eκεηké ηkpawwce keegeε ε è nu mwεεm mvú bonyii bocii yεne le è nu mvú jee. ¹⁸ Ε je nu dvú, no ben yεne, é ben no momtè keecee yî nyεkeey e ben ε bonyii bocii. ¹⁹ Nsáa yem shém, fo ben eyuu emomtè naa lo keetfuuse envuke κε. Ben ecinε dvú é Nyo' ke eduηce shém ye yî ffuuke ê bó. Ε nu fí fi bó nu ε san le,

“Envuke nu ε è κεηκε me keentfuse. Ε nu me wvú nu ηke enlaw bó. Fifin gayte Tata Nyo'.”

²⁰ Fi è nulo é ben egeè nu fin fi bó san ê Nwa' Nyo' le le, “Ε jeη yuu wee wo bvuban, é wo nya fiεε ε wvú die. Kendoη é no yumte wvú, é wo nya fiεε ε wvú wu. Ε wo ge nonen, é ken'wuumεn enu fô wvú εfa.” ²¹ Fo ben ecinε é kebefe eso ben κε. Ben esoò lo kebefe bô mwεεm mvú jee.

13

Beene eyuukè bonyii bò κεηκε mvungay mvu sa' le

¹ Wee tfuu κεηκε keeyuukè bonyii bò κεηκε mvungay mvu sa' le, njefo κε mvungay nu dvú se mvú ne fô Nyo' le κε. Boba bò saake nu ε è gεke Nyo'. ² Fí ε mum ε no nu le é wee duηci ekole kè temyεen ê bonyii bò κεηκε mvungay mvu sa' le, tu mweten duηci ε è nu ê bonyii bò è gεke Nyo'. Ε bonyii bò duηci ekole kè temyεen teηε ε è nu ηgew yî bikuu bibole. ³ Ben ekeè le bonyii bò saake won nu ε bonyii bò κεηκε

12:6 1Kol 12:4-11; 12:27-14:40; 1Bi 4:10-11 **12:7** Lem 6:1-3; 2Kol 9:5, 7 **12:9** 2Kol 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Bi 1:22; 1Kol 13:4-7 **12:10** 14:15; Jon 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Efe 4:2; Fili 2:2-3 **12:11** 8:9; Gal 5:25; Mwm 3:15 **12:12** 5:2-3; 8:24-25; Mat 24:13, 22; Luk 18:1; 1Kol 10:13; 1Tes 2:14 **12:13** Gal 6:10; Ibu 13:2 **12:14** Mat 5:44 **12:15** Job 30:25; 1Kol 12:26; 2Kol 11:29 **12:16** Bηgn 3:7; 1Kol 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** Bηgn 20:22; 1Kol 6:7; 1Tes 5:15; 1Bi 3:9 **12:19** Dito 32:35; Mat 5:39 **12:20** Bηgn 25:21-22; Mat 5:44 **13:1** Lem 5:29; Tay 3:1; 1Bi 2:13-14; Mwm 13; 20:4 **13:1** Bηgn 8:15-16 **13:3** 1Bi 2:14; 3:13

kenge kè jee yaa ké no fane bó ké. É ké no fane bò befe kenge. É wo shieele le ké nu nu efane bonyii bò kenke mvungay mvu sa' le, é wo mum no geè le fiεε fi jee, é bó emum ebensee wo. ⁴ Wee wvù saake bonyii nu ε wvù lemte ε è nu fô Nyo' le le bonyii eceè ntay. Geenεn, é wo ne ε no gee fiεε fi befe, é wo mum no fane wvù, njefo ké mvungay mvù bó nya ê wvù keeleese bonyii yî ηgew e nu mvu εcici ké. É nu wee lemme wvu Nyo' wvù duñci shém Nyo' yî ffuuke fô bonyii bò gee mwεεm mvù befe le. ⁵ Nonεn ben kenke keeyuukè bonyii bò saake won e, ε è yaa nu ké le njefo ben fane shém Nyo' yî ffuuke ké. Ben eyuukè tεn wvu le fo fiεε enu dvù fi esaake ben fô fitele le ké. ⁶ É neε fiεε fi gee ε ben se laanke tεn shile, njefo bonyii bò kenke mvungay mvu sa' le lemte ε è nu fô Nyo' le, ε bó ε nya kefew kebole kecii yî lemme didvu le. ⁷ Ben enyaà fiεε ficii fi ben kenke keenya ê wee tfuu. É è nu shile keelan, é ben lan. É è nu keelaw mwεεm mvù ben kenke keelaw, é ben law. É è nu wee wvù ben kenke keefane wvù, é ben no fanè. É è nu wvù ben nu enya ε è nu n'wvum ê wvù, é ben nya.

Ben ekoñenè bikuu binεn

⁸ Fo wee ekenkè naa lo fioo bó wee mvu efey fioo yî è nu kenkonen ké. Ben ekeè le, é wee koonke wee mvu, tu wvù nu ε gee wase bonci bocii. ⁹ Bonci bo Nyo' le bò gayte le, “Fo wo ejan kpweε wee, fo wo eyu wee, fo wo ecorj bvucorj, fo wo edewkenè ejise ké,” naa noo nci wvù la, nu ε bó ε taashe yî nci wvù gayte le, “É koonkè waa bwoo no wo koonke εkolε kuw” e.

¹⁰ É wee koonke wee mvu, wvù saa ebvuu ege naa lo fiεε fi befe bó wvù ké. Nonεn é wee koonke wee mvu, tu wvù nu ε gee wase bonci bocii.

¹¹ Ben egeè mwεεm mvun nonεn kee no kefew nu wase keseen. Kefew nu ε kí ε kocεn wase fô ben e keekamse. Ben ekamse njefo kefew kè Nyo' nu eboise beene nu wase nceencee fele no kí to shee nu seke beene to leseε fitele yî Jisos Klistu le. ¹² Entan kaa wase, ε ekfun yuule wase too. Beene emum elan gee di ejiwε le, ejo wase ε è nu gee di n'yuule le diεwε mwεεm mvu jem e. ¹³ Beene eceè nce wvù kenke n'wvum diεwε bonyii bò lene εmvunsheen e. Fo ben ediekenè, wukene gee diεwε bwé le ké. Fo ben ewu mbvuum ε mó koole ké. Fo ben eceè nce nnyen kenjan noo nce nsake ké. Fo ben ewaalé waa bvuu kenke kenghew ké. ¹⁴ Ben ejo ε è nu nce Tata Jisos Klistu yî yene le. Fo ben enya naa lo bvudvuu ê nyam ye wvu le ben egee mwεεm mvù befe mvù yî shieele ké.

14

Fo wee esaakè wee mvu ké

¹ Ben efuisenè bonyii bo wεεyi yî mbee le ê ben ente. Fo ben ε boba bonyii ebeke ε è nu mbew yî mwεεm mvù bó kpawwci le è nu mvu lan keege le ké. ² Wee mvu nu ε wvù benje le è nulo é wen edieε fiεε ficii. Geenεn ε wee mvu wvù mbee we wεεyi nu ε wvù dieε ké fiew ε è nu mbáse yî bó keeke lo. ³ Fo wee wvù dieε fiεε ficii yaa nyaake, enyεnsè wee wvù nyaake ké. Fo wee wvù nyaake, esaakè wee wvù dieε fiεε ficii yaa nyaake mum sumtene lo nsaw we ké, njefo bó bocii nu ε Nyo' ε fiisεn bó. ⁴ É nu wo wvù yεε keesaake wee lemme wee mvu mum sumtene lo nsaw we?

13:5 2:15 13:7 Mat 22:21 13:8 Jon 13:34; 1Kol 13; 16:14; Gal 6:10 13:9 Dito 5:17-21; Lεw 19:18; Mat 22:34-40; Gal 5:14; Jem 2:8-13 13:11 1Tes 5:5-8 13:11 Efe 5:14-16; 1Kol 7:29-31 13:12 Efe 5:11; 6:11, 13; 1Jon 2:8 13:13 Luk 21:34; Efe 5:18 13:14 Fili 2:5; Kolo 3:15 14:1 1Kol 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kolo 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ibu 13:9 14:1 15:7 14:2 Dan 1:8; 1Kol 10:25-28

Ε κειηκε cee εκολε we keeke eyen
 laa waa we lemme leeme ntay nuu
 wvú gbwee lo le. Ε wvú nu ke eleem
 we, njefo Tata nulo eleke wvú we é
 wvú eleem ntay. ⁵ Wee mvu nu ten
 dvú wvú joo le εdiuw yomew nu yo
 baay baay ê yomew e. Ε wee mvu
 joo fiew le εdiuw εcii nu ke leηληη.
 Fieε fi nu, nu ke le fo wee ekeηkê
 kemaηen ê ηkpawace we le yí fieε fi
 wvú leeme yí dvú le ke. ⁶ Wee wvú
 joo le εdiuw yomew nu yo baay
 baay gee nonen keenya n'wvum ê
 Tata. Ε wee wvú diee fieε ficii diee
 ten keenya n'wvum ê Tata, no wvú
 gee nonen no nyaa keyoone ê Nyo'.
 Ε wee wvú nyensee keediee fieε ficii
 nyensee ke ten keenya n'wvum ê
 Tata, no wvú nyaa ten keyoone ê
 Nyo'. ⁷ Beene ekeè le é wee nu
 dvú, tu ke è κειηκε wvú εκολε kew ke.
 Ε wvú kpwe lo, é saa ekeηκε wvú
 εκολε kew ke. ⁸ Ε beene nu dvú, tu
 beene nu ke beene ε bo Tata, beene
 é kpwe, tu beene nu ke beene ε bo
 Tata. Nonen, κειεε beene nu dvú,
 κειεε beene ε kpwe, tu è κειηκε ke
 Tata beene. ⁹ Ε nu shiee wvú Klistu
 to kpweε kase buy yí kpwe le no
 nu dvú. Wvú to ge nonen wvu le
 wen enù Tata bonyii bocii bò bεε
 dvú bò bò kpweken wase. ¹⁰ Nonen,
 è nu nje la wvú wo saake waa bwoo
 mum sumtene lo nsaw we? Ε è
 nu ten nje la wvú wo nyensee waa
 bwoo? Ben ekeè le beene bocii nu
 ke eleem fwe dvu Nyo' é wvú esaw
 beene. ¹¹ Ε nu fieε fi bó nu ε san le,
 “Me wvú Tata ηgayte le, no me nu
 dvú,
 wee tfuu nu ke etum envuw ê me
 εjise,
 é wee tfuu ejemyi bò diuw we le me
 nu Nyo'.”

¹² Fí ε mum ε no nu le wee mwaan
 mwaan beene le κειηκε keeke eleem
 ê Nyo' εjise see no gee diew to nu.

*Fo wee ege fieε fi waa bwee egbwe
 lo ke*

¹³ Nonen, fo beene ebvuu esaake
 wee noo wee mum sumtene lo
 nsaw ke. Fieε fi beene κειηκε keegeè
 nu le wee dioo gee fieε no yene fo
 enu fieε fi ege é waa bwee ebayten
 yí dvú le κειεε egbwe lo ke. ¹⁴ Me
 ηkee naa lo, ε me ε mbee diewe wee
 Tata Jisos e le ke fieε fidien fimew
 nu dvú εfinefin fi nu se fí yuule lo
 ke. Geenε, é wee mvu ne ε no
 yene le fieε fidien fimew nu ε fí yaa
 yuule ke, tu fí nu enu ke nonen fô
 wvú le. ¹⁵ Ε wo diee fieε ε fi beete
 bò waa bwoo, tu ke wo bvuu dunji
 κειηκονεν fô wvú le ke. Fo wo ecine
 é fieε fi wo diee ege é waa bwoo
 wvú Klistu to kpweε nje ye, egbwe
 lo ke. ¹⁶ Nonen, fo wo ege é fieε
 fi jee fi wo gee ke ene etu fi bó
 ejemyi wase le è nu fi befε ke. ¹⁷ Ben
 ekeè le ke bvunfon bvυ Nyo' le nu
 fieε fi ekumε mwεεm mvudien bò
 mwεεm mvuwuun ke. Ε nu fieε fi
 ekumε keekειηκε nce wvu teyey bò
 wvu nyεkeey noo keekειηκε nlanlan
 wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le.
¹⁸ Ε wee lemte Klistu le ê yiyε je le,
 tu Nyo' nu eyuuke njon bò wvú, ε
 bonyii bensee ten wvú. ¹⁹ Beene
 emum ebii mwεεm mvú too ε è
 nu bò nyεkeey noo mvú fici beene
 keeyoote lo wee noo wee le. ²⁰ Fo
 ben ebefe bò lemme di Nyo' le nje
 mwεεm mvudien ke. Ε nu keceey le
 mwεεm mvudien mvunciim yuule
 lo, geenε é wo diee fieε fi nulo
 ege é wee mvu egbwe lo, tu è nu
 fieε fi befε ε wo gee. ²¹ Ε nu fieε
 fi jee keetun keedie nyam, κειεε
 keewu mbvuum, κειεε keege naa
 la fi nulo ege é waa bwoo egbwe
 lo. ²² Ε fitele fiuw beje fieε fimew
 e, é wo γεε ε è no kee ke ben ε Nyo'
 bofεε. Njon wvu baay nu fô wee
 wvú shiee baa enu dvú fô wvú le
 keesaake εκολε kew ke, njefo wvú

gee fiεε fi wvú tomte le fi nu len e.
 23 Geenen, wee wvú diee fiεε kenke
 kemaen fô fitele fiew e nu wase
 ngeW e, njefo wvú gee fiεε ε è yaa nu
 fi fitele fiew benε dvú kε. Ben ekeè
 le fiεε ficii fi wee gee sε fitele fiew
 nu ε bee, nu ε è nu kebefε.

15

*Wee egeè fiεε fi ejeè ten waa bwee
 le*

¹ Beene bò temyi kenke keekuulè
 shém bò gbwee di bonyii bo wεεyi
 gbwee. Fo beene egeè fiεε ε è nu kε
 fi è nulo ε ye ejee kε ε è nu beene
 kε. ² Wee mwaan mwaan beene le
 kenke keemonte keegeè fiεε fi ejeè
 waa bwee le keefici wvú ε mbee we
 kuu. ³ Ben keè ten le kε Jisos Klistu
 to gee mwεεm mvú ye ejeè kε ε è nu
 wvú kε. Wvú to gee fiew ε fi kooyi
 no bó san ε wee jemyi ê Nyo' le,
 “Boncun bò bonyii nan'yi wo dvú
 nu ε tu yí yem e.”

⁴ Beene kee lo le mwεεm
 mvuncim mvú bó to sanεε ê
 Nwa' Nyo' le fwele to nu keetefe
 beene dvú, wvu le mvú ege é
 beene eleemè temyi, é mvuntelem
 mvuseεbeene eyvuwsè yí fiεε fi
 beene taale fwe yí dvú le. ⁵ Me
 nleke le Nyo' wvú gee ε bonyii
 leeme temyi bvuu gee ε mvuntelem
 mvu bonyii le yvuwsé, ege é ben
 eceè yí fiεε le fimwaan ben ε bonyii
 bocii bii no Klistu Jisos dunçi, ⁶ wvu
 le yí kentaashε le, é ben ebenseè
 Nyo' wvú nu Icee Tata wesebeene
 wvú Jisos Klistu yí diεw e miaan.

*Ben efiisen wee tfuu lenlen no
 Klistu nu ε fiisen ben*

⁷ Ben emum efiisen wee tfuu kε
 lenlen no Klistu nu ε fiisen ben, é
 mbense egenè ê Nyo'. ⁸ E me ensee
 ê ben le Klistu to nu ε jo ekole kew
 diεwε waa lemme le fô Bojuu le
 keedunçe ê bó le Nyo' ké no jemyi

keceey. Wvú to ge nonen keetom
 nkawma wvú Nyo' to nyae ê bo'icee
 cee bó. ⁹ E wvú to bvuu ge nonen
 wvu le bonyii bò yaa nu kε Bojuu
 nelo ebenseè ten Nyo' nje shen yi
 Nyo' kenke fô bó le. Fifin nu no bó
 sanεε le,

“No fi nu nonen, me nu nke em-
 bensee wo

ente jo bonyii bò yaa nu kε Bojuu.
 E me nu nke en'yemte mbensee
 diee diuw.”

¹⁰ E fi bvuu nu ε bó ε san le,

“Ben bò yaa nu kε Bojuu, ben
 elanlanè ben ε bonyii bo Nyo'
 le.”

¹¹ E fi bvuu nu ten ε bó ε san le,

“Bonyii bò yaa nu kε Bojuu, ben
 ebenseè Tata.

Bitum bicii, ben ebenseè Tata.”

¹² E Yesaya to bvuu jeme ten le,

“Biay mi nu ke esan ê kfuu di Jεεε
 le.

É è nu wee wvú nu ke ebuy esaake
 bitum

bi bonyii bò yaa nu kε Bojuu le.

E nu yí ye le wvú bitum nu ke egeε
 bvufee bvubole.”

¹³ Me nleke le Nyo' wvú beene
 taale fwe yí ye le, eyin sen mvun-
 telem mvunen hô njon noo nyakeey
 no ben nu ε lese fitele yí ye le, wvu
 le ê mvungay mvu Keyoy ke Yuule
 le, é ben etaale kε ε è nu fwe sekicii
 yí fiεε fi ben kee le ben nu ke ekenke
 le.

*Shiee wvú Baul to sanεε ê je yi
 wvú to sanεε le*

¹⁴ Boom bo bwεεm e, me kebeε
 nkeε ntay le ben kenke naa kenke kè
 jee baay, ε ben ε yin sen bò bvufee,
 kee ten keetefe bikuu binen.

¹⁵ Geenen, yí mwεεm mvumew e
 nu ε me ε nsan ε nlooce ε ntooshe
 lo ben. E me nge nonen keenkume
 lo ben, ε è nu nje mbuwma wvú
 Nyo' nu ε buw me dvú, ¹⁶ le me enù
 wee lemme Klistu Jisos fô bonyii bò

yaa nu ke Bojuu le. Me ngee lemme din diewe cee ncese le, nlemte yi saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le, wvu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu enù diewe ncese wvù Nyo' nu e bee le, e Keyoy ke Yuule e seyse bô e gee bô e no yuule. ¹⁷ Nje Klistu Jisos, nu e è nulo é me embensee ye yi lemme di me nlemte fô Nyo' le. ¹⁸ Ke è nulo é me emom lo enjeme ekume fiée fimew jéey, efey fi Klistu nu e ge wase fele yi yem e, le bonyii bô yaa nu ke Bojuu elese fitele yi ye le ke. Bó to lese fitele bii mwéem mvù me nto njemyi bô mvù me nto ngee le. ¹⁹ E è to nu ten bii mvungay mvu mwéem mvù duŋci mvungay mvu Nyo' le bô mwéem mvu diuw wvù yuméen e mvù me nto ngee le, noo yi mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. Nonen, keekew Jelusalem ekenen egen ebuy keba kè Illilikum e, nu e me e nlooce wase e nfewce saaka wvù jee ekume Klistu jó. ²⁰ Me nto gee nonen, e shiee wem wvu baay nu le me enfewci saaka wvù jee wvun e è nu fô bó ke baa yuw wase ekume Klistu ke, wvu le fo me nke ene engen en'yoote yi kenffuy ke wee mvu le ke. ²¹ Me nto ngee fifin mbii e è nu no bó to saŋee le, “Bonyii bô bó ke baa see wase é bó ekume wvù, nu ke eyen keceey kew e, e bonyii bô ke baa yuw wase ekume wvù, nu ke ekié wvù.”

No Baul to seysee keegen Lum

²² E se jewse lene din me bokaŋ e nteen fo me ento é beene eyenen. ²³ Geenen, keseen ke bvudvuu bvú lemme le bvuu beé dvú biba bin e ke. Nonen no me nse nshee nshieele wase bilum e keento é beene eyenen, ²⁴ nu e me nkpwaake, nkee naa le beene nu ke eyenen seke me nfele ngeene Sbeén. Me nkpwaake ten le ben nu ke efice me yi

lene diem e keengen embuy jó, seke beene e mooce caan, me e n'yuw njoŋ é ben entelen. ²⁵ Geenen, keseen nu e me nu engen Jelusalem yi lemme le fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bo jó le. ²⁶ Me ngeene jó njefo bonyii bo mbee le bo Masedonia noo bo Akeya se nu e no koonke keege kensuw efi bonyii bô è nu bo Nyo' le bô fuute dvú Jelusalem. ²⁷ E to koŋ bó keege nonen, e è nu lo keceey le bó keŋke keege fiée fô bó le nonen, njefo é bó bô yaa nu ke Bojuu nu e keŋke wase fô mbuwma wvù fici biyoy bibole wvù è nu wvu Bojuu, tu bó keŋke ten keefi Bojuu bô mwéem mvu yi nshé le fen mvù Nyo' nu e buw bó dvú. ²⁸ Nonen, seke me e mase lemme din, e n'yen le fiée fi bó suw nu e ley can Bojuu le, é me emum ene jó, enfey jo ben, é beene eyenen, é me emum engen Sbeén. ²⁹ E me nkee lo le me nu nke endioo entoo é ben e, entoo bô kembonen ke Klistu le fô ben e e kí e yiŋsen.

³⁰ Boom bo bwéem e, me nkule lo can é ben é diee di Tata wese-beene wvù Jisos Klistu le noo yi keŋkonen ke Keyoy ke Yuule le, le ben ebene me le é beene etaashé ebunlee shiee le é Nyo' fô me le, ³¹ le è nulo é me nke embuy can bonyii bô yaa nu ke bo mbee le Judea. Beene ebunleé ten le bonyii bô è nu bo Nyo' le ke ebee lemme di me ngeene keenge Jelusalem e, ³² wvu le é Nyo' fen nu e bee, é me nke entoo é ben e n'yuuke njoŋ, é fitele fiem eléetene é ben entelen. ³³ Nyo' wvù nu Nyo' nyakeey enù ben e bó bocii. Fí enù nonen.

16

Bongayma

¹ Me ngomte keenduŋce jeme yesebeene mi yi diee nu Fuebe é

ben ekiεε wvú. Wvú fici yí lemme di Nyo' le ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Σεηκλια le. ² Seke wvú ε to, ε ben fiisen wvú diεwε wee Tata le ê je yí è nu yí bonyii bò è nu bo Nyo' le. Ε fiεε nu dvú fi wvú shieele le ben efi wvú dvú, ε ben fi, ekeè le wvú nu ε fi wase bonyii nteen, ε fi ten noo me.

³ Ben egay Blisilia bô Akpwila le enya ê me. Ε nu bonyii ε bó ε taashe bee bó yí lemme di Klistu Jisos e. ⁴ Bó nu ε kpwe to soy wase bó nje yem. Ε nu bonyii ε è yaa mey ke me maan wvú nyaa keyoone ê bó ke. Bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bicii nyaa ten keyoone ê bó. ⁵ Ben egay ten kentaashε ke bonyii bo mbee le kè taashi ê bó yew e enya ê me. Ben egay Abenetus wvú nsaa yem shém e. Wvú to nu wee wvu fwe keenu wee Klistu won wvú Esia le. ⁶ Ben egay ten Maalia wvú nu ε lem wase baay ê ben enteleη e. ⁷ Ben egay Andulnikus bô Junias e bó nu bonyii bem bo won e, ε bó ε lem wase ncaw bee bó. Ε nu bonyii bò bó kee bó ηgoo boom bo ntum e bo Jisos e. Ε to yaw bó lese fitele yí Klistu le ê me le. ⁸ Ben egay ten Ambliyatus wvú nsaa yem shém wvú bee wvú nu ε taashe yí Tata le. ⁹ Ben egay Ubanus wvú nu ε taashe bee bó yí lemme di Klistu le, egay ten Stacis wvú nu nsaa yem shém e. ¹⁰ Ben egay Ebeles e. Ε nu wee ε wvú dunçe wase le wen leeme bô Klistu temyi. Ben egay ten bonyii bo yew dvu Alistobulus e. ¹¹ Ben egay 'Elodion wvú wee wem won e, egay ten bonyii bò nu ε taashe yí Tata le bò nu yew dvu Nasisus e.

¹² Ben egay ten Tilfena bô Tilfosa le. Ε nu bokene ε bó lemte lemme di Tata le. Ben egay Βesis e wvú nu fitele fiem. Ε nu ten kpwoon ε wvú ε lem wase lemme di Tata le naa

baay. ¹³ Ben egay Lufus wvú Tata nu ε caw wee we le, egay ten bwee wvú me njoo le è nu ten bwεem e. ¹⁴ Ben egay Asinklitus bô Fligon noo Emis noo Batlobas noo Emas, noo boom bo bwee wesebeene le bò nu bó bó le. ¹⁵ Ben egay Filologus bô Julia le, egay Nelius bô jeme ye le. Ben egay ten Olimbas bô bonyii bò è nu bo Nyo' le bò nu bó bó le. ¹⁶ Ben egaynen bikuu binen e, enoçe ê ηnoçe bonyii bo Nyo' le. Bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bicii gayte ben e.

Ntefe wvu fokemese

¹⁷ Boom bo bwεem e, me nleke lo ben le ben eyenè ekume bonyii bò too bô kenγawsen jewsee ben bô n'yεeyi wvú kicine wvú bó to yεyεε ben dvú le. Ben elewtè lo boba bonyii. ¹⁸ Ben ekeè le ke boba bonyii yaa lemte ε è nu Tata wesebeene wvú Klistu le ke. Bó lemte ε è nu fô etew εbole. Bó joo njeme wvú yeke wvú è nu wvu kenεema leεle bonyii bò nu se bó kee fiεε dvú. ¹⁹ No bonyii bocii nu ε yuw wase ekume ben le ben nu bonyii bò yuuke fiεε gee, me ε mum ε no n'yuuke njon bô ben. Geenεn me ηgomte le ben efeefenè, ebii ε è nu fiεε fi jee le, yaa kenke kebo fô fiεε fi befe le ke.

²⁰ Ε shεete wase caan é Nyo' wvú è nu Nyo' nyekeey etufe Satan é ben eben yí dvú le bô bikaa. Me nleke le Tata wesebeene wvú Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí enù ben ε bó. ²¹ Timatio wvú lemte bee wvú yí fiεε le fimwaan gayte ben e. Ε Lushus bô Jason noo Sosibata bò nu bonyii bem bo won e gayte ten ben e. ²² Me wvú Tetius wvú Baul jemyi ε me nsaanke ηwa' wvun, ηgayte ten ben e ê diee di Tata le. ²³ Gayus wvú me wvú Baul cee ê wvú yew, ε kentaashε ke bonyii

bo mbee le kecii ke fen taashi dvú gayte ben e. E Elastus wvù nu wee ntfu wvu ê kelaante kin e, bô waa bwee wesebeene wvù diee nu Kp-watus gayte ten ben e. ²⁴ [Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonen kew é kí enù ben ε bó. Fí enù nonen.] *

Mbense enù fô Nyo' le

²⁵ Mbense enù fô Nyo' le. E nu wvú wvù nulo ege é ben etemyi ntay bii no saaka wem wvù jee jemyi. Saaka wvù jee wvun nu wvù me nfewci ekumε Jisos Klistu. Wvú to shee nu kenyile ke fiεε le ε bó to nyile ε è bεε naa lo bvuyvuum e, ε keseen nu ε bó ε duηce wase ê beene. ²⁶ Kinyile kin nu ε bó ε duηce wase. Mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε nu ε ge wase kí ε buy εmwa fô bitum bicii le. Nyo' wvù mεy lo nu wvù gayεε le bó eduηce ê bitum bicii wvu le bó elese fitele yí ye le eyuuke wvú le. ²⁷ Mbense enù sekecii fô Nyo' wvun wvù è mεy ke wvú wvù feefene le, fele yí Jisos Klistu le. Fí enù nonen.

* **16:24** Ke boηwa' bo boyvuum nteen bò bó to yawεε saη diew Nyo' jó keηke kencim kin ke. **16:25** Efe 1:9; 3:4-5; Kolo 1:26 **16:26** 1:2, 5 **16:27** 11:36; Fili 4:19-20; 1Tim 1:17; Jut 25; Mwm 4:11

**Nwa' wvu fwe wvù Baul
to saɲεε ê kentaashε ke
Kol en
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu
Kol en wvu fwe wvun**

Kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en nu ε è to kew Baul. Wvù to saɲ nwa' wvu fwe wvun keetefe bó ekumε fitele fi bó lese yí Klistu le noo mwεεm mvumew ekumε Klistu. Kol en jan to nu bvudvuu ε way dvûmte lo jó, ε bonyii bo jó bensee ye ekumε nce woɲ wvubo, ε fiεε fi ekumε nnyen kenjan nu ten jó baay, ε bó ten bunlee bonyo' nteen. Baul yam ε jeme ê nwa' wvun e ε è nu ekumε mwεεm mvù yaa jee ke mvù to kooyi entelen jo bonyii bo mbee le. Keba ke 13 nu kè dunji le kenkonen nu nnya Nyo' yí fele lo nnyá cii. Keba kedvu kin yen'yi le è nu kè bonyii baay kee ê nwa' wvudvu wvun e.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1:1-9 Kenkewce

1:10-4:21 Kenjawsen entelen jo kentaashε ke bonyii bo mbee le

5:1-7:40 Ekumε nce nnyen kenjan noo nce kpwoon bô dweese

8:1-11:1 Ekumε bonyii bo Klistu le bô ekumε bô yaa nu ke bonyii bo Klistu le

11:2-14:40 No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le egeε mwεεm bô je yí bó ebunleè jó

15:1-58 Bonyii bo mbee le nu ke ebuy yí kpwe le no Jisos to buyεε

16:1-4 Nnya yí bó to nyaa keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvú

16:5-24 Nseyse wvù Baul to gee noo kemεse ke mwεεm e

¹ ε nu me wvù Baul wvù Nyo' to cawεε no wvù shieele le me enù waa ntum Klistu Jisos. Me nu bee Sostenes wvù waa bwee wesebeene. ² Nwa' wvun gene fô kentaashε ke bonyii bo Nyo' le bo Kol en bô wvù nu ε taashe bô bo Klistu Jisos, ε baa ε gee le. Nyo' to caw ben le ben enù bonyii bô è nu bew, no bonyii bocii bô teɲe diee di Tata Jisos Klistu le mond-vuum monciim e nu. Wvù nu Tata wesebeene lenlen no wvù nu wvubo. ³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonεn, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

ε Baul nya keyoone no Nyo' nu ε buw bonyii bo Kol en

⁴ Me nké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii nje ben, njefo wvù nu ε buw ben, no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos. ⁵ No ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos nonεn, Nyo' ε mum ε tfuw lo nnya yí yene le jé le jé le, efey mvunciim keeke fiεε ficii, bvuu kee keejeme fiεε ficii ntay. ⁶ Nnya yin fô ben e tomte le saaka wvù ben to yuweε ekumε Klistu nu ε ben ε fiisen. ⁷ Ben ε no nu keseen yaa bvuu tane nnya Nyo' mi ke, no ben ceyte kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ekase eto é ben eyen wvù le. ⁸ Wvù wvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ege é ben eleeme temyi egen emεse, saa ke ekenke naa jay yí diuu diew didvu le ke. ⁹ Nyo' nu Nyo' keceey. ε nu wvù wvù to cawεε ben, ε ben ε bo Waa we wvù Jisos Klistu wvù nu Tata wesebeene taashe no nu yí fiεε le fimwaan.

Ntefe ekumε kenjawsen

¹⁰ Boom bo bwεεm e, me nleke ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le ben bocii etaashe enù diuw mwaan. Fo kenjawsen

enù ê ben entelɛŋ kɛ. Ben enù yí wee le mwaan, kɛŋkè ŋkpawwɛ mwaan, lemté yí fiɛɛ le fimwaan. ¹¹ Me ŋgayte nɛn boom bo bwɛɛm e, njefo bonyii bo yew dɔv Kloy nu ɛ see ê me le ben shee kɛ lo waa le. ¹² Wee nɛn'yí no duu le wen bii fiwene ɛ è nu Baul e, ɛ wee mvu duu le wen bii ɛ è nu Abolos e, wee mvu le wen bii Sefas e, * wee mvu le wen bii kɛ fiwene ɛ è nu Klistu le. ¹³ Fí nu le bó nu ɛ gaw wase Klistu biba le biba le? ɛ nu Baul wvù bó to taɛ yí kentam e nje ben e? Nu le bó to lese ben ê joo ê diee diem e le? ¹⁴ Keyoone baay le me nto mbaa enlese wee mvu ben e ê joo ɛfey Klisbus bó Gayus kɛ, ¹⁵ wvu le fo wee eduu le bó to lese wen ê joo ê diee diem e kɛ. ¹⁶ Geenɛn, me nto nu ɛ nlese tɛn Tɛfanas bó bonyii bo yew dɔv wvù ê joo. ɛfey nonɛn, me mbaa embvuu ɛŋkee wee mvu wvù me to nlesɛɛ ê joo kɛ. ¹⁷ Ben ekeè le kɛ Klistu to tum me le me ento enlese bonyii ê joo kɛ. Wvù to tum le me ento enfewci ɛ è nu saaka wvù jee wvù wvu Nyo'. ɛ me n'yaa nfewci bó bvufee bvú wee wvu wum e kɛ, wvu le fo mvungay mvu kpwe yí Klistu to kpweɛ yí kentam e ke etu fiɛɛ fi ɛcici kɛ.

Klistu nu mvungay bó bvufee bvú Nyo' le

¹⁸ Fí nu le saaka wvù le Klistu to nu ɛ kpwe yí kentam e nu keyunɛɛ fô bonyii bó laa wase ɛcici le. Geenɛn, ɛ saaka wvun nu mvungay mvu Nyo' le fô beene bó wvù boysee le. ¹⁹ Fí nu ɛ bó ɛ san le, “Me nu ŋke enfiwɛ bvufee bvú bonyii bó duŋci bvufee le, embvunɛ boŋkpawwɛ bo bonyii bó feefene le.”

²⁰ No fí nu nonɛn, bonyii bó nulo ebvuu eduŋci bvufee keseen nu

fɛɛ? Bonyii bó duŋci bonci bo Nyo' le nu fɛɛ? ɛ bonyii bó beeke bombew kefew kin e nu fɛɛ? Ke Nyo' nu ɛ duŋcɛ wase le bvufee bvú fokuse fɛn nu keyunɛ e? ²¹ ɛ nu fiɛɛ fí Nyo' wvù kee mwɛɛm mvunciim ntay to nu ɛ ge le kɛ bonyii bo yí woŋ wvun e nulo ekiɛɛ wvù bó bvubole bvufee kɛ. Wvù to seyse le wen nulo eboyse ɛ è nu bonyii bó nu ɛ bee saaka wvù bese fewci wvun ɛ bonyii yɛne le è nu keyunɛɛ le. ²² Bojuu gomte keeyɛn fiɛɛ fí duŋci mvungay mvu Nyo' le sɛ bee, ɛ Boglek gomte bvufee bvú fiɛɛ le sɛ bee. ²³ Geenɛn, ɛ bese fewci fisese ekumɛ no bó to taɛ Klistu yí kentam e. Fí ɛ no saase lo Bojuu. ɛ bonyii bó yaa nu kɛ Bojuu yɛne le è nu keyunɛɛ. ²⁴ Geenɛn, fô bonyii bó Nyo' nu ɛ caw e, kɛnɛɛ è nu Bojuu, kɛnɛɛ è nu Boglek nu ɛ saaka wvu ekumɛ Klistu wvun nu mvungay mvu Nyo' le bó bvufee bvú Nyo' le bvú baay. ²⁵ Fí nu nonɛn, njefo fiɛɛ fí yɛn'yí le è nu keyunɛ ke Nyo' le nu ɛ è nu bvufee ɛ bvú fele naa lo bvú wee wvu wum e bvucii. ɛ fiɛɛ fí yɛn'yí le è nu kewɛyɛ ke Nyo' le nu ɛ è nu mvungay mvu fele naa lo mvu wee wvu wum e mvunciim.

²⁶ Boom bo bwɛɛm e, ben ebvuu ekpawwɛ bonyii bó è to shee nu ben seke Nyo' to cawɛ ben. Ke ben nteen to nu bonyii bo bvufee le no bonyii bo fokuse fɛn gomte kɛ. Ke ben nteen to nu bontemvungay kɛ. ɛ kɛ ben nteen to buy ê dik-fuu di bonyii bo baay baay e kɛ. ²⁷ Geenɛn, ɛ Nyo' caw kɛ biyunɛ bi yí nshɛ le fɛn keege le bo bvufee le ewuumen, caw bo wɛɛyí yí nshɛ le fɛn keege le bó tɛmyi ewuumen. ²⁸ Nyo' to nu ɛ caw mwɛɛm mvù bonyii joo ekuse yí woŋ wvun e, noo mwɛɛm mvù bonyii nyɛnsee,

1:12 3:4; 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; Lem 18:24; 19:1; 1Kol 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:11-14; 2Kol 10:7 * **1:12** Diee di Sefas din nu ten le Bitá. **1:14** Lem 18:8; Lum 16:23-24 **1:16** 16:15 **1:18** Lum 1:16; 2Kol 4:3 **1:19** 3:18-20; Lum 1:22 **1:19** Yɛsa 29:14; Job 12:13, 17; Yɛsa 19:12-14; 44:25 **1:21** Lum 1:19-20 **1:22** Mat 12:38; Jon 4:48; Lem 17:18, 32 **1:23** 2:14; Gal 3:1; 5:11 **1:24** 1:18; 2:5; Kolo 2:3 **1:25** 2Kol 13:4 **1:26** Jon 7:48 **1:27** Lum 12:16; Jem 2:5; Luk 1:51-53; 6:20

caw naa noo mwεεm mvù yaa nu ke mwεεm, keege ε mwεεm mvù bonyii yene le è nu mwεεm ke etu mvu εcici. ²⁹ Wvù to ge nonen, wvu le fo è nelo é wee wvu wum εsaale ye é wvù εjise ke. ³⁰ ε nu wvù wvù Nyo' wvù to taashεε ben ε bo Klistu Jisos. Wvù nu ε ge Klistu ε no nu je bvufee bvü baay fô beene le, ε ge ten wvù ε leke beene teyey é wvù εjise, ε seyse beene ε gee bonyii bew e, ε sum beene can ηgew e. ³¹ Fí ε mum ε no nu no bó saη le, “Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yí fiεε fi è ge Tata le.”

2

Saaka wvù le bó to nu ε ta Klistu yí kentam e

¹ Boom bo bwεεm e, ben ekume seke me nto ntoε é ben e keenfewce saaka Nyo' é ben wvù to shee nu é kenylε le. Me nto mbaa ento fien fewci bó leme di yeke keεεε bvufee bwem ke, ² njefo me nto nu ε nlese lo le ke me nu ηgeεε bvufee yí fiεε fimew e efey keenfewci ke ε è nu ekume Jisos Klistu maan, efey mvunciim, no bó to taε wvù yí kentam e ke. ³ No me nto nu beene, me nto n'wεeyi lo, nfane, nciinke. ⁴ Seke me nto njemyi nfewci saaka wvù jee é ben, me nto mbaa njemyi ε è nu bó díew bvufee yí yeke ke. Me nto njemyi ε è dunji mvungay mvu Keyoy ke Yuule le keceey kedvu. ⁵ Me nto ngee nonen, wvu le fo ben elese fitele yí bvufee bvü wee wvu wum e ke, geenεn le ben elese ε è nu yí mvungay mvu Nyo' le.

Bvufee bvü Nyo' le

⁶ Bonyii bó nu ε bó leeme wase bó bo Nyo' temyi, nu ε bese ké no nyaa bvufee é bó. ε ke bvufee bvun nu bvü fokuse fen keεεε naa bvü yeε le wvù saake fokuse fen keseen ke. Mvungay mvubole nu ke eka ela

εcici. ⁷ Bvufee bvü Nyo' le bvü baay bvü bese fewci bvun nu fiεε ε fi to shee nu é kenylε le ε bonyii yaa kee ke. Bvufee bvudvu to seyse Nyo' ε è bεε lo ε won se ke kew, keeyuu eto ege é beene enu ente jo bvukuke bwew. ⁸ Ke bvufee bvun nu ε wee mvu ηgoo bonyii bó saake fokuse fen e to kee kenyi kedvu ke, njefo é bó to bee keeke, tu bó to baa eta Tata wvù nu Nfon bvukuke yí kentam e ke. ⁹ Geenεn, no bó to saηεε le,

“Mwεεm mvù wee ke baa yuu yεn wase, ε wee ke baa yuu yuw wase, ε wee ke baa yuu kpawci wase, nu mvù mvù Nyo' to seyseε fô bonyii bó koonke wvù le.”

¹⁰ Nyo' nu ε ge Keyoy kew ε dunce mwεεm mvun é beene. Keyoy ke Nyo' le ké no taase mwεεm mvunciim, taase naa noo kenylε ke Nyo' le, ¹¹ njefo ke è nulo é wee mvu ekiεε fiεε fi wee mvu kpawci fô fitele fiew e efey keyoy ke mweten e kè nu yí ye le ke. ε nu ke lenlen no ke è nulo é wee ekiεε fiεε fi Nyo' kpawci efey Keyoy ke Nyo' le ke. ¹² Ke keyoy kè Nyo' to nyae é beene nu ke yí won wvun e ke. Keyoy kin to nε fô Nyo' le keege é beene ekeε bombuwma bocii bó Nyo' nu ε buw beene dvü.

¹³ Bese ε mum ε no fewci mwεεm mvun ε è yaa nu bó díew yí bó yeeyi bó bvufee bvü wee wvu wum e ke. Bese fewci ε è nu bó díew yí è yeeyi Keyoy ke Yuule bese dvü, mum yuuse mwεεm mvu keceey mvu Keyoy ke Yuule le é bonyii bó kenke Keyoy ke Yuule. ¹⁴ Ke wee wvù baa kenke Keyoy ke Yuule yí ye le ké fiεεn mwεεm mvu Keyoy ke Nyo' le ke. Wvù nen'yi fiew no yene le è nu mwεεm mvu keyunsee le. ε ke è nulo é wvù ekiεε no mvù nu ke, njefo è nu mwεεm ε è nulo é

ege ke Keyoy ke Nyo' le é wee se kiiεε. ¹⁵ Geenεn, wee wvù Keyoy ke Yuule nu yí ye le nulo etasse fiεε ficii ntay ekiεε kenyi kedvu, ε ke wee nu dvù wvù nulo etasse mwεεm mvu wvuwε wee le ke. ¹⁶ Fí nu ε bó ε sanjε,
 “Kε wee nu dvù wvù kee fiεε fi Nyo' kpwawci wvu le wvù etefe Nyo' ke.”
 Geenεn, beene keηke bonjkwawce ε è nu bò Klistu keηke.

3

Bonyii bo Klistu le enù diuw mwaaj

¹ Boom bo bwεεm e, seke beene to nu, ke è to nulo é me enjemyi ê ben diεwε ê bonyii bò yuuke wase ε è nu ê Keyoy ke Yuule ke. E me mum no njemyi ê ben diεwε ê bonyii bò bæε bii ε è nu mwεεm mvù nyam ye shieele le, noo ê bò bæε diεwε mvunley mvu boom e yí Klistu le. ² Me nto nyaa ε è nu emben ê ben. Me nto mbaa nyaa mwεεm mvu-dien mvù temyi ke, njefo ben to baa taw wase ke. E naa ε to ε buy keseen e nu ε ben baa taw wase ke. ³ Ben bæε bii ke ε è nu mwεεm mvù nyam ye shieele le. No ben bæε gheεke kenghew, waale diwaa, tu ke fifin dunçi le ben bii ε è nu nyam ye le? Kε fifin dunçi le ben bæε keηke gee di bonyii bo fokuse fen e? ⁴ Wee nen'yi no duu le wen bii fiwene ε è nu Baul e, wee mvu le wen bii ε è nu Abolos e. Kε fifin dunçi le ben gee ε è nu gee di bonyii bo fokuse fen e? ⁵ Abolos nu yeε, ε Baul nu yeε? Bee wvù bocii nu ke lo boom bo lemme le bo Tata le bò to gee ε ben se lese fitele yí ye le, ε wee lemte diew lemme no Tata nya ê wvù. ⁶ Diem lemme to nu keejewe ε è nu ηgow, ε di Abolos e nu keefuci joo, geenεn ε è gee Nyo' ε yí se kuu.

⁷ Nonεn, ke wee wvù jewyi ηgow bò wee wvù fuci joo koole fiεε le ke. E mey Nyo' maaj wvù gee ε yí se kuu. ⁸ Wee wvù jewyi bò wvù fuci joo nu ke lenjεη, ε Nyo' nu ke emawce wee tfuu bii lemme diew e. ⁹ Bese nu ε taashε ε no lemte lemme di Nyo' le. Ben ε mum ε no nu wεε Nyo' bvuu nu yew ye. ¹⁰ E Nyo' mum buw me bò bvufee ε me nlese kenffuy ke yew yidvu le diεwε wee n'yoow wvù looci kee lemme diew e. No me nto nlesεε nonεn, wee mvu ε mum ε no yote yew yidvu. Wee edioo eyote yí kenffuy kin e, no keè no wvù yote. ¹¹ Ben ekeè le kenffuy mey ke kè bó to nu ε lese wase kè è nu jisos Klistu, ε ke è nulo é wee ebvuu elese kemew ke. ¹² Bonyii ε mum ε no yote yí dvù le bò mwεεm jεey jεey. Wee mvu jaa jo ε è nu ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε wee mvu jo kè baa, ε wee mvu jo eta yò lumte se no yote dvù. E wee mvu jo ε è nu bite, wee mvu yun, wee mvu shá se no yote dvù. ¹³ E bó cim yote neε, tu diuu too lo di bó nu ke eyen no lemme di wee le nu seke dí ε buy emwa Diuu di Klistu nu ke etoo bò ηguy, ε ηguy wvudvu nu ke emomte lemme di wee le ε bó ye ne no dí nu. ¹⁴ E fiεε fi wee yoke yí kenffuy kedvu le ke emey se fi ε fie, é mweten emum ekeηke mmawce. ¹⁵ Fí ε fie, é mweten elase mmawce we, é wvù bò εkolε kew eboy, geenεn ke diεwε wee wvù fey ηguy e.

Bonyii bo Klistu le nu yew Nyo'

¹⁶ Kε ben kee le ben nu yew Nyo' ε Keyoy kew ke wvù wvù Nyo' le cee yí yene le le? ¹⁷ E wee befe bò yew yidvu, tu Nyo' nu ke elase lo mweten, njefo è nu yew ε è nu yi Nyo', ε ben nu yew yidvu. ¹⁸ Fo wee elεεle εkolε kew ke. E wee mvu ben e kpwaake le wen keηke bvufee yí wonj wvun e, é wvù tu

keyun wvu le wvú ekeŋke bvufee bu bvufee. ¹⁹ Me njemyi nen njefo mwεem mvù bonyii bo fokuse fen yene le è nu bvufee nu e Nyo' yene ε è nu keyunsee. E nu fi fi bó to sanje le,

“Nyo' joo ke ε è nu bvufee bu bonyii bò feefene le koole bó dvú.”

²⁰ E fi bvuu nu ε bó ε san je,

“Tata kee le mwεem mvù bonyii bo bvufee le kpawaci nu naa lo mvu ecici.”

²¹ Fí ε mum ε no nu le, fo wee esaalè ye le wee mvu nu wvuwen ke, njefo mwεem mvunciim nu mvunen. ²² Baul ke neε Abolos ke neε Sefas ke neε won wvun ke neε nshii ke neε kpwe ke neε mwεem mvu ke seen ke neε mvu beε se keeke eto, nu mvunen mvunciim, ²³ ε ben nu bo Klistu le, ε Klistu nu wvu Nyo'.

4

Fo bonyii bo Klistu le ebenseè ye bò wee ke

¹ Fí be jee le ben ejoð le bese nu boom bo lemme le bo Klistu le bò Nyo' nu ε nya lemme diew di saaka wvù to shee nu ê kenyile le can yibole. ² Fí ε mum ε no nu le, wee wvù bó nu ε nya lemme can ye le keŋke keege no cee ekole we gomte. ³ Fô me le, ke ben, ke neε yew nsaw mi saake me é me en'yene le è nu fiε ke. Ke è cim nulo é me ensaw ekole kem ke. ⁴ Ke fiε nu dvú fô fitele fiem e fi saake me ke. Geen, ke fi fiε mum dunji le me n'yuule lo ke. E nu ke Tata wvù nu ke esaw me. ⁵ Nonen, fo ben emum esumtene nsaw se kefew ε kocen ke. Ben ecy Tata é wvù ke eto. E nu wvù wvù nu ke ebvuse emwa mwεem mvù nu keseen ε bó ε nyile é ejiwe le, ebwaashe mwεem mvù bonyii keŋke shém yibole. Nonen,

é Nyo' emum ke ebense wee tfuu wvù bó keŋke keebense.

⁶ Boom bo bwεem e, mwεem mvun mvù me njemyi ekumε bee Abolos nu keefi ben, wvu le ben eyeyi fô bese le keege fiε bii ke ε è nu fiε fi bó nu ε san e. Nonen, é ben saa ebvuu esaale ye bò wee mvu joo wee mvu ekuse ke. ⁷ E ge ye le wo enu jey fô wee mvu le? E nu la fi wo keŋke fi nu se bó nya lo é wo? No fi nu nonen, wo ε ghan neε ε se no saale ye ke diewe ke bó nya lo é wo ke? ⁸ Ke ben fen joo le ben keŋke wase fiε ficii, nu wase bonyii bo bvukule le, saake wase diewe bonfon e se bese? Wee ejo ε ben be nu wase bonfon wvu le bese ebon fô ben e é beene esaake bocii. ⁹ Me n'yene le Nyo' nu ε kaa ε gee bese bò nu boom bo ntum e bo Jisos e bincilejimε le. Bese nu diewe bonyii bò bó gene keeyuwyε ya le. Bese nu ε tu wase kenjinjin yí won wvun e kè bonyii bò bonceendaa bo Nyo' le etaalè. ¹⁰ Bese nu ε tu wase biyun nje Klistu, geen ε ben nu bonyii bo Klistu le bò feefene. Bese nu bonyii bò weeyi, ε ben nu bò temyi. Bonyii wvumte ben, joo bese ekuse. ¹¹ E kew lo ε to ε buy keseen e, nu ε bese nu jen, ε kendon yumte bese. Bese jiise ε è nu bincaanca bi ndvú le, ε bonyii nyewle bò bese, ε bese yaa keŋke fo nce ke. ¹² E katene bese lemte bò can yese se diee fiε. Bonyii dioo nan'yi bese, ε bese no leke ε è nu kembonen fô bó le. E bó dioo bone bikaa é bese ejim, é bese kuu ke ε è nu shém. ¹³ E bó dioo jemyi diew yi befé é bese, é bese no tfuuse ε è nu bò yi lætene. E to ε buy keseen e, bese nu diewe mwεem mvù bó lan eŋkon. Bese nu ε tu wase binfo bi mwεem e yí won wvun e.

¹⁴ Ke me nsaŋke mwεem mvun é ben nen le me ngomte le ben ewu-

umene ke. Me nteete lo ben diewe boom bem bô nu fitele fiem e. ¹⁵ E ben cim kenke naa bonyii nteen bô yeeyi ben ekume Klistu, tu ke è mum nu le ben kenke bo'icen nteen ke. E nu me wvù icee wene, njefo è to ge me e ben se taashe ben e bo Klistu Jisos seke me nto nfewcee saaka we wvù jee ê ben. ¹⁶ Nonen, me e mum e no nleke le ben etomyi ekale kenen ke naa no me ntomyi kem. ¹⁷ E nu shiee wvù me ntum Timatio fô ben e wvù nu waa wem yî Tata le. Wvù nu fitele fiem, e wvù leeme ten yî saaka wvun e bô fitele fimwaan. Wvù nu ke eto ebvuu etamce ben no nce wem diewe wee Klistu le nu. Fiεε fi wvù nu ke esee nu ke fi fi me nghane n'yeeyi bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii dvù mondvuum e monciim. ¹⁸ Bonyii bomew nu e kew wase e no bensee ye njefo bô kpwaake le ke me mbee nke ento ê ben e ke. ¹⁹ Geen, é Tata beje lo, tu è shêke caan é me embvuu ento. E me nu ndioo e nto, nse n'yen le laa bonyii bô bensee ye bodvu kumte ke e è nu diuw nuu bô kenke mvungay mvù ne fô Nyo' le le, ²⁰ njefo ke bvunfon bvù Nyo' le nu fiεε fi diuw wvù kumen e ke. E nu fi mvungay mwew e. ²¹ Ben shieele le me nke entoo neε? Ben shieele le me nke entoo bô ngbwan nuu bô fitele fi kenkonen e noo nyεkeey e?

5

Bô ebvuse wee nnyen kenjan ê bonyii bo Klistu le ente

¹ Me kenke lo nghaw keen'yuuw le wee mvu ê ben ente nu e kew wase nce nnyen kenjan. E nnyen kenjan yin nu naa yî è yaa nulo é wee wvù yaa kee ke Nyo' emom ke. Me n'yuuke le wee mvu ê ben ente joo kpweε ice. ² Ben yen kfuw yin nnyen e nen, e fanε yaa ebeele lo, e no bensee e è nu ye le? Ben kenke

keebvuse lo kfuw wvuwε wee wvù mom fiεε fiεε ê ben ente.

³ Naa no me mbaa enu beene ejise, nu e me nu ke beene ê keyoy e lenlen diewe me nu beene. Me nu e nsumten wase nsaw ⁴ è diee di Tata wesebeene wvù Jisos e ekume wee wvù mom kfuw fiεε fiεε. Ben ke dioo e shii, e me nu beene ê keyoy e, e mvungay mvu Tata wesebeene wvù Jisos e nu ten fô, ⁵ e ben jo wee wvudvu, nya can Satan e, é wvù ebefe bô nyam ye ye, é keyoy kew ke eboy diuu di Tata wesebeene wvù Jisos nu ke ekase eto le. ⁶ Ben saale ye nen e fi yaa jee ke. Ke ben kee le bô ke joo fintunleen nen caan tow é mvuum e, e fi mum ge e mvuum modvu monciim ben e? ⁷ Ben ebvuse fintunleen fi è nu nce wvu yvum ê ben ente, é ben emum enu bonyii bô bofe diewe mvuum mò bô baa gee fintunleen jó le ke, e è nu naa no ben nu. Ke ben kee le Klistu nu Waa Njee wvù Nyo' to gee ncese dvù fô beene le ke diewe wvù bô ké no seεe seke Nkaw Danefey e le? ⁸ Nonen, beene nu diewe bonyii bô diee Nkaw Danefey e e è nu bô bleed wvù bô baa gee fintunleen jó wvù è nu mvuntelem mvù yuule noo keεεy. Fo beene enù diewe bonyii bô diee Nkaw wvun e è nu bô bleed wvu bvuyvuum e wvù bô nu e gee fintunleen jó wvù è nu nce wvù befe noo kenje kè befe ke.

⁹ E nwa' wvù me nto sanεε fô ben e, nu e me nto nsan le fo ben etaashì ben e bonyii bô jaanke kenjan ke. ¹⁰ Ke me nto njemyi e è nu ekume bonyii bo ê wonj jan bô jaanke kenjan, kenεε bô yeεe ejise yî mwεem e, kenεε bô ngoyte mondvuum joo mwεem mvu bonyii le, kenεε bô bunlee bonyo' bo ecici ke. E è nu boba, é ben ekenke keene lo yî wonj wvun e. ¹¹ Me nto njemyi e è nu le fo ben etaashì ben

ε bo wee wvù tenje εkolε kew le wen nu waa bwee wesebeene yî Klistu le, bvuu jaan̄ke kenjan, kenεε yεεle εjise yî mwεεm e, kenεε bunlee bonyo' bo εcici, kenεε nan'yi bonyii, kenεε wuu mbvuum ε mó kooole, kenεε ηgoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le κε. Fo wee emom naa lo ediekεn bô kfuu wvuwe wee κε. ¹² Ke è nu bvudvuu bvuseεbeene keesaake bonyii bô yaa nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente κε. Bonyii bô è nulo é beene esaake nu bô nu ê kentaashε ente. ¹³ E nu fi fi Nwa' Nyo' gayte le, “Ben ebvuse wee wvù ken̄ke ken̄ge kè befe ê ben ente.” E nu ke esaw Nyo' bonyii bô yaa nu κε ê kentaashε le.

6

Fo wee mbee egeη eshomse mvu ê bonyii bô yaa nu κε bo mbee le

¹ Ke fi baa enu leη le é wee ê ben ente ken̄ke fiεε bô waa bwee, é wvù fey keegeη shomse fwe dvu bonyii bô è nu bo Nyo' le, kaa gen dvú ε è nu fwe dvu bonyii bô yaa gee mwεεm teytey κε. ² Ke ben kee le bonyii bô è nu bo Nyo' le nu ke esaw bonyii bo yî won̄ wvun e le? No è nu ke esaw ben bó, tu κε è nulo é ben esaw mwεεm mvu wεmewe me ê ben ente? ³ Ke ben kee le beene nu ke esaw bonceenda bo Nyo' le le? No fi nu nonen, tu è nulo é ben ekee naa ntay keesaw mwεεm mvù kooyi yî nshii wvu keseen e. ⁴ Mwεεm diεwε mvumwε le ε dioo kooyi, ben ε ghan nεε ε se no joo gene dvú ε è nu fwe dvu bonyii bô baa ken̄ke naa lo bvudvuu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le? ⁵ Ben ewuunen. E fen nu le κε wee nu naa lo dvú ê ben ente wvù ken̄ke bvufee keesumten nsaw wee bô wee le? ⁶ Ben kaa nen'yi ε wee jo waa bwee gen shomse, shomse ε è nu ê bonyii bô yaa nu κε bo

mbee le. ⁷ Ben keenu bvuu ken̄ke bonsaw ê ben ente dun̄ci le ben nu ε gbwe wase. Ke ben nulo ecine é egee bonyii bomew mwεεm mvù befe fô ben e le? E κε è nulo ten é ben ecine é efiike bonyii bomew ben e? ⁸ Geenεn, è kaa nen'yi ben gee mwεεm mvù befe bvuu fiike kenfiw, efey mvunciim, ε wee no gee mvumvun mwεεm ε è nu bô waa bwee. ⁹ Ke ben kee le κε bonyii bô gee mwεεm mvù befe yaa nu ke eken̄ke bvudvuu ente jo bvunfon bvυ Nyo' le le? Fo ben elεelè bikuu binen κε. Ke bonyii bô jaan̄ke kenjan, kenεε bô bunlee bonyo' bo εcici, kenεε bô jaan̄ke bokε' bo bonyii bomew e, kenεε bolemse bô kaase joo bomew, kenεε bokεne bô kaase joo bomew, ¹⁰ kenεε bo-coon, kenεε bonyii bô yεεle εjise yî mwεεm e, kenεε bô wuu mbvuum ε mó kooole, kenεε bô nan'yi bonyii, kenεε bô ηgoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le, nu ke eken̄ke bvudvuu ente jo bvunfon bvυ Nyo' le κε. ¹¹ Mwεεm mvun nu mvù ben bomew to gee fwele. Geenεn, ε Nyo' ke cukε ben, caw gee, ε ben no nu teytey ê wvù εjise. Wvù to ge mwεεm mvun bô mvun̄gay mvu diee di Tata Jisos Klistu le bô mvu Keyoy kew ke wvù wvù Nyo' wesebeene le.

Fiεε fi è nulo é wee egeè bô ye ye

¹² Wee nulo eduu le wen ken̄ke mvun̄gay keege fiεε ficii fi wen koon̄ke. Geenεn, me ε no ngayte le κε è nu fiεε ficii fi nulo efi wee κε. E wee nulo eduu κε le wen ken̄ke mvun̄gay keege fiεε ficii fi wen koon̄ke. Geenεn me ε no ngayte κε le, κε è nulo é me encine é fiεε fimew ejo me etfuse é me entu nfwā fi κε. ¹³ Wee mvu ten nulo eduu le, “Mwεεm mvudien nu nje tee, ε tee nu nje mwεεm mvudien.” Geenεn ben ekeè le Nyo' nu ke ebefe bô

mvú mvunciim. Ke ye wee nu yì bó ejaanke kenjan dvú ke. Ye wee nu ε è nu keelemte dvú fô Tata le, ε è keŋke wvú wvú Tata ye yidvu. ¹⁴No Nyo' to bvuseε Tata wesebeene yí kpwe le, nu ke leŋleŋ no wvú nu ke ebvuse beene bô mvungay mwew mvudvu yí kpwe le. ¹⁵Ke ben kee le ye yene nu biba bi ye Klistu le le? E nulo é wee ebvuu ege nεε se jo keba ke ye Klistu le egen etaashe bô kpwoon nsake? Ke è nulo é fí enù nonen ke. ¹⁶Ke ben kee le é wee taashi wase ye ye bô kpwoon nsake tu bô wvú nu wase ye miaanj e? E nu fí fí bó to saŋεε le, “Kpwoon bô diemsen ké taashi, mum tu wase wee mwaan.” ¹⁷Geenen, wee wvú taashi bô Tata nu ε bô wvú nu wase fiεε fimwaan ê keyoy e. ¹⁸Ben elewtè nce nnyen kenjan. Mwεεm mvú befe mvumew mvú wee gee nu ε ke wvú gee ε è nu yí ye ye le ke. Geenen, wee wvú jaanke kenjan gee kebefε ε è nu bô ye ye. ¹⁹Ke ben kee le ye yene nu yew yí Keyoy ke Yuule kè Nyo' nya ê ben cee dvú le? Ke è keŋke ben bikuu binen ke. ²⁰Bó to guvlo ben kenlum e. Nonen, ben egeè mwεεm bô ye yene ε è nu mvú etoò bô mbense fô Nyo' le.

7

Saaka wvu ekumε kpwoon bô diemsen

¹Me nu enya ntfuse keseen ekumε mwεεm mvú ben to saŋεε fô me le. Fí jee le fo wee ekum kpwoon e ke. ²Geenen, no mmom yí ekumε kenjan nu ekfun, fí jee le diemsen ekeŋkè we kpwoon ε kpwoon keŋke we diemsen. ³E diemsen keŋke keegee diew lemme di diemsen e fô kpwεse le, ε kpwεse keŋke keegee ten diew lemme di kpwoon e fô dweese le. ⁴Ke è bvuu

keŋke kpwoon mvungay fô ekole kew e ke, è keŋke dweese. E nu ke leŋleŋ no ke è bvuu keŋke diemsen mvungay fô ekole kew e ke, è keŋke kpwεse. ⁵Fo wee ebase jim ê wee le ε è baa nu le è seyse ben bocii ε bee, ε ben nu ege nonen ke yí kefew e, wvu le ben nulo emum enya bikuu binen sekekie yí bunle le ke. E ben dioo ε ge nonen, mum kase no nu yí kentaashe kenen e no ben se shee nu, wvu le fo Satan ke enε eteeyi ben njefo ke ben yaa kee keekemsen bô bikuu binen ke. ⁶Me njemyi fin ke diεwε ntefe le, ke è nu nci ε me nyaa ê ben ke. ⁷E è be nu diεwε me, é me enshieele le wee tfuu enu se kpwoon ke diεwε no me nu. Geenen, etu ege nεε ε wee tfuu keŋke ke ye nnya yí Nyo' nu ε nya ê wvú. Wee mvu keŋke yin nnya ε wee mvu keŋke ye.

⁸Keseen, fô bonyii bô bεε bó emben e noo bô nu boke' bo bonkfu le, me ε no ŋgayte le, fí jee le bó emey nu bó emben ke diεwε me le. ⁹Geenen, é bó nu se é nulo é bó ewensen bô ye, é wee gom kpwoon kenεε diemsen ε bô wvú taashe no nu, njefo fí jee keetaashe enu nonen, efey keekpwee bô ye yí ŋεyεen.

¹⁰Fô bonyii bô nu wase yéw e, me ε no ŋgayte le kpwoon eyenè fô wvú egawsen bô dweese. Ke wvun nu nci ε wvú buy ê me ke. Wvú buy ε è nu ê Tata. ¹¹Geenen, é wvú gawsen lo, tu wvú keŋke keemey enu wvú emben. E è baa nu nonen, é wvú kase tu yew dvu dweese ε bô wvú manε mwεεm mum no nu. E è nu ke ten fí fí me ŋgayte é bolemε le ke diemsen keŋke keekun kpwεse ke.

¹²Fô bomew bonyii le nu ε me ŋgayte é bó le, é wee wvú nu wee mbee keŋke kpwoon ε kpwoon wvudvu yaa nu ke wee mbee, ε

kpwoon wvudvu koonke le bô wvú enu, fo diemsen wvudvu ebvuse wvú ke. Fifin nu e è gayte me. Ke è gayte Tata ke. ¹³ Kpwoon é no kenke dweese e diemsen wvudvu yaa nu ke wee mbee, e wvú koonke le bô wvú enu, fo kpwoon wvudvu ebuy ten ke. ¹⁴ Me njemyi nonen, njefo é diemsen wvú yaa nu ke wee mbee kenke kpwase e è nu wee mbee, tu Nyo' joo ke wase wvú diewe wee we le nje kpwase. Kpwoon ten wvú yaa nu ke wee mbee é no kenke dweese e è nu wee mbee, tu Nyo' joo ke wase wvú diewe wee we le nje dweese. E è baa nu nonen, tu ke boom bobole yuule ke. Geen, no fi nu, nu e bó yuule. ¹⁵ E wee wvú yaa nu ke wee mbee ne e no shieele keegawsen, é bó cine dvú. E fi kooy nonen fo diemsen kenee kpwoon wvú nu wee mbee ekpwaake le wen kenke ke keenu bô wvú ke. Nyo' to ten beene le beene eceè e è nu yi nyakee e. ¹⁶ Wo wvú kpwoon, wo ke ege é Nyo' eboyse dwee wo? E wo wvú diemsen kee ten fee le ke è nulo é wo ke ege é Nyo' eboyse kpwee wo?

Wee emey ke enu no Nyo' to tenee wvú e wvú nu

¹⁷ Fiee fi nu, nu ke le wee eceè nce e è nu wvú Tata nu e nya é wvú. Wvú enu ke no Nyo' to tenee wvú e wvú nu. Fin nu fiee fi me nteete bintaashé bi bonyii bo mbee le dvú mondvuum e monciim. ¹⁸ E wee nu e bó to tenee wvú e bó e tfuse wase wvú yew, fo wvú egomtè keenu diewe wee wvú hee ntffuse le ke. E wee nu dvú wvú bó to tenee wvú e wvú hee ntffuse, fo wvú egomtè le bó etfuse wvú yew keseen ke, ¹⁹ njefo é wee nu e bó e tfuse wvú yew kenee bó baa tfuse ke, tu ke fife kenke fiee kee ke. Fiee fi nu

shiee le nu le wee egeelè bonci bo Nyo' le. ²⁰ Wee tfuu emey ke enu no Nyo' to tenee wvú e wvú nu. ²¹ E bó to tenee wo e wo nu nfa, fo wo ebuukè ke. Geen, é wo kenke je keebuy bvunfaw e, é wo buy fiuw. ²² Ben ekeè le wee wvú Tata to tenee e wvú nu nfa nu e wvú buy wase bvunfaw e fô Tata le. E è nu ke lenlen ten no wee wvú bó to tenee e wvú yaa nu ke nfa, nu wase keseen nfa fô Klistu le. ²³ Bó to guy lo ben kenlum e. Fo ben enu bonfaw bo bonyii le ke. ²⁴ Nonen, boom bo bwem e, wee emey ke enu bô Nyo' é je yi wvú to tenee wvú e wvú nu jó le.

Ntefe é bokpwee noo boke' bo bonkfu le

²⁵ Keseen, ekume fi bokene kenee bolemse bô bee bokpwee le, nu e ke Tata nu e see fiee fi me engay ke. Geen, e me nu enya wem nkpwawce diewe wee wvú Tata nu e koo shen fô wvú le e wee nelo ebee fiee fi wvú gayte le. ²⁶ Me nkpwaaake le nje ngew wvú nu keseen, nu e fi jee le wee emey ke enu no wvú nu. ²⁷ E wee kenke wase kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè keekun wvú ke. Wee é no nu se kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè kpwoon ke. ²⁸ Geen, é diemsen yen le wen nu etaashé bô kpwoon é bô wvú enu, tu wvú baa ge kebefé ke. Ngon kpwoon e gen é diemsen e, tu wvú baa ge ten kebefé ke. Geen, ben ekeè le bonyii bô nu e taashé nu e bó nu ke ekenke bongew yi won wvun e, e fô me le nu e me ngomte keengemngem ben yi fifin e.

²⁹ Boom bo bwem e, fiee fi me njemyi nu le kefew kfufe wase baay keejewsee yi mwem mvu yi nshe le fen e. E kew yi keseen e e gen lo, bonyii bô kenke wase bokene enu diewe ke bó kenke ke. ³⁰ E bonyii bô

beele kpwe enù diewe ke bó beele ke, é bô lanlanje enù diewe ke fiεε jee bó le ke, é bô guyte mwεεm enù diewe bó baa keηke naa lo fiεε ke. ³¹ E bonyii bô gee mwεεm yî wonj wvun e enù diewe ke bó keηke naa lo fiεε keege bô wonj wvun ke. Me njemyi nen, njefo wonj wvun no wvú nu keseen nen, nu ε wvú fele lo.

³² Me ηgomte le ben enù ε fiεε yaa jewsee ben ke. Wee wvú nu se kpwoon ké no geele bvufee yî saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú egeε ke ε è nu fiεε fi Tata eyuuke njonj bô wvú. ³³ E wee wvú keηke kpwoon ké no geele bvufee ε è nu yî mwεεm mvu yî wonj wvun e no è nulo é wvú egee fiεε fi ye ejee kpweese. ³⁴ E wvú mum no nu ε bvufee bwew ε gawsen. E nu ke leηleη no fi kpwoon keηεε ngon kpwoon wvú baa keηke diemsen e nu. Wvú ké no geele bvufee yî saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú enya ekole kew bô fitele fiew ficii é wvú. E wvú keηke diemsen ké no geele bvufee ε è nu yî mwεεm mvu yî wonj wvun e no è nulo é wvú egee fiεε fi ye ejee dweese. ³⁵ Me njemyi nen ke keenfi lo ben. Ke è nu le me ηgomte keembanj je fô wee mvu le ke. Me ηgomte ε è nu le wee ekieε fiεε fi nu leη, wvu le è nulo é wvú elemte fô Tata le bô fitele fimwaan ε bvufee bwew baa gawsen ke.

³⁶ E diemsen leyte wan kpwoon, ε ne ε no yene le gee diwene fô wan kpwoon wvudvu le baa nu leη ke, ε ye ηeyte wase wvú baay, ε fi nu ke le bó etaashe enu, é wvú ge

no wvú shieele, taashe bô kpwoon wvudvu. Tu wvú baa ge kebefε ke. ³⁷ Geenεn, diemsen wvú nu ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu etaashe enu bô kpwoon wvú wvú leyte ke, ε wee yaa kane wvú le bó etaashe ke, ε wvú wensene ten bô ye ye, ε lese lo fô fitele fiew e le ke bó wvú nu etaashe ke, * tu wvú nu ε ge leη. ³⁸ Fí mum è no nu le, wee wvú nu ε taashe ε no nu bô kpweese wvú wvú leyte nu ε ge ke leη. Geenεn, wee wvú baa taashe bô we kpweese nu ε ge naa leη baay. † ³⁹ Kpwoon ké no nu kpweε wee seke dweese bæε dvú. Geenεn, é dweese nelo ε kpwe, tu è nulo é wvú egen é diemsen mvu le wvú wvú shieele é bô wvú etaashe enu, ε wvuwe wee keηke keenu wee Tata. ⁴⁰ Geenεn, no me n'yene fiem nu é kpwoon wvudvu mey lo nonen, é wvú eyuuke lo njonj baay. Me njemyi nen, ε me ηkee le me ηkeηke ten Keyoy ke Nyo' le.

8

Saaka ekumε mwεεm mvudien mvú bó nu ε ge kentanje dvú fô bonyo' le

¹ Me nu njeme keseen ekumε mwεεm mvudien mvú bonyii gee bintanje dvú fô bonyo' le. E nu keceey no bó duu le beene bocii keηke bvufee. Bvubvun bvufee nulo ege é wee ebensee ε è nu ye. Geenεn, ε keηkoηen ké no yoote lo. ² E wee ne ε no kpwaake le wen kee mwεεm, é wvú no kee le wvú baa looci wase kee no wvú keηke keeke ke. ³ Geenεn, é wee koonke Nyo', é Nyo' no kee mwεten.

7:31 1Jon 2:17   **7:33** Luk 14:20   * **7:37** Keηεε le, "... keekeηke ke lo wvú diewe kpweese wvú wvú leyte le," † **7:38** 36 Keηεε le, "E wee keηke waa we ε ne ε no yene le ke wen gee bó waa wen é je yî leη e ke, ε wan wvudvu ε kpweese wase ε wvú yene le è be nulo é wan enu bô diemsen, é wvú ge no wvú yene, cine ε waa we taashe no nu bô dweese, tu wvú baa ge kebefε ke. ³⁷ Geenεn, wee wvú nu ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu enya waa wen é diemsen ke, ε wee yaa kane wvú le wvú enya ke, ε wvú keηke ten mvunjay keege fiεε fi wvú shieele, ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu enya waa wen é diemsen ke, tu wvú nu ε ge leη. ³⁸ Fí ε mum ε no nu le, wee wvú nu ε nya waa we é diemsen nu ε ge ke leη. Geenεn, wee wvú baa nya we é diemsen nu ε ge naa leη baay." **7:39** Lum 7:2-3   **8:1** Lem 15:29; Lum 12:16; 13:1-7; 14:1; 16:14; Jon 13:34; Lum 15:1-2; 2Kol 8:7-8, 24; Gal 6:10; Efe 5:2   **8:1** Lum 14:1-15:6   **8:3** 13:12; Gal 4:9   **8:4** 10:19-20; Dito 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9

4 Nonen, fi ekume keedie mwεem mvudien mvù bó nu ε ge kentanje dvù fò bonyo' le nu ε beene kee lo le ke bonyo' ban nu naa lo fiε ke. Nyo' mεy ke mwaan ε wvumvu yaa bvuu nu dvù ke. ⁵ Bonyii bomew joo le bonyo' bomew nu dvù fowe kenεε fokuse fen. ε è nu keceey le bonyii joo le bonyo' nu nteen, ε bocee ekole nu ten nteen. ⁶ No bó cim joo nonen nu ε fò beene le nu ε Nyo' mεy ke mwaan. ε è nu wvù wvù nu Icee wesebeene wvù to bomεε mwεem mvunciim. ε beene cee ε è nu nje ye. ε Cee Ekole mεy ke ten mwaan wvù è nu Jisos Klistu. ε è nu wvù wvù bó to bomεε mwεem mvunciim fele can ye le, ε beene kenke ten nshii fele yi ye le.

⁷ Fifin nu fiεε ε è baa nu bonyii bocii ε beene ente bò kee ke. Bonyii bomew bò to shee gee bintanje fò bonyo' bodvu le nen'yi dioo diee kfuu mvumwε mwεem mvudien keseen no kpwaake ke le bó bεε diee ε è nu naa mwεem mvù bó nu ε ge kentanje dvu fò bonyo' bodvu le. ε mvuntelem mvubole mvu wεeyi mum no saake bó le mwεem mvudien mvudvu nu ε befe bó bó. ⁸ Ben ekeè le ke è nulo é mwεem mvudien ege é beene enu jεey é Nyo' ejise ke. Ke beene nu se bó ε die é fifie ekenke fiεε keege ke. Beene ε die, jεey jεey saa enu ke. ⁹ Fiεε fi nu, nu ke le ben bó kee mwεem mvun eyenè fo wee ke ne ejo mvungay mvù wee kenke keege fiεε fi wvù koonke dvù, ege ε è nu fiεε fi waa bwee wvù wεeyi egbwe lo ke. ¹⁰ ε wvuwe wee wvù fitele wεeyi yen ε wo wvù kee mwεem, diekene bvudvu bvù bó gee bintanje fò bonyo' le, wvù saa ekoonke ten keedie mwεem mvudien mvù bó gee bintanje dvù fò bonyo' le? ¹¹ ε wvù ge nonen, ke tu wo wvù kee mwεem nu ε befe wase bó waa bwoo wvù wεeyi wvun wvù

Klistu to kpweε nje ye. ¹² ε fiεε fi wo ge fin emum enu kebefε ε wo ε ge ε befe bó fitele fi waa bwoo wvù wεeyi le, ε kebefε kedvu nu ε wo ge ε è nu fò Klistu le. ¹³ Nonen, ε è nu le fiεε fi me ndiee, ebeete bó waa bwεem, me nsaa embvuu en'yuu enkum dvù ke, wvu le fo wvù ke egbwe ke.

9

Mvungay mvù waa ntum Jisos kenke

¹ Ke è nulo é me engee fiεε fi me nkoonke le? Ke me nu waa ntum Jisos e? Ke me nto nu ε n'yen Tata wesebeene wvù Jisos e le? ε ke ben ban nu sew lemme diem fò Tata le le? ² ε bonyii bomew cim kicine le ke me nu waa ntum Jisos, tu ke è nulo é ben ten ekicine ke. Ben nu nciise wvù dunji keceey le me nu waa ntum Tata Jisos.

³ Me ngayte fin é bonyii bò sowte kenyi kem. ⁴ Ke bese kenke keediekene bvuu wukene nje lemme din e? ⁵ ε ke bese ten kon lo ejo bosesε bokεε bó è nu bonyii bo mbee le elene bó bó ke lenlen diewe Bitā bó boom bo ntum e bo Jisos e bomew noo boom bo bwee Tata Jisos e le? ⁶ Fí nu le é mεy ke bee Banaban bó kenke keelemte bó can yese se diekene le? ⁷ ε nu wee nci wvù la wvù lemte ε è taale ke wvù fò ekole kew e? ε wee lem wεε, é wvù enu se wvù ε die mwεem mvù buyte wεne dvudvu le? ε wee ceyte ten nyám, é wvù enu se wvù kamte emben yodvu wuu le?

⁸ Mwεem mvun mvù me njemyi mvun nu ε è nu nkpwawce wee wvu wum maan e? Ke fí nu ke ten é bonci bo Nyo' le le? ⁹ Muses to nu ε san é N'wa' bonci le le,

“ε wee jo nyam le yi ele εgin, fo wvù esùm diuw nyam yidvu ke.”

Ben kpwaake le Nyo' to jemyi nonen, ε è nu ekumε nyám e? ¹⁰ Wvù to jemyi ε è nu ekumε beene, ε bó to sanj fò beene le njefo wee wvù lemte wεε kenεε è nu wvù gbweci lo, kenke keetaale fwe kee le wen nu ke ekooy fiεε wεne fodvu. ¹¹ E bese fen nu ε jewe ηgow yi ê keyoy e ê mvuntelem mvunen e, é fí enu baay fò bese le keekenke mwεεm mvu yí nshε le ê ben e? ¹² E bonyii bomew kenke mvunḡay keegay le ben enya mwεεm ê bó, tu ke è nulo é ben enya ê bese fesεn lo?

Baul to baa ejo mvunḡay mwew mvu waa ntum Jisos e keefii mwεεm ê bonyii ke

Geenen, bese baa jo mvumvun mvunḡay ke. Bese nu ε kuu ε è nu shém yí fiεε ficii le, efey fo fiεε enu dvù keejewsee le fò saaka wvù jee wvu ekumε Klistu egene fwe. ¹³ Ke ben kee le bonyii bò lemte yew ncese le nu ε mwεεm mvudien mvubole ké no buyte ε è nu dvù, ε bonyii bò lemte fò ketanj ke ncese le ké no boonke ten fò mwεεm mvù bó too dvù fó le? ¹⁴ E nu ke lenlen no Tata nu ε gay le bonyii bò fewci saaka wvù jee kenke keecee ε è nu yí dvù le.

¹⁵ Naa no fí nu nonen, me mbaa njo mvumvun mvunḡay ke, ε ke me nsaanke nen le ben ekew egee fimew fò me le ke. E è fen nu le wee ege é ye yin yi me nsaale nje diεw Nyo' yi me nfewci εcici enu le me nfii mwεεm ê bó, é fí ejee le me ηkpwe lo. ¹⁶ Ke me ηkenke keensaale ye le me nfewci saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu ke. E ge Nyo' le me enfewci. E me ntun lo keenfewci, é Nyo' elanj ηgew yí yem e. ¹⁷ E è fen nu le me ηgee lemme din ε è nu ηkpawce wem, é me enshieele mmawce. Geenen, ke

è to seyse me ke. E to seyse Nyo' nya can yem e. ¹⁸ Kfuu sew wvù è nulo é me enkenke nje lemme din nu naa la? Sew wem nu ke le me enfewci saaka wvù jee εcici, n'yaa nleeme le ben elaake me no me nfewci saaka wvudvu ke. ¹⁹ Ben ekeè le ke me nu ê wee ekuse ke. Geenen, me nu ε ntfuse ekole kem le me enù nfwa bonyii bocii wvu le me enso bó nteen, é bó enu bo Klistu le. ²⁰ Me ndioo nu bee Bojuu, no ηgee ε è nu no bó ké no gee, wvu le me enso bó é bó etu bonyii bo Klistu le. Me ndioo nu bee bó no bó bii bonci bo Muses e, no ηgee ke diεwe bó le. Geenen, n'yaa nu ekuse jo bonci ke, wvu le me enso bonyii ê bó ente. ²¹ E me ndioo nu bee bonyii bò yaa nu ê boba bonci kuse, no ηgee ke ten diεwe wee wvù yaa nu ke ê bonci kuse. Me ηgee nonen, wvu le me enso ten bonyii boba é bó enu bo Klistu le. Ke è nu le me mbaa nu ê nci Nyo' kuse ke. Me nu ê nci Klistu kuse. ²² E me ndioo nu ten bee bonyii bò wεeyi yí mbee le, ε me ntu ten diεwe bó le wvu le me enso ten bó. Me nu ε ntu wase lo fiεε ficii fò bonyii bocii le, wvu le è nulo é me enḡe naa la fi è nulo é me enḡe é bomew ê bó ente ke eboy. ²³ Me ηgee mwεεm mvun mvunciim nen nje saaka wvù jee wvu ekumε Klistu, wvu le me ηke enkenke ten bvujonke bvù saaka wvudvu nyaa ê bonyii.

²⁴ Ke ben kee le yí kenlewte le nu ε bonyii ké no lewte nteen ε è ke so ke wee mwaan kenke mmawce? Nonen, ben ten elewté ê je yi ben ke ekenke mmawce le. ²⁵ Bonyii bo kensewce le bocii kenεε è nu kensewce ke kenlewte le, kenεε è nu kfuu kè nεε, ké no yεeyi naa ntay. Bó ké no yεeyi nonen, keeke ekenke mmawce, ε mmawce wvun yaa nu wvù mεy lo ke. Geenen, ε wese-

beene mmawce nu wvù mèy lo. ²⁶ Me nlewte kem kenlewte ñgene teyey ε è nu fô bó koole. Ke me nu diewe wee mvunjo wvù tfumyi ke lo mvunjo ncaw ncaw ke. ²⁷ Me nyewle bô ye yem, momte le yí ebii ε è nu fiεε fi leñ e, wvu le fo me ñke endioo ε nfewce wase diew Nyo' ê bonyii bomew, é Nyo' ekaa ebvuse lo me ñgou le ke.

10

Beene eyenè fo fiεε fi to kooyεε bô bonyii bo Islael ke ekooy bô beene

¹ Boom bo bwεem e, me ñgomte le ben ekume ntay fiεε fi to kooyεε bô bo'icee cee boεεbeene seke bó to lene ñkpwaante. Bó bocii to lene ekuse jo kembew, gen lente joo yi baay kuse, * ² ε bó mum no nu ke diewe bó nu ε taashε bó bô bo Muses ê kembew kedvu noo ê joo yidvu le. ³ Bó bocii to diee mwεem mvudien ε è to nyaa Nyo', ⁴ wvu ten joo ε è nyaa Nyo', ε wvù to gee ε yí buyte yí kembraan e. Kembraan kedvu to nu Klistu wvù to lene bó bó. ⁵ Naa no bó to yene mwεem mvun e nen, ε nteen bó le no gee ke mwεem mvù fitele ebeete Nyo'. É wvù mum yuwye boba bonyii, ε digvune dibole jiiñen ñkpwaante jodvu.

⁶ Mwεem mvun mvù to kooyεε bó bó nu ntefe fô beene le le fo beene ekenke shiee mwεem mvù befe diewe bó le ke. ⁷ Fo beene ebunleè bonyo' bo εcici no bó bomew to bunlee ke. Bó nu ε san ekume bó le, “Bonyii to nu ε shii, dieken, wuken, ja we mum ley bine le no bine fô fimooos le.”

⁸ Fo beene ejaanjè kenjan no bó bomew to jaanjke, ε Nyo' ge ε bó kpweken bontfuke mbaanfiεε ncaw botete (23,000) yí diuu dimwaan e ke. ⁹ Fo beene emomtè Tata no bó bomew to momte, ε Nyo' ge ε yó tawye bonyii bodvu ε bó kpweken ke. ¹⁰ Fo beene ewvukenè no bó bomew to wvukene, ε Nceendaa Kpwe yuwye bó ke.

¹¹ Mwεem mvun mvunciim mvù to kooyεε bó bó nu ntefe fô bonyii le. É bó to san nen le beene ban bò cee ε è nu kefew kè won kaa wase le, ejod wεε. ¹² Nonen, wee wvù kpwaake le wen leeme temyi ntay, eyenè fo wvù ke egbwe. ¹³ Ben ekeè le mmom yicii yí too fô ben e nu ke yí ké no too ten fô bonyii bomew e. Nyo' nu Nyo' keceey, ε ke è nulo é wvù ecine é mmom eto fô ben e fey mvungay mvunen ke. É mmom too fô ben e, é wvù edunce ke je yi ben efey jó eso mmom yidvu.

¹⁴ Nonen nsáa yem shém, me ε no nteete ben le ben elewtè mwεem mvu ekume bonyo' bo εcici. ¹⁵ Me njemyi é ben nen diewe é bonyii bó kenke bvufee le. Ben ekpwawce ntay le laa ke fiεε fi me njemyi é ben fin nu keceey ε? ¹⁶ Ke beene ké joo fiko fi ntaashε le, nya keyoone é Nyo', wu yí kentaashε le, tu beene nu ε taashε yí εleme ke Klistu le? É beene ké dioo ε jo bleed wvu yí kefew kekie le ε guuten ε die yí kentaashε le, ke tu beene taashi ε è nu yí ye Klistu le? ¹⁷ No beene diee bleed wvun nen nu bonyii nteen ε ntuw nu ke mwaan, tu fi dunji le beene nu ye yimiaan, njefo beene diee ke ε è nu ntuw mwaan. ¹⁸ Ben ejo kenfewsen fô bonyii bo Islael e. Wee tfuu wvù diee fiεε fô ketan ke ncese le nu ε taashε wase bó Nyo' yí ncese

9:27 Lum 8:13; 13:14 **10:1** Ksm 13:21; 14:21-29 * **10:1** Joo yi baay yin nu yí bó teje le Joo yí Yeεle (Kensam 14:21-22). **10:3** Ksm 16:13-35; Dito 8:3; Mben 78:24-25 **10:4** Ksm 17:6; Ktnj 20:11; Mben 78:15 **10:5** Ktnj 14:29-30; Mben 78:31; Ibu 3:17; Jut 5 **10:6** Ktnj 11:4, 34; Mben 106:14 **10:8** Ktnj 25:1-9 **10:9** Ktnj 21:5-6 **10:10** Ktnj 14:2, 36; 16:41; 17:6-15; Mben 106:25-27; Ibu 3:17-18 **10:11** 7:29-31; Lum 15:4 **10:12** Gal 6:1 **10:13** 1:9; Jem 1:13-14 **10:14** 1Jon 5:21 **10:16** 11:24-25; Luk 22:17-20 **10:17** 12:27 **10:18** LeW 7:11-21 **10:19** 8:4

wvudvu le. ¹⁹ Fiεε fi me ngayte fen nu le la? E fen nu le mwεεm mvù bô gee bintanje dvù fô bonyo' le kenjke fiεε keege kenεε le bonyo' bodvu ten kenjke fiεε keege? ²⁰ Ke è nu nonen ke. Fiεε fi me ngayte nu le boncese bò bonyii bò yaa kee ke Nyo' gee nu ε bó gee ε è nu fô bonceendaa bo dεwle le. Ke bó gee ε è nu fô Nyo' le ke. Me ε no ngayte le fo ben etaashi ben ε bonceendaa bo dεwle le ke. ²¹ Ke è nulo é ben ewuu é fiko fi ntaashε le fi è nu fi Tata le, bvuu wuu é fiko fi Satan e ke. Ke è nulo ten é ben edieε mwεεm mvudien mvu Tata le bvuu dieε mvu Satan e ke. ²² Fo beene egeε fiεε fi shém eton'yi Tata ke. Ke beene tεmyi fele wvù ke.

Wee egeε fiεε ε è nu fi nulo efi ten waa bwee

²³ Beene bomew nen'yi no duu le bó kenjke mvunḡay keege naa fiεε ficii. Geenεn, bó ekeè le ke è nu fiεε ficii fi nulo efi wee ke. E beene bomew nen'yi no duu ke le bó kenjke mvunḡay keege naa fiεε ficii. E ke è nu ten fiεε ficii fi nulo ege é wee eleeme tεmyi yi mbee we le ke. ²⁴ Fo wee egeε fiεε kpwaake ke ε è nu ekole kew ke. Wee ekpwaake ten ekumε waa bwee. ²⁵ Ben edieε nyam yicii yi bó geese fô way yaa sowte laa yi nε fεε le, wvu le fo mvuntelem mvunen esaakè ben yi fifiε le ke. ²⁶ Me njemyi nonen, njefo bó nu ε sanj é Nwa' Nyo' le le, “E kenjke Tata wonj wvun noo mwεεm mvunciim mvù nu yi dvù le.”

²⁷ E wee wvù yaa nu ke wee mbee tenje ben le ben eto ediekεn, ben é bee ε gen, é ben no dieε fiεε ficii fi bó nya é ben yaa sowte ke. Fo fitele esaakè ben yi fifiε le ke. ²⁸ Geenεn, é wee mvu nε lo ε see é ben le mwεεm mvudien mvudvu nu ε bó ε ge kεntanje dvù fô bonyo' le, fo ben edie ke wvu le fo wee wvù be

senje é ben eyenè le ben gee fiεε fi befε, bó fo fitele esaakè wee. ²⁹ Me ngayte fitele fin ε è nu fi wee wvù be senje é ben e. Ke me ngayte ε è nu finen ke. Geenεn, è nulo é wee mvu ebife le laa è nulo é wen elu keege fiεε fi wen koonjke nje fi nu esaake fitele fi wee mvu le le? ³⁰ E me ndieε fiεε ε me ε nya keyoone kedvu é Nyo', é wee ebvuu esaake me nje la? ³¹ Me ε mum ε no nduu fiem le fiεε ficii fi wee gee, kenεε wvù dieε ε è nu fidien, kenεε wvù wuu ε è nu fiwuun, ε wvù no gee é je yi wee mvu yen lo, enyaà mbense é Nyo' le. ³² Fo ben egeε fiεε fi nulo ebefe bó mvuntelem mvu bonyii le ke, kenεε è nu Bojuu, kenεε è nu bonyii bò yaa nu ke Bojuu, kenεε kentaashε ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le. ³³ Me momte fiem keenḡee fiεε ficii ε è nu fi wee tfuu eyuuké njonj. Ke me njkpwaake ke ε è nu ekumε ekole kem maanj ke. Me njkpwaake ekumε bonyii bocii le me enḡe é bó ke eboy.

11

No è nulo é wee enu seke wvù bunlee

¹ Ben ebenenè me ke no me mbenene Klistu. ² Me mbensee ben no ben kumyi me yi fiεε ficii le bvuu bii mwεεm mvù me nto n'yεεyεε ben dvù. ³ Geenεn, me ngomte le ben ekiεε ntay le ekole ke diemsen tfuu le nu Klistu, ε ekole ke kpwoon e nu dweese, ε ekole ke Klistu le nu Nyo'. ⁴ E diemsen bunlee lo, kenεε wvù teete ntum Nyo' ε wvù ε banj ekole, tu wvù shoose ekole kew. ⁵ Geenεn, é kpwoon bunlee, kenεε wvù teete ε è nu ntum Nyo' se wvù nu ε banj ekole njkuun, tu wvù shoose ε è nu ekole kew. Ke jεey jεey wvuwe kpwoon bó wvù nu ε kpwaa ekole nu dvù ke. ⁶ E wvù yen le ke wen nu ebanj ekole kew ke, é

wvú mum kpwaa lo. Geenɛn, no ɛ nu kenj'wuunen fô kpwoon e keenu bô ekolɛ ɛ bó ɛ kpwaa, ɛ wvú mum banj le ekolɛ kedvu. ⁷ Kɛ diemsen kenjke keebanj ekolɛ kew seke wvú bunlee kɛ, njefo wvú nu nfieesen Nyo' bvuu nu bvujonjke bvú Nyo' le. Geenɛn, ɛ kpwoon nu bvujonjke bvú dweese le. ⁸ Kɛ ɛ to buy diemsen yí kpwoon e kɛ, ɛ to buy kpwoon yí diemsen e. ⁹ Kɛ Nyo' to bom ten diemsen nje kpwoon kɛ. Wvú to bom ɛ ɛ nu kpwoon nje diemsen. ¹⁰ Ɛ nu nje fifiɛ bô nje bonceenda bo Nyo' le wvú kpwoon kenjke keebanj ekolɛ kew. ¹¹ Naa no fi nu nonɛn, fô beene bô nu ɛ taashe wase beene bo Tata le, nu ɛ kpwoon yaa nu kɛ bô ekolɛ kew maanj kɛ, ɛ diemsen yaa nu kɛ ten bô ekolɛ kew maanj kɛ. ¹² Fí nu nonɛn, njefo no Nyo' to bomɛɛ kpwoon yí diemsen e nu ɛ keseen nu ɛ ɛ boote kpwoon diemsen. Ɛ fiɛ ficii nen'yi fô Nyo' le. ¹³ Ben ten kɛ taa ente jodvu eyen le laa fi nu lenj fô kpwoon e keebunlee Nyo' se wvú nu ɛ banj ekolɛ le. ¹⁴ Naa no ben yene mwɛɛm e, bonyii bocii kee lo le fô diemsen e keegɛɛ ekolɛ ɛ kí ci baay nu ɛ ɛ nu kenshoose fô wvú le. ¹⁵ Geenɛn, ɛ fô kpwoon e nu ɛ keekenjke yvuw yí defe nu lo ngone fô wvú le. Nyo' to nu ɛ nya yvuw yí defe ɛ kpwoon le yí ebanji ekolɛ kew. ¹⁶ Ɛ wee nu dvú wvú gomte keekicine fiɛ fin, ɛ wvú no kee le ke beene kenɛɛ bintaashe bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le bvuu kenjke yimi je kɛ.

Ntefe ekumɛ ntaashe

(Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Geenɛn, fiɛɛ fimew nu dvú fi me ngomte keentefe ben yí dvú le, ɛ ɛ nu fi ben gee ɛ me n'yaa nu embense lo ben yí dvú le kɛ. Ben ké too shii yí kentaashe le ɛ ɛ buy

kɛ fiɛɛ fi befe efey fi jee. ¹⁸ Fiɛɛ fi me ngomte keen'yaw enjag nu le, me n'yuuke le ben ké taashi diɛwe kentaashe ke bonyii bo mbee le, no nu dew jɛɛy jɛɛy. Me ɛ no n'yene le ɛ nulo enu keceɛy. ¹⁹ Fí lo jee kɛ le kenjgawsen enu ɛ ben entelenj wvú le bó emum eloocɛ ekiɛɛ bonyii bo lenj ɛ ben ente. ²⁰ Me n'yene le ben ké too yí kentaashe le keedie mwɛɛm mvudien mvu Tata wese-beene wvú Jisos e, saa die ɛ ɛ nu mvú kɛ. ²¹ Me njemyi nen njefo ben ké dioo diekene, ɛ wee no diee kɛ ɛ ɛ nu mwew mwɛɛm mvudien gene fwe, ɛ bomew mum mɛy jenj, ɛ bomew wu mbvuum ɛ mó koo lo bó. ²² Ɛ nu la fi nonɛn? Kɛ ben kenjke yéw keediekene, wukene dvú le? Nuu le ben gomte keejoo kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le ekuse, gee ɛ bonyii bô fuute wuumene le? Ɛ nulo ɛ me njeme ɛ ben le la? Ɛ nulo ɛ me embensee ben e? Naa lo, kɛ ɛ nulo ɛ me embensee kɛ. ²³ Me nto nu ɛ n'yɛɛyi ben ɛ ɛ nu bô fiɛɛ fi Tata to yɛɛyɛɛ me dvú, le ɛ to nu entanj jò bó to nu keegese Tata wesebeene wvú Jisos, ɛ wvú jo ntuw blɛɛd, ²⁴ nya keyoone ɛ Nyo', guushe gay le, "Fin nu ye yem ɛ me ɛ nya nje ben. Ben egeɛ fifin keekumyi me." ²⁵ Ɛ bó dieken mese, ɛ wvú jo fiko ge kɛ lenjlenj diɛwe fwe le, gay le, "Fiko fin nu fi monjkan mo monfɛm mò Nyo' gbwo bô elɛmɛ kem. Ben egeɛ fifin sekecii wuu keekumyi me." ²⁶ Fí ɛ mum ɛ no nu le ɛ gen naa ɛ buy seke Tata nu ke ekase eto le, nu ɛ sekecii kɛ ben diee blɛɛd wvun bvuu wuu fiko fin nu ɛ ben fewci ɛ ɛ nu ekumɛ kpwe Tata. ²⁷ Nonɛn, ɛ ɛ nu naa yɛɛ wvú diee blɛɛd wvudvu kenɛɛ wuu fiko fi Tata le fidvu ɛ je yí baa jee le kɛ, tu mwɛɛten gee ɛ ɛ nu kebefɛ njefo wvú baa wvumte ye bô elɛmɛ ke Tata le kɛ. ²⁸ Wee

dioo nu keedie blæd wvun ebvuu ewu fiko fin, ε wvú yaw jijnε ekolε kew ntaý sε no gee nonεn, ²⁹ njefo é wee diee blæd wvun, wuu fiko fin yaa kee fiεε fi è nu ye Tata, tu mwεten diee bvuu wuu, joo ε è nu nsaw fô ekolε kew e. ³⁰ Ε nu fiεε fi bonyii nteen ê ben entelεn wεεyi ε bomew cεmkene ε bomew ε kpwekεn wase. ³¹ Geenεn, é beene jijnε bikuu bisεεbeene ntaý ε sε no diee bvuu wuu, Tata saa ebvuu esaw beene kε. ³² Ε Tata saake beene, tu wvú nεci lo beene wvu lε fo wvú ke etaashε beene bô bonyii bo yî won wvun e lε beene nu ε gbwe nsaw kε. ³³ Boom bo bwεεm e, fí ε mum ε no nu lε seke ben ε taashε keedie mwεεm mvudien mvu Tata le, ε ben cεy ε wee tfuu to. ³⁴ Ε jεn yuu wee, é mwεten diekεn fô yew e sε no too wvu lε fo wvú ke eto ege fiεε ejo ε è nu nsaw fô ekolε kew e kε. Fi ekumε mwεεm mvumew nu ε me nu nke entefe ben yî dvú le ε è nu seke me ε nto.

12

Nnyá Keyoy ke Yuule

¹ Boom bo bwεεm e, me nu enjeme keseen ekumε nnyá yî Keyoy ke Yuule nyaa ê bonyii. Kε me ngomte lε ben enu kenjiwe le kε. ² Ben ekeè lε seke ben to bεε bonyii bô yaa kee kε Nyo', nu ε bó to lεε ben ε ben no njimte, mum wvumte bonyo' bo εcici bô nu sε bó nulo ejeme nkun. ³ Me ε mum ε no ngayte lε ben ekiεε ntaý lε é wee nu ε Keyoy ke Nyo' le nu yî ye le, wvú saa ebvuu egay lε, "Lon ekoo Jisos" kε. Ε wee yaa nulo egay lε, "Jisos nu Tata" sε è fici Keyoy ke Yuule wvú kε.

⁴ Ε dioo tu fô nnyá le nu ε bonyii kεnke nnyá jεy jεy ε è nyaa kε Keyoy kemwaan ê bó. ⁵ Bonyii

lemte dilemme jεy jεy ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte, geenεn ε cee ekolε wvubo nu kε mwaan. ⁶ Ε jé nu jεy jεy yî bonyii lemte jó, ε è gee kε Nyo' mwaan lε bonyii egeè dilemme didvu ê yiye jé le. ⁷ Bó nu ε nya kε wee mwaan mwaan bô ye nnya yî Keyoy ke Yuule keelemte fici kentaashε keci dvú. ⁸ Ε wee mvu no kεnke ye nnya yî Keyoy ke Yuule nya ê wvú ε è nu keejemyi diεwε wee wvú kεnke bvufee le, nya yî wee mvu nnya ε è nu keejemyi diεwε wee wvú kee fiεε le. Ε Keyoy kin nu kε kemwaan. ⁹ Ε Keyoy ké nya yî wee mvu nnya ε è nu fitele fi wvú elese yî Nyo' le ntaý, nya yî wee mvu ε è nu keefεle bincεm. Ε Keyoy kin nu kε kemwaan. ¹⁰ Ε Keyoy ké nya yî wee mvu nnya ε è nu keegeε binghaw bi mwεεm e, nya yî wee mvu ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le, nya yî wee mvu ε è nu bvufee keekeε jεy jεy mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le bô mvú yaa nen'yi kε fô Keyoy ke Nyo' le, nya yî wee mvu ε è nu mvunγay keejemyi diεw yî bó yaa kee kε, nya yî wee mvu ε è nu keεcεyi mwεεm mvù wee wvudvu jemyi ê bonyii. ¹¹ Bó gee mwεεm mvun mvunciim ε è nyaa kε Keyoy kemwaan nnya yidvu ê bó. Ε kí gawci é wee tfuu no kí shieele.

Kentaashε ke bonyii bo mbee le nu diεwε ye wee le

¹² Beene kee lε ye wee nu kε yimiaan, geenεn ε yî kεnke biba nteen. Ε naa no biba bidvu cim nu nteen nen nu ε bí taashi gee ye yimiaan. Ε nu kε ten no Klistu bô bonyii bew nu. ¹³ Beene nu bonyii jεy jεy, ε bomew nu Bojuu, bomew Boglek, ε bomew nu bonfaw, ε bomew yaa nu kε bonfaw. Ε è nu kε Keyoy kemwaan kε to taashεε beene bocii

11:32 Ibu 12:5-6; Mwm 3:19 12:2 8:4-6; Yεsa 44:9-20; Gal 4:8 12:3 1Jon 4:2-3; Lum 10:9
12:4 12:27-14:40; Lum 12:6-8; Εfe 4:4 12:5 12:28-30 12:7 14:26 12:10 14:5; Lem 2:4
12:11 7:7; Lum 12:3; Εfe 4:7; 1Bi 4:10 12:12 12:27 12:13 Gal 3:27-28 * 12:13 Kεnε le,
"Ε è nu kε Keyoy kemwaan kε to jεε beene bocii é bó se lese beene ê joo keenu ye yimiaan."

keenu ye yimiaaŋ. * E Nyo' to geke ke ε è nu Keyoy kedvu kemwaan fô mvuntelem mvuseεbeene le.

¹⁴ Ke ye wee nu ke keba ke ye le kemwaan ke. E nu biba nteen. ¹⁵ E ekale cim ne ε gay le, “No me mbaa nu kebo ke, tu ke me mbeε keba ke ye le ke”, fifie saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. ¹⁶ Kentun̄tun̄ ε ne ten ε gay le, “No me mbaa nu jise ke, tu ke me mbeε keba ke ye le ke”, fifie saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. ¹⁷ E ye wee yicii be mey ke jise, é wvú eyuuke mwεem bô la? E yí be mey ke kentun̄tun̄, é wvú eyuuke nsam fiε bô la? ¹⁸ Fiεε fi nu, nu le Nyo' to nu ε bom wee seyse biba biew bi ye le jεy jεy no wvú koon̄ke. ¹⁹ E ye wee be nu ke keba kemwaan, é yí enu neε le? ²⁰ No fi nu, biba bi ye le nu nteen. Geenεn ε bí e taasε ε ge ye yimiaaŋ. ²¹ Ke è nulo é jise egay ê kebo le, “Ke me nshieele wo ke.” E ke ekole nulo egay ten ê bikaa le, “Ke me nshieele ben ke.” ²² Fiεε fi kaa nu, nu le biba bi ye le bi yen'yi le bí wεyi lo nu bi ke è nulo é ye wee enu se bí ke. ²³ E biba bi ye le bi beene joo le bí nu ncew, nu bi beene taale fó ntay. E biba bi beene ké no wuumene keeduŋci é bonyii nu bi beene ké no baŋyi. ²⁴ E biba bi bonyii yεne, nu bi yaa shieele le bó etaalé fó nonεn ke. Nyo' nu ε seyse ye wee é je ye yi le bó ewumtè biba bi yen'yi le bí nu ncew e. ²⁵ Wvú to ge nonεn wvu le fo ken̄gawsen enu yí ye le ke, le keba etomtè kemew, ε kemew tomtè kemew. ²⁶ E keba ke ye le kemew ne ε no yuuke nsase, tu biba bidvu bicii nu eyuuke nsase. E bó seyse keba ke ye le kemwaan, tu bí bicii nu elan̄lan̄e bô kí. ²⁷ E dioo tu fô Klistu le nu ε ben bocii nu ye ye, ε wee mwaan̄ mwaan̄ ben e nu keba ke ye yidvu le. ²⁸ Nyo'

nu ε gee bonyii bô elemtè dilemme jεy jεy é kentaashε ke bonyii bo mbee le. E bo fwe nu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bô bii bó le nu bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε bô bii bó le nu bonyii bô yεyi bonyii. E gee bomew ε è nu bonyii bô egeé bin̄ghaw bi mwεem e, bomew bô efelè bincem, bomew bô efici bonyii. E gee bomew ε è nu bô eseyseè no dilemme egeεne, ε bomew nu bô kee keejemyi díew yi bó baa kee yí ke. ²⁹ Ke è nu bonyii bocii bô nu boom bo ntum e bo Jisos e ke. Ke è nu bocii bô teete bontum bo Nyo' le ke. Ke è nu bonyii bocii bô yεyi bonyii ke, ε ke è nu bocii bô gee bin̄ghaw bi mwεem e ke. ³⁰ Ke è nu bonyii bocii bô ken̄ke nnya keefele bincem ke. Ke è nu bocii bô nulo ejemyi díew yi bó baa kee ke. E ke è nu ten bonyii bocii bô nulo eceyi mwεem mvù bonyii jemyi é díew yimi le é bonyii ke. ³¹ No nnya yin yicii nu nen, ben eshieelè ntay keekεn̄ke nnyá ε è nu yi kuuke fele yicii. Geenεn, me nu nduŋε é ben fiεε fi fele mwεem mvun mvunciim.

13

Ken̄kon̄en fele mwεem mvunciim

¹ E me ncim n̄kee keenjeme díew bitum bicii naa noo díew bonceendaa bo Nyo' le, se me n̄ken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le n̄kuuŋ, tu me n̄kumte ke ε è nu diuw díewe n̄gem wvú caake, ken̄εε bikan̄kan̄ e ε wee kpwaake. ² E me ncim n̄ken̄ke naa mvun̄gay keenteete bontum bo Nyo' le, n̄kee mwεem mvunciim naa noo mvù nu é ken̄yile le, ε nlese fitele yí Nyo' le naa ntay wvú è nulo é me emvuwyi dikum, geenεn se me n̄ken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le, tu me nu ke lo fiεε fi εcici. ³ E me ncim n̄jo mwεem mwem

mvunciim ε ηgaw ê bonyii, ε nya ten ye yem le bó eton, * geenεn σε me ηκηke kenkonεn fô bonyii le ηkuuη, σεw wvudvu saa enu ke. ⁴ Wee wvú keηke kenkonεn fô bonyii le ké no kuule shém, bvuu gee gee di jee fô bonyii le. Ke wvuwε wee ké no bene kendoη ke. Ke wvú ké no saale ye kenεε bensee ye ke. ⁵ Ke wvú ké no ηasene yí bonyii le ke. Ke wvú ké no kpwaake ke ε è nu ekole kew ke. Ke wvú ké ton'ye shém cekey ke. Ε ke wvú ké no geele wee fô fitele le ke. ⁶ Ke wvú ké no yuuke njoη bó fiεε fi befe ke. Wvú ké no yuuke njoη ε è nu bó fiεε fi nu keceey. ⁷ Ke wee wvú keηke kenkonεn ké no yene jay wee mvu le ke. Wvú ké no fiisene mwεεm mvunciim, taale ke fwe yí fiεε le ficii, bvuu suule shém yí fiεε le ficii. ⁸ Ke kenkonεn ké ka ke. Geenεn ε kefew nu eyuu eto kè mvungay mvú Nyo' to nyaε le bonyii eteete bontum bew dvú nu ke eka, é díεw yí bonyii jemyi yí bó baa kee yí ke eka, é mvungay keekeε mwεεm ntay ke eka ten. ⁹ Mvú nu ke eka nonεn njefo beene kee mwεεm keseen ke lo kebese kebese, teete bontum bo Nyo' le ke kebese kebese. ¹⁰ Geenεn ε è nu ke enu seke beene ε loocε wase ε kocεn é mwεεm mvu kebese kebese emum eka. ¹¹ Ε to nu seke me nto nu wan caan, ε me no njemyi díεwε wan e, ηkpawaci mwεεm díεwε wan e, n'ylene mwεεm díεwε wan e. Me ε ndioη ntaw wase ε mum ε ncine nce boom e. ¹² Keseen nu ε beene yene mwεεm ε jiwejiwe díεwε ê kenleey e. Geenεn è nu ke enu kefew kekiε le é mvú eyuu ê beene ejise. Keseen nu ε me ηkee mwεεm kebese kebese, ε è nu ke enu sekekiε, é me emum emεse eηkiεε mwεεm mvunciim ke no Nyo' kee me. ¹³ Mwεεm nu mvuntentem mvú nu ke emεy eleeme fó. Mwεεm

mvudvu mvun nu: keelese fitele yí Nyo' le, bó keetaale fwe yí ηkawma Nyo' le, noo keekeηke kenkonεn. Ε kenkonεn nu fiεε fi kuuke εnte jo mvú fele mvú mvunciim.

14

Keebvuu jemyi ekumε nnyá Keyoy ke Yuule

¹ Ben egeelè kenkonεn fwe dvu mwεεm mvunciim, geenεn ekeηkè ten shiee ntay fô nnyá yí Keyoy ke Yuule nyaa ê bonyii le, efey mvunciim, nnya keeteete bontum bo Nyo' le. ² Ε wee jemyi ε è nu díεw yí bó baa kee yí ke, tu ke wvú jemyi ê bonyii ke, tu wvú jemyi ε è nu ê Nyo', njefo kee wee yaa yuuke fiεε fi wvú jemyi ke. Wvú jemyi ε è nu mwεεm mvu ê kinyile le ê mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ³ Geenεn, wee wvú teete bontum bo Nyo' le ké no jemyi ε è nu ê bonyii, gee ε bonyii kuu yí mbee le, bvuu yvuwse mvuntelem mvubole, bvuu gee ten ε mvuntelem mvu bonyii le leεtene. ⁴ Ε wee wvú jemyi díεw yí bó baa kee yí ke ké no fici ke ε è nu ekole kew maan. Geenεn, ε wee wvú teete bontum bo Nyo' le ké no fici ε è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii. ⁵ Me ε no ηkooηke le ben ejemyi díεw yí bonyii baa kee yí ke. Geenεn, ε fiεε fi me ηkooηke baay nu le ben eteetè ε è nu bontum bo Nyo' le ê bonyii. Wee wvú teete bontum bo Nyo' le nu shiee le fele wee wvú jemyi díεw yí bó baa kee yí ke. Ε è fen baa nu le wee mvu ebaηke díεw yidvu wvu le kentaashe ke bonyii bo mbee le eyuw ntay é fi efi bó.

⁶ Boom bo bwεεm e, é me ne keseen ε nto fô ben e, ε no njemyi ê díεw yí bó baa kee yí le ke, é fifiε efi ben yí la le? Fiεε fi nulo efi ben nu ke seke me nu ε nto bó fiεε fi

* **13:3** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke fen le, "Nya ten ye yem le me nsaale ye." **13:5** 10:33; Bηgn 10:12; Fili 2:4 **13:8** 12:10; 14:1-5 **13:12** Lum 8:24; 2Kol 5:7; 8:3; Gal 4:9 **13:13** Kolo 1:4-5, 23; 1Tes 1:2-3; Tay 2:2; Ibu 10:22-24; 1Jon 4:16 **14:1** 13:8 **14:2** 12:10 **14:4** 14:26 **14:5** Kηj 11:29

fife fi Nyo' nu ε dunɔe ê me, kenεε fiεε fimew fi wvú gomte le me enje é ben ekiεε, kenεε ntum we mvu le me entefe ê ben, kenεε fiεε fimew le me en'yεεyi ben dvú. ⁷ Bó ejo ke fiεε diéwε ndonɔ kenεε kome le mvù yaa kenɔke ke keyoy. E nulo é wee ege nεε se kiεε fiεε fi mvú jemyi se bó ε tonɔ kenεε ε kum ê je yi lenɔ e? ⁸ E wee nε le wen etonɔ sonɔ jem, ε fanɔe tonɔ ê je yi lenɔ e, é bonyii ege nεε se buy jem? ⁹ E nu ke lenɔlenɔ no é ben jemyi díéw ê bonyii se bó yuuke lo, é bó ke ege nεε se kiεε fiεε fi ben jemyi? Ke tu njeme wene nu laayi ke lo yi fwefwε le. ¹⁰ Ke è nu kemaɔen le dikfuu di díéw e nu yí nshε le fεn dí le dí le ke. E ke yimi nu dvú yi nu se bó kee kenyi kedvu ke. ¹¹ Geenen, é wee nε ε no jemyi ê me ê díéw e se me n'yuuke yi nkuaɔ, tu wvú nu enu diéwε wee ketum e fô me le, ε me nu ten diéwε wee ketum e fô wvú le. ¹² Me ε no ngayte ê ben le no ben gomte le mvunɔgay mvu Keyoy ke Yuule le eyen'yi ê ben ente, ben emum emom ntay keekɔnɔke ε è nu nnyá yiyε yi nulo ege é kentaashε ke bonyii bo mbee le ekuù lo.

¹³ Fí ε mum ε no nu le, é wee jemyi díéw yi bó baa kee yi ke, é wvú no bunlee le Keyoy ke Nyo' le enya wen bó bvufee keεεεyi fiεε fi wvú jemyi ê bonyii. ¹⁴ E me nε ε no mbunlee ê díéw yi bó baa kee yi le ke, tu me nu mbunlee ê keyoy kem e, geenen ε me n'yaa mbunlee bó bvufee bwem ke. ¹⁵ No fi nu nonen, me nu enje nεε? Me nu embunlee ê keyoy kem e, mbunlee ten bó bvufee bwem, en'yemte ê keyoy kem e, n'yemte ten bó bvufee bwem. ¹⁶ E fuw ke nonen, wo ε nε ε no bensee Nyo' ê keyoy kuw e, é wee mvu wvú be nu fô yeke ke lo ke ege nεε se beε le, “Fí enú nonen” yi keyoone kè wo be nyaa le se wvú be yuuke díéw yi wo jemyi? ¹⁷ E wo nya keyoone nonen, ε cim

ε nya naa ntay nεε, tu ke è nulo é fi efi wee mvu wε ke. ¹⁸ Me nyaa keyoone ê Nyo' le me njemyi díéw yi bó baa kee yi ke nfele naa lo ben bocii. ¹⁹ Geenen, no me ncim njemyi nonen é me ndioo nu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le, ε me no nkoonɔke keenjemyi bó bvufee bwem ε è cim nu naa ke díéw shen, wvu le me n'yεεyi bó, efey keejemyi díéw bontfuke yuufe (10,000) se bó kee yi nkuaɔ.

²⁰ Boom bo bwεem e, fô ben ekenɔkè bonɔpawεε bo boom bo caan e ke. Ben enú ke diéwε mvunley mvu boom e mvù yaa kee ke wase fiεε ekume kebefε. Geenen, ekenɔkè bonɔpawεε ε è nu bo ngaybonyii le. ²¹ Bó nu ε sanɔ ê N'wa' bonci le le,

“Me wvú Tata Nyo' ngayte le me nu nkɔke enjemyi

ê bonyii ban dew botolo le,

ê díéw yi bó baa kee yi le ke.

Geenen, ke fifiε nu ke ege é bonyii ban emum eyuw me le ke.”

²² Fí ε mum ε no nu le, keejemyi díéw yi bó baa kee yi ke, nu nciise wvú dunɔi mvunɔgay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bó yaa nu bo mbee le ke. Ke è nu nciise ê bò nu bo mbee le ke. Geenen, ε nnya keeteete bontum bo Nyo' le nu nciise wvú dunɔi mvunɔgay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bó nu bo mbee le, ε è yaa nu ke é bó baa nu bo mbee le ke. ²³ E ben, kentaashε ke bonyii bo mbee le bocii nεε to yi kentaashε le, wee tfuu ε mum ε kew ε no jemyi ke ε è nu díéw yi bó baa kee yi ke, bonyii bo nεw kenεε bonyii bó baa nu bo mbee le, ε nε ε ley, ε yuw no ben jemyi, bó saa ekpwaake le ben ghaanene lo? ²⁴ Geenen, é wee tfuu teete ε è nu ntum Nyo', wee wvu nεw kenεε wvú baa nu wee mbee ε ley, é fiεε fi ben jemyi ege é wvú ekiεε le wen nu wee wvú befe, é fi esaake wvú fô fitele le, ²⁵ é mwεem

mvù nyiime fô fitele fiew e, eyene emwa. Nonen, é wvù emum etum envuw fokuse, enyaa mbense wvu baay ê Nyo' gayte le, "Nyo' nu naa ben ε bó."

No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le ebunlee, gee mwεem lej

²⁶ Boom bo bwεem e, fiεε ficii fi me njemyi nu le la? Fi nu le, seke ben ε to yí kentaashε le, ε wee wvù keηke ηkiee keeyem no nu, ε wee n'yεεyi nu, ε wvù keηke fiεε fi Nyo' nu ε dunçe ê wvù nu, ε wvù kee keejeme díew yí bó baa kee yí ke nu, ε wvù kee keeεεye díew yidvu é bonyii eyuw enù ten. Ben egeè mwεem mvunciim ê je yí è nulo é mvù efii lo kentaashε ke bonyii bo mbee le. ²⁷ E bonyii nu keejeme díew yí bó baa kee yí ke, é bó jeme ke bofεε kenεε botete maan. E bó dioo jemyi no jemyi wee mwaan mwaan ε wee mvu cεeyi fiεε fi bó jemyi ê bonyii. ²⁸ E wee baa nu dvù wvù ecεeyi fiεε fi bó jemyi, é bó no nu diuw tfu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente, ε wee jemyi ke wase ê shem ê shem fô ekole kew e bó Nyo'. ²⁹ E bonyii bò teete bontum bo Nyo' le nu dvù, é bofεε kenεε botete jeme ê bonyii. E bó dioo jemyi ε bomew no yeese fiεε fi bó jemyi ntay. ³⁰ E Nyo' fen nu ε dunçe fiεε ê wee mvu wvù be ε shii dvù, é wee wvù be jemyi wase wε cife, nya je ê wvuwe wee jeme. ³¹ Ben ekeè le ben bocii nulo etefe bontum bo Nyo' le. E ben dioo teete, no teete wee mwaan mwaan wvu le bonyii bocii eyεeyi mwεem ê ben, é ben ebvuu ege é mvuntelem mvubole bocii eyvuwsè. ³² Bonyii bò Nyo' nu ε nya yibo nnya keeteete bontum bew keηke mvungay ê we jo nnya yidvu, ³³ njefo ke Nyo' nu Nyo' kembvunse ke, Nyo' nu Nyo' kenleεten.

No fi nu ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bò è nu bo Nyo' le bicii, ³⁴ seke bokεne nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente, no nu diuw tfu. Ke bó baa nya bó bô mvungay keejemyi ke. Bó keηke keeyuuke lo bolemε le, ε è nu no nci jemyi. ³⁵ E fiεε nu dvù fi bó gomte keekiεε, é bó bife ê bole' bobole seke bó ε tu jim yew, njefo è nu kenshoose fô kpwoon ejemyi ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente. ³⁶ Ben ekeè le ke è to kew ben díew Nyo' ke. Nuu le è to kew ben ε? E ke è mey ke ben bò díew Nyo' nu ε gen wase fó ke. Nuu le è mey ben ε? ³⁷ Wee wvù kee naa le wen nu wee wvù teete bontum bo Nyo' le, kenεε wvù kee le Nyo' nu ε nya wen bô nnya ye yi Keyoy ke Yuule, wvù keηke keebε le fiεε fin fi me nsan fô ben e nu ε é gay Tata le me nsan. ³⁸ E wee baa ebee fi, tu bó nu ema lo ten wvù bó fiew fiεε.

³⁹ Boom bo bwεem e, fi ε mum ε no nu le, ben ekeηkè shiee baay ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le. Geenεn, fo ben etun fo bonyii ejemyi díew yí bó baa kee yí ke. ⁴⁰ Ben dioo gee mwεem mvun mvunciim, no seysee ntay, gee ê je yí jee le.

15

Jisos Klistu to nu ε buy yí kpwe le

¹ Boom bo bwεem e, me ηgomte keseen keηkume ben ekumε saaka wvù jee wvù me nto nfewcεε ê ben ε ben fiisen, ε no leeme yí dvù le keseen. ² E nu saaka wvudvu wvun wvù boysee ben é ben fen jici dvù ntay. E fuw ke nonen, tu ben to beηe ke ε è nu εcici. ³ Ben ekeè le me nto nu ε nya fiεε ê ben ε fi kuuke baay fele lo mwεem mvunciim. E è nu ke fi bó to nyaε é me. Fiεε fidvu nu le Klistu to nu ε kpwe fô bibefe bisεεbeene le ke leηleη no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, ⁴ bó le bó to

nu ε dwey wvú, ε è ke no nu ediuw εta ε Nyo' bvuse wvú yí kpwe le ke lenληη no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, ⁵ noo le wvú to nu ε dunçe ekole kew ê Bitá, * bvuu dunçe ten ê boom bew bo ntum e bo yuufe ncow bofεε. ⁶ Ε wvú ke dunçe ten ekole kew ê bonyii bo mbee le ε bó nu bvudvuu bvumwaan fele wee gee tin. Bonyii nteen ηgoo yin e bεε ke naa dvú εben, ε bomew ε kpweken wase. ⁷ Ε wvú ke bvuu dunçe ekole kew ê Jem, bvuu dunçe ê boom bew bo ntum e bocii. ⁸ Ε è ke dioo nu ejim, ε wvú dunçe ten ekole kew ê me wvun wvú nu ente jo boom bo ntum e bo Jisos e diεwε wan wvú bó to bokεε kente le. ⁹ Me njemyi nonen njefo me nu lo diεwε wee wvu caan e ente jo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Ε me mbaa encim enkpwenten wvú bó etenje me le waa ntum Jisos ke, njefo me nto mbone bikaa ejim jo kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le. ¹⁰ Geenεn, ε Nyo' buw me, ge ε me no nu fiεε fi me nu fi keseen. Ke nfi wvun wvú Nyo' to nyaε ê me to nu ε la εcici ke. Me nto nu ε ηkaa nlem naa nfey lo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Geenεn, ε ke ε to lemte me bó mvunγay mwem ke. Ε to nu nfi wvun wvú Nyo' to buwεε me dvú wvú to lemte yí yem e. ¹¹ Fí ε mum ε no nu le kenεε è to nu me wvú to fewcεε saaka wvun ê ben, kenεε è to fewci bó, tu è nu ke fiεε fimwaan fi bee bó fewci, ε ben to bee fi le.

Beene nu ke ebuy ten yí kpwe le

¹² Keseen no bese fewci le Klistu to nu ε buy yí kpwe le, ben bomew ε ge nεε ε se no duu le ke bonyii bó kpweken wase nu ke ebuy yí kpwe le ke? ¹³ Ε è fen nu keceey le ke bonyii bó kpweken wase nu ke ebuy yí

kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yí kpwe le ke. ¹⁴ Ε è nu le Klistu to baa buy yí kpwe le, tu fiεε fi bese fewci nu εcici, ε mbee wene nu ten εcici. ¹⁵ Ε è fen nu nonen, tu bese teyte fiεε yí Nyo' le εcici, njefo bese ghane fewci le wvú to nu ε bvuse Klistu yí kpwe le se wvú to nu ε bvuse ηkuun, é è fen nu keceey le ke bonyii bó kpweken wase nu ke ebuy yí kpwe le ke. ¹⁶ Ε è fen nu keceey le ke bonyii nu ke ebuy yí kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yí kpwe le ke. ¹⁷ Fí ε no nu le é è fen nu le Klistu to baa buy yí kpwe le, tu mbee wene nu εcici, ε bibefe binen bee ke yí yene le. ¹⁸ Ε fi emum enu ten le bonyii bó nu ε kpweken wase ε bó to taashε bó bo Klistu nu ε la wase εcici. ¹⁹ Ε beene gεεle bvufée yí Klistu le, taale le wvú efi beene ε è nu ke yí nshii wvun e maan, tu beene nu bonyii bó shen ekoole bonyii dvú yí won wvun e fele lo bonyii bocii.

²⁰ Geenεn, keceey kedvu nu le Nyo' to nu ε bvuse Klistu yí kpwe le. Ε è nu Klistu wee wvu fwe wvú ceεεε je fô bonyii bó nu ε kpweken wase le. ²¹ No wee mwaan to gee ε kpwe to fô bonyii le bocii, nu ke lenληη no wee mwaan nu ε ge le bonyii nu ke ebuy yí kpwe le. ²² Fí ε no nu le no bonyii bocii kpwe njefo bó nu kfuu di Adam e, nu ke lenληη no bonyii bocii nu ke ebuy yí kpwe le njefo bó nu bonyii bo Klistu le. ²³ Geenεn, ε wee nu ke ebuyte ke ê kew kefew e. Ε Klistu nu wee wvú to yawεε ceε je buy. Ε wvú nu ke dioo ε kase ε to, é bonyii bó nu bew emum ebuy ten. ²⁴ Fí nu ke dioo ε kooy nonen, é emum enu kefew ke won nu eka. Klistu nu ke efiwse hvunfon bó mvunγay noo

15:5 Mat 28:16-17; Luk 24:34, 36; Jon 20:19

15:7 Luk 24:50 **15:8** 9:1; Gal 1:15-16; Lem 9:3-6 **15:9** 1Tim 1:12-16 **15:9** Efe 3:8; Gal 1:13-14 **15:10** 2Kol 11:23 **15:11** 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9 **15:15** Lem 1:22; 4:33; 5:30-32 **15:17** 15:3; Lum 4:25 **15:18** 1Tes 4:13 **15:20** 6:14; Kolo 1:18 **15:21** 15:45-49; Ken 3:17-19; Lum 5:12, 14, 18 **15:22** 2Kol 5:17 **15:25** Mben 110:1; Mat 22:44

* **15:5** Diee di Bitá din nu è diεw Glek e le Sefas. **15:9** 1Tim 1:12-16 **15:9** Efe 3:8; Gal 1:13-14 **15:10** 2Kol 11:23 **15:11** 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9 **15:15** Lem 1:22; 4:33; 5:30-32 **15:17** 15:3; Lum 4:25 **15:18** 1Tes 4:13 **15:20** 6:14; Kolo 1:18 **15:21** 15:45-49; Ken 3:17-19; Lum 5:12, 14, 18 **15:22** 2Kol 5:17 **15:23** 15:51-52; 1Tes 4:16 **15:24** Dan 2:44

bvukuke bvucii bvù saake keseen, emum etfese bvunfon bwew ê Nyo' Ice. ²⁵ E wvù wvù Klistu kenke ke keesaake egen ebuy seke Nyo' nu ke egee bonyii bew bo bvuban e bocii ê wvù ekuse é wvù etome bikaa yí bó le. ²⁶ E wee bvuban wvu ejim wvù wvù nu ke emese efuise nu kpwe. ²⁷ E nu fiεε fi bó to sanjeε ê N'wa' Nyo' le le,

“Nyo' nu ε gee wase mwεεm mvunciim ê wvù ekuse wvù ε no saake.”

Geenen, keegay le mwεεm mvunciim nu ê wvù ekuse yaa mum nu le Nyo' wvù geke mwεεm mvunciim ê wvù ekuse nu ten ê wvù ekuse ke. ²⁸ E nu ke enu seke mwεεm mvunciim nu wase ê Klistu ekuse ε wvù saake, é wvù wvù Waa Nyo' emum egee ekole kew ekuse jo Ice wvù geke mwεεm mvunciim ê wvù ekuse, wvu le Nyo' emum enu ewe jo fiεε ficii mondvuum monciim saake.

²⁹ E è baa nu le bonyii bò nu ε kpweken wase nu ke ekase buy yí kpwe le, bó ε no leese bonyii ê joo yí bvudvu bu bonyii bò kpweken wase le nje la? Bó leese bó ê joo nonen le sew wvudvu nu la? ³⁰ Bese ten ε no ghane yuu ye nen nje la? ³¹ Boom bo bwεεm e, me nu diuw kpwe le ediuw ecii. Me njemyi mwεεm mvun nen njefo me n'yuuke ye yí fiεε fi Klistu Jisos wvù Tata wesebeene nu ε ge fò ben e fele can yem e. ³² E è baa nu le bonyii bò kpweken wase nu ke ebuy yí kpwe le, no bonyii ké no jemyi mwεεm, ε me nke ngen Efesus, ε bonyii ε bó n'ale diewe nyám yí nkpwaante le no diuu bee bó gomte keesaayε lo me, le sew wvudvu nu la? E me enfanε nlu lo engay le fi enù no bó ké no duu le, “Beene ediekenè, wukenè njefo ntfuu nu ε bó nu ebuy ekpweken” e? ³³ Fo

wee elεεlè ben ke. Ben ekeè le, “E wee wvù kenge kew jee lene bò ngoo yi befε, é ngoo yidvu ebefε bò wvù.” ³⁴ Ben etee bvufee bvunen jim, ecinε kebefε le. Me n'yene le ke ben bomew kee Nyo' ke. E me nje-myí nen keenge le ben ewuunenè.

Ye yí bonyii nu ke ebuyte dvú yí kpwe le

³⁵ E nulo é wee mvu enε ebiite le laa bonyii nu ke ebuyte yí kpwe le neε le le? Bó nu ke ekenke ε è nu kfuuyé yí neε le? ³⁶ Wvuwε wee wvù biite nonen nu keyuj. Ke wvù kee le bó ké jeyi fiεε fi saa ke ebuy se fi ε yaw ε kpwe le? ³⁷ Ke ye fiεε fi bó ké jewe nu yí yí ké buy no kuu ke. Bó ké jewe ke ε è nu ngow eyineyin, kenεε è nu ngow egin, kenεε è nu yí la, ³⁸ ε Nyo' mum nya ngow yidvu bò ye yí wvù shieele. E wvù nyaa ye jeyy jeyy ê ngow no ngow yidvu nu. ³⁹ Ke mwεεm mvunciim kenke nyam ye lenlen ke. Bonyii kenke yibo nyam ye jeyy, ε nyám kenke yibo, ε mvunyiim kenke yibo, ε byé kenke ten yibo ye. ⁴⁰ Mwεεm mvu we nu ê yibo je le, ε mvu fokuse nu ê yibo je le. Mwεεm mvu we kenke bvubole bvujonke, ε mvu fokuse kenke bvubole bvujonke. ⁴¹ Diuu kenke bwew bvujonke, ε kpwee kenke bwew bvujonke, ε jón kenke ten bvubole bvujonke. E ke jon yimi bó yimi cim kenke bvujonke lenlen ke.

⁴² E nu ke lenlen no ye bonyii nu ke enu seke bó buyte yí kpwe le. Bó ké dweyte wee ε ye ye fo, geenε ke ye yí wvù nu ke ebuy dvú yí kpwe le bæε ke efo ke. ⁴³ Bó dweyte wee bó ye ε yí yaa yen'yi jee ke, yaa kenke mvungay ke. Geenε, ε wvù nu ke ebuyte yí kpwe le bó ye ε yí kenke bvujonke, kenke mvungay. ⁴⁴ Bó dweyte wee ε ye ye nu yí wee wvu wum. Geenε, wvù nu ke ebuyte yí

kpwe le bô ye ε ε nu wase yî keyoy. Ε ye wee wvu wum nu lo, tu ye keyoy nu lo ten. ⁴⁵ Bô nu ε sanj le, “Adam wvu fwe to nu ε no nu dvú, yoyte.” Ε dioo tu fô Adam wvu ejim e, ε wvú no nu fiew keyoy kè nyaa nshii ê bonyii. ⁴⁶ Kε wee ké yaw no kenjke ye ε ε nu yi keyoy ke. Wvú ké yaw kenjke ε ε nu ye wee wvu wum se ké kenjke yi keyoy. ⁴⁷ Adam wvu fwe nu ε bó to bom bô kebvu ke yî nshε le. Ε Adam wvu ejim to ne fiew fowe. ⁴⁸ Bonyii bo fokuse fen nu diεwε wee wvu fwe wvú bó to bomεε bô nshε le, ε bonyii bo fowe nu diεwε wee wvú to nen'yεε fowe le. ⁴⁹ No beene nu ε jo nfieesen yi wee wvú bó to bomεε bô nshε, nu ke no beene nu ke ejo yi wee wvú to nen'yεε fowe le.

⁵⁰ Boom bo bwεεm e, é me ensee ê ben le ke è nulo é ye yin yi è nu nyam bô ελεme ke ekenjke bvudvuu ente jo bvunfon bvú Nyo' le ke. Ε ke è nulo ten é fiεε fi nulo efo ke ekenjke bvudvuu fô fiεε yaa foo fó le ke. ⁵¹ Ben eyeke eyuw é me ensee ben kenyile ke fiεε le. Ke beene bocii nu ke ekpweken ke. Geenεn ε ye yesebeene bocii nu ke esεεε ekumen. ⁵² Bô nu ke edioo ε toj sonj yi fokemεse, é ye yesebeene emum ekumen ke nen mwanj no wee ke bewbew jise. Sonj nu ke dioo ε jeme é bonyii bô nu ε kpweken wase emum ebuy yi kpwe le bô ye yi yaa beε ke efo ke, é beene bô beε dvú emum ekumen lo. ⁵³ Ye yin yi nulo efo kenjke keeke ekumen etu wase ε ε nu yi yaa nulo efo ke. Ε ye yi nulo ekpwe kenjke keeke ekumen etu wase yi yaa nulo ekpwe ke. ⁵⁴ Seke ye yi nulo ekpwe ebvuu efo ε kumen wase ε tu yi yaa nulo ekpwe ebvuu efo ke, é fiεε ficii emum ekocen no bó sanj ê N'wa' Nyo' le le,

“Bô nu ε so wase kpwe ε ηgoy

mvungay mwew.

⁵⁵ O kpwe, mvungay mwuw ε fεε?

O kpwe, gbwεεη wo wvú wo taa bonyii dvú ε fεε?”

⁵⁶ Gbwεεη kpwe nu kebefε, ε mvungay mvú kebefε le nu nci Nyo'. ⁵⁷ Beene enyaà keyoone ê Nyo' wvú nu ε taashε beene bo Tata wesebeene wvú Jisos Klistu beene ε no soo kebefε noo kpwe.

⁵⁸ Nonεn boom bo bwεεm e bô nu shém yem, ben eleemé temyi. Fo fiεε eshiiké naa lo ben ke. Ben el- emté lemme di Tata le sekecii, ekeé le ke lemme di wee gee nje Tata nu ke ela ecici ke.

16

Nya keefi bonyii bo Nyo' le dvú

¹ Me nu enjeme keseen ekume nnya yi bó nyaa keefi bonyii bô è nu bo Nyo' le dvú. Ben egeé ke lenjεη no me nto ηgayεε le bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Galeshia egeé.

² Seke è nu diuu di fwe yî kema le kecii, ε wee mwaanj mwaanj baa fiεε seyse gee. Wee dioo baale, baa ke no Nyo' nu ε buw wvú. Ε me ηke endioo ε nto ben saa ebvuu eshe esuuke lo kensuw ke. ³ Me nu ηke endioo ε nfεse, emum ensanj n'wa' embene fô nnya yene le, é bonyii bô ben nu ε baa emum ejo egen dvú Jelusalem. ⁴ Ε fi fen nu ε kocen ben e le me enjen ten, é bee bó emum egen.

Mwεεm mvú Baul to kpawaci keeke ege

⁵ Me nu ηke en'yaw enfey je Masedonia seke me ntoo ê ben e, njefo me ηgomte keenfey je jó. ⁶ Ε è nulo é beene ke ece, ce naa ε kefew ke nffum wvú temyi le ke eghan efey, wvu le ben ke efice me yi læne diem e, é me emum enjene jò me ηgene. ⁷ Kε me ηgomte le

15:45 15:21-22 15:45 Kenj 2:7; Jon 6:63; 2Kol 3:6, 17 15:49 Kenj 5:3 15:51 1Tes 4:15

15:52 Mat 24:31; 1Tes 4:16 15:53 2Kol 5:4 15:54 Yesa 25:8 15:55 Os 13:14 15:56

Lum 4:15; 6:14 15:57 Lum 7:24-25 15:58 16:13 16:1 Lem 11:29-30; 2Kol 8-9 16:5

Lem 15:21; 2Kol 1:15-16 16:6 Lum 15:24 16:7 4:19

me ηke endioo ε nto ê ben e ke-
seen é beene eyenεn ke lo we we
ke. Me ntaale fwe, ηkee le me
nu ηke ento é beene ebosen ece, é
Tata fεn ε bee. ⁸ Geenen me embεε
ence Efesus jan enγen embuy diuu
di Nkaw Bentekos e. ⁹ Kembunj ke
baay nu ε yene fô me le jan keenjee
lemme di Nyo' le, naa no bonyii
bomew cim nu dvú bane lemme
didvu din nen. ¹⁰ E Timatio ke eto
lo, é ben yen le ben nu ε ge wvú
ε no yuuke njonj ê ben ente, njefo
wvú gee lemme ε è nu di Nyo' le
lejlej ke diewe me. ¹¹ Fo wee ejo
wvú ekuse ke. Ben ke efice wvú
é wvú elen nyεkeey etu jim fô me
le, njefo bee boom bo bwee wese-
beene le cεyte wvú. ¹² Fi ekume
waa bwee wesebeene wvú Abolos
nu ε me nse nu ε no nleke wvú le
wvú elaa ghane ê ben e bô boom
bo bwee wesebeene le bomew ba,
geenen wvú se baa koonke naa lo
keeto keseen ke. Wvú nu ke edioo
ε keηke je, emum eto.

Ngayma bô kemεse ke njeme le

¹³ Ben dioo nu no yenè. Ben
eleemè temyi yî mbee wene le, enù
bonyii bô keηke mvuntelem. Ben
eleemè temyi. ¹⁴ Ben dioo gee fiεε
ficii no gee bô keηkonen.

¹⁵ Boom bo bwεem e, ben ekeè le
Tefanas bô yew ye nu bonyii bo fwe
ê keba kè Akeya le bô to yawεε lese
fitele yî Tata le, nya bikuu bibole
keefici bonyii bo Nyo' le. ¹⁶ Me ε
no ηkule can le ben eyuukè bonyii
ke diewe ban e, ebvuu eyuukè ten
bonyii bô lemte yî fiεε le fimwaan
bô bó le. ¹⁷ Me ε no n'yuuke njonj
no wvú wvú Tefanas bô Fotunatus
noo Akaykus nu ε to keeyen me le.
Me nu ε n'yen bó le fí ε mum ε
no nu le me nu ε n'yen wase ben
e. ¹⁸ Bó nu ε lεεse fitele fiem ke
lejlej no bó lεεse mvunen. Bonyii

diewe ban e nu bô ben ewvumtè
bó. ¹⁹ Bintaashε bi bonyii bo mbee
le bi Esia jan gayte ben e. Akp-
wila bô Blisilia noo kentaashε ke
bonyii bo mbee le kè shiile ê bó
yew gayte ben e ê diee di Tata le.
²⁰ Boom bo bwee wesebeene le bo
mbee le ciinse ten ngayma. Ben egay
wee tfuu le enoce diewe bonyii bo
Nyo' le. ²¹ Wvun ngayma saanke
me wvú Baul bô kebo kem. ²² Lon
ekoo wee wvú baa ekoonke Tata
ke. Kee Tata, kase ke eto. ²³ Tata
Jisos ebuw ben bô kembonen kew
sekeci. ²⁴ Keηkonen kem enù fô
ben e sekeci njefo beene nu ε
taashε yî Klistu Jisos e. Fí enù
nonen.

**Nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ
wvù Baul to saŋɛɛ ê
kentaashɛ ke
Kol en
Fiɛɛ fi nu ê Nwa' wvu
Kol en wvu bokaŋ
bofɛɛ wvun e**

Baul to saŋ nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvun fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Kol en e, ɛ è nu kefew kè bonɔɔw to nɛn'yɛɛ etoo entelen jo wvù bô kentaashɛ kedvu. Bonyii bo ê kentaashɛ kin e bomew to nu ɛ nɛ no keŋke mvunɔkicɛn mvù tɛmyi ɛkumɛ Baul. Geenɛn, ɛ Baul saŋ no duŋci le wen koonɔke baay le bô bó etu diuw mwaanɔ.

Nwa' wvun nu ɛ bvuu ɛ ɔɛn fwe ɛ no jemyi no Baul to lɛke kentaashɛ kedvu le bó eyene can yibo keefi bonyii bo Klistu le bo Judea bô to nu yí nɔɔw e. ɛ keba ke nwa' wvun e ke ɛjim nu ɛ Baul jemyi ɛkumɛ mwɛɛm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cɛɛy. Wvù to jemyi njefo bonyii bomew bo Kol en caan to nu ɛ nɛ bense bikuu bibole le è nu bowen boom bo ntum e bo Jisos e bo cɛɛy, mum duu le ke Baul nu naa lo waa ntum Klistu wvu cɛɛy ke.

Bikuu bi mwɛɛm e ê nwa' wvun e

1:1-11 Keŋkewɛɛ

1:12-7:16 Baul bô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Kol en

8:1-9:15 Nnya keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvù

10:1-13:10 ɛ Baul jeme ɛkumɛ mwɛɛm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cɛɛy
13:11-14 Kemɛɛ

¹ ɛ nu me wvù Baul, ɛ me nu waa ntum Klistu Jisos yí nɔkɔŋ wvù wvu Nyo' le. ɛ nu bee waa bwee we-sebeene wvù Timatio. Me nsaanɔke

nwa' wvun fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le bo Kol en, noo fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii bo keba kè Akɛya le kecii. ² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lɛɛtene.

Nyo' wvù lɛɛsee mvuntelem

³ Mbense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu Icee shen, nu Nyo' wvù lɛɛsee mvuntelem mvu bonyii le yí mwɛɛm e mvunciim. ⁴ ɛ nu wvù wvù ké no lɛɛsee mvuntelem mvuseɛbeene yí bonɔɔw bosɛɛbeene le bocii wvu le è nulo é beene emum ekee tɛn keelɛɛsee mvuntelem mvu bonyii bomew e seke bó nu yí bonɔɔw e. Beene nulo ekee keelɛɛsee nonɛn ɛ è nu bô nɛɛsee wvù Nyo' nu ɛ lɛɛsee mvuseɛbeene mvuntelem dvù. ⁵ Bese kee lo le ke lɛnɔŋ no bonɔɔw bo Klistu le nu fô bese le baay, nu ke no Nyo' nu efele yí Klistu le lɛɛsee mvuntelem mvuseɛe ke tɛn baay. ⁶ ɛ bese nu yí monlum e, tu è nu keelɛɛsee mvuntelem mvunɛn noo keeboyse ben. ɛ bó lɛɛsee mvuntelem mvuseɛe, tu è nu keege é mvuntelem mvunɛn elɛɛtene, é ben ekuu shém enu nyɛkeey yí bonɔɔw bô ben yɛne diɛwɛ no bese yɛne le. ⁷ Fiɛɛ fi bese taale fwe kee ɛkumɛ ben nu ɛ ke fiɛɛ nulo eshiw bese ke, njefo bese kee lo le no ben yɛne nɔɔw diɛwɛ bese le, nu ɛ ben tɛn nu ekeŋke mvuntelem mvù lɛɛtene diɛwɛ bese le.

⁸ Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enù sɛ ben kee kfuu nɔɔw wvù bese to wuɛ won wvù ɛsia le ke. Wvuwɛ nɔɔw to tɛmyi baay fele mvunɔɔy, ɛ bese no yɛne le ke è nulo é bese ebvuu eluŋ ke.

⁹ Yí keɛɛy e, bese to kee le è nu ke wase kpwe fô bese le. Geenɛn fiŋ to kooyi nonɛn keege le fo bese eyeemè yí bikuu bisɛɛ le ke, le bese

eyeemè ε è nu yî Nyo' le. Ε nu wvù wee wvù bvuuuse bonyii yî kpwe le. ¹⁰ Wvù wvudvu wvù to bvuseε bese yî kfuu wvuwε ηgew wvù è to yen'yi wase kpwe le, nu ε wvù nu ke emεy ke ebvuuuse. Bese nu ε γεε bvufee ε è nu yî ye le ke wvù beε ke ke ebvuu ebvuuuse bese sekecii, ¹¹ no ben nu etomte bese bô bunle yene. Nonen è bonyii emum ke enyaa keyoone è Nyo' fô bese le nje fiεε fi jee fi wvù nu ε buw bese dvù nje bunle bonyii nteen.

Fiεε fi to gee ε Baul se kumen ηkpawwεε lene diew

¹² Fiεε nu dvù fi bese saale ye yî dvù le, ε fitele fisese tomte bese ekumε fi. Fí nu le, gee disese è wonjan, efey mvunciim fô ben e, nu di yuule, nu keceey no Nyo' gomte. Ke bese gee gee di bii bvufee bvù yî wonj wvun e ke. Bese gee bii ε è nu no Nyo' nu ε buw bese le bese egeè. ¹³ Ke bese saanjke fiεε fimew fô ben e jεey efey fi è nulo é ben etanj ekiεε fi ke. Me ηkpwaake le ben nu ke etanj ekiεε fi ficii, ¹⁴ ke no ben nu ε kiεε wase bese keseen caan, wvu le é ke edioo enu diuu di Tata wesebeene wvù Jisos ε to, é ben esaale ye bô bese ke naa no bese saale ye bô ben. ¹⁵ No me nto ηkee naa fifin nonen, ε me mum no ηgomte keen'yaw nto è ben e, wvu le ben ekenjke sew wem bokanj bofεε. ¹⁶ Me nto ηkaake le me nu ηke endioo enjene Masedonia enfey je jo ben, bô le me nu ηke endioo enkaase embvuu enfey je jo ben é ben efice me yî lene diem di Judea le. ¹⁷ Ben kpwaake le no me nto mbaa enghan enfey ke, nu ε me nto ηkaake nonen ηgee ε è nu ndvum e? Nuu le me ndioo ηkaake fiεε no ηkaake è je wee wvu fokuse fen wvù benje fiεε le “εε” mum kase tun ke sekedvu le “Aay” e? ¹⁸ Yî keceey e,

no Nyo' ké no leeme ke yî diew ye le, ke fiεε fi bese jemyi è ben ké no nu fi bese ebee le, “εε” kase tun le, “Aay” ke. ¹⁹ Ε fi nu nonen njefo ke Jisos Klistu wvù Waa Nyo' wvù bee bo Silas noo Timatio to fewci è ben ente nu wvù benje fiεε le, “εε” kase tun le, “Aay” ke. Ε ké no nu ke le, “εε” sekecii. ²⁰ Ben ekeè le yî Klistu le nu ε bonkawma bô Nyo' gee bocii nu ε wvù ε bee dvù le “εε”. Ε nu nje fifin wvù beene fele yî Klistu le gayte è Nyo' le “Fí enù nonen.” Ε neε no beene ké no tumte monjcum mew nen. ²¹ Ε nu Nyo' wvù nu ε leke bese ε leke ten ben, beene ε no temyi yî Klistu le. Wvù nu ε caw * beene. ²² Wvù nu ε γεε nciise we yî yese beene le wvù è nu Keyoy kew kè nu fô mvuntelem mvuseεbeene le diewε sâ' fiεε ficii fi beene nu ke ekenjke le.

²³ Ε nulo é me mbe Nyo' é wvù eben jim nsaw wem le me nto mbaa nto Kolen ε è nu njefo me nto ηgomte keembawwεε lo ben. ²⁴ Ε ke è nu le bese gomte keeleeme ke le è neε no mbee wene kenjke keenu ke. Bese kaa lemte lo beene keeto bô njonj fô ben e. Bese kee le ben leeme temyi yî mbee wene le.

2

¹ Nonen ε me mum ηkpawwεε le ke me mbεε mbvuu nlaa ghane di eto bô nsase ke. ² Ε me embvuu ene ε ηge ben ε yuw nsase, é ebvuu enu yεε dvù wvù nulo ege é me en'yuw njonj efey ben boba bô me nu ε ηge wase hó ε yuw nsase? ³ Ε neε fiεε fi to gee ε me nse nsanj ηwa' we è je yî me nto nsanjεε le. Ε to nu wvu le me ηke ndioo ε nto è ben e, me nsaa ηke enkenjke nsase wvumvu wvù ne fô ben bô bee ege é me en'yuw ε è nu njonj e ke, njefo me ηkee naa ntay ekumε ben bocii le njonj wem nu ke

1:10 2Tim 4:18 **1:11** 4:15; Lum 15:30 **1:12** 2:17; 1Kol 1:17, 19, 31; 2:13; Ibu 13:18 **1:14** 5:12; Fili 2:16 **1:15** 1Kol 16:5-6 **1:17** 1Kol 4:18-19 **1:18** 1:23 **1:19** Lem 18:5 * **1:21** Kenεε le, “... è yefe.” **1:22** 5:5; Lum 8:15-16, 23; Efe 1:13-14 **1:23** 11:31; 13:2; Lum 1:9; Fili 1:8; 1Tes 2:5; 2Tes 2:10 **1:24** 1Bi 5:3 **2:1** 12:21; 1Kol 4:21 **2:3** 13:10 **2:4** 7:8; Lem 20:31; 1Kol 16:24

njon wene bocii. ⁴ Ben ekeè le nwa' wvudvu we nu e me nto nsaanke bô nsase wvu baay, e fitele tone me, e misem e yinſen ê me ejise. E ke me nto nsan nonen keenge é ben eyuw e è nu nsase ke. E to nu keege é ben ekiëe kenkonen ke baay kè me nkenke fô ben e.

Bó elæshe jay mweten enya ê wvú

⁵ E wee to nu e ge e me n'yuw nsase, tu ke nsase wvun to mæy ke fô me le ke. Wvú to nu ten fô ben e bocii. (Ke fiſin nu fiëe fi me enjemyi enġene yí dvú le baay ke). ⁶ Nġew wvun wvú wee nteen ben e nu e nya wase ê wvuwe wee nu e wvú e kocen nonen. ⁷ Keseen nu e è nulo é ben elæshe jay we, ege é fitele fiew elæetene, wvu le fo wvú emey ke wase enu shen shen baay ke. ⁸ Nonen me e no nkule can ê ben le ben ekase edunġe ê wvú le ben bæe ke koonke wvú. ⁹ E neë fiëe fi to gee e me nse nsan nwa' we fô ben e keemom ben enkiëe le laa ben yuuke ke me le yí fiëe le ficii le. ¹⁰ E ben læshi jay wee, tu me ten nu e nleæshe. E me nleæshi fiëe, fen é fiëe nu dvú keelæshe, tu me nleæshi ê Klistu ejise nje yene. ¹¹ Beene gee nonen wvu le fo Satan ke ene eley jó ekenke mvungay ê beene we. Ke beene maa no wvú ké no weentene ke.

Diëw Nyo' kumte bonyii le jé le jé le

¹² E to nu seke me nto nġeneë mbuy kelaante kè Towas e keenfewce saaka wvú jee wvu ekumë Klistu jó, e Tata yene kembun fô me le keenlem lemme diëw jó. ¹³ Geenën bvufee bwem to baa nu fó ke, njefo me nto mbaa n'yen waa bwæm wvú Taytus e jó ke. Nonen e me mum nġay bó le le bó e sheë wase, mum nto Masedonia.

¹⁴ Geenën, keyoone nu fô Nyo' le wvú ké no saa fwe dvusese yí Klistu le nyaa mbeete, e bese bii diëwe bonyii bô wvú nu e kenke gbwen jem e. E wvú mum fele yí yese le sanse Klistu mondvuum e monciim e bó kee wvú yuuke nsam we diëwe jiin fô bó e ton e. ¹⁵ Ben ekeè le bese nu diëwe nsam jiin di Klistu le fô Nyo' le entelen jo bonyii bô bó boysee bó noo fô bô laa wase le. ¹⁶ Fô bonyii bô laa wase le nu e nsam wvun too e è nu bô kpwe fô bó le. E bonyii bô bó boyse bó nu e nsam wvun too e è nu bô nshii fô bó le. No fi nu nonen, tu e nu yee dvú wvú nu e kocen keege didin lemme? ¹⁷ Ke bese nu diëwe bonyii nteen e bô nu e jo diëw Nyo' yí e tu fiëe fi way e fi bó ghane geese lo ke. Bese nu fisese bonyii bô nu e taashe yí Klistu le. E bese fewci diëw Nyo' bô mvuntelem mvú yuule diëwe bonyii bô Nyo' nu e tum bó, e bó leeme ê wvú ejise le.

3

Kenfewsën ke monġan mo moyvuum bô mo monfem e

¹ Me nfen nġayte nen e fi nu le bese bvuu kaase dunġi lo bikuu bisese ê ben e? Nu le bese shieele bonwa' diëwe no bonyii bomew shieele boban bonwa' bô ne fô bese le kenëe fô ben e bô dunġi bonyii bô è nu bese le? ² Ben keëe nu wase nwa' wese wvú bó nu e san ê mvuntelem mvusese le weë tfuu nulo ekiëe ebvuu etaanke. ³ Ben yen'yi le ben nu nwa' Klistu e bese e seyse. Nwa' wvun nu e ke bó san e è nu bô kete ke nwa' le ke. Bó san e è nu bô Keyoy ke Nyo' wvú kenke nshii le. E ke bó san e è nu yí biwan bi eta yo eta le ke. Bó san e è nu yí biwan bi è nu mvuntelem mvu bonyii le.

⁴ Fifin nu fiεε ε bese jemyi ê Nyo' ejise se kemanen nje Klistu. ⁵ Ke è nu le bese nu ε kocen bô bikuu bisese keege fiεε fimew wvù bese ke ne eduu le fiεε fimew ne fô bese le ke. E ge Nyo' bese ε se kocen. ⁶ Wvù nu ε ge bese ε kocen keelemte yî saaka monkan mo monfem e. Ke monkan man yaa nu mò bii ε è nu bonci bô bó sanεε lo bô can ke. E nu mo Keyoy ke Yuule le. Bonci to too ε è nu bô kpwe. Geenen ε Keyoy nyaa ε è nu nshii ê bonyii. ⁷ Je yi yvum yi bó to gee mwεem jó nu ε bó to cow bonci bodvu yî biwan bi eta le. Seke Muses to too bô bonci bodvu nu ε ke bonyii bo Islael to kee keebvu etaa bvushiw bwew ke, nje n'yu Nyo' wvù to baa yî bvushiw bwew e. E yiyε je yi yvum yi to too ε è nu bô kpwe to too kenke n'yu Nyo', ε n'yu wvun nu wvù to baa nonen jimte wase kaa gene lo, ⁸ é n'yu je yi bó gee mwεem jó yi è nu yi Keyoy ke Yuule saa efey naa lo wvuwe n'yu le? ⁹ E je yi bó to gee mwεem jó yi to too bô fiεε fi leese lo bonyii ngew e, to too bô n'yu Nyo', ke tu je yi bó gee mwεem jó yi è nu yi Nyo' joo bonyii le bó nu teyey ê wvù ejise nulo ekenke n'yu ε wvù fele lo wvuwe! ¹⁰ Keceey kedvu nu le fiεε fi to too kenke n'yu Nyo' fidvu nu ε lase wase n'yu we njefo n'yu wvù kuuke fele wvuwe nu ε to wase. ¹¹ E fiεε fi to kaa wase gene lo to too bô n'yu Nyo', ke tu n'yu fiεε fi too keenu wase kemakaa nu ekuuke fele naa lo wvuwe!

¹² No bese kee nonen se kemanen, bese ε mum ε no fewci yaa fane ke. ¹³ Ke bese nu diεwe Muses wvù to ké ban bvushiw bwew bô ndvu keege le fo bonyii bo Islael etaale no n'yu wvù to baa yî bvushiw bwew e jimte kaa gene ke. ¹⁴ Geenen bonyii bodvu nu ε bvufee bvubole

to jiime. E naa ε to ε buy eben wvun e, nu ε bó dioo taanke fiεε ê nwa' monkan mo moyvumu e, é bó eyuw, ε fiεε no nu ε fi ε ban ke bvufee bvubole. E nu ke yî Klistu le wvù è nulo é bó ecake fiεε fi baanke fidvu. ¹⁵ Yî keceey e, ε to ε buy naa eben wvun e, nu ε bó taanke fiεε ê Nwa' Muses e, ε fiεε no nu ke ε fi ε ban bvufee bvubole. ¹⁶ Geenen é wee ke etu wase bô Tata, é bó mum cake fiεε fi baanke fidvu. ¹⁷ Tata wvun nu Keyoy, ε naa fεε fô Keyoy kin nu, nu ε bonyii ke buy ke yî bvunfaw e. ¹⁸ Fí nu le beene bocii bô nu se fiεε beε baanke monshim moseεbeene nu ε n'yu Tata baa yî yese beene le, gee ε beene baa mum kumene gene fwe fwe fieesene wase ε è nu wvù. Nkumen wvun nu ε è gee Tata wvù è nu Keyoy ke Yuule.

4

Ntfu saaka wvù jee ê nsháan mbom e

¹ Nonen no bese kenke lemme din ε è cam Nyo' shen ε nya ê bese, tu ke è nulo é shem ekpwee bese dvú ke. ² Bese nu ε base jim ê mwεem mvù bonyii gee ê kenyile le mvù è nu mvu kenshoose le. Bese nu ε tun je kenεema. Ke bese leese mbiay ê diεw Nyo' le ke. Bese ké no jemyi ke ε è nu keceey endan endan, dunji bikuu bisese ê wee tfuu ê Nyo' ejise, wvu le è nulo é bó ekpwawce ekiεε bonyii bô è nu bese. ³ E è cim nu le saaka wvù jee wvù bese fewci wvun nu ε fiεε banji, tu fí banji ke ε è nu fô bonyii bô laa lo le. ⁴ Fô boba bonyii bô baa bee saaka wvun e nu ε Satan wvù è nu nyo' wvu yî won wvun e ε sùm bvufee bvubole bvú ε no jiime keege le fo bó eyenè n'yu saaka wvù jee wvù nu ekume bvukuke bu Klistu wvù nu wunte Nyo' le ke. ⁵ Ben ekeè le

3:6 Jon 6:36; Lum 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kol 11:25

3:13 Ksm 34:33-35 **3:14** Yesa 6:10 **3:16** Ksm 34:34

3:17 Jon 8:32, 36; Lum 8:2; Gal 5:1, 13 **3:18** 4:6; 1Kol 2:7 **4:1** 3:4, 6 **4:2** 2:17; 6:4 **4:3** 1Kol 1:18 **4:4** Jon 12:31; Efe 2:2;

Kolo 1:15; Ibu 1:3 **4:5** 1:24

3:7 Ksm 34:29-30 **3:9** Lum 8:2, 33; Gal 3:10

ke bese fewci ε è nu ekumε bikuu bisεse ke. Bese fewci ε è nu ekumε Klistu Jisos le wvù nu Tata. E bese nu ke lo fisεse bonyii bò lemte ben e nje Jisos. ⁶ Nyo' wvù to gayεε le, “N'yu ebuy ε ejiwε le ebaa”,

è nu Nyo' wvudvu wvun wvù nu ε ge n'yu we ε no baa fô mvuntelem mvuse le keeyuuse bese ε bese kee bvukukε bvù Nyo' le bvù nu yî bvushiw bvù Jisos Klistu le.

⁷ Geenεn, ntfu saaka wvun nu yî yese le, ε bese nu ke lo fisεse nsháan mbom. E bese nu nonεn wvu le fî edunji le mvungay mvu baay mvun yî yese le nu mvu Nyo' le ε è yaa nu mvuse ke. ⁸ Bonjεw yike bese biba bicii, geenεn yaa bvuwci bese ke. Bese nen'yi ε bvufee no bvunke lo bese, geenεn shem saa ekpwee bese ke. ⁹ Bó ké no bone bikaa ε bese ejim, geenεn ε Nyo' yaa daayi ε bese le ke. Bó ké no kfunε bese ε bese gbweε fokuse, geenεn yaa kpweε ke. ¹⁰ Bese ké no ghane kpweε ke kfu kpwe Jisos sekecii, wvu le nshii Jisos nulo eyen'yi ten yî ye yese le. ¹¹ No bese cee, nu ε bese ké no nu ke diuw kpwe le sekecii nje Jisos, wvu le nshii Jisos eyen'yi yî binjpwε bisεse bi ye le. ¹² Nonεn bese ε mum ε no kpweε kpwe, geenεn ε kpwe yese yin too ε è nu bô nshii fô ben e.

¹³ No bese nu ε lese fitele yî Nyo' le diεwε weε mvu wvù to jemjεε ε N'wa' le le,

“Me nu ε mbee ε nse no njemyi”,

nu ε bese ten ε bee ε se no jemyi. ¹⁴ Bese kee lo le wvù wvuε wvù to bvuseε Tata wesebeene wvù Jisos yî kpwe le, nu ke ebvuse ten beene bò nu bô bo Jisos yî kpwe le, ejo bese noo ben ten egεn egεε ε wvù fwe. ¹⁵ Mwεεm mvun mvunciim kooyi nje yene, wvu le no mbuwma Nyo' saanjene gεne fô bonyii le

nteen nteen, ε keyoone kè bonyii nyaa ε Nyo' ebiisè, ε mbense gεne fô Nyo' le.

Mwεεm mvù beene yεne mvù le fele lo

¹⁶ E nεε fiεε fî ke shem kpweε bese ke. Naa no ye yese yin cim bvuuε gεne kaa nen, nu ε mvuntelem mvuseε kumene tuu ke lo mvunfεm εdiuw εcii. ¹⁷ Bonjεw bo caan ban bò bese yεne yî kefew kin e, nu ε bó seysee ε è nu bvujonke bvù baay bvù mεy lo fô bese le bvù è nulo wee saa efewsεn ke. ¹⁸ Nonεn, bese baa leke fisεse bvufee yî mwεεm mvù bó yεne mvù le ke. Bese leke ε è nu yî mvù bó yaa yεne le ke, njefo mwεεm mvù beene yεne mvù le nu ε mvù fele lo, geenεn ε mvù beene yaa yεne ke, nu mvù mεy lo.

5

¹ Beene kee le ε bó sâw lo cun yin yî è nu ye yesebeene yî beene cee dvù fokuse fεn, tu beene keηke yew fô Nyo' le ε bó yaa bom bô can ke. Yiye nu yew yi fowe, ε è nu yî mεy lo. ² No beene nu fεn keseen nu ε beene looci naa shomkene, njefo beene beele baay le bó etfume yew yi fowe yε yî yese beene le diεwε ndvu le. ³ E nu ke enu seke bó ε tfume wase yiye yî yese beene le, beene saa ebvuu enu ye ye ke. ⁴ No beene bεε cee cun yin e, nu ε bonjεw bò beene joo gee ε beene shomkene baay. Ke è nu le beene gomte le bó baayε ndvù yî è nu ye yesebeene yidvu yî yese beene le ke. Beene gomte le bó etfume lo yimi yî yese beene le wvu le nshii wvù mεy lo emi lo binjpwε bi ye le bidvu. ⁵ Nyo' nu wvù nu ε seyse beene keεkeηke fiεε fin. Wvù nu ε

4:6 Kej 1:3; Yesa 9:2; 2Kol 3:18; 1Bi 2:9 **4:8** 1:8; 7:5; 11:23-29 **4:10** 1:5; Lum 6:8; Gal 6:17; Fili 3:10-11 **4:11** Lum 8:35-36; 1Kol 15:31 **4:12** Kolo 1:24 **4:13** Mben 116:10 **4:14** 1Kol 6:14; Lum 8:11 **4:15** 1:5-6, 11; 9:11, 15 **4:16** Efe 3:16 **4:17** 3:18; Lum 5:2; 1Bi 1:6-7 **4:18** Lum 8:25; Ibu 11:1 **5:1** Job 4:21; 2Bi 1:14 **5:2** Lum 8:23-24 **5:4** 1Kol 15:53-54 **5:5** 1:22

nya beene sâ' wvudvu ε è nu Keyoy ke Yuule.

⁶ Nonen, bese ε mum ε no nu sekecii kee fifin se kemaɾen. Bese kee le no bese cee yî ye yin e yî won wvun e, nu ε bese nu ncejole fô Tata le. ⁷ Bese gee mwεem ε è nu nje fitele fi bese lese yî Nyo' le, ke è nu nje bese yene wvù le ke. ⁸ Bese nu naa se kemaɾen yî fifin e, ε fi jee naa lo le bese ecinε lo ye yin e, egen enu wase bee bo Tata fô la diew e. ⁹ Fî ε no nu le kenεε bese nu bee bó fô la diew e, kenεε bese beε fen, tu fiεε fi bese taale yî dvù le, nu ke keegeε ε wvù yuuke njon. ¹⁰ Ben ekeè le beene bocii keɲke keeke eleem fwe dvu Klistu é wvù esaw beene, wvu le wee mwaan mwaan ekeɲke nlawma fiεε fi wvù to gee yî ye yin e, kenεε è nu fi jee kenεε fi befe.

Lemme keegeε ε bonyii manci mwεem bó bo Nyo'

¹¹ No bese kee fiεε fi nu keefane Tata, bese ε mum ε no momte keege é bonyii ekumen. Nyo' looci naa kee bonyii bò è nu bese naa ntay. E me ηkpwaake le ben ten kee ntay ê mvuntelem mvunen e bonyii bò è nu bese. ¹² No bese jemyi nen nu ε ke bese gomte keebvuu ekase eduɲci lo bikuu bisεse ê ben ke. Bese nyaa ke ε è nu je ê ben keesaale ye bó bese, wvu le è nulo é ben ekeɲke fiεε fi è nulo é ben etfuse ê bonyii bò bensee bibεen bó mwεem mvù bó yene yî bonyii le εjise, ε è yaa nu mvu fô mvuntelem mvubole ke. ¹³ E è nu le bikuu ghane bese, tu bí ghane nje Nyo'. E no nu le bí leeme fô, tu bí leeme ke nje yene. ¹⁴ Fiεε fi gee ε bese gene fwe bó fiεε fi bese gee nu kenkonen kè Klistu keɲke fô beene le. Bese gee nonen njefo bese nu ε looce ε

bee le wee mwaan to nu ε kpwe fô bonyii le bocii, ε fi mum nu le bonyii bodvu bocii nu ε kpwe wase ten. ¹⁵ Wvù to kpwe fô bonyii bocii le wvu le fo boba bò cee, ebvuu ecee fô bikuu bibole ke. Geenε le bó eceè wase fô wvuwee wee wvù to kpweε kase buy yî kpwe le nje bó le.

¹⁶ Nonen, ε kew lo nu ε ke bese bvuu taale wee bó bvufee bvuu wee wvu wum e ke. Naa no bese to cim shee taale Klistu ε è nu bó bvufee bvuu wee wvu wum e, nu ε bese yaa bvuu taale wvù keseen é yiyε je le ke. ¹⁷ Fiεε fi nu nu le, é wee nu ε taashε wase bó Klistu, tu wvù nu wase wee wvu fwe. Mwεem mvu mvuyvuum mvunciim nu ε fey wase, ε mwεem mvunciim ε tu wase mvu mvunfem. ¹⁸ Fin ficii nu ε è gee Nyo' wvù to kaseε jo beene yî ye le no wvù to manceε mwεem beene ε bó fele yî Klistu le. E wvù ε nya ê bese lemme keegeε ε bonyii manci mwεem bó bo Nyo'. ¹⁹ Fi nu le, è to nu yî Klistu le wvù Nyo' to manci mwεem bó bonyii bo yî won wvun e le bó etu bó wvù. E wvù fanε yaa ebvuu engoyte fite fi kebefε kebole ke, mum nya ntum kema wvun can yese le le bese eteete ê bonyii. ²⁰ Bese ε mum ε no nu fen yî bvudvuu bvuu Klistu le, ε Nyo' fele yî yese le leke bonyii. Nonen bese kule can ê ben ê diee di Klistu le le ben ekase emancε mwεem ben ε bó Nyo'. ²¹ E nu nje yese beene wvù wvù wvù Nyo' to gee ε Klistu wvù to baa kee kebefε, nε tu kebefε, wvu le beene etu teyeyt é Nyo' εjise nje ye.

6

Bongεw bó Baul wvù waa ntum Jisos Klistu to yene

¹ No bese lemte yî kentaashε le bee bo Nyo', bese ε mum ε no

5:7 1Kol 13:12; 1Bi 1:8-9 5:8 Fili 1:23 5:9 Kolo 1:10; 1Tes 4:1 5:10 11:15; Yesa 2:12; Dan 7:9-10; 12:2; Lem 17:31; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 4:5; Fili 3:19; 2Tes 1:7-10 5:11 4:2; 6:4; 1Kol 9:22 5:12 1:14; 3:1 5:14 Jon 17:23; Lum 8:35; Gal 2:20; Efe 3:19; 5:2, 25; 1Jon 3:16 5:15 Lum 6:3-4; 7:4; 14:7-9 5:17 Yesa 43:19; Lum 6:4; Gal 6:15; Efe 4:24; Mwm 21:5 5:18 Lum 5:10 5:19 Lum 3:24-26; Kolo 1:20 5:20 Mat 10:40; Yesa 52:7 5:21 Jon 8:46; Lum 8:3; 1Kol 1:30; Gal 3:13; Ibu 4:15 6:1 Lum 5:2; 1Kol 15:10

kule ten can ê ben le fo ben efiisen mbuwma Nyo' wvun ege é wvú ela ecici ke. ² Nyo' to nu ε jeme ê Nwa' we le le,

“Kefew ke leŋ to nu ε to kocen, ε me nya bitem ê wo.

Diuu di mboyma le to nu ε kocen ε me nfi wo.”

Ben etaa eyen, keseen nu kefew ke leŋ, ε din nu diuu di mboyma le.

³ Ke bese yaa gee naa lo fiεε fi nulo ebaanŋe je wee mvu ke. Bese gee nonen wvu le fo bó ke eyen jay mvu le yí lemme disese le ke.

⁴ Geenen, bese nu ε dunŋe fisese bikuu bisese ê jé le yicii le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le. Bese nu ε dunŋe ê je yí bese kuule fitele naa baay yí bonŋew bó bese yene le bó seke mwεem temyi noo seke je yaa nu naa dvú ke le. ⁵ Bonyii ké no suunŋe bese, ké nε sekemew lese bese yew ncaw e, ε bonyii nen'yi no shiike mvunlaa bee bó. Bese ké no kfune ye yí lemme le, ké nε ce entarj saa lefe ke, ké nε kefew kemew e no kpwee jenŋ. ⁶ Bese dunŋi ten le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le ê je nce wese wvú yuule le bó no bese kee fiεε fi ekumε Nyo', noo no bese kuule shém, bó no bese keŋke mvuntelem mvú jee fô bonyii le. Bese ce bii no Keyoy ke Yuule dunŋi, ε bese koonŋe bonyii bó nŋonŋen wvu keceey. ⁷ Bese ké no jemyi ke ε è nu njeme wvu keceey, gee mwεem ê mvunŋay mvu Nyo' le. Bese ké no jici nce wvu teytey e diεwe mwεem mvu jem e mvu εbo εceey bó mvu εbo eŋŋonŋo le.

⁸ Bese ké no lemte ke lo, keŋεε bonyii wvumte bese, keŋεε bó yaa wvumte ke, keŋεε bó jemyi mwεem mvú befe ekumε bese keŋεε bó jemyi mvú jee. Bonyii ké no joo bese le bese nu bonyii bo kenleema le, geenen ε bese nu bonyii bo keceey e.

⁹ E bonyii ké nε no nu nen diεwe kee bó kee bese ke, geenen ε bonyii kee naa bese ntaŋ. Bó ké nen'yi no yene le bese nu wase bonŋfusay, geenen ben etaa eyen, bese nu ke dvú. E bonyii ké nε no nyaa ŋŋew ê bese, geenen yaa yuwyi bese ke. ¹⁰ Bese ké no nu nen diεwe bonyii bó nu yí yii le, geenen lanlanŋe ke sekecii, nu diεwe bonyii bó fuute le, geenen gee ke ε bonyii nteen nu bonyii bo kpaw e. Bese ké no nu nen diεwe ke bese keŋke naa lo fiεε ke, geenen ε bese keŋke mwεem mvunciim.

¹¹ Bonyii bo Kolεn, bese nu ε jeme wase ê ben yaa nyile fiεε ke. Bese nu ε yene mvuntelem mvuseε ε gee mvuyem ê ben. ¹² Ke bese baa ban mvuntelem mvuseε fô ben e ke. E ban ben mvunen fô bese le. ¹³ Me ε no njemyi ê ben ke diεwe ê boom bem e le, ben ege leŋleŋ no bese nu ε ge fô ben e, eyene ten mvunen mvuntelem fô bese le.

Fo wee mbee elenè ekale kemwaan bó wee wvú baa nu wee mbee ke

¹⁴ Fo ben elenè ekale kemwaan ben ε bonyii bó yaa nu bo mbee le ke. E nulo é fiεε fi teytey bó fi befe eghan nεε se no nu yí fiεε le fimwaan? N'yuú bó ejjiwe nulo ekeŋke kentaashe? ¹⁵ E nulo é Klistu bó Belial * enu diuw mwaan e? Fiεε fi taashi wee mbee bó wee wvú baa nu wee mbee nu la? ¹⁶ Yew ncese Nyo' nulo ekeŋke la keege bó mvunyo' mvu yí wonŋ wvun e? Ben ekeè le beene nu yew ncese yí yí Nyo' wvú keŋke nshii. Fifin nu no Nyo' to gayεε le,

“Me nu nŋe encee yí bó le, nlene ê bó enteleŋ.

Me nu nŋe enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem.”

¹⁷ Nonen, Tata Nyo' gayte le,

6:2 Yesa 49:8; Luk 4:19-21 **6:4** 4:2 **6:5** 11:23-29 **6:6** 8:24; Lum 12:9; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12 **6:7** 10:4-5; Lum 13:12; 1Kol 2:4 **6:9** 4:10 **6:10** 7:4; Lum 5:3; 12:12; 8:9; Fili 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6 **6:13** 1Kol 4:14 **6:14** 1Kol 6:9-13; 10:21; Efe 5:5-11 * **6:15** Belial wvun nu dewle. **6:16** Lew 26:12; Yeli 31:33; 32:38; Esek 37:27; 1Kol 3:16 **6:17** Yesa 52:11; Mwm 18:4

“Ben ebuy ê bó ente, enù jεεy fô bó le.

Fo ben ekum fiεε fi nnyen e ke,
 é me emum enfiisen ben.

¹⁸ Me nu ηke enu Icen,

ε ben nu boom bem bô bolemsε noo
 bô bokεne.

Fifin nu ε è jemyi Tata Nyo' wvù
 Kεηke Mvungay Mvunciim.”

7

¹ Nsáa yem shém, no Nyo' nu ε nya
 bonkawma ban ê beene nen, beene
 emum ecukε fiεε ficii fi beete bô ye
 yesebeene noo keyoy kesεεbeene.
 Beene eyuulè gene mεεse no beene
 cee yí nfan wvù wvu Nyo' le.

*ε Baul yuw njon le bonyii bo
 Kolεn to nu ε kumεn mvuntelem
 mvubole*

² Ben egεε bvudvuu ê mvuntelem
 mvunen e fô bese le. Kε bese nu ε
 jay fiεε fô wee le ke. Kε bese nu ε
 lεε wee ke, ε ke bese nu ε fiw wee
 mvu ke. ³ Kε me njemyi nen le me
 nsaake lo ben ke. Me nu ε ηgay wase
 ê ben le ben nu naa lo fitele fisεse, é
 è cim nu keekpwe kenεε keenu dvù,
 tu beene nu enu ke yí kentaashe le.
⁴ Me nu ε ηgεε fitele fiem yí yene le
 baay. Me ηkεηke kembense ye ke
 baay ekumε ben. Fitele fiem lεεtene
 baay ekumε ben. Ente jo bonjεw
 bocii bô bese yene nu ε me n'yuuke
 ke ε è nu njon.

⁵ Naa no bese to leyεε won wvù
 Masedonia le, bese to baa kεηke
 nλεεten ke. Bese to kεηke bonjεw
 biba bicii. Bonyii to gomte diuw
 bee bó, ε bese bvuu kεηke nfan ê
 mvuntelem mvusεse le. ⁶ Geenεn,
 ε Nyo' wvù lεεsee mvuntelem mvu
 bonyii bô nu yí yii le ke lεεse mvun-
 telem mvusεse bô nto wvù Taytus
 to toε. ⁷ Eke è to meyke nto we maan
 wvù to lεεsee mvuntelem mvusεse
 ke. E to nu ten je yí ben to lεεsee fiew
 fitele jó. Wvù to nu ε see ê bese le
 ben shieele baay keeyen me le, bô

no ben kεηke yii fô bikuu binen e,
 noo no ben kεηke shiee fô me le. No
 me n'yuwεε nonεn, mbvuu n'yuw
 naa lo njon baay.

⁸ E è cim nu naa le ηwa' wvù me
 nto nsanεε fô ben e wε to nu ε ge
 ε ben no nu yii yii, tu ke me ncim
 ηkumyi ye ke. Geenεn, ε me nto
 ηkume ke ye, njefo me n'yene le ηwa'
 wεm wvudvu to nu ε ge ε ben no
 nu yii yii. Geenεn, ben to nu yii
 yii ke yí kefew e nen caan. ⁹ Me
 ε no n'yuuke njon keseen, ε è yaa
 nu njefo ben to nu ε no nu yii yii
 ke. E nu njefo yii yin to nu ε ge
 ε ben kumεn mvuntelem mvunen.
 Ben to kεηke yii ε è nu ê je yí Nyo'
 gomte le. Nonεn bese to baa ge
 fiεε fimew fi befe fô ben e ke. ¹⁰ E
 wee kεηke yii ê je yí Nyo' gomte le,
 tu fí nu ege é wvù ekumεn fitele
 fiew. E fifin eto ε è nu bô mboyma fô
 wvù le, saa eto ε è nu bô fiεε fi wvù
 ekumyi ye yí dvù le ke. Geenεn, é
 wee kεηke yii ê je bonyii bo yí won
 wvun e, tu yí nu ke eto ε è nu bô
 kpwe. ¹¹ Ben eyen le fiεε fi yii yí è
 nu yí Nyo' gomte nu ε to dvù fô ben
 e. Ben eyen no ben nu ε jo mwεεm
 naa shiee le. Ben eyen ten no ben
 nu ε ge fiεε ficii keedunje le ke ben
 kεηke εbo fô fiεε fi befe fidvu le ke.
 Ben eyen no fiεε fidvu nu ε ton'ye
 ben. Ben eyen nfan wvù ben nu
 ε kεηke. Ben eyen shiee wvu baay
 wvù ben kεηke keeyen me le. Ben
 eyen shiee wvù ben kεηke keege fiεε
 fi len. Ben eyen ten kfuu ηgew wvù
 ben nu ε nya ê wee wvudvu wvù
 gee jay. Yí fiεε le ficii nu ε ben ε
 dunje lo le ke ben kεηke naa lo εbo
 fô fiεε fidvu le ke. ¹² Nonεn, naa no
 me nto ncim nsanεε ηwa' wε fô ben
 e nu ε ke me nto nsan nje wee wvù
 to gee jay, kenεε wee wvù bó to gee
 jay fô wvù le ke. Me nto nsan wvu le
 è nulo é ben edunje fô bikuu binen
 e ê Nyo' ejise le ben kεηke shiee fô

bese le. ¹³ Nonen fifin nu ε ge shém ε no λεεtene bese.

Keebise yí shém yese yí nu ε λεεten e, nu ε bese bvuu yuuke njon baay nje njon wvù Taytus yuuke njefo ben bocii nu ε ge fitele fiew ε no nu yí nyεkeey e. ¹⁴ Naa me nto ηké no nsaale wase ye bô ben ê Taytus, ben to baa shoose me κε. Kensaa ye kè bese to ké no saale bô ben ê Taytus nu ε duηce le è nu ke kecεey. Ε è nu κε ληληη no fιεε ficii fi bese to ké no jemýi ê ben nu ten kecεey. ¹⁵ Wvù wvù Taytus ké kumýi no ben bocii to yuweε wvù le, bô no ben to fiisenεε wvù fane, ciηke, ε wvù bvuu korj ben naa fesen lo. ¹⁶ Me ten n'yuuke njon njefo me nu ε ηγεε bvufee bwem yí yene le ε ηgen ε mεse.

8

Ntefe no è nulo é bonyii bo mbee le enyaa nnya é bonyii bomew

¹ Boom bo bwee wese le, bese gomte λε ben ekiεε fιεε fi mbuwma Nyo' nu ε ge fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi ê keba kè Masedonia le. ² Bongew bô temyi nu ε mom wase bó baay. Geenεn ε njon wvu baay wvù bó keηke ε ge bó ε looce ε yene can yibo yicii ê bonyii bomew naa no bó cim nu ê kefufe ke baay ente. ³ Fιεε fi è nulo é me ensee nu le è to kpaw κε bó le bó enya nnya no mvunγay mvubole nu. Ε bó dioo nyaa, nya naa fesen lo. ⁴ Bó to nu ε λεke bese naa shiee le λε bese enya κε bó je keeese εbo fô lemme din e keetom bonyii bô è nu bo Nyo' le. ⁵ Bó to nu ε ge fιεε ê je yí bese to baa kpwaake le è nulo é bó ege le κε. Bó to nu ε yaw nya bikuu bibole ê Tata, mum nya ten ê bese no Nyo' gomte. ⁶ Nonεn, ε bese mum λεke Taytus le no wvù to nu ε κew wase lemme din ê ben enteleη, le wvù emum egeη dvú fwe efice

ben keemεse lemme di jee din. ⁷ No ben looci kee mwεεm mvunciim naa ntay, mwεεm mvu ê keba ke mbee le, mvu ê keba ke njeme le, mvu ê keba ke bvufee le, mvu ê keba ke shiee keege fιεε le, noo mvu ê keba ke keηkorjεn kenεn e fô bese le, bese ε mum ε no gomte λε ben elooce ekiεε ten keeyene can yene yí lemme di jee din e ntay.

⁸ Ke me njemyi nen nyaa ε è nu nci κε. Me momte lo mbii shiee wvù bonyii bomew keηke keege fιεε le keen'yεn λε keηkorjεn kenεn ten nu ke kecεey. ⁹ Ben kee wase fitele fi jee fi Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to keηke. Naa no wvù to nu wee bvukuke nu ε wvù to ne tu wee kefufe nje yene, wvu λε kefufe kew ege é ben etu bonyii bo bvukuke le. ¹⁰ Yí saaka wvudvu wvun e nu ε me ηgomte keenya wεm ntefe. Fí nu λεη λε ben bô to κewεε lumbee keegeε fιεε, ε è yaa nu κε keege fιεε maan κε, ben to nu ten bonyii bô to κewεε keekenke shiee keege fιεε, ¹¹ ben emum egeη dvú fwe emεse, wvu λε ben ke dioo ε mεse bii no mvunγay mvunen nu, é fi elεn ekale kemwaan bô shiee wene wvù ben keηke keege fιεε. ¹² Ben ekeè λε é wee keηke shiee keenya, tu Nyo' nu efiisen nnya ye bii fιεε fi mweten keηke keenya le, wvù saa ebii fιεε fi wee baa keηke le κε. ¹³ Ke me ηgayte nen λε ben nu dioo nyaa keefi bonyii bomew kaa kpwe lo κε. Ε nu fιεε keege é biba bicii ekeηke ληληη. ¹⁴ No ben keηke mwεεm keseen ε mvú ffuyte lo, ε bonyii bomew tane, nu ε è nulo é ben efi bó. Ε bó dioo keηke ten ε mvú ffuyte lo sekekie, ε ben tane, é bó efi ben. Nonεn é biba bicii emum ekeηke ληληη. ¹⁵ Ε nu no bó nu ε san λε, “Wee wvù to baanceε baay, to baa emum ekeηke baay κε. Ε wee wvù to baanceε κε caan, to baa emum ekeηke κε lo caan κε.”

É bó tum Taytus Kolén

¹⁶ Me nyaa keyoone é Nyo' wvù nu ε γεε shiee wene fô fitele fi Taytus e κε ληλη diewe wvù me ηκηηκε fô ben e. ¹⁷ Ke wvù to baa emum ebee keeto é ben e nje bese to nu ε λεκε wvù κε. Wvù too é ben e yî ηκpwawce wvuwe le no wvù to κηηκε wase shiee naa baay fô ben e. ¹⁸ Bese tumte wvù bó waa bwee wesebeene wvù bó kee wvù entelηη jo bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii yî saaka wvù jee wvù wvù ghane fewci le. ¹⁹ Ε κε é mεy κε fifie ekumε wvù κε. Wvù nu ten wee wvù bintaashe bi bonyii bo mbee le nu ε baa λε wvù eghanè bee bó no bese ghane gee lemme di jee di ekumε nnya yin. Lemme din nu keege é bonyii enyaà mbense é Tata kebεε, bó keedunçε λε bese κηηκε shiee keeficε bonyii bomew. ²⁰ Bese gomte le fo fiεε ke enu dvú fi wee mvu ke ebacε bese yî dvú le ekumε nnya yi baay yin yî bese lemte yî dvú le κε. ²¹ Bese momte naa ntay keege ε é nu fiεε fi nu ληη ε é yaa mεy κε é Tata ejise maan κε. Bese momte keege fi nu ten ληη ejise jo bonyii.

²² Bese tumte ten waa bwee wesebeene mvu bó bó wvù bese nu ε mom wase wvù bokanη nteen yî mwεεm e nteen, ε yen λε wvù κηηκε shiee keege mwεεm. Ε wvù nu keseen κηηκε naa shiee wvu baay fô ben e, njefo wvù nu ε γεε fitele yî yene le naa baay. ²³ Wee diεwε Taytus e nu ε wvù nu wee wvù bee wvù lene yî ekale le kemwaanη, nu ten wee wvù bee wvù lemte yî fiεε le fimwaanη fô ben e. Ε dioo tu fô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, nu ε bó nu bonyii bo ntum e bo bintaashe bi bonyii bo mbee le. Ε nu bonyii ε bó gee ε mbense gene fô Klistu le. ²⁴ Nonen, ben emum edunçε κηηκονηηηηηη fô bó le endan, wvu λε bintaashe bi

bonyii bo mbee le eyen λε ye yî bese ké no saale ekumε ben nu yi ληη.

9

Nyo' koonke wee wvù nyaa nnya ye bó nlanlan

¹ Ke shiee cim nu dvú wvù me ensaanke lo é ben ekumε lemme din keetom bonyii bó è nu bo Nyo' le κε. ² Me ηkee lo λε ben κηηκε wase shiee keetom bó. Ε é nu fiεε fidvu fi me nsaale ye dvú é bonyii bo Masedonia ekumε ben, njemyi λε ben bo Akeya nu ε ben to seyse wase ε é bεε lo lumbee keetom. Shiee wvù ben κηηκε keenya ε mum ε ge ten mvuntelem mvu bonyii le nteen é bó ente ε ja we. ³ Geenη, me ntumte boom bo bwee wesebeene le ban fô ben e wvu λε fo ye yî bese saale ekumε ben yî saaka wvun e ke ebuy λε é nu yi εcici κε. Me ε no ntumte bó wvu λε ben enù ε ben ε seyse no me nto ηgayεε λε ben nu ke enu. ⁴ Εfuw κε nonen, fi ε kooy λε bee bonyii bo Masedonia bomew ε nε ε to ε yen ε ben nu se ben nu ε seyse, é kenshoose kedvu enu nεε fô bese le, efey mvunciim fô ben e bó bese se γεεε bvufee yî yene le? ⁵ Ε nu fiεε fi gee ε me ηκpwawce λε fi nu shiee le le me enλεκε boom bo bwee wesebeene le ban λε bó esa κε fwe eto é ben e eseyse nnya yi baay yin ε kefew bεε yi ben to kawεε keenya. Nonen é nnya yidvu emum enu ε ben ε seyse wase λε é nu nnya ε ben nyaa yî ηκονη wvu wene le, ε é yaa nu λε bó kamte lo ben κε.

⁶ Ben ekumyi le wee wvù jewyi caan, nu ke egbwele κε caan, ε wee wvù jewyi nteen, nu ke egbwele ten nteen. ⁷ Wee mwaanη mwaanη ben e κηηκε keenya no wvù nu ε κpwawce fô fitele fiew e, yaa nyaa guute lo ye κενεε nyaa diεwε bó kane lo wvù κε. Ben ekeè λε Nyo' koonke wee wvù nyaa bó nlanlan. ⁸ Nyo' nulo ebuw ben bó mwεεm mvunciim ege é mvú effuyte lo,

wvu le ben ekeŋke fiεε ficii sekecii ε fí kocine ben e bocii, ε ben emum egeè dilemme di jee dicii dvú ntay. ⁹ Fí nu no bó nu ε sanj le, “Wee wvù nyaa nnya nu ε tfuw lo nnya ê bonyii bo kefufe le, lemme diw di jee nu ke emεy nu sekecii.”

¹⁰ Nyo' wvù nyaa ηgow ê wee wεε bô mwεεm mvudien ε bó diee, nu ke enya ten ebvuw ebise ηgow mwεεm mvunen, ege ε nce wene wvù jee eto bô ηgbwele ε wvù du-ule lo. ¹¹ Nyo' nu ke enya ten ben bô bvukuke ê jé le yicii keege é ben eyen'yi can yene ntay ê bonyii bomew, wvu le bonyii enyaà mbense ê Nyo' seke bó ε keŋke nnya yin can yese le. ¹² Ke lemme dinen di jee din di ben lemte too ke ε è nu bô mwεεm mvù bonyii bô è nu bo Nyo' le shieele maan ke, dí too ten bô mbense fô Nyo' le jé le nteen. ¹³ Lemme di ben gee din nu edunεε bonyii bô è nu ben, é bonyii emum etumte monkum mo Nyo' le yí n'yuw wvù ben yuuke saaka wvù jee wvu ekumε Klistu wvù ben tomte le. Bó nu ke etumte ten monkum mo Nyo' le no ben nu ε yene can yene fô bó le noo fô bonyii bomew e bocii. ¹⁴ Bó nu ke ebunlee fô ben e, ε mvuntelem mvubole nu yí yene le naa baay nje mbuwma Nyo' wvun wvù nu yí yene le wvù kuuke naa fele lo. ¹⁵ Beene enyaà keyoone ê Nyo' yí nnya ye yi baay yí è nulo wee saa esee no yí nu le ke.

10

ε caw Nyo' Baul le wvù enù waa ntum fisos Klistu

¹ Me wvù Baul keβεε, ηkule lo can ê ben ê je kembonen bô nyekeey wvù wvu Klistu le. ε nu me wvù bó duu le me ηké ndioo nu keba kemew no ncewcewe lo bô ben, ηké nto wase ê ben ejise, mum mbo.

² Me nleke lo ben le seke me ε ηke ε nto, fo ben ege é me enε encewcewe beene no me nulo ηke encewcewe bee bonyii bô kpwaake le bese gee mwεεm bii ε è nu ηkpawce bonyii bo yí wonj wvun e ke. ³ ε nu keceey le bese cee yí wonj wvun e, geenεn ke bese yaa tumte jem yese bii no bonyii bo yí wonj wvun e tumte ke. ⁴ Ke mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú nu mvu yí wonj wvun e ke. Mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú keŋke mvunγay mvù nen'yi fô Nyo' le, keebvuuke mondvuum mò temyi dvú. ⁵ Bese ké no joo mwεεm mvu jem e mvun bvuuke bombew bô bonyii beeke dvú, shiwse kembense ye kecii kè baanke fo bonyii ekee Nyo', soo ten bonkpawce bo bonyii le dvú, gee ε bó yuuke wase ε è nu Klistu le. ⁶ Seke ben ε dunεε le ben yuuke wase Klistu le bô mvuntelem mvunen mvunciim, é bese emum enya ηgew ê wee tfuu wvù bee temyi ekole bô Klistu.

⁷ Ben etaa eyen fiεε fi nu ê ben ejise! ε wee kee naa keceey le wen nu wee Klistu, é wvù no kumyi le no wvù nu wee Klistu, nu ke ten no bese nu. ⁸ ε me ncim ne naa ε no nsaale ye nfesene caan nje mvunγay mvù bese keŋke mvù Tata nyae keeyoo lo ben dvú, ε è yaa nu keesaw lo ben dvú ke, ken'wuumen saa ekoolle me ke. ⁹ Ke me ηgomte le fí eyen'yi nen ke diewe me mbemsee lo ben bô bonwa' bem ke. ¹⁰ Me ngayte nen njefo bonyii bomew nen'yi no jemyi ekumε me gayte le, “Wvù ké no saanke bonwa' ε bó temyi bvuu cewcewe, geenεn seke wvù ε to ê bonyii ejise mum tu wεε. ε ke njeme we ké no koole fiεε le ke.” ¹¹ Boba bonyii ekeè le fiεε fi bese jemyi é bonwa' le seke bese yaa nu fó ke, nu ε bese nu ke ege fí seke bese ε to.

9:9 Mben 112:9 9:10 Yesa 55:10; Os 10:12
10:1 10:10; 1Kol 2:3 10:2 13:10; 1Kol 13:2
2:12-17 10:6 2:9 10:7 1Kol 1:12 10:8

9:11 1:11; 4:15 9:15 9:11 10:1 1Kol 9:3
10:4 6:7; Lum 13:12; Efe 6:13-17 10:5 Yesa
13:10 10:11 13:1-2 10:12 3:1

¹² Kε bese momte naa keebew-sene ye, κενεε efewsene bikuu bisese bô bonyii bomew ba bô serje bô dew yibo fiε fi è nu bó κε. No bó fewsene bikuu bibole εbonebon, bewsene ten ye yibo εbonebon, nu ε fi duñci le κε bó kee fiεε κε. ¹³ Fisese nu ε κε bese cim saale ye fesene kelen κε. Bese saale ye ε è nu yî kelen kè Nyo' nu ε nya can yese le keelem eto ebuy naa ê ben e. ¹⁴ Kε bese danjsene ε è nu kedwee no bese too buyte ê ben e κε. Bese to nu bonyii bo fwe keelen bô saaka wvù jee wvu ekumε Klistu to naa buy ê ben e. ¹⁵ Kε bese saale ye fesene κε, fi nu le κε bese saale ye yî lemme di è ge bonyii bomew κε. Geenεn fiεε fi bese taale fwe kee nu le no mbee wene kuu gene fwe, nu no kelen ke lemme disese le ê ben entelen nu ekuuke ten gene naa ntay. ¹⁶ Nonεn é bese emum efey lo jo ben efewci saaka wvù jee gene biba bimew e, saa nu le bese saale ye bô lemme di bó nu ε lem wase bvudvuu bvú wee mvu le κε. ¹⁷ Fíε mum ε no nu no bó sañ ê Nwa' Nyo' le le,
“Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yî fiεε fi è ge Tata le.”

¹⁸ Kε è nu wee wvù duñci ekole kew le wen nu wee wvu len wvù mum nu wee wvu len ê Tata jise κε. E nu wee wvù Tata yene le wvù nu len wvù nu wee wvu len ê wvù ejise.

11

Baul bô bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo ntum e bo Jisos

¹ Me nleke le ben ecine κε é me enjeme njeme keyunsee nen caan. Kee, ben ecine κε lo! ² Me ηkenjke ken'yεε ejise bô ben kè è nu ke Nyo' le. Ben nu fô me le diεwe ηgon kpwoon wvù bεε tfu le, wvù me nu ε ηkaw keenjke enya wvù ê diemsen mwaan wvù è nu Klistu.

³ Geenεn ε me nfane le lenlen no yo to weenteneε leε Iff, nu ε bó nu ke ebvunse ten bvufee bvunen é ben ecine je yî nu keceey bvuu yuule yî ben bii Klistu le jó. ⁴ Me njemyi nen njefo ben kaantene κε lo fiεε ficii. E wee ne ε no fewci ekumε Jisos mvu jεey se è nu wvù bese to fewceε ê ben, κενεε keyoy kemew jεey se è nu kè ben to fiiseneε ê Nyo', κενεε ekumε saaka wvù jee mvu jεey se è nu wvù ben to fiiseneε ê bese, tu ben nu emum ekaanten κε lo. ⁵ Kε me ηkpwaake le bonyii ba bô ben tenje le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke lo fele me κε. ⁶ E è cim nu naa le κε me ηkee njeme, tu κε è mum nu le κε me ηkee fiεε fi ekumε Nyo' κε. Fin nu fiεε ε bese ε duñce wase ê ben ê jé le yicii noo yî mwεem e mvunciim.

⁷ No me nto nfewceε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ecici se nlawma, ε fen ghane le me nto ηge ε è nu kebefε keenshike ekole kem nonεn wvu le me embense ben e? ⁸ E nulo é me engay le me nto nsoonjke ε è nu kensonj entelen jo bintaashe bi bonyii bo mbee le bimew, no me nto nfi nfi é bó, nlemte ε è nu fô ben e. ⁹ Seke me nto nu beene, me nto mbaa ηgeε bvujite bvumew yî wee mvu ben e seke me nto ηkenjke shieε fiεε κε. Boom bo bwee wesebeene le bo Masedonia to nyaa fiεε ficii fi me nto nshieele. Nonεn yî fiεε le ficii nu ε me nto ntun keenjgeε bvujite yî yene le. E è nu κε no me nu ηke entune nonεn. ¹⁰ No keceey ke Klistu le nu yî yem e, κε wee nu dvú ê biba binen bi Akeya le wvù nulo ebanj diuw wem yî fiεε fi me nsaale ye yî dvú le κε. ¹¹ Me ntune nfi ê ben nonεn nje la? E nu njefo κε me ηkoonjke ben e? Me ηkoonjke naa ben ε Nyo' kee nonεn.

¹² Fiεε fi me ηgee nu ε me nu ηke emey κε ηgee, wvu le me embaanjke

je fô bonyii ba bô gomte keeyene le bô nu lenlen bee bô yî fiε fi bô saale ye yî dvú le. ¹³ Ke bonyii bodvu ba yaa nu boom bo ntum e bo Klistu le bo keceey ke. Bô nu bonyii bo lemme le bo kenleema le. Bô teεke lo Klistu fô jise le bowen nu boom bew bo ntum e. ¹⁴ E ke ffin yaa nu fiε fi nghaw e ke. Naa Satan bô ekole kew ke tew ke Nyo' fô jise le wen nu nceendaa we wvu n'yu. ¹⁵ Nonen ke è nu fiε fi diuw wvù yumεen e seke bonyii bew bo lemme le banse ten ye yen'yi diewe bonyii bô yεyi bonyii no nce wvu teyey kenke keenu le ke. Kemese kebole nu ke enu ke lenlen no gee dibole nu.

E Baul no saale ye ekume bongew bo wvù to yene

¹⁶ Me e mbvuu e no njemyi le fo wee ejo me le me nu keyuη ke. Geenε é ben jo me le me nu keyuη, é ben cinε le me le e me njeme ten njeme kensaa ye caan. ¹⁷ Fiε fi me njemyi ekume fi fi me nsaale ye yî dvú le se nfan, nu e ke me n'yaa njemyi bô mvungay mvu Tata le ke. Me njemyi e è nu diewe keyuη e. ¹⁸ No bonyii nteen saale ye é je bonyii bo yî woη wvun e, tu me nu ensaalè ten yem ye. ¹⁹ Me njemyi nen njefo ben fiisene biyuη duu le ben kenke bvufee! ²⁰ Ben nu e cinε le bonyii ejoð ben e ben tuu bonfaw bobole, e bô diekene yî yene le, bene yî yene le, bensee ye, tumyi can é ben jise. ²¹ Ken'wuumen koole me le bese to kaa nu fisese biwelencoy fanε yaa gee nonen ke!

Geenε é fiε nu dvú fi wee momte keesaale ye dvú, tu me ten nu emomte keensaale ten ye yî fifiε fiε le. Me mbeε ke njemyi fin diewe keyuη e. ²² E bonyii bodvu nu Bo'ibulu, tu me ten nu ke mvu. Bô é no nu bonyii bo Israel, tu me ten

nu ke mvu. Bô é no nu bonyii bo é kfuu di Ablam e, tu me ten nu ke mvu. ²³ E bô fen nu bonyii bô lemte Klistu le, tu me nfele naa lo bô yî fifiε le. (Me njemyi wase fin diewe wee jewte le.) Me nu e nlem naa wase e nfey lo bô, e ngen ncaw e nfey bô, e bô sun wase me bokaη ηkuuη, e kpwe e soy wase me bokaη e bokaη e. ²⁴ Me nu e nfi wase bongbwan can Bojuu le bokaη botin, e bô tamte kaη mwaan e è fuute ηgbwan mwaan fô mbaanyε. ²⁵ Bô nu e sun wase me bokaη botete bô bimban, e tumyε me bô εta kaη mwaan. Nguw wvu é joo nu e sawyε wase bô me bokaη botete, e me e nce wase é joo e mbuy e nshe jó. ²⁶ Me nu e nghan wase baay, e mboy fo me enle joo bokaη nteen, e mboy fo me enkpwe can bocooη e, e mboy ten fo me enkpwe can bonyii bem bo woη e, e mbvuu e mboy fo me enkpwe can bitum e, e mboy fo me enkpwe εlaante, e mbvuu e mboy fo me enkpwe ηkpwaante, e mboy fo me enkpwe é joo yi baay e, e mboy ten fo me enkpwe can bonyii bô mbiayte le bô nu boom bo bwεem e yî Klistu le. ²⁷ Me nu e nlem wase baay e njimten. Me nu e nce wase se nyii bokaη nteen. E me nu e no nu wase jej noo se joo yî me η'wu. Me nu e nce wase bokaη nteen se fiε fidien, e nce kenton e se ndvu. ²⁸ E keebvuu bise yî mwεem mvumew e nu e me nu ke ekuse jo bvujite ediuw ecii nje bonkpawce bô me ηkenke fô bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii. ²⁹ E wee dioo wεyi, tu me nu en'yuuke ten e me η'wεyi. E wee ké ege é wee mvu ege kebefε, tu fi nu esase me baay. ³⁰ E è nu le me ensaalè ye, é me ensaalè e è nu yî mwεem mvù dunçi le me n'wεyi lo le. ³¹ Nyo' wvù nu Nyo' noo Icee Tata wesebeene

wvù Jisos wvù mbense nu fô wvù le sekecii se nka, kee lo le ke me mbiayte lo ke. ³² E to nu seke me nto nu Damaskus, e wee sa' wvù to nu ekuse jo Nfon Aletas ke gay e bonyii no ceyte kelaante kedvu wvu le bó ekoo me. ³³ Geenen e bonyii ke jo me lese ê nkaa le, bvuse fô ntoo ketaan e shike ekfun, e me nse nlemten can ye le.

12

Mweem diewe bifile le mvù to too fô Baul e bô mvù Tata to dunji ê wvù

¹ Me nu ensaale ke ye ngen dvù fwe naa no sew yaa cim nu fô ke. Me nu engen fwe yí mweem diewe bifile le mvù to too fô me le noo mvù Tata to dunji ê me le. ² Me nkee wee Klistu mvu wvù Nyo' to cunee ben dvù fey lo ebule gen ê we eke.

* Eben nu wase bilum yuufe ncow binew no fi to kooyee. (Kenee wvù to ben fô bô ye, kenee se ye, tu ke me nkee ke. E kee ke Nyo' maan.) ³ Me ngomte keembvuu mbiinen le, me nkee wvuwe wee, (kenee wvù to ben fô bô ye, kenee se ye, tu ke me nkee ke. E kee ke Nyo' maan.)

⁴ Nyo' to nu e cun wvù ben dvù fô bvudvuu bvü njon e bvü Nyo' le, e wvù yuw mweem fô e è yaa nu mvù è nulo é wee esee ke. E mvumwe nu mweem mvù bó baa enya mvungay le wee wvu wum ejeme ke. ⁵ E nu wee diewe wvuwe le wvù me nu ensaale ye bô wvù. Ke è nulo é me ensaale ye bô ekole kem ke, efey ke le me ensaale ye ekume keweyee kem. ⁶ E è cim nu le me ngomte keensaale ye ekume ekole kem, me nsaa nu keyun ke, njefo fi me nu enjemyi nu keceey. Geenen me nu e ntun keenje fifie, wvu le fo wee mvu ke ene ekpwaake jey ekume me fele fi wvù yene yí yem e bô fi wvù yuuke ê me ke.

⁷ Geenen, keege le fo me nke ene embense ye baay ekume mweem mvu kenghaw e mvun mvù Nyo' to dunjee ê me, wvù to nu e tum kfuu biay mi e yí no bon'yi ye yem. Biay yin to nu nceendaa Satan e wvù njinsene bô me, wvu le fo me nke ene embense ye baay ke. ⁸ E me nke mbunle ekume fi ee fidvu ê Tata mbuy bokañ botete nleke le wvù ecake ke fi ee fidvu yí yem e. ⁹ Geenen e wvù tfuse ê me le, "Mvungay mwem mvù me nu e mbuw wo dvù nu e kocen fô wo le keefii wo, njefo mvungay mwem ké no lemte yí wee le gene meese seke wvù weeyi." Nonen me nu en'yuuke njon mbvuu nsaale ye ekume keweyee kem nfesene lo wvu le mvungay mvu Klistu le nulo elemte yí yem e. ¹⁰ Fi e mum e no nu le me n'yuuke njon bô keweyee kem noo boncun bô bó nan'yi me dvù noo bongew bô me n'yene noo bikaa bi bonyii bone ê me ejim bô bongew bô bii me le nje Klistu. Me n'yuuke njon nonen njefo è nu seke me n'weeyi, tu sekeke nu e me nu emum entemyi.

Shiee wvù Baul to kenke fô kentaash e ke bonyii bo mbee le ke Kolen e

¹¹ Me nu e ne wase e ntu keyun! Geenen e è ge ben me e nse ntu nonen. E nu ben bô be kenke kee-dunji wee wvù è nu me. Naa no me mbaa ncim mbuy fi ee le nu e ke fi mum nu le bonyii ba bô teje bikuu bibole le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke fele me ke. ¹² Mweem mvù dunji mvungay mvu Nyo' le bô binghaw bi mweem e noo mweem mvu diuw wvù yumeen e nu e me nto nkuu shém baay no ngee ê ben entelen. E mvumvun nu bonciise bô dunji le wee nu ceey ceey waa ntum Klistu. ¹³ Fi ee fi me nto ngee fô bintaash e bi

11:32 Lem 9:23-25 * **12:2** Fofen nu won wvu we wvù binjente bitete. **12:5** 11:16, 30; 12:1
12:7 Gal 3:13-14; Job 2:6 **12:9** Yesa 40:29-31; Lum 5:2; Fili 4:13 **12:12** Lem 13:6-12;
 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Lum 15:19 **12:13** 11:7-9

bonyii bo mbee le bimew e nshεεte ben efey le me nto mbaa ηγεεle bvujite bvumew yī yene le, nu la? Ben eεeshe jay wem fofe!

¹⁴ Ε ηεε me wvun, ε me ε nseyse wase keento ê ben e yī bokan e botete. Ε κε me nu ηke ento enu bvujite bvumew fō ben e κε, njefo κε me ηgomte ε è nu mwεεm mvunen κε. Me ηgomte ε è nu ben. Me ηgomte ε è nu ben njefo κε è nu boom bō kenke keegeεle mwεεm ê bo'icee bobole bō bobwee bobole κε. Ε ké no geele bocee boom bō bobwee boom mwεεm ê boom bobole. ¹⁵ Me nu ηke en'yuuke naa njon baay keenjewse fiεε ficii fi me ηkenke fō ben e bō keenya noo ekole kem nje ben. Ε me ηkoonke ben baay, é ben kaa ekoonke me caan e? ¹⁶ Ben nu ε yen keceεy le κε me nto mbaa ηγεεε bvujite yī yene le κε. Geenεn bonyii ε no duu le me nto nu ε n'wεentεn nλεε ben bō mbiay. ¹⁷ Nu le wee mvu bonyii bō me nto ntumεε fō ben e to nu ε λεε ben ê diee diem e le? ¹⁸ Me nto nu ε nλεε Taytus le wvū eto ê ben e, mbvuu ntum waa bwee wesebeene wε le bō wvū eto. Taytus to nu ε λεε ben seke wvū to toε le? Bee wvū to baa gee κε mwεεm yī ηkpwawce le mwaan bō yī ekale le kemwaan e?

¹⁹ Sekemew ε ben kpwaake le no bese mey ε no jemyi nεn nu ε bese gomte keetanji lo diuw wese fwe dvunen. Bese jemyi ε è nu diewe bonyii bo Klistu le fwe dvu Nyo'. Nsáa yese shém, fiεε ficii fi bese gee fō ben e nu keege é ben ekuu lo. ²⁰ Ε me nfane le è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε ben yaa nu no me nshieele le ben enū κε, é ben ten eyen ε me n'yaa nu ten no ben shieele le me enū κε. Me nfane le è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε bonyii waale diwaa, gheεke kenghew, kenke shém yī ton'yεen, beele κε ε è nu dew yibo,

beete bō ediee ε bonyii, kunsene mvunjkunsen, bensee ye yī εcici, kenke kembvunse. ²¹ Me nfane le me nu ηke endioo ε mbvuu ε nto, é Nyo' wem ege é ken'wuumen ekoole me, noo le me nu ηke enu yī yii le nje bonyii bō se gee bibefe diewe nnyen e bō nce nnyen kenjan noo nsake, ε bó nu ε bó baa cine wase dvū κε.

13

Ε Baul gay é bonyii bō to gee bibefe le bó eyenè

¹ Fin nu wase bokan bem botete bō me nu ento ê ben e. Nwa' Nyo' gayte le,

“Ε bó lese nsaw wee, tu bó nu eshieele bonyii bofeε kenεε botete,

bō eleem jim nsaw wvudvu.”

² Ε to nu seke me nto ntoε ê ben e yī nto wem wvu bokan bofeε le, me nto nu ε ηgay é bonyii bō to cee nce kebefe le, bó eyenè. Me ε mbvuu ε no ηgayte é bó noo é bonyii bocii naa no me mbaa nu é ben ejise le, ben eyenè, njefo kefew kε me nu ηke embvuu ento nu ε me n'yaa nu ηke encam naa lo shen fō wee le κε. ³ No ben gomte le me ηge fiεε fi dunji le é jemyi Klistu é ben fele yī yem e, tu me nu ηge. Ke è nu le wvū wεyi lo keenya ηgew é ben κε. Wvū kenke naa mvungay é ben entelen. ⁴ Ε nu keceεy le bó to taa wvū yī kentam e ε wvū wεyi. Geenεn keseen nu ε wvū nu dvū é mvungay mvu Nyo' le. Bese wεyi κε ten diewe no wvū to wεyi. Geenεn yī mvungay mvu Nyo' le nu ε bese nu ke ecee bee bó lemte ben e.

⁵ Ben etaa bikuu binen eyen le laa ben nu yī mbee le le. Ben emom ε è nu bikuu binen. Ke ben yene le Jisot Klistu nu yī yene le? Wvū nu naa yī yene le, é è fen baa nu le ben nu ε mom bikuu binen ε yen ε ben ε

gbwe. ⁶ Me ηkee naa le ben nu ke eyen le bese baa egbwe ke. ⁷ Bese bunlee Nyo' le fo ben ke ene ege fiεε se ε̇ nu fi leη ke. Ke bese yaa gomte le bonyii eyene le bese nu ε fey mmom wvudvu ke. Geenεn bese bunlee ε̇ nu le ben egeε̇ ε̇ nu fiεε fi leη naa no bese cim yen'yi ke diεwε bese nu ε gbwe wase mmom wvudvu. ⁸ Ke bese yaa nulo egee naa lo fiεε fi kicine keceεy ke. Bese nulo egee ke ε̇ nu fi tomte lo keceεy. ⁹ E dioo nu seke bese weεyi ε ben temyi, ε bese no yuuke njon baay. Bunle yese nu ke le ben eku egeε emese. ¹⁰ E neε fiεε fi me nsaajke mwεem mvun ε̇ ben ε me mbεε se me ε nto, wvu le seke me ε nto, me nsaa enkeηke keenjo mvun gay mvu Tata nu ε nya ε̇ me encewcewe lo dvu yi yene le ke. Mvun gay mvun nu mvu wvu nya le me en'yo lo ben dvu, ε̇ yaa nu le me ensaw lo ben dvu ke.

Ngayma Baul wvu fokemese

¹¹ Keemεese boom bo bwεem e, me ηgayte ben e le beene ε shεε wase. Ben eseyse bikuu binen, eyuw ntefe wem, enu diuw mwaan, eceε̇ yi nyεkeey e, nonen ε̇ Nyo' kenkeηen bō nyεkeey emum enu ben ε bō. ¹² Ben egaynen bikuu binen e, enoce ε̇ ηnoce bonyii bo Nyo' le. ¹³ Bonyii bō ε̇ nu bo Nyo' le bocii gayte ben e. ¹⁴ Mbuwma Tata wesebeene wvu Jisos Klistu, bō kenkeηen ke Nyo' le, noo kentaashe ke Keyoy ke Yuule le enu ben ε bō bocii.

**Nwa' wvù Baul to saṅεε ê
kentaashε ke
Galεshia
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu
Galεshia wvun e**

ε to nu seke bó to kεwεε wase keefewci saaka wvù jee wvu εkumε Jisos, ε bonyii bó yaa nu ke Bojuu fiisene wase saaka wvudvu wvun, ε bonyii bomew ke nε kεw no too bó n'yεeyi wvù nu le bó kεṅke ke keegεlè bonci bo Muses e bocii, εfey mvunciim keetfuuse bonyii bó yaa nu ke Bojuu yew é bó se no nu bonyii bo Klistu le bo cεey cεey.

Nwa' wvun wvù Baul to saṅεε fò bonyii bo Galεshia le to nu keeteε bvufee bvubole le bvú ekase etu yí fiεε fi lεṅ e. No wvú nu waa ntum Jisos nonεn, wvú ε mum ε no saṅke gene fwe dunji naa ntay le Nyo' joo wee le wvú nu teytoy é wvú εjise ε è nu nje fitele fi wvù lese yí Klistu le.

Bikuu bi mwεem e ê ṅwa' wvun e

1:1-10 Kεṅkεwce

1:11-2:21 Mvunḡay mvu Baul e diεwε waa ntum Jisos Klistu le

3:1-4:31 E Baul jeme εkumε saaka wvù jee noo bonci

5:1-6:10 Bonyii bó è nu bo Klistu le nu ε buy wase yí bvunfaw e ε no yuuke wase ε è nu Keyoy ke Yuule le

6:11-18 Kemεse

¹ Nwa' wvun saṅ me wvù Baul, waa ntum Jisos Klistu. Kε me nu waa ntum ε è to tum wee wvu wum me kenεε nya mvunḡay é me kε. ε to tum Jisos Klistu bó Nyo' Ice wvù to bvuseε wvù yí kpwe le. ² Bee boom bo bwee wene le bo mbee le bocii bó nu fεn bee bó gayte ben bintaashε bi bonyii bo mbee le bi wonj wvù Galεshia le. ³ Nyo' Ice bó Tata

wesebeene wvù Jisos Klistu ebwu ben bó kembonεn, ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù lεetene. ⁴ Jisos Klistu nu wvù to nyaε ekole kew nje bibefε bisεεbeene wvu le wen ebvuse beene can wonj kebefe wvu keseen wvun e. Fifin nu no Nyo' wvù Icee wesebeene to seysεε. ⁵ Bvukukε bvucii nu ε è kεṅke wvù sekecii se ṅka. Fí enù nonεn.

Saaka wvù jee wvu εkumε Jisos Klistu mεy kε mwaanj

⁶ Diuw yumte lo me le kε keseen keseen nεn ben nu ε nε wase ε no bansee jim é Nyo' wvù to tenεε ben nje fitele fi jee fi Klistu kεṅke fò ben e, ε no bii ε è nu saaka wvù jee wvumvu le jεey. ⁷ Kε è nu le saaka wvù jee wvumvu bvuu nu lo dvú jεey kε. Fí nu kε lo le bonyii bomew gomte keebvunsee bvufee bvunεn, beete bó saaka wvù jee wvu εkumε Klistu. ⁸ Me ε no ṅgayte le é è cim to naa bese kenεε nceendaa Nyo' mvu fowe ε no fewci saaka wvumvu jεey é ben se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε é ben, é mweten tuu lon! ⁹ No bese to gayεε wase nu ε me mbvuu ntuu kε fò ṅgayte le, é wee nε ε no fewci saaka Nyo' wvumvu jεey se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε é ben, é mweten tuu le lon!

¹⁰ Ben kpwaake le me ṅgomte le é ebenseè bonyii me nuu le é ebenseè Nyo' le? Nuu le ben kpwaake le me ṅgomte keεṅgee le bonyii eyuukè njonj e? ε è be nu le me ṅgomte keεṅgee le bonyii eyuukè njonj, me nsaα enu wee lemme wvu Klistu kε.

Saaka wvù jee wvù Baul to fewci to dunji Klistu é wvú

¹¹ Boom bo bwεem e, me ṅgomte le ben ekieε le kε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù me nto nfewcεε é ben nu fiεε ε fí to buy é wee wvu wum kε. ¹² Kε me nto n'yuw diuw wee mvu le, ε kε è to yεeyi wee

me dvú ke. E to dunçi Jisos Klistu ê me. ¹³ Me njemyi nen e ben to yuw wase no kenge kem to shee nu seke me nto mbée yí nce wonj wese Bojuu le. Me nto nké no mbone bikaa ejim jo bintaashe bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le baay ngomte keenfiwse naa lo bí. ¹⁴ Me nto njici mbee wese Bojuu le ntemyi nfele lo keghan kem entelej jo bonyii bosese, nlooci nleeme ntemyi naa ntay yí nce wonj bo'icee bosese le. ¹⁵ Geen en e Nyo' to baa wase me gee e me mbée ê bwéem eshem. E fitele fiew fi jee ke ge e wvú tee me. ¹⁶ E wvú ke dunçe Waa we ê me no wvú to shieele, wvu le me enghanè nfewci ekume wvú ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. No wvú to dunçee nonen, e me nfanje n'yaa embvuu enu lo keembife fiée ê wee wvu wum ke. ¹⁷ Ke me nto mbaa emben ten Jelusalem keen'yen bonyii bò to nu wase boom bo ntum e bo Jisos e ê me fwe ke. Me nto ne ngen fiem e è nu Alèbia, nke ne jó nkase ntu jim Damaskus.

¹⁸ E è ke no nu ejim jo bilum bitete e me mben Jelusalem le bee Bitakiènen bikuu. No me mbenée, e bee wvú ce ediuw yuufe ncow etin. ¹⁹ Me nto mbaa embvuu en'yen wee mvu ngoo boom bo ntum e bo Jisos e efey jem wvú waa bwee Tata wesebene wvú Jisos e ke. ²⁰ Fiée fi me nsaanje fin nu keeey, e Nyo' kee le ke me mbiayte lo ke. ²¹ E è ke no nu kefew kemew e, e me ne ngen ê biba bi Silia bò Silishia le. ²² Sekekié to nu e bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bi ê keba kè Judea le yaa kee wase me ejise ke. ²³ Bó to yuuke ke lo e bonyii jemyi le, "Wee w e wvú se bone bikaa ê beene ejim ghane wase kesen fewci le bonyii elese fitele yí Klistu le, e è nu fiée fi wvú se shee gomte le wen efiwse lo." ²⁴ E

bó yuw nonen no tumte monkum mo Nyo' le yí fiée fi wvú gee fô me le.

2

E boom bo ntum e bo Jisos e tom saaka Nyo' wvú Baul to fewci

¹ E è ke no nu ejim jo bilum yuufe ncow binew, e me mbvuu mben Jelusalem bee Banaban. Me nto ndioo mbene, njo Taytus. ² Me nto mben kefew kin e e è dunçi Nyo' le me emben. No me mbenée, n'yen bonyii bò bó to kee bó le è nu bikuu le, e bee bó lewse ye, e me njike saaka wvú jee wvú wvu Nyo' wvú me nto nfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ê bó ejise. E me nto nge nonen wvu le fo lemme di me nu e nlem wase bó di me mbée nlemte ke ela ecici ke. ³ E bó yuw nonen, fanje yaa eleeme le bó etfuse Taytus yew wvú bee wvú to nu e è nu naa wee Glek ke. ⁴ E è to baa nu nje bonyii bomew bò to mbiayte le bó nu bonyii bo mbee le, bò to wèentenee ley fô bese to nu, tu ke bó to bee ejemyi leyte ê fifie fiée le ke. Bó to to diewe bonkee le keyen no bese gee wase mwéem wasewase nje bese nu e taashe bee bo Klistu Jisos. E bó mum no gomte keekase tfuse bese bvunfaw e. ⁵ E bese fanje yaa bee naa lo fiée fi bó to too dvú caan ke. E bese to ge nonen wvu le bese gomte keege keeey kè è nu ke saaka wvú jee wvú wvu Nyo' le wvun fô ben e. ⁶ E bonyii ba bò bó to kee bó le è nu bikuu, (kenée bó to nu la, kenée la, tu ke fifie kenje fiée fô me le ke, njefo ke Nyo' dunçi kejeey jey ke.) Boba bonyii bò me ngayte, bò bó to kee le è nu bikuu to baa ebise fiée yí fi me nto nfewci le ke. ⁷ Geen en, e bó kaa yen le bó nu e nya saaka wvú jee wvú wvu Nyo' can yem e le me enfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, lenjen no bó nu e nya ê Bita le wvú efewci ê Bojuu.

⁸ (Nyo' wvù to nyaε mvunḡay ê Bitale wvù elemtè lemme din fô Bojuule, nu ke wvù wvù to nyaε ê me le me enlemtè fô bonyii bò yaa nu ke Bojuule.) ⁹ E bó dioo yen je yì Nyo' nu ε buw me jó, ε Jεm bô Bita noo Jon bò bó to kee le è nu dikfuy di bonyii bo mbee le mum nya εbo ê bee Banaban keedunḡe le bee bó lemte yì fiεε le fimwaanḡ, le bese eḡen le elemtè fô bonyii bò yaa nu ke Bojuule, é bó elemtè fô Bojuule. ¹⁰ Fiεε fi bó to gayεε to nu ke le bese ekumyì Bojuu bo kefufe le. E fifin nu fiεε ε me nto ηkoonḡke naa baay keenḡee.

É Baul saw Bita Antiok

¹¹ Geenen ε è ke no nu kefew kemew e, ε Bitake ne to Antiok, ε me nsaw wvù ê bonyii ejise njefo wvù to nu ε jay baay. ¹² Fí nu le wvù to yaw to no diekene bô bonyii bò yaa nu ke Bojuu, yaa nyaake ke. E bonyii bomew bô Jεm to tumεε ke dioo to, ε wvù mum kew no guute ye jim, ke ne gawsen, fanε yaa bvuu diekene bô bó ke. E wvù to gawsene nonen njefo wvù to fane ηḡoo yì to ké no leeme ke le bó keḡke keetfuse wee wvù yaa nu ke wee Juu yew é mwetan se no nu wee Klistu. ¹³ No wvù ge nonen ε bonyii bo mbee le bomew bò to nu Bojuu mum benen gee diew didvu le. E naa Banaban keεε mum bi ten gee dibole didvu le. ¹⁴ E me ndioo n'yen le ke gee dibole bii ceεy ceεy no saaka wvù jee wvu ekumε Klistu dunḡi ke, ε me mum ηḡay ê Bita ê bó bocii ejise le, “Wo nu wee Juu, cee wase diewe wee wvù yaa nu ke wee Juu le, ε no gomte keekane bonyii bò yaa nu ke Bojuule bó eceè diεwe Bojuule neε le?” ¹⁵ Me nto njemyi ê Bita nonen ε è nu keceεy le bee bó nu boom bo Bojuule bo wonḡ e. Ke bese nu bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò bó yene le è nu

bonyii bò befe ke. ¹⁶ Geenen ε bese kee ke le ke Nyo' joo wee le wvù nu teytee njefo wvù gεεle bonci bo Bojuule ke. Wvù joo njefo wvù nu ε lese fitele yì Jisos Klistule. E bese keεε ε lese ten fitele yì Klistu Jisos e wvu le bese enù teytee ê Nyo' ejise nje fitele fi bese lese yì ye le, ε è yaa nu nje bese gεεle bonci ke, njefo ke wee gεεle bonci é Nyo' ke eyuu ejo wvù le wvù nu teytee ke. ¹⁷ E bese momte keenu teytee ê Nyo' ejise nje bese nu bonyii bo Klistule, bonyii ε bvuu ε no yene ke le bese nu bonyii bò befe njefo ke bese gεεle bonci bo Bojuule, tu fi fen nu le Klistu tomte kebefε? Ke fi nu naa lo nonen ke! ¹⁸ E me ne ε mbvuu ε no n'yooto fiεε ε me nto nsaw wase, tu fifiε dunḡi le me njayte lo. ¹⁹ Fiεε fi nu, nu le ê keba ke bonci le nu ε me nu wase ηḡfusay, ε è yu bonci me, me ε ηḡpwe wvu le me enceè wase no Nyo' gomte. ²⁰ E nulo é me enḡay le bó to nu ε ta wase me yì kentam e ε me ηḡpwe bee Klistu. Ke nshii wvù me ηḡeḡke keseen bvuu nu wem ke. E cee wase Klistu yì yem e. E nshii wvù me ηḡeḡke keseen yì yem e nu wvù fitele fi me nlese yì Waa Nyo' le wvù to nu ε dunḡe keḡkonḡen fô me le nya ekole kew keekpwe nje yem. ²¹ Ke è nulo é me ntune mbuwma Nyo' ke. E è nu le è nelo é wee enu teytee ê Nyo' ejise njefo wvù gεεle bonci, ke tu kpwe Klistu to nu ecici.

3

Bonci noo keelese fitele yì Klistule

¹ O oo bonyii bo Galeshia, ben nu la biyuj nen? Wee nu ε low ben e? E nu ke ben bò bó nu ε nele wase baanḡ no bó to taε Jisos Klistu yì kentam e ben ε yen lo endan e? ² Me ηḡomte keembife fiεε fimwaanḡ ê ben. Keyoy ke Nyo' le to to yì

yene le njefo ben to gee no bonci gayte nuu njefo ben to nu ε bee fiεε fi ben to yuwεε, lese fitele yî dvú le le? ³ Ben yunsene la nən? Ben kew fiεε bô Keyoy ke Nyo' le, ε no nu wase keseen le ben nu ke emese ε è nu bô mvunggay mvunen e? ⁴ Ben to yen ηgew ε è nu wvu εcici le? Kεcεεy, ke è to nu wvu εcici ke. ⁵ Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ê ben entelēn, gee nonen njefo ben gεele bonci nuu njefo ben nu ε yuw saaka wvu ekumε Klistu ε lese fitele yî ye le le?

⁶ ε nu no bó sanj ekumε Ablam' am ê Nwa' Nyo' le le,
“Wvù to nu ε lese fitele yî Nyo' le,
ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teyey.”

⁷ Ben eyen le le è nu bonyii bô nu ε lese fitele yî Nyo' le bô looci nu kfuu di Ablam' e. ⁸ Nwa' Nyo' to nu ε yuu wase dunçε le Nyo' nu ke ejo bonyii bô yaa nu ke Bojuu le bó enù teyey ê wvù ejise nje fitele fi bó nu ε lese yî ye le. ε wvù mum fewçε saaka wvù jee wvun ê Ablam' e è bæε lo gayte le,

“Me nu ηke embuw bitum bicii bi yî ekole ke nshε le nje yo.”

⁹ Nonen, fi ε no nu le bonyii bô nu ε lese fitele yî Nyo' le nu ε Nyo' ε buw ten bó no wvù to buwεε Ablam' wvù to nu ε lese fitele yî ye le.

¹⁰ Bonyii bocii bô yene le bó nulo enu teyey ê Nyo' ejise njefo bó gεele bonci nu ε bó tuule lon yî bikuu bibole, njefo bó nu ε sanj le,

“Wee tfuu wvù baa ecee no bó sanj ê Nwa' bonci le

gee no bonci bocii gomte,

nu ε wvù tuule lon yî ekole kew e.”

¹¹ Fí ε mum ε no dunçi naa endan le ke è nulo é Nyo' ejo wee le wvù nu

teyey nje mweten gεele bonci ke. ε nu fiεε fi bó nu ε sanj le,

“ε nu ke wee wvù Nyo' nu ε jo le wvù nu teyey nje fitele fi wvù lese yî ye le wvù nu ke ekeηke nshii.”

¹² Ke bonci keηke fiεε keege bô nlese fitele yî Nyo' le ke, njefo “Wee wvù gεele bonci nu ke ecee bii ke ε è nu bó le.” ¹³ Klistu to nu ε sum beene can lon wvù bonci too dvú le. Wvù to nu ε tuu bolon boσεεbeene yî ekole kew e, ε è nu no bó sanj le,

“Lon nu yî wee wvù bó nu ε njeyse yî kete le.”

¹⁴ Wvù to ge nonen, wvu le mbuwma wvù Nyo' to nyaε ê Ablam' eto ten fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le nje Klistu Jisos, é beene bô nu ε lese fitele yî ye le ekeηke ten Keyoy ke Nyo' le kè wvù to kawεε.

Kε bonci nulo ekose ηkawma Nyo' ke

¹⁵ Boom bo bwεem e, beene ejo kenfewsēn yî mwεem mvù bonyii ké no gee le. ε bonyii seyse wase fiεε ε die kelew, tu ke è nulo é wee ebvuu ekose keηεε ebise fiεε yî dvú le ke. ¹⁶ Ekumε ηkawma wvu Nyo', nu ε wvù to kaw ê Ablam' bô wan wvù nu ke ebuy ê kfuu diew e. Bó baa sanj le, “Wvù nu fô boom bô nu ke ebuy ê kfuu diew e ke”, fi dunçi le bó nu nteen ke. Fí dunçi le fô jemyi ekumε wan mwaan. ε wan wvun nu Klistu. ¹⁷ Fiεε fi me ηgomte keengay nu le, Nyo' to nu ε ge ηkawma wvun, ε bilum ke fey gee ne bô kecow mbaanshe (430) ε wvù se nya bonci. No fi nu nonen, ke è nulo é bonci bô to toε wase ejim ebvuu eto ekose monkan mò Nyo' to gbwolεε fwele, ege é fiεε fi wvù to kawεε ela εcici ke. ¹⁸ ε fí fen nu le wee nulo ekeηke nnya yin ε è nu ke seke wvù gεele bonci, ke tu ke ε bvuu bæε le Nyo' to kaw lo bonyii

dvú kε. Geenεn, Nyo' to nya nnya yin ê Abl'am bii no wvú to kawεε wvú dvú.

¹⁹ Shieε bonci è no nu la? Bó to bise bonci keedunçi mwεεm mvú bonyii jayte ε kew nonεn gen buy naa seke wan wvun wvú Nyo' to gee ηkawma wvun ekumε wvú nu ke eto. E Nyo' mum nya bonci ban ê bonceenda bew mum nya can wee mvu le le wvú efese ê bonyii. ²⁰ Kε ben kee le ε bonyii ne ε no sey-see fiεε ε wee mvu nu ê bó entelen, tu wvú nu fô bó le bocii. Geenεn, Nyo' nu ke mwaan.

²¹ No fi nu nonεn, tu è nulo é nci Nyo' ebvuu ekose fiεε fi wvú to kawεε le? Kε è nu naa lo é fi enu nonεn ke! E nci mvu to nu dvú wvú nulo enya nshii, tu è nulo é wee enu teyetej ê Nyo' ejise nje wvú gεele bonci cεey cεey. ²² Geenεn, Nwa' Nyo' gayte le wee tfuu nu nfwa ekuse jo bibefe. Fí ε mum ε no nu le ηkawma wvú Nyo' to kawεε fô wee wvú nu ε lese fitele yí Jisos Klistu le, nu ε è nu ke ekeηke ke wvuwe wee wvú nu ε lese fitele yí ye le.

Bonci to nu diεwe ndε wan e

²³ E to nu fwele ε Jisos baa to wase wvu le bonyii eleese fitele yí ye le, ε bonyii nu ê bonci kuse ε bó ε kay bó diεwe bonyii bo ncaw e ε no cεyte, gen buy seke Nyo' ke edunçe Jisos é bó eleese fitele yí ye le. ²⁴ Bonci to nu diεwe ndε wan wvú to shee bó bonyii nεci gen buy seke Klistu to toε wvu le bonyii eleese fitele ε è nu yí ye le é Nyo' se jo bó le bó nu teyetej ê wvú ejise. ²⁵ No Klistu nu ε to wase bonyii ε no leese fitele yí ye le, tu ke beene bεε can ndε wan wvun e kε. ²⁶ Ben bó nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos nu wase boom bo Nyo' le nje fitele fi ben nu ε lese yí Klistu le. ²⁷ Ben ekeè le wee tfuu wvú bó nu ε lese wase ê joo ε taashe wvú bó

Klistu nu ε wvú ε tu wase bó Klistu fiεε fimwaan. ²⁸ Kε wee mvu bvuu nu jεey le wen nu wee Juu kenεε wee ketum kε. Kε wee mvu bvuu nu jεey le wen nu nfwa kenεε waa yew kε, ε ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu diemsen kenεε kpwoon kε. Ben bocii nu wase fiεε fimwaan yí Klistu Jisos e. ²⁹ No ben nu wase bonyii bo Klistu le nonεn, tu ben nu wase boom bo Abl'am e, ε ben nu ke ekeηke mwεεm mvú Nyo' to kawεε Abl'am dvú.

4

¹ Fiεε fi me ηgayte nu le, é wee nu keeke edie bvushεw bvú ice le, geenεn bεε wan caan, tu ke jεey jεey nu dvú bó nfwa ice naa no è cim kenke wvú bvushεw bvudvu kε. ² Wvú nu eyaw kε enu ê bonyii bomew taale fô wvú le ε bvushεw bvudvu nu can bonyii bomew e ε bó taale fô, egen ebuy kefew kè ice seyse le. ³ E nu ke no fi nu fô beene le. E to nu seke beene to nu diεwe boom bo caan e, ε beene no nu bonfaw bo mwεεm mvú saake yí woj wvun e. * ⁴ E kefew ke dīoo looce kocn, ε Nyo' tum waa we ε wvú to, ε kpwoon boo wvú, ε wvú no nu ten ê bonci kuse. ⁵ Wvú to to wvu le wen esum bonyii bó nu ê bonci kuse é Nyo' emum ejo beene diεwe boom bew e. ⁶ No Nyo' jo wase beene diεwe boom bew e nonεn, ε mum ε ciinse Keyoy ke Waa we le kí ε to yí yese beene le, ε ge beene ε no teje wvú le. "Abba, Icee wese!" ⁷ Fí nu le Nyo' nu ε ge wase ben ε fanje yaa bvuu nu bonfaw kε. Ben nu wase boom bo yew e. No ben nu wase boom, tu fi nu le ben nu ke ekeηke mwεεm mvú wvú geke fô boom bew e.

Baulfane le bonyii bo Galëshia nu ejay je

3:19 Lum 4:15; Lem 7:38, 53; Ibu 2:2 **3:20** Dito 6:4 **3:21** Lum 7:13; 8:2 **3:22** Lum 3:9-30; 11:32 **3:23** 4:3 **3:24** Lum 10:4 **3:26** 4:5, 7; Jon 1:12; Lum 8:14-17 **3:27** Lum 10:12; 1Kol 12:13; Kolo 3:9-11 **3:27** Lum 6:3; Efe 4:24 **3:29** 3:7, 14, 18; 4:7 **4:3** 4:9-10

* **4:3** Mwεεm mvú saake woj wvun nelo enu bonci noo biyoy. **4:4** 3:13; Jon 1:14 **4:6** Lum 8:15-16 **4:7** Lum 4:13; 8:17 **4:8** 1Kol 8:4-6

⁸ E to nu fwele seke ben to baa kee wase Nyo' ke, e ben no lemte bvunfaw can mwem mvu ben to joo le e nu bonyo' se e nu bonyo' nkun. ⁹ Geen en, keseen no ben nu e kiee wase Nyo', ken ee le keseen no Nyo' nu e kiee wase ben no me mbee keen gay, ben e ghan nee e se no gomte keetuu jim fo bonyo' bo ecici ban e bo nu se bo ke nke mvungay nkun. Ben gomte keebvuu etuu bonfaw bo bonyo' bodvu ban e nje la? ¹⁰ Ben geele mbam ediuw yomew le e nu yo baay baay, bamte kee yimi, bamte bifew bimew yi kelum e, bamte bilum nje la? ¹¹ Ben gee nen e me nfane baay le lemme diem di me nlem e ben entelen nu e la ecici.

¹² Boom bo bwem e, me nkule lo can e ben le ben ekumen enu ke diewe no me nu ekume bonci, ke no me nto nkumen ee no nu diewe ben e seke ben to nu se bonci. Ben to ke baa ege wase fiee fi befe fo me le ke. ¹³ Ben kee le seke fwele wvu me nto nfewci saaka wvu jee wvu wvu Nyo' e ben nu njefo me nto nu beene ncmte. ¹⁴ E naa no me nto nu yi kencem e nen, e ki nu diewe mmom e e yi e to fo ben e, ben to baa elewte, ken ee nyensee me ke. E ben kaa fiisen lo me naa ke diewe nceendaa Nyo' mvu ken ee diewe Klistu Jisos e kebee. ¹⁵ Ben to yuuke njon bo me sekekie, e kooyi la keseen? E nulo e me engay le e bo to gay lo le ben ebaaye ejise eyene enya e me, e ben ebaaye lo e je fen nu dvu. ¹⁶ Me nu e ntu wase wee bvuban fo ben e no me nserje keceey e ben e? ¹⁷ Bonyii ba gomte keedunji le bo ke nke shiee fo ben e baay, geen en e bo gomte ben yi fiee le e yaa nu fi jee ke. Bo koonke le beene egawsen e ben ek nke wase shiee e e nu fo bo le. ¹⁸ Fi jee le wee ekenke shiee fo wee le yi fiee

fi jee le. Fifi nu lenj sekecie e e yaa nu ke seke me nu beene maan ke. ¹⁹ Boom bem bo nu shem yem, e nu ke diewe me mbee embvuu enkew lo lume dinen, en'yen ngew enjen embuy no nce Klistu nu ke enu yi yene le! ²⁰ Wee ejo e me mbe nu beene keseen, e me nse nkiese je yi me enjeme jo e ben. Fiee fi ben ge fin nu e bvufee e la lo me.

Jee y jee y boom bo Abla'am e

²¹ Ben bo gomte keenu e bonci kuse, ben ke see e me, ben yuuke ke fiee fi bonci jemyi? ²² Bo nu e san le Abla'am to ke nke boom bolemse bofee, e wvu to boke mvu bo nfw, boo wvumvu bo kpwee wvu leyen. ²³ Nfw wvun to boke wan ke no bo ke no boote boom bocii. Geen en e kpwoon wvu leyen boo we bii nkawma wvu Nyo' to gee le. ²⁴ E nulo e beene ejo fiee fin diewe kenfews en ke fiee le. Bokene bo bofee ban dunji monkan monfem. 'Aga wvu to nu nfw joo bvudvuu bu monkan mo Nyo' to gbwolee bo bonyii bo Is-lael yi kum wvu Sinay e. Bonyii bocii bo nu ekuse jo monkan modvu nu bonfaw. ²⁵ No 'Aga joo bvudvuu bu monkan mo yi kum wvu Sinay wvu nu won wvu Alebia le, wvu wvu joo ten bvudvuu bu ke laante ke Jelusalem wvu keseen e, njefo bonyii bo e kelaante kedvu le bocii nu bvunfaw e e bonci kuse. ²⁶ Geen en e bonyii bo Jelusalem wvu nu wvu fowe le yaa nu bonfaw ke. Wvuwe Jelusalem nu bwee we-sebeene. ²⁷ E nu fiee fi bo to san ee le,
 "Wo wvu kpwoon wvu nu kase yaa boote ke, e lanjan e.
 Wo wvu ke baa lum wase wan, e kpwaake dikie.
 E kee le boom bo kpwoon wvu bo nu e base jim e wvu le

nu ke eduule fele bo kpwoon wvù nu bô dweese le.”

²⁸ Nonen boom bo bwεem e, ben nu boom bo Nyo' le bii no Nyo' to kawεε lenlen no Abla'am to bokεε Aysik bii no Nyo' to kawεε. ²⁹ E to nu kefew kedvu le ε wan wvù bó to bokεε no bó boote boom bocii no bone bikaa ejim jo wvù è to nyae Keyoy ke Nyo' le mvungay ε bó se boo wvù. E nu ke ten lenlen fiεε fi kooyi keseen. ³⁰ Bó sanj ê Nwa' Nyo' le ekumε fiεε fin le la? Bó nu ε sanj le, “Kunε kpwoon wvù nu nfwa bó waa we bocii, njefo ke waa nfwa nulo ke egaw bvushεw bó waa kpwoon wvù leyεen e kε.”

³¹ No fi nu nonen boom bo bwεem e, fiεε fi me njemyi ficii dunji le ke beene nu boom bo kpwoon wvù nu nfwa le ke. Beene nu ε è nu boom bo kpwoon wvù leyεen e.

5

Klistu nu ε bvuse wase beene yî bvunfaw e

¹ Klistu to nu ε bvuse wase beene yî bvunfaw e. Wvù to bvuse nen, wvu le fo beene ebvuu enù yî bvunfaw e ekuse jo bonci kε. Nonen ben emum eleemè tεmyi. Fo ben ebvuu ebee eley ekuse jo kemmbunε ke bvunfaw e kε. ² Ben eyeke eyuw fiεε fi me wvù Baul nu enjeme. E ben beje lo le bó etfuse ben yew é ben se no nu teytey ê Nyo' ejise, tu fiεε fi Klistu to geε fô ben e nu εcici. ³ Me mbvuu njemyi nciise le wee wemen wvù nu ε bee le bó etfuse wvù yew ekeè le wvù kenke kegeεlè bonci bo Bojuu le bocii no bó nu. ⁴ Ben bocii bó gomte keenu teytey ê Nyo' ejise ε è nu nje ben geεle bonci, ekeè le ben nu ε gawsen wase bikuu binen ben ε bo Klistu. Ben nu ε lanj wase mbuwma Nyo'.

⁵ Fô beene le nu ε fiεε fi beene taale fwe yî dvù le nu le Nyo' nu ke ejo beene diεwe bonyii bó nu teytey ê wvù ejise le. Fifi nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le kè lemte yî yese beene le fele yî fitele fi beene lese yî Klistu le nu ε ge le beene eεyεte. ⁶ Ben ekeè le é wee nu ε wvù ε taashε wase bó Klistu Jisos, ε wvù nu ε bó ε tfuse wvù yew kenεε bó baa tfuse wvù yew ke, tu ke fife kenke fiεε keege kε. Fiεε fi nu shiee le nu fitele fi wvù lese yî Klistu le ε no dunji yî kenkonen e.

⁷ E to nu fwele ε ben gee naa len. E ge yεε ben ε se lu keebii keεεy e? ⁸ Kε è ge Nyo' wvù to tenεε ben fifin fiεε kε. ⁹ Kε ben kumyi ngan wvù bó ké no maa le, “Kekuu kemwaan ε befe bó ntaw?” ¹⁰ Me ngεele bvufee yî yene le nje Tata le ke ben nu ebi fiεε fi bonyii bomew gayte le efey fi è gayte me kε. E wee wε wvù bvunsee bvufee bvunen, kenεε è nu yεε, nu ε Nyo' nu ke elanj ngεw yî ye le. ¹¹ Boom bo bwεem e, é è be nu le me mbeε nfewci le bó etfuse bonyii yew ε bó se nu teytey ê Nyo' ejise, é bonyii ebvuu ebone bikaa é me ejim nje la? Kε tu fiεε fi me nfewci le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e fin ε bonyii yuuke ε fí kaa saase lo bó yaa be bεε dvù kε. ¹² Fo bonyii ba bó jewsee ben le bó etfuse bonyii yew e, nu ε me ngomte le bó emese eson lo bikuu bibole.

¹³ Boom bo bwεem e, Nyo' to nu ε tee wase ben wvu le fo ben ebvuu elemtè bvunfaw ê bonci kuse kε. Geenen, no ben yaa bεε bvunfaw e ê bonci kuse nonen, fo ben emum ejo le ben nulo egee no nyam ye yene gomte kε. Ben elemtè ε è nu fô boom bo bwee wene le yî kenkonen e. ¹⁴ Ben egeè nonen njefo bonci bocii nu ε taashe yî wvun wvu mwaan e le,

“E koonkè waa bwoo no wo koonke ekolè kuw.”

¹⁵ Geenèn, é ben nè ε no ñasene ebeneben diewe bwé le, ε wee gomte keedie lo waa bwee, ε ben no yenè fô ben ke enε eyuwye bikuu binen.

Kε wee wvù cee no Keyoy ke Nyo' le duñci ké bvuu no gee no nyam ye gomte kε

¹⁶ Fiεε fi me njemyi nu le, ben eceè bii ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci é ben, nonèn ben saa ebvuu egeè ε è nu no nyam ye yene shieele le ben egeè kε. ¹⁷ Me njemyi nen njefo kε fiεε fi nyam ye shieele nu fi Keyoy ke Nyo' le shieele kε. E kε fi Keyoy ke Nyo' le shieele nu fi nyam ye shieele kε. Kε mwεεm mvu mvunfεεm mvun nu yî fiεε le fimwaan kε. E nu fiεε fi kε è nulo é ben egeè fiεε fi ben gomte kε. ¹⁸ E ben cee bii ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci é ben, ben saa ebvuu enù ekuse jo bonci kε. ¹⁹ Mwεεm mvù nyam ye ké no shieele nu ε bonyii yaa maa mvù kε. E nu keejaanke kenjan bô keekpwawci mwεεm ekumε kenjan noo keece nce nnyen kenjan. ²⁰ E è bvuu nu keebunlee bonyo' bo εcici bô keelaale kenεε fiεεηke diam. E è bvuu nu keebanene, nyamte kenyam, ghεεke kenghew, kenke shém yî ton'yεen bô fô wee le keekpwawci kε ε è nu ekolè kew. E è bvuu nu keegawsene bonyii noo fô wee le keegaw bonyii ekenke ye ηgoo. ²¹ E è nu ten keebene kendon, wuu mbvuum ε mó koolè bô keewukene yole noo keegeε mvumew mwεεm diewe mvumvun e. Me ε no njemyi nciise lo no me nto njemyεε wase fwele é ben le, kε bonyii bô gee mvumvun mwεεm yaa nu ke

ekenke bvudvuu ente jo bvunfon bvu Nyo' le kε.

²² Geenèn, ε mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le nu mvun, kenkonèn, nlanlan, nyεkeey, shém yî kuuleen, fitele fi jee, kenje kè jee, keeleeme yî keεεy e, ²³ keebonene kenje, noo keekemsene bô ekolè. Kε nci mvu nu dvù wvù kicine mwεεm mvun kε. ²⁴ Bonyii bô é nu bo Klistu Jisos e nu ε ta wase nyam ye yibo bô mwεεm mvù befe mvù nyam ye yî ηeyte shieele yî kentam ke Jisos e.

²⁵ No beene cee keseen yî mvunγay mvu Keyoy ke Nyo' le, beene emum egeè mwεεm bii kε no Keyoy kedvu duñci. ²⁶ Fo beene ebenseè ye yî εcici kε. Fo beene egeè ε mvuntelem beete bonyii bomew kε. Fo beene ebenè kendon bô bonyii bomew kε.

6

Bonyii bo Nyo' le efici bikuu bi-bole

¹ Boom bo bwεεm e, é ben nè ε yen ε wee mvù ben e ε ge fiεε fi befe, é ben bô cee nce no Keyoy ke Nyo' le duñci mom keetefe wvù é wvù ebuy é kebefε kedvu ente. Geenèn, wee dioo teete no teete wεε eyenè fo wvù ten eley mmom e egbwe. ² Ben efici boom bo bwee wene le bô bonγew bobole. E ben gee nonèn tu ben gεele nci Klistu. ³ E wee joo ekolè kew le wen nu fiεε, se wvù nu fimwεten ηkuuη, tu wvù leele kε ε è nu ekolè kew. ⁴ Wee tfuu etaa mwεεm mvù wvù gee, eyen laa wen gee leη ε. E wvù fen gee leη, é wvù se no saale ye fô ekolè kew e. Geenèn fo wvù esaalè ye fewsene ekolè kew bô wee mvu kε. ⁵ Ben ekeè le wee tfuu kenke keetuule bwew bvujite.

⁶ Ɛ wee yεyi wee bô diεw Nyo', é wee wvù bó yεyi wvù gaw mwεεm mwew mvù Nyo' nya wvù dvù nya wee wvù yεyi wvù wvudvu dvù.

⁷ Fo ben elεlè bikuu binen joo le Nyo' nu keyuη ke. Ben ekeè le fiεε fi wee jewyi nu ke fi fi wvù nu ke egbwele. ⁸ Ɛ wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi nyam ye ye gomte, tu wvù nu ke egbwele ke ε è nu fiεε fi nyam ye ye nyaa fi è nu kpwe. Ɛ wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le gomte, tu wvù nu ke egbwele nshii wvù mεy lo wvù Keyoy ke Nyo' le nyaa. ⁹ Fo beene ke ewεle keege mwεεm mvù jee ke, njefo kefew nu ke eto ekocεn é beene ekεηke sεw wvudvu fεn é beene baa edose ke. ¹⁰ Nonen yî kefew e kecii kè beene kεηke je, ε beene no geè ke mwεεm mvù jee fô bonyii bocii le εfey mvunciim fô boba bò nu é kfuu di bonyii bo mbee le.

Ngayma Baul fô Bonyii bo Galeshia le

¹¹ Ben nu ε yen no εjise ηwa' yo fεn nu ε fanken e? Ɛ san me bô kebo kem. ¹² Bonyii ba bò kane le bó etfuuse ben yew nu bò gomte keesaale ye yî mwεεm mvu yî nyam ye le, ε bó gee nonen wvu le fo bonyii ke ebone bikaa é bó εjim nje bó fewci le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e. ¹³ Naa ke bonyii bò bó nu ε tfuse wase bó yew yaa cim gεεle bonci bocii ke. Geenεn ε bó gomte ke le bó díoo ε tfuse ben yew emum ekfune gvuw le ben nu ε ge fiεε fi bó shieele yî yene le. ¹⁴ Geenεn fô me le, ke è nu naa lo é me ηke en'yuu enkfune gvuw yî fiεε fimew e εfey yî saaka wvù le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to nu ε kpwe yî kentam e ke. Ɛ nu fiεε fi mwεεm mvu yî nshε le nu ε kpwe

wase fô me le, me ε ηkpwe ten fô mvù le. ¹⁵ Ɛ wee nu ε bó ε tfuse wvù yew kenεε bó baa etfuse, tu ke fife kεηke fiεε keege ke. Fiεε fi kuuke nu le Nyo' eseyse wee é wvù enù wee wvu fwε. ¹⁶ Kembonen ke Nyo' le bô shen ye eto fô bonyii bocii bò bii je yin e, bò nu wase bonyii bo Isael bo Nyo' le.

¹⁷ Ɛ kew keseen e ε gen lo, fo wee ebvuu eshiike me ke, njefo bolule bò nu yî yem e dunçi le me nu wee Jisos.

¹⁸ Boom bo bwεεm e, me mbunlee le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonen kew é kí efici biyoy binen. Fí enù nonen.

Nwa' wvù Baul to san εε ε̂
kentaashε ke
Εφεσους
Fiεε fi nu ε̂ Nwa' wvu
Εφεσους wvun e

Nwa' wvun to san Baul, waa ntum Jisos fô bonyii bo mbee le bo ε̂ kelaante kè Εφεσους e. Εκολε ke fiεε le fi nu ε̂ ηwa' wvun e nu nseye wvù Nyo' to seysεε le wen nu ke ebaance mwεεm mvunciim mvu fowe bô mvu fokuse egeε ε̂ Jisos εκuse. Baul nu ε nele no fi to ghanεε ε bonyii se no nu yî kentaashε le bô bo Nyo'. Wvù nu ε duηce no Nyo' Tata to cawεε bonyii bew, λεeshε bibefe bibole fele yî Jisos Klistu wvù Waa we le, bô no wvù to gee nciise we yî bó le wvù ε̂ nu Keyoy ke Yuule. Wvù nu ε duηce jé le jé le no kentaashε ke bonyii bo Nyo' le nu wee mwaan yî Klistu le.

Bikuu bi mwεεm e ε̂ ηwa' wvun e

1:1-2 Kenkewce

1:3-3:21 Ntaη wvù Nyo' to kenjke fô Klistu le noo fô kentaashε ke bonyii bo mbee le

4:1-6:20 Nshii bonyii bo Klistu le wvu fwε

6:21-24 Kemεse

¹ Ε nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yî ηkon wvù wvu Nyo' le.

Me nsaanjke ηwa' wvun fô bonyii bô ε̂ nu bo Nyo' le bo Εφεσους bô leeme yî fiεε le fimwaan yî Klistu Jisos e.

² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô nykeey.

Mbuwma wvù fici biyoy bi bonyii bô nu ε taashε yî Klistu le

³ Mbense enù fô Nyo' wvù ε̂ nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù

Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu ε buw beene bô mbuwma tfuu wvu wonj wvu we le wvù fici biyoy bisεεbeene njefo beene nu ε taashe yî Klistu le. ⁴ Ε Nyo' se keenu keebom wonj nu ε wvù to caw wase beene le beene etaashε beene bo Klistu, eyuule, nu se nlom ε̂ wvù εjise. Yî kenkonen kew e, ⁵ nu ε wvù to seysε wase keeke ejo beene le ε̂ nu boom bew fele yî Jisos Klistu le. Wvù to ge nonen, bii fiεε fi wvù to gomte le fi enù le. ⁶ Ε ε̂ to nu wvu le mbense egenè ε̂ wvù yî mbuwma we wvu baay wvù wvù nu ε nya ε̂ beene εcici fele yî Waa we wvù nu fitele fiew e. ⁷ Wvù to sum beene can ηgew e ε̂ ε̂ nu bô elemε ke Waa we wvun e. Fi nu le, wvù nu ε λεeshε bibefe bisεεbeene, bii mbuwma we wvù kuuke naa baay e, ⁸ wvù wvù tfuwεε lo yî yese beene le. Wvù to ge nonen bô bvufee bvucii noo ηkpawce we tfuu. ⁹ Nyo' nu ε ge wase beene ε κiεε fiεε fi wvù gomte fi to shee nu ε̂ kenyle le. Wvù ge bii fiεε fi jee wvù le no wvù to seysεε keeke ege fele yî Klistu le. ¹⁰ Wvù to seysε le kefew nu ke edioo ε̂ to wase ε kocen ε̂ wen ebaance mwεεm mvunciim kenεε ε̂ nu mvu fowe, kenεε mvu fokuse, egeε ε̂ Jisos εκuse. ¹¹ Ε nu ten nje Klistu wvù Nyo' to cawεε bese keenu bonyii bew. Wvù to caw no wvù to seysεε wase ε̂ bεε lo bii ηkpawce wvuwe le ke ληηη no wvù ké no gee mwεεm mwew mvunciim bii ntaη wvuwe bô ηkon wvuwe le. ¹² Fí to nu nonen, wvu le bese bô to nu bonyii bo fwe keegeε bvufee yî Klistu le ke eceε nce wvù egeε ε̂ bvukuke bvυ Nyo' le yen'yi, ε mbense gene ε̂ wvù. ¹³ Ben ten to nu ε taashe yî Klistu le seke ben to yuwεε diew yi keceey yi ε̂ nu saaka wvù jee wvù to toε bô mboyma fô ben e. No ben yuwεε nonen, mum

lese fitele yî Klistu le, ε Nyo' ge nci-ise we yî yene le wvù è nu Keyoy ke Yuule kè wvù to kawεε bonyii dvú. ¹⁴ Keyoy ke Yuule kin nu ketfunj ke bvushεw bvù beene nu ke ekεηke le. Ε beene nu ke ekεηke seke Nyo' ε mase ε sum bonyii bò è kεηke wvù yî ηεw kebefe le. Nonεn, é bvukuke bwew eyen'yi ε mbense gene ê wvù.

Ε Baul nya keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Efesus e

¹⁵ Me nu ε n'yuw wase ekumε fitele fi ben nu ε lese yî Tata Jisose, noo kεηkonεn kè ben kεηke fô bonyii bocii bò è nu bo Nyo' le. Ε nεε fiεε fi ge, ¹⁶ é me ηké ndioo mbunlee no ηkumyi ben ê bunle yem e. Me ηke mbaa enlu wase keenyaa keyoone ê Nyo' ekumε ben ke. ¹⁷ Me mbunlee le Nyo' wvù nu wvu Tata wesebeene wvù Jisose Klistu, Nyo' wvù nu Icee bvukuke, enya ben bò keyoy ke bvufee le, eyene εjisε eyene é ben ekiεε wvù ntay. ¹⁸ Me mbvuu mbunlee le wvù eyuuse bvufee bvunεn é ben ekiεε fiεε fi ben taale fwe yî dvú le, fi è nu fi bó to tenεε ben nje fi, ebvuu ekiεε bvukuke bvυ baay bvυ bvushεw bvυ bonyii bò è nu bo Nyo' le. ¹⁹ Ε me mbvuu mbunlee le Nyo' eyene bvufee bvunεn é ben ekiεε mvunγay mwew mvù fele mvunγay mvunciim. Ε nu mvunγay mvun mvù wvù lemte dvú fô beene bò nu ε lese fitele yî ye le, ε è nu mvunγay mvυ baay. ²⁰ Ε è nu mvunγay mvudvu mvun mvù wvù to lemεε dvú bvuse Klistu yî kpwe le, bense wvù shike ê εbo kew ke εcey e wonj wvu we le. ²¹ Klistu kuuke fele naa lo mwεεm mvù saake fowe mvunciim noo bvunfon noo mvunγay noo bvukuke

bvucii. Wvù bvuu kεηke diee di kuuke fele naa lo εdiee ecii yò bó tenε bonyii dvú. Ke wvù nu nonεn ε è nu kε yî kefew kin e maan ke. Wvù nu ke enu kε nonεn kefew kè too le. ²² Nyo' nu ε gεε mwεεm mvunciim ê wvù ekuse, ε bvuu ε gεε wvù le wvù enù ekole ke fiεε ficii fi kentaashε ke bonyii bo mbee le. ²³ Kentaashε ke bonyii bo mbee le kin nu ye Klistu. Klistu ε mum ε yinσen yî kentaashε kin e kí ε kocen, ε è nu wvù wvù gee ε mwεεm mvunciim yinσene kocine ê jé le yicii.

2

Nyo' to nu ε taashε beene bo Klistu bvuse yî kpwe le

¹ Ε to nu fwele, ε ben nu bonyii bò nu ε kpwe wase ê keyoy e nje bojay bonεn bò bibefe, ² bi ben to cee gee le. Ben to cee bii ε è nu je yî bonyii bo yî wonj wvun e cee, bvuu bii nfon mvunγay mvυ yî fwefwe le. Ε nu wvù keyoy kekίε kè lemte keseen yî bonyii bò temyi bikuu bò bo Nyo' le. ³ Ε nu kε ten no beene bocii to shee cee. Beene to cee gee mwεεm mvù nyam ye yî ηεyte shieele, bii mwεεm mvù nyam ye bò bonkpawcε bosεεbeene gomte le beene egeè. Beene diεwε bonyii bo boyuum to nu wase lo bonyii bò shém effuuke Nyo' bò bó, kε lenηη diεwε no wee wvu wum tfuu nu. ⁴ Geenεn Nyo' wvù nu ε yinσen bò shen fô beene le to nu ε konj beene baay, ⁵ taashε beene bo Klistu bvuse yî kpwe le no beene to nu ε kpweken wase nje bojay bosεεbeene. Nyo' to boyse ben ε è nu nje fitele fiew fi jee. ⁶ No wvù to taashεε beene ε bo Klistu Jisose bvuse yî kpwe le nonεn, mum bense beene shike beene ε bó wonj

1:14 4:30; 2Kól 1:22 **1:16** Kolo 1:3 **1:17** 5:17; Bηgn 2:6; Kolo 1:9-10 **1:18** 4:4; Kolo 1:12
1:19 2Kól 13:4; Kolo 2:12 **1:20** Lem 2:33; Kolo 3:1 **1:21** 6:12; Lum 8:38; Gal 4:8-9; Kolo 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20 **1:22** 1:10; 4:15; 5:23; Mben 8:6; Kolo 1:18; 2:19 **1:23** 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kól 12:4-11, 27; Kolo 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kolo 3:15; 3:19; 4:10 **2:1** 2:5 **2:2** 6:12; Jon 12:31; 14:30; Lem 26:18; 1Jon 2:16 **2:3** 5:6, 8; Lum 1:28; Kolo 3:6 **2:4** Lum 8:39; 9:16; Jem 5:11 **2:5** 2:8; Lum 3:24; 6:13; Kolo 2:12-13 **2:6** 1:3; Kolo 2:12; 3:1 **2:7** 1:7; Lum 5:20

wvu we le. ⁷ Wvú to ge nonen wvu le é ke edioo enu yí kefew kè too le, é wvú eduŋce mbuwma we wvu baay wvú è nulo wee saa efeweſen ke. Mbuwma wvun nu ε wvú ε duŋce wase é beene nje fitele fiew fi jee fele yí Klistu Jisos e. ⁸ Ben ekeè le Nyo' to boyse ben ε è nu nje fitele fiew fi jee fele yí fitele fi ben to leseε yí Klistu le. Ke fifin nu ε è to ge ben ke. E nu nnya Nyo'. ⁹ Ke è to nu nje lemme dimew di wee to lemεε se keŋke wvu le wee mvu ke ene esaale ye ke. ¹⁰ Fiεε fi nu, nu le beene nu no bó nu nen, ε è lem Nyo' bó εbo kew. Wvú nu ε taashe beene bo Klistu Jisos ε ge beene ε no nu bonyii bo bofe, wvu le beene elemte dilemme di jee di wvú to seyseε wase ε è beε lo le è nu di beene nu ke ecee lemte le.

Dikfuu di difεε nu wase wee mwaanŋyí Klistu le

¹¹ Ben bonyii bò yaa nu ke kfuu di Bojuu le, ben ekumyí fiεε fi ben to shee nu fwele. Bojuu bò teŋe bikuu bibole le bowen nu bonyii bò bó nu ε tfuse yew, to teŋe ben le ben nu bonyii bò nu ntffuse. E ntfuse wvu yew wvun nu fiεε ε bó gee ke ε è nu yí ye wee le bó can. ¹² Ben ekumyí le è to nu sekekie, ε ben yaa keŋke fiεε keege bó Klistu ke. Ke ben to nu ente jo eŋgoke ke bonyii bo Nyo' le bò è nu bo Islael ke. Ke ben to keŋke fiεε keege bó monkan mo ŋkawma le mò Nyo' to gbwole bó bó ke. Ben to nu ke lo finen yí nshe le fen yaa keŋke fiεε fimew fi ben taale fwe yí dvú le ke, yaa kee ten Nyo' ke. ¹³ Geenεn, yí keseen e no ben nu ε taashe wase ben ε bo Klistu Jisos, ben bò to shee nu ncejole fô Nyo' le, nu ε wvú ε jo wase ben ε to dvú nceencee fô wvú

le fele yí elemε ke Klistu le. ¹⁴ E nu wvú wvú Klistu keβεε wvú nu ε to bó nyεkeey fô beene le. Wvú nu ε ge wase Bojuu bó bonyii bò yaa nu ke Bojuu ε tu wee mwaanŋ. Wvú nu ε bvusse kembew ke keŋgawseŋ e kè è nu kembanεn kè se shee nu é beene enteleŋ. ¹⁵ Wvú nu ε nya ye ye ε kpwe keefiwse nci bó mwεem mvú nci duu le bó egeè keenu bonyii bo Nyo' le. Wvú ge nonen wvu le wen etaashe wee tfuu yí ye le é bó etu wase wee mwaanŋ wvu fwe yí bvudvuu bvú bonyii bo bofeε le. No wvú ge nonen, ε mum ε to bó nyεkeey. ¹⁶ Kpwe ye yí kentam e nu ε taashe dikfuu di difεε ε to dvú fô Nyo' le yí ye le yimiaaŋ, ε mum ε yu kembanεn kebole yí kentam e kí ε ka. ¹⁷ Wvú to nu ε to fewce saaka wvú too bó nyεkeey é ben bò to nu ncejole, fewce ten saaka wvudvu wvun é bonyii bò to nu nceencee. ¹⁸ E ge wvú beene bocii ε se keŋke je keeto fô Nyo' Ice le fele yí Keyoy e kemwaanŋ. ¹⁹ Nonεn, ke ben beε botolo keβεε bonyii bò beke lo ke. Ben nu wase boom bo won e ben ε bonyii bò è nu bo Nyo' le, nu ten bonyii bo yew e bo Nyo' le. ²⁰ E yew yin nu ε bó bom yí kenffuy kè è nu boom bo ntum e bo Jisos e bó bonyii bò teete bontum bo Nyo' le, ε Klistu Jisos keβεε nu te di buu di yew yidvu le. ²¹ E nu yí ye le wvú yew yidvu nu ε taashe ε no kuu keeke eto enu yew yí yuule fô Tata le. ²² Ben ten nu ε taashe ε yoo yí Klistu le, ε no nu bvudvuu bvú Nyo' cee fô é Keyoy kew e.

3

Baul nu wee nfewce fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le

2:8 Mat 20:15; Jon 4:10; Lem 15:11; Gal 2:16 **2:9** Lum 3:28; 1Kol 1:31; 2Tim 1:9; Tay 3:5 **2:10** Tay 2:14 **2:11** Lum 11:17 **2:11** 5:8; Gal 5:6; Fili 3:3 **2:12** Lum 9:4; 1Kol 15:19; Kolo 1:21-22; 1Tes 4:13; 2:19 **2:13** 2:17; 3:6; 1:7; Gal 1:4 **2:14** 2:16; 4:3; Kolo 1:20; 1:23; Lum 10:12; 1Kol 12:13; Gal 3:28 **2:15** 2Kol 5:17; Kolo 2:14 **2:16** 1:23; Lum 5:10; Kolo 1:20-22 **2:17** Yesa 57:18-19; Lem 2:39 **2:18** 3:12; Lum 5:2 **2:19** 2:12; 3:6; Ibu 12:22-23 **2:20** Mat 16:18; 1Kol 3:10-11; Mwm 21:14 **2:21** 1Kol 3:16 **2:22** 1Bi 2:5 **3:1** Kolo 1:25 **3:1** 4:1; Fili 1:7; Kolo 4:18; Flm 1, 9

¹ No Nyo' nu ε ge wase mwεεm mvun fô ben e nonen, me ε mum ε no mbunlee fô ben e. Me wvù Baul nu yî ncaw e nje saaka wvu εkumε Klistu Jisos. Ε me nlemte ncaw wvun nje yene ben bonyii bò yaa nu κε Bojuu. ² Me ηkpwaake le ben nu ε yuw wase no Nyo' to nu ε kaw me nya lemme le me ensee ê ben ekumε mbuwma we fô ben e. ³ Fiεε fidvu fin nu fi to shee nu ê kenyile le ε Nyo' ε yene wase ejise eyem me ε n'yen. Me nu ε nsan wase caan ekumε fi fô ben e. ⁴ Ε ben tan lo, ε ben eyen fiεε fi me ηkee ekumε kenyile kin kè to nu ekumε Klistu le. ⁵ Ε to nu fwele ε bó fanε yaa ege é ηngoke ke bonyii le ke sekekie ekiεε kenyile kedvu κε. Keseen nu ε Keyoy ke Yuule ε dunce wase ê boom bo ntum e bo Jisos e bò wvù to balεε le è nu bew noo ê bonyii bò teete bontum bo Nyo' le, bó ε kiεε. ⁶ Fiεε fidvu fin nu le bonyii bò yaa nu κε Bojuu nulo ebee saaka wvù jee le, é Nyo' enya ten bó bò bvushεw bvù wvù nu ε gee ê bonyii bew. Bó nu wase ye yimiaaη bò bó, ε ηkawma wvù Nyo' to gee fô Bojuu le nu wase ten fô bó le no bó nu ε taashe bò bo Klistu Jisos.

⁷ Nyo' to nu ε baa me le me enfewci saaka we wvù jee wvun. Wvù to bale nje fitele fiew fi jee fi wvù kenjke fô me le. Wvù to nu ε jo mvunγay mwew lem dvú yî yem e mum nya lemme din le me enlemtè. ⁸ Me mbaa ncim mbuy naa lo wee wvu caan ηgoo bonyii bò è nu bo Nyo' le κε. Geenεn Nyo' to nu ε nya κε mbuwma wvun ê me le me enγen enfewce saaka wvu ekumε bvukue bvù Klistu le bvù yaa kenjke κε kenfwsen ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu le. ⁹ Wvù to nya ten mbuwma wvun le me enge é bonyii bocii ekiεε ntaη kenyile ke

fiεε le kè Nyo' wvù bomεε mwεεm mvunciim to shee nyile yî ye le bilum e bilum e. ¹⁰ Ntaη wvun to nu le è nu ke enu kefew ke keseen e, é Nyo' ege fele yî kentaashe ke bonyii bo mbee le, é bonceendaa bo Nyo' le bò biyoy bì kenjke mvunγay saake mondvuum mo fowe le, eyen bvufee bvù Nyo' le bvù nu lo jé le jé le. ¹¹ Wvù to ge fiεε fin bii no wvù to seyseε wase fonkεw. Ε wvù ε ge wase fiεε fidvu fele yî Klistu Jisos wvù Tata wesebeene le. ¹² Ε nu nje ye wvù beene nu ε kenjke je keetoo mbew Nyo' le yaa kenjke κε nfan kenεε kemaηen nje fitele fi beene lese yî ye le. ¹³ No fi nu nonen, me ε mum ε no ηkule lo can le fo shem kpwe ben nje ηγεw wvù me n'yene fô ben e κε. Ben nu ke ekenjke bvujonjke bvudvu.

Ε Baul bunle fô bonyii bo Efesus e

¹⁴ Ε nu nje mwεεm mvun wvù me ntumte ενvuw ê Icee wesebeene fwe, ¹⁵ wvù εdiee ε dikfuu dicii di fowe noo di fokuse nen'yi fô wvù le. ¹⁶ Me ntumte ενvuw nleke le, bii bvukuke bwew bvù è nu bvù baay e, le wvù enya ben bò mvunγay fele yî Keyoy kew e, é mvù ege é mvuntelem mvunen etemyi. ¹⁷ Nonen, é Klistu emum eece ê mvuntelem mvunen e no ben leese fitele yî ye le. Me mbunlee ten le kenjkonen kenen etemyi diεwe kete kè cime γεη e noo diεwe yew yî bó bom yî kenffuy kè temyi le, ¹⁸ wvu le ben ε bonyii bocii bò è nu bo Nyo' le ekenjke bvufee bvù è nulo é ben ekiεε kenjkonen ke Klistu le kè nu fô beene le. Kenjkonen kew fô beene le nu ε kí kenjke mbvuw baay, kenjke bvundee bò bvudefe baay, ε kí ε ley ten fokuse baay. ¹⁹ Me mbunlee le è nulo é ben ekiεε kenjkonen kew kedvu kè ghaake bonyii keekiεε le,

3:3 3:6 **3:4** Lum 16:24; 2Kol 11:6 **3:5** Kolo 1:26 **3:6** 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Lum 16:25; Kolo 1:26-27 **3:8** 1Kol 15:8-10; Gal 1:13-16; Fili 3:6-8; 1Tim 1:12-16 **3:9** 1:4 **3:10** 1:21, 23 **3:12** Lum 5:2; Ibu 4:16; 10:19 **3:13** Kolo 1:24 **3:14** 6:18-19 **3:16** Kolo 1:11 **3:17** Jon 14:23; Efε 5:2; Kolo 1:23; 2:7 **3:18** Kolo 2:2 **3:19** 1:23; 5:2, 25; 2Kol 5:14; Kolo 2:9-10 **3:20** Kolo 1:29

wvu le ben nulo enu ε ben ε yiηsen bō fiεε fi Nyo' nu fí ficii. ²⁰ Beene emum ebenseē Nyo'. Ε nu wvú wvú nulo ege fiεε ficii bō mvunḡay mvù lemte yí yese beene le. Ε wvú nulo ege naa efey lo no beene bi-ite keηεε no beene nulo ekpwawce. ²¹ Mbense enù fô wvú le nje kentaashε ke bonyii bo mbee le noo nje Klistu Jisos yí kefew e kecii noo sekecii se ηka. Fí enù nonen.

4

Bonyii bo Klistu le enù yí kentaashε le

¹ Nonen, me wvú Baul wvú nu wee ncaw nje saaka wvu ekumε Tata Jisos, me nleke lo ben le ben eceē nce wvú nu ε kocen wvú Nyo' tenεε ben le ben eceē yí dvú le. ² Ben eshiwse bikuu binen, nù weε, kuulè shém. Ben enù yí kenḡonḡen e, yaa keηke fitele fi sesene ke. ³ Ben emomtè naa ntay keenu ke yí kentaashε kè Keyoy ke Yuule nu ε to dvú fô ben e no ben cee yí nyεkeey wvú taashi bonyii le. ⁴ Ye Klistu nu yimiaan, ε Keyoy ke Yuule nu kemwaan. Ε nu ke lenḡlen no fiεε fi Nyo' to tenεε beene le beene etaalè fwe yí dvú le nu ten fimwaan. ⁵ Tata nu ke mwaan, ε mbee nu ke mwaan, ε nlese wvú bō leese bonyii ê joo nu ke mwaan. ⁶ Nyo' nu ke mwaan wvú nu Icee wesebeene bocii. Wvú nu ê we jo mwεem mvunciim, lemte yí beene le bocii, nu ten ente jo beene bocii. ⁷ Fí nu ten le Klistu nu ε buw ke wee mwaan mwaan beene le ε nya wvú bō ye nnya bii nfew we le ê mweten. ⁸ Ε neε fiεε fi bō nu ε san ê Nwa' Nyo' le le,
“Seke wvú to benεε ḡen we,

wvú to nu ε ge ε bonyii bō wvú to kooyεε no bii wvú le.

Wvú to nu ε nya nnya ê bonyii.”

⁹ Keegay le, “Wvú to nu ε ben ḡen we” nu le la? Fí duñci le wvú to nu ε yaw shii ḡen ekuse jo nshε.

* ¹⁰ Nonen, wvú wvudvu wvú to shiileε to fokuse nu ke ten wvú wvú to benεε fey naa lo εbulε kecii ḡen ê we, wvu le wen eyiηsen mwεem mvunciim é mvú eyiηsen ekocen.

¹¹ Ε nu ke wvú wvú to nyaε nnyá ê bonyii. Wvú to nu ε nya ê bomew le bō enù boom bew bo ntum e, nya ê bomew bō esenḡ mwεem mvú bō yuuke ε Nyo' jemyi, bomew bō eghanè fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo', bomew bō etaalè fô kentaashε ke bonyii bo mbee le bvuu yeeyi bonyii. ¹² Wvú to nya nnyá yidvu yin keeseyse bonyii bō è nu bo Nyo' le dvú é bō ekpwenten bō elemte lemme diew, yooḡe ye Klistu yí è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le, ¹³ ke eḡen ebuy kefew kè beene bocii ke enu wase wee mwaan yí mbee wesebeene le bō yí fiεε fi beene kee ekumε Waa Nyo' le. Ε beene cee nonen, é fí ege é beene enu ε bō ε taw ε kocen ε mεse ε no nu wase no Klistu nu kebeε.

¹⁴ Nonen, beene saa ebvuu enu ke diεwe boom bo caan e, bō kfuu n'yeeyi wvú la dioo fele no njiηsene bō bō ε bō ḡene fwe tuu jim ke diεwe fiεε fò fwefwe kale le ke. Beene saa ebvuu enu ten diεwe bonyii bō bonyii bō ḡane wεentene lo elεle bō bō mbiay yí bō seyse le ke.

¹⁵ Beene keηke keesenḡe fiεεbeene ε è nu keceey yí kenḡonḡen e, emum ekuu ê jé le yicii keeto enu diεwe Klistu le wvú nu εkolε kesεbeene. ¹⁶ Ε nu wvú wvú gee ε biba bi ye ye le bicii bì nu ε shfuwyε ε taashε yí ye le se kuu, yooḡe ye ye yí kenḡonḡen e

4:1 3:1 4:2 5:2; Kolo 3:12-13 4:2 Lum 8:13; Gal 6:8; Kolo 3:9 4:3 2:14-16; Kolo 3:14-15
4:4 1:23; 2:18 4:5 Jon 10:16; 1Kol 8:6; Mat 28:19; Lum 6:3-4 4:6 1Kol 12:6 4:7 Lum
12:3, 6; 1Kol 12:11 4:8 Mben 68:18 4:9 Jon 3:13 * 4:9 Kεεε le, wvú to nu ε yaw shii to
fokuse fen. 4:10 1:23 4:11 1Kol 12:28 4:12 1Kol 14:26 4:13 Kolo 1:28 4:14 1Kol
14:20; Ibu 5:13-14; Jem 1:6 4:15 5:2 4:15 1:22 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kolo 2:19

no keba lemte diew lemme ε keba lemte diew ntaɣ.

Nce wvu yvum bô wvu fwε

¹⁷ Yî keseen e, ê diee di Tata le nu ε me ngomte keengay embvuu enciise lo ê ben le fo ben ebvuu eceè ke diewε bonyii bô maa Nyo' le ke. Bonkpawce bobole ké no nu ke bo εcici. ¹⁸ Bvufee bvubole nu bvu binjiwe le. Bô nu ncejole fô nce wvù Nyo' duŋci le, njefo bó nu ε ma lo Nyo', ε è nu nje bó temyi bikuu. ¹⁹ Bô nu ε yum bikuu baay. Bô nu ε lese bikuu bibole ente jo nnyen kenjan, ε ye yibo yvuwse ke keegge dikfuu di nnyen e dicii. ²⁰ Ke fifin nu fiε fi bó to yεεyεε ben dvù ekumε Klistu ke. ²¹ Me nkeε naa ntaɣ le ben nu ε yuw wase ekumε wvù, ε bó ε yεεyi wase ben bô nu ε taashe bô wvù bô keceεy ke ekumε Jisos. ²² Ben emum ebaa ye yi yvum yi ben to cee nce wvu yvum dvù yi nu ε befe wase nje mwεem mvu nnyen e mvù ben to shee gee. ²³ Ben ecine é Nyo' eseyse bonkpawce bonen é bó enu bonkpawce bo bofε, ²⁴ emum etfume ε è nu ye yi fiε yi yene le yi Nyo' nu ε ge yi ε no fiesene wvù. Yiyin nu ye nce wvù looci nu keceεy wvu teytey bô wvù yuule.

²⁵ Fí ε mum ε no nu le, ben ecine mbiay e, é wee ejemyi ε è nu keceεy ê waa bwee njefo beene bocii nu biba bi ye yimiaan e. ²⁶ ε wee ton'yi shém, é wvù no yene fo wvù ene ege kebefε. Fo wvù ecine é diuu esele ε wvù beε ton'yi shém ke. ²⁷ Fo wvù enya je é dεwle eley jó ke. ²⁸ ε wee se coonke bvucōŋ, é wvù cinε dvù no lemte ε è nu lemme di jee bô can ye, wvu le wvù nulo ekeŋke fiε fi wvù efi ten bonyii bô fuute dvù. ²⁹ Ben eyenè

fo njeme wvù samte ebuyte dew yene le. Wee ejemyi fiεε ε è nu fi jee fi nulo eyoo lo bonyii naa fεε fô bó nu, wvu le njeme we etoo ε è nu bô nfi fô bonyii bô yuuke le. ³⁰ Fo ben egeè fiεε fi Keyoy ke Yuule ke Nyo' le eyuuke ŋkuuŋ ke. Keyoy ke Yuule kin nu nciise Nyo' yi yene le keeduŋce le diuu nu ke edioo ε to ε kocen é wen emεse esum ben can ŋgew e. ³¹ Ben elar naa lo mvuntelem mvù cεwkene bô shém yi ffuuke noo shém yi ton'yεen noo waa noo keebeete bô εdiee ε bonyii noo mvuntelem mvù befe. ³² Ben ekeŋkε ε è nu keŋge ké jee bô mvuntelem mvù jee fô wee noo wee le. Wee é ge kebefε bô wee, é wvù læsše enya é wvù ke leŋleŋ no Nyo' to feyεε yi Klistu le læsše binen bibefε.

5

Bonyii bo Klistu le eceè diewε bonyii bo n'yuule

¹ No ben nu boom bo Nyo' le bô wvù koonke naa ntaɣ, ben emum ebenenè wvù. ² Ben eceè yi keŋkonen e leŋleŋ no Klistu to koŋεε beene nya ekole kew fô beene le. Nnya ye yin to nu ncese ε wvù samte shfuunjkene fô Nyo' le.

³ Mwεem ke diewε kenjan bô nce nnyen tfuu noo ken'yεε ejise yaa nu mvù bó eyuuke ekumε mvù é ben enteleŋ ke, njefo ke mvumvun nu mwεem mvù enù é bonyii bô è nu bo Nyo' le ente ke. ⁴ Ke fí baa ekocen naa lo le njeme wvù nyene bô njeme keyuŋ, noo yele di εcici ebuytè dew yene le ke. Ben enyaà ke ε è nu keyoone é Nyo'.

⁵ Ben ekeè lo keceεy le ke wee wvù jaanke kenjan, keŋεε wee wvù gee nnyen, keŋεε wee wvù yeεle

4:17 5:8; Lum 1:21; 1Bi 1:14 **4:19** Kolo 3:5 **4:23** Lum 12:2 **4:24** Keŋ 1:26-27; 2Kol 5:17; Kolo 3:10 **4:25** 4:16; Saka 8:16-17; Kolo 3:8-9 **4:26** Jem 1:19-20 **4:28** 1Tes 4:11 **4:29** 5:4; Kolo 3:8; 4:6; Jem 3:10 **4:30** 1:13-14; Yesa 63:10; Lum 8:23; Gal 5:25 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kolo 3:12-13 **5:1** Mat 5:48; 1Jon 3:1 **5:2** 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kol 8:1; 2Kol 5:14; Gal 6:10; Fili 2:2; Kolo 2:2; 3:14-15; Gal 1:4; Ibu 10:5-10 **5:3** Gal 5:19-21 **5:3** Kolo 3:5 **5:4** 4:29; Kolo 3:8 **5:5** Lum 5:17

ejiſe, keſke kelej ente jo bvunfon buv Klistu le noo buv Nyo' le ke. Wee ken'yee ejiſe ké no joo mwεem diεwe nyo' we le. ⁶ Fo ben ebee é wee elεe ben bô njeme wvu εcici ekumε mwεem mvun ke. Ben ekeè le è nu mwεem mvudvu mvun mvù ké ge ε shém Nyo' no ffuuke bô bonyii bô yaa yuuke wvù le ke. ⁷ Nonen fo ben etaashi ηgoo ben ε boba bonyii ke. ⁸ E to shee nu fwele ε ben nu bonyii bo ejiwe le. Geen en keseen no ben nu ε taashε ben ε bo Tata, nu ε ben nu wase bonyii bo n'yuule. Ben emum eceè diεwe bonyii bo n'yuule. ⁹ Fiεε fi n'yuule ké no too dvù nu nce wvù jee bô wvu teyey noo wvù duſci keceey. ¹⁰ Ben emom keekiεε fiεε fi jee Tata le. ¹¹ Fo ben eleesè εbo fô mwεem mvu ejiwe le ke. Ben ebvuusè lo mvù emwa. ¹² E nu naa lo fiεε fi keſ'wuumen e keejemyi ekumε mwεem mvun mvù bonyii gee é kenyile le. ¹³ Geen en ε fiεε ficii fi n'yuule baa yí dvù le ké no yen'yi ε bó yene fí le, ¹⁴ njefo fiεε ficii fi yen'yi ké no nu n'yuule. E neε fiεε fi gee ε bó se no gayte fiεε fimew le,

“Wo wvù leete, kamse!

Buyε yí kpwe le, é n'yuule Klistu ebaa yí yo le.”

¹⁵ Nonen ben emum elenè tomyi ekale yí kemew e. Fo ben eceè diεwe biyuſ e ke. Ben eceè ε è nu diεwe bonyii bô keſke bvufee le. ¹⁶ Seke ben keſke je keege fiεε, ε ben yen le fo kefew kedvu efey εcici ke, njefo εdiuw yo keseen nu ε kebefε nu ekfuſ baay. ¹⁷ Nonen fo ben enù biyuſ ke. Ben emomtè keekiεε fiεε fi Tata koonke le ben egeè. ¹⁸ Fo ben ewuù mbvuum ε mó koole ben ke. Fifi nu fiεε fi

beete lo bô bonyii. Ben enù ε ben ε yinſen ε è nu bô Keyoy ke Yuule. ¹⁹ Ben eyemtè bonkiee fô bikuu binen e bô buyte é Nwa' Mbense le, noo bonkiee bomew bo Mbense le, noo bô Keyoy ke Yuule nyaa é ben e. Ben eyemtè nonen bensee Tata é mvuntelem mvunen e. ²⁰ Ben enyaà keyoone é Nyo' Ice kefew e kecii bô yí fiεε le ficii fele yí diee di Tata wesebeene wvù Jiſos Klistu le.

Ntefe é bokεε bô bolemse

²¹ Ben enya bikuu binen é wee noo wee bii n'wvum wvù ben keſke fô Klistu le. ²² Ben boke' bo bonyii le, ben enya bikuu binen é bole' bonen no ben nu ε nya é Tata, ²³ njefo diemsen nu ekole ke kpwoon e, ke no Klistu nu ekole ke kentaashε ke bonyii bo mbee le. Kentaashε kedvu nu ye ye, ε wvù kebee nu wvù boysee kí. ²⁴ Nonen boke' bo bonyii le keſke keenya bikuu bibole é bole' bobole yí fiεε ficii le ke leſleſle no kentaashε ke bonyii bo mbee le nu ε nya kew ekole é Klistu. ²⁵ Ben bolemse, ben ekoonké boke' bonen ke leſleſle no Klistu to koſεε kentaashε ke bonyii bo mbee le nya ekole kew, kpwe nje kí. ²⁶ Wvù to nya ekole kew keege é kentaashε kedvu eyuule no wvù to cukεε kí bô joo noo diεw ye. ²⁷ Wvù to seyse kentaashε ke bonyii bo mbee le kedvu nonen wvu le wvù ejo kí yí ye le diεwe kpwoon wvù fomte nu se nlom, nu lemeleme yaa keſke fiεε fimew fi befe ke, ε wvù yuule nu naa se fijay yí ye le. ²⁸ E nu ke leſleſle no bolemse ten keſke keekoſké boke' bobole ke no bó koonke yibo ye. E wee koonke kpweſe, tu wvù koonke ε è

5:6 Lum 1:18; Efe 2:3; Kolo 2:4, 8; 3:6 **5:8** 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kolo 3:7; Tay 3:3; Jon 8:12; Kolo 1:13; 1Bi 2:9 **5:9** Gal 5:22-23 **5:10** Lum 12:2; 1Teſ 5:22 **5:13** Jon 3:20-21 **5:14** Yesa 26:19; 60:1; Lum 13:11; Jem 5:8 **5:16** Kolo 4:5 **5:17** 1:17; Lum 12:2 **5:18** Bngn 23:31-35; Lum 13:13 **5:19** Mben 33:2-3; Kolo 3:16-17; Ibu 13:15 **5:21** Kolo 3:18-4:1; 1Bi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tay 2:1-10; 1Jon 2:12-17 **5:21** 1Bi 5:5 **5:22** Kolo 3:18; Tay 2:5; 1Bi 3:1 **5:22** 1Kol 14:34-35 **5:23** 1:22; 1Kol 11:3 **5:25** 1:23; Kolo 3:19; 1Bi 3:7 **5:25** 3:19 **5:26** Lum 6:3-4; Tay 3:5; Ibu 10:22 **5:27** 1:4; 2Kol 11:2; Fili 1:10; Kolo 1:22

nu ekolɛ kew. ²⁹ Kε wee nu dvú wvù ké no bane ye ye ké. Wvú ké no nyanyi lo yí, bosene taale fô yí le ntay. E nu ké lɛŋlɛŋ no Klistu gee fô beene bô è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le, ³⁰ njefo beene nu biba bi ye ye le. ³¹ E nu fiεε fi bó to sanjεε ê Nwa' Nyo' le le,

“E nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecinε ice bô bwee le, emum etaashe bô kpwεse, é bó bofεε emum etu wase wee mwaanj.”

³² Fiεε nyiime ente jo njeme wvun ε fí kuuke baay, ε me n'yene fiem le fí jemyi ekumε Klistu bô kentaashe ke bonyii bo mbee le.

³³ Naa no me nciim njemyi nen, wee mwaanj mwaanj ben e kɛŋke keekoonkè kpwεse no wvú koonjke ekolɛ kew, é kpwoon ten eyen le wen enyaà n'wvum ê dweese.

6

Ntefe ê boom bô bocee boom

¹ Boom, ben eyuukè bo'icee bonen bô bobwee bonen e, njefo fifin nu fiεε fi lɛŋ fi boom bô nu ε taashe wase bô bo Tata kɛŋke keege. ² Nci Nyo' wvù gayte le, “E wvumtè ico bô bwoo”,

nu nci wvu fwe wvù kɛŋke ŋkawma fô. ³ E ŋkawma wvudvu wvun nu le,

“Wee wvù gεεle nci wvun nu ke eyuw njon, ebvuu ece egeŋ ncejole yí nshε le fεn.”

⁴ Bocee boom, fo ben egeε mwεεm mvù mvuntelem esaase boom bonen ké. Ben ekuusè lo bó ε bó kuu bô n'yεεyi noo ntefe wvù wvu Tata.

Ntefe ê bonfaw bô bonyii bô kɛŋke bó

⁵ Ben bô nu bonfaw, ben eyuukè bonyii bô kɛŋke ben yí nshε le fεn

e, ben efanè bó bvuu wvumtè bó. Ben eyuukè bó le bô mvuntelem mvunen mvunciim no ben yuuke Klistu le. ⁶ Fo ben egeε nonen ké seke jise dibole nu yí yene le wvu le ye ejeε bó ké. Ben egeε ε è nu diεwε bonfaw bo Klistu le bô gee ε è nu fiεε fi Nyo' gomte bô mvuntelem mvubole mvunciim. ⁷ Ben dioo lemte bó le, no lemte bô njon kɛ diεwε ben lemte ε è nu Tata le, ε è yaa nu ke wee wvu wum e ké. ⁸ Ben elemtè, kumyi le fiεε fi jee ficii fi wee gee nu ε wvù nu ke ekɛŋkε ten fiεε fi jee ê Tata, kεnεε wvú nu nfwa kεnεε wvú yaa nu ké.

⁹ Ben bonyii bô kɛŋke bonfaw, ben ekɛŋkè ten bó ê je yí jee le, yene fo ben ebεmsee bó. Ben ekumyi le ben ε bó bocii kɛŋke Cee Ekolɛ mwaanj fowe, ε fô wvú le nu e jεy jεy yaa nu ké.

Mwεεm mvu jem e mvù Nyo' nya ê beene

¹⁰ Keemεεse, me ε no ŋgayte ê ben le ben eleemè tɛmyi yí Tata le, eyeemè ε è nu yí mvunɔay mwew mvu baay e. ¹¹ Ben etfume mwεεm mvu jem e mvunciim ye le mvù Nyo' nya ê ben, wvu le ben nulo eleem etum jem ben ε bo dεwle ê jé yicii yí wvú wεentene jó le. ¹² Ben ekeè le ké beene diuu ε è nu beene ε bo bonyii bo boyuum ké. Beene diuu ε è nu beene ε bo mwεεm mvunciim mvù kɛŋke mvunɔay bô bvukukε, saake wonj εjiwe wvun e, mvù è nu biyoy bi befe bicii bi nu mondvuum mo fowe le. ¹³ Nonen ben emum etfume mwεεm mvu jem e mvunciim mvù Nyo' nya ê ben, wvu le é ke edioo enu εdiuw yò befe le, é ben eleem eteme no ben nu ε ge wase fiεε ficii keeke eleeme tɛmyi. ¹⁴ Nonen, ben emum elemè tɛmyi. Ben ejo keceεy é kí enu diεwε kecaw e ε ben ε suu cin, ejo nce wvu

5:30 1:23; 1Kol 12:27

5:31 Kεŋ 2:24

5:32 Mwε 19:7

6:1 Kolo 3:20

6:2 Dito 5:16

6:4 Kolo 3:21

6:5 Kolo 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tay 2:9-10; 1Bi 2:18-21

6:6 1Kol 7:22

6:8

2Kol 5:10; Kolo 3:24-25

6:9 Kolo 3:25; 4:1; Jem 2:1

6:10 Jon 15:5; 1Kol 16:13

6:11 2Kol

10:4; 1Tεs 5:8; Yεsa 59:17

6:11 Jεm 4:7

6:12 1:21; 2:2; 1Bi 5:8-9

6:13 Lum 13:12

6:14

Yεsa 11:5

teytey é wvú enu diεwε ketwaa le
ε ben ε jise ε baη gvúw yene dvú.

¹⁵ Ben enù ε ben ε seyse keefewci
saaka wvù jee wvù too bô nyεkeey
fô bonyii le, é fifin enu diεwε bolaba
bo jem e ε ben ε lese yî bikaa le.

¹⁶ Keebise fó, ben eleesè ke ε è nu
fitele yî Klistu le, é fifin enu diεwε
ηκεε jem e ε ben κεηκε εbo. ε nu fi
fi ben nu ekoole bomvuun bô wee
kebefε tfumyi ε ηguy bæenci yî dvú
le. ¹⁷ Ben ejo ten mboyma wvù Nyo'
nu ε boyse ben é wvú enu diεwε
kefo ke jem e ε ben ε bon, emum ejo
ten nyo jem yî Keyoy ke Yuule nyaa
yî è nu diεw Nyo'.

¹⁸ Yî fiεε le ficii, é ben ebun-
leè sekecii bii no Keyoy ke Yuule
duηci. Ben dioo bunlee no biite
fiεε ficii fi ben shieele ê Nyo'. Yî
fifiε le é ben etaalè ntaη, ebvuu
ekuulè shém sekecii keebunlee leke
Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le
bocii. ¹⁹ Ben ebunleè ten fô me le
le seke me ε ηake diuw wεm keen-
jeme, ε Nyo' nya ke me bô fiεε fi
me njeme, ε me no njemyi se nfan
εkumε kenyile ke saaka wvù jee
wvù wvu Nyo' le. ²⁰ ε nu saaka
wvudvu wvun wvù me nu yî ncaw
e nje wvú diεwε wee wvù nu jise di
Klistu le. Ben ebunleè wvu le me
ndioo enu keenjeme, ε me njeme
no me ηκεηκε keenjeme, se nfan.

Ngayma

²¹ Tikikus wvù waa bwee wese-
beene shém wvù lemte ten Tata le
bô fitele fiεw ficii nu esee fiεε ficii
ê ben εkumε me, wvu le ben ten
ekiεε no me nu, noo fiεε fi me engee.

²² Fifin nu naa fiεε fi me ntumte
wvú fô ben e nje fi, wvu le wvú eto
ege é ben ekiεε no bese nu, ebvuu
eyvuwsε mvuntelem mvunen.

²³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata
Jisos Klistu enya ben nyεkeey bô
κεηκεηen noo mbee. ²⁴ Nyo' ebuw
ben bocii bô κεηκε κεηκεηen kè yaa

kaa ke fô Tata wesebeene wvù Jisos
Klistu le.

**Nwa' wvù Baul to saɲεε ê
kentaashε ke
Filibi
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu
Filibi wvun e**

Nwa' wvun to saɲ Baul fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Filibile. Wvù nu ê ηgoo boɲwa' bô wvù to saɲεε yew ncaw e Lum. Fiεε fi to geε ê Baul sε saɲ ηwa' wvun to nu keeduɲce le wen nu ε yen bigew bì kentaashε ke Filibi kedvu to tumεε. Ekufe ke diεw Baul e ê ηwa' wvun e nu le, “Fô me le, é me nu dvú, tu me nu ke bee Klistu, me é ηkpwe, é enu sεw fô me le”. Baul jemyi ekumε bvukukε bvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le, no wvù to shikeε ekole kew tu diεwε nfwá le, ε Nyo' mum ke bense wvù, geε bvudvuu bvù kuuke fele bvù wee tfuu le.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-11 Keɲkεwce

1:12-26 Mwεεm mvù kooyi bô Baul

1:27-2:18 Nce wee wvù nu ε taashε bô Klistu

2:19-30 Njeme ekumε Timatio bô Ebaflodaytus

3:1-4:9 Ntefe ekumε bonyii bo bvuban e noo boɲεw

4:10-20 Bonyii bo Filibi nu nsáa Baul

4:21-23 Kemεse

¹ Nwa' wvun saɲ me wvù Baul bee Timatio bô nu boom bo lemme le bo Klistu Jisos e. Nwa' wvun gene fô ben e, bonyii bô nu bo Klistu Jisos e bocii Filibi bô bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le noo bonyii bô fici gee dilemme ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente. ² Nyo' Icee wesebeene bô

Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

ε Baul nya keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Filibi le

³ Me ηke ηkpawci ekumε ben sekeci, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wem. ⁴ ε me ndioo mbunlee bunle yem yicii fô ben e bocii, no mbunlee n'yuuke njon, ⁵ njefo ε kew yí diuu di fwe le ε to ε buy εben e, nu ε ben ε taashe beene keelemte le saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu egene fwe. ⁶ Me ηkee naa ntay le Nyo' wvù kewεε lemme di jee din yí yene le nu ke egen dvú fwe egen emεse diuu di Jisos Klistu nu ke ekase eto le. ⁷ Fí nu leɲ le me enkpawci ekumε ben nonen, njefo ben nu fitele fiem, ε beene leeme yí fiεε le fimwaan ε è nu fí fi Nyo' nu ε buw beene dvú. Beene leeme yí dvú le keseen wvù me nu yí ncaw e, ke no beene to leeme seke me nto mbee ηghane ntayyi diuw saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu ngee ε wvù ciime ntay. ⁸ Me njemyi nen ε Nyo' kee naa ntay le me ηkeɲke shiee wene, ηkoonke ben bocii ke leɲleɲ no Klistu Jisos koonke.

⁹ Me mbunlee le keɲkoɲen kenεn ekuú gene fwe fwe, é ben ekeɲke bvufee, taasse mwεεm ntay. ¹⁰ Ben nu dioo taasse nonen, emum ecawte mvù looci nu leɲ. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu kaase too, é ben enu yuule, nu sε nlom. ¹¹ Ben nu ke enu nonen njefo Jisos Klistu nu ε ge ben ε no keɲke nce wvu teytey, bonyii ε no yen bensee Nyo', tumte moɲkum mew.

ε Baul no nu yí ncaw e, ε saaka wvu ekumε Jisos gene ke fwe

¹² Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε le mwεεm mvun mvunciim mvù nu ε kooyi bô me

nu ε looce ε ge saaka wvù jee wvu ekumε Jisos ε ku ε gen lo fwe fwe. ¹³ Mwεem mvudvu nu ε ge bonyii bò ceyte ntow wvun fô me nu, noo bonyii bocii ε kieε le me nu yî ncaw e fen nen, nje me nu wee Klistu. ¹⁴ Ncaw wvù me nlemte wvun nu ε bvuu ε ge boom bo bwee wesebeene le nteen ε mase ε lese fitele yî Tata le ε no fewci diεw Nyo' temyi lo, yaa fane ke.

¹⁵ Me ηkee le bó bomew fewci naa ekumε Klistu nen bene ε è nu kendor bee bó, taanke lemme diem. Geenεn ε bomew fewci fibole bô mvuntelem mvù yuule. ¹⁶ Boban fewci nonen, njefo bó koonke me, ε bó kee lo le me nu yî ncaw e fen ε è gεke Nyo' me le me entomtè saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu. ¹⁷ E bomew ba fewci ekumε Klistu ke fomvu fomvu bô mvuntelem mvù yille wvu le bó egeè nonen biise ηgew yî ηgew wvù me n'yene wase yî ncaw e fen. ¹⁸ Fifiε keηke la keege? Kenεε bó fewci nonen bvulle lo, kenεε bó fewci bô keceey, tu me n'yuuke ke fiem ε è nu njon njefo ficii nu ε bó fewci ke ε è nu ekumε Klistu.

¹⁹ E nu ke no me nu ηke en'yuuke njon nonen, njefo me ηkee lo le no ben bunlee fô me le, ε Keyoy ke Jisos Klistu le bvuu fii me, nu ε me nu ηke embay yî ηgew e. ²⁰ Fieε fi me nlooci ntaale fwe ε me ε nlese bvufee yî dvù le nu le fo me ηke enge naa lo fieε fi ege é me en'wuumene ke. Me nu enkuu ke ε è nu shém, enleeme ntemyi sekecii, se ge keseen wvu le kenεε me ε ηkpwe, kenεε me nu dvù, é fieε ficii fi me ηgee, ecawsè ke ε è nu diee di Klistu le we. ²¹ Me njemyi nonen nje, fô me le, é me nu dvù, tu me nu ke bee Klistu, me é ηkpwe, é enu sεw fô me le. ²² Geenεn, é è nu le me nu enu dvù, é me engeè lemme di efii bonyii ntay. No mwεem mvun

nu mvunfεem nen, me mbaa embvuu enkieε laa me nu encaw fi la le. ²³ Me ntuwtene lo entelεj jodvu. Me ηgomte le è be nulo é me engene fiem engen enu bee Klistu. Fifiε jee fele keenu dvù. ²⁴ Geenεn, ε fi jee baay le me enu dvù nje yene. ²⁵ No fi nu nonen, me nlooci naa ηkee le me nu enu dvù nlemte beene bocii wvu le ben ekuu gene fwe bvuu yuuke njon no ben nu ε lese fitele yî Klistu le. ²⁶ Nonen, é me ndioo ε ηkase ε nto ε no nu beene, é ben ebvuu ebensee lo ye ntay ekumε Klistu Jisos nje yem.

Ben eceè nce wvù Jisos Klistu gomte

²⁷ Fieε fi me ηgomte keengay nu ke le ben eceè nce ε è nu wvù saaka wvù jee wvu ekumε Klistu gomte. Ben eceè nonen, wvu le kenεε me ε ηkase ε nto ε n'yen ben e, kenεε me mbaa nto, é me en'yuuke ke le ben leeme temyi, keηke fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, diuu yî fieε le fimwaan, wvu le saaka wvù jee wvun egenè fwe, ε bonyii bene dvù. ²⁸ Fo ben efanè naa lo bonyii bô bane ben yî saaka wvun e ke. E ben nu se ben fane bó, é fifin eduηci é bó le Nyo' nu ke eboyse ben, geenεn elese lo bó. ²⁹ Ben ekeè le Nyo' baa buw ben le ben enù bonyii bo Klistu le ke le ben elese ε è nu fitele yî ye le maan ke. Wvù nu ε buw ten le ben eyenè ηgew nje Klistu. ³⁰ Ben nu ε bene wase me le beene ε no diuu yî saaka wvun e bocii wvù ben to yenεε ε me ndiuu yî dvù le, ε è nu ke wvù wvù ben yuuke le me mbεε yî dvù le keseen.

2

Ben ejod kenfewsεn yî Jisos Klistu le

¹ Ke ben nu ε taashε wase ben ε bo Klistu wvù ε ge ben ε no keηke mvuntelem? Ke keηkonen kew fô ben e nu ε ge wase mvuntelem

mvunen e no yvuuse? Ke ben e bo Keyoy ke Yuule nu e taashe wase, e Klistu kenke fitele fi jee fô ben e bvuu camte shen fô ben e? ² No fi nu nonen, ben ege e me emese en'yuw njon. Ben enù diuw mwaan, koonkè bikuu binen, kenkè fitele fimwaan bvuu kenkè ñkpawace mwaan. ³ Fo ben dioo nu e wee no kpwaake ke e è nu ekumε ekole kew kenεε bensee ye yi ecici ke. Wee tfuu eshike ekole kew, eyenè wee mvu le fele ekole kew. ⁴ Fo wee ekpwaakè ke e è nu ekumε ekole kew ke. Wvú ekpwaakè ten ekumε bonyii bomew.

⁵ Kenge kenan kenke keenu lenlen ke diewe ke Klistu Jisos e.

⁶ Wvú to nu Nyo',
fanje yaa ejo fifie e è nu fiεε fi wvú emey eghemte yí dvú le ke,

⁷ geenen, cine bvudvuu bvudvu le,
jo e è nu bvu nfwa le.

ε bó boo wvú,
ε wvú no nu lenlen ke diewe wee wvu wum e.

⁸ Seke wvú to nu wee wvu wum,
ε wvú shike ekole kew no yuuke Nyo' le,

ke bee keekpwe kpwe,
efey mvunciim, kpwe yi yí kentam e.

⁹ No wvú to gee nonen, e Nyo' bense wvú
gee bvudvuu le bvú fele bvu wee tfuu le,

buw wvú bô diee di fele ediee ecii,
¹⁰ wvu e wee tfuu wvú nu won wvu we le

bô wvú nu yí nshε le noo wvú nu ekuse jo nshε,
ke dioo e yuw diee di Jisos e didvu, ñgvuum,

¹¹ é wee tfuu ejemyi bô diuw we le Jisos Klistu nu Cee Ekole.

ε bó edioo egee nonen é mbense egene é Nyo' Ice.

Ben ebaà ê won jan diewe jón e

¹² Nonen nsáa yem shém, ben eyuukè ke ten Nyo' le nonen no ben to yuuke seke me nto nu beene. Ben eyuukè keseen fele lo wvú me n'yaa nu ke beene, egene fwe gee mwεεm mvu ekumε mboyma wene. Ben egeè nonen, fane ciñke. ¹³ Ben ekeè e è lemte Nyo' yí yene le, gee e ben eshieelè keegge mwεεm mvú wvú koonke. E è bvuu nyaa wvú mvungay keegge mwεεm mvudvu dvú.

¹⁴ Ben dioo gee fiεε ficii fi ben gee, fo ben ewvukenè, kenεε beekè mbew ke, ¹⁵ wvu e ben eyuule, nu se nlom. Nonen, é ben emum enu boom bo Nyo' le bô nu se jay entelen jo engoke kin kè kenke mvuntelem mvú yiile, buuke mwεεm. Ben ebaà é won jan diewe jón e, ¹⁶ no ben jici * saaka wvú nyaa nshii wvú mey lo é bonyii le. E ben gee nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu kaase too, é me embensee ye le me mbaa nlem lemme di ecici ke.

¹⁷ No ben nu e lese fitele yí Nyo' le, tu è nu ncese e ben e ge fô wvú le. E è cim nu naa le bó nu emese enya me diewe no bó ké fuu mbvuum, ebise yí wene ncese le, é me en'yuuke ke e è nu njon, nlanlanje beene bocii. ¹⁸ E me ñgomte e ben ebene me le é beene eyuuke njon, lanlanje.

E Baul jeme ekumε Timatio bô Ebaflodaytus

¹⁹ E Tata Jisos beje lo, tu me n'yene e è shεke caan é me entum Timatio fô ben e. Wvú nu ke edioo e to e kase e tu jim, esee é me no ben nu, é fitele fiem elεeten. ²⁰ Ke

2:2 Jon 13:34; 1Kol 1:10-11; Gal 6:10; Efe 5:2; 1Jon 4:12 **2:3** Lum 12:10; Gal 5:26 **2:4** 1Kol 10:24 **2:5** Jon 13:15; Lum 13:14; 15:5 **2:6** Jon 1:1-2; 17:5; Ibu 1:3 **2:7** Jon 1:14; Lum 8:3; 2Kol 8:9; Ibu 2:14, 17 **2:8** Jon 10:17; Ibu 5:8; 12:2 **2:9** Lem 2:33; Efe 1:21; Ibu 1:4 **2:10** Yesa 45:23; Jon 5:23; Lum 10:9; Mwm 5:13 **2:13** 1:6; Jon 15:5; Lum 7:18; 15:18; 1Kol 12:6; 15:10; 2Kol 3:5 **2:15** 1:10; Dito 32:5; Dan 12:3; Mat 5:14; 10:16; 1Kol 1:31; 2Kol 1:14; Gal 2:1-2; Efe 5:8;

1Tes 2:19 * **2:16** Kenεε e, "... no ben fewci." **2:17** Lum 15:16; 2Tim 4:6; 1Jon 3:16 **2:18** 3:1; 4:4 **2:19** 1:1 **2:20** Lem 16:2

me ηκηηκε wee mvu diewe wvú le wvú looci naa κηηκε ten shiee fô ben e diewe no me ηκηηκε κε. ²¹ Me njemyi nen, njefo wee nteen κηηκε shiee ε è nu fô εκολε kew e, yaa taale κε εκυμε fιεε fi Jisos Klistu gomte le κε. ²² Geenεn, Timatio nu ε ben kee wase wee wvú è nu wvú, no wvú nu ε lem wase bee wvú keefewce saaka wvú jee, ε wvú lemte bee wvú ληληη diewe no wan ké no lemte bô ice. ²³ Ε nu fιεε fi me n'yene le è sheke caan ε me entum ε è nu wvú. Fιεε fi me mβεε ntaale nu keen'yen laa mwεem nu etu nεε le yí yem e le. ²⁴ Me ηγεεle bvufee yí Tata le le è sheke caan, é me keβεε ento ten en'yen ben e.

²⁵ Me n'yene le fí nu shiee le le me enkase enciinse Ebaflodaytus ê ben. Wvú nu waa bwee wesebeene, ε bee wvú lemte bvuu diuu yí diew Nyo' le. Ε nu wee wene ntuum wvú ben to tumεε le wvú eto etaale fô me le. ²⁶ Wvú se κηηκε wase shiee keeyen ben e bocii, ε fitele buuke wvú no wvú se yuwεε le ben nu ε yuw le wen cemte lo. ²⁷ Ε nu keceey, wvú se nu ε looce ε cem ε shee κε caan keekpwe. Geenεn, Nyo' se nu ε cam shen fô wvú le, ε κε wvú se cam κε ε è nu fô wvú le maan κε. Wvú nu ε cam ten fô me le le fo wvú ekpwe ebvuu ebise ηγεw yí wvú me n'yene wase le κε. ²⁸ Nonεn, me ε mum ε no nshieele naa baay le me enciinse wvú, wvu le ben ebvuu eyen wvú le eyuuke njon, é fitele fiem ten elεetene. ²⁹ Ben effiisen wvú diewe bonyii bo Tata le bô njon. Bonyii diewe wvú le nu bô è nulo é ben ewvumte. ³⁰ Me njemyi nen njefo è to sheke caan tu wvú to kpwe nje lemme di Jisos Klistu le no wvú to nyaε εκολε kew keetaale fô me le yí bvudvuu bvunen e.

3

Fιεε fi kuuke nu keekieε Klistu

¹ Boom bo bwεem e, keemεεse, ben eyuukè njon le ben nu bonyii bo Tata le. Me nu ε nsan wase mwεem fô ben e, ε κε è nulo é me endose keenjemyi ηkaase ntuu fô κε. Me ηgee nonεn keenjemηgеме lo ben. ² Ben dioo nu, no yenè ben ε bonyii ba bô gee mwεem mvú befe, leeme κε le bó κηηκε κε keeεeyi ye bonyii le bó tfuuse bó yew. * Bonyii bodvu ba nu lo bwé. ³ Ε nu beene ban bô nu ε κηηκε ntfuse yew wvu ληη, beene ban bô bunlee Nyo' no Keyoy kew duηci. Beene bensee ye ε è nu nje Klistu Jisos, κε beene leese bvufee yí mwεem mvú è gee bonyii le κε. ⁴ Geenεn, è nelo é me ηκηηκε ten shiee keenleese bvufee yí mvumwe mwεem e. Ε wee fen nu dvú wvú kpwaake le wen nulo eκεηκε shiee keeleese bvufee yí mvumwe mwεem e, tu me ηκηηκε wvú fele wvu mwεten. ⁵ Me nu wee wvu Islael, ê kfuu di Benjamen e, nu wee Ibulu, ε è to boke Bo'ibulu me, ε è ke no nu εdiuw nyan ε bó tfuse me yew. Ε dioo tu ê keba ke bonci bosese le, nu ε me nto nu wee Falasii, ⁶ ntemyi naa ntay yí fιεε fi Nyo' le, mbone bikaa ê kentaashe ke bonyii bo mbee le εjim. Ε keba ke bonci bosese le no è nulo é wee enu teytey, me nto mbaa enκεηκε jay κε. ⁷ Geenεn mwεem mvú me nto nshee n'yene le è nu mwεem mvu σεw e fô me le, nu ε me n'yene wase keseen le è nu mwεem mvu εcici, nje fιεε fi Klistu ge fô me le. ⁸ Ke è mey κε fifie κε, keceey, me n'yene mwεem mvunciim e ε mvú nu lo mwεem mvu εcici fô me le, njefo fιεε fi kuuke fele mwεem mvunciim nu keekieε Tata wem wvú Klistu Jisos ntay. Me nu ε nlan mwεem mvun mvunciim nje ye. Me n'yene wase mvú le ε è nu mwεem mvu

2:21 2Tim 4:10   **2:25** 4:18   **2:29** 1Kol 16:16,18   **3:1** 2:18   **3:2** 2Kol 11:13   * **3:2** Bó to joo le é bó tfuse wee yew, é wvú se no nu le wen nu wee Nyo', ε è nu no nce Bojuu to nu.   **3:3** Lum 2:28-29   **3:4** 2Kol 11:18, 21   **3:5** Luk 1:59; Lum 11:1   **3:6** Lem 8:3; 22:4; 26:9-11   **3:7** Mat 13:44, 46   **3:9** Lum 1:17

nnyen e, wvu le me enù bee Klistu, ⁹ é bee wvù emese eleynen, enu yí wee le mwaan. Me nu ε Nyo' ε jo wase me le me nu teytoy fô wvù le. Wvù jo nonen njefo me nu ε nlese fitele yí Klistu le. Me ε mum ε no nu teytoy no wvù joo bonyii bò nu ε lese fitele yí Klistu le. Ke me mbvuu njoo naa lo le me nu teytoy mbii no me nto nkpwawci le wee ké no nu seke wvù bii bonci bosese le ke. ¹⁰ Fiεε fi me ngomte keseen nu le me enkiεε Klistu ntay, enkenke mvungay mvù wvù kenke no wvù to kaseε ebuy yí kpwe le. Me ngomte ten keen'yen ngew no wvù to yenεε, bô keenya ekole kem ê kpwe no wvù to nyaε, ¹¹ wvu le Nyo' ke ebvuse ten me yí kpwe le.

Me mbone njan ntaale fô me ngene

¹² Ke me ngayte nen le me nu ε nge wase mwεem mvun kenεε le me nu ε nfese wase ke. Me mbεε mbone ke njan le me nke enlan kebo enjice mwεem mvudvu le ê me ebo, njefo Klistu Jisos nu ε jo wase me wee we le. ¹³ Boom bo bwεem e, ke me n'yene le me nu ε njice wase mwεem mvudvu le ê me ebo ke. Geenεn fiεε fi me ngee nu le me ndaayi ê mwεem mvù nu ε fey wase le, mbone njan le me enjice ε è nu mvù nu fwe le. ¹⁴ Me mbone njan ntaale ke ε è nu fó fô me ngene, keenkenke mmawce wvù è nu ntee wvù Nyo' nu ε tee me le me emben ento we no me nu ε ntaashε bee Klistu Jisos.

¹⁵ Beene bocii bò nu ε cime wase gen yí Jisos Klistu le kenke keekpwawci mwεem mvun. Geenεn, é ben bomew kpawci mvunen mwεem jεy, tu è nu ke eyuuse wase Nyo' ê ben. ¹⁶ Fiεε fi baay nu ke le beene ejici ε è nu fiεε fi beene nu ε yeeyi wase le ntay.

¹⁷ Boom bo bwεem e, ben ejodò kenfewsεn fô me le, ebvuu etaalé

ten nce wvù bonyii bomew cee bò nu ε jo kenfewsεn fô bese le. ¹⁸ Me njemyi nen njefo no me nto nké no njemyi wase ê ben bokan e bokan e, ε mbvuu ε no njemyi keseen bô misem ê jise le bonyii bomew nu dvù bò cee nce wvù dunji le bó bane lo saaka wvù le Klistu to nu ε kpwe yí kentam e. ¹⁹ Boba bonyii nu ε bó nu ke elεε lo bó. Wvubo nyo' nu diuwdiee. Bó bensee ye yí mwεem mvù bó bee keeuumene lo yí dvù le. Nkpwawce wvubo nu ke ε è nu yí mwεem mvu fokuse fen e. ²⁰ Beene nu fisεεbeene bonyii bo won wvu we le. ε è nu fó fô beene looci ceyte le Mboyse wesebeene wvù Tata Jisos Klistu nu ke enε se to. ²¹ Wvù nu ke edioo ε to, ekumen ye yesebeene yi ncεwncεw yin é yí etu diewe ye ye yí kenke bvujonke le. Wvù nu ke ekumen ε è nu bó mvungay mwew mvù wvù nu ke ebaance mwεem mvunciim dvù enu ewe jodvu.

4

ε Baul nya ntefe ê bonyii bo mbee le bo Filibi

¹ Nonen boom bo bwεem e, me nkoonke ben baay mbvuu nkenke shiee keen'yen ben e. ε nu ben bò gee ε me n'yuuke njon, ε ben bvuu nu kefo kem ke bvunfon e. Nsáa yem, ben emum eleemé ke temyi ben ε bo Tata nonen.

² Me nleke le εwodia bô Sintiki emεεshe fiεε fi bó kenke etu diuw mwaan no bó nu wee bô waa bwεe nje Tata. ³ Me ε no ngayte ten ê wo wε wvù looci nu naa wee wem ngoo le wo efi ke bokεε ban é bó etu diuw mwaan. ε nu bonyii ε bó ε katεn wase bee bó yí lemme di saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu le bô bo Kelemen noo bonyii bomew bò bee bó to lemte. Bonyii ban bocii nu ε ediee ebo nu wase ê

ɲwa' bonyii bô kɛɲke nshii wvù mɛy lo le.

⁴ Ben eyuukè njon sekeci no ben nu bonyii bo Tata le. No me ɲgay nu ε me mbvuu ɲkaase ntuu fô le ben eyuukè njon. ⁵ Ben eduɲci gee di nyεkeey ê wee tfuu, ekumyi le kefew kè Tata nu ke ekase eto nu wase nceencee. ⁶ Fo ben ebuukè naa lo ekumε fiεε fimew kε. Ben ebunleè lo fô fiεε ficii le gεεle fwe dvu Nyo'. Ben dioo bunlee no bi-ite mwεεm mvù ben shieele ê wvù, enyaà keyoone yí mvù wvù gee le. ⁷ E ben gee nonɛn, é Nyo' emum enya ben nyεkeey we é wvù ecɛyte mvuntelem bô bvufee bvunɛn no ben nu bonyii bo Klistu Jisos e. Nyεkeey wvun wvù Nyo' nyaa nu ε kε è nulo é wee ekiεε kenfewsɛn kedvu kε.

⁸ Boom bo bwεεm e keemεse, mwεεm mvù ben kɛɲke keekp-wawci nu mwεεm mvù nu mvu keceey bô mwεεm mvù kɛɲke n'wvum, noo mwεεm mvù nu lɛɲ. Ben ekpwawci mwεεm ε è nu mvù yuule bô mwεεm mvù bonyii kè no koonke noo mwεεm mvù sem nulo eta wee dvú. E mwεεm nu dvú mvù looci jee, é mwεεm nu dvú mvù è nulo é bonyii ebensee, é ben no kpawci ε è nu ekumε mvumwε. ⁹ Ben egeè mwεεm bii kε ε è nu n'yεeyi wvù me nto nyaε ê ben e, kεnεε è nu mwεεm mvù ben to yuuke lo ê me, kεnεε è nu mvù ben to yene lo. Ben nu dioo gee no nɛn, é Nyo' wvù gee ε mvuntelem mvu bonyii le nu nyεkeey emum enu ben ε bó.

E Baul yuw njon no bonyii bo Filibi duɲci shiee fô wvù le

¹⁰ Tata nu ε ge me ε no n'yuuke njon baay no ben nu ε bvuu ε duɲce shiee wene fô me le kε no ben to shee duɲci. Me ɲkee naa ntay le ben se kɛɲke kε shiee fô me le, geenɛn

tane ε è nu je. ¹¹ Kε me njemyi nɛn le me nse ntane fiεε kε. Me nu ε n'yεeyi wase ε ɲkiεε keenfiisene mwεεm mvunciim. ¹² Me ɲkee no wee ké no nu seke wvù tane, ɲkee no wee ké no nu seke wvù kɛɲke baay. Me ε mum ε n'yεeyi fifin ε ɲkiεε no è nulo é me enu sekeci yí mwεεm e mvunciim kεnεε me nu ε ndie, kεnεε me mbaa endie, kεnεε me ɲkɛɲke baay kεnεε me ntane lo. ¹³ Me ɲkee keeɲge mwεεm mvun mvunciim nɛn, ε è nu bô mvuɲgay mvù Klistu nyaa ê me le.

¹⁴ Geenɛn, no me ncim ɲgayte nɛn, ben nu ε ge naa ntay keefi me yí kefew ke ɲgɛw wɛm e kin e. ¹⁵ Ben bonyii bo Filibi kee lo le è to nu seke me nto nɛn'yεε won wene le Masedonia no me nto ɲkεwεε keenfewci saaka wvù jee wvun ê ben, kε kentaashε ke bonyii bo mbee le kemew to nu ε taashε bee bó keetasene can kε. E to mɛy kε ben. ¹⁶ E to nu naa seke me nto nu Tesalonika, * ε ben ciinse nfi ê me, bvuu ciinse. ¹⁷ Kε me njemyi nɛn le me ntaale le ben eciinseè mwεεm ê me kε. Me ntaale baay ε è nu mmawce wvù Nyo' nu ke enya ê ben yí fiεε fi ben gee fô me le. ¹⁸ Ben to nu ε tum Ebaflodaytus bô nnya ε wvù to nya ê me. Me ε no nu keseen n'yaa mbvuu ntane fiεε kε. Me nto nu ε nfiisen nnya yidvu yicii, n'yɛn ε yí duule fele lo no me nshieele. Nnya yin nu ncese ε ben ε ge fô Nyo' le, ε wvù ε fiisen, yí ε no samte shfuɲkene ε wvù koonke. ¹⁹ Nyo' wɛm wvù me mbunlee kɛɲke ntfu bvukuke bvucii bvù beene shieele, ε wvù nu ke enya ê ben fiεε ficii fi ben shieele, njefo beene nu bonyii bo Klistu Jisos e. ²⁰ Mbense enù fô Nyo' Icee wesebeene wvun e sekeci sɛ ɲka. Fí enù nonɛn.

4:4 2:18 **4:5** 1:10; Lum 13:11-12; 1Kol 16:22; Ibu 10:25; Jɛm 5:8; 1Tɛs 5:1-2 **4:6** Mben 37:5; Mat 6:25; 1Bi 5:7 **4:7** Jon 14:27; Kolo 3:15 **4:8** Lum 12:17-18 **4:9** 3:17; 1Kol 13:11

4:11 1Tim 6:6-8; Ibu 13:5 **4:13** 2Kol 12:9-10 **4:15** 2Kol 11:8-9 **4:16** Lem 17:1 * **4:16** Tesalonika jan to nu kelaante won wvù Masedonia le. **4:17** 1Kol 9:11 **4:18** 2:25; Lɛw 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5

Ngayma

²¹ Ben egay bonyii bocii bò è nu bo Klistu Jisos e enya ê me. Boom bo hwee wesebeene le bò nu bee bó fɛn gayte tɛn ben e. ²² E bonyii bocii bò è nu bo Nyo' le jan gayte ben e, efey mvunciim bò nu ê ntow Kaysa le fɛn.

²³ Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn kew é kí efici biyoy binɛn. Fí enù nonɛn.

Nwa' wvù Baul to san εε ε̂
kentaashε ke
Kol ose
Fiεε fi nu ε̂ Nwa' wvu
Kolose wvun e

Baul to san ηwa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke ε̂ kelaante kε̂ Kolose le. Ebaflōs to nu ε̂ nε̂ to bô saaka wvu wvù befe ekumε̂ kentaashε kedvu. E Baul mum san ηwa' wvun no kentaashε kedvu to nu ε̂ kelenε̂ kε̂ wvù to yene le ε̂ kenke wen keetaale fô kí le. Wvù to san keeleke n'yε̂ε̂yí ε̂ ε̂ nu wvu kecêε̂y wvù nu ekumε̂ bonyii bô ε̂ nu bo Klistu le.

Bikuu bi mwε̂ε̂m e ε̂ Nwa' wvun e
 1:1-8 Kenkewce

1:9-2:19 Ekumε̂ wee wvù ε̂ nu Klistu noo lemme diew

2:20-4:6 Nshii wvu fwε̂ wvù nu yí Klistu le

4:7-18 Kemε̂se

¹ E nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yí ηkonε̂ wvù wvu Nyo' le. Me nu bee Timatio wvù waa bwee wesebeene. ² Nwa' wvun gene fô ben e boom bo bwee wese le bô nu fitele fimwaanε̂ bô bo Klistu, nu bonyii bô ε̂ nu bo Nyo' le Kolose. Nyo' Icee wesebeene ebuw ben bô kembonε̂n kew ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù leε̂tene.

E Baul no bunlee, nyaa keyoone ε̂ Nyo' fô bonyii bo Kolose le

³ Bese dioo bunlee fô ben e sekecii no nyaa ke ε̂ ε̂ nu keyoone ε̂ Nyo' wvù Icee Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, ⁴ njefo bese nu ε̂ yuw wase ekumε̂ fitele finε̂n fi ben lese yí Klistu Jisos e, bô kenkonε̂n kε̂ ben kenke fô bonyii bocii bô ε̂ nu bo Nyo' le. ⁵ Bese kee le ben gee nonε̂n njefo ben taale fwe ε̂ ε̂

nu yí fiεε̂ fi Nyo' nu ε̂ seyse ε̂ geê ε̂ ben fowe le. E fiεε̂ fin nu fi ben to yuwεε̂ wase ε̂ diew Nyo' le yí nu kecêε̂y, nu saaka wvù jee. ⁶ Saaka wvun to to fô ben e lenlenε̂ no wvù to toε̂ fô bonyii le yí ekolε̂ ke nshε̂ le kecii no kumene nce bonyii bvuu saanε̂kene gene fwe fwe. E nu ke lenlenε̂ no fi to kooyεε̂ bô ben ε̂ kew diuu di ben yuwεε̂ saaka wvudvu bvuu kiεε̂ kecêε̂y le Nyo' nu ε̂ buw bonyii bô kenkonε̂n kew. ⁷ Ben to yuw saaka wvudvu wvun ε̂ Ebaflas wvù nu fitele fisese, ε̂ bee bó lemte yí fiεε̂ le fimwaanε̂. Wvù nu wee lemme Klistu, ε̂ wvù ε̂ jo bvudvuu bvusêse ε̂ no lemte bó fitele fiew ficii, ⁸ ε̂ wvù ε̂ see wase ε̂ bese ekumε̂ kenkonε̂n kε̂ Keyoy ke Nyo' le nu ε̂ nya ben ε̂ no kenke fô bonyii le. ⁹ E kew diuu di bese yuwεε̂ ekumε̂ ben nonε̂n, bese ε̂ mum ε̂ no bunlee fô ben e sekecii. Bese bunlee leke le Nyo' ege ε̂ ben ekiεε̂ fiεε̂ fi wvù gomte. E fifin nu ke efey yí bvufee bô mwε̂ε̂m mvù Keyoy kew nu ε̂ ge ben ε̂ no kee le. ¹⁰ Nonε̂n ε̂ ben emum ecee nce ε̂ ε̂ nu wvù nu ε̂ kpwentε̂n wvu bonyii bo Tata le. E ε̂ nu wvù, wvù wvù looci koonke. E ben dioo cee nonε̂n emum egee dilemme di jee jé le jé le, ekeε̂ Nyo' gene fwe fwe. ¹¹ Bese bunlee ten le Nyo' wvù mvunε̂gay mvu baay mvunciim nu mwew enya ben bô mvunε̂gay mvunciim ε̂ ben etemyi sekecii, kuule shém gene fwe yí fiεε̂ le ficii, lanlanε̂, ¹² nyaa keyoone ε̂ Nyo' Ice. E nu wvù wvù nu ε̂ ge beene ε̂ kocε̂n keeke ekenke fiεε̂ fi wvù nu ε̂ seyse ε̂ geê ε̂ bonyii bô ε̂ nu bew fô bvudvuu bvū n'yuu le. ¹³ Wvù nu ε̂ bvusêse wase beene can mvunε̂gay mvu ejíwε̂ le, ε̂ geê ente jo bvunfon bvū Waa we wvù nu fitele fiew e. ¹⁴ E nu Waa we wvun wvù nu ε̂ ge Nyo' ε̂ leε̂shε̂ bibefe bisε̂ε̂beene, ε̂ sum beene can ηε̂gw

e.

Klistu nu ekole ke mwεεm mvunciim e

¹⁵Waa we wvun nu naa lo wunte Nyo' keβεε wvù beene yaa yene κε. Ε nu wvù nsafwe mwεεm mvunciim mvù bó bomεε. ¹⁶Nyo' to bom mwεεm mvunciim can ye le, mwεεm mvu fowe bó mvu fokuse, mvù bó yene mvù le, bó mvù bó yaa yene κε, κενεε è nu naa bonceendaa bò la, bò lene ê fwefwe le, κενεε bò κεηκε mvunγay, κενεε bo baay baay, κενεε bò saake. Mwεεm mvun mvunciim nu ε Nyo' to bom can ye le, ε mvù nu keewvumte wvù. ¹⁷Wvù to nu wase dvù ε mwεεm mvunciim σε ke no nu. Mwεεm mvunciim nu can ye le, ε è jici wvù dvù ε mvù σε nu. ¹⁸Wvù nu ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. Ε nu wvù wvù to κεwεε kentaashe kin. Ε è nu wvù wee wvu fwe keebuy yì kpwe le wvù yaa βεε ke ekpwe κε, wvu le yì fiεε ficii le é wvù enù nsafwe. ¹⁹Mwεεm mvun nu nonen njefo Nyo' to nu ε koj le fiεε fi wen nu fi ficii enù yì Waa we le, ²⁰é wvù ege é mwεεm mvunciim ekase etaashe bó Nyo', κενεε è nu mvu fowe κενεε mvu fokuse. Ε Nyo' mum ge keman bó ελεμε ke Waa we le seke wvù to kpweε yì kentam e.

²¹Ben ten to shee nu ε ben ε gawsen ben ε bo Nyo', κεηκε bonkpawce bò befe ekume wvù, gee mwεεm mvù befe. ²²Geenen, keseen nu ε Nyo' ε kase wase ε taashe ben ε bó. Wvù to ge fifin fele yì Waa we le wvù to tue wee wvu wum, to kpwe fò ben e, wvu le ben enù ê wvù fwe yuule yaa κεηκε nlom κε, nu σε jay. ²³Ben κεηκε keemum egenè fwe yì fitele fi ben lese yì ye le, ecime γεη eleemè temyi ε fiεε yaa shiike κε ben yì fiεε

fi ben taale fwe yì dvù le fi ben to yuwεε ê saaka wvù jee le. Saaka wvù jee wvudvu wvun nu wvù bó nu ε fewce wase ê wee tfuu yì nshe le fεn. Ε saaka wvudvu wvun nu wvù me wvù Baul nfewci ê bonyii diεwε wee lemme Nyo' le.

Lemme di Nyo' to nyaε ê Baul

²⁴Me nlanlanε keseen yì ηγεw wεm wvù me n'yεne nje yene le. Ε me njoo ηγεw wvun yì ekole kem e nen keemεε ηγεw wvù Klistu to yeneε nje kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. ²⁵Nyo' nu ε γεε me le me enlemtè fò kentaashe ke bonyii bo mbee le, enfewci diεw ye ê ben no yì nu yicii. ²⁶Diεw yin nu yì to shee nu ε bó ε nyile ê ηηgoke ke bonyii le kecii bilum ηkuuη, ε keseen nu ε Nyo' ε dunce wase ê bonyii bò è nu bew. ²⁷Nyo' to nu ε caw keege é bonyii bew ban ekiεε le bonyii bò yaa nu κε Bojuu nu ke eκεηκε bvukuke bvu saaka wvù bó to shee nyile wvun e naa ntay. Ε saaka wvudvu wvun nu le Klistu nu yì yene le. Nonen ben ε mum ε no taale fwe keekerηκε bvukuke. ²⁸Ε nu Klistu wvudvu wvun wvù bese fewci ekume wvù ê bonyii bocii. Bese γεεyi bó bò bvufee bvucii bvù Nyo' nyaa ê bese, bvuu teete bó, wvu le bó enù ε bó ε taw ε kocen ê Nyo' εjise no bonyii bo Klistu le κεηκε keenu. ²⁹Ε νεε fiεε fi me mbone ηαη, nlemte bò mvunγay mvunciim mvù Klistu lemte dvù yì γεm e.

2

¹Me ε mum ε no ηgomte le me enge é ben bo Kolose ekiεε no me nlumte naa ntay nje yene, bó nje bonyii bo Lawdesia noo bonyii bo mbee le bocii bò ke baa yen wase me le εjise κε. ²Me ηγεε

1:15 Jon 1:18; 2Kol 4:4; 1Tim 6:16; Ibu 1:3 **1:16** 1:13; Jon 1:3, 19; Ibu 1:2 **1:17** Jon 1:1; 8:58
1:18 2:19; 3:15; Εfe 1:22-23; Lem 4:2; 26:23; Mwm 1:5 **1:19** 2:9-10; Jon 1:16; Εfe 1:23 **1:20**
Lum 3:25-26; Εfe 1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** Lum 5:10; Εfe 2:12-13; 5:27 **1:23** 2:7; Εfe 3:17; 1Tim
3:16; Ibu 3:6 **1:24** 2Kol 1:5; 11:23-29; Εfe 3:13 **1:25** Εfe 3:1-3 **1:26** 2:2; 4:4; Εfe 3:6 **1:27**
3:4; Lum 5:2; Εfe 1:18 **1:28** Εfe 4:13 **1:29** Εfe 3:20; Fili 4:13 **2:2** 1:26-27; Εfe 5:2

nonen le mvuntelem mvu ben e bó le eyvuwsè, é ben etaashe enu yí kenkonjen e, wvu le ben elooci kee naa ntay mwεem mvunciim no wee kenke keeke, emum ekeè ten kenyle ke Nyo' le, kè è nu Klistu. ³ Nyo' nu ε nyile ntfu bvufee bvucii bô mwεem mvù bonyii kenke keekeè ekume wvú ε è nu yí Klistu le. ⁴ Me njemyi fin wvu le fo wee mvu ke enε eto bô njeme wvù yeke wvu fomvu fomvu elee ben dvú. ⁵ Ben ekeè le naa no me ncim nu ncejole nen nu ε me nu beene é keyoy e. E me lanlanje no me n'yuuke no ben gee mwεem é je yi len e, ε ben ε lese fitele yí Klistu le ε fi temyi ntay.

Bonyii bo Klistu le nu ε boy wase can bonci bo ecici le

⁶ No ben nu ε fiisen wase Klistu jisos wvù Tata, ben emum eleemè ke yí ye le nonen. ⁷ Ben ecime gen ekuù yí ye le, eleemè temyi yí mbee wene le ke lenlen no bó to yεyεε ben, enyaà keyoone é Nyo' sekecii. ⁸ Ben eyenè fo wee ke ejo bvufee bvú ecici bvú fokuse fen bvú kenleema le enjim ben dvú é ben etu bonfaw ke. Bvufee bvun nu bvù bii bonkpwawce bo wee wvu wum bô bo mwεem mvù saake yí won wvun e. Ke è yaa nu bvù bii bonkpwawce bo Klistu le ke. ⁹ Ben ekeè le no Klistu to tue wee wvu wum, nu ε fiεε fi Nyo' nu fi ficii nu yí ye le. ¹⁰ Ben nu ε kenke wase mwεem mvunciim no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu. E nu wvù ekole ke mwεem mvunciim mvù kenke mvungay saake le. ¹¹ No ben ε bó to taashe nonen, ε wvù tfuse ben yew. E ke ntfuse yew wvun nu wvù bó tfuuse bô can seke bó ε sum kejewleε ke ye wee le ke. Wvuwvun nu wvù è gee Klistu keesum nyam yene ye kebefε. ¹² Seke bó to leseε ben é joo nu ε bó to taashe ben ε bo

Klistu dwey. E Nyo' kase bvuse ten ben nje fitele fi ben to leseε yí ye le le wvù nulo ebvuse ten ben yí kpwe le bô mvungay mvù wvù to bvuseε Klistu dvú yí kpwe le. ¹³ Ben to shee nu ε ben ε kpwe wase é keyoy e nje bonci bo Nyo' le bô ben to ngoyte ε Klistu baa tfuse wase ten ben yew keesum mwεem mvù nyam ye yene gomte le ke. Keseen, Nyo' nu ε ge wase ben ε kase ε tu dvú, ε taashe ben ε bo Klistu. Wvù nu ε leεshε wase bibefeε bisεεbeene bicii. ¹⁴ Wvù nu ε fiwse wase mwεem mvù to koolle beene é Nwa' bonci le ε bó saanke ekume beene. Wvù nu ε jo mwεem mvudvu mvun ε tfuse yí Klistu le, bó ε mum ε ta wvù yí kentam e, ¹⁵ wvù ε mum ε ngoy mvungay mvu mwεem mvunciim mvù kenke mvungay saake le, ε bvuse mvù ya le, ε shoose, ε mum ε so mvù yí kentam e. *

Bonyii bo Klistu le eyuukε ε è nu fiεε fi è gayte wvù

¹⁶ Nonen, fo ben ebvuu ebee é wee mvu esaake ben ekume mwεem mvù ben dieε kenεε mvù ben wuu kenεε le ben baa egeele bonkaw, kenεε è nu nkaw kpwee wvu fwe, kenεε le ben baa eshee mbam ke. ¹⁷ Bó to shee gee mwεem mvun fwele ε mvù nu ke lo diεε kenjinjinj ke fiεε fi to nu keeke to le, ε fiεε fidvu kebeε nu Klistu. ¹⁸ Fo ben ebee é bonyii bomew esaake ben duu le ben nu ε jay je ke. Bonyii ban nu bô duu le ben ejoð bikuu binen ekuse no bó joo, duu le ben ebunleè ten bonceendaa bo Nyo' le no bó bunlee. Bó duu le bó kee mwεem njefo bó yene mwεem e é bifile le. E bó bensee ke ε è nu ye yí mwεem mvù too efa jobo le, ε kenyi kedvu yaa nu ke. ¹⁹ Boba bonyii nu ε gawsen wase bô bo ekole kè è nu Klistu. Klistu nu wvù nyaa

2:3 Bnɔn 2:4-5; 1Kol 1:24, 30; Efe 3:19   2:4 2:8; Lum 16:18   2:5 1Kol 5:3   2:7 1:23   2:8 1Tim 6:20   2:9 1:19; 2:15, 20; Efe 1:21   2:11 Efe 2:11   2:12 3:1; Lum 6:3-4; Efe 1:19-20; 2:6

2:13 Efe 2:1, 5   2:14 Efe 2:15-16; 1Bi 2:24   2:15 2:9-10   * 2:15 Kenεε le, "... e mum e so mvù yí ye le."   2:16 Lum 14:1-6   2:17 Ibu 8:5   2:18 Efe 1:21   2:19 1:18; Efe 4:16

mvunɔɔay ê ye ye ε yí se kuu no Nyo' seyse le yí ekuu. Beene nu ε taashe ke diewe no ye wee nu ε taashe yí biyunj bô bonɔɔnsee le ε se no lemte leɲ. ²⁰ No ben nu ε kpwe wase ben ε bo Klistu ê keba ke mwεem mvù saake yí wonj wvun e, ε no nu nje la wvù ben bvuu cee ke diewe ben nu bonyii bo yí wonj wvun e? Ben bvuu beje keebii ban bonci le nje la? ²¹ Bó nen'yi cew lo le, "Fo wee ejice fin fiεε le ke. Fo wee emom fifi εmvu ke. Fo wee ekum fin e ke." ²² ε mwεem mvun mvunciim nu ε bonyii gee ε mvú fele lo, ε bonci ban nu ε ê geke bonyii bii bvufee bvubole. ²³ Bonyii nen'yi no yene naa le bvufee nu ê bonci bodvu ban e, no bó gee le bonyii ekeè keebunlee ê je yí leɲ e, bô keeshiwse ekole noo keenyewle bô ye. Geenen, ε mwεem mvun yaa nulo efice keebvuse wee ê mwεem mvù nyam ye ye shieele le ke.

3

Bonyii bo Klistu le kenjke nshii wvu fwe

¹ No Nyo' to nu ε bvuse wase ben ε bo Klistu yí kpwe le, ben emum egomte mwεem ε è nu mvu fowe fô Klistu nu ε Nyo' ε shike wvú ê ebo kew ke εcey e. ² Ben egεε bvufee hvunen yí mwεem mvu fowe le. Fo ben egεε yí mvu fokuse le ke, ³ njefo ben to nu ε kpwe wase, ε nshii wene nu keseen ε Nyo' ε nyile yí Klistu le wvù nu bô wvú. ⁴ Seke Klistu wvù nu nshii wene ε ke ε buynen bô bvukuke bwew, é ben ten emum ebuynen ente jo bvukuke bvudvu. ⁵ Fí ε mum ε no nu le, ben elese lo mwεem diewe mvun e mvù nyam ye shieele. ε nu keejaanɔɔ kenjanj bô keekpawaci mwεem ekume kenjan, noo

ye yí ηeyεen, noo keeshieele keege mwεem mvù befe, noo keebvuushi ejise yí mwεem e. Wee wvu bvushu ejise yí mwεem e nu ε mwεem mvun ε tu wase nyo' mvu fô wvú le. ⁶ ε nu kfuu mvumvun mwεem mvù nu ke ege é Nyo' eton'ye shém elaj ηgew yí bonyii bô gee mvú le. ⁷ ε to nu fwele ε ben gee kfuu mvumwe mwεem seke ben to bæε cee nce bii no nyam ye shieele. ⁸ Geenen keseen, ben kenjke keecinε mvù le mvunciim. Ben ecinε shém yí ton'yεen bô mvuntelem mvù sesene noo mvuntelem mvù befe le. Fo wee ebeetè bô diee di wee le ke. Fo njeme wvù samte ebuytè diuw wee le ke. ⁹ Fo wee elεlè waa bwee ke. Ben ekeè le ben nu ε baa wase ye yí yvum bô gee diew, ¹⁰ ε jo wase ε è nu yí fiε. Yiyin nu ε Nyo' seysee sekecii kumene ε yí tuu diewe ye le, wvu le ben elooci ke wvú. ¹¹ Fofen nu ε wee mvu yaa bvuu nu jεy fô mvu le ke. Ke wee mvu bvuu nu dvú le è nu wee Juu ε mvu nu wee Glek ke. Ke wee mvu nu dvú le bó nu ε tfuse yew ε mvu nu ntffuse ke. Ke wee mvu nu dvú le è nu wvu entfun ke. É ke wee mvu nu dvú le è nu nyam yí ηkpwaante ke. Ke wee mvu nu dvú le è nu nfwa ε mvu nu waa yew ke. Klistu nu fiεε ficii fô bó le, ε wvú nu yí bó le bocii. ¹² No Nyo' nu ε caw wase ben, ben ε no nu bonyii bew, ε wvú koonjke ben, ben emum ejo kenjke leɲ kè le: wee ecamtè shen fô waa bwee le, geè mwεem mvù jee fô bonyii le, shiwsè bikuu binen, nù wee, kuulè shém, ¹³ yaa kenjke fitele fi sesene ke. ε wee cim ge naa la fí ε luce wee, é wvú læshe nya ê wvú. No Tata nu ε læshe wase binen bibefe, ben ten elεeshi bi bonyii bomew e. ¹⁴ Ben dioo gee mwεem mvun mvunciim, no tomyi kenjkonen fwe. Kenjkonen

2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 **2:21** Yesa 29:13; Mat 15:9; 1Tim 4:3; Ibu 13:9 **3:1** 2:12; Efe 1:20
3:2 Mat 6:33 **3:3** Lum 6:4; 2Kol 5:14 **3:4** Gal 2:20; Fili 1:21; 1:27; Fili 3:21; 1Kol 15:43; 1Jon 3:2 **3:5** Gal 5:19-21 **3:5** Lum 6:6, 11; Gal 5:24; Efe 4:19; 5:3 **3:6** Efe 5:6 **3:7** Lum 1:18; Efe 5:8 **3:8** Efe 4:29; 5:4 **3:9** Efe 4:22, 25 **3:10** Kej 1:26-27; Efe 4:24 **3:11** 2:11; Gal 3:28; 1Kol 12:13 **3:12** Efe 4:2-4 **3:13** Efe 4:32 **3:14** Efe 5:2 **3:15** 1:18, 20; 2Kol 13:11; Efe 1:23; 4:4

nu fiεε fi taashi mwεεm mvunciim ε mvú sε nu yí fiεε le fimwaan. ¹⁵ Ben ecinε é nyεkeey wvù nán'yi fô Klistu le enu ê mvuntelem mvunen e dunçi ben je. Nyεkeey wvun nu naa wvù Nyo' to tenεε ben le ben ekεnkè no ben nu ye yimiaaη. Ben enyaà tεn keyoone ê Nyo' sekēcii. ¹⁶ Ben egεε é saaka wvu ekumε Klistu enú ê mvuntelem mvunen e naa ntay, é ben eyεεyi bvuu teete bikuu binen bô bvufee bvucii. Ben eyemtè benseè Nyo' bô njon fô mvuntelem mvunen e bô bonkiee bô buyte é Nwa' Mbense le noo bonkiee bomew bo mbense le, noo bô Keyoy kew nyaa ê bonyii. ¹⁷ Ben dioo gee fiεε ficii fi ben gee, kεnεε ben jemýi lo, ε ben no gee diεwε bonyii bo Tata Jisos e, nyaà keyoone ê Nyo' Ice fele yí ye le.

No bonyii bo Klistu le nulo ecee yéwyibole

¹⁸ Bokεnε, ben enyaà bikuu binen ê bole' bonen no bonyii bo Tata Jisos e ké no gee. ¹⁹ Bolemse, ben ekoonkè bokε' bonen. Fo ben enasene yí bó le kε. ²⁰ Boom, ben eyuukè bobwee bonen bô bo'icee bonen e yí fiεε ficii le. É ben gee nonen, é fi ejee Tata le. ²¹ Bocee boom, fo ben egee mwεεm mvù mvuntelem mvu boom bonen e esaase kε. É ben gee lo, é shem ekpwee bó. ²² Bonfaw ben eyuukè bonyii bô kεnkε ben fokuse fεn e yí fiεε le ficii. Fo ben elemtè bó le kε seke jise dibole nu yí yene le keegee le ye ejee bó kε. Geenεn, ben elemtè bô fitele fimwaan, fanè ε è nu Tata. ²³ Wee dioo lemte fiεε ficii fi wvú lemte, no lemte bô fitele fiew ficii le wen lemte ε è nu Tata le ε è yaa nu wee le kε. ²⁴ Ben ekeè le wee nu ke ekεnkε fiεε fi bó nu ε seyse ε gεε fi è nu mmawcε wε ε è nu ê Tata. É nu Tata Klistu wvù ben lemte wvú le. ²⁵ Geenεn, fô bonyii bô gee kebefε

le nu ε Nyo' nu ke elaw bó yí kebefε kè bó gee le. Ben ekeè le kε Nyo' ké no dunçi kejεy jεy é bonyii kε.

4

¹ Ben bô kεnkε bonfaw, ben egee mwεεm bô bó ε è nu mvu len bô mvù jee, ekumýi le ben kεnkε tεn Cee Ekolε fowe.

Ntefe wvu fokemεse

² Ben bocii ebunleè gεne fwe yaa doose kε. Ben dioo bunlee no leesè bvufee yí dvú le, nyaà keyoone ê Nyo'. ³ Ben ebunleè fô bese le tεn le Nyo' eyene kembuη fô diεw ye le é bese efewci diεw yin yí è nu kenyilε ke ekumε Klistu kè me nu yí ncaw e nje kí. ⁴ Ben ebunleè le me enlooci nfewci ε wvú yuule ntay no me ηkεnkε keenfewci. ⁵ Ben dioo nu ben ε bonyii bô yaa nu kε bo mbee le no gee mwεεm bô bvufee. Seke ben ε kεnkε je keege fiεε, ε ben mom le fo kefew kedvu efey εcici kε. ⁶ Njeme wene sekēcii enú wvù bonene, yeke diεwε ηkauw e, é ben emum ekee keetfuuse fiεε é wee tfuu é je yi len e.

Bongayma

⁷ Tikikus nu esee fiεε ficii fi ekumε me é ben. Wvú nu waa bwεe wesebeene, nu tεn fitele fiseεbeene. Bee bó lemte Tata le yí wee le mwaan ε wvú nu wee lemme wvù lemte bô fitele fiew ficii. ⁸ Me ntumte wvú fô ben e bô shiee wvu le wvú eto ege é ben ekieε no bese nu, ebvuu eyvuwε mvuntelem mvunen. ⁹ Me ntumte bô Onesimus wvù nu wee mvu wvu jo ben, ε wvú nu tεn waa bwεe wesebeene wvù nu fitele fiseεbeene ε wvú leeme yí fiεε fi Klistu le tεmyi. Bó nu ke esee é ben fiεε ficii fi kooyi fεn. ¹⁰ Alistakus wvù bee wvú nu fen yew ncaw e gayte ben e. É Mak wvù waycee Banaban gayte tεn ben e. É nu wvú wvù ben nu ε kεnkε wase ntum

3:16 Efe 5:19-20; Ibu 13:15 3:18 Efe 5:21-6:9 3:24 Efe 6:8 3:25 Jam 2:1 4:1 Lew 25:43
 4:2 Lum 15:30; Efe 6:18-19 4:2 Fili 4:6; 1Tes 5:17 4:3 Lum 15:30 4:4 1:26 4:5 Efe
 5:16 4:6 Efe 4:29; 1Bi 3:15 4:7 Efe 6:21-22 4:9 Flm 10-12 4:10 Lem 19:29; 20:4; 27:2;
 Lem 12:12

εκουμε wvú. Seke wvú ε to, ε ben fiisen wvú. ¹¹ Jisos wvù bó teje le Justus gayte ten ben e. Ε may ke bonyii bo botete ban bò è nu Bojuu bò bee bó lemte yî fiεε le fimwaan yî bvunfon bvú Nyo' le. Bó fici naa me baay, gee ε fitele fiem leεtene. ¹² Ebaflas wvù nu ten wee mvu wvu jo ben, wvù lemte Klistu Jisos e gayte ten ben e. Wvù dioo bunlee sekecii no kumyi ben naa baay, leke le Nyo' ege é ben eleemè temyi diεwe bonyii bò nu ε taw wase, looci kee fiεε ficii fi Nyo' gomte le. ¹³ Me nu ε n'yeν wase bô ejise eyem le wvú lemte fô ben e baay noo fô bonyii bo Lawdesia bô bo 'Iliabolis e. ¹⁴ Luk wvù cuuke bonyii wvù nu nsaa yeν shém bô Demas gayte ten ben e. ¹⁵ Ben egay boom bo bwee wesebeene le bo mbee le bo Lawdesia le, egay ten Nimfa bô kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wvú yew e, enya ê me. ¹⁶ Ben dioo ε taη ηwa' wvun, ciinse ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdesia ε bó taη ten, mum yeν ten le bó nu ε ciinse ηwa' wvù nu ê bó ben ε taη. ¹⁷ Ben egay ê Alkibus le wvú eyen le wvú nu ε mεse lemme di Tata nu ε nya can ye le. ¹⁸ Wvun ηgayma saanke me wvù Baul bô kebo kem. Ben ekumyi le me nu yî ncaw e. Nyo' ebuw ben bô kembonen.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul
to san̄εε ê kentaashε ke
Tεsalonika
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu
Tεsalonika wvu fwe
wvun e**

Tεsalonika to nu kelaante kemew ê keba ke won̄ e kè Masedonia le jò Baul to kεwceε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Fí to baa moocε no kentaashε kin kεwceε ke, ε Bojuu mum kεw no bane Baul bene kendor̄ bô wvù. Baul mum san̄ nwa' wvu fwe wvun fô bonyii bo Klistu le bo Tεsalonika keeyvuwse mvuntelem mvubole, ege ε bó eleemè tεmyi.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e

1:1 Ken̄kεwce

1:2-3:13 E Baul yuw njon̄ bvuu bense bonyii bo mbee le

4:1-12 Ntefe ekumε nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

4:13-5:11 Ntefe ekumε no Klistu nu ke ekase eto

5:12-22 Ntefe wvu fokemεse

5:23-28 Kemεse

1 E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaar̄ke nwa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tεsalonika le kè nu ε taashε ε no nu yí Nyo' Ice bô Tata Jisos Klistu le.

Mbuwma Nyo' bô nyεkeey enù fô ben e.

E Baul nya keyoone ê Nyo' yí kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tεsalonika le

² Bese ké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben bocii, bene ben sekecii ê bunle yese le. ³ Seke bese nu ê Nyo' Icee wesebeene fwe, bese ké no kumyi gee dinen di buyte yí fitele fi ben lese yí Klistu le bô lemme dinen di buyte yí ken̄kjon̄

kenen e noo shém yí ben kuule yí buyte yí ntaa wvù ben taale fwe yí Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

⁴ Boom bo bwee wese le bô Nyo' koon̄ke, bese kee lo le Nyo' nu ε caw wase ben. ⁵ Bese kee nonen njefo ke saaka wvù jee wvù bese to toε dvú fô ben e to to ke ε è nu bô njeme maan̄ ke. Wvù to to ten bô mvun̄gay mvù nen̄'yi fô Keyoy ke Yuule le, ε bese looci kee lo le saaka wvudvu nu keceεy. Ben kee kfoo bonyii bô è to nu bese seke bese to cee ê ben entelēn nje ben. ⁶ Ben to nu ε no ben̄ene bese noo Tata njefo ben to nu ε fiisen̄ saaka wvudvu bô nlan̄lan̄ wvù nen̄'yi fô Keyoy ke Yuule le naa no ben cim to nu yí n̄gew wvu baay e. ⁷ Nonen ε ben mum tu bonyii bô bonyii bo mbee le bocii bo ê keba kè Masedonia le noo kè Akeya le ejoo ken̄fews̄en fô bó le. ⁸ Me njemyi nen̄ njefo ke è m̄ey ke diew yí yi Tata yí nu ε san̄ jo ben ε ghan keba kè Masedonia bô kè Akeya le ke. Saaka wvu ekumε fitele finen fi ben lese yí Nyo' le nu ε ghan wase ten mon̄dvuum e mon̄ciim. Nonen ke shieε bvuu nu dvú wvù bese ejemyi fiεε ekumε fifiε ke. ⁹ Ben ekeè le bonyii bodvu kebeε nu ε no sēje ekumε no ben to fiisen̄ε bese ê ben entelēn, noo no ben to cin̄'yεε mvun̄yo' le tu wase ben ε bo Nyo' keelemte wase Nyo' wvu keceεy wvù ken̄ke nshii le. ¹⁰ Bó sēje ten no ben c̄ȳte Waa we wvù nu ke enε fowe eto le. Waa we wvun nu wvù wvù to bvuseε yí kpwe le, ε è nu Jisos wvù bvuuε beene can shém Nyo' yí ffooke yí wvù nu ke edun̄ce ε bonyii le.

2

E Baul jeme ekumε lemme diw di Tεsalonika

¹ Boom bo bwee wese le, ben kebeε kee lo le ke ghane di bese to

laaleε ê ben e to nu ε la εcici ke. ² Naa no ben kee le bonyii to nu ε nya ηgew ê bese bvuu nvuwse bese ê kelaante kè Filibi le, nu ε bese to kuu ke shém ê mvungay mvu Nyo' wese le keefewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben naa no bonyii cim to cile bese naa baay nen. ³ Ke saaka wvù bese to fewci leke ben dvù to nu bô jay ke, ε ke bese to fewci bô ηkpawce mvu wvù befe kenεε gomte keeleε lo ben ke. ⁴ Geenεn no Nyo' nu ε yen le bese nu ε kocεn bonyii bô wvù enya saaka wvù jee wvun can yibole, nonεn bese ε mum ε no fewci. ε bese yaa fewci le ye ejeε ε è nu bonyii ke. Bese fewci le ye ejeε ε è nu Nyo' wvù taasse mvuntelem mvuseε. ⁵ No ben kee nu ε bese to baa ke yuu wase etoo bô diεw ken'yem kenεε tεw fiεε fojise keedie fiεε can yene le ke. ε fin nu fiεε ε Nyo' leeme fwe wese. ⁶ Ke bese to baa egomte keekεηke mbense mvu ê wee kenεε wvù nen'yi fô ben e kenεε fô bonyii bomew e ke. Naa ε è to nu bvudvuu bvuseε diεwe boom bo ntum e bo Klistu le kee-biite mwεem le ben egeε fô bese le. ⁷ Bese to nu fisεse nyεkeey ê ben entelen diεwe bwee wan wvù taale fô boom bew e. ⁸ Nonεn ε bese mum jo ben ye le naa ntay bô kenkonεn, nya ben ε è yaa mεy ke bô saaka wvù jee wvù wvu Nyo' maan ke, geenεn nya ten bikuu bisese ê ben njefo ben to nu wa lo mvuntelem mvuseε naa baay.

⁹ Boom bo bwee wese le, ke ben kumyi ten lemme disεε bô njimten wese. Bese to lemte entan bô εmvunsheen wvu le fo bese egeε bvujite yî wee mvu ben e no bese to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ke. ¹⁰ Ben kebeε naa noo Nyo' nulo eben jim nsaw wese le nce

wese fô ben bonyii bo mbee le to nu wvù yuule nu teyey yaa kenke nлом yimi ke. ¹¹ Ben kee ten no bese to gee bô ben diεwe no cee wan kè no gee bô boom bew. ¹² Bese to yvuwse mvuntelem mvunεn, lowci ben, tomsee le ben eceε nce ε è nu wvù Nyo' gomte. ε nu Nyo' wvù tenε ben le ben eley bvunfon bwew bô bvukukε bwew e.

¹³ Bese shee ke ten nyaa keyoone ê Nyo' nje fin fi le seke bese to toε bô diεw Nyo' fô ben e, ben to nu ε fiisen diεw yidvu no yî looci nu le è nu diεw Nyo' ε è yaa nu diεw wee ke. ε è nu yî yî lemte yî yene le, ben bô nu bonyii bo mbee le. ¹⁴ Ben kee boom bo bwee wese le le fiεε fi to kooyεε bô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bi nu ε bee Klistu Jisos e ê keba kè Judea le to nu ε kooy ten bô ben. Ben to nu ε yen ten bongew can bonyii bonεn bo won e lenlen no bó to yenεε can Bojuu bobole. ¹⁵ Bojuu ban nu bô to yue Tata Jisos. ε è nu bó bô to yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le. ε nu bó bô to kuηεε bese jo bó. Bó gee nonεn ε Nyo' yaa yuuke njon bô bó ke. Bó bane lo bonyii bocii, ¹⁶ no bó baanke je fô bese le keejemyi ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu wvu le bó eboy e. Bó gee nonεn sekεcii ε bibefe hibole yinsene bene. Shém Nyo' yî ffuuke nu ε to wase yî bó le keseen.

ε Baul no kenke shieε keebvuu eyen bonyii bo mbee le bo Tesalonika le

¹⁷ Boom bo bwee wese le, no beene se gawsenεε nu ε bese ε mom wase naa baay kenke shieε le bese bee eyen ben e εjise naa no è cim beε ke kefew caan no beene se gawsenεε. Beene nu ε gawsen ke ε è nu εjise. Beene baa gawsen ê

2:2 Lem 16:19-24; 17:1-9   **2:3** 2Kol 4:2   **2:4** Yeli 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; εfc 3:2   **2:5** 2:10; Lem 20:33; 2Kol 1:23   **2:6** Jon 5:41, 44   **2:9** 2Tes 3:7-9; Lem 18:3   **2:10** 2:5   **2:11** Lem 20:31   **2:12** 4:1; Lum 5:2; Fili 1:27   **2:13** 1:2-3; Gal 1:11-12   **2:14** Lem 17:5   **2:15** Lem 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Lum 11:28; 2Kol 11:23-29   **2:16** Mat 23:31-33
2:17 3:10

fitele le ke. ¹⁸ Bese gomte keekase eto ê ben e. Me wvù Baul kebεε nu ε mom wase naa bokan e bokan e, geenεn ε Satan jewsee ke bese. ¹⁹ Bese keηke shiee nonεn njefo fiεε fi è nulo é bese etaale fwe yî dvú le, kenεε bvujonke bvusese bô kefo kesese ke bvunfon e kè bese nu ke esaale ye dvú fwe dvu Tata wesebeene wvù Jisos seke wvú ε kase ε to bvuu nu la? Ke è nu ben e? ²⁰ É nu naa ben bvuwee bvusese bô bvujonke bvusese.

3

¹ Nonεn no bese to yεnεε le fí nu ε ghaw wase, ε bese cu ntay keeshεε εjim Atεn bese εmbeη, ² mum tum Timatio wvù waa bwee wesebeene wvù bee bó lemte Nyo' le yî saaka wvù jee wvu ekumε Klistu le. Bese to tum le wvú eto eleke ben yî mbee wene le ntay, ebvuu etefe ben, ³ le fo bongew ban ke eshiw wee mvu ben e ke. Ben kebεε kee lo le bongew nu wase fiεε fisεεbeene. ⁴ Ben kee lo le seke bese to nu beene nu ε bese to see ê ben ε ε bεε lo le beene nu ke eyεne bongew. É è nu ke naa leηleη no fí nu ε kooy wase ε ben kee. ⁵ É nεε fiεε fí to gee ε me ηke ndioo n'yεn le fí nu ε ghaw wase, ε me mum ntum Timatio keηkiεε no mbee wene nu, njefo me nto ηkeηke nfan le è nelo enu ε wee wε wvù momte bonyii ε mom wase ben ε ge lemme dicii di bese lem fô ben e ε tu di ecici.

É Timatio nya saaka ekumε mbee bonyii bo Tesalonika

⁶ Geenεn keseen nu ε Timatio ε to wase é ben e ε kase ε tu jim fô bese le, ε see saaka wvù jee wvu ekumε fitele fi ben lese yî Klistu le bô no ben duηci keηkonεn fô bonyii le. Wvú nu ε see tεn no ben kumyi bese naa ntay bvuu keηke shiee keeyεn bese le no bese

keηke tεn shiee keeyεn ben e. ⁷ Nje fifin boom bo bwee wese le, yî nsase bô bongew bô bese keηke le nu ε shém ε leεtεn bese ekumε ben baay nje fitele fi ben lese yî Klistu le. ⁸ Keseen nu ε bese ε yoy nje ben leeme ke temyi ben ε bo Tata. ⁹ Nonεn bese ε no nyaa keyoone ê Nyo' baay nje ben. Bese nyaa keyoone ê Nyo' nje njon wvù bese yuuke fwe dvu wvù nje ben. ¹⁰ Bese bunlee shiee le εntay bô εmvunsheη le è nelo é bese ebvuu eyεn ben e εjise wvu le bese enya ben bô fiεε fí bεε fuute yî mbee wene le.

¹¹ Bese bunlee le Nyo' Icee wesebeene kebεε bô Tata wesebeene wvù Jisos eyene je é bese eto ê ben e. ¹² Bese bunlee tεn le Tata ege é keηkonεn kenεn eku egeη fwe é ben ekonεn bikuu binεn bô bonyii bocii leηleη no bese koonke ben. ¹³ Bese bunlee nonεn wvu le wvú ege é mvuntelem mvunεn etemyi, é ben ke enu se jay, yuule fwe dvu Nyo' Icee wesebeene seke Tata wesebeene wvù Jisos too bô ηgoo ye yicii.

4

Nce wvù Nyo' koonke

¹ Keemεεε boom bo bwee wese le, bese leke ben kule lo can diεwe bonyii bô nu ε taashε yî Tata Jisos e, le no ben to yεyεε é bese no ben keηke keecee no Nyo' koonke, ε è nu ke naa wase no ben cee keseen, ben egeè ke nonεn gene lo fwe fwe. ² Ben kee wase bontefe bô bese to nyae é ben é mvunγay mvu Tata Jisos e. ³ Fiεε fí Nyo' koonke nu le ben eceè diεwe bonyii bô è nu bo Nyo' le. Fo ben ejaankekε keηke keekee keejici ye ye le é je yî yuule keηke n'wvum e. * ⁵ Fo ye

2:19 1Kol 9:24-25; Fili 4:1; 2Tes 1:4 3:1 Lem 17:15 3:2 1:1 3:3 Efe 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12 3:4 Lem 14:22 3:5 Fili 2:16 3:6 Lem 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6 3:7 2Tes 1:4 3:10 2:17 3:12 Gal 6:10 3:13 5:1-2; Fili 1:10 4:1 2:13; Kolo 1:10; 2Tes 3:6 4:3 5:23; 1Kol 6:13; Ibu 10:10 * 4:4 Kenεε le, "Wee mwaan mwaan ben e keηke keekee keekeηke kpwese é je yî yuule, keηke n'wvum e."

wee enù ke lo yvuwse, ñeyte diewe yi wee ketum kè yaa kee ke Nyo' ke le. ⁶ Fo wee ege kebefe kene ege jay mvu bô waa bwee yi saaka wvudvu wvun e ke. Bese to nu e jeme wase ciise lo ê ben e è bee lo le Tata nu ke elañ ñgew yi bonyii bô gee mwem mvun mvunciim e. ⁷ Ben ekeè le ke Nyo' to tenje beene le beene eceè e è nu nce nnyen ke. Wvú to tenje le beene eceè nce wvú yuule. ⁸ Fí e mum e no nu le naa yee wvú tun keeyuw ntefe wvun e nu e ke wvú tun keeyuw e è nu wee wvu wum e ke. Wvú tun keeyuw e è nu Nyo' wvú nyaa Keyoy kew ke Yuule ê ben e.

⁹ Fí ekume kenkonen kè ben ekenkè fô boom bo bwee wene le bo mbee le nu e ke shiee nu dvú fô ben e wvú bó ebvuu esaanjke ekume fifie ê ben ke. Fífin nu fíe e ben kebée nu e Nyo' to yeyi wase ben no è nulo é ben ekonènè bikuu binen. ¹⁰ Yí keceey e, ben koonje naa wase boom bo bwee wene le bocii bo ê keba kè Masedonia le. Geen boom bo bwee wese le, bese bvuu teete ke ben le ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. ¹¹ Shiee wene baay enù e è nu keecee nce wvu nyakeey, yaa leese ke diuw fô mwem mvu bonyii le ke. Ben elemte bô can yene no bese to teete ben. ¹² Nonen é bonyii bo ekfunj emum enyaa n'wvum ê ben, ben saa ebvuu etaale wee mvu yi fíe le ke.

Ekume kefew kè Tata nu ke ekase eto le

¹³ Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enu kenjiwe le ekume bonyii bô nu e kpweken wase ke. Bese gomte le ben ekiee wvu le fo ben enu yii yi diewe bonyii bô yaa taale ke fwe yi fíe le ke. ¹⁴ Beene

nu e bee le Jisos to nu e kpwe kase buy yi kpwe le, e è nu ke lenlen no Nyo' to ke ekase etfufe jim bonyii bô to kpwekene e bó e taashé bô bo Jisos, é bó ke enu bô wvú. ¹⁵ Bese jemyi fin bii e è nu diew Tata le, le ke beene bô nu e shé e jim bô nu ke ebée dvú yi kefew kè Tata nu ke etoo le nu ke esa fwe dvu bonyii bô nu e kpweken wase ke. ¹⁶ Ben ekeè le Tata kebée nu ke ene fowe eshiile too wamte foweewe bô diew yi temyi, e ekole ke boncendaa bo Nyo' le fuunje ten, e son Nyo' jemyi. E bonyii bô to kpwekene e bó e taashé wase bô bo Klistu emum eyaw ebuy. ¹⁷ Nonen é Nyo' emum ecun beene bô nu e shé bô beé dvú noo bó ntaashé le é kembew e keegen etasen beene bo Tata é kebulé le. E beene bo Tata ke emum enu sekecii. ¹⁸ Nonen ben emum eléesé fitele fi wee noo wee le bô njeme wvun.

5

No è nulo é wee ecyte nto Tata

¹ Boom bo bwee wese le, ekume kefew bô diuu di nto Tata le nu e ke shiee nu dvú fô ben e wvú bó esaanjke fifie ê ben ke. ² Ben kebée kee lo le diuu di nto Tata le nu ke enu diewe di coon e entañ. ³ Bonyii nu ke edioo duu le, “Nyakeey nu dvú, e fíe fi wee efanè yaa nu ke”, é ñgew emum ene esese egbwe yi bó le diewe no lume ke ne to yi kpwoon wvú nu bô fue le, je saa enu dvú keelewte ke. ⁴ Geen boom bo bwee wese le, ke ben nu finen kenjiwe le wvú diuu didvu ke ene esese eto fô ben e diewe coon e ke. ⁵ Me njemyi nen njefo ben bocii nu bonyii bo n'yuule, nu bonyii bo emvunsheen. Ke beene nu bonyii bo entañ kene bo kenjiwe le ke. ⁶ Nonen fo beene eleeetè no bonyii

4:7 4:3; 1Bi 1:15-16 **4:8** 1Kol 6:19-20 **4:9** Yeli 31:33-34; Gal 6:10; Efe 5:2 **4:10** 2Tes 3:4 **4:11** 2:9; Efe 4:28; 2Tes 3:10, 12 **4:12** 1Kol 5:12-13; Kolo 4:5 **4:13** 5:1-2; 1Kol 15:51-52 **4:13** 1Kol 15:18-19; Efe 2:12 **4:14** Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 12, 20 **4:15** 1Kol 7:10, 25 **4:16** 1Kol 15:23 **4:17** Jon 12:26; Lum 5:17; Fili 3:20 **5:2** 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mat 24:36; Fili 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; Mat 24:43; 2Bi 3:10; Mwm 3:3; 16:15 **5:3** Yeli 6:14-15; Mat 24:39 **5:5** Lum 13:11-12; Efe 5:8-9

bomew leete κε. Beene enù we bô bvufee bvuseεbeene fó bvucii. ⁷ Bonyii bô leete ké no leete ε è nu ενταν, ε bonyii bô mbvuum koole bó nu ε mó ké no koole ε è nu ενταν. ⁸ Geenεn no beene nu fisεbeene ε è nu bonyii bo εmvunsheen, beene emum enù bô bvufee bvuseεbeene fó bvucii. Beene ejo mbee bô kenkonen é mvú enù diεwe ketwaa ke jem e ε beene ε jise ε ban gvúw yesebeene dvú, ejo ten mboyma wvú beene taale fwe yí dvú le é wvú enù diεwe kefo ke jem e ε beene ε bon. ⁹ Ben ekeè le κε Nyo' to caw beene γεε le wen ke edunεε ε è nu shém ye yí ffuuke é beene κε. Wvú to caw le beene ke ekenke ε è nu mboyma fele yí Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. ¹⁰ Jisos Klistu nu wvú to kpweε nje yese beene, wvu le kenεε beene nu dvú, kenεε beene ε kpweken, é beene enu ke beene ε bó. ¹¹ Nonεn ben emum eyvuwsè mvuntelem mvu wee noo wee le, eyootè ten wee noo wee ε wvú kuu κε no ben gee wase.

Ntefe wvu fokemεse bô ngayma

¹² Boom bo bwee wese le, bese leke lo ben le ben ewvumtè bonyii bô lemte é ben εντελεν taale fó ben e yí saaka Tata le bvuu teete ben e. ¹³ Ben edunεi n'wvum é bó naa ntay yí kenkonen e nje lemme di-bole. Ben ekenkè ten nshii wvu nyεkeey fó bikuu binen e. ¹⁴ Bese bvuu leke ten ben boom bo bwee wese le le ben etefe bonyii bô nu laame κε lo, eyvuwsε mvuntelem mvu bonyii bô kenke jan e, efice ten bonyii bô wεεyi. Ben ekuulè shém ben ε bonyii bocii. ¹⁵ Ben eyenè fo wee etfuusè kebefe bô kebefe. Ben egomtè sekecii keegeε ε è nu mwεεm mvú jee fó bikuu binen e noo fó bonyii bocii le. ¹⁶ Ben

elanlanè sekecii, ¹⁷ bunleè kefew kecii, ¹⁸ nyaà keyoone é Nyo' yí fiεε ficii fi kooyi le. Fin nu fiεε fi Nyo' shieele fó ben bô nu yí Klistu Jisos e. ¹⁹ Fo ben ecilè lemme di Keyoy ke Yuule le κε. ²⁰ Fo ben emwaaasè bontum bo Nyo' le bô bonyii teete κε. ²¹ Ben etaassè mwεεm mvunciim, jòè mvú jee leeme yí dvú le, ²² ebvuusè can fó mwεεm mvú befe le mvunciim.

²³ Me nleke le Nyo' kebεε wvu nu Nyo' kembonen elooce ege é ben eyuule yí fiεε le ficii. Wvú egeε keyoy kenεn bô mvuntelem mvunen noo ye yene é yí ke enu se nrom kefew kè Tata wesebeene wvú Jisos Klistu nu ke eto le. ²⁴ Wvú wvú Nyo' wvú to tenεε ben nu ε wvú ké no leeme κε yí diεw ye le, ε wvú nu ke ege mwεεm mvudvu.

²⁵ Boom bo bwee wese le, ben ebunleè fó bese le.

²⁶ Ben egay boom bo bwee wesebeene le bocii ενοce é ηηοce bonyii bo Nyo' le.

²⁷ Me njemyi nciise lo é ben yí mvunγay mvu Tata le le ben etan ηwa' wvun é boom bo bwee wesebeene le bocii eyuw.

²⁸ Tata wesebeene wvú Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí enù ben ε bó.

**Nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ
wvù Baul to saŋɛɛ ê
kentaashɛ ke
Tɛsalonika
Fiɛɛ fî nu ê Nwa' wvu
Tɛsalonika wvu
bokaŋ bofɛɛ wvun e**

No Baul to cim saŋɛɛ ŋwa' wvu fwe fô bonyii bo mbee le bo Tɛsalonika le ekumɛ le bó ecɛyte yî nyɛkeey e, kefew kè Jisos nu ke ekase eto le, ε bvufɛɛ mɛy ke no bvuuŋke bó yî saaka wvudvu le. E Baul mum saŋ ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvun keejeme ekumɛ no bonyii to kpwaake wase le diuu di nto Tata le didvu nu ε jo wase bvudvuu. Wvù to nu ε nɛle ŋkpawɛ wvun duŋɔ le é nto Klistu se jo bvudvuu nu ε kebefɛ bó mwɛɛm mvu buwyɛɛn nu ke eduu efesen lo.

Bikuu bi mwɛɛm e ê ŋwa' wvun

1:1-2 Keŋkɛwɛɛ

1:3-12 E Baul bense bvuu tom kentaashɛ ke bonyii bo mbee le

2:1-17 Ntefe ekumɛ nto Klistu

3:1-15 Ntefe ekumɛ nɛɛ wvu bonyii bó è nu bo Klistu le

3:16-18 Kemɛse

¹ E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaŋke ŋwa' wvun fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Tɛsalonika le kè nu ε taashe ε no nu yî Nyo' Icee wesebeene bó Tata Jisos Klistu le.

² Nyo' Icee wesebeene bó Tata Jisos Klistu ebuw ben bó kembonɛn ebvuu enya ben bó nyɛkeey.

Ngɛw bó mmawɛ wvù nu ke enu kefew kè Klistu nu ke ekase eto le

³ Boom bo bwee wese le, bese keŋke keenyaa keyoone ê Nyo'

sekecii ekumɛ ben. E fî nu leŋ nonɛn, njefo mbee wene kuu ke gɛne lo fwe fwe, ε keŋkonɛn kè wee mwaan mwaan keŋke fô wee noo wee le gɛne ke lo tɛn fwe fwe. ⁴ Nonɛn, bese kebee ké no saale ye bó ben ê bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bimew e. Bese ké no saale ekumɛ no ben leeme tɛmyi bó ekumɛ no bonyii bone bikaa ê ben ejim ε ben jici ke mbee wene le, noo ekumɛ bonɔɛw bó ben yɛne kuule ke shém e. ⁵ Fifin nu fiɛɛ fî duŋci le Nyo' nu ke esaw bonyii ê je yî teytey e, wvu le ben ke enu ε ben ε kocɛn bonyii bo bvunfon bvɛ Nyo' le bvù ben yɛne bonɔɛw ban nje bvù le. ⁶ No Nyo' nu wee wvu teytey, wvù nu ke etfuse naa ngɛw wvù bonyii nyaa ê ben bó ngɛw, ⁷ enya nɛɛɛn ê ben bó yɛne ngɛw noo ê bese tɛn. Fifin nu ke ekooy seke Tata Jisos nu ke ebuynɛn fowe etoo ê leme di ŋuy e di saasaa le. Wvù nu ke etoo nonɛn bó bonɛendaa bew bó tɛmyi. ⁸ Wvù nu ke etfuse ɛnvuke ê bonyii bó maa lo Nyo' noo bó baa bee saaka wvù jee wvu ekumɛ Tata Jisos e ke. ⁹ Bó nu ke elɛse bó é bó ekeŋke ngɛw wvù mɛy lo, é bó egawsɛn bó bó bo Tata fo bó eto fwe dvu wvù noo fô bvukuke bwew bvɛ baay e. ¹⁰ Fifin nu ke ekooy ɛbvubwɛ bvù wvù nu ke eto wvu le bonyii bó è nu bew etumte monɔum mew, é bonyii bocii bó nu ε lese fitele yî ye le ekeŋke lo ngɛw bó wvù. E ben tɛn nu ke enu bó le njefo ben to nu ε bee saaka we wvù bese to jemɛɛ ê ben e. ¹¹ E nɛɛ fiɛɛ fî bese bunlee ke fô ben e sekecii le Nyo' wese ege é ben enu ε ben ε kocɛn kfuu bonyii bó wvù teŋe le ben enu le. Bese bunlee tɛn le wvù efi ben yî mvungay mwew e, é ben ege fiɛɛ fî jee ficii fî ben shieele noo lemme dicii di ben gee

nje fitele fi ben nu ε lese yî Klistu le. ¹² Bese bunlee ten nonen wvu le diee di Tata wesebeene wvù Jisos e, ekenjè mbense ê ben entelən, ε ben ten kenjke mbense yî ye le. Fifin nu nje fitele fi jee fi Nyo' wesebeene bô Tata Jisos Klistu kenjke fô ben e.

2

Ekumε wee wε wvù ηgoyte nci Nyo'

¹ Boom bo bwee wese le, fi ekumε nto Tata wesebeene wvù Jisos Klistu bô no beene nu ke etaashe keegen enu beene ε bó, nu ε me nleke le, ² fo ben ke enε é bvufee emum ebvuj ke lo ben nen ncew, * kenεε enε emum etuwtene le ben nu ε yuw njeme mvu le wvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, kenεε le bese nu ε jeme, kenεε le bese nu ε san ηwa' le diuu di nto Tata le nu ε to wase ke. ³ Fo ben ecinε é wee ke elεε ben ε è cim nu naa ê je yi neε le ke. Ben ekeè le ke diuu di nto Tata le didvu nu ke ekocən se kefew kiε kè bonyii nu ke enε ebewci bô bo Nyo' ε yaw wase ε to, noo se wee wε wvù ηgoyte nci Nyo' ε buynen ten ke. Ε è nu wvù wvù bó nu ke elεε lo. ⁴ Ε nu wvù wvù nu ke ebense εkolε kew emum ekicine lo fiεε ficii fi bó tenje le nyo' kenεε fi bó bunlee fi. Nonen, emum egn eley eshii yew ncese Nyo' le emum etenje εkolε kew le è nu wen Nyo'. ⁵ Ke ben kumyi le seke me nto nu beene, nu ε me nto nsee fiεε fin ê ben?

⁶ Ben kee wase keseen fiεε fi jici wvù le wvu le wvù ke ebuynen ke wase ε è nu ê kefew kè bó nu ε ηγεε ê wvù le. ⁷ Ben ekeè le mvungay mwew mvù wvù ηgoyte nci Nyo' dvù lemte wase keseen ejim, ε è nu ke le wee wvù baanjke mvù nu ke ebaanjke ke nonen egn ebuy seke bó ke ecake wvù ê je. ⁸ Bó nu ke dīoo ε cake, é wee wvù ηgoyte nci Nyo' wε emum ebuynen,

é Tata Jisos emum efefe lo wvù bó keyoy ke ê wvù εmvu, efīwse lo bô nlawken wvù wvù nu ke etoo dvù. ⁹ Wee wvudvu wvù ηgoyte nci nu ke etoo ê mvungay mvu Satan e, kenjke mvungay mvunciim, gee mwεεm mvù dunji mvungay mwew bô mwεεm mvu diuw wvù yumεn e mvù è nu mvu kenleεma le mvunciim. ¹⁰ Ε wvù nu ke etoo ten bó kfuu mwεεm mvù befe mvunciim keeleεle bonyii bô laa wase dvù. Ε bó laa njefo bó nu ε fanj keekoənke keceey wvu le bó ke eboy. ¹¹ No bó baa koonjke keceey nonen, Nyo' ε mum ε ge bó ε no looci jeenje lo wvu le bó ebeje ke wase ε è nu fiεε fi nu fi mbiay e. ¹² Ε Nyo' to ge nonen wvu le wen ke elεε bó bocii yî ηgew e bó baa bee keceey e, yuuke njonj keege mwεεm ε è nu ke mvù yaa nu ke teytey e.

Nyo' to caw ben keeboyse ben

¹³ Geenən boom bo bwee wese le bó Tata koonjke naa ntay, bese kenjke ke keenyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben, njefo Nyo' to nu ε caw wase ben fonjkw keeke eboyse ben fele yî lemme di Keyoy ke Yuule gee le ben eyuule le, bó yî mbee wvù ben nu ε bee keceey e. ¹⁴ Wvù to tenje ben yî fifin e fele yî saaka wvù jee wvù bese to fewci le, wvu le ben ke ekenjke fô bvukukε bvū Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ¹⁵ Nonen boom bo bwee wese le, ben eleemè temyi, jici nce wvù bese to nyae ê ben e, kenεε è nu wvù bese to γεγεε lo ben dvù bó diuw, kenεε è nu wvù bese to sanjε lo ê ben. ¹⁶ Bese leke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu keβεε noo Nyo' Icee wesebeene wvù to konjεε beene no leεεε shém yesebeene sekecii se ηka, ebvuu enya beene bô fiεε fi jee fi beene taale fwe yî dvù le nje fitele fiew

2:1 1Tes 4:15-17; 5:1-2   2:2 2:15   * 2:2 Kenεε le, "... esεε é bvufee ebvuj ben,"   2:3 1Tim 4:1; 1Jon 2:18   2:4 Esek 28:2; Dan 11:36; Mwm 13:5-6   2:8 Yesa 11:4; Mwm 19:15   2:9 Mat 24:24; Mwm 13:11-13   2:11 2Tim 4:4   2:12 1:6-8   2:13 1:3   2:14 1Tes 5:9   2:15 3:6; 1Kol 11:2   2:16 1Tes 1:4

fi jee. ¹⁷ Wvú eyvuwse mvuntelem mvunen, ege é mvú etemyi yí lemme di jee le dicii di ben gee bô yí fiεε ficii fi ben jemyi le.

3

É Baul leke le bonyii bo mbee le ebunleè fô bowen e

¹ Keemεεse, boom bo bwee wese le, ben ebunleè ten fô bese le. Ben ebunleè le diεw Tata elewtè gene lo fwe ε bonyii wvumte diεw yidvu ke no ben to gee. ² Ben ebunleè ten le bese ke eboy can bonyii bô keηke mvuntelem mvù befε gee mwεεm mvù befε le, njefo ke è nu bonyii bocii bô keηke mbee ke. ³ Geenεn Tata ké no leeme ke yí diεw ye le. Wvú nu ke enya ben bô mvungay, ebvuu egemgame ben fo ben ke eley can wee kebefe le. ⁴ Bese nu ε gee bvufee bvusese yí Tata le ekumε ben le ben gee wase fiεε fi bese gayte, ε ben nu ke emεy ke egee. ⁵ Bese leke le Tata eleke mvuntelem mvunen é mvú enu yí kenkonen ke ke Nyo' le ebvuu ege é ben ekuulè shém no Klistu to kule.

Wee keηke keelemte se diee

⁶ Boom bo bwee wese le, bese gayte lo é ben é diee di Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le le, ben enjemkesé ye ben ε boom bo bwee wesebeene le bô laame ke lo yaa cee ke bii nce wvù bese to duηcee é ben e ke. ⁷ Me njemyi nen, njefo ben kebεε kee no ben keηke keebenene bese. Ke bese to ké no laame seke bese to nu beene ke. ⁸ Ke bese to diee fiεε fi wee le se bese ε law ke. Bese to lemte jimtene εntaη bô εmvunsheerη wvu le fo bese ke egeε bvujite yí wee mvu ben e ke. ⁹ Ke bese to gee nonen le ke è nu bvudvuu bvusese keebiite mwεεm é ben ke. É to nu wvu le bese eduηci yí gee disese le wvu le ben ebenenè

bese. ¹⁰ Ben ekeè le naa seke bese to nu beene nu ε bese to nya nci wvun é ben le, “É wee nu le ke wen nu el-emtè, fo bó enya wvú bô fiεε fidien ke.” ¹¹ Me njemyi nen njefo bese yuuke le ben bomew shee laame ke lo yaa lemte ke, lene ke lo leese dew fô mwεεm mvu bonyii bomew e. ¹² Boba bonyii nu ε bese gayte bvuu ciise lo é bó é diee di Tata Jisos Klistu le le bó eshii fokuse elemte keekeηke fiεε fi bó edieè. ¹³ Fô ben e, boom bo bwee wese le, fo ben ke ewεle keegeε gee di jee ke.

¹⁴ É wee tun keeyuw fiεε fi bese jemyi é ηwa' wvun e, é ben ciise wvú. Fo ben ebvuu ekeηke lo fiεε keege bô wvuwe wee ke, wvu le wvú ewuunen. ¹⁵ Geenεn, fo ben ejod wvú diεwε wee bvuban e ke. Ben etefe lo wvú diεwε waa bwee wene le.

Ngayma wvu fokemese

¹⁶ Tata wvú nu wvu nykeey enyaà ben bô nykeey sekecií é jé le yicii. Tata enù ben ε bó bocii.

¹⁷ Me wvú Baul nsaanke ngayma wvun bô kebo kem. Fin nu nciise wεm wvú me ηgee é borwa' bem e bocii. É è nu no me ηké no nsaanke. ¹⁸ Tata wesebeene wvú Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonen kew é kí enù ben ε bó.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul
to san̄εε ê
Timatio
Fiεε fi nu ê Nwa'
Timatio wvu fwe
wvun e**

Nwa' wvun nu wvu fwe wvù Baul to san̄εε fô cuwee mvu wvù diee to nu Timatio le. Timatio to nu wee Klistu, ε wvù to nu wee wvu won̄ wvù Esia wvu caan e. Mwεεm mvù Baul san̄ ekumε mvù ê ηwa' we wvu fwe wvun e nu mvuntentem.

Fi fwe nu ε wvù jemyi jó teete le bó eyenè ekumε n'yεεyi wvù yaa nu ke wvu len̄ entelen̄ jo bonyii bo mbee le. Wvuwvun n'yεεyi to nu le, won̄ wvù beene yene wvun nu won̄ kebefε, ε wee nulo ke eken̄ke mboyma ke seke wee kee mwεεm mvumew mvù nu ê kenylε le bó seke wee cee nce mvu ke diεwε keetune keediee kfuu mwεεm mvumew bó keenu se kp-woon kenεε diemsen.

Nwa' wvudvu jemyi ten̄ ekumε no è nulo é Timatio egeè lemme diew ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, bó no bonyii ebunleè Nyo'. Wvù bvuu sen̄e kfuu ken̄ge kè bikuu bi bintaashe bi bonyii bo mbee le noo bonyii bó fici gee dilemme ê bintaashe ente ken̄ke keeken̄ke. Keemεse nu ε wvù ε tefe Timatio no wvù nulo elemte diεwε waa lemme Jisot Klistu wvù jee le.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e
1:1-2 Ken̄kwεcε

1:3-3:16 Bontefe ekumε no bó egeè mwεεm ê kentaashe le bó ekumε bocee bikuu bi kentaashe le

4:1-6:21 Bontefe ekumε no Timatio egeè lemme diew

¹ ε nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisot no Nyo' wvù Mboyse wesebeene bó Klistu Jisot wvù beene geke bvufee yí ye le to gayεε le me enù.

² Me nsaan̄ke ηwa' wvun fô wo le Timatio wvù è nu waa wem wvu keceey yí mbee le.

Nyo' Ice bó Klistu Jisot wvù Tata wesebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bó nyεkeey.

Le Timatio ecilè bon'yεεyi bo mbiay e

³ No me nto ηgayεε ê wo seke me nto ηgene Masedonia le wo esheε enù Efesus, nu ε me mbvuu ηgayte le wo enù ke jó wvu le wo ecilè bonyii ba bó yεεyi kfuu n'yεεyi mvu wvu jεey. ⁴ ε cilè ten̄ le fo bó ejod̄ kefew kebole jewsee yí mvumangaan e noo yí εdiee ε bo'icee dikfuu di bonyii le yò bó ké no taan̄ke gene dvù se yó kaa lo ηkuuη. Mvumvun nu mwεεm mvù too ke ε è nu bó bombew, ε è yaa nu ke bó ntaη wvù wvu Nyo' wvù bii mbee le ke. ⁵ Shiee ntefe wvun nu keege le bonyii eken̄kè ken̄kon̄en kè nen̄'yi fô mvuntelem mvù yuule le bó kè nen̄'yi fô mvuntelem mvù wee gee fiεε ε è yaa nu fi fitele esaake wvù le noo kè nen̄'yi fô fitele fi keceey fi wee lese yí Nyo' le. ⁶ Bonyii bomew nu ε cine wase yiyin je le ε no bvuyte gene wase ε è nu yí bonjeme bo εcici le. ⁷ Bó gomte keenu bonyii bó yεεyi bonyii bó bonci bo Nyo' le, geen̄n yaa cim kee naa fiεε fi bó jemyi ekumε fi kenεε ken̄yi ke fiεε fi bó tεencine yí dvù le se nfan e ke.

⁸ Beene kee le nci Nyo' nu fiεε fi jee fen̄ é wee joo nci wvudvu ê je yi len̄ no wvù ken̄ke keejoo le. ⁹ Beene kee ten̄ le nci nu ε bó yaa to geke fô bonyii bó nu teytey e ke. Bó to geke

ε ε̄ nu fô bonyii bô ngoyte bonci le bô bô temyi bikuu le, noo bô maa lo Nyo' le, noo bô gee bibefe le, noo bô yaa yuule ke le, noo bô beete bô diee di Nyo' le, noo bô yuwyi bo'icee bobole noo bobwee bobole, noo bô yuwyi bonyii bomew e. ¹⁰ Ε̄ nu ten fô bokene bô bolemse bô jaanke kenjan e, noo fô bolemse bô jiime fô bomew e. Ε̄ nu ten fô bonyii bô coonke bonyii gene bô bó le, noo fô bô mbiayte mbiay e, noo bô kane keese keceey kane mbiayte lo le. Ε̄ è nu ten fô bô gee naa la fi yaa bii ke n'yeyi wvu len e. ¹¹ N'yeyi wvun bii saaka wvù jee wvù kuuke wvù è nu wvu Nyo' wvù bó bensee le, ε̄ saaka wvudvu nu wvù bó to nyaε̄ can yem e.

Ε̄ Baul nya keyoone ε̄ Tata yi shen yi wvù to cameε̄ fô wvù le

¹² Me nyaa keyoone ε̄ Klistu Jisos wvù Tata wesebeene wvù nu ε̄ nya me mvungay keelemte lemme diw di wvù to jinyye me yen le me nu ε̄ nkocε̄n, mum baa me le me enlemte le. ¹³ Naa no me ncin nto nu fwele njemyi diε̄w yi befe ekume wvù, mbone bikaa ε̄ wvù ejim, nan'yi wvù, geenε̄n ε̄ wvù cam ke shen fô me le, njefo me nto ngee kenjiwe le n'yaa nkenke wase mbee ke. ¹⁴ Tata to nu ε̄ tfuw lo mbuwma we kenkonε̄n yi yem e, ge ε̄ me no nkenke mbee bô kenkonε̄n no wee wvù nu ε̄ taashe bô Klistu Jisos ké no kenke. ¹⁵ Njeme wvù le Klistu Jisos to to yi nshε̄ le keeboyse bonyii bô befe nu naa keceey, ε̄ è nu njeme wvù nu ε̄ kocε̄n wvù wee ebee wvù le se kemanε̄n. Me kebeε̄ nto nu naa lo nfon bonyii bô befe. ¹⁶ Geenε̄n, ε̄ Tata ke cam shen fô me le, wvu le Jisos Klistu edunε̄e yi yem e, me wvù nu nfon bonyii bô befe, shém ye yi wvù kuule gene mε̄ε̄se

bô bonyii. Ε̄ me nto nu nonε̄n diewe kenfewsε̄n e fô bonyii bô nu ke ebee wvù le ke ekenke nshii wvù mey lo le. ¹⁷ Nyo' nu Nfon wvu bvuyvuum e se nka, ε̄ ke wvù yaa nulo ekpwe ke, ε̄ ke bó nulo eyen wvù le ke. Ε̄ mey ke wvù maan wvù è nu Nyo'. Beene etumtè monkum mew, nyaà n'wvum ε̄ wvù sekecii se nka. Fí enù nonε̄n.

Lemme di Timatio elemte

¹⁸ Timatio waa wε̄m, me nyaa lemme di fiε̄ fi me njeme fin e can yo le, ε̄ fi bii ε̄ è nu mwε̄ε̄m mvù bonyii to jemyε̄ε̄ wase ekume wo diewe bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, wvu le mvù ke efi wo é wo etum jem yi jee. ¹⁹ Ε̄ leemε̄ ke yi fitele fi wo lese yi Klistu le, eyekε̄ fiε̄ fi fitele fiuw jemyi ε̄ wo ntay. Bonyii bomew nu ε̄ cinε̄ wase keeyeke fiε̄ fi fitele fibole jemyi ε̄ bó, ε̄ mum ε̄ gbwe yi mbee wvubole diewe nguε̄ wvu ε̄ joo fô wvù ε̄ bvun e. ²⁰ Ngoo bó le nu 'Imenayus bô Aleksanda. Me nu ε̄ nya wase boban can Satan e, wvu le bó ekenke bvufee, elu bô diee di Nyo' le di bó beete dvù.

2

Ntefe ekume bunle

¹ Fiε̄ fi fwe fi me nleke nu le, bonyii bo Nyo' le ebunleε̄ fô bonyii le bocii. Bó ebunleε̄ beelε̄ fô Nyo' le bvuu leké Nyo' fô bonyii bomew e, nyaà ten keyoone ε̄ wvù. ² Bó ebunleε̄ fô bonfon e, bô fô bonyii le bocii bô nu yi bintaw bi baay baay e. Bó ebunleε̄ nonε̄n wvu le è nulo é beene eceε̄ nce kenleε̄ten bô wvu nyekeey noo wvu bonyii bo Nyo' le noo wvù kenke n'wvum. ³ Keebunlee nonε̄n nu fiε̄ fi jee, ε̄ fi ε̄ kocε̄n ejise jo Nyo' wvù Mboyse

1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tay 1:9; 2:1, 7-8 **1:11** 1Tes 2:4 **1:12** 2:7 **1:12** Gal 1:15-16 **1:13** Lem 8:3; 9:1-5; 1Kol 15:9; Gal 1:13 **1:14** 1:5; 1Kol 15:10 **1:15** Luk 15:2; 19:10; Lum 5:8 **1:16** Efe 3:7-9; Kolo 1:25 **1:17** Lum 16:27 **1:18** 4:14; 6:12; 1Kol 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Jut 3 **1:19** 1:5 **1:20** 2Tim 2:17; 2Tim 4:14; 1Kol 5:5 **2:1** Efe 6:18-19; Fili 4:6 **2:2** Esl 6:10 **2:3** Tay 3:4 **2:4** Esek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Bi 3:9

wesebeene, ⁴ wvù shieele le wee tfuu ke eboy noo le wee tfuu ekeè keceey e. ⁵ Nyo' nu ke mwaan maan, e wee wvù nu entelen jo Nyo' bô bonyii nu ke ten mwaan. E wee wvun nu Klistu Jisos. ⁶ E nu wvù wvù to nyaε ekole kew keesum bonyii bocii yî ngew e. Fifi nu fiε fi Nyo' to duŋceε seke kefew ke len to kocεneε. ⁷ E neε fiε fi Nyo' to balεε me le me enù wee nfewce noo waa ntuw Jisos bô le me enù wee n'yεeyi bonyii bô yaa nu ke Bojuu keen'yεeyi bô é bô else fitele yî Klistu le, eyεeyi ten bó bô keceey. Ke fiε fi me njemyi fin nu ε me mbiayte lo ke. Me njemyi ε è nu keceey.

⁸ Me ε mum ε no nshieele le bolemse ebunleè mondvuum e monciim, cawse ε è nu can yî yuule we yaa ton'yi shém kenεε cεwkene ke. ⁹ Me nshieele ten le bokene ejjisè ndvù é je yî len e yî duŋci n'wvum e, noo é yî bonyii yene le è nu yî len e. Fo bó etuwci bikuu kenεε leese mwεem mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle kenεε ejise ε ban, kenεε ndvù yî kenlum e ke. ¹⁰ Bó esuutè ye yibo ε è nu bô gee di jee diεwe bokene bô nu ε kocen keebunlee Nyo' le. ¹¹ Kpwoon kenke keenya ekole kew keeeye lo n'yεeyi, nu diuw tfu. ¹² Me mbaa nya je le kpwoon eyεeyi bolemse kenεε ekenke mvuŋgay é we jo bolemse ke. Wvù kenke keenu diuw tfu. ¹³ Fí nu nonen njefo è nu Adam wvù Nyo' to yawεε bom, se bom iff. ¹⁴ E ke è yaa nu Adam wvù Satan to leleε ke. E nu kpwoon wvù bó to leleε e wvù ngoy nci Nyo'. ¹⁵ Naa no fí cim nu nonen, nu ε Nyo' nu ke eboyse kpwoon fele yî boom bô wvù boote le, fen é wvù ε mey ε no leeme yî fitele fi wvù lese yî Nyo' le, kenke kenkonen, cee nce

wvù yuule noo wvù kenke n'wvum e.

3

No nce bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu

¹ Njeme mvu nu dvù ε wvù nu naa lo keceey. Njeme wvun nu le: E wee shieele kentaw keenu cee ekole ke kentaashe le, tu wvù shieele lemme ε è nu di jee. ² Cee ekole kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu wee wvù yaa kenke fiε fi bó ebaci wvù yî dvù le ke. Wvù kenke keenu dwee kpwoon mwaan, yaa gee mwεem kenduun e ke, kpawaci mwεem nta, kenke n'wvum, fiisene bonyii bo ghane le, kee keeyeyi bonyii. ³ Wvù kenke keenu wee wvù yaa wuu ke mbvuum ε mó koole ke. Wvù kenke keenu nykeey bô bonyii yaa cεwkene ke, yaa waale waa ke, yaa kenke shiee yî bigew e ke. ⁴ Wvù kenke keenu wee wvù kee keetaa fô yew ye le nta, gee ε boom bew yuuke wvù le yî fiε le ficii, wvumte wvù. ⁵ E wee nu se wvù kee keetaa fô ye yew e nta, é wvù ke eghan neε se keetaa fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le? ⁶ Ke wvù kenke keenu wee wvù beε banke lo è no nu wee mbee ke. E wvù nu wvuwe wee, é wvù ke enε sekemew emum ebensee ye, ke enε eley ngew diεwe wvu dεwle le. ⁷ Wvù kenke ten keenu wee wvù bonyii bo ekfuŋ yene ten le è nu wee wvu len. Efuw ke nonen, é wvù ke enε ejo é ketam ke dεwle le eshoose ekole kew.

No nce bonyii bô fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, kenke keenu

⁸ Bonyii bô fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente kenke ten keenu bô kenke kenke ke len. Ke bó kenke keejemyi diεw

2:5 Dito 6:4-5; 1Kol 8:6; Lum 3:29-30; 10:12-13 2:6 Mak 10:45; 2Kol 5:15; Gal 1:4; Tay 2:14; 1Jon 3:16; Gal 4:4; Tay 1:3 2:7 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Efe 3:7; 2Tim 1:11 2:8 1Bi 3:7 2:9 1Bi 3:3-5 2:10 5:10 2:11 1Kol 14:34 2:13 Ken 2:7, 21-22; 1Kol 11:8-9 2:14 Ken 3:1-6, 13; 2Kol 11:3 3:2 Tay 1:6-9; 1Bi 5:1-4 3:3 2Tim 2:24 3:7 2Kol 8:21; Lem 6:3

fiεε κε, yaa nu bò nu ε nya bikuu bibole ê mbvuum κε, yaa nu bonyii bò kuunje κε ε è nu sew κε. ⁹ Bó keηke keejici kenyiiε ke fiεε fi Nyo' nu ε dunje wase ê beene ekumε mbee le, leeme yí dvú le ε fiεε yaa saake bó fò fitele le κε. ¹⁰ Ε bo se γεε bó yí lemme le, nu ε bó keηke keeyaw emom bó. Ε bó dioo ε dunje le κε bó keηke jay κε, é bó emum egεε bó é bó elemte diεwε bonyii bò fici gee dilemme ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente. ¹¹ Boke' bobole keηke ten keenu bò keηke keηge ke leη, yaa kunsene mvunηkunsen κε. Ke bó keηke keegeε mwεεm kenduun e κε. Bó keηke ten keeleme yí kecey e yí fiεε le ficii. ¹² Wee wvú fici lemte lemme ê kentaashε ente keηke keenu dwee kpwoon mwaan. Ε wvú keηke ten keeke keetaa fò boom bew bó fò yew ye le ntay. ¹³ Bonyii bò fici lemte ê kentaashε ente ké lemte ntay, keηke diee di baay fò bikuu bibole, no nu ten se nfan ekumε fitele fi bó lese yí Klistu Jisos e.

Fiεε fi kuuke baay fi è nu fi mbee wesebeene le

¹⁴ Me n'yene le é sheete wase caan é me ento en'yen wo le. Geenεn ε me saanje mwεεm mvun fò wo le wvu le, ¹⁵ é me ne lo è no ndvuyte, é wo ekee no bonyii keηke keegeε mwεεm ente jo yew yí yí Nyo' yí è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le bo Nyo' wvú keηke nshii le. Kentaashε kin nu kfuy bó kenffuy kè jici kecey e. ¹⁶ Fiεε nu dvú ε fí kuuke naa baay. Ε fiεε fin nu fi to shee nu ê kenyiiε le ekumε mbee wesebeene wvú beene jemyl, ε Nyo' ε ge wase beene ε kίεε. Fiεε fin nu le:

Wvú to nu ε dunje ekole kew yí nyam ye wee wvu wum e.

Keyoy ke Yuule to nu ε bense wvú.

Bonceendaa bo Nyo' le to nu ε yen wvú le.

Bó to nu ε fewce ekumε wvú ê bitum bicii.

Bonyii to nu ε lese fitele yí ye le won tfuu.

Bó to nu ε jo wvú ε wvú ben we ley bvukukε le.

4

Ekumε bonyii bo n'yeyi le bo mbiaye

¹ Keyoy ke Yuule jemyi lo teyey le è nu ke enu kefew kemew e, é bonyii bomew ecine mbee le eyuuke wase mwεεm ε è nu ê biyoy bì læle bonyii noo bon'yeyi bo bonceendaa bo dεwle le. ² Ε bon'yeyi ban nu ke etoo can bonyii bò ghane buwsee bonyii mbiayte mbiay, ε mvuntelem mvubole ε cife wase κε diεwε bó ton ε è nu bó kento. ³ Bó nu ke ekane le fo bonyii etaashì bvujen, bó le fo wee edieè kfu mwεεm mvumew κε. Ε mwεεm mvun nu ε Nyo' to fe le bonyii edieè, ε bonyii bò keηke mbee bvuu kee kecey dioo diee no nyaa keyoone ê Nyo'. ⁴ Fiεε ficii fi Nyo' to feleε nu ε fí jee, ε fimew yaa nu dvú fi wee etune é wvú fen ε fiisen bó keyoone ê Nyo' κε, ⁵ njefo njeme wvú wvu Nyo' bó bunle nu ε ge wase fí ε no yuule.

Waa lemme wvu Klistu Jisos wvú jee

⁶ Ε wo dunji mwεεm mvun ê boom bo bwee wesebeene le, é wo enù wee lemme wvu Klistu Jisos wvú jee wvú nu ε bó ε kuuse bó diεw Nyo' yí nu ekumε mbee bó n'yeyi wvú jee wvú wo bii wvú le. ⁷ Fo wo ekeηke naa lo fiεε keege bó mvumangaan mvu ecici mvù nu se mvú keηke fiεε keege bó Nyo' κε. Yεεyε ekole kuw kecee nce ε è nu wvú Nyo' gomte. ⁸ Keedvumte ndvum yaci ye keηke κε sew fò wee

le. Geenε ε keecee ε ε nu nce wvù Nyo' gomte kenke sew fò wee le ê jé le yicii, njefo fifin kenke sew yí nshii wvu keseen e, bvuu kenke yí nshii wvù too le. ⁹ Njeme wvun nu naa kecee, ε ε nu njeme wvù nu ε kocεn wvù wee ebee wvù le se kemañen. ¹⁰ E nee fiε fi bese famte εdien yí lemme din e njefo bese nu ε leke bvufee bvuseεe bvucii yí Nyo' wvù kenke nshii le. Nyo' nu Mboyse bonyii bocii, εfey mvunciim bonyii bò nu ε bee wvù le.

¹¹ E yeeyi bonyii bô mwεem mvun gayte ε bó gee mvù. ¹² Fo wo ecine ε wee ejòò wo ekuse le njefo wo bee wan caan ke. E nu kenfewsεn fò bonyii bo mbee le ê je yí wo jemyi jó bô yí nce wo le, noo kenkonεn kè wo kenke le, noo fitele fi wo lese yí Nyo' le, noo je yí wo geele ye yo jó ε yí yuule le. ¹³ Nya ekole kuw keetaanke Nwa' Nyo' ê bonyii ya le, ebvuu efewci diεw Nyo', eyeyi ten bó egen ebuy seke me ñke ento. ¹⁴ Fo wo elañ nnya yo ke. Nnya yin nu yí bó to nyaε ê wo seke ñgoo bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le to geeleε can yibo yí yo le jemyi ê wo we diεwe bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵ Nya ekole kuw ê mwεem mvun, egeè mvù mvunciim ε bonyii bocii yene ñgenfwe wo le. ¹⁶ E yenè bô ekole kuw noo bô n'yeeyi wo. E jici dvù ntay wvu le no wo gee nonεn, ε wo ke eboyse ekole kuw, eboyse ten noo bonyii bò yuuke fiε fi wo jemyi.

5

Ntefe no Timatio egeè bô bonyii bo mbee le

¹ Fo wo ke dīoo jemyi fiεε ê wee wvu ñgaywee no wamene lo wvù ke. Geenεn tefe lo wvù ke diεwe ico le. E joò cubonyii diεwe boom bo bwoo le. ² E joò ten bokεne bo ñgaybonyii diεwe bobwoo

le, ejòò ñgon bokεne diεwe jéme yo le, etaalè bó ê je yí yuule le.

No è nulo é kentaashε etaale fò bókε' bo bonkfu le

³ E taalè fò bókε' bo bonkfu le bò è looci nu bò yaa kenke ke wee wvù taale fò bó le ke. ⁴ Geenεn, é kpweε ñkfu kenke boom, kenεε boom bo boom e, é wo cine ε bó yaw yeeyi keegeε lemme dibole di mbee le, wvu le bó etaale ten fò bobweε bobole kenεε fò bo'iceε bobole no bó to taale fò bó le. Fifin nu fiεε fi ε kocεn ê Nyo' εjise. ⁵ Kpweε ñkfu wvù looci nu kpweε ñkfu wvù yaa bvuu kenke wee wvù taale fò wvù le, nu ε wvù taale ke wase fwe ε è nu yí Nyo' le, bunlee sekεcii beele fò Nyo' le entañ bô emvunsheεñ. ⁶ Geenεn, ε kpweε ñkfu wvù ghane fiew diee ε è nu ekole kew, nu ε wvù ε kpweε ke wase naa no wvù cim beeε lene ê we. ⁷ E jemyi mwεem mvun ê bó, wvu le fo bonyii ke ene ebaci bó. ⁸ E wee nu se wvù taale fò kfu diεw e, εfey mvunciim fò ye yew e, tu wvù nu ε tun wase nce wvù è nu wvu mbee. E didiε gee nu ε di ε fo εfey naa lo di wee wvù yaa nu ke wee mbee le.

⁹ Kpweε ñkfu wvù è nulo é bó elese diee diεw ñgoo bokε' bo bonkfu le bò bó efici bó kenke keenu wvù nu ε buy wase bilum mbansoocaañ, wvù to nu ke kpweε diemsεn mwaan, ¹⁰ ε è nu wvù bó keε lo le wvù kenke gee di jee. Fi nu le: Wvù kuuse boom bew ê je yí jee le, fiisene botolo ê wvù yew, ε wvù ε cuke wase ten bikaε bi bonyii bò è nu bo Nyo' le, ε fiεε bonyii bo ñgew e, ε wvù ε nya ekole kew keegeε lemme di jee ê jé le yicii.

¹¹ Geenεn, fo wo ebee keelese bokε' bo bonkfu le bò bee boom bo caan ñgoo bò bó efici le ke, njefo é ye yibo ja ε kew ε no ñeyte, é bó emum edaaεε ñkawma wvù bó to geε ê Klistu, emum egomte keekase

egen ê bolemse bomew e. ¹² E bó ge nonen, tu bó ε jo wase ηgew yí bikuu bibole njefo bó nu ε ηgoy wase ηkawma wvubo wvu fwe. ¹³ E keebvuu ebise fó nu, é wo lese bó ηgoo le, é bó enε enu wase bonyii bò shee laame lo, gbwayte yew bonyii le danşene. E è yaa meγ ke le bó nu eshee laame lo ke, bó nu ekunsene ten mvunjkunsen, leese dew fô mwεem mvu bonyii le, jemyi mwεem mvù bó yaa keηke keejemyi ke. ¹⁴ Nonen me ε no nteete boke' bo boηkfu le bó bæ boom bo caan le bó ekase egen etaashe bvujen bó bolemse bomew, eboo boom, etaalè fô yéw yibole, fo wee bvuban ke enε ebεε ejim jodvu ebeete bó diee disεbeene. ¹⁵ Me ηgayte næn njefo bonyii bomew bó le nu ε jay wase je ε tu ê keba ke Satan e. ¹⁶ E kpwoon wvù è nu wee mbee keηke boke' bo boηkfu le ê kfuu dibole, é wvù nu fici bó, wvu le fo kentaashe ke bonyii bo mbee le etuule bvujite ke. E kí efici wase ε è nu boke' bo boηkfu le bó looci nu ebonεbon.

Fieε fi bonyii bo mbee le keηke keegeε fô bocee kentaashe le

¹⁷ Bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le bó lemte ntay nu ε bó keηke keenyaà n'wvum bó mmawce é bó ntay, efey mvunciim bó fewci ten diεw Nyo' bvuu yeεyi bonyii. ¹⁸ Bó keηke keenyaà nonen njefo Nwa' Nyo' gayte le, “Fo wo esúm diuw nyam seke yí leε εgin ke.”

E fi bvuu nu ten le, “Wee lemme keηke keekeηke nlawma we.” ¹⁹ Fo wee ke eyuu eshomse cee ekole ke kentaashe le kemew ê wo, é wo emum ebee wvù le se bonyii ε leem bofεε kenεε botεte ε ben jim nsaw wvudvu ke. ²⁰ E è nu wee wvù nu ε meγ ke ε no gee kebefe gene dvù, é wo wamen wvù ejise jo bonyii bocii, wvu le kebese efan.

²¹ Me njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bó Klistu Jisno noo bonceen-daa bó Nyo' nu ε baa le, wo egeè fieε fi me ηgayte fin yaa tuu dwen wee mvu ke, egeè fieε yaa dunji kejeεy jεεy ke. ²² Fo wo ebuwbuwé keegeε can yí wee le le wvù enù cee ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le ke. Fo wo elese fiuw can fô kebefe ke wee mvu le ke. Geεle ekole kuw ε kí eyuulè.

²³ Fo wo ebvuu ewuu ke ε è nu joo maan ke. E wuù ten fimmbvuum caan nje tee diuw bó no wo mooci ke cemceme baay næn. ²⁴ Bibefe bi bonyii bomew e ké no yen'yi naa baay dunji le bó nu ε gbwe wase nsaw, ε bi bomew e ké jo naa kefew se yene. ²⁵ E nu ke leηleη no gee di jee di bonyii bomew e ké no yen'yi. E dí cim baa yanşen eyene, tu ke dí nu ke emey nyiime ke.

6

Nfwa wvù nu wee mbee eyuuké wee wvù keηke wvù le

¹ Bonyii bocii bó nu ekuse jo kemmbun ke bvunfaw e keηke keenyaa n'wvum ê jé le yicii ê bonyii bó keηke bó. Bó egeè nonen, wvu le fo bonyii ejemyi diεw yi befe ekume diee di Nyo' le noo n'yeεyi wesebeene ke. ² Fo bonfaw bó bonyii bó keηke bó nu bonyii bo mbee le emum ejod bó ekuse le njefo bó bocii nu boom bo bwee wan e yí Klistu le ke. Bó keηke keelemte lo fô bó le ntay fesene lo, njefo bonyii bó keηke sew lemme dibole nu ε è nu bonyii bo mbee le ε bó koonke bó naa ntay.

Bonyii bo n'yeεyi le bo mbiay e bó bvukuke bvu leη

E yeεyi bonyii bó mwεem mvun, teete bó le bó egeè mvù. ³ E wee yeεyi n'yeεyi mvu jεεy yaa beje

n'yεεyi wvu λη wvù wvu Tata we-sebeene wvù Jisos Klistu le noo n'yεεyi wvù kocine bô nce wvù Nyo' gomte, ⁴ tu mwetεn bensee ε ε nu ye yi εcici yaa kee fiεε ke. Wvuwe wee cεmte bô kencεm ke bombew bô mvunjkicεn mvu diεw e mvù too bô kendonj ke benεen noo diwaa noo diεw yi befe noo keebiinene bonyii kenjke njkpawwce wvù befe, ⁵ noo diuw wvu kumεεn εntelεj jo bonyii bô nu ε bvufee bvubole ε lεmlεm wase ε bó ε lase wase kecεey e. Bô gee nonεn kp-waake le fiεε fi Nyo' le nu je mi yi bó nu ke ekuw jó.

⁶ Geenεn ε wee cee nce wvù Nyo' gomte bvuu yuuke njonj bô fiεε fi wvù kenjke, tu ε nu naa bvukuke bvu baay, ⁷ njefo beene to to ε wonj jan cancan, ε beene nu ke etu ke jim cancan. ⁸ Nonεn ε beene kenjke mwεεm mvudien bô ndvù, tu mvumvun nu ε kocεn fô beene le. ⁹ Geenεn bonyii bô gomte ε ε nu bvukuke ké ley mmom e, jo ε ketam e, mum ley shiee mwεεm e nteen mvu keyuj e mvù too bô bonjεw. ε mwεεm mvun nu mvù ffûmte bonyii njεw e ε ε yaa nu wvu wεε ke. ¹⁰ Dikfuu di mwεεm mvù befe le mvunciim san ε ε nu yi kenjonj ke bigew e. ε nu nje shiee wvu baay wvun wvù bonyii kenjke fô bigew e wvù bonyii nteen nu ε jay wase je yi mbee wvubole, ε bon'yε mvuntelem mvubole bô mwεεm mvu nsase le nteen.

¹¹ Fô wo le Timatio, wo nu fiuw wee Nyo'. ε lewtè lo fiuw mvumvun mwεεm. ε taalè ε ε nu keekenjke nce wvu teyetej noo nce wvù Nyo' gomte. ε jici mbee wo le, kenjke kenjonjεn, kuule shém, kenjke tεn nce wvu nyekeey. ¹² ε diuù bvudiuw bvu mbee le bvù jee, jici nshii wvù mεy lo wvù bó to

tenjεε wo keeley wvù le, ε wo leem ε bonyii nteen fwe bô eben jim nsaw wo, ε wo jeme λη εκumε mbee wo.

¹³ Me ε mum ε no njemyi ε wo εjise jo Nyo' wvù nyaa nshii ε mwεεm mvunciim, noo ε εjise jo Klistu Jisos wvù to leemεε fwe dvu Bontus Baylet jeme fiεε fi λη bô diuw we εκumε εκole kew, ¹⁴ njgayte le wo egεelè bonci ban, nù se nlom ε fiεε yaa nu dvù fi wee ebaci wo yi dvù le egεn ebuy kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ebuynεn e. ¹⁵ ε wvù nu ke ebuynεn ε ε nu ε kefew ke λη e, kè ε nu ke edujce Nyo' wvù bó bensee, wvù ε mεy ke wvù wvù saake mwεεm mvunciim, nu Nfon bonfon noo Tata botata bocii. ¹⁶ ε mεy ke wvù maanj wvù yaa nulo ekpwe ke, ε wvù nu ε n'yuu wvù ε nulo wee saa ebence nceencee fô le ke. Wee ke baa yuu yen wase wvù le, ε ke ε nulo ε wee eyen wvù le ke. N'wvum nu ε wvù, ε sa' ye nu yi mεy lo. Fí enù nonεn.

¹⁷ ε dioo tu ε keba ke bonyii bo kpaww e yi wonj wvun e, ε jemyi ε bó le fo bó ebenseè ye ke. Fo bó eleke bvufee bvubole yi kpaww e wvù nulo ke enε eka le ke. Bô eleke bvufee ε ε nu yi Nyo' wvù looci tfuuke lo mwεεm mvunciim ε beene le beene eyuuke njonj dvù le. ¹⁸ Bô egeè ε ε nu mwεεm mvù jee, ε kpaww wvubo enù mwεεm mvù jee mvù bó gee. Bô eyene can yibo enyaa nnya yaa taale ke. ¹⁹ Yiyin nu je yi ε nulo ε bó egεele ntfu fô bikuu bibole yi ntfuu le diεwε kenffuy kè temyi le, wvu le bó εjici nshii wvù looci nu nshii le.

²⁰ Timatio, ε jici ke fiεε fi bó nu ε gεε can yo le. ε wεmte lo bonjeme bô yaa kenjke ke fiεε keege bô Nyo' noo bonjeme bo mvunjkicεn e bô

bonyii kpwaake le è nu bo bvufee
le. ²¹ Bonyii bomew nu ε nε wase ε
no kujene mvumvun mwεεm, ε nε ε
jay je ê keba ke mbee wvubole. Tata
ebuw ben bocii.

**Nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ
wvù Baul to saŋɛɛ ê
Timatio
Fiɛɛ fi nu ê Nwa'
Timatio wvu bokaŋ
bofɛɛ wvun e**

Nwa' wvun nu wvu bokaŋ bofɛɛ wvù Baul to saŋɛɛ fô Timatio le. Ɛ nwa' wvun e nu ɛ ê baay nu bontefe bò Baul nya ɛ Timatio diɛwɛ wee wvù bô wvù lemte ɛ wvù fici wvù le. Wvù jemyi baay ɛkumɛ shém yì kuulɛn. Wvù nu ɛ tefe Timatio le wvù egɛnè kɛ fwe bô lemme diew di wvù lemte fô Jisos Klistu le bô fitele fimwaan, bô le wvù ejici kɛ n'yɛyi wvu lɛŋ wvù wvu saaka wvù jee bô wvu ê monkan mo moyvuum e. Wvù teete ten le wvù egeɛ lemme diew diɛwɛ wee n'yɛyi le bô wee wvù ghane lo fewci diɛw Nyo' le ntay naa é wvù cim yene bonɣew nɛɛ, kɛnɛɛ bonyii cim kicine wvù nɛɛ.

Baul nu ɛ loocɛɛ jeme lo ê Timatio le wvù eyenè fo wvù ke enɛ elese kebo fô “bombew bo keyuŋ e bo ɛcici le kɛ” (2:23). Yì mwɛɛm mvun e mvuncim nu ɛ wvù ɛ tamɛ Timatio le wvù ejo kenfewsɛn yì nce wen e.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Nwa' wvun e

1:1-2 Keŋkɛwɛɛ

1:3-2:13 Ɛ Baul nya keyoone ê Nyo' ɛkumɛ Timatio bvuu yvuwɛ fitele fiew

2:14-4:5 Ɛ Baul tefe Timatio

4:6-18 Ɛ Baul jeme ɛkumɛ ɛkole kew

4:19-22 Kemɛɛɛ

1 Ɛ nu me wvù Baul, ɛ me nu waa ntum Klistu Jisos yì nkoŋ wvù wvu Nyo' le bii nkawma wvu ɛkumɛ nshii wvù mɛy lo wvù nu yì Klistu Jisos e.

2 Me nsaanke nwa' wvun fô wo le Timatio waa wɛm. Wo nu fitele fiew.

Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bô nyɛkeey.

Ɛ Baul nya keyoone ê Nyo' ɛkumɛ Timatio bvuu yvuwɛ fitele fiew

3 Me nké nkumyi wo sekecii ê bunle yem e no nya kɛ ɛ è nu keyoone ê Nyo' wvù me nlemte wvù le ɛ fiɛɛ yaa saake me fô fitele le kɛ no bo'icɛm to lemte. 4 Me nké nkumyi ten misɛm yì wo to shiwse seke bee wo to gawsene, ɛ jen no yuu me entaŋ bô ɛmvunsheen le me mbee en'yɛn wo le, wvu le fitele fiew eyinɛn bô njoŋ. 5 Me nké no nkumyi ten mbee wo wvu keɛɛy wvù wo keŋke. Mbee wvun to yaw bwee bwoo wvù Loys bô bwoo wvù Yunis no keŋke, ɛ me nkeɛ sɛ kemaŋɛn le è nu wvù wvù wo keŋke keseen. 6 Ɛ nɛɛ fiɛɛ fi me ngomte keentamɛ wo le wo ekase ekamse yì nnya Nyo' yì nu yì yo le, efieè yì dvù le diɛwɛ nguy e. Nnya yin nu yì wo to keŋkɛɛ seke me nto ngeɛɛ can yem yì yo le. 7 Ɛ keè le Nyo' to baa nya keyoy ê beene ɛ è nu kè egee ɛ beene keŋke nfan kɛ. Wvù to nya ɛ è nu keyoy ke mvunɣay e bô ke keŋkoŋɛn e noo kè nulo ege ɛ beene ekeè keekemsene bô bikuu bisɛɛbeene.

8 Nonɛn, fo wo ewuumenè keejemyi ê bonyii bomew ɛkumɛ Tata wesebeene kɛnɛɛ ɛkumɛ me wvù lemte nɛaw nje ye kɛ. Geenɛn è joð ten wo ngɛw yì saaka wvù jee wvun e bô mvunɣay mvù Nyo' nya ê wo le. 9 Nyo' nu wvù to boysɛɛ beene, tee beene le beene enu bonyii bò è nu bew. Kɛ wvù to ge fifin ɛ è nu nje lemme dimew di beene to geɛ kɛ. Ɛ to nu nje kenseyse kew fô beene le, bô mbuwma we wvù wvù to buwɛɛ beene dvù fele

yí Klistu Jisos e ε è bεε naa lo ε wonj se ke κεw. ¹⁰ Keseen nu ε bó ε dunçε wase mbuwma wvudvu ê beene no Mboyse wesebeene wvù Klistu Jisos nu ε to wase. Wvù nu ε ηgoy mvunçay mvu kpwe le, ε dunçε nshii wvù mey lo endan, bô le ke wee bεε ke ebvuu ekpwe ke. Ε wvù ge mvù ε buy endan ε è nu bô saaka wvù jee. ¹¹ Ε nu saaka wvù jee wvudvu wvun wvù Nyo' nu ε baa me le me enù wee nfewçε bô waa ntum Klistu noo wee n'yεεyi wvudvu. ¹² Ε nu nje fifin wvù me n'yεne ηgew wvù me n'yεne wvun nen. Geenen ke me η'wuumene ke, njefo me ηkee wee wvù me nu ε nlese fitele yí ye le. Ε me ηkee lo se kemaηen le wvù nulo etaale ke fô fiεε fi me nu ε nya can ye le fin e,* egeη buy diuu di fokemεse le. ¹³ Ε bii ke tweη n'yεεyi wvù è nu wvu leη wvù me nto n'yεεyε wo dvù. No wo bii dvù nonen eleesè ke fitele ε è nu yí Klistu le, keηke keηkoηen fô bonyii le kè è nu ke Klistu Jisos e. ¹⁴ Ε jici n'yεεyi wvu keçεy e wvù bó to nyaε can yo le. Ε jici bô mvunçay mvu Keyoy ke Yuule le kè nu yí yese beene le.

¹⁵ Wo kee lo le bonyii bocii bo ê keba kè Esia le to nu ε laη wase me. Ε ηgoo yibole nu Figelus bô 'Emogenes. ¹⁶ Me nleke le Tata ecam shen fô yew Onesifolus e. Wvù to ké no gee naa bokaη e bokaη e ε shém yem leetene. Wvù to baa wuumeηe me nje ncaw wvù me nu wvù le ke. ¹⁷ Ε nu seke wvù to fεσεε Lum jan, wvù to nu ε looçε gom lo me ke ghan yen me le. ¹⁸ Me mbunlee le Tata ege é ke edioo enu diuu di fokemεse, é Tata ecam shen fô wvù le. Wo looci kee naa lemme dicii di wvù to lemεε fô me le ê kelaante kè εfesus e.

2

No è nulo é Timatio ediuu yí fiεε fi Nyo' le

¹ Timatio waa wem, è dioo tu fô wo, è leemè ke temyi bô mvunçay mvù Klistu Jisos nu ε buw wo dvù. ² Ε joð ten fiεε fi wo ké no yuuke ε me njemyi fwe dvu bonyii nteen leesè can bonyii bo leη e bô nulo ke eyεεyi ten bonyii bomew dvù. ³ Ε joð ten wo ηgew diεwε wee jem wvu leη wvù wvu Klistu Jisos e. ⁴ Ke wee jem ke dioo nu yí lemme diew e bvuu no leese ekole fô mwεεm mvu bonyii bo ncεw e ke, njefo fiεε fi wvù taale yí dvù le nu keegee fiεε fi ceε ekole we shieele. ⁵ Ε è nu ke leηleη no ke wee wvù lewte kenlewte nulo ke elewte eso fiεε, se wvù lewte bii bonci bo kenlewte le ke. ⁶ Wee wεε wvù lemte ten ntay nu wvù keηke keeyaw emom fiεε ηgoo mwεεm mvù wvù to jewyεε le. ⁷ Ε kpawaci ekumε mwεεm mvù me njemyi mvun ε Tata ege é wo ekiεε mvù mvuncim.

⁸ Ε kumyi Jisos Klistu. Wvù to nu ε buy yí kpwe le. Wvù to nu wee wvu ê kfuu di Nfon Dawe le. Ε nu wvù wvù me nfewci ekumε wvù è saaka wem jee le. ⁹ Ε nu nje saaka wvù jee wvun wvù me n'yεne ηgew, nu yí boncaw e diεwε cooη e. Geenen, naa no me ncim nu yí boncaw e nonen nu ε ke diεw Nyo' nu yí boncaw e ke. ¹⁰ No fi nu nonen, me ε mum ε no ηkuule shém yí fiεε ficii le nje bonyii bô Nyo' nu ε caw, wvu le bó ten ke ekeηke mboyma yí Klistu Jisos e bô bvukuke bvù mey lo. ¹¹ Njeme wvun nu naa keçεy, wvù nu le: Ε beene nu ε taashε ε kpwe beene ε bó, é beene ke eçee ten beene ε bó. ¹² Ε beene kuule shém, é beene ke esaake bvunfon beene ε bó.

1:11 1Tim 2:7 * **1:12** Keηεε le, "... wvù nulo etaale ke fô fiεε fi wvù nu ε nya can yem e fin e", **1:13** 1:5; 1Tim 1:10 **1:14** 1Tim 6:20 **1:15** 4:16 **1:16** 4:19 **2:2** 1Tim 1:10; 4:14 **2:5** 4:7-8 **2:8** Lum 1:3-4; 1Kol 15:4 **2:9** 1:8; Εfe 3:1; Fili 1:12-14 **2:10** Lum 5:2; 2Kol 1:24 **2:11** Lum 6:8 **2:12** Mat 10:32-33; Lum 5:17 **2:13** Lum 3:3-4

Ɛ beene ma lo wvú,

é wvú ke ema ten beene.

¹³ Ɛ beene nu se beene leeme yí diew yesebeene le,

é wvú emey ke leeme yí diew ye le, njefo ke è nulo é wvú etun ekole kew ke.

Wee lemme wvú Nyo' nu ε bee

¹⁴ Tamce bó bô mwεem mvun, ebvuu ejeme é bó fwe dvu Nyo' le bó elu bô mvunƙicen mvu ekume díew. Ke mvú yaa fii wee ke. Mvú beete ke lo bô bonyii bô yeke mvú.

¹⁵ Ɛ momtè ntay keedunƙi ekole kuw é Nyo' ejise diewe wee wvú Nyo' yene le é nu wvu len e. Ɛ nú wee lemme wvú yaa ƙenƙe ke fiε fi wvú ewuumene yí dvú le, noo wvú jici keceey ke diew Nyo' le é je yí len e.

¹⁶ Ɛ wεmtè lo bonjeme bô yaa ƙenƙe ke fiε keege bô Nyo', njefo bonjeme bodvu nu ege é bonyii ecee ke ε è nu nce wvú yaa nu ke wvú Nyo' gomte gene dvú fwe. ¹⁷ Bon'yεeyi bobole bodvu nen'yi no nu ke diewe ƙenƙoken kè diee ye wee gheɛnƙe gene dvú le. Njoo bonyii bô yεeyi n'yεeyi wvudvu wvun nu 'Imenayus bô Filitus.

¹⁸ Bó nu ε cine wase je keceey e no bó leeme le mbuy wvu yí kpwe le nu ε jo wase bvudvuu. Ɛ díoo ge nonen, ε befε bô mbee bonyii bomew. ¹⁹ Geen, kenffuy kè è lese Nyo' nu kè tɛmyi, ε kíleeme ke fó. Kenffuy kin nu ε Nyo' ε san nciise we yí dvú le ε wvú nu le,

“Tata kee bonyii bô è nu bew,” noo le, “Wee tfuu wvú bene diee di Tata le, ƙenƙe keecinε gee di befε le.”

²⁰ Yew wee wvu baay kè díoo nu ε shúw bô nƙáa noo mvunƙom mvú nu dvú saa nu ke mwεem mvú bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεle ƙεnε kè baa ke. Mvumew ké no nu ten mvú bó kene bô bite noo mvú bó kene bô mbom. Mwεem mvun ké no nu ε mvumew nu mvú

ƙenƙe lemme di kuuke, ε mvumew nu mvú wvú ƙenƙe ke lo lemme di ncew.

²¹ Nonen, é wee bvuuushi can ye fô mwεem mvú ƙenƙe ke lo lemme di ncew e, tu wvú nu enu wase diewe fiε fi yew fi è nulo é bó ejoo gee lemme di kuuke dvú. Wvú nu enu wase wee wvú Nyo' nu ε ge le è nu wee wen. Ɛ wvú nu wase wee wvú ceyte lo cee ekole we le wvu ejoo wen gee lemme diew di jee dvú sekeci.

²² Nonen, è lewtè lo fiuw nce nnyen wvú keghan ké no ƙenƙe le. Ɛ taalè fiuw ε è nu kecee nce wvu teyey bô keeƙenƙe mbee noo ƙenƙonen bô nce wvu nykeey no bonyii bô teje ten diee di Tata le bô mvuntelem mvubole mvú yu-ule gee.

²³ Fo wo eƙenƙè naa lo fiε keege bô bombew bo ƙeyun e bo ecici ke, njefo bó ké no too ke ε è nu bô diwaa. ²⁴ Ɛ wee lemme wvú wvu Tata yaa ƙenƙe keewaale bô bonyii ke. Wvú ƙenƙe keeƙenƙe ε è nu fitele fi jee fô wee le tfuu, nú wee wvú kee keeyeyi bonyii, kee ten keekuu shém bô bonyii.

²⁵ Wvú ké no nεci fiε bô nyεkeey é bonyii bô kicine wvú. Wvú ké no nεci nonen bô nƙpawce wvu le è nelo é Nyo' efi bó é bó ekumen mvuntelem mvubole ekase ekee fiε fi keceey, ²⁶ emum etee bvufee bvubole jim, elewte ebuy é ketam ke dεwle le kè wvú nu ε koo bó jó le bó egeε ε è nu fiε fi wvú koonƙe le.

3

¹ Ɛ keè le, è nu ke edíoo enu edíuw yo fokemεse le, é mwεem mvú tɛmyi ekooyi baay. ² Bonyii nu ke enε ekoonƙe ke wase ε è nu bikuu bibole, koonƙe bigew, bensee ye, dunƙi ye, jemyi díew yí befε ekume bonyii bomew. Ke bó yaa nu ke ebvuu eyuuke bobwee bobole bô bo'iceε bobole ke, yaa nyaa ke lo

keyoone yî fiεε le, yaa keηke lo gee di yuule ke. ³ Ke bó nu ke ekeηke shen fô bonyii le ke, yaa læeshi ten bojay bo bonyii le ke. Bó nu ke ebeete bô ediee ε bonyii, yaa nu ke lo é bó ejice ye yibole ke. Bó nu ke ekeηke gee di bemte, yaa koonke fiεε fi jee ke. ⁴ Bó nu ke ekuule mvunan yî bonyii le, cee nce wvu ncewncεw, nu ε bó ε yinşen bô kencake ye. Bó nu ke ekoonke ke ε è nu keediee bikuu bibole efey keekoonke ε è nu Nyo'. ⁵ Bó nu ke eduñci le bó leeme yî fiεε fi Nyo' le, geenεn bvuu tune mvunğay mvu fiεε fi Nyo' le fidvu. ε wεmtè lo kfuu boba bonyii. ⁶ Bonyii ban bomew nu bô ghane leyte yéw bonyii le soo bokεne bô wεeyi bô bibefe nu ε yike wase bó, bó ε no jeenke bii ke wase ε è nu shiee mwεεm mvumew e. ⁷ Boban bokεne nu bô ké no shee ke yeke n'yεeyi sekeci, geenεn yaa nulo ke eyuu ekiεε fiεε fi è nu fi keceey ke. ⁸ No Janis bô Jambles to kicine Muses, nu ke leηleη no bonyii ban kicine keceey ke Nyo' le. ε nu bonyii ε bvufee bvubole ε lemlem wase, ε fitele fi bó duu le bó nu ε lese yî Klistu le nu mbiay. ⁹ Geenεn ke bó nu ke ege nonεn egen ebuy ncejole ke, njefo keyuη kebole nu ke ebuy ke ten endan fô bonyii bocii le no ke Janis bô Jambles e to buyεε.

ε Baul tefe Timatio le wvú eleeme ke yî fiεε fi bó yεeyεε wvú dvú le

¹⁰ Geenεn Timatio, wo kee wase ekumε n'yεeyi wεm bô nce wεm noo fiεε fi me nleke bvufee yî dvú le. Wo kee ten ekumε fitele fi me nlese yî Nyo' le bô shém yî me ηké no ηkuule, noo keηkonεn kè me ηkeηke fô bonyii le, bô no me ηké no momte yî fiεε ficii le ηgene fwe. ¹¹ Wo kee ten bikaa bi bonyii to

bone ê me ejim noo bonğew bem. Wo kee mwεεm mvù to kooyεε bô me Antiok bô Ikonium noo Lista. Wo kee kfuu bikaa bi bonyii to bone ê me ejim. Geenεn yî bonğew ban e bocii nu ε Tata to boyse ke me. ¹² Fí nu lo keceey le wee tfuu wvú gomte keecce nce wvú Nyo' gomte diεwe wee wvú nu ε taashe wase bô Klistu Jisos nu ε bó nu ke ebone ke bikaa ê wvú ejim. ¹³ ε bonyii bô buwyi mwεεm bô bonyii bo kenleεma le, nu ε gee dibole nu ke efoo ke gene lo no bó læele bonyii bomew læele ten bikuu bibole. ¹⁴ Geenεn, fô wo le, è leemè ke ε è nu yî fiεε fi bó nu ε yεeyi wo dvú wo ε bee fi le bô fitele fiuw ficii. ε leemè yî dvú le njefo wo kee bonyii bô yεeyεε wo dvú. ¹⁵ Wo to kew no kee mwεεm mvù bó saη ê Nwa' Nyo' le bæε naa wan caan e. Mwεεm mvun nu mvù nulo etefe wo é wo ke ekeηke mboyma fele yî fitele fi wo lese yî Klistu Jisos e. ¹⁶ Fiεε ficii fi bó saη ê Nwa' Nyo' le nu ε bvufee bvudvu ne fô Nyo' le. ε fí fici keeyeyi bonyii dvú, duñci bojay, næci bonyii, yεeyi bonyii bô nce wvu teytey, ¹⁷ wvu le wee wvú è nu wee Nyo' enú ε wvú ε kpwentεn, keηke fiεε ficii keegeε lemme di jee dicii dvú.

4

ε Baul tefe Timatio le wvú egeè lemme diw ntaγ

¹ Me njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bô Klistu Jisos wvú nu ke esaw bonyii bô bæε dvú bô bô kpweken wase. ε me njemyi nje mbuynεn we wvú wvú nu ke ebuyneεn noo nje bvunfon bwew ηgayte le, ² è fewci diεw Nyo'. ε fewci ke gene dvú, keεε è nu kefew ke leη keεε è baa nu ke leη. ε duñci bojay

3:5 Mat 7:15, 21; Lum 2:19-20; Tay 1:16 **3:6** Tay 1:11 **3:8** Ksm 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5
3:10 Lum 16:24; 1Tim 1:5 **3:11** Lem 13:50; 14:5; 14:19; Mben 34:19; 2Kol 11:23-29 **3:12**
 Mat 16:24; Jon 15:20; Lem 14:22; 1Tes 3:3 **3:14** 2:2; 1Tim 1:10 **3:15** Jon 5:39; Lum 15:4;
 1Tim 4:13; 2Bi 1:21 **3:17** 2:21 **4:1** Lem 10:42; 2Kol 5:10; 1Bi 4:5 **4:2** Lem 20:20, 31; Tay
 1:13

bo bonyii le, saakè bó, yvuwsè mvuntelem mvubole bô nykeey noo n'yεεyi wo. ³ Ε keè le kefew too lo kè bonyii yaa bεε ke eleeme yí n'yεεyi wvu ληη e κε. Bitem bi-bole nu ke efuu keeyuuke wase ε è nu fiεε fimew jεεy. Ε bó emum egom ε è nu bonyii bo n'yεεyi le bô nu eyεεyi wase ε è nu fiεε fi bó koonke keeyuuke. ⁴ Bó nu ke ecine keeyuuke fiεε fi keceey e, ebvuyte wase gene ε è nu ê mvumangaan e. ⁵ Geenεn, fô wo le, è lewsè ekole kuw teytey sekecii, kuulè shém yí bongew e, egeè lemme di wee wvú ghane lo fewci diεw Nyo' le. Ε geè lemme diuw dicii ntay.

⁶ Fô me le nu ε me nu wase keseen diεwε mbvuum e, ε kefew kocine wase kè bó nu ejo me ege dvú diεwε no bó ke fuu mbvuum yí ketan ke ncese le. Kefew kè me nu enjfulε nu ε kocen wase. ⁷ Me nu ε ndiu wase bvudiuw bvú jee yí fiεε fi Nyo' le, ε nlewte kenlewte ε mεse, ε njice mbee wεm e ε mεy yí dvú le. ⁸ Ε κew yí keseen e nu ε bó ε gεε wase kefo kem ke bvunfon e kè è nu ke nce wvu teytey e. Kefo kin nu kè Tata wvú nu wee wvú saake bonsaw teytey nu ke ebon ê me efa yí diuu di fokemεse le. Ke wvú nu ke ebon κε ε è nu kem maan κε. Wvú nu ke ebon ten ke bonyii bocii bô koonke le wvú ekase eto le.

Ε Baul see no mwεem nu ê keba kew e

⁹ Timatio, mome naa ntay keeyanσen eto cekey ê me le. ¹⁰ Ε keè le Demas nu ε koη wase woη wvu keseen wvun, ε laη me ε gen Tesalonika. Klesεns nu ε gen Galεshia, Taytus ε gen Dalmatia. ¹¹ Ε mεy κε Luk wvú embeη wvú nu bee wvú. Seke wo too, jo Mak ε ben ε wvú no too. Wvú nulo efici

me baay yí lemme le. ¹² Tikikus nu ε me ε ntum wvú εfus. ¹³ Seke wo too, jo kekum kem ke baay kè me nto ηγεκεε yew dvu Kabus ê kelaante kè Towas e. Ε toò ten bô bonwa' bem, efey mvunciim bô bó fe bô jéw nyam. ¹⁴ Aleksanda wvú tfuyte elame nu ε ge ηgew bô me ε è yaa nu wvu wεε κε. Tata nu ke elaw wvú yí gee diew e. ¹⁵ Ε yenè ten ben ε wvú. Wvú kicine saaka wvú beene fewci naa lo baay. ¹⁶ Yi nsaw wεm e nu ε diuu di fwe di me nto nleemεε ê kebeη ke nsaw e nu ε wee to baa leem lo ê me ejim κε. Bonyii bocii to nu ε lewte me. Fo Nyo' esaw bó yí fifie le κε. ¹⁷ Geenεn, Tata to nu ε leem ê me ejim, nya me bô mvungay keenfewce saaka wvú jee ntay wvu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu eyuw saaka wvudvu. Nonεn wvú to nu ε bvuse me diuw bvule le. ¹⁸ Tata nu ke ebvuuse κε me can fiεε fi befe le ficii, ke eghan elese me bvunfon bwew bvú fowe le yí nykeey e. Beene etumtè monkum mew sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

Bonayma

¹⁹ Gayε Blisilia bô Akpwila le enya ê me. Gayε ten yew Onesifolus e. ²⁰ Elastus to nu ε shεε Kolen, ε Toofimus nu ε me nto ncine wvú le Miletus ε wvú cmte. ²¹ Mome naa ntay keeto é kefew ke nffum wvú temyi le se κew. Yubulus ciinse ηgayma ê wo. Budens bô Linus noo Klawdia bô boom bo bwee wese-beene le bocii yí Klistu le ciinse ten ηgayma. ²² Me nleke le Tata etalè fô keyoy kuw e. Wvú ebuw ben bocii.

**Nwa' wvù Baul to saᅇε ê
Taytus
Fiεε fi nu ê Nwa'
Taytus wvun e**

Nwa' wvun to saᅇ Baul fô cuwee wvun le ε bó tenᅇ le Taytus. Taytus to nu wee ketum kemew kè yaa nu ke ke Bojuu le, ε wvú to cinε nce wonᅇ wvubole banᅇke no nu wee mbee wvu Klistu. Wvú to lemte bô Baul, nu wee wvù fici wvú yí lemme diew di diεw Nyo' le. Baul to saᅇ nwa' wvun fô cuwee wvun e ε wvú nu wonᅇ wvù Klet e. Wvú to nu jó ε Baul ε cinε wvú le le wvú eshεε efici jó taale no lemme di kentaashε ke bonyii bo mbee le gene.

Baul nu ε tamce Taytus ekumε kenᅇge kè bonyii bô nu bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le kenᅇke keekenᅇke. Wvú to jemyi ê wvú no wvú to yene ε bonyii bo Klet nteen kenᅇke kenᅇge ε è nu kè befe. Fiεε fi bii fó nu ε wvú teete Taytus no è nulo é wvú eyεεyi bonyii jεεy jεεy ê kentaashε ke bonyii bo mbee le.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-4 Kenᅇkwce

1:5-16 Ekumε Bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le

2:1-15 Ekumε gee di bonyii jεεy jεεy ekenᅇkè ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le

3:1-11 ε Baul tefe Taytus

3:12-15 Kemεse

1 ε nu me wvù Baul, ε me nu waa lemme Nyo' noo waa ntum Jisos Klistu. Lemme diem nu keenᅇgee ε mbee bonyii bô Nyo' nu ε caw gene fwe, bô le bó ekeè fiεε fi keceey fi bii nce wvù è nu wvù Nyo' gomte le, ² emum etaalè fwe yí nshii wvù mey lo wvù Nyo' wvù nulo saa mbiay mbiay to kawεε ε wonᅇ se ke

kew e. ³ Kefew ke lenᅇ to nu ε dioo kocεn, ε wvú mum dunᅇce diεw ye endan fele yí diεw ye yí me nfewci le, ε è to nya Nyo' wvù Mboyse wesebeene mvunᅇgay mvudvu ê me le me enfewci.

⁴ Me nsaanᅇke nwa' wvun fô wo le Taytus. Wo nu waa wεm wvu keceey yí mbee wvù è nu wesebeene bocii le. Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Mboyse wesebeene ebuw wo, enya wo bô nyεkeey.

Lemme di Taytus to shεεεε Klet keege

⁵ Shiee wvù me nto ncin'yεε wo le Klet to nu le wo eshεε enεle mwεεm mvù nu ε lemlem, ebvuu egεε bocee bintaashε bi bonyii bo mbee le bilaante le bicii ê je yí me nto ndunᅇceε ê wo le. ⁶ Wee keenu cee kentaashε nu ε wvú kenᅇke keenu wee wvú yaa kenᅇke ke fiεε fi bó ebaci wvú yí dvú le ke. Wvú kenᅇke keenu dwee kpwoon mwaan, ε boom bew nu bonyii bo mbee le, ε è yaa nu bô bonyii yene le bó ghanᅇghanᅇ lo kenεε temyi bikuu ke. ⁷ No cee ekole ke kentaashε le nu wee lemme Nyo', tu ke wvú kenᅇke keekenᅇke fiεε fi bó ebaci wvú yí dvú le ke. Ke wvú kenᅇke keedunᅇci ye kenεε kenᅇke shém yí ton'yεεn kenεε nu wvú wuu mbvuum ε mó koole ke. Ke wvú kenᅇke keenu wvù wamene bonyii kenεε wvù kuunᅇke ke ε è nu sew ke. ⁸ Wvú kenᅇke keenu wvù fiisene bonyii bo ghane le, koonᅇke fiεε fi è nu fi jee, gee mwεεm bô bvufee, kenᅇke nce wvu teyᅇtey, kenᅇke nce wvù yuule, kee keejice ye ye le. ⁹ Wvú kenᅇke keenu wvù jici n'yεεyi wvù è nu wvu lenᅇ wvù bó yεεyi wvù dvú nᅇay, wvu le wvú enyaa ntefe ê bonyii bii ε è nu n'yεεyi wvù è nu wvu lenᅇ e, ebvuu etooshi ten bonyii bô kicine n'yεεyi wvudvu.

Bó ecilè n'yεεyi bonyii bo mbiay e

1:1 1Tim 2:7   1:2 1Bi 1:3-5; Gal 3:6, 17-18

1:5 Lem 14:23   1:6 1Tim 3:2-7; 1Bi 5:1-4

1:10 1Tim 1:6

1:3 3:4; 1Tim 2:6   1:4 2Kol 2:13; 1Tim 1:2

1:9 2:1; 1Tim 1:10   1:10 3:9-11; 1Tim 1:3-7

¹⁰ Me njemyi nen njefo bonyii nu dvú nteen bò tɛmyi bikuu, bò jemyi díew yí ecici, léele bonyii, efey mvunciiim ngoo bonyii ba bò leeme ké lé bó kéŋke keetfuuse bonyii yew. ¹¹ Boban nu bonyii bò bó eban lo dew yibo, njefo bó ghane bvunŋse yéw bonyii yicii no bó yeyyi mwɛɛm mvù bó yaa kéŋke keeyeyyi ké. É bó gee nonen é è nu nje bigew bi ecici bì bó kuunke. ¹² Bonyii ban nu é wee wvubo mvu kebɛɛ wvù bó duu lé è nu wee ntum Nyo' wvubo to jeme wase ekumé bó gayte lé, “Bonyii bo Klet ké no nu bonyii bo mbiay e sekeci. Bó nu lo nyám yi ŋkpwaante yí befe, nu biwɛlencoy bì wuwte ké é è nu mwɛɛm mvudien.” ¹³ Njeme wvudvu wvun ekumé bó nu lo kecéey. Nonen è looci tooshi lo bó dew yibole, wvu lé bó ekeŋke mbee é è nu wvu léŋ, ¹⁴ efey fo bó enya bikuu bibole eyuuke é è nu mvumangaan mvu Bojuu lé, kéneé mwɛɛm mvù bonyii bò nu é tun mwɛɛm mvu kecéey mvù Nyo' gayte lé bonyii ebii dvú lé. ¹⁵ Bonyii dioo kéŋke mvuntelem mvù yuule, é mwɛɛm mvunciim no yuule fô bó lé. Geenén, bó dioo kéŋke mvuntelem mvù yiile sé bó kéŋke mbee, fiɛɛ saa enu dvú fi yuule fô bó lé ké, njefo bonkpawace bobole bó je yí mvuntelem mvubole nu jó, nu é befe wase. ¹⁶ Boba bonyii duu lé bó kee Nyo', geenén é gee dibole kaa duŋci lé bó nu é ma lo Nyo'. Nce wvubo nyene baay, é bó tɛmyi bikuu. Ké bó nu bonyii bò nulo ege naa lo fiɛɛ fi jee ké.

2

Bon'yeyyi ekumé kenje kè jee

¹ Fô wo le Taytus, fiuw nu é wo kéŋke keeyeyyi bonyii é è nu bò mwɛɛm mvù cemsene ê n'yeyyi

wvu léŋ e. ² É teetè bolemse bò nu wase ŋgaybonyii lé bó ejici ye yibole yí fiɛɛ le ficii, kéŋkè n'wvum fô bikuu bibole, geé mwɛɛm diéwɛ bonyii bò kéŋke bvufee lé, kéŋkè mbee é è nu wvu léŋ, kéŋkè kéŋkonen é è nu ke léŋ, kuulè shém yí bonŋɛw e bocii.

³ É teetè ten bokeneé bò nu wase ŋgaybonyii lé bó ekeŋke kenje é è nu ké duŋci n'wvum fô Nyo' le. Fo bó ekunsenè mvunŋkunsen ké. Fo bó enù bonfaw bo mbvuum e ké. Bó eyeyyi bonyii é è nu bò mwɛɛm mvù jee.

⁴ Nonen, é bó emum eteete ŋgon bokeneé no è nulo é bó ekoonke bole' bobole noo boom bobole, ⁵ bvuu geé mwɛɛm diéwɛ bonyii bò kéŋke bvufee lé, ceè nce wvù yuule, tawtenè yéw yibole, kéŋkè mvuntelem mvù jee fô bonyii lé, yuukè bole' bobole. Nonen, wee saa ebvuu enu dvú wvù nulo ejeme diéw yí befe ekumé diéw Nyo' ké.

⁶ É nu ké léŋléŋ no wo nu ejemyi ê cubonyii lé bó kéŋke keegeé mwɛɛm diéwɛ bonyii bò kéŋke bvufee lé. ⁷ É duŋci kenje kè jee yí fiɛɛ ficii fi wo gee lé, wvu lé bonyii eyenè benene. Seke wo yeyyi bonyii bó fiɛɛ, é wo lese fitele fiuw ficii yí dvú lé, no yeyyi bó shiee, ⁸ é njeme wo nu wvu léŋ wvù è nulo wee saa ekeŋke fiɛɛ fi befe keejeme ente jodvu ké. Nonen, é bonyii bò kicine beene ewuumen njefo ké bó kéŋke fiɛɛ fi befe keejeme ekumé beene ké.

⁹ É teetè bonfaw lé bó enya bikuu bibole ê bonyii bò kéŋke bó, egeé fiɛɛ ficii no bó gomte lé bó egeé. Fo bó etfuusé fiɛɛ dew yibole ké. ¹⁰ Fo bó esoonkè mwɛɛm mvubole ké. Bó kéŋke keeduŋci lo ê jé le yicii lé bó nu bonyii bo kecéey e. É bó gee nonen yí fiɛɛ ficii le, é bonyii emum eyene n'yeyyi wvu ekumé Nyo' wvù

1:11 1Tim 6:5; 2Tim 3:6   **1:13** 2Tim 4:2   **1:14** 3:9; 1Tim 1:14   **1:15** 1Tim 1:5; Mat 15:11; Lum 14:14, 20   **1:16** 2Tim 3:5; 1Jon 2:4   **2:1** Éfe 5:21–6:9   **2:1** 1Tim 1:10   **2:2** 1Kol 13:13
2:3 1Tim 3:11; 1Bi 3:1-5   **2:5** Éfe 5:22-24   **2:6** 1Jon 2:14   **2:7** 1Tim 4:12; Fili 3:17   **2:8** 1Bi 2:15   **2:9** 1Tim 6:1-2   **2:10** 3:4

Mboyse wesebeene le, le è nu fiεε ε fi kenke njon.

¹¹ Ε γεγι bó nonen, njefo mbuwma Nyo' keeboyse bonyii nu ε to wase wvu le è nelo é bonyii bocii ke eboy. ¹² Mbuwma wvun γεγι beene le beene ecine nce wvù yaa nu ke wvù Nyo' gomte le, bó le fo beene ekenke shiee wvu baay yi mwεem mvu yi nshε le ke. Le beene eceè bó bvufee bvusεbeene fó bvucii, ceè nce wvu teyten noo nce wvù Nyo' gomte yi won wvun e. ¹³ Beene eceè nonen, ceyte bvujonke bvù beene taale fwe yi dvù le bvù nu ke ebuynen, bvù è nu bvukuke bvù Nyo' wesebeene wvu baay wvù è nu Mboyse wvù Jisos Klistu le. ¹⁴ Wvù to nu ε nya ekole kew nje yese beene keesum beene yi bibefe le bicii, keege é beene eyuule, nu bonyii bew bó kenke shiee wvu baay keege gee di jee.

¹⁵ Mvun nu mwεem mvù wo kenke keeyeyi bonyii dvù. Ε teetè bó, dunçi bojay bobole bó mvungay mvunciim mvù wo kenke. Fo wo ebee é wee ejin wo ke.

3

No è nulo é gee di bonyii bo mbee le enù

¹ Ε tamçi bonyii bo mbee le le bó eyuukè bonyii bó saake won bó bó kenke mvungay é bó we le. Bó egeè fiεε fi bó gayte, enù ε bó ε seyse keege fiεε ficii fi è nu fi lenj. ² Fo bó ejemyi fiεε fi befe ekume wee ke. Fo bó ewaalè diwaa ke. Bó enù wεε, joo bikuu bibole fokuse fwe dvu bonyii bocii. ³ Ε kumyi le beene ten to shee gee keyun, temyi bikuu, jayte je. Beene to nu bonfaw bo mwεem e jεy jεy mvù ye yesebeene to koonke, bvuu diee bikuu

bisεεbeene. Beene to cee nce wesebeene kenke ke ε è nu mvuntelem mvù befe bó kendorj ke beneen, ε bonyii bane beene ε beene bane ten bonyii.

⁴ Geenεn, ε Nyo' wvù Mboyse wesebeene ke dioo dunce fitele fiew fi jee bó kenkonen kew fò beene le, ⁵ mum boyse beene. Ke wvù to boyse beene nje fiεε fimew fi lenj fi beene to gee ke. Wvù to boyse nje shen ye fele yi ncuke wvù wvù to cukεε beene ε beene kenke mboo wvu fwe le, ε Keyoy ke Yuule kumen beene ε beene no nu bonyii bo bofe kenke nshii wvu fwe. ⁶ Keyoy ke Yuule kin nu ε wvù to looce tfuw lo yi yese beene le fele yi Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene le. ⁷ Wvù to ge nonen wvu le wen ebuw lo beene, ejo beene le beene nu se jay, emum enu bondiela bew taale fwe keeke ekenke nshii wvù mεy lo. ⁸ Njeme wvù me njeme wvun nu naa lo keceey.

Me nshieele naa le wo ejemyi ciise lo mwεem mvun é bonyii, wvu le bonyii bó nu ε bee Nyo' le eyen le bó enya bikuu bibole keege gee di jee. Mvun nu naa mwεem mvù jee baay, ε mvù too bó sew fò bonyii le bocii. ⁹ Geenεn, ε wεmtè bombew bo keyun e, bó ediee ε bo'icee dikfuu yò bonyii ke she taanke. Ε wεmtè ten mvun kicen bó diwaa di ekume bonci bo Bojuu le. Ke mvumvun mwεem kenke naa lo sew ke. Ε nu mwεem mvu ecici. ¹⁰ Ε wee nu dvù wvù too bó kenkawen, é wo jeme é wvù. Ε wo jeme é wvù kan mwaan ε buy bokan bofeε se wvù lu, é wo cine je ye le. ¹¹ Ε keè le wvuwe wee nu ε wvù ε cine wase je yi lenj e ε no bvuyte lo, ε nce we nu wvu kebefε, ε wvù ε lese wase ekole

2:12 Efe 1:4; 1Jon 2:16 **2:13** 1Kol 1:7; 1Tes 1:10 **2:14** 3:14; Ksm 19:5; Esek 11:20; Gal 1:4; Efe 2:10; 1Tim 2:6; Ibu 13:12; 1Bi 2:9; 1Jon 3:16 **3:1** Lum 13:1-7; 1Bi 1:13-17 **3:3** 1Kol 6:11; Efe 5:8 **3:4** 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tay 3:6 **3:5** Jon 3:5; Lum 6:4; Efe 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Bi 1:3 **3:6** Lum 8:9-16; 1Kol 6:11; Gal 5:25; 2:13; Fili 3:20; 2Tim 1:10; Tay 3:4; 2Bi 1:11; 1Jon 4:14 **3:7** Lum 3:24 **3:9** 1:10-16 **3:9** 1:14; 1Tim 1:4 **3:10** Mat 18:15-17

kew ηγεω e.

Njeme bô bonḡayma bo fokemεse

¹² Me nu ηke enciinse Atεmas keηεε Tikikus fô wo le. Wvú ke dioo ε to, ε wo mom naa ntay keeto fô me le Nikobolis. Ε nu jó jò me nu ε nseyse le me nu ηke enu yî kefew ke nffum wvù temyi le.

¹³ Momε naa ntay keeficε Senas wvù wee wvù looci kee bonci, bô Abolos yî lene dibole. Momε eyen le bó nu ε keηke fιεε ficii fi bó shieele. ¹⁴ Bonyii boσεεbeene ten keηke keeyεεyi keenya bikuu bi-bole keegeε dilemme di jee, wvu le è nulo é bó efici yî mwεεm mvù nu shiee le le bó eficε le. Fo bó enù ke lo εcici ke.

¹⁵ Bonyii bocii bô nu fεn bee bó ciinse ηgayma ê wo. Gayε bonyii bo mbee le bocii bô koonke beene. Nyo' ebuw ben bocii.

Nwa' wvù Baul to san $\epsilon\epsilon\epsilon$ $\hat{\epsilon}$
Filemun
Fi $\epsilon\epsilon$ fi nu $\hat{\epsilon}$ Nwa'
Filemun wvun e

Filemun to nu wee Klistu, ϵ $\hat{\epsilon}$ nelo enu ϵ wvù to nu wee kentaash ϵ ke Kolose. ϵ to nu wee ϵ bó kee wvù nta. Wvù to kenjke nfw ϵ ϵ bó tenje le Onesimus. ϵ nfw ϵ wvudvu ke n ϵ lewte mum gen buynen yí Baul e yew ncaw e. ϵ Baul ke ge ϵ Onesimus mum tu wee Klistu.

Nwa' wvun nu ϵ Baul to san fô Filemun e keeleke le wvù ekase ejo Onesimus $\hat{\epsilon}$ wvù elemte wvù le no wvù to shee lemte. ϵ Baul mum ciinse Onesimus fô wvù le lek ϵ le wvù el ϵ sh ϵ fi ϵ fi wvù to ge ϵ efiisen wvù wase di ϵ w ϵ waa bwee yí Klistu le.

Bikuu bi mw ϵ em e $\hat{\epsilon}$ nwa' wvun e

1-3 Kenjkew ϵ

4-7 ϵ Baul bense Filemun

8-22 ϵ Baul lek ϵ le Filemun efiisen Onesimus

23-25 Ngayma wvu fokemese

¹ ϵ nu me wvù Baul, ϵ me nu yí ncaw e nje me nu wee Klistu Jisos. ϵ nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me nsaanjke nwa' wvun fô Filemun wvù nsaa yesebeene shém wvù bee bó lemte yí fi ϵ le fimwaan, ² noo fô Afia wvù jeme yesebeene le, bô Alkibus wvù beene ϵ bó diuu yí fi ϵ le fimwaan di ϵ w ϵ bonyii bo jem e, noo fô kentaash ϵ ke bonyii bo mbee le k ϵ taashi $\hat{\epsilon}$ wo yew e. ³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù leetene.

ϵ Baul nya keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' nje Filemun

⁴ Filemun, me nke ndioo mbunlee sekeci enjume wo, no nyaa ke

ϵ $\hat{\epsilon}$ nu keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' wem ekume wo, ⁵ njefo me n'yuuke no wo nu ϵ lese fitele yí Tata Jisos e, ϵ no koonjke bonyii bô $\hat{\epsilon}$ nu bo Nyo' le bocii. ⁶ Me ϵ no mbunlee le no wo nu ϵ lese wase fitele yí Jisos e, ben ϵ bonyii bo Nyo' le ϵ no nu yí kentaash ϵ le, fin ege $\hat{\epsilon}$ wo emese eki ϵ mw ϵ em mvù jee mvunciim mvù $\hat{\epsilon}$ nu mvuse ϵ beene bô nu ϵ taashe bô bo Klistu. ⁷ Waa bw ϵ em, kfuu kenkonen k ϵ wo kenjke fô bonyii bo Nyo' le, gee ϵ mvuntelem mvubole leetene, nu ϵ ge me ϵ no n'yuuke njonj baay, ϵ fitele fiem ten yvuwse.

ϵ Baul lek ϵ Filemun ekum ϵ Onesimus

⁸ Fi ϵ fimew ϵ mum ϵ no nu dvù fi me nshieele le wo ege, ϵ $\hat{\epsilon}$ be nulo $\hat{\epsilon}$ me engay lo bô mvunjay mvù me njkenjke di ϵ w ϵ wee Klistu le le wo ege. ⁹ Geen ϵ n, nje kenkonen, me nu enjku lo can $\hat{\epsilon}$ wo. Me wvù Baul nu wase ngaywee, ϵ me mbvuu nu yí ncaw e keseen nje saaka wvu ekum ϵ Klistu Jisos. ¹⁰ Me ϵ no njkule can $\hat{\epsilon}$ wo ekum ϵ waa wem wvù Onesimus wvun. Me nto njo wvù waa wem e yí mbee le nu yew ncaw e fen. ¹¹ Fwele to nu ϵ wvù nu fi ϵ fi ϵ ci ϵ ci fô wo le. Keseen wvù ϵ no looci wase nu naa wee fô bee wo le bocii.

¹² Me ϵ no ntfuuse wvù jim fô wo le keseen. Wvù looci nu fitele fiem. ¹³ Me njkoonjke le $\hat{\epsilon}$ be nulo $\hat{\epsilon}$ me enjge ϵ wvù mbew yem e $\hat{\epsilon}$ wvù etaale fô me le fô bvudvuu bwuw e no me nu yí ncaw e fen nje saaka wvù jee wvu ekum ϵ Jisos. ¹⁴ Geen ϵ n, me ϵ n'yen le ke $\hat{\epsilon}$ nulo $\hat{\epsilon}$ me enje fi ϵ di ϵ w ϵ fin e se wo kee fó ke, njefo ke me ngomte le lemme diuw di jee di wo gee fô me le enù ke di ϵ w ϵ me njkane lo wo ke. Me ngomte le fi enù no fitele fiuw nu ϵ bee.

¹⁵ Sekemew ϵ Onesimus to n ϵ $\hat{\epsilon}$ wo ejise yí kefew e caan nen, le wvù ke dioo ϵ tu jim, $\hat{\epsilon}$ ben ϵ wvù emum

enù wase kemakaa, ¹⁶ ε wvú yaa bvuu nu nfwa ke, ε wvú fele wase nfwa. Wvú nu wase waa bwoo shém yî Klistu le, ε wvú nu ten fô me le baay se ge fô wo le, no wvú nu wee wo lemme bvuu nu wee Tata. ¹⁷ Nonen, é wo fen nu ε yen le bee wo nu yî kentaashε le, é wo fiisen wvú no è be nu me é wo efiisen. ¹⁸ É è nu le wvú to nu ε jay fiεε fô wo le, kenεε le, wvú kenke fioo ben ε wvú, é wo gεε ê diee diem e. ¹⁹ Me nsaanke fin ε è nu bô kebo kem le, “Me wvú Baul nu nke enlaw.” Me njemyi nen ε ke shiee nu dvú wvú me nshe nseje lo le, wo ten kenke fioo bee wo ke. Nshii wvú wo kenke keseen nu nje me. ²⁰ Nonen waa bwεεm, fiεε ke me njefo bee wo nu bonyii bo Tata le. Geε nonen nje kentaashε ke bee wo le yî Klistu le é ye ejon me. ²¹ Me nsaanke ê wo nen, nkee naa ntay le wo nu ebee keege fiεε fi me ngayte, ε wo nu dioo gee, ege naa efesen lo.

²² Keebvuu bise fô, seyse bvudvuu bvú nce le é me, njefo me ntaale fwe nkee le Nyo' nu eyuw bunle yene eciinse me fô ben e.

Ngayma

²³ Ebaflas wvú nu bee bó yî ncaw e fen nje saaka wvu ekumε Klistu Jisos, gayte wo le. ²⁴ Maaku, Alis-takus, Demas noo Luk bô bee bó lemte yî kentaashε le, gayte ten wo le. ²⁵ Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí efici biyoy binen.

**Nwa' wvù bó to san̄εε ê
Bo'ibulu
Fiεε fi nu ê Nwa' Ibulu
wvun e**

Ke beene looci kee wee wvù to san̄εε n̄wa' wvun ke, geen̄en ε beene kee le bó to san̄ fô bonyii bo Klistu le bò nu Bo'ibulu. Bo'ibulu nu diee di Bojuu le dimew. Bó to san̄ keege le Bojuu bò to nu ε lese wase fitele yí Klistu le em̄ey ke eleeme yí dvú le, naa no bon̄ḡew to cim too fô bó le jé le jé le. ε to nu ten̄ keege é bó ekiεε le mon̄kan mo mon̄fem mò Jisot to dvú ken̄ke mvun̄gay fele mo moyvuum. Bó to san̄ ten̄ keetefe bó le bó ekeè le fiεε fi Nyo' nu ε kaw bonyii dvú nu ε ke fí yaa nu ke esoy kuse ke. Bó nu ε dūnce le mw̄εem mvù Klistu wvù Waa Nyo' nu ε to dvú fele mvu bonyii bo ntum Nyo' bo fwele le, njefo mvubole to nu ke lo bin̄jin̄jin̄, ε Klistu ε to wase bó mw̄εem mvù ε nu mvu keceey.

Bikuu bi mw̄εem e ê n̄wa' wvun e
1:1-3 Klistu looci nu wunte Nyo' keβεε
1:4-2:18 Klistu fele bonceendaa bo Nyo' le
3:1-4:13 Klistu fele Muses bó Yoshua
4:14-7:28 Klistu nu cee ncese wvù fele bocee ncese bocii
8:1-9:28 Mon̄kan mò Klistu to dvú fele mo moyvuum
10:1-39 Ncese wvù Klistu to gee fele boncese bocii
11:1-12:29 Ekumε keelese fitele yí Nyo' le
13:1-25 Ntefe wvu fokemese

Nyo' nu ε jeme wase ê beene ε è nu diuw Waa we le

¹ ε to shee nu fwele, ε Nyo' jem̄yí ê bo'icee bosεεbeene dew bonyii bew bo ntum e bokan̄ e nteen bô ê jé le j̄ey j̄ey. ² Geen̄en, è dioo nu

ediuw eyan yo fokemese le, wvù ε jeme wase ê beene ε è nu diuw Waa we le. ε nu Waa we wvun wvù wvù nu ε gee le wen nu ke enya fiεε ficii can ye le é wvù esaakè. ε è nu wvù wvù Nyo' to bomεε won̄ bó fiεε ficii can ye le. ³ N'yuu Nyo' lawkene yí ye le, ε wvù nu wunte Nyo' keβεε. ε nu wvù wvù gee ε ebule bó nshε se nu dvú. ε wvù gee ε è nu bó diεw ye yí ken̄ke mvun̄gay e. Wvù to nu ε man bibefe bisεεbeene. No wvù man nonen mun ben we shii ê ebo ke εceey ke Nyo' Bvukuke le.

Waa Nyo' kuuke fele bonceendaa bo Nyo' le

⁴ Fí ε mum ε no nu le Waa Nyo' kuuke naa baay fele bonceendaa bo Nyo' le, ke len̄len̄ no diee di Nyo' teje wvù dvú kuuke naa ten̄ baay fele dibole. ⁵ Beene kee le wvù kuuke lo njefo ke nceendaa Nyo' mvu nu dvú wvù Nyo' ke nu ε yuu wase gay ê wvù le, “Wo nu Waa wem, ε eβen nu ε me ε n̄gay wase le me nu Ico” ke.

ε ke mvu nu dvú wvù wvù ke nu ε yuu wase jeme ekumε wvù le, “Me nu n̄ke enu Ice, ε wvù nu Waa wem” ke. ⁶ ε to nu kefew kè Nyo' to nu keetum Waa we wvu fwe wvun yí won̄ wvun e, ε wvù gay le, bonceendaa bowene bocii ewvumtè wvù.

⁷ ε fiεε fi Nyo' to jem̄yεε ekumε bonceendaa bew nu le, wen gee ε bó nu diεwε fwefwe le, gee ten̄ ε bó bò nu bonyii bowene bo lemme le nu diεwε elem ε n̄gay e.

⁸ ε dioo tu fô Waa we, ε wvù gay le, “O Nyo', wo nu ke eshii yí kawla wo le esaake sekecii se n̄ka.

Nce wvu teyey nu ke enu ketoome ke bvunfon bwuw e.

⁹ Wo koon̄ke ε è nu fiεε fi teyey, bane fi befe.

Nonen me wvù Nyo' wvù nu Nyo' wo

ε mum ε mbense wo ε nfey ηgoο yo, no me nu ε n'yefe wo bô nsusu bonfon yi è nu yi bvujonke.”

10 Ε wvù bvuu jeme ten ê Waa we le, “Tata, è nu wo wvù to bomεε nshe fonkew,

ε mwεεm mvunciim mvù nu we nu lemme di εbo kuw e.

11 Mwεεm mvun nu ke eka, geenen é eshεε ke wo.

Mvù nu ke eyvumen diεwe ndvù le.

12 Wo nu ke ekεwe mvù diεwe kekum e.

Mvù nu ke ekumen diεwe no ndvu ké kpwe ncom.

Geenen wo nu ke emεy ke nu no wo nu.

Kε bilum biuw nu ke eyuu eka ke.”

13 Ε nu nceendaa Nyo' mvu wvù la wvù Nyo' ke nu ε yuu wase gay ê wvù le,

“Shiile ê εbo kem ke εceεy e, egen ebuy kefew kè me nu ηke enjike

bonyii buw bo bvuban e ê wo εjise diεwe kedvuushεε ke bikaa biuw e, é wo etome bikaa yi bó le?”

14 Bonceendaa bo Nyo' le ban nu ke lo biyoy bì lemte Nyo' le, ε wvù tumte ε bí ghane fici bonyii bò nu ke ekεηke mboyma.

2

Fo beene emwase mboyma wvù Jisos to ghane fewci ekumε wvù ke

1 Fí ε mum ε no nu le beene kenke keegeε bvufee naa ntay yi fieε fi beene to yuwεε le, wvu le fo beene ke enε ebvuyte lo ke. 2 Beene kp-waake le, é bontum bô bonceendaa bo Nyo' le to teete fwele to nu fieε ε fí tεmyi naa baay, é wee ké engoy mvu kεnεε etun keege no bó gayte, é mwεten kenke nlawma wvudvu ke lenlen, 3 é ke ege la é beene enu se bó ε yen ηgew fen ε beene ε jo mboyma wvù kuuke wvun ke

lo ncew? Mboyma wvun to yaw Tata Jisos no fewci ekumε wvù, ε bonyii bò to yuwεε no wvù fewci ke mum tom ten keceεy kedvu no bó to fewci é beene. 4 Ε Nyo' ten to nu ε tom bô mwεεm mvù dunji mvungay mvu mwew noo binghaw bi mwεεm e noo mwεεm mvu diuw wvù yumεen e mvù bó to gee. Ε wvù bvuu gawce nnyá Keyoy ke Yuule no wvù to shieele keetom dvù.

Jisos nu wee wvù nu ε ceε je mboyma fô beene le

5 Nyo' to baa gee won wvu fwe wvù bese fewci ekumε wvù wvun le è nu ke esaake bonceendaa bew ke. 6 Bó nu ε san bvudvuu bvumew e é Nwa' Nyo' le ekumε saaka wvun le,

“Wee wvu wum nu naa la wvù wo kpwaake ekumε wvù?”

Waa wee wvu wum nu naa la wvù wo kenke shiee we?

7 Yi kefew e nen caan nu ε wo to ge ε wvù no nu yi bvudvuu le

ε bvù nu ekuse jo bvu bonceendaa buw e.

Ε wo ke ghaa wvù ε wvù no kenke bvukuke bô n'wvum.

8 Wo nu ε gee mwεεm mvunciim ekuse jo wvù, wvù ε no saake.”

No Nyo' to gekεε mwεεm mvunciim ekuse jo wee wvu wum, fieε fimew baa bvuu nu dvù fi nu se fí nu é wvù ekuse ke. Naa no fí cim nu nonen, nu ε ke beene yene wase le mwεεm mvunciim nu é wee wvu wum ekuse ke. 9 Geen en Jisos nu wee wvù beene yene le yi kefew e nen caan nu ε Nyo' to ge ε bvudvuu bwew no nu ekuse jo bvu bonceendaa bew e. Ε Nyo' ke bense wvù ε wvù no kenke bvukuke bô n'wvum njefo wvù to nu ε yen ηgew kpwe, wvu le wvù ekpwe kpwe wee tfuu nje mbuwma wvu Nyo' fô bonyii le. 10 Ε nu Nyo' wvù ge mwεεm

mvunciim, ε mwεεm mvunciim nu mwew. No wvù to gomte le wen nu ke ejo bonyii bocii bò è nu boom bew é bó eley bvukuke bwew e, ε fí mum no nu naa leη le wvù ege é Jisos eyen ηγεw wvu le wvù enù ε wvù ε kpwenten ε γεν ε mese wee wvù eεε je mboyma fô bó le.

¹¹ Wvù wvù Jisos wvù gee ε bonyii se yuule ê Nyo' εjise, nu ε bò bonyii bodvu bò wvù gee ε bó yuule, keηke Icee bó mwaan. Ε nu fiεε fi ke wvù wuumene keetenε bó le boom bo bwee wen e ke. ¹² Wvù to nu ε gay ê Nyo' kefew kemew e le,

“Me nu ηke encawsee diee diuw we
ε boom bo bwεεm e ente.

Me nu ηke en'yemte mbensee wo ê
kentaashε kebole ente.”

¹³ Ε wvù bvuu gay le,

“Me nu ηke enγεε bvufee bwem yí
Nyo' le.”

Bvuu kase gay le,

“Me wvun fen bee boom bò Nyo' nu
ε nya ê me bocii.”

¹⁴ No boom bò wvù gayte ban nu bonyii ε bó keηke nyam ye bò ελεμε, ε wvù wvù Jisos mum jo ten nyam ye wee wvu wum, wvu le è nulo é wvù ke ekpwe keηγoy dεwle wvù keηke mvunγay mvu kpwe le. ¹⁵ Ε wvù ke ge nonen mum bvuse bonyii bò to cee bvunfaw e yí nshii wvubole tfuu njefo bó to fane kpwe. ¹⁶ Fí looci yuule naa ntay le ke wvù to keηke shiee ε è nu fô bonceendaa bo Nyo' le ke. Wvù to keηke ε è nu fô kfuu di Abla'am e.

¹⁷ Ε nu fiεε fi to gee ε Jisos se tu diεwε boom bo bwee le yí fiεε le ficii, wvu le wvù enù εkolε ke bocee ncese le kebole wvù camte shen fô bó le, ε wvù ε lese ten fitele yí lemme di Nyo' le keege keman é Nyo' eλεshe bibefε bibole. ¹⁸ No wvù to yeneε ηγεw, ε mmom to fô wvù le, wvù ε

mum ε no kee no è nulo é wvù efii bonyii bò mmom too ten fô bó le.

3

Jisos kuuke fele Muses

¹ Nonen boom bo bwεεm e bò è nu bonyii bo Nyo' le, ε bó ε tee ten bó le bó ke eley wonη wvu we le, ben egeε bvufee yí Jisos e. Wvù nu waa ntum Nyo' bvuu nu εkolε ke bocee ncese le ke mbee wvù beene ké no seje ê bonyii le. ² Wvù to lemte bò fitele fiew ficii fô Nyo' wvù to γεκεε wvù le wvù elemte wvù le ke no Muses ten to lemte bò fiew fitele ficii yew dvu Nyo'. ³ Geenε, Jisos nu wee wvù bó ebenseè ntay fele Muses ke leηleη no wee ké bomte yew ε bó no bensee wvù fele yew yidvu. ⁴ Ke yew mi nu dvú yí nu se è bom wee ke. Geenε, Nyo' nu wvù bom mwεεm mvunciim. ⁵ Muses to lemte naa ntay bò fitele fiew yew Nyo' le yicii diεwε waa lemme le. Ε mwεεm mvunciim mvù wvù to gee to tomte ε è nu fiεε fi Nyo' to nu keeke eyuu ejeme. ⁶ Ε Klistu ke lem ten yew dvu Nyo' bò fitele fiew ficii ε è nu diεwε waa yew e. Yew Nyo' yin nu beene fen é beene leeme temyi yí fiεε fi beene nu ε kuu shém ε no taale fwe yí dvú le bò kembense ye.

Fo wee emwase fiεε fi Nyo' le ke

⁷ Beene eyuw le fiεε fi Keyoy ke Yuule to gayεε. Kí to nu ε gay le,

“Ε ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben
εben,

⁸ fo ben eteme bikuu diεwε no
bo'icee bonen to seεnene bò
bo Nyo'

diuu di bó to momte Nyo' ηkpwaante
ke.

⁹ Ε nu jò jò bo'icee bonen to momεε
me wvù Nyo',

2:11 Mat 25:40; 12:50; Jon 20:17   **2:12** Mben 22:22   **2:13** Yesa 8:17-18   **2:14** 2:17; Jon 1:14; Jon 8:44; 12:31; 1Jon 3:8; Mwm 12:10   **2:15** Lum 8:21   **2:16** Yesa 41:8-9   **2:17** 4:14; 5:2; Fili 2:7; 1Jon 2:2   **2:18** 4:15; Mat 4:1-11   **3:1** 4:14   **3:2** Ktnj 12:7   **3:6** 5:8; 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kolo 1:23; Fili 3:20; 2Tim 4:8   **3:7** Mben 95:7-11   **3:8** Ksm 17:7; Ktnj 20:2-5

yen binghaw bi mwεem e bi me nto ngeε fô bó le yî bilum e mbaanyε.

10 Nonen ε me nton'yε shém bee engokε ke bonyii le kedvu, mum nḡay le,

'Kε mvuntelem mvubole ké no nu naa lo yî yεm e kε.

Bó baa kee wase je yεm kε.'

11 E shém ton'yε me ε me nlew lo le,

'Kε è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bwem bvυ nleεten e kε.'

12 Boom bo bwεem e, ben emum eyenè fo wee mvυ ben e enù dvú wvù kenke fitele fi befe, fi tune keebē Nyo' le, nulo ege é ben ene ebase jim ê Nyo' wvù kenke nshii le kε. 13 Fiεε fi ben kenke keegeε nu le ben eteetè bikuu binen εdiuw ecii, no kefew kin nu kí kè bó tenje ê Nwa' Nyo' le le, "Eben." Ben egeè nonen fo fiεε fi befe fimew ke ene elεwce wee é wvù ene etemyi ekole. 14 Ben ekeè le beene nu wase fiεε fimwaan beene ε bo Klistu fen é beene ε mey ε no jici fiεε fi beene to leeme wase yî dvú le fwele ε gen ε mεse. 15 Ben ekumyi fiεε fi le,

"E ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

fo ben eteme bikuu diεwε no bo'iceε bonen to seenene bó bo Nyo' kε."

16 E nu baa bò to yuwεε Nyo' ε jeme ê bó ε bó mwase lo no seenene bó wvù? Kε è nu bonyii bocii bó Muses to joε Ijiw buy bó bó le? 17 E è nu baa bodvu bó Nyo' to ton'yεε shém bó bó yî bilum e mbaanyε? Kε è nu kε bó bó to geε bibefe, ke kpweken nḡkpaante jodvu le? 18 E è bvuu nu baa bò Nyo' to lewεε le kε è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bvuwene bvυ nleεten e kε? E nu kε bó bodvu bó to temyi bikuu le?

19 Nonen beene nu ε yen le kε bonyii bodvu to nulo egen eley bvudvuu

bvudvu le kε, njefo bó to baa lese fitele yî Nyo' le kε.

4

Ekumε keeley nleεten wvù wvu Nyo' le

1 Fí ε mum ε no nu le nḡkawma wvù Nyo' to gekeε le bonyii nu ke eley nleεten e beε leeme kε fô. Nonen beene emum eyenè fo bó ke dioo etaa eyen ε wee mvυ ben e baa ekocen keeley wvù le kε. 2 Saaka wvù jee wvun nu ε to wase fô beene le kε lenlen no wvù to toε fô bó le. Geenεn, saaka wvudvu wvù bó to yuwεε to baa fi bó kε, njefo wvù to to fô bó le ε bó fanje yaa bee wvù le kε. 3 Fô beene bó nu ε bee wvù le nu ε beene nulo eley nleεten wvudvu le. E bonyii bomew ba nu ε Nyo' to gay le,

"Shém to nu ε ton'yε me, ε me nlew lo le,

'Kε bó nu ke eyuu eley naa lo nleεten wεm e kε.'

Nyo' to jemyi nen, naa ε lemme diew to ka wase fonkew seke wvù to bomεε wonj. 4 Beene kee le bó nu ε sanj ê Nwa' Nyo' le bvudvuu bvumew e ekumε diuu di εdiuw εsooshwiε ê yin je le le,

"Nyo' to nu ε lem lemme diew dicii, ε è ke dioo yinḡen εdiuw εsooshwiε ε wvù leεten."

5 E dioo nu bvudvuu bvù bó be jemyi wase fô bwε le, wvù ε bvuu ε jeme le, "Kε bó nu ke eyuu eley naa nleεten wεm e kε." 6 Fí nu keceey le nleεten wvun beε kε fô. E bonyii bomew nu ke eley wvù le. E bonyii bó to yawεε yuw saaka wvù jee wvun to baa ley nleεten wvun e njefo bó to nu ε yuw, geenεn tun keege no wvù gayte. 7 Nonen ε Nyo' mum kase geε diuu dimew di wvù tenje le "Eben." No wvù gekeε ke mum jeme diuw Nfon Dawe le ε bilum ε fey wase nteen no bonyii bodvu to tunεε keege no wvù gayte.

Ɛ fiεε fi wvú to jemyεε nu fi fi beene be yuuke wase le,
 “Ɛ ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

fo ben eteme bikuu ke.”

⁸ Ɛ è nu le bvudvuu bvù Yoshua to joe bonyii gen ley bô bô fô to nu wase bvudvuu bvù nleeten e bvudvu, tu ke Nyo' to bee ebvuu ejeme ekume diuu dimew le è nu di nleeten e ke. ⁹ Fí ε mum ε no nu le diuu di nleeten e beε dvú fwe fô bonyii bo Nyo' le diewe di Nyo' to leetenεε dvú die le. ¹⁰ Fí ε no nu le, é wee ley nleeten wvun e, tu mweten ε leeten wase yí lemme diew e dicii lenlen no Nyo' to leetenεε yí diew lemme le. ¹¹ Nonen beene emomtè ntay keeke eley nleeten wvun e, wvu le fo wee mvu ke egbwe le è base ekole kè temyεen wvú diewe bonyii bo fwele ba le ke. ¹² Ben ekeè le diew Nyo' kenke nshii, lemte. Yí koole fele nyo yí bô nu ε fon biba bicii. Yí ké no leyte gene buyte fô nshii bô keyoy ke wee le taashi, leyte ten ê biyuj bô bikufe bi wee le. Yí ké no bwaashi bonkpawce noo mwεem mvù nu ê fitele fi wee le. ¹³ Ke fiεε nu naa lo dvú fi Nyo' nu ε bom fi nulo enyiime ê wvú ejise ke. Mwεem mvunciim yen'yi ê wvú ejise endan. Ɛ è nu wvú wvú beene kenke keeke etarje diuw ê wvú fwe.

Jisos nu ekole ke bocee ncese le ke baay

¹⁴ Nonen no beene be ε gay wase le beene kenke ekole ke bocee ncese le ke baay, kè è nu Jisos wvú Waa Nyo', ε wvú ε ben wase ε tosen εbulε ε gen fowe, beene emum ejici mbee wvú beene kól no seje ê bonyii le ntay. ¹⁵ Ke ekole ke bocee ncese le kesεbeene kin nu wee wvú nulo emaa kewεεye kesεbeene wvu le wvú ecamtè shém fô beene le ke. Ɛ nu wee ε mmom to to wase ten fô

wvú le jé le jé le no yí too fô beene le, geenεn ε wvú fanε yaa ge kebefe ke. ¹⁶ Nonen beene emum ebenci too mbew kawla mbuwma Nyo' le se nfan wvu le wvú ecamtè shen fô beene le, é dioo nu kefew kè fiεε ghaake beene é wvú ebuw beene bô nfi we.

5

¹ Beene kee le bó ké baale ekole ke bocee ncese le é bonyii entelen egeε le wvú elemtè Nyo' le nje bonyii, ε wvú mum no joo nnyá bonyii feese ê Nyo', gee ten boncese fô bibefe bi bonyii le. ² No wvú wvú cee ncese nu ten ε wvú wεεyi jé le nteen, ε wvú mum no kee keenu nykeey bô bonyii bô yaa kee ke mwεem bvuyte lo le. ³ Nje kewεεye kew kin, ε wvú mum no kenke keegge boncese fô biew bibefe le ke lenlen no wvú gee fô bi bonyii bomew e. ⁴ Ke wee nulo ebense ekole kew le wen enù ekole ke bocee ncese le ke. Ɛ ké baa Nyo' mweten ke lenlen no wvú to balεε Elon. ⁵ Ɛ nu ke lenlen no ke Klistu to baa bense ekole kew le wen enù ekole ke bocee ncese le ke. Ɛ to geke Nyo' wvú mum gay le, “Wo nu Waa wem, ε εben nu ε me ε ngay wase le me nu Ico.”

⁶ Ɛ wvú bvuu gay bvudvuu bvumew e ten le,

“Wo nu cee ncese wvú mεy lo é je yí Melkisεdek nu jó le.”

⁷ Ɛ to nu seke Jisos to nu fokuse fen, wvú to ké no bunlee sekicii leke fô Nyo' le, beele foweεwe shi-wse misem fô wvú wvú Nyo' wvú nulo efi wvú can kpwe le. No è to nu wee ε wvú fane bvuu wvumte Nyo', ε Nyo' mum yuw bunle ye. ⁸ Naa no Jisos to nu Waa Nyo' nonen, bongew bô wvú to yenεε to nu ε ge ε wvú yεεyi keeyuuke ke ε è nu Nyo' le. ⁹ Ɛ Nyo' ke ge ε wvú no nu wee

4:8 Dito 31:7; Yosh 22:4 4:10 4:4 4:12 Yesa 49:2; 55:11; Yeli 17:10; Jon 12:48; Efe 6:17; 1Bi 1:23; Mwm 1:16 4:14 5:8; 8:1; 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Jon 3:5 4:16 10:19 5:1 4:14 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 5:3 7:27; 9:7; Lew 9:7; 16:6, 15 5:4 Ksm 28:1 5:5 1:5 5:6 Mben 110:4; Ibu 6:20 5:7 Mat 26:36-46 5:8 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Jon 1:34; 4:15; Fili 2:8 5:9 7:27

wvù nu ε kpwenten ε gen ε mese, wvù eboysee bonyii bò yuuke wvù le. Ε mboyma wvun nu wvù nu se nka. ¹⁰ No Nyo' gee nonen mum gee wvù le wvù enù ekole ke bocee ncese le diewe Melkisedek e.

Fo wee Klistu ebvuu etfufw bikaa ke

¹¹ Mwεεm nu dvù nteen mvù bese bee kenke keejeme ekume saaka wvun. Geenεn fì temyi keenele é fì eyuu fò ben e, njefo ben nu ε ne wase ε no leε baay keeyuw fiε. ¹² Ε è be nu ê len e, tu è be yeeyi wase ben bonyii keseen. Ben ε kaa ε ne ε no nu le bó ebvuu ekase eyeyi lo ben bó mwεεm mvu ekume diew Nyo', ε è nu mvù bó ké yaw kew yì dvù le. Ben bee diewe mvunley mvu boom e mvù bee yamte ε è nu emben, ε bó baa diee wase mwεεm mvudien mvù temyi ke. ¹³ Ke è nulo é wee wvù bee yeeyi lo diew Nyo' ekee fiε fi len ê Nyo' ejise ke. Wvù nu diewe finley fi wan e fi bee yamte ε è nu emben e. ¹⁴ Mwεεm mvudien mvù temyi nu ε è ké no diee bonyii bò nu ε bó ε taw wase. Boban nu bonyii bò nu ε bó ε yeeyi wase keetaasse mwεεm kee jey jey mvù jee bó mvù befe.

6

¹ No fì nu nonen, beene emum ecine n'yeeyi wvu ekume Klistu wvù wee ké yaw kew yeeyi le, egenè fwe ε è nu yì wvu bonyii bò nu ε taw wase le. Fo beene ebvuu ekew eleesè kenffuy ke n'yeeyi le kè le bonyii ekumen mvuntelem mvubole yì gee dibole di nulo etoo bó kpwe, noo n'yeeyi wvù le bonyii elese fitele yì Nyo' le ke. ² Ke è nulo ten é beene ebvuu ekew eyeyi lo ekume no bó cuke bonyii, * bó keegele can yì bonyii le ke. Ε ke è nulo é beene ebvuu ekew eyeyi

ekume mbuy wvu yì kpwe le bó ekume nsaw wvù nsumten wvudvu nu wvù mey lo ke. ³ Mwεεm mvun nu ε beene nulo ecine dvù egenè fwe fen ε Nyo' ε fi. ⁴ Beene ecine dvù njefo é bonyii nu ε bó to yuuse wase bó yì fiε fi Nyo' le, ε bó ε mom wase nnya yì nen'yi fowe, ε bó ε kenke wase ten Keyoy ke Yuule, ε ne ε kase ε tfufw bikaa, tu ke je nu naa lo dvù yì è nulo é bó ebvuu ege é bó ekumen mvuntelem mvubole ekase etu jim ke. ⁵ Boban bonyii nu ε bó ε mom wase bvujonke bvu diew Nyo' le ε yuw, ε bvuu ε kieε mvunjay mvu nshii wvù too le. ⁶ Ε bó ley wase mwεεm mvun e, ε kase ε tfufw bikaa, tu ke je bvuu nu dvù keege é bó ekase ekumen mvuntelem mvubole etu jim ke, njefo fiε fi bó ge nu ε bó kaase joo ε è nu Waa Nyo' taa yì kentam e bó can yibo, shoose ya le. ⁷ Wεε wvù jan gbwee yì dvù le sekicii ε wvù nyaa mwεεm mvù bonyii bó bó lem wee wvudvu nje bó le bó eboytè yì dvù le, ké no kenke kembonen ke Nyo' le. ⁸ Geenεn, é è kuu bisafe bó bíay wene dvudvu, tu è nulo é bó eciese lo wvù, ke emum enε eton lo.

⁹ Nsáa yese shém, naa no bese cim jemyi nen, bese kee le ben leeme finen ε è nu yì mwεεm mvù jee fele mvubole, ε è nu mvù mvù too bó mboyma fò ben e. ¹⁰ Ke Nyo' nu Nyo' kenlow wvù nulo ke edaaye lemme dinen di ben lemte noo kenkonen kè ben dunji ε kew lo ε to ε buy keseen e fò bonyii bó è nu bew e nje ye ke. ¹¹ Shiee wese baay nu le wee bó ekole kew eleemè ke yì fifie fiε le nonen egen emese, wvu le ben ke ekenke fiε fi ben nu ε lese bvufee bvucii ε no taale fwe yì dvù le. ¹² Fo ben egeè ngoy ke. Ben ebenen bonyii bò to lesε fitele

5:10 5:6; 6:20 **5:12** 1Kol 3:2 **5:14** 13:9; Lum 16:19; 1Kol 14:20; Efε 4:14 **6:1** 9:14 **6:2** Jon 3:25-26; Lem 19:1-6 * **6:2** Ncuke bonyii wvun jemyi ten ekume wvù Bojuu to ké no gee. **6:4** 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mat 12:31; 1Jon 5:16 **6:8** Mat 13:7, 22 **6:10** 10:32-34; 13:1; 1Jon 4:7-12, 19-21 **6:12** 11:1-12; Luk 21:19

yí Nyo' le, no kuule shém se ke kɛŋke fiε fi Nyo' to kawεε.

Ke Nyo' ké kumɛn ŋkawma we ke

¹³ Ben ekume seke Nyo' to gee ŋkawma ê Abl'am. Wvú to dioo gee kan ε è nu diee diew di wvú wvú Nyo' le, njefo ke wee mvu to bvuu nu dvú wvú kuuke fele wvú, wvú wvú ekan diee diew ke. ¹⁴ Wvú to dioo kan gay ε, “Kεεεy, me nu ŋke embuw wo enge é boom buw elone lo.” ¹⁵ No Abl'am yuwεε nonɛn, mum no nu nyεkeey, ke mum ghan kɛŋke fiε fi Nyo' to kawεε fidvu. ¹⁶ E nu keεεy ε wee ké diee kelew ekan ε è nu diee di wee wvú kuuke fele wvú le, ε kelew kedvu mum sumtɛn nsaw. ¹⁷ E nu ke lɛŋlɛŋ no Nyo' to dioo gee ŋkawma no gomte keege ε bonyii bô nu ke ekɛŋke fiε fi wvú kaw fin, ekieε naa ntay ε ke wen ké kumɛn fiε fi wen gomte ke. E wvú dioo kaw mum die kelew. ¹⁸ No Nyo' to kawεε kase die kelew nonɛn, ε mwεεm mvun mum buy mvunfεεm mvú è nulo bó saa ekumɛn ke, njefo mvú to buy ε è nu diuw Nyo' le, wvú yaa nu naa lo embiay mbiay ke. Nonɛn beene bô nu ε lewte wase ε beε ê wvú ekuse emum ekɛŋkê mvuntelem mvú tɛmyi keekaantɛn fiε fi bó nu ε gee beene ε no taale fwe yí dvú le. ¹⁹ Fiεε fin fi beene taale fwe yí dvú le nu fi jici mvuntelem mvuseεbeene le cεεy cεεy, tɛmyi diεwε kɛŋ'wow e fo mvú ebuuke. E nu fi fi nu ke ege é beene efey eley egɛn ente fô kecee ke Nyo' le ejim jo ndvu yí bó nu ε shɛŋke ε ban jô dvú le. ²⁰ E è nu fô fô Jisot to leyεε wase diεwε nsafwe wesebeene le keekene bvudvuu ê beene. Wvú nu ekolε ke bocee ncese le wvú mɛy lo ê je yì Mɛlkisɛdek nu jó le.

7

Ekumε cee ncese wvú Mɛlkisɛdek

¹ Mɛlkisɛdek wvun to nu Nfon wvu Salɛm, bvuu nu cee ncese Nyo' wvú nu Ekolε ke Mwεεm Mvunciiim e. E è ke no nu kefew kemew e, ε Abl'am laa jem yuwye bonfon nteen. E Mɛlkisɛdek ke tasɛn bô wvú no wvú to kfuuyi, mum laŋ kembonɛn yí ye le. ² E Abl'am gaw mwεεm mvunciiim mvú wvú to yowεε gbwen jem e biba yuufe, nya keba kemwaan ê Mɛlkisɛdek. Cee ncese wvun nu ε diee diew duŋci mwεεm mvunfεεm. Fi fwe nu ε wvú nu “Nfon wvu Teytey” no diee diew di Mɛlkisɛdek duŋci. E fi bii fó nu ε wvú nu “Nfon Nyεkeey” njefo wvú to nu Nfon wvu Salɛm. *

³ Ke wee kee ice bô bwee kɛnεε kfuu diew ke. E ke wee kee ten seke bó to bokεε wvú kɛnεε seke wvú to kpweε ke. Wvú nu cee ncese wvú mɛy lo diεwε Waa Nyo' le.

⁴ Ben ke etaa eyɛn wee wvú è to nu Mɛlkisɛdek wvun! Wvú to nu naa lo weε ε wvú kuuke. Naa ε Abl'am wvú to nu cee kfuu di bonyii bo Islael e ke yow mwεεm gbwen jem e to dvú gaw biba yuufe, mum nya lo kemwaan ê wvú.

⁵ Fi ekumε boom bo Lεwe le bô to ké no lemte lemme di bocee ncese le nu ε bvudvuu bvumew to jemyi ê bonci bo Muses e ε bô efii mwεεm ê bonyii bo Islael keba kemwaan ente jo yuufe, naa no bonyii ban to cim nu boom bo bwee bó le, ε bó bocii nu boom bo Abl'am e. ⁶ Ke wee wvun to nu wee kfuu di Lεwe le ke. Geenɛn ε è fi wvú mwεεm ê Abl'am keba kemwaan ente jo yuufe, laŋ kembonɛn yí ye le, ε Abl'am nu wee wvú Nyo' to gee ŋkawma ê wvú. ⁷ Ke è nu kemaŋɛn le wee wvú laaŋke kembonɛn yí wee mvu le kuuke fele wee wvú wvú laaŋke kembonɛn yí ye le ke. ⁸ Bocee ncese bo ê kfuu di Lεwe le ban to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan ente jo yuufe, ε bó bodvu bô fii nu bonyii ε bó kpwee. Geenɛn

6:13 Kɛŋ 22:15-18; Ibu 11:12   **6:16** Ksm 22:11; Mat 5:34; 23:16-22   **6:18** Ktj 23:19   **6:19**

3:6; Lum 5:5; Ibu 9:3   **6:20** 4:14; Mben 110:4; Ibu 5:10; 7:1-4   **7:1** Kɛŋ 14:17-20; Ibu 5:6   * **7:2** Salɛm nu le, “Nyεkeey” ε è nu diee di kelaante kè Jelusalɛm e, ε bó ε ci lo.   **7:5** Ktj 18:21

Melkisedek wvù to fiε mwεεm keba kemwaan̄ ente jo yuufe ê Abl'am nu ε Nwa' Nyo' sen̄e ê beene le è nu wee ε wvù to fele. ⁹ E nulo é bó egay le Lεwe keβεε wvù kfuu diew to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan̄ ente jo yuufe to nu ε nya mwew mwεεm ê Melkisedek can Abl'am e. ¹⁰ Bó nulo egay nonen̄ njefo seke Melkisedek to taseνεε bô Abl'am nu ε wvù wvù Lεwe to bεε ê bvulew bvù Abl'am wvù è to nu icee cee cee bó le.

¹¹ E ê fen to nu le lemme di kfuu di Lεwe le to gee diεwε bocee ncese le to nu ε kocen̄ keege é bonyii enu teȳteȳ ê Nyo' ejise, tu shiee wvumvu cee ncese to bee ebvuu enu wvu la? Beene kee le Nyo' to nya bonci ê bonyii bo Israel bii lemme di bocee ncese bo ê kfuu di Lεwe le to gee. Fí dioo nu nonen̄, bó kaa ε gay le wvuwe cee ncese keηke keeke enù ê je yì Melkisedek nu jó le, efey keenu ε è nu ê je yì cee ncese wvu ê kfuu di Elon e nu jó le neε le? ¹² Beene kee le kfuu di bocee ncese le ké kumene, ε fí no nu shiee le keekumen̄ ten̄ bonci. ¹³ Wee wvun wvù beene jem̄yi ekumε wvù, nu ε wvù to buy ê kfuu dimew e jεεy, ε wee ke baa yuu buy wase ê kfuu didvu le elemte fô ketan̄ ke ncese le ke. ¹⁴ Wee wvun nu Tata wese-beene. E è nu keceεy le wvù to buy ê kfuu di Juda le. E Muses to ke baa yuu jeme fiεε ekumε kfuu din seke wvù to jem̄yi ekumε bocee ncese ke.

Jisos nu cee ncese ê je yì Melkisedek nu jó le

¹⁵ Fiεε fin fi beene jem̄yi ekumε fi nu ε looce ε dun̄ce ye no cee ncese wvumvu nu ε buy wase diεwε Melkisedek e. ¹⁶ Wvù nu ε ne ε to cee ncese ε è yaa nu ê je yì nci jem̄yi le no wee keηke keenu ê kfuu di bocee ncese le ke. Wvù nu cee ncese ε è nu yì mvun̄gay mvu nshii wvù yaa kaa ke le. ¹⁷ E nu fiεε fi bó nu ε san̄ ekumε wvù le,

“Wo nu cee ncese wvù mεy lo ê je yì Melkisedek nu jó le.”

¹⁸ Fí ε mum ε no nu le, je yì yvum yì bó to gee mwεεm jó nu ε bó ε fuwye wase yiyε, njefo ke yì bvuu keηke mvun̄gay kenεε lemme ke. ¹⁹ [Ke bonci bo Muses e to ké ge fiεε ε fi jon̄ gen̄ mese ke.] Geen̄en̄, keseen nu ε Nyo' ε dun̄ce wase je yì jee ntay yì beene egεel̄ε bvufee yì dvù le yì fele yiyε. E nu yì yì beene fele jó se too nceencee fô Nyo' le.

²⁰ E keebvuu ebise fô nu ε Nyo' to dioo gεele cee ncese je yì fiε yin, die kelew, ε ke wvù to ké die kelew seke wvù to gεele bomew ba ke. ²¹ Geen̄en̄, ε wvù ke dioo gεele wvun, die kelew ekumε wvù gay le, “Me wvù Tata nu ε me ε ndie kelew, ε ke me nu ηke en̄kumen̄ diεw yem̄ ke,

‘Wo nu cee ncese wvù mεy lo.’ ”

²² Kelew kè Nyo' to dieε kin ε mum ε dun̄ce le Jisos nu wee wvù nu ε ge mon̄kan mo mon̄fem man ε no leeme tεmyi fele mo moyvuum.

²³ Bocee ncese bò to shee nu fwele to nulo no nu nteen̄, njefo ke kpwe to nulo ecine wee le é wvù emεy egee lemme diew di kecee ncese le ke. ²⁴ Geen̄en̄, Jisos ε no nu fiew cee ncese sekecii njefo ke nshii we keηke kendvuse ke. ²⁵ Nonen̄, wvù nulo eboysee bonyii sekecii bò benci too fô Nyo' le fele can ye le. E wvù boysee nonen̄, njefo wvù nu dvù sekecii leke Nyo' fô bó le.

²⁶ Fí nu leη le beene ekeηkè kfuu kekiε ekole ke bocee ncese le. Wvù nu fiew wee wvù yuule, ε wvù baa keηke jay kenεε n̄lom yì ye le ke. Wvù nu fiew ε Nyo' ε gawsen̄ wvù fô bonyii bo bibefe le. Nyo' nu ε bense wase wvù, wvù ε ben naa ε fey εbulε ε gen̄ fowe. ²⁷ Ke wvù keηke fiew shiee keege boncese diεwε bikuu bi bocee ncese le, bì to ké no gee boncese εdiuw εcii ke. E

bó to ké dioo gee yaw ge fô bikuu bibole, keekpwanŋsen bibole bibefe, se ke no gee fô bi bonyii le. Wvú to ge fiew we ncese kan mwaan no wvú to nyaε ekole kew keetanŋe bonyii dvú. ²⁸ Yí kefew ke bonci bo Muses e nu ε bó to baale naa ε è nu bonyii ε bó wεεyi yí nyam ye le le bó enú bikuu bi bocee ncese le. Geenεn, ε è ke dioo nu wase ejim jo bonci ban, ε Nyo' ge ŋkawma die kelew, mum baa wase ε è nu Waa we wvú wvú nu ε ge wvú ε no jee gene mεεse sekecii.

8

Jisos nu ekole ke bocee ncese le ke monkan mo monfem e

¹ Ekole ke fiεε fi beene jemyi ekumε fi le nu ke le, beene keŋke kfuu ekole ke bocee ncese le ε è nu wee ε wvú ε shii ê ebo ke εceey ke kawla Nyo' Bvukuke le fowe. ² Wvú nu wee lemme fô Nyo' nu, lemte cun dvú è nu cεey cεey cun yi wvú wvú Nyo' le, ε è yaa kene bonyii ke. ³ E kene wvú wvú Tata Nyo' cun yidvu. ³ Ekole ke bocee ncese le kecii nu ε Nyo' ké baa gee le wvú ejod nnyá yi bonyii feese ê Nyo' bvuu gee ten boncese fô Nyo' le. Nonεn, fi ε no nu shiee le fô wvuwvun cee ncese le keekεŋke ten fiεε fi wvú nulo ege ncese dvú fô Nyo' le. ⁴ E wvú be nu fokuse fεn, wvú saa enu naa lo cee ncese ke, njefo bocee ncese nu wase dvú bô nyaa nnyá bii no nci Muses gomte. ⁵ Lemme di bó lemte fokuse fεn nu ke lo nfieesen bô kenjinjin ke di yew dvu Nyo' le fowe. E nεε fiεε fi è to nu seke Muses to nu keekene cun Nyo' yi fokuse fεn, ε Nyo' tefe wvú gay le, “Yεnε le wo nu ε kene fiεε ficii fi ε no nu ke lenlen diεwε fi me nto nduŋcεε ê wo yi kum e.”

⁶ Geenεn Jisos nu ε bó ε nya lemme ê wvú ε dí kuuke fele di bocee ncese bo fwele le, ke lenlen no monkan mò wvú leeme fwe wvudvu entelen jo Nyo' bô wee wvu wum kuuke ten fele mo moyvuum. Mó fele lo njefo moman bii ε è nu bonkawma bô fele bo fwe le. ⁷ E monkan mo fwele to nu se mó keŋke jay ŋkuuŋ, tu ke shiee momew to bee ebvuu enu dvú ke. ⁸ Nyo' to nu ε yen le jay nu dvú bô bonyii, mum gay le, “Me wvú Tata ŋgayte le diuu too lo di me nu ŋke engbwo monkan mo monfem bee yew Israel noo yew Juda.

⁹ E ke monkan man nu diεwε mò me nto ŋgbwolεε bee bo'icee cee bó diuu di me nto njicεε bó le yí kebo le, njo mbuy bô bó won wvú Ijiw e ke. Monkan modvu man nu ε bó to baa emey eleeme yí dvú le ke. Nonεn, ε me mum mbase jim ê bó le. Fifi jemyi me wvú Tata. ¹⁰ Me wvú Tata mbvuu njemyi le, kefew nu ke eto ekocεn, é me embvuu engbwo momew monkan bee yew Israel. Mó nu ke enu le, me nu ŋke enlese lo bonci bem ê bonkpawcε bobole, ensan ε è nu ê mvuntelem mvubole. Me nu ŋke enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem. ¹¹ Ke wee bεε ke ebvuu eyεeyi lo wee we won mvu ke nεε waa bwee gayte le wvú ekeè Tata Nyo' ke, njefo wee tfuu nu ke ekee me ε kew yí wee wvu caan e ε gεn ε buy yí wvu baay e. ¹² Me nu ŋke encam shen fô bó le, nleεshε mwεεm mvubole mvù befe. Ke me mbεε ŋke embvuu enkumyi bibefe bibole ke.”

7:28 5:1-2, 8; 7:19; Mben 2:7 **8:1** 4:14; 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Mben 110:1; Mat 22:44; Lem 2:33; Lum 8:34; Efe 1:20; Kolo 3:1 **8:2** 8:5 **8:5** 9:9; 10:1; Kolo 2:17 Ksm 25:9, 40 **8:6** 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Yεsa 55:3; Yeli 31:31-33; Esek 37:26; 1Kolo 11:25 **8:8** Yeli 31:31-34; Ibu 10:16-17 **8:13** 8:6

13 No Nyo' to jemyεε le moŋkan mo monfem nu ke enu, tu wvú to yene wase le mo fwele ma nu fiεε fi fiyvuum. ε fiεε yvuumene kenεε lune wase, tu ε shεete caan ε fi ela ε bonyii ejise.

9

Je ncese yi yvum bô yi fi

1 Fí nu le, moŋkan mo fwele to kenjke bonci bô duŋci je yi bonyii ebunleé Nyo' jó, bvuu kenjke bvudvuu ε bó ε seyse le è nu yew Nyo' yi fokuse fen. 2 Bó to nu ε kene cun bô ndvu sumten biba bifεε, ε keba ke fwe ente nu ε bó teŋe le Bvudvuu bvú Yuule. Bvubvun nu fô fiεε fi bó to tomyi ken'yεese yi dvú le noo fô kedaŋ kè bó to ké no gεele bleed wvú bó nu ε ge ncese dvú fô Nyo' le to nu. 3 ε keba kè bii fô ente nu ε bó teŋe le Bvudvuu bvú looci Yuule naa ntaŋ. Bvudvuu bvun to nu ejim jo ndvu mi ε bó ε shenjke ε sumten cun dvú entelaŋ. 4 Bvubvun bvudvuu nu fô ketaŋ ke jiin e to nu, ε bó ε seyse ketaŋ kedvu bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ε ŋkuw moŋkan mò Nyo' to gbwolεε bô bonyii nu ten fô, ε bó ε seyse ε lay ye yidvu yicii bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ε ŋkuw wvun e nu ε kentee ke mana le to nu jó, ε bó ε seyse ten bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ε kemaŋ ke Elon e kiε kè bibε to comεε yí dvú le nu ten ε ŋkuw wvun e. ε biwaŋ bi eta le bì bó to saŋεε bonci bo moŋkan modvu le nu ten ε ŋkuw wvudvu le. 5 ε we jo ŋkuw wvun nu ε bó to leke mwεem mvumew ε mvú nu diεwe bonceendaa bo Nyo' le bo n'yuule, ε mvú ε saŋ ye ε we jo kentaw ke Nyo' le ke nleεshe bibεfe le. Mwεem mvun nu ε ke è nulo é beene ejemyi gene ente jodvu keseen baay ke.

6 No bó to seyseεε mwεem mvun ε yiyin je le nen, ε bocee ncese mum no gene leyte ε keba ke fwe kiε le εdiuw ecii gee lemme dibole dvú.

7 Geenεn, ε wee wvú to ké ley ε keba ke ente kiε le to nu ke ekole ke bocee ncese le maan. ε wvú to ké ley dvú ke kaŋ mwaan yi kelum e. ε wvú yaa to ké ley dvú se elεme ke nyam e kè wvú ege ncese dvú fô ekole kew e noo fô bibεfe bi bonyii le bi bó gee yaa kee ke le. 8 Nonεn, yiyin nu je yi Keyoy ke Yuule duŋci ε bonyii le je yi wee to nulo eley egen fô Bvudvuu bvú looci Yuule naa ntaŋ e to baa yene wase ye ke, no cun Nyo' yi fwe ye to bεε leeme fô. 9 Mwεem mvun mvunciim nu nciise mwεem mvú kooyi kefew ke keseen kin e. ε fifin duŋci le ke mwεem mvú bó to nyaa ε Nyo' noo boncese bô bó to gee fô Nyo' le nulo ege é mvuntelem mvu bonyii bô bunlee Nyo' le enu ε mvú yuule gene mεese ke. 10 Mwεem mvudvu kenjke ke fiεε maan keege ε è nu bô mwεem mvudien noo mwεem mvuwuun noo jé yi bonyii cuke ye jó keeyuule ε Nyo' ejise. ε mvumvun nu mwεem mvú kumte ke ε è nu nyam ye le, mvú bó to kenjke keege egen ebuy kefew kè ŋkumεn ke eto le.

11 Geenεn no Klistu wvú nu ekole ke bocee ncese le nu ε to wase, ε è nu wvú wvú nu ε to bô mwεem mvú jee, wvú ε mum ε ley cun, ε è nu yi baay yi yuule gene mεese le. Ke yiyε nu yi è yoke bonyii ke. Fi nu le, ke è nu cun yi yí nshε yin e ke. 12 Fô wvú to leyεε nu Bvudvuu ε bvú looci Yuule naa ntaŋ. ε wvú to ley kaŋ mwaan ε fi ka lo nonεn. Wvú to baa eley fofen ε è nu bô elεme ke bíe le kenεε ke boom bo bona' le ke. Wvú to ley ε è nu bô kew elεme. No wvú gee nonεn, ε fifin mum sum

9:2 8:5; 9:11-12; Ksm 26:1-30; Ksm 25:31-39; Ksm 25:23-30 9:3 Ksm 26:31-33; Lew 16:2; Ibu 6:19; 9:7, 12; 10:20 9:4 Ksm 30:1-6; Ksm 25:10-16; Ksm 16:32-35; Ktj 17:21-25 Ksm 25:16 9:5 Ksm 25:18-22 9:6 10:11; Ktj 18:2-6 9:7 5:3; 9:25; 13:11; Lew 16:2-16 9:9 7:19; 9:2 9:10 Lew 11; 15; Ktj 19 9:11 4:14 9:12 7:27; 10:4; Lew 16:14-16; 12:24; 13:12, 20; Mat 26:28; Lum 3:25-26; 1Bi 1:2, 18-19; 1Jon 1:7 9:13 Ktj 19:1-10:17

beene yî bibefe le, ε nsum wvun nu wvù m̄y lo. ¹³ ε to nu fwele é wee ké dioo nu bô ñk̄fum ye le, é bó jo el̄eme ke bie le ken̄εε ke na' le, ken̄εε taan di kejun ke na' wvù bó nu ε ton wvù ε fie le, mise ken̄εε mwan̄ yî mw̄eten e, ε wvù kase no yuule. ¹⁴ ε fí to nu non̄en, tu ke el̄eme ke Klistu le nulo ege fiεε fi fele fifiε? Wvù to nu ε nya ekole kew ε kí nu se n̄lom ê Nyo' fele yî Keyoy kè m̄y l̄ole. Wvù to ge non̄en, mum cukε mvuntelem mvuseεbeene yî mw̄εem mvù too bô kpwe le, wvu le beene elem̄tè Nyo' wvù ken̄ke nshii le. ¹⁵ ε neε fiεε fi Klistu nu wee wvù leeme fwe mon̄kan mo mon̄fem man entelen̄ jo Nyo' bô wee wvu wum. ε wvù leeme wvu le bonyii bô Nyo' nu ε tee le è nu bew ke eken̄ke bvudvuu fô bvujonke bvù m̄y lo bvù Nyo' nu ε kaw bó dvù. Bó nu ke eken̄ke njefo wee nu ε kpwe wase, ε kpwe ye yin ε sum bó yî ñḡew wvù to nu keeke eto nje bibefe bi bó to shee gee fwele ê mon̄kan mo moyvuum e. ¹⁶ Beene kee le wee ké teete kpwe, * wee saa ke ebi ntefe kpwe wvudvu le se bó ε yen le mw̄eten nu ε kpwe wase ke. ¹⁷ Fí nu non̄en, njefo ke ntefe kpwe ké no ken̄ke mvun̄gay se wee ε kpwe ke. Ke bó ké bi ntefe kpwe le ε wee wvù tefe kpwe beε dvù ke. ¹⁸ ε neε fiεε fi naa mon̄kan mo fwe nu ε mó yaa to nulo ke eleem se bó ε seε nyam el̄eme ε buy ke. ¹⁹ ε to nu seke Muses to tan̄εε wase fiεε ficii fi to nu ê N̄wa' bonci le ê bonyii bocii, ε wvù mum jo tīew kete ke isob e ε bó ε njim yvùw njee yî dvù le ε bó ε com yí ε no yēle, mum jo ten̄ el̄eme ke boom bo bona' le, bó ke bíe le, noo joo, mise yî ñwa' bonci bodvu le, mum mise ten̄ yî bonyii bocii le. ²⁰ ε wvù dioo miise no gayte le, “El̄eme kin nu ke mon̄kan mò Nyo' gbwole ben

ε bó le, gayte le ben eleemè yî dvù le.” ²¹ ε wvù mise ten̄ el̄eme kedvu yí cun Nyo' ye le noo yî mw̄εem mvu cun dvu dvù le mvù bó gee bunle dvù. ²² Fí nu naa lo kecey le mw̄εem nteen to shee nu ε nci dun̄ci le bó ken̄ke keege ke ε è nu bô el̄eme é mvù se no yuule. ε ke è nulo é bó el̄εsh̄e bibefe bi wee le se bó ε seε fiεε el̄eme ε buy ke.

Ncese wvù Jisos to gee kan̄ mwaan̄ cukε bibefe bi bonyii le

²³ Fí to nu naa shiee le le bó ecuke mw̄εem mvun mvù nu ke lo n̄fieseen mw̄εem mvu fowe ê yiyin je le. Geenen, ecuke mvù looci nu mvu fowe ε è nu bô boncese bô fele boban, ²⁴ njefo Klistu to ley cun Nyo' le ε è yaa nu yì è yoke bonyii bô can, yì è nu ke lo n̄fieseen cun Nyo' yì ceey ceey ke. Wvù to ley ε è nu fowe kebeε. ε è nu fô wvù nu keseen fwe dvu Nyo' leke Nyo' fô beene le. ²⁵ Ke wvù nu fô nen̄ keebvuu egee boncese bô ekole kew fô Nyo' le bokan̄ e bokan̄ e dīewe no ekole ke bocce ncese le to ké no leyte fô Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay e ê kelum ê kelum, keege ncese bô el̄eme se è nu kew ñkuun̄. ²⁶ ε fifin to nu shiee le, tu Klistu be ken̄ke keekpwee jaa we, kaase kpwee ε kew no bó to bom̄εe won̄. Geenen no fí nu, nu ε wvù ε to wase kan̄ mwaan̄ fí ε ka lo non̄en. Wvù to kefew kin kè won̄ kaa wase le keejo ekole kew ege ncese dvù, ekpwe keecuke bibefe. ²⁷ Ke len̄len̄ no fí nu le wee ken̄ke keekpwe ke kan̄ mwaan̄ emum ec̄eyte wase ε è nu nsaw, ²⁸ nu ke no Klistu to nyae ekole kew kpwe fô bonyii le kan̄ mwaan̄ keetuu bibefe bi bonyii le nteen. ε wvù nu ke ekase eto yî bokan̄ bo bof̄εε le ε è yaa bvuu nu keege fiεε bô bibefe ke. Wvù nu ke eto wase keseen keeboyse bonyii bô cēyte wvù shiee le.

9:14 Lum 6:20-23; 8:2 9:15 8:6 * 9:16 Ntefe kpwe bô mon̄kan nu fiεε fimwaan̄ ê dīew Glek e. 9:19 Ksm 24:6-8; Ibu 9:12-13; Lew 14:4, 6; Ktj 19:6 9:22 Lew 17:11 9:23 8:5 9:26 7:27 9:28 3:6; 10:10; Yesa 53:11-12; Mat 26:28; 1Kol 15:50-53

10

Ncese wvù jisos to gee nu ε jo wase bvudvuu bvυ boncese le bocii

¹ Bonci bo Muses e to nu ke lo kenjinjinj ke mwεεm mvù jee mvù to nu keeke enu le. Ke bó to nu wase cεεy cεεy mwεεm mvù to nu keeke enu ke. E bó mum no shee gee boncese ê kelum ê kelum, se ê nulo é boncese bodvu ege é bonyii bó benci too fô Nyo' le eyuule gene mεεse ηkuuη. ² E é to nu le boncese bodvu nulo ege é bó eyuule nonen, tu ke bó to bee ebvuu eshee egee boncese bó le bó le ke, njefo bonyii bó bunlee Nyo' to bee keenu ε bó ε cuke wase bibefe bibole kanj mwaan, ε mvuntelem mvubole yaa bvuu saake bó yí bibefe le ke. ³ Geenen, boncese bó bó to gee ê kelum ê kelum ban to kaa gee ε bonyii kumyi lo bibefe bibole. ⁴ E fi nu nonen, njefo ke è nu naa lo é ελεμε ke bona' * bó ke bíe le ecuke bibefe bi wee le ke. ⁵ E nεε fiεε fi to gee ε Klistu dioo to fokuse fen gay ê Nyo' le,

“Ke wo kenke shiee fô boncese bó bó gee bó nyám e, noo fô mwεεm mvù bó nyaa ê wo le ke. Wo nu ε nya me ε è nu bó ye le me enge ncese dvù.

⁶ Ke nyám yí bó nyaa ε bó tone gee boncese dvù fô wo le, noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvù keecuke bibefe bi bonyii le baa cim ege é wo eyuuke njonj ke.

⁷ Me ε mum ε ηgay le, ‘O Nyo' taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fi wo shieele, ke no bó sanje ekume me ê Nwa' wo le.’”

⁸ Wvù to yaw gay ê Nyo' le, “Ke wo baa kenke shiee kenεε yuuke njonj bó boncese noo nnyá yí bó nyaa ê wo noo nyám yí bó nyaa

ε bó tone gee boncese dvù fô wo le, noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvù keecuke bibefe bi bonyii le ke.”

E mwεεm mvun nu ε bó to gee ke naa bii no nci gomte. ⁹ No wvù gay nonen, mum bise fô gay ê Nyo' le, “Taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fi wo shieele.”

Wvù to jeme nonen, mum lese boncese bo boyvuum keegeε wvu fwe. ¹⁰ No Jisos Klistu to gee fiεε fi Nyo' to shieele le wvù ege, ε ye ye yí wvù to nyaε kanj mwaan ε fí ka lo nonen, ge ε beene mum no yuule. ¹¹ Cee ncese tfuu ké no gene leeme fô bvudvuu bwew bvυ lemme le εdiuw εcii gee boncese bi-inene bokan e bokan e, se boncese bodvu nulo ecake bibefe bi bonyii le ηkuuη. ¹² Geenen Klistu to nu ε ge we ncese ke kanj mwaan ε wvù mum kocen wvù ecake bibefe bi bonyii le kemakaa. No wvù gee nonen mum shii ê ebo ke εcεεy ke Nyo' le. ¹³ Wvù nu fô ε kew sekekε le, cεyte egen ebuy seke Nyo' ke ejike bonyii bew bo bvuban e diewe kedvuushεε ke bikaa biew e é wvù etome bikaa yí bó le. ¹⁴ Ncese we wvù mwaan wvun nu ε ge bonyii bó wvù gee ε bó yuule, ε mum ε no yuule ten ê Nyo' ejise gene mεεse sekecii. ¹⁵ Keyoy ke Yuule jemyi ten ê beene tomte fiεε fin. Kí to nu ε yaw gay le,

¹⁶ “Tata gayte le, è nεε monkan man mò me nu ηke engbwo bee bó ejim jo εdiuw yoya le: Me nu ηke engeε bonci bem ê mvuntelem mvubole, embvuu ensanj ê bonjkwawce bobole.”

¹⁷ No wvù gay nonen bvuu bise le, “Ke me mbεε ηke embvuu enjkwawci bibefe bibole kenεε gee dibole di befe ke”

18 Fí ε mum ε no nu le é bó læshi wase bibefe bi bonyii le, tu ke shiee mwεεm mvù bó enyaa ε bó gee boncese dvú keecuke bibefe bi bonyii le bvuu bæε ke.

Beene ebenci too nceencee mbew Nyo' le

19 Boom bo bwεεm e, fí ε mum ε no nu le ελεμε ke Jisos e nu ε yene wase je ε beene nulo eley keeseen yaa fane ke, egeñ fô Bvudvuu bwε bvù looci Yuule naa ntay e. 20 Beene nulo efey ê je yi fiε yì nyaa nshii le yì Jisos to yen'yεε fô beene le. Wvù to yene je yin bô ye ye, ε fí mum no nu le wvù nu ε cake wase ndvu yì bó to shenkee ban bvudvuu bvudvu dvú. 21 Beene kenke wase cee ncese wvu baay wvù taale fô yew Nyo' le yì è nu bonyii bew. 22 No mwεεm mvun nu nonen, beene emum ebenci too mbew Nyo' le bô fitele fimwaan ε beene ε lese fitele yì ye le ficii nu sε kemañen. Beene ebenci njefo bó nu ε miawmiaw wase mvuntelem mvuseεbeene bô ελεμε ke Klistu le mvú ε no yuule, yaa bvuu saake beene yì fiεε le ke. ε beene bvuu nu ten ε bó ε cuke wase ye yesebeene bô joo yì yuule. 23 Beene eleemè temyi ntay yì fiεε fi beene taale fwe yì dvú le fi beene ké no jemyi ê bonyii ekumε fi le. Fo beene etuwtenè ke, njefo wee wvù kawεε beene leeme yì diεw ye le. 24 Beene egomté ten je keeyvuwse mvuntelem mvu wee noo wee le keekojene noo keegeε mwεεm mvù jee. 25 Fo beene ecin'yi keeto yì kentaashe le diεwε no bonyii bomew nu ε nε wase ε no gee ke. Beene eyvuwsè lo mvuntelem mvuseεbeene, efey mvunciim no beene yene wase ε diuu di Tata wesebeene nu ke ekase eto nu wase nceencee.

26 Beene ekeè le é beene nε ε bvuu ε no gee bibefe, gee kee, ε beene nu ε bó ε fiisen wase je yi keceey, é beene no keè le ke ncese wvumvu bvuu nu dvú wvù è nulo é bó ebvuu ege fô bibefe bisεεbeene le ke. 27 ε wee gee nonen, é wvù no cayte ke wase bô nfan ε è nu nsaw Nyo' noo nguy wvù befe wvù nu ke eyese lo bonyii bo bvuban e bo Nyo' le. 28 Wee ké ngoyte nci Muses, é bonyii eleem bofεε kenεε botete etom le bó nu ε yen fiεε fi wvù ge le, é nsaw mum koo mweten, ε bó mum yu lo wvù yaa koole yii ke. 29 ε fí nu nonen, tu ben kpwaake le wee wvù joo Waa Nyo' ekuse, joo ελεμε ke monkan mó Nyo' gbwolεε keecuke wvù dvú é wvù eyuule le kí nu fiεε fi ecici, nan'yi ten Keyoy ke Yuule kè too bô mbuwma Nyo', nu ε kfuu ηgew wvù wvuwee wee nu ke ekenke nu ke enu nεε? 30 We ηgew nu ke ebemte lo njefo beene kee wee wvù to gayεε le,

“ε nu me wvù nu ke etfuse εnvuke, ε è nu me wvù nu ke enya nlawma wvubo.”

ε wvù ε bvuu ε gay le,

“ε nu me wvù Tata wvù nu ke esaw bonyii bem.”

31 ε nu fiεε fi nfan e baay keegbwe can Nyo' wvù kenke nshii le.

32 Geenεn, ben ekumyi εdiuw yo fwe yò bó to yuuseε ben yì fiεε fi Nyo' le. Ben to nu ε kuu shém no diuu bô bongew bò to too fô ben e. 33 Kefew kemew e nu ε bonyii to ké no nan'yi bvuu nyewle bô ben ya le. Kefew kemew e, ε ben no leeme ejim jo bonyii bò bó nyaa ten ηgew ê bó ê yiye je le. 34 Ben to ké no koole shen bô boba bonyii bò nu yì ncaw e, fii bó. Bó to ké loo mwεεm mvunen, ε ben cinε ke dvú no yuuke ε è nu njon, njefo ben kee le ben kenke mwεεm mvumew

mvù fele mvumwε ε è nu mvù nu ke emεy nu sekecii. ³⁵ Nonεn, fo ben ecine fiεε fi ben leeme wase yî dvù le κε, njefo è nu fiεε ε fi κεηke nlawma wvù kuuke. ³⁶ Fiεε fi shiee le fô ben e nu ε ben esuu shém wvu ε ben nulo egee ε è nu fiεε fi Nyo' shieele, é ben ke emum eκεηke fiεε fi wvù nu ε kaw beene dvù. ³⁷ Bó nu ε sanj le,

“É shεete κε wase caan é wee wvù nu keeto emum efεse.

Κε wvù nu emooce κε.

³⁸ Wee wεm wvu teytey nu ke eκεηke nshii

nje fitele fi wvù lese yî yεm e.

Geenε é wvù nε lo ε no fane ε tfuw bikaa,

fitele fiam saa ejee bô wvù κε.”

³⁹ Geenεn, κε beene nu boba bô tfuuke bikaa bô nu κε ela κε. Beene nu fiεεbeene bonyii bô nu ε lese fitele yî Nyo' le bô biyoy bibole nu ke eboy.

11

Ekumε keelese fitele yî Nyo' le

¹ Keelese fitele yî Nyo' le nu keetaale fwe yî fiεε fi Nyo' nu ε kaw wee dvù kee naa nta y le wvù nu ke eκεηke fi, kee tεn le fi nu dvù ε wvù baa cim yεn wase fi le κε. ² Nyo' to bεnsee bonyii bo fwele njefo bó to nu ε lese fitele yî ye le. ³ É ge tεn fitele fi beene lese yî Nyo' le beene ε sε kiεε nta y le Nyo' to bom wonj wvun ε è nu κε bô diεw ye, ε mwεεm mvù beene yεne to buy yî mvù bó yaa yεne mvù le κε.

Ébel

⁴ É to ge fitele fi Ébel to leseε yî Nyo' le ε wvù sε ge ncese wvu leη fey Kεεn. É Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teytey, mum fi nnya ye keetom le wvù nu wee wvu teytey. Abel to nu ε kpwe, geenεn ε fitele fi wvù to leseε yî Nyo' le ε ge beene ε

no yuuke ε wvù bεε jemyi é beene ε to ε buy εβεn e.

Enok

⁵ É to ge tεn fitele fi Enok to leseε yî Nyo' le ε Nyo' sε jo wvù γεn bô wvù fowe wum ε kpwe baa kum wvù le κε. Bó to nu ε nε fanε yaa bvuu γεn wvù le κε, njefo Nyo' to nu ε jo wase wvù we. É Nyo' sε jo Enok we nu ε Njwa' Nyo' jemyi le wvù to ké no gee ε Nyo' yuuke njon. ⁶ Nonεn é wee nu dvù sε wvù nu ε lese fitele yî Nyo' le, tu κε è nu naa lo é Nyo' eyuuke njon bô wvù κε, njefo é wee gomte keebenci too mbew Nyo' le, tu wvù κεηke keebεε le Nyo' nu dvù, noo le wvù mawci wee tfuu wvù looci gomte wvù.

Noa'

⁷ É to ge tεn fitele fi Noa' to leseε yî Nyo' le ε Nyo' ke dioo tefe wvù ekumε fiεε fi to nu keeke ekooy ε wvù baa cim γεn wase fi le, ε wvù yuw Nyo' le mum fε ηguw wvu baay keeke eboyse yew ye dvù. No wvù to leseε fitele nonεn mum dunjε le kebese ke bonyii bo yî wonj wvun e nu bô befe é Nyo' εjise, ε è nu κε wase wvù wvù Nyo' to nyae bvudvuu bvuu wee wvu teytey e é wvù, njefo wvù to nu ε lese fitele yî Nyo' le.

Abla'am bô Sela

⁸ É to ge tεn fitele fi Abla'am to leseε yî Nyo' le, ε wvù sε yuw Nyo' le seke wvù to tenεε wvù le wvù ene wonj wvubole eγεn wvumew wvù wvù to nu keeke eκεηke diεwε wonj we le. No Abla'am yuwεε nonεn mum no γεne κε lo, yaa cim kee fô wvù gne κε. ⁹ É to ge fitele fi wvù to leseε yî Nyo' le fidvu ε wvù sε γεn no cee wonj wvù Nyo' to kawεε wvù dvù le diεwε tolo wvù nu ε γεn ε bεε wonj bonyii bomew e. Wvù to nu jó ghane cee cún e bô bo Aysik noo Yakow bô Nyo' to kawεε bó

bocii bô wonj wvudvu le è nu ke enu wvubo. ¹⁰ Wvú to cee cún e nonen njefo wvú to taale fwe keeke eley kelaante le ε kí kenjke kenffuy ε è to seyse Nyo' no kelaante kedvu nu ke enu, mum yoo.

¹¹ Ε to ge ten fitele fi Sela to leseε yí Nyo' le ε wvú se kenjke mvunjay keeleem bô fue ε wvú ε lun naa wase ε fesεn wvú è nulo é wvú ebvuu eboo. Fí to kooyi nonen njefo Sela to nu ε bee le Nyo' wvú kawεε wvú ké no leeme ke yí diεw ye le. * ¹² Ε fí mum no nu le wee mwaan wvú Abla'am wvú to nu ε wvú ε lun wase baay, nu wase diuw kpwe le, to nu ε ne ε engokε ke wee le buy yí ye le duule diεwε jón yi we le noo diεwε monshεem mo ngem joo yi baay e mò wee yaa nulo etan etoo ke.

¹³ Bonyii ban bocii to nu ε ghan fanε yaa kenjke fiεε fi Nyo' kawεε fidvu ke, ke ghan no kpwekene ε bó lese ke fitele yí Nyo' le. Bó to yen ke lo fí le ε fi bee too ncejole, fiisen bô nlanlan, jeme bô dew yibo le, fô bó le nu ε bó kee le bowen nu ke lo botolo ε bó beke lo yí nshε yin e. ¹⁴ Ε bonyii jemyi nen, tu fí dunji naa ntay le bó bee gomte wonj wvú è nu wvubo. ¹⁵ Ε bó to bvuu kpawawci ekumε wonj wvú bó to nen'yεε jó, tu bó to nu ε kenjke je keekase tu jim jó. ¹⁶ Geenε no fí nu, nu ε bó to gomte ε è nu wonj wvú fele wvuwe, wvú è nu wonj wvu we. Nonen ke Nyo' ké no wuumene seke bó teje wvú le Nyo' wvubo ke, njefo wvú nu ε seyse kelaante ε geε é bó.

¹⁷ Ε to nu fitele fi Abla'am to leseε yí Nyo' le fi to geε ε Nyo' ke dioo mom wvú, ε wvú bee keejo waa we wvú Aysik ege ncese dvú fô Nyo' le. Ε wvú wvú Abla'am nu wvú Nyo'

to kawεε le engokε ke wee le nu ke ebuy yí ye le. Ε wvú bee ke keejo waa we ε è ka wvú, le wen ege ncese dvú. ¹⁸ Waa we wvun nu wvú Nyo' to gayεε wase é Abla'am le, “Ε nu Aysik wvú nu ke egeε diee di kfuu diuw e.”

¹⁹ Abla'am to kee ke le é wee cim kpwe lo, tu Nyo' nulo ekase ege é wvú etu dvú. Nonen é je mi le nu ε è nulo é bó ejo le Aysik to nu ε kpwe ε Nyo' kase nya wvú é Abla'am ε wvú nu dvú wum.

Aysik

²⁰ Ε to ge fitele fi Aysik to leseε ten yí Nyo' le ε wvú se cew Yakow bó Esau jeme é bó ekumε mbuwma wvú to nu keeke eyuu eto fô bó le.

Yakow

²¹ Ε to ge ten fitele fi Yakow to leseε yí Nyo' le ε wvú ke dioo kpwee, cew boom bo Yosεw wvú waa we le. Ε wvú to ceke nonen ε wvú ε ngvuum yí kembang e ε no nyaa n'wvum é Nyo'.

Yosεw

²² Ε to nu fitele fi Yosεw to leseε yí Nyo' le fi to geε ε wvú ke dioo nu wase keekpwe mum no teete kpwe ye dunji le bonyii bo Israel nu ke eshεε ebuy wonj wvú Ijiw e. Ε wvú mum gay le bó ke edioo ebuyte jó jo bikufε biwene.

Icee Muses bô bwee Muses

²³ Ε to nu fitele fi icee Muses bó bwee to leseε yí Nyo' le fi to geε ε bó se nyile Muses yí kee le te fo bó eyu seke bó to bokεε wvú. Ε bó to nyile nonen njefo bó to nu ε yen le è to nu wan ε wvú jee cuu baay. Ε bó fanε yaa efane keengoy sa' yí Nfon to bvuseε ke.

Muses

²⁴ Ε to nu fitele fi Muses to leseε ten yí Nyo' le seke wvú to kuε wase

11:11 Kej 17:19; 18:11-14; 21:2; Lum 4:19-20 fεn le, “Ε to ge ten fitele fi Abla'am to leseε yí Nyo' le ε wvú se kenjke wan naa no wvú to cim nu ε wvú ε lun wase ε fesεn ε Sela ten nulo saa ebvuu eboo ke. Fí to kooyi nonen njefo Abla'am to nu ε bee le ...” **11:12** Kej 15:5 **11:13** 11:9; 13:14; Kej 23:4; 47:9; Mben 39:12 **11:16** 13:14; Ksm 3:6; Mat 22:32 **11:17** Kej 21:12; 22:1-14; Dito 4:11; Jem 2:21 **11:19** Lum 4:17 **11:20** Kej 27:27-29, 39-40 **11:21** Kej 47:31-48:20 **11:22** Kej 50:24-25; Ksm 13:19 **11:23** Ksm 1:22; 2:2 **11:24** Ksm 2:10, 11-15

* **11:11** Bonwa' bo boyvuum bomew kenjke ten fεn le, “Ε to ge ten fitele fi Abla'am to leseε yí Nyo' le ε wvú se kenjke wan naa no wvú to cim nu ε wvú ε lun wase ε fesεn ε Sela ten nulo saa ebvuu eboo ke. Fí to kooyi nonen njefo Abla'am to nu ε bee le ...” **11:12** Kej 15:5 **11:13** 11:9; 13:14; Kej 23:4; 47:9; Mben 39:12 **11:16** 13:14; Ksm 3:6; Mat 22:32 **11:17** Kej 21:12; 22:1-14; Dito 4:11; Jem 2:21 **11:19** Lum 4:17 **11:20** Kej 27:27-29, 39-40 **11:21** Kej 47:31-48:20 **11:22** Kej 50:24-25; Ksm 13:19 **11:23** Ksm 1:22; 2:2 **11:24** Ksm 2:10, 11-15

fi to gee ε wvú tun le fo bó etenje wen le waa ngonjuu Nfon Felo ke. ²⁵ Wvú to nu ε caw fiew keeyene ε è nu ngeew bò bonyii bò è nu bo Nyo' le, efey keeyuuke njon hò mweem mvù è nu mvù befe ε mvù fele lo. ²⁶ Wvú to nu ε jo le é bó eshoose wen njefo wen nu wee Mboyse wvú Nyo' to kawee, tu fifie kenke sew fele keekenke kpaw wvu Ijiw tfuu. Wvú to jo nonen njefo wvú to taale mmawce wvú nu ke eto fò wvú le. ²⁷ E to ge fitele fi wvú to leseε yí Nyo' le ε wvú se ne Ijiw yaa fane fiε fi è nulo é Nfon ege hò wvú ke, naa ε wvú cim ton'yi shém hò wvú neε. Wvú to nu ε suu shém ne no gene njefo wvú to taale fiew ε è nu fwe diewe wvú yene Nyo' wvú bó yaa yene hò ejise le ke. ²⁸ E to ge ten fitele fi wvú to leseε yí Nyo' le ε wvú se gee Nkaw Danefey, jo eleme yefe yí lan fwese le, wvu le Nceendaa Kpwe wvú to yuyi boom bolemsε bo fwe yí kfuu le edioo etoo buyte fò dew fwese bonyii bo Israel e emum edan efey.

Bonyii bo Israel

²⁹ E to ge ten fitele fi bonyii bo Israel to leseε yí Nyo' le ε bó gen lente Joo yi Baay yi Yeεle fokuse ke diewe bó fey yí nshε yi yem e. E bonyii bo Ijiw ke dioo to ten buy fò joo yidvu le no momte keefey ten nonen ε yí kuu bó bocii gen dvú. ³⁰ E nu ten fitele fi bonyii bodvu to leseε fi to gee ε bó ke dioo gen buy Jeliku, ke len kenen kelaante kedvu, ke dioo kenen nonen buy ediuw εsooshwiε ε kembew ke kelaante kedvu le kesε keci.

La'ab

³¹ E to ge fitele fi La'ab wvú to nu kpwoon nsake mvu to leseε ten yí Nyo' le ε wvú se boy fanε yaa ekpwe ngoo bonyii bobole bo won

e hò to temyi bikuu hò bo Nyo' ke. Wvú to baa kpwe, njefo bonyii bo Israel to nu ε tum bonyii le bó eto eghan ekee won wvudvu, ε kpwoon wvudvu fiisen bó é wvú yew.

Gidion, Balak, Samsen, Jesta, Dawe hò Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew

³² E è nu le me entanke bonyii hò to leseε fitele yí Nyo' le, é me nke entan engen embuy fee? Ke kefew nu dvú kè è nulo é me nkew nyey mweem mvu bonyii le diewe. *Gidion, Balak, Samsen, Jesta* keneε Dawe hò Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew e ke. ³³ Bonyii ban bocii nu ε bó to lese fitele yí Nyo' le. E bomew ke so bitum yí jem e, ε bomew saw bvunfon é je yi len e, ε bomew kenke mweem mvú Nyo' to kawee bó dvú, ε bomew kenke mvungay keeban dew bobvule fo bó engele bó. ³⁴ Bomew to nu ε kenke mvungay keege é nguy wvú to beenci naa bemte lo ejime. E bomew kenke mvungay keebuy can bonyii hò to gomte keegwoce bó hò nyó jem e. E bomew hò to yen'yi weeyi ke ne tu bontemvungay. E bomew tu bonyii bo jem e hò temyi, ε bomew kun bonyii bo jem e bo bitum bimew e ε bó fee lo. ³⁵ Bomew to nu bokene hò to leseε ten fitele yí Nyo' le. E Nyo' ge ε bonyii bobole bomew hò to nu ε kpweken wase kase tu dvú no nu hò bó. Bomew bonyii nu ε bó to koole bvuuke hò bimban, ε bó fanε yaa cim ebvuu eshieele le bó ecine bó le ke, njefo bó to yene le é bowen kpwe lo, ke ekase ebuy yí kpwe le ekenke nshii wvú jee fele wvun. ³⁶ Bomew nu ε bó to keenke bó, tamte hò bongwan ε ye caafi, kayte bomew hò boncaw fene yew ncaw e. ³⁷ E bomew nu ε bó to tumyε hò eta ε bó kpweken,

11:26 12:2; 13:13   **11:27** Ksm 2:15; 12:41   **11:28** Ksm 12:1-14, 21-28, 29-30   **11:29** Ksm 14:21-29   **11:30** Yosh 6:12-21   **11:31** Yosh 2:11-12; 6:21-25; Mat 1:5; Jem 2:25   **11:32** Biku 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1; 1Bfn 2:11; 1Sam 1:1-25:1   **11:33** Biku 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dan 6:1-27   **11:34** Dan 3:23-25   **11:35** 1Bfn 17:17-24; 2Bfn 4:18-37
11:36 Yeli 20:2; 37:15

bvuu tan'yi bomew bô nyó yì bó tane bite dvú ε bó buyte biba bifεε bifεε, gbwoci bomew bô nyó jem ε bó kpwekene. Bomew to ghane jiise ε è nu jéw njée bô yi bie. Bó to nu bonyii bo kefufe le, ε bonyii njijsene bô bó bvuu nyεwle bô bó. ³⁸ Bó to ghane cee nkaante le noo yì dikum e bô ê ditfum e noo ê bibuw e. E nu bonyii ε woj wvun to baa ekocen wvù bó ecee wvù le kε.

³⁹ Bonyii ban nen bocii nu ε bó to lese fitele yì Nyo' le, ε Nyo' bense bó naa ntay. Geenεn wee mvu bó le to baa emum ekeηkε fiεε fi Nyo' to kawεε bonyii dvú kε. ⁴⁰ Bó to baa ekeηkε njefo Nyo' to keηkε ntaη wvù jee ntay fô beene le fele wvubo, wvu le è nu ke enu ke seke bó ε taashe beene ε bó, é bó se no nu ε bó ε kpwentεn ê Nyo' ejise ε ghen ε mese.

12

Nyo' nεci boom bô è nu bew

¹ No beene nu wase ε kebombom ke bonyii bô to nu ε lese fitele yì Nyo' le ban ε gem beene ε tase ε no duηci no è nulo é wee elese fitele yì Nyo' le, beene emum ebuy ekuse jo bvujite bvucii bvù jewsee beene, noo bibefe bi njimte beene, emum ekuu shém elewté kenlewtε kè Nyo' nu ε gεε ê beene fwe. ² Beene dioo lewte no taale yì Jisos e. E nu wvù wvù to yen'yεε je fô beene le keelese fitele yì Nyo' le, ε è nu wvù wvù gee ε fitele fi beene lese yì Nyo' le kpwentene gene mεεse. Wvù to nu ε bee keekpwe kpwe yì yì kentam e. Wvù to baa ecim etaale é kenshoose ke kfuu yiyε kpwe le kε, njefo wvù to taale fwe yì bvujonkε bvù nu è wvù fwe le. Keseen wvù ε no nu ε wvù ε shii ê εbo ke εcεy ke kawla Nyo' le. ³ Ben ekpwawci ekumε wvuwe wee wvù to nu ε fiisen kfuu wvuwe ηgεw wvù bonyii bô befe to nyaa ê wvù, wvu le

fifiε ege é mvuntelem mvunen saa ewεεyi, kεnεε edoose ê je kε. ⁴ Jem yì ben tumte ben ε bo kebefε nu ε ben baa tum wase egen ebuy yì gvune di wee le ejim lo kε. ⁵ Me ηkpwaake le ben baa edaayε wase ntefe wvù Nyo' nyaa ê ben diεwε boom bew e kε? Wvù gayte le,

“Waa wεm, seke Tata nεci wo, fo wo ejòd nεεw kε.

E wvù dioo saake wo yì fiεε le, fo shem ekpweè wo kε.

⁶ E keè le Tata ké no nεci ε è nu wee wvù wvù koonkε,

tamte ε è nu wan tfuu wvù wvù joo le è nu wvuwen.”

⁷ Ben emum ekuulè shém yì bonγew bô ben yene le, ekeè le Nyo' nεci lo ben diεwε boom bew e. Wan mvu nu dvú wvù jay fiεε é ice enu se wvù ε nele wvù e? ⁸ E Nyo' cin'yi ben e se wvù nεci no wvù ké no nεci boom bew bocii, tu ben baa enu naa lo boom bew kε, tu ben nu bikole. ⁹ Beene keηkε ten bo'icee bosεεbeene bo fokuse fen bô to ké no nεci beene ε beene wvumte bó. E beene to wvumte bó nonen, tu kε è nulo é beene enya bikuu ê Icee bijoy bisεεbeene efey lo nonen, ke ekeηkε nshii wvù mey lo? ¹⁰ Bocee bosεεbeene bodvu to nu ε nεcε beene kε yì kefew e caan no bó to yene le fi nu len. E Icee wesebeene wvun nεci beene keeseyse lo beene é beene eyuule no wvù yuule. ¹¹ E ke dioo nu seke bó tamte wee keenεle wvù, ε wvù no yuuke nluce kefew kekiε le, wvù saa yuuke naa lo njon kε. E ke edioo enu wase ejim jo kefew kedvu, ε fifiε to bô nyekeey noo nce wvu teyey fô wvuwe wee wvù Nyo' nu ε yεεyi wvù ê yiyin je le.

¹² Nonen ben ege é can yene yì nu ε jεw wase ekase eteme, ege ten é envuw eyene yò ndenjenje wase ekase eteme. ¹³ Ben egené kε ε è nu è

je yi teyete e, wvu le fo bikoy bi teese wase emese elose ke, é bí eteme lo.

Ntefe ekumε keeyuuke Nyo' le ntay

¹⁴ Ben emomtè ntay keecee yí nyεkeey e ben ε bonyii bocii, ebvuu emomtè ten ntay keecee nce wvú yuule. E wee nu se wvú cee nce wvú yuule, tu ke è nulo é wvú ke eyen Tata le ke. ¹⁵ Ben eyenè fo wee mvu ke ejim keekenke mbuwma Nyo', ebvuu eyenè ten fo ngow mi yi befe ke ene ebuy é ben entelen ke eto bô ngew ejij bonyii nteen. ¹⁶ Ben eyenè ten le fo wee mvu ben e ekenke nce nnyen kenjan ke. Fo wee ten emaà lo Nyo' diewe Esau wvú to gesεε mbuwma wvú wvú to nu keeke ekenke diewe wan wvu ngaywee le yí mwεm mvudien mvu kan mwaan e maan ke. ¹⁷ Ke ben kee le ejim jodvu nu ε wvú to ne bvuu no gomte keekenke mbuwma wvun can ice le, ε ice ma lo wvú? Naa no wvú to cim shiwse misem é jise gomte keekumen fitele fiew, nu ε ke je to bvuu nu dvú keekumen ke.

¹⁸ Ben ekeè le fô ben leeme fô keseen baa nu diewe bvudvuu bvú fokuse bvú bonyii bo Israel to leeme fô bvú bó yene bvú le ke. Bó to leeme, * ε nguy bene nen lululu, ε ekfunj yiile nen taytayt, ε nffum kfune ten nen keeke. ¹⁹ Bó to yuuke ten ε son saayi, ε diew mi jemyi. Mwεm mvú diew yidvu to jemyi to nu ε bemse bó, ε bó no leke lo le fo diew yidvu ebvuu ejeme é bó ke. ²⁰ Bó to leke nonen njefo fiε fi diew yidvu to jemyεε to nu ε ghaw mvungay mvubole. Diew yidvu to nu ε ciise lo é bó le, “Fo fiε ebence lo bew kum wvun ke.

É è cim nu nyam, é bó tumye lo bô eta ε yí kpwe.”

²¹ Kεεεy, mwεm mvú bó to yene fô to bemte baay. E Muses keεε jeme le, “Nfan wvu baay nu ε ge ye ε ne ε no ciinke lo me.”

²² Ben nu finen ε ben leeme ε è nu yí kum wvú Sayon e, ε è nu kelaante kè è nu ke Nyo' wvú kenke nshii le, ε è bvuu nu Jerusalem wvu fowe. E nu fô fô bonceendaa bo Nyo' le bô wee yaa nulo etan etoo lanlajε yí kentaashe le. ²³ Ben nu ε to wase é kentaashe ke bonyii bo Nyo' le bô è nu boom bew bo fwe, ε wvú ε san ediee ebo é nwa' we le fowe. Ben nu ε to wase fwe dvu Nyo' wvú sumtene bonsaw bo bonyii bocii le. Ben nu ε to wase ten fwe dvu biyoy bi bonyii bó to nu teyete e bi Nyo' nu ε ge wase bí ε no yuule gene mεese le. ²⁴ Ben nu ε to wase ten fô Jisos wvú leeme fwe monkan monfem entelen jo Nyo' bó bonyii le, è to ten fwe dvu ελεε ke Jisos e kè bó to miawmiawεε yí beene le. ελεε kin jemyi fiε fi fele fi ελεε ke Abel e.

²⁵ Ben eyenè fo ben etune keebεε wee wvú jemyi é ben e. Ben kpwaake le é bonyii bo Israel to nu se bó eboy can ngew wvú to toε fô bó le njefo bó to nu ε tun keebεε wee wvú Nyo' to tumεε le wvú eteetè bó fokuse fen e, tu je nu dvú fô beene le keeke eboy fen é beene ε tun keebεε wee wvú teete beene ε è nu fowe le? ²⁶ E to nu sekekie ε wvú jeme ε nshε shiw. Keseen ε no nu ε wvú ε kaw le,

“Seke me ε mbvuu ε nshiwse, é saa eshiw ke nshε maan ke. Ebule ten nu ke eshiw fô.”

²⁷ Diew yi le, “Seke me ε mbvuu ε nshiwse”, dunji le Nyo' nu ke eake lo mwεm mvunciim mvú wvú to bomεε mvú è nulo é bó eshiw, wvu le é esheε ke wase mwεm mvú yaa nulo é bó eshiw ke. ²⁸ Fí ε mum ε no nu le beene enyaà keyoone é Nyo' le

12:14 12:11; Mak 12:30-31; Mben 34:14; 1Kol 7:15   **12:15** Dito 29:18; Gal 1:6   **12:16** Kenj 25:29-34   **12:17** Kenj 27:30-40   **12:18** Ksm 19:16-22; 20:18-21   * **12:18** Fo bó to leeme to nu é kenyi ke kum wvú Sinay e.   **12:20** Ksm 19:12-13   **12:22** 13:14; Gal 4:26; Mwm 5:11; 21:2   **12:23** Luk 10:20   **12:24** 8:6; 9:12; Kenj 4:10   **12:25** 6:4-6; 8:1; Ksm 20:22   **12:26** Ksm 19:18; Aga 2:6, 21   **12:28** 13:14

bvunfon bvù beene nu ε fiisen nu bvù è yaa nulo é bó eshiw bvù kε. Nonεn beene emum ebunleè Nyo' ê je yi læŋ e, enyaà n'wvum ê wvù, fanè wvù. ²⁹ Beene enyaà nonεn njefo,

“Nyo' wesebeene nu diεwε nguy wvù nulo efiese lo fiεε le.”

13

Ntefe wvu fokemεse

¹ Ben ekonεnè kε nonεn gene fwe diεwε boom bò bwee wan e.

² Fo ben ecinε keefiisene botolo εla εyene le kε. Ben ekeè le bonyii bomew nu ε fiisen wase nonεn ε fiisen ε è nu bonceendaa bò Nyo' le yaa kee kε. ³ Ben ekumyì bonyii bò nu yew ncaw e, enù kε diεwε ben ε bó bocii nu yew ncaw e. Ben ekumyì tεn bonyii bò bó nyewle bò bó, njefo ben tεn kεŋke ye.

⁴ Wee tfuu enyaà n'wvum ê kentaashε ke wee bò kpwεse le, é kpwoon bò diemsen eyenè fo wee ebvuu ebuy ekfuŋ ebefe bò kentaw kebole. Ben ekeè le Nyo' nu ke esaw bonyii bocii bò cee nce nnyen noo bò cin'yi kentaashε kebole ke wee bò kpwεse le buyte ekfuŋ.

⁵ Fo ben elese bvufee bvunen yì bigew e yì nshii wene le kε. Wee eyuukè njoŋ bò fiεε fi wvù kεŋke, njefo Nyo' nu ε gay le, “Kε me nu ŋke en'yuu encinε wo le kε,

ε kε me nu ŋke en'yuu enlaŋ wo kε.”

⁶ Fifiŋ ε mum ε ge ε è nulo é beene ejeme sε kemaŋεn no wee to gayεε le,

“Tata nu wvù fii me.

Kε è nulo é me enfane fiεε kε.

ε nulo é wee ege la bò me?”

⁷ Ben ekumyì bonyii bò to nu bikuu binεn bò to yawεε fewcε diεw Nyo' ê ben. Ben ekume no nce

wvubo to nu, emum eberjene je yì bó to leseε fitele yì Nyo' le jó. ⁸ Kε Jisot Klistu ké no kumene kε. No wvù se nu foguu, nu kε no wvù nu εben, ε è nu kε no wvù nu ke enu sekecii.

⁹ Fo ben ecinε é bonyii eto bò bon'yεεyi bo jεεy bò bó yaa kee jò bó buy, elεwe ben dvù kε. Fí jee le mvuntelem mvuseεbeene etemyi nje mbuwma Nyo', εfey fo enu nje bonci bo ekume mwεεm mvudien. Kε bonci boban cim fii bonyii bò leeme yì dvù le kε. ¹⁰ Beene kεŋke ketan ke ncese le, ε bocee ncese bò lemte fò ketan ke yew Nyo' yi fokuse fεn e yaa kεŋke naa lo mvungay keedie fiεε fi nε fò kekin ketan e kε. ¹¹ Ben ekeè le εkole ke bocee ncese le to ké jo ε è nu εlemε ke nyám e ley dvù fò Bvudvuu bwε bvù looci Yuule naa ntay e keege ncese dvù fò bibefe bi bonyii le, geenεn ε bó jo nyám yidvu buyseŋ ntεw dvù mum ton ε yì fie. ¹² Jisot to nu ε kpwe tεn ekfuŋ jo kelaante wvu le wen ecukε bibefe bi bonyii le bò εlemε kew. ¹³ Nonεn beene emum ebuyseŋ tεn ebi wvù le ekfuŋ jo ntεw ekeŋke tεn boncun bò wvù to kεŋkεε. ¹⁴ Beene kee le kε la din di beene nu fò fεn nu ke emεy nu sekecii kε. Beene taale fwe ε è nu yì la di bεε too le. ¹⁵ Nonεn beene emum ebeε Jisot egeε ncese wvu mbense fò Nyo' le sekecii wvù è nu keyemte diee diew. ¹⁶ Fo ben edaayε keege lemme di jee noo keegawte mwεεm mvunen mvù ben kεŋke ben ε bonyii bomew kε. ε ben gee nonεn, tu è nu ncese wvù jee fò Nyo' le.

¹⁷ Ben eyuukè bonyii bò nu bikuu binεn e, geè no bó shieele, njefo bó taale fò biyoy binεn e

12:29 Dito 4:24 **13:1** 6:10; 10:24; 13:16; 1Bi 1:22 **13:2** Keŋ 18:1-8; 19:1-3; Job 31:32; Lum 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Bi 4:9; 3Jon 8 **13:3** 10:34; Mat 25:36 **13:4** 1Kol 7:2-4; 1Tes 4:3-8 **13:5** Dito 31:6, 8; Fili 4:11-12; 1Tim 6:7-10 **13:6** Mben 118:6 **13:7** 6:12; 1Kol 4:16 **13:9** Lum 14:2; Kolo 2:20-22; 1Tim 4:3 **13:11** 9:7; Lew 16:27 **13:12** 11:26; Mat 27:31-33 **13:14** 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Fili 3:20; 2Kol 5:6; 1Bi 2:11; Mwm 21:2 **13:15** Efe 5:19-20; Mben 50:14, 23 **13:16** Gal 6:10; Fili 4:18 **13:17** Esek 3:17; Lem 20:28-31; 1Kol 16:16

diεwε bonyii bò kee ε bó nu ke etanε diuw εkumε lemme dibole ê Nyo'. Ben egeè nonεn wvu ε bó egee lemme dibole bò nlanlan, ε è yaa nu ke shen shen ke. Ε bó gee shen shen, fifiε saa efici ben ke.

¹⁸ Ben ebunleè fô bese le. Bese kee naa keceey ε ke fitele saake bese yî fiεε fimew e ke, njefo bese ké no shieele keegεε fiεε ficii bò n'wvum. ¹⁹ Me nlooci naa nleke baay ε ben ebunleè, wvu ε è nulo é me en'yanse nεnkase ento fô ben e.

Bunle bò ηgayma

²⁰ Nyo' wvù nu Nyo' kembonεn nu wvù to kaseεε bvuse Jisos wvù Tata wesebeene wvù nu Ncey Njée wvu baay yî kpwe le. Wvù to bvuse fele yî mvungay mvu ελεme ke monkan mò mey lo le. ²¹ Me nleke ε wvù enya ben bò mwεεm mvù jee mvunciim, wvu ε ben egee fiεε ficii fi wvù shieele. Me nleke ten ε wvù elemtè fiεε ficii yî yene le can Jisos Klistu le fi wvù yene le fi jee wvù le. Beene enyaà mbense ê Jisos Klistu wvun sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

²² Boom bo bwεεm e, me nleke ε ben ekuu shém eyuw diεw ntefe yì me nsan fô ben e yin. Fiεε fi me nsan nu ke nen kfuy. ²³ Me ηgomte ε ben ekiεε ε waa bwee wesebeene wvù Timatio nu ε bó ε bvuse wase wvù yew ncaw e. Ε wvù yansene lo ε to, é bee wvù ke elen εkalε kemwaan eto eyen ben e. ²⁴ Ben egay bonyii bò nu bikuu binεn e bocii noo bonyii bò è nu bo Nyo' le bocii enya ê me. Boom bo bwee wesebeene le bo Itali ciinse ten ηgayma ê ben. ²⁵ Nyo' ebuw ben bocii bò kembonεn.

**Nwa' wvu
Jem
Fiεε fi nu ê Nwa' Jem
wvun e**

Nwa' wvun to san Jem fô bonyii bo Nyo' le bocii bô to nu ε tawse won e tfuu. Nwa' Jem wvun nyaa bontefe nteen no è nulo é wee Klistu eceé ê bonyii ente. Fiεε fi wee wvù san nwa' wvun baay leeme yî dvù le nu le wee Klistu egeè mwεεm ε è nu mvù dunji le wvù nu ε lese fitele yi Nyo' le.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1:1 Kenkεwε

1:2-8 Keelese fitele yî Nyo' le bô bvufee bvù nen'yi fô Nyo' le

1:9-11 Kefufe bô kpaw

1:12-18 Mmom bô mwεεm mvù teeyi bonyii

1:19-27 Keeyuuke gee

2:1-13 Fo wee edunji kejεy jεy

2:14-26 Keelese fitele yî Nyo' le bô gee di len

3:1-18 Wee Klistu bô leme diew

4:1-5:6 Wee Klistu bô won wvun

5:7-20 Bontefe jεy jεy

¹ Nwa' wvun san me wvù Jem, waa lemme Nyo' bô Tata Jisos Klistu. Me nsan fô dikfuu di bonyii bo Nyo' le di yuufe ncow difεε di nu ε tawse won e tfuu. Me ngayte ben e. *

Keelese fitele yî Nyo' le noo keefeefene

² Boom bo bwεεm e, é mmom too fô ben e jé le jé le, é ben jo le è nu bvujonke. ³ Me njemyi nonen njefo no ben fele ê mmom ente, leese ke fitele yî Nyo' le, nu ε yî nu ege é ben ekee keekuu shém ntay. ⁴ Ben ekuulè ke shém nonen egen emase,

wvu le ben enu bonyii bô nu ε taw ε kocεn, yaa tane fiεε yî yene le ke.

⁵ ε wee mvu ben e tane bvufee keekεε fiεε fi Nyo' gomte, é wvù lεkε ε è nu ê Nyo' é wvù enya. Nyo' nu wvù nyaa é wee tfuu bô fitele ficii yaa waale wee ke. ⁶ Geenεn, wee edioo elke no leeme ke bô Nyo' fitele fimwaan, yaa manene ke. Ben ekeè le wee wvù manene nu diεwε joo yi baay yî fwefwe bvuyte ε yî shεεnke bii jò wvù gεne. ⁷ Fo wee diεwε wvuwε le ekpwaakè le wen nu ke elke fiεε é Nyo' ekenke ke. ⁸ Wvuwε wee nu wvù kenke mvuntelem mvunfεεm, tuwtene lo yî fiεε ficii fi wvù gee le.

Bonyii bo kefufe le bô bo kpaw e

⁹ Wee mbee wvù fuute eyuukè njon le Nyo' nu ε bense wase wvù, ¹⁰ é wee kpaw eyuukè njon le bó nu ε shike wase wvù, njefo wvù nu ke egen ecine kpaw we le ke lenlen no fow ké looke yî εgay e ke nε yele. ¹¹ No diuu ké sane dioo baa ton'yi ε εgay yowlen, ε fow wvù yî dvù le yele, ε bvujonke bwew ka, nu ke lenlen no wee wvù ghane kunjene kpaw we nu ke egen.

Mmom bô mwεεm mvù teeyi bonyii

¹² Njon wvu baay nu wvu wee wvù kuule shém seke mmom ε to fô wvù le, njefo è nu seke wvù ε leem ε tεme, é wvù ke ekenke kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mεy lo kè Nyo' nu ε kaw wee tfuu wvù koonke wee dvù. ¹³ Fo fiεε ké dioo teeyi wee le wvù ege kebefε, ε wvù no duù le è teeyi Nyo' wen ke, njefo ke è nulo é fiεε etele Nyo' le wvù ege kebefε ke. ε ke Nyo' ké no teeyi fiew wee ke. ¹⁴ Fiεε fi ké tele wee nonen, nu mwεεm mvù befe mvù wvù kenke shiee yî dvù le, é

1:1 Mat 13:55; Lem 12:17; 15:13; 21:18; 1Kol 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Bi 1:1   * **1:1** Dikfuu di bonyii bo Nyo' le nu Bojuu bô nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le, ε bó ε tawse ε no cee bitum bimew e.   **1:2** Lum 5:3-5; 1Bi 1:6-7   **1:5** Bngn 2:6   **1:6** 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Efε 4:14   **1:9** 2:5   **1:10** Job 14:2; Mhen 90:5-6; Yesa 40:6-8   **1:10** 5:1   **1:12** 5:11; 1Kol 9:24-25   **1:13** Bngn 19:3; 1Kol 10:13   **1:14** Lum 6:19-21; 7:7-10; 1Jon 2:16-17

mvú dioo ε λεwce wvú mum wow,
 15 ε shiee wvun ké teme, mum to bô
 kebefε, ε kebefε ké dioo ε ku ε kocεn,
 to bô kpwe.

16 Boom bo bwεεm e bô nu shém
 yem, fo ben elεlè bikuu binεn κε.
 17 Mwεεm mvunciim mvù jee nu
 λη, mvù beene κεηke nen'yi ε è
 nu fowe fô Nyo' le. Ε nu wvú
 Cee Mbom mwεεm mvunciim mvu
 fowe mvù nya n'yuu. Ke Nyo'
 kumene diεwε kenjinjinj e kè ké no
 kumene mondvuum κε. 18 Ε nu
 wvú wvú to cawεε beene nya beene
 bô diεw yi nu keceey ε yí nya nshii
 wvu fwε ε beene, wvu λε beene enù
 fiεε fi fwe fi wvú to balεε λε è nu
 naa fiew εnte jo mwεεm mvunciim
 mvù wvú to bomεε.

*Keeyuuke diεw Nyo' gee no yí
 gomte*

19 Boom bo bwεεm e bô nu shém
 yem, ben ekieε λε wee tfuu κεηke
 keenu cekey keenya bitem yi fiεε le,
 joð wεε bô njeme, joð wεε bô shém
 yi ton'yεεn, 20 njefo κε wee wvú
 ton'yi shém nulo ege fiεε fi teyey
 fi Nyo' shieele κε. 21 Fí ε no nu λε,
 ben ecinε nce nnyεn e noo κεηge kè
 temyl le, eshike bikuu binεn, efiisen
 diεw Nyo' yi Nyo' nu ε lese fô mvun-
 telem mvunen e. Diεw yin nu yi
 nulo eboyse ben.

22 Fo ben elεlè bikuu binεn
 keeyuuke κε lo diεw Nyo' maan κε.
 Ben egeè no yí gayte. 23 Wee wvú
 yuuke κε lo diεw Nyo' yaa gee no yí
 gayte, nu diεwε wee wvú nu ε taa
 bvushiw bwew ε kenλεy e, 24 no
 wvú tale nonεn, ε base jim ε mum
 ε kase ε daayε no nfieesen ye nu.
 25 Geenεn, wee wvú looci taale ε
 nci wvú taashi bonci bocii bvuu
 bvuuse bonyii bvunfaw e, leeme
 yí dvú le sekεcii, yaa daayi fiεε fi
 wvú yuuke ε wvú jemyi, gee no

wvú gayte, nu ε Nyo' nu ke elan
 kembonen yí fiεε ficii fi wvú gee le.

26 Ε wee teηe εkolε kew λε wen
 looci nu wee mbee, ε fanε yaa ejici
 leme diew e, tu wvú λεεle εkolε kew,
 ε fiεε fi wvú teηe εkolε kew λε wen
 nu wee mbee nu εcici. 27 Mbee
 wvú Nyo' Icee wesebeene yene ε è
 nu wvu λη bvuu yuule ε wvú ejise,
 nu wvu wee wvú taale fô boom bo
 bonkfu le noo fô bokε' bo bonkfu le
 seke bó nu yí ηgew e. Ε è bvuu
 nu ten wvú kemene bô εkolε kew
 fo mwεεm mvu yí nshε le fen elom
 wvú.

2

Fo ben eduηci kejeey jεey κε

1 Boom bo bwεεm e, no ben nu
 ε lese wase fitele yí Tata wese-
 beene wvú Jisok Klistu wvú nu Tata
 bvukuke le, fo ben eduηci kejeey
 jεey κε. 2 Me njemyi nonεn njefo
 è nulo ε bonyii bofεε enε eley yew
 yene nshii le, ε wvumvu ε jise ndvú
 ε yí jee, ε lese mvuncaw ε bó ε kene
 bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε
 wvumvu wee nu fiew wee kefufe,
 ε wvú ε jise ndvú ε yí ε sawyε. 3 Ben
 ε nε ε gay ε wee kefufe λε, “Leem
 fofe,” kenεε λε, “To eshii fokuse fen
 nshe le,” ε mum ε nya bvufεε ε è
 nu yí wee wvú sufe ye wε le, ε gay
 ε wvú λε, “Ke to eshii fen wee wvu
 baay.” 4 Ε ben nε ε ge nonεn, κε tu
 ben nu ε tu wase bonyii bô sumtene
 bonsaw bô mvuntelem mvù yiile?
 Ke fifin yen'yi λε ben duηci kejeey
 jεey ε ben entelen e?

5 Boom bo bwεεm e bô nu shém
 yem, ben eyeke eyuw, κε è nu
 bonyii bo kefufe le bo fokuse fen
 bô Nyo' nu ε caw λε bó elooci κεηke
 mbee wvú nu ε yinεn e? Ε κε è
 bvuu nu bó bô Nyo' nu ke enya bó
 bô bvudvuun εnte jo bvunfon bwew

1:17 Keη 1:14-18; Mat 7:11 1:18 Jon 1:13; Lum 8:19-23; 1Bi 1:23 1:19 3:2; Bηgn 15:1; Ekle
 7:8-9 1:21 Kolo 3:8; 1Bi 2:1 1:22 2:17; Mat 7:24, 26; Lum 2:13 1:25 2:12, 24; Mben
 19:7; Jon 13:17; Lum 8:2; Gal 6:2 1:26 3:2, 10; Mben 34:13; 141:3 1:27 Mben 10:14, 18; Yesa
 1:17; Mat 25:35-36 2:1 2:1-9; Dito 1:17; 10:17; 16:19; 2; Job 34:19; Mben 82:2; Bηgn 24:23; Mat
 5:45; Lem 10:34; Lum 2:11; 10:12; Gal 2:6; Efc 6:9; Kolo 3:25; 1Bi 1:17 2:5 1:9; Luk 6:20-21; 1Kol
 1:26-28; Mwm 2:9

bvù wvù to kawεε wee tfuu wvù koonke wvù dvù le? ⁶ Geenen, ben nen'yi finen kaa no shoose lo wee kefufe ê yiyε je le, yene ε è nu wee kpawaw e. Bonyii bò nu ε ben ε shii yî yene le guute ben gene dvù yéw bonsaw e nu baa? Kε è nu bonyii bo kpawaw e le? ⁷ Kε è bvuu nu kε bó bò jemyi díεw yì befe ekumε diee di Tata wvù kenke ben e le?

⁸ Ben elooci gεεle nci Nfon wvù Nyo' wvù nu ê N'wa' we le. Nci wvun nu le,
 “É koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.”

É ben gee nonen, tu ben gee len.

⁹ Geenen, é ben dunçi kejεεy jεεy no me mbe njeme wase, tu è nu kebefε ε ben gee, tu ben nu ε ηgoy nci wvù ε koo ben. ¹⁰ Ben ekeè le é wee gεεle naa bonci bo Nyo' le bocii, ε ke ε ηgoy mwaan, tu wvù nu ε ηgoy wase bocii. ¹¹ É fi nu nonen, njefo Nyo' wvù to gayεε le,

“Fo wo ejan kpweε wee kε”
 nu ke ten wvù wvù to gayεε le,
 “Fo wo eyu wee kε.”

É wo nu se wo nu ε jan kpweε wee, geenεn ε yu wee, tu wo nu ε ηgoy kε nci Nyo'. ¹² Nonen, ben ejemyi bvuu geè mwεεm diεwε bonyii bò Nyo' nu ke esaw bó bii nci wvù bvuuε bonyii bvunfaw e. ¹³ Ben ekeè le Nyo' nu ke dioo saake nsaw, wvù saa ekoole shen fô wee wvù to baa koole shen fô wee mvu le kε. Geenen, wee wvù koole shen nu wvù nu ke eboy yî nsaw e.

Fieε fi dunçi le wee nu ε lese fitele yî Nyo' le nu gee diew di len

¹⁴ Boom bo bwεεm e, é wee ne ε no duu le wen nu ε lese fitele yî Nyo' le, ε gee diew yaa dunçi nonen kε, é fifie ke efi wvù yî la le? É nulo é fitele fi wvù lese fidvu ke eboyse wvù? ¹⁵ Bó ejo le, é waa bwoo wvù diemsen kenεε wvù kpwoon ne ε

no tane ndvù bò mwεεm mvudien mvu εdiuw εcii, ¹⁶ ε to fô wo le, wo ε gay ê wvù le, “Nyo' elan kembonen yî yo le é wo ekenke ndvù bò mwεεm mvudien.” É wo gay ke lo nonen, se wo ε nya wvù bò mwεεm mvù wvù shieele, é fifie efi wvù yî la le? ¹⁷ Ben baa yen le le é wee duu le wen nu ε lese fitele yî Nyo' le, se gee diew dunçi nonen, tu fitele fi wvù lese εfinefin nu εcici?

¹⁸ Wee mvu nulo enε egay le, fi wee mvu le nu ε wvù ε lese ε è nu fitele yî Nyo' le, ε fi wee mvu le nu ε wvù gee ε è nu gee di len. Me ε mum ε no ngayte le wvù edunçe no è nulo é wee elese fitele yî Nyo' le se gee diew nu len, é me ndunçe é wvù no me nu ε nlese fitele yî Nyo' le ε è nu yî gee diem di len e. ¹⁹ É wee nu ε bee le Nyo' nu mwaan, tu è nu len. Geenen, naa bonceendaa bo dεwle le ten nu ε bee ke nonen ε no fane, ciinke. ²⁰ Wvuwε wee nu keyun. Wvù gomte le me endunçe le é wee lese fitele yî Nyo' le se gee di jee ηkuun, tu è nu εcici? ²¹ Kε fieε fi to gee ε Nyo' yen le Abl'am wvù icee wesebeene nu ε kocen wee we le to nu gee diew di len e? Wvù to nu ε jo waa we wvù Aysik, jike yî ketan ke ncese le keege ncese dvù fô Nyo' le. ²² Ben ε yen le le fitele fi wvù to leseε yî Nyo' le bò gee diew di len to lene ekale kemwaan e? Gee diew di len to nu ε dunçe le fitele fi wvù to leseε yî Nyo' le to nu ε yinšen. ²³ É fi mum kocen no bó to sanεε ê N'wa' Nyo' le le,

“Abl'am to nu ε lese fitele yî Nyo' le,
 nje nonen, ε Nyo' yen le wvù nu wee wvu teyety.”

É bó mum no teje wvù le nsaa Nyo'. ²⁴ Ben ε bvuu ε yen le le fieε fi ké ge ε Nyo' yen le wee nu ε kocen wee we le nu gee diew di len, ε è yaa

2:8 Lew 19:18; Mat 22:39; Lum 13:9   **2:9** 2:1   **2:10** Mat 5:19; Gal 3:10; 5:3   **2:11** Ksm 20:13-14   **2:12** 1:25   **2:13** Mat 5:7; 7:1; 18:32-35   **2:14** Mat 7:21; 1Jon 3:17   **2:15** Mat 25:35-36   **2:17** Gal 5:6, 16, 22-24; 1Jon 3:18   **2:19** Dito 6:4; Mat 8:29; Mak 1:24   **2:21** Kenj 22:1-18; Lum 4:1-5, 13-16, 19-22; Ibu 11:17   **2:23** Kenj 15:6; Lum 4:3

m̄y ke fitele fi wvú lese yî Nyo' le maan ke?

²⁵ E nu ke leŋleŋ no fi La'ab wvú to nu kpwoon nsake le to nu. Fiee fi to gee e Nyo' yen le wvú nu e kocen wee we le to nu gee diew di leŋ. Wvú to nu e fiisen bonkee bo Israel ê wvú yew, ke duŋce je yimi jee yî bó etu jim jó. ²⁶ Fí e no nu le, ke no keyoy cin'yi nyam ye le e yî mum no nu wase fiee fi ecici, nu ke leŋleŋ no wee lese fitele yî Nyo' le se gee di leŋ ŋkuuŋ tu fi nu ecici.

3

Wee eshe bô leme diew

¹ Boom bo bwεem e, fo ben nteen egomte keenu bonyii bo n'yεeyi le ke. Ke ben kee ntay le bonyii bo n'yεeyi le nu e wvubo nsaw nu e bó nu ke eloocε etasse ntay? ² E nu keceey le beene bocii gee bo-jay nteen. Geenεn, é wee nu dvú wvú yaa ké jay njeme ke, tu è nu wee e wvú e kocen, bvuu kee ten keekemsen bô ekole kew. ³ Beene ké jo ncaw lese εmvu jo nyambala keege le yî eyuukè beene le. E beene mum no banse nyam yidvu dvú e yî gene jò beene gomte. ⁴ Ben eyen ten no ŋguw wvu ê joo nu. Wvú kuuke naa ntay, e fwefwe wvú tɛmyi ké no domsee. Geenεn, e fiee fi wee wvú guute ŋguw banse dvú e wvú gene jò wvú gomte, nu ke nen caan. ⁵ E nu ke leŋleŋ no leme nu. Dí nu ke lo fiee fi caan yî wee le. Geenεn ké no jem̄yí mwεem mvú tɛmyi baay.

Ke ben kee no è nulo é ŋguy ekpway nen kpwayy, ekoo, eshike ekowε kecile fokuse? ⁶ Leme nu ke ten diεwε ŋguy e. Mwεem mvú befe mvu fokuse fen nu e tase yî leme di wee le, lamte beete bô ye wee yicii. Leme ké fwεε ŋguy e wvú befe bô nshii wee tfuu. E ŋguy wvun

nu e leme joo e è nu fô ŋguy wvu baay e. ⁷ Bonyii nu e mom wase keeyεeyi dikfuu di nyám e dicii. Bó nu e yeyi wase nyám yî ŋkpwaante bô mvunyiim noo nyám yî sone bô yî ê joo. ⁸ Geenεn, ke wee nu naa lo dvú wvú nulo eyεeyi leme ke. Leme ké no wεwte ke lo, e dí e yiŋsen bô kebefε e è nu kè nulo eyu wee ke diεwε εdien e fimbuw e. ⁹ E nu leme din di beene ké no bensee Tata wvú Icee wesebeene dvú, e é bvuu nu ke dí di beene ké no nan'yi bonyii dvú, e bonyii ban nu e è bom Nyo' e bó fieesene wvú. ¹⁰ Diuw mwaan e mum e no bvuuuse mbense bvuu bvuuuse boncun. Boom bo bwεem e, ke fi keŋke keenu nonεn ke. ¹¹ E nulo é joo yî yuule bô keduuduu ebuyte diuw mwaan e? ¹² Boom bo bwεem e, è nulo é fimbi eyum yî efele le? Nuu le è nulo é ntuluŋ eyum yî efele le? Ke è nulo ten é diuw joo lew ebvuuse joo yî jee ke.

Bvufee bvú nen'yi fowe

¹³ E nu yee é ben ente wvú duu le wen feefene bvuu kee fiee? Mwεten edunce ekole kew yî nce we wvú jee bô gee diew di leŋ di wvú gee yaa saale ke ye, no wee wvú feefene ké no nu. ¹⁴ Geenεn, é wee ffuuke bô keŋghew noo ken'yee ejise fô fitele le, fo wvú esaalè ye le wen feefene lo ke. E wvú ge nonεn, tu wvú tune keceey. ¹⁵ Ke kfuu bvubwe bvufee yaa nu bvú fowe ke. E nu bvú yî nshε le, e è nu bvú wee wvu wum e, e è bvuu nu bvú dεwle le. ¹⁶ Ben ekeè le naa fεε fô bonyii keŋke keŋghew bô ken'yee ejise, nu e mwεem ké no bvuuŋke ke lo fô. E bó no gee dikfuu di mwεem mvú befe le mvunciim. ¹⁷ Geenεn, wee wvú keŋke bvufee bvú nen'yi fowe ké no yuule, koonke nyekeey bvuu nu wεε, nyaa ten bitem é wee mvu, nu e wvú e yiŋsen bô shen noo gee

dì jee, yaa dunçi kejεεy jεεy κε, yaa κεηκε díεw fiεε κε. ¹⁸ Bonyii bò gεεle nyεkeey, jewyi ηgow yí è nu nyεkeey, ε ηgbwele no nu nce wvu teytey.

4

Keekoonke mwεem mvu yí nshε le beete bò wee Nyo'

¹ Fiεε fi nen'yi no too bò waa noo bvudiuw ê ben entelen nu la? Ke è nu shiee mwεem mvù ye yene gomte mvù ffuuke shém yene le le? ² Ben dioo shieele fiεε se ben ε κεηκε mum no gomte keeyu wee se κεηκε. E ben ké dioo bvuuushi ejise yí fiεε le, é fi fufe, é ben mum no waale, diuu. Fiεε fi gee ε ben nu se ben κεηκε mwεem mvun nu njefo κε ben ké no lεke ê Nyo' κε. ³ E ben ké dioo ε cim ε lεke, ben saa κεηκε κε, ε è nu njefo κε ben lεke bò bonkpawace bo len κε. Ben lεke mwεem ε è nu ke keege mwεem mvù ye yene gomte dvú. ⁴ Ben nu naa lo diεwe bokene bò nu ε cinε wase bolemse bobole ε no gee ε è nu nsake le. Ke ben kee le é wee kole nsan bò won wvun, tu wvù nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le le? Nonen, ben ekeé le ε è nu naa yεε wvù nu ε caw fiew keekoo nsan bò won wvun, tu mweten nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le. ⁵ E nulo é ben eghan nεε se no kpwaake le fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le nu εcici? Bó to nu ε san le, "Nyo' κεηκε shiee, beele baay fô keyoy kè wvù to gkεε le kí enù yí yese beene le." * ⁶ Nyo' fii naa beene baay. E nu fiεε fi bó sanεε ê Nwa' Nyo' le le, "Nyo' shiwise bonyii bò bensee bikuu bibole,

geenen buuke bonyii bò shiwise bikuu bibole bò nfi."

⁷ Nonen, ben enya bikuu binen ê Nyo', ebon ηan ben ε bo dεwle é wvù efεε lo ê ben ejim. ⁸ Ben eto nceencee mbew Nyo' le, é wvù eto ten nceencee mbew yene le. Ben bonyii bò befe ebvuushε can fô mwεem mvù befe le, ecuke mvuntelem mvunen ben bò leeme mvuntelem mvunfεem ben ε bo Nyo'. ⁹ Ben enù bò yii, beelè shiwsé misem nen wowwowwow. Ben elu bò dikie, ebeelè ε è nu kpwe, elu bò njon wvù ben yuuke, esoð ε è nu bikuu. ¹⁰ Ben eshike bikuu binen ê Nyo' ejise, é wvù ecake ben we.

Fo wee elomte gee di waa bwee le ke

¹¹ Boom bo bwεem e, fo wee ejemyi díεw yí befe ekumε waa bwee κε. E wee jemyi díεw yí befe ekumε waa bwee kenεε lomte gee di waa bwee le, tu wvù jemyi díεw yí befe ε è nu ekumε nci Nyo' bvuu lomte nci wvudvu. E wee lomte nci Nyo', tu κε wvù bεε wee wvù gεεle nci κε. Wvuweε wee nu ε tu wase wee wvù saake lo nci. † ¹² Wee wvù nyaa nci bvuu sumtene bonsaw bo bonyii le nu κε mwaan. E nu κε wvù wvù nulo eboyse kenεε elεse wee. Wo ε no nu yεε wvù lomte gee di waa bwoo le?

Fo ben esaalé ye ke

¹³ Ben eyeke eyuw, ben bò nen'yi no duu le, "Eben kenεε ntfuu nu ε bese nu egen kin kelaante le kenεε keki le, ece jó yí kelum e, ekamem way, eκεηκε sew." ¹⁴ Ben ké dioo jemyi nonen no kee fiεε fi nu ebuy ekooy ntfuu le? Ben kee fiεε fi è nu nshii wene? Nshii wene nu díεwe kekfu kè bó yene kí le, moocε

3:18 Mat 5:9 **4:1** Lum 7:5; 1Bi 2:11 **4:2** 1Jon 3:16 **4:4** Mat 6:24; Jon 15:18-19; 1Jon 2:15

* **4:5** Kenεε le "Keyoy ke Yuule kè Nyo' to nyae é beene κεηκε shiee, beele baay le beene elemè ke beene ε bo Nyo'." **4:6** 4:10; Bnqn 3:34; Mat 23:12; 1Bi 5:5 **4:7** Efe 6:12; 1Bi 5:8-9 **4:8** Mben 18:20, 24; Yesa 1:16; Saka 1:2-3; Mala 3:6-7 **4:9** Luk 6:25 **4:10** 4:6; 1Bi 5:6 **4:11** Mben 101:5; 1Bi 2:1 † **4:11** Nci wvun nu le, "E koonke waa bwoo no wo koonke ekole kuw". E è bvuu nu κε wvù wvù jem gayte le wvù boysee bonyii. **4:12** Lum 14:4; 1Kol 4:5 **4:13** Bnqn 27:1; Luk 12:18-20 **4:14** Job 7:9-10; Mben 39:5-6 **4:15** Lem 18:21; Lum 1:10; 1Kol 4:19; 16:7 **4:16** 1Tim 6:17; 1Jon 2:16

caan ε kí ε la wase. ¹⁵ Fiεε fi ben bee ejemyi nu le, “Ɛ Nyo' fεn nu ε bee le bese enù dvú, é bese ke ege fin fiεε ebvuu ege fifi.” ¹⁶ Geenεn, ben nεn'yi finεn kaa no saale lo ye, kfunε gvuw. Ben ekeè le keesaale ye nonεn nu kebefε. ¹⁷ Nonεn, é wee kee fiεε fi lεη fi wvú kεηke keege, ε fanε yaa ege, tu wvú nu ε ge kebefε.

5

Bonyii bo kpaw e eyenè

¹ Bonyii bo kpaw e, ben eyeke eyuw fiεε fi me njemyi. Ben ebeelè, fuunjkè kpwe nje ηgew wvú nu ke eto fò ben e. ² Kpwaw wene nu ε fo wase, shéw ε kan ndvú yene. ³ Mwεεm mvunεn mvu bigew e nu ε duwse wase. Nduwse wvun nu ke edunε nce wene ken'yεε ejise, ebvuu edie ye yene diεwε nguy e. Eyan nu wase ediuw yo fokemεse, ε ben baanci kε ε è nu kpaw. ⁴ Ben etaa eyen, ben nu ε lεε bonyii bò lemte ηεε yene. Bó nu ε gbwele wase mwεεm mvunεn ben ε fan keelaw bó, bó ε no beele. Bó nu ε bee wase Tata Nyo' wvú kεηke Mvunγay Mvunciim ε yuw kpwe yibo. ⁵ Ben nu ε ce wase fokuse fεn ε die bikuu binεn no ye yene shieele. Ben nu ε diekεn wase ε fanjkεn diεwε binson bi nyám e bi cεyte diuu di bó nu ke esane le. ⁶ Ben nu ε bon bikaa é bonyii ejim bó ε ley ηgew e. Ben ε yuwye bonyii se bó nu ε jay fiεε ηkuun, ε è nu bonyii bó nulo saa ebon ηan ben ε bó kε.

Bonyii bo Nyo' le enù nyεkeey

⁷ Boom bo bwεεm e, fi mum è no nu le ben enù ke nyεkeey egeen ebuy seke Tata nu ke ekase eto. Ben etaa eyen no bonyii bò lemte ηεε ké no

nu nyεkeey gen buy seke bó ké gbwele ηgu yi jee ηεε yibole. Bó ké cey ε jan ghan gbwe ε bó jewe mwεεm, ké cey ε mvú ghan be. ⁸ Ben ten enù ke nyεkeey nonεn. Ben eleemè ke temyi njefo kefew kè Tata Jisos nu ke eto nu wase nceencee.

⁹ Boom bo bwεεm e, fo wee ewyukenè waa bwee kε. Wee wvú wvukene waa bwee nu ke ekerηke nsaw. Wee wvú nu ke esumtene bonsaw nu wase é yew fwese. ¹⁰ Boom bo bwεεm e, ben ejo kenfewsεn fò bonyii bo ntum e bo Nyo' le bò to ké no jemyi é bonyii é diee di Nyo' le. Bó to yene bonjεw, nu ke nyεkeey. ¹¹ Beene nu ε yen le bonyii bocii bò to nu ε kuu shém gen mεse nu ε Nyo' ε lan kembonεn yi bó le. Ben nu ε yuw wase ekumε Job no wvú to kulεε shém gen mεse, ε bvuu ε yuw ten no Tata Nyo' to ghanεε banke ηgew we ε è tu bvujonke. Tata to ge nonεn, njefo wvú camte shen bó bonyii, koole yii fò bó le.

¹² Boom bo bwεεm e, fiεε fi fele mwεεm mvunciim nu le, fo wee ke dioo jemyi fiεε kan naa lo kε. Kεnεε wvú kane ε è nu wou Nyo', kεnεε wvú kane nshε, kεnεε è nu fiεε diee la. Ɛ wee benje fiεε le, “Ɛε”, ε è no nu no fí nu. Wvú ε tun le, “Aay”, ε è no nu no fí nu. Ɛ ben gee nonεn, Nyo' saa ke ebvuu elese wee ηgew e kε.

Bunle bò mbee fi lo

¹³ Ɛ wee mvu ben e yene ηgew, é wvú no bunleè. Wee é no yuuke njon, é wvú no yemtè bensee Nyo'. ¹⁴ Ɛ wee mvu ben e camte lo, é wvú tee bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le, ε bó to bunle é wvú we, yefe wvú bó mεεm é diee di Tata le, ¹⁵ é bunle yidvu yi bó bunlee ε bó ε lese fitele yi Tata le, efi wvú é wvú ebonεn, é Nyo' ecake wvú we. Ɛ è

fɛn nu ε wee wvudvu ε ge kebefɛ, é Nyo' elɛshɛ enya ê wvú. ¹⁶ Nonɛn, fí è no nu le, é wee ge fiɛɛ fi befe, é wvú see ê waa bwee, é wee ebunle fô wee noo wee le, wvu le Nyo' efɛ ben. Bunle wee wvu teytey kɛɲke mvunɔgay baay gee mwɛɛm nteen.

¹⁷ Ben ejo kenfewsɛn yí Elayja le. Wvú to nu kɛ wee wvu wum diɛwɛ beene le. É wvú ke bunle shiee le le fɔ jan egbwe yí nshɛ le kɛ. É jan mɛy kɛ we nonɛn yí bilum e bitɛte bô kenɔawtɛn. ¹⁸ É wvú ke nɛ kase bunle, ε Nyo' shike jan, ε mwɛɛm kase no kuu yí nshɛ le.

¹⁹ Boom bo bwɛɛm e, é wee mvu ben e nɛ ε cinɛ je keɛɛy e ε no bvuyte lo, wee mvu ε jo wvú ε tu bô wvú jim, ²⁰ ε wee wvù tu bô wvú jim wɛ no kee le é wee banke wee wvù gee mwɛɛm mvù befe, wvú ε cinɛ jé ye yí ɛcici le, tu wvú nu ε bvuse mwɛtɛn diuw kpwe le, Nyo' ε lɛshɛ bibefɛ biew bi nu ε bí ε mã lo.

**Nwa' wvu fwe wvu
Bita
Fiεε fi nu ê Nwa' Bita
wvu fwe wvun e**

Nwa' Bita wvu fwe wvun nu ε wvú to sanj fô bonyii bo Klistu le bô to nu ε saanjken gen no cee mond-vuum e jεεy jεεy (1:1). Fiεε fi baay fi to gee é wvú se sanj nwa' wvun to nu keetefe bonyii ban no bonyii to bone bikaa é bó ejim e, ε bó yene bonjεw nje fitele fi bó lese yí Klistu le. Keetefe bó nonen, ε Bita mum kume bó ekumε saaka wvú jee wvu ekumε Jisos Klistu wvú kpwe ye bó mbuy we yí kpwe le noo nkawma we le wen nu ke ekase eto, nu fiεε fi bó etaalè fwe ε bó e gee bvufee yí dvú le.

Bikuu bi mwεem e ê nwa' wvun e

1:1-2 Kejkwce

1:3-12 Keekume no Nyo' boysee bonyii

1:13-2:10 Ntefe ekumε keecee nce wvú yuule

2:11-4:19 No è nulo é wee Klistu ejoò bonjεw bò wvú yene

5:1-11 No è nulo é wee Klistu eshiwsé ekolε kew bvuu lemte ten fô bonyii le

5:12-14 Kemεse

¹ Nwa' wvun sanj me wvú Bita waa ntum Jisos Klistu. E me nsanj fô bonyii bò Nyo' nu ε caw le è nu bew e bò nu ε saanjken ε no nu biba bi Bontus bò Galeshia noo Kafadosia noo Esia noo Bitinia le. ² Nyo' Icee wesebeene to caw ben no wvú to seysεε wase ε è beε lo le fi nu ke enù. E Keyoy kew mum seyse ben gee le ben eyuukè Jisos Klistu wvú nu ε cuke ben bô elεme kew e. Nyo' ebuw ben bô kembonen naa nta yebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene naa nta y.

Beene cee taale ke wase ε è nu fwe

³ Mbense enù fô Nyo' le wvú nu Nyo' Tata wesebeene wvú Jisos Klistu bvuu nu Ice. Wvú nu ε cam shen fô beene le baay, ε boo beene ê mboo wvu fwε le no Jisos Klistu to buyεε yí kpwe le. Fifin nu ε ge beene ε no cee keseen taale ke wase ε è nu fwe, ⁴ keeke edie bvushεw bvú wvú nu ε gee é beene wonj wvu we le. Bvushεw bvun nu bvú yaa nulo efo, kenεε ebefe, kenεε ekpwe ncom ke. ⁵ Nyo' gemgeme ben bô mvungay mwew fele yí fitele fi ben nu ε lese yí ye le ε no ceyte mboyma wvú nu ke eyene diuu di fokemεse le. ⁶ No ben kee nonen, ε mum ε no yuuke njonj. Geenεn ε ben kenjke ke keeyuuke nsase yí kefew e caan nje mmom yí too fô ben e jé le jé le. ⁷ Yí too keemom laa fitele finen fi ben lese yí Nyo' le temyi ke nta y ε. Ke naa ketwaa ke bigew e kè yeεle nu ε bó ké mom bò nguy, ε ketwaa kin nu fiεε ε fí nulo ebefe, tu è nulo é bó emom ke ten fitele fi ben lese yí Nyo' le. E fitele fin nu fiεε ε fí fele ketwaa ke bigew e kè yeεle. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu nu ke edunjce ekolε kew, é bó ebensee ben, tumte monjcum monen, wumte ben. ⁸ Keseen nu ε ben koonjke Jisos Klistu ε ben ke baa cim yen wase wvú le ke, ε ben ε lese fitele yí ye le, yaa yene wvú le ke. Ben ε mum ε no yuuke njonj naa wvu baay wvú è nulo wee saa esee ke, ⁹ njefo ben kee le no ben nu ε lese fitele yí ye le nu ε Nyo' nu ke eboyse ben. ¹⁰ Bonyii bo ntum Nyo' le bò to jemyi ekumε mbuwma wvú Nyo' to nu keeke ebuw ben dvú to nu ε no tεmte, gomte keekiεε ekumε mboyma wvun. ¹¹ Keyoy ke Klistu le to nu yí bó le no bó to teete le Klistu nu ke eyen ngεw é ke edioo enu ejim jodvu, é wvú ekεnjke bvukuke. E bó mum no gomte

keekiεε kefew kè mwεεm mvudvu nu ke ekooy, bô je yí mvú nu ke eghan sε kooy jó le. ¹² E Nyo' mum ge ε bó kίεε le mwεεm mvù bó to jemyi mvun nu ε bó yaa jemyi ε è nu fô bikuu bibole kε, le mvú nu fô ben e. E nu mvú mvù ben to yuwεε dew bonyii bô to fewcεε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ê mvunɔgay mvu Keyoy ke Yuule kè Nyo' to ciinsεε ε kí to fowe le. Mvun nu mwεεm ε naa bonceendaa bo Nyo' le beele keekiεε mvú.

Bonyii bo Nyo' le eyuulè yí gee dibole

¹³ No fí nu nonen, ben ekay bicaw binen enù ε ben ε seyse byufee bvunen. Ben ekemsenè bô bikuu binen, taalé kε fwe ε è nu yí mbuwma wvù nu ke eto fô ben e seke Jisós Klistu ε kase ε dunɔε ekolε kew e. ¹⁴ Ben eyuukè kε Nyo' le diεwe boom bew e. Fo ben ebvuu egeé mwεεm bii nyam ye le no ben to shee gee seke ben to bεε kenjiwe le kε. ¹⁵ Nyo' wvù to cawεε ben nu ε wvù yuule. Ben ten eyuulè yí gee dinen e dicii, ¹⁶ no fí nu ε bó ε san le, “Ben eyuulè njefo me n'yuule lo.”

¹⁷ No ben teje Nyo' le Icee wene, ε wvù nu wee wvù saake wee tfuu yí gee diew e yaa dunɔi kejεy jεy kε, tu ben kenɔke keecee nce wene tfuu bô nfan wvù wvu Nyo' yí kefew e kecii kè ben nu yí won wvun e kε diεwe botolo le. ¹⁸ Kε ben kee le Nyo' to nu ε sum wase ben yí nce wvu εcici wvù bo'icee bonen to kuusεε ben dvú, ε kε wvù to sum ε è nu bô fiεε diεwe bigew e bì nulo ebefe kε. ¹⁹ Wvù to sum ε è nu bô εlεmε ke Klistu le kè yaa nu ke fiεε fi nεw, kè nu diεwe ke waa njee kentanɔ le wvù yaa kenɔke nlom kenεε fiεε fimew fi befe yí dvú le kε. ²⁰ Nyo' to seyse wvù ε ε bεε

lo ε won sε ke kew, ε dunɔε wvù εdiuw yo fokemεse εyan e nje yene.

²¹ E ge Klistu ben ε sε lese fitele yí Nyo' wvù to bvusεε wvù yí kpwe le nya wvù bô bvukukε le. No wvù ge nonen, mvuntelem mvunen bô bonɔkpawawce bonen ε mum ε no nu ε ben ε gee yí Nyo' le. ²² No ben yuuke keceey e, ε kí gee ε mvuntelem mvunen yuule wvu le ben ekεɔkè kenɔkonen fô boom bo bwee wene le ε è nu ke keceey, ben emum ekonènè kε nonen bô mvuntelem mvunen mvunciim. ²³ Ben ekonènè nonen, njefo bó nu ε kase wase ε boo ben ê mboo wvu fwε le. Kε wee wvù boke ben wvun nu wvù nulo ekpwe kε. E nu Nyo' kebeε ε wvù yaa nulo ekpwe kε. Wvù to boke ben ε è nu bô diεw ye yí nyaa nshii. E diεw yin nu ke emεy kε eleeme fó.

²⁴ Fí nu no bó san ê N'wa' Nyo' le le, “Wee wvu wum tfuu nu ke diεwe εgay e,

ε bvujonɔkε bwew nu ke diεwe fow e. Egay ké no yowlene, ε fow ten yeεe, ²⁵ geenen ε diεw Tata nu ke eleeme kε fó sekecii.”

Diεw yidvu yin nu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù bó to fewcεε ê ben.

2

Ekume Te di kenɔke nshii noo ketum kè yuule

¹ Fí ε mum ε no nu le, ben ecine mvuntelem mvù befe le, ecine kenlεema noo diεw fiεε le, ecine kendonɔ ke benεen noo mvunɔkunsen e. ² Ben ekεɔkè shieε fô emben yo ê keyoy e yò è nu diεw Nyo' eyinyin e, kε lenɔlenɔ no wan wvu caan ké no kenɔke fô emben e, wvu le yí egeé ε ben kuu gene fwe yí mboyma wene le, ³ no ben nu ε yen wase le Tata

1:12 Efe 3:9-10 **1:14** Lum 12:2; Efe 2:3; 4:17-18 **1:15** Lew 19:2 **1:16** Lew 11:44-45 **1:17** Yesa 63:16; Yeli 3:19; Mat 6:9; 16:27; Lum 2:6; Jem 2:1; 1Bi 4:5 **1:18** Mat 20:28; 1Kol 7:23; 6:20 **1:19** 1:1-2; Jon 1:29; Lem 20:28; 1Kol 5:7; Efe 1:7; Ibu 9:12 **1:20** Efe 1:4 **1:21** 5:1; Lum 5:2 **1:22** 2:17; 3:8; 4:8; Lum 12:9; Gal 6:10; 2Bi 1:7; 1Jon 4:11 **1:23** Jon 1:13; Ibu 4:12; Jem 1:18 **1:24** Yesa 40:6-8; Jem 1:10-11 **1:25** Yesa 40:6-9 **2:1** Efe 4:25; Jem 1:21; 4:11 **2:2** 1Kol 3:2 **2:3** Mben 34:8 **2:4** Mben 118:22; Yesa 28:16

taale fô ben e. ⁴ Ben etoò fô Tata le wvú nu tɛ ɛ dí kɛŋke nshii, ɛ bonyii to tun le kɛ dí jee kɛ, geenɛn ɛ Nyo' caw fiew le è nu di kenlum e fô wen e. ⁵ Ben nu diɛwɛ ɛta yò kɛŋke tɛn nshii le ɛ Nyo' bomte yew Keyoy kew dvú, ɛ ben nu ŋgoo bocee ncese bew bò yuule, gee boncese bo ê keyoy e fô wvú le bò wvú koonke nje Jisos Klistu. ⁶ Fí nu ê Nwa' Nyo' le le,

“Ben etaa eyɛn, me ŋgeɛle tɛ ê ke-laante kè Sayon e,*

ɛ è nu tɛ di buu di yew e.

ɛ nu tɛ ɛ è caw me, ɛ me ŋkoonke dí baay.

Tɛ din nu ɛ kɛ wee lese fitele yí ye le é wvú ke ewuumen kɛ.”

⁷ Fô ben bò nu ɛ lese fitele yí ye le nu ɛ tɛ din jee fô ben e. Geenɛn fô bonyii bò baa lese fitele yí ye le nu ɛ fí nu fô bó le no bó to saŋɛɛ ê Nwa' Nyo' le le,

“Tɛ didwú din di bonyii bo kembom e to tunɛ

nu ɛ nɛ wase ɛ tu di bó ebom naa ɛ è nu buu di yew e dvú.”

⁸ ɛ fí bvuu nu ɛ bó ɛ saŋ le,

“Tɛ din nu ke egee ɛ bonyii baytene yí dvú le.

ɛ nu kambaan ɛ kí nu ke egee ɛ bonyii gbwekene.”

Bó baytene yí dvú le njefo bó nu ɛ tun keebɛ diɛw Nyo' le, ɛ è nu no Nyo' to seysɛɛ wase le fí nu ke enu.

⁹ Geenɛn, ben nu finɛn kfuu ɛ è caw Nyo' ben. Ben nu ŋgoo bocee ncese bò lemte Nfon e. Ben nu ketum kè yuule, nu bonyii bò Nyo' nu ɛ ge le è nu naa bew, le ben esenè mwɛɛm mvù jee mvù wvú gee. Wvú nu ɛ tee ben, ben ɛ buy ê ejiwɛ le, ɛ ley ê n'yuu we wvu baay e. ¹⁰ ɛ to nu fwele ɛ ben yaa nu bonyii kɛ, keseen ben ɛ no nu wase bonyii bo

Nyo' le. Nyo' to baa cam shen fô ben e fwele kɛ, keseen nu ɛ wvú ɛ cam wase shen fô ben e.

Bonyii bo Nyo' le edunçi kɛŋge kè jee entelɛŋ jo bonyii bocii

¹¹ Nsáa yɛm shém, ben ekeè le ben nu botolo yí nshɛ le fɛn fele lo je. Me ɛ mum ɛ no nlooci ŋkule lo can ê ben le fo ben egee mwɛɛm mvù nyam ye shieele kɛ, njefo mwɛɛm mvumvun diuu bò biyoy binen.

¹² Ben edunçi kɛŋge kè jee entelɛŋ jo bonyii bò yaa kee kɛ Nyo' wvu le é bó cim jemyi ɛkumɛ ben le ben befɛ lo, é bó eyɛnè kɛŋge kenɛn kè jee le, é ke edioo enu diuu di Nyo' ɛ to, é bó etumte monkum mew.

¹³ Ben eyuukè wee tfuu wvú bó nu ɛ gɛɛ le wvú esaakè bonyii le no ben nu bonyii bo Tata le. Ben eyuukè Nfon wvu Lum wvú nu Nfon wvu baay e, ¹⁴ eyuukè naa bonyii bò wvú nu ɛ gɛɛ le bó esaakè biba bi won ɛ leese bonyii bò gee mwɛɛm mvù befɛ ŋgɛw e bɛnsee bò gee mwɛɛm mvu lɛŋ e. ¹⁵ Nyo' gomte le ben egee mwɛɛm mvu lɛŋ, emum ebaanke dew biyuy bi bonyii le bò jemyi mwɛɛm nɛwncɛw. ¹⁶ Ben eceè diɛwɛ bonyii bò bó nu ɛ bvuse wase bó bvunfaw e, geenɛn fo ben emum ejòò fifiɛ tɛɛke fojise gee bibefɛ kɛ. Ben eceè ɛ è nu diɛwɛ bonfaw bo Nyo' le. ¹⁷ Ben ewvumtè bonyii bocii, koonkè boom bo bwee wene le bo mbee le bocii, fanè Nyo', wvumtè Nfon wvu Lum wvú nu Nfon wvu baay.

Bonyii bo Nyo' le ejòò kenfewsɛn yí ŋgɛw Klistu le

¹⁸ Bonyii bò lemte bomew e, ben eyuukè bonyii bò ben nu ê bó ekuse

2:5 2:9; Lum 12:1; ɛfɛ 2:21-22 2:6 Yesa 28:16; Lum 9:33 * 2:6 Sayon nu diee di kelaante kè Jelusalem e. 2:7 Mben 118:22; Mat 21:42; Lem 4:11 2:8 Yesa 8:14-15; Lum 9:33 2:9 1:2; Ksm 19:5-6; Lew 19:2; Dito 4:20; 7:6; 14:2; Yesa 9:1; 43:21; 61:6; Lem 26:18; Lum 5:17; 2Kol 4:6; ɛfɛ 5:8; Tay 2:14; Ibu 13:12; 1Bi 2:5; Mwm 1:6; 20:4 2:10 Os 2:23; Lum 9:25 2:11 1:1, 17; Mben 39:12; Lum 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ibu 13:14 2:12 Yesa 10:3; Mat 5:16; 2Kol 5:10 2:13 Lum 13:1-7; Tay 3:1 2:15 3:16 2:16 1Kol 6:11, 19-20; Gal 5:13 2:17 1:22; 3:16; Bŋgn 24:21; Mat 22:21; Gal 6:10; Fili 2:12 2:18 ɛfɛ 5:21-6:9 2:18 ɛfɛ 6:5-8

le, wvumtè bó ntaɣ. Fo ben eyuukè kɛ ɛ è nu bò nu nyɛkeey taale fò ben e kɛ. Ben ewvumtè tɛn bò befɛ kɛnjɛ le. ¹⁹ Me njemyi nɛn njefo Nyo' ké no yuuke njon bô wee wvù bó nyɛwle bô wvù ɛ wvù yuuke nsase sɛ wvù nu ɛ jay fiɛɛ, geenɛn kuule kɛ shém njefo wvù nu ɛ gɛɛ bvufɛe yí Nyo' le. ²⁰ Ɛ bó suunke wee ɛ wvù ɛ jay fiɛɛ, wvù ɛ no kuule shém, é sɛw wvudvu enu la? Geenɛn, é wee yɛne nɣɛw ɛ è nu yí fiɛɛ fi jee le ɛ wvù ɛ ge, wvù ɛ no kuule shém, é Nyo' eyuuke njon bô wvù. ²¹ Ɛ nu bvudvu bvunɛn keeyɛne nɣɛw nonɛn, njefo Klistu tɛn to nu ɛ yɛn nɣɛw nje yene, duɗɕɛ kenfɛwsɛn ê ben ɛ ben ejo ɛkalɛ kew. ²² “Wvù to ke baa yuu ge naa lo kebɛfɛ kɛ, ɛ kɛ díɛw fiɛɛ to ké no ɛ yuu buy diuw we le kɛ.” ²³ Seke bó to nan'yi wvù, wvù to baa tfuse kɛ. Ɛ bó díoo njiɛsɛne bô wvù, wvù saa sɛwci kɛ, geenɛn nya fiɛɛ ficiɛ ɛ è nu can Nyo' le wvù kee keesaw nsaw lɛɲ. ²⁴ Wvù to nu ɛ tfuse bibɛfɛ bisɛɛbeene ɛ bí tu yí ye le yí kentam e. Wvù to ge nonɛn, wvù ɛ beene ekpwe ê keba ke kebɛfɛ le, eceè nce wvu teyɛtey. Bilɛmte bi wvù to kɛɲkɛɛ nu ɛ ge wase beene ɛ bonɛn. ²⁵ Ben to shee njimɛ diɛwɛ njée le, geenɛn kɛsɛn ben ɛ kase wase ɛ to fô Wee wvù Ɔɛyɛte bvuu Taale fô biyoy binɛn e.

3

No kpwoon bô diemsɛn nulo ecee

¹ Bokɛ' bo bonyii le, ben tɛn eyuukè bole' bonɛn e. Ɛ ben gee nonɛn, ɛ wee mvu bó le nu ɛ wvù tune keebɛe diɛw Nyo' le, é wvù ke enɛ ebee ɛ wee baa cim jeme diɛw ê wvù kɛ, ɛ è ge kɛnjɛ ke kpwɛsɛ le, ² no wvù yɛne ɛ wvù wvumte

ɛkolɛ kew, cee nce wvù yuule. ³ Fo fiɛɛ fi duɗɕi bvujonkɛ bvunɛn enù mwɛɛm mvu ye le diɛwɛ keeseɛyɛ yvuw ɛkolɛ ɛ yí jee, bô keejiiɛe biɛɛ, noo keesuute ye bô ndvù yí jee kɛ. ⁴ Fiɛɛ fi eduɗɕi bvujonkɛ bvu wee le enù fiɛɛ fi wee nu fô fitele fiew e, ɛ è nu fitele fi bonene nu nyɛkeey. Kɛ bvun bvujonkɛ ke yvumɛn kɛ, ɛ è nu bvù Nyo' koonkɛ ntaɣ. ⁵ Ɛ nɛɛ no bokɛnɛ bô yuule bo fwele bô to nu ɛ gɛɛ bvufɛe bvubole yí Nyo' le to ké no duɗɕi bvubole bvujonkɛ. Bó to yuuke tɛn bole' bobole. ⁶ Wee diɛwɛ Sɛla le to yuuke Ablá'am e tenje wvù ɛ tata wɛn. Ben tɛn nu boom bo Sɛla le fɛn é ben gee mwɛɛm mvu lɛɲ yaa fane fiɛɛ kɛ.

⁷ Bolemsɛ, ben tɛn ekiɛɛ je yí ben kɛɲkɛ keecee ben ɛ bokɛ' bonɛn jó. Ben enyaà n'wvum ê bó no bó baa kɛɲkɛ mvunɣay diɛwɛ ben e kɛ. Nyo' nu ɛ buw ben ɛ bó bocii bô nshii wvù mɛy lo. Ben eceè nonɛn, wvù le fô fiɛɛ ebaanke bunle yene kɛ.

⁸ Keemɛɛsɛ, me ɛ no nteete ben bocii le, ben ekeɲkè fitele fimwaanɲ, kɛɲkè shen fô bonyii le, kɛɲkè kɛɲkɛn kɛ bonyii bo mbee le, kɛɲkè mvuntelem mvù jee, ɛ wee yaa joo kɛ wee mvu ɛkuse kɛ. ⁹ Fo wee é ge kebɛfɛ bô wee, é wvù tfuse bô kebɛfɛ kɛ. Ɛ wee nan wee, fo wvù etfuse bô ncun kɛ, ɛ wvù tfuse ɛ è nu bô diɛw kɛmbonɛn. Fin nu fiɛɛ fi Nyo' tenje ben ɛ ben egeè é wɛn ke elɛɲ kɛmbonɛn yí yene le. ¹⁰ Ɛ nu no bó nu ɛ saɲ le,

“Ɛ wee koonkɛ keeyuw njon yí nshii we le,

bô keeyɛn ɛdiuw yò jee le,

é wvù no kɛmsɛne bô leme diɛw,

ɛ díɛw fiɛɛ yaa buyɛte diuw we le kɛ.

¹¹ Wvù kɛɲkɛ keebanke jim ê mwɛɛm mvù befɛ le,

2:19 5:12 **2:20** 4:14 **2:21** Mat 16:24; 20:26-28; Jon 13:15; Lum 15:5 **2:22** Yesa 53:9; Jon 8:46; Ibu 4:15 **2:23** 3:9; Yesa 53:7; Mat 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 **2:24** Yesa 53:4-5; Lum 6:2, 11; Kolo 2:14; Ibu 9:28 **2:25** Yesa 53:5-6; Esek 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:16; Ibu 13:20 **3:1** 1Kol 7:16; Efe 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9 **3:7** Efe 5:25-28; 1Tim 2:8 **3:8** 1:22; Efe 4:2-3; Fili 2:2-3 **3:9** 2:23; Job 31:30; Mat 5:44; Lum 12:17 **3:10** Mben 34:12-16; Jem 1:26

egeè ε è nu mvù jee, ekuṅenè nyεkeey biì dvù le,

¹² njefo Tata Nyo' ké no yene bonyii bo teytoy e yuuke bunle yibo.

Geenen ε Nyo' ε bon jise yì bonyii bò gee bibefe le.”

¹³ Ε ben keṅke shiee wvu baay keegeε mwεεm mvù jee nonen, tu wee wvù nulo ebvuu ege fiεε fi befe bò ben nu yεε? ¹⁴ Geenen, ε bonyii cim nyaa lo ηγεω ε ben njefo ben gee mwεεm mvu teytoy, tu Nyo' nu ke elañ kembonen yì yene le. “Fo ben efanè bó, keεεε fo mvuntelem ebuaakè ben ke.” ¹⁵ Ben ewwumtè ε è nu Klistu ε mvuntelem mvunen e diεwe Tata wene le. Ben eseyse bikuu binen, eεyτè keenya ntfuse ε wee wvù nu ebife fiεε fi ben taale fwe yì dvù le. Geenen ben dioo tfuuse, no tfuuse nyεkeey bò n'wvum. ¹⁶ Fo ben egeè fiεε fi nelo esaake ben fò fitele le ke, wvu le ε bó nan'yi ben, jemyi diεw yì befe εkumε kenge kenen kè jee nje ben nu bonyii bo Klistu le, ε bó ewuumene. ¹⁷ Ben ekeè le fi jee keeyen ηγεω nje fiεε fi jee fi ben ge ε è fen nu le Nyo' koonke le fi enù nonen, efey keeyen ηγεω yì fiεε fi befe le fi ben ge. ¹⁸ Ε nu ke ten no Klistu to yeneε ηγεω kpwe. Wvù to kpwe nje bibefe bi bonyii le kaṅ mwaan ε fi ka lo nonen. Wvù wvù to nu wee wvu teytoy to nu ε kpwe fò bonyii bò yaa nu ke teytoy ekeeto bò beene fò Nyo' le. Bó to nu ε yu wvù ε è kpwe nyam ye, geenen ε Nyo' ge ε wvù no nu dvù ε keyoy e. ¹⁹ Ε nu ε keyoy kin e wvù wvù to γενεε fewce diεw Nyo' ε biyoy bi nu yew ncaw e. ²⁰ Biyoy bin nu bi to baa bee Nyo' le kefew ke Noa' le ke. Nyo' to nu ε bosen kuu shém bò bí, cey seke Noa' to keenci ηguw. Nguw wvun nu ε bonyii to ley jó ke wee nyaṅ maan, ε è nu bó bò to boyεε

can joo le. ²¹ Joo yidvu yin nu diεwe joo yì bó leese bonyii jó keseen ε yì boysee bó bò mvunḡay mvù Jisos Klistu to buyεε dvù yì kpwe le. Ke bó leese wee ε joo le bó cuke ε è nu yile yì ye le ke. Ε nu keelεke Nyo' bò fitele fi yuule. ²² Jisos Klistu wvun to nu ε ben fowe, shii ε εbo ke εceey ke Nyo' le, ε no nu fò saake bonceendaa bo Nyo' le bò biyoy bi keṅke mvunḡay noo bi saake bicii.

4

Nce bonyii bo Nyo' le nu wvu fwe

¹ No Klistu to nu ε yen ηγεω yì nyam ye le, ben ten ekeṅkè kfuu fifie fitele fi wvù to keṅke keeyen ten ηγεω, ekumyì le wee wvù nu ε yen wase ηγεω yì nyam ye le nu ε bó kebefε ε ka wase. ² Nonen, ke wvù beε ebvuu eceè nce we fokuse fen bii mwεεm mvù nyam ye gomte le ke. Wvù nu eceè bii wase ε è nu mwεεm mvù Nyo' gomte le. ³ Ben ekeè le kefew kè ben to shee gee mwεεm diεwe bonyii bò yaa kee ke Nyo' le nu ε kí ε fey wase. Ben to cee nce nnyen kenjaṅ, bii ye yene yì ηeyte le, wvu mbvuum ε mó koole, gee bonkaw diekene, wukene yole fò gee diεwe bwé le. Ε ben to bvuu bunlee ten bonyo' bo εcici, ε Nyo' to tun wase. ⁴ Keseen diuw ε no yumte bonyii bò yaa kee ke Nyo' no ben baa bvuu taashi ηgoo ben ε bó yì nce wvun wvù nu diεwe wvu nyám e, bó mum ε banke ye ε no nan'yi ben. ⁵ Geenen, bó nu ke eleem etaje diuw fwe dvu Nyo' wvù ceyte keesaw bonyii bò beε dvù bò bò kpweken wase le. ⁶ Ε nu fiεε fi to gee ε bó se fewce ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ε bonyii bò nu ε kpweken wase. Bó to fewci nonen wvu le no bó nu ε bó to cim saw wase bó yì nyam ye le diεwe bonyii bo boyuum e, ε bó eceè ke

3:13 Lum 13:3 **3:14** 4:14; Mat 5:10 **3:15** 1:3-5; Kolo 4:6 **3:16** 2:15 **3:18** 2:21; Lum 5:6-8; 6:10; Ibu 4:15; 7:27 **3:19** Keṅ 6:2; 2Bi 2:4; Jut 6 **3:20** Keṅ 6:14-22 **3:21** Lum 6:3-4; Ibu 10:22 **3:22** Lem 1:9; Efe 1:21; Mat 22:44; Lum 8:34; Lem 2:33 **4:1** 2:24; 2Kol 4:10; Gal 5:24 **4:2** 2:21 **4:3** Gal 5:19-21; Efe 2:3; Tay 3:3 **4:5** 1:17; 2Tim 4:1

nce wvu ê keyoy e ε wvú nu diéwε no Nyo' cee.

Wee elemtè bô nnya ye ê je yì jee le

⁷ Ben ekeè le kefew kè fiεε ficii nu ke eka too wase nceencee. Nonεn, ben enù ke bô bvufee bvunen fó, kemsenè bô bikuu binεn, wvu le ben ebunleè. ⁸ Fiεε fi fele mwεεm mvunciim nu ke le wee ekoonkè waa bwee bô fitele fiew ficii njefo kenkonεn ké no banji bibefe nteen. ⁹ E waa bwee wee la ghane ê wvú le, é wvú fiisen wvú, taa fó wvú le yaa wvukene ke. ¹⁰ No ben nu ε Nyo' ε buw ben bô nnya jεy jεy, wee ejoò ye nnya lemte dvú fó bonyii bomew e. Ben elemtè bô mbuwma wvun wvú Nyo' nya jé le jé le diéwε bonyii bo lemme le bô jee. ¹¹ E wee fewci diéw Nyo', é wvú no fewci ke ε è nu diéw yì buy diuw Nyo' le. Wee é no lemte fó bonyii bomew e, é wvú no lemte ke ε è nu bô mvunḡay mvú Nyo' nya ê wvú le. Ben egeè nonεn wvu le yì fiεε ficii fi ben gee le, é mbense egenè fó Nyo' le fele yì Jisos Klistu le. Bvukuke bô mvunḡay mvunciim nu ε è kenke wvú sekeciì se nka. Fí enù nonεn.

Keeyene nḡew diéwε bonyii bo Klistu le

¹² Nsáa yεm shém, fo ben ekenke nḡhaw yì nton'ye wvù ben yuuke ye le wvù too fó ben e keemom ben ke. Fo fi enù ke diéwε è nu fiεε fimew fifε ε fi kooyi bô ben ke. ¹³ Ben elanlanè lo le ben yene nḡew diéwε no Klistu to yεnεε wvu le é ke edioo enu seke wvú ε buynεn bô bvukuke bwew, é ben ebvuu elanlanε, yuuke njon. ¹⁴ E bonyii nan'yi ben nje diee di Klistu le, tu njon wvu baay nu wene. Fifiñ duñci le Keyoy ke bvukuke le kè è nu Keyoy ke Nyo' le nu yì yene le. ¹⁵ E wee yene

nḡew, fo wvú eyenè njefo wvú nu ε yu wee, kenεε le wvú nu ε con fiεε kenεε ε ge fiεε fimew fi befe, kenεε le wvú nu ε lese diuw fó mwεεm mvu bonyii bomew e ke. ¹⁶ Geenεn, é wee yene nḡew njefo bó tenje wvú le wee Klistu, fo wvú ewuumenè ke. E wvú no bensee ε è nu Nyo' le wen kenke didie diee. ¹⁷ Ben egeè nonεn njefo kefew nu ε to wase kè Nyo' nu esaw bonyii, ε wvú nu ekew ε è nu bô yew ye. E wvú kεw ε è nu bô beene nonεn, é fi ke enu nεε bô bonyii bô nu ε tun keebue saaka wvú jee wvú wvu Nyo' le? ¹⁸ Bó nu ε sanj ê Nwa' Nyo' le le,

“E fí temyi fó wee wvu teyey e keeboy,

é fí ke enu nεε bô wee wvù tune Nyo', gee bibefe le?”

¹⁹ Nonεn, bonyii bô yene nḡew no Nyo' gomte le bó eyenè, egeè mwεεm ε è nu mvu len, gεelè bikuu bibole can Nyo' Mbom e wvù ké no leeme ke yì nḡkawma we le.

5

Ekume njée Nyo'

¹ Me ε mum ε no nḡomte keentefe bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le é ben entaen. Me nu wee ê nḡoo bocee kentaashε le, ε me nto n'yeñ bô ejise yem no Klistu to yεnεε nḡew, ε me nu ten wee wvù nu ke eley bvukuke bvù wvú nu ke eto dvú le.

² Me ε no nteete le, ben etaalè fó njée Nyo' yì bó nu ε gεε can yene le ntay. Fo ben dioo taale, no taale ke diéwε bó kane lo ben ke. Ben etaalè bô nḡon no Nyo' gomte. Fo ben etaalè kenke ken'yεε ejise yì bigew e ke. Ben ekenkè shieε ε è nu yì lemme le. ³ Fo ben envuwseè njée Nyo' yì bó nu ε gεε ben é we jodvu ke. Ben edunçi ε è nu kenje kè jee kè yì eyenè bejene. ⁴ E ben gee

4:7 1Kol 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Jon 2:18 4:8 1:22; Jem 5:20 4:9 Ibu 13:2 4:10 Lum 12:6-8
4:11 Lum 12:7; 1Kol 10:31; 12:8; Jem 3:1 4:12 1:7 4:13 5:1; 2Kol 4:10; Lum 5:2 4:14
2:20; 3:14; Mat 5:10-12; Mak 13:11; Lem 7:55 4:16 2Tim 1:8 4:17 Yeli 25:29; Esek 9:6; 2Tes
1:8 4:18 Bnḡn 11:31 4:19 Mben 31:5 5:1 1:21 5:2 Jon 21:15-17; Lem 20:28; 1Tim 6:5
5:3 2Kol 1:24; Fili 3:17; Tay 2:7 5:4 1Kol 9:24-25; 1Bi 1:4

nonen, é Ekole ke Boncɛynjee le ke dioo ε buynen, é ben ekeηke kefo ke bvukuke le kɛ yaa kɛ kpwe ncom kɛ.

⁵ Me ε no njemyi ten ê keghan ɛ, ben eyuukè bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ntay. Wee tfuu eshiwsè ekole kew ê waa bwee fwe sekecii. Ben ekeè ɛ, “Kɛ Nyo' kɛ no tomte wee wvù bensee ye kɛ. Wvù kɛ no tomte ε è nu wvù shiwse ekole kew bô mbuwma we.” ⁶ Ben emum eshike bikuu binen enù ê mvunɣay mvu Nyo' le kuse, é kefew ke dioo ε kocen, é wvù ebense ben. ⁷ Ben egeε mwεem mvunciim mvù jewsee ben can ye le, njefo wvù keηke shiee wene. ⁸ Ben ekemsenè bô bikuu binen, ejinyi ntay njefo wee wene bvuban wvù dɛwle ghane wεentene diεwε bvule wvù fɛwte le, gomte wee keηgele. ⁹ Ben ebon ηaη bô wvù, lese kɛ ε è nu fitele yî Nyo' le é fî etεme, ekumyi ɛ boom bo bwee wene le yεne kɛ ten ηɛw nonen won tfuu. ¹⁰ Nɛw wvun nu kɛ yî kefew e caan, é Nyo' emum ekase eseyse mwεem é mvù ejon fô ben e, enya ben bô mvunɣay, ege é ben eciim ntay. Nyo' nu wvù nyaa mbuwma tfuu ê bonyii. Wvù nu ε tee ben keeley bvukuke bwew bvù mɛy lo le nje ben nu bonyii bo Klistu le. ¹¹ Mvunɣay mvunciim nu ε è keηke wvù sekecii sɛ ηka. Fî enù nonen.

Ngayma

¹² Me nsaj fiηwa' fin fô ben e ε è fici Silas * me wvù nu waa bwee wesebeene. No me n'yεne nu ε wvù nu wee wvù è nulo é wee egeε bvufee yî ye le. Me nsaj keentefe ben, embvuu ηɛge é ben ekiε le fiε ficii fî me nsaj duηci keceεy ke ekumε mbuwma Nyo'. Ben eleemé yî dvù le tɛmyi ntay. ¹³ Kentaashe ke boom bo bwee wesebeene le ke Babilon kɛ Nyo' nu ε caw gayte ben

e. Mak wvù waa wεm yî mbee le gayte ten ben e. ¹⁴ Ben egaynen bikuu binen e, ηocε yî keηkonen e. Kembonen enù fô ben e bocii bô nu ε taashe bô bo Klistu.

5:5 Bηgn 3:34; 29:23; Efe 5:21; Jem 4:6   5:6 Jem 4:10   5:7 Mben 55:22; Mat 6:25-30; Fili 4:6   5:8 Mben 22:13; 1Tes 5:5-8   5:9 Efe 6:11-12; Jem 4:7   5:10 1Tes 2:12   5:12 1Tes 1:1

* 5:12 Diee din nu ten le «Silvanus.»   5:13 Flm 24   5:14 Lum 16:16; 2Kol 13:11

Nwa' wvu bokaŋ bofεε
wvu
Bitá
Fiεε fi nu ê Nwa' Bitá
wvu bokaŋ bofεε
wvun e

Nwa' Bitá wvu bokaŋ bofεε wvun nu ε wvú to saŋ fô bonyii bo mbee le bo fwele le, ε bó ε ce ε kenεn won tfoo. Shiee ŋwa' wvun baay to nu keediu lemme di bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e to ghane gee, bô keediu nce nnyεn kenjaŋ wvú n'yεεyi bonyii ban to too dvú le le wvú eka. Bitá saŋ ŋwa' wvun baay taale ε ε nu fiεε fi bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e ban to duu le ke Jisós bεε ke ebvuu ekase eto ke. Wvú jemyi le fiεε fi gee ε Jisós se dvuyte keeto nu njefo ke Nyo' gomte le wee mvu ke ela ke.

Bikuu bi mwεεm e ê ŋwa' wvun e

1:1-2 Kenkewce

1:3-21 Nce bonyii bo Klistu le

2:1-22 Ekumε kenge ke bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e noo ŋεw wvú nu ke eto fô bó le

3:1-18 Diuu di Klistu nu ke ekase eto

¹ ε nu me wvú Semon Bitá, waa lemme Jisós Klistu noo waa we ntum. Me nsaanke ŋwa' wvun fô ben bô kenke mbee wvú kuuke lenlen diεwε wvú bese kenke le. Jisós Klistu wvú nu Nyo' noo Mboyse wesebeene ké no gee mwεεm teyey. ε nu nje fifin wvú ben kenke mbee ε wvú nu lenlen diεwε wese le. ² Nyo' ebvuu ebuw ben bô kembonen naa ntay, ebvuu enya ben bô mvuntelem wvú lætene naa ntay, njefo ben kee wvú wvú Nyo' bô Jisós wvú nu Tata wesebeene.

Nce bonyii bô Nyo' nu ε tee wase ε caw e

³ Mvunŋay mwew mvú è nu mvu Nyo' le nu ε ge wase beene ε kenke mwεεm mvunciim mvú nulo ege é beene ekenke nshii wvú mey lo, noo keecee nce bonyii bo Nyo' le. Mvú ge nonεn no beene nu ε kiεε Nyo' wvú nu ε tee beene keeley bvukuke bô bvujonke bvú è nu bwew e. ⁴ No wvú ge nonεn, beene ε mum ε kenke mwεεm mvú kuuke baay bvuu jee fele mwεεm mvunciim ε è nu mvú wvú to kawεε. Mwεεm mvun nu keege wvu le ben elewtε mwεεm mvu yí won wvun e mvú nyam ye shieele mvú beete bô bonyii. Nonεn é ben emum ekenke nce ε è nu we wvú Nyo'. ⁵ No fi nu nonεn ben emum emom ntay keebise nce wvú jee yí fitele fi ben lese yí Klistu le. Yí nce wvú jee le, é ben ebise bvufee bvú Nyo' le. ⁶ Yí bvufee bvú Nyo' le é ben ebise bikuu bi kemseεn e, é ben ebise shém yí kuuleεn. Yí shém yí kuuleεn e, é ben ebise nce wvú è nu wvu bonyii bo Nyo' le. ⁷ Yí nce wvú è nu wvu bonyii bo Nyo' le, é wee ekenke shen fô waa bwee le. Yí shen e fô waa bwee wee le, é ben ebise kenkonεn. ⁸ Me ŋgayte nen njefo, é ben kenke wvun nce, ε no gene dvú fwe fwe, é wvú ege é ben saa ebvuu enu ke lo nen ncew kenεε enu diεwε bonyii bô nulo saa ege fiεε diεwε bonyii bô kee fiεε ekumε Tata wesebeene wvú Jisós Klistu le ke. ⁹ Ben ekeè le é wee baa ekenke wvu wvun nce tu wvú nu ε fefe wase yí mwεεm mvu Nyo' le, ε wvú yaa bvuu yene mwεεm e ncejole ke. Wvú nu ε daaye wase le bibefe biew bi wvú to shee gee fwele nu ε Nyo' to cukε wase.

¹⁰ Boom bo bwεεm e, fi ε mum ε no nu le ben emum emomtε ntay keege mwεεm ε è nu mvú dunji le Nyo' to nu ε tee wase ben,

caw. É ben gee nonen ben saa ke eyuu egbwe yí mbee wene le ke. ¹¹ Nonen é bó ke eyene je fô ben e ε yí kuuke nen gbwuuu, é ben eley bvunfon bvù møy lo bvú Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse le.

¹² Me ηkee le ben kee wase mwεεm mvun, leeme ten yí keceey kè ben to yuweε le temyi, geenen ε me ηgomte ke keembvuu ηkumyi ben ekumε mvú sekeci. ¹³ Me n'yene le fí nu len nonen le me enkamsè ben ekumε mwεεm mvun no me mbeε dvú n'oyote wvu le ben ekumyi, ¹⁴ njefo me ηkee lo le è shεete wase caan é keyoy ecine nyam ye le no Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ε ge wase me ε ηkieε le. ¹⁵ Me ε mum ε no ηgomte keemom naa ntay le seke me ε ηgen wase é ben enu wvù è nulo é ben ekumyi mwεεm mvun sekeci.

Saaka wvu ekumε nto Jisos nu fiεε fi bonyii nulo egeε bvufee yi dvú le

¹⁶ Ben ekeè le ke mwεεm mvun mvù bese to jemyeε é ben ekumε mvunγay mvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo nto we wvù wvú nu ke ekase eto, to nu ke lo mvumangaan ε bonyii ε bosen ε seyse ε bese maa é ben ke. Bese to nu ε yen naa bvukuke bwew e bô ejise eyese. ¹⁷ É to nu seke Nyo' Ice to buweε wvù bô mbense noo bvukuke, ε diεw buy fô wvù wvú nu Nyo' Bvukuke le jemyi le, “Wvun nu Waa wεm, wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvù baay.” ¹⁸ Bese kebeε to nu ε yuw diεw yin no yí shiile too we seke bese to nu bee bo Jisos yí kum Nyo' le. ¹⁹ No bese yuw nonen, mum mese kieε keceey ke fiεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyeε ε è beε naa lo. É fí jee le ben egeε bvufee yi

fiεε fidvu le ntay, njefo fí nu diεwe ken'yeese le kè baa é ejiwε le egen ebuy Diuu di ekfun nu ke eyuu, é Jisos ebaa fô mvuntelem mvunen e diεwe law e. ²⁰ Fiεε fi kuuke fele mwεεm mvunciim nu le ben ekeè le, ke ntum Nyo' mvu nu dvú é Nwa' Nyo' le wvù wee nulo eteete bô bwew bvufee ke. * ²¹ Ke wee ntum Nyo' to baa jemyi naa lo fiεε fi è nu ηkpawceε wee wvu wum ke. É to gee Keyoy ke Yuule ε bó se jemyi diεw yi buyte fô Nyo' le.

2

Bonyii bo n'yeyi le bo mbiay e

¹ Ke lenlen no bonyii bomew to nu dvú fwele é bonyii entelen bò to mbiayte le è tum Nyo' bó, è nu ke ten no bonyii bo n'yeyi le bo mbiay e nu enù é ben entelen. Bó nu ke ewεentεn eto bô n'yeyi mvu wvù nulo ebefe bô bonyii, elese é diεw Nyo' le emum emaa naa lo Cee Ekole wvù to kpweε keesum bó. Bó nu ke ege nonen emum eto lo bô ηgew kan mwaan elay yí bikuu bibole. ² Bonyii nteen nu ke ebenen nce wvubo nnyen e, é fifin ege é bonyii ejemyi diεw yi befe ekumε je yi keceey. ³ Ken'yεε ejise ke mwεεm e nu ke ege é bó efii mwεεm can yene le bô binfe bi mbiay e bì bó nu ε seyse. Bonyii bodvu ban nu ε Nyo' to seyse wase ηgew wvubo ε è beε lo, ε wvú nu ke fó ceyte bó.

⁴ Ben ekeè le Nyo' to baa bawce bonceendaa ba bô to gee kebefε ke. Wvú to nu ε shike bó ε bó gen bvudvuu bvú ηgew e, lese bó yí boncaw e é bintuke bi jiime nen taytaytay e, fô bó nu enù egen ebuy diuu di nsaw e. ⁵ Wvú to baa ebawce ten won wvu fwele seke wvú to ciinseε joo ε yí to mi won bonyii bò to maa lo wvú ke. Wvú to nu ε bawce ke ε è nu Noa' wvù to fewci le

1:12 Jut 5   **1:14** 2Kol 5:1; 2Tim 4:6; Jon 21:18-19   **1:16** Mat 17:1-8   **1:19** Mben 119:105; Lum 1:2; 13:12; 1Bi 1:10-11   * **1:20** Kenεε le, “Ke wee ntum Nyo' to nu ε jeme fiεε fi è nulo é wee ceε kinyi kedvu bô bwew bvufee ke.”   **1:21** 2Tim 3:15-16   **2:1** Jut 4-13   **2:1** Mat 7:15   **2:3** 1Tim 6:5   **2:4** Jut 6   **2:5** 3:6; 1Bi 3:20

bonyii eceè nce wvu teytoy ê Nyo' ejise, noo bonyii bomew bosoosh-wiy. ⁶ Wvú to nu ε fiwse kelaante kè Sodom bô kè Gomola ton bô nguy ε bí fie bvuw, ge ε fifin no nu diewe kenfewsεn ke fiεε fi nu ke ekooy bô bonyii bô maa lo Nyo' le. ⁷ Geenεn, boyse Lot wvú to cee nce wvu teytoy ε shém looci ffuuke wvú bô nce nnyεn wvú bonyii bô befe to keηke. ⁸ (Mwεεm mvú wee wvu teytoy wvun to yεne bvuu yuuke no wvú to cee ê bô entelεj to nu ε ge ε fitele fiew fi yuule no ton'yi εdiuw εcii yí gee dibole di befe le.) ⁹ ε mwεεm mvun to nu ε kooy nonεn, tu fí duηci ε Tata kee keeboyse bonyii bô yuuke wvú le can ηgew e, bvuu kee ten keegeε bonyii bô cee nce wvú yaa nu ke wvu teytoy yí ηgew e, egeη ebuy diuu di nsaw e. ¹⁰ Ngew wvun nu ε wvu bonyii bomew nu ke efey naa lo wvu wee tfuu. Boba bonyii nu bô koonke keebii ke ε è nu fiεε fi ye yibo yi ηeyte shieele ε è nu fi beete bô wee. ε è bvuu nu bô bô joo wee wvú saake bonyii ekuse.

Nyo' nu ke elεse bonyii bo n'yεeyi le bo mbiay e

Bonyii bo n'yεeyi le bo mbiay e ban ηaake baay. Bó bensee ye baay, yaa fane naa lo keenan'yi biyoy bi keηke mvunηay fele bó ke. ¹¹ Naa ke bonceendaa bo Nyo' le bô keηke mvunηay bvuu temyi fele bó yaa ke mom nan biyoy bin fwe dvu Tata ke. * ¹² Geenεn bonyii ban gee mwεεm ε è nu mvú ελεμε kebole gomte diewe nyám yi ηkpwaante yí ké no gee mwεεm se yí kpwawci lo, ε yí nu ke ε bonyii ke ekooyε esεyε lo le. Bonyii bodvu ban nu bô nan'yi mwεεm se bó kee mvú ηkuuη. Nyo' nu ke elεse bó ke diewe nyám yi ηkpwaante yin e, ¹³ é

nlawma wvubo enu ηgew wvú bó nu eyene nje ηgew wvú bó se too dvú. Bó ké no kpwaake ε keediekene bvuu wukene kenduun e εmvunsheen entelεj nu lo njon mvu fô bó le. Bó nu lo yile ê ben entelεj yiise ben. Seke ben ε bó diekene, ε bó no yuuke njon keeleεle ben bô gee dibole di keshoose le. ¹⁴ Ejise εbo ké no nu ke ε è nu yo kenjan, yaa ffuule yí kebefε le ke. Bó ké no lewci bonyii bô wεeyi yí mbee le ε bó bó gee kebefε. Ken'yεε ejise nu ε ley wase yí ελεμε kebole. Bó nu ε jo wase lon! ¹⁵ Bó nu ε cine wase je yi leη e ε jo ε è nu yi εcici. Bó nu ε jo ekale ke Balaam wvú waa Bεwu le wvú to nu ε bee keege fiεε fi yaa nu ke leη nje wvú to koonke bigew e. ¹⁶ ε kembεεbey wamεn wvú yí fiεε fi befe fin e. Kembεεbey kè ké no nu se kí jemyi lo, ε kí jeme diewe wee wvu wum e, ci gee di kejewte le di wee ntum Nyo' wvun to gee.

¹⁷ Boban bonyii bo n'yεeyi le nu diewe diuw joo wvú joo baa bvuu buyte fó le ke, bvuu nu diewe kekfu kè nu ε gbwe ekfuη nffum ε fey ε tuu le. Nyo' nu ε seyse wase bvudvuu bvυ ηgew e ε bvú jiime nen taytay-tay, ε gee ê bó. ¹⁸ Bó kumte diuw wvu εcici baay se kinyi ηkuuη. Bó lewci bonyii bô bee buy ke lo ente jo bonyii bô yaa kee ke fiεε fi leη bô n'yεeyi wvu le è nulo é bó ekase egee mwεεm mvu nnyεn e mvú ye yibo yi ηeyte shieele. ¹⁹ Bó jaa no jemyi ê bonyii le ke bó keηke keenu bonfaw bó fiεε fimew e ke, geenεn ε bó bodvu kebee bô jemyi bee naa bonfaw bo mwεεm mvú beete bô ye wee le. Bó nu bonfaw njefo é wee nya ekole kew ê fiεε tu wvú nu nfwa fiεε fidvu. ²⁰ Ben ekeè le é wee lewte wase mwεεm mvú beete bô wee yí won wvun e nje wvú kee wase

2:6 Keη 19:24-25; Luk 17:29; **2:7** Keη 19:1-16 **2:9** Job 4:7; 1Kol 10:13; Mwμ 3:10

2:10 **2:11** **2:11** **2:11** Keηε le, "... nan bonyii bo n'yεeyi le bo mbiay e ke." **2:12** **2:13** **2:14** **2:15** **2:16** **2:17** **2:19** **2:20**

Jun 10 **2:13** Jun 12 **2:14** Mat 5:28; 2Tim 3:6 **2:15** Ktn 22:7, 17; Jun 11 **2:16** Ktn 22:28-31 **2:17** Jun 13 **2:19** Jon 8:34; Lum 6:16 **2:20** 1:11; Mat 12:45

Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene, ε kase ε gen ε ley mwεεm mvudvu le, mvù ε njim wvù ε no kenke, ε mwεεm efo yí ye le efey lo no mvù se shee nu fwele. ²¹ Ε wee ge nonen tu fí be jee le fo mweten eyaw ekiεε je nce wvu teytey ke, efey keekiεε ebvuu ekase ecine bonci bò yuule bò bó nu ε nya ê bonyii le. ²² Kfuu boba bonyii gee ε fiεε fi nu ê ngan e mum nu keceey le, “Bwe ké suuke mwεεm kase bvuu tu fó die.” Ε wvumvu bvuu nu le, “Bó ké cuke nkunyam ε wvù kase ke gen no binlene ê kencaa le.”

3

Diiu di Tata nu ke eto

¹ Nsáa yem shém, nwa' wvu keeseen wvun nu wase wvu bokan bofεε wvù me nsan fô ben e. Ε bonwa' ban e bocii nu ε me nsan diewe ntamce le keenkamse ben ε ben ekenke bonkpawace bo len. ² Me ngomte le ben ekumyi mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le bò yuule to jemyεε le mvù nu ke ekooy, ebvuu ekumyi ten mwεεm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to jemyεε ê ben le Tata bò Mboyse nu ε gay le ben egeè. ³ Fiεε fi baay nu le ben ekiεε le è nu ke edioo nu ediuw yo fokemese le, ε bonyii bo kensεwse le ene ekεw esεwsee ben, gee mwεεm mvù nyam ye yibo gomte. ⁴ Bó nu ke esεwsee ben duu le, “Kε wvù to nu ε kaw le wen nu ke ekase eto, wvù ε fεε keseen? Naa no bo'icee bosεεbeene to yuue kpweken, mwεεm mvunciim leeme ke bikaa le no mvù to shee nu ε kεw fonkεw no Nyo' to bomεε wonj.” ⁵ Bó jemyi nonen kee ke naa ntay se tune le Nyo' to jeme ke ε è nu diεw fwele ε εbulε mum no nu. Ε wvù jeme ε nshε buy ê joo, ε wvù to ge nshε yidvu bò joo. ⁶ Ε wvù ke kase

jeme ke ε è nu diεw, ε joo ban nshe yidvu yí yí to gee ε yí buy, mum lese mwεεm mvunciim. ⁷ Ε nu ke ten diεw yidvu yí wvù nu ε gee εbulε ke keseen bò nshe, ε no cεyte nguy dvù. Ε wvù cεyte ε è nu diuu di wvù nu ke esaw bonyii bò maa lo wvù, elεse bó.

⁸ Geenεn nsáa yem shém, fo ben edaayi le fô Tata le nu ε diuu dimwaan nu ke lenlen diεwe bilum ntfuke le, ε bilum ntfuke nu ke lenlen diεwe diuu dimwaan e ke. ⁹ Kε Tata guute lo ye no bonyii bomew kpwaake, keege no wvù to kawεε ke. Wvù kuule ε è nu shém bò ben. Wvù shieele le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole njefo ke wvù gomte le wee mvu ke ela ke. ¹⁰ Diiu di Tata nu ke ekase eto nu ke enu ke diewe di coon e. Ebvubwe nu ε εbulε nu ke edvum foweεwe emum ela, ε nguy ebuñse mwεεm mvunciim mvù nu we, ε nshε bò mwεεm mvù nu yí dvù le efie ebvuw.

¹¹ No nguy nu ke efiese mwεεm mvunciim ê yiyin je le, ben kpwaake le ben nulo ecee nce ε è nu wvu nεε? Ben kenke keecee nce ε è nu wvù yuule ε ben ε nya bikuu binen ê Nyo', ¹² ε no cεyte Diiu di Nyo' le din, momte keege le dí eyanñsen eto. Ε nu diuu di nguy nu ke efiese εbulε é kí efie, é mwεεm mvunciim mvù nu we ebuñ. ¹³ Geenεn, beene cεyte ε è nu εbulε ke kefe bò nshe yi fiε yí Nyo' to kawεε, ε wvu wvun wonj nu wvù è nu ke enu ke nce wvu teytey fó maan.

¹⁴ Nonen nsáa yem shém, no ben cεyte mwεεm mvun nen, ben emomtè naa ntay keenu se nlom kenεε fiεε fimew fi befe ê Nyo' ejise, noo keenu yí kenlεeten e ben ε bo Nyo'. ¹⁵ Ben ekumyi le Tata wesebeene kuule shém nen, nyaa ε è nu

kefew ê bonyii le bó ke eboy. Fiεε fin nu ke fi waa bwee wesebeene wvù Baul wvù nu fitele fisεεbeene to saηεε fô ben e bô bvufee bvù Nyo' nu ε nya ê wvù le. ¹⁶ Ε boηwa' bocii bô wvù saη e nu ε wvù jemyi ke jó εκumε fiεε fin. Wvù saanke mwεεm mvumew ε mvù temyi fô bonyii le keekiεε, nonεn ε bimaante bi bonyii le bô yaa kee ke fô bó leeme mum toysee kenyi ke mwεεm mvudvu le, ε è nu ke leηleη no bó toysee ten mvu ê mondvuum momew e ê Nwa' Nyo' le. Bó gee nonεn, teηe ε è nu ηγεw yî bikuu bïbole.

¹⁷ Nsáa yem shém, no ben kee wase mwεεm mvun nεn, ben emum eyenè fo bonyii bô maa lo Nyo' ban ke egufe ben bô gee dibole di befe é ben enε fô ben leeme wase ekase egbwe lo. ¹⁸ Geenεn, ben ekuù lo yî mbuwma wvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene nu ε buw ben dvù, ebvu ekeè wvù gene lo fwe fwe. Mbense enù fô wvù le keseen noo sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

Nwa' wvu fwe wvu Jon Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvu fwe wvun e

Nwa' wvu fwe wvun wvù Jon to saηεε fô bintaashe bi bonyii bo mbee le, keηke bikuu bi mwεem e bifεε. Ɛ nu keeyvuwse mvuntelem mvu bonyii bô wvù to saηεε fô bó le, le bó eceè yí kentaashe le bó bo Nyo' noo Waa we wvù Jisos Klistu bó keetefe bó, le bó eyenè fo bó ebii n'yεεyi wvu mbiay e. Wee wvù saη ηwa' wvun nu ε looce ε ciise lo le, é wee cee ente jo n'yuu, wvù saa ebvuu egeè gee di ejjiwe le ke. Wvù nu ε bvuu ε saη ten le Jisos Klistu to nu naa wee wvu wum, ε wee tfuu wvù nu ε lese fitele yí ye le ε no koonke Nyo', keηke ten keekoonke waabwee.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e

1:1-4 Keηkewce

1:5-2:29 Saaka wvu ekume n'yuu bô ejjiwe

3:1-24 Boom bô è nu bo Nyo' le bó bô è nu bo dεwle le

4:1-6 Fiεε fi è nu fi keceey e bô fi é nu fi mbiay e

4:7-21 Ekume keηkonen

5:1-21 Fitele fi wee lese yí Klistu le soo lo fiεε ficii

Diεw yí nyaa nshii

¹ Fiεε fi bese saanke fin nu ekume Diεw yí nyaa nshii yí to nu wase fonkew. Diεw yí nyaa nshii yin nu ε bese to yuw mwεem mvù yí to jemyi, yen yí le bó ejise eyese, taa no yí nu, kum yí le bó can yese. ² Nshii wvun nu ε bó to duηce ε bese yen wvù le, ε mum ε no jemyi ekume wvù, fewci ê ben ekume nshii wvù mεy lo wvun wvù to nu bó Ice, ε

wvù ke duηce ê bese. ³ Fifiε fi bese to yenεε bvuu yuw, nu fí fi bese fewci ten ê ben wvu le ben ekeηkè kentaashe beene. Kentaashe kesese nu ke bee bo Nyo' Ice bó Waa we wvù Jisos Klistu le. ⁴ Bese ε mum ε no saanke fin wvu le njon wese-beene enu ε wvù ε yiηsen.

Beene eceè ente jo n'yuu

⁵ Wvun nu saaka wvù bese to yuwεε ê wvù, ε mum ε no seηe ê ben le, Nyo' nu n'yuu ε kejiwe yaa nu naa lo yí ye le ke. ⁶ Nonen, é beene duu le beene nu yí kentaashe le beene ε bó, geenen kaa lenε ε è nu ê kejiwe le, tu beene mbiayte lo, yaa cee bii keceey e ke. ⁷ Geenεn, é beene cee ente jo n'yuu no wvù wvù nu ente jo n'yuu, tu beene nu enù yí kentaashe le wee noo wee, ε elεme ke Jisos wvù Waa we le cuke beene ε beene yuule ente jo bibefe bisεεbeene bicii. ⁸ Ɛ beene duu le ke beene keηke bibefe ke, tu beene leele lo bikuu bisεεbeene, ε keceey yaa nu yí yese beene le ke. ⁹ Geenεn, é beene seηe lo bibefe bisεεbeene ê wvù, no wvù nu wee wvù ké no leeme yí diεw ye le bvuu gee mwεem leη, tu wvù nu elεeshe bibefe bisεεbeene ecuke beene, é beene eyuule yí gee disεεbeene le dicii di yaa nu ke teyey e. ¹⁰ Ɛ beene duu le beene baa ge kebefε ke, tu beene joo wvù le wvù nu wee mbiay, ε diεw ye yaa keηke bvud-vuu yí yese beene le ke.

2

Jisos nu keman kè leeshi bibefe bisεεbeene

¹ Boom bem, me nsaanke fiεε fin ê ben wvu le fo ben ke ene ege kebefε ke. Geenεn, é wee nelo ε ge kebefε, tu beene keηke wee wvù kule can ê Nyo' Ice fô beene le, ε wee wvun nu Jisos Klistu wvù nu wee wvu teyey. ² Ɛ nu wvù keman kè leeshi

bibefε bisεεbeene, ε kema kin yaa nu ke fō bibefε bisεεbeene le maan ke, kí nu ten fō bi bonyii bocii le yí woŋ wvun e.

³ E beene gεεle bonci bo Nyo' le, é fifin emum eduŋci ntay le beene kee wvú. ⁴ Wee wvú duu le wen kee Nyo', geenεn yaa gεεle bonci bew ke, nu wee mbiay, ε keceey yaa nu yí ye le ke. ⁵ Geenεn, wee wvú gεεle njeme we nu wvuε wvú nu keceey wee wvú koonke Nyo' gene mεεse. Fiεε fi nulo eduŋce ntay é wee se kieε le wen nu ε taasε bō Nyo' nu fin fi le: ⁶ E wee duu le wen nu sekecii yí Nyo' le tu wvú keŋke keeceé ke leŋleŋ é je yí Klistu to cee le.

Nci wvu fwε

⁷ Nsáa yem shém, ke nci wvú me ŋgomte keensaŋ fō ben e nu nci wvu fwε ke. E nu nci wvu yvum wvú ben to keŋke ε kew fonkew. E nci wvu yvum wvun nu saaka wvú ben to yuwεε wase. ⁸ Geenεn nci wvú me nsaanke é ben nu ke nci wvu fwε. Keceey ke nci wvun e to nu ε duŋce yí Klistu le, ε no duŋci ten yí yene le. Nci wvudvu yen'yi fwε njefo kejiwε kaa wase gene, ε n'yuu wvu keceey ε kew wase ε no baa. ⁹ E wee duu le wen nu ente jo n'yuu bvuu bane waa bwee, tu wvú beε ke ente jo kejiwε. ¹⁰ Wee wvú koonke waa bwee nu ε wvú nu sekecii ente jo n'yuu ε fiεε yaa nu yí ye le fi nulo ege é wvú elene baytene ke. ¹¹ Geenεn, wee wvú bane waa bwee nu ε wvú nu é kejiwε le lene jó yaa kee fō wvú gene ke, njefo kejiwε kedvu nu ε ge wase wvú ε fefe.

¹² Boom bem, me nsaanke fō ben e njefo bó nu ε leεshε wase bibefε binεn nje Klistu. ¹³ Bo'icεm, me nsaanke fō ben e njefo ben kee

wase wvú wvudvu wε wvú to nu fonkew. Cubonyii, me nsaanke fō ben e njefo ben nu ε so wase wee kebefε wε. Boom bem, me nsaanke fō ben e njefo ben kee Nyo' Ice. ¹⁴ Bo'icεm, me nsaanke fō ben e njefo ben kee wase wvú wvudvu wvú to nu fonkew. Cubonyii, me nsaanke fō ben e njefo ben tεmyi lo ε diw Nyo' nu sekecii yí yene le, ε ben ε so wase wee kebefε wε.

¹⁵ Me ε mum ε no nteete ben le, fo ben ekoonkε woŋ wvun keεε mwεεm mvu yí woŋ wvun e ke. E wee koonke woŋ wvun, wvú saa ekoonke Nyo' Ice ke. ¹⁶ Ben ekeé le mwεεm mvunciim é woŋ jan mvú nyam ye keŋke shiee yí dvu le bō mvú ejise taale koonke, noo mvú bonyii bensee ye yí dvú le yí nshii wvun e, yaa nu mvú nεn'yi fō Nyo' Ice le ke. E nu mvu yí woŋ wvun e. ¹⁷ Woŋ wvun nu ke eka, é mwεεm mvu yí woŋ wvun e mvú bonyii keŋke shiee yí dvú le eka ten. Geenεn, wee wvú gee ε é nu fiεε fi Nyo' shieele nu ke emεy enu dvú sekecii.

Bonyii bo bvuban e bo Klistu le

¹⁸ Boom bem, kefew kin nu wase ke fokemεse. No ben to yuwεε le wee bvuban Klistu nu ke eto, nu ε naa keseen nu ε bonyii bo bvuban e bo Klistu le ε to wase nteen. E nεε fiεε fi ge beene ε mum ε kieε le kin nu wase kefew ke fokemεse. ¹⁹ Bonyii bodvu ban to buy é beene enteleŋ, geenεn ke bó to nu bonyii bōεεbeene ke. E bó to nu bonyii bōεεbeene, tu bó to bee emεy enu beene ε bó. Nonεn ε bó mum buy wvu le fí eduŋce endan le ke bó nu bonyii bōεεbeene ke. ²⁰ Ben nu finεn ε wvú wvú é nu Wvú wvú Yuule ε yefe * wase ben, ben ε

2:4 1:6; 4:6; Jon 3:21; 8:44; 16:13   **2:5** 2:17; 5:3; Jon 14:15; 2Jon 6   **2:6** Jon 13:15; 15:5   **2:7** 4:11; Jon 13:34   **2:7** 2:24; 3:11   **2:8** Jon 1:9-10; 8:12; Lum 13:12   **2:9** 3:10, 15; 4:20   **2:10** Mben 119:165; Lum 14:13   **2:11** Jon 12:35-36   **2:12** Lem 4:12   **2:13** 1:1-2   **2:15** Jεm 4:4
2:16 Bŋgn 27:20; Lum 13:14; Gal 5:19-21; Eε 2:3; Jεm 4:16   **2:17** Mat 7:21; 1Kol 7:31   **2:18** 4:3; Mat 7:15; 2Jon 7   **2:19** Lem 20:30   **2:20** 2:27   * **2:20** N'yefe wvun nu Keyoy ke Yuule kè bó nu ε nya é bó.

no kee mwεεm mvu keceey. ²¹ Ke me nsaanke fō ben e ε è nu njefo ben maa keceey ke. Me nsaanke njefo ben kee keceey, e ben kee ten le ke è nulo é mbiay ebuy ente jo keceey ke. ²² Wee mbiay nu wvù la? Ke è nu wvuwe wvù tune le ke Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawee le? Wee wvù tune Nyo' Ice bō Waa we nu wvuwe wvù nu wee bvuban Klistu. ²³ Ke wee wvù tune Wan kenke kentaashe bō Icee Wan wvudvu ke. Wee wvù jemyi bō diuw we le wen nu ε bee Wan e, nu wvù kenke kentaashe bō Icee Wan ten. ²⁴ Ben egeε fiεε fi ben to yuweε fonkew é fi enu sekecii yī yene le. E ben geke fiεε fi ben to yuweε fonkew fi ε no nu sekecii yī yene le, é ben ten emum enu sekecii yī Waa Nyo' bō Ice le. ²⁵ E fiεε fi Klistu nu ε kaw beene dvù nu nshii wvù mey lo.

²⁶ Me nsaanke mwεεm mvun fō ben e ε è nu ekumε bonyii bō gomte keelele ben. ²⁷ Geenεn n'yefe wvù ben to kenkeε é Klistu nu sekecii yī yene le, ε ben yaa bvuu shieele lo wee mvu wvù ebvuu eyeyi ben ke. No n'yefe we wvun yeyi wase ben ekumε mwεεm mvunciim, ε n'yefe wvudvu nu wvu keceey, se è nu wvu mbiay, ben emum enu sekecii yī Klistu le ke lenlen no n'yefe wvun nu ε yeyi ben.

²⁸ Boom bem, ben emum emey enu sekecii yī ye le wvu le seke wvù ε ke ε buynεn, é beene ekεnke fitele keeyen wvù le efey keeke enyimen lo ente jo ken'wuumen. ²⁹ E ben kee lo le wvù nu wee wvù gee mwεεm teyey, tu ben kenke keekeε ten le wee tfuu wvù gee fiεε fi teyey nu ε è nu mboo we.

3

Beene nu boom bo Nyo' le

2:22 4:3; 2Jon 7   **2:23** 4:15; 5:1; Jon 5:23; 15:23; 2Jon 9   **2:24** 2:7   **2:25** Jon 5:24   **2:27** Yeli 31:34; Jon 14:16; 16:13   **2:28** 3:21; 4:17; Jon 5:22; 15:5   **2:29** 3:10   **3:1** 3:10; 4:6; Jon 1:12; 3:16   **3:2** 2Kol 3:18; Fili 3:21   **3:5** 1:7; 2:2; 4:10; Yesa 53:9; Jon 1:29; 8:46; 2Kol 5:21; Ibu 4:15; 9:14; 1Bi 1:19; 2:22, 24; 3:18   **3:6** 3:9; 5:18; Jon 15:5; Lum 6:2, 14   **3:8** Mat 12:26-29; Jon 8:44   **3:10** 2:9, 29   **3:11** 2:7-8; 4:11

¹ Ben etaa ke eyen kfuu kenkonen ke baay kè Nyo' Ice nu ε dunce fō beene le, ε ge le bó etenje beene le boom bo Nyo' le! E beene nu keceey boom bo Nyo' le. Fiεε fi bonyii bō è nu bo yī won wvun e baa kee beene nu njefo bó baa kee ten wvù wvù Nyo' ke. ² Nsáa yem shém, keseen nu ε beene nu wase boom bo Nyo' le, geenεn beene baa kee wase no beene nu ke enu ke. Fi beene kee nu ke le è nu ke enu seke Klistu ε buynεn, é beene enu diewe wvù le, njefo beene nu ke eyen wvù le no wvù nu. ³ Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù taale fwe yī ye le nonεn kenke keecuke ekole kew sekecii yuule no wvù yuule.

⁴ Wee tfuu wvù gee kebefe nu ε wvù ngoyte ε è nu nci Nyo', njefo kebefe nu nci ε wee ε ngoy. ⁵ Ben kee lo le Klistu to to keecake bibefe bi bonyii le. E ke wvù wvù Klistu to kenke kebefe ke. ⁶ Ke wee wvù nu yī Klistu le ké mey no gee bibefe ke. Ke wee wvù mey ε no gee bibefe ké no ε yen wase wvù le kenεε kee wvù ke. ⁷ Boom bem, fo wee elεε ben ke. Wee wvù gee fiεε teyey nu ke wase wee wvu teyey lenlen no Klistu nu wee wvu teyey. ⁸ Wee wvù mey ε no gee bibefe nu wee dεwle, njefo dεwle wvun to gee wase bibefe naa ε kew lo fonkew. Shiee wvu Waa Nyo' to toε to nu keefiwse dilemme di dεwle wvun e. ⁹ Ke wee wvù è nu mboo Nyo' ké no gee kebefe ke, njefo fiεε fi è nu Nyo' ficii nu yī ye le sekecii, ε ke è nulo é wvù ebvuu egee kebefe ke, njefo wvù nu mboo Nyo'. ¹⁰ Fiεε fi nulo ege é beene eyene bonyii bō è nu boom bo Nyo' le bō bō è nu bo dεwle le nu fin: Wee tfuu wvù nu se wvù gee mwεεm teyey kenεε wvù nu se wvù koonke waa bwee, yaa nu Waa Nyo' ke.

Beene ekojenè

11 Saaka wvù ben to yuwεε ε κεw fonκew nu ke wvun wvù le, beene ekojenè. 12 Fo beene enù diεwε Kεεn e ke. Wvù to nu waa Satan wvù wee kebefε wε, ke mum nε yu waa bwee. Ε wvù to yu wvù nje la? Wvù to yu njefo diew gee to nu di befe, ε di waa bwee le nu di teytoy. 13 Boom bo bwεεm e, fo ben ekeηkè ηghaw le bonyii bò è nu bo yí woη wvun e bane ben ke. 14 Beene kee lo le beene nu ε buy wase can kpwe le ε ley yí nshii le, njefo beene koonke boom bo bwee wesebeene le. Wee wvù nu se wvù koonke waa bwee bεε ke nu can kpwe le. 15 Ε è nu naa yεε wvù bane waa bwee, tu mwεten nu wee wvù yuwyi bonyii. Ε ben kee lo le ke wee wvù yuwyi bonyii keηke nshii wvù mεy lo yí ye le ke. 16 Fiεε fi nu ε dunçε beene keηkoηen ke keηkoηen nu fin fi Klistu to gee: Wvù to nu ε nya nshii we kpwe nje yese beene. Beene ten keηke keenya wesebeene nshii nje boom bo bwee wesebeene le. 17 Ε wee keηke mwεεm mvu yí nshε le fen, yene ε waa bwee tane, ε fanε yaa eyene lo fitele fiew fô wvù le, tu keηkoηen ke Nyo' le nu yí wvuwe wee le nεε le? 18 Boom bem, fo beene ekojenè ke fomvu fomvu keηεε yí njeme le ke. Beene ekojenè yí keceεy e, dunçi yí gee le.

19 Ε nεε le fiεε fi nu ke ege é beene ekiεε le beene nu bonyii bò è nu bo keceεy e, ebvuu ege é beene eλεεse mvuntelem mvuseεbeene fwe dvu Nyo', 20 naa seke la wvù mvuntelem mvuseεbeene mvudvu saake beene, njefo Nyo' kuuke fele mvuntelem mvuseεbeene, ε wvù kee fiεε ficii. 21 Nsáa yεm shém, é mvuntelem mvuseεbeene nu se mvú saake beene, beene saa ekeηke nfan mvu fwe dvu Nyo'

ke. 22 Ε beene leke naa la é wvù, é wvù enya é beene, njefo beene geele bonci bew gee fiεε fi ye ejeè wvù. 23 Ε nci we nu wvun wvù le, beene elese fitele yí Waa we wvù Jisos Klistu le, ekojenè ke no wvù gay é beene. 24 Bonyii bocii bò geele bonci bew nu yí ye le sekecii ε wvù nu ten yí bó le. Fiεε fi gee ε beene se kee le beene nu yí ye le sekecii nu Keyoy ke Yuule kè wvù nu ε nya é beene.

4

Wee wvù keηke Keyoy ke Nyo' le bó wvù yaa keηke ke

1 Nsáa yεm shém, fo wee dioo duu le fiεε fi wen jemýi nε fô Keyoy ke Nyo' le, ε ben mum bee ke lo wvù le ke. Ben emom wvù eyen laa keyoy kedvu nu ke Nyo' le keceεy ε. Me njemyi nen njefo bonyii bò mbi-ayte le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le nu wase yí woη wvun e nteen. 2 Fiεε fi nulo ege é ben ekiεε keyoy kè è nu ke Nyo' le yí wee le nu fin: Wee tfuu wvù jemýi bó diuw we le Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fen, nu wvuwe wvù keηke Keyoy ke Nyo' le. 3 Wee tfuu wvù baa jemýi nonen ekume Jisos nu wvù keηke keyoy ε è yaa nu ke Nyo' le ke. Kekin keyoy nu ke wee bvuban Klistu le wvù ben to yuwεε wase le wvù nu ke eto le, ε keseen nu ε wvù ε to wase é woη jan. 4 Boom bem, ben nu bonyii bo Nyo' le, ε ben ε so wase bonyii bodvu. Ben so njefo wee wvù nu yí yene le fele wvù nu é woη jan. 5 Boba bonyii nu bo yí woη wvun e. Nonen mwεεm mvù bó jemýi nu mvu yí woη wvun e, ε bonyii bò è nu bo yí woη wvun e yuuke bó le. 6 Beene nu fiεεbeene bonyii bo Nyo' le. Wee tfuu wvù kee Nyo'

3:12 Kej 4:8 **3:13** Jon 15:18 **3:14** 2:11; Jon 5:24; 13:35 **3:15** Mat 5:21-22; Mwm 21:8

3:16 Jon 15:13; Gal 1:4; Fili 2:17; 1Tes 2:8 **3:17** Dito 15:7 **3:18** Jem 2:15-17 **3:21** 2:28

3:22 Jon 15:16 **3:23** Jon 2:23; 13:34 **3:24** 4:13; Jon 14:16; 15:5; Lum 8:5, 9, 14 **4:1** 2:18;

Mat 7:15; 1Tes 5:21 **4:2** Jon 1:14; Lum 10:9; 1Kol 12:3 **4:3** 2:18, 22 **4:4** 5:5 **4:5** Jon

3:31 **4:6** 2:4; 3:1; Jon 8:47; 18:37

yuuke beene le, ε wvù yaa nu ke wee Nyo' yaa yuuke fiew beene le ke. Fifi nu fiεε fi gee ε beene se kee keyoy kè è nu ke wee keceey e bô kè è nu ke wee mbiay e.

Nyo' nu Nyo' kenkonen

⁷ Nsáa yem shém, beene ekojenè, njefo kenkonen nu fiεε fi Nyo' le. Wee wvù koonke wee mvu, nu mboo Nyo', ε wvù kee Nyo'. ⁸ Ke wee wvù nu se wvù koonke wee mvu kee Nyo' ke. Fí nu nonen njefo Nyo' nu Nyo' kenkonen. ⁹ Yin nu je yí Nyo' to dunceε kenkonen kew fô beene le jó: Wvù to nu ε tum Waa we wvù ε ka ke wvù yí won wvun e wvu le beene ke ekenke nshii fele yí ye le. ¹⁰ Fifi nu fiεε fi bó tenje le kenkonen. E ke è nu le è to kon beene Nyo' ke. E to kon Nyo' beene, tum Waa we le wvù eto ege keman fô bibefe bisεbeene le.

¹¹ Nsáa yem shém, no Nyo' to konεε beene ê yin je le nen, beene ten kenke keekonen. ¹² Ke wee nu dvù wvù ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. E beene konene lo, é Nyo' enu sekecii yí yese beene le, ε kenkonen kew nu yí yese beene le gene mεese.

¹³ Beene kee le beene nu yí ye le sekecii ε wvù nu yí yese beene le, njefo wvù nu ε nya beene bô Keyoy kè è nu kew. ¹⁴ Bese to nu ε yen ε mum ε no senje ê bonyii le Nyo' Ice to nu ε tum Waa we le wvù eto eboyse won wvun. ¹⁵ E è nu naa yεε wvù jeme bô diuw we le Jisos nu Waa Nyo', tu Nyo' nu yí mweten e sekecii ε wvù nu ten yí Nyo' le. ¹⁶ No fi nu nonen, beene ε mum ε kiεε, ε bee kenkonen kè Nyo' kenke fô beene le.

Nyo' nu Nyo' kenkonen, ε wee wvù cee yí kenkonen e sekecii, cee ε è nu yí Nyo' le, ε Nyo' ten cee yí ye le sekecii. ¹⁷ Fiεε fi dunçi le kenkonen nu fô beene le ε kí ε yinjen nu fin

fi le, ke beene kenke nfan ekume diuu di nsaw wvu fokemεse le ke. E beene yaa kenke ke nfan njefo beene cee yí won wvun e diewe Klistu le. ¹⁸ Ke nfan ké no nu ente jo kenkonen ke. Kenkonen kè nu ε leynen ε gen ε mεse ké no bvuuuse lo nfan, njefo nfan kenke fiεε keege ε è nu bô ηgew wvù è nulo é bó enya ê wee. Ke wee wvù kenke nfan nu ε ley wase ente jo kenkonen ε gen ε mεse ke. ¹⁹ Beene konene njefo é to yaw Nyo' no koonke beene. ²⁰ E wee duu le wen koonke Nyo', geenen bvuu bane waa bwee, tu wvù nu wee mbiay, njefo é wee nu se wvù koonke waa bwee wvù wvù yene wvù le, wvù saa ke ekoonke Nyo' wvù wvù nu se wvù yene wvù le ke. ²¹ Nci wvù beene to kenkeε ê Klistu nu wvun wvù le, wee wvù koonke Nyo' kenke keekoonkè waa bwee ten.

5

Wee wvù soo won wvun nu wvù nu ε bee Jisos e

¹ Wee tfuu wvù nu ε bee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu ε wvù nu waa Nyo', ε wee tfuu wvù koonke wee, nu ε wvù koonke ten mboo mweten. ² Fiεε fi gee ε beene se kee le beene koonke boom bo Nyo' le nu seke beene koonke Nyo' gee fiεε fi nci we gayte. ³ Ben ekeé le keekoonke Nyo' nu keegeεle bonci bew, ε bonci bew yaa nu bvujite ke, ⁴ njefo wee tfuu wvù è nu mboo Nyo' nu ε wvù soo lo won wvun. E fiεε fi soo won wvun nu mbee wesebeene. ⁵ Wee wvù soo won wvun nu wvù la? Ke è nu wvuwe wvù nu ε bee le Jisos nu Waa Nyo' le?

Mwεem mvù leeme jim nsaw Jisos

⁶ Jisos Klistu to nu ε to yí won wvun e, fey yí joo bô yí ελεμε le. Ke wvú to fey ke ε è nu yí joo le maan ke. Wvú to fey yí joo le bô yí ελεμε le. Ε Keyoy ke Yuule leeme jim nsaw fiεε fin njefo Keyoy jemyi keceεy. ⁷ Mwεεm nu dvú mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu. ⁸ Ε mwεεm mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. Ε mwεεm mvu mvuntentem mvun nu yí fiεε le fimwaan. * ⁹ Beene ké no beje fiεε fi è jemyi wee wvu wum ε beene. Geenεn, fiεε fi è jemyi Nyo' nu ε fi jite fele fi wee wvu wum e. Ben ekeè le fifin nu fiεε fi è jemyi Nyo' ε beene, leeme jim nsaw wvu Waa we. ¹⁰ Wee wvú nu ε bee Waa Nyo' le nu ε wvú keηke fiεε fi Nyo' jeme fin yí ye le. Wee wvú baa bee Nyo' le nu ε wvú gee ε Nyo' nu wee mbiay, njefo wvú baa bee fiεε fi è jeme Nyo' ε beene ekume Waa we le ke. ¹¹ Njeme Nyo' wvun nu le Nyo' nu ε nya beene bô nshii wvù mey lo, ε nshii wvun nen'yi yí Waa we le. ¹² Wee wvú keηke Waa Nyo' yí ye le keηke nshii wvudvu, ε wee wvú baa keηke Waa Nyo' yí ye le yaa keηke nshii wvudvu ke.

Bonyii bô keηke wase nshii wvù mey lo

¹³ Me nsaanke mwεεm mvun ε ben bô nu ε bee Waa Nyo' le, wvu le ben ekiεε le ben keηke wase nshii wvù mey lo. ¹⁴ Ke beene yaa keηke nfan keebence egen fwe dvu Nyo' eleke fiεε ε wvú ke, njefo ε beene leke fiεε ε wvú bii no wvú shieele, ε wvú eyuw fiεε fi beene jemyi. ¹⁵ Ε beene kee le wvú yuuke fiεε fi beene jemyi seke beene leke naa la ε wvú, ε beene emum ekeè ten le

beene nu ε keηke wase fiεε fi beene leke ε wvú.

¹⁶ Ε wee yen ε waa bwee gee kebefε kè yaa nulo ege ε wvú ekpwe lo ke, ε wvú leke le Nyo' enya nshii ε wvú. Fifi nu fô wee wvú kebefε kew yaa nulo ege ε wvú ekpwe lo ke. Kebefε kemew nu dvú kè nulo ege ε wee ekpwe lo. Ke me ngayte le wee ebunleè fô wvuwe wee le ke. ¹⁷ Gee di befe dicii nu kebefε, geenεn ε kebefε kemew nu dvú kè yaa nulo ege ε wee ekpwe lo ke.

¹⁸ Beene kee lo le ke wee wvú è nu mboo Nyo' nulo ebvuu emey egee bibefε ke, njefo Waa Nyo' ceycεyi wvú, ε ke wee kebefε we nulo ebvuu ekum wvú le ke. ¹⁹ Beene kee lo ten le beene nu bonyii bo Nyo' le, ε bonyii bô è nu bo yí won wvun e bocii nu can wee kebefε we le.

²⁰ Beene kee le Waa Nyo' nu ε to wase ε yene bvufee bvuseεbeene keekiεε wvú wvú Nyo' wvu keceεy. Ε beene nu yí ye le wvú è nu keceεy njefo beene nu yí Waa we wvú Jisos Klistu le. Ε nu wvú wvú Nyo' wvu keceεy ε nshii wvù mey lo nu can ye le.

²¹ Boom bem, ben eyenè ekume mvunyo' mvu εcici.

5:7 Jon 5:36-37 * **5:8** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke fibole bincim bin le, "Bonyii nu botete bô leeme jim nsaw wvudvu fowe. Ε bonyii ban nu Nyo' Ice bô Diεw noo Keyoy ke Yuule. Ε bonyii bo botete ban nu yí fiεε le fimwaan, Ε mwεεm nu dvú mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu yí nshε le. Mwεεm mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. Ε mwεεm mvu mvuntentem mvun nu yí fiεε le fimwaan." **5:10** Lum 8:16; Gal 4:6 **5:11** Jon 3:16-18 **5:12** Jon 3:36; 5:24 **5:13** Jon 20:31 **5:14** Jon 15:16 **5:16** Mat 12:31; Ibu 6:4-6 **5:18** 3:6, 9-10; Jon 17:15; 2Tes 3:3 **5:19** Jon 12:31; Gal 1:4 **5:20** Jon 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28

Nwa' wvu bokaŋ bofεε
wvu
Jon
Fiεε fi nu ê Nwa' Jon
wvu bokaŋ bofεε
wvun e

Jon to saŋ ŋwa' we wvu bokaŋ bofεε wvun, teŋe ekole kew le, “Cee ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le (1:1).” Wvú to saŋ fô kpwoon mvu le wvú Nyo' nu ε caw bô boom bew e. Kpwoon wvun nelo enu kentaashe ke bonyii bo mbee le kemew, ε boom bew ban nu bonyii bo kentaashe kedvu le. Fiεε fi wvú to saŋεε ê ŋwa' wvun e, nu ke nan kfuy. Wvú to saŋ keelεke le bó ekoŋenè, bvuu tefe bó le bó eyenè ekume bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1-3 Keŋkewce

4-6 Keŋkoŋen nu ekole ke fiεε ficii le

7-11 Ntefe keeyene ekume n'yεεyi wvu mbiay

12-13 Kemεse

¹ ε nu me wvú cee ekole kentaashe ke bonyii bo mbee le. Me nsaanke ŋwa' wvun fô wo le kpwoon wvú Nyo' nu ε caw noo fô boom buw e. Me ŋkooŋke ben yí keceey e. ε ke è mey ke me maan wvú kooŋke ben ke. Bonyii bocii bô kee keceey kooŋke ten ben. ² Bese kooŋke ben nje keceey kè nu yí yese beene le, ε kí nu ke emey nu ke yí yese beene le sekecii. ³ Mbuwma Nyo' bô shen noo nyεkeey wvú nen'yi fô Nyo' Ice bô fô Jisos Klistu wvú Waa Nyo' Ice le nu enu yí yese beene le no beene nu yí keceey e bô yí keŋkoŋen e.

Ben enù yí keceey e noo yí keŋkoŋen e

⁴ Me nlanlanje baay no me nu ε n'yen ε boom buw bomew bii keceey e ke no Nyo' Ice to gayεε le beene egeè. ⁵ Yí keseen e bwee bonyii, me nleke lo wo ŋgayte le beene ekoŋenè. Ke fin nu nci mvu wvu fwe ε me nsaanke fô wo le ke. ε nu ke nci wvú beene to keŋke wase ε kew foŋkew. ⁶ Keŋkoŋen nu fin fi le beene ebii nci we le. ε nci wvudvu nu wvun wvú ben to yuwεε wase ε è beε foŋkew le ben eceè yí keŋkoŋen e.

⁷ Bonyii bo mbiay e nteen nu wase ê woŋ, ε è nu bonyii bô yaa tomte le Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse feŋ ke. Boba bonyii nu bo wee mbiay e wvú nu ten wee bvuban Klistu. ⁸ Ben eyenè bô bikuu binen fo ben ke ene elase fiεε fi ben nu ε lem wase. Ben emomtè ε è nu keeke ekeŋke nlawma wene tfuu. ⁹ Wee tfuu wvú daanke gene fwe yaa leeme ke yí n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú yaa bvuu keŋke Nyo' yí ye le ke. ε wee wvú leeme sekecii yí n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú keŋke Nyo' Ice bô Wan yí ye le. ¹⁰ ε wee to fô ben e ε faŋe yaa eto ε è nu bô wvuwvun n'yεεyi, fo ben efiisen wvú ê ben yew kenεε egay lo wvú le ke. ¹¹ ε wee gay wvú le, tu wvú nu ε taashe wase bô wvú yí lemme diw di befe le.

Njeme wvu fokemεse

¹² Me ŋkeŋke naa mwεεm nteen keensan ê ben, geenεn ε me n'yaa nu ensan lo ê ŋwa' le ke. Me n'yene le me nu ŋke ento en'yen lo ben e é beene ejemyi ε wee yene wee le ê jise, wvu le beene emεse eyuw njoŋ. ¹³ Boom bo waa bwoo wvú Nyo' nu ε caw ten e, gayte wo le.

**Nwa' wvu bokaŋ botεte
wvu
Jon
Fiεε fi nu ê Nwa' Jon
wvu bokaŋ botεte
wvun e**

Jon wvù teŋe ekole kew le cee ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le, to saŋ nwa' we wvu bokaŋ botete wvun fô wee mvu wvu fwe ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ε diee nu Gayus. Wvù nu ε saŋ ε bense Gayus yî nfi wvù wvù nyaa ê bonyii bo mbee le. Wvù nu ε tefe ten Gayus le wvù eyenè ekume wee mvu wvù bó to teŋe le Diotefes njefo wvù to tune keeyuw diεw ye le.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e

1-4 Keŋkεwce

5-8 E Jon bense Gayus

9-10 E Jon lom gee di Diotefes e

11-12 E Jon bense gee di Demitius e

13-15 Kemεse

¹ E nu me wvù cee ekole kentaashe ke bonyii bo mbee le. Me nsaanke nwa' wvun fô wo le Gayus wvù nsaa yem shém. Me nkooŋke naa wo yî keceey e.

E Jon bense Gayus

² Nsaa yem shém, me mbunlee le mwεem mvunciim egene ntay ê keba kuw e, ε wo temyi yî nyam ye le ke no me nkee le wo temyi ê keyoy e. ³ Me nto nu ε n'yuw njoŋ baay no boom bo bwee wesebeene le bomew to fεεε jan see ekume no wo leeme yî keceey e bó fitele fiuw ficii. E è nu naa keceey le wo bii keceey e. ⁴ Ke fice fimew bvuu nu dvù fi nulo ege é me en'yuuke njoŋ nfele keen'yuuke le boom bobem bii keceey e ke.

⁵ Nsaa yem shém, lemme di wo lemte fô boom bo bwee wesebeene le, efey mvunciim fô bó nu botolo le, nu ε wo lemte naa leŋ. ⁶ Bó to nu ε see ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jan ekume keŋkoŋen kuw. E momtè ke fici boba bonyii é je yî Nyo' shieele le nonen yî lene dibole. ⁷ E keè le bó buy ekfun ε è nu nje diee di Klistu le, ε bó baa etaale nfi mvu é bonyii bó yaa nu bo Nyo' le ke. ⁸ Nonen, beene keŋke keetomtè boba bonyii, wvu le beene ε bó enù bonyii bó lemte yî fice le fimwaan ekume keceey.

Ekume Diotefes bó Demitius

⁹ Me nto nu ε nsaŋ fice fô kentaashe ke bonyii bo mbee le kenan e, geenen ε Diotefes wvù kooŋke keelewse ekole kew fwe, faŋe yaa eyuw wee wvù è nu me le ke. ¹⁰ Nonen, me nu nke endioo ε nto, é me enjike fice fi wvù gee fin fokuse, no wvù ghane kunsene mvunjkunsen, jemyi diεw yî befe ekume me. No wvù gee nonen, wvù baa cim ffuu bó fife ke. Wvù tune ten keefisene boom bo bwee wesebeene le, tune ten fo bonyii bó gomte keefisene bó efisenè. E bó dioo gomte keefisen, é wvù mum kuŋ lo bó ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente.

¹¹ Nsaa yem shém, fo wo ebenenè fice fi befe ke. E beŋenè ε è nu fi jee. Wee wvù gee fice fi jee nu wee Nyo', ε wvù gee fi befe nu ε wvù baa kee wase Nyo' ke. ¹² Demitius nu fiew wee ε bonyii bocii jemyi mwεem mvù jee ekume wvù, ε keŋge kew kè jee jemyi ten ekume wvù. Bese ten jemyi ekume wvù. E wo kee lo le fice fi bese jemyi ekume wvù nu keceey.

Ngayma

¹³ Me mbee nkeŋke mwεem nteen keensan é wo, geenen ke me nkooŋke keensan lo bó ete ke nwa' le ke. ¹⁴ Me n'yene le è sheke caan

é me ento en'yen lo wo le, é bee wo
ejemyi ε wee yene wee le ê jise.

¹⁵ Nyekeey enù fô wo le. Nsáa
yesebeewo gayte wo le. Gayε nsáa
yesebeewo le yicîi wee mwaan
mwaan bó le, enya ê me.

**Nwa' wvu
Jut
Fiεε fi nu ê Nwa' Jut
wvun e**

Jut to sanj nwa' wvun keetefe bonyii le bó eyenè ekumε bonyii bò to duu le bó nu bonyii bo mbee le mum leεle bonyii bò n'yεεyi wvu mbiay. Ke nwa' Jut wvun defe ke. Wvú nu ε sanj mwεεm mvumew ε mvú nu lenjlej ke diεwε mvú nu ê nwa' Bitá wvu bokanj bofεε le. Wvú sanj keetefe bonyii bò wvú sanj fô bó le le bó ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê bonyii bò è nu bo Nyo' le, le mbee wvun nu fiεε ε bó to nya wase lo kanj mwaanj ε wvumvu yaa bεε ke.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1-2 Kenjkewce

3-16 Kenje, bô n'yεεyi, noo ngew bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e
17-23 Ntefe wvú le bonyii eleemé yí mbee wvubole

24-25 Bunle mbense

1 ε nu me wvú Jut wee lemme Jisos Klistu, ε me nu waa bwee Jεm. Me nsaanke nwa' wvun fô bonyii bò Nyo' Icee wesebeene nu ε tee, ε bó cee yí kenjkonjen kew e, ε wvú ε gee bó can Jisos Klistu le. 2 Nyo' ebvuu ecam shen fô ben e naa ntay, ebvuu ege é mvuntelem mvunen eleεtene, é kenjkonjen kew fô ben e ebvuu eduu egen fwe.

Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

3 Nsáa yem shém, me nse nkpawaci naa baay le me nu ensanj fô ben e ekumε mboyma wvú beene bocii nu ε kenje wase, ε ne ε n'yen le fí nu shiee le baay keensanj enleke ben le ben ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê

beene bò è nu bonyii bo Nyo' le. ε nu fiεε ε bó to nya wa lo ê beene kanj mwaanj ε fimew yaa bεε ke. 4 Me njemyi nen njefo bonyii bomew nu ε weenten wase ε ley ê ben ente, ε è nu bò bó to jemyεε wase ekumε bó ε è bεε lo le Nyo' nu ε gee wase ngew wvubo. Boban nu bonyii bò maa lo Nyo', bò joo mbuwma Nyo' tfuuse ε è tuu fiεε fi bó ebεεle ekuse jodvu gee nnyen, bvuu maa lo Cee Ekole wesebeene wvú Tata Jisos Klistu wvú è mey ke wvú. 5 Keseen me ngomte keembvuu enjume ben ekumε mwεεm mvumew ε ben kee ke naa wase mvú ntay. Tata to nu ε bvuse bonyii bo Islael wonj wvú Ijiw e, ε bó boy yí ngew e, geenen ε wvú ke kase ke lese bonyii bò to baa lese fitele yí ye le ke. 6 ε è nu ke no bonceendaa bew bò to baa leeme fô wvú to gεkεε bó, cinε bvudvuu bvubole bvú lenj bvú nce le, nu ε wvú ε lese boba yí boncaw bò mey lo le, fô bvudvuu bvú jiime nen taytay e, fô bó nu enu egen ebuy diuu di baay di è nu di nsaw e. 7 ε è bvuu nu ke lenjlej no wvú to tonεε kelaante kè Sodom bò kè Gomola bò nguy wvú mey lo, noo bilaante bi to nu mbew bí le, bi to cee ten nce nnyen kenjan, ε bokεεε bó bolemse joo ten ye yibo gee dvú ε è yaa nu ê je yí Nyo' to bomεε le wee egee le ke. Fiεε fin nu kenfewsεn ke fiεε fi nu ke ekooy bò bonyii bò cee kfuu wvuwvun nce le.

8 Naa no fí nu nonen, bonyii ban ε jo ke ε è nu gee didvu. Bó beete bó ye yibo, tune wee wvú saake bó, nan'yi biyoy bi kenje mvungay fele bó. Bó gee nonen duu le è nu njefo bó yene mwεεm e ê bifile le. 9 Seke Maykel wvú nu ekole ke bonceendaa bo Nyo' le to waale ewe jo gvune di Muses e, ε bó dεwle taanje gvune didvu, wvú to baa cim bvuse diεw yí befe ejeme ê dεwle ke, ε wvú

1:1 Mat 13:55; Mak 6:3   1:2 2Bi 1:2   1:3 1Tim 1:18   1:4 2Bi 2:1-22   1:4 Gal 5:13; 2Bi 2:1   1:5 Ksm 12:51; Ktn 14:29-30; 1Kol 10:5; 2Bi 1:12-13   1:6 1Bi 3:19-20; 2Bi 2:4   1:7 Kenj 19:1-24; 2Bi 2:6   1:8 2Bi 2:10   1:9 Dito 34:6; Saka 3:2; 2Bi 2:11; Mwmm 12:7   1:10 2Bi 2:12

tfuse ke ê wvú le, “E nu esaw Tata wo.”¹⁰ Bonyii ban ε no nan'yi lo mwεεm mvunciim mvù bó baa kee no mvú nu ke. Bó gee mwεεm ε è nu mvù ελεμε kebole gomte diεwe nyám yi ηkpwaante le. E nu mwεεm mvudvu mvun mvù beete bó bó,¹¹ Ngεw wvu baay nu fô bó le. Bó nu ε jo gee ε è nu di Kεen e. Bó nu ε ne wase ε no gee mwεεm mvù befe nje bigew diεwe Balaam e. Bó temyi bikuu ke ληληη diεwe no Koola to temyi. Bó nu ke ekpweken ke no Koola to kpwee.¹² Boban bonyii nu lo yile ê ben enteleη seke ben diee ηkaw keηkoηen kenεn. * Bó ké no gee diεwe bwé le kefew ke mwεεm mvudien mvun e, ε wee taale ke ε è nu ekole kew yaa wuumene ke. Bó nu diεwe kembew fô kí ε suu se kí enya jan e, fwefwe ε kase ε tawse kí. Bó nu ten diεwe bite bi ké ce gen buy naa seke mondvuum kaa ε bí baa eyum mvuntam ke le. Bó nu diεwe bite bi bó nu ε mvuwyε le. Bó nu ε kpwe wase ε bvuu ε kpwe.¹³ Bó nu diεwe joo yi baay yi nffum fεete bensee we le, ε gee dibole di kenshoose le nu diεwe difuw di nffum fεete bensee we yi joo le. Bó nu diεwe jón yi waysene lo ncεwncew e. Nyo' nu ε seyse wase bvudvuu bvυ ηγεw e ε bvú jiime nen taytaytay sekeci, ε gee ê bó.

¹⁴ Enok wvù εηgoke kew to nu ke bisooshwi y ε kew yi Adam e, to nu ε yuu jeme diεwe wee ntum Nyo' le ekume bonyii ban gayte le, “Ben etaa eyen, Tata nu ke eto bó ηgoo bonceendaa bew bó yuule ε bó nu bontfuke le,¹⁵ keesaw wee tfuu. Wvú nu ke eto edunεε gee di befe dicii di bonyii bocii bó yaa kee ke Nyo' se gee no bó maa lo wvú noo mwεεm mvunciim mvù befe mvù bó se ké no jemyi ekume

Nyo'.”¹⁶ Boban bonyii nu bó ké no diomene ke lo sekeci, gomte diuw, bii ke ε è nu fiεε fi ye yibo yi ηeyte shieele le, seje ye yi εcici, λεεle bonyii bó diεw yi yeke keekεηke mwεεm mvù bó shieele.

Ntefe ekume mwεεm mvù nu ke ekooy

¹⁷ Geenεn nsáa yem shém, ben ekume mwεεm mvù boom bo ntum e bo Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to jemyεε ê ben le mvú nu ke ekooy.¹⁸ Bó to nu ε jeme ê ben le, “E nu ke edioo enu εdiuw yo fokemεse le, é bonyii ebuynεn esεwsee ben. Bó nu ke enu bonyii bó maa lo Nyo', gee ε è nu mwεεm mvù ye yibo yi ηeyte shieele.”¹⁹ Boban bonyii nu bó too bó keηgawsen ê bonyii enteleη, bii ε è nu mwεεm mvu yi nshε le, yaa keηke Keyoy ke Nyo' le yi bó le ke.²⁰ Geenεn nsáa yem shém, ben eyoo bikuu binεn eleemè ke ε è nu yi mbee wene wvù nu naa wvù yuule le, eburnleè sekeci ê mvunγay mvu Keyoy ke Yuule le.²¹ Ben emey ke enù yi keηkoηen kè ke Nyo' le, ecεytè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu ke ecam shen, ege é ben eley nshii wvù mεy lo le.²² Ben ecamtè shen fô bonyii bó bεε yi kemaηen e. †²³ Ben ecuutè bonyii bó nu ηguy e bvuuε, boyseé bó. Ben ecamtè shen fô bomew bonyii le, geenεn dioo camte no yene. Ben ebanè naa noo ndvú yibo yi bó nu ε yiise wase bó nce wvù befe.

Bunle Mbense

²⁴ Mbense enù fô Nyo' le! E nu wvú wvù nulo ecεyte ben fo ben ke egbwe. Wvú nu ke egen bó ben fwe dvu bvukuke bwew ε ben nu se nlom nu bó nlanlan.²⁵ Beene enyaà mbense ê Nyo' wvù Mboyse

1:11 Keη 4:3-8; 1Jon 3:12; Ktη 22:7, 17; 1Bi 2:15; Ktη 16:1-34 **1:12** 2Bi 2:13, 17 * **1:12** Bó to ké jo ten ntaashe seke ηkaw wvun. **1:13** Yesa 57:20; 2Bi 2:17 **1:14** Mat 25:31; Keη 5:18, 21-24; Ibu 11:5 **1:17** 2Bi 3:2 **1:18** 2Bi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6 **1:20** Kolo 2:7 **1:22** 1Tes 5:11 † **1:22** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke kεncim kin le, “Ben emonttè keege ε bonyii bó bεε yi kemaηen e kumene.” **1:23** Saka 3:2 **1:24** Fili 1:10; 1Tes 5:23 **1:25** Lum 16:27

wesebeene wvù è mey ke wvú, fele
yí Jisos Klistu wvù Tata wesebeene
le. Bvukuke bô mvungay noo sa'
ekεηkè ke wvú wvù Nyo' ε kew no
woη to kewεε bô keseen noo sekecii
se ηka. Fí enù nonεn.

Nwa' Mwεεm mvù Jisos to duηcee ê Jon Fiε fi nu ê Nwa' wvun e

Nwa' wvun nu ekume mwεεm mvù Jisos Klistu to duηcee ê Jon wvù waa we ntum. Jon to saη ηwa' wvun kefew kè bó to bvuseε wvù gen gee ê kendvuykè Batmos e. Wvù to saη fô bintaashe bi bonyii bo mbee le ε bí to nu bisooshwiγ. Wvù to dioo saan̄ke, kew bô mwεεm mvù Jisos kebee to duηcee ê wvù le wvù esan̄ ecinse ê bintaashe bi bisooshwiγ bidvu. Fiε fi bii fô nu ηgoo mwεεm nteen mvù wvù to yene ê fiε diewe efile le ekume no Nyo' nu ke eboyse bonyii bò è nu bew, lese bò befe ηgew e.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-8 Ken̄kewce

1:9-3:22 Efile ke fwe noo bon̄wa' bò gene fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ e

4:1-8:1 Nwa' wvù bó to laceε mondvuum mosooshwiγ bô kelay

8:2-11:19 Disoη di disooshwiγ

12:1-13:18 Ken̄guum ke nyam yi fieesene nyam joo bô nyám yi bemte yifiε

14:1-15:8 Bifile bimew jεεy jεεy

16:1-21 Bintee bisooshwiγ bi shém Nyo' yi ffuuke le

17:1-20:10 E bó lese Babilon bô nyam yi bemte noo bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiay e bô dewle

20:11-15 Nsaw wvu fokemεse

21:1-22:5 Woη wvu we wvu fwe bô nshε yi fiε noo Jelusalem wvu fwe

22:6-21 Kemεse

Ken̄kewce

1:1 4:1; 22:6   1:2 6:9   1:3 14:13   1:4 4:5   1:5 2:26; 7:14; 19:15; Kolo 1:18; Ibu 9:14; 1Jon 1:7   1:6 5:10; 20:4, 6; 22:5; Ksm 19:6; 1Bi 2:9   1:7 1:13; Dan 7:13; Mat 24:30; Jon 19:34, 37; 1Tes 4:17

¹ Nwa' wvun nu ekume mwεεm mvù Nyo' to nyaε ê Jisos Klistu le wvù eduηce ê bonyii bew, le è nu mvù nu ke ekooyi nfew caan. E Jisos Klistu mum tum nceendaa we fô wee we lemme wvù Jon e keege le bó ekiεε mwεεm mvudvu. ² E wvù mum saη naa fiεε ficii fi wvù to yeneε, fi è nu diew Nyo' yin bô mwεεm mvù Jisos Klistu to jem̄yεε ê wvù le. ³ Njoη wvu baay nu ke enu wvù wee wvù nu ke etaan̄ke ntum Nyo' wvun. E njoη wvu baay nu ke enu ten wvù bonyii bò nu ke eyuuke fiεε fi bó saη ê ηwa' wvudvu wvun e geele, njefo kefew ke mwεεm mvudvu le nu wase nceencee.

E Jon nya ηgayma ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ

⁴ E nu me wvù Jon, ε me nsaan̄ke ηwa' wvun fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ bì nu ê biba bi woη e bi Esia le. Mbuwma bô nyεkeey enù fô ben e wvù nen'yi fô Nyo' le wvù è nu wvuwe wvù nu, ε wvù to nu wase, ε wvù nu ke eto. Mbuwma bô nyεkeey wvun enù fô ben e wvù nen'yi ten fô biyoy bi bisooshwiγ bì nu fwe dvu kawla we le, ⁵ noo fô Jisos Klistu wvù è nu ke wvù wvù ké no duηci fiεε fi keceεy ekume Nyo' ê bonyii le. E to nu wvù wee wvu fwe keekase buy yî kpwe le. E è nu wvù wvù saake bonfon bocii bo yî nshε le fen. Mbense enù fô wvù le. E nu wvù wvù kooηke beene, ε wvù to bvuse beene can kebefε kesεεbeene le bô elεmε kew. ⁶ Wvù nu ε ge beene ε no nu bonyii bo bvunfon e, ε ge beene ε no nu boceε ncese bo Nyo' wvù Ice le. Bvukuke bô mvun̄gay mvunciim enù fô wvù le sekecii se ηka. Fí enù nonen.

⁷ Ben etaa eyen, Jisos too lo, ε wvù nu ke etoo ê kembew e. Bonyii bocii nu ke eyen wvù le naa noo bonyii

bò to bonεε wvù bô goo. Bitum bi yî nshε le bicii nu ke efuunke kpwe nje ye. Ε neε no fî nu ke enu. Fî enù nonen.

⁸Tata Nyo' gayte le è nu wen Alfa, ε è nu wen Omega. Ε nu wvù wvù nu, ε è nu wvù wvù to nu wase, ε è nu wvù wvù nu ke eto. Ε nu wvù Mvunçay Mvunciim.

Ε Jon yen Jisos e

⁹ Ε nu me wvù Jon, waa bwee wene yî Jisos e, ε beene bocii yene ηçew nje ye, nu ê bvunfon bwew ente, kuule shém yî mwεem mvunciim e. Me nto nu ê kendvuy kè Batmos e ε bó to bvuse lo me nje diεw Nyo' yî me nto nfewci mbvuu nseje ekumε Jisos. ¹⁰ Ε è ke no nu diuu di Tata le, ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, ε me ne n'yuw ε diεw jemyi ê me ejim foweεwe diεwe sonj e. ¹¹ Yî to jemyi gayte le, "Sanje mwεem mvù wo yene mvun ê ηwa' le eciinse ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bì nu ê bilaante bi Efesus, Similna, Begamum, Tayatila, Saldis bô Filadelfia noo Lawdεsia le."

¹² Ε me mum no mbanje ye keen'yen wee wvù jemyi ê me le. Ε me ndioo mbanje, n'yen mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yî dvù le mvusooshwiw ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ¹³ Ε wee mvu nu entelenj jo mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yî dvù le mvudvu diεwe wee wvù diee nu Waawee le, ε wvù ε tfume kekum ε kí defe, ε waw η'waw yî gvuw e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ¹⁴ Yvwu ye ekole to baa diεwe ndaw wvù baa nen bvuuu le, ε ejise eye bεenci diεwe leme di ηguy e. ¹⁵ Bikaa biew to nu lemeleme diεwe ketwaa kè yeεle kè bó ton ê lam, ε diεw ye dvùnte diεwe joo yi gbwee

le. ¹⁶ Wvù to kenke jón yisooshwiw ê εbo kew ke εceey e, ε nyo yi koole biba bicii buyte emvu jo wvù, ε bvushiw bwew baa diεwe diuu seke dí keyte lo le.

¹⁷ No me n'yenεε wvù le, mum ηgbwe ê wvù ejise no nu diεwe kenkpwe ke wee le. Ε wvù gεε εbo kew ke εceey yî yem e gay le, "Fo wo efanè ke. Ε nu me Fwe, ε è nu me Ejime. ¹⁸ Ε nu me wvù nu dvù. Me nto nu ε ηkpwe, geenen taa eyen, me nu ε ηkase ε no nu dvù, ε me nu ηke enu dvù sekeci. Ε kenke me ken'yene ke kpwe le bô ke won bonkfu le. ¹⁹ Nonen, sanje le mwεem mvù wo yene, mwεem mvù nu ke seen bô mvù nu ke ekooyi ejim jodvu le. ²⁰ Fiεε fi jón yi yisooshwiw ye yi wo be yen ê εbo kem ke εceey e bô mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yî dvù le dunçi nu fin: Jón yi yisooshwiw ye nu bonceendaa bo Nyo' le bô è nu bo bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bidvu, ε mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó tomyi bin'yeese yî dvù le nu bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bosooshwiw bidvu."

2

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Efesus e

¹ Ε wee wvù me n'yenεε we gay ê me le, "Sanje ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le, 'Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù jici jón yi yisooshwiw e ê εbo kew ke εceey e, lenε entelenj jo mwεem mvu mvusooshwiw mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yî dvù le: ² Me ηkee lemme dinen bó no ben lemte

1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8; 11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Ksm 3:14; Yesa 44:6 **1:9** 22:8 **1:10** 17:3 **1:11** 4:5 **1:12** Saka 4:2 **1:13** Dan 7:13; 10:5 **1:14** Dan 7:9; 10:6 **1:15** 14:2 **1:16** 4:5; 2:12; 9:15; Ibu 4:12 **1:17** 1:8; Dan 8:17-18 **1:18** Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 25-26 **2:1** 1:16, 20; Efe 1:1 **2:2** 2Kol 11:13; 1Jon 4:1

jimtene, ηkee ten shém yì ben kuule bô nõ κε è nulo é ben ebee fiεε fi bonyii bô befe too dvù κε. Ben nu ε mom wase bonyii ba bô tenje bikuu bibole le bowen nu boom bo ntum e bo Jisos e ε bó yaa nu κε, ε yen le bó nu bonyii bo mbiay e. ³ Me ηkee no ben looci kuule shém yì fiεε ficii le nje yem yaa doose κε. ⁴ Geenεn, fiεε fimew nu dvù fi me ηkeηke ekumε ben fi baa jee me le κε. Ke ben bæε keηke kenjonεn kε ben to shee keηke fwele κε. ⁵ Ben ekume fò ben to shee nu ε sε nε ε gbwe. Ben ekumεn mvuntelem mvunεn ekase egeè no ben to gee fwele. Ε ben nu sε ben ε kumεn, é me ηke ento encake fiεε finεn fi bó tomyi ken'yεese yì dvù le fò fi leeme. ⁶ Geenεn, fiεε fi leη fi ben gee nu le ben bane gee di ηgoo bonyii bo Nikolaus e, ε è nu fiεε fi me mbane ten.

⁷ Wee wvù keηke bitem, ε wvù yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enya je é wvù edie mvuntam mvu kete kè nyaa nshii le, kè nu fò bvudvuu bvυ njonε e bvυ Nyo' le.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Similna le

⁸ Ε wee wvudvu bvυu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Similna le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù è nu wvù Fwe, ε è nu wvù Ejime. Ε nu wvù wvù to kpweε ε kase ε no nu dvù: ⁹ Me ηkee bonjεw bô ben yene noo kefufe kenεn, geenεn ben nu bonyii bo bvukukε le. Me ηkee díεw yì befe yì bonyii jemyi ekumε ben. Bó tenje bikuu bibole le bowen nu Bojuu, ε bó yaa nu κε. Bó nu ê ηgoo Satan e. ¹⁰ Fo ben efané bonjεw bô ben

nu keeyεn e κε. Ben eyeke eyuw, dεwle nu wase keeese ben bomew yew ncaw e keemom ben. Ben nu ke eyεn ηjεw yì ediuw e yuufe. Ε è cim nu keekpwe, é ben no leeme κε temyi, nonεn é me ηke enya kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mεy lo ê ben.

¹¹ Wee wvù keηke bitem, ε wvù yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε ke kpwe yì bokaj bofεε nu ke ekum wvù le κε.’ ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Begamum e

¹² Ε wvù bvυu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Begamum e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù keηke nyo yì koole biba bicii: ¹³ Me ηkee fô ben cee. Ben cee naa fô kawla Satan nu. Geenεn ε ben leeme κε yì diee diem e temyi. Ben to baa cim tun keeese fitele yì yem e naa ediuw yo Antibas wvù wee wεm wvu keceey e κε. Wvù to jemyi ekumε me, ε bó yu wvù ê ben enteleη fe fô Satan cee. ¹⁴ Geenεn, ε me ηkeηke κε mwεem mvumew caan ekumε ben mvù baa jee me le κε. Bonyii bomew nu dvù ηgoo yene le bô bii n'yεeyi Balaam wvù to tefεε Balak le wvù ege fiεε fi boom bo Islael ebayten yì dvù le egbwe. Wvù to nu ε ge ε bó no diee mwεem mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvù fô bonyo' le bvυu ge ε bó no cee nce nnyεn kenjan. ¹⁵ Ε è nu κε leηleη no ben keηke ten bonyii bomew ηgoo yene le bô bii n'yεeyi bonyii bo Nikolaus e. ¹⁶ Nonεn, ben ekumεn mvuntelem mvunεn. Ε ben baa ekumεn, tu me nu ento nfew caan endiu bonyii bodvu bô

nyo yì buyte ê me εmvu. ¹⁷ Wee wvù kεηke bitem, ε wvù yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enjo fô mana wvù bó to nyilεε le enya wvù dvù, embvuu enya wvù tε di baa ε bó ε san diee di difε yì dvù le ε wee yaa nu dvù wvù kee diee didvu εfey wee wvù fi tε didvu ke.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le

¹⁸ E wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le le, ‘Wvun nu njeme Waa Nyo'. E nu wvù wvù ejise eye bεenci diεwe lemme di nguy e, ε bikaa biew nu lemeleme diεwe ketwaa kè yeεle kè bó ton ê lam e: ¹⁹ Me ηkee gee dinεn, ηkee no ben kεηke kεηkonεn, ηkee tεn fitele fi ben lese yì yεm e noo lemme di ben lemte bó no ben kuule shém. Me ηkee lo tεn le gee dinεn di keseen jee fele di ben to kεηke fwele. ²⁰ Geenεn, fiεε fimew nu dvù fi me ηkεηke ekumε bew fi baa jee me le ke. Ben nu ε cinε kpwoon wvù Jεsεbel wε le wvù ε no gee fiεε fi wvù gee. Wvù teηε εkolε kew le wen nu wee ntum Nyo', leεle bonyii bem bó n'yεeyi we, gee ε bó gee nce nnyεn kenjan, bvuu diee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvù fô bonyo' le. ²¹ Me nu ε nya wvù kefew keekumεn fitele fiew, geenεn wvù nu ε tun keekumεn nce we nsake. ²² Ben eyeke eyuw, me nu ηke entum kεncεm yì ye le é kí ejike wvù εntaw é bó bonyii bó bó bó se gee nnyεn kenjan ηngeyte lo, εfuw ke le bó ε kumεn keebii gee di kpwoon wvudvu le. ²³ Me nu ηke en'yuwye boom bew bo ηgoo le. Nonεn, é bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii emum ekieε le è nu

me wvù kee mwεεm mvù nu shém bonyii le bó mvù nu é mvuntelem e. Me nu ηke enlaw wee tfuu mbii no lemme diew nu.

²⁴ Geenεn, ben bomew ba bo Tayatila bó baa leeme fô wvuwwun n'yεeyi le, yaa yeeyi tεn fiεε fi bonyii bomew teηε le mwεεm mvu Satan e mvu ê kenyle le, nu ε me ε ηgay le ke é nulo é me embvuu ηgeε lo bvujite bvumew yì yene le ke. ²⁵ Fí nu ke le, ben ejici fiεε fi ben kεηke wase le temyi, egeη ebuy no me nu ηke ento. ²⁶ Wee wvù ε ke ε so, wvù gee lemme di me ηkooηke ε geη ε mεse, nu ε me nu ηke enya wvù mvunçay é wvù enu εwe jo bitum. ²⁷ Ke leηleη no Icεm nu ε nya mvunçay é me, nu ε me nu ηke enya mvunçay é wvù esaake bí bó ketoome ke ketfu le, bvuuke bí dvù ke diεwe nsháan mbom yì bó ε bvuw binsew e binsew e. ²⁸ Me nu ηke enya tεn wvù bó jon yi law e. ²⁹ Wee wvù kεηke bitem, ε wvù yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le.' ”

3

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Saldis e

¹ E wee wvù me n'yεnεε wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Saldis e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù kεηke biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiw noo jón yi yisooshwiw: Me ηkee gee dinεn. Ben yen'yi fô bonyii le le ben bεε boyuum geenεn ε ben ε kpwekεn wase. ² Ben ekamse, ebise mvunçay yì fiεε fi sheke nu wase tεn diuw kpwe le. Ben ekeè le me mbaa n'yεn ε gee dinεn jee gene mεese é Nyo' wεm ejise ke. ³ Ben ekume fiεε fi ben to fiisεnεε fi è nu fi ben to yuwεε.

2:18 1:14-15   **2:20** Ktj 25:1-8; 1Bfn 16:31; 2Bfn 9:22, 30; Lem 15:20   **2:23** 22:12; Yeli 11:20

2:25 3:11   **2:26** 12:5; 19:15; Mben 2:8-9   **2:28** 22:16   **3:1** 1:4, 16   **3:3** 16:15; Mat 24:43;

1Tes 5:1-2

Ben ejici fifiɛ le, ekumen mvun-
telem mvunen. Ɛ ben baa ekamse,
tu me nu nke enɛ ento fô ben e
diɛwɛ coonj e, ɛ ben yaa kee kefew
kedvu kɛ. ⁴ Geenen, ben kɛnke kɛ
bonyii bomew caan Saldis bô baa
lom ndvù yibo kɛ. Boba nu ke elene
bee bó ɛ bó ɛ tfume ndvù yì baa,
njefo è nu bonyii ɛ bó ɛ kocɛn. ⁵ Wee
wvù ɛ ke ɛ so nu ɛ wvù nu ke ejise
ten ndvù yì baa. Kɛ wvuwee wee nu ɛ
me nu nke enfiwɛ diee diee ê nɔwa'
bonyii bô kɛnke nshii wvù mɛy lo le
kɛ. Me nu nke enjeme bô diuw wɛm
ɛkumɛ wvù fwe dvu Icɛm bô bon-
ceendaa bew ɛ me nke wvù. ⁶ Wee
wvù kɛnke bitem ɛ wvù yuw fiɛɛ fi
Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashɛ
bi bonyii bo mbee le.' ”

*Ntum Jisos wvù gene fô ken-
taashɛ ke bonyii bo mbee le ke Fi-
ladɛlfia le*

⁷ Ɛ wee wvudvu bvuu gay ê me ɛ,
“Sanjɛ nɔwa' fô nceendaa Nyo' wvù
è nu wvu kentaashɛ ke bonyii bo
mbee le ke Filadɛlfia le ɛ, ‘Wvun
nu njeme wvu wvuwee wvù yuule
bvuu nu wee keɛɛy. Ɛ nu wvù
wvù kɛnke ken'yene ke bvunfon
bvu Dawe le. Wvù ke yen'yi, wee
saa nu dvù wvù efen kɛ, é wvù ke
efen, wee saa nu dvù wvù eyene
kɛ: ⁸ Me nke gee dinɛn. Ben eyekɛ
eyuw, me nu ɛ n'yene kembunj fô
ben e ɛ ngeɛ keyɛ, ɛ wee yaa nu
dvù wvù nulo efaa kɛ. Me nke lo
ɛ kɛ ben kɛnke mvungay ntay kɛ,
geenen ɛ ben geele kɛ njeme wɛm.
Ben baa tun me kɛ. ⁹ Ben eyekɛ
eyuw, bonyii ba bô nu nɔoo Satan e
bô duu ɛ bowen nu Bojuu ɛ bó mbi-
ayte lo, yaa nu kɛ Bojuu, nu ɛ me
nu nke enge é bó eto egbwe bikaa
binɛn e emum ekiɛɛ ɛ me nkoonjke
ben. ¹⁰ No ben nu ɛ gee njeme
wɛm ɛkumɛ keekuule shém, nu ɛ

me nu nke engemgem ben kefew kè
mmom nu ke etoo yì ekolɛ ke nshɛ
le keemom bonyii bocii bô nu yì
nshɛ le. ¹¹ Me ntoo wase nfew caan.
Ben ejice fiɛɛ fi ben kɛnke le eteme,
wvu ɛ fo wee mvu ke efi kefo kenɛn
ke bvunfon e. ¹² Wee wvù ɛ ke ɛ so
nu ɛ me nu nke enge é wvù enù kfuy
wvu yew ncese Nyo' wɛm e. Ɛ kɛ
è nulo é wvù ke eyuu ebuy dvù kɛ.
Me nu nke ensanj diee di Nyo' wɛm
e yì ye le bô diee di kelaante ke Nyo'
wɛm e kè è nu Jelusalem wvu fwe
wvù buyte fô Nyo' wɛm e fowe. Me
nu nke ensanj ten diee diem di difɛ
yì ye le. ¹³ Wee wvù kɛnke bitem
ɛ wvù yuw fiɛɛ fi Keyoy ke Nyo'
le jemyi ê bintaashɛ bi bonyii bo
mbee le.' ”

*Ntum Jisos wvù gene fô ken-
taashɛ ke bonyii bo mbee le ke
Lawdɛsia le*

¹⁴ Ɛ wvù bvuu gay ê me ɛ, “Sanjɛ
nɔwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu
wvu kentaashɛ ke bonyii bo mbee
le ke Lawdɛsia le ɛ, ‘Wvun nu
njeme wvu wvuwee wvù diee dieu
nu, Fí enù nonɛn. Ɛ nu wvù wvuwee
wvù ké no leeme yì diɛw ye le, ɛ
è nu wvù wvù seje keɛɛy ɛkumɛ
Nyo'. Ɛ nu wvù kɛnkewɛɛ ke fiɛɛ
ficii fi Nyo' to bomɛɛ le: ¹⁵ Me nke
gee dinɛn. Ben nu kɛ lo! Kɛ ben
lɛɛ, kɛ ben yvuuse. Me nshieele
ɛ ben bee keelɛɛ lo kenɛɛ yvuuse
lo! ¹⁶ Nonɛn, no ben nu kɛ lo finɛn
entelɛn yaa lɛɛ kenɛɛ yvuuse, me nu
nke encuy ben é me emvu. ¹⁷ Ben
duu ɛ ben nu bonyii bo kpaw e ɛ
ben ɛ kuken wase yaa bvuu shieele
fiɛɛ kɛ. Ben gayte nonɛn yaa yɛne
ɛ finɛn nu ɛ fí ɛ fo lo? Ben nu
bonyii bô shen ekoolɛ bonyii dvù,
bô bonyii bo kefufe le, bvuu nu
binfefe noo bonyii bô lɛne binyi
bincimte! ¹⁸ Me nɔgomte keentefe
ben ɛ ben eguy ketwaa ke bigew e

3:4 6:11 3:5 Mat 10:32; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Ksm 32:32; Mben 69:28; Yesa 4:3; Luk 10:20
3:7 Yesa 22:22; Mat 16:19 3:9 2:9; Yesa 49:23; 60:14 3:10 1:9; Luk 21:19; 1Kol 10:13; 2Bi
2:9 3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Saka 2:14 3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Esek 48:35 3:14 1:5;
19:11; Jon 1:3; 2Kol 1:20 3:17 Os 12:8; 1Kol 4:8 3:18 6:11; 16:15

kè yεεle ê me kè bó nu ε ton ê lam kí ε no yuule, é ben emum enu bonyii bo kpaw e. Ben eguy ndvú yí baa yí ben eban bincimte binen dvú, fo bonyii eyene bí le ε ben wuumene. Ben eguy ten εfuwε ke ejise le ê me, eyefe ejise eyene dvú, emum eyene mwεεm e. ¹⁹ Bonyii bò me ηkooηke nu ε me ηké nsaw bó yí gee dibole, nya ηgew ê bó keentefe bó. Nonεn, ben edunçee shiee ekumen mvuntelem mvunen. ²⁰ Ben eyeke eyuw, me nleeme ê yew fwese ηkumci. E wee yuw lo diεw yem ε yene kembun, é me enley ento ê wvú le é bee wvú ediekene fiεε fimwaan. ²¹ Wee wvú ε ke ε so nu ε me nu ηke enya wvú bvudvuu é wvú eshii bee wvú yí kawla wem e ke no me nto nsoε nshii bee Icem yí kawla we le. ²² Wee wvú kenke bitem ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le.' ”

4

E Jon yen ε bó nyaa mbense ê Nyo' fowe

¹ Ejim jo mwεεm mwε, ε me mbvuu ntaa, nε n'yen kembun e fowe ε kí nu keyε. E diεw ye yí me mbe n'yaw wase ε n'yuw ε yí jemyi ê me diεwε soη e, bvuu gay ê me le, “Bence eto fen é me endunçee mwεεm mvù kenke keekooy ejim jo kefew kin ê wo.” ² Kan mwaan, ε me nε no nu can Keyoy ke Nyo' le, mum n'yen kawla le ε wvú nu fowe, ε wee ε shii yí dvú le. ³ Wee wvudvu to lawkene diεwε kfuu eta yomew yò lumte yò bó teηe le jasba noo yò bó teηe le kanelia, ε kela ε daa ε keεkeε kawla wvudvu lawkene ten diεwε te di bó teηe le emelaal e. ⁴ Bokawla bomew mbaanfiεε ncow bonεw to nu ε keεkeε kawla wvudvu, ε bocε' bo bonyii le bomew ε shiiyen yí dvú

le mbaanfiεε ncow bonεw ε bó ε jise ndvú yí baa, ε bon bifo bi bvunfon ε ε bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yεεle. ⁵ Jan yí lawkene to buyte yí kawla wε le, baykene, dvúnte, ε bin'yeese bæenci fwe dvu kawla wvudvu bisooshwi yí è nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwi y. ⁶ Fiεε fimew to nu ten fwe dvu kawla wvudvu fieesene joo yí baay mí yí yuule naa nen sakasaka diεwε kenleεy e.

Mwεεm mvu mvuyuum mvumew mvunen to nu ε leem keεkeε kawla wvudvu biba bicii ε ejise ε yiηsen lo yí mvú le fwe bó ejim. ⁷ Fiεε fi fiyuum fi fwe to fieesene bvule, ε fi bii fó fieesene waa na' wvú diemsen, ε fi bvuu bii fó kenke bvushiw diεwε bvu wee le, ε fi ejim fieesene nfaandun fò wvú bile. ⁸ Mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunen mvudvu to kenke bibe bisoocaaan bisoocaaan, ε mvú ε yiηsen lo bó ejise εwe bó ekuse. Mwεεm mvudvu to ké no yemte εntan bó εmvunsheen yaa luu ke. Mvú to ké no yemte le,

“Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo!

ε nu wvú Tata Nyo' wvú Kenke Mvungay Mvunciim.

ε nu wvú wvú to nu wase, ε è nu wvú wvú nu, ε wvú nu ke eto.”

⁹ Mwεεm mvu mvuyuum mvudvu to ké dioo tumte monkum mo Nyo' le nyaa n'wvum bó keyoone ê wvú wvudvu wvú nu ε shii yí kawla le wvú nu dvú sekecii se ηka, ¹⁰ ε bocε' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba mum gbwe gen fwe dvu wvú wvú nu ε shii yí kawla le, nya mbense wvu baay ê wvú wvuε wvú nu dvú sekecii se ηka. E bó dioo gee nonen mum no baayi bifo bibole

bi bvunfon e, jiwse fwe dvu kawla yemte le,

¹¹ “Wo wvù nu Tata, nu Nyo' wese, wo nu ε kocen wvù bó etumte monjukum muw, nyaa n'wvum ê wo, bense mvunçay mwuw, njefo è to bom wo mwεεm mvunciim, ε è to konç wo se bom mvù, mvù ε no nu dvù.”

5

Waa Njee nu ε kocen keebace bilay bi bisooshwi

¹ Ε me mbvuu ne n'yeη ηwa' mvu le ê ebo ke εçeeγ ke wee wvù to shileε yì kawla wε le, ε bó ε sanç ente bô εkfuj ε kewe lo, ε lace mondvuum mosooshwi bô kelay. ² Ε me ne n'yeη ten nceendaa Nyo' mvu wvù temyi le ε wvù wante foweεwe biite le, “Ε nu γεε dvù wvù nu ε kocen keebace bilay bin, efay ηwa' wvun?” ³ Ε wee fanç yaa nu dvù fowe kenεε yì nshε le kenεε ekuse jo nshε, wvù nulo efay ηwa' wvudvu kenεε etaa ente jo ηwa' wvudvu ke. ⁴ Ε me mbee kpwe baay le wee to baa nu dvù wvù nu ε kocen wvù nulo eyene ηwa' wvudvu kenεε taa ente jodvu ke. ⁵ Ε wee mvu ngoo bocε' bo bonyii le ba gay ê me le, “Fo wo ebeleè ke. Yekε eyuw, wee wvù bó teηç le Bvule wvu ê kfuu di Juda le bvuu teηç ten le Biay yì san ê kfuu di Nfon Dawe le nu ε so wase, ε è nu wvù wvù nulo ebace bilay bi bisooshwi bidvu efay ηwa' wvudvu.” *

⁶ Ε me ne n'yeη Waa Njee le ε wvù leeme enteleη jo kawla bô mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε noo bocε' bo bonyii le ba, ε

wvù nu ke diewe bó nu ε σεε. Wvù to keηke bitonç bisooshwi bô ejise εsooshwi. Ejise yodvu nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwi bô wvù nu ε tum bí ε buy ε γεη yì εkolε ke nshε le kecii. ⁷ Ε Waa Njee wvudvu mum γεη fi ηwa' wε ê ebo ke εçeeγ ke wee wε wvù to nu ε shii yì kawla le.

⁸ No wvù fi ηwa' wvudvu nonε, ε mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε bô bocε' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba mum gbwe γεη fokuse fwe dvu Waa Njee wvudvu. Wee mwaanç mwaanç bó le to keηke kome bô kentee kè bó fe bô ketwaa ke bigew e kè γεεle, ε jiin nu ε dí ε yiηçen jó. Ε jiin din nu bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le.

⁹ Ε mwεεm mwε bô bocε' bo bonyii le ba mum yem ηkieε mvu wvu fwe ε wvù jemyi le,

“Ε nu wo wvù nu ε kocen keefi ηwa' wvudvu ebace bilay bidvu, njefo bó to nu ε σεε wo ε ελεμε kuw sum bonyii

can kebefε le nya bó ê Nyo'.

Ε bonyii ban buy ê dikfuu le dicii, díew yicii,

dikfuu di bonyii le dicii noo bitum e bicii.

¹⁰ Wo nu ε nya bó bvunfon ε ge bó ε no nu bocee ncese bo Nyo' wesebeene le.

Ε bó nu ke esaake yì nshε le.”

¹¹ Ε me ndioo mbvuu ntaale, ne n'yuw diew bonceendaa bo Nyo' le ε bó nu lo bontfuke le bontfuke le bô bomala le bomala le. Bó to nu ε leemen keεkeε kawla bô mwεεm mvu mvuyuum mwε noo bocε' ba.

¹² Bó to yemte foweεwe gayte le,

“Waa Njee wvù bó to seλεε,

è nu wvù wvù nu ε kocen keεkeηke mvunçay bô kpaw noo bvufee bvu baay

4:11 Keη 1:1, 31; Mwm 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6 5:1 10:2; Yεsa 29:11; Esek 2:9-10; Dan 12:4, 9 5:5 4:4; Keη 49:9; Mat 1:1; Lum 1:3-4; Ibu 7:14 * 5:5 Wee wvun wvù bó teηç le Bvule wvu ê kfuu di Juda le noo le Biay yì san ê kfuu di Nfon Dawe le, nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. 5:6 4:6-7; 5:9, 12; 6; 7:17; 12:11; 13:8; Yεsa 53:7; Yeli 11:19; Jon 1:29; 1Bi 1:19; 4:5; Saka 3:9 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Bfn 22:19; Yεsa 6:1; Esek 1:26-28; 10:1 5:8 8:3-4; Mben 141:2; 15:2 5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Mben 96:1 5:10 1:6 5:11 Job 1:6; Dan 7:10; Ibu 12:22 5:12 4:11

noo diee di kuuke noo n'wvum noo
bvukuke noo mbense.”

13 ε me ne n'yuw ε mwεεm
mvunciim mvù Nyo' to bomεε
mvù nu fowe noo yí nshε le noo
εkuse jo nshε noo ê joo yí baay e,
naa mwεεm mvunciim mvù nu
mondvuum man e, ε mvù yemte
le,

“Mbense bô n'wvum noo bvukuke
noo mvunγay

nu ε è kenjke wvù wvuwe wvù nu ε
shii yí kawla le

noo Waa Njee wvun sekecii se njka!”

14 No mvù yem nonεn, ε mwεεm
mvu mvuyuum mvu mvunεm
mwε bee le, “Fí enù nonεn!” ε bocε'
bo bonyii le ba gbwe gen fokuse
nya mbense wvù baay.

6

*ε Waa Njee bacε bilay bi bisoosh-
wiy*

1 ε me no ntaale no Waa Njee
we to bayte kelay ke fwe εnte jo
bilay bi bisooshwiy biε, ne n'yuw
ε fiεε fimew ηgoo mwεεm mvu
mvuyuum mwε le jeme bô diεw ke
diεwe ε bay jan, gay le, “To!” 2 Le
me ntaa, ne n'yeη nyambala mi yí
baa le ε wee ε ben yí dvú le, kenjke
kenεw. ε bó mum bon kefo ke
bvunfon e ê wvù εfa, ε wvù buy, gen
no diuu soo.

3 ε Waa Njee ke bay kelay ke
bokaη bofεε, ε me n'yuw ε fiεε
fi bokaη bofεε ηgoo mwεεm mvu
mvuyuum mwε le gay le, “To!” 4 ε
nyambala mi buy ε yí yeεle nεn
ghaηη, ε bó mum nya nyo jem mi
yí baay ê wee wvù to benεε yí dvú
le, nya wvù bô mvunγay keecake
nyekeey yí εkolε ke nshε le kecii
wvù le bonyii eyuwyi bomew.

5 ε Waa Njee ke bay kelay ke
bokaη botete, ε me n'yuw ε fiεε
fi bokaη botete ηgoo mwεεm mvu
mvuyuum mwε le gay le, “To!” Le

me ntaa, ne n'yeη nyambala mi
yí yiile le, ε wee ε ben yí dvú le
kenjke nfew wvù bó feeke mwεεm
yí dvú le ê wvù εbo. 6 ε me
ne n'yuw ke diεwe diεw mi jemyi
εnteleη jo mwεεm mvu mvuyuum
mvu mvunεm mwε gayte le, “Wee
nu ke ejo nlawma wvu yí diuu le
dicile se guy finjhone fi εgin e dvú,
kenεε ejo nlawma wvu yí diuu le
dicile se guy mvunjhone mvu εεε le
dvú mvuntεntem. Geenεn fo wo
eshiw mεεm bô mbvuum ke!”

7 ε Waa Njee ke bay kelay ke
bokaη bonεw, ε me n'yuw diεw
fiεε fi bokaη bonεw ηgoo mwεεm
mvu mvuyuum mwε le ε yí gay
le, “To!” 8 Le me ntaa, ne n'yeη
nyambala mi le ε yí yayse lo, ε diee
di wee wvù ben yí dvú le nu le
Kpwe. ε wvumvu wee bii ejim ε
diee nu Wonjbonjku. ε bó nya bó
bô mvunγay le bó ejo bonyii bo yí
keba ke nshε le kemwaan εnte jo
binεw, elεse bonyii bodvu bô nyó
jem noo jen noo kenfim noo nyám
yi njkpwaante.

9 ε Waa Njee ke bay kelay ke
bokaη botin, ε me n'yeη biyoy bi
bonyii le εkuse jo ketaη ke ncese le.
ε biyoy bin nu bi bonyii bò bó to
yuwyεε bó nje diεw Nyo' bó fiεε fi
bó to jemyi leeme yí dvú le. 10 ε
bí wante foweewe le, “O Tata Nyo'
wvù nu Ewe jo Mwεεm Mvunciim,
wo wvù yuule, nu keceεy. Wo nu ke
ecey egen ebuy neε se sumten nsaw
wese etfuse εnvuke yí bonyii bò to
yuwyεε bese le bò nu yí εkolε ke
nshε le?” 11 ε bó mum nya ndvú
yí baa ê wee mwaan mwaan bó le,
gay le bó ebvuu emoocε caan, egen
ebuy no bó nu ke emese eyuwyε
boom bo bwee bó le bò nu ten
bonyii bo lemme le bo Nyo' le bó
bó to nu keeke eyuwyε ke no bó to
yuwyεε bó.

12 E Waa Njee ke bay kelay ke bokan bosooaan, ε me ntaa ne n'yen ε nshe shiw bô mvunçay, ε diuu banke no yiile nen tibtibtib diewe ndvu kembampwe le, ε kpwee wvù tfule banke no yeele nen bunç diewe εleme le. 13 E jón nen'yi fowe gbwekene fokuse diewe mvuntam mvù beε ndεcindεci ε nffum fele kale le. 14 E εbulε ne kewe diewe kema ke ηwa' le mum la lo. E dikum dicii bô bindvuy bicii ja fô mvù to nu. 15 E bonfon bo yi nshe le noo bonyii bo baay baay bocii noo bikuu bi bonyii bo nci le bi baay baay noo bonyii bo kpaw e noo bontεmemvunçay naa noo bonyii bocii kenεε bonfaw kenεε bô yaa nu ke bonfaw, mum no nyiimene ε ditfum e noo ε bimbaan e kuse yi dikum e. 16 E bó nyiimene nonen, fuunke ε dikum bô bimbaan gayte ε, “Ben egbweken yi yese le, ebanye bese fo wee we wvù nu ε shii yi kawla le eyene bese le bô fo Waa Njee edunçε shém ye yi ffuuke yi yese le. 17 Diuu di bó nu edunçε shém yibo yi ffuuke nu ε to wase ε kocen, ε ke wee yaa nu dvù wvù nulo eleem ε bó fwe ke.”

7

E bó ge bonciise yi bonyii bo Israel e bontfuke gbwee kecow mbaanyε ncow bonεw e (144,000)

1 Ejim jodvu, ε me n'yen bonceenda daa bo Nyo' le bonεw ε bó leemene εbuw ε wonç yo εna le, baanke fwe-fwe wvù buyte εbuw yodvu le fo wvù efele yi nshe le kenεε yi joo yi baay e, naa noo yi bite le. 2 E me mbvuu n'yen nceenda Nyo' mvu le, ε wvù buyte jò diuu sane, kenke fiε fi Nyo' wvù kenke nshii le fi wvù ciise bonyii bew dvù εbo. E wvù mum tee bonceenda bo Nyo' le bo bonεw ba bô diew yi temyi.

Bonceenda ban nu bô bó to nyae mvunçay ε bó, ε bó ebefe bô nshe noo joo yi baay. 3 E wvù tee gay le, “Fo ben ebefe bô nshe kenεε joo yi baay kenεε bite se bese ε ge bonciise yi monshim mo bonyii bo lemme le bo Nyo' wese le ke.” 4 E me n'yuw le bonyii bô bó to ciiseε nu bontfuke gbwee kecow mbaanyε ncow bonεw (144,000), ε bó buy ε dikfuu di Israel e dicii. 5 Bó to nu ε ciise bonyii ε kfuu di Juda le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Leuben e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Gad e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, 6 ε kfuu di Ashel e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Naftali le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Manase le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, 7 ε kfuu di Semeon e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Lewe le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Isaka le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, 8 ε kfuu di Sebulun e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Yosεw e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ε kfuu di Benjamen e, ε bó ciise bontfuke ncow bofεε yuufe le.

Kebombom ke bonyii le ε kí nu nen mamamama

9 Ejim jodvu, ε me ntaa ne n'yen kebombom ke bonyii le nen mamamama ε wee yaa nulo etanç ke. E bó buy bitum e bicii, bô dikfuu le dicii noo bonyii bocii bô diεw yicii, ε bó leeme fwe dvu kawla noo Waa Njee, ε bó ε jise ndvù yi baa kenke bidaayεε can yibole. 10 Bó to wvuuyi foweewe gayte le, “Mboyma nen'yi ε è nu fô Nyo' wese wvù nu ε shii yi kawla le noo fô Waa Njee le.” 11 E bonceenda bo Nyo' le bocii leem gem keεkeε kawla bô bocε' bo bonyii le ba noo mwεem mvu mvuyuum mvu

mvunɛm mwɛ, no gbwee tumte monshim fokuse fwe dvu kawla, nya mbense wvu baay ê Nyo'.¹² Bó to gee nonɛn, gayte le, "Fí enù nonɛn! Mbense bô bvukuke noo bvufee bvu baay nu ε è kɛŋke Nyo' wese. Beene enyaà keyoone ê wvú. É kɛŋke wvú n'wvum bô mvungay, ε wvú tɛmyi sekeci se ŋka! Fí enù nonɛn."

¹³ É cɛ' mvu bocɛ' ba le, bife ê me le, "Ban nu baa bô nu ε jise ndvú yí baa? Bó buy fɛɛ?" ¹⁴ É me ntfuse ê wvú le, "Cee ekole, è kee kɛ wo." É wvú gay ê me le, "Ban nu bonyii bô boy yí kefew ke ŋɛw wvu baay e. Bó nu ε cukɛ ndvú yibo ê elɛmɛ ke Waa Njee le, yí ε no baa, ¹⁵ bó ε mum ε no nu fwe dvu kawla Nyo', lemte wvú le entaŋ bô emvunsheen yew ye ncese le. Wvú wvudvu wvú nu ε shii yí kawla le nu ke enu bô bó nu kebaw kebole. ¹⁶ Kɛ jɛŋ bɛɛ ke eyumte naa lo bó kɛ. Kɛ mvum bɛɛ ke esuunke bó, ε kɛ kɛŋkfum bɛɛ ke eyvuuke bó kɛ. ¹⁷ Fí nu ke enu nonɛn, njefo Waa Njee wvú nu entelɛŋ jo kawla nu ke ecɛyte bó diɛwɛ nɛɛynjee le, joo bó ɛne bô bó fô joo yí nya nshii nu le. É Nyo' tɛn nu ke esho misɛm yicii ejise ebole."

8

É Waa Njee bay kelay ke ejim

¹ É Waa Njee ke bay kelay ke bokaŋ bosooshwi yí ŋwa' wɛ le, ε mondvuum cife fowe nɛn ndvumm ɛn buy kɛŋgawtɛn ke ntaŋ kefew e. ² É me mum n'yɛn bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi bô ké no leeme é Nyo' fwe. É bô nya disoŋ disooshwi é bô. ³ É nceendaa Nyo' wvumvu nɛ to leem fô ketaŋ ke ncese le kɛŋke kelaŋ kè bô tone jiin jó, ε bô kene bô ketwaa

ke bigew e kè yɛɛle. É bô nya jiin é wvú ε dí duule keetaashɛ yí ketaŋ ke ncese le bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. É ketaŋ kedvu nu ε bô ε kene bô ketwaa ke bigew kè yɛɛle, ε kí nu fwe dvu kawla. ⁴ É wvú ton, ε njiim jiin didvu bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le buy ebo jo wvú ben ɛn fwe dvu Nyo'. ⁵ É nceendaa Nyo' wvudvu mum nɛ jo kelaŋ kè bô tone jiin jó kɛ, jo ŋuy fô ketaŋ ke ncese le, ɛɛ jó ε wvú yiŋsɛn, ε wvú mum laŋ yí nshɛ le. No wvú laŋ nonɛn, ε jaŋ no lawkene, baykene, dvúmte, ε nshɛ shiike.

É bonceendaa bo Nyo' le kɛw toŋ disoŋ dinɛw

⁶ É bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi bô to kɛŋke disoŋ di disooshwi diɛ mum seyse ye keetoŋ disoŋ didvu.

⁷ É nceendaa Nyo' wvu fwe toŋ ye soŋ, ε ebew bô ŋuy ε bô ε fiysɛn bô elɛmɛ tfuwɛ yí nshɛ le. É keba ke nshɛ le kemwaanɛ ente jo biba bitete fie, ε keba kemwaanɛ ente jo biba bitete bi bite le fie, ε ɛgay yò tɛɛke ecii fie tɛn.

⁸ É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bofɛɛ toŋ ye soŋ, ε bô tfume fiɛɛ fimew ε ŋuy bɛnci yí dvú le, ε fí nu diɛwɛ kum wvu baay e. É fí gbwe é joo yi baay e. É keba kemwaanɛ ente jo biba bitete bi joo yi baay e nɛ tu elɛmɛ. ⁹ É keba kemwaanɛ ente jo bitete bi mwɛɛm mvu mvuyuum e mvù nu é joo yi baay e kpweken. É keba kemwaanɛ ente jo biba bitete bi bonɣuw bo é joo le sawyɛ.

¹⁰ É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botete toŋ ye soŋ, ε jon mi yi baay nɛ fowe bɛnci diɛwɛ ken'yese le, gbwe baŋ keba kemwaanɛ ente jo bitete bi jóo yí booke le bô mondvuum mò jóo ké no buyte mó

7:12 4:11 7:13 6:11; 7:9 7:14 1:5; 22:14; Mben 51:9; Dan 12:1; Mat 24:21 7:15 21:3

7:16 Yɛsa 49:9-10 7:17 5:6; 21:6; Jon 10:10-11; Esek 34:11-16, 23-24; 21:4; Mben 126:5-6; Yɛsa 25:8 8:1 Saka 2:17; Abk 2:20 8:2 Yosh 6:4, 6; Mat 24:31 8:3 5:8; Ksm 30:1, 3 8:5 4:5; 6:12-13; Lew 16:12; Esek 10:2 8:7 9:15, 18; Esek 5:2, 12 8:7 Ksm 9:23-25 8:8 16:3-4; Ksm 7:20-21 8:11 Yeli 8:14

le. ¹¹ Diee di jon yidvu le nu le Ncewcew. No yí gbwe nonen, ε keba kemwaan̄ ente jo biba bitete bi jóo le no cewcewe. E bonyii nteen kpweken̄ nje jóo yidvu yì bó to wuu, njefo jon yidvu to nu ε ge wase ε jóo yidvu no cewcewe lo.

¹² E nceendaa Nyo' wvu bokañ bonεw ton̄ ye son̄, ε fiεε fimew bvuw diuu keba kemwaan̄ ente jo biba bitete bô keba kemwaan̄ ke kpwee le ente jo bitete. E fi bvuw ten̄ jón keba kemwaan̄ ente jo bitete. E biba bibole kemwaan̄ kemwaan̄ no jiime. E n'yuw fan̄ε yaa bvuu nu dvú ê keba kemwaan̄ e ente jo biba bitete ke emvunsheen̄ noo ke entan̄ e ke.

¹³ E me no ntaale, nε n'yuw ε nfaandun̄ fuun̄ke foweεwe no wvù to bile entelen̄ jo εbulε gayte le, “N̄gew̄ εεy, n̄geȳ εεy, n̄gew̄ nu ke enu fô bonyii bô nu yí ekole ke nshε le seke bó ε ton̄ dison̄ di shεke di bonceendaa bo botete nu wase keeton̄ e.”

9

E bó ton̄ son̄ yi bokañ botin

¹ E nceendaa Nyo' wvu bokañ botin ton̄ ye son̄, ε me n'yen̄ jon mi le ε yí to nε fowe gbwe fokuse. E bó nya ken'yene ê jon yidvu kè yen'yi kentuke kè shiile nen̄ n̄oon̄n̄ e. ² E jon yidvu mum yene diuw kentuke kedvu, ε njiim buy jó nen̄ kemm, kε yí buy ê mwεem e fô bó ε kfum. E njiim yí buyεε ê kentuke kedvu le ge ε diuu bô εbulε nε no yiile lo. ³ E cúma buy ê njiim yidvu le shii yí nshε le. E bó nya cúma yidvu bô mvungay le yí etawene diεwe bon̄gam bo yí nshε le, ⁴ lew le fo yí ebefe bô mwεem mvù kuu yí nshε le, kenεε è nu εgay, kenεε bite, kenεε naa la, gay le yí enya n̄gew̄ ε è nu kε ê kfuu bonyii ba bô nu se bó ken̄ke

nciise wvu Nyo' fojise fo bó. ⁵ Bó to nu ε cinε le cúma yidvu enya n̄gew̄ ê bonyii yí kee le yitin. Geen̄en̄ fo yí eyuw̄ε lo bó kε. N̄gew̄ wvù yí to nu keeke enyaa to nu kε diεwe wvu n̄gam seke wvù ε ta wee le. ⁶ Yí kee yí yitin yin e nu ε bonyii nu ke egomte kpwe yaa yene yí le kε. Bó nu ke ebeele keekpwe, ε kpwe lewte lo bó.

⁷ Cúma yin to nu kε diεwe nyámbala yí nu ε seyse wase keebuy gbwen jem e. Mwεem mvumew to nu ê yí efa diεwe bifo bi bvunfon e bi bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε monshim mobole nu diεwe mo bonyii le. ⁸ Yvúw bikuu bibole to nu diεwe yi bokεnε, ε bigew bibole no diεwe bigew bi bobvule le. ⁹ Yí to ken̄ke n̄gáw ε yí nu diεwe ketwaa kè bonyii bo jem e ban̄yi gvúw dvú. E yí dioo bile ε bibe bibole no yole diεwe bikoto nteen bi è guute nyámbala seke bí lewte gbwen jem e. ¹⁰ E yí ken̄ke diwvunte bô gεen̄ diεwe bon̄gam e. E mvungay mvubole mvù bó nyaa n̄gew̄ dvú ê bonyii yí kee yí yitin e nu ε è nu yí diwvunte din e. ¹¹ Bó to ken̄ke nfon wvubo ε è nu nceendaa wvù taale fô kentuke kè shiile nen̄ n̄oon̄n̄ e kie, ε diee diew nu ê díew lhulu le le Abadon, nu ê díew Glek e le, Abolion (ε diee din nu le wee wvù beete lo).

¹² Wvun wvù fey bεε n̄gew̄ wvu fwe. Geen̄en̄ ben eyekε eyuw, bomew bon̄gew̄ bεε bii ejim bofεε.

E bó ton̄ son̄ yi bokañ bosooaan

¹³ E nceendaa Nyo' wvu bokañ bosooaan ton̄ ye son̄, ε me n'yuw ε diεw buy fô biton̄ bi binεw bi è nu bi ketan̄ ke ncese le kè bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yeεle, kè nu fwe dvu Nyo', ¹⁴ jemyi ê nceendaa Nyo' wvu bokañ bosooaan wvù to ken̄ke son̄ wε le, “Fayε bonceendaa

bo bonεw bô bó nu ε kay mbew joo yì kuuke yì Yuflets e.”¹⁵ Nonεn, ε nceendaa Nyo' wvudvu mum fay bonceendaa bo bonεw bodvu. Bonceendaa bodvu nu ε bó to seyse gee no cεyte kefew bô diuu noo kpwee bô kelum kè bó nu ke efay bó, é bó eyuwye keba kemwaan ente jo bitete bi bonyii le.¹⁶ Me nto nu ε n'yuw no ηgoo bonyii bo jem e bo yì nyámbala le nu. Bó to nu bomala gee fεε (200,000,000).¹⁷ Nyámbala yì me nto n'yeñεε ê fiεε diεwe εfile le fiε bô bonyii bô to benεε yì dvú le to nu ê yin je le: bonyii bodvu to nu ε jise bitwaa ban gvúw dvú ε ncom wvudvu yeεle diεwe ηguy e, bvuu nu diεwe εbule le, bvuu nu ten diεwe finƒenƒe le. Bikuu bi nyámbala yidvu le to fieesene bi bobvule le, ε ηguy bô njiim noo fiεε fimew diεwe mvunƒan mvù beenci le, buyte ê yì εmvu.¹⁸ Mwεem mvu bonƒew e mvun mvù è to nu, ηguy bô njiim noo fiεε diεwe mvunƒan mvù beenci le, mvù to buyte ê nyámbala yidvu εmvu to nu ε yu bonyii keba kemwaan ente jo bitete.¹⁹ Mvunƒay mvu nyámbala yidvu le nu ε è nu εmvu jo yì bô yì diwvunte diyile. Diwvunte diyile nu diεwe yó le keƒke bikuu, ε è nu fiεε fi yì lemse bonyii dvú.

²⁰ Naa no fí to kooyεε nonεn, keβεse ke bonyii le kè mwεem mvu bonƒew e mvun to baa yuwye bó, to baa cim ekumen mvuntelem mvubole yì mwεem mvù bó to gee bô can yibole ke. Bó to baa kumen keebunlee bonceendaa bo dεwle le bô mvumooso keñεε è nu mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle keñεε kè baa keñεε bô ketfu kè neε, keñεε εta, keñεε kete. E mvumooso mvun nu se mvú nulo eyen fiεε le keñεε eyuw keñεε elen.²¹ Bó to baa cim kumen ten mvuntelem keeyuwyi bonyii keñεε keegeε nƒim

keñεε cee nce nnyen kenjan keñεε conjene ke.

10

Nceendaa Nyo' wvù to keƒke finƒwa' ε bó ε yene

¹ E me mbvuu n'yεn nceendaa Nyo' wvumvu wvù temyi le ε wvú shiile too fowe, ε kembεw ε sùm wvú diεwe ndvu le, ε kela ε daa εwe jo ekole kew. Bvushiw bwew to nu diεwe diuu le, ε bikaa biew nu diεwe leme di ηguy e fò dí bene.² Wvù to keƒke finƒwa' fimew ê wvú εbo ε bó ε yene. E wvú shii tome ekale kew ke εcεey yì joo yi baay e, tome ke ηƒkoƒko yì nshε le.³ No wvú tome nonεn, fuƒ foweεwe diεwe bvule fò wvú wamte le. No wvú fuñεε nonεn, ε jan yì ké no baykene bokan bosooshwi y mum jeme.⁴ No jan yì ké no baykene bokan bosooshwi yidvu jeme nonεn, ε me mum no ηgomte keensan fiεε fi yì jeme, ε diεw mi gay ê me fowe le, “Geεε fiεε fi jan yì ké no baykene bokan bosooshwi yin jeme εshem. Fo wo esan ê ηwa' le ke.”⁵ E nceendaa wvù me nto n'yeñεε ε wvú leeme yì joo yi baay e noo yì nshε le we cake kebo kew ke εcεey we,⁶ kan ê diee di wee wvuwε wvù nu dvú sekeci se ηka le wvù è nu wvú wvù to bomεε εbule bô mwεem mvunciim mvù nu yì dvú le, noo nshε bô mwεem mvunciim mvù nu yì dvú le, noo joo yi baay bô mwεem mvunciim mvù nu jó. E wvú kan gay le, “Ke Nyo' beε edvuyte lo keege fiεε fi wvú gomte ke!”⁷ E nu ke enu εdiuw yò nceendaa Nyo' wvu bokan bosooshwi y nu ke eton ye son, é Nyo' ege é fiεε fi wvú nyile eto ekocen no wvù to jemyeε wase ê bonyii bew bo lemme le bô è nu bonyii bew bo ntum e.”

9:17 Job 41:10-12 9:20 16:9; Ksm 20:13-15

9:20 Dan 5:4, 23; Mben 135:15-17; Yesa 44:9-20

10:1 4:3 10:2 5:1; 10:8 10:3 Yeli 25:30-31; Os 11:10

10:6 Mben 146:6; Dan 12:7; Lem 4:24 10:7 22:6; Yeli 25:4; Amo 3:7-8 10:8 Esek 2:8-3:3

8 Ε diεw yì me nto n'yuwεε wase fowe yε bvuu jeme ê me le, “Γενε efi ηwa' wvù bó nu ε yene wε εbo jo nceendaa Nyo' wε wvù leeme yì joo yi baay e bó yì nshε le.” 9 Ε me mum ηgen fô nceendaa Nyo' wvudvu le ηgay le wvù enya fηwa' fidvu ê me. Ε wvù gay ê me le, “Ko edie. Wvù nu ke edioo ε bow ê wo εshem ecewcewe lo. Geenεn, ε wvù nu ke eyeke ê wo εmvu diεwε bvutuw e.” 10 Ε me mum nfi fηwa' fidvu εbo jo nceendaa Nyo' wvudvu, ndie. No me nto ndiee, ε wvù no yeke ê me εmvu diεwε bvutuw e. Geenεn seke wvù to bowεε wase εshem no cewcewe lo. 11 No me ndiee, ε bó mum gay ê me le, “Wo keηke keebvuu etefe ntum Nyo' ê bonyii. Ntum wvun nu ekume dikfuu di bonyii le bó bitum noo bonyii bó jemyi dikfuu di díεw e noo bonfon.”

11

Bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε

1 Ε bó mum nε nya nfew ê me ε wvù nu diεwε kεman e, gay ê me le, “Γενε efew yew ncese Nyo' bó ketan ke ncese le, etan ten bonyii bó bunlee Nyo' dvù, 2 geenεn fo wo efew lakfulεη yì ekfuη ke. Cine dvù njefo bó nu ε nya wase ê bonyii bó yaa nu ke Bojuu. Bó nu ke eben yì kelaante kè yuule le, envuwε kelaante kedvu yì kee le mbaanyε ncow fεε. 3 Me nu ηke enya mvuηgay ê bonyii bem bo bofεε bó jemyi ekume me, é bó eteete ntum wεm ê bonyii yì εdiuw e ntfuke bó gee fεε kecow mbansoocan e (1,260). Bó nu ke eteete ε bó ε jise bimbamkpwe.”

4 Bonyii bo bofεε ban nu bite bi Olif e bi bifεε noo mwεεm mvu mvunfεεm mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le mvù kè no leeme fwe dvu Tata wvù keηke nshε. 5 Ε wee ke

ene ε no gomte keege fiεε fi befe bó bó, é ηgyu ebuy dew yibole efiese lo wee wvubo bvuban wvudvu. Ε nεε no wee gomte keege fiεε fi befe bó bó tu wvù keηke keekpwe nonεn. 6 Bó keηke mvuηgay mvù è nulo é bó eban εbulε le fo jan ecem naa lo yì nshε le εdiuw yò bó nu eteete ntum Nyo' le. Ε bó keηke ten mvuηgay mvù è nulo é bó ebanke jóo é yì etu ελεμε noo mvuηgay keelan dikfuu di bimfim e yì nshε le naa seke la wvù bó shieele.

7 Bó nu ke edioo ε mεse ε jeme fiεε fi bó keηke keejeme, é nyam yì bemte yì buyte é kentuke kè shiile nen ηoonη e, ebuy etum jem bó bó, eso bó, eyuwye bó, 8 é εgvun εbo emey ejiiime ê je ê kelaante ke baay e. Kelaante kin nu kè bó teηe ê díεw yì mawεεn e le Sodom keνεε le Ijiw, ε è nu jó jò bó to taε Tata wvubo yì kentam e. 9 Yì εdiuw e eta bó keηgawten nu ε dikfuu di bonyii le, keνεε è nu bo ntew wvù la le, keνεε bó jemyi kfuu díεw yì la, keνεε bo bitum bi la le, nu ke etaale εgvun εbo no yò jiiime, etun le fo bó edwey bó ke. 10 Bonyii bó è nu bo yì won wvun e nu ke elanlanε laa è kpwe bonyii ban ε kpweken ε. Bó nu ke esakene lo, ε wee ciinse nnya ê wee, ε wee ciinse nnya ê wee. Bó nu ke egee nonεn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε ban nu ε to bó ηgew wvu baay yì bonyii bó è nu bo yì won e.

11 Ε fí ke kooy, ε εdiuw yo eta bó keηgawten εyan ke fey, ε keyoy kè nyaa nshii nε fô Nyo' le, ley yì bó le, ε bó kase ja we. Ε bonyii yen nonεn, keηke nfan baay. 12 Ε bonyii bo bofεε bodvu mum yuw ε diεw jeme we bó mvuηgay gayte ê bó le, “Ben eben eto fen!” Ε bó mum no bene gεne we ê kembεw e,

ε bonyii bobole bo bvuban e taale. ¹³ Kε kefew kedvu le, ε nshε nε shiw bô mvunɗay baay, ε keba kemwaan ente jo yuufe jo kelaante kedvu bvuse. Ε bonyii bontfuke bosoosh-wiy (7,000) kpwekεn no nshε yidvu to shiwεε. Ε kebese ke bonyii bô to shεkεε le, kεɲke nfan baay, no tumte monkum mo Nyo' wvù nu we le.

¹⁴ Wvun wvù fey nu ηgew wvu bokaɲ bofεε. Geenεn ben eyeke eyuw, ηgew wvu bokaɲ botete nu eto nfew caan.

Ε bó toɲ soɲ yi bokaɲ bosoosh-wiy

¹⁵ Ε nceendaa Nyo' wvu bokaɲ bosooshwiw ke toɲ ye soɲ, ε me n'yuw no díεw jemyi bô mvunɗay we gayte ε, “Bvunfon bvυ yí wonɲ wvun e nu ε tu wase bvυ Tata we-sebeene bô Mboyse we wvù wvù to kawεε le, ε wvù nu ke esaake sekecii se ηka.” ¹⁶ Ε bocε' bo bonyii le bo mbaanfíε ncow bonεw ba bô shiileε yí bokawla bobole fwe dvu Nyo' mum no gbwee tumte monshim mobole fokuse, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. ¹⁷ Ε bó no gee nonεn, gayte ε,

“Bese nyaa keyoone ê wo, Tata Nyo' wvù Kεɲke Mvunɗay Mvunciim,

wo nu keseen, ε wo to nu wase. Bese nyaa keyoone njefo wo nu ε jo wase mvunɗay mvuw mvυ baay ε kεw ε no saake.

¹⁸ Bonyii bô yaa kee kε wo * to ton'yi shém,

ε kefew kè wo nu eduɗɗε shém yo yí ffluuke nu ε kocεn wase.

Ε è nu kefew kè wo nu esaw bonyii bô nu ε kpwekεn wase.

Ε è bvuu nu tεn kè wo nu emawcε bonyii buw bo lemme le

bô è nu bonyii buw bo ntum e,

ebvuu emawcε bonyii bô è nu bo Nyo' le,

emawcε tεn bonyii bocii bô wvumte diee diuw,

kεnεε è nu bo caan caan kεnεε bo baay baay.

Ε è nu tεn kefew kè wo nu elεse bonyii

bô beete bô εkolε ke nshε le.”

¹⁹ Ε bó nε yene kembuɲ ke yew ncese Nyo' yi fowe le. Ε ηkuw monkan mo Nyo' le wvù to nu yew ncese yidvu le yene. Ε jaɲ nε no lawkene, baykene, dvûmte, ε nshε shiike, ε ebew yo baay baay shiile.

12

Kpwoon mvυ bó keɲguum ke nyam mi le ε yí fieesene nyam joo

¹ Ε me nε n'yεn kfuu fíεε fimew fi diuw wvù yumεεn e fowe. Ε to nu kpwoon mvυ ε wvù ε tfume diuu ye le díεwε ndvu le, ε kpwee nu εku jo bikaa biew, ε wvù ε bon kefo ke bvunfon e, ε jón nu yí dvú le yuufe ncow fíεε. ² Wvù to nu bô fue, lumte wase keeboo, yuuke nsase lume, bee le.

³ Ε me mbvuu n'yεn kfuu fíεε fimew fi diuw wvù yumεεn e fowe. Ε to nu keɲguum ke nyam mi le ε yí yεεle lo, ε yí fieesene nyam joo. Ε yí kεɲke bikuu bisooshwiw bô bitonɲ yuufe, ε bifo bi bvunfon e bi caan caan bisooshwiw nu yí bikuu bidvu le. ⁴ Ε yí jiw wvun we, ε wvù ka keba kemwaanɲ ente jo bitete bi jón e we tfume yí nshε le. Ε keɲguum ke nyam e kedvu nε leem fwe dvu kpwoon wvù to lumte wε, wvu le kpwoon wvudvu dioo ε boo, ε wen engele lo wan wvudvu wvù wvù boke. ⁵ Ε wvù boo wan diemsn, ε è nu wvù nu ke esaake bitum bicii bô ketoome ke ketfu le. Geenεn, no wvù to bokεε ε bó mum cun

11:15 4:11; Ksm 15:18; Mben 22:28-30; Dan 2:44; 1Kol 15:24-28 **11:16** 4:4 **11:17** 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Kol 6:18 **11:18** 19:5; Mben 2:1-5; 110:5-6 * **11:18** Bonyii ban fεn nu ε bó teɲε bó teyey le, «bitum». **11:19** 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Job 38:22-23; 1Bfn 8:1, 6 **12:1** Yεsa 7:14; 26:17 **12:3** 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dan 7:7, 24 **12:4** Dan 8:10 **12:5** 19:15; Mben 2:9 **12:6** 1Bfn 17:1-7; 19:5-7; Mat 2:13; 11:2

wan wvudvu ben dvù fô Nyo' le, ε wvù no nu mbew kawla we le. ⁶ Ε kpwoon wvudvu mum fεε lo gen no nu nkpwaaante bvudvuu bvù Nyo' to seysεε wase fô wvù le. Ε ε nu fô bó nu ke etaale fô wvù le yí εdiuw e ntfuke bô gee fεε kecow mban soocaa e (1,260).

⁷ Ε jem ne kεw won Nyo' le, ε nceendaa Nyo' wvù Maykel bô ηgoo ye bonceendaa no diuu bô bo kenjuum ke nyam yí fieesene nyam joo ye le. Ε nyam yidvu bô bew bonceendaa diuu, ⁸ geenεn ε bó so kenjuum ke nyam e kedvu bô ηgoo ye, ε bó fanε yaa bvuu kenke bvudvuu won Nyo' le ke. ⁹ Ε bó bvuse kenjuum ke nyam yí fieesene nyam joo le kie wvumse ε kí gbwe fokuse yí nshε le. Kenjuum kin nu yo yí bvuyvuum e ye yí è nu dεwle bvuu nu Satan. Ε ε nu wvù wvù lεεle bonyii yí ekole ke nshε le kecii. Bó to wvumse wvù bô bonceendaa bew ε bó gbwe yí nshε le.

¹⁰ Ε me ne n'yuw ε díew jemyi foweεwe won Nyo' le gayte le, “Ε neε keseen wvù Nyo' nu eboyse bonyii bew, edunçe mvungay mwew mvu lemme le, esaake bvunfon bwew, é Mboyse we wvù wvù to kawεε edunçe ten mvungay mwew mvu sa' le. Fí nu nonεn keseen njefo bó nu ε wvumse wase wee wε fokuse wvù se ké no leeme fwe dvu Nyo' wesebeene εmvunsheen bô entan teyte mwεem yí boom bo bwee wesebeene le. ¹¹ Geenεn, bó nu ε so wase wvù nje εlεmε ke Waa Njee bô diεw Nyo' yí bó leeme jim nsaw wvudvu le. Ε ke bó to baa koonke nshii wvubo é je yí è nulo é bó emum efane lo keekpwe le ke.

¹² Nonεn, won Nyo' elanlanè, ε bonyii bocii bó nu fó, lanlanè ten.

Geenεn, ηgew wvu baay nu fô ben e nshε bó joo yi baay, njefo dεwle nu ε shii wase ε to é ben e. Wvù nu ε yinçen bó shém yí ffuuke baay, njefo wvù kee lo le kefew kewene sheke wase caan.”

¹³ Ε kenjuum ke nyam yí fieesene nyam joo ye dīoo yen le bó nu ε tfume wase wen, wen ε gbwe yí nshε le, ε yí daa kenlewte ejim jo kpwoon wε wvù to bokεε wan diemsen e. ¹⁴ Geenεn, ε bó nya bibε bi nfaandun e bifεε é kpwoon wvudvu le wvù ebii dvù keelewte yo ye egen enu nkpwaaante yí bilum e bitete bô kenjawten ε bó taale fô wvù le. ¹⁵ Ε yo yidvu mum bvuse joo εmvu diεwe joo yí booke le ejim jo kpwoon wvudvu wvu le yí etuu wvù egen dvù. ¹⁶ Geenεn, ε nshε ficε kpwoon wvudvu, yene diuw we mi lo joo yí kenjuum ke nyam e kedvu to bvuseε é yí εmvu le. ¹⁷ Ε nyam yidvu mum ton'ye shém bó kpwoon wvudvu, mum ja laa bvudiuw é kebese ke boom bo kpwoon wvudvu le, ε è nu bó bó gεεle bonci bo Nyo' le bvuu leeme jim nsaw Jisos. ¹⁸ Ε yí * mum gen no leeme ηgem joo yi baay e.

13

Nyam yí bemte yí to buyεε é joo yi baay e

¹ Ε me mbvuu ne n'yen ε nyam yí bemte buyte é joo yi baay e, ε yí kenke bikuu bisooshwi y bó biton yuufe noo bifo bi bvunfon e bi caan caan yuufe yí biton bidvu le, ε ediee yò beete bó diee di Nyo' le nu yí bikuu bidvu le. ² Nyam yidvu yí me nto n'yenεε to fieesene bīaa, ε ekaw eye nu diεwe yo nyam mi yí bó teñe le bεε le, ε diuw we nu diεwe wvu bvule le. Ε kenjuum ke

12:7 Dan 10:13; Jut 9 **12:9** 20:2; Kej 3:1; Yesa 14:12; 27:1; Luk 10:18; Jon 12:31 **12:10** 4:11; 11:15; Job 1:9-11; Saka 3:1 **12:11** 6:9; Mat 16:25; 5:6; 1Jon 2:14; 5:4 **12:12** 18:20 **12:14** 11:2 **12:17** 6:9; 11:7; 13:7; Dan 7:21 * **12:18** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, “Ε me mum ηgen ...” **13:1** Dan 7:3; 11:7; 19:20; Dan 7:3-8, 21, 25 **13:2** 2Tεs 2:9

nyam yì fieesene nyam joo le kiε mum nya nyam yidvu bô mvunḡay mwew noo kawla we le yí esaake bô mvunḡay mvu baay. ³ Ekolε ke nyam yidvu le kemew to nu ε yuu keŋke wase kfuu kelemtεε kemew ε è nu kè to nulo eyu lo yí, geenεn ε kí to bonεn wase. Ε diuw yum lo bonyii bocii yí ekolε ke nshε le, ε bó no gbwee εjim jo nyam yidvu. ⁴ Ε bonyii no nyaa mbense wvu baay ε keŋguum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le, njefo yí to nu ε nya nyam yì bemte yidvu bô mvunḡay mwew. Ε bó mum no nyaa tεn mbense wvu baay ε nyam yì bemte yidvu gayte le, “Ε nu yeε diεwε nyam yì bemte le, ε è nulo ediu yeε yí?”

⁵ Bó to nu ε cinε nyam yidvu le ε yí no keŋke diuw wvù è nulo é yí ejemyi díεw kensaa ye dvú, bvuu beete bô diee di Nyo' le, bvuu cinε ten le yí esaake yí kee le mbaanyε ncow fεε. ⁶ Ε yí mum kεw no jemiyi díεw yì befε ekumε Nyo', beete bô diee diεw bô bvudvuu bvù Nyo' nu fó le noo bonyii bô nu woŋ Nyo' le. ⁷ Bó to nu ε cinε ten le yí etum jem bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, eso bó, cinε ten le yí ekeŋke mvunḡay εwe jo bontεw bocii bô bonyii bocii noo bonyii bo díεw e yicii, noo bitum bicii. ⁸ Bonyii bocii yí ekolε ke nshε le nu ke enyaa mbense wvu baay ε yí. Bonyii ban nu wee tfuu wvù bó to baa saŋ wase diee diεw ε ηwa' le ε woŋ se ke kεw e ke. Ε ηwa' wvun nu wvù εdiee ε bonyii bô keŋke nshii nu jó, ε è nu ηwa' Waa Njee wvù bó to seλεε.

⁹ Wee wvù keŋke bitem, ε wvù yuw. ¹⁰ Ε wee nu ε fí nu le bó nu ekoo wvù, tu bó nu ekoo. Wee é no nu ε fí nu le wvù nu ke ekpwe yí finyo le, tu bó nu ke eyu wvù bô finyo. Fin gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le le bó ekuu shém, eleese

fitele yí ye le.

Nyam yì bemte yì to buyεε ε nshε le

¹¹ Ε me mbvuu ne n'yεn yimi nyam yì bemte le, ε yiyin buyte ε nshε le, ε yí keŋke bitoŋ bifεε diεwε bi waa njee le, jemiyi diεwε keŋguum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le. ¹² Yí to dunji mvunḡay mvu nyam yì bemte yì fwe ye le mvunciim ejise jo nyam yidvu. Ε yí ge ε ekolε ke nshε le kecii bô bonyii bocii bo yí nshε le no nyaa mbense wvu baay ε nyam yì fwe ye yì kelemtεε kew kè to nulo eyu lo yí to nu ε bonεn wase le. ¹³ Yí to gee mwεem mvù dunji mvunḡay mwew, gee naa ε ηguy nen'yí we shiile fokuse ε bonyii yene. ¹⁴ No bó to nu ε cinε le yí egee mwεem mvù dunji mvunḡay mwew fwe dvu nyam yì bemte yimi ye, ε yí mum no leεle bonyii bô nu yí nshε le dvú. Ε yí mum gay ε bó kene laŋ yì fieesene nyam yì bó to lemσεε bô nyo ε yí no nu ke dvú ye le. ¹⁵ Bó to nu ε cinε le yí enya keyoy ε laŋ nyam yì bemte yidvu, wvu le è nu naa lo é laŋ yidvu ejemyi, gee ε bó yuwyi bonyii bocii bô faanke keenyaa mbense wvu baay ε laŋ yidvu. ¹⁶ Yí to nu ε gay le bó ege nciise yí bonyii le bocii yí kebo ke εcεεy e keνεεε fojise, gay le bó ege yí wee le keνεεε è nu wee wvu caan keνεεε wvu baay, keνεεε wee kpaw, keνεεε wvù fuute, keνεεε è nu nfwa, keνεεε è yaa nu ke nfwa, ¹⁷ wvu le fo è nulo é wee eguy keνεεε egese fieε se wvù keŋke nciise wvudvu ke. Nciise wvun nu diee di nyam yì bemte ye le, keνεεε ejise ε ηwa' yo diee di nyam yidvu le. ¹⁸ Fin nu fieε ε fí shieele bvufee bvu baay. Wee wvù keŋke bvufee etaŋ ejise ε ηwa' εyan yò è nu diee di nyam yin e ekiεε. Ejise ε ηwa' εyan leeme fô diee di

wee wvu wum e, ε yó nu ê ntaɲ e le, gee soocaaɲ bô mbaɲ soocaaɲ ncow soocaaɲ (666).

14

Waa Njee bô bonyii bo 144,000

¹ Ben eyekε eyuw, ε me ndioo mbvuu ntaa, nε n'yɛn Waa Njee le ε wvú leeme yí kum wvú Sayon e, ε bonyii bontfuke gbwee kecow mbaanyε ncow bonεw (144,000) nu bô wvú. Bonyii ban nu bô to keɲke nciise diee diew bô di Ice le fojise fo bó. ² ε me n'yuw ε diεw too fowe yole diεwε joo yí gbwee ê ηkoɲ e, dvúmte tɛn diεwε jaɲ yí baykene le. Diεw yí me n'yuwεε yidvu to jemiyi tɛn diεwε dikome fô bonyii kumte le. ³ Bó to yemte ηkiee mvu wvu fwe fwe dvu kawla bô mwɛɛm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwe noo bocε' bo bonyii le ba. Kε è to nulo é wee mvu ekiεε ηkiee wvudvu efey bonyii bo bontfuke gbwee kecow mbaanyε ncow bonεw ba kε. ε è nu bó bô bó to sumεε wase can kebefε le yí nshε le. ⁴ Boban nu bonyii bô to baa ebefe wase ye yibo bô bokεne kε, njefo kε bó to kee wase bokεne kε. ε nu bó bô ké no bii Waa Njee le naa fεε fô wvú gene. Bonyii ban nu bô bó to sumεε ente jo εɲgokε ke bonyii le kecii le bó enu diεwε mvuntam mvu fwe le fô Nyo' bô Waa Njee le. ⁵ Mbiay ke baa yuu buy wase diuw wvubole kε. Bó nu fibole sε nlom.

Njeme bonceendaa bo Nyo' le bo botete

⁶ ε me mbvuu nε n'yɛn nceendaa Nyo' mvu le ε wvú bile entelɛɲ jo εbulε. Wvú to keɲke saaka wvú jee wvú mεy lo keefewcε ê bonyii bô nu yí nshε le bocii. Wvú to nu keefewcε ê bitum bicii, bô bontεw bocii, noo bonyii bô jemiyi naa diεw

yí la noo naa bonyii bô la bocii. ⁷ ε nceendaa wvudvu funj foweεwe le, “Ben efané Nyo' tumté monkum mew, njefo kefew ke nsaw we le nu ε kocɛn wase. Ben enyaà mbense wvu baay ê wvú wvú to bomεε εbulε bô nshε noo joo yí baay bô mondvuum mò jóo buyte mó le.”

⁸ ε wvumvu nceendaa Nyo' wvu le bofεε, no bii wvú le gayte le, “Babilon wvu baay nu ε gbwe wase, wvú nu ε gbwe wase. ε nu wvú wvú nu ε ge bitum bicii ε wu nce we nsake diεwε mbvuum e.”

⁹ ε wvumvu nceendaa Nyo' wvu le botete mum bi tɛn bó le, no fuunke foweεwe le, “ε wee mom lo ε nya mbense wvu baay ê nyam yí bεmte ye bô ê laɲ nyam yidvu, ε keɲke tɛn nciise fojise kenεε yí kebo le, ¹⁰ tu wvú nu ke ewu shém Nyo' yí ffuuke diεwε no wee ké wu mbvuum. Shém yidvu nu ε wvú ε bεεse ê fiko fiew fi nsase le ε wvú baa fiysɛn kε. Wvuε weε nu ε bó nu ke elaj wvú ê fiεε le ε fí fiεε diεwε mvunɲaɲ e, é wvú eyεne ηgεw jó. Fifiɲ nu ke enu fwe dvu bonceendaa bo Nyo' le bô yuule bô Waa Njee. ¹¹ Njiim nu ke ebene kε lo sekecii sε ηka fô bó laɲ bó ηgεw e. Kε bonyii ban bô nyaa mbense wvu baay ê nyam yí bεmte bô ê laɲ nyam yidvu noo bonyii bô keɲke nciise diee diew nu ke ekeɲke naa lo nleɛtɛn yí ηgεw wvubole εmvunsheɲ kenεε entaj kε.” ¹² Fifiɲ gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bô è nu bó bô gεεle bonci bo Nyo' le, ε bó ε lese fitele yí Jisos e, kε bó keɲke keekuu shém.

¹³ ε me nε n'yuw ε diεw jemiyi woɲ Nyo' le, gayte ê me le, “Saɲε fiɲ: ε kεw yí keseen ε gen lo nu ε njoɲ wvu baay nu fô bonyii bô kpwee ε bó ε taashε bô bo Tata le.”

14:1 22:4; Yesa 4:5; Jue 3:5; 3:12 **14:2** 1:15; 15:2; 19:6; Esek 1:24-25 **14:3** 4:4, 6; 5:9 **14:4** Jon 10:4-5 **14:5** Yesa 53:9; Sef 3:12-13 **14:6** Mat 24:14 **14:7** Mben 146:6 **14:8** 17:2; 18:2 **14:9** 13:15 **14:10** 15:7; 16:1, 19; 19:20; Keɲ 19:24; Mben 11:6; Yeli 25:15; Esek 38:22; Mat 25:41 **14:11** 19:3; Yesa 34:10 **14:12** 13:10 **14:13** 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ibu 4:9-10

ε Keyoy ke Nyo' le bense le, “Njon wvu baay nu fô bó le kecey, njefo bó nu elæten yí monlum mobole, é gee dibole di jee ebi bó le.”

Ngbwele wvù è nu nsaw Nyo'

14 Ben eyeke eyuw, ε me ne ntaa n'yen kembew e ε kí baa lo, ε wee ε shii yí kembew kedvu le fieesene wee wvù diee nu Waawee. Wvù to nu ε bon kefo ke bvunfon e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, keŋke finyo εbo ε fí nu diewe fi yun e, koole. 15 ε wvumvu nceendaa Nyo' ne buy yew ncese le, funj wee wε wvù to shileε yí kembew e foweεwe, gay le, “Neke finyo fiuw egbwele ngbwele dvú. Kefew ke ngbwele le nu ε kocen wase, ε ekole ke nshε le nu ε looce wase ε be kè bó egbwele.” 16 Nonen, ε wee wε wvù to shileε yí kembew e mum jiw finyo fiew yí ekole ke nshε le, ge ngbwele dvú yí nshε le.

17 ε wvumvu nceendaa Nyo' bvuu buy yew ncese yi fowe le, ε wvù keŋke ten finyo diewe fi yun e εbo ε fí koole. 18 ε wvumvu nceendaa Nyo' mum buy fô ketan ke ncese le, ε è nu wvù keŋke mvunçay ewe jo nguy. ε wvù funj foweεwe é wvumvu wε wvù to keŋke finyo fi koole fiε le, “Neke finyo fiuw esumye bikawci bi mvuntam mvu mbvuum e dvú yí nshε le, njefo mvuntam mvudvu nu ε yeε wase.” * 19 ε nceendaa Nyo' wvudvu mum jiw finyo fiew yí nshε le, sumye mvuntam mvu mbvuum e mvu yí nshε le, baance, tfuw bvudvuu bvu baay bvù bó somte mbvuum fó le, ε fifin dunçi fiεε fi shém Nyo' yí ffluuke nu ke ege bó bonyii. 20 ε bó no somte mvuntam mvu mbvuum e modvu bó bikaa ekfun jo kelaante, ε è

buyte elæme, yinjsene bene buyte diewe fô diuw nyambala le, leŋke gene, gen buy diewe bomay e gee feε.

15

Bonçew bo bosooswiy bò è nu bo kemεse le

1 ε me mbvuu ne n'yen kfuu fiεε fi diuw wvù yumεen e fimew fowe, ε è nu naa lo keŋghaw ke fiεε le ke baay. ε to nu bonceendaa bo Nyo' le bosooswiy ε bó keŋke bonçew bosooswiy bò è nu bo kemεse le keenya é bonyii, njefo boban nu bó Nyo' nu emεse edunçε shém ye yi ffluuke dvú.

2 ε me mbvuu ne n'yen fiεε fimew e ε fi fieesene joo yi baay mi yí nu ε bó ε fiysen bó nguy, ε yí yuule naa diewe kenleεy e. ε bonyii bomew leeme mbew joo yi baay yidvu le ε è nu bó to soε wase nyam yí bemte ye bó lan ye noo ejise ε ηwa' yò è nu diee di nyam yidvu le. Bó to leeme fó keŋke dikome di Nyo' le can e, 3 yemte ŋkiee Muses wvù wee lemme Nyo' bó ŋkiee Waa Njee. Bó to yemte le,

“O Tata Nyo' wvù Keŋke Mvunçay Mvunciim,
mwεem mvù wo gee nu naa mvu baay bó mvu keŋghaw e.

Wo nu Nfon bitum bicii,*
ε je yí wo gee mwεem jó nu yi teytey bó yi kecey.

4 O Tata, wee wvù nulo saa efane wo, tumte monkum muw nu yeε?

ε mey ke wo maan wvù yuule.
Bitum bicii nu ke etoo nyaa mbense wvu baay é wo,
njefo bó nu ε yen mwεem mvù wo gee le ε mvú nu teytey.”

14:14 Dan 7:3-14; Mat 13:39-40; 17:5; 24:30; Lem 1:9 14:14 1:7, 13 * 14:18 Mvuntam mvun nu é díew bala le le, «grapes.» 14:19 19:15; Yesa 63:1-6 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 15:3 4:11 15:3 16:5-6; 19:2; 22:12; Dito 32:4; Mben 145:17; Ksm 15:1; Mben 111:2; 139:14 * 15:3 Bonçwa' bo boyvuum bomew keŋke le, “Nfon wvu sekecií”, bomew le, “Nfon bonyii bò è nu bo Nyo' le”. 15:4 14:7; Mben 86:9; 98:2-3; Yesa 2:2-3; Yeli 10:6-7 15:5 11:19; Ksm 40:34; Lem 7:44

⁵ Ejim jodvu ε me nɛ ntaa, n'yɛn ε bó yene yew ncese yi fowe yi è nu cun yi dunɔci lɛ Nyo' nu bô bonyii. ⁶ E bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw bô to kɛŋke bonɔɛw bo bosooshwiw ba mum buy yew ncese yidvu le. Bó to nu ε tfume ndvú ε yí looci lawkene, waw din'waw yí gvúw e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yɛɛle. ⁷ E fiɛɛ fimwaanɔ ɔgoo mwɛɛm mvu mvuyuum mvù mvunɛm mwɛ le mum nya bintee bisooshwiw ε bonceendaa bo bosooshwiw ba ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yɛɛle. Bintee bidvu to nu ε yinɔɛn bô shém yi ffluuke yi Nyo' wvù nu dvú sekeci se ɔka. ⁸ E yew ncese nɛ yinɔɛn lo bô njiim yi nɛn'yi fô n'yuu Nyo' bô fô mvunɔɔay mwew e. E fi mum no nu lɛ wee yaa to nulo ebvuu eley yew ncese Nyo' le kɛ, ɔɛn buy no bonɔɛw bo bosooshwiw bô bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw ba to kɛŋke keenya ê bonyii to kaɛ.

16

Bintee bi bisooshwiw bi shém Nyo' yi ffluuke le

¹ E me nɛ n'yuw ε diɛw mi jemyi foweɛwe yew ncese yidvu le ê bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw ba lɛ, “Ben ɛɛn etfuw shém Nyo' yi ffluuke yi nu ê bintee bi bisooshwiw biɛ le yi nshɛ le.” ² E nceendaa Nyo' wvu fwe mum ɔɛn tfuw kew kentee ke shém Nyo' yi ffluuke le yi nshɛ le. E binɔkɔkɛn bi bɛmte luci, kooyɛ bonyii bô to kɛŋke nciise nyam yi bɛmte yɛ nyaa mbense wvu baay ê lan nyam yidvu. ³ E nceendaa Nyo' wvu bokanɔ bofɛɛ tfuw kew kentee ê joo yi baay e, ε joo yidvu banke no nu diɛwɛ ɛɛmɛ ke kɛŋkpwe ke wee le. E fiɛɛ ficií fi to cee ê joo yidvu

le kpwe. ⁴ E nceendaa Nyo' wvu bokanɔ botɛte tfuw kew kentee ê joo yi booke le noo mondvuum mò joo buyte mó le, ε yí nɛ tu ɛɛmɛ. ⁵ E me n'yuw ε nceendaa Nyo' wvù taale fô joo le jeme lɛ,

“Nyo', wo nu Nyo' wvu teyɛyê je yi wo sumtene bonsaw ban e.

Wo wvù nu keseen, ε wo to nu wase.

O Nyo', wo wvù yuule.

⁶ Bonyii ban nu bô ɛɛmɛ ke bonyii bô è nu buw e noo bonyii buw bo ntum e nu fobo fo bô.

Wo ε mum ε nya ɛɛmɛ ê bó, bó ε wu. Fifi nu naa nlawma wvubo.”

⁷ E me nɛ n'yuw ε diɛw buy fô ketan ke ncese le bense lɛ,

“Eɛ Tata Nyo' wvù Kɛŋke Mvunɔɔay Mvunciim,

wo sumtene bonsaw buw bii je keɛɛy bô yi teyɛy e!”

⁸ E nceendaa Nyo' wvu bokanɔ bonɛw tfuw kew kentee ε è nu yí diuu le, ε diuu kɛŋke je keekeyte lo ton'yi bonyii diɛwɛ ɔguy e. ⁹ E nton'yɛ wvu baay wvù to buyte yí diuu le no ton'yi bonyii. Geenɛn ε bó fanɛ yaa ekumɛn lo mvuntelem mvubole, etumɛ ε è nu monɔkum mo Nyo' le kɛ. E bó kaa no beete lo bô dieɛ di Nyo' wvù kɛŋke mvunɔɔay mvu bonɔɛw ban e.

¹⁰ E nceendaa Nyo' wvu bokanɔ botin tfuw kew kentee ε è nu yí kawla nyam yi bɛmte yɛ le, ε won wvù nyam yidvu to saake nɛ jiiim lo. E bonyii no nu yí monlum e lumyi elem ebo. ¹¹ E bó nɛ no nan'yi lo Nyo' wvù nu we nje nlucɛ bô binɔkɔkɛn bibole. Geenɛn fanɛ yaa ekumɛn gee dibole kɛ.

¹² E nceendaa Nyo' wvu bokanɔ bosooaan tfuw kew kentee ε è nu ê joo yi Yuflets e, ε joo yidvu mum yum, keeseyse je wvu lɛ bonfon

15:6 1:13; Dan 10:5 15:7 4:6; 14:10; 16:1

15:1; Mben 69:24; Yɛsa 66:6; Yɛli 10:25 16:2

13:15; Ksm 9:10 16:3 8:8; Ksm 7:17-21; Mben

78:44 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Dito 32:43; Mben 79:3, 10; Mat 23:35, 37 16:7 15:3 16:9

9:20-21; 16:11, 21 16:10 13:1-2; Ksm 10:21-22; Yɛsa 8:22 16:12 Yɛsa 11:15; 44:27; 46:11

16:13 12:3; 13:1-2; Ksm 8:2; Mben 78:45

15:8 Ksm 40:34-35; Yɛsa 6:4; Esek 44:4 16:1

13:15; Ksm 9:10 16:3 8:8; Ksm 7:17-21; Mben

78:44 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Dito 32:43; Mben 79:3, 10; Mat 23:35, 37 16:7 15:3 16:9

9:20-21; 16:11, 21 16:10 13:1-2; Ksm 10:21-22; Yɛsa 8:22 16:12 Yɛsa 11:15; 44:27; 46:11

16:13 12:3; 13:1-2; Ksm 8:2; Mben 78:45

bò nɛn'yi ê keba kè diuu sane le efey jó. ¹³ E me nɛ n'yɛn biyoy bi yiile bimew e bitɛte ε bí fieesene bisham. E bí buyte diuw kenɔum ke nyam yi fieesene nyam joo le, bô diuw nyam yi bɛmte yɛ le, noo diuw wee wvù mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' le. ¹⁴ Biyoy bin nu bonceendaa bo dɛwle le. E è nu bí bi gee mwɛɛm mvù dunɔɔɛ mvunɔɔɛ mvubole. Bí ghane gene fô bonfon bo bitum e bicii yí êkolɛ ke nshɛ le baanci bó le bó eseyseè jem yí nu ke enu diuu di baay di Nyo' wvù Kɛnke Mvunɔɔɛ e.

¹⁵ Jisos to nu ε gay le, “Ben eyekɛ eyuw, me nu nke enɛ nto diɛwɛ coon e. Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa leete kɛ, wvù kɛnke ndvú ye ye le wvu le fo wvú ke enɛ etum ebuy kenyi kencimte é bonyii eyɛn kencimte kew e.”

¹⁶ E biyoy bidvu ke mum baancɛ bonfon bodvu fô bvudvuu bvù bó teɛ è diɛw Ibulu le le Amagedon e.

¹⁷ E nceendaa Nyo' wvu bokaɔ bosooshiwiy tfuw kew kentee we yí fwefwe le. E diɛw mi buy yew ncese le fô kawla nu jemyi fowɛwɛ le, “Fí ε ge wase ye!”

¹⁸ E jan nɛ no lawkene, baykene, dvúmte ε nshɛ shiike bô mvunɔɔɛ baay. Kɛ kfuu wvuwe nshiw wvù nshɛ to shiwɛɛ bô mvunɔɔɛ baay nɛn to ke baa yuu nu wase dvú ε kɛw no wee to kɛwɛɛ enu yí nshɛ le kɛ. Nshiw wvudvu to nu ε bɛm baay. ¹⁹ E kelaante ke baay sɛnɛn buy biba bitɛte. E bilaante bi bitum e no keeshi. Nyo' to nu ε kume kelaante ke baay kin kè è nu Babilon, nya fiko fi shém ye yí ffluuke le ε wvú selle. ²⁰ E bitum bi è joo entelɛɔ bicii fɛɛ lo, ε dikum tɛn lakɛn lo. ²¹ E ebew yo baay baay no gbwekene fowe ε dimwaan jite diɛwɛ bokilu

mbaanyɛ le. E ebew yodvu gbwekene yí bonyii le. E bó no nan'yi lo Nyo', njefo wvú nu ε ciinse nɔɔw ebew yí bó le. Wvuwvun nɔɔw to bɛmte baay.

17

Kenterɛ ke kpwoon nsake le bô nyam yi bɛmte

¹ E nceendaa Nyo' mvu ente jo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshiwiy bô to kɛnke bintee bi bisooshiwiy biɛ nɛ to gay ê me le, “To é me endunɔɔɛ è wo kfuu nɔɔw wvù bó nu ke enya ê kenterɛ ke kpwoon nsake wɛ wvù nu ε shii yí jóo le nteen. ² Kpwoon wvun nu wvù bô bonfon bo yí nshɛ le fɛn gee nsake, ε nce we nsake wvun ε koo wase bonyii bo yí nshɛ le fɛn diɛwɛ mbvuum e.”

³ E nceendaa Nyo' wvudvu nɛ jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, gen dvú nkpwaante. E me n'yɛn kpwoon mvu le ε wvú ε shii yí nyam yi bɛmte le ε yí yɛɛle nɛn ghanɔɔ ε yí ε yinɛn lo bô ediee yí ye le yicii yò beete bô diee di Nyo' le. Nyam yidvu to kɛnke bikuu bisooshiwiy bô biton yuufe. ⁴ Kpwoon wvudvu to nu ε sufe ye bô ndvú bonyii bo baay baay ε yí yɛɛle lo, ε wvú lawkene ye le bô biɛɛ bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yɛɛle noo dikfuu di eta yò lumte le noo ejisɛ ε ban. Wvú to jici fiko è wvú εbo ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yɛɛle ε fí ε yinɛn bô mwɛɛm mvù bɛmte noo nnyɛn ye kenjan. ⁵ Bó to nu ε san diee dimew fojise fo wvú ε dí nu è nɔɔn e le, “Babilon wvu baay wvù bwee bokɛnɛ bo nsake le noo wvu mwɛɛm mvù bɛmte yí nshɛ le.”

⁶ E me n'yɛn ε kpwoon wvudvu ε wu wase elɛme ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bó yuwɛɛ nje Jisos, kí ε koo wvú diɛwɛ mbvuum e.

No me n'yεnεε kpwoon wvudvu le nonen, ε diuw yum me baay. ⁷ Ε nceendaa Nyo' wε bife ê me le, “Diuw yumte wo nje la? Me nu ensee ê wo kenyile ke fiεε le kè nu ekumε kpwoon wvun bô nyam yì bεmte yin yì kεηke bikuu bisoosh-wiy bô biton yuufe yì tuule wvù. ⁸ Nyam yì bεmte yin yì wo yεn nu ε yì to nu dvù, geenεn keseen wvun kε yì nu dvù kε. Yì nu ke enε ekuse ê kentuke kiε kè shiile nen ηoonη e, eben ê we emum egeε fô bô nu elεse lo yì. Diuw nu ke eyumte bonyii bô nu yì nshε le bô bô ke baa saη wase εdiee ebo ê ηwa' bonyii bô kεηke nshii le ε kεw no wonj to kεwεε le. Wvù nu ke eyumte no bô nu ke eyεne nyam yin e, njefo nyam yin to nu dvù, geenεn yaa bvuu nu dvù kε, ε yì bεε ke ebvuu eto. ⁹ Fin nu fiεε ε fì shieele εkolε kè kεηke bvufee. Bikuu bi nyam yε le bi bisooshwiw nu dikum disooshwiw di kpwoon wε shiile yì dvù le. Bikuu bidvu nu tεn bonfon bosooshwiw. ¹⁰ Bonfon bo botin nu ε bô ε gbwe wase, ε mwaanη bεε saake, ε wvumvu baa to wase kε. Wvuwε nu ke edioo ε to, ε wvù ekeηke ke keenu dvù yì kefew e nen caan. ¹¹ Fì ekumε nyam yì bεmte yε yì to nu dvù ε yì yaa bεε dvù kε, nu ε yì nu tεn nfon, ε nfon wvun nu wvu bokanη nyan, geenεn ε wvù nu ηgoo bonfon bo bosooshwiw ba le. Wvuwε tεn nu ke edioo ε to emum egeε fô bô nu elεse lo wvù.

¹² Biton bi yuufe bi wo yεn bin nu bonfon yuufe bô bô baa enya wase mvunçay mvu sa' le ê bô kε. Bô nu ke edioo ε ghaa bô, ε bô emum ekeηke mvunçay keesaake bô nyam yì bεmte yε. Geenεn bô nu ke esaw kε yì ntam kefew e mwaanη maanη. ¹³ Boban bocii nu ε bô kεηke ke ηkpawwε mwaanη. Ε bô

nu ke enya mvunçay mvubole mvu sa' le mvunciim ê nyam yì bεmte yε. ¹⁴ Bô nu ke ebaançε etum jem bô Waa Njee, geenε ε Waa Njee eso bô, njefo wvù nu Tata botata bocii bô Nfon bonfon bocii. Wvù nu ke etum eso bô bonyii bew bô wvù nu ε tee ε caw ε bô leeme bô wvù sekecii.”

¹⁵ Ε nceendaa Nyo' wε gay ê me le, “Joo yì wo be yεn yì kpwoon nsake wε shiile yì dvù le nu dik-fuu di bonyii le bô bibombom bi bonyii le noo bitum noo bonyii bô jemyi naa diεw yì la. ¹⁶ Ε biton bi yuufe bi wo be yεn biε nu ε bô bo nyam yì bεmte yε nu ke ebane kpwoon nsake wε. Bô nu ke eyow mwεem mwew mvunciim ε wvù emey kenyi kencimte, ε bô enon nyam ye ye, emεse eton wvù bô ηguy. ¹⁷ Fifin nu ε ε lese Nyo' ê mvuntelem mvubole le bô ege fiεε fi wvù shieele, ε mum ε ge le bô ekeηkè ηkpawwε mwaanη keenya mvunçay mvubole mvu sa' le ê nyam yì bεmte yε egeε ebuy no diεw Nyo' ke eto ekocεn. ¹⁸ Ε kpwoon wvù wo be yεn wε nu ke-laante ke baay kè kεηke mvunçay εwe jo bonfon bo yì nshε le bocii.”

18

No kelaante kè Babilon nu ke egbwe

¹ Ejim jodvu ε me n'yεn nceendaa Nyo' mvu le ε wvù shiile too we kεηke mvunçay mvu baay, ε n'yuu we baa yì ekolε ke nshε le kecii. ² Ε wvù fun fowεwe bô diεw yì temyi le, “Babilon wvu baay nu ε gbwe wase! Wvù nu ε gbwe wase! Wvù nu ε tu wase bvudvuu bvù bon-ceendaa bo dεwle le cee fô le. Wvù nu tfum biyoy bi yiile bicii. Wvù nu wase tfum mvunyiim mvù nyεne bô mvù bô bane mvunciim. ³ Wvù

nu ε gbwe wase njefo bitum bicii nu ε wu wase nce we nnyεn kenjan wvú ε koo bó diεwε mbvuum e, ε bonfon bo yí nshε le nu ε ge wase nce nnyεn kenjan bó wvú. Bonyii bo way e bocii bo yí nshε le nu ε kukεn wase yí ye le nje kpaw we wvú wvú nu ε baance wa wvú ε fum lo.”

⁴ Ε me mbvuu n'yuw ε diεw mi fuunje won wvu we le gayte ε, “Bonyii bem, ben ebuy lo jó, wvu ε fo ben ke eley bibefe biew e, bó ε fo ben ke eley tεn ηγεw wvú nu ke eto fô wvú le.

⁵ Bibefe biew nu ε bí ε looce wase ε yiηsen ε ben ε buy fowe, Nyo' ε kume wvú yí mwεem mwew mvú befe le.

⁶ Bó ege bó wvú no wvú ge bó bonyii bomew.

Bó elaw wvú yí gee diεw e bokan bofεε.

Bó egeε mbvuum mò è nu ηγεw mvunjom mvunfεem ê fiko fi wvú ké no gεele wvu bonyii bomew e jó, enya é wvú ewu.

⁷ Bó efew ηγεw bó nsase enya ê wvú ke lenlen no wvú to saale ye ê bvukuke εnte dieε ekole kew. Wvú shiile no kfune gvuw gayte ε, ‘Me nu Yaa yí kawla le, ke me nu kpweε ηkfu ke, ε ke me nu ηke en'yuw mbeeε nsoo ekole ke.’

⁸ No wvú gayte nonεn, nu ke no ηγεw nu ke eto yí ye le yí diuu le dimwaan.

Kεncem nu ke egbwe yí ye le, é wvú ebeeε soo ekole.

Ε jej nu ke ekoo tεn wvú.

Bó nu ke eton wvú bó ηgyu, njefo Nyo' Tata wvú nu ke esaw wvú nu ε wvú keηke mvunjay.

Bonyii bo yí nshε le nu ke ebeeε Babilon

⁹ Bonfon bo yí nshε le bó se gee nnyεn kenjan bó wvú, diee ye bó wvú, nu ke ebeeε wfule seke bó ε yen no njiim bene yí ye le no wvú fiee. ¹⁰ Bó nu ke eleeme lo ntamndwee bó nfan no bó yene ε bó njiηsene bó wvú. Bó nu ke ecamte ye gayte ε, ‘Ey me! Ey me! Babilon, wo wvú kelaante ke baay! Wo wvú kelaante kè kuuke! Ngεw nu ε mum ε to lo yí ye le ke yí ntam kefew e nen mwaan ε?’

¹¹ Bonyii bo way e bo yí nshε le nu ke ebeeε wvú soo bikuu njefo ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte mwεem mvubole ke. ¹² Ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte mwεem mvubole diεwε mvú bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yeεle kεneε kè baa, kεneε mvú bó kene bó kfuu εta yò lumte kεneε bó ejise ε ban ke. Ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte ndvú yibo yí lemeleme kεneε yí yeεle ηgacingaci, kεneε yí bonene kεneε yí yeεle ghanη ke. Ε ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte bite bibole bi samte jee, kεneε mwεem mvubole mvunciim mvú bó kene bó bigew bi keyoo le noo mwεem mvunciim mvú bó kene bó bite bi lumte noo ketwaa noo ketfu noo εta yò lawkene ke. ¹³ Ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte bite bibole bi bó keenci bonfey bó shfuunjkene dvú noo mwεem mvú shfuunjkene mvú bó dεele mwεem dvú noo jiin noo kfuu bonfey bó shfuunjkene bomew, noo kfuu jiin dimew, * noo mbvuum noo mεem noo mvuum mo egin e bó egin εbo ke. Ke wee bεε dvú wvú nu ke eguyte bona' bobole noo njée noo nyámbala noo bikoto bibole bi è guute nyam ke. Ε ke wee bεε tεn dvú wvú nu ke eguyte bonyii bo boyuum bó bó geese le è nu bonfaw ke. ¹⁴ Bó nu ke egayte ê wvú le, ‘Mwεem mvunciim mvú fitele fiuw se nu yí dvú le nu

18:4 Yesa 48:20; Yeli 51:45; 2Kol 6:17   **18:5** Kej 18:20   **18:6** Mben 137:8; Yeli 50:29   **18:7**

Yesa 47:8-9   **18:8** 17:16   **18:9** Esek 26:16-17; 27:30-35   **18:12** Esek 27:12-24   * **18:13** Kfuu jiin din ε diεw bala le nu le «frankincense», ε kfuu bonfey bó shfuunjkene ban nu tεn le «myrrh».

ε mvù ε γεν wase, ε kpaw wo bô bvukuke bwuu bvucii ε ka wase, ε wo yaa bæε ke ebvuu eyuu eyen mvù le κε.' ¹⁵ Bonyii bo way e bô to geese mwεem kawte bigew can ye le, nu ke eleeme lo ntamndwee nu bô nfan no bó yene ε wvù yene ηgew. Bó nu ke efuunke lo kpwe, soo bikuu camte ye gayte ε, ¹⁶ 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin e kè se nu ε kí ε sufe ye bô ndvù yi lemeleme noo yi yεele ηgacingaci noo yi yεele ghanη, lawkene ye le bô biεε bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεele noo kfuu εta yò lumte noo ejise ε ban. ¹⁷ Bó nu ε mum ε yεse κε lo bvukuke bwew yî ntam kefew e nen mwaan e?'

ε bocee bikuu bi bonçuw e bocii bô bonyii bô læne ê bonçuw e noo bô lemte jó noo bonyii bocii bô læne ê joo kamene way, nu ke eleeme lo ten ntamndwee. ¹⁸ Bó nu ke eyene njiim yi bene no wvù fiee mum beele ghayte ε, 'Kelaante kè se nu diεwε kelaante ke baay kin e nu kè la?' ¹⁹ Bó nu ke ekfumte kebvu εfa no bó fuunke kpwe soo bikuu, beele ghayte ε, 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin kè bonyii bocii bô kenke bonçuw bo ê joo nu ε kuken yî bvukuke bwew e! Bó nu ε mum ε yεse lo kí κε yî ntam kefew e nen mwaan e?' ²⁰ Ben bô nu woη Nyo' le, ben elanlanè finen yî fiεε fi kooy fô wvù le. Ben bocii bô è nu bonyii bo Nyo' le bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii, elanlanè njefo Nyo' nu ε sumten wase nsaw yî fiεε fi wvù ge bô ben e!'

²¹ ε nceendaa Nyo' wvù temyi mvu mum nε tuu kebwee ke tε le ε kí nu diεwε diene di baay e, shike ε dí shii ê joo yi baay e nen wuuu. No wvù shike nonen mum gay ε, "ε

nu κε nonen no bó nu ke eshike wo wvù kelaante ke baay kè Babilon é wo eshii bô mvunçay nen, bó saa bvuu ke eyen lo wo le κε. ²² Ke bó bæε ke ebvuu eyuw naa lo kome kenεε yowe kenεε ndon kenεε son jo wo κε. Ke bó bæε ke ebvuu eyen naa lo ε wee lemte fiεε kenεε è nu naa fi la jo wo κε. Ke bó bæε ke eyuw naa lo ε diene jemiyi jo wo κε. ²³ Ke ken'yeese bæε ke ebvuu eyεε jo wo κε. Ke bó bæε ke ebvuu eyuw naa lo ε diεw cee bvujen kenεε yi jen jemiyi jo wo κε. Fí nu ke enu nonen njefo bonyii bo way e bo jo wo to nu bonyii bo baay baay bo yî nshe le, ε wo to læεle bitum bicii bô nfim yo. ²⁴ ε nu kelaante kin kè elemε ke bonyii bo ntum Nyo' le bô ke bonyii bô è nu bo Nyo' le nu can kí le. ε è nu kí kè bonyii bocii bô bó yuwyi yî nshe le nu can kí le."

19

ε bó no nyaa mbense ê Nyo'

¹ Ejim jodvu, ε me nε n'yuw ε fiεε yosene lo woη wvu we le diεwε è nu kebombom ke bonyii le ke baay, wamte ε,

"Mbense enù fô Nyo' wese le.

ε nu wvù wvù boysee bonyii, ε è kenke wvù bvukuke bô mvunçay.

² Wvù sumtene bonsaw bew bii keceεy bô je yi teyey e.

Wvù nu ε lan wase ηgew yî kenten ke kpwoon nsake wε

wvù se beete εkolε ke nshe le bô nce we nsake le.

Wvù nu ε tfuse wase envuke yî kpwoon wvudvu le

ke bonyii bew bo lemme le bô wvù se yuwyi le."

³ ε bó bvuu kase no wamte ε,

"Mbense enù fô Nyo' le.

Njiim yi bene ê kelaante kin e nu ke ebene κε lo sekεcii se ηka."

4 Ɛ bocɛ' bo bonyii le bo mbaanfiɛɛ ncow bonɛw ba noo mwɛɛm mvu mvuyuum mvu mvunɛm mwɛɛ mum gbwe ɣɛn fokuse nya mbense wvu baay ê Nyo' wvù nu ɛ shii yî kawla le. Ɛ bó no gayte le, “Fí enù nonɛn. Mbense enù fô Nyo' le.”

5 Ɛ diɛw mi mum buy fô kawla le gayte le,

“Ben bocii bò nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le,

ben ebenseè Nyo' wesebeene,

é ben bocii bò fane wvù kɛnɛɛ è nu bo caan caan

kɛnɛɛ bo baay baay, enyaà mbense ê wvù.”

Nkaw bvujen bvuu Waa Njee le

6 Ɛ me mbvuu nɛ n'yuw fiɛɛ fimew ɛ fí nu diɛwɛ diɛw kebom-bom ke bonyii le ɛ fí yole diɛwɛ joo yî gbwee ê nkoŋ e, wamte diɛwɛ jan yî baykene bò mvungay e le,

“Mbense enù fô Nyo' le,

njefo Tata wesebeene wvù Nyo'

wvù Kɛŋke Mvungay Mvunciim saake wase.

7 Beene elanlanɛ, sakenè, nyaà mbense ê wvù,

njefo kefew ke bvujen bvuu Waa Njee le nu ɛ to wase,

ɛ Jen nu ɛ wvù ɛ seyse wase ɛkolɛ kew.

8 Bó nu ɛ nya wase ndvu yî nu lemeleme

yuule lawkene wvù ɛ tfume.”

(Ndvu yin nu gee di teyey di bonyii bò è nu bo Nyo' le.)

9 Ɛ nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gaytê me le, “Sanɛ fin fi le, ‘Njoŋ wvu baay nu wvu bonyii bò bó nu ɛ be bó le bó eto fô nkaw bvujen bvuu Waa Njee le.’” Ɛ wvù bvuu gaytê me le, “Bonjeme ban nu naa keceɛy bonjeme bo Nyo' le.”¹⁰ Ɛ me mum nɛ nɣbwe bikaa biew e

keenya n'wvum wvu baay ê nceendaa Nyo' wvun. Ɛ wvù gaytê me le, “Fo wo ege nonɛn kɛ. Me nu kɛ ten wee lemme diɛwɛ wo noo boom bo bwoo le bò leeme yî fiɛɛ fi bó jemyi ɛkumɛ Jisos e. Ɛ nyaà n'wvum wvu baay ɛ è nu ê Nyo'. Fiɛɛ fi bó jemyi ɛkumɛ Jisos fin^{*} nu kɛ fí kebeɛ fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyi.”

Ɛ Waa Nyo' tum jem so bonyii bew bo bvuban e

11 Ɛ me nɛ n'yɛn ɛ fowe ɛ yene, ɛ nyambala mi yî baa leeme. Ɛ wee wvù nu yî dvù le nu ɛ bó tenɛ le Wee wvù Leeme yî Diɛw ye le bò le Wee Keceɛy, ɛ wvù ké no sumtene bon-saw bew kɛnɛɛ tumte jem ye teyey.

12 Ɛ jise eye to nu diɛwɛ leme di nguy e, ɛ bifo bi bvunfon e nu efa jo wvù nteen. Wvù to kɛŋke diee ɛ bó ɛ san yî ye le ɛ wee mvu yaa nulo ekiɛɛ dí efey wvù kɛ.

13 Wvù to nu ɛ shfuse kekum kè defe ye le ɛ bó ɛ lese ê bilɛɛm e. Diee di bó to tenɛ wvù dvù nu le Diɛw Nyo'.

14 Ɛ bonyii bo jem e bo woŋ wvu we le bii ê wvù ejim ɛ bó ɛ jise ndvù yi lemeleme, ɛ yî yuule baa nɛn bvuuu.

15 Nyo jem yî koole to buyte ɛmvu jo wvù ɛ è nu yî wvù nu ke eso bitum dvù emum esaake bí bò mvungay mvu baay.

Wvù nu ke ebvuse shém Nyo' wvù Kɛŋke Mvungay Mvunciim edunɛɛ ê bonyii. Shém Nyo' yin nu yî ffluuke naa baay diɛwɛ nsom fô bó somte mvuntam ɛ mbvuum buyte le.

16 Yî kekum kew e bò yî kebun e nu ɛ bó to san diee diɛw le, “Nfon bonfon, noo Tata botata.”

17 Ɛ me mbvuu nɛ n'yɛn nceendaa Nyo' mvu le ɛ wvù leeme ɛnte jo diuu. Wvù to leeme nonɛn fuunke mvunyiim mvunciim mvù bile we gayte le, “Ben eto etaashe fô nkaw wvu baay wvù Nyo' ge le.

18 Ben

19:5 11:18; Mben 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 14:9 19:7 21:2 19:8 6:11 19:9 14:12; Yesa 25:6; Mat 22:2; Luk 14:15-16; 21:5; 22:6

19:6 11:17; 14:2; Mben 47:5-10; 96:7-10; Saka

6:9; 22:8-9 * 19:10 Kɛnɛɛ le, “... fiɛɛ fi Jisos jemyi fin ...” 19:11 4:1; 19:2; Mben 72:1-14; 98:9; Yesa 11:4; Esek 1:1-3; Lem 7:56 19:12 1:14-15; 2:17 19:13 Yesa 63:1-6 19:13 Jon 1:1

19:14 6:2-8, 11 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Yeli 25:30-31 19:16 17:14 19:17 Esek 39:4-5, 17-19 19:18 13:16

nu ke edie εgvun ε bonfon bô yo bocee bikuu bi bonyii bo jem e noo bonyii bô kɛŋke mvuɔŋgay noo yo nyámbala bô bonyii bô bene yí, noo yo bonyii bocii bô nu bonfaw bô bô yaa nu kɛ bonfaw noo bonyii bo caan caan bô bo baay baay.” 19 ε me mum n'yɛn nyam yí bɛmte bô bonfon bo yí nshɛ le noo bonyii bobole bo jem e ε bó taashɛ keetum jem bô wee wvù shilɛɛ yí nyambala le noo bew bonyii bo jem e. 20 ε jem kɛw, ε wvù koo nyam yí bɛmte yɛ bô wee wvù to mbiayte ɛ wen nu wee ntum Nyo'. Wee wvun nu wvù to kɛ no shee fwe dvu nyam yidvu, gee mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e. Mwɛɛm mvun nu mvù yí to ɛɛle bonyii bô kɛŋke nciise nyam yí bɛmte yidvu yɛ le dvú, nyaa mbense wvu baay ê laɔ nyam yí bɛmte yidvu. Wvù to nu ε tfume bó bofɛɛ ban ε bó nu boyuum ê mamase yí è fiee ɔɔɔy bô mvuɔŋkaɔ jó le. 21 ε wvù wvù shilɛɛ yí nyambala yɛ le mum gbwoce kebese ke bonyii le bó nyo jem yí to buyte ɛmvu jo wvù, ε mvunyiim mvunciim die yɛ bonyii bodvu no ɔɔyɛte lo.

20

Sa'yi bilum ntfuke

1 ε me mum nɛ n'yɛn ε nceenda Nyo' mvu shiile too fowe kɛŋke ken'yene ke kentuke kè shiile nɛn ɔɔɔɔɔ e, noo kebwee ke ncaw e ê wvù ɛbo. 2 ε wvù koo kɛŋguum ke nyam yí fieesene nyam joo le kɛ kè è nu yo yí biyvuum e yɛ yí è nu dɛwle bvuu nu Satan, kay bô ncaw wɛ le wvù enù yí dvú le eɛɛn ebuy bilum ntfuke. 3 No wvù kay nonɛn, mum tfume ê kentuke kè shiile nɛn ɔɔɔɔɔ e kɛ, fen, mum lay diuw wvudvu le wvù enù jó, wvu le fo wvù ebvuu eghane ɛɛle bonyii

bitum e, ke eɛɛn ebuy no bilum bi ntfuke biɛ ke efey. Ejim jodvu nu ε bó nu ke ekase efay wvù ɛɛɛn wvù le é wvù eghanci kɛ yí kefew e nɛn caan.

4 ε me mbvuu nɛ n'yɛn bokawla le, ε bonyii bô shiile yí dvú le nu bó bó nu ε nya bonsaw bô sawɛɛn can yibole. ε me n'yɛn tɛn biyoy bi bonyii bô bó to yuwɛɛ bvuuusɛ bikuu nje bó to fewci ɛkumɛ Jisos noo diɛw Nyo' le. Bonyii ban nu bô to baa nya mbense wvu baay ê nyam yí bɛmte yɛ bô laɔ yɛ, ε bó to baa ge tɛn nciise nyam yí bɛmte yidvu fojise kɛɛɛ can yibole kɛ. Boban to nu ε kase tu dvú no saake bô bo Klistu yí bilum e ntfuke.

5 Bonyii bô to kaseɛ tu dvú ban nu ε fifin nu mbuy wvu yí kpwe le wvu fwe. Kɛ kebese ke bonyii le bô to kpwekɛɛɛ wase to nu ε kase tu dvú kɛ, ɛɛn buy no bilum bi ntfuke to feyɛɛ. 6 Bonyii bô kɛŋke njoɔ wvu baay bvuu yuule, nu bô kɛŋke bvudvuu yí mbuy wvu yí kpwe le wvu fwe wvun e. Kɛ kpwe yí bokaɔ bofɛɛ bvuu kɛŋke mvuɔŋgay ê bó we kɛ. Bó nu ke enu bocee ncese bo Nyo' le bô bo Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ le, ε bô bó nu ke esaake eɛɛn ebuy yí bilum e ntfuke.

Bó nu ke elɛse Satan

7 Bilum bi ntfuke bin nu ke edioo ε fey, é bó efay Satan yew ncaw e, 8 é wvù emum ebuy eto eghane ɛɛle bitum bicii bi nu yí ɛbuw ε wonj yo ɛna le. Bitum bin nu Gog bó Magog. Wvù nu ke ebaance bó é bó eseyse keetum jem. Bó nu ke elone lo diɛwɛ monshɛɛm mo é joo yí baay e. 9 Bó nu ke ebuy elɛn eɛɛn yí nshɛ le egem bvudvuu bvuu bonyii bô è nu bo Nyo' le bô kelaante kè è nu fitele fiew. Geenɛn, ɔɔɔy nu ke eshii fowe elɛse lo bó. 10 Bó nu ke emum ekoo dɛwle wvù to ghane

19:19 17:12-14; Mben 2:2; Esek 38:2-9, 14-16; Saka 14:2 19:20 13:1-2, 13, 15; 14:10; 20:10, 14; 21:8; Yɛsa 30:33 20:1 10:1; 18:1; 9:1 20:2 12:3, 9 20:4 6:9; 13:15; Dan 7:9, 22; Luk 22:30; 1Kol 6:2 20:6 1:6; 2:11 20:8 13:14; Yoh 11:4; Esek 38:2, 10-12 20:9 Ktj 2; 2Bfn 1:10, 12; Mben 78:68; Esek 38:22; 39:6 20:10 19:20

leɛle bó, etfume ê mamase yì è fiee nguy bô mvunɔkan jó le, fò nyam yì bɛmte bô wee wvù to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' nu le. Bó nu ke eyene ngɛw fò entanɔ bô ɛmvunsheɛn sekecii se nka.

Nsaw wvu fokemese

¹¹ Ɛ me mum nɛ n'yɛn kebwee ke kawla mvu le ɛ wvù baa lo, n'yɛn tɛn wee wvù to shiileɛ yì dvù le. Ɛ ɛbulɛ bô nshɛ nɛ fɛɛ lo ê wvù ejise laken, ɛ bó fanɛ yaa bvuu yɛn mvù le bvudvuu le kɛ. ¹² Ɛ me n'yɛn tɛn bonyii bocii bô to nu ɛ kpwekɛn wase le bo baay baay noo bo caan caan, ɛ bó leeme fwe dvu kawla. Ɛ bó yene bonwa', yene wvumvu ɛ è nu wvu ɛdieɛ ɛ bonyii bô kɛnke nshii. Ɛ bó mum kɛw no sumtene bonsaw bo bonyii bô to nu ɛ kpwekɛn wase le, bii no gee di wee le to nu no bó san̄ ê bonwa' ba le. ¹³ Ɛ joo yi baay bvuse bonyii bô to kpwekɛnɛɛ wase jó ɛ bó to. Ɛ kpwe bô won̄ bonkfu bvuse bobole bonyii bô to kpwekɛnɛɛ wase ɛ bó to tɛn. Ɛ bó mum no sumtene nsaw wee bii fiɛɛ fi wvù to geɛ le. ¹⁴ Ɛ bó mum tfume kpwe bô won̄ bonkfu ê mamase yì è fiee nguy jó le. Mamase yì è fiee nguy jó yin nu kpwe yi bokaɔn bɔfɛɛ. ¹⁵ Ɛ dieɛ di wee le to baa nu ɛ bó ɛ san̄ ê nwa' bonyii bô kɛnke nshii le, è bó tfume wvù ê mamase yì è fiee nguy jó yidvu le.

21

Ɛbulɛ ke kefe bô nshɛ yi fiɛ

¹ Ɛ me nɛ n'yɛn wase ɛ è nu ɛbulɛ ke kefe bô nshɛ yi fiɛ le, njefo ɛbulɛ ke keyvuum bô nshɛ yi yvum to nu ɛ la wase, ɛ joo yi baay tɛn yaa bɛɛ kɛ. ² Ɛ me n'yɛn kelaante kè yuule kè è nu Jelusalem wvu fwɛ le ɛ kí ɛ buy fowe fô Nyo' le ɛ no shiile too

nu diɛwɛ jen e ɛ bó ɛ bosɛn ɛ sufe keegɛn nya ê dweese. ³ Ɛ me n'yuw ɛ diɛw jemyi fô kawla le foweɛwe le, “Ben etaa eyɛn, fô Nyo' nu ke ecee nu wase bô bonyii. Wvù nu ke ecee bô bó. Bó nu ke enu bonyii bew, ɛ wvù wvù Nyo' keɛɛ nu bô bó, nu Nyo' wvubo. ⁴ Wvù nu ke esho misɛm yicii ê bó ejise. Ke bonyii bɛɛ ke ekpwee kɛ, ɛ kɛ fiɛɛ fimew bɛɛ ke enu dvù le bonyii soo bikuu kɛnɛɛ beele kɛnɛɛ kɛnke nsase mvu kɛ, njefo mwɛɛm mvù to shee nu, nu ɛ fey wase.”

⁵ Ɛ wvù wvuɛ wvù to nu ɛ shii yì kawla le gay le, “Ben etaa eyɛn, me nu enɔge mwɛɛm mvunciim keseen é mvù etu mvunfɛm.” Ɛ wvù bvuu gay ê me le, “San̄ɛ fiɛɛ fin̄ ê nwa' le, njefo bonjeme ban nu bo keceɛy bô bonyii egɛɛ bvufɛɛ yì dvù le.” ⁶ Ɛ wvù bvuu kase gay ê me le, “Fí nu ɛ ge wase ye. Ɛ nu me Alfa, ɛ è nu me Omega. Ɛ nu me Kenkɛwɛɛ, ɛ è nu me Kemɛse. Wee wvù kendon̄ yumte wvù nu ɛ me nu nke enya wvù bô joo yì buyte fô nton̄ joo yì nyaa nshii le é wvù ewu ɛ wvù baa law fiɛɛ kɛ. ⁷ Wee wvù nu ke eso nu ɛ wvù nu ke ekeɔnke mwɛɛm mvun mvunciim diɛwɛ bvushɛw e, Me nu nke enu Nyo' we, ɛ wvù nu waa wɛm. ⁸ Geenɛn ɛ bonyii bô gule mvuntelem noo bô nu sɛ mbee, noo bô buwyi mwɛɛm noo bô yuwyi bonyii noo bô gee nnyɛn kenɔan̄ noo bo nfim e noo bô bunlee bonyo' bomew noo bonyii bo mbiay e bocii, nu ɛ fibole nu ke enu ɛ è nu ê mamase yì è fiee nguy bô mvunɔkan jó le. Ɛ fifin nu kpwe yi bokaɔn bɔfɛɛ.”

Jelusalem wvu fwɛ

20:11 5:7; 6:14; 21:1; Mben 114:3, 7; Mat 24:35; 2Bi 3:10 **20:12** 3:5; 22:12; Dan 7:9-10 **20:12** Ksm 32:32 **20:14** 20:10; 1Kol 15:26; 2:11 **20:15** 3:5 **21:1** 21:5; Yɛsa 65:17; 2Bi 3:13 **21:2** 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Yɛsa 52:1; Mat 22:2; Gal 4:26; Ibu 11:16; 12:22 **21:3** 7:15; Lew 26:12; Esek 37:26-28; Saka 2:9; 2Kol 6:16 **21:4** 7:17; Yɛsa 26:19; 35:10 **21:5** 5:7; 21:1; Yɛsa 43:19; 2Kol 5:17; 19:9 **21:6** 1:8; 7:17; 22:1; Yɛsa 55:1; Saka 14:8; Jon 7:37 **21:7** 2Sam 7:14; Esek 11:20 **21:8** 2:11; 19:20; 21:27

9 E nceendaa Nyo' mvu ê ηgoo bonceendaa bo Nyo' le bo bosoosh-wiy bô to keηke bintee bi bisoosh-wiy bi to nu ε yiηsen bô bonçew bosooshwiw bo ejim ba, ne to gay ê me λ, "To é me ençen endunçee Jen wvù è nu kpwee Waa Njee ê wo." 10 E wvù mum jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, ε bee wvù çen fô kum mvu wvu baay e ε wvù defe ê we. E wvù dunçee me kelaante kè yuule kè è nu Jelusalem, ε kí ε buy fowe fô Nyo' le ε no shiile too. 11 Kí to shiile nonen, ε n'yuu Nyo' baa yí dvù le lawkene diewe te dimew di lawkene di bô teηe λ Jasba, yuule nen sakasaka diewe kenleey e. 12 Kelaante kedvu to keηke ketaan ke baay ε kí defe ê we eke, ε dew nu yí ketaan kedvu le yuufe ncow fεε, ε bonceendaa bo Nyo' le yuufe ncow bofεε nu fô dew yidvu le. Bó to nu ε saη ediee ε dikfuu di Islael di yuufe ncow difεε yí dew ketaan yidvu le. 13 Dew yin to nu ê keba kè diuu sane le te, nu ewewe te, nu ekuεku te, nu jò diuu seeyi te. 14 Eta yo kenffuy ke ketaan kedvu le to nu yuufe ncow efaa ε bó ε saη ediee ε boom bo ntum e bo Waa Njee le bo yuufe ncow bofεε yí eta yodvu le.

15 Nceendaa Nyo' wvù to jemyi ê me to keηke nfew ebo ε è nu kemberaη ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. Nfew wvudvu to nu keefew kelaante kedvu bô dew ketaan noo bimbew bi ketaan e dvù. 16 Kelaante kedvu to nu bimbew binew ε bí nu ληληη bicii, ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee nu ληληη. E wvù mum few kelaante kedvu bô kemberaη kew kie ε kí buy bomay ntfuke bô gee tin (1,500). No wvù fewεε ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee buy ke ληληη. 17 E wvù few ten bimbew ε

bí no nu ηkeηkeη mbaanshe ncow yisoocaa (36) yí kefiε le. E nceendaa Nyo' wvudvu to few bô nfew ε è nu ke wvù wee wvu wum ké no feeke dvù. 18 Bó to bom bimbew bidvu bô eta yò lumte yò bó teηe λ Jasba, ε wunte kelaante kedvu nu ε bó bom bô ketwaa ke bigew e kè yeεle ekinεkin ε kí yuule nen sakasaka diewe kenleey e. 19 Bó to nu ε fee kenffuy ke kelaante kedvu le bô dikfuu di eta yò lumte le jεey jεey ε yó keηke ncóm jεey jεey. Di fwe to nu ε bó teηe λ Jasba, ε di bii fó nu Safiya, ε di ditete nu Agεt, ε di dinew nu Emelaal, 20 ε di ditin nu Oniks, ε di disoocaa nu Kanilian, ε di disooshwiw nu Klisolit, ε di nyanη nu Belil, ε di bvuuke nu Tobas, ε di yuufe nu Klisobles, ε di yuufe ncow dimwaanη nu Jasint, ε di yuufe ncow difεε nu Ametist. 21 Dew ketaan yi yuufe ncow fεε yin nu ε bó to fe bô ejise ε banη yuufe ncow efaa, ε bó joo jise di banη le dimwaanη mum fele diuw ketaan dvù wvumwaanη. Je yi εlaante jodvu to nu ε bó fe bô ketwaa ke bigew e kè yeεle ekinεkin, ε je yidvu yuule tosene diewe kenleey e.

22 Me nto mbaa n'yen yew ncese le ê kelaante kin e ke, njefo Tata Nyo' wvù Keηke Mvunçay Mvunciim bô Waa Njee to nu wase yew ncese yi jó. 23 Ke kelaante kedvu to bvuu keηke shiee diuu kenεε kpwee wvù ebaa jó ke, njefo n'yuu Nyo' to nu wase n'yuu wvu jó, ε Waa Njee nu wase ken'yeese ke jó. 24 Bitum bicii nu ke elene wase ε è nu ê n'yuu kelaante kedvu le, ε bonfon bo yí nshε le nu ke etoo bô bvukuke byubole ê kelaante kin e. 25 Ke bó nu ke eyuu ebanη dew ketaan ke kelaante kin e diuu dimwaanη ke, njefo ke ekfunη nu ke

21:9 Yεsa 54:1-17 21:9 15:1 21:10 17:3; Esek 40:2; Mat 4:8 21:11 21:18, 23; Yεsa 60:1-3, 19; Esek 43:2 21:12 7:5-8; Keη 35:22-26; Ksm 28:21; Esek 48:30-35 21:14 Ibu 11:10; Efe 2:20 21:15 11:1; Esek 40:3 21:16 Esek 48:16-17 21:18 21:11; Yεsa 54:11-12; Esek 28:13 21:22 11:17 21:23 22:5; Yεsa 60:1-2, 19-20; 24:23 21:24 Mben 68:29; Yεsa 60:3 21:25 Yεsa 60:11

eyuu ejiim jó κε. ²⁶ Bó nu ke etoo bó bvukuke noo kpaw wvu bitum bicii ê kelaante kin e. ²⁷ Geenεn κε fiεε fi nu se fi yuule lo nu ke eley ê kelaante kin e κε. Ke wee wvù gee mwεεm mvù bεmte kεnεε wvù mbiayte mbiay nu ke eley jó κε. E nu ke eley κε bonyii bó bó nu ε saη εdiee εbo ê ηwa' Waa Njee wvù bó saη εdiee ε bonyii bó κεηκε nshii le jó.

22

Joo yì nyaa nshii

¹ E nceendaa Nyo' wvudvu mum duηce me joo yì nyaa nshii ε yì buyte ekuse jo kawla Nyo' bó Waa Njee, ε yì booke yuule nen sakasaka diεwe kenleye. ² Yì to booke nonεn fele entelen jo je yì ê kelaante kedvu le. Kete kè nyaa nshii to kuu biba bi joo yidvu le bicii. Kete kin to ké no yumte mvuntam bokan yuufe ncow bofεε yì kelum e, yumte kan mwaan mwaan yì kpwee le. * Bibε bi kete kin e to nu ncew yì bó fele bonyii bocii dvú. ³ Ke fiεε fi Nyo' nu ε jin nu ke enu ê kelaante kin e κε. E nu ke enu kawla Nyo' bó Waa Njee jó. Bonyii bew bo lemme le nu ke enyaa mbense wvu baay ê wvú. ⁴ Bó nu ke eyene bvushiw bwew e, ε diee diew nu ke enu ε bó ε saη fojise fo bó. ⁵ Ke ekfun bεε ke ejiim jó κε, ε bó yaa bεε ke ebvuu eshieele n'yuw wvù è nyaa ken'yeese kεnεε diuu κε, njefo Tata Nyo' nu ke enu n'yuw wvubo. Bó nu ke esaake diεwe bonfon e sekεcii se ηka.

Jisos too nfew caan

⁶ E nceendaa Nyo' wvudvu gay ê me le, “Bonjeme ban nu bo keceey bó bonyii egeε bvufee yì dvú le.

Tata wvù è nu Nyo' biyoy bi bonyii bew bo ntum e nu ε tum nceendaa we le wvù eto eduηce ê bonyii bew bo lemme le, fiεε fi κεηκε keeke ekooy nfew caan.” ⁷ Jisos gayte le, “Ben eyuw, me ntoo nfew caan.” Njon wvu baay nu wvu wee wvù nu ε gee ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bó nu ê ηwa' wvun e.

⁸ Me wvù Jon nu wee wvù to yuwεε bvuu yen mwεεm mvun e mvunciim. E me ndioo n'yuw mbvuu n'yen mvú le nonεn, ηgbwe bikaa bi nceendaa Nyo' wvù to duηci mwεεm mvudvu le ê me, keenya n'wvum wvu baay ê wvú. ⁹ Geenεn, ε wvú gay ê me le, “Fo wo emom κε. Me nu κε ten wee lemme diεwe wo noo boom bo bwoo le bó è nu bonyii bo ntum Nyo' le noo bonyii bó geele bonjeme bo ê ηwa' wvun e. E nyaa n'wvum wvu baay ε è nu ê Nyo'.”

¹⁰ E nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ê me le, “Fo wo enyile ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bó nu ê ηwa' wvun e κε, njefo kefew kè mvú nu ekooy nu wase nceencee. ¹¹ Wee wvù gee mwεεm mvù befe egeè κε mwεεm mvù befe, é wee wvù gee nnyεn egeè κε nnyεn. Wee wvù gee fiεε fi leη egeè κε fiεε fi leη, é wee wvù yuule emεy κε eyuulè.”

¹² Jisos gayte le, “Ben eyεε eyuw, me ntoo nfew caan. E me ntoo bó nlawma keenlaw wee tfuu dvú mbii no gee diew nu. ¹³ E nu me Alfa, ε è nu me Omega. E nu me Fwe, ε è nu me Ejimε. E nu me Keηkεwce, ε è nu me Kemεse.”

¹⁴ Njon wvu baay nu fò bonyii bó nu ε cuke ndvú yibole, wvu le è nulo é bó ke eley fò diuw ketaan e egeεn ê kelaante kedvu le, bó wvu le bó ke ekeηκε bvudvuu keedie fò

21:27 21:8; 22:15; Yesa 35:8; 52:1; Esek 44:9; 1Kol 6:9-10; 2Bi 3:13; 3:5 **22:1** 21:6; Esek 47:1-12

22:2 21:21; 2:7 * **22:2** Kεnεε le, “... yumte dikfuu di mvuntam e yuufe ncow difεε yì kelum e.”

22:3 7:15; Yeli 3:17 **22:4** 14:1; Mben 17:15; Mat 5:8 **22:5** 1:6; 21:23; Dan 7:18, 27 **22:6** 1:1; 10:7; 19:9; Lem 11:27-28; 13:1 **22:7** 3:11; 22:12, 20 **22:8** 1:9; 19:10 **22:10** Dan 12:4

22:11 Yesa 56:1; Esek 3:27; Dan 12:10 **22:12** 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Mben 28:4; Bηgn 24:12; Yeli 17:10; Mat 16:27 **22:13** 1:8 **22:14** 7:14; Mben 118:19-20; 22:2

22:15 21:27; Efe 5:5

kete kè nyaa nshii le. ¹⁵ Bonyii bò nu ke emεy εkfunj jo ketaan nu bò gee diεwε bwé le bô bo nfirm e noo bò gee nnyεn kenjanj noo bò yuwyi bonyii noo bò bunlee bonyo' bomew, naa noo bonyii bò koonjke mbiay, mbiayte mbiay e.

¹⁶ “Me wvù Jisos nu ε ntum nceendaa wεm fô ben e keejeme mwεεm mvun mvù gene fô bintaashε bi bonyii bo mbee le. Me nu Wan bô Biay yi san ê kfuu di Nfon Dawe le, ε è nu me Jon yi Law e.”

¹⁷ Keyoy ke Nyo' le bô Jen gayte le, “To!” Naa yεε wvù yuuke gay ten le “To!” Wee wvù kendorj yumte wvù eto, é wee wvù shieele eto, é wvù ekeŋke joo yi nyaa nshii ε wvù baa law fiεε ke.

Ntefe wvu fokemεse

¹⁸ Me nciise ê wee tfuu wvù yuuke ntum Nyo' wvù è nu bonjeme bò buyte ê ηwa' wvun e le, é wee mom lo ε bise fiεε yi dvú le, é Nyo' ke ebise bonjεw bò bó nu ε jeme ê ηwa' wvun e yi ye le. ¹⁹ Wee é mom ε bvuse fiεε ê bonjeme bò buyte ê ηwa' wvun e bò è nu ntum Nyo', tu ke Nyo' yaa nu ke ecine é wvù ekeŋke kew keba ke kete kè nyaa nshii le bô kew keba ke ke-laante kè yuule le kè bó nu ε sanj ê ηwa' wvun e ke.

²⁰ Wee wvù jemyi εkumε mwεεm mvun gayte le, “Yi keceεy e, me ntoo nfew caan.” Fí enù nonεn. Tata Jisos, to! ²¹ Tata Jisos ebuw ben bocii bò è nu bonyii bo Nyo' le. Fí enù nonεn.